

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΛΑΝΤΑΣ

ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1945 - 1949

Γ' ΤΟΜΟΣ
Β' ΗΜΙΤΟΜΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΓΡΑΜΜΗ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΛΑΝΤΑΣ

Γεννήθηκε τόν Φλεβάρη του 1908 στο χωριό Μάραθος, έπαρχίας Μαλεβυλιού στο Νομό Ήρακλείου Κρήτης. Σπούδασε οικονομικές και πολιτικές επιστήμες στο έξωτερικό.

Έγινε μέλος τής Όμοσπονδίας Κομμουνιστικών Νεολαϊκών Ελλάδας (ΟΚΝΕ) τόν Οκτώμβρη του 1924, μέλος τής Κεντρικής Επιτροπής τής και του Γραφείου τής, τό 1932. Γραμματέας τής ΚΕ τής ΟΚΝΕ από τόν Οκτώμβρη του 1941 ως τόν Φλεβάρη του 1943 πού συγχωνεύτηκε στήν ΕΠΟΝ.

Γραμματέας του Κεντρικού Συμβουλίου τής Ένιαίας Πανελλαδικής Οργάνωσης Νέων - ΕΠΟΝ από τήν ίδρυση τής τόν Φλεβάρη του 1943, ως τόν Ιούλη του 1944.

Μέλος τής ΚΕ του ΚΚΕ από τόν Δεκέμβρη του 1942. Αναπληρωματικό μέλος του Πολιτικού Γραφείου τής ΚΕ του ΚΚΕ από τόν Σεπτέμβρη του 1947 και ταχτικό μέλος του από τόν Γενάρη του 1949.

Τόν Μάρτη του 1956 καθαιρέθηκε από τό Πολιτικό Γραφείο γιά πολιτικές διαφωνίες. Τόν Φλεβάρη του 1957 καθαιρέθηκε από τήν ΚΕ του ΚΚΕ και διαγράφηκε και σάν μέλος του Κόμματος, επίσης γιά πολιτικές διαφωνίες.

Από τόν Νοέμβρη του 1956 ως τīs 17 Οκτώβρη 1967 πού έφυγε στή Γαλλία, βρι-

σκονταν εξόριστος μαζί με τήν οικογένειά του στά Καρπάθια τής Ρουμανίας γιά τīs ίδιες πολιτικές διαφωνίες.

Στήν Ελλάδα, γιά τήν επαναστατική δράση του έμεινε συνολικά στή φυλακή, σ' έξορτα, σέ καταναγκαστικά έργα στο στρατιωτικό κάτεργο Καλπάκη, δέκα χρόνια.

Στήν περίοδο του έμφυλιου πολέμου καταδικάστηκε έρήμην από έκτακτο στρατοδικείο τής Αθήνας σέ θάνατο και στέρση τής ελληνικής ιθαγένειας. Έπαναιατρίστηκε στις 26-4-1975.

Στά χρόνια τής χιτλεροφασιστικής κατοχής, εκλέχτηκε βουλευτής στο Έθνικό Συμβούλιο τής Έθνικής Αντίστασης (Άπριλης 1944) και πήρε μέρος στις εργασίες του στο χωριό Κορμιοσάδες Εύρυτανίας, τόν Μάη του 1944. Τόν Οχτώμβρη του 1944 ήταν Προεδρεύων τής Έθνικοαπελευθερωτικής Κυβέρνησης Κρήτης, πού σχηματίστηκε από τό ΕΑΜ και τήν ΕΟΚ. Στήν ίδια περίοδο ήταν καπετάνιος Μεραρχίας του ΕΛΑΣ Κρήτης.

Στήν περίοδο του έμφυλιου πολέμου, ήταν Γραμματέας τής Κομμουνιστικής Οργάνωσης Κρήτης και μετά τής Κομμουνιστικής Οργάνωσης Πειραιά. Στο Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδας πέρασε κι' άρχισε δράση, στις 22-2-1948. Με τόν σχηματισμό τής προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης (Δεκέμβρης 1947), ήταν ύπουργός Γεωργίας και από τόν Αύγουστο του 1948 ύπουργός Στρατιωτικών. Κατά τή διάρκεια του έμφυλιου πολέμου, ήταν ύποστράτηγος του Δημοκρατικού Στρατού.

Από άποψη συγγραφικής δουλειάς, έγραψε τέσσερεις, τόμους πολιτικής ιστορίας άπονημονεύματα, γιά τά γεγονότα από τό 1915 - 1967. Έγραψε πολλές μελέτες και άρθρα, γιά θέματα ιστορικά, πολιτικά, οικονομικά, φιλοσοφικά, κλπ.

Ο τρίτος τόμος τής παραπάνω σειράς, αφορά τόν έμφύλιο πόλεμο 1945 - 1949, σέ δύο ήμιτομους. Αυτό, τόν ήμιτομο, θ' ακολουθήσει ή έκδοση και του δεύτερου.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΛΑΝΤΑΣ

ΤΑΥΓΕΤΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΦΟΥΛΙΔΗΣ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1945 - 1949

ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΤΟΜΟΣ

(Δεύτερος ήμιτομος)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΑΜΜΗ

ΑΘΗΝΑ 1981

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΛΑΝΤΑΣ

Εμφύλιος Πόλεμος 1945 - 1949

ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΟΣ

(ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΗΜΙΤΟΜΟΣ)

ΑΘΗΝΑ 1979

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
22. Οι προπαρασκευαστικές επιχειρήσεις του αντιπάλου, γι' αναμέτρηση στη Βόρεια Πίνδο, το 1948.	5
— Η επιχείρηση «Βέλος». — Η επιχείρηση «Λαίλαπα». — Η επιχείρηση «Πέργαμος». — Η επιχείρηση «Χαραυγή».	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ	
23. Η επιθετική δράση του ΔΣΕ, πριν την αποφασιστική αναμέτρηση στη Βόρεια Πίνδο, το 1948.	12
— Εισαγωγή. — Η επιχείρηση στα Γρεβενά. — Η επιχείρηση στο Μέτσοβο. — Η εισβολή μας στη Δυτική Ήπειρο. — Η επιχείρηση στην Κόνιτσα. — Το περιβόητο «Σχέδιο Σίγμα» στην πράξη. — Η στρατιωτική κατάσταση μας στις παραμονές της αποφασιστικής αναμέτρησης στη βόρεια Πίνδο.	

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ	
Η ΕΒΔΟΜΗΝΤΑΗΜΕΡΗ ΜΑΧΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ ΤΟ 1948 (Συνέχεια του τρίτου Σταδίου)	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
24. Ο αντίπαλος, στη μεγάλη μάχη της Βόρειας Πίνδου. — Η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία. — Κατανομή δυνάμεων του αντιπάλου μας. — Το Σχέδιο «Κορωνίδα».	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΠΕΜΠΤΟ	
25. Ο ΔΣΕ, στη μεγάλη μάχη της Βόρειας Πίνδου. — Εισαγωγή. — Οι δυνάμεις μας στη Βόρεια Πίνδο στις αρχές Ιούνη 1948 και κατανομή τους. — Η πρόταση μου για την κατανομή του συνόλου των δυνάμεων μας. — Η ηγεσία μας στη μεγάλη μάχη της Βόρειας Πίνδου. — Συμπέρασμα.	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΕΚΤΟ	
26. Η προπαρασκευή του Αρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας, για τη μεγάλη μάχη στη Βόρεια Πίνδο. — Η κατάσταση στο Αρχηγείο Δυτικής Μακεδονίας. — Κίνδυνος ρήξης μου με την ηγεσία μας. — Η πάλη για την αλλαγή μιας επικίνδυνης κατάστασης.	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΕΒΔΟΜΟ	
27. Η μεγάλη μάχη στη Βόρεια Πίνδο, στο μέτωπο του ΑΔΜ. — Η πρώτη φάση της μεγάλης μάχης, σε όλο το μέτωπο του ΑΔΜ. — Το αποτέλεσμα της πρώτης φάσης στο μέτωπο του ΑΔΜ, η πρόταση Τσαλδάρη. — Αναπροσαρμογή του σχεδίου «Κορωνίδα». — Η δεύτερη φάση της μεγάλης μάχης, σε όλο το μέτωπο του ΑΔΜ. — Από το ημερολόγιο μου, για την πρώτη και δεύτερη φάση της μάχης στο ΑΔΜ. Η προδοσία του Γκανάτσου Βασίλη (Χείμαρος). — Η τρίτη φάση της μεγάλης μάχης, σε όλο το μέτωπο του ΑΔΜ.	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΟΓΔΩΟ	
28. Η μεγάλη μάχη στη Βόρεια Πίνδο, στο μέτωπο της 670 μονάδας μας. — Τι έκανε η 670 μονάδα μας, από 14 μέχρι 20-6-1948. — Η πρώτη φάση της μάχης στο μέτωπο της 670 μονάδας μας, από 21 Ιούνη μέχρι 2-7-1948. — Η δεύτερη φάση της μάχης, στο νέο μέτωπο της 670 μονάδας μας. — Η δεύτερη φάση της μάχης, στο παλιό μέτωπο της 670 μονάδας μας. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΠΙΝΔΟΥ	126
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΕΝΑΤΟ	
29. Συμπληρωματικά στοιχεία, για τη μεγάλη μάχη στη Βόρεια Πίνδο. — Κρίση στον ηγετικό πυρήνα του ΔΣΕ. — Η σύσκεψη της 5-8-1948.— Ο ελιγμός μας από Γράμμο στο Βίτσι. — Η συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του ΚΚΕ, στις 26-8-1948. — Αντίπαλοι ιστοριογράφοι, για τη μεγάλη μάχη στη Βόρεια Πίνδο. — Συμπέρασμα.	156
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ	
30. Η συνέχεια της μεγάλης μάχης στο Βίτσι.	177

— Τα εδαφικά χαρακτηριστικά του χώρου του Βίτσι. — Η διάταξη των αντιπάλων δυνάμεων, στο χώρο του Βίτσι. — Η μάχη στο χώρο του Βίτσι. — Κρίσεις των αντιπάλων μας, για την ήττα μας στο Βίτσι. — Οι βασικές αιτίες της ήττας του αντιπάλου στο Βίτσι.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ	
31. Η δράση του ΔΣΕ σε άλλες περιοχές.	190
— Η δράση κατά περιοχές. — Μερικά συμπεράσματα.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
32. Η προπαρασκευή του αντιπάλου για τελική μάχη.	194
— Ένταση της τρομοκρατίας. — Η επιχειρησιακή — επιθετική δράση του αντιπάλου.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ	
33. Η δική μας προπαρασκευή.	206
— Στρατηγικό σχέδιο δράσης του ΔΣΕ. — Επιχείρηση στο Μπικόβικ του Βίτσι. — Επιχείρηση κατάληψης της Καρδίτσας. - Επιχείρηση στην Έδεσσα — Αρδαία — Νάουσα. — Η επιχείρηση κατάληψης της Νάουσας. — Επιχείρηση κατάληψης του Καρπενησίου. —Επίθεση για κατάληψη Φλώρινας. — Ο ελιγμός ανακατάληψης της Βόρειας Πίνδου.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
34. Η τελική μάχη στο Βίτσι και στο Γράμμο.	254
— Η μάχη στο Βίτσι. — Η μάχη στο Γράμμο. — Οι διαφωνίες μας για τις αιτίες της ήττας μας.	
<u>ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ</u>	
ΓΙΑ ΤΙΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΗΤΤΑΣ ΤΟΥ ΔΣΕ	263
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΠΕΜΠΤΟ	
35. Απόψεις αντιπάλων ιστοριογράφων.	263
— Ο Θεόφιλος Παπακωνσταντίνου. — Ο Δημήτρης Ζαφειρόπουλος.— Η επίσημη ιστορία του στρατού.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΕΚΤΟ	
36. Οι απόψεις ηγετών του ΚΚΕ, για την ήττα του ΔΣΕ.	272
— Οι απόψεις του Ζαχαριάδη. — Ο Μάρκος Βαφειάδης, παραμύθια και πραγματικότητα. — ο Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιας) σαν επαναστάτης κι άνθρωπος. — Η ηγεσία του ΚΚΕ του Μάρτη 1956, για τον εμφύλιο πόλεμο.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΕΒΔΟΜΟ	
37. Οι απόψεις μου για τις βασικές αιτίες της ήττας του ΔΣΕ.	326
—Ήταν δυνατή νίκη χωρίς μακρόχρονο ένοπλο αγώνα; — Άλλες αιτίες ολοκληρωτικής ήττας μας. — Τρία βασικά συμπεράσματα. — Για το κόστος του εμφυλίου πολέμου.	
<u>ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ</u>	
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΑΧΤΙΚΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	335
ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΟΓΔΟΟ	
38. Η μαρξιστική άποψη για τον επαναστατικό πόλεμο, και πώς την εφαρμόζαμε.	335
— Ο Μαρξ για τον επαναστατικό πόλεμο. — Ο Λένιν για τον επαναστατικό πόλεμο. — Ο Στάλιν για τον πόλεμο. — Ο Μάο Τσε	

Τσουν για τον επαναστατικό πόλεμο.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΕΝΑΤΟ	340
39. Για τις ιδιομορφίες του ένοπλου αγώνα μας. — Γενικά για τις ιδιομορφίες. — Οι βασικές Ιδιομορφίες κατά την κατοχή. — Οι βασικές ιδιομορφίες κατά τον εμφύλιο πόλεμο.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ	344
40. Η ταχτική από θεωρητική άποψη.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ	346
41. Η αντάρτικη ταχτική του Δημοκρατικού Στρατού. —Από τι καθορίζονταν ή ταχτική του ΔΣΕ. — Η ταχτική στην αρχική δράση του ΔΣΕ. — Ή ταχτική του Δημοκρατικού Στράτου στην Πελοπόννησο. — Ή ταχτική του Δημοκρατικού Στράτου στη Ρούμελη. — Για την ταχτική στην Ήπειρο. — Για την ταχτική στη Θεσσαλία. - Για την ταχτική στη Δυτική Μακεδονία.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	354
42. Η ταχτική κατά την αντιμετώπιση εκστρατειών. — Στην Πελοπόννησο. -Στη Ρούμελη. — Στην Ήπειρο. —Στη Δυτική Μακεδονία.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ	360
43. Η ταχτική του ΔΣΕ στη Βόρεια Πίνδο, στα 1948. — Που στηρίχθηκε η ταχτική της ενεργητικής άμυνας. - Λάθη και αδυναμίες. — Μερικά βασικά διδάγματα.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	367
44. Η ταχτική σ' επιθετική δράση του ΔΣΕ. — Η ταχτική στη Νάουσα. — Η ταχτική κατά την ανακατάληψη της Βόρειας Πίνδου. Η ταχτική χρησιμοποίηση του πυροβολικού. - Η ταχτική στη σαμποταριστική δράση. — Η ταχτική στον μικροπόλεμο. — Για τις σχολές του ΔΣΕ.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΠΕΜΠΤΟ	375
45. Η στρατηγική και ταχτική του ΔΣΕ, όπως την κρίνουν αντίπαλοι μας. —Ο Ζαφειρόπουλος, για την στρατηγική του ΔΣΕ. — Ο Ζαφειρόπουλος για την ταχτική του ΔΣΕ. — Ο Τσακαλώτος για την ταχτική του ΔΣΕ.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΕΚΤΟ	385
46. Η στρατηγική και ταχτική του αντιπάλου, κατά τον εμφύλιο πόλεμο. — Για τη στρατηγική του αντιπάλου. — Η ταχτική, κατά τον Ζαφειρόπουλο. — Ο Τσακαλώτος για την ταχτική τους. — Τα βασικά στοιχεία της ταχτικής του αντιπάλου μας.	
Βασικά τελικά συμπεράσματα	395
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	403
Η ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ ΠΟΛΕΜΟ	436

ΓΙΑ ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΚΕ ΠΟΥ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕ Η «ΑΥΓΗ»	458
Για τη συνέντευξη του Θόδωρου Μακρίδη	477
Περιεχόμενα	485
Επιτελικοί Χάρτες	493
Φωτογραφίες	510

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ ΓΙΑ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ ΣΤΑ 1948

Τέσσερες είναι οι πιό βασικές προπαρασκευαστικές εκστρατείες του αντιπάλου μας, γι' άποφασιστική άναμέτρηση με τὸ Δημοκρατικὸ Στρατὸ στὴ Βόρεια Πίνδο, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948. Ἡ ἐπιχείρηση «Βέλος», ἀπὸ 10-9-1947. Ἡ ἐπιχείρηση «Λαίλαπα», ἀπὸ 19 Σεπτέμβρη μέχρι 12-10-1947. Ἡ ἐπιχείρηση «Χαραυγή», ἀπὸ 15 Ἀπρίλη μέχρι 3-5-1948. Ἡ ἐπιχείρηση «Πέργαμος», ἀπὸ 28 Φλεβάρη μέχρι 6-3-1948. Καὶ οἱ τέσσερες ἀπότυχαν.

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΒΕΛΟΣ»

Αὐτὴ ἡ ἐπιχείρηση, δὲν ἦταν ἀπλῶς προπαρασκευαστικὴ γι' ἀποφασιστικὴ ἀναμέτρηση. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιχείρησης ἀποκαλύπτει ὅτι, ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἐπιδίωξε με τὴν ἐπιχείρηση «Βέλος» νὰ δώσει τὴν ἀποφασιστικὴ μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1947. Αὐτὸ τὸ σχέδιο ἦταν δονκιχωτικὸ, γιατί δὲν ὑπῆρχαν δυνατότητες πραγματοποιήσεώς του.

Σύμφωνα με τὸ σχέδιο «Βέλος», ὁ σκοπὸς αὐτῆς τῆς ἐπιχείρησης ἦταν τὸ ξεκαθάρισμα τῶν ὄρεινῶν ὄγκων Βίτσι — Σινιάτικο — Βόιο — Σμόλικας — Γράμμος, γι' ἀποδιοργάνωση καὶ καταστροφὴ τῶν ἐκεῖ δυνάμεων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, ἡ κατοχὴ καὶ τὸ κλείσιμο τῶν ἑλληνοαλβανικῶν καὶ ἑλληνογιουγκοσλάβικων συνόρων ἀπὸ Κάμενικ ὡς Βένους.

Στοὺς ὑπὸ ξεκαθάρισμα ὄρεινοὺς ὄγκους, βρίσκονταν 17 τάγματα μας, με συνολικὴ δύναμη περίπου 5.000 ἀντάρτες.

Γιὰ τὴν ἐπιχείρηση «Βέλος», ὁ ἀντίπαλος διέθεσε τέσσερες μεραρχίες (II VIII, IX καὶ XV) ποὺ εἶχαν 12 ταξιαρχίες με 36 τάγματα τους. Ἡ συνολικὴ δύναμη τῶν τεσσάρων μεραρχιῶν, μαζί καὶ οἱ διάφοροι σχηματισμοὶ τους, δὲν ξεπερνοῦσαν τίς 20.000.

Ὁ Ζαφειρόπουλος γράφει στὸ γνωστὸ βιβλίο του, γιὰ τίς αἰτίες τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐπιχείρησης «Βέλος»: «Οἱ κύριες αἰτίες πρέπει ν' ἀποδοθοῦν στὴ στάση ποὺ τήρησαν οἱ μονάδες. Στὴ διάρκεια τῆς ἐπιχείρησης, οἱ μονάδες δὲν ἐπέδειξαν ἐπιθετικὸ πνεῦμα καὶ εὐκινησία κατὰ τὴ νύχτα,

καὶ ὀρισμένες διοικήσεις μονάδων δὲν ἀνταποκρίθηκαν στὸν προορισμὸ τους» (σελίδα 255).

Καταφάνερα ὁ Ζαφειρόπουλος παίρνει τὸ ἀποτέλεσμα γιὰ αἰτία. Ἡ βασικὴ αἰτία τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐπιχείρησης «Βέλος», εἶναι ὅτι οἱ διοικήσεις καὶ οἱ φαντᾶροι δὲν πίστεψαν στὴν ἐπιτυχία τους, καὶ οἱ δυνάμεις ποὺ διατέθηκαν γιὰ ἕναν τέτοιο μεγαλεπήβολο σκοπὸ ἦταν ἀνεπαρκεῖς. Ἐπιπλέον, τὸν Ἰούλη τοῦ 1947, ἀπότυχε ἡ ἐκστρατεία τους στὸν ἴδιο χῶρο. Ἄρα, ἦταν πρόσφατη αὐτὴ ἡ ἀποτυχία. Δὲν εἶναι ἡ ἐπιχείρηση «Βέλος» ἡ πρώτη περίπτωση φαντασιοπληξίας τῆς τότε ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας, στὰ ὧς τότε ἐπιχειρησιακὰ σχέδιά της. Οἱ ἀντίπαλοί μας στρατηγοὶ σκάρωναν σχέδια μέσα στὰ γραφεῖα τους, μὲ πλήρη περιφρόνηση τοῦ ἀντιπάλου τους. Φωνάζοντας γιὰ συμμοριτισμὸ, στὸ τέλος ἔπεφταν θύματα αὐτῆς τῆς ἐπινόησης.

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΛΑΙΛΑΠΑ»

Ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία, μιὰ ποὺ ἔσπασε τὰ μοῦτρα της μὲ τὴ μεγαλεπήβολη ἐπιχείρηση «Βέλος», ἐπανέλαβε τὸ σχέδιο τοῦ 1947. Αὐτὸ πρόβλεπε τὴν ἐξόντωση εἴτε τὸ ὑπερβολικὸ ἀδυνάτισμα τῶν τμημάτων μας στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ στὴν Ἥπειρο, μὲ σκοπὸ νὰ συγκεντρώσει πρὸς πολλὰς δυνάμεις γιὰ μιὰ ἀποφασιστικὴ ἀναμέτρηση στὴ Βόρεια Πίνδο, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948. Ἔτσι λογάριαζε πὼς θὰ τέλειωνε τὸν πόλεμο στὰ 1948.

Ἡ πρώτη προπαρασκευαστικὴ ἐπιχείρηση πρὸς αὐτὸ τὸν σκοπὸ, ἦταν ἡ «Λαίλαπα». Ὁ βασικὸς σκοπὸς αὐτῆς τῆς ἐπιχείρησης, ἦταν ἡ ἐξόντωση εἴτε τουλάχιστο τὸ ὑπερβολικὸ ἀδυνάτισμα τῶν τμημάτων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Ρούμελη μὲ δυὸ ἐπιχειρήσεις, τὸν «Τίγρη» καὶ τὴ «Λαίλαπα».

Οἱ δυνάμεις μας εἶχαν τὴν ἀκόλουθη διάταξη, τὸν Αὐγούστο τοῦ 1947: Στὴ Δυτικὴ Στερεά, δυὸ τάγματα. Στὴν Ἀνατολικὴ Στερεά, πέντε τάγματα. Στ' Ἄγραφα, πέντε τάγματα. Στὴν Ὀθρυ, ἕνα τάγμα. Σύνολο 13 τάγματα, μὲ περίπου 2.400 ἀντάρτες.

Τὶ δυνάμεις διέθεσε ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία γιὰ τὶς παραπάνω δυὸ ἐπιχειρήσεις; Σὰν δυνάμεις κρούσης διέθεσε 5 ταξιαρχίες ταχτικοῦ στρατοῦ ποὺ εἶχαν 15 τάγματα, 25 Λόχους Ὀρειῶν Καταδρομῶν — ΛΟΚ σὰν ἐπίλεκτες δυνάμεις γι' ἀνταρτοπόλεμο, 7 τάγματα χωροφυλακῆς. Σύνολο δυνάμεων περίπου 15.000. Μὲ τάγματα ἐθνοφρουρᾶς, θὰ ἐξασφάλιζε τὰ μετόπισθεν τῶν ἐπιτιθεμένων δυνάμεων κρούσης.

Καὶ οἱ δυὸ ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀντιπάλου ἀπότυχαν. Τὸ μόνο ποὺ πέτυχαν (κατὰ τὸν Ζαφειρόπουλο), ἦταν ἡ ἀνακάλυψη μερικῶν ἀποθηκῶν μας, ἡ

σύλληψη εκατοντάδων άγροτών σαν αυτοαμυνίτες. Να πώς περιγράφει τις μάχες ο Ζαφειρόπουλος:

«Οί συμμορίτες διέφυγαν από τον κλοιό, κατευθύνθηκαν προς τον Άχελώο κατά το μήκος του, έστράφησαν προς βορειοδυτικά (σελίδα 260). Τελικά, έφθασαν στις 18-10-1947 στο Γράμμο γι' άνεφοδιασμό τους, και μετά ξαναγύρισαν στη Ρούμελη. Κατά τον έλιγμό τους προς Γράμμο, χτύπησαν στις 9 του Οκτώβρη αντίπαλες δυνάμεις στις Καλαρίτες, στη Ρούμελη, στον Προφήτη Ήλίο».

Π α ρ α π έ ρ α : «Τά έθνικά τμήματα που επιτίθενταν στη Γκιώνα και στην Οϊτη, έξασθένησαν και δέχονταν τις συγκεντρωτικές επιθέσεις των συμμοριακών τμημάτων (στο ίδιο, σελ. 261).

»Κατά τη διάρκεια της επιχειρήσης "Λαίλαπα", ή αντίδραση των συμμοριτών ήταν έντονη κι ενεργούσαν συνεχώς αντιπερισπασμούς στις περιοχές του Παρνασσού και της Βόρειας Ναυπακτίας» (στο ίδιο, σελ. 261).

Το τάγμα του Κρόνου έκανε επιδρομικές επιχειρήσεις στην περιφέρεια της Θήβας, από 15 ως 18 Σεπτέμβρη 1947. Τα τμήματά μας του Παρνασσού χτύπησαν την Άράχωβα και τη Ναύπακτο στις 25-9-1947, την Ίτέα στις 28, τα περίχωρα της Λειβαδιάς.

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΠΕΡΓΑΜΟΣ»

Πρόκειται για την αντίπαλη έκστρατεία για κατάληψη του όρεινού όγκου Μουργκάνας, Ήπειρου, από 28 Φλεβάρη μέχρι 6-3-1948. Τον όρεινό όγκο της Μουργκάνας τον κατείχαν περίπου 2.000 άντάρτες.

Ή επίθεση άρχισε με 7 τάγματα της 8ης αντίπαλης μεραρχίας, δυο ανεξάρτητους λόχους και πυροβολικό. Οί επιθέσεις άπότυχαν. Με έπιμονή του άρχηγού της άμερικάνικης Στρατιωτικής Άποστολής, στρατηγού Βάν Φλήτ, ξανάρχισε ή επίθεση στις 30 του Μάρτη αλλά κατέληξε σ' άποτυχία. Γι' αυτό διέκοψαν αυτή την επίθεση στις 5-4-1948.

Ο Άβέρωφ γράφει στο γνωστό βιβλίο του ότι, ο στρατός τους είχε 596 νεκρούς και τραυματίες και 178 εξαφανισμένους που σημαίνει αιχμάλωτους. Επίσης γράφει ότι, τα τμήματα του Δημοκρατικού Στρατού είχαν συνολικά 312 νεκρούς-τραυματίες κι αιχμαλώτους.

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΧΑΡΑΥΓΗ»

Μιά που άπότυχαν οί επιχειρήσεις «Βέλος» και «Λαίλαπα», ή αντίπαλη στρατιωτική ήγεσία επανέλαβε άκόμα μιá φορά την έκστρατεία της στη Ρούμελη, από τις 15 Άπρίλη μέχρι τις 3-5-1948, πάλι με σκοπό την έξόντωση

των τμημάτων του ΔΣΕ. Στην επιχείρηση δόθηκε ο τίτλος «Χαραυγή». Ο Ζαφειρόπουλος γράφει:

«Αυτή η επιχείρηση απέβλεπε, σάν προκαταρκτική ενέργεια των επιχειρήσεων του Γράμμου—Βίτσι του 1948, στην εκκαθάριση της Ρούμελης νότια της γραμμής Άμβρακικού — Μετσόβου — Μαλιακού, για την εξασφάλιση των μετόπισθεν και για να διευκολυνθεί η συγκέντρωση δυνάμεων για την κύρια ενέργεια κατά του Γράμμου» (Ζαφειρόπουλος : «ό αντισυμμοριακός αγώνας 1945-1949», σελ. 346).

«Όλοκληρη η περιοχή από τη Λαμία ως τα πρόθυρα της Αθήνας και οι κοντινοί στην πρωτεύουσα όρεινοι όγκοι της Πάρνηθας και του Κιθαιρώνα έγιναν γνωστοί στον συμμοριτισμό» (στο ίδιο, σελ. 346).

«Η Ρούμελη, εξαιτίας της δράσης που αναπτύχθηκε από τον έμπειρο και ικανό αρχηγό συμμορίτη Διαμαντή, αποτελούσε τη δεύτερη σε δυναμικότητα βάση του συμμοριτισμού, μετά την Δυτική Μακεδονία και Ήπειρο» (στο ίδιο, σελ. 347).

«Η επιχείρηση «Χαραυγή» περιλάμβανε δυο φάσεις. Κατά την πρώτη φάση επιδιώκονταν η εκκαθάριση των όρεινων όγκων του Έλικώνα και του Καλλίδρομου από την 1η Μεραρχία, για ν' αποφευχθεί η προώθηση των τμημάτων του Δημοκρατικού Στρατού ως τα πρόθυρα της Αθήνας.

Κατά τη δεύτερη φάση, επιδιώκονταν η περίσφιξη του Παρνασσού από ανατολικά από την 1η Μεραρχία, επιτήρηση του Κορινθιακού Κόλπου από τον πολεμικό στόλο για ν' αποφευχθεί η διαφυγή των ανταρτών στον Έλικώνα είτε στην Πελοπόννησο. Απόθεση των ανταρτών με δυο συγκλίνομενες ενέργειες από βορρά (κοιλάδα ποταμού Σπερχειού) και από βορειοδυτικά (όρεινοι όγκοι Χελιδόνι και Παναιτωλικό) προς τις κεντρικές βάσεις των ανταρτών στο βουνό Γκιώνα που εκεί η αντίπαλη στρατιωτική ήγεςία είχε καθορίσει σάν χώρο καταστροφής των ανταρτών της Ρούμελης, με ματαίωση διαφυγής τους προς Άγραφα. Η αντίπαλη ήγεςία ήταν βέβαιη πως θα εξανάγκαζε τα τμήματα του Δημοκρατικού Στρατού να δώσουν αποφασιστική μάχη στη Γκιώνα (Χάρτης Νο 1).

Για να κάνει πράξη όλες τις παραπάνω μεγαλεπήβολες επιδιώξεις, η αντίπαλη στρατιωτική ήγεςία διέθεσε τις παρακάτω δυνάμεις. Τis 1η, 9η και 10η Μεραρχίες, τis Α' και Β' Μοίρες Όρεινών Καταδρομών, τo 9ο Σύνταγμα άναγνώρισης, έφτατά τάγματα της Έθνοφρουράς Ρούμελης, ένα τάγμα χωροφυλακής. Έτσι συνολικά διατέθηκαν 40 τάγματα, με περίπου 20.000 άνδρες στο πεδίο της μάχης. Τη διεύθυνση των επιχειρήσεων ανέλαβε η διοίκηση του Α' Σώματος Στρατού.

Ό Τσακαλώτος γράφει στο βιβλίο του «Ίστορικές Άναμνήσεις», ότι η δύναμη που διατέθηκε για την επιχείρηση «Χαραυγή» ήταν 27 τάγματα ταχτικού στρατού των παραπάνω τριών Μεραρχιών, οι δυο Μοίρες Όρει-

νών Καταδρομών, 16 τάγματα Ἐθνοφρουῶς, 6 τάγματα χωροφυλακῆς. Συνολικά 51 τάγματα, μὲ περίπου 26.000 ἄνδρες, 46 πυροβόλα, ἓνα σύνταγμα τεθωρακισμένων αὐτοκινήτων.

Ἡ περίμετρος τῆς μάντρας ποὺ ἔχτισε ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία, ἦταν 350 χιλιόμετρα. Χώρισε τὶς παραπάνω δυνάμεις τῆς στὰ δυό. Τὰ 16 τάγματα Ἐθνοφρουῶς καὶ τὰ 6 τάγματα χωροφυλακῆς τοποθετήθηκαν γύρω ἀπὸ τὴ μάντρα — κλοιό, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσουν κανένα πρόβατο νὰ πηδήσει ἔξω ἀπὸ τὸ φράχτη τῆς μάντρας. Τὰ 27 τάγματα τοῦ ταχτικοῦ στρατοῦ καὶ οἱ δυὸ μοῖρες — τάγματα τῶν ὄρεινῶν Καταδρομῶν, θὰ ἔμπαιναν μέσα στὴ μάντρα γιὰ νὰ σφάζουν τὰ πρόβατα. Τὶ θαυμάσιο σχέδιο!!

Νὰ πῶς περιγράφει τὶς κατευθύνσεις τῶν δυνάμεων κρούσης στὸ ἐσωτερικὸ τῆς μάντρας, ὁ Τσακαλώτος: Ἡ 10η Μεραρχία ἀπὸ βορρᾶ (Σπερχειὸς ποταμὸς), πρὸς νότο πρὸς τοὺς ὄρεινους ὄγκους Οἶτη-Γκιώνα. Ἡ 9η Μεραρχία ἀπὸ δυτικὰ καὶ βορειοδυτικὰ τοῦ Καρπενησιοῦ — Χελιδόνι, ἀνατολικά πρὸς τοὺς ὄρεινους ὄγκους Βαρδούσια — Γκιώνα. Ἡ 1η Μεραρχία ἀπὸ βόρεια καὶ ἀνατολικά (Καλλίδρομο — Ἐλικώνας) πρὸς δυτικὰ (Παρνασσὸς-Γκιώνα).

Ὅπως βλέπουμε, ὅλες οἱ Μεραρχίες κατευθύνονταν γύρω ἀπὸ τὸ βουνό Γκιώνα, γιὰτὶ ἐκεῖ λογάριάζε ἡ ἀντίπαλη ἡγεσία νὰ στριμώξει τοὺς ἀντάρτες τῆς Ρούμελης καὶ νὰ τοὺς ἐξοντώσει!

Πρὶν ἀρχίσει ἡ ἀντίπαλη ἡγεσία τὸ κυνηγητὸ κι ἐξόντωση τῶν προβάτων στὸ ἐσωτερικὸ τῆς τεράστιας μάντρας, ἄρχισε τὸ κυνηγητὸ τῶν λίγων ἀγροτῶν ποὺ ὑπῆρχαν στὰ χωριά ποὺ βρίσκονταν γύρω ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς πλευρὲς τῆς μάντρας. Σ' αὐτὴ τὴν «ἥρωικὴ» πολεμικὴ δράση, ὁ ἀντίπαλος εἶχε ἐπιτυχίες. Συνέλαβε 4.500 χωριάτες, ποὺ τοὺς βάφτισε αὐτοαμυνίτες καὶ καπαπίτες. (Καπαπίτες, ἀπὸ τ' ἀρχικὰ γράμματα τῶν λέξεων: κέντρα πληροφοριῶν). Στὸ ζήτημα αὐτό, ἡ ἀντίπαλη ἡγεσία ἦταν σαφῆς καὶ ἀμείλικτη. Νά, ἡ περιγραφή τῆς διαταγῆς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, στὸ γνωστὸ βιβλίο τοῦ Τσακαλώτου.

Θέτει τὸ ἐρώτημα στοὺς φαντάρους, κρίνοντας τοὺς ἀντάρτες, γιὰ νὰ δικαιώσει τὴν ἐξόντωση ἀοπλῶν ἀγροτῶν. «Γιατὶ αὐτοὶ δὲν κουράζονται κι ἐμεῖς κουραζόμαστε; Μήπως εἶναι καλύτερα ντυμένοι; Μήπως τρέφονται καλύτερα; Μήπως περνοῦν καλύτερα»; «Ἐκεῖ ὅμως ποὺ ὑπερτεροῦν εἶναι: Οἱ πληροφορίες, ποὺ ἐξηγοῦνται ἀπὸ τὴν αὐτοάμυνα, ποὺ σᾶς ζήτησα τὴν ἐξολόθρευση. Μὲ βάση αὐτὴ, συγκέντρωση δύναμης ὅπου θέλουν ἐγκαιρῶ» (σελ. 105).

«Νὰ ἐξολοθρευετέ αὐτὰ τὰ ὑπολείμματα. Νὰ μὴν πατᾶ πιά στὴ Ρούμελη οὔτε ληστής συμμορίτης, οὔτε ὁ συχαμερὸς αὐτοαμνοκαπαπίτης» (στὸ ἴδιο, σελ. 110).

«Οἱ ὑπουλοὶ αὐτοαμυνίτες τῶν πόλεων καὶ τῶν χωριῶν εἶναι οἱ πιὸ ἐπι-

κίνδυνοι, διότι αὐτοὶ ἐνισχύουν παντοιοτρόπα τὸν ἀγώνα τους». «Οἱ Πρόεδροι τῶν Κοινοτήτων, ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ, ἔχουν μεγαλύτερη εὐθύνη ἐναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Νάρκες κοντὰ στὸ χωριό, θὰ ἐπισύρουν ἀμείλικτες κυρώσεις. Ἔς ἀγρυπνοῦν» (στὸ ἴδιο, σελ. 114). Ἄκριβῶς ἔτσι ἔκαναν καὶ οἱ χιτλερικοὶ κατακτητές.

Ἔσον ἀφορᾷ τίς κύριες δυνάμεις τῶν ἀνταρτῶν, ποὺ κατὰ τὸ ἀντίπαλο σχέδιο θὰ στριμώχνονταν καὶ θὰ ἐξοντώνονταν στὰ τσουγκάρια τῆς Γκιώνας, ὁ Ζαφειρόπουλος γράφει στὸ βιβλίο του:

«Αὐτὴ ἡ δύναμη μὲ τὸν ἰκανότατο διοικητὴ Διαμαντῆ, διέφυγε πρὸς βορρᾷ στ' Ἄγραφα, πρὸς τὸ Βάλτο μιὰ ταξιαρχία τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς. Στ' Ἄγραφα, ἐνώθησαν μὲ τμήματα τοῦ Ἀρχηγείου Θεσσαλίας κι ἔκαναν ἀντιπερισπαστικὲς ἐπιθέσεις στὶς περιοχὲς Τζουμέρκων — Βάλτου — Ἄγραφων — ὑπέπεδο Νευρούπολης Κόζακα. Στὴν περιοχὴ τῆς Ρούμελης ἔμειναν τ' Ἀρχηγεῖα Παρνασσίδας καὶ Φθιώτιδας, τὰ τμήματα τῆς Λαϊκῆς Πολιτοφυλακῆς, ὁμάδες λεύτερων σκοπευτῶν, σύνολο 1.000 ἀντάρτες». «Δὲν ἐπετεύχθη ἡ καταστροφὴ τῶν συμμαριακῶν δυνάμεων, διότι διέφυγε τὸ συγκρότημα Διαμαντῆ στ' Ἄγραφα» (σελ. 353).

Ἐνῶ αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότητα, ὁ Τσακαλώτος γράφει πὼς σκότωσε εἶτε αἰχμαλώτισε 2.000 ἀντάρτες. Ὁ ἴδιος γράφει πὼς στὶς παραμονὲς τῆς ἐπιχείρησης «Χαραυγὴ», ὑπῆρχαν στὴ Ρούμελη 2.500 ἀντάρτες. Ὁ ἴδιος ἀναγνωρίζει πὼς οἱ βασικὲς δυνάμεις τοῦ Ἀρχηγείου Ρούμελης διέφυγαν στ' Ἄγραφα.

Τὰ τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ εἶχαν ἀπώλειες στὴ Ρούμελη κυρίως, γιατί προσπάθησαν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐκστρατεία τοῦ 1948 μὲ τὴν ταχτική ποὺ χρησιμοποίησαν τὸ Σεπτέμβρη - Ὀκτώβρη 1947. Τὸ 1947 ἀντιμετώπισαν περίπου 15.000 ἀντίπαλες δυνάμεις. Τὸ 1948 ἀντιμετώπισαν 26.000. Ἄρα, ἡ ταχτικὴ μας ἔπρεπε νὰ εἶναι διαφορετικὴ.

Ἄναμφισβήτητα, οἱ μαζικὲς συλλήψεις ἀγροτῶν στὴν περίμετρο τοῦ «κλοιοῦ», κατάφεραν χτύπημα στὸ δίκτυο πληροφοριῶν τοῦ Ἀρχηγείου Ρούμελης. Αὐτὸ τὸ γεγονός δὲν τοῦ ἐπέτρεψε ν' ἀντιληφθεῖ τὸν ἀκριβῆ ὄγκο τῶν ἀντίπαλων δυνάμεων, τίς κύριες κατευθύνσεις τῶν ἐπιθέσεών τους. Ἔτσι δὲν μπόρεσε γρήγορα ν' ἀναπροσαρμόσει τὴν ταχτικὴ του. Μᾶς ξήλωσαν τὸ δίκτυο πληροφοριῶν γιατί εἶχε τὴν ὀργάνωση τοῦ δικτύου τοῦ 1947. Ὅποιος προσπαθεῖ νὰ ταξιδέψει δυὸ φορὲς μὲ τὸ ἴδιο εἰσιτήριο, ἀναπόφευκτα δὲν θὰ φτάσει στὸν προορισμὸ του.

Ἡ λαθεμένη ἀντιμετώπιση τῆς ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου στὴ Ρούμελη στὰ 1948, ἔχει σὰν βασικὴ πληγὴ τῆς τὸ παραφούσκωμα ἀπὸ τὴν πετυχημένη ἀντιμετώπιση τῆς παρόμοιας ἐκστρατείας τὸ φθινόπωρο τοῦ 1947.

Δὲν εἶναι σπάνιες οἱ περιπτώσεις στὸν πόλεμο, ποὺ μιὰ νίκη γίνεται παράγοντας μιᾶς μετέπειτα ἥττας, ὅταν ἡ δοσμένη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἀποκοιμηθεῖ πάνω στὶς δάφνες τῆς προηγούμενης νίκης τῆς. Αὐτὸ σημαίνει ὑποτίμηση τοῦ ἀντίπαλου, ποὺ πάντα ἔχει δυσάρεστα καὶ κάποτε καταστροφικὰ ἀποτελέσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΔΣΕ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ ΣΤΑ 1948

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς ἐπιχειρησιακῆς ἐπιτελικῆς καθοδήγησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τοῦ ΔΣΕ, ἀπὸ τὸν Αὐγουστο τοῦ 1947 ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ Ἰούνη 1948, εἶναι ἡ καταφάνερη διάσταση ἀνάμεσα στοὺς σκοποὺς ποὺ ἐπεδίωκε καὶ στὴ στρατηγικὴ ἀδυναμία του κατὰ τὴν ἐπεξεργασία τοῦ σχεδίου μιᾶς σοβαρῆς ἐπιχείρησης καὶ κατὰ τὴν ἐπιτελικὴ καθοδήγησιν τῆς δοσμένης μάχης.

Ὅλες οἱ κάπως σοβαρὲς ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις τοῦ ΔΣΕ στὸ παραπάνω χρονικὸ διάστημα, ποὺ ἄμεσα εἴτε ἔμμεσα ἀνακατεῦθηκε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο, ἀπότυχαν παταγώδικα. Ἀκριβῶς, στὸ παραπάνω χρονικὸ διάστημα, ἀποκαλύφθηκε ὁ γραφειοκρατικὸς ἐρασιτεχνισμὸς τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, κατὰ τὴν ἐπεξεργασία τῶν σχεδίων ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ΔΣΕ, καὶ κατὰ τὴν ἐπιτελικὴ καθοδήγησίν τους.

Καταφάνερα, μετὰ τὸν Ἰούνη τοῦ 1947, ἀποδείχτηκε πὼς εἶχε περάσει πιά ὁ καιρὸς ποὺ μπορούσαμε νὰ τὰ καταφέρουμε κἀπως ὑποφερτά, μὲ μιὰ ἀφηρημένη ἐποπτεία τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, σ' ἕνα κλεφτοπόλεμο. Στὸν κλεφτοπόλεμο κάθε μεμονωμένο τμήμα τοῦ ΔΣΕ μπορούσε νὰ τὰ καταφέρει, χωρὶς τὴν καθοδήγησιν τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Ἀπὸ τὸν Μάρτη τοῦ 1946 ὡς τὸν Μάρτη τοῦ 1947, οἱ ἔνοπλες δυνάμεις τοῦ ἀντιπάλου ἦταν ἐξαιρετικὰ ἀνεπαρκεῖς, ἀπειροπόλεμες σ' ἀνταρτοπόλεμο, σοβαρὰ διαβρωμένες. Ἡ ὄρεινὴ καὶ μισσορεινὴ Ἑλλάδα δὲν εἶχε ξεσπιτωθεῖ σ' ἐπικίνδυνον βαθμὸν. Τὰ τμήματα τοῦ ΔΣΕ ἦταν πιὸ ἐμπειροπόλεμα σ' ἀνταρτοπόλεμο. Γι' αὐτοὺς ὅλους τοὺς λόγους, ἡ ἐπιχειρησιακὴ δράσις τοῦ ΔΣΕ δὲν συναντοῦσε μεγάλες δυσκολίες.

Μετὰ τὸν Μάρτη τοῦ 1947, ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις ἄλλαξε ἐπικίνδυνα σὲ βάρος τοῦ ΔΣΕ. Ἡ αὔξησις τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεις τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ, ἐξαιρετικὰ πιὸ γρήγορα ἀπὸ τὴ δύναμις τοῦ ΔΣΕ, ἡ καλύτερη

του έξοπλισμού του, ή συγκέντρωση πείρας, ή ένταση του ξεσπιτώματος της άγροτιάς από την όρεινή και μισοορεινή Ελλάδα, το ξεκαθάρισμα του αντίπαλου στρατού από όπαδους του ΔΣΕ, ή διάλυση είτε το υπερβολικό αδυνάτισμα των οργανώσεων του ΚΚΕ στις πόλεις, όλα αυτά έδειχναν καταφάνερα ότι ο έμφύλιος πόλεμος περνούσε σε νέα φάση, υπό δυσμενείς συνθήκες για τον ΔΣΕ. Σε τέτοιες συνθήκες, μόνο μιá εξαιρετικά ίκανή ήγεσία του ΔΣΕ, θά μπορούσε να εκμεταλλευτεί με μεγάλη ταχύτητα κι εξαιρετική έπιτελική καθοδήγηση τις δυνατότητες που ακόμα ύπήρχαν, για να πετύχει έναν έντιμο συμβιβασμό με τον αντίπαλο για σταμάτημα του έμφυλίου πολέμου, μιá που έμεις είχαμε χάσει τη μοναδική δυνατότητα να νικήσουμε τον Ίούνη 1946.

Δυστυχώς, ακριβώς από τον Μάρτη 1947 ως τον Ίούλη του ίδιου χρόνου, άποκαλύφτηκε πιό καταφάνερα ή πλήρης στρατιωτική αδυναμία της δικής μας ήγεσίας. Τα κατοπινά γεγονότα, άπλως πρόσθεταν νέα στοιχεία για αυτή την αδυναμία. Και όμως, έμεις διατηρούσαμε την ίδια πολιτικοστρατιωτική ήγεσία. Ο αντίπαλος, που από την ίδια τη φύση του έπρεπε να είναι πιό άρτηριοσκληρωτικός, συχνά άλλαζε τη στρατιωτικοπολιτική ήγεσία του.

Μετά την παραπάνω άναγκαία είσαγωγή, ως μελετήσουμε έστω έπιγραμματικά τις πιό σοβαρές έπιθετικές έπιχειρήσεις του ΔΣΕ, από τον Ίούλη 1947 ως τον Ίούνη 1948. Αυτή ή μελέτη θά έπιβεβαιώσει την όρθότητα των παραπάνω συμπερασμάτων μου.

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΜΑΣ ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ

Μιá που το Γενικό Άρχηγείο του ΔΣΕ δέν μπόρεσε να καταλάβει μιá πολú εύκολονόητη ταχτική κατάσταση, στις 22 Ίούλη 1947, και να διατάξει ταχύτατο έλιγμό σοβαρών δυνάμεών μας για κατάληψη των Ίωαννίνων, με σκοπό στρατολογία τουλάχιστο 10.000 νέων μαχητών κι έξοπλισμό τους από τις εκεί άποθήκες, και μετά ταχύτατο έλιγμό μας προς ύψιπεδο Κοζάνης που άναπόφευχτα θά είχε αδυνατίσει ο αντίπαλος για ν' αντιμετώπισει έπικίνδυνη κατάσταση στην Ήπειρο, ο Βαφειάδης διέταξε όργάνωση έπιχείρησης για κατάληψη της πόλης Γρεβενά. Η κατάληψη των Γρεβενών, ήταν αδύνατο να έχει κάποια σοβαρή έπίδραση προς όφελός μας και σε βάρος του αντίπαλου, από την άποψη ότι αυτή δέν θά είχε στρατηγική σημασία, όπως ή κατάληψη των Ίωαννίνων και ο άστραπιαίος έλιγμός των δυνάμεών μας στο ύψιπεδο της Κοζάνης.

Μιá που ή έπιχείρησή μας στα Γρεβενά ήταν ή πρώτη σοβαρή έπιχείρηση του ΔΣΕ για κατάληψη πόλης, το Γενικό Άρχηγείο δέν έπρεπε να έπιτρέψει τέτοια έπιχείρηση πριν να είναι άπόλυτα βέβαιο πώς το σχέδιο κατάλη-

ψης τῆς πόλης ἦταν σωστό, πρὶν ἀπὸ δοκιμαστικὰς ἀσκήσεις στὸ «λεύτερο» χῶρο τῆς Βόρειας Πίνδου ποὺ νὰ ἔχει κάποια ὁμοιότητα μὲ κείνον γύρω ἀπὸ τὰ Γρεβενά. Οἱ δυνάμεις μας ἐπίθεσης, ἔπρεπε νὰ διοικούνται στὴ μάχη ἀπὸ μιὰ Διοίκηση.

Ἄντὶ νὰ κάνει αὐτὰ τὰ στοιχειώδη τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο, περιορίστηκε νὰ διατάξει νὰ γίνῃ ἡ ἐπιχείρηση, καὶ μετὰ ξύπνησε μόνο γιὰ νὰ καταγράψῃ τὴν ἀποτυχία.

Ἡ ἐπιχείρησή μας γιὰ κατάληψη τῶν Γρεβενῶν, ἄρχισε ὥρα 3.30' τῆς 25-7-1947, καὶ τέλειωσε μὲ πλήρη ἀποτυχία τὸ βράδυ τῆς 26 Ἰουλίου. Γι' αὐτὴ τὴν ἐπιχείρηση ἔχω στοιχεῖα ἀπὸ δύο πηγές: Ἀπὸ μιὰ κριτικὴ τοῦ Γραφείου ἐπιχειρήσεων τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός», στὸ φύλλο τοῦ Φλεβάρη 1948, τόμος πρῶτος, σελίδες 37-41, καὶ ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ ὑποστράτηγου Δημήτρη Ζαφειρόπουλου «ὁ ἀντισυμμοριακὸς ἀγὼνας 1945-1949», σελίδες 248-251.

Πόσες δυνάμεις διέθεσε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο γιὰ κατάληψη τῶν Γρεβενῶν, καὶ ποιά ἦταν ἡ διάταξή τους στὶς 22-7-1947; Κατὰ τὸ Γραφεῖο ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ.Α., διατέθηκαν συνολικὰ 11 τάγματα, δύναμης 3.300 ἀνταρτῶν (Χάρτης Νο 2).

Ἡ διάταξη τῶν 11 ταγμάτων, στὶς 22-7-1947, ἦταν ἡ ἀκόλουθη: Ἀπόσπασμα 3 ταγμάτων (στὴν οὐσία μιὰ ταξιαρχία) στὴν περιοχὴ Ὀρλιακα — Περιβόλι — Αὐγὸ Βωβούσας. Ἀπόσπασμα 4 ταγμάτων τοῦ Ἀρχηγείου Ἡπείρου, στὴν περιοχὴ Βωβούσας — Δίστρατου — Βασιλίτσα — Διάσελο Γομάρας. Ἀπόσπασμα τοῦ Ἀρχηγείου Βοῖου 4 ταγμάτων, στὴν περιοχὴ Σαμαρίνας — Φιλιππαιῶν — Γομάρας.

Ποιά ἦταν ἡ διάταξη καὶ ἡ δύναμη τοῦ ἀντιπάλου, στὶς 22-7-1947; Ἡ Φρουρὰ τῆς πόλης διὸ διλοχίεσ πεζικοῦ, 200 χωροφύλακες καὶ 400 ΜΕΑ (Μονάδες Ἐθνικῆς Ἀσφάλειας) ἀπὸ πολίτες δεξιούς, ἕνας οὐλαμὸς τεθωρακισμένων, ἕνας οὐλαμὸς πυροβολικοῦ. Λόχος στοὺς Μαυραναίους. Στὸ Βατόλακο 30 χωροφύλακες. Σύνολο 1.300.

Στὰ γύρω ἀπὸ τὴν πόλη ὑψώματα, τάγμα στὰ ὑψώματα Μελισσιοῦ, διλοχία στὰ ὑψώματα Κηπουριοῦ — Αἰμιλιανοῦ, τάγμα στὴν περιοχὴ Κρανιαῆς, τάγμα στὴν περιοχὴ Δασυλλίου, τάγμα στὴν περιοχὴ Πενταλόφου, λόχος στὴν κορυφὴ Βοῖου. Σύνολο περίπου 2.000.

Ἔτσι, τὸ σύνολο τῶν ἀντίπαλων δυνάμεων μέσα στὴν πόλη καὶ γύρω ἀπ' αὐτὴν μὰ ἄρκετὰ μακριά, ἦταν 3.300. Ἀπ' αὐτές, μέσα στὴν πόλη ἦταν 1000.

Μιὰ ματιὰ στὸν ἐπιτελικὸ χάρτη εἶναι ἄρκετὴ γιὰ νὰ καταλάβῃ καθένας ὅτι, ἀπὸ τὶς 3.300 ἀντίπαλες δυνάμεις πρέπει ν' ἀφαιρέσουμε, τὸ τάγμα Πενταλόφου, τὸ λόχο Κορυφῆς Βοῖου, τὸ τάγμα Κρανιαῆς, τὸ τάγμα Δασυλλίου, τὸ τάγμα Μελισσιοῦ, σύνολο 2.000 ἄνδρες. Ὅλα τὰ παραπάνω ἀντίπαλα

τμήματα, βρίσκονταν μακριά από τὰ Γρεβενά. Στὴν πρώτη φάση τῆς ἐπιχείρησής μας γιὰ κατάληψη τῆς πόλης, πού σὲ καμιά περίπτωση δὲν ἔπρεπε νὰ διαρκέσει πάνω ἀπὸ ἑξὶ ὥρες, οἱ παραπάνω ἀντίπαλες μονάδες πρακτικὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ πάρουν μέρος στὴ μάχη γιὰ βοήθεια τῶν ἀντιπάλων μας δυνάμεων μέσα καὶ πολὺ κοντὰ στὴν πόλη, πού ἦταν περίπου 1200 ἄνδρες. Οἱ ἀντίπαλες μονάδες πού πιὸ πάνω ἀναφέραμε, βρίσκονταν μακριά ἀπὸ τὰ Γρεβενά ἀπὸ 6 ὡς 12 ὥρες ποδαρόδρομο.

Ἡ ἐπιχείρησή μας ἀπότυχε, πρῶτα ἀπ' ὅλα γιατί τὸ σχέδιό μας ἦταν ὀλοκληρωτικὰ λαθεμένο καὶ δὲν ὑπῆρχε ἐνιαία διοίκηση. Στὴν πράξη δὲν ὑπῆρχε καμιά διοίκηση τῶν 11 ταγμάτων μας. Πῶς ἀποδειχναίται αὐτὴ ἡ διαπίστωση:

Π ρ ῶ τ ο. Ἀπὸ τὰ 11 τάγματά μας, μόνο 3 διατέθηκαν σ τ ἦ ν κ Ὑ ρ ι α κ α τ ε ὕ θ υ ν σ η, γιὰ κατάληψη τῆς πόλης. Σὲ δευτερεύουσες κατευθύνσεις πού πολλὰς ἀπ' αὐτὲς δὲν εἶχαν καμιά σχέση μὲ τὴν κατάληψη τῆς πόλης, διατέθηκαν 7 τάγματα. Νὰ πού βρίσκονταν τὰ 7 τάγματα:

Τάγμα σὺν λόχος στὰ ὑψώματα Μελισσιοῦ. Τάγμα στὸ Μπουγάζι τῆς Σιάτιστας. Τάγμα στὸ Περιβόλι. Τάγμα στὴν περιοχή Κρανιαῶς. Τάγμα στὴν περιοχή Δοτσικοῦ — Σαμαρίνας. Τάγμα στὰ ὑψώματα Κοκκινιάς — Γέφυρα Γιάγκοβας. Τάγμα στὴν περιοχή Ἀμυδαλιάς — Ἐφύρα.

Οἱ Μαυραναῖοι (ἐκεῖ ὁ ἀντίπαλος εἶχε ἓνα λόχο) πού εἶχαν στρατηγικὴ σημασία καὶ ἦταν πολὺ κοντὰ στὴν πόλη, θεωρήθηκαν δευτερεύουσα θέση. Μάλιστα, στὴν ἀρχικὴ κατανομὴ δυνάμεών μας καὶ ἀποστολῶν τους, ἡ διοίκησή μας δὲν διέθεσε καμιά δύναμή μας γιὰ τὴν ἐξόντωση εἴτε αἰχμαλωσία τοῦ παραπάνω ἀντίπαλου λόχου. Μετὰ, ἡ διοίκησή μας σκέφτηκε νὰ διαθέσει ἓνα λόχο μας, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἔφθασε στοὺς Μαυραναίους, γιατί «στὸ σημεῖωμα αὐτὸ δὲν ἀναφέρονταν ἢ συγκεκριμένη ἀποστολὴ τοῦ λόχου» (περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατὸς», τόμος πρῶτος, σελίδα 37). Αὐτὸ εἶναι ἐξωφρενικὸ.

Ὅμως, ἀκόμα καὶ γιὰ ἓνα ὑποδεκανέα θὰ ἦταν φανερὸ ὅτι, ἡ ἐξόντωση εἴτε αἰχμαλωσία τοῦ ἀντίπαλου λόχου στοὺς Μαυραναίους, ἦταν β α σ ι κ ὸ ς ὄ ρ ο ς γιὰ νὰ μποῦν τὰ τμήματά μας στὴν πόλη καὶ νὰ τὴν καταλάβουν, μὴ πού βρίσκονταν πολὺ κοντὰ στὰ Γρεβενά καὶ σὲ δεσπόζουσα θέση. Ἡ πράξη ἀπόδειξε ὅτι αὐτὸς ὁ λόχος χτύπησε ἀπὸ τὴν πλάτη ἓνα τάγμα μας ἀπ' αὐτὰ πού μπῆκαν στὴν πόλη καὶ τὸ ἀνάγκασε νὰ συμπτυχθεῖ ἄταχτα.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο. Κανένα τμῆμα μας δὲν ἔφτασε ἔγκαιρα στὴ βάση ἐξόρμησης του. Ἡ καθυστέρηση ἦταν ἀπὸ τρεῖς ὡς πέντε ὥρες. Αὐτὸ πιά δὲν εἶναι ἐπιχείρηση, ἀλλὰ ἀναρχικὸς περίπατος.

Ἀφοῦ τὰ τμήματά μας δὲν ἔφτασαν ἔγκαιρα στὸν προορισμό τους, ἡ ἐπίθεσή μας δὲν ἔβρισκε παντοῦ ταυτόχρονα. Αὐτὸ τὸ γεγονός ἀναπόφευχτα ὀδήγησε σὲ ἧττα μας. Νὰ μερικὰ παραδείγματα, ἀπὸ τὴν κριτικὴ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου:

«Ὁ λόχος πού ὀρίστηκε νά καλύψει τήν ἐπιχείρηση ἀπό Μαυραναίους, δέν στάλθηκε καί ἡ κατεύθυνση αὐτή ἔμεινε ἀκάλυπτη» (στό ἴδιο, σελ. 38). Πῶς νά σταλεῖ, ἀφοῦ τὸ σχέδιο ἐπιχείρησης δέν πρόβλεπε διάθεση λόχου μας; Ὅσο γιά τὸ περιβόητο σημεῖωμα, κανεὶς δέν ξέρει ἂν ἔφτασε στὸν προορισμό του.

»Τὸ τάγμα Κατσώνη, πού θὰ ἐνεργοῦσε ἀπὸ τὴν ἀνατολική καὶ νότια παρυφὴ τῆς πόλης, δέν ἔφτασε ἔγκαιρα στὴ βάση ἐξόρμησής του, κι' ἐκδήλωσε τὴν ἐπίθεσή του πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τὴν ὥρα πού εἶχε καθοριστεῖ.

»Τὸ τάγμα Μπαρμπαλιᾶ, πού ἔπρεπε νά βρίσκεται στό Μπουγάζι Σιάτιστας στίς 7 τὸ πρωὶ τῆς 25 Ἰουλῆ, ἔφτασε στὴ θέση του μόλις στίς 12 ἡ ὥρα.

»Τὸ τάγμα Παλαιολόγου, πού προοριζόταν γιά τὰ ὑψώματα Μελισσιοῦ, ἀντὶ στίς 3 τὸ πρωὶ τῆς 25 Ἰουλῆ, μόλις πρόφτασε νά καταλάβει τίς θέσεις του στίς 7 τὸ πρωί» (στό ἴδιο, σελ. 38).

Τ ρ ῖ τ ο . Μὲ τέτοιο σκόρπισμα δυνάμεων, σὲ σύνδεση μὲ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἔλλειψη μέσων ἐπικοινωνίας (τηλεφωνικῆς καὶ ἀσυρμάτων), ἦταν τελείως ἀδύνατο νά καθοδηγηθεῖ ἡ ἐπιχείρηση, ἦταν ἀδύνατη ἡ σύνδεση καὶ μὲ ἀντάρτες συνδέσμου.

Ἄν ὑποθέσουμε ὅτι ἡ διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης βρίσκονταν ἐκεῖ πού ἦταν ἡ ἐφεδρεία τῆς (στὴν Κυρὰ Καλή, εἴτε στὴν Καλὴ Ράχη), τότε γιά νά ἐπικοινωνήσῃ μὲ συνδέσμους μὲ τὸ τάγμα μας στὴ Σαμαρίνα — Δοστικὸ χρειάζονταν τὸ λιγότερο δώδεκα ὥρες καὶ μὲ τὸ τάγμα στὰ ὑψώματα Μελισσιοῦ δέκα ὥρες. Αὐτὰ δείχνουν ἄμαλο κι ἐπικίνδυνο παιχνίδι, καὶ ὄχι διοίκηση μιᾶς ἐπιχείρησης.

Τ έ τ α ρ τ ο . Ἐκεῖνο πού εἶναι τελείως ἐξωφρενικὸ εἶναι ὅτι, γιά μιὰ ἐπιχείρηση ὑπῆρχαν δυὸ διοικήσεις τῆς, καὶ οἱ δυὸ ἔλαμψαν μὲ τὴν ἀπουσία τους στὴ διεύθυνση τῆς μάχης. «Πουθενὰ δέν φάνηκε ἡ διοίκηση, τόσο τῆς γενικῆς διεύθυνσης, ὅσο καὶ τῆς διοίκησης τῶν δυὸ ταγμάτων τῆς κύριας ἐνέργειας» (στό ἴδιο, σελ. 41). Ἐκεῖνος πού παράσταينه τὴ γενικὴ διεύθυνση τῆς μάχης, ἦταν ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου Σαράντης Πρωτόπαπας (Κικίτσας).

Ποῦ βρίσκονταν αὐτὸς ὁ γενικὸς διευθυντής; Ἡ κριτικὴ τῆς ἐπιχείρησης πού δημοσίεψε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο, δέν ἀναφέρει ποῦ ἦταν ὁ σταθμὸς διοίκησής του. Δὲν ἀναφέρεται ποῦ ἦταν ὁ σταθμὸς καὶ τῆς δεύτερης διοίκησης τῆς ἐπιχείρησης. Κατὰ τὰ φαινόμενα, δέν ἔχει καμιά σημασία τὸ ποῦ εἶναι ὁ σταθμὸς διοίκησης μιᾶς ἐπιχείρησης! Μπορεῖ καὶ νά ντρεπόντανε νά γράψουν ποῦ βρίσκονταν αὐτὴ ἡ δῆθεν γενικὴ διεύθυνση τῆς ἐπιχείρησης.

Λογικά, αὐτὴ ἡ γενικὴ διεύθυνση θὰ βρίσκονταν ἐκεῖ πού ἦταν καὶ ἡ ἐφεδρεία τῆς, πού ἦταν ἓνα τάγμα. Ἡ κριτικὴ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου ἀναφέρει ὅτι, ἓνας λόχος τῆς βρίσκονταν στό Σύνδενδρο ἐννιά χιλιόμετρα

μακριά από τὰ Γρεβενά, δυὸ λόχοι στὴν Κυρὰ Καλὴ τέσσερα χιλιόμετρα μακριά ἀπὸ τὴν πόλη. Ἔτσι, αὐτὴ ἡ γενικὴ διεύθυνση ἦταν ἀδύνατο νὰ ξέρει τί ἔκαναν τὰ δυὸ τάγματα μας ποὺ ἐπιτέθηκαν μέσα στὴν πόλη, ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐπέμβει μὲ τὴν ἐφεδρεία της. Ἡ κριτικὴ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου σημειώνει ὅτι, ἡ ἐφεδρεία «δὲν χρησιμοποιήθηκε παρὰ μόνο μέρος της καὶ σὲ χρόνο πολὺ ἀργό, κι ἔτσι ἡ σύμπτυξη σὲ μερικοὺς τομεῖς πῆρε χαρακτήρα ἀταχτης ὑποχώρησης» (στοῦ ἴδιου, σελ. 38). «Ἡ ἐπιχείρηση ὀργανώθηκε πρόχειρα κι ἐκτελέσθηκε χωρὶς νὰ γίνῃ σοβαρὴ μελέτη. Τὰ τμήματα ἐπιτέθηκαν κατὰ τῆς πόλης χωρὶς συνοχὴ καὶ σύνδεσμο» (στοῦ ἴδιου, σελ. 40).

Τὰ στοιχεῖα ποὺ παράθεσα δείχνουν πολὺ καθαρὰ ἀκόμα καὶ σ' ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν στρατιωτικὲς γνώσεις, τὸ γιὰτὶ ἀπότυχε παταγώδικα ἡ ἐπιχείρησή μας γιὰ κατάληψη τῶν Γρεβενῶν.

Ἐντὶ κατάληψη τῆς πόλης καὶ στρατολογία μερικῶν χιλιάδων νέων μαχητῶν στὸν ΔΣΕ, εἶχαμε ἀπώλειες 128 νεκροὺς, 135 τραυματίες, 90 αἰχμάλωτους, σύνολο ἀπωλειῶν 353. Κατὰ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο τοῦ ΔΣΕ, ὁ ἀντίπαλος εἶχε ἀπώλειες 298 νεκροὺς. Δὲν τὸ πιστεύω. Πῶς τοὺς μετρήσαμε, ἀφοῦ δὲν καταλάβαμε τὴν πόλη καὶ μιὰ ποὺ ὑποχωρήσαμε ἀταχτα;

Ἄς δοῦμε, σὲ συντομία τί γράφει ὁ ὑποστράτηγος Ζαφειρόπουλος γιὰ τὴν ἐπιχείρησή μας στὰ Γρεβενά, στοῦ γνωστοῦ βιβλίου του:

»Ἡ κατανομὴ τῶν δυνάμεων γιὰ τὴν κύρια ἐπίθεση ὑπῆρξε ἄστοχη, διότι ἦταν πραγματικὰ ἀνεπαρκεῖς — μόλις 900 ἄνδρες — γιὰ τὴν κύρια κρούση. Παρατηρήθηκε δυσαρμονία στὴν κατανομὴ τῶν δυνάμεων γιὰ κύρια κρούση καὶ γιὰ κάλυψη τῆς ἐπιχείρησης.

»Ἡ καλύτερη κατανομὴ, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀπόκτησης τῆς τοπικῆς ὑπεροχῆς στὸ ἀποφασιστικὸ σημεῖο τῆς κρούσης, θὰ ἦταν ἡ διάθεση γιὰ τὴν κύρια προσπάθεια πέντε τάγματα σὲ πρῶτο κλιμάκιο κι ἓνα τάγμα σ' ἐφεδρεία, συνολικὰ ἕξι. Γιὰ κάλυψη τῆς ἐπιχείρησης πέντε τάγματα, διότι οἱ ἐθνικὲς δυνάμεις ποὺ μπορούσαν νὰ ἐπέμβουν πρὸς ὑπεράσπιση τῶν Γρεβενῶν δὲν ἦταν πάνω ἀπὸ ἕξι τάγματα καὶ βρισκόνταν σὲ μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ τὰ Γρεβενά» (σελίδα 251).

Δὲν θὰ ἦταν σωστὴ καὶ ἡ κατανομὴ τῶν δυνάμεών μας, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Ζαφειρόπουλος. Αὐτός, σὰν στρατηγὸς ἀστικοῦ στρατοῦ, δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ τί θὰ πεῖ στὴν π ρ ἄ ξ η ἐπαναστατικὸς πόλεμος. Ἐπαναστατικὴ κατανομὴ δυνάμεών μας στὴν προκειμένη περίπτωσι, θὰ ἦταν ἡ ἀκόλουθη:

Ἄρχω τάγματα μας γιὰ κεραυνοβόλα ἐπίθεση κατάληψης τῶν Γρεβενῶν. Δυὸ τάγματα ἐφεδρεία τῆς διοίκησης, πολὺ κοντὰ στὴν πόλη, ὄχι μακρύτερα ἀπὸ μιὰ ὥρα ποδαρόδρομο ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς πόλης. Ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ βρῖσκεται καὶ ἡ διοίκηση τῆς ἐπιχείρησής μας, γιὰ νὰ ἐπεμβαίνει γρήγορα στὴν πορεία τῆς μάχης. Ἐνα τάγμα γιὰ κάλυψη τῆς ἐπιχείρησης, ποὺ κι αὐτὸ ἔπρε-

πε να βρίσκεται κοντά και γύρω από την πόλη, με προωθημένες ομάδες συμποτέρ και λεύτερων σκοπευτών, στους άξονες που θα κινούνταν αντίπαλες μονάδες, για να βοηθήσουν τα τμήματά τους της πόλης.

Ἡ κατάληψη τῶν Γρεβενῶν ἔπρεπε νὰ γίνει σὲ 4 ὡς 5 ὥρες, τὸ ἀργότερο. Ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψή της, ἀναδιάταξη τῶν 11 ταγμάτων μας γι' ἀντιμετώπιση καὶ συντριβὴ τῶν ἀντίπαλων δυνάμεων ποὺ θὰ προσπαθοῦσαν ν' ἀνακαταλάβουν τὴν πόλη, ὄχι γιὰ νὰ τὴν κρατήσουμε, ἀλλὰ γιὰ νὰ προκαλέσουμε καὶ ἄλλες βαρεῖες ἀπώλειες στὸν ἀντίπαλο, καὶ μετὰ γρήγορος νυχτερινὸς ἐλιγμὸς μας πρὸς γραμμὴ Ὀρλιακα — Γομάρια — Ἀνίτσα — Σκούτσα — Τάλλιαρος.

Ὅλα τὰ παραπάνω ἔγιναν πράξη στὴ Νάουσα, τὸ Γενάρη 1949, μὲ λιγότερες δυνάμεις καὶ στὰ βαθεῖα μετόπισθεν τῆς ἀντίπαλης διάταξης. Τὸ πρόβλημα εἶναι, κάνεις ἐπαναστατικὸ πόλεμο στὴν π ρ ἄ ξ η, εἴτε «ἐπαναστατικὸ» λογοπαίγνιο καὶ κατσαπλιάδισμὸ στὴν πράξη; Ἡ διοίκησή μας στὰ Γρεβενά, τὸ ἴδιο τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο, ἐνεργοῦσαν κατσαπλιάδικα, κατὰ τὴν κατάληψη μιᾶς πόλης, εἴτε σὰν ἐρασιτέχνες τῆς χειρότερης ποιότητος.

Κατὰ τὸν Ζαφειρόπουλο, οἱ ἀπώλειές μας στὰ Γρεβενά ἦταν 128 νεκροί, 135 τραυματίες, 90 αἰχμάλωτοι, σύνολο 353.

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΜΑΣ ΣΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ

Θὰ μπορούσε νὰ πεί κανεὶς ὅτι πολεμάμε καὶ μαθαίνουμε, ὅτι διδασκόμαστε καὶ ἀπὸ τὶς ἀποτυχίες μας. Στὴν πραγματικότητα, ἔβγαλε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο διδάγματα ἀπὸ τὴν ἤττα μας στὰ Γρεβενά; Ἡ ἐπόμενη ἐπιχείρηση γιὰ κατάληψη καὶ διατήρηση τῆς πόλης Μέτσοβο (ἀπὸ 18 ὡς 23-10-1947), δείχνει ὅτι τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο δὲν ἔβγαλε κανένα χρήσιμο δίδαγμα ἀπὸ τὴν ἤττα μας στὰ Γρεβενά. Σ τ ἦ ν ἐ π ι χ ε ἴ ρ η σ η τ ο ὺ Μ ε τ σ ὸ β ο υ ἔ γ ι ν α ν τ ἂ ἴ δ ι α β α σ ι κ ἄ λ ἄ θ η , ἀ λ λ ἄ σ ἐ χ ε ι ρ ὴ τ ε ρ η μ ο ρ φ ἦ . Ποιὰ εἶναι αὐτὰ τὰ λάθη;

Π ρ ὠ τ ο . Ἀπὸ τὴν κριτικὴ ποὺ ἔκανε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο τῆς ἐπιχείρησής μας στὸ Μέτσοβο (περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός», τόμος πρῶτος, σελ. 113), πουθενὰ δὲν φαίνεται ἄν, πρὶν ἀρχίσει ἡ ἐπιχείρηση, ἔγινε ἄσκηση τῶν τμημάτων σὲ τοποθεσίες τῆς «λεύτερης» περιοχῆς τῆς Βόρειας Πίνδου, ποὺ νὰ εἶχαν περίπου τὴν ἴδια φυσικὴ διαμόρφωση τοῦ χώρου τοῦ Μετσόβου. Δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα ποὺ νὰ δείχνουν ὅτι μελετήθηκε ἡ διάταξη-ὄχύρωση καὶ σχέδιο πυρὸς στὰ ἐξωτερικὰ στηρίγματα τοῦ Μετσόβου, εἴτε γιὰ σχεδιάγραμμα τῆς πόλης. Ἄρα, δὲν ἔγινε τέτοια μελέτη καὶ ἄσκηση. Καὶ ὅμως αὐτὸ ἦταν τελείως ἀπαραίτητο, γιὰ τὰ τμήματά μας βρίσκονταν ὑπὸ τὴν ἐπήρεια τῆς ἤττας τους στὰ Γρεβενά. Ρωτῶντας στε-

λέχη τοῦ ΔΣΕ πού πήραν μέρος στή μάχη τοῦ Μετσόβου, ἐξακρίβωσα ὅτι δὲν ἔγινε καμιὰ μελέτη καὶ ἄσκηση. Αὐτὸ τὸ γεγονός, εἶναι ἡ πρώτη αἰτία τῆς ἤττας μας.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο. Τὸ Γενικὸ Ἄρχηγεῖο σκάρωσε πάλι ἓνα σχέδιο γιὰ τὸ πῶς ἔπρεπε νὰ γίνει ἡ ἐπιχείρηση στὸ Μέτσοβο. Μετὰ ἀνέθεσε σὲ τρία Ἄρχηγεῖα (Κεντρικῆς, Δυτικῆς Μακεδονίας, Ἡπείρου) νὰ διευθύνουν στήν πράξη τὴν ἐπιχείρηση. Ἔτσι, πάλι δὲν ὑπῆρχε ἐνιαία Διοίκηση. Ἡ στοιχειώδης λογικὴ ἐπέβαλε τὴν ὀργάνωση τῶν τεσσάρων ταγμάτων πού διέθεσε τὸ Γενικὸ Ἄρχηγεῖο γιὰ τὴν ἐπιχείρηση στὸ Μέτσοβο σὲ μιὰ ταξιαρχία ὅπου ὁ ἐνιαίος διοίκηση.

Τὰ παραπάνω τρία Ἄρχηγεῖα ἔγραψαν κι αὐτὰ μιὰ διαταγὴ γιὰ τὴν ἴδια ἐπιχείρηση. Μετὰ, οὔτε τυπικὰ δὲν διευθύναν τὴ μάχη. Αὐτὸ εἶναι κοροΐδια καὶ ὄχι διοίκηση. Ἄρα, ἡ δευτέρη αἰτία τῆς ἤττας μας.

Τ ρ ί τ ο. Ἡ διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Ἄρχηγείου γιὰ κατάληψη καὶ διατήρηση τοῦ Μετσόβου, ἦταν ριζικὰ λαθεμένη. Καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ἡ διαταγὴ διασκορπίσε ἀπερίγραπτα τὶς δυνάμεις μας σὲ δευτερεύουσες ἀποστολές, πού μερικὲς ἦταν τελειῶς ἄχρηστες. Ἀντίθετα, στήν κύρια κατεύθυνση διατέθηκαν ἐλάχιστες δυνάμεις.

Τὸ Γενικὸ Ἄρχηγεῖο πάλι τὸ κατέτρωγαν οἱ ἀνησυχίες, ὄχι πῶς θὰ καταλαμβάνονταν τὸ Μέτσοβο, ἀλλὰ ἀπὸ ποιὲς τρύπες καὶ κουτσότρυπες θὰ μπορούσαν νὰ περάσουν οἱ ἐνισχύσεις πού θὰ ἔστελνε ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία, γιὰ νὰ τὶς βουλώσουμε. Ἀπὸ δῶ πήγασε ὁ ἀνόητος διασκορπισμὸς τῶν τμημάτων μας. Αὐτὸς ἦταν ἀκόμα μιὰ βασικὴ αἰτία τῆς ἤττας μας. Παραθέτω τὸ μέρος τῆς διαταγῆς, πού καθόριζε τὶς ἀποστολές τῶν τμημάτων μας:

«Τὸ I τάγμα νὰ ἐγκατασταθεῖ ἰσχυρὰ στὰ δεσπόμενα ὑψώματα κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς Τσακούλι — Ταμπούρι, Θανασάκι — Ἄσπρα Λιθάρια, γιὰ ν' ἀπαγορέψει κάθε ἐχθρικὴ κίνηση πρὸς Μέτσοβο ἀπὸ ἀνατολικὴ κατεύθυνση.

»Τὸ II τάγμα νὰ ἐξουδετερώσει τὶς ἐχθρικὲς ἀντιστάσεις στὰ ὑψώματα Τσοῦμες-Τσοῦμα, καὶ νὰ συνεχίσει τὴν ἐπίθεσή του πρὸς Καρακόλι, ἐνισχύοντας μ' ἓνα λόχο τὴν προσπάθεια τοῦ III τάγματος πρὸς τὴν πόλη.

»Τὸ III τάγμα νὰ ἐνεργήσει ἀποφασιστικὴ ἐπιθετικὴ διεῖσδυση πρὸς Μέτσοβο, παίρνοντας ἔγκαιρα μέτρα ἀσφάλειας ἀπὸ τὸ Ἀνήλιο.

»Τὸ IV τάγμα σὺν διλοχίᾳ Ἡπείρου, νὰ καταλάβει τὸ ὕψωμα Καλιγωμένο Ἀλώνι, καὶ μὲ βάση ἐξόρμησης αὐτὸ τὸ ὕψωμα νὰ ἐπιτεθεῖ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων στὸ Καρακόλι, νὰ ἐξουδετερώσει τὸν ἐχθρὸ καὶ νὰ καταλάβει τὴν τοποθεσίαν (Χάρτης Νο 3).

»Δυὸ τάγματα μείνουν δυὸ λόχοι, νὰ κινηθοῦν ἀπὸ πέντε Ἀλώνια καὶ ἀπὸ βάσεις ἐξόρμησης κοντὰ στοὺς ἐχθρικοὺς στόχους Σκαλοπούλα — Ἀλώνια,

νά ενεργήσουν άποφασιστική επίθεση για έκτόπιση του έχθρου, νά συνεχίσουν μετά την πίεση κατά του έχθρου προς δημόσιο δρόμο, με σκοπό νά πετύχουν άπομόνωση του Μετσόβου από την κατεύθυνση Μπαλντούμας — Ίωαννίνων» (περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», τόμος πρώτος, σελίδα 113).

Άπό την παραπάνω διαταγή βγαίνει τó συμπέρασμα πώς για την επιχείρηση Μετσόβου διατέθηκαν συνολικά 6 τάγματα, περίπου 1600 άντάρτες. Άκόμα και άν ή διαταγή τής επιχείρησης θά ήταν σωστή, οί δυνάμεις που διατέθηκαν για την εκτέλεσή της, ή τ α ν τ ε λ ε ί ω ς ά ν ε π α ρ κ ε ί ς. Ξανά σημειώνω ότι, για την επιχείρηση των Γρεβενών που δέν ήταν τόσο δύσκολη, διατέθηκαν 11 τάγματα με δύναμη συνολική 3. 300 άντάρτες.

Ποιά ήταν ή δύναμη του αντίπαλου στο Μέτσοβο και γύρω άπ' αυτό, ποιά ήταν ή διάταξή της; Τήν άμυνα του κόμβου του Μετσόβου είχε αναλάβει ή 75 αντίπαλή μας ταξιαρχία. Ή διάταξή της ήταν: ένα τάγμα στην περιοχή Βοτονόσι. Ένα τάγμα σε άμυντική διάταξη στα ύψώματα Μεγάλη Ράχη και Σταυρός, δυτικά και βόρεια τής Χρυσοβίτσας. Λόχος ΜΑΔ (Μονάδες Άσφαλείας Δίωξης από πολίτες), ένας ούλαμός πυροβολικού και μιá διμοιρία πολυβόλων, στη γέφυρα Μπαλντούμας. Ένα τάγμα στο Μέτσοβο σε διάταξη στην προς βορρά δεσπόζουσα θέση, ύψώματα Καραούλι — Τσούμα. Σύνολο αντίπαλων δυνάμεων: τρία τάγματα 1.500 άντρες, ένας λόχος ΜΑΔ 150 άντρες, ένας ούλαμός πυροβολικού και μιá διμοιρία πολυβόλων περίπου 50 άντρες. Γενικό σύνολο 1700 άντρες.

Άφου τó σύνολο των δυνάμεών μας ήταν 1.600 άντάρτες και τó σύνολο των αντίπαλων δυνάμεων 1.700, αυτό σημαίνει πώς τó ΓΑ του ΔΣΕ παραβίασε κατάφωρα μιá βασική άρχή του έπαναστατικού πολέμου, που καθορίζει έξασφάλιση καταθλιπτικής άριθμητικής ύπεροχής μας, σε μιá συγκεκριμένη τοπική μάχη. Τó γεγονός ότι για την επιχείρησή μας στα Γρεβενά τó ΓΑ διέθεσε 11 τάγματα συνολικής δύναμης 3.300, δείχνει πώς αυτές οί δυνάμεις μπορούσε κι έπρεπε νά διατεθούν και για την επιχείρηση Μετσόβου.

Πώς έγινε πρακτικά ή μάχη, από την πλευρά των τμημάτων μας; Τó I τάγμα της κατέλαβε τó διάσελο Κατάρας και απέκοψε τόν άμαξόδρομο έπικοινωνίας με την Καλαμπάκα, μέχρι τις 23 Ήκτώβρη.

Τó III τάγμα μας διείσδυσε στην πόλη μ' ένα λόχο του, αλλά δέν μπόρεσε νά έξουδετερώσει τις αντίπαλες αντιστάσεις. Τελικά, άποσύρθηκε από την πόλη, τó πρωί τής 20 Ήκτώβρη.

Τά II και IV τάγματά μας, δέν μπόρεσαν νά καταλάβουν τις αντίπαλες θέσεις που τούς καθόριζε ή διαταγή, ως τις 20 του Ήκτώβρη.

Ἡ ἐπίθεσή μας στὸν τομέα τῆς Χρυσοβίτσας, ἀνάγκασε τὸ ἐκεῖ ἀντίπαλο τάγμα νὰ συμπυκνωθεῖ. Ἔτσι δημιουργήθηκε κρίσιμη κατάσταση γιὰ τὴν 75 ἀντίπαλή μας ταξιαρχία πὺ ὑπεράσπιζε τὸ χῶρο τοῦ Μετσόβου. Γιὰ τὴν ἐξουδετέρωση αὐτῆς τῆς ἀπειλῆς, ἡ διοίκηση τῆς 75 ταξιαρχίας διέταξε ἀντεπίθεση τὸ βράδυ τῆς 20 Ὀκτώβρη, μὲ κατεύθυνση Λάπατα — Μεγάλη Ράχη — Νεράντζα — Σταυρός. Τὰ τμήματά μας ἀπέκρουσαν τὴν ἀντεπίθεση.

Ἡ λαθεμένη διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, ἡ ἔλλειψη ἐνιαίας καθοδήγησης τῆς μάχης, εἶχαν σὰν συνέπεια παράταση τοῦ ἀγώνα ἐπὶ τρεῖς μέρες, χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα. Ὁ ἀντίπαλος ἐκμεταλλεύτηκε τὶς ἀθλιότητές μας, μετέφερε κι ἔριξε στὴ μάχη τὴν 9η Μεραρχία του.

Μὲ μιὰ ταξιαρχία τῆς ἔκανε ἐπίθεση κατὰ μέτωπο στὸ ὕψωμα Κουκουρέλος. Μὲ ἄλλη ταξιαρχία τῆς ἔκανε ἐπίθεση στὸ ἴδιο ὕψωμα, ἀπὸ βορειοδυτικὴ κατεύθυνση. Ὑστερα ἀπὸ σκληρὸ ἀγώνα, οἱ δυὸ ταξιαρχίες κατέλαβαν τὸ ὕψωμα Κουκουρέλος, στίς 23 τοῦ Ὀκτώβρη.

Στίς 24 Ὀκτώβρη, ἡ 21 ἀντίπαλη ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ὕψωμα Μεγάλη Ράχη, μετὰ ἀπὸ σκληρὸ ἀγώνα, καὶ συνδέθηκε στὸ Φακινόλι μὲ τὴν 42 ταξιαρχία, πὺ ἐνεργοῦσε ἐπιθετικὰ στὸ χῶρο μεταξὺ Κρανιάς καὶ παλιάς Κουτσούφλιανης.

Στίς 25 Ὀκτώβρη, μὲ συνδυασμένες ἐπιθέσεις τριῶν ταξιαρχιῶν τῆς 9ης ἀντίπαλης Μεραρχίας (21η, 41η, 42η), ἐγίνε προσπάθεια συντριβῆς τῶν τμημάτων μας, ἀλλὰ χωρὶς ἐπιτυχία. Ἐκεῖνο πὺ ἔβαλε τέλος στὴν ἐπιχειρήσή μας στὸ Μέτσοβο, ἦταν οἱ ἀθλιότητες τῆς ἡγεσίας μας. Τὸ ΓΑ ἀναγκάστηκε νὰ διακόψει τὴ μάχη στίς 28-10-1947.

Πῶς κρίνει ὁ Ζαφειρόπουλος τὴν ἀποτυχία μας στὸ Μέτσοβο, στὸ βιβλίο του;

«Κατὰ τὴν ἐπίθεση αὐτῆ, δὲν διαπιστώθηκε κατεύθυνση κύριας προσπάθειας, ἐφοδιασμένη μὲ τ' ἀναγκαῖα μέσα. Ἀντίθετα, παρατηρήθηκε ὁμοιόμορφη κατανομὴ μέσων σὲ τέσσερις κατευθύνσεις. Δηλαδή, πρὸς Καρακόλι, πρὸς Τσοῦμα, πρὸς πόλη Μέτσοβο, πρὸς διάσελο Κατάρης» (σελίδα 292).

Σημειώνει πῶς ἂν ἡ διοίκησή μας μελετοῦσε σωστὰ τὸ ἔδαφος γύρω ἀπὸ τὸ Μέτσοβο, τότε «θὰ διαπίστωνε τὴν ἀξία τοῦ ὕψωματος Καρακόλι, τόσο ἀπὸ ἄποψη θέσης σὲ σχέση μὲ τὴν πόλη Μέτσοβο καὶ κυριαρχίας σ' αὐτό, ὅσο καὶ ἀπὸ ἄποψη δύναμης κατοχῆς του. Κατὰ συνέπεια, ἡ κύρια προσπάθεια ἔπρεπε νὰ στραφεῖ πρὸς τὸ Καρακόλι.

»Μιὰ λογικὴ κατανομὴ τῶν μέσων μπορούσε νὰ περιλάβει ἕνα τάγμα στὸ διάσελο Κατάρης, μιὰ διλοχία πρὸς τὴν Τσοῦμα καὶ ἡ ὑπόλοιπη δύναμη τρία

τάγματα πρὸς Καρακόλι μὲ κατεύθυνση Πλάκα — Καλιγωμένο Ἀλώνι — Καρακόλι. Ἡ πτώση τῆς θέσης Καρακόλι θὰ ἐπέφερε τὴν πτώση ὁλόκληρης τῆς τοποθεσίας.

»Ἡ κατάληψη τῆς πόλης, πὺ κοντὰ της ὑπάρχουν δεσπόζοντα ὑψώματα, ἰσχυρὰ ὀργανωμένα καὶ κατεχόμενα ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ, ἐπιτυγχάνεται μόνο ἂν ἐκτοπιστεῖ ἀπ' αὐτὰ ὁ ἐχθρὸς. Ἡ διείσδυση στὴν πόλη, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἔχει τὸν χαρακτήρα τῆς κύριας προσπάθειας, ἐφόσον τὰ ὑψώματα πὺ δεσπόζουν σ' αὐτὴ κατέχονται ἀπὸ τὸν ἀντίπαλο» (στὸ ἴδιο, σελ. 292-293).

Ἡ οὐσία τῆς κριτικῆς τοῦ Ζαφειρόπουλου, εἶναι βασικά σωστή. Τὸ συμπέρασμά του ἔχει ἀξία, ὄχι μόνο γιὰ τὴ μάχη τοῦ Μετσοβό, ἀλλὰ γιὰ κάθε παρόμοια μάχη.

Νομίζω πὺς ἔχει κάποια σημασία, ἡ κριτικὴ τῆς ἐπιχείρησής μας στὸ Μέτσοβο, πὺ τὴν ἔγραφα στὸν τόπο τῆς ἐξορίας μου τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1961.

Ἡ κριτικὴ πὺ ἔκανα ὡς τώρα ἀρθήκε ἀπ' αὐτὴ τὴ μελέτη.

Ἐναφέροντας τὴ διάταξη τῶν ἀντίπαλων δυνάμεων γύρω καὶ μέσα στὸ Μέτσοβο, κατέληξα στὸ ποιὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ διαταγὴ κατάληψης τῆς πόλης Μέτσοβο. Τὴν ἀντιγράφω:

«Κύρια κατεύθυνση τοῦ βασικοῦ χτυπήματος, ἡ ἐξόντωση τοῦ ἀντιπάλου στὸ Καλιγωμένο Ἀλώνι — Καρακόλι. Γιὰ τὴν κατάληψη αὐτῶν τῶν θέσεων, διάθεση δυὸ ταγμάτων μας. Πίσω ἀπ' αὐτὰ τὰ δυὸ τάγματα, δυὸ τάγματα ἐφεδρείας. Μόλις θὰ καταλαμβάνονταν τὸ Καλιγωμένο Ἀλώνι — Καρακόλι, τὰ δυὸ τάγματα ἐφεδρείας θὰ ἐπιτίθεντο μέσα στὴν πόλη γιὰ κατάληψή της. Τὰ δυὸ τάγματα πὺ κατέλαβαν τὸ Καλιγωμένο Ἀλώνι — Καρακόλι, θὰ ὀχυρώνονταν σ' αὐτὲς τὶς δυὸ ἀποφασιστικὲς θέσεις, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν καὶ νὰ συντρίψουν ἐπιθέσεις τοῦ ἀντιπάλου, ἀπὸ τὴν κατεύθυνση Ἰωαννίνων — Μπαλντούμας.

»Ἄλλη κατεύθυνσή μας, ἀ λ λ ἂ ὄ χ ι β α σ ι κ ῆ, ἦταν μ' ἓνα τάγμα μας ἐξόντωση τοῦ ἀντιπάλου λόχου στίς Τσοῦρες — Τσοῦμα — Ἀηλιά Μετσοβό, κατοχὴ αὐτῶν τῶν θέσεων μ' ἓνα λόχο καὶ εἰσβολὴ τῶν ἄλλων δυὸ λόχων τοῦ τάγματος μέσα στὴν πόλη, ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρά.

»Ἐνα τάγμα μας στὸ Ταμπούρι Θανασάκης — Ἄσπρα Λιθάρια, μ' ἀποστολὴ γρήγορα νὰ ὀχυρωθεῖ σ' αὐτὲς τὶς θέσεις, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει καὶ νὰ συντρίψει ἀντίπαλες δυνάμεις πὺ θὰ ἔρχονταν πρὸς Μέτσοβο, ἀπὸ κατεύθυνση Καραμπάκας.

»Ὅλα τὰ παραπάνω ἔπρεπε καὶ ἦταν δυνατό νὰ γίνουν πράξη σὲ 24 ὥρες. Ἡ ἐπίθεσή μας ἄρχισε ὥρα 22.00' τῆς 18ης Ὀκτώβρη. Τὸ σούρουπο τῆς 19ης Ὀκτώβρη ἔπρεπε καὶ ἦταν δυνατό νὰ εἶχαμε τελειώσει. Πολυήμερη προσπάθειά μας θὰ ἦταν ἀνόητη καὶ πολὺ ἐπικίνδυνη.

»Μόλις θὰ καταλαμβάνονταν τὸ Καλιγωμένο Ἀλώνι — Καρακόλι καὶ ἡ πόλη, γρήγορη μετατροπὴ τῶν τριῶν ταγμάτων μας πὺ θὰ εἶχαν καταλάβει

τὴν πόλιν σ' ἐφεδρεία τῆς διοίκησης τῆς ἐπιχείρησης. Διάθεση τῶν δυὸ ἀπὸ τὰ τρία τάγματα ἐφεδρείας κοντὰ στὸ Καλιγωμένο Ἄλωνι. Τὸ τρίτο τάγμα ἐφεδρείας κοντὰ στὸ τάγμα μας ποὺ θὰ ὑπερασπίζονταν τὶς θέσεις τους στὸ Ταμπούρι Θανασάκης — Ἄσπρα Λιθάρια, ἀπὸ ἐπιθέσεις ἀντιπάλων δυνάμεων ποὺ ἀναπόφευκτα θὰ ἔστελνε ἢ ἀντίπαλη ἡγεσία γιὰ ἀνακατάληψη τοῦ Μετσόβου.

»Μετὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴ κατάληψη τοῦ Μετσόβου, ἡ παραπέρα ἐπιδίωξη τῶν τμημάτων μας ἔπρεπε νὰ εἶναι μπλέξιμο τοῦ ἀντιπάλου σὲ μιὰ μάχη φθορᾶς τοῦ σὲ δυσμενεῖς γι' αὐτὸν συνθήκες, καὶ ὄχι ἡ μόνη κατὰ τὸ ὄνομα τοῦ Μετσόβου. Ὅταν θὰ εἴχαμε ἀρκετὰ φθεῖρει καὶ κουράσει τὸν ἀντίπαλο, γρήγορος ἐλιγμός τῶν τμημάτων πρὸς μιὰ κατεύθυνση ποὺ θὰ ἦταν πολὺ ἀδύνατη ἢ ἀντίπαλη διάταξη, πολὺ πιθανὸ πρὸς Γρεβενὰ γιὰ κατάληψή τους καὶ στρατολογία ἀκόμα μερικῶν χιλιάδων μαχητῶν.

»Ὁ σταθμὸς διοίκησης τῆς ἐπιχείρησής μας, ἔπρεπε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή νὰ βρίσκεται στὴν Πλάκα, ἀκριβῶς πίσω ἀπὸ τὴν κατεύθυνση τοῦ κύριου χτυπήματός μας. Μετὰ τὴν κατάληψη τοῦ Καλιγωμένου Ἄλωνιοῦ-Καρακόλι, ὁ σταθμὸς διοίκησής μας ἔπρεπε νὰ βρίσκεται στὸ Καλιγωμένο Ἄλωνι εἴτε Καρακόλι.

»Νὰ τί θὰ πεῖ σωστὴ διαταγὴ ἐπιχείρησης, ἐπιτελικὴ καθοδήγηση τῆς μάχης. Αὐτὰ θὰ ἔκανε μιὰ ὑποφερτὰ ἱκανὴ ἡγεσία. Τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο καὶ τὰ τρία περιοχιακὰ Ἀρχηγεῖα ἔδειξαν πρακτικὰ πλήρη ἀνικανότητα.

»Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι, δυὸ ὀλόκληρα εἰκοσιτετράωρα ἢ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία δὲν μπόρεσε νὰ στείλει στὸ Μέτσοβο δυνάμεις της, γιὰ νὰ βοηθήσει τὰ ἐκεῖ τμήματά της. Αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα ἦταν ὑπεραρκετὸ γιὰ νὰ γίνουμε κύριοι τῶν γύρω ἀπὸ τὴν πόλιν ὑψωμάτων, νὰ καταλάβουμε τὴν πόλιν, ν' ἀναδιατάξουμε τὶς δυνάμεις μας γιὰ σοβαρὴ φθορὰ τῶν δυνάμεων ποὺ ἢ ἀντίπαλη ἡγεσία θὰ ἔριχνε στὴ μάχη, καὶ μετὰ γρήγορο ἐλιγμὸς μας στὴν πιὸ εὐνοϊκὴ γιὰ μᾶς κατεύθυνση.

»Εἶναι καταπληκτικὸ τὸ ὅτι ἐξ ἑξ ἑκείνων δικὰ μας τάγματα συνολικῆς δυνάμεως περίπου 1800 ἀνταρτῶν, δὲν κατάφεραν νὰ συντρίψουν τέσσερις λόχους τοῦ ἀντιπάλου, καὶ λίγους χωροφύλακες καὶ ΜΑΥδες, στὴν πρώτη φάση τῆς ἐπιχείρησής μας. Ἀντίθετα, πάθαμε ἀδικαιολόγητα ἤττα καὶ σημαντικὲς ἀπώλειες».

Παρέθεσα τὴν παραπάνω κριτικὴ μου, ὄχι μόνο γιὰ νὰ δείξω πῶς σκεφτόμουνα τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1961 στὴν ἐξορία μου, χωρὶς νὰ διαθέτω ξένες πηγές, ἀλλὰ κυρίως γιὰ νὰ δείξω πῶς δὲν ἦταν ἀναγκαῖα κάποια στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα, γιὰ νὰ καταλάβει τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο αὐτὰ τὰ στοιχειώδη πράγματα. Πολὺ περισσότερο, στὴ μάχη τοῦ Μετσόβου ἀποκαλύφθηκε ἡ στρατηγικὴ ἀδυναμία τοῦ τότε Γενικοῦ Ἀρχηγείου τοῦ ΔΣΕ, ὁ γραφειοκρατικὸς ἐρασιτεχνισμὸς του.

Ίσως θά πεί κανείς. Γιατί νά κάνω τήν παραπάνω κριτική τόν Ὀκτώβρη τοῦ 1961, καί ὄχι τὸ Φλεβάρη τοῦ 1948, μόλις ἔφθασα στή Βόρεια Πίνδο; Ἦταν ἀδύνατο νά κάνω ὀλομέτωπη ἐπίθεση κατὰ τῆς ἡγεσίας τοῦ ΔΣΕ καί τοῦ ΚΚΕ μόλις ἔφθασα στή Βόρεια Πίνδο, γιατί θά ἔσπαζα τὰ μούτρα μου, χωρίς κανένα θετικό ἀποτέλεσμα. Καί ὅπως θ' ἀποδείξω σέ ἄλλο κεφάλαιο, στό Ἄρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας ἀμέσως βρέθηκα ἀντιμέτωπος μέ μιὰ πολὺ ἐπικίνδυνη κατάσταση, πού ἡ ὑπερνίκησή της μέ ἀπορρόφησε ὀλοκληρωτικά.

Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΜΑΣ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΗΠΕΙΡΟ

Αὐτὴ ἡ εἰσβολὴ ἄρχισε τὴ νύχτα τῆς 25-11-1947, μέ δυὸ φάλαγγες, ἀπὸ τρία τάγματα καθεμιὰ. Ἡ μιὰ φάλαγγα ἀπὸ βόρεια κατεύθυνση, στήν περιοχὴ μεταξὺ Ἀρίτσης καί Καλπακιοῦ, ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Ἀλέξανδρου Ρόσιου (Ἵψηλάντη). Ἡ ἄλλη φάλαγγα ἀπὸ νότια κατεύθυνση, περιοχὴ Ζίτσας, ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Βασίλη Γκανάτσου (Χεῖμαρρος). Ἡ συνολικὴ δύναμη τῶν 6 ταγμάτων τῶν δυὸ φάλαγγων μας, ἦταν περίπου 1500 ἀντάρτες.

Ἡ πορεία τὴ νύχτα τῆς 25 Νοέμβρη ἔγινε ὑπὸ καταρρακτώδη βροχὴ καί πυκνὴ ὀμίχλη. ἀδιαπέραστο σκοτάδι. Καί ὅμως ἀπὸ Ζαγόρια ἔφτασε ἡ φάλαγγα Ἵψηλάντη τὸ πρωὶ τῆς 26 Νοέμβρη μεταξὺ Ἀρίτσης — Καλπακιοῦ καί ἡ φάλαγγα Χεῖμαρρου στήν περιοχὴ Ζίτσας.

Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς παραπάνω εἰσβολῆς μας, ἡ διοίκηση τῆς 8ης Μεραρχίας, κίνησε βιαστικά ἑπτὰ τάγματα πού ἀπόσυρε ἀπὸ τὰ Ζαγόρια καί τὸ Μέτσοβο, τὰ ἔθεσε ὑπὸ τὶς διαταγὲς τῆς διοίκησης τῆς 85 στρατιωτικῆς περιοχῆς. Παρὰ τὴν ἐπέμβαση τῶν ἑπτὰ ἀντίπαλων ταγμάτων, οἱ δυὸ φάλαγγές μας μετὰ ἀπὸ σκληροὺς ἀγῶνες στὸν Κασιδιάρη, ἐγκαταστάθηκαν στὸ ὕψωμα 1806 Μουργκάνα, πού βρίσκεται στ' Ἀλβανικὰ σύνορα.

Μὲ τὴν ἐγκατάσταση σοβαρῶν δυνάμεών μας στή Μουργκάνα, ἡ διοίκηση τῆς 8ης Μεραρχίας προσανατόλισε ἐκεῖ πέντε τάγματα ἀπὸ σύνολο 9 ταγμάτων πού εἶχε στή διάθεσή της. Ἔτσι ἀδυνάτισε ὑπερβολικά τὴν περιοχὴ Κόνιτσας.

Μετὰ ἀπὸ σκληροὺς ἀγῶνες, τελικὰ δημιουργήθηκαν τρεῖς βάσεις μας στή βορειοδυτικὴ Ἡπειρο, Μουργκάνα, Σούλι, πού ἀπειλοῦσε τὸν ἀμαξόδρομο Πρέβεζα — Γιάννενα, Πωγώνι, πού ἀπειλοῦσε τὸν ἀμαξόδρομο Γιάννενα-Κόνιτσα. Σάν σύνολο, οἱ παραπάνω τρεῖς βάσεις μας θά βρίσκονταν στὰ νῶτα τοῦ ἀντιπάλου, σὲ περίπτωσι ἐκστρατείας του στή Βόρεια Πίνδο. Ἄρα, ἀπὸ στρατηγικὴ ἄποψη, σάν ἰδέα ἦταν ἡ μοναδικὴ σωστὴ ἀπόφαση τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγεῖο τοῦ ΔΣΕ. Ἀπὸ ἄποψη ἐκτέλεσης, ἡ εἰσβολὴ ἦταν μιὰ πετυχημένη ἐπιχείρηση.

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΜΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΝΙΤΣΑ

Σημειώνω πώς και την κριτική τῆς ἐπιχείρησής μας στὴν Κόνιτσα, τὴν τέλειωσα τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1961, στὰ Καρπάθια Ρουμανίας ποὺ βρισκόμουν αὐτοδίδακτος. Ἐδῶ, ἀπλῶς ἀντιγράφω αὐτὴ τὴν κριτικὴ. Μὰ πρὶν νὰ τὴν ἀντιγράφω, ἄς δοῦμε πόσες δυνάμεις διαθέσαμε γι' αὐτὴ τὴν ἐπιχείρηση, καὶ πόσες δυνάμεις διέθεσε ὁ ἀντίπαλος.

Γιὰ τὴν ἐπίθεση κατάληψης τῆς Κόνιτσας, διαθέσαμε: τὴν 32 ταξιαρχία, διοικητῆς τῆς Γιώργης Σοφινάνος. Τὴν 16 ταξιαρχία, διοικητῆς τῆς Δημήτρης Ζυγούρας (Παλαιολόγος). Δυὸ Πυροβολαρχίες Ὁρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ. Συνολικὴ δύναμη περίπου 2.200 ἄντρες. Ἡ 32 ταξιαρχία μας ἐγκαταστάθηκε στὴν περιοχὴ Πεκλάρι-Νικάνορα. Ἡ 16 ταξιαρχία στὴν περιοχὴ Λυκόμορου-Μπουραζάνι.

Τὴν ὑπεράσπιση τῆς Κόνιτσας εἶχε ἀναλάβει ἡ 75 ἀντίπαλη ταξιαρχία μὲ δυὸ τάγματά της, ἓνας λόχος ΜΕΑ — πολίτες δεξιοί, καὶ δύναμη χωροφυλακῆς καὶ μιὰ πυροβολαρχία. Ἡ συνολικὴ τους δύναμη ἦταν 1300 ἄντρες. Ποιὰ ἦταν ἡ διάταξί τους; Ἐνας λόχος στὴ γέφυρα Μπουραζάνι. Ἐνα τάγμα στὰ βορειοδυτικὰ ὑψώματα τῆς πόλης Βάση καὶ Πλάκα. Ἐνα τάγμα σὲ τέσσερα ὀχυρωμένα σημεῖα στήριξης, στὰ ὑψώματα Ἰτιάς, κυρίως στὴν Τραπεζίτσα καὶ στὸν Ἀηλιά. Τὸ τρίτο τάγμα τῆς 75 ταξιαρχίας, εἶχε διάταξη στὴν περιοχὴ Καλπακιοῦ, ἄρα μακριὰ ἀπὸ τὴν Κόνιτσα καὶ μπορούσε ν' ἀπομονωθεί ἐκεῖ ἀπὸ τμήματα σαμποτέρ μας καὶ λευτέρων σκοπευτῶν.

Ἄν ἡ διοίκηση τῆς 8ης ἀντίπαλης Μεραρχίας θὰ κινούσε δυνάμεις της γιὰ ἐνίσχυση τῆς φρουρᾶς της στὴν Κόνιτσα, τότε μπορούσαν νὰ χτυπήσουν αὐτὲς τὶς ἐνισχύσεις ἀπὸ τὰ νότια, ἡ 38 ταξιαρχία Ἀγράφων ποὺ βρίσκονταν στ' ἀνατολικά Ζαγόρια, ἡ 27 ταξιαρχία μας ποὺ βρίσκονταν στὸ ἀνατολικὸ τμήμα τῆς Μουργκάνας, μὲ διοικητὴ τὸν Ὑψηλάντη, ἡ 15 ταξιαρχία μας ποὺ βρίσκονταν στὸ δυτικὸ τμήμα τῆς Μουργκάνας μὲ διοικητὴ τὸ Χεϊμαρρο. Τὸ τάγμα μας ποὺ βρίσκονταν στὸ Πωγώνι, μπορούσε νὰ καθηλώσει τὸ ἀντίπαλο τάγμα ποὺ βρίσκονταν στὴν περιοχὴ τοῦ Καλπακιοῦ.

Αὐτὲς ἦταν οἱ δυνάμεις μας καὶ ἡ διάταξί τους, ὅπως καὶ τοῦ ἀντιπάλου, λίγο πρὶν ν' ἀρχίσει ἡ ἐπίθεσή μας γιὰ κατάληψη τῆς Κόνιτσας. Μιὰ πρώτη παρατήρηση. Οἱ δυὸ ταξιαρχίες, ποὺ διέθεσε τὸ ΓΑ, ἦταν ἀνεπαρκεῖς. Μπορούσε νὰ διαθέσει ἀκόμα τουλάχιστο μιὰ ταξιαρχία. Ἡ 38 ταξιαρχία μας ἦταν ἄχρηστη στ' ἀνατολικά Ζαγόρια, ἔπρεπε νὰ διατεθεῖ ἄ μ ε σ α στὴ μάχη τῆς Κόνιτσας. Καὶ στὴν περίπτωσή τῆς Κόνιτσας. Τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο παραβίασε κατάφωρα μιὰ βασικὴ ἀρχὴ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου, ποὺ καθορίζει ἐξασφάλιση καταθλιπτικῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς μας, σὲ μιὰ συγκεκριμένη τοπικὴ μάχη.

Μετά την παραπάνω αναγκαία εισαγωγή, θ' αντιγράψω την κριτική της επιχείρησής μας στην Κόνιτσα, όπως την έγραψα στα 1961:

«Η επιχείρησή μας για κατάληψη της Κόνιτσας, άρχισε στις 25 του Δεκέμβρη 1947 και τέλειωσε με άποτυχία στις 4 Γενάρη 1948.

»Από την άποτυχία μας στα Γρεβενά, πέρασαν πέντε μήνες. Από την άποτυχία μας στο Μέτσοβο, πέρασαν πάνω από δυο μήνες. Αυτό το χρονικό διάστημα ήταν υπεραρκετό, για να εκπληρώσει το Γενικό Άρχηγείο τα παρακάτω βασικά καθήκοντα για μια νικηφόρα πιά μάχη στην Κόνιτσα:

»Νά βγάλει πραγματικά χρήσιμα διδάγματα από τις δυο βαρειές άποτυχίες μας στα Γρεβενά και στο Μέτσοβο, να κάνει κτήμα των στελεχών και άπλων μαχητών αυτά τα διδάγματα, και ειδικά εκείνων που θα έπαιρναν μέρος στη μάχη της Κόνιτσας.

»Νά συγκροτήσει τις τρεις ταξιαρχίες που θα έκαναν την επιχείρηση σε μια Μεραρχία μ' ενιαία διοίκηση, που θα διεύθυνε όλη την προπαρασκευαστική δουλειά για την επιχείρηση, για να μπορεί σωστά να την διευθύνει. Το κύριο στην προπαρασκευή έπρεπε να είναι επανειλημμένες ασκήσεις όλων των δυνάμεων της Μεραρχίας, σε χώρο παρόμοιο με κείνον της Κόνιτσας. Ένα δεύτερο βασικό στοιχείο της προπαρασκευής έπρεπε να είναι ή σωστή έκλογή του δρομολογίου κάθε ταξιαρχίας, ως τους στόχους που θα χτυπούσε και θα κατακτούσε. Ένα τρίτο βασικό στοιχείο της προπαρασκευής έπρεπε να είναι ή λεπτομερειακή μελέτη της διάταξης, όχύρωσης, σχεδίου πυρός του αντίπαλου σε κάθε έδαφική θέση που αυτός στηρίζονταν, με σκοπό να βρει τ' αδύνατα σημεία του που θα ήταν και ή κατεύθυνση των δικών μας επιθέσεων. Ένα τέταρτο στοιχείο της προπαρασκευής μας έπρεπε να είναι ή εξασφάλιση λεπτομερειακού σχεδιαγράμματος της ίδιας της πόλης, του σχεδίου όχύρωσης και πυρός μέσα σ' αυτή, για να κάνουμε μ' επιτυχία και με τις λιγότερες άπώλειες όδομαχίες, όταν θα μπαίναμε στην πόλη.

»Νά εξασφαλίσει τα μέσα σύνδεσης της διοίκησης της μεραρχίας με τα επιτιθέμενα τμήματα, με τηλεφωνικές γραμμές και ομάδα αξιωματικών συνδέσμων. Νά εξασφαλίσει τον ανεφοδιασμό των μαχόμενων τμημάτων, με συγκρότηση ειδικής μονάδας μεταφορών. Νά οργανώσει ειδική μονάδα ύγειονομικής ύπηρεσίας. Όλες αυτές οι ειδικές μονάδες να παίρνουν ύποχρεωτικά μέρος στις γενικές προπαρασκευαστικές ασκήσεις.

»Νά οργανωθεί ειδική μονάδα, μια ταξιαρχία, που θα έκανε όλη την παραπάνω προπαρασκευαστική δουλειά σε μια τελείως αντίθετη κατεύθυνση (λόχου χάρη στα Γρεβενά), με σκοπό παραπλάνησης του έχθρου σχετικά με τις πραγματικές προθέσεις μας. Έξασφάλιση της μυστικότητας των πραγματικών προθέσεων μας.

»Μέσα στο παραπάνω σύνολο της προπαρασκευής, έπρεπε να είναι και ή πολιτική προπαρασκευή τών τμημάτων, για νικηφόρα διεξαγωγή τής μάχης.

»— Νά, σέ πολύ χοντρές γραμμές ποιά έπρεπε να είναι ή προπαρασκευή τής επίχειρησης. Πρίν λίγες μέρες είχε ανακοινωθεί ή συγκρότηση τής Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης. Με κανένα τρόπο δέν έπρεπε να συνοδέσουμε τή συγκρότησή της με μιá σοβαρή στρατιωτική άποτυχία μας.

»Η κριτική τής επίχειρησής μας στην Κόνιτσα, πού δημοσιεύτηκε στο περιοδικό "Δημοκρατικός Στρατός" στο φύλλο του Γενάρη 1948, με τήν ύπογραφή του Βαφειάδη, τó λιγότερο δέν τόν τιμάει. Έκτός αν φαντάζονταν όταν τήν έγραφε ότι, άρχηγός του ΔΣΕ θά πεί πρωτοκολλητής άποτυχιών πού ήταν άποτέλεσμα τής στρατηγικής άδυναμίας του. Ο ίδιος προσωπικά "καθοδήγησε" τή μάχη.

»Μά τó ζήτημα δέν εξαντλείται με τις εθόνες του Βαφειάδη. Ο Ζαχαριάδης, ó Μπαρτζιώτας, ó Ίωαννίδης, ó Στριγκος (μέλη του Πολιτικού Γραφείου), ήταν τότε στο Σταθμό Διοίκησης του Γενικού Άρχηγείου. Τί έκαναν; Τί π ο τ α. Δέν είχαν συναίσθηση.

Μετά τις παραπάνω γενικές μας βασικές διαπιστώσεις, ως δοϋμε πώς έγινε ή επίχειρησή μας στην Κόνιτσα και γιατί άπότυχε. Άν ξεετάσουμε τó πρόβλημα από έδαφική άποψη και διάταξη τών αντίπαλων δυνάμεων, τότε θά διαπιστώσουμε πώς δυó είναι τά βασικά υψώματα πού δεσπόζουν πάνω από τήν Κόνιτσα. Η Τραπεζίτσα υψωμα 1794 και ó Αηλιάς υψωμα 1074. Σχεδόν σαν συνέχεια του υψώματος 1074, είναι τά δευτερεύοντα υψώματα Πλάκα — Βάση — Ηλιοράχη. Όλα αυτά αποτελούν ένα είδος πετάλου, από ανατολικά ως βορειοδυτικά τής πόλης.

»Σε όλα τά παραπάνω υψώματα, στη γέφυρα Μπουραζάνι, στο Δερβένι και στο Τσέρνικο (αυτά τά δυό είναι πίσω από τήν Πλάκα — Βάση — Ηλιοράχη), ó αντίπαλος είχε βάλει σε διάταξη δυό πλήρη τάγματα πεζικού, ένα λόχο ΜΑΥδες-πολίτες δεξιούς και λίγους χωροφύλακες, συνολικής δύναμης 1300. Έκτός από τόν όπλισμό αυτών τών μονάδων, ó αντίπαλος είχε μέσα στην Κόνιτσα πέντε πεδινά πυροβόλα.

»Όλα τά παραπάνω δείχνουν πολύ καθαρά, άκόμα και για έναν υποδεκαμένα, ότι ή εκμηδένιση τών αντίπαλων τμημάτων στην Τραπεζίτσα — υψωμα 1794 και υψωμα 1074, ήταν ó βασικός όρος για να μπουμε και να καταλάβουμε τήν Κόνιτσα. Άρα, ενάντια σ' αυτούς τούς δυό στόχους έπρεπε να κατευθύνουμε τó βασικό μας χτύπημα. Σ' αυτή τήν κατεύθυνση έπρεπε να βρίσκειαι ή διοίκηση τής επίχειρησης και ή έφεδρεία της, πού έπρεπε να είναι μιá ταξιαρχία. Σ' αυτή τήν κατεύθυνση έπρεπε συγκεντρωτικά να βαρύνε τά

πυροβόλα μας. Πριν να πέσουν αυτά τα δυο υψώματα, σε καμιά περίπτωση δεν έπρεπε να γίνει εισβολή μας μέσα στην πόλη.

»Να τὸ σχέδιο ἐπιχειρήσεως, ὅπως τὸ περιγράφει ὁ Βαφειάδης μὲ ἄρθρο του, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ "Δημοκρατικὸς Στρατός", φύλλο τοῦ Γενάρη 1948. "Νὰ καταληφθεῖ αἰφνιδιαστικὰ ἡ γέφυρα Μπουραζάνι, καὶ μέρος τῶν τμημάτων ποὺ θὰ ἐνεργήσουν κατὰ τῆς γέφυρας, μετὰ τὴν ἐξουδετέρωση τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων νὰ προωθηθεῖ πρὸς Μαυροβούνι, γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς παραπέρα ἀποστολῆς του" (σελίδα 5). "Ἄρα, ἀντίο Κόνιτσα, σὲ ὅ,τι ἀφοροῦσε τὴ 16η ταξιαρχία μας.

»"Μιὰ ταξιαρχία νὰ ἐνεργήσει στὰ υψώματα Τσέρνικο — Βάση — Πλάκα — Προφήτης Ἡλίας καὶ σὲ συνέχεια στὴν πόλη". (στὸ ἴδιο, σελ. 5). Ἐπειδὴ δυὸ ἦταν οἱ ταξιαρχίες μας ποὺ ἔκαναν τὴν ἐπίθεση κατὰ τῆς Κόνιτσας, τότε τὴν ἐπίθεση στὰ τέσσερα υψώματα καὶ μέσα στὴν πόλη θὰ τὴν ἔκανε ἡ 32 ταξιαρχία μας ποὺ τὴν διοικοῦσε ὁ Σοφιανός.

»Στὰ δυὸ παραπάνω ἐξαντλήθηκαν οἱ ἀποστολὲς τῶν 16ης καὶ 32ης ταξιαρχιῶν μας. Καὶ τὸ βασικὸ ὑψωμα 1794 — Τραπεζίτσα; Αὐτὸ δὲν περιλήφθηκε στὶς ἀποστολὲς τῶν τμημάτων μας. Μιὰ ποὺ ἦταν φορτωμένο μὲ χιόνια καὶ πολὺ ἀπότομο, τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο σκέφτηκε βαθυστόχαστα πὼς δὲν θὰ βρίσκονταν πάνω σ' αὐτὸ ἐχθρική δύναμη.

»Μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐπιχειρήσεώς μας στὴν Κόνιτσα, ὁ Βαφειάδης προσπάθησε νὰ φορτώσει σὲ ἄλλους τὴν εὐθύνῃ γιατί δὲν χτυπήθηκε ἡ Τραπεζίτσα. Νὰ τί γράφει στὸ ἄρθρο του:

»"Τελείως ἀδικαιολόγητα καὶ ἀντιστρατιωτικὰ ἡ διεύθυνση τῆς ἐπιχειρήσεως πίστευε πὼς ἂν καταληφθοῦν τὰ υψώματα Τσέρνικο καὶ κυρίως ἡ Βάση — Πλάκα, ἡ Κόνιτσα δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ καὶ θὰ πέσει. Ἐδινε σχεδὸν δευτερεύουσα σημασία στὰ δεσπόμενα υψώματα Προφήτης Ἡλίας καὶ Τραπεζίτσα". (στὸ ἴδιο, σελ. 6) (Χάρτης Νο 4).

»Ἀκριβῶς, ἡ διαταγὴ ποὺ γράφει ὁ ἴδιος ὁ Βαφειάδης στὸ ἄρθρο του σελίδα 5, οὐτε καὶ νὰ ἀναφέρει τὴν Τραπεζίτσα. Γιὰ ποιά διεύθυνση τῆς ἐπιχειρήσεως γράφει ὁ Βαφειάδης; Τίς δύο διοικήσεις ταξιαρχιῶν; Ἄν ναι, αὐτὸ δὲν σημαίνει ἐνιαία διοίκηση τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἄν ὄχι, τότε ποῖος ἦταν ὁ διοικητὴς τῆς ἐπιχειρήσεως; Ἐγὼ λέω πὼς ἦταν ὁ Βαφειάδης, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀπότυχε ἡ ἐπιχείρηση δὲν τόλμησε νὰ ἐμφανιστεῖ σὰν διοικητὴς τῆς.

»Σύμφωνα, λοιπόν, μὲ τὴ διαταγὴ ποὺ περιγράφει ὁ Βαφειάδης στὸ ἄρθρο του, ὑπῆρχαν δυὸ βασικὲς κατευθύνσεις τῆς ἐπίθεσής μας καὶ δυὸ ἦταν τὰ κύρια χτυπήματα ποὺ θὰ καταφέραμε στὸν ἀντίπαλο. Πρῶτη κατεύθυνση καὶ πρῶτο κύριο χτύπημα στὴ γέφυρα Μπουραζάνι. Δεύτερη κατεύθυνση καὶ δεύτερο κύριο χτύπημα στὴ μακριὰ ἀλυσίδα υψωμάτων Τσέρ-

νικο — Βάση — Πλάκα — Προφήτης 'Ηλίας. 'Η Τραπεζίτσα ξεχάστηκε, πιθανό σάν άμελητέα ποσότητα.

»Στην έπεξεργασία τής διαταγής για έπιχείρησή μας στην Κόνιτσα, έξαντλήθηκε ό ρόλος του Γενικού 'Αρχηγείου σάν ένιαία διοίκηση τής έπιχείρησης, πού βρίσκονταν πολύ μακριά από τό πεδίο τής μάχης, μέσα στο σταθμό διοίκησης του Γενικού 'Αρχηγείου. Όμως, δέν έξαντλήθηκαν και τά δεινά τών δυό ταξιαρχιών μας, έξαιτίας τής ριζικά λαθεμένης διαταγής έπιχείρησής μας στην Κόνιτσα.

»'Η διαταγή καθόριζε για τήν 16η ταξιαρχία: Μετά τήν κατάληψη τής γέφυρας Μπουραζάνι, νά προωθήσει τις δυνάμεις της "για ν' άντιμετωπίσει τυχόν έχθρικές κινήσεις από Καλπάκι πρós Μπουραζάνι". (στο ίδιο, σελίδα 5).

»Και ή κατάληψη τής Κόνιτσας; "Ας έκοβε εκεί τό λαιμό της ή 32 ταξιαρχία μας μαζί με τό διοικητή της Σοφιανό.

»Πρίν νά καταληφθούν έστω οι στόχοι γύρω από τήν Κόνιτσα, όπως καθόριζε ή διαταγή του ΓΑ, στάλθηκε ένα τάγμα τής 32 ταξιαρχίας μας στη Γραμπάλα, για ν' άντιμετωπίσει από κεί πιθανή έχθρική ένέργεια πρós Κόνιτσα. Μά μιá πού έχθρική δύναμη δέν έμφανίστηκε στη Γραμπάλα και ή έπίθεσή μας στην Κόνιτσα άποτύχαινε, έφεραν έξω από τήν πόλη τό τάγμα πού είχαں στείλει στη Γραμπάλα, στη μία πρós δύο του Γενάρη του 1948. Τό έφεραν για νά κάνουν έπίθεση στο ύψωμα Προφήτης 'Ηλίας, μιá πού είχε άποτύχει έπίθεσή μας σ' αυτό τό βασικό ύψωμα. Τί έγινε μετά τή μεταφορά του τάγματός μας από τή Γραμπάλα; Νά τί γράφει ό Βαφειάδης στο άρθρο του:

»"Η έπίθεση δέν έκδηλώθηκε, γιατί ή διεύθυνση τής έπιχείρησης με πρωτοβουλία της και κάτω από τήν έπίδραση τών δυσκολιών πού άντιμετώπιζε, κατέληξε στην άπόφαση νά πάρει άμυντική διάταξη και νά περιμένει τόν έχθρο νά κινηθεί για νά τόν χτυπήσει και νά τόν ανατρέψει". (στο ίδιο, σελ. 6).

»'Εξυπνο κόλπο! Πάντως, πιό σοφή ήταν ή άλεπού. Μιá και δέν μπορούσε ν' άνεβεί στην κληματαριά νά φάει τά ώριμα σταφύλια, κατέληξε πώς ήταν άγουρα κι' έφυγε. 'Η διοίκηση τής έπιχείρησής μας στην Κόνιτσα, περίμενε βαθυστόχαστα νά κατέβουν μόνα τους τά "σταφύλια" από τόν Προφήτη 'Ηλία.

»Στο μεταξύ, μέσα στο φαύλο κύκλο μας, ό αντίπαλος μετέφερε μέσα στην Κόνιτσα (στις 2 πρós 3 Γενάρη) δυό τάγματά του. Με αυτά, λέει, μπήκε στο κέντρο τής διάταξής μας, τις πρωινές ώρες τής 4 Γενάρη. "Άκου κέντρο τής διάταξής μας στο Δερβένι!!" Έτσι, λέει, έγινε άδύνατη ή συνέχιση τής προσπάθειάς μας για κατάληψη τής Κόνιτσας και γι' αυτό διατάχτηκε από τό Γενικό 'Αρχηγείο ή σύμπτυξη τών τμημάτων μας. Έτσι τέλειωσε άδοξα

αυτή ή επίχειρηση, πού σάν σχέδιο και σάν εκτέλεση ήταν μιá συμυκνωμένη ήλιθιότητα.

»Νά, άκόμα μερικά εϋτράπελα τής παραπάνω επίχειρησής μας. “Χρειάστηκε έξη ώρες για νά συνδεθεΐ ή διεύθυνση τής επίχειρησης με τηλεφωνο μ’ ένα τάγμα, σέ άπόσταση τρία-τέσσερα χιλιόμετρα”. (στο ίδιο, σελ. 8).

»Αυτή ή έξωφρενική περίπτωση μου θυμίζει ένα σοβιετικό φίλμ, πού σατύριζε έναν γραφειοκράτη πρόεδρο Κολχόζ. Το γραφείο του βρίσκονταν στο πρώτο πάτωμα. Κάτω άπό τó παράθυρο τού γραφείου, περίμενε τó άμάξι τού προέδρου. Ο πρόεδρος σύνδεσε τηλεφωνικά τó γραφείο του με τó άμάξι του. Έπί ώρες τηλεφωνούσε στον άμαξά νά έτοιμάσει τó άμάξι για νά πάει σέ κάτι χωράφια τού Κολχόζ. Μάταια, γιατί ó άμαξάς βαριοκοιμότανε! Βγαίνει, λοιπόν, ó πρόεδρος στο μπαλκόνι κατακόκκινος άπό τó θυμό, μπήγει κάτι άγριοφωνάρες και ξύπνησε τόν άμαξά. Τόν διέταξε νά πιάσει τó άκουστικό τού τηλεφώνου, και μετά μπήκε στο γραφείο του κι’ έδωσε τηλεφωνικά τή διαταγή του στον άμαξά.

»Έτσι περίπου έγινε και στην περίπτωση τής διοίκησης τής επίχειρησής μας στη Κόνιτσα. Άντι νά στείλει ένα γρήγορο σύνδεσμο άντάρτη, νά μεταδώσει τις έντολές της τó πολú σέ μισή ώρα, παιδεύονταν έξη ώρες για νά συνδεθεΐ τηλεφωνικά.

»Στήν περίπτωση τού γραφειοκράτη προέδρου τού Κολχόζ, ύπάρχει ή κωμική πλευρά. Στην περίπτωση τής διοίκησης τής επίχειρησής μας, ύπάρχει ή τραγική πλευρά γιατί σκοτώνονταν μαχητές μας.

»Μια σωστή διαταγή επίχειρησης, μπορεί νά στραπατσαριστει κατά τήν εφαρμογή της, άπό λάθη κι άδυναμίες εκείνων πού τήν εφαρμόζουν. Γι’ αυτό ύπάρχει ή διοίκηση τής επίχειρησης για νά προλαβαίνει τά λάθη τών παρακάτω και νά τά διορθώνει μ’ επέμβαση τής έφεδρείας της και με άλλους τρόπους. Μά όταν είναι ριζικά λαθεμένη ή διαταγή και γίνουν και λάθη στην πορεία τής μάχης, και είναι άνύπαρκτη είτε άνίκανη ή διοίκηση τής επίχειρησης, τότε ταιριάζει ή λαϊκή παροιμία: «Ήταν στραβό τó κλήμα τó έφαγε και ó γάϊδαρος κι άπόγινε”!! Στην επίχειρησή μας στην Κόνιτσα, ó Βαφειάδης στράβωσε τó κλήμα και οί άλλοι τó άποτέλειωσαν. Αυτό δέν τó άναφέρει στο άρθρο του, οϋτε σάν μικρολεπτομέρεια.

»Η πράξη άπόδειξε ότι ó αντίπαλος δέν έφερε άλλες δυνάμεις στην Κόνιτσα, ως τήν πρώτη τού Γενάρη 1948. Άρα, επί 8 μέρες πολεμούσαμε ένάντια σέ 1.300 φαντάρους, χωροφύλακες και ΜΑΥδες. Άν ή διοίκηση τής επίχειρησής μας θά ήταν στοιχειώδεια ικανή, ή πρώτη φάση τής επίχειρησης έπρεπε και ήταν δυνατó νά τελειώσει τó πολú σέ 6 ώρες. Στην πρώτη φάση έπρεπε νά επιδιωχτει ή κατάληψη τών όχυρών θέσεων Τραπεζίτσα — Προφήτης Ήλίας και σέ συνέχεια τά ύψώματα Πλάκα — Βάση — Ήλιοράχη —

Γέφυρα Μπουραζάνι. Μόνο μετά την πτώση όλων τών παραπάνω ύψωμάτων, είσβολή και κατάληψη τής πόλης.

» Η δεύτερη φάση τής επιχείρησης θα είχε σκοπό ν' αντιμετώπισει και να συντρίψει τις δυνάμεις που θα έστελνε ή αντίπαλη στρατιωτική ήγεσία, για ν' ανακαταλάβει τήν Κόνιτσα. Η δεύτερη φάση θ' άρχιζε με αναδιάταξη τών τμημάτων μας κυρίως πάνω στις όχυρες θέσεις Τραπεζίτσα — Προφήτης Ήλίας — Πλάκα — Βάση — Ήλιοράχη — Γέφυρα Μπουραζάνι, με προωθημένα τμήματα συμποτέρ, λεύτερων σκοπευτών και μιās ταξιαρχίας, για ύπονομεύσεις του άμαξόδρομου Κόνιτσα — Καλπάκι, για χτύπημα τών αντίπαλων δυνάμεων που θα κατευθύνονταν προς Κόνιτσα στην κίνησή τους. Οί δυο ταξιαρχίες μας τής Μουργκάνας και τó άπόσπασμα Πωγωνίου θα χτυπούσαν άπό τά νάτα τις αντίπαλες δυνάμεις που θα κατευθύνονταν προς Κόνιτσα. Ο στρατηγικός σκοπός τής δεύτερης φάσης τής επιχείρησής μας στην Κόνιτσα, έπρεπε και ήταν δυνατό να είναι τó μπλέξιμο του αντίπαλου σ' έναν σχετικά μακρόχρονο άγώνα φθοράς, σέ δυσμενείς γι' αυτόν καιρικές συνθήκες.

Γιά να καταλάβει κανείς όλα όσα ώς τώρα έκθεσα, όταν έφτιαχνε τήν διαταγή επιχείρησης, δέν χρειάζονταν να έχει έξαιρετικό στρατηγικό ταλέντο. Άν τó ΓΑ θα μελετούσε πραγματικά τήν αντίπαλη διάταξη γύρω άπό τήν Κόνιτσα, τή δυνατότητα να μπλέξουμε τόν αντίπαλο σ' έναν σχετικά μακρόχρονο άγώνα φθοράς, θα έπεξεργάζονταν σωστή διαταγή επιχείρησης και σωστά θα καθοδηγούσε τή μάχη.

» Έξαιτίας τής αδυναμίας του ΓΑ, δέν καταλάβαμε τήν Κόνιτσα, είχαμε σοβαρές άπώλειες, καταφέραμε σοβαρό πολιτικό πλήγμα στην Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση, που μόλις είχαμε ανακοινώσει τή δημιουργία της.

» Τó τί σημασία έδινε ή αντίπαλη πολιτική και στρατιωτική ήγεσία στην Κόνιτσα, φαίνεται και άπό τó γεγονός ότι ή Φρειδερίκη ταξίδεψε προς Κόνιτσα στην ίδια τήν πορεία τών μαχών. Άν τó ΓΑ θα έκανε ύποφερτά τή δουλειά του, θα τήν αίχμαλωτίζαμε και θα τήν ανταλλάσσαμε με τούς άγωνιστές μας που βρίσκονταν στις φυλακές.

» Τί έκανε ή δική μας ήγεσία, κατά τή διάρκεια τών μαχών στην Κόνιτσα; Κανείς δέν τó κούνησε άπό τήν ζεστασιά του».

Έδω τελειώνει ή κριτική τής επιχείρησής μας στην Κόνιτσα, που έκα- να στα 1961.

Άς δοϋμε πώς κρίνουν τήν επιχείρησή μας στην Κόνιτσα αντίπαλοι στρατιωτικοί συγγραφείς και κυρίως ó ύποστράτηγος Ζαφειρόπουλος, στο βιβλίο του.

Πα ρ α τ ή ρ η σ η γ ι α τ ó σ χ έ δ ι ο έ π ι χ ε ί ρ η σ η ς. « Η διεύ- θυνση τών επιχειρήσεων Κόνιτσας έπίστεψε ότι ή κατάληψη του συγκρο- τήματος τών ύψωμάτων Τσέρνικο και ιδιαίτερα τών Βάση — Πλάκα, θα

ἐπέφερε τὴν πτώση τῆς πόλης Κόνιτσας καὶ δὲν ἐκτίμησε τὴν ἀξία τῶν ὑψωμάτων Προφήτης Ἡλίας καὶ Τραπεζίτσα, ποὺ σχηματίζουν ἓνα πέταλο ἄμεσα πάνω ἀπὸ τὴ βόρεια καὶ ἀνατολικὴ παρυφὴ τῆς πόλης, καὶ κυριαρχοῦν ἀπόλυτα σ' αὐτήν» (σελίδα 312).

«Δὲν εἶχαν γίνει ἀπ' ὅλα τὰ κλιμάκια τῆς ἱεραρχίας καὶ ἀπὸ πολὺ κοντινὴ ἀπόσταση ἀναγνωρίσεις, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διαπιστωθεῖ λαθεμένα τὸ ἄβατο τῆς Τραπεζίτσας, παρόλο ποὺ τὴν 30-31 Δεκέμβρη συμμοριακὴ Διμοιρία Πεζικοῦ κατόρθωσε καὶ ἀνέβηκε σ' αὐτὴ» (στο ἴδιο, σελ. 313).

«Ἡ Διεύθυνση τῆς ἐπιχείρησης καὶ ὁ διοικητὴς τῆς ταξιαρχίας ποὺ ἐνεργοῦσε κατὰ τῆς πόλης, βρίσκονταν στὰ παρατηρητήριά τους πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης καὶ δὲν εἶχαν ἄμεση παρακολούθηση καὶ δυνατότητα ἄμεσης ἐπέμβασης. Κατεδείχθη ἀνικανότητα ὄλων τῶν διοικήσεων πρὸς διεξαγωγὴ τοῦ ἀγώνα, μ' ἔγκαιρη ἐπέμβασή τους διὰ πυρὸς καὶ κίνησης γιὰ νὰ ἐξουδετερώσουν τὶς ἀντιξοότητες» (στο ἴδιο, σελ. 313).

«Δὲν εἶχε γίνει ἔλεγχος τῆς δύναμης τοῦ ὀπλισμοῦ καὶ τῶν πυρομαχικῶν τῆς ταξιαρχίας ποὺ ἐνεργοῦσε κατὰ τῆς πόλης καὶ δὲν εἶχε ἐνισχυθεῖ μὲ Κομμάντος γι' ἀνατινάξεις μέσα στὴν πόλη» (στο ἴδιο, σ. 313). Σημειώνει πὺς δὲν εἶχε προετοιμαστεῖ ἓνα ἐλαφρὸ κι' εὐκίνητο τμημα σαμποτέρ γιὰ ἐξουδετέρωση τοῦ πυροβολικοῦ τους μέσα στὴν πόλη, γιὰ καταστροφὴ ἀποθηκῶν καὶ ἄλλων στόχων.

«Ἡ διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης, ἐξαιτίας τῶν δυσκολιῶν ποὺ ἀντιμετώπιζε, ὑπέκυψε ψυχικὰ καὶ κατέληξε στὴν ἀπόφαση νὰ τηρήσει ἀμυντικὴ στάση καὶ νὰ περιμένει τὸν ἐχθρὸ ν' ἀντεπιτεθεῖ γιὰ νὰ τὸν καταστρέψει ἐπὶ ἀνοιχτοῦ πεδίου μάχης» (στο ἴδιο, σελ. 309).

«Εἶναι σφάλμα τῶν συμμοριτῶν ὅτι δὲν διέθεσαν ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὶς δυνάμεις τῆς Μουργκάνας πρὸς τὸ Καλπάκι, ποὺ μπορούσαν σὲ μιὰ νύχτα νὰ φτάσουν, ἔναντι τῆς μειονεκτικότητας τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τῶν Φιλιππίνων ποὺ γιὰ νὰ φθάσουν ἔγκαιρα εἶχαν ἀνάγκη χρόνου καὶ μέσα κίνησης ποὺ δὲν ὑπῆρχαν. Ἀσφαλῶς τ' ἀποτελέσματα ἀπ' αὐτὴ τὴν κίνηση θὰ ἦταν ἀποφασιστικά, ἐξαιτίας τῆς σημασίας τοῦ κόμπου Καλπάκι» (στο ἴδιο, σελ. 311).

«Σημειώθηκε μαχητικὴ ἀπλοὺς συμμοριτὲς καὶ στὰ κατώτερα στελέχη, ὄχι ὅμως κατανόηση ἰδιαίτερα στὰ ἀνώτερα στελέχη καὶ τὶς διοικήσεις» (στο ἴδιο, σελ. 314).

Ἡ Ζαφειρόπουλος γράφει ποιῆς ἦταν οἱ ἀπώλειες τῶν δυὸ ἀντιπάλων στὴ μάχη τῆς Κόνιτσας: Δημοκρατικὸς Στρατὸς, 250 νεκροί, 75 τραυματίες, 15 συλληφθέντες, σύνολο 340. Ἀντίπαλος στρατὸς, 104 νεκροί, 356 τραυματίες, 63 ἀγνοούμενοι, σύνολο 513. Ἐτσι τέλειωσε ἄδοξα καὶ ἡ ἐπιχείρησή μας στὴν Κόνιτσα.

Ἡ Ἀβέρωφ γράφει στὸ βιβλίο του «Φωτιὰ καὶ τσεκούρι», σελ. 199, ὅτι ὁ Βαφειάδης διεύθυνε προσωπικὰ τὴν ἐπιχείρηση κατὰ τῆς Κόνιτσας,

ἀπὸ τὸν σταθμὸ διοίκησής του στὴν Καστάνιανη, κάπου 20 χιλιόμετρα μακριὰ ἀπὸ τὴν Κόνιτσα!!

ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΗΤΟ «ΣΧΕΔΙΟ ΣΙΓΜΑ»

Σὲ προηγούμενο κεφάλαιο, μὲ τὴ μορφή ἀπομνημονευμάτων, ἔδωσα μερικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ περιβόητο «Σχέδιο Σίγμα», ποῦ ἐπεξεργάστηκε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο πιθανὸν τὸ Γενάρη τοῦ 1948, καὶ ποῦ ἔβαζε σὰν ἄμεσο στρατηγικὸ σκοπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ὑψιπέδου τῆς Κοζάνης καὶ σὲ συνέχεια προώθηση πρὸς τὴν Κεντρικὴ Μακεδονία γι' ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης. Αὐτὸ τὸ σχέδιο ἦταν ἓνας ἰσπανικὸς δονκιχωτικὸς πύργος, γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχαν οἱ ἀπαραίτητες ἐμφυχες δυνάμεις καὶ ὕλικά μέσα γιὰ τὴν ἐφαρμογή. Αὐτὸ τὸ σχέδιο εἶναι ἐξωφρενικὸ καὶ ἀπὸ μόνο τὸ πραγματικὸ γεγονός ὅτι, οἱ βασικὲς δυνάμεις ποῦ θὰ τὸ ἐφάρμοζαν εἶχαν πάθει τρεῖς βαρεῖες ἤττες, στὰ Γρεβενά, στὸ Μέτσοβο, στὴν Κόνιτσα. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ σχιζοφρενικοῦ σχεδίου, μπορεῖ νὰ συνοψιστεῖ στὰ παρακάτω:

Ἀποπροσανατόλισε τὴ δράση τῶν μονάδων τοῦ ΔΣΕ, στὴ Βόρεια Πίνδο, στὸ Βίτσι, στὰ Πιέρια — Βέρμιο — Καϊμακτσαλάν, στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία. Ἀντὶ πραγματικὴ δράση γιὰ φθορὰ τοῦ ἀντιπάλου στρατολογία χιλιάδων μαχητῶν ποῦ ἦταν ζωτικὸ ζήτημα, εἶχαμε βαρεῖες ἀπώλειες προσπαθώντας νὰ ἐφαρμόσουμε τὸ «Σχέδιο Σίγμα». Ἡ 16η ταξιαρχία μας ἀποδεκατίστηκε μὲ τὴ διείσδυσή της πρὸς Πιέρια καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφή της. Τὰ τμήματά μας στὰ Πιέρια — Βέρμιο — Καϊμακτσαλάν, ἀσχολοῦνταν μὲ ἀτέλειωτες προπαρασκευεὺς γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ δονκιχωτικοῦ σχεδίου, ἀντὶ νὰ κάνουν πόλεμο. Ἡ κίνηση τῶν τμημάτων μας στὸ Καϊμακτσαλάν καὶ στὸ Βέρμιο πρὸς Νάουσα κατέληξε σὲ φιάσκο κι ἔχασαν κι ἓνα πυροβόλο τους! Ἡ διείσδυση τμημάτων μας πρὸς Θεσσαλονίκη, κατέληξε ἐπίσης σ' αἱματηρὸ φιάσκο, σ' ἀπώλειές μας, κ' ἔχασαν καὶ τὸ πυροβόλο τους!

Σὲ ὁποιοδήποτε στρατό, ἡ διοίκηση ποῦ θὰ ἐφτιαχνε παρόμοιο «στρατηγικὸ» σχέδιο καὶ θὰ εἶχε κάνει τόσες ἀθλιότητες κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ του, ἀσφαλῶς θὰ κατέληγε σὲ στρατοδικεῖο. Ἡ δική μας ἡγεσία πέρασε αὐτὴ τὴν ἐλεεινότητα, χωρὶς νὰ βραχοῦν τὰ πόδια της. Μιὰ ποῦ ἀπότυχε παταγώδικα, ξεχάστηκε αὐτὴ ἢ δυσάρεστη ὑπόθεση, σὰ νὰ μὴν ὑπῆρξε ποτὲ οὔτε σὰν ἰδέα πάνω στὸ χαρτί, οὔτε σὰν πραγματικότητα στὴν πράξη.

Τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο κουκουλώνοντας στὰ γρήγορα τὶς εὐθύνες του, ἀναζήτησε ὑπεύθυνους στὰ παρακάτω κλιμάκια τῆς διοίκησης. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τὸ ἄρθρο τοῦ Πολιτικοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ ΓΑ Βασίλη Μπαρτζιώτα, ποῦ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός», στὸ φύλλο τοῦ Μάη 1948, σελίδα 152, γιὰ νὰ χαντακώσει τὴ διοίκηση τῆς 16ης ταξιαρχίας μας:

«Ἐνῶς ἡ διαταγή ἦταν σαφής καὶ ἔλεγε καθαρά ὅτι τὸ ἀπόσπασμα ποὺ ἔκανε τὴν κίνηση αὐτὴ θ' ἄρχιζε ἐπιχειρήσεις ἀμέσως μετὰ τὴν κίνησή του, νόμισε πὼς ἡ διαταγή τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου εἶχε τίποτα μυστηριώδεις προθέσεις καὶ γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ φτάσει γρήγορα στὰ Πιέρια».

Μὰ σὰν τὸν ψεύτη ποὺ δὲν τὰ καταφέρνει νὰ βάλει σὲ τάξη τὶς δυὸ ἄκρες τῆς ψευτιάς του, «ξέχασε» τὴ μιὰν ἄκρη ποὺ σ' αὐτὴ γράφει: «Δὲν συνέπεσε τὸ χτύπημα τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τὴν κίνηση πρὸς Πιέρια, πράγμα ποὺ εἶχε τὴν ἐπίδρασή του στὴν ἐξέλιξη τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐνῶ ἔπρεπε καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς κινήσεις, τὰ δυὸ αὐτὰ χτυπήματα, νὰ δοθοῦν μὲ διαφορά τὸ πολὺ πέντε ἡμερῶν, ὅπως προβλέπει ἡ σχετικὴ διαταγή» (στὸ ἴδιο, σελ. 152).

Ἡ διοίκηση τῆς 16ης ταξιαρχίας, πολὺ καλὰ κατάλαβε τὴ διαταγὴ τοῦ ΓΑ. Ἐπρεπε νὰ φτάσει ἐξαιρετικὰ γρήγορα στὰ Πιέρια γιὰ νὰ ἐξορμήσει πρὸς Θεσσαλονίκη, γιὰ νὰ πέσει σὰν τὸ ὄριμο σύκο στὸ στόμα μας, συγχρονίζοντας τὴν κίνηση καὶ τὴ δράση τῆς μὲ κείνη τοῦ Ἀρχηγείου Κεντρικῆς Μακεδονίας. Τέτοια ἡλιθιότητα, δὲν ματαεῖδε ὁ κόσμος.

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΑΣ, ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΗΣ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ

Γιὰ τὴ στρατιωτικὴ μας κατάσταση στὶς παραμονὲς τῆς μεγάλης ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου μας στὰ 1948 στὴ Βόρεια Πίνδο, θὰ δώσω ἐπιγραμματικὰ τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς.

Στὴν Πελοπόννησο εἶχαμε περίπου 3.500 ἀντάρτες σ' ἐπιθετικὴ δράση, ποὺ ἔλεγχαν τὸ λιγότερο τὰ δυὸ τρίτα τῆς Πελοποννήσου.

Στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, μετὰ τὴν ἐπιχείρηση τοῦ ἀντιπάλου «Χαραυγὴ», τὰ τμήματά μας (περίπου 2.500 ἄντρες) ξανὰ κυριάρχησαν στὶς περιοχὲς ποὺ ἔλεγχαν μ' ἐπιθετικὴ μορφή.

Στὴ Θεσσαλία ἦταν τραγικὴ ἡ κατάσταση, ἀπὸ ἀποκλειστικὴ ὑπαιτιότητα τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Ἀπὸ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1947, μὲ διαταγὴ τοῦ ΓΑ πέρασαν στὴν περιοχὴ ἀνατολικά Ζαγόρια—Σαμαρίνα, οἱ βασικὲς δυνάμεις τοῦ Ἀρχηγείου Θεσσαλίας, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1947 στὴ Βόρεια Πίνδο. Μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἐκστρατείας, τὸ ΓΑ διατήρησε τὶς βασικὲς δυνάμεις τοῦ Ἀρχηγείου Θεσσαλίας σκαλωμένες στ' ἀνατολικά Ζαγόρια—Σαμαρίνα. Αὐτὸ εἶχε καταστροφικὲς συνέπειες γιὰ τὸν Δημοκρατικὸ Στρατὸ στὴ Θεσσαλία, τὸν στέρησε ἀπὸ τὴ στρατολογία μερικῶν χιλιάδων νέων μαχητῶν.

Στὴ Δυτικὴ Μακεδονία εἶχαμε σοβαρὲς δυνάμεις στὴ Βόρεια Πίνδο, στὸ Βίτσι, εἶχαμε ὑπολογίσιμες δυνάμεις στὰ Πιέρια—Βέρμιο—Καϊμακ-

τσαλάν, στὰ ἄμεσα μετόπισθεν τῆς ἀντίπαλῆς μας ἐκστρατείας τοῦ 1948 στὴ Βόρεια Πίνδο.

Στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία, στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία — Θράκη, εἶχαμε σοβαρὲς δυνάμεις, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνικανότητα τῶν δυὸ Ἀρχηγείων Περιοχῶν δὲν ἀποτελοῦσαν ἀπειλὴ γιὰ τὸν ἀντίπαλο.

Στὴν Ἠπειρο εἶχαν ριζώσει δυὸ ταξιαρχίες μας στὸν ὄρεινὸ δῆμο Μουργκάνα, ἓνα ἀπόσπασμα στὴν περιοχὴ Παγωνίου. Ὅλες αὐτὲς οἱ δυνάμεις βρισκόνταν στὰ νῶτα τοῦ ἀντιπάλου, σὲ περίπτωσι ἐκστρατείας του στὴ Βόρεια Πίνδο, καὶ θ' ἀπειλοῦσαν πολὺ σοβαρὰ τὶς συγκοινωνίες του κατὰ μῆκος τῶν ἀμαξοδρόμων Πρέβεζα - Γιάννενα καὶ Γιάννενα-Κόνιτσα.

Ἄρα ἡ στρατιωτικὴ κατάστασή μας ὡς τὰ μέσα τοῦ 1948, εἶχε ὀρισμένες θετικὲς πλευρὲς. Τὸ βασικὸ πρόβλημα ἦταν ἡ σωστὴ χρησιμοποίηση ὅλων τῶν δυνάμεών μας σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ πετύχουμε τὸ ἀνώτατο δυνατό θετικὸ ἀποτέλεσμα. Ποιὸ ἀποτέλεσμα; Ἐνα νὰ κάπως ἐντιμολογηθῶμε μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας, μιὰ πὺρ νίκη μας ἦταν ἀδύνατη μετὰ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946.

Δυστυχῶς καὶ σ' αὐτὸ τὸ βασικὸ ζήτημα ἡ ἡγεσία μας ἔδειξε στρατηγικὴ ἀδυναμία. Τὸ πῶς ἐκφράστηκε αὐτὴ ἡ στρατηγικὴ ἀδυναμία, θὰ φανεῖ καθαρά, ἀπὸ τὸ πῶς ἔδρασε καὶ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1948 μέχρι τὸν Ἰούλη τοῦ ἴδιου χρόνου.

Ἄν ὁ ΔΣΕ θὰ εἶχε μιὰ ὑποφερτὰ ἰκανὴ ἡγεσία, θὰ καταλάβαινε πῶς εἶχαμε οὐσιαστικὰ ἠττηθεῖ ἀπὸ τὸν Ἰούνη 1946, ὅτι μετέπειτα ἡ μόνη δυνατότητα πὺρ μᾶς ἔμενε ἦταν ἓνας λογικὸς συμβιβασμὸς μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας γιὰ πολιτικὴ λύση καὶ μετὰ σταμάτημα τοῦ ἐνοπλοῦ ἀγώνα μας. Ἄν ἡ ἡγεσία μας θὰ καταλάβαινε αὐτὴ τὴν πραγματικότητα, θὰ ἐπαιρνε μετὰ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946 τ' ἀκόλουθα μέτρα:

Ταχύτατη ἐνίσχυση τοῦ ΔΣΕ μὲ τουλάχιστο 10.000 μέλη τοῦ ΚΚΕ ἀπὸ τὶς πόλεις. Μέχρι τὸ τέλος τοῦ 1946, ἦταν δυνατό τὸ πέρασμα στὰ βουνὰ τουλάχιστο 3.000 μελῶν τοῦ κόμματος ἀπὸ τὶς πόλεις, τουλάχιστο 7.000 στὴν Ἀλβανία — Γιουγκοσλαβία — Βουλγαρία, σὰν ἐφεδρεία μας. Μέχρι τὸ τέλος τοῦ 1946, ἦταν δυνατό νὰ περάσουν στὰ βουνὰ ἀπὸ τὰ χωριά καὶ κεφαλοχώρια, τουλάχιστο 5.000 ἀγρότες ἀγωνιστὲς μας καὶ ἄλλες 10.000 στὴν Ἀλβανία — Γιουγκοσλαβία — Βουλγαρία σὰν ἐφεδρεία μας. Ἐτσι, θὰ εἶχαμε στὸ τέλος τοῦ 1946 περίπου 10.000 ἀντάρτες στὰ βουνὰ καὶ 20.000 στὶς γειτονικὲς χῶρες σὰν ἐφεδρεία μας. Ἐτσι θὰ ἦταν δυνατό νὰ πετύχουμε ἓνα λογικὸ συμβιβασμὸ μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1947, μὲ δύναμη τοῦ ΔΣΕ περίπου 30.000. Καὶ ὅπως ἀποδείξαμε, τὸν Ἰούλη τοῦ 1947 δημιουργήθηκε παρὰ τὶς ἀθλιότητες τῆς ἡγεσίας μας, δυνατότητα γιὰ ἓνα τέτοιο συμβιβασμὸ.

Μιὰ πὺρ ἡ ἡγεσία μας δὲν ἔκανε τὰ παραπάνω, τί ἦταν δυνατό νὰ γίνει

μετά τὸν Ἰούλη τοῦ 1947, μέχρι τὸν Ἰούνη 1948 ποὺ ἄρχισε ἡ μεγάλη ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου μας στὴ Βόρεια Πίνδο; Ἐπιτάχυνση τῆς δράσης τοῦ ΔΣΕ, μὲ σκοπὸ νὰ καταφέρει σοβαρὰ χτυπήματα στὸν ἀντίπαλο καὶ νὰ στραπατσάρει τὰ σχέδιά του. Ἐντατικὴ ἐκμετάλλευση τῶν δυνατοτήτων ποὺ ὑπῆρχαν ἀκόμη γιὰ στρατολογία νέων μαχητῶν. Μεταφορὰ στὸ Γράμμο ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο καὶ ἀπὸ τὴ Ρούμελη καὶ Θεσσαλία τῆς μισῆς δύναμης τοῦ ΔΣΕ σ' αὐτὲς τὶς περιοχὲς. Ἔτσι θὰ συγκροτούσαμε στὴ Βόρεια Πίνδο ἀκόμη τρεῖς ταξιαρχίες μὲ 3.500 μαχητές. Ἄρα, ἦταν δυνατὸ νὰ ὑπάρχουν στὴ Βόρεια Πίνδο ἀπὸ τὸν Νοέμβρη τοῦ 1947, συνολικὰ δέκα ταξιαρχίες. Οἱ ἑφτά θὰ ἔδιναν τὴ μάχη, μὲ τὴν κατανομὴ ποὺ πρότεινα, οἱ τρεῖς θὰ ἦταν ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, γιὰ στρατηγικὴ ἀντεπίθεση πρὸς μιὰ εὐνοϊκὴ κατεύθυνση, ὅταν θὰ ἔσπαζε ἡ ἐπιθετικὴ προσπάθεια τοῦ ἀντιπάλου στὴ Βόρεια Πίνδο. Ἐμεῖς σπάσαμε τὴν ἐπιθετικὴ προσπάθεια τοῦ ἀντιπάλου μας, στίς 20-6-1948.

Πρὸς ποῖο σκοπὸ θὰ κάναμε ὅλα τὰ παραπάνω; Γιὰ ἔντιμο συμβιβασμὸ μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας, μιὰ ποὺ εἶχαμε χάσει τὴ δυνατότητα νὰ νικήσουμε ἀπὸ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946. Παρὰ τὶς ἀθλιότητες τῆς ἡγεσίας, στίς 20-6-1948 δημιουργήσαμε κρίση στὸ ἀντίπαλο στρατόπεδο καὶ γι' αὐτὸ πρότεινε ὁ Τσαλδάρης διαπραγματεύσεις γιὰ ἀναζήτηση πολιτικῆς λύσης.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΡΙΤΟΥ ΣΤΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ Η ΕΒΔΟΜΗΝΤΑΗΜΕΡΗ ΜΑΧΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΤΟΥ 1948

Ἡ μεγάλη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, ἄρχισε στὶς 14 Ἰούνη καὶ τέλειωσε στὶς 20 Αὐγούστου. Αὐτὴ ἦταν ἡ πιὸ παρατεταμένη μάχη τοῦ ΔΣΕ, σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἀπ' αὐτὴ τὴ μεγάλη μάχη, μποροῦν νὰ βγοῦν πολλὰ συμπεράσματα καὶ διδάγματα.

Ο ΑΝΤΙΠΑΛΟΣ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ἡ ἀντίπαλὴ μας πολιτικοστρατιωτικὴ ἡγεσία ὀργάνωσε τὴ μεγάλη ἐκστρατεία στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι θὰ πετύχαινε ἐκεῖ τὴ συντριβὴ τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ καὶ ἔτσι θὰ ἔβαζε νικηφόρο τέλος στὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ἄλλωστε, γι' αὐτὸ τιτλοφόρησε τὸ σχέδιο αὐτῆς τῆς ἐκστρατείας «Κορωνίδα».

Η ΑΝΤΙΠΑΛΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ

Τὸ ἀνώτατο κλιμάκιό της ἦταν τὸ Συμβούλιο ἐπιτελαρχῶν, ἀπὸ τοὺς ἀντιστράτηγο Γιαντζῆ Δημήτρη, ἀρχηγὸ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, ὑποναύαρχο Σακελλαρίου Πέτρο, ἀρχηγὸ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ, σμήναρχο Μυτιληναῖο Χρῆστο, ἀρχηγὸ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ἀεροπορίας, ὑποστράτηγο Βὰν Φλήτ, ἀρχηγὸ τῆς Ἀμερικάνικης Στρατιωτικῆς Ἀποστολῆς, ὑποστράτηγο Τζέκινς, ὑπαρχηγὸ ΑΣΑ, ὑποστράτηγο Ντάουν, ἀρχηγὸ Ἀγγλικῆς Στρατιωτικῆς Ἀποστολῆς. Ἐδρα αὐτοῦ τοῦ Συμβουλίου, ἡ Ἀθήνα.

Αὐτὸ τὸ Συμβούλιο ἔπαιρνε τὶς βασικὲς ἀποφάσεις, σὲ στρατιωτικὰ θέματα, καὶ εἶχε τὴ γενικὴ διεύθυνση τῶν ἐπιχειρήσεων. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ Γιαντζῆς, ἦταν ἓνα εἶδος ἐκτελεστικοῦ ὄργανου τοῦ Συμβουλίου ἐπιτελαρχῶν. Τὸν βασικὸ ρόλο σ' αὐτὸ τὸ Συμβούλιο, τὸν εἶχε ὁ Βὰν Φλήτ.

Τὸ ἀμέσως ἐπόμενο κλιμάκιο τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἦταν οἱ διοικητὲς τῶν Σωμάτων Στρατοῦ. Τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ ἡγεῖτο ὁ ἀντιστράτηγος Τσακαλῶτος Θρασύβουλος. Τοῦ Β΄ ὁ ἀντιστράτηγος Καλογερόπουλος Παναγιώτης καὶ ἀπὸ τὶς 5-8-1948 ὁ ἀντιστράτηγος Κιτριλάκης Στέλιος. Τοῦ Γ΄ ὁ Γρηγορόπουλος Θεόδωρος.

Τὸ ἐπόμενο κλιμάκιο τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἦταν οἱ διοικητὲς μεραρχιῶν. Ἐδῶ ἀναφέρω τοὺς διοικητὲς μεραρχιῶν ποὺ πῆραν μέρος στὴν ἐκστρατεία τους στὴ Βόρεια Πίνδο.

Τῆς I μεραρχίας ἡγεῖτο ὁ ὑποστράτηγος Πετζόπουλος Θωμᾶς. Τῆς II, ὁ ὑποστράτηγος Παπανικολάου Νίκος. Τῆς VIII, ὁ ὑποστράτηγος Μπαλοδημὸς Ἀνδρέας. Τῆς IX, ὁ ὑποστράτηγος Μανιδάκης Στέλιος. Τῆς X, ὁ ὑποστράτηγος Βασιλᾶς Εὐθύμιος. Τῆς XV, ὁ ὑποστράτηγος Λαῖος Δημήτριος.

Τὸ ἀμέσως ἐπόμενο κλιμάκιο τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἦταν οἱ διοικητὲς ταξιαρχιῶν. Ἐδῶ ἀναφέρω τοὺς διοικητὲς ταξιαρχιῶν ποὺ πῆραν μέρος στὴν ἐκστρατεία τους στὴ Βόρεια Πίνδο.

Τῆς I μεραρχίας. Τῆς 3ης ὀρεινῆς, συνταγματάρχης Δημοτάκης Ἀχιλλέας. Αὐτὴ εἶχε τάγματα μὲ συνθηματικὰ νούμερα, 501, 502, 503. Ἀπὸ τὶς 9 Αὐγούστου, διοικητὴς τῆς ἦταν ὁ ταξίαρχος Λάμαρης Γεράσιμος.

Τῆς 51 ταξιαρχίας, ταξίαρχος Κατσομήτρος Στέφανος. Τάγματά τῆς τὰ 592, 615, 620.

Τῆς 77 ταξιαρχίας, ταξίαρχος Πάλλης Στέλιος. Τάγματά τῆς τὰ 105, 597, 612.

Τῆς II μεραρχίας. Τῆς 21 ταξιαρχίας, συνταγματάρχης Βουργουράκης Γιάννης ὡς τὶς 6 Ἰούλη, Σακελλαρόπουλος Σπύρος, ταξίαρχος ὡς 11 Ἰούλη, συνταγματάρχης Πετρόπουλος Χρῦσανθος ὡς τὶς 12 Ἰούλη καὶ μετὰ ταξίαρχος Βασιλόπουλος Θεόδωρος. Τάγματά τῆς τὰ 507, 508, 509.

Τῆς 53 ταξιαρχίας, ταξίαρχος Σινιῶρης Ἀγησίλαος μέχρι 10 Ἰούλη καὶ μετὰ ταξίαρχος Γεωργαντᾶς Δημήτριος. Τάγματά τῆς τὰ 593, 601, 603.

Τῆς VIII μεραρχίας. Μόνο ἡ 75 ταξιαρχία τῆς πῆρε ἅμεσα μέρος στὴν ἐκστρατεία στὴ Βόρεια Πίνδο. Διοικητὴς τῆς Κετσέας Θεμιστοκλῆς. Τάγματά τῆς τὰ 582, 583, 584.

Τῆς IX μεραρχίας. Τῆς 41 ταξιαρχίας, ταξίαρχος Πρόκος Στέφανος. Τάγματά τῆς τὰ 521, 522, 523.

Τῆς 42 ταξιαρχίας, ταξίαρχος Νικολόπουλος Πέτρος. Τάγματά τῆς τὰ 524, 525, 526.

Τῆς 43 ταξιαρχίας, συνταγματάρχης Κωσταρέλος Γεώργιος. Τάγματά τῆς τὰ 527, 528, 529.

Τῆς X μεραρχίας. Τῆς 35 ταξιαρχίας, ταξίαρχος Παπαπαναγιώτου Κωνσταντῖνος μέχρι 12 Ἰούλη καὶ μετὰ συνταγματάρχης Βουργουράκης Ἰωάννης. Τάγματά τῆς τὰ 561, 562, 563.

Τῆς 36 ταξιαρχίας, συνταγματάρχης Σφέτσος Θωμᾶς. Τάγματά της τὰ 564, 565 566.

Τῆς 37 ταξιαρχίας, συνταγματάρχης Νικολαΐδης Μιχαήλ. Τάγματά της τὰ 567, 568, 569.

Τῆς XV μεραρχίας. Τῆς 45 ταξιαρχίας, ταξίαρχος Σγουρὸς Μιχαήλ μέχρι 6 Αὐγούστου καὶ μετὰ συνταγματάρχης Ἀναγνωστόπουλος Σωτήριος. Τάγματά της τὰ 571, 572, 573.

Τῆς 61 ταξιαρχίας, ταξίαρχος Βαγιάκης Νικόλαος. Τάγματά της τὰ 117, 614, 619.

Τῆς 73 ταξιαρχίας, συνταγματάρχης Ἀσημακόπουλος Παναγιώτης. Τάγματά της τὰ 574, 575, 591.

Στὴ μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου πῆρε μέρος καὶ τὸ 602 τάγμα τῆς 71 ἀνεξάρτητης ταξιαρχίας ἀπὸ τὴν 1 Αὐγούστου καὶ εἶχε ὑπαχθεῖ ταχτικά στὴ δύναμη τῆς IX μεραρχίας.

Στὴν ἴδια μάχη πῆρε μέρος καὶ ἡ 52 ταξιαρχία, ποὺ ἦταν ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, ἀλλὰ μόνο στίς 5 Αὐγούστου γιὰ κατάληψη τοῦ ὑψώματος Ταμπούρι τοῦ Σμόλικα. Ὅμως, μιὰ ποὺ πάντα κάλυπτε μετόπισθεν τῶν ταξιαρχιῶν ἐπίθεσης, πρέπει νὰ θεωρήσουμε ὅτι αὐτὴ ἡ ταξιαρχία πῆρε μέρος σὲ ὅλη τὴν ἐκστρατεία τους στὴ Βόρεια Πίνδο. Διοικητὴς της ὁ ταξίαρχος Σωτηρίου Γιάννης. Τάγματά της τὰ 594, 595, 596.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ ΜΑΣ

Ἐπειδὴ ὁ Βοντίσιος Γιῶργος (Γούσιας) γράφει στὸν πρῶτο τόμο του, σελίδα 379, ὅτι ἡ 670 μονάδα μας ποὺ διοικοῦσε: «Ἀντιμετωπίζουμε τὰ 75 % τῶν δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου σὲ στρατὸ καὶ δύναμη πυρός, ἀπ' αὐτὲς ποὺ διαθέτει στὸ χῶρο τῆς Βόρειας Πίνδου», πρέπει ν' ἀναφέρω τὴν ἀκριβῆ κατανομὴ τῶν ἐμψυχων δυνάμεων καὶ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ἀντιπάλου μας, κατὰ τὴν ἑβδομηνηταήμερη μεγάλη μάχη.

Σ' αὐτὴ τὴ μάχη πῆραν μέρος ἕξι μεραρχίες. Σύνολο ταξιαρχιῶν 17. Σύνολο ταγμάτων 52. Κατανομὴ αὐτῶν τῶν δυνάμεων:

Στὸ Μέτωπο τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας, τοῦ ΔΣΕ. Ἀπὸ 14-6-1948 μέχρι 2 Ἰούλη, στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ ἡ XV μεραρχία μὲ δυὸ ταξιαρχίες καὶ πίσω της ἡ I μεραρχία μὲ 3 ταξιαρχίες. Ἡ II μεραρχία μὲ 3 ταξιαρχίες. Ἡ X μεραρχία μὲ 3 ταξιαρχίες καὶ πίσω της ἡ 52 ταξιαρχία ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ. Σύνολο μεραρχιῶν 4, σύνολο ταξιαρχιῶν 12, σύνολο ταγμάτων 36.

Ἀπὸ 2 Ἰούλη μέχρι 2 Αὐγούστου, στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ ὑπῆρχαν: 2 ταξιαρχίες τῆς XV μεραρχίας, 3 ταξιαρχίες τῆς I μεραρχίας, μιὰ ταξιαρχία

τῆς II μεραρχίας. Σύνολο ταξιαρχιῶν 6, σύνολο ταγμάτων 18. Στις 2 Αὐγούστου προστέθηκε καί ἡ 45 ταξιαρχία τῆς XV μεραρχίας.

Ἄπο 5 ὄς 20 Αὐγούστου, στοῦ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ δροῦσαν : ἡ XV μεραρχία μὲ 3 ταξιαρχίες, ἡ I μεραρχία μὲ 3 ταξιαρχίες, ἡ II μεραρχία μὲ 2 ταξιαρχίες. Σύνολο ταξιαρχιῶν 8 μὲ 24 τάγματα.

Τὸ μέτωπο τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας τοῦ ΔΣΕ ἦταν πάνω ἀπὸ 60 χιλιόμετρα μῆκος.

Στὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας τοῦ ΔΣΕ. Ἄπο 14 Ἰούνη μέχρι τις 2 Ἰούλη, στοῦ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας ὑπῆρχε ἡ IX μεραρχία μὲ 3 ταξιαρχίες σὺν ἡ 75 ταξιαρχία τῆς VIII μεραρχίας. Σύνολο ταξιαρχιῶν 4, σύνολο ταγμάτων 12. Ὅμως, ἀπὸ τις 14 μέχρι τις 20 Ἰούνη, δὲν ἔγινε καμιά πολεμικὴ δράση στοῦ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας.

Ἄπο 3 Ἰούλη μέχρι 4 Αὐγούστου, ἡ 670 μονάδα μας ἀντιμετώπισε : τὴν IX μεραρχία μὲ 3 ταξιαρχίες μὲ 9 τάγματα. Τὴν 75 ταξιαρχία τῆς VIII μεραρχίας μὲ 3 τάγματα. Τὴν X μεραρχία μὲ 2 ταξιαρχίες μὲ 6 τάγματα. Τὴν II μεραρχία μὲ 2 ταξιαρχίες μὲ 6 τάγματα. Σύνολο ταξιαρχιῶν 8, σύνολο ταγμάτων 24 καί μόνο στις 4 Αὐγούστου 2 τάγματα τῆς 52 ταξιαρχίας.

Ἄπο τις 5 μέχρι τις 17 Αὐγούστου ἀντιμετώπισε : Τὴν IX μεραρχία μὲ 3 ταξιαρχίες μὲ 9 τάγματα. Τὴν X μεραρχία μὲ 2 ταξιαρχίες μὲ 6 τάγματα. Ἐνα τάγμα τῆς 71 ἀνεξάρτητης ταξιαρχίας. Σύνολο 5 ταξιαρχίες, σύνολο ταγμάτων 16.

Ἄπο τις 17 μέχρι τις 20 Αὐγούστου ἀντιμετώπισε 2 ταξιαρχίες τῆς IX μεραρχίας μὲ 6 τάγματα. Τὴν X μεραρχία, 2 ταξιαρχίες μὲ 6 τάγματα. Σύνολο ταξιαρχιῶν 4, σύνολο ταγμάτων 12.

Ἀντίπαλο πυροβολικὸ στοῦ μέτωπο τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας τοῦ ΔΣΕ. Ἄπο 14 Ἰούνη μέχρι 2 Ἰούλη, σύνολο πυροβόλων 70. Ἄπο 3 Ἰούλη μέχρι 4 Αὐγούστου 48 πυροβόλα (18 τῆς XV μεραρχίας, 12 τῆς II μεραρχίας, 18 τῆς I μεραρχίας). Ἄπο 5 μέχρι 20 Αὐγούστου, 52 πυροβόλα.

Ἀντίπαλο πυροβολικὸ στοῦ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας. Ἄπο 14 Ἰούνη μέχρι 2 Ἰούλη, 36 πυροβόλα. Ἄπο 3 Ἰούλη μέχρι 4 Αὐγούστου, 60 πυροβόλα (36 τῆς IX μεραρχίας, 12 τῆς X μεραρχίας, 12 τῆς II μεραρχίας). Ἄπο 5 μέχρι 20 Αὐγούστου, 48 πυροβόλα.

Ἀεροπορία. Ἄπο 14 ὄς 20 Ἰούνη, τὸ σύνολο τῆς ἀεροπορικῆς δύναμης ποὺ διέθεσε ὁ ἀντίπαλος στὴ Βόρεια Πίνδο, ἔδρασε στοῦ μέτωπο τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας τοῦ ΔΣΕ. Ἄπο 21 Ἰούνη μέχρι 2 Ἰούλη, στοῦ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ τὰ 2/3 τῆς ἀεροπορίας, στοῦ μέτωπο τῆς 670 μονάδας τὸ 1/3. Ἄπο 3 Ἰούλη μέχρι 4 Αὐγούστου, περίπου τὰ 2/3 τῆς ἀεροπορίας στοῦ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας καί τὸ 1/3 στοῦ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ.

Ἄπο 5 μέχρι 20 Αὐγούστου, τὰ 2/3 στοῦ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, τὸ 1/3 στοῦ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια γιὰ τὴν κατανομὴ τῶν ἐμψυχῶν δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου καὶ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἀεροπορίας του. Αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ὑπάρχουν στοῦ βιβλίου «Ἀρχεῖο Στρατοῦ» γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀντιπάλου μας στὰ 1948, ἔκδοση τοῦ 1970.

— Σύνολο ἐμψυχῶν δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου μας κατὰ τὴν ἐκστρατεία του στὴ Βόρεια Πίνδο. Σ' αὐτὴ τὴ μεγάλη μάχη πῆραν μέρος ἕξη μεραρχίες, μὲ σύνολο ταξιαρχῶν 17, μὲ σύνολο ταγμάτων 52. Ὑπολογίζω τὴ δύναμη κάθε τάγματος τουλάχιστο 500 ἄντρες. Ἄρα, σύνολο δυνάμει τους 26.000. Ὑπολογίζω τοὺς διάφορους σχηματισμοὺς τῶν 6 μεραρχῶν, τῶν 17 ταξιαρχῶν καὶ τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ (ποὺ εἶναι μάχιμα τμήματα) 14.000. Σύνολο στρατοῦ ἐκστρατείας 40.000.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ «ΚΟΡΩΝΙΔΑ»

Ἡ μεγάλη ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου μας στὴ Βόρεια Πίνδο, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, ἔγινε μὲ βάση τὸ στρατηγικὸ σχέδιο «Κορωνίδα». Ὁ τίτλος εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸς. Ἡ ἐπιχείρηση-ἐκστρατεία τους στὴ Ρούμελη, τιλοφορήθηκε «Σχέδιο Χαραυγὴ». Ἄρα τὴ θεωροῦσαν σὰν χαραυγὴ τῆς νίκης τους. Ἡ ἐκστρατεία τους «Κορωνίδα», θὰ ἦταν τὸ στεφάνωμα τῆς ὀριστικῆς νίκης τους.

— Τὸ στρατηγικὸ σχέδιο «Κορωνίδα» καθόριζε: «Ἐξάρθρωση στὴν περιοχὴ τοῦ Γράμμου τοῦ συμμοριακοῦ ἐλέγχου μὲ πλήρη συντριβὴ καὶ ἐξόντωση τῶν ἐκεῖ συμμοριακῶν συγκροτημάτων. Σὲ συνέχεια, ἐγκατάσταση στοῦ Γράμμου τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων πρὸς παρεμπόδιση ξανά μόλυνσής του ἀπὸ συμμορίτες».

«Διάρκεια ἐπιχείρησης: Ὑπολογίζεται κατώτερο ὄριο 3 ἐβδομάδες καὶ ἀνώτερο 4 ἐβδομάδες».

Τὸ σχέδιο πρόβλεπε προκαταρκτικὲς ἐνέργειες, γιὰ βελτίωση τῶν βάσεων ἐξόρμησης τῶν μεραρχῶν τους. Αὐτὴ θὰ ἦταν ἡ πρώτη φάση τῆς ἐκστρατείας τους «Κορωνίδα».

Ἡ δευτέρη φάση τῆς θὰ ἦταν μὲ ἰσχυρὲς καὶ γρήγορες ἐπιθετικὲς ἐνέργειές τους κατὰ μῆκος τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων ἀπὸ δυὸ κατευθύνσεις, γιὰ κλείσιμό τους καὶ ἀπαγόρευση διαφυγῆς τῶν ἀνταρτῶν στὴν Ἀλβανία. Ἀπὸ τὸν ἀνατολικὸ Γράμμο, ἀπὸ Ἀμμούδα πρὸς Ἀλεβίτσα-Τσάρνο-Σούφλικας-Σταυρός. Ἀπὸ δυτικὸ Γράμμο, ἀπὸ Κάμενικ πρὸς Στράτσανη-Βούρμπιανη-Κιάφα. Σκοπὸς «ἐπιζήτησι δημιουργίας φράγ-

ματος κατά μήκος του αλβανικού εδάφους». Το σχέδιο καθόριζε να πραγματοποιηθεί αυτό το φράγμα σε τρεις μέρες.

Κατά τη δεύτερη φάση της εκστρατείας τους, δηλαδή, όταν θα ξφτιαναν το παραπάνω φράγμα, ταυτόχρονες ισχυρές επιθετικές ενέργειες από ανατολικές και νοτιοανατολικές κατευθύνσεις. 'Η Χ μεραρχία τους από Κρανιά-Καγκέλια-Γομάρα-Κύρκουρι-Ταμπούρι του Σμόλικα. 'Η Π μεραρχία τους από 'Ανάβρυτα-Σαρμάντζα-Τάλλιαρος, και από Νόστιμο-Όρλια-Παληοκριμίσι. Σκοπός το στρίμωγμα των ανταρτών στο έσωτερικό του Γράμμου στις κοιλάδες του ποταμού Σαραντάπορος κι εξόντωσή τους σ' αυτές, απαγορεύοντας διαρροή τους προς Χάσια και 'Αντιχάσια.

'Ετσι, κατά την τρίτη φάση καθορίζονταν : «Διατηρουμένου του φράγματος αποκοπής από 'Αλβανίας, διείσδυση στο έσωτερικό του Γράμμου προς άπηνή δίωξη κι' εξόντωση των συμμοριτών». Κάλυψη του συνόλου της επιθετικής διάταξης από βορρά από την κατεύθυνση Βίτσι και από νότου από την 'Ηπειρο.

'Όλη την εκστρατεία θα διεύθυνε ή διοίκηση του Β' Σώματος Στρατού. Διοικητής του ό αντιστράτηγος Καλογερόπουλος Παναγιώτης, υπό την έποπτεία του Γενικού 'Επιτελείου Στρατού.

'Εμνηxes δυνάμεις εκστρατείας οί μεραρχίες, I, II, VIII, IX, X, XV.

Π υ ρ ο β ο λ ι κ ό. Δυό μοίρες-τάγματα μέσωσν πυροβόλων τών 5,5" τών δυό πυροβολαρχιών, 12 πυροβόλα.

'Εφτά μοίρες-τάγματα πεδινών πυροβόλων τών δυό πυροβολαρχιών, 42 πυροβόλα.

Δυό μοίρες-τάγματα όρειβατικών πυροβόλων τών 7,5 τών τριών πυροβολαρχιών, 18 πυροβόλα.

Τρεις μοίρες-τάγματα όρειβατικών πυροβόλων τών 3,7 τών τριών πυροβολαρχιών, 27 πυροβόλα.

Σύνολο πυροβόλων 99. 'Απ' αυτά, 58 πυροβόλα έναντια στο μέτωπο του 'Αρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας του ΔΣΕ, 36 πυροβόλα στο μέτωπο της 670 μονάδας μας.

'Α ε ρ ο π ο ρ ί α. Το σχέδιο «Κορωνίδα» καθόριζε ότι σταθερά θα χρησιμοποιούνταν στο μέτωπο της Βόρειας Πίνδου τὰ 2/3 του συνόλου της αεροπορικής δύναμης. Θα διατίθονταν : Δυό μοίρες δίωξης. Δυό σμήνη αναγνώρισης. Μιά μοίρα μεταφορών. 'Ένα σμήνος συνεργασίας με το πυροβολικό κι ένα κλιμάκιο φωτογράφισης του εδάφους που κατείχε ό Δημοκρατικός Στρατός.

— Δέν ύπάρχει εδω λόγος να μπούμε στις λεπτομέρειες του σχεδίου «Κορωνίδα». 'Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι, αυτό το σχέδιο έπαθε τις μεταμορφώσεις του 'Οβίδιου με τροποποιήσεις του, μιá που χρεοκό-

πησε κατά την εφαρμογή του. Σημείωσα ότι το σχέδιο «Κορωνίδα» καθόριζε τη δημιουργία φράγματος κατά μήκος των έλληνοαλβανικών συνόρων σε τρεις μέρες. Αυτό δὲν ἔγινε πράξη στη διάρκεια 68 ημερῶν πού διάρκεσε ἡ μάχη στη Βόρεια Πίνδο. Αυτό το σχέδιο καθόριζε ἀνώτατη διάρκεια τῆς ἐκστρατείας τους 28 ἡμέρες καὶ διάρκεσε 68.

Τὸ σχέδιο «Κορωνίδα» καθόριζε δυὸ βασικὲς κατευθύνσεις τῆς ἐπίθεσής τους. Ἐκτὸ ἀνατολικὸ Γράμμο ἀπὸ τὴν Ἄμμουδα πρὸς πῖο ὑψηλὴ κορυφὴ τοῦ Γράμμου. Ἐκτὸ δυτικὸ Γράμμο ἀπὸ Κάμενικ πρὸς πῖο ὑψηλὴ κορυφὴ τοῦ Γράμμου. Συνάντηση ἐκεῖ τῆς I καὶ τῆς IX μεραρχίας τους, γιὰ κλείσιμο τῶν έλληνοαλβανικῶν συνόρων. Αὐτό, π ο τ ἔ δὲν ἔγινε πράξη.

Μιὰ πὸ ἀπότυχαν στὶς δυὸ βασικὲς κατευθύνσεις τῆς ἐπίθεσής τους, ἄλλαξαν κατευθύνσεις τῆς, στὶς 22-6-1948 καὶ καθορίστηκε: βασικὴ κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσής τους μὲ τὴν I μεραρχία τους, ἀπὸ χωράφι ὕψωμα 1170 πρὸς Γούπατα, ὕψοδειχτῆς 1632 — χωριὸ Ζέρμα δυτικῶν Γράμμου καὶ τῆς II μεραρχίας τους ἀπὸ Μεγάλῃ Ὀντρια πρὸς Πόρτα, ὕψοδειχτῆς 1667 — Παληοκριμίνι 1802 πρὸς κοιλάδα ποταμοῦ Σαρανταπόρου. Δηλαδή, ἡ κύρια κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσής τους ἐπιδίωκε διάσπαση τοῦ κέντρου μετώπου τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, ἐνῶ τὸ ἀρχικὸ σχέδιο «Κορωνίδα» ἐπιδίωκε διάσπαση τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ. Ἡ IX μεραρχία τους θὰ ἐπιτίθετο ἀπὸ νότια ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ μετώπου τῆς 670 μονάδας μας πρὸς χωριὸ Βούρμπιανη καὶ θὰ ἐνώνονταν μὲ τὴν I μεραρχία τους στὸ χωριὸ Ζέρμα. Ἐτσι ὑπολόγιζαν διχοτόμηση τοῦ συνολικοῦ μετώπου μας στὴ Βόρεια Πίνδο. Καὶ αὐτὸ τὸ σχέδιο χρεοκόπησε στὴν πράξη κι ἐγκαταλείφτηκε.

Μετὰ τὴ χρεωκοπία τῆς δεύτερης ἐκδοσης τοῦ σχεδίου «Κορωνίδα», ἔγινε στὶς 29 Ἰοῦνη νέα σύσκεψη στὴν Κοζάνη. Σ' αὐτὴν ἀποφασίστηκε νέα κύρια κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσής τους γιὰ διάσπαση τοῦ μετώπου τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, στὸ βουνίσιο συγκρότημα Τάλλιαρο. Δυνάμεις ἐπίθεσής τους γιὰ ρῆγμα στὸ μέτωπό μας στὸν Τάλλιαρο, οἱ 21 καὶ 22 ταξιαρχίες τῆς II μεραρχίας τους καὶ δύο τάγματα τῆς 52 ταξιαρχίας τους πού ἦταν ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, σύνολο 8 τάγματα ἐναντία σ' ἓνα τάγμα μας τῆς Δημοκρατικῆς Νεολαίας.

Ἡ ἐπιλογή τῆς κατεύθυνσης ἐπίθεσής τους γιὰ διάσπαση τοῦ μετώπου μας στὸν Τάλλιαρο καθορίστηκε ἀπὸ προδοσία τοῦ τυπικοῦ διοικητῆ τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, Γκανάτσου Βασίλη (Χεΐμαρρος). Λεπτομέρειες θὰ δώσω σὲ ἐπόμενο κεφάλαιο. Ὁ Χεΐμαρρος ἐπαφελήθηκε ἀπὸ τὴν ἀπουσία μου ἀπὸ τὸ σταθμὸ διοίκησης τοῦ ΑΔΜ καὶ παράδωσε χωρὶς μάχη τὸ φρούριό μας στὸν Ἀηλιά Ζουπανίου, ὕψοδειχτῆς 1805. Ὅσο ἐμεῖς θὰ κρατούσαμε τὰ δυὸ φρούριά μας στὰ δυὸ πλευρὰ τοῦ βουνίσιο συγκροτήματος Τάλλιαρο, τοῦ ὕψωματος

1805 και τοῦ ὑψώματος Σκούρτια 1806, ἀπόπειρα διάσπασης τοῦ μετώπου μας στὸν Τάλλιαρο, θὰ ἦταν πράξη αὐτοκτονίας γιὰ τὸν ἐπιτιθέμενο.

Αὐτὲς εἶναι οἱ βασικὲς μεταμορφώσεις τοῦ σχεδίου «Κορωνίδα». Τὸ σχέδιο «Κορωνίδα» ἦταν προῖον ἄμυαλης ὑποτίμησης τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ἀπὸ τὴν ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία καὶ πῖο πολὺ ἀπὸ τὸν οὐσιαστικὸ ἀρχιστράτηγό τους ἀμερικάνο ὑποστράτηγο Βὰν Φλήτ. Ὅλοι αὐτοὶ θεωροῦσαν τὸν ΔΣΕ μαζώματα κατσαπλιάδων, πὺ θὰ σκορποῦσαν σὰν καπνὸς μόλις θ' ἀντιμετώπιζαν τὸν ἀντίπαλο στρατό. Ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία ἀπόφυγε μιὰ βαρειά τ α κ τ ι κ ῆ ἤττα τοῦ στρατοῦ της στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, μόνο ἐξαιτίας τῆς ἀνικανότητος τῆς δικῆς μας ἡγεσίας, Ζαχαριάδη - Βαφειάδη - Μπαρτζιώτα. Σὲ ἄλλο κεφάλαιο θὰ δώσω τὰ στοιχεῖα αὐτῆς τῆς ἀνικανότητος.

— Ἦταν δυνατὸ νὰ καταφέρει ὁ ἀντίπαλός μας ἀποφασιστικὸ χτύπημα κατὰ τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948 καὶ νὰ βάλει ἀπὸ τότε τέλος στὸν ἐμφύλιο πόλεμο; Κατὰ τὴ γνώμη μου, ν α ἰ. Ὑπὸ ποιοὺς ὄρους ἦταν δυνατὸ ἓνα τέτοιο ἀποτέλεσμα;

Ἄν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή διέθετε στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας ὀλόκληρη τὴν XV μεραρχία καὶ πίσω της τὴν I μεραρχία. Ἄντι νὰ κάνει αὐτὸ ἡ ἀντίπαλή μας μεραρχία, ἄφησε στὴν περιοχὴ Φλώρινας τὶς 45 ταξιαρχίες τῆς XV μεραρχίας κι ἔκανε ἐπίθεση στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας μόνο μὲ δυὸ ταξιαρχίες της. Ἡ πράξη ἀπόδειξε ὅτι ὑπῆρχε δυνατότητα πρὶν ν' ἀρχίσει ἡ ἐκστρατεία τους στὴ Βόρεια Πίνδο, νὰ διαθέσουν στὴν περιοχὴ Φλώρινας τὴν 33 ταξιαρχία τους, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ἔκαναν μόνο στίς 2 Αὐγούστου. Ἐκαναν αὐτὸ τὸ βασικὸ λάθος, γιὰ πῖστευαν ὅτι μὲ δυὸ ταξιαρχίες ἡ XV μεραρχία τους γρήγορα θὰ σάρωνε τὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας.

Τὸ δεῦτερο λάθος τῆς ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας (Βόλια - Μπούφι - Ἀμμοῦδα - Νικολέρι - Ἀλεβίτσα), εἶναι ὅτι ἔριξε ἐκεῖ στὴ μάχη τὴν I μεραρχία της, ὅταν εἶχαν πιά τεθεῖ ἐκτὸς μάχης οἱ δυὸ ταξιαρχίες τῆς XV μεραρχίας. Αὐτὸ ἐπέδρασε ἀρνητικά, στὴ συνέχιση τῆς ἐπίθεσης ἀπὸ τὴν I μεραρχία τους καὶ κατέληξε σὲ ἀποτυχία της.

Στὸ δυτικὸ Γράμμο, στὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας, διέθεσαν μόνο τὴν IX μεραρχία τους σὺν μιᾷ ταξιαρχία τῆς VIII μεραρχίας. Τὸ σχέδιο «Κορωνίδα» καθόριζε νὰ διατεθοῦν σ' αὐτὸ τὸ μέτωπο, ὀλόκληρες ἡ IX καὶ ἡ VIII μεραρχίες. Μιὰ στὴν οὐσία ἀ κ ἰ ν δ υ ν ῆ διείσδυση μιᾶς ἐλαφριάς ταξιαρχίας τῆς VIII μεραρχίας μας στὴν περιοχὴ Σουλίου, πανικόβαλε τὴν ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία. Ἔτσι, διέθεσε δυὸ ταξιαρχίες τῆς VIII μεραρχίας της, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση μιᾶς ἐλαφριάς ταξιαρχίας μας στὴν περιοχὴ Σουλίου καὶ τῶν ἄλλων δυνάμεών μας στὸ βουνίσιο συγκρότημα Μουργκάνα τῆς Ἡπείρου. Στὴν Ἡπειρο ὑπῆρχε δυνατότητα νὰ διαθέσει

ή αντίπαλή μας στρατιωτική ήγεςία τήν 71 ανεξάρτητη ταξιαρχία της και τήν 52 ταξιαρχία της, από τήν πρώτη στιγμή. Ἡ 52 ταξιαρχία παράσταινε ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ. Σάν τέτοια ἐφεδρεία, δέν ἐπαιξε κανένα θετικό ρόλο. Ἐάν από τήν πρώτη στιγμή διέθετε ἡ αντίπαλή μας ήγεςία στοῦ δυτικό Γράμμο τήν IX μεραρχία σέ πρῶτο κλιμάκιο και πίσω της δυο ταξιαρχίες τῆς VIII μεραρχίας και τήν τρίτη ταξιαρχία της στοῦ ὑπόλοιπο μέτωπο τῆς Κόνιτσας γιά δέσμευση δυνάμεών μας, θά διασποῦσε τὸ μετώπο μας ἀπό Κάμενικ πολὺ γρήγορα πρὸς κύρια κορυφή τοῦ Γράμμου.

Τὸ πιὸ καταπληκτικό και λογικά ἀνεξήγητο εἶναι τὸ ἀκόλουθο: Ἐνῶ τὸ ἀρχικό σχέδιο «Κορωνίδα» καθόριζε ταυτόχρονη διάσπαση τοῦ μετώπου μας ἀπὸ ἀνατολικὸ και ἀπὸ δυτικὸ Γράμμο κατὰ μήκος τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, ἡ ἐπίθεσή τους στὸν ἀνατολικὸ Γράμμο ἄρχισε χαράματα τῆς 16-6-1948 και στοῦ δυτικό Γράμμο δέν ἔριξαν ντουφεκιά ὡς τὶς 21 Ἰούνη. Ἔτσι και ἀπὸ τήν πλευρὰ τοῦ δυτικοῦ Γράμμου ἔθαψαν μόνοι τους τὸ σχέδιό τους «Κορωνίδα», ἀλλὰ ἄδοξα και χωρὶς μάχη.

Στὸ κέντρο τοῦ συνολικοῦ μετώπου μας στῆ Βόρεια Πίνδο, ἀπὸ δεξιὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονα ὡς Βασιλίτσα ὑποδείχτης 2.249, ἡ αντίπαλή μας στρατιωτική ήγεςία ἔπρεπε νὰ ἐφαρμόσει ταχτική δέσμευσης και φθορᾶς δυνάμεών μας, ὥσπου νὰ διασπάσει τὸ μέτωπό μας κατὰ μήκος τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, ἀπὸ ἀνατολικὸ και ἀπὸ δυτικὸ Γράμμο. Ἐάν θά ἐφάρμοζαν τέτοια ταχτική τότε ἀπὸ δεξιὰ μας ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονα ὡς τὸ βουνίσιο συγκρότημα Τάλλιαρος θά ἦταν ἀρκετὲς οἱ τρεῖς ταξιαρχίες τῆς II μεραρχίας τους, ἀπὸ Σκούρτζα ὑποδείχτης 1806 ὡς Βασιλίτσα 2249, μόνο δυο ταξιαρχίες τῆς X μεραρχίας τους και ἡ τρίτη ταξιαρχία της στοῦ δυτικό Γράμμο ἀπὸ τήν πρώτη στιγμή τῆς μάχης.

Μόνο ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους, θά κατάφερνε ὁ ἀντίπαλός μας ἀποφασιστική ἤττα στοῦ Δημοκρατικό Στρατὸ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948.

— Ἐὰς δοῦμε πῶς κρίνει τὸ σχέδιο «Κορωνίδα» ὁ ἀντιστράτηγος Θρασύβουλος Τσακαλῶτος στοῦ δεύτερο τόμο τοῦ βιβλίου του «Ἱστορικὲς ἀναμνήσεις». Γράφει:

«Πραγματικά, εἶναι ἀπαράδεκτη ἡ ἀναφερόμενη σ' αὐτὸ τὸ σχέδιο διατύπωση ὅτι, μέσα σ' ἓνα εἰκοσιτετράωρο ἡ IX μεραρχία «Μανιδάκης» ἀπὸ τήν Ἡπειρο και ἡ XV μεραρχία «Λαίος» ἀπὸ τῆ δυτικὴ Μακεδονία θά ἐνώνονταν στὴν κορυφή τοῦ Γράμμου, κινούμενες σχεδὸν παράλληλα τῶν ἀλβανικῶν συνόρων» (σελίδα 123). «Τὸ νηπιῶδες σχέδιο πῆρε τὴν ἐκδίκησή του. Οἱ μεραρχίες ὄχι μόνο δέν ἐνώθηκαν μέσα σὲ 24 ὥρες, ἀλλὰ ποτέ». (σελίδα 125).

Στὸ κείμενο τοῦ σχεδίου «Κορωνίδα» ποὺ μελέτησα, ἀναφέρεται ὅτι ἡ συνάντηση τῶν δυο μεραρχιῶν στὴν κορυφή τοῦ Γράμμου θά γίνονταν σὲ τρεῖς μέρες. Ὁ Τσακαλῶτος γράφει σὲ 24 ὥρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ο ΔΣΕ, ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΠΙΝΔΟΥ

Για να καταλάβουν οι αναγνώστες το πώς προπαρασκεύασε η ήγεσία μας τον ΔΣΕ για την αντιμετώπιση της μεγάλης εκστρατείας του αντιπάλου μας στη Βόρεια Πίνδο, θα ξαναγράψω λίγα λόγια, για το περιβόητο στρατηγικό «Σχέδιο Σίγμα», που αρχικά είχε τιτλοφορηθεί «Σχέδιο Λίμνες». Η ουσία είναι ότι, χωρίς να έχουμε τις απαραίτητες έμπυχες δυνάμεις και τ' απαραίτητα υλικά μέσα, η ήγεσία μας έθεσε με το «Σχέδιο Σίγμα» σαν άμεση επιδίωξη την απελευθέρωση της δυτικής και κεντρικής Μακεδονίας, συμπεριλαμβανομένης και της Θεσσαλονίκης. Έτσι, όταν αποπειράθηκε η ήγεσία μας να κάνει πράξη το φαντασιόπληκτο σχέδιό της, πάθαμε έλεεινό φιάσκο.

Μετά απ' αυτό το έλεεινό φιάσκο, στις αρχές του Μάρτη 1948, η ήγεσία μας (Ζαχαριάδης - Βαφειάδης - Μπαρτζιώτας), έπεξεργάστηκε ένα σχέδιο αντιμετώπισης μεγάλης εκστρατείας του αντιπάλου μας στη Βόρεια Πίνδο. Αυτό το σχέδιο πήρε τη μορφή διαταγής του Γενικού Άρχηγείου μας. Και αυτή η διαταγή ήταν donkixotική. 'Υπάρχει στ' αρχεία του Γενικού Άρχηγείου και του Άρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας, κι ελπίζω ότι κάποτε θα δημοσιευτεί.

Όταν το ΓΑ μ' έστειλε αυτή τη διαταγή στο ΑΔΜ, έστειλα ραδιογραφικά ένα σημείωμα στο ΓΑ. Μ' αυτό τόνιζα ότι η διαταγή του ήταν ριζικά λεθεμένα και γι' αυτό ανεφάρμοστη. Πρότεινα να πάω στο σταθμό διοίκησης του ΓΑ, για να συζητήσουμε αυτό το ζήτημα. Το ΓΑ δέν απάντησε στην πρότασή μου. Το πώς αντέδρασε, το γράφω στο τότε προσωπικό ημερολόγιό μου, και θα το παραθέσω σε άλλο κεφάλαιο.

Σε πολύ χοντρές γραμμές ή παραπάνω διαταγή καθόριζε ν' αντιμετωπίσει και να τσακίσει το ΑΔΜ την εκστρατεία του αντιπάλου μας στη Βόρεια Πίνδο, και μετά να περάσει σε στρατηγική άντεπίθεση. Για να καταλάβουν οι αναγνώστες τον donkixotισμό αυτής της διαταγής, αναφέρω τ' ακόλουθα:

Τότε, το ΑΔΜ είχε στη Βόρεια Πίνδο τις ακόλουθες δυνάμεις: Την 14η ταξιαρχία με τρία τάγματα, με συνολική δύναμη περίπου 1.100 μαχητές κι αξιωματικούς. Αυτή είχε διάταξη από άκρο άριστο του μετώπου μας

Ύψωμα Παπαβός ύψοδείχτης 1220 μέτρα — Ἀηλιάς 1123 — Ὀρέσκα 1102 μέχρι ὄχθη ποταμοῦ Ἀλιάκμονα, ἓνα τάγμα της. Ἀπὸ ἄλλη ὄχθη Ἀλιάκμονα ὕψωμα 1104 — ὕψωμα 1241 — Κόνα 1119, ἓνα τάγμα της. Σὲ συνέχεια, στὰ Ὀρλια 1330 καὶ 1352 — Μικρὴ Ὀντρια 1525 — Μεγάλῃ Ὀντρια 1452 — ὡς Κλέφτη 1267, ἓνα τάγμα της. Στὸ συγκρότημα Παληοκρίμινι, 1802 ἓνα ἀνεξάρτητο λόχο της, δύναμης 80, στὸν Ἀηλιά Ζουπανίου 1805, ἓναν ἀνεξάρτητο λόχο της, ἴδιας δύναμης. Ὑπενθυμίζω ὅτι στὸ παραπάνω μέτωπο τῆς 14ης ταξιαρχίας μας, ἔκαναν ἐπίθεση στίς 16-6-1948 ἡ XV ἀντίπαλῃ μας μεραρχία μὲ δυὸ ταξιαρχίες καὶ πίσω τους ἡ I μεραρχία μὲ τρεῖς ταξιαρχίες, καὶ ἡ II μεραρχία μὲ δυὸ ταξιαρχίες.

Ἀπὸ τ' ἀντερείσματα τοῦ Ἀηλιά Ζουπανίου 1805 — συγκρότημα Τάλιαρος ὕψοδείχτες 1452 καὶ 1439 — Μπινιάρι 1526 — Σαρμάντζα 1467 — Λυκοπέρασμα 1259, εἶχε διάταξη μιὰ ἀνεξάρτητη διλοχία πὺ διοικοῦνταν ἀπευθείας ἀπὸ τὸ ΑΔΜ. Ἡ δύναμὴ της ἦταν 240.

Συνέχεια ἀπὸ τὸ Λυκοπέρασμα, ἄρχιζε ἡ διάταξη τῆς 16ης ταξιαρχίας μας, ἀπὸ τὸ ὕψωμα Σκούρτζα ὕψοδείχτης 1806 — Ἀνίτσα 1700 — Γομάρα 2126 — Βασιλίτσα 2240. Τότε εἶχε δύναμη 600, γιατί εἶχε χάσει σχεδὸν τὸ μισὸ τῆς δύναμῆς της κατὰ τὴ διεϊσδυσή της στὰ Πιέρια, γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ περιβόητου «Σχεδίου Σίγμα». Τυπικά, αὐτὴ ἡ ταξιαρχία εἶχε ἀκόμη τρία τάγματα, ἀλλὰ αὐτὰ δὲν εἶχαν δύναμη οὔτε τριῶν διλοχιῶν μας. Σ' αὐτὸ τὸ μέτωπο ἔδρασε ἀπὸ τίς 14-6-1948 ἡ X ἀντίπαλῃ μας μεραρχία, μὲ τίς τρεῖς ταξιαρχίες της.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Κόνιτσας, εἶχε διάταξη ἡ 28η ταξιαρχία μας μὲ δύο τάγματά της, πὺ εἶχαν δύναμη περίπου 600. Ἡ διάταξή της ἦταν χοντρικὰ ἀπὸ ὕψωμα Κλέφτης ὕψοδείχτης 1846 — Τσομπάνη — Πύργο Στράτσανης 1172 - Γκορίτσα 1253 — Μαρία 1534 στ' ἄλβανικὰ σύνορα. Σ' αὐτὸ τὸν τομέα ἔδρασε ἀπὸ 21-6-1948 ἡ IX ἀντίπαλῃ μας μεραρχία μὲ τίς τρεῖς ταξιαρχίες της καὶ ἡ 75 ταξιαρχία τῆς VIII μεραρχίας.

Τὸ συνολικὸ μῆκος τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ στὴ Βόρεια Πίνδο, ἦταν πάνω ἀπὸ 80 χιλιόμετρα. Ὅλες οἱ παραπάνω μονάδες τοῦ ΑΔΜ, εἶχαν προωθημένα τμήματά της σὲ ὄλο τὸ μέτωπό τους.

Κατὰ τὴ σοφὴ ἡγεσία μας, περίπου 2.100 μαχητὲς — μαχήτριες — ὑπαξιωματικοὶ κι ἀξιωματικοὶ τοῦ ΑΔΜ σὲ ὄλο τὸ μέτωπό του, θ' ἀντιμετώπιζαν καὶ θὰ τσάκιζαν μιὰ ἀντίπαλῃ μας στρατιωτικὴ δύναμη τουλάχιστο 40.000, καὶ θὰ πέρναγαν καὶ σὲ στρατηγικὴ ἀντεπίθεση. Νὰ γιατί ἀπόριψα τὴν παραπάνω διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας. Ὅπως θὰ ἐκθέσω στὸ σχετικὸ κεφάλαιο, αὐτὴ ἡ ἀπόριψη ἐξόργισε τὴν ἡγεσία μας, ἀλλὰ ἔβαλε στὸ χρονοντούλαπο τὴν δονκιχωτικὴ διαταγὴ της. Ἐπεξεργάστηκε ἄλλη, κι αὐτὴ ἦταν λαθεμένη. Ἡ ἐφαρμογὴ της εἶχε βαρειῆς συνέπειες.

Γιατί τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας (Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρ-

τζιώτας) έπεξεργάστηκε μιὰ τόσο παράλογη διαταγή; Είχε σφηνωθεί στὰ κεφάλια τους ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔχει στρατηγική ἐφεδρεία του, χω ρ ί ς ν ἄ ὕ π ἄ ρ χ ο υ ν δ υ ν ἄ μ ε ι ς. Ἔτσι θεωροῦσε τὴν 670 μονάδα στρατηγική ἐφεδρεία τοῦ ΓΑ μας.

ΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΜΑΣ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΙΟΥΝΗ 1948 ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥΣ

Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1948, ἄρχισε τὸ πέρασμα τῆς περιβόητης στρατηγικῆς ἐφεδρείας τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας, ἀπὸ τὸ Βίτσι στὴ Βόρεια Πίνδο. Ἔτσι, οἱ δυνάμεις ποὺ συγκεντρώθηκαν ἐκεῖ, ἦταν οἱ ἀκόλουθες, μὲ συμπληρωμένη τὴ δύναμή τους ἀπὸ στρατολογία νέων μαχητῶν, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς Μάρτη 1948:

Τοῦ ΑΔΜ. Ἡ 14η ταξιαρχία, τρία τάγματα, μὲ δύναμη 1200. Ὁ ἀνεξάρτητος λόχος μας στὸν Ἀηλιά Ζουπανίου ὑποδείχτης 1805, δύναμη 120. Ἡ ταξιαρχία τῆς Δημοκρατικῆς Νεολαίας ποὺ εἶχαμε δημιουργήσει ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ Μάη, μὲ δυὸ τάγματα δυνάμης 800. Ἡ 16 ταξιαρχία, τρία τάγματα, μὲ δύναμη 1.200. Σύνολο δυνάμης ὄλων αὐτῶν τῶν μονάδων 3.320. Ἡ διάταξη ὄλων αὐτῶν τῶν μονάδων ἦταν στὶς θέσεις ποὺ ἀνέφερα στὸ προηγούμενο ὑποκεφάλαιο. Τὴν 28η ταξιαρχία τοῦ ΑΔΜ τὴν πῆρε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας, τὴν μετονόμασε σὲ 103η ταξιαρχία καὶ τὴν πρόσθεσε στὴν «στρατηγική» ἐφεδρεία του. Ταυτόχρονα, ἀφαίρεσε ἀπὸ τὸ ΑΔΜ τὸν τομέα τοῦ μετώπου μας τῆς περιοχῆς Κόνιτσας.

Τὸ ΑΔΜ εἶχε στὴ Βόρεια Πίνδο καὶ ἄλλες δυνάμεις. Ἐνα τάγμα μεταφορῶν δυνάμης 400. Ἐνα τάγμα τραυματιοφορῶν κυρίως ἀπὸ ἠλκλιωμένους ἄντρες καὶ γυναῖκες, μὲ 400. Ἐνα λόχο διαβιβάσεων, 120. Ὑγειονομικὸ προσωπικὸ σὲ ἀναρρωτήρια ταξιαρχιῶν καὶ στὸ νοσοκομεῖο τοῦ ΑΔΜ ποὺ ἐξυπηρετοῦσε καὶ τὴν «στρατηγική» ἐφεδρεία τοῦ ΓΑ μας καὶ ἡ φρουρὰ τοῦ νοσοκομείου, συνολικὰ 150. Δυὸ τάγματα δχύρωσης ἀπὸ αἰχμαλώτους, πολίτες καὶ ἀξιωματικούς μας καὶ ἀντάρτες ποὺ τὰ πλαισίωσαν, 700. Δυὸ ὀρειβατικὲς πυροβολαρχίες τῶν δυὸ πυροβόλων καθεμιὰ, σύνολο προσωπικοῦ 120. Τὸ ἐπιτελεῖο τοῦ ΑΔΜ, ὁ λόχος διοίκησης, ἡ φρουρὰ του, 250. Σύνολο αὐτῶν ὄλων τῶν σχηματισμῶν 2.140. Ἔτσι, τὸ γενικὸ σύνολο τῆς δυνάμης τοῦ ΑΔΜ στὴ Βόρεια Πίνδο, ἦταν περίπου 5.460.

Σημειῶνω ὅτι τὸ ΑΔΜ εἶχε καὶ ἄλλες δυνάμεις ἔξω ἀπὸ τὴ ζώνη τοῦ μετώπου μας τῆς Βόρειας Πίνδου. Στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι τὴ 18η ταξιαρχία μὲ δύναμη 1.100. Στὸ χῶρο τοῦ βουνοῦ Καϊμακτσαλὰν δυὸ τάγματα μὲ περίπου 800. Στὸ βουνὸ Βέρμιο μιὰ διλοχία μὲ 250. Στὸ βουνὸ Πιέρια — βόρειος Ὀλυμπος δυὸ τάγματα μὲ 700. Σύνολο 2.850. Ὅλες αὐτὲς οἱ δυνάμεις πῆραν

Άμεσα μέρος στη μεγάλη μάχη της Βόρειας Πίνδου, αλλά μόνο η 18η ταξιαρχία μας έκανε κάτι το αξιόλογο.

Ἡ 670 μονάδα μας. Αὐτή ἦταν ἡ «στρατηγική» ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας, καὶ εἶχε τὶς ἀκόλουθες δυνάμεις: Τὴν 102 ταξιαρχία μὲ τρία τάγματα, δύναμη περίπου 1.200. Τὴν 103 ταξιαρχία, μὲ δύναμη 1.200. Τὴν 105 ταξιαρχία, 1200. Τὴν 107 ταξιαρχία, 1.200. Τὴ διλοχία Σχολῆ Ἀνθυπολοχαγῶν 500. Σύνολο δυνάμεις 5.300.

Ἡ 670 μονάδα εἶχε καὶ ἄλλους σχηματισμούς. Μία διλοχία μεταφορῶν, μὲ δύναμη 250. Μία διλοχία τραυματιοφορέων, 250. Ἐνα λόχο διαβιβάσεων, 120. Ὑγειονομικὸ προσωπικὸ ἀναρρωτηρίων τῶν ταξιαρχιῶν 80. Ἐπιτελεῖο, φρουρὰ λόχος διοίκησης τῆς 670 μονάδας μας, περίπου 120. Σύνολο δυνάμεις 820.

Ἡ διοίκηση τῆς 670 μονάδας μας (Γιῶργος Βοντίσιος - Γούσιας), τυπικὰ διοικοῦσε αὐτὴ τὴ μονάδα. Τὴ διάταξή της καὶ τὸ πότε θὰ χρησιμοποιοῦνταν κάθε ταξιαρχία της, τὸ καθόριζε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο, Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας. Αὐτὸ ἐπιδρούσε ἐλεεινὰ στὴ μαχητικὴ ἀπόδοση τῆς 670 μονάδας. Τὴ Σχολῆ Ἀνθυπολοχαγῶν, τὴ διοικοῦσε ἀπευθείας τὸ ΓΑ.

Τὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας ἦταν ἀπὸ Κλέφτη ὡς Κάμενικ, μῆκος περίπου 20 χιλιομέτρων. Ἡ 670 μονάδα εἶχε καὶ δυὸ ὀρειβατικὲς πυροβολαρχίες τῶν δυὸ πυροβόλων, μὲ προσωπικὸ 120.

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΜΑΣ

Ὅταν στὶς ἀρχὲς τοῦ Μάη τοῦ 1948 εἶχε πιά συγκεντρωθεῖ στὸ Γράμμο ἡ 670 μονάδα μας, ἔκανα τὴν ἀκόλουθη πρόταση στὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας. Ἀποδείχνοντας ὅτι δὲν ὑπῆρχαν δυνάμεις γιὰ πραγματικὴ ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου πρότεινα τὴν παρακάτω κατανομὴ τοῦ συνόλου τῶν δυνάμεων ποὺ συγκεντρώσαμε στὴ Βόρεια Πίνδο.

Σ τὸ Α Δ Μ. Τὴν 107, τὴν 14 τὴν ταξιαρχία Δημοκρατικῆς Νεολαίας, τὴν 16 καὶ τὴν 103 σὰν ἐφεδρεία τοῦ Α Δ Μ, μιά ποὺ τὸ μῆκος τοῦ μετώπου του ἦταν 60 χιλιόμετρα.

Σ τὴν 670 μονάδα. Τὶς 102 καὶ 105 ταξιαρχίες σὲ διάταξη στὸ μέτωπο Κόνιτσας, καὶ νὰ μεταφέρουμε γρήγορα ἀπὸ τὴ Θεσσαλία μιά ταξιαρχία σὰν ἐφεδρεία τῆς διοίκησης τῆς 670 μονάδας μας. Σημειώνω πὼς τὸ ΓΑ μας μετέφερε μιά τέτοια ταξιαρχία κατόπιν ἐορτῆς, τὸν Ἰούλη 1948.

Πρότεινα νὰ ἔχουν τὴν πλήρη εὐθύνη γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου μας οἱ διοικήσεις τοῦ Α Δ Μ καὶ τῆς 670 μονάδας.

Τὸ Γενικὸ Ἄρχηγεῖο νὰ ἔχει μόνο μιὰ γενικὴ ἐποπτεία καὶ κυρίως νὰ συντονίζει τὴ δράση τῶν δυνάμεών μας στὶς ἄλλες περιοχὲς τῆς χώρας.

Τὸ ΓΑ ἀπόριψε παράλογα ὅλες τὶς παραπάνω προτάσεις μου. Αὐτὴ ἡ ἀπόρριψη εἶχε βαρεῖες συνέπειες. Σημειῶνω τὶς πιὸ βασικὲς:

Σ ἐ ὄ, τ ι ἀ φ ο ρ ᾱ τ ὸ Α Δ Μ. Στὸ ἄκρο ἀριστερό του, στὴν Ἄλεβιτσα, τὸ ΓΑ μας εἶχε τὴν 107 ταξιαρχία τῆς περιβόητης ἐφεδρείας του. Ὅταν τὸ πρωὶ τῆς 16-6-1948 ἄρχισε σ' αὐτὸν τὸν τομέα τοῦ μετώπου μας ἡ ἐπίθεση τῆς XV ἀντίπαλης μεραρχίας, τὸ ΓΑ μας ὑπήγαγε ταχτικά τὴν 107 ταξιαρχία στὸ ΑΔΜ. Σ' αὐτὸν τὸν τομέα εἶχαμε σὲ διάταξη ἓνα τάγμα τῆς 14ης ταξιαρχίας μας. Σὲ ὦρα μάχης, ἦταν πολὺ ἐπικίνδυνο νὰ πάρουμε ἀπὸ κεῖ αὐτὸ τὸ τάγμα. Γι' αὐτὸ τὸ δώσαμε στὴν 107 ταξιαρχία, πήραμε ἓνα τάγμα της, καὶ τὸ δώσαμε στὴν 14η ταξιαρχία στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας. Τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι τὸ ΑΔΜ δὲν γνώριζε τὴν μαχητικὴ ἱκανότητα τῆς 107 ταξιαρχίας, μιὰ ποῦ δὲν τὴν διοικούσε πρὶν τὴς 16-6-1948. Τὸ τάγμα της ποῦ μεταφέραμε στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας, μᾶς ἔκανε πολλὰ στραπάτσα. Αὐτὸ θ' ἀποδειχτεῖ κατὰ τὴν ἐξιστόρηση τῶν μαχῶν. Στὸ τάγμα τῆς 14 ταξιαρχίας ποῦ πέρασε στὴ διοίκηση τῆς 107 ταξιαρχίας, ἡ διοίκησή της συμπεριφέρονταν σὰν νὰ μὴν ἦταν δύναμή της, καὶ αὐτὸ εἶχε βαρεῖες συνέπειες. Κι αὐτὸ θ' ἀποδειχτεῖ κατὰ τὴν ἐξιστόρηση τῶν μαχῶν.

Ἄπο ἔλλειψη δυνάμεων, ἡ διάταξη σὲ ὅλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ δὲν εἶχε βάθος. Αὐτὴ ἡ διάταξη ἦταν σὰν μιὰ ἀραχνοῦφαντη γραμμὴ, εὐκολο νὰ σπάσει μὲ τὴν πρώτη σοβαρὴ ἐπίθεση τοῦ ἀντιπάλου μας. Καὶ αὐτὸ εἶχε βαρεῖες συνέπειες.

Ἄπο φοβερὴ ἔλλειψη δυνάμεων, δὲν μπόρεσε τὸ ΑΔΜ νὰ περάσει σὲ σοβαρὴ καὶ κεραυνοβόλα ἀντεπίθεση ὅταν ὁ ἀντίπαλος ἔκανε ρήγμα στὸ μέτωπό μας στὸν Τάλλιορο, στὶς 2-7-1948.

Εἶχα προτείνει πρὶν ν' ἀρχίσει ἡ ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου μας στὴ Βόρεια Πίνδο, ν' ἀναλάβω καὶ τυπικὰ τὴ διοίκηση τοῦ ΑΔΜ. Τὸ ΓΑ μας, ἀπάντησε ὅτι, ἐμένα θεωρεῖ οὐσιαστικὸ Διοικητὴ τοῦ ΑΔΜ, ἀλλὰ τυπικὰ θὰ εἶναι διοικητὴς ὁ Βασίλης Γκανάτσος (Χεῖμαρρος) γιὰ νὰ μπορῶ νὰ κάνω καὶ τὴ δουλειὰ τοῦ Πολιτικοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ ΑΔΜ. Αὐτὸ τὸ μῆρδεμα στὴ διοίκηση τοῦ ΑΔΜ, εἶχε τὶς πιὸ βαρεῖες συνέπειες, ὅπως θ' ἀποδείξω παρακάτω. Τότε, ἐγὼ δὲν γνώριζα ὅσα κατοπινὰ ἔμαθα γιὰ τὸν Χεῖμαρρο. Τότε δὲν τὸν ἤθελα διοικητὴ τοῦ ΑΔΜ, ἔστω τυπικὰ, γιὰ τὴ θεωροῦσα ὅτι δὲν εἶχε τὶς ἀπαραίτητες ἱκανότητες.

Σ ἐ ὄ, τ ι ἀ φ ο ρ ᾱ τ ἡ ν 670 μ ο ν ᾶ δ α μ α ς. Ὁ Γιῶργος Βοντίσιος (Γούσιας) ἦταν διοικητὴς τῆς 670 μονάδας, ἀλλὰ μόνο γιὰ νὰ βγάξει τὰ κάστανα ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ νὰ ἔχει καὶ τὶς εὐθύνες. Πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του δροῦσαν οἱ Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας, σὲ ζητήματα διατάξης τῶν τριῶν ταξιαρχιῶν ποῦ τελικὰ ἔμειναν στὴ δύναμη τῆς 670 μονά-

δας, και πότε και ποῦ θὰ ἔδινε μάχη ἢ καθεμιὰ ταξιαρχία. Σὲ τέτοιες συνθήκες, κανεὶς διοικητὴς καὶ ἰδιαίτερα μεγάλης στρατιωτικῆς μονάδας δὲν μπορεῖ νὰ διοικήσει σωστὰ στὸ πεδίο τῆς μάχης, ὅσο ἱκανὸς καὶ ἂν εἶναι. Ἄν θὰ βρισκόμουνα στὴ θέση τοῦ Γούσια, εἴτε θ' ἀπαιτοῦσα νὰ σταματήσει αὐτὴ ἡ ἀπαράδεκτη διαγωγή τοῦ ΓΑ, εἴτε θὰ ἀρνιόμουνα τὴ διοίκηση τῆς 670 μονάδας.

Ἡ πράξη ἀπόδειξε κατὰ τὴν ἑβδομηνταήμερη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο, ὅτι ὁ Γούσιος δὲν ἦταν ἱκανὸς γιὰ διοικητὴς μεγάλης μονάδας, σ' ἕνα νῆδη μορφολογικὸ ἐπαναστατικὸ πόλεμο. Μὰ ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ τὴν ἱκανότητα εἴτε ἀνικανότητά του, ἀλλὰ γιὰ τὴ διαγωγή τοῦ ΓΑ μας. Μιὰ ἀνώτατη διοίκηση πρέπει νὰ ἔχει ἐμπιστοσύνη στὶς ἱκανότητες τῶν διοικητῶν τῶν μεγάλων μονάδων τοῦ στρατοῦ τῆς καὶ πρέπει νὰ ἐπεμβαίνει μόνο ὅταν αὐτοὶ κάνουν σοβαρὰ λάθη εἴτε παρουσιάζουν ἀνικανότητα. Ὅμως, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ τοὺς ὑποκαθιστᾷ. Ἡ ὑποκατάσταση εἶναι ἡ χειρότερη μορφή διεύθυνσης τοῦ πολέμου σὲ ὅλα τὰ κλιμάκια τῆς διοίκησης, καὶ πιὸ χειρότερα ὅταν ἔτσι διευθύνει τὸν πόλεμο ἡ ἀνώτατη ἡγεσία.

Πρέπει νὰ σημειώσουμε ἀκόμη ὅτι, ὁ Γούσιος ἀνέλαβε τὴ διοίκηση τῆς 670 μονάδας λίγο πρὶν τὴν ἔναρξη τῆς ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου μας στὴ Βόρεια Πίνδο. Ἄρα, δὲν γνώριζε τίς ἱκανότητες καὶ ἀδυναμίες τῶν στελεχῶν τῆς, τὴ μαχητικὴ ἱκανότητα τῶν ταξιαρχιῶν τῆς. Εἶχε καὶ σὰν Πολιτικὸ Ἐπίτροπό του τὸν Λεωνίδα Στρίγκο, ποῦ δὲν εἶχε ἰδέα ἀπὸ πόλεμο καὶ οἱ γενικὲς πολιτικὲς καὶ ὀργανωτικὲς ἱκανότητές του ἦταν μέτριες. Ἄρκεῖ ν' ἀναφέρω ὅτι, στὴ δοκιμαστικὴ ἐπιχείρηση ποῦ ἔκανε ἡ 670 μονάδα ἀπὸ 3 ὠς 10-5-1948, πρὸς Γρεβενά, γιὰ νὰ διαπιστωθοῦν ἡ συνοχή καὶ οἱ ἀδυναμίες τῆς, ὁ Στρίγκος ἐξαφανίστηκε καὶ τὸν βρῆκαν στὸ Ἐφταχώρι πολὺ μακριὰ ἀπὸ κεῖ ποῦ βρισκόνταν ἡ 670 μονάδα. Μόνο γιὰ τὴν ἰστορία τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, δὲν παραπέμφθηκε στὸ στρατοδικεῖο.

Η ΗΓΕΣΙΑ ΜΑΣ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ἀπὸ τὰ λίγα παραδείγματα ποῦ παρέθεσα, φαίνεται πολὺ καθαρὰ ὅτι ἡ δικὴ μας ἡγεσία δὲν ἦταν ἱκανὴ γιὰ διεύθυνση τῆς ἀντιμετώπισης τῆς μεγαλύτερης ὡς τότε ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου μας. Κατὰ τὴν ἀφήγηση τῶν μαχῶν, θὰ δώσω καὶ ἄλλα στοιχεῖα.

Ποιοὶ ἀποτελοῦσαν τὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία μας, κατὰ τὴ μεγάλη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ 1948; Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ΚΚΕ, Νίκος Ζαχαριάδης. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ΔΣΕ, Μάρκος Βαφειάδης. Ὁ Πολιτικὸς Ἐπίτροπος τοῦ ΓΑ,

Βασίλης Μπαρτζιώτας. Και οι τρεις αποτελούσαν τη Γραμματεία του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του ΚΚΕ.

Στη Βόρεια Πίνδο έδρασαν δυο μεγάλες μονάδες μας, που ουσιαστικά ήταν δυο ελαφριές μεραρχίες πεζικού, του ΑΔΜ και η 670 μονάδα. Ουσιαστικός διοικητής του ΑΔΜ, ήταν ο Δημήτρης Βλαντάς, αναπληρωματικό μέλος του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του ΚΚΕ. Διοικητής της 670 μονάδας ήταν ο Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιας), μέλος της ΚΕ του ΚΚΕ.

Διοικητές των ταξιαρχιών του ΑΔΜ ήταν: της 107 ταξιαρχίας ο Ήλιος Ρούνης (Μπαρμπαλιός). Της 14 ταξιαρχίας ο Γιώργος Γεωργιάδης και μετά ο Γιώργος Βασίλκος. Της ταξιαρχίας Δημοκρατικής Νεολαίας, ο Δημήτρης Σιωμάδης. Της 16 ταξιαρχίας, ο Δημήτρης Ζυγούρας (Παλαιολόγος).

Διοικητές των ταξιαρχιών της 670 μονάδας ήταν: της 102 ο Γιώργος Γιαννούλης, της 103 ο Άλέκος Ρόσιος (Ύψηλάντης). Της 105 ο Παύλος Τορπουλίδης.

Αυτή ήταν η ήγεσία μας και οι διοικητές των δύο μεραρχιών και των έφτα ταξιαρχιών μας. Στα μέσα του Ίούλη, εξαιτίας της επικίνδυνης πορείας των μαχών στο μέτωπο της 670 μονάδας μας, το ΓΑ έφερε στο Σμόλικα την 123 θεσσαλική ταξιαρχία, διοικητής της ο Φεραΐος, ξεχνώντας το όνοματεπώνυμό του. Αυτή πήρε μέρος στις μάχες στην περιοχή Σμόλικα από 12 Ίούλη ως 4 Αύγουστου και μετά διατάχτηκε από το ΓΑ να έλξει προς τα Χάσια, στα μετόπισθεν.

Έπιτελάρχης του Γενικού Άρχηγείου ήταν ο Στέφανος Παπαγιάννης, αξιωματικός πυροβολικού. Έπιτελάρχης του ΑΔΜ ήταν ο Βασίλης Βενετσανόπουλος, αξιωματικός πεζικού. Έπιτελάρχης της 670 μονάδας ήταν αρχικά ο Νίκος Καλιανέσης, αξιωματικός πεζικού και μετά ο Νίκος Θεοχαρόπουλος (Σκοτίδας). Κανείς απ' όλους τους παραπάνω δεν είχε έπιτελικές ικανότητες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Έδώ θα σημειώσω μόνο δυο συμπεράσματα. Η ιδέα που είχε σφηνωθεί στα κεφάλια των Ζαχαριάδη — Βαφειάδη — Μπαρτζιώτα ότι είχαν οργανώσει στρατηγική έφεδρεία του ΓΑ, είχε δυο βαρειές συνέπειες. Έμπόδισε μια σωστή κατανομή των δυνάμεων που τελικά συγκεντρώσαμε στη Βόρεια Πίνδο. Έμπόδισε αυτές τις δυνάμεις να πάρουν σωστή διάταξη. Αυτή η διάταξη έπρεπε να είχε γίνει πράξη, τουλάχιστο από τις αρχές του Μάρτη 1948. Η λαθεμένη κατανομή των δυνάμεών μας, η άνυπαρξία σωστής διάταξης των δυνάμεων της 670 μονάδας, είχαν σαν αποτέλεσμα να μάς έκτοπίζει ο αντίπαλος από τη Βόρεια Πίνδο, το καλοκαίρι του 1948.

Στρατηγική έφεδρεία ήταν απαραίτητη στο Γενικό Άρχηγείο μας. Στην πραγματικότητα, δέν υπήρχαν δυνάμεις για τέτοια στρατηγική έφεδρεία. Οί δυνάμεις που τελικά συγκεντρώσαμε στη Βόρεια Πίνδο, έπρεπε έγκαιρα να συγκροτηθούν σε δυο έλαφριές μεραρχίες, έγκαιρα έπρεπε να πάρουν σωστή διάταξη και να όχυρώνουν έντατικά όλο τó μέτωπό μας, και ταυτόχρονα να κάνουν έπιδρομικές επιχειρήσεις για φθορά ποϋ αντίπαλου και στρατολογία νέων μαχητών. Έτσι θα ήταν έτοιμες οί δυο μεραρχίες μας ν' αντιμετώπισουν μ' έπιτυχία και να βουλιάξουν τήν έκστρατεία του αντιπάλου μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΕΚΤΟ

Η ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ

Όπως σημείωσα σέ προηγούμενο κεφάλαιο, στις 9-2-1948 έφτασα στό σταθμό διοίκησης του Γενικού Άρχηγείου μας, στό Βίτσι. Στις 21-2-1948 έφτασα στό σταθμό διοίκησης του Άρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας (ΑΔΜ), μέ τήν ιδιότητα του Πολιτικού Έπιτρόπου του. Ο σταθμός διοίκησης του ΑΔΜ ήταν στό δυτικό Γράμμο, στην δχθη του ποταμού Σαραντάπορος. Έκει έφτασα νύχτα. Μπήκα μέσα στον καταυλισμό, χωρίς νά μέ αντίληφθουν οί σκοποί τής φρουράς. Αύτή ήταν ή πρώτη άσχημη έντύπωσή μου.

Οί πρώτες ώρες μετά τήν άφιξή μου πέρασαν μέ τά «καλωσόρισες». Μετά πήγα σ' ένα καλύβι νά ήσυχάσω, γιατί ήμουν πολύ κουρασμένος. Τό μόνο πού είπα στον έπιτελάρχη του ΑΔΜ, Γεράσιμο Μαλτέζο (Τζουμερκιώτης), ήταν νά έτοιμαστεί για νά μου κάνει τό πρωί μιá προφορική έκθεση για τήν κατάσταση των δυνάμεων του Άρχηγείου. Διοικητής του ΑΔΜ ήταν ό Νίκος Θεοχαρόπουλος (Σκοτίδας). Αύτός δέν ήταν στό σταθμό διοίκησης, γιατί συνόδευε τήν 16 ταξιαρχία πρòς Πιέρια, πού θά έπαιρνε μέρος στην έφαρμογή του περιβόητου «Σχεδίου Σίγμα».

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Όπως άνάφερα στό προηγούμενο κεφάλαιο, τό Γενικό Άρχηγείο μας προσπάθησε νά φορτώσει στό ΑΔΜ τήν αντιμετώπιση τής προετοιμαζόμενης μεγάλης έκστρατείας του αντίπαλου μας στη Βόρεια Πίνδο, πού σωστά ύπολόγισε ότι θ' άρχιζε τό καλοκαίρι του 1948. Άρα έχει μεγάλη σημασία νά εκθέσω ποιá ήταν ή κατάσταση αυτού του Άρχηγείου, όταν παρέλαβα τή διοίκησή του.

— Έφτασα, λοιπόν, νύχτα τής 21-2-1948 στό σταθμό διοίκησης του ΑΔΜ. Τήν άλλη μέρα τό πρωί, μου έφεραν στην καλύβα πού κοιμήθηκα μιá σούπα, τό όνομαζόμενο άλευροτέντωμα. Έπρόκειτο για λίγο καλαμποκάλευρο μέσα σέ βραστό νερό. Οί άντάρτες τό τιτλοφόρησαν άλευροτέντωμα, γιατί λέει, μόλις τό κατάπινες τεντωνόσουν χάμω και δέν μπορούσες νά ση-

κωθεΐς. Σκέφτηκα: ἀφοῦ στὸ σταθμὸ διοίκησης τοῦ ΑΔΜ τρῶνε τέτοιο κατασκευάσμα, ἡ διατροφή τῶν ἀνταρτῶν θὰ εἶναι χειρότερη.

Μετὰ τὸ πρωινὸ γεῦμα, μοῦ παρουσίασαν τὰ διάφορα γραφεῖα τοῦ ΑΔΜ, μπροστὰ στὴν παραταγμένη φρουρὰ τοῦ Ἀρχηγείου. Ὁ ἐπιτελάρχης ἄρχισε: «Λαμβάνω τὴν τιμὴ, σύντροφε Πολιτικὲ Ἐπίτροπε ν' ἀναφέρω...». Δὲν τὸν ἄφησα νὰ πάει πέρα ἀπὸ τὴ λέξη ἀναφέρω. Τοῦ εἶπα: «Σταμάτα. Ποιὸς σᾶς δίδαξε αὐτὴ τὴ σιχαμένη προσφώνηση; Ἄν δὲν ἔχετε τὴν τιμὴ νὰ εἶστε ἀξιωματικοὶ καὶ ἄπλοὶ μαχητὲς τοῦ ΔΣΕ, ἐγὼ δὲν πρόκειται νὰ σᾶς δώσω αὐτὴ τὴν τιμὴ». Ἔτσι διάλυσα τὴν ἀναφορά. Ὅταν πήγαμε σ' ἓνα παραγκάκι ποῦ ἦταν συγκεντρωμένοι οἱ ἐπικεφαλῆς τῶν διαφόρων ἐπιτελικῶν Γραφείων τοῦ ΑΔΜ, ὁ ἐπιτελάρχης μὲ ρώτησε: «πῶς λοιπόν, θ' ἀρχίζουμε τὶς ἀναφορές;» Ἀπάντησα: «Πολὺ ἀπλά. Θὰ κάθεστε, ὅπως κι ἐγὼ θὰ κάθομαι, καὶ θὰ μοῦ λέτε: Σύντροφε Δημήτρη ἔχουμε τοῦτα καὶ κείνα τὰ ζητήματα νὰ σοῦ ἐκθέσουμε, νὰ συζητήσουμε, γιὰ νὰ καταλήξουμε σὲ μιὰν ἀπόφαση».

Ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ ΑΔΜ, οἱ ἐπικεφαλῆς τῶν διαφόρων ἐπιτελικῶν Γραφείων μοῦ ἔκαναν μακαρονοειδεῖς ἐκθέσεις, ποῦ εἶναι ζήτημα ἂν ἔβγαζες ἀπ' αὐτὲς μερικὲς στάλες ζουμί. Ἐκεῖνο ποῦ κανένας δὲν μοῦ εἶπε, ἦταν ὁ συγκεκριμένος πόλεμος ποῦ ἔκαναν οἱ μονάδες τοῦ ΑΔΜ.

Μετὰ ἐπιθεώρησα τὰ Γραφεῖα. Ἀκόμα καὶ τὰ πιὸ ἀπόρρητα ἔγγραφα ἦταν μοστραρισμένα, ὅπως εἶναι τὰ ἐμπορεύματα σ' ἓνα μπακάλικο. Ὅλα ποῦ ὡς τώρα ἔκθεσα καὶ πολλὰ ἄλλα ἔλεεινά, μοῦ προκάλεσαν πολὺ ἄσχημη ἐντύπωση. Σὲ 13 μέρες παραμονῆς στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ ΑΔΜ κατέληξα νὰ στείλω στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ μιὰ ἐκθεση. Τὴν ἔστειλα στὶς 6-3-1948. Σημειῶνω πὼς ὡς τὶς 21-2-1948, Πολιτικὸς Ἐπίτροπος τοῦ ΑΔΜ ἦταν ὁ Λεωνίδας Στρίγκος, μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου. Ἀντιγράφω αὐτὴ τὴν ἐκθεση, γιατί δείχνει καθαρὰ τί κατάσταση βρῆκα στὸ ΑΔΜ. Βέβαια, ἡ κατάσταση ἦταν πιὸ χειρότερη. Αὐτὸ τὸ κατάλαβα λίγο ἀργότερα:

«Σύντροφοι. Προχθὲς σᾶς ἔστειλα ἓνα σημείωμα. Τώρα μπορῶ νὰ σᾶς στείλω μιὰ ἐκθεση καὶ ἄς μὴν εἶναι πλήρης.

»Ι. Ἡ κα τ ά σ τ α σ η σ τ ὸ Σ τ α θ μ ὸ Δ ι ο ί κ η σ η ς . Δὲν θὰ εἶναι ὑπερβολὴ ἂν πῶ ὅτι, βασικὰ δὲν ὑπάρχει ἐπαγρύπνηση. Ἄς ἀναφέρω μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ τὸ σωρὸ.

»Ἐνας ὑποπτος ξεκίνησε ἀπὸ τὴ Θεσσαλία, πέρασε ἀπ' ὅλες τὶς μονάδες τοῦ ΑΔΜ κι ἔφθασε στὸ Σταθμὸ Διοίκησής του. Εἶναι βέβαιο ὅτι ἦταν κατάσκοπος. Τὸ ΑΔΜ πῆρε εἰδοποίηση ἀπὸ τὸ Ἀρχηγεῖο Πιερίων πὼς πρόκειται γιὰ ὑποπτο. Αὐτὴ ἡ εἰδοποίηση ἔφτασε στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ ΑΔΜ, στὶς 3-2-1948. Ὁ κατάσκοπος ἔφτασε στὸ ΑΔΜ στὶς 9-2-1948. Εἶχαν χρονικὸ διάστημα νὰ τὸν σταματήσουν στὸ Βέρμιο εἴτε στὸ Καϊμακτσαλάν.

»Τὰ γραφεῖα τοῦ Διοικητῆ, τοῦ Πολιτικοῦ Ἐπιτρόπου, τοῦ Ἐπιτελάρχου,

του Ι, του ΙΙ, του ΙΙΙ Γραφείου, γενικά όλα τα Γραφεία, έμοιαζαν με μπακάλικα που έχουν μοστραρισμένη την πραμάτεια. Άν πάνω σ' ένα ξυλάκι έβραζαν μια έπιγραφή όπως κάνουν οι μπακάληδες, πάνω από τον κάθε σωρό έγγραφων που να έδειχνε το είδος τους (για να μην ψάχνει ένας κατάσκοπος να βρει τό έγγραφο που θα ήθελε), τότε θα ήταν σωστά μπακάλικα και όχι έπιτελικά Γραφεία, ενός έπαναστατικού στρατού. Τα έγγραφα ήταν σε άκλειδωτες κάσες, σ' άκλειδωτα δωμάτια. Ο Διοικητής του ΑΔΜ είχε φύγει πριν να φτάσω στο Σταθμό Διοίκησης του. Στο τραπέζι και στα ράφια του ήταν πολλά έμπιστευτικά έγγραφα. Τα μάζεψα και τα έδωσα στον Στρίγκο. Άς σημειωθεί ότι στο καλύβι του Διοικητή έμπαινε νύχτα και μέρα όποιος ήθελε, γιατί ήταν άνοιχτό και άκατοίκητο.

»Ο έπιτελάρχης φεύγει περιοδεία. Έδω ήταν ακόμα ο Στρίγκος. Ψάχνω το Γραφείο του και κουβαλώ πλήθος έμπιστευτικά έγγραφα. Σ' ένα ράφι ήταν ένας φάκελος προς το Γενικό Άρχηγείο με τον τίτλο: “Έμπιστευτικό-Άπόρρητο”.

»Μήπως τουλάχιστο ήταν καθαρό το περιβάλλον του ΑΔΜ; Άντι να γεμίσω την έκθεση, καλύτερα διαβάσετε το σχετικό έγγραφο Νο 2. Είναι καταπληκτικό πώς ένα μέλος του Πολιτικού Γραφείου δέν παίρνει στοιχειώδη μέτρα, τουλάχιστο στο Σταθμό Διοίκησης ενός τόσο σοβαρού Άρχηγείου.

»Στήν τοποθεσία που βρήκα το Σταθμό Διοίκησης, βρίσκεται από τις 2-11-1947. Δηλαδή, σχεδόν τέσσερις μήνες. Νομίζω πώς είναι μεγάλο το χρονικό διάστημα, μιά που δέν υπήρχε κι έπαγρύπνηση. Σ' αυτό το χρονικό διάστημα, μετατέθηκαν σε μονάδες του ΑΔΜ κάπου είκοσιπέντε μαχητές του Λόχου ασφάλειας και του Λόχου διοίκησης. Όλοι οι γύρω χωριάτες ξέρουν που είναι ο Σταθμός Διοίκησης του ΑΔΜ.

»ΙΙ. Για τή δουλειά του Έπιτελείου. Κατ' αρχήν πρέπει να σάς πω ότι στην ουσία δέν υπήρχε Έπιτελείο, γιατί δέν ήταν συμπληρωμένο, υπήρχαν σ' αυτό ύποπτοι, ήταν άσυλο χρεοκοπημένων, δέν υπήρχε πνεύμα συνεργασίας, ο ένας άνακατευόταν στη δουλειά του άλλου. Καλό είναι να σάς δώσω συγκεκριμένα στοιχεία, που πιστοποιούν την όρθότητα των παραπάνω διαπιστώσεων, μέσα από το πλήθος που υπάρχουν.

»Στο Ι Γραφείο ήταν μόνο ο έπικεφαλής Γιώργος Χαμαμτζής (Καραγιώργης), μ' έναν γραφιά. Άπ' αυτό το Γραφείο έχουν περάσει 6 άτομα, από το Νοέμβρη και δώθε. Άπό το ΙΙ Γραφείο έχουν περάσει 5 άτομα, στο ίδιο χρονικό διάστημα. Στο ΙΙΙ Γραφείο, ο έπικεφαλής του Γιώργος Γεωργιάδης, έλειπε γι' άκαθόριστο χρονικό διάστημα. Ο βοηθός του είναι άρρωστος στο νοσοκομείο, με κρίσεις νευροπάθειας. Κατά συνέπεια, δέν ξέρουμε πότε θα βγει. Ο τρίτος είναι άκατάλληλος για τέτοια δουλειά. Και άπ' αυτό το Γραφείο έχουν περάσει τέσσερα άτομα, στο ίδιο χρονικό διάστημα. Στο ύγειο-νομικό, διαβιβάσεων, δικαστικό, είναι συμπληρωμένες οι Διευθύνσεις. Άπ'

αὐτὲς ἔχουν περάσει πολλὰ ἄτομα. Ἡ διεύθυνση τῆς ἐπιμελητείας ἔχει πληθώρα στελεχῶν καὶ κάνει λίγη δουλειά.

»Στὸ ἐπιτελεῖο τοῦ ΑΔΜ ὑπῆρχαν ἄρκετοὶ χρεοκοπημένοι σὲ ἄλλους τομεῖς, ὑποπτα στοιχεῖα καὶ στὸ περιβάλλον του πιὸ πολλὰ. Διαβάστε λεπτομέρειες στὸ ἔγγραφο Νο 2.

»Γιὰ τὴν ἔλλειψη συνεργασίας καὶ γιὰ τ' ἀνακατώματα. Ἐδῶ, ὁ Ἐπιτελάρχης Γεράσιμος Μαλτέζος (Τζουμερκιώτης) ἀντὶ νὰ καθοδηγεῖ καὶ νὰ συντονίζει τὴ δουλειὰ τῶν ἐπιτελικῶν Γραφείων καὶ Διευθύνσεων, ἀντὶ νὰ βάλει τάξη καὶ ν' ἀναπτύξει πνεῦμα συνεργασίας, ὑπάρχει τέτοιο ἀνακάτωμα ποὺ "δὲν γνωρίζει τὸ σκυλὶ τὸν ἀφέντη του"! Ὁ Ἐπιτελάρχης ἐκδίκε διαταγὰς τοῦ I, τοῦ II καὶ τοῦ III Γραφείου, σὲ ἄγνοια τοῦ δοσμένου Διευθυντή. Ἔτσι μπέρδεψαν καὶ τοὺς ἀριθμούς. Γι' αὐτὸ, καθένας βάζει ὅποιο ἀριθμὸ τοῦ ἔρθει στὸ κεφάλι, ἐκείνη τὴ στιγμή. Τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι κάθε Γραφεῖο δὲν ἔχει συνέπεια στὴ δουλειὰ του, οὔτε ἔλεγχο μπορεῖ κανεὶς νὰ κάνει. Οἱ ἐπικεφαλῆς τῶν Γραφείων μοῦ ἔκαναν παράπονα γι' αὐτὸ τὸ ἀνακάτωμα. Μοῦ ζήτησαν νὰ πῶ στὸν Ἐπιτελάρχη νὰ τοὺς δίνει τουλάχιστο τοὺς ἀριθμούς τῶν τηλεγραφημάτων ποὺ ἔστειλε γιὰ λογαριασμὸ τῶν Γραφείων τους. Ὅταν κουβέντιασα μὲ τὸν Ἐπιτελάρχη γι' αὐτὴ τὴν ἀνωμαλία, μοῦ εἶπε πὼς ἐνεργοῦσε ἔτσι ἀπὸ ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης στὸ Ἐπιτελεῖο. Μοῦ εἶπε ὅτι ἔτσι ἔκανε καὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ ΑΔΜ.

»III. Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ ΑΔΜ γι' ἀντιμετώπιση τῆς ἐχθρικῆς ἐκστρατείας. Στὸ σημεῖωμα ποὺ σᾶς ἔστειλα, γράφω μερικὰ γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Μὲ αὐτὴ τὴν ἐκθεση, θὰ σᾶς δώσω πιὸ ἀναλυτικὰ στοιχεῖα. Πρέπει νὰ ξανατονίσω ὅτι, τὸ ΑΔΜ δὲν ἔχει ὡς αὐτὴ τὴ στιγμή σχέδιο ἀντιμετώπισης τῆς ἐχθρικῆς ἐκστρατείας. Ἄς δοῦμε αὐτὸ τὸ ζήτημα κάπως ἀναλυτικὰ.

»Διάβασα τὸ σχέδιο τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, γι' ἀντιμετώπιση τῆς προετοιμαζόμενης ἐχθρικῆς ἐκστρατείας. Πρὸς τὸ παρόν, δὲν μπορῶ νὰ πῶ ἂν εἶναι σωστό. Ὅσο ἀφορᾷ τὸ ΑΔΜ, ἀκόμα δὲν ἔχει ἐπεξεργαστεῖ σχέδιο, γιὰ τὴν περιοχὴ του. Ὅταν ρώτησα τὸν Ἐπιτελάρχη, μοῦ ἀπάντησε: "Ἐχουμε στὸ κεφάλι μας ἓνα σχέδιο". Στὸ κεφάλι μας!!! Φυσικά, αὐτὸ δὲν εἶναι συζήτηση. Τοῦ εἶπα νὰ μοῦ ἀναπτύξει προφορικὰ. Μοῦ εἶπε γενικολογίες. Ὅταν τοῦ ἔθεσα μερικὰ ἐρωτήματα, κόμπιασε. Στὸ τέλος παραδέχτηκε πὼς δὲν ἔχει μελετηθεῖ τὸ πρόβλημα. Τώρα καὶ κάμποσες μέρες δουλεύει αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Νὰ δοῦμε τί θὰ βγεῖ. Πάντως, καὶ καλὸ νὰ εἶναι, θὰ βρισκεται στὸ χαρτί. Ὁ χρόνος εἶναι λίγος γιὰ νὰ κάνεις πράξη ὅ,τι θ' ἀπαιτεῖ τὸ σχέδιο, εὐθὺν ἔχει καὶ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο, μιά ποὺ δὲν ἔκανε τὸν ἀπαιτούμενο ἔλεγχο.

»Γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν μονάδων τοῦ ΑΔΜ, δὲν μπορῶ νὰ πῶ σὲ λεπτο-

μέρειες θα θίξω μόνο τρία ζητήματα, που θα δείξουν που βρίσκεται αυτό το ζήτημα.

»Πιστεύω πως πρέπει τα Πιέρια — Βέρμιο—Καϊμακτσαλάν—Πάϊκο ν' αποτελέσουν χωριστό Ἀρχηγείο, είτε τουλάχιστο ἓνα κλιμάκιο τοῦ ΑΔΜ. Μελέτησε αὐτὸ τὸ ζήτημα τὸ ΑΔΜ; Οὔτε τοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλό.

»Στὸ μέτωπο ἀπὸ ἄκρο δεξιὸ τῆς 18ης ταξιαρχίας, ὡς τὸ ἄκρο ἀριστερὸ τῆς 14ης ταξιαρχίας, παρεμβάλλεται μιὰ ταξιαρχία τῆς 670 μονάδας, ποὺ εἶναι ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, κρατάει ἓνα κομμάτι τοῦ μετώπου ποὺ διοικεῖ τὸ ΑΔΜ. Αὐτό, κατὰ τὴν γνώμη μου, εἶναι ἐπικίνδυνο. Μὲ ἄλλο γράμμα εἶτε μὲ τηλεγράφημα, θ' ἀναπτύξω τὴ γνώμη μου γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Πάντως, καὶ αὐτὸ τὸ ζήτημα δὲν τὸ μελέτησε τὸ ΑΔΜ.

»Ἐχουμε στὸ ΑΔΜ (ὅπως λένε τὰ χαρτιά) ὀργανικὴ δύναμη 9.055, παραταχτὴ 6.880 ἀντάρτες. Διαφορὰ μεταξὺ ὀργανικῆς καὶ παραταχτῆς δύναμης 2.175 ἀντάρτες. Αὐτὸ πιά δὲν ἀποτελεῖ ὀργάνωση. Γιατὶ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ διαφορὰ; Κανεὶς δὲν ἤξερε βásiμα νὰ μοῦ δώσει ἐξήγηση. Γιὰ νὰ πάρετε μιὰ ἰδέα καὶ μιὰ ἐξήγηση γιὰ τὴ διαφορὰ, διαβάστε τὸ ἔγγραφο Νο 3.

»Γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν μονάδων τοῦ ΑΔΜ, δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ σᾶς δώσω πλήρη εἰκόνα. Τώρα περιοδεύει ἀξιωματικὸς στὶς μονάδες, γιὰ νὰ βάλει τὸ ζήτημα καὶ νὰ ἐπιβλέψει τὴ σκοποβολή. Νὰ δοῦμε, ξέρον τουλάχιστο νὰ πυροβολοῦν ἴσια οἱ ἀντάρτες μας; Γιὰ νὰ πάρετε μιὰ ἰδέα, διαβάστε τὸν πίνακα γιὰ τὶς ἀπώλειές μας τοῦ Φλεβάρη. Ἔς σημειωθεῖ ὅτι, τὸ Φλεβάρη ἐμεῖς δὲν κάναμε ἐπιθέσεις, ἀλλὰ ἤμασταν ἀμυνόμενοι. Ἔρα, εἶναι ὑπερβολικὲς αὐτὲς οἱ ἀπώλειες. Δὲν εἶναι λοιπὸν καλὴ ἡ ἐκπαίδευση.

»Γιὰ τὴν ὀχύρωση σᾶς ἔγραψα στὸ σημείωμα ποὺ σᾶς ἔστειλα προχθές. Τί ἄλλο νὰ προσθέσω; Ὅτι ἔβαλαν τοὺς μαχητές μας νὰ ξεπατωθοῦν στὴ δουλειὰ γιὰ νὰ τοὺς ποῦμε τώρα πὼς ἔφτιασαν ἄχρηστα πράγματα; Κανονικά, αὐτὴ ἡ ὑπόθεση σηκώνει στρατοδικεῖο. Ποιὸν νὰ στείλεις; Πρῶτα ἀπ' ὅλους τὴ Διοίκηση τοῦ ΑΔΜ.

»Γιὰ τὴν τροφοδοσίαν τῶν τμημάτων τοῦ ΑΔΜ στὴ Βόρεια Πίνδο, μὴ νὰ πῶ ὅτι ἔχουμε σωστὸ δρᾶμα. Ἀμφιβάλλω ἂν ὑπάρχουν σὲ ἄλλα Ἀρχηγεῖα τόσο πεινασμένα τμήματα. Ἐφτιασαν νὰ τρῶνε οἱ τραυματίες καὶ οἱ ἄρρωστοὶ μας στὸ ἀναρρωτήριον τῆς 14ης Ταξιαρχίας (αὐτὸ εἶναι κανονικὸ νοσοκομεῖο καὶ ὄχι ἀναρρωτήριον) πενήντα δρᾶμια μομπούτα χωρὶς ἀπολύτως ἄλλο τίποτα. Πάρτε μέτρο γιὰ τὶς ἄλλες μονάδες.

»Αὐτὸ τὸ τόσο σοβαρὸ πρόβλημα, τὸ ἀντιμετώπιζαν μοιρολατρικά. Δὲν εἶχαν οὔτε ἓνα κιλό ἐφεδρική τροφή. Εἶχαν ἓναν πληθωρικὸ ἐπιμελητειακὸ μηχανισμό. Ὅλοι μάζευαν τόσα τρόφιμα, ποὺ δὲν ἔφταναν νὰ φάει ὁ Σταθμὸς Διοίκησης τοῦ ΑΔΜ. Οἱ μονάδες μας “ἔλυναν” ὅπως-ὅπως τὸ πρόβλημα τῆς τροφοδοσίας, χωρὶς πρακτικὴ βοήθεια ἀπὸ τὸ ΑΔΜ. Τὸ ΑΔΜ εἶχε ὀνομάσει

τὸν Ἀθηνόδωρο Κατσαβουνίδη ἐλεγκτή. Τοῦ ἔδωσαν ἓνα ἄλογο καὶ γύριζε νὰ ἐλέγχει τὶς ἀποθήκες τῶν ταξιαρχιῶν, ποὺ δὲν ὑπῆρχαν οὔτε ποντίκια.

»Ἡ πείνα τῶν τμημάτων μας ὀδηγοῦσε σὲ ἀπίστευτες ἀντιλαϊκὲς πράξεις. Μερικὰ παραδείγματα: Ἐπαιρναν προβατίνες ἀπὸ χωριάτες. Τὶς ξεκοίλιαζαν, πετοῦσαν τ' ἀρνάκια καὶ τὶς ἔτρωγαν. Φορολόγησαν κοπάδια προβάτων, παίρνοντας ἀπὸ τὰ τρία τὸ ἓνα. Θεώρησαν ἐμπορεύσιμα τὰ βόδια τῶν ἀγροτῶν, ὅταν ἓνας εἶχε πάνω ἀπὸ δύο! Ἐπαιρναν τὰ ἄλλα, γιατί ἡ διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τοὺς ἔδινε τέτοιο δικαίωμα. Ἐβάζαν γυναικοῦλες νὰ τοὺς κουβαλοῦν τρόφιμα καὶ ἄλλον ἐφοδιασμό μὲ τὴν πλάτη, νησιτικὲς. Δὲν τοὺς ἔδιναν οὔτε ἓνα ψίχουλο. Σ' ἓνα χωριὸ πῆγαν ἀντάρτες τῆς 14ης Ταξιαρχίας νὰ πάρουν τρόφιμα διὰ τῆς βίας. Μιὰ γρηούλα ἔπιασε τὸν ἀξιωματικό μας ἀπὸ τὸ σακάκι καὶ τοῦ εἶπε: "Νά, πάρτε τα ὅλα. Κάψτε καὶ τὰ σπίτια. Ἐτσι δὲν θὰ ἔχουμε τίποτα νὰ φυλάμε ἐδῶ, θὰ εἴμαστε λεύτεροι νὰ πᾶμε στοὺς μπουραντάδες".

»Τὸ μυαλὸ τῶν καθοδηγητῶν μας εἶναι πολὺ ἐφευρετικὸ γιὰ νὰ βγάζουν καὶ "ἀπὸ τὴ μύγα ξίγκι", ὅταν ἔχουν ἀπέναντί τους χωριάτες τῶν λεύτερων περιοχῶν, καὶ τῆς νεκρῆς ζώνης. Μὰ σχεδὸν εἶναι στεῖρο, ὅταν πρόκειται νὰ βροῦν τρόπους νὰ πάρουν τρόφιμα ἀπὸ τὸν ἐχθρό.

»Ἐχουμε σχεδὸν μέσα τοῦ Μάρτη. Ὅμως, τὰ ὑφάσματα ποὺ δώσατε στὸ ΑΔΜ μουχλιάζουν στὶς ἀποθήκες. Οἱ ἀντάρτες ξεπαιγιάζουν. Γιατὶ νομίζετε; Ἐπειδὴ, λέει, δὲν ἔχουν κλωστή νὰ τὰ ράψουν. Αὐτὸ εἶναι αἶσχος. Ἐδῶ σύντροφοι, μπορεῖ νὰ ἐπαναστατήσῃ καὶ κείνος ποὺ ἔχει ἓνα μέτρο παχυδερμία.

»Τὶ νὰ σᾶς πῶ γιὰ τὸν ἐφοδιασμὸ τῶν τμημάτων μας μὲ ὄπλισμό καὶ πυρομαχικά; Κι' ἐδῶ σωστὸ σκορποχώρι. Κάθε τόσο ἀνακαλύπτουμε πεταμένα πυρομαχικά. Στὸ Ἐφταχώρι, ψάχνοντας γιὰ τρόφιμα στὰ σπίτια, βρῆκαν 4 κάσες πυρομαχικά. Στὴν Καστάνιανη καὶ σ' ἓνα ἄλλο χωριὸ στὰ Ζαγόρια, βρέθηκαν κατὰ παρόμοιο τρόπο πιὸ μεγάλες ποσότητες δπλων καὶ πυρομαχικῶν. Εἶναι ἐγκλημα, ἀλλοῦ οἱ σύντροφοί μας νὰ δίνουν τὴν ζωὴ τους γιὰ νὰ πάρουν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ σφαῖρες, καὶ στὶς μονάδες τοῦ ΑΔΜ νὰ ὑπάρχουν μεγάλες ποσότητες ἐγκαταλειμμένες. Εἶναι διπλὸ ἐγκλημα, νὰ ἔχουμε πυρομαχικά καὶ οἱ μαχητὲς τοῦ ΑΔΜ στὴν πρώτη γραμμὴ χωρὶς πυρομαχικά. Γιὰ νὰ πάρετε μιὰ ἰδέα, διαβάστε τὸν πίνακα ὄπλισμοῦ καὶ πυρομαχικῶν, Νο 5. Ναί, σύντροφοι. Ἐχουμε στὴν πρώτη γραμμὴ στὸν πιὸ πάνω ἀποφασιστικὸ τομέα μας, τοὺς μαχητὲς μας μὲ 36 σφαῖρες καθένας! Τὶς 36 σφαῖρες δὲν τὶς ἔχει ὁ κάθε μαχητὴς, γιατί μέρος τῶν πυρομαχικῶν βρίσκονται στὶς ἀποθήκες τῶν ταξιαρχιῶν μας.

»Γιὰ τὶς μεταφορὲς, ἐδῶ ταιριάζει ἡ παροιμία, "ἐμπᾶτε σκύλοι ἀλέσετε κι ἀλεστικά μὴ δώσετε". Λίγες μέρες πρὶν νὰ φτάσω ἐδῶ, εἶχαν ἐκδώσει μιὰ διαταγὴ συγκρότησης διλοχίας μεταφορῶν. Ὅρισαν Διοικητὴ καὶ

Πολιτικό Ἐπίτροπο τῆς Διλοχίας. Ὁ Διοικητὴς καὶ ὁ Πολιτικὸς Ἐπίτροπος τῆς διλοχίας, διόρισαν λοχαγούς, διμοιρίτες, ἐπιτρόπους τους, χωρὶς καμιά ἐγκριση. Διοικητὴς κι Ἐπίτροπος τῆς διλοχίας, ἔκαναν ὅ,τι ἤθελαν, σωστὸ ντοβλέτι. Αὐτὸ πιά δὲν εἶναι μεταφορές, ἀλλὰ λίγα ἀπ' ὅλα καὶ τίποτα. Κι' ἐδῶ κανένα σχέδιο, κανεὶς ὑπολογισμὸς τί θ' ἀπαιτήσουν οἱ μάχες ἀπὸ ἄποψη μεταφορᾶς. Τὰ ζῶα ἦταν λίγα. Αὐτὰ ποὺ ὑπῆρχαν ψοφοῦσαν εἴτε ἀχρηστεύονταν ἀπὸ τὴν πείνα.

»Γιὰ τὴν ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία. Ἔχουμε ἓνα νοσοκομεῖο στὸ Γράμμο. Στὸ Καϊμακτσαλὰν νοσοκομεῖο χωρὶς γιατρό. Ἀναρρωτήριο σὲ κάθε Ταξιαρχία. Δὲν μπαίνω σὲ λεπτομέρειες. Δυὸ ζητήματα θ' ἀναφέρω:

»Ἐνῶ στὸ Γράμμο ἔχουμε πέντε γιατρούς, στὸ Καϊμακτσαλὰν (ποὺ ἐξυπηρετεῖ καὶ τ' Ἀρχηγεῖα Βερμίου καὶ Πιερίων) παίζει τὸ ρόλο τοῦ γιατροῦ ἓνας ποὺ "ἔμαθε κουρέας στοῦ κασιδὴ τὸ κεφάλι". Χωρὶς νὰ εἶναι γιατρός, ἔκοβε πόδια τραυματιῶν ἀνταρτῶν μας.

»Μόλις στὶς 5-3-1948, κάτσαμε μὲ τὸν διευθυντὴ τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας, γιὰ νὰ φτιάσουμε σχέδιο ἀντιμετώπισης τῆς ἐχθρικῆς ἐκστρατείας, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας. Κατὰ συνέπεια, κι' ἐδῶ μὴ δὲν προπαρασκευῆ.

»Ἀπὸ ἄποψη ἐφεδρειῶν, μὴδέν. Δὲν ξέρω πῶς θ' ἀντιμετώπιζαν ἐκστρατεία τέτοιας ὀγκῆς, σὰν αὐτὴ ποὺ προετοιμάζεται καὶ βρισκόμαστε στὶς παραμονές της. Πῶς θὰ ἔπαιζαν τὸ ρόλο τους σὰν ΑΔΜ;

»IV. Ἡ κατάσταση τῆς κομματικῆς ὀργάνωσής μας στὸ Δημοκρατικὸ Στρατό: Κι' ἐδῶ δὲν εἴμαστε καλά. Θὰ ἦταν ἀνεξήγητα ὅλα τὰ παραπάνω, ἂν δούλευαν σωστὰ οἱ κομματικὲς ὀργανώσεις μας. Μερικὰ παραδείγματα εἶναι ἀρκετά, γιὰ νὰ σᾶς δώσουν τὴν εἰκόνα τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης στὸ στρατό μας.

»Δὲν ξέρανε πόσα κομματικὰ μέλη εἴχαμε. Οἱ καταστάσεις συντάσσονται ἀθθαίρετα στὶς ταξιαρχίες.

»Δὲν λειτουργοῦν οἱ πυρήνες μας. Λογουχάρη, ὁ πυρήνας τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ ΑΔΜ εἶχε νὰ συνεδριάσει τέσσερις μῆνες. Πάρτε μέτρο γιὰ τοὺς ἄλλες.

»Δὲν ἔχει μελετηθεῖ τὸ πρόβλημα τῶν στελεχῶν. Ἔτσι, καὶ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ὑπάρχει σωστὸς μύλος.

»Οἱ κομματικοὶ καθοδηγητὲς μας ξέχασαν πῶς εἶναι τέτοιοι καθοδηγητὲς. Διαβάστε τὸ ἔγγραφο Νο 6. Πάνω ἀπὸ τὰ κομματικὰ ἔγγραφα: "ΔΣΕ. Πρὸς τὸν Γραμματέα τοῦ Κόμματος. Λαμβάνω τὴν τιμὴ ν' ἀναφέρω...!" Ὁ σύντροφος Λεωνίδας Στριγκος "ἔδινε" τὴν τιμὴ. Ποτὲ δὲν σκέφτηκε νὰ πεῖ στοὺς κομματικοὺς καθοδηγητὲς μας πῶς ἔχουν τὴν τιμὴ νὰ εἶναι μέλη τοῦ Κόμματος, ὅτι ἀπόχτησαν αὐτὴ τὴν τιμὴ μὲ τὴ δράση τους, ὅταν τὰ

μουσκέψουν χάνουν αυτή την τιμή, και όταν τη χάσουν δεν μπορούν να την ζητιανεύουν από τους άλλους. Είναι αυτό μιὰ λεπτομέρεια; Όχι. Έδω χρειάζεται σωστή επανάσταση. Υπάρχει έλλειψη συνέπειας, ανευθυνολογία, δεν εκτελούν τις διαταγές των διοικητών, προχειρότητα, άτιμωρησία, κλπ. Στις μέρες που βρίσκομαι έδω, αναγκαστήκαμε να τιμωρήσουμε στρατιωτικά και κομματικά πολλά κομματικά στελέχη. Διαβάστε λεπτομέρειες, στο σημείωμα Νο 7 και 8. Βέβαια, δεν μου πέρασε ποτέ από το μυαλό πώς οί τιμωρίες άποτελούν μαγικό ραβδί. Μά είναι κι' αυτές άπαραίτητες σάν μέσο διόρθωσης, όσων παίρνουν από διόρθωση, διωξίματος για τους άδιόρθωτους. Όλες οί πράξεις που τιμωρήσαμε, έγιναν στις μέρες που ήταν Γραμματέας ό Στρίγκος. Όμως, τις άφησε άπαρατήρητες. Αυτό δεν είναι δυνατό να μήν τό σημειώσω.

»Οί πυρήνες που συνεδρίασαν δεν έπιαναν τά ζητήματα που πρέπει, δεν τά συζητούσαν όπως πρέπει. Γι' άπόδειξη σάς στέλνω την ήμερήσια διάταξη συνεδρίασης δυό πυρήνων διμοιριών. Διαβάστε τόν πίνακα νούμερο 10. Περιττό να σάς τονίσω πώς έχουμε καλό κομματικό ύλικό στη βάση και στα στελέχη. Τό σκάρτο είναι λίγο. Όμως, τό καλό θέλει πολύ δούλεμα.

»V. Η δουλειά μας στις πόλεις. Λίγα πράγματα θά σάς γράψω, γιατί κι' εγώ δεν έχω πλήρη εικόνα. Μοϋ είπαν πώς έχουμε μικρή όργάνωση στα Γιάννενα, στη Νάουσα, στην Κατερίνη. Μιά άπλή έπαφή για μικροπληροφορίες στην Καστοριά κι' Έδεσσα. Δεν έχουμε καμιά έπαφή με την Κόνιτσα, Μέτσοβο, Γρεβενά, Κοζάνη, Σιάτιστα, Σέρβια, Χρούπιστα, Νεστόρι, Φλώρινα, Πτολεμαΐδα, Άρδαία, Γιαννιτσά, Βέροια. Τί έχουμε, λοιπόν; Κι' έδω κανένα σχέδιο δουλειάς. Ό,τι γίνονταν ήταν άποτελεσμα προχειρότητας και όχι καθοδηγητικής δουλειάς και σχεδίου τής κομματικής καθοδήγησής μας στη Δυτική Μακεδονία.

»VI. Τί μέτρα πήραμε ως τώρα; Βρίσκομαι έδω έντεκα μέρες. Κατά συνέπεια, δεν ήταν δυνατό να γίνουν σοβαρές άλλαγές. Οί μέρες ήταν λίγες. Η κατάσταση άσχημη. Ό Διοικητής του ΑΔΜ έλειπε. Έγώ κάνω τή δουλειά του Πολιτικού Έπιτρόπου και του Διοικητή του ΑΔΜ. Όλα αυτά δεν επέτρεψαν να γίνουν μεγάλα πράγματα. Τί έκανα ως τώρα;

»Για να κατατοπιστώ και να βάλω τά καθήκοντα που θ' αναφέρω παρακάτω, συνεργάστηκα : με 16 μέλη του Έπιτελείου του ΑΔΜ. Με δυό Διοικητές Ταξιαρχιών. Μ' έναν Έπιτελάρχη ταξιαρχίας. Με 3 Πολιτικούς Έπιτρόπους ταξιαρχιών. Μ' έναν διοικητή τάγματος. Με 4 Πολιτικούς Έπιτρόπους ταγμάτων. Μ' έναν διοικητή διλοχίας. Μ' έναν διοικητή λόχου. Με έξη διμοιρίτες. Με τόν Πολιτικό Έπίτροπο τής Σχολής Όμαδαρχών του ΑΔΜ. Με έξη στρατιωτικά στελέχη για διάφορες άποστολές. Με δυό στελέχη τής Λαϊκής Πολιτοφυλακής. Με δυό βοηθούς μου για τήν κομματική δουλειά. Με δυό κομματικά στελέχη που έστειλα να όργανώσουν

τή δουλειά μας στη Φλώρινα και στην Έδεσσα. Σύνολο 48 στελέχη. Έπιπλέον, συνεργάστηκα με 10 στελέχη της 32 ταξιαρχίας, όταν πέρασα από το Σταθμό Διοίκησής της, γιατί τότε ανήκε ταχτικά στο ΑΔΜ. Όταν γράφω συνεργασία, έννοια συνεργασία με το κάθε στέλεχος, από μια ως δυο ώρες. Επίσης, συνεργασία έννοια την πρώτη φορά που συνεργάστηκα με το καθένα από τα 48 στελέχη. Το σημειώνω γιατί με πολλά απ' αυτά τα στελέχη, συνεργάστηκα κάμποσες φορές.

»Παρακολούθησα όλα τα τρέχοντα ζητήματα. Έπιθεώρησα δυο λόγους. Συνεδρίασα τον πυρήνα του Έπιτελείου του ΑΔΜ. Έκανα σειρά μεταβολές στο Έπιτελείο του ΑΔΜ και συμπληρώσεις. Προσπαθώ να βάλω τάξη. Μελέτησα και προπαρασκευάζω τη μεταφορά του Σταθμού Διοίκησης του ΑΔΜ. Ξεκαθάρισα το Έπιτελείο και το περιβάλλον του, μηχανισμός, λόγος ασφάλειας, κ.λπ. Συγκρότησα Έπιτελείο της 28ης ταξιαρχίας και καθορίσαμε πρακτικά μαζί με τον Διοικητή και τον Έπίτροπό της, την συγκρότηση και διάταξη των δυνάμεών της.

»Μελετήσαμε το σχέδιο όχύρωσης της πρώτης γραμμής του ΑΔΜ και προχωρεί ή όχύρωση.

»Πήρα μέτρα για την επιμελητεία. Λογουχάρη, μάζεψα όλους τους επιμελητές και άλλα στελέχη, που τεμπέλιαζαν. Έστειλα από έναν σε κάθε τάγμα της 14ης και 28ης ταξιαρχίας, για να βοηθήσουν πρακτικά στη λύση του άμεσου προβλήματος της εξεύρεσης τροφής για ένα μήνα.

»Πήραμε μέτρα για την όργάνωση των μεταφορών, αφού μελετήσαμε αυτό το ζήτημα στο χώρο από άκρο άριστερο της 14ης ταξιαρχίας, ως άκρο δεξιό της 28ης ταξιαρχίας.

»Μελετήσαμε πρακτικά τα προβλήματα που θα προκύψουν με την προετοιμαζόμενη έχθρική εκστρατεία, από ύγειονομική άποψη. Μεταφορά νοσοκομείου σε ασφαλέστερο μέρος, διάλυση νοσοκομείου Χρυσής, ίδρυση παραρτήματος νοσοκομείου σε μέρος που θα εξυπηρετεί την δουλειά μας, ίδρυση σταθμών επίδεσης, φτιάξιμο φορείων, κ.λπ. κ.λπ.

»Στείλαμε στέλεχος να μελετήσει που μπορούμε να φτιάσουμε δεύτερη γραμμή άμυνας του ΑΔΜ.

»Κάναμε μια πρώτη μελέτη του προβλήματος δημιουργίας έφεδρείας στη διάθεση του ΑΔΜ. Λογουχάρη, συγκρότηση τάγματος της Δημοκρατικής Νεολαίας.

»Άρχισαμε την έκκαθάριση των μαχίμων από τις βοηθητικές υπηρεσίες. Άρχισαμε έναν έλεγχο για να δομε που βρίσκεται ή εκπαίδευση των τμημάτων μας. Προπαρασκευαστήκαμε για έναν νέο κύκλο στη Σχολή Όμαδαρχών.

»Διάλυσα τη “Διαφώτιση” του ΑΔΜ. Έστειλα τα στελέχη της στα

μάχιμα τμήματα, γιατί έτσι και οι ίδιοι θα διορθωθούν και διαφώτιση θα φτιάνουμε.

»Τιμωρήσαμε κάμποσους, κομματικά και στρατιωτικά. Προσπαθήσαμε να βάλουμε πιό μαχητικό πνεύμα στα στελέχη μας, για δράση. Συγκροτήσαμε τις πρώτες ομάδες λεύτερων σκοπευτών.

* * *

»Περίπου αυτή είναι η κατάσταση στο ΑΔΜ. Αυτά τα μέτρα πήρα. Τί συμπεράσματα βγαίνουν; Εύκολο να τα βγάλετε και μόνοι σας. Έγώ, μόνο για δυο θα σας γράψω:

»Έχει δίκιο ο Μάρκος όταν αγανακτεί για την μη εκτέλεση των διαταγών του. Έχει δίκιο όταν βλέπει άλλοπρόσαλλες διαταγές του ΑΔΜ. Έχουν δίκιο οι συνεργάτες του όταν παραπονούνται πως το ΑΔΜ δεν άπαντά, είτε δεν εφαρμόζει τις διαταγές που εκδίδουν. Θα έχει δίκιο αν μās παρατηρήσει γιατί θ' άργήσει να πάρει τις προτάσεις για όνομασίες.

»Έχει πολλά δίκια. Δέν έχει δικαίωμα να μου στέλνει τηλεγραφήματα σαν εκείνο που αντίγραφό του σας στέλνω. Θαύματα δέν γίνονται και προπάντων σε έντεκα μέρες. Μάλιστα, όταν στο Σταθμό Διοίκησης του ΑΔΜ δέν βρίσκεται ούτε ο Διοικητής του. Δέν νομίζω πως έχω δώσει, με την ως τώρα καθοδηγητική δουλειά μου, το δικαίωμα να μου λένε πως χάρτω ό,τι μου σερβίρουν, ούτε ότι παραλογίζομαι (έκκεντρισμός). Αν τα πράγματα δέν πάνε καλά στο ΑΔΜ (και δέν πάνε καλά), νομίζω πως δέν φέρνω εγώ την ευθύνη. Έδώ, κοντά στ' άλλα, φταίει ή άπόσπαση του Γενικού Αρχηγείου από τη βάση. Αν πιό ζωντανά καθοδηγούσε το ΑΔΜ, αν έκανε πιό αυστηρό έλεγχο, αν πρόσεχε πιό πολυ την επιλογή εκείνων που έστελνε, τότε κάπως πιό καλή θα ήταν ή κατάσταση στο ΑΔΜ.

»Έτσι έχουν, σύντροφοι, τα πράγματα όπως βλέπετε, εγώ κάνω πολυ αυστηρή κριτική στο σύντροφο Λεωνίδα Στρίγκο για τις ευθύνες του. Από τα γεγονότα βγαίνουν καθαρά σοβαρές ευθύνες του. Δέν μου είναι ευχάριστο αυτό, για ένα σύντροφο που άνήκουμε στο ίδιο όργανο, κάναμε μαζί στα ίδια κάτεργα περίπου 4 χρόνια. Παλαιίναμε μαζί στα κύματα, όταν δραπετεύσαμε από την Γαύδο, στις 30-5-1941. Τότε μās έσωσε μπορώ να πω την ζωή, σαν καλός καπετάνιος της βάρκας. Όμως, στο ΑΔΜ δέν φάνηκε καλός καπετάνιος. Λυπούμαι πολυ που αναγκάζομαι από τα γεγονότα, να βγάλω ένα τέτοιο συμπέρασμα.

»Όταν, λοιπόν, ἐγὼ εἶμαι ἀύστηρὸς γιὰ τοὺς ἄλλους, θέλω καὶ οἱ ἄλλοι νὰ εἶναι ἀύστηροὶ γιὰ μένα. Μὰ ὅχι ἀνεδαφικὴ κριτικὴ, γιὰ τὶ ἐκτὸς ποὺ εἶναι ἄδικη, δὲν βοηθάει τὴν δουλειά μας.

»Ἡ κατάσταση στὸ ΑΔΜ μπορεῖ ν' ἀλλάξει γρήγορα. Χρειάζεται ἀκούραστη δουλειά, μὲ σύστημα. Κάθε βίδα στὴ θέση της. Πιστεύω πὼς τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ θὰ μᾶς δίνει τὴν βοήθεια ποὺ μᾶς χρειάζεται. 6-3-1948. Βλαντάς».

ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΡΗΞΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΗΓΕΣΙΑ ΜΑΣ

—'Αντέγραφα σ' αὐτὸ τὸν τόμο ὄλη τὴν παραπάνω ἔκθεση, γιὰ τὴν πιστεύω πὼς ἔχει ἱστορικὴ ἀξία. Ἐπὶ τὴν πρώτη μέρα ποὺ ἔφτασα στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, στίς 9-2-1948, ἄρχισα ν' ἀνακατεύω τὰ λιμνασμένα νερὰ τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας. Καταδίκασα τὴν τοποθέτηση τοῦ Μπαρτζιώτα σὰν Πολιτικοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ ΓΑ. Καταδίκασα τὸ λεγόμενον στρατηγικὸ «Σχέδιο Σίγμα». Ἀποκάλυψα μὲ τὸ ἄρθρο μου «Τί εἶδα σὲ μιὰ πορεία» τὴν ἐλεεινὴν κατάσταση τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ ποὺ συνάντησα ἀπὸ τ' Ἀγραφα ὡς τὸ Καϊμακτσαλάν. Μὲ τὴν παραπάνω ἔκθεσή μου ἀποκάλυψα μιὰ θανάσιμα ἐπικίνδυνη κατάσταση ποὺ ὑπῆρχε στὰ τμήματα τοῦ ΑΔΜ, τοῦ βασικότερου Ἀρχηγείου Περιοχῆς τοῦ ΔΣΕ.

Μὲ τὴν κριτικὴ ποὺ ἔκανα μὲ τὴν παραπάνω ἔκθεσή μου, τυπικὰ κριτικάρα τὸ Ἀρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας, οὐσιαστικὰ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο καὶ τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ.

Βέβαια, μιὰ ποὺ μόλις εἶχα φτάσει στὸ ΔΣΕ, ἔπρεπε νὰ εἶμαι πολὺ προσεχτικὸς, γιὰ τὴν ὑπῆρχε κίνδυνος μιᾶς βίαιης σύγκρουσης μὲ τοὺς Ζαχαριάδη-Βαφειάδη-Μπαρτζιώτα, πρὶν νὰ προφτάσω νὰ κάνω μιὰ θετικὴ ἐργασία πρὸς ὄφελος τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας. Ἐπιπλέον, ἐγὼ τότε δὲν εἶχα καταλήξει ποιές ἦταν οἱ βασικὲς αἰτίες τῆς ἐπικίνδυνης πορείας τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας. Γι' αὐτὸ, ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ δώσω τὴ μάχη σὲ δευτερεύοντα ζητήματα. Σὲ τέτοια περίπτωση θὰ ἦταν εὐκόλη ἢ καθαίρεσή μου καὶ πιθανὸν καὶ χειρότερη ποινὴ, χωρὶς νὰ προσφέρω κάτι τὸ θετικὸ στὸν ἀγώνα.

—Ἡ ἔκθεση ποὺ ἔστειλα στὴν ἠγεσία μας, σὲ σύνδεση μὲ ὅλα τὰ προηγούμενα ποὺ εἶχα κάνει ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα ποὺ ἔφτασα στὸ σταθμὸ διοίκησης τοῦ ΓΑ μας, προκάλεσε βίαιη ἀπάντηση. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη, εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τὸ ραδιογράφημα τοῦ ΓΑ, ποὺ κριτικάρα μὲ τὴν παραπάνω ἔκθεσή μου.

Ἐφορμὴ γιὰ τὸ ραδιογράφημα, ἦταν ἡ καθυστέρηση τῆς ἀποστολῆς στὸ ΓΑ τῶν προτάσεων τοῦ ΑΔΜ γιὰ ὀνομασίες καὶ προαγωγὰς ἀξιωματικῶν του. Μόλις πῆρα αὐτὸ τὸ ραδιογράφημα, ἔγραψα ἀπὸ κάτω ὅτι ἀ-

ρ ά δ ε κ τ ο” και τὸ ἐπέστρεψα στὸ ΓΑ. Βρισκόμουνα πιά σὲ ἄ μ ε σ η ρ ἡ-
ξ η μὲ τὴν ἡγεσία μας, σὲ 26 μέρες μετὰ τὴν ἀφιξή μου στὸ σταθμὸ διοί-
κησης τοῦ ΓΑ μας.

“Ὅσο και νὰ ἤθελα νὰ φρενάρω μιὰ π ρ ὀ ρ η σύγκρουση, τὰ γεγο-
νότα ἔσπρωχναν σὲ μιὰ τέτοια σύγκρουση. Ἡ διαταγὴ τοῦ ΓΑ μας γι’ ἀντι-
μετώπιση τῆς προετοιμαζόμενης μεγάλης ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου μας
στὴ Βόρεια Πίνδο, ὄξυνε τὶς σχέσεις μου μὲ τὴν ἡγεσία μας. Μετὰ ἀπὸ
σοβαρὴ μελέτη αὐτῆς τῆς διαταγῆς, τ ἡ ν ἄ π ὀ ρ ι ψ α, μὲ ραδιογραφικὸ
σημείωμά μου.

—Ἡ διαταγὴ τοῦ ΓΑ μας καθόριζε ν’ ἀντιμετωπίσει και νὰ τσακίσει
τὸ ΑΔΜ τὴν ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου μας στὴ Βόρεια Πίνδο, και μετὰ
νὰ περάσει σὲ στρατηγικὴ ἀντεπίθεση. Αὐτὴ ἡ διαταγὴ ἦταν δονκιχωτικὴ
και στὴν οὐσία τυχοδιωκτικὴ.

Σὲ προηγούμενο κεφάλαιο ἀνέφερα ποιὰ ἦταν ἡ διάταξη τῶν δυνάμεων
τοῦ ΑΔΜ και οἱ δυνάμεις του, ὅταν πῆρα τὴν παραπάνω διαταγὴ τοῦ ΓΑ
μας. Γιὰ νὰ μὴν ἐπαναλάβω τὰ ἴδια στοιχεῖα, ἀναφέρω μόνο ὅτι τὸ μῆκος
τοῦ συνολικοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ στὴ Βόρεια Πίνδο ἦταν περίπου 80 χι-
λιόμετρα, και ἡ συνολικὴ δύναμη τοῦ ΑΔΜ ἦταν τότε 2.100 μαχητὲς και
μαχήτριες, ὑπαξιωματικοὶ και ἀξιωματικοί. Αὐτοὶ οἱ 2.100 θὰ συντρίβαν
πάνω ἀπὸ 40.000 στρατὸ τοῦ ἀντιπάλου μας, ποὺ μᾶς ἐπιτέθηκε στὴ Βό-
ρεια Πίνδο στὶς 14-6-1948!!

Ἡ καταδίκη ἀπὸ μένα τῆς παραπάνω διαταγῆς, κατατάρραξε τὴν ἡγε-
σία μας. Αὐτὴ βρέθηκε σὲ μ ε ι ο ν ε κ τ ι κ ῆ θ ἔ σ η. Ἐγὼ μποροῦσα
ν’ ἀποδείξω μὲ ἀδιάσειστα στοιχεῖα, μπρὸς στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ
τοῦ ΚΚΕ, ἀκόμη και μπρὸς σὲ στρατοδικεῖο (ὑπολόγισα πὼς ὡς ἐκεῖ μπο-
ρεῖ νὰ ἔφτανε ἡ ἡγεσία μας), ὅτι ἡ διαταγὴ τοῦ ΓΑ ἦταν δ ο ν κ ι χ ω τ ι κ ῆ.

Δὲν ξέρω τί συζητήσεις ἐγιναν στὸ ΓΑ, ποὺ βρίσκονταν στὸ Βίτσι.
Εἶχα προτείνει μὲ τὸ ραδιογραφικὸ σημείωμά μου νὰ πάω στὸ σταθμὸ
διοίκησής του, γιὰ νὰ συζητήσουμε τὴ διαταγὴ του. Ἀντὶ γι’ ἀπάντηση,
στὶς 18-3-1948 ἔφτασαν στὸ νέο σταθμὸ διοίκεσης τοῦ ΑΔΜ, ὁ Μάρκος
Βαφειάδης και ὁ Γιάννης Ἰωαννίδης. Ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ προσωπικὸ ἡμε-
ρολόγιό μου, γι’ αὐτὴ τὴ συνάντηση:

«18-3-1948. Σήμερα κάναμε μιὰ σύσκεψη. Σ’ αὐτὴν πῆραν μέρος: Μάρ-
κος Βαφειάδης, Γιάννης Ἰωαννίδης, Δημήτρης Βλαντᾶς, ὁ νέος διοικητὴς
τοῦ ΑΔΜ Βασίλης Γκανάτσος (Χείμαρρος), ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ ΑΔΜ Γε-
ράσιμος Μαλτέζος (Τζουμερκιώτης), μὲ θέμα τὸ σ χ ἔ δ ι ο τοῦ Α Δ Μ
γι’ ἀντιμετώπιση ἐ χ θ ρ ι κ ῆς ἐ κ σ τ ρ α τ ε ἰ ας.

»Ἡ ἐκθεσή μου πρὸς τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο γιὰ τὴν κατάσταση ποὺ
βρῆκα στὸ ΑΔΜ και ἡ πρότασή μου νὰ πάει στὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο ὁ Δι-
οικητὴς τοῦ ΑΔΜ εἶτε ἐγὼ γιὰ νὰ γίνεи συζήτηση σχετικὰ μὲ τὸ σχέδιο

άντιμετώπισης έχθρικής έκστρατειάς, προκάλεσαν την επίσκεψη τών Βαφειάδη-Ίωαννίδη.

»Η συζήτηση είχε μερικές φορές δξύτατο χαρακτήρα. Ο Μάρκος προσπαθοῦσε νά με καλοπιάσει λέγοντας γιά τὸ ραδιογράφημα πού μοῦ εἶχε στείλει : “Πολὺ θύμωσες Κρητικάκι”. Τοῦ ἀπάντησα : “Θύμωσα καὶ στεναχωρήθηκα. Πῶς ἐπιτρέπεις στὸν ἑαυτὸ σου νά στέλνεις τέτοια ραδιογραφήματα, πού, ἄς σημειωθεῖ, τὰ διαβάζουν πρὶν νὰ τὰ διαβάσω οἱ κρυπτογράφοι μας”;

»Τὸν Ίωαννίδη εἶχε πιάσει ἱερὴ ἀγανάκτηση γιά τὴν τόλμη μου! “Πῶς μιλάς ἔτσι στὸ στρατηγὸ”;

Τοῦ ἀπάντησα : “Ἄσε στὴν ἄκρη τὰ στραταρχιλίκια. Ἐδῶ ἔχουμε κομματικὴ σύσκεψη”.

»Ο Βαφειάδης εἶπε πῶς τὸ σχέδιο πού εἶχαμε φτιάσει εἶχε ἀμυντικὸ χαρακτήρα. Μὰ στὴν οὐσία δὲν εἶπε πῶς θὰ εἶχε ἐπιθετικὸ χαρακτήρα. Τὰ περὶ ἐνεργητικῆς ἄμυνας πού εἶπε, προβλέπονταν στὸ σχέδιό μας. Τὰ περὶ στρατηγικῆς ἀνατροπῆς τοῦ ἀντιπάλου, εἶπα : μπορεῖ νὰ χτυποῦν ὠραῖα στ’ ἀφτιά μας, ἀλλὰ δὲν ματώνουν ἐχθρικὴ μύτη, ἂν δὲν ἀποδείξεις μὲ τί συγκεκριμένες δυνάμεις καὶ μέσα θὰ γίνεῖ ἡ στρατηγικὴ ἀνατροπὴ τοῦ ἐχθροῦ.

»Τοῦ εἶπα ὅτι, ἡ 14η Ταξιαρχία ἔχει τρία τάγματα μὲ συνολικὴ δύναμη περίπου 1.200 μαχητές. Κρατᾶει μέτωπο ἀπὸ Νικολέρι-Βόλια, ὡς καὶ Ἄη-Λιά Πενταλόφου. Ἡ 16η Ταξιαρχία ἔχει ἄγνωστη δύναμη, γιὰτὶ ἀκόμα δὲν ἐπέστρεψε ἀπὸ τὰ Πιέρια. Μιὰ διλοχία στὸν Τάλλιαρο-Λυκοκρέμασμα. Ἡ 28η ταξιαρχία ἔχει δυὸ τάγματα, μὲ συνολικὴ δύναμη περίπου 500 μαχητές. Κρατᾶει ἀπὸ Ζαγόρια ὡς καὶ Κάμενικ. Μ’ αὐτὲς τίς δυνάμεις δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τσακίσει τὸ ΑΔΜ τὴν ἐχθρικὴ ἐπίθεση καὶ νὰ περάσει σὲ ἀντεπίθεση, γιά στρατηγικὴ ἀνατροπὴ τοῦ ἀντιπάλου. Γι’ αὐτὸ, τὸ σχέδιό μας δὲν προβλέπει στρατηγικὴ ἀνατροπὴ.

»Τοῦ τόνισα νὰ προσέχουμε τί ἀποφασίζουμε, γιὰτὶ ἔτσι ἔγινε καὶ μὲ τὸ “Σχέδιο Σίγμα”, πού εἶναι κιόλας γνωστὸς οἱ συνέπειές του.

»Ο Βαφειάδης μ’ ἐπιμέλεια ἀπόφυγε νὰ πεῖ ἔστω καὶ μιὰ λέξη γιά κείνο τὸ περιβόητο σχέδιο καὶ γιά τίς εὐθύνες τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Εἶπε ὅτι, στὴ στρατηγικὴ ἀνατροπὴ τοῦ ἀντιπάλου, πρέπει νὰ ἔχει ὑπόψη του τὸ ΑΔΜ τὸ ρόλο πού θὰ παίξει ἡ ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου.

»Ἀπάντησα ὅτι, αὐτὴ ἡ ἐφεδρεία δὲν εἶναι τοῦ ΑΔΜ, ἀλλὰ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Γι’ αὐτὸ, τὸ ΓΑ πρέπει νὰ ἐπεξεργαστεῖ σχέδιο πού νὰ καθορίζει τὴν παραπέρα δρᾶση, μετὰ τὴν ἐξάντληση τῆς ἐχθρικής ἐπιθετικῆς προσπάθειας. Σὲ αὐτὸ νὰ ὑπάρχει καὶ ἡ ἀποστολὴ τῶν δυνάμεων τοῦ ΑΔΜ. “Καλά, μοῦ εἶπε, τὸ ἔχουμε ὑπόψη μας”.

»Ἐτσι τέλειωσε αὐτὴ ἡ σύσκεψη. Ἐφυγα ἀπ’ αὐτὴ καὶ στὸ μυαλό μου στριφογύριζε ἡ σκέψη: Τέλος πάντων, ὑπάρχει ἡ ἀπαιτούμενη συναίσθηση

ευθύνης, προπάντων σε περίοδο ένοπλου αγώνα; Πώς στα μέσα του Φλεβάρη πηγαίναμε γι' απελευθέρωση του ύψιπέδου της Κοζάνης, και στα μέσα του Μάρτη έχουμε πετάξει σιωπηρά στο καλάθι των άχρηστων το περιβόητο "Σχέδιο Σίγμα" και φτιάχνουμε σχέδιο αντιμετώπισης έχθρικής εκστρατείας, άκριβώς στο χώρο της Δυτικής Μακεδονίας;»

— Έδω πρέπει να σημειώσω ότι πριν νάρθουν στο Σταθμό Διοίκησης του ΑΔΜ οί Βαφειάδης-Ίωαννίδης, είχα στείλει στο Γενικό Άρχηγείο ένα σημείωμα σχετικά με την κατανομή των δυνάμεών μας στη Βόρεια Πίνδο. Πρότεινα να συγκεντρωθούν εκεί όλες οί δυνάμεις που παρέμεναν άκόμα στο Βίτσι, έκτός της 18ης Ταξιαρχίας. Άπό τό σύνολο των ταξιαρχιών της Βόρειας Πίνδου, να δοθούν 5 στο ΑΔΜ για ν' αντιμετώπισει την έχθρική εκστρατεία από Νικολέρι μέχρι Γομάρα και 3 στην 670 μονάδα που θά είχε μέτωπο από Κλέφτη ως Κάμενικ. Τό Γενικό Άρχηγείο θά είχε μιá γενική έποπτεία στη Βόρεια Πίνδο, και θά συντόνιζε την δράση των τμημάτων του ΔΣΕ στην υπόλοιπη Έλλάδα. Τό βασικό που τόνιζα στο σημείωμά μου ήταν ότι, δέν υπήρχε δυνατότητα συγκρότησης στρατηγικής έφεδρείας του Γενικού Άρχηγείου από ανεπάρκεια δυνάμεων.

Ή πράξη άπόδειξε ότι τελικά στη Βόρεια Πίνδο συγκεντρώσαμε 9 Ταξιαρχίες. Άρα, ήταν άδύνατο να δώσουμε την μάχη με τις 7 και να μείνουν οί 2, έφεδρεία του ΓΑ. Άν τό ΓΑ θ' αντιλαμβάνονταν σωστά την γενική πολιτική και στρατιωτική κατάσταση τουλάχιστο άπό τόν Γενάρη του 1948, τότε θά ήταν δυνατό να συγκεντρωθούν στη Βόρεια Πίνδο άκόμα τρεις Ταξιαρχίες. Με 11 είτε 12 Ταξιαρχίες, όπωσδήποτε θ' αναγκάζαμε τόν αντίπαλο για ένα πολιτικό συμβιβασμό, μιá που νίκη μας ήταν πιá άδύνατη. Τις δυνάμεις για τρεις άκόμα ταξιαρχίες, μπορούσαμε να τις πάρουμε κυρίως άπό την Πελοπόννησο, την Κεντρική και Άνατολική Μακεδονία-Θράκη. Παραμονή μεγάλων δυνάμεων του ΔΣΕ στις παραπάνω τρεις περιοχές θά είχε νόημα, αν μπορούσαμε να νικήσουμε. Τέτοια δυνατότητα δέν υπήρχε μετά τόν Ίούλη 1947, πολύ περισσότερο τό 1948.

Η ΠΑΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΜΙΑΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Ή έκθεσή μου πρós τό Πολιτικό Γραφείο της ΚΕ του ΚΚΕ που άντέγραφα, δείχνει καθαρά πώς ή κατάσταση στο ΑΔΜ ήταν πολύ επικίνδυνη. Ήπίσης δείχνει και τά πρώτα μέτρα που πήρα. Ή πράξη άπόδειξε πώς ή κατάσταση του ΑΔΜ ήταν πολύ χειρότερη. Σε τί συνοψίζονταν αυτή ή κατάσταση; Έξαιρετικά ανεπαρκής πολεμική δράση. Κακή όργάνωση των δυνάμεών μας. Άθλιότητα άπό άποψη τροφοδοσίας και ντυσίματος. Έλλειψη μαχητικού πνεύματος. Καμιá πραγματική προπαρα-

σκευή γι' αντιμετώπιση τῆς προετοιμαζόμενης ἀντίπαλης ἐχθρικής ἐκστρατείας στὴ Βόρεια Πίνδο.

Αὐτὴ τὴν ἐπικίνδυνη κατάσταση ἔπρεπε ν' ἀλλάξω ἐξαιρετικά γρήγορα. Ὁ χρόνος ἦταν ἐλάχιστος γιὰ μιὰ πραγματικὴ στροφή. Ἀπὸ 21 Φλεβάρη ὡς 14 Ἰούνη ποὺ ἄρχισε ἡ ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου μας, ἔπρεπε ν' ἀναδιοργανωθοῦν οἱ δυνάμεις τοῦ ΑΔΜ, νὰ πάρουν σωστὴ διάταξη, νὰ δχυρωθεῖ ὅλο τὸ μέτωπο τῆς Βόρειας Πίνδου, νὰ γίνεῖ ἡ ἀναγκαῖα ἐκπαίδευση, νὰ δυναμώσῃ ἡ πειθαρχία, νὰ γίνεῖ ριζικὴ στροφὴ τῆς πολιτικῆς μας δουλειᾶς μέσα στὶς μονάδες τοῦ ΑΔΜ, νὰ ξεκολλήσουμε τὰ τμήματά μας ἀπὸ τὴν ἀδράνεια γιὰ πολεμικὴ δράση καὶ στρατολογία νέων μαχητῶν, κ.λπ. κ.λπ. (Φωτογραφία Νο 1).

Ἐπειδὴ τὸ προσωπικὸ ἡμερολόγιό μου δίνει μιὰ σειρὰ ἀπὸ χρήσιμες πληροφορίες, ἀντιγράφω μερικὰ κομμάτια του. Δίνει ἐπίσης στοιχεῖα συμπληρωματικὰ γιὰ τὴν κατάσταση στὸ ΑΔΜ καὶ πῶς πάλαιψα:

«21-2-1948. ὥρα 20.00' ἔφθασα στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ ΑΔΜ. Ἡ πρώτη ἐντύπωση ὄχι καλὴ. Ὁ Σταθμὸς Διοίκησης δὲν εἶναι στὴ θέση ποὺ πρέπει, ἀπὸ ἄποψη ἀσφάλειας καὶ στρατηγικά».

«24-2-1948. Ἀπόψε τέλειωσε ἡ παραλαβὴ τοῦ ΑΔΜ. Τώρα μπορῶ νὰ καταλήξω σ' ἓνα βασικὸ συμπέρασμα. Ἀπὸ στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ἄποψη, τὸ ΑΔΜ δὲν διευθύνονταν ἀπὸ δυνατὰ χέρια».

«29-2-1948. Ἀπόψε τελειώνει ὁ Φλεβάρης. Ἐγὼ κλείνω 8 μέρες στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ ΑΔΜ. Τώρα βλέπω πιὸ καθαρὰ τὴν κατάστασή του. Τὸ συμπέρασμα ποὺ ἔβγαλα στὶς 24-2-48, εἶναι σωστό. Ἐδῶ βασιλεύει ἔλλειψη προγράμματος, προχειρότητα, τσαπατσουλιά, ἀνευθυνολογία, ἀπειθαρχία, ἀντισυνωμοτισμός, γραφειοκρατία, πείνα».

«1.3.1948. Σήμερα τὸ ἀπόγεμα μοῦ ἔφεραν πολλὰ χαρτιά. Καὶ ὁ πιὸ ψύχραιμος δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἀγανακτήσῃ. Ὁ ἓνας συναγωνίζεται τὸν ἄλλο στὰ χαρτιά. Ἄν τὰ στίψεις, δὲν θὰ βγάλεις παρὰ μόλις μερικὲς στάλες ζουμι ἀπὸ τὸ περιεχόμενό τους. Ἀπαίσια γραφειοκρατία. Αὐτὴ ἡ δουλειὰ μοιάζει μὲ βάλτο. Ὅπως ἐκεῖ κάθε κίνηση γιὰ νὰ τὸν περάσεις σὲ χῶνι πιὸ βαθειά, ἔτσι κι' ἐδῶ κάθε προσπάθεια νὰ τελειώσεις μὲ τὰ χαρτιά καὶ ὕστερα ν' ἀρχίσῃς ἄλλη δουλειά, σὲ ὀδηγεῖ ἀκόμα σὲ πιὸ βαθὺ βούλιαγμα σ' αὐτά. Οἱ ὥρες τῶν ἀναφορῶν καταντοῦν σιχαμερές. Πρέπει νὰ στείλουμε στὴν πρώτη γραμμὴ ὅλους αὐτοὺς ποὺ κάνουν χαρτοπόλεμο, γιὰ νὰ κάνουν ὠφέλιμη δουλειά». Πραγματικά, τοὺς ἔστειλα.

«10-3-1948. Ἀπόψε κάναμε συνεδρίαση τοῦ κομματικοῦ πυρήνα τοῦ Ἐπιτελείου, μὲ θέμα: ἡ ἐπαγρύπνηση στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ ΑΔΜ. Ὅλοι εἶπαν πῶς ὁ πυρήνας εἶχε νὰ συνεδριάσῃ τέσσερις μῆνες. Διαμαρτύρονταν. Γιατί διαμαρτύρονταν; Ἐνάντια σὲ ποιόν; Ἐξέχασαν νὰ ποῦν ὅτι σὰν μέλη τοῦ Κόμματος ἔχουν εὐθύνῃ γι' αὐτὴ τὴν

κατάσταση. Όλοι θα διάβασαν τὸ καταστατικὸ τοῦ Κόμματος, μὰ κανένας δὲν σκέφτηκε νὰ τὸ ὑπερασπίσει. Ὁ Λεωνίδας Στρίγκος, σὰν Γραμματέας τῆς Κομματικῆς Ὁργάνωσης Δυτικῆς Μακεδονίας, φέρνει τὴν βασικὴ εὐθύνη. Εἶναι ἀπίστευτο πὼς ἓνα μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου περιφρονεῖ τόσο τὸ ρόλο τῆς κομματικῆς βάσης. Εἶχαμε οὐσιαστικὴ ἀνυπαρξία πυρήνα στὸ Ἐπιτελεῖο. Δὲν θὰ εἶναι καλύτερη ἢ κατάσταση στοὺς ἄλλους πυρήνες. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνεξήγητα τὰ χάλια ποὺ βλέπω».

«17-3-1948. Σήμερα ἔκανα ἐπιθεώρηση τῶν ἀντρῶν καὶ τῆς ὀχύρωσης τοῦ 503 τάγματος τῆς 14ης Ταξιαρχίας. Ἡ σημερινὴ μέρα εἶναι πολὺ διδαχτικὴ. Κουβέντιασα μὲ τοὺς ἀντάρτες. Τοὺς ἔθεσα τρία ἐρωτήματα:

Π ρ ὄ τ ο. Θὰ τίς βρέξουμε στοὺς ἀντιπάλους, εἴτε θὰ μᾶς τίς βρέξουν; Πολλοὶ ἀπαντοῦσαν αὐθόρμητα, ἔντονα: «Θὰ τοὺς τίς βρέξουμε γερά». Ἄλλοι ἀπαντοῦσαν ψόφια. Σὲ μερικὲς μονάδες, ἀντὶ γι' ἀπάντηση μὲ κοίταζαν στὰ μάτια, χωρὶς νὰ μιλοῦν. Μὰ στὰ δικά τους ἔβλεπα πὼς ἡ ἐπιθυμία τους ἦταν νὰ μὴν ἔχουν παρτίδες οὔτε μὲ μᾶς οὔτε μὲ τοὺς ἀντιπάλους.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο. Γιατί φτιάνετε τὰ ὀχυρά; Σχεδὸν ὅλοι καὶ αὐθόρμητα ἀπαντοῦσαν: «Γιὰ νὰ σώσουμε τὴ ζωὴ μας». Καθόλου μαχητικὴ ἀπάντηση.

Τ ρ ί τ ο. Λέμε νὰ σκοτώνουμε τοὺς ἀντιπάλους. Ὅμως, σκεφτήκατε πὼς εἶναι ξυπόλητοι σὰν καὶ μᾶς αὐτοὶ ποὺ λέμε πὼς πρέπει νὰ τοὺς σκοτώνουμε; Ἐλάχιστοι ἀπάντησαν σωστά. Οἱ πολλοὶ εἶπαν: «Ἄν δὲν τοὺς σκοτώσουμε, θὰ μᾶς σκοτώσουν». Ἄρκετοὶ δὲν ἀπαντοῦσαν. Μὰ ἓνας εἶπε αὐτὸ ποὺ σκέφτονταν ἄρκετοί: «Ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ ρίξω ἴσια, γιατί ἀπέναντι εἶναι ἀδέλφια μας».

Βέβαια, κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ σκοτώνει ἀνθρώπους τῆς φτωχολογιᾶς. Μὰ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ πολεμᾶμε σ' ἓνα πόλεμο ποὺ ἄναψαν ὁ ἀγγλο-αμερικάνικος ἱμπεριαλισμὸς καὶ οἱ ντόπιοι λακέδες του.

Συμπέρασμα. Δὲν φυσάει ἐπαναστατικὸς ἀγέρας στὴν πλειοψηφία τῶν ἀνδρῶν τῆς 14ης Ταξιαρχίας. Ἡ πολιτικὴ δουλειὰ σ' αὐτὴ τὴν Ταξιαρχία, εἶναι πολὺ ἀδύνατη».

«23-3-1948. Ὁ Κοσμάς Σπανός (Ἀμύντας), δὲν ἐκτέλεσε τὴν διαταγὴ τοῦ ΑΔΜ νὰ βοηθήσει τὴν φάλαγγα τῶν ἀόπλων γιὰ νὰ περάσει τὰ Χάσια πρὸς Βόρεια Πίνδο. Τὸν καθαιρέσαμε ἀπὸ Διοικητὴ τῆς 18ης Ταξιαρχίας. Διατάξαμε τὸν Παντελεῆ Βαϊνᾶ νὰ μπεῖ ἐπικεφαλῆς τάγματος, γιὰ νὰ ἐκπληρώσει αὐτὴ τὴν ἀποστολή».

«25-3-1948. Τελειώσαμε τὴν ἀναδιοργάνωση τῆς 14ης Ταξιαρχίας. Τί ἀκαταστασία ἦταν αὐτὴ ποὺ ὑπῆρχε! Τώρα νοιώθω ξαλάφρωμα. Τὸ ἴδιο διακρίνω σὲ ὄλες τίς ἐκδηλώσεις τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Ταξιαρχίας. Τώρα, ἡ δύναμή της εἶναι πραγματικὸ πολεμικὸ ὄργανο γιὰ γερά χτυπήματα. Παρόλη τὴν κούραση, ἔχω λιγώτερες ἀνησυχίες. Νοιώθω πὼς τὰ στελέχη

τῆς Ταξιαρχίας ἔχουν τώρα περισσότερη ἐμπιστοσύνη στὸ ΑΔΜ. Αὐτὸ εἶναι καλὸ, μὰ μεγαλώνει τὶς εὐθύνες μου».

«26-3-1948. Σήμερα τέλειωσα τὴν ἐπιθεώρηση τοῦ 584 τάγματος τῆς 14ης ταξιαρχίας. Μίλησα μὲ τοὺς μαχητὲς μας. Τοὺς ἔθεσα τὰ ἴδια ἐρωτήματα. Πῆρα περίπου τὶς ἴδιες ἀπαντήσεις. ἜΑρα, τὸ φαινόμενο εἶναι γενικὸ καὶ ὄχι μόνον στὸ 503 τάγμα».

«31-3-1948. Ἄπόψε κάναμε συνεδρίαση τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ ΑΔΜ, μὲ θέμα ἡ ὀργάνωση τοῦ ἐλέγχου στὸ ΑΔΜ. Βγῆκαν πολλὰ χρήσιμα συμπεράσματα. Κοντὰ στ' ἄλλα, ἀποδείχτηκε πὼς δὲν εἶχαν συνηθίσει οἱ σύντροφοί μας σὲ πραγματικὸ ἔλεγχο. Μερικοὶ κοκκινίζουν. Ἐνας, μόλις τέλειωσε ἡ συνεδρίαση, ἤθελε σώνει καὶ καλά νὰ μοῦ δώσει («ἐξηγήσεις»), γιατί λέει δὲν «κατάλαβα»! ἜΑς εἶναι. Θὰ συνηθίσουν. Φυσικά, θὰ σφίξουμε τὰ λουριά, ὅσο εἶναι δυνατό».

«3-4-1948. Τὸ τσάκισμα τῆς 16ης Ταξιαρχίας στὴν ἄσκοπη διείσδυση τῆς πρὸς Πιέρια, δημιούργησε ἀποσυνθετικὴ κατάσταση! ἘΑπλοὶ μαχητὲς καὶ στελέχη γύρισαν (ὅσοι ἐπέστρεψαν), πεινασμένοι, ξεθεωμένοι, ξεσκισμένοι καὶ προπάντων μὲ σπασμένο ἠθικὸ. Ὅλοιοι εἶχαν κρεμάσει τὰ κεφάλια. Οἱ βαρειὲς ἀπώλειες τῆς Ταξιαρχίας καὶ οἱ ταλαιπωρίες, τοὺς εἶχαν ζαλίσει. Διερωτῶνταν (ἄρκετοὶ τὸ εἶπαν καὶ στίς ὀμιλίες τους), γιὰ ποιό σκοπὸ ἔγινε ἐκείνη ἡ διείσδυση. Γιὰ τὴν ἀλλαγὴ αὐτῆς τῆς ἄσχημης κατάστασης, πῆρα τὰ παρακάτω μέτρα:

Πρῶτο. Ὅργάνωσα συνέλευση 60 στελεχῶν τῆς ταξιαρχίας. Σ' αὐτὴ μίλησαν γιὰ τὴ διείσδυση, γιὰ τὶς ἀδυναμίες καὶ τὰ λάθη. Βγῆκαν στὴν ἐπιφάνεια πολλὲς ἀδυναμίες καὶ λάθη στελεχῶν, τῆς ἴδιας τῆς διοίκησης τῆς ταξιαρχίας. Τοῦ διοικητῆ τῆς Δημήτρη Ζυγοῦρα (Παλαιολόγος), ἰδιαιτέρως τοῦ Πολιτικοῦ Ἐπιτρόπου Σπύρου Πεσεκσίδη (Φωκάς). Μερικὲς ἀλλαγὲς στελεχῶν εἶναι ἀπαραίτητες.

Μερικὰ στελέχη σωστὰ εἶπαν πὼς ἦταν λάθος ἡ τέτοια διείσδυση τῆς ταξιαρχίας. Αὐτὸ εἶναι τὸ βασικὸ. Μὰ δὲν μπόρεσα ν' ἀναπτύξω τὴν ἀποψή μου, γιατί δὲν εἶναι σωστὸ νὰ κάνω ἀνοιχτὴ κριτικὴ στὸ Γενικὸ Ἄρχηγεῖο.

Δεύτερο. Ὅργάνωσα σύσκεψη 22 πολιτικῶν ἐπιτρόπων τῆς ταξιαρχίας. Ἐκεῖ ἀποδείχτηκε πὼς καμιά πραγματικὴ δουλειὰ δὲν ἔγινε κατὰ τὴ διείσδυση καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ἐπιστροφή. Ὁ ἴδιος ὁ Πολιτικὸς Ἐπίτροπος τῆς ταξιαρχίας, δὲν ἐκπλήρωσε οὔτε στοιχειώδη τὰ καθήκοντά του. Πολιτικοὶ ἐπίτροποι πρέπει ν' ἀντικατασταθοῦν. Πρῶτος ἀπ' ὅλους ὁ Ἐπίτροπος τῆς ταξιαρχίας.

Τρίτο. Ὅργάνωσα συνέλευση 300 ἀνταρτῶν, ἀπ' ὅλες τὶς μονάδες τῆς ταξιαρχίας. Εἶπα στοὺς μαχητὲς νὰ ποῦνε ἀνοιχτὰ ὅ,τι λάθη κι ἐλλείψεις ἀντιλήφθηκαν, νὰ κατονομάσουν τοὺς ὑπεύθυνους. Πραγματικά, ἐκεῖ

ἀποδείχθηκε ποιὰ στελέχη δὲν ἦταν ἄξια γιὰ διοικητικὲς θέσεις ποὺ κατεῖχαν. Τὸ ὅτι ἦταν λάθος ἢ τέτοια διείσδυση, αὐτὸ δὲν ἀπαλλάσσει κανένα ἀπὸ τὴν εὐθὺνη, γιὰ τὸ πῶς ἐκπλήρωσε τὰ καθοδηγητικὰ καθήκοντά του.

Τέταρτο. Ὁργάνωσα σύσκεψη 20 στελεχῶν τῆς διλοχίας ὑπηρεσιῶν τῆς ταξιαρχίας. Σ' αὐτὴ τῆ σύσκεψη μπῆκε τὸ ζήτημα τῆς καλῆς τροφοδοσίας, ἢ γρήγορη ἐπιδιόρθωση τοῦ ρουχισμοῦ καὶ τῶν ἀρβυλῶν, ἢ καθαριότητα, κ.λπ. Ξεχωρίσαμε τοὺς πιὸ ἱκανοὺς γιὰ δουλειά, ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς διλοχίας. Τοὺς ὀργανώσαμε σὲ συνεργεῖα γιὰ τὴν ὀχύρωση, στὸν τομέα τῆς ταξιαρχίας.

Πέμπτο. Ἀναδιοργάνωσαμε τὶς δυνάμεις τῆς ταξιαρχίας. Ἀποφασίσαμε μιὰ σειρά μικροεπιχειρήσεις γιὰ στρατολογία νέων μαχητῶν, γιὰ συμπλήρωση τῶν κενῶν ποὺ δημιούργησε ἡ ἄμυαλη διείσδυση πρὸς Πιέρια. Τὸ συμπέρασμα ἀπ' ὅτι, ἄκουσα στὶς παραπάνω συσκέψεις καὶ ἀπ' ὅτι εἶδα, εἶναι πὼς χρειάζεται πολλὴ δουλειά γιὰ ν' ἀλλάξει ἡ κατάσταση σ' αὐτὴ τὴν ταξιαρχία».

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσω καὶ τ' ἀκόλουθα: Κάμποσες μέρες μετὰ τὰ παραπάνω, τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ μοῦ ἔστειλε μιὰ ἀπόφασή του, διαγραφῆς τοῦ Πεσεκσίδη ἀπὸ τὸ Κόμμα κι ἐντολὴ νὰ τὸν παραπέμψουμε στὸ στρατοδικεῖο, μὲ κατηγορητήριό ὅτι ἐξετέλεσε βραδυποροῦντες τῆς φάλαγγας ἀόπλων, κατὰ τὸ πέρασμά της ἀπὸ Πιέρια στὰ Χάσια. Ἡ κατηγορία στηρίχτηκε σὲ «στοιχεῖα» ποὺ ἔδωσε ὁ διοικητῆς τῆς φάλαγγας ἀόπλων, Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιας). Ρώτησα πολλοὺς μαχητὲς τῆς 16ης ταξιαρχίας, ἀλλὰ ὅλοι διέψευσαν αὐτὴ τὴν κατηγορία. Μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἔρευνα, ἔστειλα ἓνα σημείωμα στὸν Ζαχαριάδη. Τοῦ τόνισα ὅτι τὸ κατηγορητήριό κατὰ τοῦ Πεσεκσίδη ἦταν ἀβάσιμο, ὅτι ἔπρεπε ν' ἀναθεωρήσουν τὴν ἀπόφαση γιὰ διαγραφή καὶ παραπομπὴ στὸ στρατοδικεῖο καὶ ν' ἀρκεστοῦμε μόνο στὴν ἀντικατάσταση τοῦ Πεσεκσίδη ἀπὸ Πολιτικὸς Ἐπίτροπος τῆς ταξιαρχίας. Τόνισα ὅτι, ἔγιναν πολλὰ λάθη καὶ δὲν εἶναι σωστὸ ὅλα νὰ τὰ πληρώσει ὁ Πεσεκσίδης. Σὲ λίγες μέρες πῆρα σημείωμα τοῦ Ζαχαριάδη, ποὺ ἔγραφε ὅτι συμφωνοῦσε μὲ τὶς ἀπόψεις μου καὶ ν' ἀνακοινώσω στὸν Πεσεκσίδη τὴν ἀκύρωση τῆς διαγραφῆς του ἀπὸ τὸ Κόμμα. Τοῦ τὴν ἀνακοίνωσα μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες.

Σημειῶνω ὅτι, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή δὲν πίστεψα ὅτι ὁ Πεσεκσίδης ἦταν δολοφόνος. Ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα διανοούμενο (ἦταν γεωπόνος) καὶ καθόλου βίαιό ἄνθρωπο.

«11.4.1948. Σήμερα κάναμε σύσκεψη, ποὺ σ' αὐτὴ πῆραν μέρος: Μάρκος Βαφειάδης, Νίκος Ζαχαριάδης, Δημήτρης Βλαντάς, Βασίλης Γκανάτσος (Χείμαρρος). Γεράσιμος Μαλτέζος (Τζουμερκιώτης). Ὅλη τὴν συζήτηση τὴν χαρακτήριζε μιὰ δυσανασχέτηση τοῦ Ζαχαριάδη καὶ Βαφειάδη. Λὲς κι ἔξυναν τὰ νύχια τους γιὰ καβγά. Κοιμότανε πάνω σὲ ψεύτικες ἀνα-

φορές. Τώρα που αποκαλύπτεται ή πραγματική κατάσταση που υπήρχε στο ΑΔΜ, γυρεύουν γαιδάρους για να φορτώσουν τις δικές τους ευθύνες. Τους το είπα καθαρά. Ήκουσα όχι ευχάριστα λόγια. Ο Ζαχαριάδης μου είπε : «Πρόσεξε, διότι το ΑΔΜ αποτελεί Συμπληγάδες που κόβουν ουρές»! Ήταν ή δεύτερη φορά που συναντιόμαστε στο βουνό. Αντι βοήθεια, απειλές. Ής είναι. Δέν πιστεύω πώς θα κοπεί ή δική μου ούρά. Πάντως, στεναχωρήθηκα».

«21-4-1948. Σήμερα τέλειωσα τήν αναδιοργάνωση στο ΄Αρχηγείο Καϊμαξαλάν-Βερμίου. Μ' αυτή έλυσα το πρόβλημα τής μόνιμης φρούρησης του Καϊμαξαλάν-Τζένας, με τραυματίες που έγιναν καλά, αλλά δέν μπορούν να κάνουν άγώνα σε κίνηση έλιγμών. ΄Απελευθέρωσα όλη τή δύναμη που βρίσκονταν σε άμυντική διάταξη για διαρκή πόλεμο κίνησης. Τώρα μπορούμε και πρέπει να περιμένουμε σοβαρή ανάπτυξη τής δράσης αυτού του ΄Αρχηγείου».

«5-5-1948. ΄Η επιθεώρηση του νοσοκομείου του ΑΔΜ, αποκάλυψε μιá άκόμα άσχημη πλευρά τής δουλειás μας. Αυτό δέν μοιάζει με νοσοκομείο. Πώς να μοιάζει με νοσοκομείο; Μου είπαν πώς ποτε άλλοτε δέν έγινε επιθεώρηση από τον Διοικητή είτε τον ΄Επίτροπο του ΑΔ . Πρέπει να επιταχύνουμε τήν άποτελείωση του νέου νοσοκομείου, γιατί αυτό που ύπάρχει βρίσκεται έκτεθειμένο σε χτυπήματα του έχθρου».

«18-5-1948. Χθές κάναμε σύσκεψη τών γραμματέων που τοποθετήσαμε για όργάνωση τής κομματικής δουλειás στις πόλεις, τής περιοχής Δυτικής Μακεδονίας. Σ' αυτή πήρε μέρος και ο Ζαχαριάδης. Σήμερα τελείωσα τις συνεργασίες μαζί τους. Το συμπέρασμα που βγήκε από τήν σύσκεψη είναι ότι, όχι μόνο δέν είχαμε και δέν έχουμε κομματικές όργανώσεις στις πόλεις, αλλά ούτε άπλή έπαφή. Μετά τήν παραπάνω σύσκεψη, κάναμε μιá άρχή για ν' αλλάξουμε τήν κατάσταση, αν και είναι πολú άργά. Θα γράψω κι' ένα άρθρο. Πρέπει ν' ανοίξουμε πόλεμο ενάντια στην όπιορτουμιστική ύποτίμηση που δείχνουν οι κομματικοί καθοδηγητές για τή δουλειά μας στις πόλεις. Πρέπει να κάνουμε στροφή στο πιό σύντομο χρονικό διάστημα».

«31-5-1948. Τώρα που τέλειωσε αυτός ο μήνας κι' έχω μπροστά μου τά στοιχεία τής δράσης τών τμημάτων του ΑΔΜ, μέσα στο Μάη, μπορώ να πω βάσιμα : όλη ή αναδιοργανωτική και πολιτική δουλειά που έγινε από τότε που έφθασα στο ΑΔΜ, άρχίζει να δίνει σοβαρή δράση. Το Μάη τετραπλασιάσθηκαν τ' άποτελέσματα τής δράσης μας, σε σχέση με τον ΄Απρίλη. Γνωστές άπώλειες του άντιπάλου σε νεκρούς, τραυματίες κι' αιχμάλωτους, περίπου 1800 και πολλά λάφυρα. Αυτό είναι σοβαρό, αλλά όχι ίκανοποιητικό. Μπορούμε και πρέπει να εκμηδενίζουμε κάθε μήνα μιá έχθρική ταξιαρχία. Μά και οι δικές μας άπώλειες ήταν σοβαρές: 80 νεκροί,

218 τραυματίες, 102 λιποτάχτες. Σύνολο 400. Αυτό χρειάζεται σοβαρή μελέτη».

— Και από τα κομμάτια του ημερολογίου μου που άντέγραφα, φαίνεται καθαρά τί κατάσταση βρήκα στο ΑΔΜ, πώς δούλεψα, πώς πάλεψα, όχι μόνο για να υπερνικήσω μια εξαιρετικά επικίνδυνη κατάσταση, αλλά και για να εξουδετερώσω τον έρασιτεχνισμό, την ασυναισθησία, την αντίδραση της ηγεσίας μας. Μετά από 31 χρόνια, μπορώ να πω ότι έκανα καθετί που μου επέτρεπαν οι δυνάμεις μου. Σε 100 μέρες, έγινε μια τεράστια δουλειά.

Στην ουσία, σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα ήμουν και Πολιτικός Έπιτροπος και Διοικητής του ΑΔΜ. Ός τις 15 του Μάρτη, και τυπικά έκτελουσα χρέη Διοικητή του ΑΔΜ. Μετά τις 15 του Μάρτη, μου έστειλαν Διοικητή τον Βασίλη Γκανάτσο (Χείμαρρος), που δεν καταλάβαινε από επαναστατικό πόλεμο ενός ταχτικού επαναστατικού στρατού. Όλη του η πολεμική πείρα συγκεντρώνονταν στη μορφή κλεφτοπολέμου. Κατά τις εβδομηνταήμερες μάχες στη Βόρεια Πίνδο, έπρεπε να προσέχω άγρυπνα για να μην μās καταφέρει ανεπανόρθωτη ζημιά. Όπως θα διηγηθώ σε άλλο κεφάλαιο, ο Χείμαρρος εκμεταλλεύτηκε προβοκατόρικα την σαρανταοχτάωρη απουσία μου από το Σταθμό Διοίκησης του ΑΔΜ (είχα πάει στον τομέα της 16ης Ταξιαρχίας που μās πίεζε ο έχθρος), για να παραδώσει το όχυρό μας στον Άη-Λιά Πενταλόφου. Έτσι διευκόλυνε αποφασιστικά τον αντίπαλο, για να μās κάνει ρήγμα στον Τάλλιαρο.

Η διαγωγή του Χείμαρρου μου είχε δημιουργήσει υποψίες ότι ήταν ύποπτο ύποκειμενο. Το Γενικό Αρχηγείο είχε όρισμένα στοιχεία σε βάρος του Χείμαρρου, αλλά δεν μου τα ανακοίνωσε. Σε άλλο ύποκεφάλαιο θ' αναφέρω τί μου ανακοίνωσε ο Μπαρτζιώτας στην προσφυγιά για τον Χείμαρρο.

— Από τα κομμάτια του ημερολογίου μου φαίνεται καθαρά ότι, τότε δεν είχα καταλάβει ποιές ήταν οι βασικές αιτίες της επικίνδυνης πορείας του ένοπλου αγώνα μας. Τότε άγνοουσα μια σειρά στοιχεία, που τ' ανέλυσα σε προηγούμενα κεφάλαια. Επιπλέον, άποροφήθηκα στ' άμεσα προβλήματα του ΑΔΜ και στις σκληρές εβδομηνταήμερες μάχες από τις 14 Ιούνη ως τις 20-8-1948, και, σε συνέχεια, στις σκληρές μάχες του Μάλι Μάδι, τον Σεπτέμβρη του 1948. Η μεγάλη δυσκολία ήταν ότι, στο Πολιτικό Γραφείο της ΚΕ του ΚΚΕ δεν υπήρχε δυνατότητα σύγκρουσης γνώμων, κατά την μελέτη της γενικής κατάστασης και κατά την αναζήτηση σωστής λύσης των προβλημάτων. Γι' αυτό το τόσο ζωτικό ζήτημα, έδωσα πολύ χαρακτηριστικά στοιχεία. Σε τέτοιες συνθήκες, επαναλαμβάνω πώς έκανα ό,τι μπορούσα, περισσότερο από καθένα μέλος της ηγεσίας μας. Πρέπει να σημειώσω πώς και σωστά να καταλάβαινα τότε τις βασικές αιτίες της

επικίνδυνης πορείας του ένοπλου αγώνα μας, ήταν αδύνατο ν' αλλάξω την πορεία των γεγονότων.

— Έδω πρέπει να περιγράψω, έστω επιγραμματικά, μιá ζωτική πλευρά μιãs πραγματικά γιγάντιας δουλειãs που έγινε, από την στιγμή που εφθασα στο ΑΔΜ. Πρόκειται για την οχύρωση του εδάφους, που χωρίς αυτή θά ήταν αδύνατο ν' αντέξουμε έστω και δέκα μέρες.

Ή από τã κομμάτια του ήμερολογίου μου που άντέγραψα, φαίνεται ότι άντι για οχύρωση του εδάφους βρήκα γελοία κατασκευάσματα, ό λα άχρηστα. Για να καταλάβουν οί άναγνώστες τί βρήκα από άποψη οχύρωσης, θά παραθέσω τó έξής χαρακτηριστικό έπεισόδιο:

Ήπιθεωρώντας όλη τή γραμμή του μετώπου του ΑΔΜ και βλέποντας τã έλεινã κατασκευάσματα που είχαν φτιάσει σαν οχύρωση, κατέληξα να κάνω μιã γενική δοκιμή, με σκοπό να πείσω και τã στελέχη και τούς άπλους μαχητές πώς πραγματικά είχαν φτιάσει παγίδες και όχι οχύρωση. Πρòς αυτό τó σκοπό, συγκέντρωσα σ' ένα σημείο του μετώπου μας κάπου έβδομήντα στελέχη και μαχητές, άπ' όλα τã τμήματα του ΑΔΜ. Ήββαλα σέ δυò δήτην πολυβολεία που βρίσκονταν σέ μιã άποφασιστική θέση μας δυò πολυβολητές, παρέταξα πρòς μάχη μιã διμοιρία που θά υπεράσπιζε μαζί με τούς δυò πολυβολητές αυτή τή θέση μας με πραγματικά πυρά. Πήρα μιã διμοιρία και πέρασα στην άλλη μεριά. Ήρχισε ή σύγκρουση. Ήπό μιã μικρή χαράδρα πέρασα τή διμοιρία που έπαιζε ρόλο έχθρικού τμήματος, βρέθηκα στην πλάτη τής άλλης διμοιρίας και τήν άναγκάσαμε να παραδοθεί. Τί είχε συμβεί; Οί πολυβολητές και οί άλλοι μαχητές που υπεράσπιζαν τή θέση μας, είχαν όρατότητα περίπου τριάντα μέτρα. Τó πολυβόλο και τ' άτομικά όπλα έβαζαν μόνο άξονικά πυρά. Σέ όρεινò έδαφος τ' άξονικά πυρά αφήνουν πολλά άπυρόβλητα μέρη, εξαιτίας τών χαραδρώσεων και άλλων άνωμαλιών του εδάφους. Ήτσι απέδειξα πραχτικά ότι μόνο με πλευρικά πυρά (στις περισσότερες περιπτώσεις σέ όρεινò έδαφος), είναι δυνατό να μñν αφήσεις άπυρόβλητα μέρη. Αυτό τó περιστατικό έπεισε τούς πάντες πώς ή «οχύρωση» που είχαν φτιάξει ήταν άχρηστη, και ότι έπρεπε γρήγορα να φτιάσουμε πραγματική οχύρωση. Ήτσι άρχισε ή δουλειã στις άρχες του Μάρτη 1948.

Τó δυστύχημα ήταν ότι, τó Ήρχηγείο μãs διέταξε να οχυρώσουμε μιã γραμμή, που καταφάνερα δέν ήταν δυνατό να τήν υπερασπίσουμε άποτελεσματικά, με τίς δυνάμεις που είχε τó ΑΔΜ. Με περίπου 4.000 άντάρτες, έπρεπε να υπερασπιστούμε ένα μέτωπο κάπου 60 χιλιομέτρων, από Νικολέρι (άκρο άριστερό μας) ως τήν Πυροστια και από Κλέφτη ως Κάμενικ (άκρο δεξιό μας) περίπου 20 χιλιομέτρων. Αυτός ó παραλογισμός είχε δυò βαρειές συνέπειες. Σπαταλήσαμε χρόνο για οχύρωση γραμμής που σ' αυτή δέν ήταν δυνατό να πολεμήσουμε άποφασιστικά. Ήχυρώναμε τήν γραμ-

μη που πραγματικά πολεμήσαμε μαχόμενοι, κι έτσι είχαμε απώλειες και ξεθεώναμε τους αντάρτες, μιὰ που πολεμοῦσαν και ταυτόχρονα ὀχύρωναν.

Γιὰ νὰ ἔχουν οἱ ἀναγνώστες μιὰ ἰδέα τί ὀχύρωση κάναμε στὴ Βόρεια Πίνδο, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς Μάρτη ὡς τὶς 20 Αὐγούστου 1948, ἀντιγράφω μερικὰ στοιχεῖα ἀπὸ ἄρθρο μου, που δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός», στὸ φύλλο τοῦ Σεπτέμβρη, τόμος πρῶτος, σελίδες 334-338.

«Μὲ βάση ὀρισμένα στατιστικὰ δεδομένα που ἔχουμε στὰ χέρια μας, μπορούμε νὰ ὑπολογίσουμε ὅτι ἀπὸ τὶς 15 τοῦ Μάρτη ὡς τὶς 20-8-1948: τὰ τμήματά μας που δροῦσαν στὴ Βόρεια Πίνδο ἔφτιασαν περίπου : 7.400 πολυβολεῖα και ὀπλοπολυβολεῖα. 500 ὀλμοβολεῖα. 149.500 μέτρα χαρακώματα. Μέσα σὲ χιόνια, βροχές, ξυπόλητοι, πεινασμένοι, μὲ λιγοστὰ κουτσοεργαλεῖα, προπάντων κάτω ἀπὸ σωστὸ χαλάζι βλημάτων-σφαιρῶν κ.λπ., μαχόμενοι τὴ μέρα και σκάβοντας τὴ νύχτα, πραγματοποιήθηκε αὐτὸς ὁ ἄθλος». (σελίδα 335) (Φωτογραφία ὀχυροῦ Νο 2).

«Ἀποφασιστικὸς συντελεστής γι' αὐτὴ τὴν ἀνατροπὴ, ἦταν ἡ καλὴ και σὲ βάθος ὀργάνωση τοῦ ἐδάφους. Νὰ γιατί ἡ ὀργάνωση τοῦ ἐδάφους ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὸ συντελεστὴ γιὰ τὴ νίκη, στὸν ἐνεργητικὸ ἀμυντικὸ ἀγῶνα. Αὐτὸ ἀποτελεῖ σπουδαῖο δίδαγμα, ἀπὸ τὴ μεγάλη μάχη τοῦ Γράμμου». (στὸ ἴδιο, σελ. 336).

«Εἶναι φανερὸ ὅτι, ἡ ὀργάνωση τοῦ ἐδάφους στὴ Βόρεια Πίνδο, ἔπεφτε ἀποκλειστικὰ στὴν πλάτη τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας, γιατί μόνο τμήματα αὐτοῦ τοῦ Ἀρχηγείου βρίσκονταν στὴ Βόρεια Πίνδο». (στὸ ἴδιο, σελ. 334).

Και ἀπὸ τὰ στοιχεῖα που παρέθεσα σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, φαίνεται πολὺ καθαρὰ ὅτι ἦταν ἀνεπαρκὴς ἡ προπαρασκευὴ τοῦ ΑΔΜ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση μιᾶς τόσο μεγάλης ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου μας στὴ Βόρεια Πίνδο. Γι' αὐτὴ τὴν ἀνεπάρκεια, ὑπεύθυνη ἦταν ἡ ἡγεσία μας: Ζαχαριάδης-Βαφειάδης-Μπαρτζιώτας. Και τώρα πιστεύω ὅτι ἔκανα ὅ,τι μοῦ ἦταν δυνατό, γιὰ νὰ προετοιμάσω τὸ ΑΔΜ γι' αὐτὴ τὴ μεγάλη μάχη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΕΒΔΟΜΟ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ ΤΟΥ ΑΔΜ

Ἡ μεγάλη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο, ἄρχισε στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ στὶς 14-6-1948, γιὰ τὴν 16ῃ ταξιαρχία μας καὶ γιὰ τὴν ταξιαρχία Δημοκρατικῆς Νεολαίας, καὶ στὶς 16 Ἰούνη γιὰ τὶς 14ῃ καὶ 107ῃ ταξιαρχίες μας. Αὐτὴ ἡ μάχη εἶχε τρεῖς κύριες φάσεις: Ἄπὸ 14 ὠς 20 Ἰούνη ἡ πρώτη φάση. Ἄπὸ 24 Ἰούνη ὠς 1 Ἰούλη ἡ δευτέρα φάση. Ἄπὸ 2 Ἰούλη ὠς 20 Αὐγούστου ἡ τρίτη φάση.

Η ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΜΑΧΗΣ, ΣΕ ΟΛΟ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ ΤΟΥ ΑΔΜ

Τὴν πορεία τῶν μαχῶν σὲ ὅλες τὶς φάσεις τῆς μεγάλης μάχης, θὰ τὴν ἐκθέσω κατὰ τομεῖς τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ἀριστερός, κέντρο, δεξιός.

— Σ τ ὸ ν ἀ ρ ι σ τ ε ρ ὸ τ ο μ ε ἄ τ ο ῦ μ ε τ ὴ π ο υ μ α ς. Σ' αὐτὸ τὸν τομέα ἀντιμετώπισε τὸν ἀντίπαλο ἡ 107 ταξιαρχία μας μὲ δυὸ τάγματα τῆς κι ἓνα τάγμα τῆς 14ῃς ταξιαρχίας μας. Τὸ τρίτο τάγμα τῆς 107 ταξιαρχίας μας, τὸ μεταφέραμε στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας τὴν πρώτη μέρα τῶν μαχῶν. Πρὶν ν' ἀρχίσει ἡ μάχη, ἡ 14ῃ εἶχε διάταξη μ' ἓνα τάγμα τῆς στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας. Μόλις ἄρχισε ἡ μάχη, τὸ ΓΑ μας κατάλαβε πὼς ἦταν ἀδύνατο νὰ ὑπερασπίσει ἓνα τάγμα μας τὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας καὶ γι' αὐτὸ ἔδωσε ἀπὸ τὴν περιβόητη ἐφεδρεία του στὸ ΑΔΜ τὴν 107 ταξιαρχία. Ὅμως, σὲ ὦρα μάχης ἦταν ἀδύνατο ν' ἀντικαταστήσουμε ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας τὸ τάγμα τῆς 14ῃς ταξιαρχίας καὶ νὰ βάλουμε στὴ θέση του ἓνα τάγμα τῆς 107 ταξιαρχίας. Ἐπιπλέον, δὲν γνώριζα τὴ μαχητικὴ ἰκανότητα τῆς 107 ταξιαρχίας καὶ γι' αὐτὸ μοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ τῆς ἐμπιστευτῶ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ μετώπου μας. Σωστά, λοιπόν, ἔδωσα στὴν 107 ταξιαρχία τὸ τάγμα τῆς 14 ταξιαρχίας καὶ πῆρα ἀπὸ τὴν 107 ταξιαρχία ἓνα τάγμα καὶ τὸ μετέφερα στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας, ὑπὸ τὶς διαταγὲς τῆς 14 ταξιαρχίας. Ὅμως, αὐτὴ ἡ ὑπαγωγή

ταγμάτων από την μιὰ στὴν ἄλλη ταξιαρχία καὶ μάλιστα σὲ ὥρα μάχης, εἶχε βαρειές συνέπειες. Στοιχεῖα θὰ δώσω σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο. Σημειῶνω ἀπὸ τώρα ὅτι ἓνα τάγμα τῆς 107 ταξιαρχίας πῆρε διάταξη μετὰ τὴν ἔναρξη τῆς ἐπίθεσης τοῦ ἀντιπάλου μας.

—Ἡ ἐπίθεση στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ἄρχισε στὶς 16-6-1948, καὶ ὥρα 05,00' μὲ δυὸ ταξιαρχίες τῆς XV ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, τὶς 61 καὶ 73 ταξιαρχίες. Πίσω τῆς ὑπῆρχε ἡ I ἀντίπαλῆ μας μεραρχία, μὲ τὶς 3, 51 καὶ 77 ταξιαρχίες τῆς.

Τὸ βράδυ τῆς 15.6.1948, ἡ XV ἀντίπαλῆ μας μεραρχία εἶχε τὴν ἀκόλουθον διάταξη: Ἡ 61 ταξιαρχία τῆς πρὸς τὸ Νικολέρι, ὑποδείχτης 1348. Ἡ 73 ταξιαρχία πρὸς τὸ Κρανοχώρι-Νεστόρι-ὑψωμα 1031.

Ἡ δική μας διάταξη ἦταν τὸ βράδυ τῆς 15 Ἰούνη, ἀπὸ ἀλβανικὰ σύνορα-ὑψώματα χωριοῦ Διποταμιὰ-Δερβέني, ὑποδείχτης 1023-Νικολέρι 1348-Κουπάγκα-Ἀηλιάς 1223-Ὀρέσκα 1102 ὡς τὸ ρέμα τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονα. Στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας ὑπῆρχε ἀμαξόδρομος, ποὺ τὸν χρησιμοποίησαν τὰ τάνκς τοῦ ἀντιπάλου κατὰ τὴν ἐπίθεσή του. Ἡ ἐπίθεση τῆς XV ἀντίπαλης μεραρχίας ἄρχισε μὲ βομβαρδισμό πυροβολικοῦ καὶ ἀεροπορίας καὶ τάνκς.

Ἡ διαταγὴ τοῦ ἀντιπάλου μας Β' Σώματος Στρατοῦ, ποὺ διεύθυνε ὅλη τὴν ἐκστρατεία στὴ Βόρεια Πίνδο, καθόριζε σπᾶσιμο τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ μετώπου μας, κατάληψη τῶν κύριων στηριγμάτων τῆς ἄμυνάς μας στὸ Μπούφι, ὑποδείχτης 1433-Ἀμμουδα 1546-Ἀλεβίτσα 1585, σὲ 24 ὥρες. Μετὰ θὰ προέβλεπε ἡ I μεραρχία πρὸς τὴν κύρια κορυφὴ τοῦ Γράμμου, ὑποδείχτης 2520 μέτρα (Χάρτης Νο 5).

Στὶς 16 Ἰούνη, ἡ 61 ἀντίπαλῆ μας ταξιαρχία κατέλαβε προωθημένες θέσεις πέρα ἀπὸ τὴ γραμμὴ ἄμυνάς μας, χωρὶς μεγάλη ἀντίστασή μας. Αὐτὲς οἱ προωθημένες θέσεις μας ἦταν τὰ ὑψώματα Χιονάτου, τὰ ὑψώματα 1000 καὶ 1119, καὶ μετὰ ἀπὸ κάπως σκληρὸ ἀγῶνα καὶ τὸ ὕψωμα 1171. Μετὰ, ἡ 61 ταξιαρχία κινήθηκε πρὸς Νικολέρι, ὑποδείχτης 1348, ποὺ ἦταν βασικὸ στήριγμα τῆς ἄμυνάς μας ἀπὸ τ' ἀριστερὸ ὄλου τοῦ μετώπου τῆς 107 ταξιαρχίας μας. Ἡ ἐπίθεση γιὰ κατάληψη Νικολέρι, ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ πυροβολικὸ καὶ ἀεροπορία. Ἡ ἐπίθεση τῆς 61 ταξιαρχίας κατὰ Νικολέρι ἀπέτυχε.

Τὴν ἴδια μέρα, ἡ 73 ἀντίπαλῆ μας ταξιαρχία κινήθηκε βόρεια τῆς κομῶπολης Νεστόρι, μὲ ὑποστήριξη πυροβολικοῦ, ἀεροπορίας καὶ τάνκς. Κατέλαβε μὲ μάχη προωθημένες θέσεις μας καὶ κυρίως τὸ ὕψωμα 1170. Συνέχισε τὴν ἐπίθεσή της γιὰ κατάληψη ὑψώματος 1241, ἀλλὰ σκόνταψε σὲ σφοδρὴ ἀντίδρασή μας. Ἔτσι, μόλις νύχτωσε, ἐπέστρεψε στὸ ὕψωμα 1170. Χωρὶς σοβαρὴ ἀντίστασή μας κατέλαβε τὶς προωθημένες θέσεις

μας, στο Παπαβόρ, ύψοδείχτης 1110, Ώντρια 1103, ύψωμα 1182, αλλά καθλώθηκε μπρός στο ύψωμα 1342 εξαιτίας σφοδρής αντίδρασης μας.

Στις 17 Ίουνη, ή 61 ταξιαρχία έκανε επίθεση για κατάληψη τής δασωμένης κορυφογραμμής Νικολέρι, ύψοδείχτης 1348, με υποστήριξη πυροβολικού και άεροπορίας. Αυτό τον τομέα υπεράσπιζε τάγμα τής 107 ταξιαρχίας μας, με διοικητή του τον Νίκο Νικητίδη (Κόλιας). Μετά από ολόήμερη μάχη, ή 61 ταξιαρχία κατέλαβε τὸ Νικολέρι ὠρα 20,00', από έλλειψη επαγρύπνησης τοῦ τάγματός μας.

Τὴν ἴδια μέρα, ή 73 ταξιαρχία δὲν μπόρεσε νὰ προχωρήσει οὔτε ἕνα μέτρο απόσταση. Τὸν τομέα ποὺ ἐπιτίθονταν ή 73 ταξιαρχία, τὸν υπεράσπιζε τὸ τάγμα τής 14 ταξιαρχίας μας. Διοικητῆς του ἦταν ὁ Ἄχιλλέας Παπαϊωάννου.

Τὴ νύχτα τής 17 πρὸς 18 Ίουνη, ή 107 ταξιαρχία μας ἔκανε ἀντεπίθεση γι' ἀνακατάληψη Νικολέρι, ύψοδείχτης 1348. Ἡ ἀντεπίθεσή μας ἀπέτυχε, γιατί ἔγινε ἀσυντόνιστα, ἀπὸ τὰ τμήματα ποὺ τὴν ἔκαναν.

Στις 18 τοῦ Ίουνη χαράματα, επίθεση τής 61 ταξιαρχίας για κατάληψη τοῦ δευτερεύοντος ὑψώματος 1402, τοῦ συγκροτήματος Ἄμμούδας, μ' ἐνίσχυση πυροβολικού και άεροπορίας. Προχώρησε 500 μέτρα με σοβαρὲς ἀπώλειές της και μετὰ καθλώθηκε. Μόλις σκοτεινίασε, συμπτύχθηκε στὴ βάση ἐξόρμησής της.

Τὴν ἴδια μέρα, ή 73 ταξιαρχία ἔκανε επίθεση πρὸς Μπούφι, ύψοδείχτης 1433, ποὺ ἦταν βασικὸ στήριγμα τής ἄμυνάς μας. Τὸ κατέλαβε μετὰ ἀπὸ σκληρὸ ἀγώνα και σοβαρὲς ἀπώλειές της. Τὸ ἐκεῖ τάγμα μας τοῦ Ἄχιλλέα Παπαϊωάννου ἔκανε ἀντεπίθεση, ἀνέτρεψε τὴν 73 ταξιαρχία και ἀνακατέλαβε τὸ ύψωμα 1433 Μπούφι. Ἡ 73 ταξιαρχία συμπτύχθηκε στὸ ύψωμα 1182. Ἄπὸ κεῖ εἶχε ἐξορμήσει.

Στις 19 Ίουνη, ξανὰ επίθεση τής 61 ταξιαρχίας για κατάληψη τοῦ ὑψώματος 1402. Ἀπέτυχε με σοβαρὲς ἀπώλειές της κι ἐπέστρεψε στὴ βάση ἐξόρμησής της.

Ἡ 73 ταξιαρχία δὲν ἔκανε επίθεση στις 19 Ίουνη, εξαιτίας σοβαρῶν ἀπωλειῶν της.

Ἔτσι, ἀπὸ τὰ χαράματα τής 16 Ίουνη ὠς τὸ βράδυ τής 19 τοῦ ἴδιου μήνα, οἱ δυὸ ταξιαρχίες τής XV ἀντίπαλης μεραρχίας τ έ θ η κ α ν έ κ τ ὸ ς μ ά χ η ς. Τis ἀντικατέστησε ή I μεραρχία. Ἄρα, χρεοκοπία τοῦ σχεδίου τής ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας «Κορωνίδα», ποὺ καθόριζε ὅτι ή XV μεραρχία τους θὰ συντριβε τὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ σὲ 24 ὥρες, για νὰ προελάσει ή I μεραρχία πρὸς κύρια κορυφή τοῦ Γράμμου.

Στις 20 Ίουνη, μπῆκε στὴ μάχη ή I ἀντίπαλή μας μεραρχία, με τῖς 3, 51 ταξιαρχίες της, και βοηθητικά ή 61 ταξιαρχία τής XV μεραρχίας. Για νὰ διευκολυνθεῖ ή επίθεση τῶν τριῶν ταξιαρχιῶν, ἔγινε εἰδικὸς άεροπορικὸς

βομβαρδισμός μ' εύφλεκτες ύλες και βομβαρδισμός από πολλά πυροβόλα. Καταναλώθηκαν τεράστιες ποσότητες πυρομαχικών. Ἡ επίθεση τριῶν ταξιαρχιῶν ἔγινε ἀπὸ Νικολέρι πρὸς Ἀμμουδα, ὑποδείχτης 1546, ἀπὸ ὕψωμα 1182 πρὸς Μπούφι, ὑποδείχτης 1433 πρὸς Ἀμμουδα. Ἄρα, κύρια ἐπιδίωξη ἢ κατάληψη τῆς Ἀμμουδας. Ἡ ἐπίθεση τῶν τριῶν ταξιαρχιῶν ἀπέτυχε.

Ἔτσι, τὸ βράδυ τῆς 20 Ἰούνη τέλειωσε ἡ πρώτη φάση τῆς μεγάλης μάχης στὸ ἀριστερὸ τοῦ ΑΔΜ. Ὁ ἀντίπαλος πῆρε διάταξη ἄμυνας, μὲ τις ταξιαρχίες τῆς I μεραρχίας του. Τῆ νύχτα τῆς 21 πρὸς 22 Ἰούνη, οἱ ταξιαρχίες τῆς XV μεραρχίας πέρασαν στὰ μετόπισθεν γι' ἀναδιοργάνωση καὶ συμπλήρωση τῶν κενῶν ποῦ προκάλεσαν οἱ ἀπώλειές τους.

Ἡ 107 ταξιαρχία μας ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐξαπολύσει γενικὴ ἀντεπίθεση γιὰ ν' ἀποσυνθέσει τὸ μέτωπο τῆς I ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, γιατί καὶ μεῖς εἴχαμε ἀπώλειες ἂν καὶ ὄχι σοβαρὲς (γιατὶ μᾶς προφύλαξε ἡ γερὴ ὀχύρωση μας), εἴχαν κουραστεῖ οἱ μαχητές μας μετὰ ἀπὸ ἕξι μέρες μάχης. Τὸ πιὸ βασικὸ ἦταν ὅτι μιὰ ταξιαρχία μας δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ κυνηγήσει καὶ ν' ἀποσυνθέσει δυὸ μεραρχίες τοῦ ἀντιπάλου μας.

Γιὰ τὴν ψυχολογικὴ κατάσταση ποῦ δημιούργησε ἡ οὐσιαστικὴ ἦττα τοῦ ἀντιπάλου μας στὸ ἀριστερὸ τοῦ ΑΔΜ στὴν ἴδια τὴν ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία, ἦταν οἱ συζητήσεις γιὰ χορήγηση ἀπὸ τις ΕΠΑ βομβῶν Ναπάλμ. Τέτοια αἴτηση ἔκανε ἡ Ἀμερικάνικη Στρατιωτικὴ Ἀποστολή, ποῦ οὐσιαστικὰ διεύθυνε, μέσω τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὑποστρατήγου Βὰν Φλήτ, τὴν ἀντίπαλη ἐκστρατεία στὴ Βόρεια Πίνδο. Ἡ κυβέρνηση τῶν ΕΠΑ δὲν ἔδωσε βόμβες Ναπάλμ. Οἱ ἐμπρηστικὲς βόμβες ποῦ χρησιμοποιήθηκαν εἴχαν κατασκευαστεῖ ἀπὸ μίγμα πετρελαίου καὶ καυστικῶν χημικῶν οὐσιῶν.

Ἡ πρώτη φάση τῆς μάχης, στὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ. Τὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ἦταν χοντρικὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονα-ὕψωματα 1104-1241-1320-Κόνα 1119 μ' ἓνα τάγμα τῆς 14ης ταξιαρχίας μας ὑπὸ τὴν διοίκηση Θωμᾶ Γαρέφῃ. Συγκρότημα Ὀρλια ποῦ ἔχουν τὰ χαρακτηριστικὰ ὕψωματα 1210, 1230, 1309, 1352 καὶ σὲ συνέχεια ἡ μικρὴ Ὀντρια 1526 καὶ μεγάλη Ὀντρια 1452-Κοπάνες 1429, μ' ἓνα τάγμα τῆς 14ης ταξιαρχίας μας ὑπὸ τὴ διοίκηση τοῦ Ἀριστείδῃ Ποράβα. Σὲ συνέχεια, ἓνας ἀνεξάρτητος λόχος τῆς 14ης ταξιαρχίας μας στὴν Κλεφτόβρυση, ὑποδείχτης 1576-συγκρότημα Παληοκριμίνι ποῦ ἡ πιὸ ὕψηλὴ κορυφὴ του εἶναι ὁ ὑποδείχτης 1802. Σὲ συνέχεια, στὸν Ἀηλιά Ζουπανίου, ὑποδείχτης 1805, εἶχε διάταξη ἓνας ἀνεξάρτητος λόχος μας, ποῦ διοικούνταν ἀπευθείας ἀπὸ τὸ ΑΔΜ, ἐξαιτίας τῆς στρατηγικῆς σημασίας αὐτοῦ τοῦ ὕψωματος. Σὲ συνέχεια, ἦταν τὸ μέτωπο τῆς ταξιαρχίας Δημοκρατικῆς Νεολαίας, ποῦ ἄρχιζε ἀπὸ τ' ἀντερείσματα τοῦ

1805-συγκρότημα Τάλλιαρος με κύριο ύψωμά του τὸ 1525-Μπινιάρη 1526-Σαρμάντζα 1487-Λυκοπέρασμα 1259.Χοντρά Δέντρα 1217. Σὲ ὄλο τὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, εἶχαμε προωθημένα τμήματα τῶν ταγμάτων τῆς διάταξης, γιὰ νὰ χτυπήσουν τὸν ἀντίπαλο σχετικὰ μακριὰ ἀπὸ τὴ γραμμὴ μας (Χάρτης Νο 6).

Σὲ ὄλη τὴ γραμμὴ τοῦ κέντρου τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ἔκανε ἐπίθεση ἡ Π ἀντίπαλή μας μεραρχία, μετὶς 21, 22, 53 ταξιαρχίες της. Ἡ ἐπίθεσή της ἄρχισε στὸν τομέα τῆς 14ης ταξιαρχίας μας στὶς 16 Ἰούνη καὶ ὥρα 05,00', στὸν τομέα τῆς ταξιαρχίας Δημοκρατικῆς Νεολαίας στὶς 14 Ἰούνη καὶ ὥρα 05,00'.

Στὸν τομέα τῆς 14ης ταξιαρχίας μας, ἔκαναν ἐπίθεση στὶς 16 Ἰούνη οἱ 22 καὶ 53 ταξιαρχίες τῆς Π μεραρχίας. Κατέλαβαν τὰ ὑψώματα 1104, 1241, 1320, Κόνα 1119. Τὰ ἐγκατέλειψε σχεδὸν χωρὶς μάχη, τὸ τάγμα Γαρέφη. Κατέλαβαν καὶ τὸ συγκρότημα Ὕρλια, ἐξαιτίας ἀπαράδεκτων ἀδυναμιῶν τοῦ διοικητῆ τοῦ τάγματός μας Ἀριστείδη Ποράβα, καὶ κυρίως σκανδαλώδους ἐπέμβασης τοῦ Πολιτικοῦ Ἐπιτρόπου του Λευτέρη Κατσάκου.

Τὴ νύχτα τῆς 17 πρὸς 18 Ἰούνη, ἀντεπίθεσή μας κατὰ τῶν θέσεων ποὺ κατέλαβε ἡ ἀντίπαλή μας 22 ταξιαρχία, ἀπέτυχε.

Στὶς 19 Ἰούνη, ἀπραξία σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τῆς 14ης ταξιαρχίας μας, ἐξαιτίας ἀπωλειῶν τῶν δυὸ ἀντιπάλων. Ἔτσι, στὸ μέτωπο τῆς 14ης ταξιαρχίας μας, ἡ πρώτη φάση τῆς μεγάλης μάχης τέλειωσε στὶς 19 Ἰούνη. Οἱ 22 καὶ 53 ταξιαρχίες τῆς Π μεραρχίας προχώρησαν σὲ βάθος ἀπὸ 3 μέχρι 5 χιλιόμετρα, ἀλλὰ ἀπὸ τὶς προωθημένες θέσεις μας. Καὶ στὴν περίπτωσι τοῦ μετώπου τῆς 14ης ταξιαρχίας μας, ὁ ἀντίπαλος ἔπαθε οὐσιαστικὴ ἥττα.

Στὸν τομέα τῆς ταξιαρχίας Δημοκρατικῆς Νεολαίας, ἡ κατάστασις ἦταν χειρότερη γιὰ τὴν ἀντίπαλή μας 21 ταξιαρχία τῆς Π μεραρχίας. Ἡ ταξιαρχία Δημοκρατικῆς Νεολαίας ἀντιμετώπισε τὴν 21 ταξιαρχία πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν κύρια γραμμὴ ἄμυνάς μας καὶ κεῖ βουλόπλεε αὐτὴ ἡ ταξιαρχία ὡς τὴν 1 Ἰούλη.

—Ἡ πρώτη φάσις τῆς μάχης, στὸ δεξιὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ. Σ' αὐτὸ τὸ μέτωπο ἔδρασε ἡ 16η ταξιαρχία μας. Ἡ κύρια γραμμὴ ἄμυνάς της ἦταν στὴ συνέχεια τῆς κύριας γραμμῆς ἄμυνας τῆς ταξιαρχίας Δημοκρατικῆς Νεολαίας, ἀπὸ Σκούρτζα, ὑποδείχτης 1806-Ἀνίτσα 1700-Γομάρα 2126-Βασιλίτσα 2249. Ὅμως, ἡ 16η ταξιαρχία μας εἶχε προωθημένες καὶ σχετικὰ ὀχυρωμένες θέσεις, πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν κύρια γραμμὴ ἄμυνάς της. Αὐτὸ θὰ φανεῖ καθαρά, κατὰ τὴν ἐξιστόρησι τῶν μαχῶν σ' αὐτὸ τὸν τομέα.

Ἐνάντια στὴν 16η ταξιαρχία μας ἔκανε ἐπίθεση ἡ Χ ἀντίπαλή μας μεραρχία, μετὶς 35, 36, 37 ταξιαρχίες της. Ἡ ἐπίθεσή της ἄρχισε στὶς 14

Ίουνη, με ύποστήριξη 12 όρειβατικῶν πυροβόλων τῶν 7,5 καὶ ἀεροπορίας.

Στις 14 Ίουνη, οἱ ταξιαρχίες τῆς Χ μεραρχίας συγκρούστηκαν με πολὺ προωθημένα τμήματά μας στὴν Τσοῦκα Σάκα, στὸ Σακούλι καὶ στὸ Παντεκάσι. Ἡ 35 ταξιαρχία κατέλαβε τὴ Γεωργίτσα καὶ Τσοῦκα Σάκα. Ἡ 38 ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ὕψωμα 897, τὸ Σαλαταγκίني καὶ τὴν Κρανια. Ἡ 36 ταξιαρχία κατέλαβε τὸ Πατὲ Κυρά, ὕψοδείχτης 1482.

Στις 15 Ίουνη, οἱ ταξιαρχίες τῆς Χ μεραρχίας κατέλαβαν διαδοχικὰ τὰ ὕψωματα Κάρπενος, Τσοῦκα Καραλή, τὸ ὕψωμα 856 καὶ συνδέθηκαν με τὴν 22 ταξιαρχία τῆς Π μεραρχίας, νότια τοῦ χωριοῦ Τρίκωμο.

Στις 16 Ίουνη, ἡ 37 ταξιαρχία προσπάθησε νὰ καταλάβει τὴ Μεγάλη Ράχη, ὕψοδείχτης 1259, με τὴν βοήθεια πυροβολικοῦ καὶ ἀεροπορίας. Δυὸ φορές ἔβαλε πόδι σ' αὐτή, ἀλλὰ καὶ τις δυὸ φορές τὴν ἀνέτρεψαν τμήματά μας. Στις 17 Ίουνη, ἡ Χ μεραρχία κατέλαβε τὴ Μεγάλη Ράχη, με σοβαρὲς ἀπώλειές της (Χάρτης Νο 7).

Στις 18, 19 καὶ 20 Ίουνη, οἱ ταξιαρχίες τῆς Χ ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας παρέμειναν ἀδρανεῖς στὶς θέσεις τους. Δικαιολόγησαν τὴν ἀδράνειά τους με ἀναμονὴ τῆς ἐξέλιξης τῶν ἐπιχειρήσεων στὸ ἀριστερὸ καὶ στὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ.

Μιὰ ματιὰ στὸ χάρτη εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ καταλάβει κι ἓνας ποὺ δὲν ἔχει στρατιωτικὲς γνώσεις, ὅτι ἡ Χ ἀντίπαλῆ μας μεραρχία παραπατοῦσε πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν κύρια γραμμὴ ἄμυνας τῆς 16ης ταξιαρχίας μας. Ἡ ταξιαρχία μας ἐφάρμοζε ταχτικὴ κούραση καὶ φθορᾶς τοῦ ἀντιπάλου μας, με μεγάλη ἐπιτυχία. Ὑπερασπιζόνταν προωθημένες θέσεις μας, ὅσο ἦταν ἀπαραίτητο (Φωτογραφία γυναικῶν Νο 3).

ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΦΑΣΗΣ, ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ ΤΟΥ ΑΔΜ Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΣΑΛΛΑΡΗ

Ἀπὸ 14 μέχρι 20 Ίουνη, σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ ἔδρασαν βασικὰ σωστά ὄλες οἱ ταξιαρχίες μας. Τὰ μοναδικὰ καὶ κάπως σοβαρὰ στραπάτσα σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, ἦταν ἡ ἀπώλεια τοῦ Νικολέρι, ὕψοδείχτης 1348, στὸ ἀριστερὸ μας, ἡ ἀπώλεια τοῦ συγκροτήματος Ὀρλια, στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας σχεδὸν χωρὶς σοβαρὴ μάχη. Ἡ οὐσία εἶναι ὅτι τὸ σχέδιο τῆς ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας «Κορωνίδα», ἔπαθε ἓνα ἐλεεινὸ φιάσκο.

Τὸ πιὸ βασικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρησιακῆς δράσης τοῦ ΑΔΜ, ἀπὸ 14 μέχρι 20 Ίουνη, ἦταν ἡ πρόταση τοῦ τότε ἀντιπροέδρου τῆς κυβέρνησης τῆς Ἀθήνας γιὰ σταμάτημα τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, με σκοπὸ ἀναζήτηση πολιτικῆς λύσης. Ἀκριβῶς, αὐτὸ τὸ σπουδαῖο γεγονός ἀποσιωποῦν οἱ ἱστοριογράφοι τοῦ ἀντιπάλου μας στρατοπέδου. Μιὰ ποὺ τελικὰ νίκησε

ό τότε αντίπαλός μας στρατός, θεωρούν ότι μειώνει τη νίκη τους ή αποκάλυψη της πρότασης Τσαλδάρη. Το αλλόκοτο και ανεξήγητο είναι ότι, και κείνοι που παρουσιάζονται σαν άριστεροί ιστοριογράφοι άμφισβητούν ότι έγινε τέτοια πρόταση από τον Τσαλδάρη.

Ή από τις 22 Ίουνη του 1948 ως τον Φλεβάρη του 1957, οί Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας που άπέρριψαν τη πρόταση Τσαλδάρη, εκρυσαν αυτή την τυχοδιωκτική πράξη τους. "Ως τον Φλεβάρη του 1957, κανείς άλλος δέν γνώριζε ότι έγινε τέτοια πρόταση, από την πλευρά του ΚΚΕ. Είναι και αυτό μιá άκόμη άπόδειξη, για τó πώς λειτουργούσε τó περιβόητο «Κόμμα νέου τύπου» που θεσμοθέτησε ó Λένιν. Ή ουσία του ήταν και είναι ότι μιá χούφτα ήγετικά στελέχη δρούσαν και δρούνε πίσω από την πλάτη του Κόμματος, στις πιό άποφασιστικές στιγμές.

Την άποκάλυψη ότι έγινε πρόταση του Τσαλδάρη, την έκανε ó Μάρκος Βαφειάδης τον Φλεβάρη του 1957, στην λεγόμενη 7η πλατειά Όλομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ, που έγινε στο Βουκουρέστι της Ρουμανίας. Ό Βαφειάδης άποκάλυψε τότε αυτό τον τυχοδιωκτισμό, γιατί πίστευε ότι θά φόρτωνε άποκλειστικά στο Ζαχαριάδη την εϋθύνη. Τότε ó Ζαχαριάδης κατατομούνταν και ó Βαφειάδης έμπαινε θριαμβευτικά στην ήγεςία του ΚΚΕ. Στην 7η «όλομέλεια» ρώτησα τον Βαφειάδη, γιατί άπέρριψαν τη πρόταση Τσαλδάρη σέ άγνοια όχι μόνο των μελών της ΚΕ του Κόμματος, που βρίσκονταν στη Βόρεια Πίνδο, αλλά σέ άγνοια και των υπόλοιπων μελών του Πολιτικού Γραφείου. Ό Βαφειάδης άπάντησε, «τό άποτέλεσμα θά ήταν τó ίδιο».

Κατά τον Βαφειάδη, ó δημοσιογράφος Γεώργιος Δρόσος έφθασε στην περιοχή της Σαμαρίνας του Σμόλικα, στις 22 Ίουνη 1948, σαν εκπρόσωπος του Τσαλδάρη, για νά προτείνει διακοπή των πολεμικών επιχειρήσεων και άναζήτηση πολιτικής λύσης. Οί Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας συνεδρίασαν και άποφάσισαν: «διαπραγματεύσεις μπορεί νά γίνουν μόνο αν θά δικάστούν τά μέλη της κυβέρνησης της Άθήνας και ó βασιλιάς» Άποφάσισαν νά δώσει αυτή την άπάντηση στο Δρόσο, ó Βαφειάδης. Αυτή την άπάντηση του έδωσε, στις 23.6.1948, Αυτό ήταν ένας τυχοδιωκτισμός, της χειρότερης μορφής.

Οί ταξιαρχίες του ΑΔΜ είχαν καταφέρει σοβαρές άπώλειες σέ τέσσερες μεραρχίες του αντιπάλου μας, είχαν στραπατσάρει σοβαρά τó σχέδιο της αντίπαλής μας στρατιωτικής ήγεςίας «Κορωνίδα», είχαν δημιουργήσει την έντύπωση κυρίως στην αντίπαλή μας πολιτική ήγεςία ότι μπορεί τελικά νά πάθαιναν ήττα οί μεραρχίες τους και ότι ήταν δυνατό νά περάσουμε σέ άντεπιθεση. Όμως, οί Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας, έπρεπε νά είναι σχιζοφρενείς για νά πιστέψουν ότι έμεις θά συντρίβαμε τον αντίπαλο στρατό στη Βόρεια Πίνδο. Αυτοί ήξεραν πολύ καλά ότι δέν είχαμε έφεδρείες, δέν είχαμε βλήματα πυροβολικού, τά πυροβόλα μας ήταν του 1912, γενικά

είχαμε έλλειψη πυρομαχικών, οί ταξιαρχίες του ΑΔΜ είχαν πάθει άπώλειες στις όχταήμερες μάχες και ήταν άδύνατο νά περάσουν σέ άντεπίθεση, ή περιβόητη στρατηγική έφεδρεία του Γενικού Άρχηγείου μας δέν υπήρχε πιά ούτε τυπικά, μιá πού ή 107 ταξιαρχία της είχε μπει στή μάχη στο μέτωπο του ΑΔΜ και οί άλλες τρεις ταξιαρχίες της είχαν πάρει διάταξη στο μέτωπο Κόνιτσας. Πού, λοιπόν, στήριζαν τή φανφαρόνικη άπάντηση πού έδωσαν στον άντιπρόσωπο του Τσαλδάρη; Μόνο σέ μιá τυχοδιωκτική νοοτροπία.

Όσο για κείνους πού θέλουν νά θεωρουνται άριστεροί ιστοριογράφοι του έμφυλίου πολέμου, αυτοί άρχικά άμφισβήτησαν ότι έκανε πρόταση ό Τσαλδάρης. Μετά έγραψαν ότι πρόκειται για μιá άστεία υπόθεση, για μιá μπλόφα τής τότε αντίπαλής μας πολιτικής ήγεσίας. Πού στηρίζουν τις τέτοιες άπόψεις τους;

Γράφουν ότι ό Κώστας Τσαλδάρης σάν άντιπρόεδρος τής τότε κυβέρνησης τής Άθήνας, ήταν άδύνατο νά κάνει τέτοια πρόταση σέ άγνοια τής τότε άμερικάνικης κυβέρνησης.

Η τότε άμερικάνικη κυβέρνηση, ήταν άδύνατο νά έπιτρέψει σέ όποιοδήποτε μέλος τής κυβέρνησης τής Άθήνας νά κάνει τέτοια πρόταση. Όποιος θά έκανε πρόταση για πολιτική λύση, θά πετιώταν άμέσως στο περιθώριο τής πολιτικής ζωής, άπό τό άμερικάνικο άφεντικό.

Η άμερικάνικη ήγεσία είχε διακηρύξει άπό τό Μάρτη του 1947 μέ τό «Δόγμα Τρούμαν», ότι θά υπεράσπιζε και τό κοινωνικό καθεστώς πού υπήρχε στην Έλλάδα, και τήν Έλλάδα σάν στρατηγική βάση των ΕΠΑ. Προς αυτό τό σκοπό, είχε ξοδέψει κιόλας έκατοντάδες έκατομύρια δολλάρια. Άρα, δέν θά επέτρεπε σ' όποιοδήποτε νά θέσει σέ κίνδυνο τ' άμερικάνικα συμφέροντα στην Έλλάδα.

— Περίπου σ' αυτά έξαντλείται ή έπιχειρηματολογία εκείνων των ιστοριογράφων του έμφυλίου πολέμου, πού θέλουν νά παρουσιάζονται σάν άριστεροί. Αυτοί, είτε άγνοούν, είτε παρασταίνουν ότι δέν ξέρουν τ' άκόλουθα:

Πρωτο. Στα 1948, όπως και στα 1947, μιá πολιτική λύση ήταν άδύνατο νά θέσει σέ κίνδυνο τό μεταβαρκιζιανό καθεστώς και τήν άμερικανοκρατία στην Έλλάδα. Τί θά σήμαινε διαπραγμάτευση για πολιτική λύση, άπό τήν πλευρά του ΔΣΕ; Άναγνώριση του γεγονότος ότι δέν μπορούσε νά δώσει ένοπλη λύση. Άρα, λογικά οί άπαιτήσεις μας θά ήταν πολύ περιορισμένες. Λογικά, αυτές θά ήταν γενική άμνηστία και για τά δυο στρατόπεδα. Άναγνώριση του έαμικου κινήματος Έθνικής Άντίστασης. Βουλευτικές εκλογές όσο τό δυνατό έλεύθερες.

Στά σοβαρά, τέτοιες άπαιτήσεις μας θά έθεταν σέ κίνδυνο τό μεταβαρκιζιανό καθεστώς και τήν άμερικανοκρατία στην Έλλάδα; Άσφαλώς, Ο ΧΙ. Άπλως, μιá τέτοια λύση θά μς εξασφάλιζε μιá νόμιμη γωνίτσα δράσης

καὶ θὰ νομιμοποιούσε καὶ ἀπὸ μέρους μας τὴν ὑπάρχουσα κατάσταση στὴν Ἑλλάδα. Ἀκριβῶς γι' αὐτό, πολὺ πρὶν τὸν Τσαλδάρη ἔκανε βολιδοσκοπὴση ὁ γνωστὸς Ἀμερικανὸς δημοσιογράφος Σουλσμπέγκερ, γιὰ πολιτικὴ λύση. Καὶ ἀσφαλῶς, δὲν ἔκανε τὶς βολιδοσκοπήσεις σὲ ἄγνοια τῆς τότε ἀμερικάνικης ἡγεσίας. Καὶ τότε ἦταν πασίγνωστες οἱ σχέσεις του μὲ τὸ Πεντάγωνο.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο. Ὅσοι μελετοῦν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο στὴν Ἑλλάδα, πρέπει νὰ ξέρουν τουλάχιστο ὅτι ὄλες οἱ ἐκστρατείες τοῦ ἀντιπάλου μας γιὰ συντριβὴ τοῦ ΔΣΕ στὰ 1947 ἀπέτυχαν. Καὶ ὄχι μόνον ἀπέτυχαν, ἀλλὰ ἕνας ψευτοελιγμὸς μας τὸν Ἰούλι τοῦ 1947, πού τὸν κατάλαβαν οἱ ἀντίπαλοί μας σὰν πρόθεσή μας νὰ καταλάβουμε τὰ Γιάννενα, προκάλεσε ἀπερίγραπτο πανικὸ στὴν τότε κυβέρνησι τῆς Ἀθήνας κι ἐκνευρισμὸ τῶν πολιτικοστρατιωτικῶν ἐκπροσώπων τῶν ΕἴΡΑ στὴν Ἀθήνα.

Τ ρ ἴ τ ο. Ὅλες οἱ ἐκστρατείες τοῦ ἀντιπάλου μας στὰ 1948, πρὶν τὴν μεγάλη ἐκστρατεία του στὴ Βόρεια Πίνδο, εἶχαν ἀποτύχει.

Τ έ τ α ρ τ ο. Ἀπὸ τὶς 14 μέχρι τῆς 20 Ἰούνη τοῦ 1948, ἡ μεγάλη ἐκστρατεία τους στὴ Βόρεια Πίνδο εἶχε πάθει ἔλεεινὸ φιάσκο. Τὴν διεύθυνε οὐσιαστικά, ὁ Ἀμερικανὸς ὑποστράτηγος Βὰν Φλήτ. Μόνον οἱ ταξιαρχίες τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας τοῦ ΔΣΕ, στραπάτσαραν σοβαρὰ τὶς τέσσερες ἀπὸ τὶς πέντε μεραρχίες πού διέθεσε ὁ ἀντίπαλός μας στὴ Βόρεια Πίνδο. Τρεῖς ταξιαρχίες τῆς περιβόητης στρατηγικῆς ἐφεδρείας τοῦ ΓΑ τοῦ ΔΣΕ, δὲν εἶχαν μπεῖ στὴ μάχη. Ἄρα, ὅλη αὐτὴ ἡ κατάσταση ἦταν ἀναπόφευχτο νὰ δημιουργήσει τὴν ἐντύπωση κυρίως στὴν ἀντίπαλή μας πολιτικὴ ἡγεσία, ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος κατάρρευσης τοῦ μετώπου τους στὴ Βόρεια Πίνδο, μὲ ἀπρόβλεπτες συνέπειες.

Π έ μ π τ ο. Τὸν Ἰούνη τοῦ 1948, δὲν εἶχαν οἱ ἀντίπαλοί μας κανένα στοιχεῖο ὅτι θὰ γίνονταν ρήξι μεταξὺ ρωσικῆς καὶ γιουγκοσλάβικης ἡγεσίας. Ἀντίθετα, στὴν ἐπιφάνεια ὑπῆρχε ἐνότητα στὸ λεγόμενον σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο, στὴν ἐπιφάνεια, ὑπῆρχε ρωσικὴ ἀδιαλλαξία στὸν Ὀργανισμὸ Ἐνωμένων Ἐθνῶν ὑπὲρ τοῦ ΔΣΕ.

Ἐ κ τ ο. Δὲν ὑπάρχει κανένα στοιχεῖο ὅτι ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία ἤξερε μὲ ἀκρίβεια τὶς ἐμψυχες δυνάμεις καὶ ὕλικά μέσα, πού εἶχαμε σὰν ἐφεδρεία στὴ Βόρεια Πίνδο, στίς 21-6-1948. Ἀντίθετα, στὸν εἰδικὸ τόμο γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις τους στὰ 1948, γράφουν πὼς ἀνακάλυψαν τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ταξιαρχίας μας, πού μέχρι τότε δὲν γνώριζαν τὴν ὑπαρξὴ της. Ἄρα, δικαιολογημένα μποροῦσαν νὰ υποθέσουν ὅτι ὑπῆρχαν κι ἄλλες ταξιαρχίες μας, πού δὲν γνώριζαν τὴν ὑπαρξὴ τους. Ἄλλωστε, αὐτὸς ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους πού σταμάτησαν τὶς ἐπιθέσεις τους, στίς 20-6-1948.

—Ὅλα τὰ παραπάνω, ἦταν ἀρκετά, γιὰ νὰ κάνει ὁ Τσαλδάρης πρόταση γιὰ σταμάτημα τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, μὲ σκοπὸ ἀναζήτησι πολιτικῆς λύσης. Μὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλος λόγος. Εἶναι πιά πολὺ γνωστὸ σὲ ὄσους

έχουν διάθεση για σοβαρή μελέτη του έμφυλίου πολέμου, ότι η πρόταση Τσαλδάρη έγινε με υπόδειξη της τότε άγγλικής κυβέρνησης.

Είναι πασίγνωστο πόσο άκριβιά πλήρωσε η επίσημη Άγγλία, κατά τα παζάρια της με τον Στάλιν, για να πάρει σαν μερίδιό της την Ελλάδα. Πλήρωσε άκριβιά και κατά τον Δεκέμβρη του 1944 και μετέπειτα για να στηρίξει το μεταβαρκιζιανό καθεστώς. Γενικά, είναι πασίγνωστες οι ίσχυρες θέσεις του άγγλικού ιμπεριαλισμού στην Ελλάδα, από το 1821 και δώθε. Άρα, όταν η άγγλική κυβέρνηση καλούσε αγωνιώδικα την επίσημη Άμερική να πάρει τη θέση της Άγγλίας στην Ελλάδα, τον Μάρτη 1947, α υ τ ο τ ο ε κ α ν ε μ ε β α ρ ε ι α κ α ρ δ ι α σ α ν α π ο τ ε λ ε σ μ α ο λ ο κ λ η ρ ω τ ι κ η ς α δ υ ν α μ ί α ς τ η ς . Αυτό δεν σημαίνει ότι ο άγγλικός ιμπεριαλισμός παράτησε για πάντα την κυρίαρχη θέση του στην Ελλάδα. Οι έμπειροι άποικιοκράτες καταδοκούσαν την κατάλληλη στιγμή, για να πούνε στον άχόρταγο άμερικόνο ξάδερφό τους: «Άπέτυχε και σὺ να λύσεις τὸ πρόβλημα με τὰ ὄπλα. Άσε σὲ μένα αὐτὴν τὴν ὑπόθεση, για να τὴν λύσω με πολιτικά μέσα».

Οι έμπειροι Άγγλοι άποικιοκράτες, ἤξεραν πολὺ καλὰ τὴν πραγματικὴ κατάσταση στην Ελλάδα στα 1947 και στα 1948, ἀπὸ τὶς πολυπληθεῖς κατασκοπευτικὲς ὑπηρεσίεσ τους. Δηλαδή, ἤξεραν ὅτι ἦταν πιὰ ἀδύνατο νὰ νικήσουμε. Άρα, σωστὰ ὑπολόγιζε ἡ επίσημη Άγγλία ὅτι, οἱ ἀπαιτήσεις μας θὰ ἦταν περιορισμένες κι ἀκίνδυνες. Κανείς δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ σκεφτεῖ ὅτι ἡ ἡγεσία μας ἦταν τόσο ἄμυαλη και τυχοδιωκτικὴ.

Μέσα στην ἀναζήτηση εἴτε και δημιουργία κατάλληλης στιγμῆς γι τὴν επίσημη Άγγλία, πρέπει νὰ δοῦμε και τὴ δολοφονία τοῦ Άμερικόνου δημοσιογράφου Πόλκ, τὴ νύχτα τῆς 8 πρὸς 9-5-1948. Εἶναι καταφάνερο ὅτι, οὔτε ἡ Οὐάσιγκτων οὔτε ἡ Ἀθήνα εἶχαν συμφέρον ἀπὸ τὴ δολοφονία τοῦ Πόλκ, για τὸν ἀπλούστατο λόγο ὅτι θὰ δημιουργοῦσε ἄσκοπα προβλήματα στὶς σχέσεις τους. Άρα, μόνο οἱ άγγλικὲς μυστικὲς ὑπηρεσίεσ μπορούσαν νὰ δολοφονήσουν τὸν Πόλκ, για νὰ δξύνουν τὶς σχέσεις άμερικόνας κι ἑλληνικῆς κυβέρνησης.

Όταν ἀκόμη βρισκόμουν στὸ Παρίσι, ἔμαθα ἀπὸ σίγουρη πηγή ὅτι ἡ άγγλικὴ κυβέρνηση πρότεινε στὸν τότε ἀντιπρόεδρο και ὑπουργὸ ἐξωτερικῶν Κώστα Τσαλδάρη, νὰ κάνει στην ἡγεσία τοῦ ΔΣΕ πρόταση για σταμάτημα τῆς ἔνοπλης σύρραξης γι ἀναζήτηση πολιτικῆς λύσης. Ἴσως θὰ ρωτήσουν μερικοί, τί θὰ κέρδιζε ἡ επίσημη Άγγλία και ἰδιαίτερα ἡ Δεξιά στην Ελλάδα, ἀπὸ μιὰ πολιτικὴ λύση;

Ἡ επίσημη Άγγλία ὄχι μόνο θὰ ἔπαιρνε τὴν πρωτοκαθεδρία στην Ελλάδα, ἀλλὰ θ' αὔξαινε τὸ κύρος της στοὺς Ἑλληνες, μιὰ πὸν μ' ἐπέμβασή της θὰ σταματοῦσε ἡ αἵματοχυσία τῶν Ἑλλήνων με μιὰ πολιτικὴ λύση.

Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Δεξιά στην Ελλάδα, δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε τ' ἀκό-

λουθα: Ἀπὸ τὶς νόθες βουλευτικὲς ἐκλογὲς τῆς 31-3-1946, τὸ «Λαϊκὸ Κόμμα» τοῦ Τσαλδάρη εἶχε τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία στὴν τότε Βουλὴ. Ὅμως, ἡ τότε ἀμερικάνικη κυβέρνησις, ἐπέβαλε σὰν πρωθυπουργὸ τῆς Ἑλλάδας τὸν ἀρχηγὸ τοῦ «Κόμματος Φιλελευθέρων» Θεμιστοκλῆ Σοφούλη, καὶ οἱ κεντρώοι πῆραν τὰ βασικὰ ὑπουργεῖα. Αὐτὸ τὸ δέχτηκε τὸ «Λαϊκὸ Κόμμα» μὲ βαρεὶά καρδιά. Ἄρα, κι αὐτὸ καταδοκοῦσε τὴν κατάλληλη στιγμή, γιὰ νὰ ξεφορτωθεῖ τὴν κυβερνητικὴ ἡγεσία ποῦ τοῦ ἐπέβαλαν οἱ ἀμερικάνοι. Οἱ ἡγέτες τῆς Δεξιᾶς θεωροῦσαν ὅτι οἱ στρατιωτικὲς ἀποτυχίες, ἦταν πρῶτα ἀπ' ὅλα ἀποτυχίες τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἄν σὲ μιὰ κρίσιμη στιγμή θὰ ἐπαιρναν τὴν πρωτοβουλία γιὰ εἰρηνικὴ λύση τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, μὲ τὴν ὑποστήριξη τῆς ἐπίσημης Ἀγγλίας, ὄχι μόνον θὰ ξεφορτώνονταν τὸν Σοφούλη καὶ τοὺς ἄλλους κεντρώους ὑπουργοὺς, ἀλλὰ θ' αὔξαινε τὸ κύρος του τὸ «Λαϊκὸ Κόμμα» σὰν εἰρηνοποιός. Ἄλλωστε, καὶ ἡ ἡγεσία τοῦ «Λαϊκοῦ Κόμματος» λ ο γ ι κ ἂ μ ποροῦσε νὰ ὑποθέσει ὅτι οἱ ἀξιώσεις μας θὰ ἦταν πολὺ περιορισμένες, καὶ σὲ καμιά περίπτωσι δὲν θὰ ἔθεταν σὲ κίνδυνον τὸ κοινωνικὸ καθεστῶς ποῦ ὑπῆρχε στὴν Ἑλλάδα.

Συμπέρασμα: Μετὰ ἀπ' ὅλα ὅσα παρέθεσα, χρειάζεται μεγάλη ἐπιπολαιότητα γιὰ νὰ βγάλουν μερικοὶ τὸ συμπέρασμα, ὅτι στὴν καλύτερη περίπτωσι ἡ πρότασι Τσαλδάρη ἦταν ἓνα κόλπο χωρὶς πραγματικὴ σημασία.

Μιὰ ἔμμεσι ἀπόδειξι ὅτι ἔγινε ἡ πρότασι Τσαλδάρη γι' ἀναζήτησι πολιτικῆς λύσης, εἶναι καὶ ἡ πολεμικὴ ἀπραξία τῶν μεραρχιῶν τοῦ ἀντιπάλου μας στὴ Βόρεια Πίνδο, ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς 20 ὡς τὸ βράδυ τῆς 23 Ἰουνίου 1948. Αὐτὴ ἡ διακοπὴ δὲν ἔγινε μόνον ἐξαιτίας τῶν ἀπωλειῶν τους καὶ ἀπὸ ἀνάγκη ἀναδιοργάνωσι τῶν μεραρχιῶν τους. Ἀσφαλῶς, ἡ στρατιωτικὴ ἡγεσία τους περιέμενε τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Τσαλδάρη.

— Ἄς δοῦμε πῶς ἀντιμετώπισε ἡ δικὴ μας ἡγεσία: Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας τὴν πρότασι Τσαλδάρη. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἂν ἔγινε τέτοια πρότασι.

Εἶναι αὐθαίρετος καὶ γελοῖος ὁ ἰσχυρισμὸς μερικῶν ὅτι δὲν ἔγινε τέτοια πρότασι. Ὁ ἴδιος ὁ Βαφειάδης, ποῦ ἦταν τότε πρωθυπουργὸς τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησις καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ΔΣΕ, εἶπε τὸν Φλεβάρη 1957 μπρὸς σὲ 250 στελέχη τοῦ ΚΚΕ στὴ λεγόμενι 7η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, ὅτι ἔγινε ἡ πρότασι Τσαλδάρη γιὰ σταμάτημα τῆς ἔνοπλης σύγκρουσις γι' ἀναζήτησι πολιτικῆς λύσης. Εἶπε ἀκόμη ὅτι ὁ ἴδιος ἔδωσε τὴν ἀπάντησι στὸν ἐκπρόσωπον τοῦ Τσαλδάρη. Μοῦ εἶναι ἀνεξήγητο τὸ γιὰτὶ ὁ κύριος Γεώργιος Δρόσος, ποῦ τότε ἦταν ὑφυπουργὸς τῆς κυβέρνησις τῆς Ἀθήνας, ἀρνιέται ἀκόμη ὅτι πῆγε στὴν περιοχὴ τοῦ Σμόλικα σὰν ἐκπρόσωπος τοῦ Τσαλδάρη καὶ συνάντησε τὸν Βαφειάδη.

Ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία, εἶναι ἡ τυχοδιωκτική ἀπάντηση τῆς ἡγεσίας μας, σὲ ἄγνοια ἀκόμη καὶ τῶν ὑπόλοιπων μελῶν τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ. Ἐμεῖς ξέραμε ποιὰ ἦταν ἡ πραγματική κατάστασή μας.

Ἀπὸ ἐξωτερική ἄποψη, δὲν εἶχαμε πραγματικούς συμμάχους. Ἀπόδειξη ὅτι τὸν Μάρτη τοῦ 1948, ὁ Στάλιν εἶπε στὸν Ζαχαριάδη νὰ ἐξετάσουμε πῶς θὰ τερματίσουμε τὸν ἔνοπλο ἀγῶνα, γιατί λέει ἄλλαξε ἡ διεθνὲς κατάσταση. Ἀπὸ τὸ κύριο κανάλι τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ μας, τὴν Γιουγκοσλαβία, μᾶς δίνανε πολεμικά ἐφόδια μὲ τὸ σταγονόμετρο. Ἀντίθετα, ὁ ἀντίπαλός μας εἶχε τὴν ὀλόπλευρη ὑποστήριξη τῶν ΕΠΑ.

Ἀπὸ ἐσωτερική πολιτική ἄποψη, ὅλος ὁ ἀστικός πολιτικός κόσμος (ἀκόμη καὶ οἱ ἀναιμικοί σοσιαλιστές) εἶχε ἐνωθεῖ ἐνάντιά μας, ὑπὸ τὴν πίεση τῆς ἐπίσημης Ἀμερικῆς.

Ὁ ΔΣΕ ἦταν ἀποκομμένος ἀπὸ τὴν ἐργατική τάξη, ἀπὸ τὴν φτωχὴ καὶ μεσαία ἀγροτιά, ἀπὸ τ' ἄλλα ἐργαζόμενα στρώματα τῶν πόλεων, οἱ κομματικές ὀργανώσεις μας στὶς πόλεις ἦταν διαλυμένες καὶ γι' αὐτὸ ἀνίκανες γιὰ δράση.

Ἀπὸ στρατιωτική ἄποψη, ὁ ἀντίπαλος εἶχε ὀργανώσει ἕνα μεγάλο στρατό, ἄρτια ἐξοπλισμένο. Ἐμεῖς βουλοπλέαμε στὶς 20.000 ἀντάρτες ἄσχημα ἐξοπλισμένους καὶ δὲν μπορούσαμε ν' ἀναπληρώσουμε μὲ στρατολογία οὔτε τίς ἀπώλειές μας.

Μέσα στὶς παραπάνω διεθνεῖς καὶ ἐσωτερικὲς συνθήκες, δὲν χρειάζονταν νὰ εἶναι κανένας σοφὸς γιὰ νὰ καταλάβει ὅτι ἦταν ἀναπόφευκτη ἡ ἦττα μας. Ἄρα, τὸ μόνο πού μᾶς ἔμενε τὸν Ἰούνιο τοῦ 1948, ἦταν ν' ἀξιοποιήσουμε τὴν ἥρωική πάλη τῶν ταξιαρχιῶν τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, γιὰ νὰ πετύχουμε ἕναν ὑποφερτὸ γιὰ μᾶς συμβιβασμό, γιὰ ν' ἀποφύγουμε ὀλοκληρωτική ἦττα μας. Ἡ πρόταση Τσαλδάρη, μᾶς ἔδινε τέτοια δυνατότητα.

Γιὰ νὰ τὴν ἀξιοποιήσουμε, ἔπρεπε νὰ εἴμαστε λογικοὶ στὶς ἀπαιτήσεις μας. Ἐπρεπε νὰ ποῦμε στὸν ἐκπρόσωπο τοῦ Τσαλδάρη, μόνο τ' ἀκόλουθα:

Ἐμεῖς δὲν θέλαμε νὰ γίνεῖ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ κάναμε ὅ,τι μᾶς ἦταν δυνατό νὰ τὸν ἀποτρέψουμε. Γιὰ νὰ μπεῖ τέρμα στὸν ἐμφύλιο πόλεμο καὶ νὰ εἰρηνεῦσει πραγματικά ἡ χώρα μας, πρέπει νὰ δοθεῖ γενική ἀμνηστία καὶ γιὰ τὰ δύο στρατόπεδα, ν' ἀναγνωριστεῖ ἡ ἑαμική Ἐθνική Ἀντίσταση τῆς κατοχῆς, νὰ γίνουν ὅσο τὸ δυνατό λεύτερες ἐκλογές. Βέβαια, λεύτερες ἐκλογές ἦταν ἀδύνατο νὰ γίνουν.

Τί θὰ κερδίζαμε μὲ τὴν παραδοχὴ τῶν παραπάνω περιορισμένων ἀπαιτήσεών μας; Ὁ ἀμνηστεύονταν δεκάδες χιλιάδες δεσμῶτες καὶ καταδικωμένοι ἀγωνιστές μας καὶ οἱ μαχητὲς καὶ στελέχη τοῦ ΔΣΕ. Θὰ γλιτώναμε τὴ ζωὴ τουλάχιστο 10.000 ἀγωνιστῶν μας, πού σκοτώθηκαν μετὰ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1948. Θὰ γλιτώναμε ἀπὸ τὴν προσφυγιά, πού ἀποσύνθεσε τοὺς ἐκπα-

τρισημένους αγωνιστές μας και διέσπασε τις δυνάμεις μας στην Έλλάδα. Θ' άποφεύγαμε ολοκληρωτική ήττα μας. Θα περνούσαμε πιό εύκολα κι άποδοτικά σε πολιτικές μορφές πάλης.

Κοντολογής, όλοι οι Έλληνες θα κέρδιζαν κάτι τό σημαντικό, άπο μιá έστω πολύ περιορισμένη πολιτική λύση. Για όλους τους παραπάνω λόγους, ή άπόφαση των Ζαχαριάδη — Βαφειάδη — Μπαρτζιώτα ήταν όχι μόνο χοντροκομμένο λάθος, αλλά και τυχοδιωκτισμός τής χειρότερης μορφής, με πολύ βαρειές συνέπειες. Αυτή τή φορά, μόνο οι τρεις φέρνουν όλη τήν ευθύνη.

ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ «ΚΟΡΩΝΙΔΑ»

Μιά πού χρεοκόπησε ή βασική επίδιωξη του σχεδίου τής αντίπαλής μας στρατιωτικής ήγεςίας «Κορωνίδα» στη Βόρεια Πίνδο, έξαιτίας τής ήρωϊκής πάλης των ταξιαρχιών του Άρχηγείου τής Δυτικής Μακεδονίας του Δημοκρατικού Στρατού, αυτή τροποποίησε αυτό τό σχέδιο για νέα επίθεση των μεραρχιών τους, στην περίπτωση πού δέν θα είχε επιτυχία ή πρωτοβουλία του Τσαλδάρη για πολιτική λύση. Προς αυτό τό σκοπό, έγινε στην Κοζάνη μιá στρατιωτική σύσκεψη, στις 22-6-1948.

Σ' αυτή τή σύσκεψη πήραν μέρος: ό άρχηγός του Γενικού Έπιτελείου Στρατού άντιστράτηγος Γιαντζής Δημήτρης, ό ύπαρχηγός του ΓΕΣ άντιστράτηγος Κιτριλάκης Στέλιος, ό διοικητής του Β' Σώματος Στρατού άντιστράτηγος Καλογερόπουλος Παναγιώτης, ό έπιτελάρχης του Β' ΣΣ συνταγματάρχης Δρίβας Χαράλαμπος, ό άρχηγός τής Άμερικάνικης Στρατιωτικής Άποστολής ύποστράτηγος Βάν Φλήτ, ό ύποστράτηγος Τζέκινς, ό συνταγματάρχης Πίτθαμ, ό διευθυντής του Α1/ΓΕΣ (κατασκοπίας-άντικατασκοπίας) άντισυνταγματάρχης Παπαθανασίου.

Η παραπάνω σύσκεψη εξέτασε τήν άποτυχία των μεραρχιών τους σε όλο τό μέτωπο του Άρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας του Δημοκρατικού Στρατού, και ιδιαίτερα στον άριστερό τομέα του πού βούλιαξε ή βασική κατεύθυνση τής επίθεσής τους. Ύπενθυμίζω ότι ή βασική κατεύθυνση τής επίθεσής τους σ' αυτόν τόν τομέα, ήταν διάσπαση του μετώπου μας άπό τήν XV μεραρχία τους και μετά, σε συνέχεια προέλαση τής I μεραρχίας τους προς κύρια κορυφή του Γράμμου, ύψοδείκτης 2520.

Η σύσκεψη άποφάσισε άμυνά τους στό άριστερό του μετώπου του ΑΔΜ (Μπούφι — Άμμούδα — Άλεβίτσα), μιá πού διαπίστωσαν ότι ήταν δύσκολο νά κάνουν ρήγμα σ' αυτό τόν τομέα. Η σύσκεψη καθόρισε άλλη βασική κατεύθυνση τής επίθεσής τους, άπό τό κέντρο του μετώπου του ΑΔΜ. Με τήν I μεραρχία τους, άπό Βουνάσι — Λημέρια — Γκρούσια — Πύργος Κοτύλης — Χωριό Πευκόφυτο — χωριό Ζέρμα. Με τις II και X μεραρχίες

τους προς χωριά Έφταχώρι — Κάντζικο. Από την πλευρά Κόνιτσας, διάσπαση του μετώπου της 670 μονάδας μας, προέλαση στο δυτικό Γράμμο προς χωριό Λυκοράχη κι ένωση με τις I, II, X μεραρχίες τους.

Αυτή ή νέα έκδοση του σχεδίου τους «Κορωνίδα», ήταν δονκιχωτική. Είναι άπιστευτο πώς σοβαροί άνθρωποι σχεδίασαν να χάσουν τέσσερες μεραρχίες τους στις κοιλάδες του ποταμού Σαραντάπορος, που δέν υπάρχουν παρά κατσικόδρομοι. Και μόνο αν υποφερτά θα διευθύναμε τη δράση μας, ήταν δυνατό να συντρίψουμε σ' αυτή την παγίδα τις τέσσερες μεραρχίες τους. Βέβαια, ή νέα έκδοση του γενικού σχεδίου τους «Κορωνίδα», έμεινε ένα φύλλο χαρτί, δέν εφαρμόστηκε στην πράξη γιατί τó βουλιάξαμε. Αυτό θα τó καταλάβουν οι αναγνώστες, κατά την εξέιστόρηση της δεύτερης φάσης της μεγάλης μάχης, σε όλο τó μέτωπο του ΑΔΜ.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΜΑΧΗΣ, ΣΕ ΟΛΟ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ ΤΟΥ ΑΔΜ

Η δεύτερη φάση της μεγάλης μάχης σε όλο τó μέτωπο του ΑΔΜ, άρχισε σχεδόν παντού στις 24-6-1948, μιá που απέτυχε ή πρωτοβουλία του Τσαλδάρη γι' αναζήτηση πολιτικής λύσης, εξαιτίας τών Ζαχαριάδη — Βαφειάδη — Μπαρτζιώτα.

— Στο άριστερό του μετώπου του ΑΔΜ. Σημειώσαμε ότι οι 61 και 73 ταξιαρχίες της XV μεραρχίας του αντιπάλου μας, τέθηκαν εκτός μάχης κατά την πρώτη φάση της μεγάλης μάχης, από 16 μέχρι 20 Ίούνη. Τις αντικατέστησε ή I μεραρχία τους, για να τούς δώσει χρόνο ν' αναδιοργανωθούν και να συμπληρώσουν τά κενά τους.

Με διαταγή του Β' Σώματος Στρατού, ή I μεραρχία τους άποπειράθηκε να διασπάσει τó άριστερό του μετώπου του ΑΔΜ. Διοικητής της ήταν ό υποστράτηγος Πετζόπουλος Θωμάς.

Στις 24 Ίούνη και ώρα 04,00', άρχισε επίθεση ή I μεραρχία με την 77 ταξιαρχία τους από ύποδείχτες 1342, από Τσαρσή προς Μπούφι, ύποδείχτης 1433 για να τó καταλάβει. Από έλλειψη επαγρύπνησης του τάγματός μας που υπεράσπιζε αυτόν τόν τομέα, ό αντίπαλος έβαλε πόδι στο Μπούφι. Έπακολούθησε μάχη σώματος προς σώμα, αλλά τελικά χάσαμε τó όχυρό μας στο Μπούφι.

Μετά την κατάληψη Μπούφι, επίθεση της 3ης όρεινης ταξιαρχίας μ' ένίσχυση πυροβολικού - άεροπορίας και τάνκς. Κατέλαβε τó ύψωμα 1241.

Στις 25 Ίούνη, ή 3η όρεινη ταξιαρχία συνέχισε την επίθεσή της για κατάληψη ύψωματος 1291. Η 77 ταξιαρχία διατάχτηκε ν' άπασχολεί δραστήρια δυνάμεις μας σε άλλους τομείς, για να πετύχει ή επίθεση της 3ης όρεινης. Η επίθεσή της κατά Άηλιά, ύποδείχτης 1431 απέτυχε, γιατί πλα-

γιοβλήθηκε από δυνάμεις μας που βρίσκονταν στην άλλη πλευρά της κοιλάδας του ποταμού 'Αλιάκμονα, στα ύψωματα Λημέρια 1413, 1382 και 1320.

Παραπέρα δεν μπόρεσε να προχωρήσει ή Ι μεραρχία, στο άριστερο του μετώπου του ΑΔΜ. Με διαταγή του Β' Σώματος Στρατού σταμάτησε τις επιθέσεις της, για ν' αρχίσει (σύμφωνα με το νέο σχέδιο που παραθέσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο) επιχείρηση διάσπασης που κέντρου του μετώπου του ΑΔΜ. Στο άριστερο του μετώπου μας πήραν διάταξη οι 61 και 73 ταξιαρχίες της XV μεραρχίας, που στο μεταξύ είχαν αναδιοργανωθεί και συμπληρώσει τα κενά τους. Όμως αυτές δεν έκαναν επιθέσεις, ως τις 2 Αυγούστου. Αντιμετώπιζαν καταδρομικές μικροεπιθέσεις μας, οχύρωναν πρόχειρα τις θέσεις τους. Η 107 ταξιαρχία μας δεν μπόρεσε να περάσει σε γενική άντεπιθεση στο άριστερο του μετώπου μας, εξαιτίας των απωλειών της, από 16 μέχρι 25 Ιούνη.

— Η δεύτερη φάση στο κέντρο του μετώπου του ΑΔΜ. Στις 26 Ιούνη, ή 3η όρεινη ταξιαρχία της Ι μεραρχίας, άρχισε επίθεση στην άλλη πλευρά του ποταμού 'Αλιάκμονα, από ύψωμα 1291 προς ύψωμα 'Αηλιά Γκρούσιας, ύψοδείκτης 1431, χωρίς επιτυχία.

Στις 27 Ιούνη, επίθεση της ίδιας ταξιαρχίας για κατάληψη ίδιου ύψωματος. Οι υπερασπιστές του άμύνθηκαν γενναία σε αλληλουποστηριζόμενα πολυβολεία και με πλευρικές επιθέσεις τμημάτων μας από ύψωματα Λημέρια και Τζαμί.

Στις 28 Ιούνη, ή ίδια ταξιαρχία έκανε πολυαίμακτες διαδοχικές επιθέσεις, με υποστήριξη πυροβολικού και αεροπορίας. Τις βραδινές ώρες έφθασε μπρός στις άμυντικές θέσεις μας στον 'Αηλιά Γκρούσιας 1431, παρά τις πλευρικές επιθέσεις μας από Λημέρια και από ύψωμα 1320.

Την ίδια μέρα και ώρα 03,00', ή 51 ταξιαρχία έκανε επίθεση για να καταλάβει το ύψωμα 1230 και να βοηθήσει από κεί την επίθεση της 3ης όρεινης ταξιαρχίας. Από έλλειψη επαγρύπνησης της διοίκησης του τάγματός μας, πέρασε άθεατο ένα τάγμα της 51 ταξιαρχίας από τη δασωμένη χαράδρα Γκολέσοβο και κατέλαβε, ύστερα από σκληρό αγώνα, το ύψωμα 1320, ώρα 18,45'. Αντεπιθέσή μας γι' ανακατάληψη του 1320, απέτυχε.

Τη νύχτα της 28 προς 29 Ιούνη και ώρα 05,30', ή 3η όρεινη ταξιαρχία κατέλαβε τον 'Αηλιά Γκρούσιας, ύψοδείκτης 1431, με την βοήθεια πλευρικής επίθεσης της 51 ταξιαρχίας. Το τμήμα μας που υπεράσπιζε τον 'Αηλιά Γκρούσιας, συμπύχθηκε άταχτα προς ύψωμα Γκρούσια. Είναι ψέματα ότι ντουφεκίσαμε τον διοικητή του τάγματός μας που υπεράσπιζε τον 'Αηλιά, 'Αποστόλη Τανούρη. Πραγματικά, αυτός εθύνόταν για τον αίφνιδιασμό του τάγματός του και για την άτακτη σύμπτυξή του. Για την απώλεια του 'Αηλιά Γκρούσιας, γράφω στο ήμερολόγιό μου.

Στις 30 Ιούνη, επίθεση της 51 ταξιαρχίας προς ύψωμα Τζαμί 1367 και

πρός Γκρούσια με δυο τάγματα, με υποστήριξη πυροβολικού και αεροπορίας. Κατέλαβαν τὰ ὑψώματα 1382, Λημέρια 1413, Τζαμί 1367. Ἀναχαιτίστηκαν μπρὸς στὸ ὕψωμα Κολοκῦθα.

Στὴν 1 τοῦ Ἰούλη, ἡ 51 ταξιαρχία συνέχισε τὴν ἐπίθεσή της γιὰ νὰ καταλάβει τὸ διάσελο Γκρούσιας. Τὸ κατέλαβε, ἀλλὰ ἀποδεκατίστηκε καὶ τελικὰ ἀνατράπηκε κι ἔχασε τὸ διάσελο. Ἡ διοίκηση τῆς 51 ταξιαρχίας ἔριξε στὴ μάχη καὶ τὸ τρίτο τάγμα της κι ἔτσι ἀνακατέλαβε τὸ διάσελο.

Στις 2 Ἰούλη, ἡ 51 ταξιαρχία συνέχισε ἐπίθεσή της ἀπὸ Τζαμί καὶ ἀπὸ διάσελο Γκρούσιας, γιὰ κατάληψη ὑψώματος Κολοκῦθα. Ἡ ἐπίθεση ἔγινε καὶ με τὰ τρία τάγματά της, με υποστήριξη πυροβολικού καὶ αεροπορίας. Ἀπαντήσαμε με ἀντεπίθεσή μας. Νὰ πῶς χαρακτηρίζεται ἡ ἀντεπίθεσή μας, στὸ βιβλίο γιὰ τὴ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου, ἔκδοση διεύθυνσης ἱστορίας στρατοῦ, τοῦ 1970:

«Σφοδρὴ αἰφνιδιαστικὴ καὶ καλὰ προπαρασκευασμένη ἐπίθεση ἀπὸ νότια καὶ πλευρικὰ, ἀπὸ ἀνατολικά, κατὰ 620 καὶ 592 ταγμάτων, ποὺ ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ πυρὰ ὄλμων. Αὐτὴ ἡ ἐνέργεια τῶν συμμαχοῦντων, περιήγαγε σὲ λίαν ἐπικίνδυνη κατάσταση καὶ φθορὰ τὰ τάγματα, ποὺ πιεζόμενα συμπύχθηκαν κατόπιν διαταγῆς στὴ βάση ἐξόρμησής τους». (σελίδα 182).

Ἔτσι ἀποδιοργανώθηκαν τὰ δυο τάγματα τῆς 51 ταξιαρχίας κι ἔχασαν καὶ τὸ διάσελο Γκρούσιας. Μέχρι τὰ μεσάνυχτα συγκέντρωναν τὶς σκόρπιες δυνάμεις τους, στὸ ὕψωμα Ἀηλιάς Γκρούσιας.

Παράπλευρα τῆς I μεραρχίας ἔδρασαν κατὰ τὴ δευτέρη φάση τῆς μεγάλης μάχης οἱ 22 καὶ 53 ταξιαρχίες τῆς II ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, ἐνάντια σ' ἓνα τάγμα τῆς 14ης ταξιαρχίας μας. Τί πέτυχαν αὐτὲς οἱ δυο ταξιαρχίες;

Στις 25 Ἰούνη χαράματα, ἄρχισε ἐπίθεση ἡ 22 ταξιαρχία κατὰ τῆς Μεγάλης Ὀντριας, ὑψοδείχτης 1452. Ὄρα 14,00 τὴν κατέλαβε, ἐκτὸς τελευταίου βραχῶδους ὑψώματός της. Τῆς ἐπίθεσης προηγήθηκε ἐπὶ τρίωρο βομβαρδισμὸς πυροβολικὸ καὶ αεροπορίας. Ἡ 22 ταξιαρχία ἔπεσε σὲ ναρκοπέδιά μας καὶ εἶχε σοβαρὲς ἀπώλειες. Τὰ τμήματά της ἔχασαν τὴ συνοχή τους. Ἐνας λοχαγὸς της πιάστηκε αἰχμάλωτος, ὅταν μέσα στὴ νύχτα ἔψαχνε νὰ βρεῖ τὸ λόχο του. Ἡ διοίκηση τῆς II μεραρχίας βοήθησε τὴν 22 ταξιαρχία της μ' ἓνα τάγμα τῆς 53 ταξιαρχίας της.

Στις 26 Ἰούνη, συνεχίστηκε ἡ ἐπίθεση γιὰ κατάληψη τελευταίου βραχῶδους ὑψώματος τῆς Μεγάλης Ὀντριας. Ἐγινε σκληρὸς ἀγώνας. Μόλις νύχτωσε, τὸ τμήμα μας συμπύχθηκε κανονικὰ πρὸς Πόρτα, ὑψοδείχτης 1667.

Στις 27 Ἰούνη, τμήματα τῆς II μεραρχίας κατέλαβαν τὴν Μικρὴ Ὀντρια, ὑψοδείχτης 1525.

Στις 28 'Ιούνη, καμιά επιθετική προσπάθεια τῆς 22 καὶ τῆς 53 ταξιαρχίας. Ἡ διοίκηση τῆς II μεραρχίας ἀπασχολήθηκε μὲ τὴν ἀναδιοργάνωση τῶν δυὸ ταξιαρχιῶν τῆς καὶ συμπλήρωση τῶν κενῶν ποὺ δημιουργήσαν οἱ ἀπόλειές τους.

Στις 29 'Ιούνη, ἐπίθεση τῆς 53 ταξιαρχίας ἀπὸ Ζώνη πρὸς Πόρτα, ὑποδείχτης 1667 καὶ ἀπὸ Πολυκάστανο πρὸς Κοπάνες 1429. Κατέλαβε μερικὲς προωθημένες θέσεις μας. Ἡ ἐπίθεσή τῆς σταμάτησε στὸ ὕψωμα 1576.

Μετὰ τίς 29 'Ιούνη, οἱ 22 καὶ 53 ταξιαρχίαι δὲν ξανάκαναν ἐπιθέσεις, γιατί ἡ διοίκηση τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀνέστειλε τίς ἐπιχειρήσεις στὸν τομέα δράσης τους, γιὰ νὰ προπαρασκευάσουν τὴν ἐπίθεση πρὸς Τάλλιαρο. Σ' αὐτὴν τὴ περιοχὴ μετέφερε τὴν 22 ταξιαρχία.

Ἔτσι, στίς 29 'Ιούνη τέλειωσε ἡ δευτέρη φάση τῆς μεγάλης μάχης στὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς II ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας.

— Ἄς δοῦμε σύντομα τί ἔγινε στὸ μέτωπο τῆς ταξιαρχίας Δημοκρατικῆς Νεολαίας. Στὴν οὐσία, τίποτα τὸ σημαντικὸ δὲν ἔγινε σ' αὐτὸν τὸν τομέα τοῦ μετώπου μας, κατὰ τὴ δευτέρη φάση τῆς μεγάλης μάχης. Ἡ 21 ταξιαρχία τῆς II μεραρχίας, ποὺ δροῦσε στὸ μέτωπο τῆς ταξιαρχίας μας Δημοκρατικῆς Νεολαίας, βουλόπλεε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐκεῖ γραμμὴ ἄμυνας μας.

— Ἡ δευτέρη φάση, στὸ δεξιὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ. Ἐπενθυμίζω ὅτι ἐκεῖ δροῦσε ἡ 16 ταξιαρχία μας, ἀντιμετωπίζοντας τὴν X ἀντίπαλή μας μεραρχία.

Στις 24 'Ιούνη, ἡ 35 ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1809. Ἀντεπίθεσή μας γι' ἀνακατάληψή του, ἀπέτυχε. Τὸ 1809 ἦταν προωθημένη θέση μας.

Τὴ νύχτα τῆς 25 πρὸς 26 'Ιούνη, ἡ 16 ταξιαρχία μας ἐγκατέλειψε μόνη τῆς προωθημένες θέσεις μας στὰ ὑψώματα 1145 καὶ Μπαταβάρδα.

Στις 29 'Ιούνη, ἡ 37 ταξιαρχία κατέλαβε μὲ μάχη προωθημένες θέσεις μας στὸ ὕψωμα 1403, τὸ χωριὸ Λάβδα, τὸ ὕψωμα 1185.

Τὴν ἴδια μέρα, ἡ 35 ταξιαρχία κατέλαβε τίς ἐπίσης προωθημένες θέσεις μας στὸ ὕψωμα Κοπάνες 1527 — Καντήλα 1965 τοῦ βουνοῦ Ὁρλιακας, μετὰ ἀπὸ σκληρὴ μάχη.

Τὴν 1 'Ιούλη, ἡ 35 ταξιαρχία κατέλαβε τὰ ὑψώματα Καγκέλια, Μπάρα 1261, Κόζικο 1531. Τὴν ἴδια μέρα, ἡ 37 ταξιαρχία μὲ συνδυασμένη ἐπίθεση τῆς 35 ταξιαρχίας, κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1645.

Ἔτσι τέλειωσε ἡ δευτέρη φάση τῆς μεγάλης μάχης, στὸ μέτωπο τῆς 16ης ταξιαρχίας μας. Ἡ οὐσία εἶναι ὅτι ἡ X ἀντίπαλή μας μεραρχία βουλόπλεε ἀπὸ τίς 14 'Ιούνη μέχρι τὴν 1 'Ιούλη μακριὰ ἀπὸ τὴν κύρια γραμμὴ ἄμυνας τῆς 16ης ταξιαρχίας μας. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἡ κύρια γραμμὴ ἄμυ-

νας τῆς 16ης ταξιαρχίας μας ἦταν Σκούρτζα, ὑποδείχτης 1806 — Ἀνίτσα 1700 — Γομάρα 2126 — Βασιλίτσα 2249.

— Ἀνακεφαλιώνοντας τ' ἀποτελέσματα τῆς δράσης τεσσάρων μεραρχιῶν τοῦ ἀντιπάλου μας (XV, I, II, X) σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, ἀπὸ 14 Ἰούνη μέχρι 1 Ἰούλη, θὰ ἔχουμε τὴν παρακάτω εἰκόνα:

Στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ ΑΔΜ, ὁ ἀντίπαλός μας κατέλαβε μόνον δυὸ σημαντικὲς θέσεις μας, ἀπὸ 16 Ἰούνη ὡς 1 Ἰούλη. Τὸ Νικολέρι, ὑποδείχτης 1348 καὶ τὸ Μπούφι 1433.

Στὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ὁ ἀντίπαλός μας δὲν κατέλαβε καμιά θέση τῆς κύριας γραμμῆς τῆς 14ης ταξιαρχίας μας, ποὺ ἦταν ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ πρὸς τὸ δεξιό της, Πύργος Κοτύλης 1758 — Γκρούσια 1620 καὶ 1645 — Γούπατα 1632 — Κρυονέρι 1582 — Πόρτα 1667 — Παληοκριμίνι 1802 — Ἀηλιάς Ζουπανίου 1805.

Στὸ μέτωπο ταξιαρχίας Δημοκρατικῆς Νεολαίας καὶ 16ης ταξιαρχίας μας, οἱ ἀντίπαλες ταξιαρχίες βρίσκονταν μακριὰ ἀπὸ τὴν κύρια γραμμὴ ἄμυνας τῶν δυὸ ταξιαρχιῶν μας.

Ἀπὸ τὶς 14 μέχρι τὶς 20 Ἰούνη, οἱ ταξιαρχίες τοῦ ΑΔΜ μὲ τὴν ἥρωικὴ δράση τους προκάλεσαν σοβαρὲς ἀνησυχίες στὴν ἀντίπαλή μας πολιτικοστρατιωτικὴ ἡγεσία, καὶ σὰν συνέπεια αὐτῶν τῶν ἀνησυχιῶν ἦταν ἡ πρόταση Τσαλδάρη γιὰ σταμάτημα τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, μὲ σκοπὸ ἀναζήτησης πολιτικῆς λύσης. Ἡ ἡγεσία μας: Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας, ἀντὶ ν' ἀξιοποιήσουν τὴν ἥρωικὴ δράση τῶν ταξιαρχιῶν τοῦ ΑΔΜ γιὰ νὰ πετύχουν ἓνα ὑποφερτὸ συμβιβασμὸ μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας ἀπέρριψαν τυχοδιωκτικὰ τὴν πρόταση Τσαλδάρη. Ἔτσι, μετὰ τὶς 23 Ἰούνη τοῦ 1948, δὲν ὑπῆρχε πιά καμιά δυνατότητα ἔστω γιὰ ἓνα συμφορισμένο συμβιβασμὸ μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας. Ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἤττα μας ἦταν πιά ἀναπόφευκτη.

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΜΟΥ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Γιὰ τὴν πρώτη καὶ δεύτερη φάση τῆς μεγάλης μάχης σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ (14 Ἰούνη — 1 Ἰούλη 1948), ὑπάρχουν στοιχεῖα στὸ ἀνέκδοτο ἡμερολόγιό μου. Ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ ἡμερολόγιο περιέχει στοιχεῖα γιὰ τὴν πορεία τῶν μαχῶν καὶ γιὰ τὸ πῶς πάλεψα. ἀντιγράφω μερικὰ κομμάτιά μου.

— Γ ι ἀ τ ἦ ν π ρ ὴ τ η φ ἄ σ η τ ῆ ς μ ἄ χ η ς. Παραθέτω δυὸ κομμάτια ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό μου:

«16-6-1948. Προχθὲς ἄρχισε ἡ ἐχθρική ἐκστρατεία στὸν τομέα τῆς 16ης ταξιαρχίας μας καὶ σήμερα στὸν τομέα τῆς 14ης ταξιαρχίας μας. ἀπὸ χθὲς μπῆκαν σὲ μεγάλη δοκιμασία: ἡ διοίκηση τοῦ ΑΔΜ. Οἱ ἀξιωματικοὶ

και ύπαξιωματικοί μας. Οί άπλοι μαχητές μας. "Ολη ή άναδιοργανωτική και πολιτική δουλειά που κάναμε άπό τότε που τοποθετήθηκε Πολιτικός Έπίτροπος του ΑΔΜ. Ή εκπαίδευση τών μαχητών μας. Κοντολογής, όλος ό πολεμικός μηχανισμός μας. Πιστεύω στην άφοσίωση, παληκαριά, μαστοριά τών μαχητών, ύπαξιωματικών κι άξιωματικών μας».

«21-6-1948. Σήμερα κλείνουμε την 8η μέρα για την 16 ταξιαρχία μας και για την ταξιαρχία Δημοκρατικής Νεολαίας και την 7η μέρα για την 14η και 107 ταξιαρχία μας, άπό τότε που άρχισε ή έχθρική έκστρατεία. Τό κύριο χαρακτηριστικό άπό την πλευρά του έχθρου, είναι ή πρωτοφανής μάζα πυρός και ειδικά πυροβολικού, ή σε μεγάλη κλίμακα χρησιμοποίηση τής άεροπορίας. Κάμποσοι μαχητές μας κουφάθηκαν, άπό τις έκρήξεις όβίδων πυροβολικού και άπό βόμβες άεροπλάνων.

Παρά τις έξαιρετικά ύπέρτερες άριθμητικά έχθρικές δυνάμεις, τή μαζική χρησιμοποίηση πυροβολικού και τής άεροπορίας, οί μαχητές και τά στελέχη μας καλά τά κατάφεραν, έκτός έλάχιστες έξαιρέσεις, προκαλώντας στόν αντίπαλο σοβαρές άπώλειες. Κατά τις όχταήμερες είτε έφταήμερες μάχες, παρουσιάστηκαν και σοβαρές άδυναμίες, που άκόμη μās βαραίνουν. Τί συμπεράσματα βγαίνουν άπ' αυτή την άποψη;

Π ρ ω τ ο. Μερικά τμήματά μας αϊφνιδιάστηκαν. "Ενας λόχος τής διλοχίας Γαρέφη στο Κοπάντζε, με συνέπεια νά χάσουμε σοβαρά όχυρωμένες θέσεις μας. Τό τάγμα Ποράβα με συνέπεια νά χάσουμε τά "Όρλια.

Δ ε ύ τ ε ρ ο. "Ο έχθρος χρησιμοποίησε τό πυροβολικό του, όπως παλιά. Προπαρασκευή πυροβολικού, μετά έξόρμηση του πεζικού. "Αν σωστά εκτιμούσαν αυτή την ταχτική μερικοί διοικητές μας, θά μās έδινε πλεονεχτήματα. Λογούχάρη, όση ώρα βαράει τό έχθρικό πυροβολικό και ή άεροπορία, όλοι στά όχυρά φυλαγμένοι, άγρυπνη παρακολούθηση άπό τά παρατηρητήρια τής κίνησης του αντίπαλου πεζικού. Μόλις γίνει έξόρμηση, ν' άφίνεις τόν αντίπαλο νά πλησιάζει και μετά καταγιστικά πυρά. "Αντί νά κάνει έτσι ή διοίκησή μας στο Κοπάντζε, θεώρησε σωστό νά «έπωφεληθει» άπό την παύση του έχθρικού πυροβολικού και τής άεροπορίας ως την έξόρμηση του πεζικού, για νά τραβηχτεί στην παραπίσω όχύρωσή μας. "Ετσι καταλήφθηκε σχεδόν χωρίς ντουφεκιά τό Κοπάντζε. "Εδω, ή βλακεία συναγωνίστηκε τή δειλία κι αντίστροφα. Τό ίδιο περίπου έγινε και στα "Όρλια.

Τό γεγονός ότι μετά κρατηθήκαμε επί έφτά μέρες στις πιό πίσω θέσεις μας, που ως σημειωθεί δέν ήταν τόσο καλά όχυρωμένες, δείχνει πώς μπορούσαμε νά υπερασπίσουμε τις πρώτες θέσεις μας και μάλιστα πιό πολλές μέρες.

Τ ρ ί τ ο. Κάποιο έπηρεασμό δημιούργησαν τά έχθρικά καπνογόνα, και προσωρινά. Αυτά δέν άποτελούν πλεονέχτημα για τόν έχθρο, άν έστω άπό πριν κάθε μαχητής διαπιστώσει σωστά την κατεύθυνση κίνησης του

αντιπάλου, βάλει δοκιμαστικά σ' αὐτὸν τὸν ἄξονα, ἔτσι πὺν νὰ μπορεῖ μετὰ νὰ βάζει πυρὰ μὲ ἀκρίβεια ἀκόμη καὶ μὲ κλειστὰ τὰ μάτια.

Τέταρτο. Στὴν ἐπίθεσή του κατὰ μέτωπο, ὅταν ὁ ἀντίπαλος ἔβρισκε ἀντίσταση, τότε χτυποῦσε καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ πλευρὰ μας. Ἔτσι δημιουργοῦσε τὴν ἐντύπωση κύκλωσής μας. Αὐτὸ ἐπηρεάζε μερικὲς φορές διοικητὲς μας καὶ σύμπυτσαν τὰ τμήματά τους σὲ παραπίσω θέσεις μας. Ἄκριβως αὐτὸ ἐπιζητοῦσε ὁ ἀντίπαλος.

Μερικοὶ διοικητὲς μας πολὺ φοβόντουσαν τὴν πιθανὴ κύκλωση. Ὁ ἀντίπαλος τὰ καταφέρνει καλύτερα, σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο. Τὸ νὰ κυκλωθεῖς εἶναι σοβαρὸ ζήτημα, ὅταν ὁ δρᾶς ἀπομονωμένος. Ὅταν πολεμᾶς μαζί μὲ ἄλλα τμήματά μας, ἡ κύκλωση ἑνὸς τμήματός μας πὺν βρίσκεται σὲ ὀχυρὲς καὶ ὀχυρωμένες θέσεις μας, ἀντικειμενικὰ τὸ φέρνει πίσω ἀπὸ τὶς προωθημένες ἐχθρικές γραμμές. Ἔτσι, ἐφόσον αὐτὸ τὸ τμήμα μας κρατηθεῖ στὶς θέσεις του, μετατρέπεται σὲ κίνδυνο γιὰ τὸν ἀντίπαλο, διευκολύνεται ἀντεπίθεσή μας.

Πέμπτο. Ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες ἐλάχιστα ἐκδηλώθηκαν σειρὰ ἐπαναστατικὲς ιδιότητες τοῦ στρατοῦ μας, ὅπως δράση λευτέρων σκοπευτῶν, σαμποτέρ, τολμηρὲς διεισδύσεις, τοπικοὶ ἐλιγμοί, ἀντεπιθέσεις, κλπ. Αὐτὴ ἡ ἔλλειψη, δυσκόλεψε τὴν κατάστασή μας.

Ἑκτο. Ὅταν ὁ ἀντίπαλος ἔκανε μιὰ ἐπίθεση σ' ἕναν τομέα τοῦ μετώπου μας, στοὺς διπλανοὺς τομεῖς ἐπικρατοῦσε ἡσυχία, ἀντὶ νὰ φλέγεται ὅλο τὸ μέτωπο. Αὐτὸ διευκόλυε τὸν ἀντίπαλο. Πρέπει νὰ βάλουμε τελεία καὶ παύλα σ' αὐτὴ τὴν ἀπαράδεκτη κατάσταση.

Ἑβδομο. Οἱ δυνάμεις τοῦ Κλιμακίου τοῦ ΑΔΜ (Καιμαξαλὰν — Βέρμιο — Πιέρια), ἔλαμπαν διὰ τῆς ἀπουσίας τους στὶς μάχες. Σωστὲς κι ἔγκαιρες διαταγὲς καθόριζαν τὴν ἀποστολή τους. Ὅμως, μακαριότητα! Ὁ διοικητὴς τοῦ Κλιμακίου, Κώστας Ράφτης (Νεμέρτσικας), δὲν δικαιώνει τὴν ἀποστολή του. Κατατριβὴ μὲ γελοῖες ὑποθέσεις. Τὸ μόνο πὺν δὲν ἀπασχόλησε τὴ σκέψη του, εἶναι ὁ πόλεμος, ἡ ἐκτέλεση τῶν διαταγῶν. Στὴ διοίκηση τοῦ ΑΔΜ (Χείμαρρος) δισταγμοὶ νὰ παρθοῦν σκληρὰ μέτρα. Ἄν ἐκπλήρωναν τὴν ἀποστολή τους, ἔστω κατὰ 50%, ὁ ἀντίπαλος θὰ εἶχε ἀποσύρει ἀπὸ τὸ κύριο μέτωπο σοβαρὲς δυνάμεις του.

Μόνο ἡ διοίκηση, κατὰ συνέπεια καὶ τὰ τμήματα τῆς 18ης ταξιαρχίας μας, ἀπὸ τὰ τμήματά μας πὺν βρίσκονται πίσω ἀπὸ τὴν κύρια διάταξη τοῦ ἀντιπάλου, ἐκπληρώνει τὴν ἀποστολή της. Νέοι ἄνθρωποι, τολμηρὴ δράση.

Νὰ διώξουμε τὴν ρουτίνα, τοὺς ραχατλῆδες, τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς συναίσθηση τῆς εὐθύνης τους. Αὐτὸ εἶναι τὸ καθῆκον τῆς στιγμῆς.

Ὅγδοο. Οἱ πολιτικοὶ ἐπίτροποί μας, βασικὰ καλὰ τὰ κατάφεραν. Ὅμως ἔχουμε καὶ τὸ παράδειγμα δυὸ πολιτικῶν ἐπιτρόπων ταγμάτων, τοῦ Θανάση Καρτσούνη καὶ τοῦ Λευτέρη Κατσάκου. Καθένας ἔβαλε τὴ σφραγί-

δα του σὲ μιὰ ἀποτυχία. Ὁ πρῶτος διέταξε, χωρὶς νὰ ἔχει τέτοιο δικαίωμα, νὰ μὴν ἐκτελεσθεῖ ἡ διαταγὴ τοῦ διοικητῆ τοῦ τάγματος, ποὺ καθόριζε τὴ θέση μιᾶς ὀμάδας. Αὐτὸ εἶχε σὰν συνέπεια, νὰ πλευροκοπηθεῖ ἓνα μαχόμενο τμήμα μας καὶ νὰ χάσει τὴν ὀχυρὴ θέση ποὺ ὑπερασπίζονταν. Ὁ δεῦτερος φέρνει εὐθύνη γιὰ τὴν κατάληψη τῶν θέσεων μας στὰ ὄρλια ἀπὸ τὸν ἀντίπαλο.

Ὁ Καρτσούνης καὶ ὁ Κατσάκος ἔχουν μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, ἐνεργοῦν καὶ πέρα ἀπὸ τὴ δικαιοδοσία τους, ἐνῶ δὲν ἔχουν καὶ τὶς ἱκανότητες ποὺ φαντάζονται πὼς ἔχουν. Γι' αὐτὸ μᾶς κάνουν ζημιές. Ἀντικαταστήσαμε καὶ τοὺς δυὸ ἀπὸ τὶς θέσεις τους, τοὺς βάλουμε πολιτικούς ἐπιτρόπους σὲ κατώτερες μονάδες γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσουμε. Μὰ ἴσως δὲν θὰ βγοῦν σὲ καλὸ αὐτοὶ οἱ πειραματισμοί. Τὸ ἔχω βάρος στὴ συνείδησή μου, γιὰτὶ ἐνῶ ἔχω καταλήξει πὼς δὲν κάνουν γιὰ πολιτικοὶ ἐπίτροποι, ἐξακολουθῶ τὸν πειραματισμὸ. Στὸν πόλεμο εἶναι ἐπικίνδυνες οἱ πολλὲς δοκιμές.

Γενικά, καλὰ πᾶμε, ἀλλὰ ὄχι ὅσο πρέπει καὶ ὅσο μπορούμε. Συμφώνησε ὁ διοικητὴς τοῦ ΑΔΜ, Χεϊμαρρος, νὰ μποῦν αὐτὰ τὰ συμπεράσματα σὲ ὅλα τὰ τμήματα τοῦ ΑΔΜ, στὴ Βόρεια Πίνδο».

— Γιὰ τὴ δευτέρη φάση τῆς μάχης. Παραθέτω ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο ἡμερολόγιό μου:

«28-6-1948. Σήμερα ἀπὸ ὥρα 17.00' κι ἔπειτα, πέρασα πολὺ στενάχωρες ὥρες. Εἶναι φοβερὸ νὰ φθάνεις ἓνα ἀντίπαλο τάγμα στὸ χεῖλος τῆς συντριβῆς καὶ ἀπὸ ἀναποφασιστικότητα τῶν διοικητῶν μας νὰ θέτεις τὶς δυνάμεις σου σὲ κίνδυνο, νὰ χύνεις τζάμπα αἷμα, νὰ χάνεις σοβαρὴ θέση, νὰ μπαίνεις σὲ νέες πολὺ σοβαρὲς δυσκολίες. Σήμερα χάσαμε τὴν ὀχυρὴ, δεσπόζουσα καὶ ὀχυρωμένη θέση Ἀηλιάς Γκρούσιας. Εἶναι νὰ μὴν στεναχωριέται κανεὶς;

Εἶχαμε συγκεντρώσει ἐντεκα λόχους, ἀπὸ Λημέρια — Γκρούσια — Ἀηλιάς Γκρούσιας — Γούπατα — Πόρτες — Παληοκριμίνι». Ὁ ἀντίπαλος ἔδρασε μὲ δυὸ τάγματα. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι χρησιμοποίησε μάζα πυρὸς χωρὶς προηγούμενο. Μιὰ μοίρα πυροβόλων ἔβαζε ἀκατάπαυστα στὴν κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσης. Οὔτε στιγμὴ δὲν ἦταν λιγότερα ἀπὸ ἕξι ἀεροπλάνα πάνω ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης. Μὲ λίγα λόγια, κόλαση πυρὸς στὴν κατεύθυνση τῆς κύριας προσπάθειας τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Γκρούσια. Ὅμως, ἄντεξαν τὰ παλικάρια μας. Ἐφθειραν σοβαρὰ τὸν ἀντίπαλο. Ἐφεραν στὸ χεῖλος τῆς καταστροφῆς δυὸ τάγματά του. Ἀπὸ ὑποκλοπὲς ἀσυρμάτου ἀκούγαμε ἀδιάκοπα, ἀπὸ τὶς ἐφτάμιση ὡς τὶς ὀχτώμιση. «Βρισκόμαστε σὲ ἀπελπιστικὴ κατάσταση». Ἀπάντηση: «Κρατεῖστε. Θὰ σᾶς στείλουμε ἐνίσχυση». Ἀπάντηση: «Δὲν μπορούμε. Δὲν ἔχουμε πυρομαχικά. Μᾶς θερίζουν». Ἀπάντηση: «Κρατᾶτε. Εἶναι κρίμα ν' ἀφίσουμε τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίες μας. Σᾶς στέλνουμε ἐνίσχυση. Σᾶς στέλνουμε διμοιρία μηχανικοῦ, γιὰ νὰ σᾶς φτιάσει ἀτομικὲς θέσεις.» κ.λπ., κ.λπ.

“Όλα αυτά έδειχναν πώς έφθασε ή δική μας στιγμή, ή στιγμή τής άντεπίθεσης. Τήν δημιούργησαν τὰ παλικάρια μας με τήν πίστη και μαστοριά τους, τόν άφθαστο ήρωισμό τους.

“Όλη τήν παραπάνω ύποκλοπή τήν μεταδίναμε άμέσως στη διοίκηση τής 14ης ταξιαρχίας και στον έπιτελάρχη του ΑΔΜ Βασίλη Βενετσανόπουλο. Ρωτάμε: «πότε θα γίνει ή άντεπίθεση»; Άπάντηση: «Άκόμη δέν είμαστε έτοιμοι». Οί ώρες περνοούν βαρείά. Πάει όχτώμιση, έννιά, δέκα, δωδεκάμιση. Τέλος, άπαντοών πώς άρχισε ή άντεπίθεσή μας. Αίσχος. Αύτή ήταν πιά καταδικασμένη σε άποτυχία.

Τί να πει κανείς; Στείλαμε έγκαιρα, από τις 27 Ίούνη και ώρα 11,30' στο σταθμό διοίκησης τής 14ης ταξιαρχίας τόν έπιτελάρχη μας. Προσωπικά του άνέπτυξα πώς πρέπει να οργανωθεί ή άντεπίθεσή μας, γιατί ήξερα τó μέρος πιθαμή προς πιθαμή. Άπέδειξα, αν και δέν χρειάζονταν στρατιωτική σοφία για να τó καταλάβει κανείς, ποιά ήταν ή κατάλληλη στιγμή τής άντεπίθεσης. Μείναμε σύμφωνοι. Τζάμπα ό κόπος. Τζάμπα τόσο αίμα που χύθηκε.

Ένω πήγε με βασική άποστολή να βοηθήσει στην όργάνωση και διεξαγωγή τής άντεπίθεσης, αύτός έπηρεάστηκε, όπως και όλη ή διοίκηση τής ταξιαρχίας, από τή μάχη. Τό μόνο που δέν σκέφτηκε ήταν ή άντεπίθεσή μας.

Τό πιό καταπληχτικό ήταν ό τρόπος όργάνωσης τής άντεπίθεσης. Βασικά, κατά μέτωπο άπασχόληση σοβαρής έπιλεχτης δύναμής μας, για κατάληψη του στόχου Άγιος Κωνσταντίνος, που δέν θα είχε καμιά έπίδραση αν θα τόν παίρναμε. Τό έξωφρενικό ήταν ότι, κατά τή διάρκεια τής άντεπίθεσής μας, ό αντίπαλος κατέλαβε τόν Άηλιά Γκρούσιας, ενεργώντας από τά νώτα του λόχου μας. Ό διοικητής του τάγματός μας Άποστόλης Τανούρης (πρόκειται για τάγμα τής 107 ταξιαρχίας μας που τó είχαμε υπαγάγει ταχτικά στην 14η ταξιαρχία) άντι ν' αλλάξει γρήγορα θέση των μέσων πυρός και να συντρίψει τή μικρή έχθρική δύναμη που πήγε να τόν καβαλήσει, τó έβαλε στα πόδια. Λές και συμμαχησαν διοίκηση τής ταξιαρχίας μας, έπιτελάρχης του ΑΔΜ, διοικητής του τάγματός μας, θεοί και δαίμονες, για να φέρουν αύτό τó αναπάντεχο άποτέλεσμα.

Είχα καταλήξει να πάω γι' αύτή τήν άντεπίθεση, άντι του έπιτελάρχη μας. Στο τέλος ύποχώρησα. για να μη θίξω τόν έπιτελάρχη μας, που έπίμονα ζητούσε να πάει για τήν όργάνωση τής άντεπίθεσής μας. Αύτό ήταν λάθος μου. Δέν έχουμε πραγματικό έπιτελάρχη. Καλός άνθρωπος, αλλά για δουλειά έπιτελάρχη δέν είναι ίκανός».

«29-6-1948. Ύστερα από συζήτηση με τόν διοικητή του ΑΔΜ, για τήν κατάσταση που δημιουργήθηκε στο κέντρο του τομέα τής 14ης ταξιαρχίας μας, πρότεινα να πάω εκεί. Ό Χείμαρρος πρότεινε κι έπέμενε να πάει ό ίδιος. Έτσι, έφυγε στις 02,15'.

» Η κατάσταση ύστερα από τὰ χθεσινά, εἶναι σοβαρή. Δὲν περίμενα, βέβαια, θαύματα. Βασάνισα τὸ μυαλό μου τί μπορεῖ νὰ γίνῃ, γιὰ ν' ἀνατραπεῖ τὸ χθεσινὸ στραπάτσο. Συμφωνήσαμε ὅτι πρέπει νὰ ὀργανωθεῖ ἀντεπίθεσή μας, καὶ σὲ γενικὲς γραμμὲς πῶς ἔπρεπε νὰ τὴν κάνουμε. Μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ διοικητῆ, συνέχισα τὴ μελέτη τοῦ ζητήματος. Κατέληξα νὰ στείλω στὸ διοικητὴ τὸ παρακάτω ραδιογράφημα:

«Διοικητὴ ΑΔΜ. Σοῦ ὑποβάλλω παρακάτω πρόταση. Ἐάν κρατήσουμε ὡς τὸ βράδυ πρωινὲς θέσεις Γκρούσια, τότε μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντεπίθεση πρὸς Βουνάσι ἀπὸ χαράδρα Ἁγίου Κωνσταντίνου — Βουνάσι. Ἀκόμη καὶ ἂν ὁ ἐχθρὸς πάρει Ἁγιο Κωνσταντῖνο κρατήσῃ Βουνάσι — Ἀηλιά, μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντεπίθεση ἀπὸ κατεύθυνση πού ὑποδείχνω. Στήριγμα ἀντεπίθεσης δυὸ ὀμάδες μέσα στὴ χαράδρα ἀπέναντι Ἁγίου Κωνσταντίνου, μὲ σκοπὸ ἀπαγορεύσει ἐχθρὸ νὰ κατέβῃ ἀπὸ Ἁγιο Κωνσταντῖνο, ἂν τὸν καταλάβῃ. Δεύτερο στήριγμα Λημέρια, πού μπορεῖ νὰ περάσῃ μέσω διάσελου Βουνάσι, ἂν σφιχτεῖ. Τρίτο στήριγμα, κατὰ μέτωπο Ἀηλιά. Ἄς μᾶς γίνῃ δίδαγμα κατάληψης Ἀηλιά ἀπὸ τὰ νῶτα μας μὲ τολμηρὴ διείσδυση. Ἐάν συμφωνεῖς τότε ἀνάγκη ἐκλεγεῖ τμημα νεολαίας καὶ σχολὴ ὀμαδαρχῶν, γι' ἀντεπίθεση ἀπὸ χαράδρα. Ἀντεπίθεση νὰ γίνῃ στιγμὴ κάμψης ἐπιθετικῆς προσπάθειας ἐχθροῦ».

«Πῆρα τὸν διοικητὴ τοῦ ΑΔΜ στὸ τηλέφωνο. Τοῦ εἶπα ὅτι τοῦ στέλνω ραδιογράφημα. Τώρα πού γράφω εἶναι ὥρα 21,00'. Ὁ διοικητὴς τοῦ ΑΔΜ δὲν ἀπάντησε στὸ ραδιογράφημά μου. Τηλεφωνικὰ ἔμαθα πὼς πῆγε στὸ Παληοκριμίνι. Τί γυρεύει ἐκεῖ; Ἐκανε πρὸς τὰ κεῖ ἐκδήλωση ἐπίθεσης μιὰ ἐχθρική διλοχία. Ἐχουμε σὲ ὀχυρὲς καὶ ὀχυρωματικὲς θέσεις δυὸ λόχους στὸ Παληοκριμίνι. Κατὰ συνέπεια, δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη παρουσίας του ἐκεῖ. Πάει περίπατο καὶ σήμερα ἢ ἀντεπίθεσή μας. Ὅμως, αὐτὴ ἦταν ἡ ἀποστολὴ του. Τί νὰ πῶ; Προσεχτικὴ μελέτη τῆς διαγωγῆς του».

«30-6-1948. Σήμερα κατέλαβε ὁ ἐχθρὸς τὰ Λημέρια, χωρὶς ντουφεκιά. Τὰ «ὀπεράσπιζε» λόχος τοῦ ἴδιου τάγματος πού ἐγκατέλειπε τὸν Ἀηλιά Γκρούσιας. Σίγουρα χαφιέδες ὑπάρχουν στὰ στελέχη τοῦ τάγματος».

— Τί δείχνουν τὰ κομμάτια τοῦ ἡμερολογίου μου πού ἀντέγραψα; Ἀπὸ τὴν κριτικὴ τῶν ὀχταήμερων μαχῶν, φαίνεται ἔστω ἐλάχιστα πῶς καταλάβαινα τὸν ρόλο τοῦ διοικητῆ στὸν πόλεμο καὶ πῶς τὸν ἐκπλήρωνα στὴν πράξη. Αὐτὸ σημαίνει ἄγρυπνη παρακολούθηση τῆς πορείας τῶν μαχῶν. Ἄμεση μελέτη τῆς πείρας πού συγκεντρώνονταν στὴ φωτιὰ τῆς μάχης, ἄμεση προσπάθειά μου νὰ γίνῃ χτήμα ὄλων αὐτῆ ἢ πείρα. Ἀλύγιστη ἐπιμονὴ μου στὴν ὑπεράσπιση τούτης εἴτε ἐκείνης τῆς θέσης μας σὲ ὄλο τὸ μέτωπό μας, ὅταν καμιὰ πραγματικὴ ἀνάγκη δὲν ἐπέβαλε τὴν ἐγκατάλειψή της. Ἀπόρριψη πανικόβλητων προτάσεων. Ἀντικατάσταση ἐκείνων τῶν στελεχῶν πού στὴν πράξη ἀποδείχνονταν ὅτι δὲν ἦταν ἱκανά, εἴτε παραβίαζαν

κατάφωρα τή στρατιωτική πειθαρχία κι ἀνακατεύονταν σέ ἀλλότρια καθήκοντα, προώθηση ἐκείνων πού μέσα στή φωτιά τῆς μάχης ἔδειχναν πὼς εἶχαν ἱκανότητες. Ἐλπίστη προσπάθεια γιὰ νὰ πείθω τὶς διοικήσεις τῶν μονάδων μας, ὅτι χωρὶς ταχτικὴ ἐφεδρεία ὁ διοικητὴς εἶναι ἀπλὸς θεατὴς τῆς μάχης, ὅτι ταχτικὴ ἐφεδρεία πρέπει νὰ ἐξοικονομεῖ κάθε διοικητὴς ἀπὸ τὴ δύναμη πού διοικεῖ καὶ ὄχι νὰ τὴν ζητάει ἀπὸ τὰ παραπάνω κλιμάκια τῆς διοίκησης. Ἦμουν ἄγρυπνος κι ἀμείλικτος γιὰ τὴν ἀκριβὴ κι ἐγκαιρὴ ἐκτέλεση τῶν διαταγῶν. Ἐπίσης, ἦμουν ἄγρυπνος κι ἀμείλικτος ἐνάντια σὲ κάθε ἐκδήλωση ἄσχημης συμπεριφορᾶς στελεχῶν σὲ βάρος μαχητῶν μας. Τὸ ἴδιο ἀφοροῦσε τὴ ζωὴ τους, ὅπως τρεῖς φορές κάθε μέρα μαγειρεμένο φαγητό, ὡς τὴν πρώτη γραμμὴ τῆς μάχης, νερό, ὑγειονομικὴ περίθαλψη τραυματιῶν, καθαριότητα, ἀνεφοδιασμὸ σὲ πυρομαχικὰ κλπ.

Ἐντατικὴ ἦταν ἡ προσπάθειά μου γιὰ ὄλο καὶ μεγαλύτερη ἐπιτάχυνση τῶν ρυθμῶν γιὰ τὴν δχύρωση τοῦ ἐδάφους, γιὰτὶ αὐτὸ σήμαινε λιγότερες ἀπώλειές μας, καλύτερη ὑπεράσπιση τούτης εἴτε ἐκείνης τῆς θέσης μας. Παρόλο πὸ οἱ ἐπιθέσεις τῶν ἀντίπαλων μεραρχιῶν βρισκόνταν ὡς τὸ τέλος τῆς δεύτερης φάσης τῆς μεγάλης μάχης σχετικὰ μακριὰ ἀπὸ τὴν κύρια γραμμὴ ἄμυνας τοῦ ΑΔΜ, ἐμεῖς δχυρώναμε μιὰ δεύτερη γραμμὴ ἄμυνας μας μὲ εἰδικές μονάδες δχύρωσης.

Κοντολογίς, ἔκανα ὅ,τι μοῦ ἦταν δυνατό γιὰ μιὰ ζωντανὴ καὶ συγκεκριμένη καθοδήγηση, κάθε στιγμὴ τῆς μάχης. Ἦμουν ἀμείλικτος ἐνάντια σὲ κάθε ἐκδήλωση πανικοῦ, λιποψυχίας, ἄστοχων ἐνεργειῶν, πὸ προκαλοῦνταν κυρίως ἀπὸ τὶς μεγάλες δυσκολίες πὸ μᾶς δημιουργοῦσε αὐτὴ ἡ ἄνιση γιὰ μᾶς μάχη.

Ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες αὐτῆς τῆς μεγάλης μάχης σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, στερεώθηκε πὸ πολὺ ἡ πεποίθησή μου ὅτι, ὁ διοικητὴς πρέπει νὰ διευθύνει τὸν πόλεμο μὲ ἀλύγιστη ἐπιμονή, μὲ σιδερένιο χέρι, μὲ ἀπόλυτη νηφαλιότητα καὶ ψυχραιμία. Στὸν πόλεμο παίζεται ἡ ζωὴ τῶν μαχητῶν καὶ τῶν στελεχῶν μας, ἡ νίκη εἴτε ἡ ἥττα. Συντροφικότητα, στοργή, βοήθεια πρὸς ὄλους, ἀλλὰ καὶ αὐστηρότητα μπρὸς στὰ λάθη — ἀδυναμίες — ἐλλείψεις καὶ παραλείψεις ὁποιοῦδήποτε, ὅσο ψηλὰ καὶ ἂν στέκεται.

Ἦ πὸ μεγάλη δυσκολία μου στὶς δυὸ φάσεις τῆς μεγάλης μάχης πὸ περιέγραψα ἦταν ὅτι ὁ τυπικὸς διοικητὴς τοῦ ΑΔΜ δὲν εἶχε ἱκανότητες γιὰ τὸν ἰδιόμορφο ταχτικὸ πόλεμο πὸ κάναμε. Ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα πὸ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μοῦ ἔστειλε τὸν Γκανάτσο Βασίλη (Χεῖμαρρος) σὰν διοικητὴ τοῦ ΑΔΜ κατάλαβα πὸς στὴν καλύτερη περίπτωση καταλάβαινε πὸς γίνεται ἕνας κλεφτοπόλεμος. Πολλές σκέψεις καὶ προτάσεις του κατὰ τὶς δυὸ φάσεις τῆς μεγάλης μάχης πὸ ἄρχισε στὶς 14 Ἰούνη, μοῦ δημιουργοῦσαν ἐρωτηματικά. Γι' αὐτὸ τοῦ ἔδωσα νὰ καταλάβει ὅτι, τίποτα δὲν μποροῦσε νὰ κάνει χωρὶς τὴν ἐγκρισή μου. Αὐτὸ ξεπερνοῦσε τὴ δικαιοδο-

σία μου σάν Πολιτικού Έπιτρόπου του ΑΔΜ, αλλά δέν ήταν δυνατό νά ενεργήσω διαφορετικά. Πρίν ακόμη άρχισει ή μεγάλη μάχη τής Βόρειας Πίνδου, πρότεινα στό Γενικό Άρχηγείο μας (Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας) ν' αναλάβω διοικητής του ΑΔΜ, γιατί θεωρούσα άνίκανο για τέτοια δουλειά τόν Χείμαρρο. Έπιπλέον, δέν ήταν δυνατό ένα μέλος του Πολιτικού Γραφείου τής ΚΕ του ΚΚΕ νά περιοριστεί στό ρόλο του Πολιτικού Έπιτρόπου, σέ μιá τέτοια μεγάλη μάχη. Ο Ζαχαριάδης μου απάντησε ότι, τó ΓΑ μας μέ θεωρεί ούσιαστικό διοικητή του ΑΔΜ, αλλά άν σωστά θά καθοδηγώ τόν Χείμαρρο, αυτός θά μπορεί νά εκπληρώνει τó ρόλο του διοικητή του ΑΔΜ. Ίδιαίτερα, ó Βαφειάδης επέμενε νά παραμείνει ó Χείμαρρος διοικητής του ΑΔΜ.

Τό ν' αντιμετώπισει τó ΑΔΜ από 14 Ίούνη μέχρι τήν 1-7-1948 τέσσερες μεραρχίες του αντίπαλου μας μέ τέσσερες ελαφριές ταξιαρχίες του Δημοκρατικού Στρατού, δέν ήταν καθόλου εύκολη δουλειά. Μπορώ νά πώ, χωρίς ίχνος καυχησιολογίας μου, ότι ή επιτυχημένη αντιμετώπιση αυτών των τεσσάρων αντίπαλων μεραρχιών, ήταν άποτέλεσμα τής δουλειάς που έκανα από τις 21-2-1948 που έφθασα στό Σταθμό Διοίκησης του ΑΔΜ και άρχισα νά ταράζω τά λιμνασμένα νερά τής άποτελεσμάτωσής του.

Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΟΥ ΑΔΜ, ΓΚΑΝΑΤΣΟΥ ΒΑΣΙΛΗ (ΧΕΙΜΑΡΡΟΣ)

Πώς περάσαμε στην τρίτη φάση τής μεγάλης μάχης στη Βόρεια Πίνδο; Οί αίτιες που περάσαμε στην τρίτη φάση, ήταν δύο. Η διάσπαση του μετώπου του ΑΔΜ στον Τάλλιαρο. Η έξωφρενική αντιμετώπιση του ρήγματος που έκανε ó αντίπαλος στό μέτωπό μας στον Τάλλιαρο.

Πώς τά κατάφερε ó αντίπαλος νά κάνει ρήγμα στό μέτωπο του ΑΔΜ, στις 2-7-1948; Μ ό ν ο έ ξ α ι τ ί α ς π ρ ο δ ο σ ί α ς τ ο υ Χ ε ί μ α ρ ρ ο υ , που ήταν έστω τυπικός διοικητής του ΑΔΜ.

—Στό προηγούμενο ύποκεφάλαιο, άνέφερα επιγραμματικά τις διαπιστώσεις μου για τόν διοικητή του ΑΔΜ, Γκανάτσο Βασίλη, ψευδώνυμο Χείμαρρος, από τήν πρώτη στιγμή που τó ΓΑ μας τόν τοποθέτησε σάν διοικητή του ΑΔΜ. Η διαγωγή του κατά τήν πρώτη και δεύτερη φάση τής μεγάλης μάχης από 14 Ίούνη μέχρι 1-7-1948, μου δημιούργησε ύποψίες, μέ βάση τ' ακόλουθα γεγονότα: Πολλές φορές μου πρότεινε εγκατάλειψη θέσεών μας, χωρίς νά ύπάρχει πραγματική ανάγκη. Αν θά δεχόμουνα αυτές τις προτάσεις, οί αντίπαλες μεραρχίες θά μάς σβάρνιζαν από τις πρώτες μέρες τής μεγάλης μάχης. Βέβαια, άπέρριπτα όλες τις προτάσεις του και του άπαγόρευα νά εγκρίνει προτάσεις ταξιαρχιών μας για εγκατάλειψη τούτης είτε τής άλλης θέσης μας. Στην άρχή, μπορούσε κανείς νά θεωρήσει τέτοιες προτάσεις, σάν

ἐκδήλωσε πανικοῦ. Μὰ ὅταν ἀποδείχονταν στὴν πράξη ὅτι συνεχίζαμε μ' ἐπιτυχία τὴ μάχη στὶς θέσεις πού πρότεινε ὁ Χεΐμαρρος νὰ ἐγκαταλείψουμε, καὶ ὅταν αὐτὸς συνέχιζε νὰ κάνει τέτοιες προτάσεις, δικαιολογημένα ἄρχισα νὰ ὑποψιάζομαι ὅτι δὲν ἐπρόκειτο μόνο εἴτε κυρίως γιὰ πανικό.

Ἐνα ἄλλο στοιχεῖο ἦταν ὅτι, ὁ Χεΐμαρρος ἀντιδρούσε στὴν ἀντικατάσταση διοικητῶν, πού ἡ πράξη ἀπόδειχνε ὅτι, στὴν καλύτερη περίπτωση δὲν ἦταν ἱκανοὶ νὰ διευθύνουν τέτοια μάχη.

Ἄλλο στοιχεῖο, ἦταν ἄμυαλες προτάσεις του γι' ἀντεπιθέσεις μας. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πού τέτοιες ἀντεπιθέσεις μας μᾶς στοίχισαν ἀκριβά, τοῦ εἶπα ὅτι ἄλλη φορά δὲν θὰ διατάξει ἀντεπίθεσή μας, ἂν δὲν θὰ τὴν ἔχω ἐγκρίνει.

— Αὐτὰ ἦταν τὰ βασικὰ στοιχεῖα πού εἶχα γιὰ τὸν Χεΐμαρρο, μέχρι τὶς 31-7-1948. Ἄς περιγράψουμε τὴν προδοσία του:

Στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, εἶχαμε δημιουργήσει τέσσερα βασικὰ στηρίγματα τοῦ συνόλου τῆς διάταξης τῶν ταξιαρχιῶν του. Στὸ ἄριστερό του μετώπου μας, τὴν Ἀλεβίτσα, ὑψοδείχτης 1565 μέτρα, πού ἔφραζε τὸ δρόμο προέλευσης τοῦ ἀντιπάλου μας πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀνατολικοῦ Γράμμου. Στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας εἶχαμε δυὸ βασικὰ στρατηγικὰ στηρίγματα, τὸν Πύργο Κοτύλης, ὑψοδείχτης 1758 καὶ Ἀηλιάς Ζουπανίου, ὑψοδείχτης 1805. Αὐτὰ τὰ δυὸ στηρίγματα ἔφραζαν τὸ δρόμο προέλασης τοῦ ἀντιπάλου μας πρὸς τὶς κοιλάδες τοῦ ποταμοῦ Σαραντάπορος.

Εἰδικὰ τὸ στήριγμά μας στὸν Ἀηλιά Ζουπανίου 1805, σὲ σύνδεση μὲ τὸ ἀπέναντι στρατηγικὸ στήριγμά μας στὴ Σκούρτζα, ὑψοδείχτης 1806, ἔκανε ἀδύνατη τὴ διάσπαση τοῦ μετώπου μας στὸ βουνίσιο συγκρότημα Τάλλιαρος, πού ἀπὸ ἓνα διάσελό του περνοῦσε ἓνας καρόδρομος πρὸς Ἑφταχώρι, πού ἦταν δυνατὸ νὰ τὸν χρησιμοποιήσει ὁ ἀντίπαλος γιὰ προώθηση τάνκς καὶ πεδινοῦ πυροβολικοῦ. Ὅσο ἐμεῖς θὰ κρατούσαμε τὸ φρούριό μας στὸν Ἀηλιά Ζουπανίου καὶ τὸ ἄλλο στὴ Σκούρτζα, διάσπαση τοῦ μετώπου μας στὸν Τάλλιαρο θὰ ἦταν ἀδύνατη.

Μὲ ἀπόφαση τοῦ ΓΑ μας, ὕστερα ἀπὸ πρότασή μου, ἐμεῖς θὰ διατηρούσαμε τὶς θέσεις μας στὰ φρούριά μας Ἀλεβίτσα, Πύργο Κοτύλης, Ἀηλιά Ζουπανίου, Σκούρτζα, ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωση πού ὁ ἀντίπαλος θὰ διασποῦσε τὸ μέτωπό μας καὶ θὰ προχωροῦσε στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀνατολικοῦ Γράμμου καὶ πρὸς Ἑφταχώρι. Ἡ πρόθεσή μας ἦταν, μὲ στήριγμα αὐτὰ τὰ φρούρια, νὰ περάσουμε σὲ στρατηγικὴ ἀντεπίθεση, ὅταν θὰ εἶχαμε σπάσει τὴν ἐπιθετικὴ προσπάθεια τοῦ ἀντιπάλου μας. Γι' αὐτὸ, αὐτὰ τὰ τέσσερα φρούριά μας τὰ εἶχαμε ὀχυρώσει κυκλικά, εἶχαμε ἀποθηκεύσει σ' αὐτὰ ἐφόδια γιὰ ἓνα μῆνα, εἶχαμε τοποθετήσει σ' αὐτὰ γερὰς βάσεις πυρὸς ἀπὸ ὀμαδικούς ὄλμους καὶ πολυβόλα.

Εἰδικὰ, γιὰ τὸ φρούριό μας στὸν Ἀηλιά Ζουπανίου, πρέπει νὰ σημειώσω

τ' ακόλουθα: Στη βάση του υψώματος είχαμε κάνει σε βάθος δεντροτομίες που δημιούργησαν φράγμα και κάτω από τους κορμούς και ανακατεμένα κλαριά είχαμε κάνει ναρκοπέδια. Αυτό το φράγμα ήταν ήμικυκλικό, γιατί το πίσω μέρος του υψώματος 1805, είναι απότομος αδιάβατος βαθύς γκρεμός. Λίγα μέτρα μετά τις ναρκοθετημένες δεντροτομίες, είχαμε φτιάσει αλληλοδιάδοχες ήμικυκλικές σειρές χαρακωμάτων και πολυβολείων, ως την κορυφή του 1805. Τα πολυβολεία είχαν ισχυρά σκέπαστρα από κορμούς δέντρων. Οί άτομικές θέσεις των μαχητών μας μέσα στα χαρακώματα είχαν ελαφρά σκέπαστρα, για να τους προφυλάσσουν από θραύσματα όβιδων πυροβολικού και όβλων. Είχαμε κατασκευάσει χωνευτά μέσα στη γη και με ισχυρά σκέπαστρα άμπριά, για ύπνο και ξεκούραση των μαχητών μας, γι' αποθήκες πυρομαχικών, τροφίμων, νερού. Είχαμε αποθηκεύσει πυρομαχικά, τρόφιμα, νερό, για ένα μήνα. Είχαμε από την πλευρά του γκρεμού τηλεφωνική σύνδεση του ανεξάρτητου λόχου μας 100 ανδρών με το Άρχηγείο Δυτικής Μακεδονίας, που μόνο απ' αυτό έπαιρνε διαταγές. Το ΑΔΜ δέν είχε δικαίωμα εγκατάλειψης του φρουρίου μας χωρίς την άδεια του Γενικού Άρχηγείου μας. Είχαμε σύνδεση και με ασύρματο. Από την πλευρά του γκρεμού είχαμε φτιάσει σχοινένια σκάλα, για να κατεβάζσουμε από εκεί το λόχο μας, όταν θα θεωρούσαμε ότι αυτό ήταν απαραίτητο (Φωτογραφία πορείας μου Νο 4).

Στις 29 προς 30 του Ιούνη και ώρα 21,00', ο Χείμαρρος πήγε στο Παληοκριμίνι, που είναι δίπλα από τον Άηλιά Ζουπανιοῦ, υψοδείκτης 1805, χωρίς την άδειά μου και χωρίς να υπάρχει λόγος. Άρα, πήγε εκεί για να συναντήσει εκπρόσωπο των μυστικών υπηρεσιών της αντίπαλής μας στρατιωτικής ήγεςίας, για να πάρει διαταγή εγκατάλειψης του φρουρίου μας στο ύψωμα 1805. Αυτό αποδειχεται ἔμμεσα και από τα ακόλουθα:

Στις 29 Ιούνη ἔγινε μετακίνηση τῆς 52 ταξιαρχίας στην περιοχή Πεντάλοφου, για να καλύψει τα μετόπισθεν τῆς II μεραρχίας. Ὑπενθυμίζουμε ότι ἡ 52 ταξιαρχία ἦταν ἐφεδρεία του Γενικού Ἐπιτελείου Στρατοῦ. Τῆ νύχτα τῆς 29 προς 30 Ιούνη, μετακινήθηκε ἡ 22 ταξιαρχία τῆς II μεραρχίας, ἀπὸ περιοχή Κρυονέρι-Πόρτας, πρὸς τὸ Πεντάλοφο, κοντὰ στὸν Τάλλιορο. Ἐκεῖ βρίσκονταν καὶ ἡ 21 ταξιαρχία τῆς ἴδιας μεραρχίας. Ἡ διαταγή του Β' Σώματος Στρατοῦ καθόριζε ἐπίθεση τῶν 21 καὶ 22 ταξιαρχιῶν γιὰ διάσπαση του μετώπου μας στὸν Τάλλιορο, τῆ νύχτα τῆς 1 πρὸς 2 Ἰούλη. Ὁ Χείμαρρος διέταξε τὸν διοικητὴ του λόχου μας στὸ ὑψωμα 1805, νὰ εγκαταλείψει αὐτὸ τὸ φρούριο τὸ σουρούπωμα τῆς πρώτης Ἰούλη. Ἐγὼ τότε βρισκόμουν στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τῆς 16ης ταξιαρχίας μας στὸ ὑψωμα Ἀνίτσα 1700, γιατί μετὰ τὴν κατάληψη του βουνοῦ Ὁρλιακας περιμέναμε ἐπίθεση τῆς X μεραρχίας στὴν κύρια γραμμὴ τῆς 16ης ταξιαρχίας. Σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἔγραψα στὸ τότε ἡμερολόγιό μου:

«1-7-1948. Βρίσκομαι στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τῆς 16ης ταξιαρχίας.

Είναι ώρα 22,00'. Παίρνω στο τηλέφωνο τον επιτελάρχη του ΑΔΜ, Βασίλη Βενετσανόπουλο και τον ρωτώ πώς πάμε στο κέντρο και στο άκρο άριστερο του μετώπου μας. Μου απάντησε: «Πήρε ο έχθρος τον 'Αηλιά Πενταλόφου», δηλαδή το ύψωμα 1805. Ρωτώ, «Πώς;» 'Απάντηση : «Με διαταγή του διοικητή του ΑΔΜ έφυγε το τμήμα μας». Ήρθε στο τηλέφωνο. Πάρα πολύ στεναχωρήθηκα. Ήρθα στην 16η ταξιαρχία για να βοηθήσω γιατί μάς πίεζε ο έχθρος, αλλά χάσαμε το φρούριο μας στον 'Αηλιά Πενταλόφου. Ήν θά βρισκόμουν στο Σταθμό του ΑΔΜ, ποτέ δεν θα παίρνονταν τέτοια απόφαση. Φεύγω άμέσως για το ΑΔΜ».

«2-7-1948. Μόλις έφθασα στο Σταθμό του ΑΔΜ, ρώτησα τον Χείμαρρο γιατί έδωσε διαταγή έγκατάλειψης του φρουρίου μας στον 'Αηλιά Πενταλόφου. Μου απάντησε ότι έδωσε αυτή τη διαταγή, γιατί θά θυσιάζονταν το τμήμα μας. «Γιατί δεν ζήτησες τη γνώμη μου;» Πάντα με κρεμασμένο το κεφάλι μου απάντησε ότι έκανε λάθος. Σταμάτησα τη συζήτηση, γιατί είχα πολύ θυμώσει. Ήγραφα στο Γενικό 'Αρχηγείο ότι ή διαταγή του Χείμαρρου έγκατάλειψης του φρουρίου μας στον 'Αηλιά Πενταλόφου είναι προδοσία, και ζήτησα άδεια να τον παραπέμψουμε στο στρατοδικείο». Σημειώνω ότι οί Ζαχαριάδης-Βαφειάδης-Μπαρτζιώτας, δεν μου επέτρεψαν να παραπέμψω τον Χείμαρρο στο στρατοδικείο.

'Από τὰ στοιχειά που παρέθεσα φαίνεται καθαρά ότι, ο Χείμαρρος έπωφελήθηκε της άπουσίας μου από τον Σταθμό Διοίκησης του ΑΔΜ, για να κάνει την προδοσία που έκθεσα. Είναι κακόγουστο άστειο ότι έκανε λάθος. Μεταξύ Σταθμού Διοίκησης ΑΔΜ και 16ης ταξιαρχίας μας, ύπηρχε κάθε στιγμή τηλεφωνική έπικοινωνία και τουλάχιστο τέσσερες φορές το κάθε είκοσιτετράωρο έπικοινωνία με άσυρμάτους. Ήρα, μπορούσε ο Χείμαρρος να ζητήσει τη γνώμη μου. Ήλλωστε, του είχα άπαγορέψει για τους λόγους που έκθεσα να διατάσσει έγκατάλειψη θέσεων μας χωρίς την άδειά μου. Ούτε και τώρα δεν έχω καμιά άμφιβολία ότι μάς πρόδωσε ο Χείμαρρος.

Σημειώνω ότι στην προσφυγιά μου είπε ο Βασίλης Μπαρτζιώτας τ' ακόλουθα για τον Βασίλη Γκανάτσο (Χείμαρρος): «Ο Γκανάτσος έκανε δήλωση άποκήρυξης του κομμουνισμού στα χρόνια της βασιλομεταξικής διχτατορίας. Μετά έγινε ταγματάρχης της όργάνωσης του διχτάτορα Μεταξά, «'Εθνική 'Οργάνωση Νεολαίας»-ΕΟΝ. Σ' αυτά τὰ χρόνια ήταν συνεργάτης του νομάρχη Κοζάνης, Χριστόπουλου».

Ρώτησα τον Μπαρτζιώτα, γιατί τοποθέτησαν στα τέλη του Μάρτη 1948 τον Χείμαρρο διοικητή του ΑΔΜ, και γιατί δεν έθεσαν ύπόψη μου τότε τὰ παραπάνω στοιχειά. Μου απάντησε ότι μ' έπιμονή του Βαφειάδη τοποθετήθηκε ο Χείμαρρος διοικητής του ΑΔΜ, ότι δεν μου γνωστοποίησαν τὰ παραπάνω στοιχειά, γιατί τότε θά ήταν άδύνατη ή συνεργασία μου με τον Χείμαρρο. Ή ουσία είναι ότι και οί τρεις (Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-

Βαφειάδης) ήταν υπεύθυνοι, αλλά ο Μπαρτζιώτας φόρτωσε στα 1950 κι αυτή την εθύνη μόνο στον Βαφειάδη.

Μιά πού τὸ ΓΑ μας ἀπαγόρευε νὰ παραπέμψω τὸν Χείμαρρο στὸ στρατοδικεῖο κι ἐπιπλέον τὸν ἄφησε ἔστω τυπικὰ διοικητὴ τοῦ ΑΔΜ, τὸ μόνο πού μοῦ ἀπόμεινε σὰν δυνατότητα ἦταν νὰ τοῦ ἀφαιρέσω κάθε πρωτοβουλία. Ὅμως, ἡ προστασία του ἀπὸ τὸ ΓΑ μας, τοῦ ἔδινε δυνατότητες ν' ἀποπειρᾶται νὰ μᾶς κάνει στραπάτσα. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ παρακολουθῶ κάθε κίνηση κι ἐνέργειά του. Αὐτὸ δυσκόλευε τὴ δουλειά μου.

—Ἄς δοῦμε πῶς ἀντιμετωπίσαμε τὸ ρήγμα πού μᾶς ἔκανε ὁ ἀντίπαλος, στὸ μέτωπό μας στὸν Τάλλιορο. Τὴ νύχτα τῆς πρώτης Ἰούλη, μόλις ἔμαθα ὅτι μὲ διαταγὴ τοῦ Χείμαρρου ἐγκατέλειψε ὁ λόχος μας τὸ φρούριό μας στὸν Ἄηλιὰ Ζουπανίου, ὑποδείχτης 1805, κατάλαβα ὅτι θὰ μᾶς κάνει ὁ ἀντίπαλος ἐπίθεση στὸν Τάλλιορο. Τὴν ἴδια στιγμή τηλεφώνησα ἀπὸ τὸν Σταθμὸ Διοίκησης τῆς 16ης ταξιαρχίας μας τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ Ἄηλιᾶ Ζουπανίου στὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας, καὶ ζήτησα νὰ στείλει μὲ ταχύτητα τὴν ἴδια νύχτα μιὰ ταξιαρχία τῆς 670 μονάδας μας στὸν Τάλλιορο. Ἄντι νὰ κάνει αὐτὸ τὸ στοιχειώδικο τὸ ΓΑ μας, ἀφαίρεσε τὸ μέτωπο τοῦ Τάλλιορου καὶ τῆς 16ης ταξιαρχίας μας ἀπὸ τὸ ΑΔΜ καὶ τὸ ἔδωσε στὴ διοίκηση τῆς 670 μονάδας μας. Ἀὐτὴ ἦταν μιὰ ἐξωφρενικὴ ἀπόφαση. Ἄμέσως διαμαρτυρήθηκα στὸ ΓΑ μας καὶ ζήτησα τὴν ἀνάκληση τῆς διαταγῆς του, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Τὸ πῶς ἀντιμετώπισε ἡ διοίκηση τῆς 670 μονάδας μας τὴ νέα κατάσταση καὶ τίς συνέπειες τῆς ἐξωφρενικῆς διαταγῆς τοῦ ΓΑ μας, θὰ τὸ ἐκθέσω σὲ ἐπόμενο κεφάλαιο. Ἐδῶ, θὰ συνεχίσω τὴν ἀφήγηση γιὰ τὸ πῶς ἀντιμετωπίσαμε τὸν ἀντίπαλο, στὸ μέτωπο πού ἀπόμεινε στὸ ΑΔΜ, σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς τρίτης φάσης τῆς μεγάλης μάχης.

Η ΤΡΙΤΗ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΜΑΧΗΣ, ΣΕ ΟΛΟ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ ΤΟΥ ΑΔΜ

Ἄπὸ τὰ στοιχεῖα πού παρέθεσα στὸ προηγούμενο ὑποκεφάλαιο, φαίνεται καθαρὰ ὅτι ὁ τρόπος πού ξετυλίχθηκε αὐτὴ ἡ φάση εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς προδοσίας τοῦ Χείμαρρου καὶ τῆς ἐξωφρενικῆς ἀπόφασης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας. Μετὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ μετώπου μας ἀπὸ τὸν Τάλλιορο ὡς τὴ Βασιλίτσα ἀπὸ τὸ ΑΔΜ, ἔπρεπε πρῶτα ἀπ' ὅλα ν' ἀντιμετωπίσω τὴ νέα κατάσταση, σὲ ὅ,τι ἀφοροῦσε τὸ ΑΔΜ. Μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ ΓΑ μας, τὸ ἕνα τάγμα τῆς ταξιαρχίας Δημοκρατικῆς Νεολαίας πού πολέμησε στὸ Λυκοπέρασμα-Σαρμάντζα-Μπινιάρη, πέρασε ὑπὸ τὴ διοίκηση τῆς 670 μονάδας μας. Τὸ ἄλλο τάγμα τῆς πού πολέμησε στὸν κυρίως Τάλλιορο παρέμεινε στὸ ΑΔΜ, ἐπειδὴ συμπτύχθηκε στὰ ἀντερείσματα τοῦ Ἄηλιᾶ Ζου-

πανίου. Τὸ πρῶτο ποῦ ἔκανα ἦταν ὅτι διέταξα αὐτὸ τὸ τάγμα νὰ μὴν ἀφήσει τὴν ἀντίπαλη ταξιαρχία νὰ προχωρήσει πρὸς χωριὸ Κοτύλη, γιατί ἔτσι θὰ ὑπερφαλαγγίζονταν τὸ μέτωπο τῆς 14ης ταξιαρχίας μας. Βασικά, αὐτὸ τὸ τάγμα μας κι ἕνας λόχος ποῦ στείλαμε στὸ ἀντέρεισμα Παληόστρουγκα, ὑποδείχτης 1302 μέτρα, σωστά ἀντιμετώπισαν τὴν ἐκεῖ κατάσταση. Λεπτομέρειες θὰ δώσω στὴ συνέχεια τῆς ἐξιστόρησης τῶν μαχῶν.

—Ἡ τρίτη φάση τῆς μεγάλης μάχης, στὸ ἀριστερὸ τοῦ ΑΔΜ. Ὑπενθυμίζω ὅτι τὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ἦταν ἀπὸ ἀλβανικὰ σύνορα ἀνατολικοῦ Γράμμου, μέχρι τὸ ρέμα τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονα. Ἡ μάχη ἐπαναλήφθηκε σ' αὐτὸν τὸν τομέα στὶς 3 Αὐγούστου, ἀπὸ τὴν XV μεραρχία καὶ μὲ τὶς τρεῖς ταξιαρχίες της, 45, 61, 73. Ἡ 45 ταξιαρχία ἔφθασε ἀπὸ Φλώρινα στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, στὶς 2-8-1948. Σὲ ὄλο τὸ χρονικὸ διάστημα, ἀπὸ 22 Ἰοῦνη μέχρι 2 Αὐγούστου, ἡ XV μεραρχία δὲν ξανάκανε ἐπιθέσεις, ἀλλὰ πῆρε ἀμυντικὴ διάταξη στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ. Αὐτὸ γράφουν καὶ οἱ συγγραφεῖς τῆς διεύθυνσης ἱστορίας στρατοῦ, στὸν εἰδικὸ τόμο τους ποῦ περιλαμβάνει τὶς ἐκστρατεῖες τους στὴ Ρούμελη καὶ Βόρεια Πίνδο, τοῦ 1948: Νὰ τί γράφουν:

«Ἡ XV μεραρχία, ποῦ μετέπεσε προσωρινὰ σὲ στατικὲς ἀποστολὲς σὰν συνέπεια τῆς φθορᾶς ποῦ εἶχε στὶς ἐπανειλημμένες προσπάθειές της γιὰ κατάληψη τῆς Ἀμμουδάς, ἦταν ἀκίνητη πρὸ τῶν τοποθεσιῶν Ἀμμουδάς - Ἀλεβίτσας καὶ Χιονάτο-Φλατσάτα, περίμενε τὴ δημιουργία εὐνοϊκῶν συνθηκῶν γιὰ νέες ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις πρὸς κατάληψη τῆς τοποθεσίας Ἀμμουδάς-Ἀλεβίτσας». (σελίδα 209).

Ἡ νέα ἐπιθετικὴ προσπάθεια τῆς XV μεραρχίας ὑποστηρίχτηκε, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πυροβολικὸ της, καὶ μὲ τὸ 104 σύνταγμα πεδινῶ πυροβολικοῦ ποῦ εἶχε σύνολο πυροβόλων 12, καθὼς καὶ μὲ ἀεροπορία.

Στὶς 3 Αὐγούστου καὶ ὥρα 02,30', ἄρχισε ἡ ἐπίθεση μὲ τὶς 45 καὶ 73 ταξιαρχίες κατὰ τῆς Ἀμμουδάς, ὑποδείχτης 1564. Κατέλαβαν τὴν τοποθεσία Καλὴ Βρύση μετὰ ἀπὸ σφοδρὸ ἀγώνα καὶ ὥρα 17,15' κατέλαβαν καὶ τὴν Ἀμμουδά, «Μετὰ ἐξάωρη πάλι σώματος πρὸς σῶμα μὲ χειροβομβίδες καὶ λόγχη...». (σελίδα 262, τοῦ ἴδιου βιβλίου) (Χάρτης Νο 8).

Στὶς 4 Αὐγούστου, συνεχίστηκε ἡ ἐπίθεση τῆς XV μεραρχίας γιὰ κατάληψη Ἀλεβίτσας, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Τὴ νύχτα τῆς 4 πρὸς 5 Αὐγούστου, ἀπὸ ὥρα 24,00' μέχρι 05,00' τῆς 5 Αὐγούστου, ἰσχυρὴ ἀντεπίθεσή μας γι' ἀνακατάληψη Ἀμμουδάς ἀπέτυχε, ἀπὸ λάθη τῆς διοίκησης τῆς 107 ταξιαρχίας μας. Γι' αὐτὴ γράφω στὸ τότε ἡμερολόγιό μου.

Τὸ πρωὶ τῆς 5 Αὐγούστου, ἐπίθεση τῆς 45 ἀντίπαλης ταξιαρχίας γιὰ κατάληψη ὑψώματος πρὸ τῆς Ἀλεβίτσας, ὑποδείχτης 1402, ἀπέτυχε. Ἡ

61 ταξιαρχία κατέλαβε τὰ ὑψώματα 1023 καὶ Ρεβένη 1115. Σημειώνω ὅτι ἀπὸ τῆς 5 Αὐγούστου ἀνέλαβε τὴ διοίκηση τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ὁ ἀντιστράτηγος Κιτριλάκης Στέλιος.

Στῆς 6 Αὐγούστου, ἡ XV μεραρχία ὀλοκλήρωσε τὴν κατάληψη τῆς Ἀμμουδάς. Στῆς 7 Αὐγούστου, ἡ 61 ταξιαρχία τῆς κατέλαβε τὸ παραμεθόριο ὑψωμα 1108, ἀλλὰ ἀνατράπηκε μὲ ἀντεπίθεσὶ μᾶς. Ἡ 45 ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ἀντέρεισμα Στενίτσκα-Τσαμ Ἀστένα, ἀλλὰ ἀνατράπηκε ἀπὸ ἀντεπίθεσὶ μᾶς. Μπῆκε στὴ μάχη ἡ 73 ταξιαρχία κι ἀνακατέλαβε αὐτὸ τὸ ἀντέρεισμα.

Στῆς 10 Αὐγούστου, γενικὴ ἐπίθεση καὶ τῶν τριῶν ταξιαρχιῶν τῆς XV μεραρχίας, γιὰ κατάληψη τῆς Ἀλεβίτσας, ὑποδείχτης 1585. Κατέλαβαν τὴ μικρὴ Ἀλεβίτσα καὶ ἄλλα ὑψώματα κι ἔφθασαν μπροστὰ στὴ μεγάλη Ἀλεβίτσα 1585.

Στῆς 11 Αὐγούστου, συνεχίστηκε ἡ ἐπίθεση κατὰ τῆς Ἀλεβίτσας καὶ τὴν κατέλαβαν. Ἡ πτώση τῆς ἦταν πολὺ σοβαρὴ ἀπώλειά μᾶς. Τελικὰ, ἔσπασε ἡ ἐπιθετικὴ προσπάθεια τῆς XV ἀντίπαλῆς μᾶς μεραρχίας στὴ Γκίνοβα 1425 καὶ στὸ ἀντέρεισμά τῆς. Τὰ εἶχαμε ὀχυρώσει κι ἐπανδρώσει μὲ ξεκούραστες δυνάμεις. Ἔτσι, σ' αὐτὸν τὸν τομέα, ἡ XV μεραρχία μπῆκε σὲ ἄμυνα. Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι προχώρησε πέρα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀντέρεισμα. Ἡ τελευταία ἐπίθεσὶ τῆς στῆς 12 Αὐγούστου μὲ τὴν 73 ταξιαρχία ἀπέτυχε, παρὰ τὴν ὑποστήριξη μὲ πυροβολικὸ κι ἀεροπορία.

Ἡ ἀποτυχία τῆς XV μεραρχίας νὰ καταλάβει τὴ γραμμὴ μᾶς στὸ ὑψωμα 1425 καὶ τὸ ἀντέρεισμά του, προκάλεσε ἀλλαγὴ τῆς κατεύθυνσης ἐπίθεσῆς τῆς, περνώντας ἀπὸ χωριὸ Λειβαδότοπος τὸν ποταμὸ Ἀλιάκμονα πρὸς Καψάλια, ὑποδείχτης 1272. Εἶχα ἔγκαιρα προβλέψει μιὰ τέτοια περίπτωσι καὶ εἶχαμε κάνει ὀχυρωματικὰ ἔργα στὰ Καψάλια-Ταμπούρι 1356-Γκάτσι 1301-Ψωριάρικα 1441, εἶχαμε βάλει σὲ διάταξη, στὰ Καψάλια τμήματά μᾶς πού τὰ εἶχαμε συγκροτήσει ἀπὸ ἀποθεραπευμένους ἐλαφρὰ τραυματίες μᾶς.

Στῆς 16 Αὐγούστου, ἡ XV μεραρχία προσπάθησε νὰ περάσει τὸν ποταμὸ Ἀλιάκμονα ἀπὸ τὸ χωριὸ Λειβαδότοπος μὲ τὴν 61 ταξιαρχία τῆς, πρὸς Καψάλια 1272. Ἡ ἐπίθεση ἄρχισε ὥρα 03,00'. Κτυπήθηκε δραστικὰ ἀπὸ τμήματά μᾶς καὶ μὲ ὄλμους ἀπὸ Καψάλια καὶ Ταμπούρι. Ἀκολούθησε ἀντεπίθεσὶ μᾶς πού ἀνάγκασε τὴν 61 ταξιαρχία νὰ ἐγκαταλείψει τὸ μικρὸ προγεφύρωμά τῆς στὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονα.

Στῆς 17 καὶ 18 Αὐγούστου, ἡ XV μεραρχία δὲν ἔκανε ἐπιθέσεις. Στῆς 19 Αὐγούστου, ἐπίθεση μὲ τῆς 73 καὶ 45 ταξιαρχίες. Μετὰ ἀπὸ σκληρὲς μάχες ἔφθασαν στὸ χωριὸ Πεῦκος καὶ μπροστὰ στὸ ὑψωμα Ταμπούρι 1356.

Στῆς 20 Αὐγούστου, οἱ 45 καὶ 73 ταξιαρχίες κατέλαβαν τὸ Ταμπούρι

1356, αλλά πέρα απ' αυτό δὲν προχώρησαν. Ἔτσι, καὶ απ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ ἔσπασε ἡ ἐπιθετικὴ προσπάθεια τῆς XV μεραρχίας.

—Ἀπὸ τὴν περιγραφὴ τῶν μαχῶν στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ἀπὸ 3 μέχρι 20 Αὐγούστου, ἡ ἀντίπαλὴ μας XV μεραρχία εἶχε μερικὲς ἐπιτυχίες, ὅπως κατάληψη Ἀμμούδας καὶ Ἀλεβίτσας, ἀπὸ σοβαρὰ λάθη τῆς διοίκησης τῆς 107 ταξιαρχίας μας. Σταθεροποιήσαμε ξανὰ τὸ μέτωπό μας στὸ ὕψωμα Γκίνοβα 1425 καὶ στὸ ἀντέρεισμά του ὡς τὸν ποταμὸ Ἀλιάκμονα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ ποταμοῦ, γιατί εἴχαμε κάνει ἐγκαιρὰ ὀχυρώσεις καὶ εἴχαμε βάλει ἐκεῖ σὲ διάταξη μονάδες τοῦ ΑΔΜ ποὺ στηρίζονταν σὲ ἰσχυρὲς βάσεις πυρός. Γιατί ὅμως εἶχε μερικὲς ἐπιτυχίες, ἡ XV ἀντίπαλὴ μας μεραρχία; Γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα δίνει πληροφορίες τὸ τότε ἡμερολόγιό μου. Ἀντιγράφω μερικὰ κομμάτια του:

«3-8-1948. Σήμερα τὰ χαράματα, ἄρχισε ἡ ἐχθρικὴ ἐπίθεση στὸν τομέα Βόλια-Ἀμμούδα, μὲ τὶς 61, 45 καὶ 73 ἐχθρικὲς ταξιαρχίες, μιὰ διλοχία ΛΟΚ, ὀχτὼ τάνκς, δώδεκα πυροβόλα. Αὐτὲς οἱ ἐχθρικὲς δυνάμεις ἀντιμετώπισαν τὸ 588 τάγμα τῆς 14ης ταξιαρχίας ποὺ ἀνῆκε ταχτικὰ στὴν 107 ταξιαρχία μας καὶ δυὸ τάγματα τῆς 107 ταξιαρχίας. Ἔγιναν σκληρὲς μάχες, πιὸ πολὺ στὸν τομέα τοῦ 588 τάγματος. Ὁ ἐχθρὸς εἶχε σοβαρὲς ἀπώλειες, ἀλλὰ καὶ μεῖς εἴχαμε σοβαρὲς ἀπώλειες.

»Ἡ ἀπώλεια βασικῶν θέσεών μας στὰ Βόλια-Πετρεπελένι-Νικολέρι, πιὸ πολὺ τῆς Ἀμμούδας, ὀφείλεται στὴ λαθεμένη ἐκτίμηση τῶν προθέσεων τοῦ ἐχθροῦ, ἀπὸ τὴ διοίκηση τῆς 107 ταξιαρχίας μας. Ἡ πρόθεση τοῦ ἐχθροῦ ἦταν ἡ κατάληψη Βόλια-Ἀμμούδα. Ἡ διοίκηση τῆς ταξιαρχίας μας δὲν συγκέντρωσε ἀμέσως τὶς δυνάμεις τῆς πρὸς ἐκείνη τὴν κατεύθυνση. Ἔτσι, βασικὰ τὸ βάρος τῆς ἐχθρικῆς ἐπίθεσης τὸ σήκωσε τὸ 588 τάγμα τοῦ Ἀχιλλέα Παπαϊωάννου, ποὺ δὲν ξεπερνοῦσε τοὺς 250 ἄνδρες συνολικὴ δύναμη. Αὐτὸ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα μεγάλες ἀπώλειες αὐτοῦ τοῦ τάγματος, χάσιμο βασικῶν θέσεων. Μᾶς δημιουργήθηκε ἄσχημη κατάσταση. Ἀποφασίσαμε νὰ πάει ἐκεῖ ὁ διοικητὴς τοῦ ΑΔΜ, Χεΐμαρρος. Ὁ ἴδιος τὸ ζήτησε. Νὰ δοῦμε τί θὰ κάνει στὴν Ἀλεβίτσα. Γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο, ἔστειλα δυὸ λόχους ἀπὸ τὴν ἐφεδρεία τοῦ ΑΔΜ, ἕναν οὐλαμὸ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, στὴ θέση Καψάλια, ὑποδείχτης 1272. Προσανατόλισα καὶ τὸν τρίτο λόχο τῆς ἐφεδρείας μας πρὸς Καψάλια».

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι μετὰ απ' ὅσα μᾶς ἔκανε ὁ Χεΐμαρρος μὲ τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ φρουρίου μας στὸν Ἀηλιά Ζουμανίου 1805, ἦταν ἐπικίνδυνο νὰ λείψω ἔστω καὶ λίγο ἀπὸ τὸν Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ ΑΔΜ. Τυπικὰ, ὁ Χεΐμαρρος ἦταν ἀκόμη διοικητὴς τοῦ ΑΔΜ, καὶ σὲ περίπτωσι ἀπουσίας μου μποροῦσε νὰ διατάξει ἐγκατάλειψη καὶ ἄλλης θέσης μας. Οὔτε μποροῦσα συνέχεια ν' ἄρνοῦμαι νὰ πάει κάπου στὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ μετώπου μας, γιατί παραπονιοῦνταν στὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας καὶ αὐ-

τό μου ἔκανε ἐπανειλημμένες παρατηρήσεις. Νά γιατί δὲν ἀπέριψα τὴν πρότασή του νὰ πάει στὴν Ἰαλεβίτσα, πού ἦταν καὶ ἡ τελευταία. Συνεχίζω τὴν ἀντιγραφὴ ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο μου:

«4-8-1948. Σήμερα ἔστειλα στὸν διοικητὴ τοῦ ΑΔΜ, τὸ ἀκόλουθο ραδιογράφημα: Κατάληψη ἀπὸ ἐχθρὸ Βόλια-Ἀμμούδα-Πετρεπελένι, σοβαρότατο ζήτημα. Ἀνακατάληψη Ἀμμούδας-Βόλια-Πετρεπελένι, πρέπει νὰ γίνῃ σήμερα. Πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ, σήμερα καὶ ὡς ἑπτὰ ἀπογευματινὴ, οὔτε βῆμα πρὸς τὰ πίσω. Ὅλη μέρα ρίχνετε ἀδιάκοπα μὲ ὄλμους καὶ πυροβολικὸ. Σκοπός, φθορὰ ἐχθροῦ, κόπωση καὶ παρεμπόδιση ὀργάνωσης καταχτημένου ἐδάφους. Ἀποφύγετε ὡς ἑπτὰ ἀπογευματινὴ ἐπιθέσεις. Προπαρασκευάσετε γερὴ ἀντεπίθεση μετὰ ἑπτὰ ἀπογευματινὴ, ὄχι ἀργότερα ἀπὸ ὀχτῶ ἀπογευματινὴ, ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα νὰ ἔχει φθάσει στὴν Ἰαλεβίτσα καὶ δεῦτερος λόχος Μαλέτσικου. Ἀπὸ ἑπτὰ ἀπογευματινὴ κι' ἔπειτα, ρίξτε μάζα πυρὸς ὄλμων καὶ πυροβολικοῦ χωρὶς προηγούμενο. Ἀπὸ Καψάλια θὰ ρίξουμε 300 βλήματα πυροβολικοῦ, στὰ Βόλια-Ἀμμούδα καὶ σὲ ἄξονες κίνησης τοῦ ἐχθροῦ. Ἀντεπίθεσή σας νὰ εἶναι ὀρμητικὴ, μὲ ὄλες τὶς δυνάμεις σας. Ἐχθρὸς πρέπει νὰ συντριβεῖ καὶ ν' ἀνακαταληφθοῦν θέσεις πού χάσαμε. Προσανατολίζουμε τρίτο λόχο Μαλέτσικου στὰ Καψάλια. Ὅταν ἀρχίσει ἀντεπίθεσή σας, μπορεῖ νὰ χτυπηθεῖ ἐχθρὸς ἀπὸ νῶτα στὰ Βόλια. Αὐτὴ ἡ ἐνέργεια θὰ γίνῃ ἀπὸ δυὸ διμοιρίες τρίτου λόχου Μαλέτσικου, πού βρίσκεται στὰ Καψάλια.

»Ἀντεπίθεσή σας, δύσκολο νὰ καθορίσουμε ἀπὸ δῶ. Ὑποδείχνουμε μιὰ κατεύθυνση ἀντεπίθεσης ἀπὸ νοτιοδυτικὰ Ἀμμούδας. Ἄλλη κατεύθυνση κατὰ μέτωπο Ἀμμούδας. Τρίτη, ἀνάμεσα Ἀμμούδας-Κοπάνγκας, γιὰ κύκλωση Ἀμμούδας. Χτύπημα ἀπὸ νῶτα στὰ Βόλια, ἀπὸ δυὸ διμοιρίες τρίτου λόχου Μαλέτσικου. Ἐξασφαλίστε συντονισμό ὄλων τῶν ἀντεπίθεσεων καὶ βολῆς ὄλμων καὶ πυροβολικοῦ. Κατάληψη παραπάνω θέσεων ἀπὸ ἐχθρὸ, ἀποτελεῖ τὸ μεγαλύτερο ὡς τώρα πλῆγμα πού μᾶς κατάφερε ὁ ἀντίπαλος.

»Διμοιρία Μπαρμπαλιῶ πού βρίσκεται στὰ Καψάλια, νὰ τραβηχτεῖ στὴν Ἰαλεβίτσα καὶ νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸ λόχο της. Καψάλια θὰ μείνῃ μόνο τρίτος λόχος Μαλέτσικου ὡς πέντε ἀπογευματινὴ καὶ μετὰ μόνο διμοιρία του. 4-8-1948, ὥρα 09.30'. Βλαντάς».

Ὅπως ἔμαθα τηλεφωνικὰ στὶς 23,00', ἡ ἀντεπίθεσή μας ἀπέτυχε. Ὑπῆρχαν ὄλες οἱ δυνατότητες νὰ πετύχει ἡ ἀντεπίθεση πού τοὺς ραδιογράφησα. Διαθέταμε σὲ κείνο τὸν τομέα ἑπτὰ λόχους, ὀχτῶ βαρειοὺς ὄλμους, τέσσερα ὀρειβατικὰ πυροβόλα, πλῆθος αὐτομάτων. Ὁ ἐχθρὸς δὲν εἶχε προφθάσει νὰ ὀργανώσει τὸ ἔδαφος. Ὅμως, ἡ ἀντεπίθεσή μας ἀπέτυχε, γιατί δὲν ἔγινε ὅπως ραδιογράφησα.

Διέθεσαν σοβαρὴ δύναμη γι' ἀνακατάληψη τοῦ Νικολέρι. Βασικά, τὸ

ἀνακατέλαβαν και μετά ὑποχρεώθηκαν νά τὸ ἀφήσουν. Ἔτσι διασκόρπισαν τίς δυνάμεις τους. Τὴν Ἀμμούδα τὴν μισοκατέλαβαν, ἀλλὰ τοὺς ἔλειπε ἀκριβῶς ἡ δύναμη ποὺ ἄσκοπα διέθεσαν στὸ Νικολέρι, γιὰ νά τὴν καταλάβουν ὀλοκληρωτικά.

Εἶναι ἡ δευτέρα φορά ποὺ ἀπεσταλμένος τοῦ ΑΔΜ πάει νά ὀργανώσει ἀντεπίθεση και δὲν τὰ καταφέρει. Τὴν μιὰ φορά ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ ΑΔΜ Βασίλης Βενετσανόπουλος, στὸν Ἀηλιά Γκρούσιας, τὴν ἄλλη ὁ διοικητῆς τοῦ ΑΔΜ Χείμαρρος, στὴν Ἀμμούδα. Γιατί ὁ Χείμαρρος παραβίασε τὴ ραδιογραφικὴ διαταγή μου; Ἔστερα σοῦ λένε ὅτι δὲν πρέπει νά παραπεμφθεῖ σὲ στρατοδικεῖο, εἴτε τουλάχιστο ν' ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ διοικητῆς τοῦ ΑΔΜ».

«7-8-1948. Μελέτησα τίς ἐκθέσεις τοῦ Ἀχιλλέα Παπαϊωάννου, τοῦ Νίκου Νικητίδη (Κόλιας). Ἄκουσα προφορικὴ ἐκθεση τοῦ διοικητῆ τοῦ ΑΔΜ γιὰ τίς μάχες στὰ Βόλια-Ἀμμούδα-Ἀλεβίτσα.

Ὁ διοικητῆς τοῦ ΑΔΜ, ὁ διοικητῆς τῆς 107 ταξιαρχίας Ἡλίας Ρούνης (Μπαρμπαλιάς), βλέπουν τὸ ἀποτέλεσμα και ὄχι τὴν αἰτία. Ἄφησαν τὸ τάγμα τοῦ Ἀχιλλέα Παπαϊωάννου μὲ 250 μαχητές ν' ἀντιμετωπίσει μιὰ φρέσκια ἐχθρική ταξιαρχία. Μετὰ ἀποροῦν πῶς ἔκανε σοβαρὰ στραπάτσα αὐτὸ τὸ τάγμα. Ἡ διοίκηση τῆς ταξιαρχίας δὲν εἶδε πῶς ἡ βασικὴ προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ ἦταν Βόλια-Πετρεπελένι-Ἀμμούδα. Γι' αὐτὸ δὲν διέθεσε ἐκεῖ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς δυνάμεις της. Τώρα, ἐντελῶς ἄστοχα προσπαθεῖ νά τὰ φορτώσει ὄλα στὸν Ἀχιλλέα».

Μετὰ τίς παραπάνω διαπιστώσεις μου, ἔστειλα τὸν ἐπιτελάρχη τοῦ ΑΔΜ Βασίλη Βενετσανόπουλο στὴν 107 ταξιαρχία, γιὰ νά κάνει ἀνακρίσεις. Παρόλο ποὺ τὸν κατατόπισα λεπτομερειακὰ γιὰ τὸ τί ἔπρεπε νά κάνει, μόλις ἔφυγε ἔγραψα ἕνα ἀναλυτικὸ γράμμα και τὸ ἔστειλα στὸν Βενετσανόπουλο, μ'ἐντολὴ νά τὸ διαβάσει στὸ διοικητῆ τῆς 107 ταξιαρχίας Ἡλίας Ρούνη (Μπαρμπαλιάς) και τὸν Πολιτικὸ Ἐπίτροπό του Κώστα Μπότση. Παραθέτω μερικὲς περικοπές του:

«Ἡ κατάσταση στὴν 107 ταξιαρχία, εἶναι ἀνησυχαστική. Γι' αὐτὸ χρειάζεται λεπτὸς χειρισμὸς, ἐξαιρετικὴ γρηγοράδα, αὐστηρότητα κομματική. Στὴ βάση του, ὄλο τὸ πρόβλημα εἶναι π ο λ ι τ ι κ ὸ. Οἱ σύντροφοι αὐτοῦ δημιούργησαν μόνοι τους, χωρὶς νά τὸ θέλουν και χωρὶς νά τὸ καταλάβουν, μιὰ ἐξαιρετικὰ ἄσχημη κατάσταση».

«Κατ' ἀρχή, ἡ ἄσχημη αὐτὴ κατάσταση ἀποδεικνύει ἀκόμη μιὰ φορά, πόσο ἄσχημα ἀποτελέσματα φέρνει τὸ σπάσιμο τῶν ὀργανικῶν δεσμῶν τῶν τμημάτων. Τὰ στελέχη μας δὲν μπόρεσαν νά ξεφύγουν ἀπὸ τὴ μαγαζιακὴ πολιτική. «Τὸ τμήμα μου». «Τὸ τμήμα σου». «Τί κάναμε ἐμεῖς». «Τί κάνατε ἐσεῖς» κλπ. Ἔτσι, οἱ νίκες μας στὸν τομέα Βόλια, στὴν πρώτη φάση τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀντὶ νά γίνει παράγοντας γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, σπου-

δαίο κίνητρο για έπαναστατική άμιλλα, έγινε αντικειμενικά παράγοντας φραξιονισμού».

«Φαίνεται πώς στο τάγμα του Ἀχιλλέα δημιουργήθηκε κατάσταση με την προαγωγή του, μιὰ πού δὲν δώσαμε ὅλες τὶς ἠθικὲς ἀμοιβὲς καὶ προαγωγὲς σὲ ὅσα στελέχη καὶ ἀπλοὺς μαχητὲς διακρίθηκαν. Σ' αὐτὸ φταίει καὶ ὁ Ἀχιλλέας, μιὰ πού δὲν ἔδωσε στὸ ΑΔΜ ὅλα τὰ στοιχεῖα. Τὰ στελέχη καὶ οἱ ἀπλοὶ μαχητὲς δὲν ἱκανοποιήθηκαν με τὴν προαγωγή τοῦ διοικητῆ τοῦ τάγματος με τὴν ὀνομασία τοῦ τάγματος σ' ἐπίλεκτο. Καθένας ἔβλεπε καὶ τὸν ἑαυτὸ του. Καθένας ἔχει φιλοδοξίες. Ἔτσι, ὅποιος διοικοῦσε σωστά καὶ ἔγινε σοβαρὸς συντελεστὴς στὶς νίκες μέσα σὲ σκληρὲς μάχες, ἔκανε τούτη δῶ τὴν ἀπλὴ σκέψη: Πολέμησα καλά. Ἦμουν καὶ ἐγὼ ἕνας ἀπὸ τοὺς συντελεστὲς τῆς νίκης. Ἄν, λοιπόν, μέσα σὲ τέτοιες μάχες καὶ νίκες δὲν ἀνταμείβομαι, τότε τί πρέπει νὰ κάνω γιὰ νὰ με ἀνταμείψουν;»

Παρακάτω, τὸ ἔδαφος γιὰ διαλυτικὴ δουλειὰ τοῦ ἐχθροῦ εἶναι ἀνοιχτό. Ὁ πράχτορας μποροῦσε πιά νὰ δουλέψει τοὺς δυσαρεστημένους. «Χύνουμε τὸ αἷμα μας, κερδίζουμε νίκες, γιὰ νὰ πάρουν οἱ ἀνῶτεροι τὰ γαλόνια».

«Ὁ διοικητὴς τῆς ταξιαρχίας, ἀπόσωσε τὸ κακό— Τὴν προαγωγή τοῦ Ἀχιλλέα καὶ τὴν ὀνομασία τοῦ τάγματός του ἐπίλεκτο, δὲν τὴν εἶδε σωστά. Ὁ ἴδιος φαίνεται πὼς ἔδωσε τὴ βάση γιὰ ν' ἀρχίσει ἕνα εἶδος φραξιονισμού, στὰ στελέχη καὶ στοὺς ἀπλοὺς μαχητὲς τῆς ταξιαρχίας του. Εἶχαμε ἀντιληφθεῖ αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἀλλὰ δὲν δώσαμε τὴ σημασία πού ἔπρεπε. Θυμᾶσαι; Εἶχε ἀνοιχτεῖ μιὰ ἄσχημη συζήτηση, γιὰ τὸ ποιὸς κέρδισε τὴ μάχη. Τὸ τάγμα τοῦ Ἀχιλλέα, εἴτε τὸ τάγμα τοῦ Κόλια».

«Ἡ κριτικὴ, ὅταν γίνεται ἄστοχα, ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου, ἔχει αὐτὰ τ' ἄσχημα ἀποτελέσματα. Ὁ διοικητὴς πρέπει νὰ σκέπτεται σοβαρά, ἀντικειμενικά καὶ γιὰ ὅλα. Πρέπει νὰ ξέρει π ο ὅ καὶ π ὅ τ ε μπορεῖ νὰ ἐκφράζει τὶς σκέψεις του. Ὅποιος θέλει νὰ ἔχει κύρος καὶ νὰ τὸν σέβονται, φυλάει σὰν τὰ μάτια του τὸ κύρος τῶν ἀνθρώπων πού καθοδηγεῖ. Τὸ κουτσομπολιὸ στὸ στενὸ περιβάλλον, ἢ κριτικὴ ἀπὸ τὰ τηλέφωνα, ἀνοίγουν ἄσχημους δρόμους, δημιουργοῦν ἀποσυνθετικὴ ἀτμόσφαιρα. Τὸ ἀποκρυστάλλωμά τους, εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς παράγοντες τῆς ἄσχημης κατάστασης πού ὑπάρχει στὸ τάγμα τοῦ Ἀχιλλέα, σὲ ὅλη τὴν ταξιαρχία».

«Ὁ Ἀχιλλέας εἶναι παλικάρι. Ἔχει σοβαρὴ τακτικὴ ἀντίληψη. Μὰ σὲ σειρὰ ζητήματα εἶναι χοντροκέφαλος, τοῦ λείπει ἢ πολιτικὴ ὀριμότητα. Νομίζει πὼς σχεδὸν ὅλα μπορεῖ νὰ τὰ κάνει με τὴν παλικαριά, ὅμως ὁ π ὅ - λ ε μ ο ς δ ι ε υ θ ὄ ν ε τ α ι μ ἔ τ ὄ μ υ α λ ὅ. Ἡ συναίσθηση τῆς εὐθύνης, δὲν ἔχει τοποθετηθεῖ σωστά στὸ κεφάλι του».

«Ἐφόσον τέτοια ἦταν ἡ κατάσταση πού ὑπῆρχε στὴν ταξιαρχία, ὅπως-δήποτε θὰ εἶχαμε στρατιωτικὲς ἀποτυχίες.

»Ὁ Ἀχιλλέας δὲν αἰφνιδιάστηκε. Ἐκτὸς ἀν θεωρεῖς αἰφνιδιασμὸ τὴν

ἄγνοια τῆς πραγματικῆς κατάστασης στοὺς τάγμα του. Τέτοιος αἰφνιδιασμός ὑπάρχει. Αὐτὸς εἶναι πολιτικὸς αἰφνιδιασμός. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι χειρότερο, ἀπὸ κείνο ποὺ φέρνει ὁ στρατιωτικὸς αἰφνιδιασμός».

«Ἡ διοίκηση τῆς ταξιαρχίας, μιὰ ποὺ ἀγνοοῦσε τὴν πραγματικὴ κατάσταση, αἰφνιδιάστηκε καὶ στρατιωτικά. Ἔτσι, δὲν ἔπαιξε τὸ ρόλο της. Τὰ γεγονότα τὴν πῆραν σβάρνα. Ἡ διοίκηση τῆς ταξιαρχίας δὲν κατάλαβε ἔγκαιρα τὶς προθέσεις τοῦ ἐχθροῦ. Αὐτὴ ἡ ἄγνοια, τὴν αἰφνιδίασε στρατιωτικά. Ἄν καταλάβαινε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ὅτι πρόθεση τοῦ ἐχθροῦ ἐκείνη τὴ μέρα ἦταν νὰ καταλάβει τὰ Βόλια-Ἀμμούδα, θὰ συγκέντρωνε στὴν Ἀμμούδα τὴ μεγαλύτερη δύναμη τοῦ τάγματος τοῦ Κόλια, μόλις ἄρχισε ἡ μάχη στὴν Καλμάτα. Αὐτὸ δὲν τὸ ἔκανε. Δὲν χρειάζονταν στρατιωτικὴ σοφία, γιὰ νὰ καταλάβει τὶς προθέσεις τοῦ ἐχθροῦ».

Μὲ τὸ παραπάνω γράμμα μου, ὄχι μόνο ἔκανα σωστὴ κριτικὴ, ἀλλὰ σωστὰ πρόβλεψα τὶς παραπέρα προθέσεις τῆς ἀντίπαλης στρατιωτικῆς ἡγεσίας. Σωστὰ ὑπέδειξα πῶς ἦταν δυνατό νὰ ὑπερνικηθεῖ ἡ ἄρρωστη κατάσταση στὴν 107 ταξιαρχία μας. Σωστὰ ὑπόδειξα ἐπιτάχυνση τῆς ὀχύρωσης στὴν Ἀλεβίτσα. Παραθέτω ἀκόμη δυὸ περικοπὲς ἀπὸ τὸ γράμμα μου:

«Νὰ ἐξετάσεις προσωπικὰ τὴν ὀχύρωση καὶ διάταξη στὴν Ἀλεβίτσα. Ἐκεῖ θὰ σᾶς κάνει σύντομα ἐπίθεση ὁ ἐχθρός».

«Μὴν ἀργεῖς σύντροφε Βασίλη, στὶς ἐνέργειές σου. Μὲ τὴν ἀναδιοργάνωση τὸ παρακάνετε σὲ βραδυκινήσια. Σπάζοντας τὰ μοῦτρα τοῦ ὀχθροῦ στὴν Ἀλεβίτσα, θὰ ξαναὑποχρεωθεῖ νὰ μπεῖ ἐκεῖ σ' ἄμυνα. Πιθανότατα, μὲ βάση τὰ Βόλια καὶ Λημέρια, θὰ ξεχυθεῖ πρὸς Καψάλια-Ψωριάρικα-Κούλα, γιὰ νὰ ὑπερφαλαγγίσει τὴν Ἀλεβίτσα, τὸ Χάρο, τὸν Πύργο Κοτύλης».

Ἀκριβῶς ὅπως πρόβλεψα ἔγινε στὴν πράξη. Μὲ τὴ διαφορά ὅτι, μιὰ ποὺ ἡ Ἀλεβίτσα ἦταν στὴν οὐσία ἀνοχύρωτη, δὲν ἔσπασε ἐκεῖ ὁ ἀντίπαλος τὰ μοῦτρα του, ἀλλὰ στὸν ὑποδείχτη 1425 μέτρα καὶ στὸ ἀντέρεισμά του ποὺ καταλήγει στὸν ποταμὸ Ἀλιάκμονα. Ὑψωμα καὶ ἀντέρεισμά του, τὸ εἶχαμε ἔγκαιρα ὀχυρώσει μὲ εἰδικὸ τμήμα ὀχύρωσης. Ἐγκαιρα ἔστειλα σ' αὐτὴ τὴ γραμμὴ ἓνα ξεκούραστο τμήμα μας, ποὺ διέθετε μιὰ ἰσχυρὴ βάση πυρός.

Νομίζω ὅτι μὲ τὶς περικοπὲς τοῦ γράμματός μου ποὺ παρέθεσα, ἔγινε κατανοητὸ γιὰ τοὺς ἀναγνώστες τὸ γιατί εἶχαμε σοβαρὲς ἀποτυχίες στο ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, κατὰ τὴν τελευταία φάση τῆς μεγάλης μάχης στὴ Βόρεια Πίνδο. Παραθέτω ἀκόμη μερικὰ κομμάτια ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό μου, γιὰ τὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας:

«11-8-1948. Σήμερα ὁ ἐχθρὸς πῆρε τὴν Ἀλεβίτσα καὶ τὸ φυλάκιο τῆς Γκίνοβας. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴ μεγαλύτερη ἀπώλεια γιὰ τὸ ΑΔΜ, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν ἐπιχειρήσεων, γιατί ἀπ'αὐτὴν τὴν κατεύθυνση θὰ γίνεῖ ὁ ἐλιγμός μας πρὸς τὸ Βίτσι, ἂν δὲν μπορέσουμε νὰ κρατηθοῦμε στοὺς Γράμμο. Ἡ πράξη

ἀπέδειξε ὅτι ἡ Ἀλεβίτσα ἦταν ἀνοχύρωτη. Ἡ διοίκηση τῆς 107 ταξιαρχίας, ἐπανειλημμένα μᾶς διαβεβαίωσε πὼς εἶχε ὀχυρώσει τὴν Ἀλεβίτσα. Αὐτὸ ὅς μᾶς γίνεи μάθημα. Χωρὶς νὰ κάνεις λεπτομερειακὸ κι αὐστηρὸ ἔλεγχο, δὲν πρέπει νὰ πιστεῦεις σ' αὐτὰ ποὺ σοῦ ἀναφέρουν. Εὐτυχῶς, ποὺ εἶχαμε κάνει ὀχύρωση σὲ παραπίσω γραμμὴ μὲ λόχους ὀχύρωσης τοῦ ΑΔΜ καὶ στερεωθήκαμε σ' αὐτὴ, ἀποκρούοντας τὶς ἐχθρικές ἐπιθέσεις».

«12-8-1948. Τὸ εὐχάριστο σήμερα εἶναι ὅτι σταθεροποιήσαμε τὸ μέτωπο τῆς 107 ταξιαρχίας. Στὴ Γκίνοβα ἔσπασε ἡ ἐπιθετικὴ προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ. Διαθέσαμε δυνάμεις γιὰ συνεχῆ βελτίωση τῆς ὀχύρωσης τῆς Γκίνοβας. Οἱ ὑπερασπιστὲς τῆς κατάλαβαν ὅτι πρέπει νὰ τὴν κρατήσουμε».

Γιὰ τὶς μάχες ποὺ ἔγιναν στὴν Ἀμμούδα καὶ Ἀλεβίτσα, γράφει καὶ ὁ ὑποστράτηγος σὲ ἀποστρατεία Ζαφειρόπουλος Δημήτρης, στὸ γνωστὸ μας βιβλίο του:

«Τὸ πρωὶ τῆς 3 Αὐγούστου, τὰ ἐξορμήσαντα τμήματα τῆς 73 ταξιαρχίας ἀπὸ νότια, τῆς 45 ταξιαρχίας ἀπὸ ἀνατολικά, κατόρθωσαν διαδοχικὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἴδια μέρα τὴν Ἀμμούδα, κατόπιν ἐξαώρου ἀγώνα ἀπὸ κοντὰ καὶ πάλης σώματος πρὸς σῶμα. Κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων ἐπὶ ἑπτὰ μέρες γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς Ἀμμούδας καὶ κατάληψης εὐνοϊκῶν θέσεων γιὰ ἐξόρμηση πρὸς Ἀλεβίτσα, ποὺ ἡ κατάληψή της ἐπετεύχθηκε τὸ βράδυ τῆς 10 Αὐγούστου τοῦ ἀνωνύμου ὑψώματος Ἀλεβίτσας.

Ἡ κατάληψη τοῦ ἀνωνύμου Ἀλεβίτσας, διευκόλυνε τὴ μετέπειτα ἐνέργεια κατὰ τοῦ τριγωνομετρικοῦ Ἀλεβίτσας, τοῦ τελευταίου πιά ἐρείσματος τῆς Ἀλεβίτσας, ποὺ ἡ κατάληψή του ἐπετεύχθηκε ὥρα 09,30' τῆς 11 Αὐγούστου», «ἡ πτώση τοῦ ὁποίου ἐπέφερε σοβαρὲς ἀπώλειες καὶ στίς δυὸ παρατάξεις». (σελίδα 406).

Ἔλα αὐτὰ εἶναι ἀλήθεια. Ὅμως, δὲν γράφει τί ἔγινε μετὰ τὶς 11 Αὐγούστου. Ἐπειδὴ ἔσπασαν τὰ μούτρα τους στὸ ὑψωμα Γκίνοβα 1425 καὶ στὸ ἀντέρεισμά του; Αὐτὸ τὸ γράφουν οἱ συντάχτες τοῦ τόμου τῆς ἱστορίας τοῦ Στρατοῦ, ποὺ ἔχει τὸν τίτλο «Ἡ ἐκκαθάριση τῆς Ροῦμελης καὶ ἡ πρώτη μάχη τοῦ Γράμμου 1948». Γράφουν ὅτι ὁ διοικητὴς τῆς XV μεραρχίας ἀνέφερε στὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὅτι «κατόπιν προσωπικῆς ἀναγνώρισής του... περὶ τῶν παρουσιαζομένων δυσχερειῶν προέλασης τῆς μεραρχίας, ἰδιαίτερα ἐξαιτίας τῆς κατοχῆς ὑπὸ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν τοῦ παρὰ τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα ὑψώματος 1425, διὰ τὴν κατάληψη τοῦ ὁποίου εἶχε ὀργανώσει νυχτερινὴ ἐνέργεια, κατόπιν ἀποτυχημένης ἐπίθεσης κατ' αὐτοῦ στὴ διάρκεια τῆς μέρας». Πρότεινε ἀλλαγὴ κατεύθυνσης τῆς ἐπίθεσής τους πρὸς Καψάλια. Τὴν ἀπέρριψε ἡ διοίκηση τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. «Ἡ μεραρχία διετάχθη νὰ ἐνεργήσει ἐπὶ τῆς καθορισθείσης κατεύθυνσης, Ἀλεβίτσα — Μονόπουλο—Σλήμνιτσα». (σελίδα 302). Ἐπιθέσεις πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση στίς 14 καὶ 15 Αὐγούστου, συντρίφτηκαν στὸ ὑψωμα 1425 καὶ στὸ ἀντέ-

ρεισμά του. Μασημένα τὸ γράφουν. «Κατὰ τὶς 14η καὶ 15η τίποτα τὸ ἀξιοσημείωτο στὸ ἀκροδεξιὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ». (στὸ ἴδιο, σελ. 302). Τελικά, τὸ Β' ΣΣ ἄλλαξε τὴν κατεύθυνση ἐπίθεσης τῆς XV μεραρχίας τοῦ πρὸς Καυκασία, ἀλλὰ καὶ κεῖ ἀπέτυχε.

— Ἡ τρίτη φάση τῆς μεγάλης μάχης, στὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ. Στὶς 3 τοῦ Ἰούλη, ξανὰ ἐπίθεση τῆς 51 ταξιαρχίας τῆς I μεραρχίας γιὰ κατάληψη τοῦ ὑψώματος Κολοκύθα, ἀπέτυχε. Αὐτὴ ἡ ταξιαρχία τέθηκε ἐκτὸς μάχης, ὅπως προηγούμενα καὶ ἡ 3η ὄρεινὴ ταξιαρχία. Τὶς ἀντικατέστησε ἡ 77 ταξιαρχία τῆς ἴδιας μεραρχίας.

Στὶς 2 τοῦ Ἰούλη, ἡ 53 ταξιαρχία τῆς II μεραρχίας, δέχτηκε ἀντέπιθεσὶ μας ἀπὸ ὑψωμα Πόρτα 1667 καὶ Κλεφτόβρυση 1576, κι ἔτσι δὲν μπόρεσε αὐτὴ νὰ καταλάβει τὰ ὑψώματα 1667 καὶ 1681.

Στὶς 3 Ἰούλη, ἡ 53 ταξιαρχία ξαναεπιτέθηκε στὰ ὑψώματα 1667 καὶ 1681 καὶ κατέλαβε μὲ ἀγώνα σώματος πρὸς σῶμα τὸ ὑψωμα 1667. Τὶς νυχτερινὲς ὥρες κατέλαβε καὶ τὰ ὑψώματα 1681 καὶ 1727 καὶ τὸ Κρυονέρι.

Στὶς 4 Ἰούλη, ἡ ἴδια ταξιαρχία κατέλαβε χωρὶς σοβαρὴ ἀντίστασὴ μας τὸ ὑψωμα 1508, κοντὰ στὸ χωριὸ Κυψέλη. Τὸ Παληοκριμίνι, ὑποδείχτης 1802, τὸ ἐγκαταλείψαμε χωρὶς μάχη στὶς 4 Ἰούλη.

Ἡ σχετικὰ γρήγορη προώθηση τῆς 53 ταξιαρχίας, στὶς 2, στὶς 3 καὶ στὶς 4 Ἰούλη, ὀφείλεται στὸ ὅτι τὰ ἐκεῖ τμήματά μας ἔδιναν μάχη ὑποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ, μιὰ πού ἀναγκαστικὰ θὰ ἐγκαταλείπαμε τὰ παραπάνω ὑψώματα, μετὰ τὸ ρήγμα τοῦ μετώπου μας, στὸν Τάλλιαρο, στὶς 2 τοῦ Ἰούλη. Ἄς ξαναγυρίσουμε στὸ μέτωπο τῆς I ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, πού ἦταν κομμάτι τοῦ κέντρου τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ. Μετὰ τὴν οὐσιαστικὴ ἀποδιοργάνωση τῶν 3ης ὄρεινῆς καὶ 51ης ταξιαρχιῶν τῆς I ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας ὡς καὶ τὶς 3 Ἰούλη, αὐτὴ πῆρε ἀμυντικὴ διάταξη μὲ τὴν 77 ταξιαρχία τῆς, ἀναδιοργάνωσε τὶς ἄλλες δυὸ ταξιαρχίες τῆς, ὡς τὶς 9 Ἰούλη.

Στὶς 10 Ἰούλη καὶ ὥρα 02,30', ἡ I μεραρχία ξανάρχισε ἐπίθεσὶ τῆς μὲ τὴν 3η ὄρεινὴ ταξιαρχία τῆς, ἀπὸ κατεύθυνση Τζαμί, ὑποδείχτης 1367—Γκρούσια 1620, γιὰ κατάληψη ὑψώματος Κολοκύθας. Χρησιμοποίησε καὶ δυὸ Λόχους Ὀρεινῶν Καταδρομῶν — ΛΟΚ. Ἄπὸ ἔλλειψη ἐπαγρύπνησης τῆς διοίκησής μας στὸ ὑψωμα Κολοκύθα, οἱ δυὸ ΛΟΚ αἰφνιδίασαν 4 πολυβολεῖα μας, σκότωσαν μέσα σ' αὐτὰ τοὺς ὑπερασπιστὲς τους, κι ἔτσι καταλήφθηκε τὸ ὑψωμα Κολοκύθα. Αὐτὸ το ὑπεράσπιζε τὸ ἴδιο τάγμα πού αἰφνιδιάστηκε καὶ στὸ ὑψωμα Ἀηλιάς Γκρούσιας. Τὸ διοικοῦσε ὁ Γιάννης Καριοφίλης (Στάθης). Εἶναι νύματα ὅτι τὸν ντουφεκίσαμε, γιὰ τὴν ἀπώλεια τῆς Κολοκύθας. Ζεῖ στὴν Τασκένδη τοῦ Οὐζμπεκιστάν, σὰν πολιτικὸς πρόσφυγας.

Μετὰ τὴν κατάληψη τοῦ ὑψώματος Κολοκύθα, ἡ 3η ὄρεινὴ ταξιαρχία συνέχισε τὴν ἐπίθεσὶ τῆς πρὸς τοποθεσίαν Σπανοῦδες. Μπῆκε στὴ μάχη

και ή 77 ταξιαρχία. Ήγιναν σκληρές μάχες 4 ώρων και οι δυο ταξιαρχίες κατέλαβαν τὸ ὕψωμα Γκρούσια, ὕψοδείχτης 1620. Τίς χτυπήσαμε ἀπὸ Πύργο Κοτύλης μὲ δραστικά πυρὰ δλμων και μετὰ μὲ ἀντεπίθεσή μας τίς ἀνατρέψαμε κι ἀνακαταλάβαμε τὸ ὕψωμα 1620. Νὰ πῶς χαρακτηρίζουν αὐτὴ τὴν ἀντεπίθεση, οἱ συγγραφεῖς τοῦ τόμου τῆς ἱστορίας τοῦ Στρατοῦ, πὸν περικοπές της ἔχουμε παραθέσει:

«Τὸ ἐπὶ τῆς Γκρούσιας 597 τάγμα τῆς 77 ταξιαρχίας ἀμύνθηκε σθεναρά, ἀλλὰ ὑφιστάμενο αἱμορραγία σὲ γυμνὸ κι ἀκάλυπτο χῶρο τῆς κορυφογραμμῆς Γκρούσιας πὸν κατεῖχε μιὰ πὸν βάλλονταν ἀπὸ παντοῦ, ἀναγκάστηκε σὲ σύμπυξη τοῦ ἀριστεροῦ του τὴν 03,00' στοῦ βορειότερο ἀντέρεισμα Τρία Κυπαρίσσια και ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸ 105 τάγμα» (σελίδα 185).

Γιὰ τὴν πορεία τῶν μαχῶν τῆς I ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ ἡ ἔκθεση τοῦ διοικητῆ της ὑποστρατήγου Πετζόπουλου Θωμᾶ, πρὸς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, πὸν δημοσιεύεται στοῦ παραπάνω βιβλίου:

«Ἐφτὰ τάγματά μου κατάκοπα ἀπὸ συνεχεῖς προσπάθειες και ἄυπνίας μὲ σημαντικὲς ἀπώλειες, δὲν παρέχουν ἐγγύηση ἐπαρκοῦς κάλυψης πλευρῶν μου κι ἐκπλήρωση τοῦ συνόλου τῆς ἀποστολῆς τῆς μεραρχίας». (στοῦ ἴδιο, σελ. 190). Ἡ μεραρχία του εἶχε 9 τάγματα.

Ἐξαιτίας τῶν ἀπωλειῶν της, ἡ I μεραρχία ἔμεινε ἀδρανῆς στὶς 12 και 13 Ἰούλη και ἔφτιαχνε πρόχειρη ὀχύρωση τῶν μονάδων της. Ἐμεῖς ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐκμεταλλευτοῦμε αὐτὴν τὴν κατάσταση, γιατί ἀπὸ ἀδυναμίες τῆς διοίκησης τῆς 14ης ταξιαρχίας μας εἶχαν πάθει τὰ τάγματά της σημαντικὲς ἀπώλειες.

Γιὰ νὰ καταλάβουμε τί κατάφερε ἡ I ἀντίπαλῆ μας μεραρχία στοῦ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ἀπὸ 27 Ἰούνη μέχρι 14 Ἰούλη, ἀναφέρω ὅτι οἱ τρεῖς ταξιαρχίες της προχώρησαν μόνο 4 μὲ 5 χιλιόμετρα. Νὰ ἀκόμη μιὰ περικοπὴ ἀπὸ τὸν ἴδιο τόμο τῆς ἱστορίας τοῦ Στρατοῦ τους:

«Ἡ ἐξωτερικὴ ἀμυντικὴ τοποθεσία τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν σ' αὐτὴν τὴν περιοχὴ, Πύργος—Γκρούσια—Γούπατα, παρέμεινε ἀπαραβίαστη κι ἔτσι ἡ μεραρχία δὲν μπόρεσε νὰ πραγματοποιήσει τὸν ἀντικειμενικὸ σκοπὸ πὸν καθόριζε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ». (σελίδα 186).

Τὰ χαράματα τῆς 18 Ἰούλη, μετὰ ἀπὸ προπαρασκευὴ μὲ παρατεταμένο βομβαρδισμό ἀπὸ πυροβολικὸ κι ἀεροπορία, ἐπανελάβε τὴν ἐπιθετικὴ προσπάθειά της ἡ I ἀντίπαλῆ μας μεραρχία. Ἡ 77 ταξιαρχία της κατέταβε μὲ σκληρὸ ἀγῶνα τὸ ὕψωμα Γκρούσια, ἀλλὰ ἀναχαιτίστηκε ἀπὸ πυρὰ μας ἀπὸ τὸ ὕψωμα 1632 και μὲ ἀντεπίθεσή μας ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕψωμα. Τὴν ἴδια μέρα, ἡ 3η ὀρεινὴ ταξιαρχία ἔκανε ἐπίθεση ἀπὸ Κολοκῦθα γιὰ κατάληψη ἀνώνυμου ὑψώματος, βόρεια τοῦ ὑψώματος 1620, ἀλλὰ ἀναχαιτίστηκε μὲ ἀντεπίθεσή μας. «Πιὸ σοβαρότερα ἐπέδρασαν στὴν ἀνακοπὴ τῆς προέλασῆς της, τὰ συναντηθέντα κατὰ βάθος ναρκοπέδια και οἱ συνεπεία τους ἀπώλειες. Ἐξαι-

τίας τους διατάχθηκε ή επανεγκατάσταση τών τμημάτων επίθεσης στις αρχικές θέσεις τους». (στο ίδιο, σελ. 217).

Στις 19 Ίούλη, ή 77 ταξιαρχία έκανε επίθεση για νά καταλάβει τó ύψωμα 1632, αλλά απέτυχε. Τή νύχτα τής 19 πρός 20 Ίούλη, άντεπίθεσή μας από 1632 κατά τής 77 ταξιαρχίας και επιδρομή μας στα Λημέρια κατά τής 3ης όρεινης ταξιαρχίας, δέν είχαν τ' άναμενόμενα άποτελέσματα.

Τό άποτέλεσμα τής επιθετικής προσπάθειας τής I άντίπαλης μας μεραρχίας, από 10 μέχρι 20 Ίούλη, όχι μόνο ήταν μηδαμινό, αλλά ύποχρεώθηκε νά μπει σέ άμυντική διάταξη. Άπό 20 μέχρι 31 Ίούλη, δέν ξανάκαμε επιθέσεις. Άμυντική ήταν ή στάση της και ως τις 4 Αύγουστου.

Στις 4 Αύγουστου εξαπολύσαμε γενική άντεπίθεση, σέ όλο τó μέτωπο τών XV και I μεραρχιών. Νά πώς περιγράφεται ή άντεπίθεσή μας στο μέτωπο τής I μεραρχίας στον τόμο τής ίστορίας του Στρατού πού άναφέραμε και γι' άλλες περιπτώσεις:

«Στον τομέα τής I μεραρχίας σφοδρές άντεπιθέσεις εξαπολύθηκαν κατά Γκρούσιας από νότια από τó ύψωμα 1632 τής κορυφογραμμής Γούπατα. σέ συνδιασμό μέ πλευρική άντεπίθεση από δυτικά από την κατεύθυνση του ύψώματος 1620 Γκρούσια. Έγινε άγώνας σώματος πρός σώμα στο σκοτάδι τής νύχτας μέ άγριο πείσμα και από τους δυό άντιπάλους, μιá πού τά πυρά πυροβολικού και πεζικού σίγησαν έξαιτίας του άγώνα σώματος πρός σώμα. Στο έκτεταμένο πεδίο τής μάχης, μόνο οί χειροβομβίδες, ή λόγχη και οί άλαλαγμοί τών επιτιθεμένων κομμουνιστοσυμμοριτών και τών άμυνομένων έτάραζαν τó σκοτάδι τής νύχτας». (σελίδες 263-264). Τελικά, οί άντεπιθέσεις μας άποκρούστηκαν, κυρίως από άνεπάρκεια δυνάμεών μας, πού δέν επέτρεπε νά τροφοδοτούμε την άντεπίθεσή μας μέ νέες ξεκούραστες δυνάμεις.

Όπως θά περιγράψουμε αναλύοντας την κατάσταση στο μέτωπο τής 670 μονάδας μας, ό άντίπαλος την πήρε σβάρνα και την πέταξε τελικά από την περιοχή του Σμόλικα στις πλαγιές του δυτικού Γράμμου, τή νύχτα 4 πρός 5 Αύγουστου. Αυτό δημιούργησε νέα κατάσταση και για τó Άρχηγέο Δυτικής Μακεδονίας πού διοικούσα.

Έτσι, στις 8 Αύγουστου έγινε στην Κοζάνη μιá σύσκεψη, ύπό τή προεδρεία του άρχηγού του Γενικού Έπιτελείου άντιστρατήγου Γιαντζή Δημήτρη. Άποφασίστηκε ν' άφίσει ή II μεραρχία την 21 ταξιαρχία της στις περιοχές Έφταχωρίου—Πενταλόφου. Η 52 ταξιαρχία πού ήταν έφεδρεία του Γενικού Έπιτελείου νά μείνει στις περιοχές Κούτσουρο — Γάβρο. Αυτές οί δυό ταξιαρχίες θά εξασφάλιζαν τά μετόπισθεν τών δυνάμεων πού θά επιτίθονταν στο νέο μέτωπο του ΑΔΜ, στην κοιλάδα του ποταμού Σαραντάπορος, για νά υπερφαλαγγίσουν τó κέντρο του μετώπου μας. Οί 22 και 53 ταξιαρχίες τής II μεραρχίας, θά επιτίθονταν από Παληόστρουγκα, ύψοδείχτης 1302,

πρὸς Τρία Σύνορα 1464, γιὰ νὰ ὑπερφαλαγγίσουν τὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ. Ἔτσι προστέθηκε στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, ἀκόμη μιὰ ἀντίπαλή μας ταξιαρχία. Ἀπὸ τὶς 8 Αὐγούστου, τὸ ΑΔΜ ἀντιμετώπιζε τὶς ἀκόλουθες ἀντίπαλες δυνάμεις: Τὴν XV μεραρχία μὲ τρεῖς ταξιαρχίες. Τὴν I μεραρχία μὲ τρεῖς ταξιαρχίες. Τὴν II μεραρχία μὲ δυὸ ταξιαρχίες. Στ' ἄμεσα μετόπισθεν τοῦ νέου δεξιοῦ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ εἶχαν διάταξη ἡ 21 ταξιαρχία τῆς II μεραρχίας καὶ ἡ 52 ταξιαρχία ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Μετὰ αὐτὴ τὴν παρένθεση συνεχίζουμε τὴν ἀφήγηση τῶν μαχῶν στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ.

Στὶς 8 Αὐγούστου, ἡ I μεραρχία προαπαρασκεύασε ἐπίθεσή της γιὰ τὶς 9, γιὰ κατάληψη τοῦ συγκροτήματος Γούπατα. Μετὰ τὴν ἀνέβαλε γιὰ τὶς 11 Αὐγούστου, γιὰ νὰ συνδυαστεῖ μὲ παρόμοια ἐπίθεση τῆς 53 ταξιαρχίας πρὸς τὸν ἴδιο στόχο.

Στὶς 11 Αὐγούστου τὸ πρῶι ἄρχισε ἐπίθεση μὲ τὶς 51 καὶ 77 ταξιαρχίες τῆς I μεραρχίας καὶ μὲ τὴν 53 ταξιαρχία τῆς II μεραρχίας. Ὡρα 17,20' μετὰ ἀπὸ σκληρὲς μάχες, οἱ τρεῖς ἀντίπαλες ταξιαρχίες κατέλαβαν τὰ Γούπατα. Τὴν ἐπίθεσή τους βοήθησαν ἀποφασιστικὰ πολλὰ πυροβόλα, ἀεροπλάνα καὶ τάνκς.

Στὸ δεξιὸ τῆς I μεραρχίας, ἔκανε ταυτόχρονη ἐπίθεση ἡ 3η ὀρεινὴ ταξιαρχία της, σὺν ἓνα τάγμα τῆς 77 ταξιαρχίας. Μετὰ ἀπὸ σκληρὲς μάχες, κατέλαβαν τὸ ὕψωμα Γκρούσια 1620. Συνέχισαν τὴν ἐπίθεσή τους πρὸς Χάρο, πού στὸν ἐπιτελικὸ χάρτη ὀνομάζεται Ξεκομμένο. Ἡ κατάληψή του θ' ἀπομόνωνε τὸν Πύργο Κοτύλης, ὑποδείχτης 1758. Ἡ διοίκηση τῆς 14ης ταξιαρχίας μας (Γιῶργος Γεωργιάδης) πρότεινε ἐγκατάλειψη τοῦ Χάρου — Ξεκομμένου. Ἀπέρριψα κατηγορηματικὰ αὐτὴν τὴν πρόταση, ἔφυγα ἀμέσως γιὰ τὸ Σταθμὸ Διοίκησης τῆς 14ης ταξιαρχίας μας, γιὰ νὰ ἐπιβλέψω στὴν ἄμυνά μας στὸ Χάρο. Στὴ συνέχεια, θὰ παραθέσω γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ τότε ἡμερολόγιό μου.

Μιὰ πού ἡ I μεραρχία δὲν κατάφερε νὰ καταλάβει τὸ Χάρο καὶ Πύργο Κοτύλης, πρότεινε στὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ γίνεῖ συνδυασμένη ἐνέργεια γιὰ ὑπερφαλάγγισή τους. Μ' ἐπίθεση τῆς I μεραρχίας ἀπὸ Τζαμί, ὑποδείχτης 1367 καὶ ἀπὸ Λημέρια 1413 πρὸς Ποδάρι 1341 καὶ Μέσο Ποδάρι 1272 καὶ 1163 μὲ κατεῦθνη Ἄσπρη Πέτρα 1528 — Τούχουλη 1517. Ἡ XV μεραρχία ἀπὸ Γλυκονέρι πρὸς Τούχουλη 1517 καὶ ἀπὸ Καψάλια 1272 πρὸς Ταμπούρι 1356. Οἱ 53 καὶ 22 ταξιαρχίες τῆς II μεραρχίας ἀπὸ Παληόστρουγκα, ὑποδείχτης 1302 πρὸς Τρία Σύνορα 1664 γιὰ νὰ ἐνωθοῦν στὰ Μπαϊρια 1668 μὲ τὶς ταξιαρχίες τῆς I μεραρχίας. Ἔτσι θὰ κυκλώνονταν ἀπ' ὅλες τὶς μεριεὶς ὁ Πύργος Κοτύλης καὶ ὁ Χάρος. Τί ἔγινε στὴν πράξι;

Στὶς 14 καὶ 15 Αὐγούστου, ἡ I μεραρχία δὲν ἔκανε κάτι τὸ ἀξιοσημείωτο. Στὶς 16, ἡ 51 ταξιαρχία της κατέλαβε κοντὰ στὸ ρέμα τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονα τὸ Γλυκονέρι, τὸ ὕψωμα Ἀηλιάς, τὴ Μουσκαρίτσα. Σ' αὐτὲς τὶς θέσεις

ἔγινε ἀγώνας σώματος πρὸς σῶμα με χειροβομβίδες, λόγχες καὶ μαχαίρια. Αὐτὲς τὶς θέσεις ὑπεράσπιζε μιὰ διλοχία μας, κυρίως ἀπὸ ἀποθεραπευμένους τραυματίες μας.

Στις 17, ἡ 51 ταξιαρχία συνέχισε τὴν ἐπίθεσή της πρὸς Τούχουλη. Μετὰ ἀπὸ σκληρὸ ἀγώνα κατέλαβε τὴ δασωμένη κορυφὴ 1517 καὶ τὰ Μπουνάρια.

Στις 18, ἡ 51 ταξιαρχία συνέχισε τὴν ἐπίθεσή της γιὰ κατάληψη Ἐσπρης Πέτρας, ὑψοδείχτης 1528. Ἐγινε σκληρὸς ἀγώνας σώματος πρὸς σῶμα, ἀπὸ βράχο σὲ βράχο, ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο. Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι κατέλαβαν τὸ ὕψωμα 1528. Κατέλαβαν μόνο μερικὰ δευτερεύοντα ὑψώματά του.

Στις 19, συνδυασμένη ἐπίθεση τῶν 51 καὶ 3ης—ὄρεινῆς—ταξιαρχιῶν γιὰ κατάληψη τῶν ὑψωμάτων Μπαῖρια, ὑψοδείχτης 1668—Τούμπα 1644—Τσαῖρια. Ἐφθασαν στὶς βάσεις αὐτῶν τῶν ὑψωμάτων. Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰ κατέλαβαν. Γιὰ μιὰ στιγμή κατέλαβαν τὴν Τούμπα 1644, ἀλλὰ ἀνατράπηκαν με ἀντεπίθεσή μας. Γιὰ τὴ σκληρότητα τῶν μαχῶν στὶς 19 Αὐγούστου, οἱ συγγραφεῖς τοῦ τόμου ποὺ περιγράφει τὶς μάχες στὴ Βόρεια Πίνδο, γράφουν:

«Διεξάγονται ἀγῶνες σώματος πρὸς σῶμα, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες πέφτουν εἴτε τραυματίζονται με μαχαίρια τῶν συμμοριτῶν, οἱ συμμορίτες σκοτώνονται εἴτε τραυματίζονται ἀπὸ λόγχες τῶν στρατιωτῶν...». (σελίδα 321).

Στις 19 Αὐγούστου, ἔσπασε ἡ ἐπιθετικὴ προσπάθεια τῶν 51 καὶ 3ης—ὄρεινῆς—ταξιαρχιῶν. Στὴν ἴδια περιοχὴ εἶχε σπάσει καὶ ἡ ἐπιθετικὴ προσπάθεια τῆς XV μεραρχίας. Ἐτσι, τὸ Ἄρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, σταθεροποίησε τὸ κέντρο τοῦ μετώπου του, Πύργος Κοτύλης, ὑψοδείχτης 1758 — Χάρος εἴτε Ἐσκομμένο — Μπαῖρια 1668 — Τούμπα 1644 — Τσαῖρια — Ἐσπρη Πέτρα 1228 — Λευκάδια 1261 — Ταμπούρι 1356. Πίσω ἀπ' αὐτὴ τὴ γραμμὴ εἶχαμε ὀχυρώσει ἄλλη γραμμὴ. Τὴν παραπάνω γραμμὴ μας (ἐκτὸς Πύργο Κοτύλης καὶ Χάρο Ἐσκομμένο), τὴν ἐγκαταλείψαμε τὸ ἀπόγεμα τῆς 20 Αὐγούστου, ἀφήνοντας μόνο ἐλαφρὰ τμήματά μας γιὰ νὰ διατηρεῖται ἡ φυσιγνωμία τῆς μάχης. Οἱ ὑπόλοιποι ὑπερασπιστὲς της συμπύχθηκαν πρὸς Μονόπυλο, γιὰ νὰ πάρουν μέρος στὸ γενικὸ ἐλιγμὸ μας ἀπὸ Γράμμο πρὸς Βίτσι. Τὸ τάγμα τῆς 14ης ταξιαρχίας ποὺ ὑπεράσπιζε τὸν Πύργο Κοτύλης καὶ τὸν Χάρο Ἐσκομμένο, ἔμεινε στὶς θέσεις του, με διαταγὴ νὰ περάσει ἀπὸ κεῖ στὸ βουνὸ Σνιατσικο, στὰ βαθιὰ μετόπισθεν τῆς ἐπιθετικῆς διάταξης τοῦ ἀντιπάλου μας.

— Αὐτὴ ἦταν ἡ πραγματικὴ κατάσταση στὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, στὶς 20 Αὐγούστου 1948. Γιὰ τὴν πορεία τῶν μαχῶν στὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ὑπάρχουν στοιχεῖα στὸ τότε ἡμερολόγιό μου. Παραθέτω μερικὰ κομμάτια του:

«10-7-1948. Σήμερα κατέλαβε ὁ ἐχθρὸς τὰ ὑψώματα Γκρούσια, χωρὶς

μεγάλη προσπάθειά του. Τὰ «ὕπερασπίζονταν» τὸ ἴδιο τάγμα, πὺ ἔκανε τὰ στραπάτσα στὸν Ἑηλιὰ Γκρούσιας καὶ στὰ Λημέρια. Τώρα, κυριολεχτικά διαλύθηκε αὐτὸ τὸ τάγμα».

«Τὸ κακὸ μεγάλωσε μὲ τίς δικές μας βραδυνές ἀντεπιθέσεις, γι' ἀνακατάληψη Γκρούσιας. Εἶχαμε μεγάλες ἀπώλειες. Νεκροὶ καὶ τραυματίες 138, χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ἐπὸ τὸ δεξιὸ διεύθυνε ὁ Πολιτικὸς Ἐπίτροπος τῆς 14ης ταξιαρχίας, Γιώργος Βασίλκος. Ἡ ἀντεπίθεση ἔγινε χωρὶς ψυχὴ. Αὐτὸ στοίχισε ἀκριβά. Βέβαια, τὴν ὥρα τῆς ἀντεπίθεσῆς μας τὸ ἐχθρικό πυροβολικό ἔβαζε πυρὰ φραγμοῦ. Πάνω ἀπὸ 2.000 βλήματα ἔπεσαν στὶς ὄρες τῆς δικῆς μας ἀντεπίθεσης. Οἱ διοικητές μας, ἀντὶ νὰ κάνουν τολμηρὴ — ἀστραπιαία μπουρὸ νὰ πῶ — κίνηση γιὰ νὰ περάσουν οἱ μαχητές μας τὸ φράγμα πυρός, παραπατοῦσαν ἐπὶ τόπου. Ἐτσι, οἱ μαχητές μας ἔφαγαν στὰ κεφάλια τους ὄλη αὐτὴ τὴ χάλαζα πυρός. Ἡ κατάσταση εἶναι σοβαρὴ. Φεύγω ἀμέσως γιὰ τὸ Σταθμὸ Διοίκησης τῆς 14ης ταξιαρχίας».

«10-7-1948. Πρὶν τὰ μεσάνυχτα ἔφθασα στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τῆς 14ης ταξιαρχίας. Ἀμέσως ὀργάνωσα σύσκεψη. Σ' αὐτὴ πῆραν μέρος ὁ διοικητὴς τῆς ταξιαρχίας, ὁ Πολιτικὸς Ἐπίτροπός της καὶ ὁ ἐπιτελάρχης της. Μοῦ ἔκαναν σύντομη ἔκθεση γιὰ τὴν κατάσταση.

Ἐὸ διοικητὴς τῆς ταξιαρχίας Γιώργος Γεωργιάδης πρότεινε, εἴτε νέες ἀντεπιθέσεις γι' ἀνακατάληψη τῶν ὑψωμάτων τῆς Γκρούσιας, εἴτε ἐγκατάλειψη καὶ τοῦ ὑψώματος Χάρος, μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι ἦταν ἀνοχύρωτος καὶ δὲν μπορούσαμε νὰ τὸν κρατήσουμε.

Ἀπέρριψα αὐτὲς τίς προτάσεις. Διέταξα: «Πρὶν νὰ ξημερώσει, τμήματα μηχανικοῦ πρέπει νὰ φτιάσουν γρήγορα πρόχειρες θέσεις στὸν Χάρο. Σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν θὰ ἐγκαταλείψουμε τὸν Χάρο. Τὴ μέρα μάχη. Τὴ νύχτα, τμήματα μηχανικοῦ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ὑπερασπιστὲς τοῦ ὑψώματος θὰ τὸ ὀχυρώνουν, ὥσπου νὰ τὸ κάνουμε φρούριο ἀπόρητο. Περιττὸ νὰ τονίσω ὅτι, ὅποιος παραβιάσει αὐτὴ τὴ διαταγὴ παίζει μὲ τὸ κεφάλι του».

Ἐτσι τέλειωσε ἐκεῖνη ἡ σύσκεψη. Πρὶν νὰ ξημερώσει, τμήμα μηχανικοῦ μᾶς εἶχε φτιάσει πρόχειρα τὴν πρώτη γραμμὴ στὸ ὑψωμα Χάρος. Ἐὸ ἐχθρὸς δὲν ἔκανε νυχτερινές ἐπιθέσεις, γιατί κι αὐτὸς εἶχε βαρεῖες ἀπώλειες. Ὅλες οἱ ἐχθρικές ἐπιθέσεις πὺ ἔγιναν στὶς 11 Ἰούλη γιὰ κατάληψη τοῦ Χάρου, ἀποκρούστηκαν. Τὸ βράδυ τῆς 11 Ἰούλη, ἔφυγα γιὰ τὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ ΑΔΜ. Κατέληξα στὸ συμπέρασμα πὺς πρέπει ν' ἀντικατασταθεῖ ὁ διοικητὴς τῆς 14ης ταξιαρχίας».

«18-7-1948. Ἐπὸ τίς 15 ὡς τίς 18 Ἰούλη, ἐπιθεώρησα τὸ μέτωπο τῆς 14ης ταξιαρχίας. Ὀργάνωσα συσκέψεις στελεχῶν, συνεδρίαση τοῦ ἐπιτελείου τῆς ταξιαρχίας, σύσκεψη πολιτικῶν ἐπιτρόπων της. Ἐπιθεώρησα τὴν πρώτη γραμμὴ καὶ κουβέντισα μὲ πάνω ἀπὸ 150 μαχητές μας. Αὐτὴ ἦταν μιὰ γόνιμη δουλειά, πὺ εἶχε θετικὴ ἐπίδραση στὰ στελέχη καὶ ιδιαίτερα

στοὺς μαχητὲς μας. Συμπεράσματα ποὺ ἔβγαλα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπιθεώρηση:

Π ρ ῶ τ ο. Ἐντικειμενικά, δὲν ὑπάρχει ἐνότητα στὴ διοίκηση τῆς ταξιαρχίας. Αὐτὴ εἶναι μόνιμη κατάσταση, σχεδὸν ἀπὸ τότε ποὺ ἐφθασα στὸ ΑΔΜ. Ἐπιφανειακά, ἄψογες σχέσεις.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο. Συχνὰ ὁ διοικητὴς καὶ ὁ ἐπίτροπος τῆς ταξιαρχίας, μεταβάλλονταν σὲ ταγματάρχες στὴ μάχη. Ἔτσι, δὲν διοικοῦν τὴν ταξιαρχία καὶ τσαλακῶνουν καὶ τοὺς διοικητὲς ταγμάτων.

Τ ρ ί τ ο. Τὸ ἐπιτελεῖο τῆς ταξιαρχίας δὲν ἀποτελεῖ ἓνα συλλογικὸ ὄργανο. Αὐτὸ δημιουργεῖ θαλασσώματα.

Τ έ τ α ρ τ ο. Σειρὰ «ἀτυχήματα», δημιουργοῦν πολλὰ ἐρωτηματικά γιὰ τὸν διοικητὴ τῆς ταξιαρχίας Γιώργο Γεωργιάδη. Δὲν εἶναι μόνο τ' «ἀτυχήματα». Εἶναι καὶ οἱ υπερβολικὲς ἀπώλειες, τὰ διαρκῆ ἀνακατώματα μὲ τὴ διάταξη, οἱ προτάσεις γιὰ ἐγκατάλειψη ὀχυρῶν θέσεων, κλπ. Ὅλα αὐτὰ δημιουργοῦν ἐρωτηματικά.

Π έ μ π τ ο. Διεύθυνση τῆς πολιτικῆς δουλειᾶς μας σ' αὐτὴν τὴν ταξιαρχία, οὐσιαστικά δὲν ὑπάρχει. Ὁ Πολιτικὸς Ἐπίτροπος ἀσχολεῖται μ' ἐπιχειρησιακά ζητήματα, σὰν νὰ ἦταν διοικητὴς τῆς ταξιαρχίας. Φέρνω εὐθύνη, γιατί δὲν ἐπενέβηκα ἔγκαιρα.

Ἐ κ τ ο. Παρὰ τὸ ὅτι ἔχουμε καλὰ στελέχη κι ἀπλοὺς μαχητὲς, δὲν πᾶμε καλὰ σ' αὐτὴν τὴν ταξιαρχία. Χρειάζεται πιὸ ζωντανὴ καθοδήγηση, πιὸ πολλὴ ἐπαγρύπνηση. Ἄν δὲν ἐπενέβαινε ἔγκαιρα, θὰ χάναμε τὸ ὕψωμα Χάρος, στὶς 11 Ἰούνη, τώρα τὸ ἔχουμε φρούριό μας. . .».

«11-8-1948. Σήμερα κατέλαβε ὁ ἐχθρὸς τὰ Γούπατα. Τὸ κλειδί τους ἦταν τὸ ὕψωμα 1632. Τὸ εἶχαμε ὑποδείξει. Ἡ διοίκηση τῆς 14ης ταξιαρχίας, ἢ διοίκηση τοῦ τάγματος ποὺ τὸ υπεράσπιζε, δὲν τὸ κατάλαβαν. Γ' ἀντίπαλο πυροβολικὸ εἶχε χαλάσει ἐκεῖ μερικὰ πολυβολεῖα μας. Αὐτὰ ἦταν κακοφτιαγμένα καὶ στὴν κορυφὴ τοῦ ὕψωματος. Αὐτὸ δημιούργησε τὴν ἐντύπωση, ὅτι κάθε ὀχύρωση θὰ καταστρέφονταν ἀπὸ τὸ ἐχθρικό πυροβολικό. Ἔτσι, τελικὰ δὲν ὀχύρωσαν τὸ ὕψωμα 1632. Ὁ ἐχθρὸς τὸ κατέλαβε. Γενικά, μετὰ ἀπ' αὐτὸ δυσκολεύτηκε ἡ παραμονὴ μας στὰ Γούπατα, μεγάλωσε ἡ ἐχθρική πίεση στὸ ἀντέρεισμα Παληόστρουγκα. Δημιουργήθηκε ἐπικίνδυνη κατάσταση γιὰ τὰ τμήματά της στὰ Γούπατα. Ἔπρεπε νὰ συμπτυχθοῦν.

Τὸ πᾶν δὲν εἶναι νὰ καταλάβεις ὅτι πρέπει νὰ συμπτυχθεῖ κάποιον τμήμα, ἀλλὰ προπάντων π ὅ τ ε καὶ π ῶ ς θὰ συμπτυχθεῖ. Ἡ διοίκηση τῆς 14ης ταξιαρχίας ἐπηρεάστηκε κι ἐτοιμάζονταν νὰ δώσει διαταγὴ σύμπτυξης τὸ μεσημέρι. Εὐτυχῶς, ποὺ μᾶς ἀνάφερε τὶς προθέσεις της. Ὁ διοικητὴς τοῦ ΑΔΜ συμφώνησε μὲ τὴν πρόταση τῆς διοίκησης τῆς 14ης ταξιαρχίας. Ἀπέριψα κατηγορηματικά τὴν πρόταση σύμπτυξης τὸ μεσημέρι. Αὐτὴ ἔγινε μόλις νύχτωσε. Ἄν θὰ γίνονταν μέρα, τότε θὰ χάνονταν ὅλο τὸ τάγμα».

Τότε πιά ἀντικατέστησα τὸν Γιώργο Γεωργιάδη, ἀπὸ τὴ διοίκηση τῆς

14ης ταξιαρχίας. Τὸν τοποθέτησα διοικητὴ τάγματος ὀχύρωσης. Ὁ ἴδιος συμφώνησε.

Τὰ κομμάτια τοῦ τότε ἡμερολογίου μου ποὺ ἐδῶ ἀντέγραφα, δείχνουν, ἔστω ἐλάχιστα, πῶς διεύθυνα τὸ ΑΔΜ στὴ μάχη καὶ στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας. Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι, παρὰ τὰ πολλὰ στραπάτσα ποὺ ἔκαναν ἀξιωματικοὶ μας καὶ στὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, πουθενὰ ὁ ἀντίπαλος δὲν μπόρεσε νὰ μᾶς πάρει σβάρνα. Σὲ κάθε στραπάτσο ἐπενέβαινα κεραυνοβόλα μὲ ἄμεση ἐπέμβαση μὲ τὴ λίγη ἐφεδρεία ποὺ εἶχε τὸ ΑΔΜ, ἐπιτάχυνα διαρκῶς τὴν ὀχύρωση καὶ στὴν πρώτη γραμμὴ καὶ στὰ μετόπισθὲν της, ἀντικατέστηνα τοὺς ἀνίκανους διοικητὲς μας, ἀπαγόρευα πρόωρη καὶ πολλὲς φορὲς ἄστοχη ἐγκατάλειψη θέσεών μας. Ἀντικατέστησα καὶ τὸν διοικητὴ τῆς 14ης ταξιαρχίας μας Γιώργο Γεωργιάδη, γιατί μᾶς εἶχε κάνει πολλὲς κι ἐπικίνδυνες προτάσεις. Ἰδιαίτερα, θεώρησα σὰν τὴν πιὸ ἐπικίνδυνη πρότασή του τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ ὑψώματος Χάρος, γιατί ἂν θὰ τὸν ἐγκαταλείπαμε θ' ἀνατρέπονταν ὅλη ἡ διάταξη τῆς 14ης ταξιαρχίας μας. Μετὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Γκανάτσου Βασίλη (Χεϊμαρρος) στὸν Ἀηλιά Ζουπανίου, ὑποδείχτης 1805, μιὰ ποὺ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας ἀπαγόρευε νὰ τὸν παραπέμψουμε σὲ στρατοδικεῖο, ἐγὼ στὴν οὐσίαν τὸν ἔθεσα σὲ διαθεσιμότητα. οὔτε κὰν λογάριάζα τὴν παρουσία του στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ ΑΔΜ. Ὅταν αὐτὸς παραπονέθηκε στὸ ΓΑ μας κι αὐτὸ μοῦ ἔκανε κριτικὴ, τοῦ ἀπάντησα ὅτι εἶναι πιά ἀδύνατο νὰ τὸν θεωρῶ διοικητὴ τοῦ ΑΔΜ, καὶ ὅτι ἂν τὸ ΓΑ μας δὲν συμφωνάει, τότε νὰ στείλει στὸ ΑΔΜ ἀντικατάστατή μου. Μετὰ ἀπ' αὐτὸ τὸ ΓΑ μας δὲν μὲ ξαναενόχλησε.

— Ἡ τρίτη φάση τῆς μεγάλης μάχης, στὸ νέο δεξιὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ. Μετὰ τὴ διάσπαση τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ στὸν Τάλλιο, στίς 2-7-1948, τὴν ἀφαίρεση ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας τοῦ μετώπου τῆς ταξιαρχίας Δημοκρατικῆς Νεολαίας στὸν Τάλλιο — Μπινιάρη — Σαρμάντζα — Λυκοπέρασμα, καθὼς καὶ τῆς 16ης ταξιαρχίας καὶ τοῦ μετώπου της στὴ Σκούρτζα — Ἀνίτσα — Γομάρα — Βασιλίτσα, δημιουργήθηκε ἕνα νέο μέτωπο στὸ δεξιὸ τῆς διάταξης τοῦ ΑΔΜ. Μετὰ τὴ διάσπαση τοῦ μετώπου μας στὸν Τάλλιο καὶ μιὰ ποὺ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἀφαίρεσε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, ἐμεῖς ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπίσουμε τὸν ἄμεσο κίνδυνο προέλασης ἀντίπαλων δυνάμεων ἀπὸ τὸν Τάλλιο, κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδας τοῦ ποταμοῦ Σαραντάπορος πρὸς Τρία Σύνορα, ὑποδείχτης 1664, ποὺ θὰ ὑπερφαλάγγιζε τὸν Πύργο Κοτύλης 1758 Χάρο εἴτε Ἐσκομμένο.

Μιὰ ποὺ ἕνα τάγμα τῆς ταξιαρχίας Δημοκρατικῆς Νεολαίας πολεμοῦσε στὸ Λυκοπέρασμα καὶ πέρασε μὲ διαταγὴ τοῦ ΓΑ μας στὴν 670 μονάδα καὶ τὸ ἄλλο τάγμα της συμπύχθηκε πρὸς Κορφὲς καὶ παρέμεινε στὴ δύναμη τοῦ ΑΔΜ, δὲν ὑπῆρχε πιά αὐτὴ ἡ ταξιαρχία.

Τὸ ΑΔΜ διέταξε τὸ τάγμα Δημοκρατικῆς Νεολαίας ποὺ παρέμεινε στὴ δύναμή του, ν' ἀντιμετωπίσει τὴν 21 ταξιαρχία τῆς Π ἀντίπαλης μεραρχίας, ποὺ θὰ προσπαθοῦσε νὰ προελάσει πρὸς χωριὸ Κοτύλη. Αὐτὸ τὸ τάγμα μας συμπτύχθηκε ἀρχικὰ στὴ γραμμὴ Κορφές, ὑποδείχτης 1345 — ὕψωμα 1316 — ὕψωμα 1441. Ἐκεῖ ἔδωσε τὶς πρῶτες μάχες κατὰ τῆς 21 ἀντίπαλης ταξιαρχίας. Μετὰ ἀπὸ μάχη, κατέλαβε τὶς παραπάνω θέσεις ἢ 21 ἀντίπαλη ταξιαρχία. Αὐτὴ συνέχισε τὴν ἐπίθεσή της καὶ μέχρι τὶς 4 Ἰούλη ἐφθασε στὴ Σμάρα 1046 — Ἅγιος Μηνᾶς — Τσοῦκα 1441. Ἐκεῖ ἔσπασε ἡ ἐπίθεσή της (Χάρτης Νο 9).

Βέβαια, ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία μποροῦσε νὰ στείλει πρὸς τὴν παραπάνω κατεῦθυνση καὶ ἄλλες δυνάμεις της. Δὲν ἔστειλε, ἀλλὰ πῆρε ἀπ' αὐτὸ τὸ μέτωπο τὴν 21 ταξιαρχία του καὶ ἀνέθεσε στὴν 53 ταξιαρχία νὰ ἐπιτηρεῖ τὰ γὰμματα τῆς αὐτὸν τὸν τομέα. Σωστὰ διέκοψε τὴν ἐπίθεση σ' αὐτὸν τὸν τομέα. Σωστὰ διέταξε τὴν 21 ταξιαρχία του νὰ μετακινηθεῖ πρὸς Ἑφταχωρι, γιὰ νὰ πάρει μέρος στὴ μάχη πρὸς Σμόλικα.

Μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ μετώπου τῆς 670 μονάδας μας στὸ Σμόλικα, στὶς 4 πρὸς 5 Αὐγούστου, ὁ νέος διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Κιτριλάκης Στέλιος (αὐτὸς ἀνέλαβε τὴ διοίκηση τοῦ Β' Σ.Σ. στὶς 5 Αὐγούστου), μετακίνησε τὶς 21 καὶ 22 ταξιαρχίες πρὸς νέο μέτωπο τοῦ ΑΔΜ. Μετακίνησε καὶ πυροβολικὸ.

Ἔτσι, μετὰ τὴ σύσκεψη τῆς Κοζάνης, στὶς 8-8-1948, ἡ Π ἀντίπαλή μας μεραρχία πῆρε τὴν ἀκόλουθη διάταξη, καθὼς καὶ ἡ 52 ταξιαρχία ποὺ ἦταν ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Οἱ 22 καὶ 53 ταξιαρχίες θὰ ἐπιτίθονταν στὸ νέο δεξιὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ἀπὸ Γούπατα 1632-Παληόστρουγκα, ὑποδείχτης 1302-μέχρι ρέμα ποταμοῦ Σαραντάπορος, πρὸς Τρία Σύνορα 1644, γιὰ ὑπερφαλάγγιση καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ μεριά τοῦ Χάρου-Πύργου Κοτύλης.

Γιὰ ἐνίσχυση τῆς ἐπίθεσης τῶν 22 καὶ 53 ταξιαρχιῶν, ὁ Κιτριλάκης μετακίνησε μιὰ μοίρα πεδινοῦ πυροβολικοῦ, κοντὰ στὴν Πόρτα, ὑποδείχτης 1667, μιὰ μοίρα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, κοντὰ στὸ ἴδιο ὕψωμα, μιὰ μοίρα μέσων πυροβόλων, κοντὰ στὴν Κλεφτόβρυση. Σύνολο 18 πυροβόλων. Ἐνας οὐλαμὸς πεδινῶν πυροβόλων νοτιοδυτικὰ Ἑφταχωριοῦ, θὰ ἐπιτηροῦσε τὶς κοιλότητες τοῦ ποταμοῦ Σαραντάπορος.

Μετὰ ἀπ' ὅλες τὶς παραπάνω προετοιμασίες, ἄρχισε ἡ ἐπίθεση τῶν 22 καὶ 53 ταξιαρχιῶν τῆς Π ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, στὸ νέο δεξιὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ. Στὰ μετόπισθεν αὐτῶν τῶν ταξιαρχιῶν, εἶχαν διάταξη οἱ 21 καὶ 52 ταξιαρχίες.

Στὶς 11 Αὐγούστου ἄρχισε ἡ ἐπίθεση, στὸ ἀντέρεισμα Παληόστρουγκα, ὑποδείχτης 1302-ὕψωμα 1327. Κατέλαβαν τὴν Παληόστρουγκα, μετὰ ἀπὸ σκληρὸ ἀγώνα.

Στις 12 Αυγούστου, ή 22 αντίπαλή μας ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1327 καὶ ἀντέρεισμα Σφηνέγιο καὶ ὕψωμα 1120, ἐπίσης μετὰ ἀπὸ σκληρὸ ἀγῶνα.

Τὴν ἴδια μέρα, ἓνα ἀπόσπασμα δύναμης δυὸ ταγμάτων, μιᾶς ἴλης ἰπτικοῦ κι ἐνὸς λόχου ἀνιχνευτῶν, ὑπὸ τὴν διοίκηση τοῦ συνταγματάρχου Πετρόπουλου Χρῦσανθου, ἔκανε ἐπίθεση ἀπὸ Παληόστρουγκα καὶ κατέλαβε Σχοινάδια-ὕψωμα 1222-ὕψωμα 1124 καὶ πῆρε ἐπαφή μὲ τμήματά μας ποὺ εἶχαν διάταξη στὸ ἰσχυρὰ ὀχυρωμένο ὕψωμα Δραγασιάς 1352. Παράπλευρα ἐπιτίθονταν ή 22 ἀντίπαλή μας ταξιαρχία πρὸς ἀντέρεισμα Κατσίνα, ἀλλὰ χτυπήθηκε δραστικά ἀπὸ πυρὰ ὄλμων καὶ πολυβόλων μας.

Στις 13 Αυγούστου, ἔφθασε στὴ Δραγασιά τὸ 603 τάγμα τῆς 53 ἀντίπαλῆς μας ταξιαρχίας. Ἐγινε σκληρὴ μάχη, κατέλαβε ὀλοκληρωτικά τὸ ὕψωμα 1352. Καθηλώθηκε στὸ διάσελο Γκρέκια, σὰν συνέπεια ἀντεπιθέσεων μας ἀπὸ τὸ ὕψωμα 1475 καὶ ἀπὸ πυρὰ ὄλμων καὶ πολυβόλων μας ἀπὸ Τρία Σύνορα καὶ ἀπὸ ὕψωμα Χάρος εἶτε Ξεκομμένο.

Τὴν ἴδια μέρα, ή 22 ταξιαρχία δὲν πέτυχε κάτι, γιατί πλευροκοπήθηκε ἀπὸ τμήμα μας.

Νά πῶς περιγράφονται οἱ μάχες στὸ νέο δεξιὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, ἀπὸ 11 μέχρι καὶ 13 Αυγούστου, στὸ ἴδιο βιβλίο ποὺ περικοπές του παραθέσαμε γιὰ τίς μάχες σὲ ἄλλους τομεῖς τοῦ μετώπου μας:

«Οἱ μάχες τῆς II μεραρχίας ἀπὸ 11 μέχρι 13 Αυγούστου, ἀπόδειξαν ὅτι ή ἐχθρική τοποθεσία Παληόστρουγκα-Δραγασιά-ὕψωμα 1416-Πειστέργια-Κατσίνα, ἦταν ὄχι μόνο ἰσχυρὰ ὀργανωμένη καὶ φυσικά παραλλαγμένη συνεπεία τῆς δασώδους περιοχῆς, ἀλλὰ ἐπροστατεύονταν πλευρικά ἀπὸ τὴν ἐπίσης ἰσχυρὰ κατεχόμενη ὀργανωμένη καὶ ὑπερκείμενη τοποθεσία Γκρούσια-Σπανούδα-Πύργος-Ξεκομμένο, ποὺ ἐπικρατοῦσε τοῦ χώρου ἐπιχειρήσεων τῆς μεραρχίας καὶ ἀπὸ κεῖ παρενοχλοῦσε σοβαρὰ τὸ δεξιὸ πλευρὸ τῆς κατὰ τὴν προχωρητικὴ κίνησή της πρὸς Τρία Σύνορα, μὲ πυρὰ ὄλμων καὶ αὐτομάτων». (σελίδα 304).

Ἐξαιτίας τῶν ἀπωλειῶν τῶν 22 καὶ 53 ταξιαρχιῶν, ή διοίκηση τῆς II μεραρχίας ζήτησε ἀπὸ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ ἐπαναλάβει ἐπίθεση στὶς 15 Αυγούστου. Μετὰ ζήτησε ἀναβολὴ ἐπίθεσης γιὰ τίς 19 Αυγούστου, μὲ τὴ δικαιολογία προώθησης ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ. Τὸ Β' Σ.Σ., ἐνέκρινε αὐτὲς τίς ἀναβολές.

Σημειῶνω ὅτι ἐπίθεση τῆς 52 ταξιαρχίας πρὸς χωριὸ Χρυσή, ποὺ βρίσκεται στὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ ποταμοῦ Σαραντάπορος, στὶς 17 Αυγούστου, «χτυπήθηκε ἀπὸ δραστικά πυρὰ ὄλμων ἀπὸ βραχῶδη ἀντερείσματα τῆς Κάτω Ἀρένας». (σελίδα 314). Ἡ 52 ταξιαρχία συνέχισε τὴν ἐπίθεσή της καὶ στὶς 18 Αυγούστου, ἀλλὰ ἀπέτυχε γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους. Ἐξαιτίας σοβαρῶν ἀπωλειῶν της, ὁ διοικητῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὴν ἀντικα-

τέστησε με την 77 ταξιαρχία της I μεραρχίας, για επίθεση προς Τρία Σύνορα. Αυτή η ταξιαρχία έφθασε ως το χωριό Πευκόφυτο, κάτω από τους γκρεμούς της Κάτω Άρένας, έπασε σε δραστικά πυρά μας όλμων και πολυβόλων (από πλαγιές ύψωματος Γκόλιο και από βραχώδεις πλαγιές της Κάτω Άρένας και ανέκοψαν προχώρησή της). (στο ίδιο, σελ. 318).

Οί παραπάνω μαρτυρίες του αντιπάλου μας, επιβεβαιώνουν ότι το ΑΔΜ πολεμούσε σε μία γραμμή και ταυτόχρονα οχύρωνε πιό πίσω αλληλοδιάδοχες γραμμές άμυνας, εγκατέστησε σ'αυτές ισχυρές βάσεις πυρός. Νά γιατί το ΑΔΜ πουθενά δεν επέτρεψε στον αντίπαλό μας να μᾶς πάρει σβάρνα.

Στις 20 Αυγούστου, συνεχίστηκε η επίθεση του αντιπάλου μας με υποστήριξη δυο μοιρών πυροβολικού (16 πυροβόλα), κατά μήκος της κορυφογραμμής Μπαμπούρι-Γκόλιο ή μία. Καραούλι-Τάση Πριόνη ή άλλη, αλλά χωρίς αποτέλεσμα, «διότι οί συμμορίτες αντιδρούσαν δραστήρια όχι μόνο με σθεναρή άμυνα από οργανωμένα πολυβολεία και όλμοβολεία, αλλά και με άντεπιθέσεις» (στο ίδιο, σελ. 318).

Έτσι, και στο νέο δεξιό του μέτωπου του ΑΔΜ έσπασε η επιθετική προσπάθεια του αντιπάλου μας, σταθεροποιήθηκε και αυτός ο τομέας του μετώπου μας. Οί αντίπαλες ταξιαρχίες δεν μπόρεσαν να πλησιάσουν την οχυρωμένη γραμμή μας στα Τρία Σύνορα.

Έπειδή ο διοικητής της 670 μονάδας μας Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιας) έγραψε απερίγραπτα ψέματα στον πρώτο τόμο του, παραθέτω την εκτίμηση της αντίπαλής μας στρατιωτικής ήγερσίας, για το αποτέλεσμα των μαχών στο μέτωπο της 670 μονάδας μας και στο μέτωπο του ΑΔΜ:

«Παρόλο που το μέτωπο των συμμοριτών στο νότιο Γράμμο κατέρρευσε ολοκληρωτικά και το Α΄ Σώμα Στρατού καταλάμβανε κατά την 20 Αυγούστου την κύρια κορυφογραμμή του Γράμμου και καταδίωκε τους συμμορίτες πέρα αυτού, κι ενώ η I μεραρχία καταλάμβανε την ίδια μέρα τα Τσαϊρια και κινούνταν προς τα Ταμπούρια και τα Μπαϊρια, παρόλα αυτά οί αντιμετώποι της II μεραρχίας συμμορίτες παρά τον διαγραφόμενο κίνδυνο κύκλωσης κι αιχμαλωσίας τους, εξακολουθούσαν όχι μόνο άμυνόμενοι σθεναρά, αλλά και επιτίθονταν. Ο διοικητής της 21 ταξιαρχίας δεν παραιτείται της προσπάθειάς του να καταλάβει τον Γκόλιο και προωθεί στις 11,30' το 504 τάγμα σε νέα προσπάθεια, υπό την προστασία δυο άεροπλάνων Σπίτς, που έριχναν βόμβες και ρουκέτες στα οργανωμένα πολυβολεία και όλμοβολεία του Γκόλιο που απ' αυτά άμύνονταν οί συμμορίτες». (στο ίδιο, σελ. 318). Όλη αυτή η προσπάθεια τέλειωσε χωρίς αποτέλεσμα.

Δέν είναι αλήθεια ότι στις 20 Αυγούστου κατέλαβαν με μάχη τα Τσαϊρια. Τα κατέλαβαν το βράδυ της 20 Αυγούστου, γιατί είχαμε αφήσει εκεί πολύ έλαφριά κι ευέλικτα τμήματά μας για να διατηρείται η φυσιογνωμία

τῆς μάχης, μιά πού συμπτύσσαμε τίς δυνάμεις πρὸς Μονόπυλο γιὰ νὰ ἐλιχθοῦν ἀπὸ Γράμμο στὸ Βίτσι, τῆ νύχτα τῆς 20 πρὸς 21 Αὐγούστου. Γιὰ νὰ διατηρεῖται ἡ φυσιογνωμία τῆς μάχης κι ἔτσι νὰ μὴν καταλάβει ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία ὅτι θὰ κάναμε ἐλιγμὸ ἀπὸ Γράμμο πρὸς Βίτσι, τὸ ΑΔΜ ἄφησε στὶς 20 καὶ ὅλη τῆ νύχτα πρὸς 21 Αὐγούστου τὴ φρουρά μας στὰ φρουριά μας στὸν Πύργο Κοτύλης καὶ Χάρο, μὲ διαταγὴ νὰ ἐλιχθοῦν πρὸς βουνὸ Σνιατίσκο. Τὰ ἐλαφρὰ τμήματα πού εἴχαμε ἀφήσει σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, ἔβαζαν καταιγιστικὰ πυρὰ ἀπὸ τὸ ἀπόγευμα τῆς 20 Αὐγούστου καὶ ὅλη τῆ νύχτα πρὸς 21, γιὰ νὰ καλυφθεῖ ὁ ἐλιγμὸς μας ἀπὸ Γράμμο στὸ Βίτσι καὶ τὸ πετύχαμε. Αὐτὰ τὰ βεβαιώνει καὶ ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία:

«Τὶς ἀπογευματινὲς ὥρες καὶ ἀπὸ τῆς 13,30' μέχρι 15,30' οἱ συμμαχίτες ἐκτόξευσαν ἰσχυρότατο φραγμὸ πυρὸς πυροβολικοῦ, ὄλμων καὶ πολυβόλων, ἀσυνήθους πυκνότητος κατὰ τῶν κατεχομένων ὑπὸ τῶν τμημάτων τῆς II μεραρχίας θέσεων μάχης ἐπαναληφθέντα βραδύτερο, ἀπὸ τῆς 17,00' μέχρι τῆς 18,15' πρὸς ἔντονότερα. Τὰ καταιγιστικὰ πυρὰ ἐσίγησαν μόλις σκοτείνιασε, ἀπὸ δὲ τῆς 21,00' ἐπεκράτησε ἀπόλυτη ἡρεμία σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τῆς μεραρχίας.

Ἡ αἰφνίδια διακοπὴ τῆς μάχης ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν στὶς πρὸ τοῦ μετώπου τῆς II μεραρχίας τοποθεσίαι Γκόλιο-Ξεκομμένο-Τρία Σύνορα, πού μὲ τόσο πείσμα ἀμύνονταν κατὰ τίς ἐπιθέσεις τῆς μεραρχίας, ὄφειλονταν προφανῶς στὶς ρητὲς ἐντολὲς πού εἴχαν ἀπὸ τὴν ἡγεσία τους, ὅπως τὴν κρατήσουν γιὰ κάλυψη τῆς γενικῆς σύμπτυξης τῶν ὑπόλοιπων συμμαχικῶν δυνάμεων τοῦ Γράμμου πρὸς Ἀλεβίτσα...» (στὸ ἴδιο, σελ. 319).

Πραγματικά, εἶχα δώσει ρητὴ διαταγὴ σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, καὶ ὄχι μόνο στὸ μέτωπο πού γράφουν οἱ συγγραφεῖς τοῦ τόμου τῆς ἱστορίας τοῦ Στρατοῦ τους, νὰ διατηρηθεῖ ἔντονα ἡ φυσιογνωμία τῆς μάχης, γιὰ κάλυψη τοῦ ἐλιγμοῦ ἀπὸ Μονόπυλο διὰ μέσου τῆς Ἀλεβίτσας πρὸς Βίτσι. Καὶ τὰ ἐλαφρὰ τμήματα τοῦ ΑΔΜ σὲ ὅλη τὴ γραμμὴ τοῦ μετώπου του, ἐκπλήρωσαν ἥρωικὰ καὶ αὐτὴ τὴν ἀποστολὴ τους καὶ τελικὰ ἔμειναν στὸ Γράμμο, ἔκρυσαν τὸ βαρὺ ὄπλισμό τους κι ἄρχισαν ἀνταρτοπόλεμο ἐναντία στὶς ἀντίπαλες δυνάμεις πού κατεῖχαν πρὸς τὸ Γράμμο. Νὰ τί θὰ πεῖ ἐπαναστατικὴ διεύθυνση τοῦ πολέμου. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ΑΔΜ, δὲν δημιουργήθηκε κατάστασις ἐγκατάλειψης τοῦ Γράμμου. Ἡ κατάρρευσις τοῦ μετώπου τῆς 670 μονάδας μας, ἡ ἀποδιοργάνωσις καὶ οἱ ἀπώλειαι τῶν ταξιαρχικῶν τῆς, μᾶς ὑποχρέωσε νὰ ἐγκαταλείψουμε τὸ Γράμμο, τῆ νύχτα τῆς 20 πρὸς 21-8-1948. Παρόλο πού οἱ ἀντίπαλοι ΙΧ καὶ Χ μεραρχίαι πού ἀποσύνηθσαν τὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας, βρέ-

θηκαν στις πλάτες του μετώπου του ΑΔΜ, εμείς
όχι μόνο δεν επιτρέψαμε να εκδηλωθεί πανικός
στις ταξιαρχίες του ΑΔΜ, αλλά ήρωικά καλύψα-
με τόν έλιγμό μας από Μονόπυλο προς Βίτσι, δια
μέσου της Άλεβίτσας. Νά τί θά πεί έπαναστατική διεύθυνση
του πολέμου μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΟΓΔΩΟ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ, ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ ΤΗΣ 670 ΜΟΝΑΔΑΣ ΜΑΣ

Ἐπειδὴ ἔχει δημιουργηθεῖ ὁ μῦθος ὅτι ὁ τότε ἀρχηγὸς τοῦ ΔΣΕ Μάρκος Βαφειάδης συνέβαλε ἀποφασιστικὰ καὶ δημιουργικὰ στὴ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου, ἐπειδὴ καὶ γιὰ τὸν τότε Πολιτικὸ Ἐπίτροπο τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας Βασίλη Μπαρτζιώτα ἔχει δημιουργηθεῖ ἓνας παρόμοιος μῦθος, καὶ ὁ Νίκος Ζαχαριάδης παρουσιάζεται ἀκόμη ἀπὸ ὁπαδούς του σὰν ὁ πολιτικὸς μεγαλοφυὴς ἐγκέφαλος τοῦ ΔΣΕ, πρέπει ἐδῶ νὰ σημειώσουμε τί ἔκαναν στὶς παραμονές καὶ στὴ διάρκεια τῆς μεγάλης μάχης στὴ Βόρεια Πίνδο, ἀπὸ τὶς 14 Ἰοῦνη ὠς τὶς 20-8-1948. Ὅσο γιὰ τὸν διοικητὴ τῆς 670 μονάδας μας Γιώργο Βοντίτσιο (Γούσιας), αὐτὸς στὸν πρῶτο τόμο ποὺ δημοσίευσε, παρασταίνει ὅτι ἔκανε τουλάχιστο τὰ τρία τέταρτα τῆς παραπάνω μεγάλης μάχης, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι πλαστογράφηση αὐτῆς τῆς μάχης.

Ἄνεφερα σὲ προηγούμενα κεφάλαια ποιά κατανομή τοῦ συνόλου τῶν δυνάμεών μας, ποὺ τελικὰ συγκεντρώσαμε στὴ Βόρεια Πίνδο, ἔκανε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας: Ζαχαριάδης-Βαφειάδης-Μπαρτζιώτας. Αὐτὴ ἦταν μιὰ ἀνόητη κατανομή, ποὺ εἶχε βαρεῖες συνέπειες.

Ἄνεφερα καὶ ποιά κατανομή τῶν ἔμψυχων δυνάμεων καὶ ὕλικῶν μέσων του, ἔκανε ὁ ἀντίπαλος σ' αὐτὴ τὴ μεγάλη μάχη. Ἐπαναλαμβάνω. Στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, τὶς XV, I, II, X μεραρχίες του καὶ τὰ τρία τέταρτα τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς ἀεροπορίας του, ὠς τὶς 2 Ἰούλη, καὶ στὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας τὴν IX μεραρχία του καὶ τὴν 75 ταξιαρχία τῆς VIII μεραρχίας του ὠς τὶς 2 Ἰούλη. Ὑπενθυμίζω ὅτι ἡ μάχη ἄρχισε στὶς 14-6-1948.

ΤΙ ἘΚΑΝΕ Η 670 ΜΟΝΑΔΑ ΜΑΣ, ΑΠΟ 14 ΜΕΧΡΙ 20-6-1948

Αὐτὴ ἡ μονάδα μας μὲ τρεῖς ταξιαρχίες της, δὲν ἔριξε οὔτε μιὰ ντουφεκιά στὸ μέτωπό της, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Κόνιτσας.

Αυτό είναι άπιστευτο και όμως αληθινό. Οί Ζαχαριάδης-Βαφειάδης-Μπαρτζιώτας σαν Γενικό Ἀρχηγείο μας και ὁ Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιας) σαν διοικητής τῆς 670 μονάδας μας, ἀδρανοῦσαν σαν νά ἦταν σύμμαχοι τοῦ ἀντιπάλου μας. Τὸ μόνο ποῦ ἔκαναν ἦταν ὅτι, ἔστειλαν τὴν 102 ταξιαρχία τῆς 670 μονάδας μας στὰ Ζαγόρια. Διοικητής τῆς ἦταν ὁ Γιώργος Γιαννούλης.

Τί ἔκανε στὰ Ζαγόρια ἡ 102 ταξιαρχία μας, ἀπὸ 16 μέχρι 19 Ἰούνη; Στὴν περιοχή τοῦ χωριοῦ Ἀσπράγγελοι, εἶχε διάταξη μιὰ διλοχία Ἐθνοφρουῶς. Ἡ 102 ταξιαρχία μας ἐπιτέθηκε κατ' αὐτῆς τῆς διλοχίας στὶς 16 τοῦ Ἰούνη. Μιὰ ποῦ δὲν ἐπρόκειτο γιὰ μονάδα τοῦ ταχτικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ γιὰ ἠλικιωμένους τῆς λεγόμενης Ἐθνοφρουῶς, πολὺ λίγο πολέμησε αὐτὴ ἡ διλοχία. Αὐτὸ φαίνεται πολὺ καθαρά ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης. Ἐνας ἀξιωματικός τῆς νεκρὸς καὶ 8 φαντάροι, 12 φαντάροι τραυματίες καὶ 44 αἰχμαλῶτοι. Καὶ μόνο τὸ γεγονός ὅτι αἰχμαλωτίστηκαν τόσο πολλοὶ φαντάροι, δείχνει ὅτι δὲν ἤθελαν νά πολεμήσουν.

Στὶς 18 καὶ 19 Ἰούνη, ἐπενέβηκε στὴ μάχη τῶν Ἀσπραγγέλων ἡ 42 ταξιαρχία τῆς ΙΧ ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας. Μᾶς προκάλεσε ἀπώλειες 58 νεκρὸς καὶ 10 αἰχμαλῶτους. Ὁ ἀριθμὸς τῶν τραυματιῶν μας μοῦ εἶναι ἄγνωστος. Νά τὸ μέγα κατόρθωμα τοῦ Γούσια στοὺς Ἀσπράγγελους, ποῦ τὸ περιγράφει φανφαρόνικα στὸ πρῶτο τόμο του. Σ' αὐτὸν τὸν τόμο δίνει ἀπώλειες τοῦ ἀντιπάλου μας στοὺς Ἀσπράγγελους 50 αἰχμαλῶτους καὶ «Προκάλεσε ἀρκετὲς ἀπώλειες στὸν ἀντίπαλο». (σελίδα 358). Δὲν γράφει γιὰ τίς δικές μας ἀπώλειες.

Γράφει ὅτι διέκοψε αὐτὴν τὴν μεγαλοφυῆ ἐπιχείρηση, γιὰτι δὺ ἀξιωματικοὶ ποῦ ἔπιασαν αἰχμαλῶτους τοὺς δώσανε πολὺτιμες πληροφορίες: «Μᾶς εἶπαν ὅτι τὴ νύχτα μὲ καμουφλαρισμένα φῶτα, χιλιάδες αὐτοκίνητα μὲ στρατὸ καὶ πυροβολικὸ καὶ ἄλλα μέσα μεταφέρονται στὴν Κόνιτσα. Ἡ δύναμη ὑπολογίζεται πάνω ἀπὸ τρεῖς μεραρχίες καὶ στὶς 21 Ἰούνη θὰ ἐπιτεθοῦν ἀπὸ τὸν τομέα Κόνιτσας πρὸς κύριο ὄγκο τοῦ Γράμμου καὶ ὅτι αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ κύρια κατεύθυνση καὶ τὸ κύριο χτύπημα ποῦ θὰ δώσουν». (στὸ ἴδιο, σελίδα 359).

Ἄν ἔγινε πραγματικὰ τέτοια πληροφόρηση ἀπὸ τοὺς δὺ ἀξιωματικούς αἰχμαλῶτους, αὐτοὶ ἐξαπάτησαν τὸν Γούσια. Μὰ μέχρι τὸν Δεκέμβρη τοῦ 1977, ποῦ δημοσίευσε τὸν πρῶτο τόμο τοῦ ὁ Γούσιας, ἀκόμη ἦταν ἐξαπατημένος; Ὁ Γούσιας, γράφοντας τὴν παραπάνω πραγματικὴ εἴτε φανταστικὴ συζήτηση μὲ τοὺς δὺ αἰχμαλῶτους ἀξιωματικούς, καὶ μιὰ ποῦ δὲν ἀναφέρει σὲ συνέχεια μὲ πόσες μεραρχίες τοῦ ἀντιπάλου πολέμησε στὶς 21-6-1948, δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση στοὺς ἀναγνώστες τοῦ ὅτι θ' ἀντιμετώπισε τουλάχιστο τρεῖς ἀντίπαλές μας μεραρχίες. Δηλώνω μὲ τὴν μεγαλύτερη κατηγορηματικότητα ὅτι ἀντιμετώπισε ἡ 670 μονάδα μας

μέ τις τρεις ταξιαρχίες της μόνο τρεις ταξιαρχίες της ΙΧ μεραρχίας και την 75 ταξιαρχία της VIII μεραρχίας, από τις 21 'Ιούνη ως τις 2 'Ιούλη. Πουθενά δὲν γράφει ὁ Γούσιος στὸν τόμο του, ποιές ἄλλες ἀντίπαλες δυνάμεις ἔδρασαν στὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας, ἀπὸ 21 'Ιούνη ὡς 2-7-1948, γιατί δὲν ὑπῆρχαν σ' αὐτὸ τὸ μέτωπο ἄλλες ἀντίπαλες δυνάμεις.

Ὁ Γούσιος δὲν γράφει γιατί δὲν ἔριξε ἡ 670 μονάδα ποὺ διοικοῦσε οὔτε μὰ ντουφεκιά στὸ μέτωπο τῆς Κόνιτσας, ἀπὸ τις 14 ὡς τις 20 'Ιούνη. Καὶ μάλιστα τῆ στιγμῆ ποὺ τέσσερες ἀντίπαλες μεραρχίες ἐπιτίθονταν σὲ ὅλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, ἀπὸ 14 ὡς 20 'Ιούνη.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ ταξιαρχίες τοῦ ΑΔΜ ἔθαψαν τὸ στρατηγικὸ σχέδιο τῆς ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας, «Κορωνίδα», ἀπὸ 14 μέχρι 21 'Ιούνη, χωρὶς νὰ ρίξει οὔτε μιὰ ντουφεκιά ἡ 670 μονάδα μας. Αὐτὸ, πραγματικά ἦταν μέγα «κατόρθωμα» τοῦ ΓΑ μας καὶ τοῦ διοικητῆ τῆς 670 μονάδας μας.

— Τὰ παραπάνω, δὲν ἦταν τὰ μοναδικὰ «κατορθώματα» τοῦ ΓΑ μας καὶ τοῦ διοικητῆ τῆς 670 μονάδας, ἀπὸ 14 μέχρι 20 'Ιούνη.

Τὸ πιὸ μεγάλο αἰσχος ἦταν ὅτι, ὅταν ἡ ἀντίπαλή μας ΙΧ μεραρχία καὶ ἡ 75 ταξιαρχία τῆς VIII μεραρχίας ἄρχισαν τὸ πρωὶ τῆς 21 'Ιούνη ἐπίθεση στὸ μέτωπο Κόνιτσας, οἱ τρεῖς ταξιαρχίες τῆς 670 μονάδας μας προσπαθοῦσαν νὰ μποῦν σὲ διάταξη στὸ μέτωπό τους. Εὐτυχῶς, ποὺ ἔδρασαν οἱ ἀντίπαλες δυνάμεις ἀναποφάσιστα, γιατί ἂν δροῦσαν σωστά καὶ ἀποφασιστικά, θὰ ἔφθαναν στὴν κύρια κορυφὴ τοῦ Γράμμου, ὑποδείχτης 2.520 μέτρα, μὲ τὰ ὄπλα στοὺς ὤμους σὲ 24 ὥρες.

Τὸ βράδυ τῆς 20 πρὸς 21 'Ιούνη, οἱ 102, 103 καὶ 105 ταξιαρχίες τῆς 670 μονάδας μας, ὄχι μόνο δὲν εἶχαν πάρει διάταξη μάχης, ἀλλὰ βρισκόνταν σὲ πορεία γιὰ διάταξη μάχης, εἴτε μετακινούνταν καὶ κείνη ποὺ εἶχε διάταξη γιὰ ν' ἀλλάξει τομέα. Αὐτὸ δὲν θὰ τὸ ἔκαναν οὔτε γυμνασιόπαιδες. Καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ἐπενέβαιναν καὶ οἱ στρατηλάτες μας τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, ἀπὸ τὸν Σταθμὸ Διοικήσεως τους στὴν Πέτρα Μούκα, δηλαδή, οἱ Ζαχαριάδης-Βαφειάδης-Μπαρτζιώτας. Καὶ ὁ Γούσιος, ποὺ παρασταίνει στὸν πρῶτο τόμο του τὸν μεγάλο στρατηλάτη, παραδέχονταν τὴν σκανδαλώδη ἀνάμιξη τῶν τριῶν, ἀκόμη καὶ σὲ ζητήματα διάταξης τῶν ταξιαρχιῶν ποὺ ὑποτίθεται ὅτι διοικοῦσε.

Νὰ ποιά ἦταν ἡ διάταξη τῶν τριῶν ταξιαρχιῶν τῆς 670 μονάδας, τὸ βράδυ τῆς 20 'Ιούνη. Ἡ 105 ταξιαρχία, ὑπὸ τὴν διοίκηση τοῦ Παύλου Τομπουλίδη, εἶχε διάταξη σὲ ὅλο τὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας, ποὺ εἶχε μῆκος σ' εὐθεία γραμμῆ περίπου 10 χιλιόμετρα. Ἡ 103 ταξιαρχία, ὑπὸ τὴν διοίκηση τοῦ Ἀλέκου Ρόσιου ('Υψηλάντης), εἶχε διάταξη μακριὰ ἀπὸ τὸ μέτωπο, ἀπὸ Πολιάνα μ' ἓνα μικρὸ τμήμα της, καὶ κυρίως στὴ Γύφτισσα

καὶ Ταμπούρι τοῦ Σμόλικα καὶ στὸ Κούτσουρο, στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Σαραντάπορος. Ἡ 102 ταξιαρχία, ὑπὸ τὴν διοίκηση τοῦ Γιώργου Γιαννούλη, βρίσκονταν σὲ πορεία ἀπὸ τὰ Ζαγόρια πρὸς μέτωπο Κόνιτσας. Οἱ 102 καὶ 103 ταξιαρχίες ἄλλαξαν τομέα μετώπου, στὶς 26 Ἰούνη. Κάνοντας σοβαρὸς διοικητὴς δὲν κάνει τέτοιες ἀθλιότητες, σὲ ὥρα μάχης. Τὸ ΓΑ μας ἔπαιρνε ἀπὸ τὴ μιὰ ταξιαρχία τάγμα καὶ τὸ ἔδινε σὲ ἄλλη ταξιαρχία, στὴν πορεία τῆς μάχης. Καὶ ὁ Γούσιος πού ὑποτίθεται ὅτι διοικοῦσε τὴν 670 μονάδα μας, ἀνέχονταν τὶς ἀθλιότητες τοῦ ΓΑ μας.

Σημειῶνω ὅτι καὶ οἱ τρεῖς διοικητὲς τῶν ταξιαρχιῶν τῆς 670 μονάδας ἦταν ἱκανοὶ κι ἐμπειροπόλεμοι. Οἱ περισσότεροὶ διοικητὲς τῶν ταγματῶν τους ἦταν πολὺ ἱκανοὶ κι ἐμπειροὶ πολεμιστὲς. Ἀναφέρω τὰ ὀνόματα μερικῶν διοικητῶν ταγματῶν: Εὐριπίδης Καπετάνιος (Πάνος), πού ὑπερασπίστηκε τὸν Κλέφτη, ἔπεσε ἐκεῖ μαχόμενος μετὰ ἀπὸ 36 ἡμερῶν μάχης καὶ δίκαια ὀνομάστηκε «ὁ ἥρωας τοῦ Κλέφτη». Ὁ Παναγιώτης Ζάρας. Ὁ Ἡλίας Ἀλευρᾶς. Ὁ Κώστας Παλαιολόγος κ.ἄ.

— Ἀ π ὸ τ ἣ ν ἀ ν τ ἰ π α λ ῆ μ α ς π λ ε υ ρ ᾶ. Διοικητὴς τῆς IX μεραρχίας ἦταν ὁ ὑποστράτηγος Μανιδάκης Στέλιος. Διοικητὴς τῆς 41 ταξιαρχίας τῆς, ὁ ταξιαρχὸς Πρόκος Στέφανος, μὲ τάγματά τῆς τὰ 521, 522 καὶ 523. Διοικητὴς τῆς 42 ταξιαρχίας τῆς, ὁ ταξιαρχὸς Νικολόπουλος Πέτρος, μὲ τάγματά τῆς τὰ 524, 525, 526. Διοικητὴς τῆς 43 ταξιαρχίας τῆς, ὁ συνταγματάρχης Κωσταρέλος Γιώργος, μὲ τάγματά τῆς τὰ 527, 528, 529. Διοικητὴς τῆς 75 ταξιαρχίας τῆς VIII μεραρχίας, πού εἶχε ὑπαχθεῖ ταχτικὰ στὴν IX μεραρχία, ὁ ταξιαρχὸς Κετσεᾶς Θεμιστοκλῆς, μὲ τάγματά τῆς τὰ 582, 583, 584.

Στὸ μέτωπο τῶν παραπάνω δυνάμεων ἔδρασαν οἱ ἀκόλουθες μονάδες πυροβολικοῦ, ἀπὸ 21 Ἰούνη μέχρι 2 Ἰούλη: Τὸ 105 σύνταγμα πεδινοῦ πυροβολικοῦ πού εἶχε δυὸ μοῖρες-τάγματα τῶν δυὸ πυροβολαρχιῶν κάθε μοῖρα, σύνολο πυροβόλων 12. Τὴν 144 μοῖρα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῶν 7,5, σύνολο πυροβόλων 6. Γενικὸ σύνολο πυροβόλων 18. Ἡ ἀεροπορία, πολὺ λίγο ἔδρασε στὸ μέτωπο Κόνιτσας, ἀπὸ 21 Ἰούνη μέχρι 2-7-1948.

Νά ποιῆς ἦταν οἱ ἐμπυχυες δυνάμεις καὶ τὰ ὑλικά μέσα τοῦ ἀντιπάλου μας, πού ἀντιμετώπισε ἡ 670 μονάδα μας, ἀπὸ 21 Ἰούνη μέχρι 2 Ἰούλη.

— Ἡ π ρ ὶ τ ῆ φ ᾶ σ ῆ τ ῆ ς μ ᾶ χ ῆ ς σ τ ὸ μ ᾶ τ ὼ π ὸ τ ῆ ς 6 7 0 μ ο ν ᾶ δ α ς μ α ς, ἀ π ὸ 2 1 Ἰ ο ῦ ν ῆ μ ᾶ χ ρ ἰ 2 - 7 - 1 9 4 8. Αὐτὴ ἄρχισε στὶς 21 Ἰούνη καὶ ὥρα 02,00'.

Ἡ 41 ταξιαρχία κατέλαβε τὴν Γκορίτσα, ὑψοδείκτης 1233, τὸ ὕψωμα 914, τὰ χωριά Ἀγία Βαρβάρα καὶ Ἀμάραντος, τὸ ὕψωμα 1615. Σκληρὸς ἀγώνας ἐγίνε στὸ ὕψωμα Γκορίτσα. Ἡ προέλαση τῆς 41 ταξιαρχίας σταμάτησε στὰ ὑψώματα τοῦ Ἀηλιᾶ.

Ἡ ἐπίθεση τῆς 43 ταξιαρχίας ἄρχισε ἀπὸ Στρογγυλὸ πρὸς ὕψωμα 868

Ἄηλιάς Κρουονεριοῦ. Κατέλαβε Ἄηλιά Κρουονεριοῦ, ὕψωμα 868, ὕψωμα 987, ὕψωμα 1139 καὶ ὕψωμα Μάκρα.

Ἡ 75 ταξιαρχία ἄρχισε τὴν ἐπίθεσή της κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς ὑποδείχτης 1383-Σούνιτσα-ἀνώνυμο ὕψωμα, δυτικὰ Κλέφτη, μὲ ἀποστολὴ νὰ καταλάβει τὸν Κλέφτη 1846. Τὸ μόνο ποῦ κατάφερε ἦταν νὰ πάρει ἐπαφὴ μὲ τμῆμα μας, στὸ ὕψωμα 1383.

Στις 22 Ἰούνη, ἡ 41 ταξιαρχία κατέλαβε τὸν Ἄηλιά καὶ ὕψωμα 1485. Δέχτηκε ἀντεπίθεση τάγματός μας ἀπὸ Κάμενικ, ὑποδείχτης 2.043 καὶ μὲ πυρὰ μας ὄλων καὶ πολυβόλων, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Τὴν ἴδια μέρα, ἡ 43 ταξιαρχία κατέλαβε μὲ ἀγώνα σώματος πρὸς σῶμα τὸ ὕψωμα 1129, τὸ βραχῶδες ὕψωμα 1172, δυτικὰ τοῦ Πύργου Στράτσανης. Ἐνα τάγμα της ἐφθασε μπρὸς στὸ ὕψωμα 612, στὴν συμβολὴ τοῦ χεῖμαρρου Βουρκοπόταμος-ποταμὸς Σαραντάπορος, ἀλλὰ ἀναχαιτίστηκε ἢ παραπέρα προώθησὴ του.

Ἡ 42 ταξιαρχία δὲν ἔπαιρνε μέρος στὶς μάχες. Ἀπλῶς κάλυπτε τὰ μετόπισθεν τῶν 41 καὶ 43 ταξιαρχιῶν, στὶς 21 καὶ 22 Ἰούνη.

Στις 23 Ἰούνη, ἡ 41 ταξιαρχία προώθησε τμήματά της πρὸς Κάμενικ, ὑποδείχτης 2.043, ἀλλὰ καθηλώθηκε ἀπὸ πυρὰ ὄλων καὶ πολυβόλων μας.

Τὴν ἴδια μέρα, ἡ 43 ταξιαρχία, μετὰ ἀπὸ ἰσχυρὸ βομβαρδισμό μὲ πυροβολικὸ καὶ ἀεροπορία, κατέλαβε τὸν Πύργο Στράτσανης μὲ τὸ 529 τάγμα της. Τὸ βράδυ, τὸ 528 τάγμα της κατέλαβε τὸ χωριὸ Στράτσανη. Ἡ 43 ταξιαρχία κατέλαβε καὶ τὴν Ἀγροφωλιὰ καὶ τὴ Μάκρα.

Τὴν ἴδια μέρα, ἡ 75 ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ἀνώνυμο ὕψωμα, δυτικὰ τοῦ Κλέφτη.

Ἄρα, ἡ IX μεραρχία εἶχε στὶς 23 Ἰούνη μιὰ σοβαρὴ ἐπιτυχία μὲ τὴν κατάληψη τοῦ Πύργου Στράτσανη, γιὰ τῆς ἄνοιγε τὸ δρόμο πρὸς κύρια κορυφὴ τοῦ Γράμμου. Καὶ ὅμως, ἀντὶ νὰ τροφοδοτήσῃ αὐτὴν τὴν κατεύθυνση, ἔστρεψε τὴν προσπάθειά της πρὸς τὸ δεξιὸ τοῦ μετώπου της, ποῦ ἐκεῖ ἦταν ἀδύνατο νὰ πετύχει ἀποφασιστικὸ ἀποτέλεσμα, ἀκόμη καὶ ἂν καταλάμβανε τὸν Κλέφτη, ὑποδείχτης 1846. Γιὰ τὸ ἐγινε ἀλλαγὴ τῆς βασικῆς κατεύθυνσης ἐπίθεσης τῆς IX μεραρχίας; Ὅχι, βέβαια, ἐξαιτίας τῆς δράσης τῆς 670 μονάδας μας. Αὐτὸ τὸ γράφουν καθαρὰ οἱ συγγραφεῖς τῆς ἱστορίας τῆς μεγάλης μάχης στὴ Βόρεια Πίνδο, στηριζόμενοι στὶς διαταγὰς τοῦ Β' Σώματος τοῦ Στρατοῦ τους. Νὰ μιὰ χαρακτηριστικὴ περικοπὴ:

«Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἐξαιτίας μὴ εὐνοϊκῆς ἐξέλιξης τῆς ἀπὸ Βορρὰ ἀπὸ τὴν περιοχὴ Νεστορίου ἐπίθεσης τῶν I καὶ XV μεραρχιῶν, ποῦ δὲν πέτυχαν νὰ καταλάβουν τὴ γραμμὴ Ἀλεβίτσα-Ἀμμουδα-Μπούφι, διέταξε τὴν IX μεραρχία νὰ μὴν ὑπερβεῖ τὴ γραμμὴ Πύργος-Στράτσανη χωρὶς διαταγὴ του. Ἐπιπλέον, διέταξε τὴν IX μεραρχία ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὸ δεξιὸ της, καταλαμβάνουσα τὰ ὑψώματα Κλέφτης. .». (στὸ ἴδιο, σελίδα 136).

Ἄρα ἔχουμε ἀκόμη μιὰ ἐπίσημη μαρτυρία ἀπὸ τὴν ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία, ὅτι τὸ στρατηγικὸ σχέδιό τους «Κορωνίδα» τὸ ἔθαψε τὸ Ἄρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας μπρὸς στὸ Μπούφι - Ἄμμουδα, μέχρι τῆς 20 Ἰούνη. Ἄς συνεχίσουμε τὴν περιγραφὴ τῶν μαχῶν, στὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας (Χάρτης Νο 10).

Ἡ διοίκηση τῆς IX ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, ζήτησε ἀπὸ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ τὴν ἄδεια νὰ χρησιμοποιήσῃ στὴ μάχη τὴν 42 ταξιαρχία της καὶ τῆς τὸ ἐπέτρεψε. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ γιὰ τὸ πῶς διεύθυνε τὴ μάχη τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ὅταν ἀπαγόρευε σὲ μιὰ μεραρχία του νὰ χρησιμοποιήσῃ κατὰ βούλησή της τὶς ταξιαρχίες της. Ἔτσι, λοιπὸν, ἡ διοίκηση τῆς IX μεραρχίας προετοίμασε στὶς 23 Ἰούνη τὴν 42 ταξιαρχία της γιὰ ἐπίθεση στὶς 24 Ἰούνη κατὰ τῆς Μπολιάνας — Γύφτισσας, χωρὶς νὰ δίνει σημασία στὸ στρατηγικὸ ὕψωμα Κλέφτης 1848. Καὶ αὐτὸ ἦταν ἓνα χοντροκομμένο λάθος. Ἡ IX ἀντίπαλή μας μεραρχία κατακουτουλοῦσε πιά, χωρὶς βασικὴ ἀποφασιστικὴ κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσής της.

Στὶς 24 Ἰούνη, ἔγινε ἀντεπίθεσή μας νυχτερινὴ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς IX μεραρχίας ἀπὸ τὸ Κάμενικ καὶ πλευρικὰ καὶ ἀπὸ τὸ δάσος Βαθύλακος — Μαῦρος, ἀλλὰ ἡ ἀντεπίθεσή μας ἀποκρούστηκε μετὰ ἀπὸ ὄρη μάχη, ἀπὸ τὴν 41 ἀντίπαλή μας ταξιαρχία.

Τὸ σουρούπωμα τῆς 24 Ἰούνη, ἡ 42 ταξιαρχία τῆς IX ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας μπῆκε στὴ μάχη. Προώθησε τὸ 524 τάγμα της, γιὰ νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα Μπολιάνα, κι ἔφθασε στὸ ὕψος τοῦ χωριοῦ Στράτσανη ἀπὸ χωριὸ Ἁγία Βαρβάρα, τὰ μεσάνυχτα. Αὐτὴν τὴν νυχτερινὴ ἐπίθεση κάλυπτε ἡ 43 ταξιαρχία, μὲ τὴν κατάληψη τοῦ ὕψωματος 616. Ἄλλο τάγμα τῆς 42 ταξιαρχίας ἔφθασε μὲ αὐτοκίνητα καὶ μουλάρια γιὰ μεταφορές, στὸ ὕψος τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ.

Τὴ νύχτα τῆς 24 πρὸς 25 Ἰούνη, ἔγινε ἀντεπίθεσή μας κατὰ τοῦ 582 τάγματος τῆς 75 ἀντίπαλῆς μας ταξιαρχίας ἀπὸ περιοχὴ Τσομπάνη καὶ ὕψωματος 1583, ἀλλὰ ἀποκρούστηκε.

Στὶς 24 Ἰούνη, ἡ διοίκηση τῆς IX ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας ζήτησε ἀπὸ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὀρειβατικὸ πυροβολικὸ καὶ τμήματα Ὀρειῶν Καταδρομῶν — ΛΟΚ, ἀλλὰ ἀπορρίφθηκε ἡ αἴτησή της.

Στὶς 25 Ἰούνη, ἔγιναν ἀντεπιθέσεις μας σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τῆς IX μεραρχίας, ἀλλὰ ὄλες ἀπέτυχαν. Τὸ μοναδικὸ ἀποτέλεσμά τους, ἦταν ὅτι ἐμπόδισαν τὴν 42 ἀντίπαλή μας ταξιαρχία νὰ καταλάβῃ τὴν Μπολιάνα κι ἀνάγκασε τάγμα τῆς 75 ταξιαρχίας νὰ συμπτυχθεῖ σὲ παραπίσω θέσεις του.

Οἱ συγγραφεῖς τῆς ἱστορίας τῆς μεγάλης μάχης στὴ Βόρεια Πίνδο, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ τότε ἀντίπαλοῦ μας στρατοῦ, δίνουν στὸν τόμο τους τὶς ἀκόλουθες ἀπώλειες στὸ μέτωπο τῆς Κόνιτσας ἀπὸ 21 ὠς 25 Ἰούνη:

Δικέες τους. Νεκροί 3 αξιωματικοί και 45 φαντάροι. Τραυματίες 16 αξιωματικοί και 248 φαντάροι. Σύνολο 312.

Δικέες μας. 114 νεκροί και 12 παραδοθέντες. Σύνολο 126. Τραυματίες μας, άγνωστος ο αριθμός τους.

*Αν κρίνουμε τις απώλειες του αντιπάλου μας σαν επιτιθεμένου, αυτές δεν ήταν σημαντικές. Αντίθετα, οι δικές μας απώλειες ήταν σημαντικές, γιατί αν υπολογίσουμε τους τραυματίες μας 3 προς ένα νεκρό (περίπου αυτή είναι συνήθως η αναλογία στον πόλεμο), τότε είχαμε 402 τραυματίες.

Στις 26 Ιούνη, η διοίκηση της IX αντίπαλης μας μεραρχίας, έκανε μερικές αλλαγές στη διάταξη των ταξιαρχιών της. Μετατόπισε την 42 ταξιαρχία της στο άμυντικό συγκρότημά μας Κλέφτη — Τσομπάνη. Την 43 ταξιαρχία της, στο κέντρο του μετώπου. Την 41 ταξιαρχία την άφησε στο άριστερο προς Κάμενικ. Την 75 ταξιαρχία την άφησε προς τον Κλέφτη. Άρα, η βασική κατεύθυνση των νέων επιθέσεων της IX μεραρχίας, μετατοπίστηκε από το κέντρο του μετώπου της στο δεξιό του, Κλέφτης. Αυτό η άλλοεπάλληλη αλλαγή βασικής κατεύθυνσης της επίθεσής της, δείχνει ζάλισμα της διοίκησης της IX αντίπαλης μας μεραρχίας.

Στις 27 Ιούνη και ώρα 10,30', επίθεση της 42 αντίπαλης μας ταξιαρχίας κατά του Κλέφτη, ύψοδείχτης 1848. Το άριστερο της επιθετικής διάταξης κάλυπτε το 527 τάγμα της 43 ταξιαρχίας. Η παραπάνω επίθεση συνεχίστηκε και στις 28 Ιούνη, με υποστήριξη πυροβολικού και αεροπορίας. Έγινε σκληρός άγώνας στην περιοχή Τσομπάνη-Μοναστήρι-Μόλιστα. Τελικά, κατέλαβαν τα χωριά Μοναστήρι και Μόλιστα. Προσπάθεια κατάληψης ύψωματος Άηλιά του χωριού Γαναδιό, απέτυχε.

Στις 29 Ιούνη συνεχίστηκε η επίθεση της 42 ταξιαρχίας, με την βοήθεια της 43 ταξιαρχίας. Έτσι ολοκληρώθηκε η κατάληψη του ύψωματος Τσομπάνης.

Η 41 ταξιαρχία, μόνο παρενοχλητική δράση έκανε στο μέτωπό της, από 25 μέχρι 29 Ιούνη.

Στις 30 Ιούνη, συνεχίστηκε η επίθεση της 42 ταξιαρχίας από ύψωμα Τσομπάνης προς ύψωμα 1583 και από Μάκρα προς ύψωμα 1280. Το 525 τάγμα της έφθασε μπροστά στις δχυρώσεις μας στο ύψωμα 1585, αλλά ανατράπηκε από άντεπίθεσή μας. Το 526 τάγμα της κατέλαβε το ύψωμα 1280. Το 527 τάγμα της 43 ταξιαρχίας κατέλαβε το χωριό Γαναδιό και το άντέρεισμα Λοποτσάνη, μετά από σκληρό άγώνα. Κάποια προώθηση έκανε και η 75 ταξιαρχία, προς το ύψωμα 1264.

Στις 30 Ιούνη προς 1 Ιούλη, άντεπίθεσή μας κατά των ύψωμάτων Τσομπάνης απέτυχε.

Στις 2 Ιούλη, μετά από βομβαρδισμό με πυροβολικό και αεροπορία,

επίθεση τῆς 42 ταξιαρχίας ἀπὸ ὑψώματα Τσομπάνη καὶ ἀπὸ ὑψωμα 1280, γιὰ κατάληψη ὑψώματος 1583, ἀπότυχε.

Τὴ νύχτα τῆς 2 πρὸς 3 Ἰούλη, ἀντεπίθεσή μας ἀπὸ Κλέφτη κατὰ Τσομπάνη καὶ ἀπὸ ὑψωμα 1583 κατὰ Τσομπάνη, ἀπότυχαν.

Ἔτσι τέλειωσε ἡ πρώτη φάση τῆς μεγάλης μάχης, στὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας. Ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη μου γι' αὐτὴ τὴ φάση;

Σ ἐ δ, τ ι ἀ φ ο ρ ᾶ τ ὸ ν ἀ ν τ ί π α λ ὸ μ α ς. Ὅπως σημείωσα στὴν ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ μέρους, κατὰ τὴν περιγραφὴ τῶν δυνάμεων τῶν δυὸ ἀντιπάλων στὴ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου, ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία δὲν διέθεσε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Κόνιτσας τὶς ἀπαραίτητες δυνάμεις, γιὰ νὰ διασπάσουν τὸ μέτωπό μας καὶ νὰ προωθηθοῦν γρήγορα πρὸς κύρια κορυφὴ τοῦ Γράμμου, ὑψοδείχτης 2520 μέτρα, ὅπως καθόριζε τὸ στρατηγικὸ σχέδιό τους «Κορωνίδα». Ἀπόδειξα ὅτι ἦταν δυνατό νὰ διαθέσουν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ὀλόκληρὴ τὴν VIII μεραρχία τους. Ἡ ἀνεπάρκεια δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου μας στὸ μέτωπο τῆς Κόνιτσας, ἡ συχνὴ καὶ κάπως ἀνόητη ἀλλαγὴ βασικῆς κατευθύνσεως ἐπίθεσης, ὀδήγησε σὲ ἀποτελμάτωση τὴν IX ἀντίπαλή μας μεραρχία καὶ τὴν 75 ταξιαρχία, κατὰ τὴν πρώτη φάση τῆς μάχης.

Σ ἐ δ, τ ι ἀ φ ο ρ ᾶ τ ἡ ν 6 7 0 μ ο ν ᾶ δ α μ α ς. Σ' ἓνα στενὸ μέτωπο περίπου 20 χιλιομέτρων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τρεῖς ταξιαρχίες μας, ἦταν ὑπερβολικὰ πολλές, μὲ τὰ δικά μας μέτρα. Σὲ τέτοιο στενὸ μέτωπο, μὲ ἀλληλοδιάδοχα ὑψώματα, ἦταν ἀρκετὴ μιὰ ταξιαρχία μας σὲ διάταξη καὶ τὸ πολὺ μιὰ ἄλλη ταξιαρχία ἐφεδρεία προσανατολισμένη στὸ Στενὸ, ὑψοδείχτης 1957 καὶ Γκόλιο. Στὸ βουνὸ Βόιο εἶχε διάταξη ἡ 14η ταξιαρχία τοῦ ΑΔΜ κι ἀντιμετώπιζε τρεῖς ταξιαρχίες τῆς I μεραρχίας καὶ τὴν 53 ταξιαρχία τῆς II μεραρχίας. Τὸ Βόιο εἶναι σχετικὰ ὀμαλὸ βουνό. Ἄν ἡ IX ἀντίπαλή μας μεραρχία καὶ ἡ 75 ταξιαρχία τῆς VIII μεραρχίας θὰ διευθύνονταν σωστὰ στὸ μέτωπο τῆς Κόνιτσας, καὶ ἂν ἡ διοίκηση τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ δὲν θὰ ἔκανε ἐπιζήμιες ἐπεμβάσεις στὴ δρᾶση τῶν παραπάνω τεσσάρων ταξιαρχιῶν, αὐτὲς θὰ εἶχαν καταφέρει ἀποφασιστικὸ χτύπημα στὴν 670 μονάδα μας, ἀπὸ 21 Ἰοῦνη μέχρι 2 Ἰούλη. Πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι οἱ ἀπώλειές μας στὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας ἦταν ὑπερβολικὲς, στὸ παραπάνω χρονικὸ διάστημα. Αὐτὸ ἦταν τὸ πραγματικὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης φάσης τῶν μαχῶν στὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας.

— Ἡ δευτέρη φάση τῆς μεγάλης μάχης, στὸ νέο μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας. Αὐτὴ ἡ φάση ἄρχισε στις 3 Ἰούλη καὶ τέλειωσε τὴ νύχτα τῆς 4 πρὸς 5 Αὐγούστου.

Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς δευτέρας φάσης, εἶναι ὅτι ἀξαιτίας τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας (Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας), ἡ 670 μονάδα μας ἔκανε διμέτωπο ἀγώνα. Στὸ παλὸ μέτωπό της, ἀπὸ τὴν πλευ-

ρά τῆς Κόνιτσας. Στὸ νέο μέτωπό της ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ρήγματος ποὺ μᾶς προκάλεσε ὁ ἀντίπαλος στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ στὸν Τάλλιορο. Τὸ πῶς καὶ γιατί τὰ κατάφερε ὁ ἀντίπαλος νὰ μᾶς κάνει αὐτὸ τὸ ρήγμα, τὸ περιέγραψα σὲ προηγούμενο κεφάλαιο. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι γι' αὐτὸ τὸ ρήγμα εἶναι ὀλοκληρωτικὰ ὑπεύθυνο τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας, γιατί αὐτὸ ἔκανε μιὰ ἐλεεινὴ κατανομὴ τῶν δυνάμεων ποὺ εἴχαμε στὴ Βόρεια Πίνδο, μεταξὺ τοῦ ΑΔΜ καὶ τῆς 670 μονάδας μας καὶ γιατί αὐτὸ τοποθέτησε ἓνα προβοκάτορα διοικητὴ τοῦ ΑΔΜ, τὸν Γκανάτσο Βασίλη (Χείμαρρος).

Ἡ τρίτη μεγάλη εὐθὺνὴ τοῦ ΓΑ μας, ἦταν ἡ ἀφαίρεση ἀπὸ τὸ ΑΔΜ τοῦ μετώπου ἀπὸ Τάλλιορο ὡς Βασιλίτσα, μόλις ὁ ἀντίπαλος μᾶς ἔκανε ρήγμα στὸν Τάλλιορο, στίς 2 τοῦ Ἰούλη [καὶ τὸ ἔδωσε στὴν 670 μονάδα μας. Ἀκόμη καὶ ἂν θὰ ἦταν πολὺ ἱκανή, ἡ διοίκηση τῆς 670 μονάδας μας, πάλι θὰ ἦταν πολὺ δύσκολο ν' ἀντιμετωπίσει ἀποτελεσματικὰ τὸν ἀντίπαλο σὲ δυὸ μέτωπα. Ἡ διοίκηση τῆς 670 μονάδας μας δὲν εἶχε στίς 2 Ἰούλη τηλεφωνικὴ σύνδεση μὲ τὴν 16η ταξιαρχία καὶ τὴν ταξιαρχία Δημοκρατικῆς Νεολαίας, δὲν γνώριζε τὸ μέτωπό τους, δὲν γνώριζε τὴ μαχητικὴ ἱκανότητά τους.

Σωστὴ ἀντιμετώπιση τοῦ ρήγματος ποὺ μᾶς προκάλεσε ὁ ἀντίπαλος στὸν Τάλλιορο ἦταν αὐτὸ ποὺ πρότεινα ἀμέσως τὴ νύχτα τῆς 1 πρὸς 2 τοῦ Ἰούλη. Νὰ μοῦ δώσει τὸ ΓΑ μας μιὰ ταξιαρχία τῆς 670 μονάδας μας, νὰ τὴν συγκεντρώσω στὴ Σκούρτη, ὑποδείχτης 1806 καὶ ἀπὸ κεῖ ἀντεπίθεσή μας γιὰ κλείσιμο τοῦ ρήγματος καὶ συντριβὴ τῶν 21 καὶ 22 ταξιαρχιῶν τῆς II μεραρχίας ποὺ εἶχαν κάνει τὸ ρήγμα, εἶχαν χωθεῖ σὲ πραγματικὴ παγίδα πρὸς τὸ Ἑφταχώρι.

Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι οἱ παραπάνω δυὸ ταξιαρχίες παραπατοῦσαν σὰν ζαλισμένες στὴν περιοχὴ Ἑφταχωρίου, ἀπὸ 2 μέχρι 8 Ἰούλη, περιμένοντας μὲ ἀγωνία νὰ φθάσουν ἐκεῖ δυὸ ταξιαρχίες τῆς X μεραρχίας τους. Ἄς περιγράψουμε τί ἔκανε ἡ X ἀντίπαλή μας μεραρχία, ἀπὸ τίς 2 ὡς 7 Ἰούλη.

Στίς 3 τοῦ Ἰούλη, ἡ 37 ταξιαρχία ἔκανε ἐπιθετικὴ κίνηση στὴν κατεύθυνση Βερβέρα — Σκάλα — Δούτσικο. Κατέλαβε τὴ Βερβέρα, ὑποδείχτης 1124 καὶ Σκάλα 1160.

Στίς 4 Ἰούλη, ἡ 37 ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1173, στίς 5 Ἰούλη τὸ ὕψωμα Κουμίντα 1149, τὸ ὕψωμα 1141. Στίς 6 Ἰούλη κατέλαβε τὸ χωριὸ Δούτσικο κι ἔφθασε στὸ ὕψωμα Λυκοπέρασμα.

Ἡ 35 ταξιαρχία προσπάθησε νὰ καταλάβει στίς 3 Ἰούλη τὸ χωριὸ Σμίξη καὶ τὰ γύρω ὑψώματά του. Ἀπότυχε γιατί δέχτηκε ἀντεπίθεση τμημάτων τῆς 16 ταξιαρχίας μας καὶ ἀναγκάστηκε νὰ ἐπιστρέψει στίς βάσεις ἐξόρμησής της. Στίς 4 Ἰούλη, ἡ 35 ταξιαρχία τήρησε ἀμυντικὴ στατικὴ διάταξη.

Στίς 5 Ἰούλη, ἡ διοίκηση τῆς X ἀντίπαλής μας μεραρχίας διέταξε τὴν 35 ταξιαρχία της νὰ συγκεντρωθεῖ στὴ Βερβέρα, ὑποδείχτης 1084.

Στις 7 Ίουλη, ή 16 ταξιαρχία μας έκανε άντεπίθεση από ύψωμα 1615 και από Σκούρτζα 1806 κατά τών ύψωμάτων Σταυρού που τά κατείχε ή 37 αντίπαλή μας ταξιαρχία. Ή άντεπίθεσή μας απέτυχε, κυρίως από τήν άνεπάρκεια δυνάμεών μας (Χάρτης Νο 11).

Στις 8 Ίουλη, ή διοίκηση τής Χ αντίπαλής μας μεραρχίας άσχολήθηκε με άναπροσαρμογή τής διάταξης τής 37 ταξιαρχίας της και περίμενε νά φθάσει ή 35 ταξιαρχία της στο χωριό Δούτσικο, σχετικά μακριά από τó Τάλλιαρο-Λυκοπέρασμα που είχαν κάνει ρήγμα στο μέτωπό μας οί 21 και 22 ταξιαρχίες τής ΙΙ μεραρχίας. Επίθεση στο νέο μέτωπο τής 670 μονάδας μας έκανε ή Χ μεραρχία με τίς 35 και 37 ταξιαρχίες της, μόνο στίς 12 Ίούλη. Οί 21 και 22 ταξιαρχίες τής ΙΙ μεραρχίας, άρχισαν επίθεση στο νέο μέτωπο τής 670 μονάδας μας, στίς 8 του Ίούλη.

Έτσι, ó Γούσιας και τó ΓΑ μας άφησαν άνενόχλητες τίς 21 και 22 αντίπαλες ταξιαρχίες μέσα στην παγίδα του Έφταχωριού που είχαν χωθεί από τίς 2 ώς και τίς 7 Ίούλη. Έτσι συγκεντρώθηκαν στο ίδιο χρονικό διάστημα στο Λυκοπέρασμα και ή 35 και ή 37 ταξιαρχίες τής Χ μεραρχίας. Λές και ó Γούσιας και τó Γενικό Άρχηγείο μας ήταν σύμμαχοι τής αντίπαλής μας στρατιωτικής ήγεςίας. Αυτοί περίμεναν νά συγκεντρωθούν τέσσερεις αντίπαλες ταξιαρχίες και ν' άρχίσουν επίθεση, για νά τίς αντιμετώπισουν. Αυτά δέν τά κάνει ούτε ένας ύποδεκανέας.

Στο νέο μέτωπο τής 670 μονάδας μας μάχονταν ή 16η ταξιαρχία μας και ένα τάγμα τής Δημοκρατικής Νεολαίας, που με διαταγή του Γενικού Άρχηγείου μας πέρασαν στη δύναμη τής 670 μονάδας μας. Ή 103 ταξιαρχία τής 670 μονάδας μας. Στίς 10 Ίούλη έφθασε στο Σμόλικα μιá θεσσαλική ταξιαρχία μας που πήρε μέρος στη μάχη μέχρι τή νύχτα τής 4 προς 5 Αύγούστου. Ή αντιμετώπιση του αντιπάλου μας από ύψωματα Ζούζουλης ως Γύφτισσα του Σμόλικα σε άλληλοδιάδοχα ύψωματα κι άντερείσματα που ήταν άνοχύρωτα, ήταν ή πιό άθλια ταχτική από μέρους τής διοίκησης τής 670 μονάδας μας. Σωστή αντιμετώπιση τής νέας κατάστασης, ήταν αυτό που πρότεινα. Δηλαδή, γρήγορη συγκέντρωση τή νύχτα τής 2 Ίούλη τής 103 ταξιαρχίας τής 670 μονάδας μας πάνω στη Σκούρτζα, ύποδείχτης 1806 κι από κεί άντεπίθεση για συντριβή τών 21 και 22 ταξιαρχιών του αντιπάλου μας που είχαν μόνες τους χωθεί στην παγίδα του Έφταχωριού.

Άς δούμε τήν πορεία τών επιχειρήσεων στο νέο μέτωπο τής 670 μονάδας μας, από 8 Ίούλη μέχρι 4 Αύγούστου.

Στίς 8 του Ίούλη, επίθεση τών 21 και 22 αντίπαλων ταξιαρχιών με τέσσερα τάγματά τους σε πρώτο κλιμάκιο. Πέρασαν τόν Ζουζουλιότικο ποταμό και τόν από κεί ένα κλάδο του Σαρανταπόρου ποταμού και κατέλαβαν τó ύψωμα Άγιος Δημήτριος, ύποδείχτης 910, τó άνώνυμο ύψωμα άνατολικά του ύψωματος 1114, τά ύψωματα Άγίας Τριάδος και τίς βορειοανατολικές πλα-

γιές τοῦ ὑψώματος Ἐηλιάς Ζούζουλης. Ἐμεῖς σάν Ἀρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας, χτυπήσαμε αὐτὰ τὰ τάγματα μὲ βαρειοὺς ὄλμους, ποὺ εἶχαμε τοποθετήσει πάνω στοὺς γκρεμοὺς τῆς Κάτω Ἀρένας. Ἐτσι, μόλις νύχτωσε, τὰ παραπάνω 4 ἀντίπαλα τάγματα συμπύχθηκαν σὲ πιὸ πίσω θέσεις τους καὶ ἀνέστειλαν ἐπίθεσή τους πρὸς τὸ ὕψωμα Μπουχέτσι, ὑποδείχτης 1700, ποὺ βρίσκεται στὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ ποταμοῦ Σαραντάπορος. Ἀκριβῶς γι' αὐτό, ἡ διοίκηση τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἄλλαξεν τὴ κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσης τῶν 21 καὶ 22 ταξιαρχιῶν του. Διέταξε ἐπίθεση τῆς Χ μεραρχίας του πρὸς Ράχη Γιώτσα καὶ τῶν 21 καὶ 22 ταξιαρχιῶν τῆς Π μεραρχίας του πρὸς Γάβρο-Κούτσουρο.

Στις 9, 10 καὶ 11 Ἰούλη, οἱ 21 καὶ 22 ἀντίπαλες ταξιαρχίες ἀναπαύονταν καὶ ἡ διοίκηση τῆς 670 μονάδας μας δὲν ἐνόηλε τὴν ἀνάπαυσή τους.

Στις 11 Ἰούλη μόλις σκοτείνιασε, οἱ 21 καὶ 22 ταξιαρχίες ἐπιτέθηκαν πρὸς ὑψώματα Λευκάδια καὶ κατέλαβαν αὐτὰ τὰ ὑψώματα καὶ τὸν Βράχο Κακαβᾶ καὶ τὸ ὕψωμα 1296.

Στις 13 Ἰούλη, συμπλήρωσαν τὴν κατάληψη τοῦ ὑψώματος 1296 καὶ ὀλόκληρο τὸ συγκρότημα ὑψωμάτων Γάβρος. Τὰ τμήματα τῆς 670 μονάδας μας συμπύχθηκαν ἄταχτα πρὸς τὸ χωριὸ Φούρκα.

Στις 14 Ἰούλη, ἡ 21 ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ὕψωμα Ἐηλιάς καὶ κατὰ τὸ μεσημέρι τὸ ὕψωμα Κούτσουρο. Τὰ ἐκεῖ τμήματά μας συμπύχθηκαν ἄταχτα πρὸς τὸ χωριὸ Κάντζικο. Ἡ 22 ταξιαρχία κατέλαβε ἓνα δασωμένο ὕψωμα, νότια τοῦ ὑψώματος 1474. Στις 15, 17 καὶ 18 Ἰούλη, τίποτα τὸ σημαντικό δὲν ἔκαναν οἱ 21 καὶ 22 ἀντίπαλες ταξιαρχίες.

Τί ἔκαναν οἱ 35 καὶ 37 ταξιαρχίες τῆς Χ ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, στὸ παραπάνω χρονικὸ διάστημα, στὸ νέο μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας, ποὺ τὶς ἀντιμετώπιζε ἡ 16 ταξιαρχία μας καὶ τὸ τάγμα Δημοκρατικῆς Νεολαίας;

Οἱ 35 καὶ 37 ταξιαρχίες δὲν τόλμησαν νὰ ἐπιτεθοῦν στὴν κύρια γραμμὴ τῆς 16ης ταξιαρχίας μας στὴ Βασιλίτσα, ὑποδείχτης 2.249 — Γομάρα 2126 — Ἀνίτσα 1700 — Σκούρτζα 1806. Τὴν παρέκαμψαν ἀπὸ Λυκοπέρασμα κάτω ἀπὸ τὴ Σκούρτζα.

Τὸ πρωὶ τῆς 7 Ἰούλη, ἡ 37 ταξιαρχία ἔκανε ἐπίθεση ἀπὸ ὑψώματα 1259 καὶ 1309, μὲ γενικὴ κατεύθυνση πρὸς τὸ βουνὸ Βοῦκο, γιὰ ὑπερφαλάγγιση τῆς κύριας γραμμῆς ἄμυνας τῆς 16ης ταξιαρχίας μας. Κύρια ἐπιδίωξη τῆς 37 ταξιαρχίας ἐκεῖνη τὴ μέρα, ἦταν ἡ κατάληψη τῆς ράχης Γιώτσα. Δέχτηκε πυρὰ ὄλμων, πυροβόλων καὶ πολυβόλων ἀπὸ τὴν 16η ταξιαρχία μας κι ἔτσι ἀπότυχε ἡ προσπάθειά της νὰ καταλάβει τὴ ράχη Γιώτσα.

Στις 8 Ἰούλη, ἡ διοίκηση τῆς Χ ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας ἀναπροσάρμοσε τὴ διάταξη τῶν δυὸ ταξιαρχιῶν της, προώθησε δυὸ μοῖρες ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ (12 πυροβόλα) στὶς προσβάσεις τοῦ ὑψώματος 1181, γιὰ νὰ χτυποῦν τὴ Σκούρτζα καὶ τὴ Ράχη Γιώτσα. Μετατόπισε μιὰ πεδινὴ πυροβο-

λαρχία πρὸς Πεντάλοφο γιὰ νὰ τὴν μεταφέρει ἀπὸ τὸν ἐκεῖ καρὸδρομο πρὸς Τάλλιορο γιὰ νὰ βάζει πυρὰ στὸ νέο μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας.

Στις 12 Ἰούλη, ἐπίθεση τῶν 35 καὶ 37 ταξιαρχῶν τῆς Χ μεραρχίας πρὸς Ράχη Γιώτσα καὶ Σκούρτζα καὶ ἀπὸ Ἅγιο Ἀθανάσιο πρὸς Ράχη Γιώτσα. Ἡ ἐπίθεση ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ πυροβολικὸ καὶ ἀεροπορία. Τὸ 567 τάγμα τῆς 37 ταξιαρχίας κατέλαβε τὴν ἀντηρίδα Στόματς καὶ κεῖ καθελώθηκε. Εἶχε πέσει καὶ σὲ ναρκοπέδιό μας. Τὸ 562 τάγμα τῆς 35 ταξιαρχίας, κατέλαβε μὲ σκληρὸ ἀγώνα τὴ Ράχη Γιώτσα — τὸ ὕψωμα 1410. Ἄλλο τάγμα της κατέλαβε μ' ἔφοδο τὸ ὕψωμα 1505.

Στις 14 καὶ 15 Ἰούλη, οἱ 35 καὶ οἱ 37 ταξιαρχίες τῆς Χ μεραρχίας προσπάθησαν νὰ καταλάβουν τὸ ὕψωμα 1786 καὶ 1810, ἀλλὰ ἀπότυχαν. Τὶς ἀντιμετώπισαν τμήματα τῆς 16ης ταξιαρχίας μας.

Στις 19 Ἰούλη, ἐπίθεση τῆς 21 ταξιαρχίας ἀπὸ Γάβρο πρὸς Τσοῦκα καὶ τῆς 22 ταξιαρχίας ἀπὸ Πέτρα Ζουζουλιώτικου ποταμοῦ πρὸς Τσοῦκα. Ὑπεράσπιζε αὐτὸν τὸν τομέα ἓνα τάγμα τῆς θεσσαλικῆς ταξιαρχίας ὑπὸ τὴν διοίκηση Φερραίου. Οἱ ἐπιθέσεις τους ἀπότυχαν. Κατέλαβαν μόνον τὸ ἀνώνυμο Τσοῦκας. Ἐπίθεσή τους πρὸς Τσοῦκα καὶ στίς 20 Ἰούλη, ἀπότυχε. Ἐπесαν καὶ σὲ ναρκοπέδιό μας καὶ εἶχαν ἀπώλειες.

Στις 21 καὶ 22 Ἰούλη, τίποτα τὸ σημαντικὸ δὲν ἔκαναν οἱ ταξιαρχίες τῶν Β καὶ Χ ἀντίπαλων μεραρχιῶν.

Στις 21 Ἰούλη ἔφθασαν στὸν Τάλλιορο ὁ διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Καλογερόπουλος Παναγιώτης καὶ ὁ Α' ὑπαρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Κιτριλάκης Στέλιος, οἱ διοικητὲς τῆς Β καὶ Χ μεραρχίας. Αὐτοὶ ἔκαναν ἔκθεση γιὰ τὴν πορεία τῶν μαχῶν. Ἀποφασίστηκε νὰ κάνει ἡ Β μεραρχία τὴν κύρια προσπάθειά της στὴ κατεύθυνση Γκρίμπομαν — Ἀηλιάς Φλιάμας — Ταμπούρι. Ἡ Χ μεραρχία νὰ κρατάει ἐπαφὴ μὲ δυνάμεις μας στὸ Βούζιο γιὰ καθήλωσή τους καὶ ἐπίθεση κατὰ ὑψώματος 1420 καὶ ἀπὸ κεῖ πρὸς Ζεκίρι, ὑψοδείχτης 1700. Ἔτσι θὰ παρέκαμπε τὸ Βούζιο καὶ θὰ βοήθοῦσε τὴν Β μεραρχία στὴν ἐπίθεσή της. Οἱ συνδυασμένες ἐπιθέσεις τῶν δυὸ μεραρχιῶν, θ' ἄρχιζαν στίς 26 τοῦ Ἰούλη.

Στις 23 ὡς 25 Ἰούλη καμιά δράση τῶν Β καὶ Χ μεραρχιῶν, μιὰ πὺρ προπαρασκευάζαν τὴν ἐπίθεσή τους γιὰ τὶς 26 Ἰούλη. Ἡ διοίκηση τῆς 670 μονάδας μας δὲν ἔκανε καμιά δράση γιὰ νὰ στραπατσάρει αὐτὲς τὶς προετοιμασίες.

Στις 26 Ἰούλη ἐπίθεση τῶν 21 καὶ 22 ταξιαρχιῶν τῆς Β μεραρχίας, μὲ δεῦτερο κλιμάκιό τους στ' ἄμεσα μετόπισθὲν τους τὴν 52 ταξιαρχία πὺρ ἦταν ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, στὴν κατεύθυνση Ἀηλιάς Φούρκιας — Παναγιὰ, ὑψοδείχτης 1050 — Γκρίμπομαν Φλιάμας 1718 — Ταμπούρι, καὶ ἀπὸ Γάβρο πρὸς ὕψωμα 1089 — Σαρρῆ — Φούρκα — Λιάγκυ, γιὰ νὰ καταλάβουν πρῶτα τὴ Φλιάμα — Φούρκα καὶ κατόπιν Ταμπούρι.

Στις 26 'Ιούλη και ώρα 03,00', τὸ 506 τάγμα τῆς 21 ταξιαρχίας ἔφθασε μὲ σκληρὸ ἀγώνα ὥρα 15,25' 400 μέτρα ἀπὸ κορυφὴ Γκρίμπομαν και κεῖ καθηλώθηκε. Τὸ 505 τάγμα τῆς κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1233 και κεῖ καθηλώθηκε.

Στις 26 'Ιούλη τὸ 508 τάγμα τῆς 22 ταξιαρχίας ἔφθασε στὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Λίμνες - 'Ερημοκλήσι και κεῖ καθηλώθηκε.

'Η 35 ταξιαρχία τῆς Χ μεραρχίας ἔκανε ἐπίθεση στις 26 'Ιούλη και ὥρα ἐπίσης 03',00 μὲ δυὸ τάγματά τῆς. Κατέλαβαν τὸ ὕψωμα 1031 και κεῖ καθηλώθηκαν.

Στις 27 'Ιούλη, μ' ἐνίσχυση πυροβολικοῦ και ἀεροπορίας, ἡ 21 ταξιαρχία συνέχισε τὴν ἐπίθεσή τῆς γιὰ κατάληψη Γκρίμπομαν, ἀλλὰ ἀπότυχε. Ἔπεσεν ἐπὶ τὸ ναρκοπέδιό μας, χτυπήθηκε μετωπικά και πλευρικά και ἀνατράπηκε. Παρέσυρε και τὸ 508 τάγμα τῆς 22 ταξιαρχίας.

Στις 28 και 29 'Ιούλη, ἐγινε μεγάλη προετοιμασία ἐπίθεσης τοῦ ἀντιπάλου μας γιὰ κατάληψη τοῦ ὑψώματος Γκρίμπομαν, ἀπὸ τῆς 21 και 22 ταξιαρχίας. Ἡ ἐπίθεση ἄρχισε στις 30 'Ιούλη και ὥρα 04,00' μὲ πέντε τάγματα πεζικοῦ στὴν πρώτη γραμμὴ και μὲ ὑποστήριξη 30 πυροβόλων διαφόρων διαμετρημάτων. Τὸ ὕψωμα Γκρίμπομαν τὸ ὑπεράσπιζε ἓνα τάγμα μας ὥρα 13,45' τὸ κατέλαβαν μετὰ ἀπὸ σκληρὸ ἀγώνα. Συνεχίστηκε ἡ ἐπίθεση τοῦ ἀντιπάλου μας γιὰ κατάληψη Φλιάμας, ὑποδείχτης 1718 και τὴν κατέλαβαν στις 31 'Ιούλη και ὥρα 13,50'

Στις 31 'Ιούλη, ἀπὸ ὥρα 01,00' ὠς 03,45' ἀντεπίθεσή μας κατὰ Ράχης Γιώτσας. «Ἐγινε σκληρὸς ἀγώνας σῶμα πρὸς σῶμα στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας μὲ χειροβομβίδες και λόγχη». (στὸ ἴδιο. σελίδα 244). Τὴν Ράχη Γιώτσα κατεῖχαν δυνάμεις τῆς Χ ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας. Τελικά, ἡ ἀντεπίθεσή μας ἀπότυχε.

Στις 31 'Ιούλη, ἡ 35 ἀντίπαλη ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1420 και ἔφθασε μπρὸς στὸ ὕψωμα Ζεκίρι, ὑποδείχτης 1700.

Τὴν παραμονὴ τῆς ἐπίθεσης τοῦ ἀντιπάλου μας κατὰ τοῦ στρατηγικοῦ ὑψώματος Ταμπούρι τοῦ συγκροτήματος Σμόλικα, ἡ διάταξη τῶν δυνάμεων τοῦ ἦταν ἡ ἀκόλουθη:

Τῆς 21 ταξιαρχίας, τὰ 504 και 505 τάγματά τῆς στὴν πρώτη γραμμὴ, στὴν περιοχὴ Γκρίμπομαν μέχρι Παναγιᾶς και τὸ 506 τάγμα τῆς κλιμακωμένον στὰ μετόπισθεν στὴν περιοχὴ Γάβρου — Κούτσουρου.

Τῆς 22 ταξιαρχίας, τὸ 507 τάγμα τῆς πάνω στὸ ὕψωμα Φλιάμα, τὸ 508 βορειανατολικά τῆς ἀντηρίδας Φλιάμας μέχρι τὸ ὕψωμα 1496, τὸ 509 τάγμα τῆς μεταξὺ Γκρίμπομαν — Φλιάμας.

'Η 52 ταξιαρχία (ἐφεδρεία τοῦ ΓΕΣ), κλιμακωμένη στὰ μετόπισθεν, ἀπὸ Ἀηλιὰ Ζουμπανίου, ὑποδείχτης 1805 — Τάλλιαρος — βόρεια Ἐφταχωριοῦ, μὲ τὰ 593 και 601 τάγματά τῆς. Τὸ 603 τάγμα τῆς ἦταν κλιμακωμένον στὴν περιοχὴ Πενταλόφου — Πανούκλας — Χοντρά Δέντρα. Ἄρα, ὅλη αὐτὴ

ή ταξιαρχία ήταν μακριά από το πεδίο της μάχης, με αποστολή προστασία των μετόπισθεν των επιτιθεμένων δυνάμεών τους.

Οί 35 και 37 ταξιαρχίες της Χ αντίπαλης μεραρχίας, είχαν την ακόλουθη διάταξη: Της 35 ταξιαρχίας, το 563 τάγμα της στην περιοχή Ντοκονάρι — ύψωμα 1420, το 562 στο μέτωπο Τσούκας ως απέναντι του ύψωματος Βούζιο, το άλλο τάγμα στα μετόπισθεν των δυό. Της 37 ταξιαρχίας, το 568 τάγμα της στη Σαρμάντζα — Λυκοπέρασμα — ύψωμα 1467 — ύψωμα 1296, νοτιοανατολικά Γάβρου, το 567 τάγμα της κλιμακωμένο από Ράχη Γιώτσα — Στόματς, το 569 στα ύψωματα 1309 — 1227. Άρα και οί δυό αυτές ταξιαρχίες ήταν μακριά από την κύρια επίθεση του αντιπάλου μας στο Ταμπούρι.

Στο Ταμπούρι του Σμόλικα μπορούσαν να χτυπάνε 18 πυροβόλα του αντιπάλου μας, διαφόρων διαμετρημάτων.

Ή επίθεση για την κατάληψη του Ταμπουριού, άρχισε το πρωί της 1 Αυγούστου από την 21 ταξιαρχία, με το 504 τάγμα της και το 509 τάγμα της 22 ταξιαρχίας. Να πώς χαρακτηρίζουν αυτήν την επίθεση οί συγγραφείς του τόμου των επιχειρήσεων του αντιπάλου μας στη Βόρεια Πίνδο:

«Ο άγώνας που άρχισε τις πρωινές ώρες σε όλόκληρο το μέτωπο επίθεσης, με την υποστήριξη όρειβατικού πυροβολικού της μεραρχίας και την προστασία άεροπορίας, συνεχίστηκε σφοδρός όλη τη μέρα, παίρνοντας ειδικά τις άπογευματινές ώρες χαρακτήρα μεγάλης σφοδρότητας, όταν τά τμήματα επίθεσης κοντοζύγωναν τις όργανωμένες θέσεις των συμμοριτών...» (σελίδα 247).

Έγιναν σφοδρές άντεπιθέσεις μας. «Μετά ήμίωρο έπικό άγώνα έπί του ύψωματος 1619, τ' άπολέσαντα τους διοικητές τους τμήματα της πρώτης γραμμής, άνατράπηκαν». (στο ίδιο, σελίδα 248). Έτσι τ' άντεπιτιθέμενα τμήματά μας άνακατέλαβαν το ύψωμα 1619.

Ή επίθεση της 35 ταξιαρχίας της Χ μεραρχίας για κατάληψη ύψωμάτων Ζεκήρι, ύψοδείχτης 1700 και ύψωμα 1651, μετά 561 και 563 τάγματά της, άπότυχαν.

Ή 37 ταξιαρχία της ίδιας μεραρχίας, που διατάχθηκε να καταλάβει την Σκούρτζα, ύψοδείχτης 1806, το ύψωμα 1786 και το Βούζιο, διαπίστωσε πώς τά είχαν έγκυρια έλαβει τά τάγματα της 16ης ταξιαρχίας μας. Ή διοίκηση της 670 μονάδας μας έδωσε τέτοια διαταγή. Αυτό ήταν λάθος. Έτσι, ό Γούσιας στρίμωξε και την 16η ταξιαρχία μας στο στενό χώρο Ρωμός — Ταμπούρι — Γύφτισσα, που βρίσκονταν και ή θεσσαλική ταξιαρχία και ή 103 ταξιαρχία. Τρείς ταξιαρχίες σε τόσο στενό χώρο, σήμαινε ότι κάθε βήμα του αντιπάλου πυροβολικού θα έπεφτε σε κεφάλια μαχητών μας.

Μιά που άπότυχαν οί επιθέσεις τεσσάρων αντιπάλων μας ταγμάτων για κατάληψη Ταμπουριού και είχαν πάθει σοβαρές άπώλειες, ή διοίκηση

τῆς II ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας ζήτησε ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Στρατοῦ νὰ ρίξει στὴ μάχη τὴν 52 ταξιαρχία ποὺ ἦταν ἐφεδρεία του. Ἔτσι, στὶς 3 Αὐγούστου ἔγινε συνδυασμένη ἐπίθεση τοῦ ἀντιπάλου μας κατὰ τῶν θέσεων τριῶν ταξιαρχιῶν μας στὸ Σμόλικα (Ρωμῆος — Ταμπούρι — Γύφτισσα).

Ἡ ἐπίθεση ἄρχισε ὥρα 04,00'. Μὲ τὸ 595 τάγμα τῆς 52 ταξιαρχίας, πρὸς ὕψωμα 1619 καὶ ὕψωμα Λιάγκυ. Μὲ τὸ 504 τάγμα τῆς 21 ταξιαρχίας, πρὸς τοὺς ἴδιους στόχους. Κατέλαβαν τὸ ὕψωμα 1619.

Ταυτόχρονη ἐπίθεση τῆς 35 ταξιαρχίας, μὲ τὰ 561 καὶ 563 τάγματά της γιὰ κατάληψη Λιάγκυ καὶ τοῦ 562 τάγματός της πρὸς Καίσαρη. Τὰ τρία τάγματα κατέλαβαν Λιάγκυ καὶ Καίσαρη.

Ἡ 37 ταξιαρχία ἔκανε ἓναν περίπατο στὴ Σκούρτζα, Κύρκουρι, Βούζιο, ποὺ τὰ εἶχαν ἐγκαταλείψει μὲ διαταγὴ τῆς 670 μονάδας μας, τὰ τμήματα τῆς 16 ταξιαρχίας μας. Τὸ μεσημέρι τῆς 4 Αὐγούστου, τάγμα τῆς 37 ταξιαρχίας μπῆκε στὸ ἐγκαταλειμμένο Κεφαλοχώρι Σαμαρίνα.

Στὶς 4 Αὐγούστου, ἔγινε ἡ τελικὴ μάχη στὰ ὑψώματα Ρωμῆος — Ταμπούρι — Γύφτισσα. Τὴν κύρια κορυφὴ τοῦ Ταμπουριοῦ, ὑψοδείκτης 1878, ὑπεράσπιζε μιὰ διλοχία μας. Ὁρα 20,00', εἶχαν περισφίξει τὸ 1878 τέσσερα ἀντίπαλα τάγματα. Ὅταν ἀνέβηκαν στὴν κορυφὴ του, βρῆκαν τὰ πτώματα 60 μαχητῶν μας. Ἐκεῖ στὸ ὕψωμα 1878, βαροῦσε τὸ ἀντίπαλο πυροβολικὸ καὶ ἡ ἀεροπορία. «Ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἄλωση τοῦ ὄχυροῦ τῶν συμμοριτῶν, ἀρχίζει ἀπ' αὐτὴ τὴ στιγμή σκληρότατος καὶ πεισματικὸς καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ μεριές». (στὸ ἴδιο, σελίδα 254).

Τὴ νύχτα τῆς 4 πρὸς 5 Αὐγούστου, τρεῖς ταξιαρχίες μας ἠττήθηκαν στὸ Σμόλικα. Ἡ θεσσαλικὴ ταξιαρχία διατάχθηκε ἀπὸ τὸ ΓΑ μας νὰ ἐπιστρέψει στὰ Χάσια. Οἱ 16η καὶ 103 ταξιαρχίες μας πετάχτηκαν μισοδιαλυμένες καὶ μὲ πολλὰ ἀπώλειες στὴν ἄλλη ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Σαραντάπορος, στὶς πλαγιὰς τοῦ δυτικοῦ Γράμμου.

Συμπέρασμα. Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ ἀντιπάλου μας στὸ νέο μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας, ἦταν ἀνόητη κι ἐγκληματικὴ. Ὑπῆρχαν δυὸ τρόποι γιὰ ν' ἀντιμετωπιστεῖ ὁ ἀντίπαλος. Πρῶτο. Μεταφορὰ μιᾶς ταξιαρχίας τῆς 670 μονάδας (τὴν 103 ταξιαρχία ποὺ λιανίστηκε ἀπὸ ὑψώματα Ζουζουλῆς ὡς Ταμπούρι) στὸ ὕψωμα Σκούρτζα 1806, ποὺ ἦταν γερὰ ὄχυρωμένο καὶ μὲ ἰσχυρὴ βάση πυρὸς μὲ βαρειοὺς ὄλμους, γι' ἀντεπίθεση ἀνακατάληψης Λυκοπέρασμα — Σαρμάντζα — Μπινιάρη — Τάλλιαρος καὶ κύκλωση τῶν 21 καὶ 22 ταξιαρχῶν ποὺ εἶχαν χωθεῖ στὴν παγίδα τοῦ Ἐφταχωριοῦ. Ἡ κατάλληλη στιγμή τῆς δικῆς μας ἀντεπίθεσης, ἦταν στὶς 3 εἴτε 4 Ἰούλη. Ἀπὸ τὰ νῶτα τοῦ Λυκοπεράσματος — Σαρμάντζας — Μπινιάρη, μποροῦσαν νὰ ἐπιτεθοῦν δυὸ τάγματα τῆς 16ης ταξιαρχίας μας, ἀφίνοντας στὴν κύρια γραμμὴ τῆς ἀπὸ Βασιλίτσα — Γομάρια — Ἀνίτσα μόνον ἓνα τάγμα της. Δεύτερο. Μιά ποὺ δὲν ἔκανε ἡ διοίκηση τῆς 670 μο-

νάδας μας όπως περιέγραφα πιο πάνω, τότε έπρεπε να εφαρμοσθεί άλλη ταχτική. Ν' αντιμετωπίσει ή 103 ταξιαρχία μας με έλιγμους φθοράς του αντίπαλου, από ύψωματα Ζούζουλη μέχρι Ταμπούρι — Γύφτισσα τις 4 ταξιαρχίες της II και X μεραρχίας. Να περάσει την 16η ταξιαρχία και τη θεσσαλική ταξιαρχία στις όχθες του ποταμού Σαραντάπορος από τις 7 Ίούλη, να τις βάλει σε διάταξη υπό ύψωμα Μπουχέτσι 1700 μέχρι Στενό, ύσοδείχτης 1957, για ν' αρχίσουν εκεί έντατική όχύρωση αποφασιστικής αντιμετώπισης επίθεσης των 4 ταξιαρχιών των II και X μεραρχιών, που θά είχαν κουραστεί και θά είχαν πάθει απώλειες στις προσπάθειές τους να καταλάβουν τα πολλά άντερείσματα και ύψωματα από Ζούζουλη μέχρι Ταμπούρι — Γύφτισσα, που σ' αυτά θά έλίσσονταν μαχόμενη ή 103 ταξιαρχία μας. Έτσι, θά καταφέρναμε περισσότερες απώλειες στον αντίπαλο, θ' αποφεύγαμε βαρείς απώλειές μας, θ' αντιμετώπιζαμε την επίθεση στο δυτικό Γράμμο με τις ξεκούραστες 16η και θεσσαλική ταξιαρχίες μας και σε όχυρωμένες θέσεις. Η 103 ταξιαρχία μας θά περνούσε όμαλά από τó Σμόλικα στο δυτικό Γράμμο. Ήταν δυνατό και έπρεπε ν' αφίσουμε στη Σκούρτζα τó τάγμα της 16ης ταξιαρχίας μας, γι' άνταρτοπόλεμο στα μετόπισθεν των 4 επιτιθεμένων ταξιαρχιών των II και X μεραρχιών, προς Σμόλικα.

Ήταν τελείως έγκληματική ή αντιμετώπιση 4 και τελικά 5 ταξιαρχιών με στατική άμυνα σε όλη τη σειρά των ανοχύρωτων άντερεισμάτων και ύψωμάτων, από Ζούζουλη μέχρι Ταμπούρι. Ήταν έξωφρενική συγκέντρωση τριών ταξιαρχιών μας στο στενό χώρο του Ρωμηού — Ταμπουριού — Γύφτισσας στις 3 και 4 Αύγουστου. Δέν υπήρχε καμιά δυνατότητα να κρατήσουμε αυτές τις θέσεις. Έτσι τις χάσαμε κι αποδεκατίσαμε και τις τρεις ταξιαρχίες μας. Τó γρήγορα σάρωμα της 670 μονάδας μας μετά της 5 Αύγουστου από τó δυτικό Γράμμο, ήταν αποτέλεσμα της βαρείας ήττας μας στο Σμόλικα. Αποδεκατισμένες οί 16η και 103 ταξιαρχίες μας, δέν ήταν δυνατό να πολεμήσουν αποφασιστικά στο δυτικό Γράμμο. Ο Γούσιας περνάει όλες τις άθλιότητές του στο νέο μέτωπο της 670 μονάδας που διοικούσε, με μιá θριαμβολογία στον πρώτο τόμο του και χωρίς ίχνος αυτοκριτικής. Τó ΓΑ μας (Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας) δέν τιμώρησαν τόν Γούσια, γιατί αυτός ήταν συνυπεύθυνος γι' αυτές τις άθλιότητες.

— Η δεύτερη φάση της μάχης, στο παληό μέτωπο της 670 μονάδας μας. Αυτή άρχισε στις 3 Ίούλη και τέλειωσε επίσης στις 5 Αύγουστου. Την εξετάζουμε σαν δεύτερη φάση, μόνο γιατί υπήρχε και νέο μέτωπο της 670 μονάδας μας. Τί έγινε στο παληό μέτωπο της 670 μονάδας μας, από 3 Ίούλη μέχρι 5 Αύγουστου;

Από 3 μέχρι 14 Ίούλη, τó κύριο χαρακτηριστικό στο παληό μέτωπο της 670 μονάδας μας (από Κλέφτη ως Κάμενικ) ήταν ά π ο τ ε λ μ á τ ω σ η. Δέν είχαμε κάτι τó σημαντικό. Τó παραπάνω μέτωπο μας υπερασπιζόνταν

οί 102 και 105 ταξιαρχίες μας. Ἀντιμέτωπές τους ἦταν οἱ ἴδιες ἀντίπαλες δυνάμεις, 3 ταξιαρχίες τῆς ΙΧ μεραρχίας και ἡ 75 ταξιαρχία τῆς VIII μεραρχίας.

Στις 14 Ἰούλη πῆγε στὰ Γιάννενα ὁ διοικητῆς τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Τσακαλῶτος Θρασύβουλος. Στὰ Γιάννενα μεταφέρθηκε και ἡ ἔδρα αὐτοῦ τοῦ Σώματος. Οἱ δυνάμεις πού θά διοικοῦσε τὸ Α΄ ΣΣ, θά ἦταν οἱ VIII και ΙΧ μεραρχίες και ἡ 71 ἀνεξάρτητη ταξιαρχία σὺν τάγματα Ἐθνοφρουρᾶς. Ἐδῶ μᾶς ἐνδιαφέρουν ποιές δυνάμεις πολέμησαν στὸ μέτωπο τῆς Κόνιτσας, ἀπὸ 3 Ἰούλη ὡς 5 Αὐγούστου. Σημειῶνω ὅτι και ἀπὸ 15 ὡς 20 Ἰούλη, δὲν ἔγινε κάτι τὸ ἀξιοσημείωτο στὸ παλιὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας. Σ' αὐτὲς τὶς μέρες ὁ Τσακαλῶτος ἀσχολοῦνταν μὲ τὴ συγκέντρωση δυνάμεων και τὴν ἀναπτέρωση τοῦ ἠθικοῦ τῆς ΙΧ μεραρχίας του και τῆς 75 ταξιαρχίας του.

Ὁ Τσακαλῶτος διέταξε νὰ ἐπιτεθεῖ ἡ 75 ταξιαρχία γιὰ κατάληψη τοῦ Κλέφτη, ὑποδείχτης 1846. Νὰ φθάσει ἡ 36 ταξιαρχία τῆς Χ μεραρχίας ἀπὸ Ζαγόρια κοντὰ στὸν Κλέφτη, γιὰ νὰ πάρει μέρος στὴ μάχη κατάληψής του. Πρὸς τὸν ἴδιο σκοπὸ, νὰ διατεθεῖ ἓνα τάγμα τῆς 42 ταξιαρχίας τῆς ΙΧ μεραρχίας. Πρὸς τὸν ἴδιο σκοπὸ, νὰ διατεθεῖ κατὰ τοῦ Κλέφτη τὸ σύνολο τοῦ πυροβολικοῦ τῶν ΙΧ και VIII μεραρχιῶν, και ὅλη ἡ ἀεροπορικὴ δύναμη τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ. Καὶ ὅλα αὐτὰ, κατὰ τοῦ τάγματος πού υπεράσπιζε τὸν Κλέφτη (περίπου 350 μαχητές), πού τὸ διοικοῦσε ὁ Εὐριπίδης Καπετάνιος (Πάνος). Ἐφτὰ τάγματα κατὰ ἐνὸς τάγματος!!

Στις 26 Ἰούλη και ὥρα 06,50' ἄρχισε ἡ ἐπίθεση κατὰ τοῦ Κλέφτη, μετὰ ἀπὸ σφοδρὸ βομβαρδισμὸ μὲ πυροβολικὸ και ἀεροπορία. Μετὰ ἀπὸ σκληρὸ ἀγώνα, ἓνας λόχος τοῦ ἀντιπάλου μας ἀνέβηκε στὸ κύριο ὕψωμα τοῦ Κλέφτη, ὑποδείχτης 1846, ἀλλὰ ἀνατράπηκε μὲ ἀντεπίθεση τῶν υπερασπιστῶν τοῦ Κλέφτη. Ὁ Τσακαλῶτος βιάστηκε ν' ἀναφέρει στὸ ΓΕΣ τὴν κατάληψη τοῦ Κλέφτη και δὲν ἀνάφερε ὅτι ἐξακολουθοῦσε νὰ βρίσκεται ὑπὸ τὴν κατοχὴ τῶν υπερασπιστῶν του, ἀλλὰ διέταξε: «Κλέφτης θ' ἀνακαταληφθεῖ ἀπόψε ὑπὸ οἰασδήποτε προϋποθέσεις, ἔστω και διὰ τῆς λόγχης».

Στις 27 Ἰούλη, νέα ἐπίθεση κατὰ τοῦ Κλέφτη, μὲ ὑποστήριξη τοῦ συνόλου τοῦ πυροβολικοῦ πού διέθετε ὁ Τσακαλῶτος σὲ ὅλο τὸ μέτωπο τῆς Κόνιτσας και μὲ ἀεροπορία. Ἡ ἐπίθεση ἄρχισε ὥρα 07,30' και στίς 12,00' οἱ ἐπιτιθέμενοι ἔφθασαν 100 ὡς 200 μέτρα ἀπὸ τὴν κύρια κορυφή, ἔγινε ἀγώνας σῶμα πρὸς σῶμα, ἀλλὰ δὲν τὴν κατέλαβαν. Κατέλαβαν μόνον τὴν ἀντηρίδα 1174 και τὸ ὕψωμα 1806 (Χάρτης Νο 12).

Μετὰ και ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀποτυχία, ὁ Τσακαλῶτος μετακίνησε γρήγορα τὴν 36 ταξιαρχία τῆς Χ μεραρχίας γιὰ νὰ υπερκεράσει τὸν Κλέφτη ἀπὸ ἀνατολικά και τάγμα τῆς 71 ἀνεξάρτητης ταξιαρχίας του.

Στις 28 Ἰούλη και ὥρα 03,00', νέα ἐπίθεση κατὰ τοῦ Κλέφτη. Οἱ ἐπιτι-

θέμενοι ἀπ' ὄλες τις μεριές ἐφθασαν κοντὰ στὴν κύρια κορυφή τοῦ Κλέφτη, ἀλλὰ δὲν μπόρεσαν νὰ τὴν καταλάβουν. Ἔγινε σκληρὸς ἀγώνας, μὲ σοβαρὲς ἀπώλειες καὶ τῶν δυὸ ἀντιπάλων. Ἔτσι ἀπότυχε καὶ αὐτὴ ἡ νυχτερινὴ ἔφοδος κατὰ τοῦ Κλέφτη, οἱ ἐπιτιθέμενοι συμπύχθηκαν στὸ ἀνώνυμο ὕψωμα δυτικὰ τοῦ Κλέφτη.

Ὁ Τσακαλώτος εἶχε πιά ἐκτεθεῖ πολὺ σοβαρὰ μπρὸς στοὺς ἀνωτέρους του, Ἕλληνες καὶ Ἀμερικάνους. Ὡρα 17,00 τῆς 28 Ἰούλη διέταξε: «Ἀπαγορεύω ὑπ' εὐθύνη καὶ τοῦ τελευταίου στρατιώτη συμπύξη ἀπὸ τὸ κατειλημμένο ἔδαφος, θὰ κρατηθεῖ σταθερὰ τὸ ἀνώνυμο, οἱ ἔξι προωθημένοι λόχοι θὰ ἐνεργήσουν ἀπὸ τὴ γραμμὴ πού κατέχουν κατὰ τῆς κορυφῆς Κλέφτης. Παρακαλῶ διοικητὴ μεραρχίας νὰ πάει ἐπὶ τόπου. Ὅλες οἱ διαθέσιμες δυνάμεις τῆς μεραρχίας χωρὶς κανένα περιορισμὸ νὰ διατεθοῦν κατὰ Κλέφτη». (στὸ ἴδιο, σελίδα 230).

Παρὰ τις τόσες δυνάμεις καὶ μέσα πού διέθεσε ὁ Τσακαλώτος, ἡ ἐπιθεσί του ἀπότυχε καὶ στὶς 29 Ἰούλη. Ἐκείνη τὴ μέρα, μιὰ χούφτα ὑπερασπιστὲς τοῦ Κλέφτη ἔκαναν καὶ ἀντεπίθεση, ἀλλὰ ἀπότυχε μιὰ πού οἱ δυνάμεις μας ἦταν ἐλάχιστες. Καὶ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι μιὰ χούφτα μαχητὲς μας ἔκαναν καὶ ἀντεπίθεση, ἔχει μεγάλη σημασία.

Γιὰ νὰ διευκολύνει τὴν ἐπίθεση τῶν ταγμάτων πού ἐπιτίθονταν κατὰ τοῦ Κλέφτη, ἡ 42 ταξιαρχία τῆς IX ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας ἔκανε στὶς 31 τοῦ Ἰούλη ἐπίθεση κατὰ τῶν θέσεών μας στὴν Πολιάνα, ἀλλὰ ἀπότυχε.

Στὶς 31 Ἰούλη, ἐφθασε στὸ χωριὸ Πλεκάρη τῆς περιοχῆς Κόνιτσας ἡ 36 ἀντίπαλῆ μας ταξιαρχία. Τὴν 1 Αὐγούστου κινήθηκε πρὸς χωριὸ Ἐλεύθερο — Σιόμπλια — Νταλιόπολη — ὕψωμα 1850. Ἔτσι, στὴν τελικὴ ἐπίθεση κατὰ τοῦ Κλέφτη πῆραν μέρος, 3 τάγματα τῆς 75 ταξιαρχίας, 2 τάγματα τῆς 36 ταξιαρχίας, ἓνα τάγμα τῆς 42 ταξιαρχίας, τὸ 602 τάγμα τῆς 71 ἀνεξάρτητης ταξιαρχίας. Σύνολο ἑφτά τάγματα μὲ συνολικὴ δύναμη περίπου 3.500 ἄντρες, ἐνάντια σὲ περίπου 200 μαχητὲς μας, γιατί στὸ μεταξὺ τὸ τάγμα μας εἶχε πάθει ἀπώλειες. Ἔδῶ πρόκειται γιὰ σοβαρὴ ἀποτυχία τοῦ Τσακαλώτου. Καὶ ὅμως γράφει στὸ βιβλίον του ἀδιάκοπα γιὰ συμμορίτες. Πολὺ περιέργου «συμμορίτες»!

Ἡ νέα ἐπίθεση κατὰ τοῦ Κλέφτη μ' ἑφτά τάγματα, ἄρχισε τὴν 1 Αὐγούστου καὶ ὥρα 04,30'. Ὡρα 06,30', μὲ ἀγώνα σῶμα πρὸς σῶμα, μὲ χειροβομβίδες — λόγγες καὶ μαχαίρια τῶν ἐπιτιθεμένων καὶ ἀμυνομένων, οἱ ἐπιτιθέμενοι ἀπ' ὄλες τις μεριές κατέλαβαν τὴν κύρια κορυφή τοῦ Κλέφτη, ὕψοδείχτης 1846 μέτρα. Σκοτώθηκε καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματός μας στὸν Κλέφτη, Εὐριπίδης Καπετάνιος (Πάνος). Δίκαια τὸν ὀνόμασαμε ὁ ἦ ρ ω α ς τ ο ὕ Κ λ έ φ τ η. Ὁ Ἰμπραῆμ τίμησε στὸ Μανιάκι τὸν Παπαφλέσα στὰ 1821, τιμώντας τὴν γενναιότητα τοῦ ἀντιπάλου του. Ὁ Τσακαλώτος δὲν φέρθηκε ἀνάλογα στὸν Κλέφτη, μπροστὰ στὸν ἥρωα Εὐριπίδη Καπετάνιο (Πάνος).

Μετά τήν κατάληψη τοῦ Κλέφτη, οἱ ἐπιτιθέμενοι προχώρησαν χωρίς μεγάλη ἀντίστασή μας καί κατέλαβαν τὸ ὕψωμα 1789, δυτικά τοῦ Κλέφτη. Ὡρα 19,45' κατέλαβαν καί τὸν ὄρεινὸ ὄγκο, ὑψοδείχτης 2.221. Ἔτσι, καί ἀπ' αὐτὴν τὴν πλευρὰ κατέρρευσε τὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας στὴν περιοχὴ τοῦ Σμόλικα.

Ἄς δοῦμε, σὲ συντομία, τί ἔγινε στὸ ὑπόλοιπο παλιὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας, τίς μέρες ποὺ γίνονταν ἡ σκληρὴ μάχη στὸν Κλέφτη. Τίποτα τὸ σημαντικὸ δὲν ἔκαναν τὰ τμήματα τῆς 670 μονάδας μας, γιὰ ν' ἀνακουφίσουν τὸ τάγμα μας στὸν Κλέφτη. Οὐσιαστικά, περίμεναν νὰ τοὺς ἐπιτεθεῖ ὁ ἀντίπαλός μας. Αὐτὸ δὲν ἦταν διεύθυνση τῆς μάχης ἀπὸ τὸν διοικητὴ τῆς 670 μονάδας μας Γιώργο Βοντίτσιο (Γούσιας), ἀλλὰ κοροϊδία τῆς διεύθυνσης τῆς μάχης. Στὸ παλιὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας εἶχαν διάταξη οἱ 105 καί 102 ταξιαρχίες μας, μὲ 6 τάγματα. Καί ὅμως, ἄφισαν τὸ τάγμα μας στὸν Κλέφτη νὰ σηκώσει τὸ βᾶρος ὅλης τῆς ἐπίθεσης τοῦ ἀντιπάλου μας. Σὲ ὅλο τὸ παλιὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας, ὑπῆρχαν τὴν πρώτη Αὐγούστου 9 τάγματα τῆς IX ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, 3 τάγματα τῆς 75 ταξιαρχίας, 3 τάγματα τῆς 36 ταξιαρχίας, ἓνα τάγμα τῆς 71 ἀνεξάρτητης ταξιαρχίας, σύνολο ταγμάτων 16. Τὰ 7 πολεμοῦσαν ἐνάντια σ' ἓνα τάγμα μας στὸν Κλέφτη. Τὰ ὑπόλοιπα 9 τάγματα στέκονταν ἀντιμέτωπα σὲ 5 τάγματά μας. Καί ὅμως, τὰ 5 τάγματά μας δὲν ἔκαναν κάτι τὸ σοβαρὸ γιὰ ν' ἀνακουφίσουν τοὺς ὑπερασπιστὲς τοῦ Κλέφτη.

Στις 3 Αὐγούστου, ἔκαναν ἐπίθεση οἱ 41 καί 43 ταξιαρχίες τῆς IX ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας στὸ Κάμενικ, ὑψοδείχτης 2.043, ποὺ βρίσκεται στὴν ἑλληνοαλβανικὴ μεθόριο. Ὁ Τσακαλῶτος κι ἐδῶ ἐφάρμοσε τὴν ταχτικὴ του στὸ Κλέφτη, τῆς μαζικῆς ἐπίθεσης. Ἄν ὁ Γούσιας καταλάβαινε κάτι ἀπὸν τὸν ἰδιόμορφο ταχτικὸ πόλεμο ποὺ κάναμε, θ' ἀντιλαμβάνονταν ὅτι ὁ Τσακαλῶτος θὰ ἐφάρμοζε στὸ Κάμενικ τὴν ταχτικὴ ποὺ ἐφάρμοσε στὸν Κλέφτη. Καί μιὰ ποὺ τὸ Κάμενικ ἔφραζε τὸ δρόμο τοῦ ἀντιπάλου μας πρὸς κύρια κορυφὴ τοῦ Γράμμου, ἦταν φανερὸ ὅτι μετὰ τὴν πτώση τοῦ Κλέφτη, στὸ Κάμενικ θὰ κατάφερνε ὁ Τσακαλῶτος τὸ κύριο χτύπημά του. Ἄρα, ὁ Γούσιας ἔπρεπε ἀμέσως μετὰ τὴν πτώση τοῦ Κλέφτη νὰ ἐνισχύσει τὴ φρουρὰ μας στὸ Κάμενικ. Αὐτὸ δὲν τὸ ἔκανε. Ἔτσι, στίς 3 Αὐγούστου καί ὥρα 08,30' (δηλαδὴ σὲ ἐξήμιση ὥρες μάχης), ὁ ἀντίπαλος κατέλαβε τὸ Κάμενικ, ποὺ ἦταν γερὰ ὀχυρωμένο καί μὲ ἰσχυρὴ βάση πυρὸς μὲ ὄλμους καί πυλυβόλα. Τὸ καταπληχτικὸ εἶναι ὅτι αἰφνιδιάστηκε λόχος μας καί σχεδὸν ὀλόκληρος ἐξοντώθηκε. Μετὰ τὴν κατάληψη τοῦ Κάμενικ, οἱ 41 καί 43 ἀντίπαλες ταξιαρχίες στράφηκαν κατὰ τοῦ ὑψώματος Γκόλιο πρὸς Καρδάρι ἢ 41 ταξιαρχία, ἀπὸ Ἰσιώματα πρὸς Μοκολίβο — Στενὸ ἢ 43 ταξιαρχία. Ὁ Τσακαλῶτος χρησιμοποίησε καί αὐτὴ τὴ φορὰ τὸ σύνολο τοῦ πυροβολικοῦ καί τῆς ἀεροπορίας ποὺ εἶχε στὴ διάθεσή του, ἀρχικὰ κατὰ Κάμενικ καί μετὰ τὴν πτώση του

συγκέντρωσε τη δύναμη πυρός του στις δυο κατευθύνσεις επίθεσης των 41 και 43 ταξιαρχιών του. Παρά τη μάζα πυρός, οι δυο ταξιαρχίες του καθηλώθηκαν, εξαιτίας σφοδρής αντίδρασης των τμημάτων.

Στις 4 Αυγούστου, συνεχίστηκε η επίθεση των 41 και 43 αντίπαλων ταξιαρχιών στις δυο κατευθύνσεις τους, αλλά άποτυχαν. Τότε ο Τσακαλώτος μετατόπισε την κύρια προσπάθεια στο ύψωμα Γκόλιο. "Αρα, και σ' αυτή την περίπτωση επανέλαβε την ταχτική του στον Κλέφτη και στο Κάμενικ, αλλά η διοίκηση της 670 μονάδας μας πάλι τίποτα δεν κατάλαβε απ' αυτήν την ταχτική. Ο Γούσιας αυτοζωγραφίζεται στον πρώτο τόμο του σαν δρομέας, που έτρεχε τότε δώ, τότε κεϊ. Βέβαια, ο πόλεμος που κάναμε στη Βόρεια Πίνδο, ήταν αδύνατο να διευθύνεται σωστά με τα πόδια. Έδω δεν κάναμε κλεφτοπόλεμο.

Στις 5 Αυγούστου, ο αντίπαλος έκανε ρήγμα στη διάταξή μας στο διάσελο Γκόλιο — Καρδάρι, κατέλαβε το ύψωμα Γκόλιο που είχε στρατηγική σημασία και μετά το Στενό, ύψοδείχτης 1957 που είχε πιά μεγάλη στρατηγική σημασία. Η 43 ταξιαρχία συνέχισε και πέρα από το Στενό την επίθεσή της και κατέλαβε το χωριό Πυρσόγιαννη, που βρίσκεται στο δυτικό Γράμμο. Και έκανε επιθετικές αναγνωρίσεις προς Άσημοχώρι, Βούρμπανη, Όξυά, του δυτικού Γράμμου, Στο κέντρο του παλιού μέτωπου της 670 μονάδας μας, η 42 αντίπαλη ταξιαρχία κατέλαβε χωρίς μεγάλη αντίστασή μας τη Μπολιάνα και το χωριό Καστάνιανη. Έτσι, στις 5 του Αυγούστου κατέρρευσε και το παλιό μέτωπο της 670 μονάδας μας. Όλες οι ταξιαρχίες της 670 μονάδας μας (16η, 102, 103, 105) είχαν πεταχτεί στις πλαγιές του δυτικού Γράμμου μισοδιαλυμένες, στις 5 Αυγούστου. "Αρα, η 670 μονάδα μας βρίσκονταν σ' επικίνδυνη κατάσταση, σ' ένα σχετικά στενό μέτωπο, από ύψωμα Μπουχέτσι, ύψοδείχτης 1700 ως τ' αλβανικά σύνορα. Οι ταξιαρχίες της 670 μονάδας είχαν πολλές απώλειες και ήταν σημαντικά αποδιοργανωμένες. Έτσι εξηγείται ότι γρήγορα τις σάρωσε ο αντίπαλος από το δυτικό Γράμμο και τις πέταξε στον ανατολικό Γράμμο στην πλάτη του Άρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας. Και όμως, ο δυτικός Γράμμος είναι τόσο κάθετος και με πολλά υψώματα, που μπορεί κανείς ν' αντιμετωπίσει τον αντίπαλό του και με πέτρες.

— Η τρίτη φάση της μάχης στο στενό πιά μέτωπο της 670 μονάδας μας στο δυτικό Γράμμο. Εκεί είχαμε τις 16, 102, 103, 105 ταξιαρχίες μας. Αν έγκαιρα (τουλάχιστο από τις 20 Ιούλη), θα είχε πάρει διάταξη έστω μια ταξιαρχία μας στο δυτικό Γράμμο, η εξέλιξη των επιχειρήσεων εκεί μετά τις 5 Αυγούστου θα ήταν διαφορετική.

Ποιές δυνάμεις χρησιμοποίησε ο αντίπαλος στο δυτικό Γράμμο; Νά ποιά ήταν η διάταξη των αντιπάλων μας δυνάμεων, στις 7 Αυγούστου:

Η ΙΧ μεραρχία. Αυτή είχε το ταχτικό στρατηγείο στο χωριό

Πυρσόγιαννη. Ἡ 41 ταξιαρχία της, στήν περιοχή Γκόλιο — Καρδάρι — Στενό μέ προωθημένα τμήματά της. Ἡ 42 ταξιαρχία στήν περιοχή Πυρσόγιαννης — Τσοῦκα, μέ προωθημένα τμήματά της στήν Ἁγία Τριάδα. Ἡ 43 ταξιαρχία στήν περιοχή Μετσοράβιαννης — Βούρμπιαννης, μέ προωθημένα τμήματά της στό δάσος Παλιομονάστηρο. Ἄρα, ὅλες οἱ ταξιαρχίες τῆς ΙΧ μεραρχίας, εἶχαν προσανατολισμό πρὸς τὴν ἑλληνοαλβανικὴ μεθόριο καὶ στό κέντρο τοῦ δυτικοῦ Γράμμου.

Ἡ Χ μεραρχία. Αὐτὴ εἶχε διάταξη σχετικὰ μακριὰ ἀπὸ τὸ δυτικὸ Γράμμο. Τὸ ταχτικὸ στρατηγεῖο της βρίσκονταν στό χωριὸ Φοῦρκα τοῦ Σμόλικα. Ἡ 35 ταξιαρχία της, στήν περιοχή Λαγκάδια — Μεταμόρφωση — ὑποδείχτης 1236. Ἡ 36 ταξιαρχία, στήν περιοχή Κεράσοβο — Πουρνιά — Μόλιστα καὶ μόνο στίς 10 Αὐγούστου πέρασε στό δυτικὸ Γράμμο στήν περιοχή τοῦ χωριοῦ Πυρσόγιαννη. Ἡ 37 ταξιαρχία, στήν περιοχή τοῦ χωριοῦ Κάντζικο — Ταμπούρι — Φοῦρκα.

Ἡ 75 ταξιαρχία, δὲν πῆρε μέρος στίς μάχες τοῦ δυτικοῦ Γράμμου. Αὐτὴ εἶχε διάταξη στήν περιοχή Κόνιτσα, ἀπὸ περιοχή Κλέφτη — Κεράσοβο — Γκόριτσα — ὕψωμα Μαρία 1634, ὡς τὸ Λυκόμορο — Γέφυρα Μπουραζάνη πέρα ἀπὸ τὴν Κόνιτσα.

Ἄς ἐξιστορήσουμε, σὲ συντομία, τὴν πορεία τῶν μαχῶν στό δυτικὸ Γράμμο καὶ πέρα ἀπ' αὐτόν, ἀπὸ τίς 7 ὡς 20 Αὐγούστου.

Τὸ πρῶν τῆς 7 Αὐγούστου, ἄρχισε ἡ ἐπίθεση τῆς ΙΧ ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας. Κατόπιν συμπλοκῶν μέ ὀπισθοφυλάκες μας, τίς βραδινὲς ὥρες κατέλαβαν οἱ ταξιαρχίες της τὴ γραμμὴ Πτέτσιο — Ἀσημοχώρι — ὕψωμα 1045 — ὕψωμα Πριάσοτος 1246 — Ἁγία Τριάδα, νότια χωριοῦ Ὁξυᾶς.

Στίς 7 Αὐγούστου, ἡ Χ μεραρχία ἔφθασε στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Σαραντάπορος ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ δυτικοῦ Γράμμου, ἀφίνοντας ἕνα τάγμα της στὸν Ἀηλιά Φλιάμας τοῦ Σμόλικα.

Στίς 8 Αὐγούστου, ἐπίθεση τῆς ΙΧ μεραρχίας ἀπὸ ἑλληνοαλβανικὴ μεθόριο ὡς χωριὸ Ὁξυᾶ, στό κέντρο τοῦ δυτικοῦ Γράμμου, μέ ὑποστήριξη πυροβολικοῦ καὶ ἀεροπορίας. Ἡ 41 ταξιαρχία της κατὰ μήκος τῶν συνόρων, ἔφθασε στίς βάσεις τῶν ἀντερεισμάτων Ὅρλας. Ἡ 42 ταξιαρχία, παράπλευρα τῆς 41 ταξιαρχίας, μέ κύρια κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσής της πρὸς Ὁξυᾶ — ὕψωμα 1521. Κατέλαβε τὸ χωριὸ Ὁξυᾶ καὶ τὰ βόρειά του ὑψώματα.

Ἡ 43 ταξιαρχία ἔκανε ἐπίθεση ἀπὸ περιοχή Πριάσοτος πρὸς Λιόκο, ἔφθασε στὰ ὑψώματα Γερακοφωλιάς Χάρτης Νο 13).

Ἡ Χ μεραρχία πέρασε τὸν ποταμὸ Σαραντάπορο στίς 8 Αὐγούστου καὶ ὥρα 05,00', μέ τίς 35 καὶ 36 ταξιαρχίες της. Τὴν 37 ταξιαρχία της τὴν ἄφησε στήν ἄλλη πλευρὰ τοῦ ποταμοῦ Σαραντάπορος. Οἱ 35 καὶ 36 ταξιαρχίες δέχτηκαν καταιγιστικὰ πυρὰ ἀπὸ τὴν 16η ταξιαρχία μας πού εἶχε διάταξη στό δεξιὸ τῆς ἐπιθετικῆς προσπάθειας τοῦ ἀντιπάλου μας, καὶ ἀναγκά-

στηκαν να συμπτυχθούν στην άλλη όχθη του Σαραντάπορου. "Όλη ή πορεία τών μαχών από 8 ως 20 Αύγουστου στο μέτωπο τής 16ης ταξιαρχίας μας δείχνει ότι ο διοικητής της Ζυγούρας Δημήτρης (Παλαιολόγος) τήν κράτησε σέ συνοχή, μετά τις περιπέτειες στο Σμόλικα.

Στις 9 Αύγουστου ή IX αντίπαλή μας μεραρχία συνέχισε τήν επίθεση ή της. 'Η 42 ταξιαρχία της, έκανε επίθεση για κατάληψη 'Αηλιᾶ-'Οξυᾶς, ύψο-δείκτης 1521 και τοποθεσίας Τσεκούρα Δέντρα, με υποστήριξη πυροβολικοῦ και ἀεροπορίας, ἀλλά χωρίς ἀποτέλεσμα εξαιτίας σφοδρῆς ἀντίδρασής μας.

'Η 43 ταξιαρχία, έκανε επίθεση πρὸς Λιόκο, ἀλλά χτυπήθηκε με κατα-γιστικά πυρά μας ἀπὸ Λιόκο και Κανάλια, είχε ἀπώλειες, και συμπτύχθηκε νοτιότερα.

'Η 41 ταξιαρχία κινήθηκε πρὸς χωριὸ Πληκάτι, σκόνταψε σέ ισχυρές ἀντιστάσεις μας πού είχαν διάταξη νότια τοῦ χωριοῦ.

'Η X μεραρχία έχασε στις 9 Αύγουστου τὸ μοναδικὸ προγεφύρωμά της στο δυτικὸ Γράμμο, στο ὕψωμα 940. Μετὰ ἀπασχολήθηκε με ἀνασύνταξη τών ταξιαρχιῶν της στην ἄλλη ὄχθη τοῦ Σαραντάπορου. Στις 10 Αύγουστου, ή X μεραρχία δὲν έκανε επίθεση στο δυτικὸ Γράμμο. Περίμενε κὰ καταλάβει ή IX μεραρχία τούς κύριους στόχους της.

Τή νύχτα τής 10 πρὸς 11 Αύγουστου, ισχυρές ἀντεπιθέσεις μας σέ ὄλο τὸ μέτωπο τής IX ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, ἀπότυχαν.

Τή νύχτα τής 10 πρὸς 11 Αύγουστου, επίθεση τής 35 ταξιαρχίας τής X μεραρχίας, ἀπότυχε.

Τή νύχτα τής 11 πρὸς 12 Αύγουστου ἀντεπίθεσή μας κατὰ τής 42 ἀντί-παλῆς μας ταξιαρχίας στο ὕψωμα 'Αηλιᾶ-'Οξυᾶς ἀποκρούστηκε.

Στις 12 Αύγουστου, συνδυασμένη επίθεση τών IX και X μεραρχιῶν. 'Η 42 ταξιαρχία τής IX μεραρχίας κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1521, τὸ έχασε με ἀντε-πίθεσή μας. Ξανάκανε επίθεση μετὰ ἀπὸ βομβαρδισμό πυροβόλων και ἀε-ροπορίας και τὸ ἀνακατέλαβε ὡρα 16,30'. 'Η 43 ταξιαρχία ἐπιτέθηκε στὰ Κανάλια, ἀλλά ἀπότυχε.

'Η 35 ταξιαρχία τής X μεραρχίας κατέλαβε τή Μεγάλῃ Ράχη. 'Η 37 ταξιαρχία πέρασε τὸν ποταμὸ Σαραντάπορο κι ἔφτασε ὡς τὰ κράσπεδα τοῦ ὕψωματος Σαμουλάζαρη. 'Εκεῖ δέχτηκε ἐπίθεσή μας, ἀλλά δὲν τήν ἀπωθή-σαμε.

'Ο διοικητής τής X ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας διαπίστωσε πὸς ἦταν ἀδύνατο νὰ δημιουργήσει προγεφύρωμα στο δυτικὸ Γράμμο. Γι' αὐτὸ διέ-ταξε διακοπή τής ἐπίθεσης και κάλυψε τις ταξιαρχίες του τή νύχτα νότια τοῦ Σαραντάπορου.

Μετὰ ἀπὸ τις ἀποτυχίες τής X μεραρχίας νὰ περάσει και νὰ στερεωθεῖ στο δυτικὸ Γράμμο και τών δυσκολιῶν προώθησης τών 42 και 43 ταξιαρχιῶν τής IX μεραρχίας στο κέντρο τοῦ δυτικοῦ Γράμμου, ὁ διοικητής τοῦ Α'

Σώματος Στρατού Τσακαλώτος άλλαξε την κύρια κατεύθυνση της επίθεσης της ΙΧ μεραρχίας του. Την διέταξε να κάνει έλιγμο βορειοανατολικά, για να υπερκεράσει το άμυντικό συγκρότημά μας στο Λιόκο από βόρεια. Η επίθεση θα γίνονταν στην κορυφογραμμή Σταυρός—Σκίρτση, για να καταλάβει την Κιάφα, ύψοδείκτης 2.398. Ο Τσακαλώτος καθόρισε σαν άποστολή της Χ μεραρχίας του, κατάληψη της Πέτρας Μούκα — Χωριό Άετομηλίτσα. Έπειδή ο διοικητής της Χ μεραρχίας του ανέφερε ότι ήταν αδύνατο να πραγματοποιήσει τέτοιο αντικειμενικό σκοπό, τον κάλεσε στο σταθμό διοίκησής του.

Στις 14 Αυγούστου και ώρα 21,00', ή 41 ταξιαρχία της ΙΧ αντίπαλής μας μεραρχίας άρχισε επίθεση στην παραμεθόριο θέση Όρλα. Την κατέλαβε με αιφνιδιαστική ενέργεια. Συνέχισε την επίθεσή της και ώρα 06,30' της 15 Αυγούστου κατέλαβε τα παραμεθόρια ύψωματα 1985, 1161, 1456, τη μεγάλη αντηρίδα Μαύρα, το ύψωμα 2179, τη Μαύρη Πέτρα 2169, το Κουκούλι 1977, το ύψωμα 2179, τη δεύτερη Μαύρη Πέτρα 2431, και ώρα 17, 00' έφθασε μπροστά στην πιο υψηλή κορυφή του Γράμμου, ύψοδείκτης 2520 μέτρα. Όλη αυτή η προέλαση έγινε με τέσσερα αντίπαλα τάγματα. Τα 521, 522, 523 τάγματα της 41 ταξιαρχίας και το 602 τάγμα της 71 ανεξάρτητης ταξιαρχίας που είχε ύπαρχει ταχτικά στην 41 ταξιαρχία.

Έδώ πρόκειται, λοιπόν, για σώωμα του μετώπου στην παραμεθόρια γραμμή. Εκεί είχε διάταξη ή 102 ταξιαρχία μας, υπό τη διοίκηση του Γιώργου Γιαννούλη. Ο διοικητής της 670 μονάδας μας Γιώργος Βοντίσιος (Γούσιος), τουφέκισε τον Γιαννούλη σαν προδότη. Πρόδωσε ο Γιαννούλης τη νύχτα της 14 Αυγούστου; Κατά τη γνώμη μου, Ο ΧΙ.

Ο Γιαννούλης είχε ευθύνη για τον αιφνιδιασμό που έπαθε ή ταξιαρχία του στην Όρλα. Όμως, κανείς δεν εξέτασε ποιά ήταν ή δύναμη της ταξιαρχίας του, στις 14 Αυγούστου. Αυτή ήταν πιά τάγμα, μετά από βαρείες απώλειές της, από τις μάχες που έδωσε στα Ζαγόρια και μετά στο μέτωπο της Κόνιτσας, από 21 Ιούνη μέχρι 14 Αυγούστου. Αν πραγματικά θα είχε ή 102 ταξιαρχία μας τρία τάγματα στις 14 Αυγούστου, αυτά θα ήταν κλιμακωμένα σε βάθος, τουλάχιστο στα ύψωματα Όρλα, 1985 και 1161. Στην Όρλα αιφνιδιαστήκαμε. Στα πιο πίσω ύψωματα ήταν αδύνατο να αιφνιδιαστούμε, μιὰ που στο μπροστινό μας ύψωμα Όρλα γίνονταν μάχη. Άρα, είτε στα παραπίσω από την Όρλα ύψωματα δεν υπήρχαν δυνάμεις μας, είτε υπήρχαν και οί διοικητές τους ήταν και αυτοί προδότες. Κανείς άλλος, εκτός του Γιαννούλη δεν κατηγορήθηκε για προδοσία.

Στην Όρλα, λοιπόν, υπήρχε όχι ταξιαρχία, αλλά ένα κουρασμένο τάγμα. Όταν λοιπόν αυτό αιφνιδιάστηκε και σκόρπισε, δεν είχαμε στην παραμεθόρια γραμμή άλλες δυνάμεις. Τα τέσσερα αντίπαλα τάγματα έκαναν

πιὰ ἕναν περίπατο, ἀπὸ Ὀρλα ὡς τὰ κράσπεδα τῆς πιὸ ὑψηλῆς κορυφῆς τοῦ Γράμμου, σὲ δέκα ὥρες καὶ τριάντα λεπτά.

Τί ἔκανε ὁ διοικητὴς τῆς 670 μονάδας μας Γούσιας, σ' αὐτὲς τὶς δέκα ὥρες καὶ τριάντα λεπτά; Τί π ο τ α. Καὶ ὅμως, μιὰ ταξιαρχία μας εἶχε διάταξη κοντὰ στὴν Ὀρλα. Ἄν ὁ Γούσιας θὰ διοικοῦσε στοιχειώδη σωστὰ τὶς δυνάμεις μας στὸ δυτικὸ Γράμμο, τὸ περισσότερο σὲ μιὰ ὥρα θὰ ἔφθανε ἕνα τάγμα μας στὰ παραπίσω ἀπὸ τὴν Ὀρλα ὑψώματα γιὰ νὰ σταματήσει ἐκεῖ τὴν προέλαση τῶν τεσσάρων ἀντίπαλων ταγμάτων. Κανένα τμημα μας δὲν ἔστειλε ἐκεῖ ὁ Γούσιας, γιὰ νὰ βοηθήσει τὸ διαλυμένο τάγμα τοῦ Γιαννούλη. Καμιὰ μάχη δὲν ἔγινε στὰ παραπίσω ἀπὸ τὴν Ὀρλα ὑψώματα. Ἄρα, ἂν ὁ Γιαννούλης εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὸν αἰφνιδιασμό του στὴν Ὀρλα, ὑπεύθυνος εἶναι καὶ ὁ Γούσιας γιὰ ὅ,τι ἔγινε μετὰ ἀπὸ τὴν Ὀρλα. Καὶ ὅμως, ὁ Γιαννούλης ντουφεκίστηκε σὰν προδότης, καὶ ὁ Γούσιας τιλοφορήθηκε λίγο ἄργότερα ἀντιστράτηγος. Τὸ λιγότερο, ὁ Γούσιας ἔπρεπε νὰ καθαιρεθεῖ ἀπὸ τὴ διοίκηση τῆς 670 μονάδας μας.

Ἐγὼ ἔμαθα ὅτι ντουφεκίστηκε ὁ Γιαννούλης, στὴ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ πού ἔγινε στὸ Βίτσι, στίς 26-8-1948. Διαφώνησα ἔντονα γιὰ τὸν ντουφεκισμό τοῦ Γιαννούλη καὶ κατηγορήσα τὸν Γούσια σὰν ὑπεύθυνος τῆς κατάρρευσης τοῦ μετώπου μας στὸ δυτικὸ Γράμμο. Οἱ Ζαχαριάδης — Μαρτζιώτας — Στρίγκος ὑποστήριζαν τὸν Γούσια. Ἔστω μετὰ ἀπὸ 32 χρόνια ἀπὸ τὸν ντουφεκισμό τοῦ Γιαννούλη, πρέπει νὰ δηλώσω δημόσια ὅτι ὁ Γιαννούλης δὲν ἦταν προδότης. Στίς 14-8-1948, ἀπλῶς αἰφνιδιάστηκε στὴν Ὀρλα τοῦ δυτικοῦ Γράμμου, Αὐτὸ μποροῦσε νὰ τὸ πάθει ὅποιοσδήποτε διοικητὴς μας, μετὰ ἀπὸ τόσες σκληρὲς καὶ ἀδιάκοπες μάχες.

Ἡ οὐσία εἶναι ὅτι ὁ Γούσιας, σὰν διοικητὴς τῆς 670 μονάδας, ποτὲ δὲν κατάλαβε πῶς δροῦσε ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία κατὰ τὴ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου, ποτὲ δὲν κατάλαβε ποιά ἦταν κάθε φορὰ ἡ βασικὴ κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσης τοῦ ἀντιπάλου, ποῖο ἦταν κάθε φορὰ τὸ ἀποφασιστικὸ σημεῖο τοῦ μετώπου πού υπεράσπιζε ἡ 670 μονάδα πού διοικοῦσε. Ἐχοντας πείρα ἀνταρτοπολέμου, τσαλαβουτοῦσε σπασμωδικὰ σὰν νὰ διέυθυνε κλεφτοπόλεμο, εἴτε σὰν μαινόμενος ταῦρος ἔριχνε τὶς ταξιαρχίες του σὲ μάχη (παράδειγμα στὸ Σμόλικα) σ' ἕνα στενὸ μέτωπο καὶ τὶς λιάνιζαν τὸ ἀντίπαλο πυροβολικὸ καὶ ἡ ἀεροπορία. Κατὰ τὴν ἀνάλυση τοῦ στρατηγικοῦ σχεδίου «Κορωνίδα» τῆς ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἔγινε πολὺ καθαρὸ ὅτι ἡ βασικὴ κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσης τοῦ ἀντιπάλου μας καὶ στὸν ἀνατολικὸ καὶ στὸ δυτικὸ Γράμμο, ἦταν κατὰ μῆκος τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, γιὰ νὰ μᾶς ἀποκόψει ἀπὸ τὶς πηγὲς ἀνεφοδιασμοῦ μας καὶ νὰ μᾶς ἀφαιρέσει τὴ δυνατότητα νὰ μποῦμε στὴν Ἀλβανία, στὴν περίπτωση ἤττας

μας, και να μᾶς συντρίψει μέσα στις κοιλάδες του Σαραντάπορου. Αυτό το στοιχειώδικο, ποτέ δὲν τὸ κατάλαβε ὁ Γούσιας. Ἐντίθετα, τὸ ΑΔΜ στὸν ἀνατολικὸ Γράμμο, ὅ,τι και ἂν γίνονταν σὲ ὄλο τὸ ὑπόλοιπο μέτωπό του, ἦταν ἄγρυπνο στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου του, στ' ἄλβανικὰ σύνορα. Ἄκριβῶς γι' αὐτό, ἐκεῖ ἔθαψε τὸ στρατηγικὸ σχέδιο τῆς ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας «Κορωνίδα».

Μετὰ τὴν παραπάνω παρένθεση γιὰ τὸν αἰφνιδιασμὸ στὴν Ὀρλα και τὸν ντουφεκισμό τοῦ Γιαννούλη, ἄς συνεχίσουμε τὴν ἐξιστόρηση τῶν μαχῶν στὸ δυτικὸ Γράμμο, μετὰ τὶς 14 Αὐγούστου.

Στὶς 15 Αὐγούστου, οἱ 42 και 43 ταξιαρχίες τῆς IX ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας ἄρχισαν ἐπίθεση ὥρα 05,00' στὸ κέντρο τοῦ δυτικοῦ Γράμμου. Αὐτὴ ἢ ἐπίθεση ἦταν κυρίως ἀντιπερισπαστική, με σκοπὸ νὰ δεσμεύσει τὶς δυνάμεις μας, γιὰ νὰ μὴ ἐνισχύσουμε τὴν παραμεθόρια γραμμὴ πὺ σ' αὐτὴ προέλαυε χωρὶς μάχη ἢ 41 ἀντίπαλῆς μας ταξιαρχία. Αὐτὸς ὁ ἀντιπερισπασμὸς πέτυχε, ἀπὸ στρατηγικὴ ἀνικανότητα τοῦ Γούσια. Οἱ 42 και 43 ταξιαρχίες τῆς IX ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, πὺ ἐνέργησαν πρὸς Λιόκο και Κανάλια, καθηλώθηκαν ἐκεῖ ἀπὸ δραστικὰ πυρά μας, ἀλλὰ μὴ πὺ δέσμευσαν ἐκεῖ τὶς δυνάμεις μας, διευκόλυναν τὴν προέλαση τῆς 41 ταξιαρχίας πρὸς κύρια κορυφὴ τοῦ Γράμμου.

Τὴν ἴδια μέρα, 15 Αὐγούστου, γιὰ νὰ μὴν μετακινηθοῦν δυνάμεις μας, ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου τῆς 670 μονάδας μας γιὰ βοήθεια στὴν παραμεθόρια γραμμὴ, ὁ Τσακαλώτος διέταξε παραπλανητικὴ ἐπίθεση στὸ Σαμουλάζαρη — Γουστερίτσα. Ταυτόχρονα, γιὰ νὰ ἐνισχύσει τὴν προέλαση τῆς 41 ταξιαρχίας του, μετέφερε στὴν περιοχὴ τοῦ χωριοῦ Πληκάτι τὴν 36 ταξιαρχία τῆς X μεραρχίας του, γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ σ' ἐπίθεση τὴν ἐπόμενη μέρα μαζί με τὴν 41 ταξιαρχία, γιὰ πλήρη κατάρρευση τοῦ μετώπου τῆς 670 μονάδας μας στὸ δυτικὸ Γράμμο.

Στὶς 16 Αὐγούστου, ἢ 42 ἀντίπαλῆς μας ταξιαρχία κατέλαβε μετὰ ἀπὸ σκληρὸ ἀγῶνα διαδοχικά, τὸ ὕψωμα 1809, τὸ συγκρότημα Λιόκος, τὸ ἀνώνυμο ὕψωμα νότια τοῦ ὕψωματος Σταυρός. Στὸ ὕψωμα Σταυρός καθηλώθηκε ἀπὸ δραστικὰ πυρά μας.

Τὴν ἴδια μέρα ἢ 43 ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1735, στὰ κράσπεδα τοῦ Λιόκου και τὸ βόρειο ἀνώνυμο ὕψωμα τοῦ Λιόκου. Τὰ τμήματά μας συμπύσσονταν τὴ νύχτα τῆς 16 πρὸς 17 Αὐγούστου ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ δυτικοῦ Γράμμου, γιὰ νὰ μὴ κυκλωθοῦν ἀπὸ τὶς 41 και 36 ταξιαρχίες.

Ἡ κατάσταση μας στὸ δεξιὸ και τὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας στὸ δυτικὸ Γράμμο, εἶχε τὴ μορφή τῆς κατάρρευσης. Ἄκριβῶς γι' αὐτό ὁ Τσακαλώτος θεώρησε πὺ δὲν τοῦ ἦταν πιά ἀπαραίτητη ἢ 42 ταξιαρχία τῆς IX μεραρχίας του. Τὴν ἀπόσυρε ἀπὸ τὸ μέτωπο και τὴν ἔβαλε σὲ στατικὴ διάταξη στὰ μετόπισθεν ἀπὸ Κάμενικ μέχρι διάσελο Μπάρας, κατὰ μῆκος τῶν συνόρων.

Ἡ 41 ταξιαρχία, φθάνοντας μέχρι τὰ κράσπεδα τῆς πιὸ ὕψηλης κορυφῆς τοῦ Γράμμου, ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἐξερεύνηση τοῦ χώρου ποὺ κατέλαβε καὶ μὲ προετοιμασία νέας ἐπίθεσής της. Ἡ 36 ταξιαρχία ἔφθασε ὡς τὰ κράσπεδα τοῦ ὑψώματος Σταυρός, χωρὶς οὐσιαστικὴ ἀντίστασή μας, στὶς 16 Αὐγούστου.

Στὶς 17 Αὐγούστου καὶ ὥρα 00,30', ἡ 36 ταξιαρχία κατέλαβε αἰφνιδίως τὴν κορυφὴ Σταυρός. Ἡ ὑποχώρηση τοῦ ἐκεῖ τμήματός μας ἦταν ἄτακτη.

Στὶς 16 καὶ 17 Αὐγούστου, οἱ 35 καὶ 37 ταξιαρχίες τῆς Χ ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, παρενοχλοῦσαν ἀπλῶς τὶς δυνάμεις μας στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας στὸ δυτικὸ Γράμμο, στὶς θέσεις Σαμουλάζαρη — Γουστερίτσα. Τὸ σουρούπωμα τῆς 17 Αὐγούστου, ἀπότομα σταμάτησαν τὰ πυρά μας στὸ παραπάνω ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας. Ἡ 16 ταξιαρχία μας εἶχε διαταχθεῖ νὰ ἐγκαταλείψει τὶς θέσεις της καὶ νὰ συμπυκνωθεῖ πρὸς τὴν κύρια κορυφογραμμὴ τοῦ δυτικοῦ Γράμμου. Ἔτσι, χωρὶς μάχη κατέλαβαν οἱ 35 καὶ 37 ταξιαρχίες, τὸ Σαμουλάζαρη—Γουστερίτσα, τὸ πάτωμα, τὴν Πέτρα Μούκα, ὑποδείχτης 1843, τὸ χωριὸ Ἄετομηλίτσα, τὸ ὕψωμα 1740. Μόλις σκοτείνιασε στὶς 18 Αὐγούστου, ἡ 35 ἀντίπαλῆ μας ταξιαρχία ποὺ προέλαυνε μὲ τὸ ὄπλο στὸν ὄμο, πῆρε ἐπαφὴ μὲ τμήματά μας στὴν κύρια κορυφογραμμὴ τοῦ δυτικοῦ Γράμμου, στὴν Κιάφα, ὑποδείχτης 2398 — Τσιούμια 2171 — Πάνω Ἀρένα 2.192. Στὸ ἴδιο χρονικὸ διάστημα, ἡ 37 ἀντίπαλῆ μας ταξιαρχία κατέλαβε χωρὶς μάχη τὸ χωριὸ Ζέρμα, τὸ Μπουχέτσι, ὑποδείχτης 1700, τὸ χωριὸ Λυκοράχη. Μόνο τὸ Ταμπούρι καταλήφθηκε μὲ μάχη ποὺ ἔδωσε τμήμα ὀπισθοφυλακῆς μας. Κατὰ τὸ σουρούπωμα τῆς 18 Αὐγούστου, ἡ 37 ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1665.

Ἄς δοῦμε τί ἐγίνε στὸ δεξιὸ τοῦ μετώπου μας στὸ δυτικὸ Γράμμο, στὶς 17 Αὐγούστου καὶ μετέπειτα.

Ἡ 36 ταξιαρχία ἄρχισε ἐπίθεση στὶς 17 Αὐγούστου καὶ ὥρα 00,30'. Κατέλαβε μὲ μάχη σῶμα πρὸς σῶμα τὸ ὕψωμα 2166. Ἡ ἀπίστευτη τραγωδία εἶναι ὅτι κατέλαβαν αὐτὸ τὸ ὕψωμα σύντροφοί μας. Τὸ κατέλαβε τὸ 596 τάγμα Μακρονησιωτῶν. Αὐτὸ τὸ τάγμα συνέβαλε ἀποφασιστικὰ στὴν καταληψὴ τῆς κύριας κορυφῆς τοῦ Γράμμου, ὑποδείχτης 2520 μέτρα. Ἡ ἠγεσία μας παρέδωσε αἰχμάλωτες τὶς δυνάμεις μας στὶς ἀντίπαλες μεραρχίες, τὸν Ἰούλη τοῦ 1946. Μὲ βασανιστήρια λύγισαν σύντροφοί μας στὸ Μακρονήσι. Ἀπ' αὐτοὺς ὀργάνωσαν τὰ τάγματα Μακρονησιωτῶν ποὺ μᾶς πολέμησαν τὸ 1948 καὶ 1949. Συνεχίζουμε γιὰ τὴν ἐπίθεση τῆς 36 ταξιαρχίας στὶς 17 Αὐγούστου. Ὁρα 13,00' κατέλαβε τὴ βραχῶδη κορυφὴ Σκίρτση καὶ τὸ ὕψωμα Νιέσκα, στὴν κύρια κορυφογραμμὴ τοῦ Γράμμου. Στὶς 17 Αὐγούστου, οἱ 41 καὶ 43 ταξιαρχίες τῆς ΙΧ ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, δὲν ἔκαναν ἐπίθεση.

Στις 18 Αύγουστου τή νύχτα, τὰ 522 και 523 τάγματα τῆς 41 ταξιαρχίας ἔφθασαν στὰ μουλωχτὰ ἀπὸ διάβαση Σκάλας μέχρι τὴν κύρια κορυφή τοῦ Γράμμου, ὑψοδείχτης 2520. Κατέλαβαν τὴν ἀνώνυμη κορυφή μεταξὺ 2520 και Σκίρτση 2442, ἀλλὰ ἀναχαιτίστηκαν ἀπὸ πυρὰ μας ἀπὸ τὸ 2.520 και ἀπὸ Σκίρτση.

Τὴν ἴδια μέρα, ἡ 36 ταξιαρχία μὲ τὰ 566 και 596 τάγματα Μακρονησιωτῶν, μὲ ὑποστήριξη πυροβολικοῦ και ἀεροπορίας, κατέλαβαν μὲ μάχη ἀπὸ βράχο σὲ βράχο τὸ ὕψωμα Σκίρτση 2442. Τρεῖς φορές τὸ κατέλαβαν και τρεῖς φορές τὸ ἀνακατέλαβαν τμήματά μας. Μόλις σκοτείνιασε, ἡ μάχη σταμάτησε, γιατί και οἱ δυὸ ἀντίπαλοι εἶχαν βαρεῖες ἀπώλειες.

Τὸ πρωὶ τῆς 18 Αύγουστου, ἡ 35 ταξιαρχία ἐπιτέθηκε στὴν τρίτη Μαύρη Πέτρα τῆς κύριας κορυφογραμμῆς Γράμμου, ἀλλὰ ἀνατράπηκε ἀπὸ τὸ ἐκεῖ τμήμα μας.

Τὴν ἴδια μέρα, ἡ 37 ταξιαρχία ποὺ ἐνεργοῦσε πρὸς Πάνω και Κάτω Ἀρένες, σκόνταψε σὲ ἰσχυρὴ ἀντίδραση στὴν Πάνω Ἀρένα τμήματος τῆς 16ης ταξιαρχίας μας, στὴ Κάτω Ἀρένα σὲ τμήμα τοῦ ΑΔΜ.

Στις 19 Αύγουστου, καμιά ἐπίθεση τῶν ἀντίπαλων ταξιαρχιῶν στὴν κύρια κορυφογραμμὴ τοῦ Γράμμου, ἐξαιτίας ἀπωλειῶν τους, μὰ και γιὰ ξεκούραση και προετοιμασία γιὰ νέα ἐπίθεση.

Στις 20 Αύγουστου και ὥρα 03,00', ἐπίθεση σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας μετὰ ἀπὸ ἰσχυρὴ προπαρασκευὴ μὲ πυρὰ πυροβολικοῦ και ἀεροπορικὸ βομβαρδισμό.

Ἡ 35 ἀντίπαλή μας ταξιαρχία πλησίασε στὰ μουλωχτὰ ὥρα 03,15' μὲ τὸ 596 τάγμα Μακρονησιωτῶν ἀπὸ ὕψωμα Νιέσκα γιὰ κατάληψη ὑψώματος Σκίρτση 2442. Ἐφθασε ἀθέατο γιατί τὸ κάλυπτε καταχνιὰ μπροστὰ στὰ πολυβολεῖα μας. Μέχρι ὥρα 09,00 μὲ μάχη σῶμα πρὸς σῶμα κατέλαβε τὸ ὕψωμα Σκίρτση. Κατέλαβε τὸ 566 τάγμα τῆς ἴδιας ταξιαρχίας τὸ ἀνώνυμο ὕψωμα κι ἔφθασε στὸ διάσελο Κιάφας, κατέλαβε τὴ διάβαση Χαλίκι και συνέχισε τὴν ἐπίθεση του γιὰ κατάληψη Κιάφας. Ἄλλο τάγμα τῆς ἴδιας ταξιαρχίας κατέλαβε τὴν τρίτη Μαύρη Πέτρα και μετὰ τὴν Κιάφα. Μετὰ κατάληψη Κιάφας, ἡ 35 ταξιαρχία προχώρησε πρὸς Τσιούμα, ὑψοδείχτης 2171 και τὴν κατέλαβε.

Ἡ 41 ταξιαρχία, μόλις κατέλαβε ἡ 35 ταξιαρχία τὸ ὕψωμα Σκίρτση, ἔκανε ἐπίθεση ἀπὸ νοτιοανατολικά κατὰ τῆς κύριας κορυφῆς τοῦ Γράμμου ὑψοδείχτης 2590 και τὴν κατέλαβε ὥρα 10,30'. Μετὰ συνέχισε τὴν ἐπίθεσή της στὶς πλαγιὲς και σὲ ὑψώματα τοῦ ἀνατολικοῦ πιά Γράμμου. Τὶς βραδινὲς ὥρες ἔφθασε στὶς κορυφὲς Σακούλι, ὑψοδείχτης 2.413, στὴν κορυφογραμμὴ Μουτσέλι, στὴν κορυφὴ Γκοῦμπελ, κατὰ μῆκος τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων. Ἀπὸ τὸ δεξιὸ της, κατέλαβε τὰ ὑψώματα Λεῦκα 1738 — Πέτρα 1677, τὸ Φλάμπουρο 1880 κι ἐρεῦνησε τὸ χωριὸ Γράμμος.

Ἡ 36 ταξιαρχία, μετὰ τὴν κατάληψη ἀπὸ τὴν 35 ταξιαρχία τῶν ὑψωμάτων Σκίρτση καὶ Κιάφας, προωθήθηκε πρὸς Σκάλα, ὕψωμα 1843. Κατέλαβε τὴ Σκάλα, τὸ ὕψωμα 22.58, τὸ Φαρμάκι 2139.

Ἡ 37 ταξιαρχία κατέλαβε χωρὶς ἀντίστασὴ μας τὴν Πάνω Ἀρένα· τὴν εἶχαν ἐγκαταλείψει τὰ τμήματά μας. Μετὰ συνέχισε τὴν προώθησὴ τῆς πρὸς Σούφλικά, ὑποδείχτης 2146.

Ὅλα τὰ παραπάνω τῆς 20 Αὐγούστου, δείχνουν ὅτι ἡ 670 μονάδα μας οὐσιαστικὰ διαλύθηκε. Ἡ 41 ταξιαρχία τῆς ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας, οἱ 35 36 καὶ 37 ταξιαρχίες τῆς Χ μεραρχίας, βρίσκονταν πιά στὶς πλάτες τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ. Ἡ διάλυση τῆς 670 μονάδας μας, ἔκανε ἀναπόφευχτο τὸν ἐλιγμὸ μας ἀπὸ ἀνατολικὸ Γράμμο πρὸς Βίτσι. Ἡ μοναδικὴ ταξιαρχία τῆς 670 μονάδας ποὺ διατήρησε τὴ συνοχὴ τῆς, ἦταν ἡ 16 ταξιαρχία. Αὐτὴ χρησιμοποιοῦντο σὰν δύναμη κρούσης στὴν Ἀλεβίτσα. γιὰ ν' ἀνοίξει τὸ δρόμο τοῦ ἐλιγμοῦ μας στὸ Βίτσι, τὴ νύχτα τῆς 20 πρὸς 21-8-1948.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ἡ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, ἦταν ἡ μεγαλύτερη καὶ πιὸ παρατεταμένη μάχη ὅλου τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Αὐτὸ φαίνεται πολὺ καθαρά, στὴν ἀνάλυση ποὺ ἔκανα. Αὐτὴ ἄρχισε στὶς 14 Ἰοῦνη καὶ τέλειωσε τὸ βράδυ τῆς 20 Αὐγούστου. Ἄρα, διάρκεσε ἀκριβῶς 68 μέρες. Παράθεσα τὶς μάχες μέρα μὲ μέρα καὶ ὥρα μὲ ὥρα, τόσο στὸ μέτωπο τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας, ὅσο καὶ στὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας. Αὐτὲς οἱ δυὸ μονάδες, ἦταν οὐσιαστικὰ καὶ τυπικὰ δυὸ ἐλαφριῆς μεραρχίες μας. Ἡ λεπτομερειακὴ περιγραφή ὅλων τῶν μαχῶν, ἀποδείχνει ὅτι ὁ διοικητὴς τῆς 670 μονάδας μας Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιος), ἔγραψε στὸν πρῶτο τόμο τοῦ ἀσύστολα ψέματα. Τί συμπεράσματα βγαίνουν ἀπὸ τὴ μεγάλη μάχη τῆς βόρειας Πίνδου;

Π ρ ῶ τ ο. Ἡ διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας γι' ἀντιμετώπιση τῆς μεγάλης ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου μας στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, ἦταν ριζικὰ λαθεμένη. Αὐτὴ καθόριζε γραμμὴ χωρὶς ἰδέα ὁποχώρησις, μιὰ γραμμὴ ποὺ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ κρατήσουμε, μὲ τὶς δυνάμεις καὶ μέσα ποὺ εἶχαμε στὴ διάθεσὴ μας. Ἐτσι ὀχυρώναμε τοποθεσίες ποὺ δὲν μπορούσαμε νὰ κρατήσουμε κι ἔμειναν ἀνοχύρωτες οἱ τοποθεσίες ποὺ ἔπρεπε καὶ μπορούσαμε νὰ κρατήσουμε. Ὀχυρώναμε τὴν κύρια γραμμὴ ποὺ ἔπρεπε νὰ δώσουμε ἀποφασιστικὴ μάχη, κατὰ τὴ διάρκειά τῶν μαχῶν. Αὐτὸ εἶχε βαρεῖες συνέπειες. Ξεθεώναμε τοὺς μαχητὲς μας, πολεμῶντας καὶ ὀχυρώνοντας Ἡ ὀχύρωση τῆς κύριας γραμμῆς μας σὲ τέτοιες συνθήκες ἦταν ἐλαττωματικὴ καὶ ἀνεπαρκῆς. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα εἶχαμε βαρεῖες ἀπώλειες.

Δεύτερο. Ἡ κατανομή τῶν δυνάμεων πού τελικά συγκεντρώσαμε στή Βόρεια Πίνδο τόν Ἀπρίλη τοῦ 1948, ἦταν ἐξωφρενική. Σύμφωνα μέ τήν παραπάνω διαταγή τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας τὸ ΑΔΜ ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπίσει καί νά τσακίσει τήν ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου μας σ' ἓνα μέτωπο τουλάχιστο 60 χιλιομέτρων μήκος, ἀπό ἀλβανικά σύνορα τοῦ ἀνατολικοῦ Γράμμου ὡς Πυροστιά, μέ τίς ἀκόλουθες δυνάμεις: Τήν 14η ταξιαρχία, δύναμης περίπου 1200. Τήν ταξιαρχία (δύο τάγματα) Δημοκρατικῆς Νεολαίας μέ 800. Τήν 16η ταξιαρχία μέ 1200. Ὄταν ἄρχισε ἡ μάχη στό ἀριστερό τοῦ ΑΔΜ, μᾶς ἔδωσε ἀπό τήν περιβόητη ἐφεδρεία του τήν 107 ταξιαρχία. Μά κι ἔτσι, μέ 4 ταξιαρχίες ἀντιμετωπίσαμε 4 μεραρχίες τοῦ ἀντιπάλου μας, τίς XV, I, II, V. Στήν 670 μονάδα μας ἔμειναν τρεῖς ταξιαρχίες (ἡ 102, ἡ 103, ἡ 105) σ' ἓνα μέτωπο λιγότερο ἀπό 20 χιλιόμετρα μήκος, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους γιά ν' ἀντιμετωπίσει 4 ταξιαρχίες τοῦ ἀντιπάλου μας, 3 τῆς IX μεραρχίας καί μιὰ τῆς VIII μεραρχίας.

Ποιές ἦταν οἱ συνέπειες αὐτῆς τῆς ἐλεεινῆς κατανομῆς; Τὸ ρήγμα πού μᾶς ἔκανε ὁ ἀντίπαλος στὸν Τάλλιαρο στίς 2 τοῦ Ἰούλη καί πού γι' αὐτὸ ἔπαιξε καθοριστικὸ ρόλο ἢ προδοσία τοῦ διοικητῆ τοῦ ΑΔΜ, Βασίλη Γκανάτσου (Χείμαρρος).

Ἡ ἐξωφρενικὴ ἀντιμετώπιση αὐτοῦ τοῦ ρήγματος ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας, εἶχε τίς πιὸ βαρεῖες συνέπειες, ὅπως ἀπόδειξα.

Ἡ τέτοια κατανομή δυνάμεων, ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ἰδέας πού εἶχε καρφοθεῖ στό κεφάλι τῶν Ζαχαριάδη — Βαφειάδη — Μπαρτζιώτα, ὅτι ἡ 670 μονάδα μας ἀποτελοῦσε στρατηγικὴ ἐφεδρεία τους. Εἶναι ἐξωφρενικὸ ὅτι τὸ ΑΔΜ νὰ ἀντιμετώπιζε μέ τρεῖς ταξιαρχίες του σὲ ὅλο τὸ μέτωπό μας τῆς Βόρειας Πίνδου πέντε ἀντίπαλες μεραρχίες, γιά νὰ μείνει ἡ 670 μονάδα μας μέ τίς 4 ταξιαρχίες τῆς στρατηγικῆς ἐφεδρείας τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου.

Τρίτο. Ἡ ἐπιλογή τῶν δυὸ διοικητῶν, τοῦ ΑΔΜ Χείμαρρος, τῆς 670 μονάδας Γούσιας, ἦταν ριζικὰ λαθεμένη. Ὁ πρῶτος εἶχε πείρα μόνο ἀνταρτοπολέμου καί τὸ ΓΑ μας εἶχε στοιχεῖα ὅτι τουλάχιστο ἦταν ὑποπτος καί ἀποδείχθηκε ὅτι μᾶς πρόδωσε. Ὁ δεύτερος εἶχε ἐπίσης μόνο πείρα ἀνταρτοπολέμου καί εἶχε βασικὲς πολιτικὲς καί ὀργανωτικὲς ἀδυναμίες.

Ἐγὼ πρότεινα στό ΓΑ μας ν' ἀναλάβω διοικητῆς τοῦ ΑΔΜ. Ὅσο γιά τήν 670 μονάδα μας, κατάλληλος διοικητῆς τῆς ἀπ' ὅσα στελέχη εἶχαμε στή διάθεσή μας ἦταν ὁ Γιάννης Κιλιμανῆς, μόνιμος ἀξιωματικὸς τοῦ παλιοῦ στρατοῦ καί ἓνας ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς τοῦ ΕΛΑΣ. Αὐτὸς ἦταν ἐπιτελάρχης τοῦ Ἀρχηγείου Ρούμελης. Μόλις ἐφθασα στὸν σταθμὸ διοίκησης τοῦ ΓΑ μας, τὸν Φλεβάρη τοῦ 1948, πρότεινα στό Ζαχαριάδη νὰ φέρομε στό Βίτσι τὸν Κιλιμανῆ γιά ν' ἀναλάβει τὴ διοίκηση τῆς 670 μονάδας μας, ἀλλὰ αὐτὸς ἀπόρριψε τὴν πρότασή μου.

Τέταρτο. Τὸν Ἰούλη τοῦ 1948, τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας ἔφερε στό

Σμόλικα μιὰ θεσσαλική ταξιαρχία μας, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει τὸν κίνδυνο κατάρρευσης τοῦ μετώπου τῆς 670 μονάδας μας σ' αὐτὴν τὴν περιοχή. Αὐτὴ ἔπρεπε νὰ τὴν φέρει ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1948 στὴ Βόρεια Πίνδο, σὰν ἐφεδρεία τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας. Ἐν στίς 2 Ἰούλιε θὰ εἶχα στὴ διάθεσή μου αὐτὴν τὴν ταξιαρχία, θὰ ἐκλείνα τὸ ρῆγμα στὸν Τιάλλιαρο καὶ θὰ συντρίβαμε τίς δυὸ ἀντίπαλες ταξιαρχίες, ποὺ μόνες τους εἶχαν χωθεῖ στὴν παγίδα Ἐφταχωρίου.

Πέμπτο. Ἐν τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας (Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας) δὲν θὰ ἦταν ἐρασιτέχνες τοῦ πολέμου καὶ ἀδύνατοι πολιτικοὶ ἡγέτες, θὰ εἶχαν καταλάβει ὅτι ἐμεῖς εἶχαμε οὐσιαστικὰ ἠττηθεῖ ἀπὸ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946 κι ἔτσι θὰ καθόριζαν ἄλλη στρατηγικὴ ἐπιδίωξη τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948 στὴ Βόρεια Πίνδο. Ποιὰ στρατηγικὴ ἐπιδίωξη; Ἐντιμὸς συμβιβασμὸς μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας, μιὰ ποὺ μετὰ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946 ἦταν πιά ἀδύνατο νὰ νικήσουμε.

Ἐν θὰ ἔκαναν μιὰ τέτοια σωστὴ διαπίστωση, τότε ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριε τοῦ 1947 ἔπρεπε ν' ἀφήσουν στὴν Πελοπόννησο τὸ πολὺ 800 μαχητὲς κι ἀξιωματικούς μας, στὴ Ρούμελη 1000, στὴ Θεσσαλία 1000. Τὴν ὑπόλοιπη δύναμη τῶν τριῶν ἀρχηγείων ἔπρεπε νὰ συγκεντρώσουν στὴ Βόρεια Πίνδο ἀπὸ τὸν Νοέμβριε τοῦ 1948, περίπου 4.000. Μ' αὐτὴ τὴ δύναμη θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ὀργανωθοῦν ἀκόμη τέσσερις ταξιαρχίες μας. Ἐτσι, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948 θὰ εἶχαμε στὴ Βόρεια Πίνδο συνολικὰ 11 ταξιαρχίες. Σωστὴ κατανομὴ τους θὰ ἦταν ἢ ἀκόλουθη: Μιὰ ἐλαφρὴ μεραρχία μὲ τρεῖς ταξιαρχίες στὸ μέτωπο τῆς Κόνιτσας, ποὺ οἱ δυὸ θὰ ἔμπαιναν σὲ διάταξη καὶ ἡ μιὰ ἐφεδρεία τῆς μεραρχίας μας. Στὸ Ἀρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας, ποὺ θὰ εἶχε μέτωπο ἀπὸ ἀλβανικὰ σύνορα ὡς Πυροστιά περίπου 60 χιλιομέτρων, ἔξι ταξιαρχίες. Τίς 4 θὰ ἔβαζε σὲ διάταξη καὶ τίς δυὸ θὰ κρατοῦσε ἐφεδρεία. Δυὸ ταξιαρχίες θὰ ἔμεναν σὰν πραγματικὴ ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας.

Τὸ ΑΔΜ κατόρθωσε μὲ τέσσερις ταξιαρχίες ἀπὸ τίς 14 ὡς τίς 20-6-1948, νὰ ὑποχρεώσει τὴν ἀντίπαλή μας πολιτικοστρατιωτικὴ ἡγεσία νὰ ζητήσει σταμάτημα τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων (πρόταση Τσαλδάρη) γι' ἀναζήτηση πολιτικῆς λύσης. Καθένας εἶναι εὐκολὸ νὰ καταλάβει ὅτι ἂν στὴ Βόρεια Πίνδο θὰ εἶχαμε ἔντεκα καὶ ὄχι ἑφτά ταξιαρχίες, τότε θὰ πετυχαίναμε ἕνα συμφερτικὸ γιὰ μᾶς συμβιβασμὸ μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας. Νίκημας ἦταν ἀδύνατη μετὰ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946. Δυστυχῶς, ἡ ἡγεσία μας (Ζαχαριάδης — Βαφειάδης — Μπαρτζιώτας) ἀπόρριψαν καὶ τὴν πρόταση Τσαλδάρη κι ἔτσι δὲν ἀξιοποίησαν τὴν ἥρωικὴ πάλη τῶν μαχητῶν καὶ μαχητριῶν, τῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ ἀξιωματικῶν τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας, ἀπὸ τίς 14 ὡς 20-6-1948. Ἐτσι, παρατέρα δὲν ὑπῆρχε πιά καμιὰ δυνατότητα οὔτε γιὰ ἕνα συμφοριασμένον συμβιβασμὸ μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας, ἢ ὀλοκληρωτικὴ ἦττα μας ἦταν πιά ἀναπόφευκτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΕΝΑΤΟ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ

Στὸ κατακόρυφο, πρὸς τὸ τέλος τῆς μεγάλης μάχης στὴ Βόρεια Πίνδο καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴ μάχη, συνέβηκαν μερικὰ γεγονότα ποὺ πρέπει νὰ τὰ καταγράψω σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο. Μιὰ σύντομη περιγραφή κι ἀνάλυσή τους, θὰ βοηθήσει στὴν κατανόηση αὐτῆς τῆς μεγάλης μάχης.

ΚΡΙΣΗ ΣΤΟΝ ΗΓΕΤΙΚΟ ΠΥΡΗΝΑ ΤΟΥ ΔΣΕ

Κατὰ τὴ μεγάλη καὶ παρατεταμένη μάχη τοῦ ΔΣΕ στὴ Βόρεια Πίνδο, ἀπὸ τὶς 14 Ἰούνη μέχρι τὶς 20-8-1948, ὁ ἡγετικὸς πυρῆνας τοῦ ΔΣΕ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τοὺς Ζαχαριάδη — Βαφειάδη — Μπαρτζιώτα. Ἐὰν ἀφαιρέσει κανεὶς τὸν Βαφειάδη ποὺ κάτι καταλάβαινε ἀπὸ πόλεμο, οἱ ἄλλοι δυὸ ἦταν ἐρασιτέχνες. Ὅμως, καὶ οἱ τρεῖς δὲν καταλάβαιναν τί θὰ πεῖ ἐπαναστατικὸς πόλεμος στὴν Ἑλλάδα, στίς συνθήκες μετὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιον ἰμπεριαλιστικὸ Πόλεμο.

Ἡ διαταγὴ τῶν τριῶν γι' ἀντιμετώπιση τῆς ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου στὴ Βόρεια Πίνδο, τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν συγκεντρώθηκαν οἱ δυνάμεις μας ποὺ ἦταν δυνατό νὰ συγκεντρωθοῦν σ' αὐτὴν τὴν περιοχὴ, ἡ ἀργοπορημένη συγκέντρωση τῶν δυνάμεων ποὺ τελικὰ ἔδρασαν στὴ Βόρεια Πίνδο, ἡ ἄθλια κατανομὴ αὐτῶν τῶν δυνάμεων στίς δυὸ μεγάλες μονάδες ποὺ διεύθυναν ἀπὸ μέρους μας τὴ μάχη, ἡ ἀνόητη καὶ πολὺ ἐπιζήμια ἀνάμιξη τῶν τριῶν στὴν 670 μονάδα μας, ἡ τερατώδης ἀντιμετώπιση ἀπὸ τοὺς τρεῖς τοῦ ρήγματος ποὺ μᾶς ἔκανε ὁ ἀντίπαλος στὸν Τάλλιαρο, ἡ ἀπόριψη τῆς πρότασης Τσαλδάρη, ὅλα αὐτὰ δείχνουν τὴν ποιότητα τῆς ἡγεσίας τοῦ ΔΣΕ.

Ἰδιαιτέρα, μετὰ τὸ ρήγμα ποὺ μᾶς ἔκανε ὁ ἀντίπαλος στὸ μέτωπό μας στὸν Τάλλιαρο καὶ ἡ ρήξη μεταξὺ ρωσικῆς καὶ γιουγκοσλάβικης ἡγεσίας, ὄξυνε τὴν κρίση στὸν ἡγετικὸ πυρῆνα τοῦ ΔΣΕ, πῆρε αὐτὴ ἡ κρίση κωμικοτραγικὲς ἐκδηλώσεις. Στὴ βία τῆς κρίσης στὸν ἡγετικὸ πυρῆνα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, βρῖσκονταν ἡ ἐπικίνδυνη πορεία τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας. Καὶ ὅταν εἶσαι ἀνίκανος εἶτε δὲν θέλεις νὰ δεῖς μιὰ ἐπικίνδυνη πραγματικότητα,

ξύνεις τὰ νύχια σου γιά κα βγά. Αυτό ἔκανε ὁ ἡγετικός πυρήνας τοῦ ΔΣΕ, στό κατακόρυφο τῶν μαχῶν στή Βόρεια Πίνδο. Ἡ σύγκρουση ἀπό τή μιὰ τοῦ Βαφειάδη καί ἀπό τήν ἄλλη τῶν Ζαχαριάδη-Μπαρτζιώτα, δὲν στηρίζονταν σὲ καμιά ἀρχή. Αὐτὴ ἡ σύγκρουση δὲν εἶχε σχέση μὲ τὴν ἄσχημη πορεία τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας, γι' ἀναζήτηση μέσων καί μεθόδων νὰ βγοῦμε ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐπικίνδυνη κατάσταση. Αὐτὴ ἦταν μηχανορραφικὴ σύγκρουση, γιὰ ἀηδιαστικὲς προσωπικὲς ὑποθέσεις. Δὲν τίς γράφω, γιατί προκαλοῦν ἀναγούλα.

—Σὲ τέτοια κατάσταση στὸν ἡγετικὸ πυρήνα τοῦ ΔΣΕ, συνήλθε τὸν Ἰούλι τοῦ 1948 ἡ 4η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ στό δυτικὸ Γράμμο, στή θέση Πέτρα Μούκα, πού ἦταν ὁ Σταθμὸς Διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Εἰσηγητὴς ἦταν ὁ Βαφειάδης. Ἡ συνεδρίαση ἐγίνε τὴ νύχτα 28 πρὸς 29-7-1948.

Ἐν τῷ Βαφειάδης βρίσκονταν τότε σ' ἐξαλλὴν κατάσταση, γιὰ γελοῖες προσωπικὲς ὑποθέσεις του. Σὰν νὰ ἐπιδίωκε νὰ τοῦ ποῦμε : «εἶσαι ἄρρωστος, φύγε στό ἐξωτερικὸ γιὰ νὰ γιαιτρευτεῖς». Ἀκριβῶς, αὐτὸ ἐγίνε στὶς 21-8-1948. Ἡ εἰσήγησή του ἦταν ἕνα συνονθύλευμα ἀνοησιῶν.

Τὰ μέλη τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ ρωτοῦσαν τί συμβαίνει. Οἱ Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας «ἐξηγοῦσαν» ὅτι ὁ Βαφειάδης εἶναι ἄρρωστος. Μὰ καθένα μέλος τῆς ΚΕ σκέφτονταν ὅτι οἱ Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας δὲν θὰ βρίσκονταν σὲ καλύτερη κατάσταση, ἀφοῦ ἔβαλαν ἕναν ἄρρωστο νὰ κάνει εἰσήγηση.

Σημειῶνω ὅτι, πρὶν νὰ συνέλθει ἡ 4η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, δὲν συνεδρίασε τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο (ἤμουν μέλος του) γιὰ ν' ἀποφασίσει ποιὸς θὰ ἔκανε εἰσήγηση, τί ζητήματα θ' ἀνέλυε ὁ εἰσηγητὴς καί τὸ περιεχόμενό του, νὰ ἐπεξεργαστεῖ γραφτὸ σχέδιο ἀπόφασης.

Ἔτσι, κάτω ἀπὸ τοὺς κρότους τῶν κανονιῶν, ἡ 4η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ δὲν ἔκανε σωστὴ ἐκτίμηση τῆς διεθνοῦς κι ἐσωτερικῆς κατάστασης, τῆς πορείας τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας, δὲν προσανατόλισε σωστὰ τὸ Κόμμα καί τὸν ΔΣΕ. Τὸ χειρότερο ἦταν ὅτι μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν Ζαχαριάδη, ἡ 4η ὀλομέλεια κατηγόρησε τίς ἀ ν ὄ π α ρ κ τ ε ς πιά κομματικὲς ὀργανώσεις μας γιὰ δεξιὸ ὀππορτουνισμό.

Ἡ 4η ὀλομέλεια συζήτησε τὴ ρήξη μεταξὺ ρωσικῆς-γιουγκοσλάβικης ἡγεσίας, καί καταδίκασε τὴ δεύτερη. Ἀποφάσισε νὰ μὴ δημοσιευτεῖ αὐτὸ τὸ μέρος τῆς ἀπόφασης, ἀπὸ φόβο ὅτι ἡ γιουγκοσλάβικη ἡγεσία θὰ μᾶς ἔκοβε καί τὸν λίγο ἀνεφοδιασμὸ πὸ παίρναμε μέσω τῆς χώρας τῆς.

Ἔτσι τέλειωσε ἄδοξα αὐτὴ ἡ ὀλομέλεια. Λίγες μέρες πρὶν τὸν ἐλιγμὸ τῶν δυνάμεων τοῦ ΔΣΕ ἀπὸ τὸ Γράμμο στό Βίτσι, ἡ κρίση στὸν ἡγετικὸ πυρήνα μας πῆρε ἐπικίνδυνη καί κωμικοτραγικὴ ἐκδήλωση. Ὁ Βαφειάδης ἔφτασε στό σημεῖο νύχτα νὰ πυροβολήσει ἕναν ἀντάρτη τῆς φρουρᾶς τοῦ

ΓΑ μέσα στο Σταθμό Διοίκησής του. Τότε, αυτός ο Σταθμός βρίσκονταν στη θέση Φούσια του ανατολικού Γράμμου, δίπλα στ' αλβανικά σύνορα. Ἀναστατώθηκε ὁ Σταθμός, γιατί τὸν πυροβολισμὸ τοῦ Βαφειάδη τὸν πῆραν γιὰ ἐκδήλωση ἐπίθεσης κάποιου ἐχθρικοῦ κομάντος ποῦ εἶχε διεισδύσει. Ὅχι πολὺ μακριά, κατηφόριζαν στὶς πλαγιὲς τμήματα τοῦ ἀντίπαλου στρατοῦ.

Πραγματικά, δὲν ἔμενε τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ ποῦμε τοῦ Βαφειάδη : «εἶσαι ἄρρωστος, πῆγαινε στὸ ἐξωτερικὸ νὰ γιатρευτεῖς».

Γιατί ἔκανε ὅλα τὰ παραπάνω; Ἀσφαλῶς, γιὰ δυὸ λόγους. Π ρ ὠ τ ο. Δικαιολογημένα θὰ εἶχε ἀηδιάσει ἀπὸ τὶς μηχανορραφίες τοῦ Μπαρτζιώτα ποῦ ὑποστηρίζονταν ἀπὸ τὸν Ζαχαριάδη. Δ ε ὕ τ ε ρ ο. Μιὰ ποῦ ὁ λ ο ι, καταλαβαίναμε (κι ἄς μὴ τὸ λέγαμε) ὅτι ἡ ἤττα μας ἦταν ἀναπόφευκτη, ὁ Βαφειάδης σκέφτηκε ὅτι ἔπρεπε νὰ φύγει ἀπὸ τὸν ΔΣΕ, γιὰ νὰ μὴ βρεθεῖ σ' αὐτὸν κατὰ τὴν ἤττα του. Ἔτσι πίστευε πὼς θ' ἀπαλλάσσονταν ἀπὸ τὶς εὐθύνες καὶ θὰ τὶς φορτώνονταν ἄλλοι. Αὐτό, καθόλου δὲν τὸν τιμᾶει. Ποτὲ δὲν παραδέχτηκε αὐτὴν τὴν ἀλήθεια. Ἀντίθετα, ἔχει δηλώσει γραφτὰ καὶ δημόσια, ὅτι τὸν διώξαμε ἀπὸ τὸν ΔΣΕ γιατί εἶχε διαφωνίες. Μὰ μέχρι τώρα δὲν ἔδωσε τὸ τε γραφτὲς διαφωνίες του, γιατί δὲν ὑ π ἄ ρ χ ο υ ν τ ἔ τ ο ι ε ς διαφωνίες του.

Η ΣΥΣΚΕΨΗ ΤΗΣ 5-8-1948

Μετὰ τὸ πέταγμα τῶν τεσσάρων ταξιαρχιῶν τῆς 670 μονάδας μας ἀπὸ τὸ Σμόλικα στὶς πλαγιὲς τοῦ δυτικοῦ Γράμμου, τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας (Ζαχαριάδης-Βαφειάδης-Μπαρτζιώτας) ἀποφάσισε νὰ γίνῃ στὶς 5 Αὐγούστου μιὰ σύσκεψη, γιὰ νὰ ἐξετάσει τὴ στρατιωτικὴ κατάστασή μας στὴ Βόρεια Πίνδο. Γι' αὐτὴ τὴ σύσκεψη ἔγραψα, μετὰ τὴ λήξη της, τ' ἀκόλουθα στὸ τότε ἡμερολόγιό μου:

«5-8-1948. Τὴ νύχτα πρὸς 6 Αὐγούστου, ἔγινε μιὰ σύσκεψη στὸ σταθμὸ διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Σ' αὐτὴ πῆραν μέρος : Νίκος Ζαχαριάδης, Μάρκος Βαφειάδης, Βασίλης Μπαρτζιώτας, Δημήτρης Βλαντᾶς, Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιος), Σαράντης Πρωτόπαπας (Κικίτσας), Νίκος Θεοχαρόπουλος (Σκοτίδας), Στέφανος Παπαγιάννης, Ὀδυσσεὺς Μπάστης.

Ἐξετάσαμε τὴν κατάσταση τῶν τμημάτων τῆς 670 μονάδας μας μετὰ τὸ πέταγμά τους ἀπὸ Σμόλικα στὸ δυτικὸ Γράμμο, τὴν κατάσταση τοῦ ΑΔΜ. Δηλαδή, μπῆκε πρόβλημα ἂν ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσουμε τὴν ἄμυνα στὸ Γράμμο.

Μετὰ τὴν ἐξέταση τῆς κατάστασης τῶν τμημάτων μας, διαπιστώσαμε ὅτι εἶχαμε σοβαρὲς ἀπώλειες. Σὲ μερικὰ τμήματα τῆς 670 μονάδας, ὑπῆρχε ἄσχημη κατάσταση. Καταλήξαμε νὰ συνεχίσουμε στὸ Γράμμο τὴν ἄμυνα

μας, με σκοπό μιὰ παραπέρα φθορά τοῦ ἐχθροῦ. Πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἀποφασίσαμε:

Ἐναδιοργάνωση τμημάτων τῆς 670 μονάδας, ἔντονη πολιτικὴ δουλειὰ σ' αὐτά. Ὁχύρωση τοῦ ἐδάφους, με γρήγορο ρυθμὸ. Ἐφαρμογὴ τῆς ἐνεργητικῆς ἄμυνας με καλύτερους τρόπους.

Διαπιστώθηκε ὅτι ἐκεῖ πού τώρα θὰ κάνει ἰσχυρὴ πίεση, θὰ εἶναι ἡ Ἐλεβίτσα, Ψωριάρικα-Τούζουλη-Ἄσπρη Πέτρα-Πύργος Κοτύλης-Χάρος-Γούπατα, πιθανὸν ἀπὸ Κυψέλη πρὸς Μυροβλήτη. Κατὰ συνέπεια, τὰ τμήματα τοῦ ΑΔΜ θὰ μποῦν ἀκόμη σὲ πιὸ μεγάλη δοκιμασία. Διαπιστώθηκε ὅτι θὰ χρειαστεῖ ὑπεράνθρωπη προσπάθεια, γιὰ πετυχημένη ἀντιμετώπιση κί' αὐτῆς τῆς ἐχθρικῆς προσπάθειας.

Συμφώνησα. Τόνισα ὅτι ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ΑΔΜ, δὲν θ' ἀφίσουμε τὸν ἐχθρὸ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδιά του. Ἄμεσος κίνδυνος ὑπάρχει ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς 670 μονάδας. Αὐτὸ νὰ τὸ προσέξετε».

Τὰ ἀμέσως κατοπινὰ γεγονότα, ἀπόδειξαν ὅτι σωστὰ ἔβλεπα τὴ γενικὴ κατάσταση καὶ στὰ δυὸ μέτωπά μας. Τὰ γεγονότα ἀπόδειξαν ὅτι ἡ κατάσταση στὰ τμήματα τῆς 670 μονάδας μας ἦταν πιὸ χειρότερη, ἀπὸ κείνη πού μᾶς ἔκθεσε ὁ Γούσινας.

Τὰ γεγονότα ἐπίσης ἀπόδειξαν πὼς δὲν ἦταν κούφια τὰ λόγια μου, ὅτι τὸ ΑΔΜ δὲν θὰ ἐπέτρεπε στὸν ἀντίπαλο νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδιά του στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ. Παρόλο πού μετὰ τὶς 5 Αὐγούστου ὁ ἀντίπαλος ἔριξε στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ καὶ τὴν II μεραρχία του, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Παληόστρουγκας, ὑποδείχτης 1302 μέχρι τὸ Μπουχέτσι, 1700, πρὸς Τρία Σύνορα καὶ Μυροβλήτη, δὲν μπόρεσε ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ νὰ ὑπερφαλαγγίσει τὰ φρούρια μας στὸν Πύργο Κοτύλης - Χάρος καὶ νὰ διχοτομήσῃ τὸ μέτωπό μας. Ὅλα αὐτὰ φαίνονται πολὺ καθαρὰ στὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν πορεία τῶν μαχῶν στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ. Τί μέτρα πῆρα μετὰ τὴν σύσκεψη τῆς 5-8-1948; Ἐπιγράφω ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό μου:

«6-8-1948. Μετὰ τὴν παραπάνω σύσκεψη, πῆρα ὁρισμένα μέτρα. Αὐτὰ εἶναι: Συγκρότηση καὶ μεταφορὰ διλοχίας στὰ Ψωριάρικα, ἀπὸ νεοσύλλεκτους καὶ τραυματίες πού εἶχαν γίνῃ καλά. Δημιουργία ἐκεῖ μιᾶς ἰσχυρῆς βάσης πυρός, με ὄχτῶ βαρειοὺς ὄλμους καὶ δυὸ ὀρειβατικὰ πυροβόλα. Συμπλήρωση τῆς ὀχύρωσης στὰ Ψωριάρικα-Καψάλια-Τούζουλη-Ἄσπρη Πέτρα καὶ στὸ Τσάρνο. Χάραξη ὀχύρωσης στὴ Χελώνα-Κεκροῦγκε, ἀποστολὴ ἐκεῖ μιᾶς διμοιρίας τοῦ πρώτου λόχου ὀχύρωσης. Ἐπίσπευση τῆς ὀχύρωσης στὴ Γκίνοβα, ὑποδείχτης 1425. Ἐπίσπευση ὀχύρωσης ἀπὸ ἐκκλησάκι Μυροβλήτη ὡς τοῦ Φλόκα καὶ Σγοῦρδο. Πιὸ ἔντονη πολιτικὴ δουλειὰ στὰ τμήματα. Δημιουργία μιᾶς γερῆς βάσης πυρός πάνω στοὺς γκρεμοὺς τῆς Κάτω Ἀρένας ἀπὸ βόρεια πλευρὰ τῆς με βαρειοὺς ὄλμους καὶ πολυβόλα, γιὰ νὰ θερίζουν ἀπὸ Καλύβια Ζάμπιανης-Κατσίνα-Λαγκάδια-Μυροβλήτη-

Τρία Σύνορα-Ἀηλιά Μυροβλήτη-Σγοῦρδο. Δημιουργία νέου σταθμοῦ διοίκησης τοῦ ΑΔΜ, περί τὸν Σούφλικα.

Δηλαδή, πολλὰ καὶ δύσκολα καθήκοντα. Χρειάζεται πραγματικὰ ὑπεράνθρωπη δουλειά. Γιὰ τὴν ὥρα, τὸ πιὸ ἐπικίνδuno σημεῖο μας, εἶναι ἡ Ἀλεβίτσα».

—Ὅλα τὰ παραπάνω μπορεῖ νὰ εἶναι δυσκολονόητα γιὰ τοὺς ἀναγνώστες, μιὰ πὸ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς δὲν γνωρίζουν τὸ ἔδαφος στὸν ἀνατολικὸ Γράμμο καὶ στὸ βουνὸ Βόιο. Γιὰ νὰ βοηθήσω τοὺς ἀναγνώστες, σημειῶνω τ' ἀκόλουθα:

Τὴ στιγμή πὸ ἐγραφα τὰ παραπάνω στὸ ἡμερολόγιό μου, στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ ΑΔΜ πολεμοῦσαμε ἀκόμη στὴν Ἀμμούδα, ὑποδείχτης 1564, εἶχαμε κάνει ὀρυχώσεις στὴν Ἀλεβίτσα 1585, ὀρυχῶναμε μιὰ παραπίσω γραμμὴ στὸ ὕψωμα 1425 καὶ στὸ ἀντέρεισμά του ὡς τὸν ποταμὸ Ἀλιάκμονα καὶ εἶχαμε τοποθετήσει ἐκεῖ μιὰ ἰσχυρὴ βάση πυρὸς καὶ εἶχαμε βάλει σὲ διάταξη μιὰ διλοχία μας. Ἔτσι, ἂν ὁ ἀντίπαλος θὰ μᾶς ἐκτόπιζε ἀπὸ τὴν Ἀμμούδα καὶ ἀπὸ τὴν Ἀλεβίτσα, ἤμασταν ἔτοιμοι νὰ τοῦ καταφέρουμε βαρὺ χτύπημα στὸν ὑποδείχτη 1425 καὶ σὲ ὅλο τὸ ἀντέρεισμά του ὡς τὸν ποταμὸ Ἀλιάκμονα, μὲ ξεκουραστές καὶ γερὰ ὀχυρωμένες δυνάμεις μας, πὸ διέθεταν δικιά τους ἰσχυρὴ βάση πυρὸς. Καὶ πραγματικὰ, ὅπως ἀπόδειξα κατὰ τὴν περιγραφὴ τῶν ἐκεῖ μαχῶν, καταφέραμε βαρὺ χτύπημα στὸν ἀντίπαλο καὶ σπᾶσαμε τὴν ἐπιθετικὴ ὁρμὴ του.

Ἐπειδὴ εἶχαμε προβλέψει ὅτι, σπᾶζοντας τὴν ἐπιθετικὴ ὁρμὴ τοῦ ἀντιπάλου μας στὴν Ἀλεβίτσα, εἴτε στὸ ὕψωμα 1425 καὶ στὸ ἀντέρεισμά του, μπορεῖ αὐτὸς νὰ κατεύθυνε τὶς ταξιαρχίες του στὴν ἄλλη ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονα πρὸς Ψωριάρικα-Καψάλια-Τούχουλη-Ἀσπρη Πέτρα γιὰ νὰ διχοτομήσει τὸ μέτωπό μας, εἶχαμε ὀχυρώσει τὰ παραπάνω ὑψώματα, εἶχαμε τοποθετήσει σ' αὐτὰ ἰσχυρὲς βάσεις πυρὸς, εἶχαμε βάλει σὲ διάταξη μιὰ διλοχία μας. Ἔτσι, καὶ σ' αὐτὴ τὴ γραμμὴ, πὸ ἦταν συνέχεια τῆς γραμμῆς μας ἀπὸ ὕψωμα 1425 καὶ τὸ ἀντέρεισμά της, ἤμασταν ἔτοιμοι γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουμε ἐπίθεση τοῦ ἀντιπάλου μας.

Στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας, δὲν περιοριστήκαμε μονάχα στὶς προετοιμασίες πὸ ἐκθεσα. Μὲ εἰδικὰ τμήματα ὀχύρωσης, ὀχυρῶναμε μιὰ τρίτη γραμμὴ ἄμυνας μας. Αὐτὴ ἦταν, χοντρικά, ἀντερεισματα Μονόπουλου μέχρι ρέμα ποταμοῦ Ἀλιάκμονα-συγκρότημα Τσάρνο-Χελώνα-Κεκροῦγκε-Παπούλι.

Στὸ κέντρο τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, παρόλο πὸ κρατοῦσαμε στὸ βουνὸ Βόιο τὶς θέσεις μας στὸν Πύργο Κοτύλη-Χάρο-Γούπατα-Παληόστρουγκα-Μπουχέτσι, ἐμεῖς ὀχυρῶναμε τ' ἀλληλοδιάδοχα ἀντερεισματα πέρα ἀπὸ τὴν Παληόστρουγκα μέχρι Τρία Σύνορα καὶ Ἀηλιά Μυροβλήτη, τὰ Τσαίρια-Μπαίρια-Ἀσπρη Πέτρα-Ταμπούρι. Ἐπεκτεῖναμε τὴν τρίτη γραμ-

μη άμυνάς μας από Παπούλι προς Σγοϋρδο-Σούφλικας-Καρυές, με όχρωματικά έργα.

Κοντολογής, τὸ ΑΔΜ δὲν περίμενε νὰ μᾶς έκτοπίσει ὁ αντίπαλος ἀπὸ μιὰ γραμμὴ άμυνάς μας γιὰ νὰ σκεφτοῦμε μετὰ τί θὰ κάναμε, ὅπως ἔκανε ἡ διοίκηση τῆς 670 μονάδας μας. Ὅποιος ἔτσι σκέφτεται κι ἐνεργεῖ σὲ πόλεμο ἐνεργητικῆς άμυνας, σίγουρα ὁ αντίπαλος θὰ τὸν πάρει σβάρνα.

Μιὰ διοίκηση στρατοῦ μ' αἴσθημα εὐθύνης, πρέπει νὰ παίρνει ὑπόψη τῆς ὄ λ α τ ἄ δ υ σ ἄ ρ ε σ τ α ἐ ν δ ε χ ὀ μ ε ν α. Νὰ κρατηθεῖς σὲ τούτη εἶτε τὴν ἄλλη θέση τῆς άμυνάς σου. Μὰ ἂν σ' έκτοπίσει ὁ αντίπαλος, εἶναι ἀδύνατο νὰ σκεφτεῖς σωστὰ τὴν τελευταία στιγμή. Σχεδὸν ἀναπόφευχτα θὰ κάνεις, σὲ τέτοια περίπτωση, σπασμωδικές ἐνέργειες, θὰ ἔχεις βαρεῖες ἀπώλειες σὲ ἀνοχύρωτες θέσεις, μιὰ πὸν κάνεις ἐνεργητικὴ άμυνα. Ἀκόμη καὶ ὅταν κάνεις ἐπίθεση καὶ προχωρᾷς, πάλι πρέπει νὰ στερεώνεσαι στὸ κατακτημένο ἔδαφος, γιὰτι μπορεῖ νὰ δεχτεῖς ἀντεπίθεση τοῦ ἀντιπάλου σου καὶ νὰ ὑποχρεωθεῖς σὲ ὑποχώρηση. Αὐτό, καθόλου δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἐπιβραδύνεις τὴν προέλασή σου.

Νὰ πῶς σκεφτόμουνα καὶ ἐνεργοῦσα, κατὰ τὴ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου. Γι' αὐτό, τὸ ΑΔΜ π ο υ θ ε ν ἄ δ ἐ π έ τ ρ ε ψ ε σ τ ὸ ν ἀ ν τ ἰ π ἄ λ ο ν ν ἄ μ ᾶ ς πάρει σβάρνα. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ΑΔΜ, δὲν ἦταν ἀναπόφευχτὴ ἡ ἐκτόπισή μας ἀπὸ τὸν Γράμμο, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948. Ἡ κατάρρευση τοῦ μετώπου τῆς 670 μονάδας μας, ἔκανε ἀναπόφευχτὴ τὴν ἐκτόπισή μας ἀπὸ τὸν Γράμμο.

Ο ΕΛΙΓΜΟΣ ΜΑΣ ΑΠΟ ΓΡΑΜΜΟ ΣΤΟ ΒΙΤΣΙ

Μιὰ πὸν κατέρρευσε τὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας, δὲν ὑπῆρχε πιὰ καμιὰ δυνατότητα νὰ παραμείνουμε στὸ Γράμμο. Ἡ μόνη λύση ἦταν νὰ κάνουμε ρήγμα στὸ μέτωπο τοῦ ἀντιπάλου μας στὴν Ἀλεβίτσα, γιὰ νὰ περάσουν τὰ τμήματά μας στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι. Αὐτό κάναμε τὴ νύχτα τῆς 20 πρὸς 21-8-1948.

Ἐχω τὴ γνώμη ὅτι γι' αὐτὸν τὸν ἐλιγμό, γράφτηκαν ὑπερβολές κι ἀνακρίβειες καὶ ἀπὸ μᾶς καὶ ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους μας.

Ἀπὸ δικὴ μας πλευρὰ χαρακτηρίστηκε ὁ παραπάνω ἐλιγμὸς μεγάλο στρατήγημα. Στὴν οὐσία, αὐτὸς ἦταν ἕ ν α ς ἀ ν α γ κ α σ τ ι κ ὸ ς ἐ λ ι γ μ ὸ ς, μιὰ πὸν δὲν εἶχαμε ἄλλη λύση. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐλιγμοῦ μας ὀφείλεται σὲ τρεῖς παράγοντες: Π ρ ὶ τ ο. Οἱ μαχητὲς καὶ τὰ στελέχη μας στὴ Βόρεια Πίνδο, δὲν αἰσθάνονταν σὰν ἠττημένοι μετὰ ἀπὸ σχεδὸν ἑβδομηνητῆμερες μάχες καὶ γι' αὐτὸ εἶχαν ὑψηλὸ ἠθικό, παρὰ τὴν κατάρρευση τοῦ μετώπου τῆς 670 μονάδας μας. Μεγάλο ρόλο ἔπαιξε στὴν ἐπιτυχία τοῦ ἐλιγ-

μού μας, τὸ ὅτι μαχητὲς καὶ στελέχη κατάλαβαν πὼς δὲν εἶχαμε ἄλλη λύση, ὅτι ἂν δὲν πετύχαινε ὁ ἔλιγμός, θὰ μᾶς στρίμωχνε ὁ ἀντίπαλος στὰ ἀντερείσματα τοῦ Μονόπουλου καὶ θὰ εἶχαμε μεγάλες ἀπώλειες. Δ ε ὕ τ ε ρ ο. Ἡ ἀντιπαλή μας στρατιωνικὴ ἡγεσία πίστεψε ὅτι ἡ κατάρρευση τοῦ μετώπου τῆς 670 μονάδας θὰ εἶχε ἀποσυνθετικὴ ἐπίδραση στὸ στρατὸ μας, θὰ τὸν ἔκανε ἀνίκανο γιὰ σοβαρὴ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια γιὰ διάσπαση τοῦ μετώπου τῆς XV μεραρχίας της. Ἔτσι, ἐκεῖ δὲν εἶχαν παρθεῖ σοβαρὰ μέτρα. Τ ρ ῖ τ ο. Ἡ ἐπίμονη ἀντίστασή μας στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, ἰδιαίτερα τὸ δυνάμωμα πρὸς καὶ κίνησης μικρῶν ὁμάδων κρούσης στὸν Πύργο Κοτύλης-Χάρο-Τρία Σύνορα μέχρι τὴν ὥρα πὸ χτύπησε ἡ 16 ταξιαρχία μας στὴν Ἀλεβίτσα, παραπλάνησε τὴ διοίκηση τοῦ Β' σώματος Στρατοῦ. Τῆς δημιουργήσαμε τὴν ἐντύπωση ὅτι θὰ σπάζαμε τὸ μέτωπό τους ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Πύργου Κοτύλης-Χάρου (Χάρτης Νο 14).

Αὐτοὶ οἱ τρεῖς παράγοντες εἶχαν σὰν συνέπεια τὸν αἰφνιδιασμὸ τῆς XV ἀντίπαλης μεραρχίας, ὅταν δέχτηκε σφοδρὴ ἐπίθεση στὴν Ἀλεβίτσα. Ἔτσι ἀνοίχτηκε ὁ δρόμος μας πρὸς τὸ Βίτσι.

Ὁ Γιῶργος Βοντίτσιος (Γούσιας) γράφει στὸν πρῶτο τόμο του καυχησιολογίες γιὰ τὸν ἔλιγμό μας ἀπὸ Γράμμο στὸ Βίτσι. Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ, παρουσιάζεται, κι αὐτὴ τὴ φορά, σὰν σωτήρας μας. Δὲν γράφει λέξη ὅτι ἡ 670 μονάδα πὸ διοικοῦσε ἦταν μισοδιαλυμένη στὶς πλαγιὲς τοῦ ἀνατολικοῦ Γράμμου, ἐκτὸς τῆς 16ης ταξιαρχίας. Δὲν γράφει οὔτε λέξη ὅτι τὸ ΑΔΜ κρατοῦσε ἀκλόνητο ὄλο τὸ μέτωπό του καὶ εἶχε σπάσει τὴν ἐπιθετικὴ προσπάθεια τῶν XV, I, II μεραρχιῶν. Δὲν γράφει ὅτι οἱ δυνάμεις τῆς 670 μονάδας ἀνασυντάσσονταν καὶ προετοιμάστηκαν στὰ ἀντερείσματα τοῦ Μονόπουλου πίσω ἀπὸ τὴ γραμμὴ ἄμυνας τοῦ ΑΔΜ, ἀπὸ στελέχη τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας, καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τοὺς Σαράντη Πρωτόπαπα (Κικίτσας), Νίκο Θεοχαρόπουλο (Σκοτίδας) καὶ Γιῶργο Κατεμῆ. Ὁ Γούσιας, ζαλισμένος ἀπὸ τὴν ἥττα τῆς 670 μονάδας, πὸ ὑποτίθεται ὅτι διοικοῦσε, ἦταν ἀδύνατο νὰ προετοιμάσει πραχτικὰ καὶ νὰ διευθύνει τὸν ἔλιγμό μας. Ἐγὼ δὲν πῆρα μέρος στὸν ἔλιγμό γιατί ἤμουν τραυματίας στὸ πόδι καὶ γιατί ὥσπου σκοτεῖνιασε διέυθυνα τὴν ἄμυνα στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, πὸ ἦταν αὐτὴ ἡ ἄμυνα ἀποφασιστικὸς συντελεστής τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἔλιγμοῦ μας. Μαζὶ μὲ ὄλο τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας πέρασα στὴν Ἀλβανία, ἀπὸ τὴ θέση Φούσια.

Ἡ δύναμη κρούσης γιὰ διάσπαση τοῦ μετώπου τοῦ ἀντιπάλου μας στὴν Ἀλεβίτσα, ἦταν οἱ 16 καὶ 107 ταξιαρχίες τοῦ ΑΔΜ. Ἡ 14 ταξιαρχία ἔμεινε στὴ γραμμὴ τοῦ μετώπου της ὅλη τὴ νύχτα τῆς 20 πρὸς 21 Αὐγούστου, μὲ διαταγὴ νὰ ἐλιχθεῖ τὸ σουρούπωμα τῆς 21 Αὐγούστου πρὸς τὸ βουνὸ Σνιάτσικο, στὰ μετόπισθεν τῆς I ἀντίπαλης μας μεραρχίας.

—Μοῦ εἶναι ἀκατανόητη ἡ αἰτία πὸ ἐσπρωξε τὸν Ζαφειρόπουλο νὰ

γράψει ψέματα στο βιβλίο του «Ό αντισυμμοριακός αγώνας 1946-1949», ότι ο έλιγμός μας έγινε μέσα από αλβανικό έδαφος. Τόν διαψεύδει ο αντιστρατηγος Τσακαλώτος Θρασύβουλος στον δεύτερο τόμο του. Σ' αυτόν γράφει:

«Όπως αποδείχτηκε μετά, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ δὲν ἐκμεταλλεύτηκε αὐτὴ τὴν ἐξαιρετικὴ εὐκαιρία, κι ἔτσι οἱ συμμορίτες ἂν καὶ συντριμμένοι κατόρθωσαν μὲ ἄνεση νὰ συμπτυχθοῦν μὲ σὼ τῆς διὰ τὰ ξηρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸς Βίτσι, ὅπου ἀνασυγκροτηθέντες ἐδημιούργησαν τὴ γνωστὴ κατάσταση Σεπτέμβρης-Όχτώβρης 1948, πού ὄχι μόνον ἐξουδετέρωσε ὀλοκληρωτικὰ τὴ νίκη τοῦ Γράμμου, ἀλλὰ παραλίγο ν' ἀποτελέσει τὸν τάφο τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ...» (σελ. 154, ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου).

Τὰ περὶ συντριβῆς τῶν δυνάμεων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Βόρεια Πίνδο, εἶναι ἐπινόηση τοῦ Τσακαλώτου. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ταξιαρχίες τῶν ΙΧ καὶ Χ μεραρχιῶν πού διοικοῦσε ὁ Τσακαλώτος, κατάφεραν ἦττα στὴν 670 μονάδα μας καὶ σημαντικὰ τὴν ἀποδιοργάνωσαν. Αὐτὸ δὲν συνέβηκε καὶ μὲ τὶς ταξιαρχίες τοῦ ΑΔΜ.

Η ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΕ, ΣΤΙΣ 26-8-1948

Στις 26-8-1948, έγινε συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ στὸ Βίτσι. Σ' αὐτὴ τὴ συνεδρίαση συζητήθηκε ἓνα θέμα. Οἱ μάχες στὴ Βόρεια Πίνδο καὶ τὰ παραπέρα καθήκοντα τοῦ ΔΣΕ. Εἰσήγηση ἔκανε ὁ Ζαχαριάδης. Στὴ συνεδρίαση πῆραν μέρος οἱ Νίκος Ζαχαριάδης, Βασίλης Μπαρτζιώτας, Δημήτρης Βλαντάς, Γιῶργος Βοντίσιος (Γούσιας), Λεωνίδας Στρίγκος. Τὸ θέμα ἦταν σπουδαῖο, ἀλλὰ ἡ εἰσήγηση τοῦ Ζαχαριάδη δὲν ἦταν αὐτὴ πού ἀπαιτοῦσε ἡ κατάσταση.

Ἡ εἰσήγηση τοῦ Ζαχαριάδη εἶχε ἓνα τόνο θριαμβολογίας, σὲ ὅ,τι ἀφοροῦσε τ' ἀποτελέσματα τῶν σχεδὸν ἑβδομηνταήμερων μαχῶν. Ἡ ἐκτίμηση τῆς διεθνοῦς κι ἐσωτερικῆς ἐλληνικῆς κατάστασης, ἦταν ἀνεδαφική, μιὰ πού τὴν ζωγράφιζε σὰν νὰ ἦταν ὁ ἀντίπαλός μας σὲ παραμονὲς ἦττας του. Στὴν εἰσήγηση δὲν ὑπῆρχαν ἴχνη πραγματικῆς αὐτοκριτικῆς.

Οἱ Μπαρτζιώτας-Γούσιας-Στρίγκος, ἐπανέλαβαν τὶς θριαμβολογίες τοῦ Ζαχαριάδη καὶ κατακεραύνωσαν συκοφαντικὰ τὸν Βαφειάδη, πού δὲν πῆρε μέρος σ' αὐτὴ τὴ συνεδρίαση. Διαφορετικὸς ἦταν ὁ λόγος μου. Τὸν ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ τότε ἡμερολόγιό μου:

«Συμφωνῶ κι ἐγὼ πὼς ἦταν σωστὸ κι ἔπρεπε νὰ δώσουμε τὴ μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο. Ἐπίσης, συμφωνῶ μὲ τὴ διαπίστωση τοῦ Ζαχαριάδη, ὅτι παρὰ τὰ λάθη καὶ τὶς ἐλλείψεις μας, καλὰ τὰ καταφέραμε. Μὰ γιὰ μένα δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι μπορούσαμε νὰ τὰ καταφέρουμε καλύτερα. Δηλαδή, νὰ μὴν ἐπιτρέψουμε στὸν ἐχθρὸ νὰ μᾶς βγάλει ἀπὸ τὸ Γράμμο.

Ὁ ἐχθρὸς δὲν μπόρεσε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴ στρατηγικὴ ἐπιδιώξῃ του, ποὺ ἦταν ἡ ἐξόντωση τοῦ στρατοῦ μας στὴ Βόρεια Πίνδο, εἴτε νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ περάσῃ στὴν Ἀλβανία καὶ Γιουγκοσλαβία, γιὰ νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμο στὰ 1948. Προκαλέσαμε στὸν ἀντίπαλο βαρεῖες ἀπώλειες. Δώσαμε τὴ δυνατότητα στὰ τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα ν' ἀναπτύξουν τὴ δράση τους, ἀλλὰ τὰ περισσότερα Ἀρχηγεῖα Περιοχῶν ἐλάχιστα χρησιμοποίησαν αὐτὴ τὴ δυνατότητα. Δώσαμε τὴ δυνατότητα γι' ἀνάπτυξη τῆς μαζικῆς πάλης στὶς πόλεις, ἀλλὰ ἐλάχιστα χρησιμοποίηθηκε αὐτὴ ἡ δυνατότητα, γιὰτὶ ὁ ἐχθρὸς εἶχε τσακίσει ὀργανωτικὰ τὶς κομματικὲς ὀργανώσεις μας. Τὰ τμήματά μας στὴ Βόρεια Πίνδο, ἀπόχτησαν πείρα ταχτικοῦ πολέμου. Ὁ ἐλιγμὸς τῶν τμημάτων μας στὶς 20-8-1948 ἦταν ἀναγκαῖος καὶ βασικὰ πέτυχε. Αὐτὰ εἶναι τὰ θετικά.

Ἄς μελετήσουμε τ' ἀρνητικά στὴ δράση μας. Ὁ ἐχθρὸς μᾶς προκάλεσε βαρεῖες ἀπώλειες. Τελικά, μᾶς ὑποχρέωσε νὰ ἐγκαταλείψουμε τὸ Γράμμο. Γι' αὐτό, πιὸ αὐτοκριτικὰ πρέπει νὰ ἐξετάσουμε τὰ σχέδια τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου καὶ τὴ δράση μας, πρὶν ν' ἀρχίσει ἡ ἐχθρική ἐκστρατεία καὶ κατὰ τὴν ἐκστρατεία.

Ἄν δὲν θὰ κάναμε σοβαρὰ λάθη, ἂν δὲν παρουσιάζαμε σοβαρὲς ἀδυναμίες, δὲν θὰ μᾶς ἔβγαζε ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ τὴ Βόρεια Πίνδο, θὰ βουλιάζαμε ἐκεῖ τὴν ἐκστρατεία του. Κατὰ συνέπεια, δὲν συμφωνῶ μὲ τὴ διαπίστωση τοῦ Μπαρτζιώτα, ὅτι δὲν μπορούσαμε νὰ κρατηθοῦμε στὸ Γράμμο. Ποῦ στηρίζω αὐτὴ τὴ γνώμη;

Τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο ὑπερεκτίμησε τὶς δυνάμεις καὶ τὰ μέσα μας. Γι' αὐτὸ ἔβαλε καθήκοντα πάνω ἀπὸ τὶς πραγματικὲς δυνατότητές μας. Ἔχω ὑπόψη μου τὸ «Σχέδιο Σίγμα». Μόλις τὸ μελέτησα, σᾶς εἶπα ὅτι σὰν ἰδέα ἦταν σωστό, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐφαρμοστεῖ χρειάζονταν στὴ Βόρεια Πίνδο-Βίτσι-Καϊμακσταλάν-Βέρμιο-Πιέρια περίπου 40.000 ἀντάρτες, μὲ τ' ἀνάλογα μέσα. Τότε, δὲν δώσατε σημασία στὴν ἄποψή μου. Ἡ ζωὴ ἀπόδειξε πὼς εἶχα δίκιο. Αὐτὸ τὸ σχέδιο ἔμεινε στὸ χαρτί. Τὸ χειρότερο ἦταν ὅτι μᾶς ἀποπροσανατόλισε. Ἐξαιτίας του, ἔπαθε μεγάλες ἀπώλειες ἡ 16η ταξιαρχία μας.

Ἡ διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, ἀντιμετώπισης τῆς ἐχθρικής ἐκστρατείας στὴ Βόρεια Πίνδο, δόθηκε καθυστερημένα. Τὸ σπουδαιότερο, ἦταν λαθεμένη γιὰ δυὸ βασικοὺς λόγους:

Καθόριζε διάταξη τῶν δυνάμεών μας σ' ἓνα τεράστιο μέτωπο, ποὺ δὲν ἐπαρκούσαν οἱ δυνάμεις μας γιὰ νὰ τὸ ὑπερασπίσουν. Ἔτσι, ἡ διαταγὴ τοῦ ΓΑ διασκορπίζε τὶς δυνάμεις μας, ὀχυρώναμε ἓνα χώρο ποὺ δὲν μπορούσαμε νὰ τὸν κρατήσουμε, ἀφήσαμε ἀνοχύρωτες τὶς γραμμὲς ποὺ σ' αὐτὲς πολεμήσαμε.

Καθόριζε γραμμὴ χωρὶς ἰδέα ὑποχώρησης, μιὰ γραμμὴ ποὺ

ἀπὸ κεῖ ἄρχισε ὁ πραγματικὸς ἀγὼνας φθορᾶς τοῦ ἀντιπάλου, σὲ διαδοχικὲς θέσεις. Ἐμεινε ἀνοχύρωτη ἡ πραγματικὴ γραμμὴ χωρὶς ἰδέα ὑποχώρησης.

Οἱ συνέπειες τῆς λαθεμένης διαταγῆς τοῦ ΓΑ ἀντιμετώπισης τῆς ἐχθρικῆς ἐκστρατείας, ἦταν οἱ σοβαρὲς ἀπώλειές μας.

Λαθεμένη ἦταν καὶ ἡ κατανομὴ τῶν δυνάμεων. Ἡ πηγὴ αὐτοῦ τοῦ λάθους εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς 670 μονάδας σὰν στρατηγικῆς ἐφεδρείας τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Ἐννοεῖται, μόνο στὰ χαρτιά ἦταν στρατηγικὴ ἐφεδρεία. Στὴν πράξη, μέρος τῆς 670 μονάδας μπῆκε σὲ διάταξη, πρὶν ν' ἀρχίσει ἡ ἐχθρικὴ ἐκστρατεία.

Σωστὴ κατανομὴ τῶν δυνάμεων, θὰ ἦταν ἡ ἀκόλουθη: Ἀφοῦ τὸ Ἀρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπιση τοῦ μετώπου μας ἀπὸ ἄκρο ἀριστερό του ὡς Πυροστιά, ἡ 670 μονάδα ἀπὸ Κλέφτη ἢ Κάμενικ, ἔπρεπε ἀπὸ τίς ὄχτῳ ταξιαρχίες ποὺ εἶχαμε στῆ Βόρεια Πίνδο, οἱ ἕξη νὰ δοθοῦν στὸ ΑΔΜ καὶ οἱ δυὸ στὴν 670 μονάδα. Αὐτὲς οἱ δυὸ διοικήσεις θὰ κανόνιζαν ποιὲς δυνάμεις θὰ ἔβαζαν σὲ διάταξη, ποιὲς δυνάμεις θὰ κρατοῦσαν ἐφεδρεία καὶ ποῦ θὰ τὴν κρατοῦσαν. Ἡ μὴ σωστὴ κατανομὴ δυνάμεων, εἶχε συνέπειες. Ἡ κυριότερη ἦταν τὸ ρήγμα ποὺ μᾶς ἔκανε ὁ ἐχθρὸς στὸν Τάλλιαρο καὶ τὸ μὴ κλείσιμό του.

Λάθος ἦταν ὅτι δὲν ἀνέλαβε μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου διοικητῆς τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας. Πιὸ σοβαρὸ λάθος ἦταν ὅτι τοποθετήθηκε διοικητῆς του ὁ Χεΐμαρρος. Σᾶς εἶναι γνωστὸ τί ἔκανε στὸ ΑΔΜ. Ἐπρεπε νὰ εἶχε ἐπιτρέψει τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο νὰ τὸν παραπέμψουμε σὲ στρατοδικεῖο.

Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι, τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο ἔκανε σοβαρὸ λάθος, διατάζοντας τὴν ὑπαγωγή τῆς 16ης ταξιαρχίας στὴν 670 μονάδα, ἀμέσως μετὰ τὸ ρήγμα ποὺ μᾶς προκάλεσε ὁ ἐχθρὸς στὸν Τάλλιαρο. Τὸ σωστὸ ἦταν νὰ θέσει τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο, ὅπως ζήτησα, στὴ διάθεση τοῦ ΑΔΜ μιὰ ταξιαρχία τῆς 670 μονάδας. Ἐμεῖς θ' ἀντιμετωπίζαμε ἀποτελεσματικὰ τὴν κατάσταση.

Παραπέρα, ἔχω τὴ γνώμη πὼς καὶ ἡ διοίκηση τῆς 670 μονάδας ἀντιμετώπισε σπασμωδικὰ τὴν κατάσταση. Ἀντὶ νὰ συγκεντρώσει τὴν 103 ταξιαρχία πάνω στὴ Σκούρτζα καὶ ἀπὸ κεῖ νὰ κάνει ἐπίθεση γιὰ κλείσιμο τοῦ ρήγματος καὶ συντριβὴ τοῦ ἐχθροῦ, αὐτὴ διέθεσε τὴν 103 ταξιαρχία σ' ἓνα βλαβερὸ ἀγὼνα ἀπὸ ἀντέρεισμα σὲ ἀντέρεισμα ὡς τὴ Φούρκα, ποὺ ἦταν τελείως ἀνοχύρωτα. Ἐτσι, ἀντὶ γι' ἀντιμετώπιση τοῦ ἐχθροῦ, εἶχαμε σοβαρὲς ἀπώλειες.

Ἐχω τὴ γνώμη ὅτι, ἡ διοίκηση τῆς 670 μονάδας φέρνει σοβαρὴ εὐθύνη γιὰ τὴν ἀποχώρησή μας ἀπὸ τὸ Γράμμο. Οὐσιαστικά, ὁ ἐχθρὸς τὴν πῆρε ἀπὸ Σαραντάπορο καὶ πάνω. Ὑπογραμμίζω ὅτι, ἀ π ὀ τ ἦ ν π λ ε υ ρ ἄ τ ο ὀ

ΑΔΜ δὲν ἔγινε ἀναπόφευχτη ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ Γράμμου.

Αὐτὰ εἶναι τὰ κυριότερα λάθη καὶ ἀδυναμίες, πού ἐπέτρεψαν στὸν ἐχθρὸ νὰ μᾶς ἐκτοπίσει ἀπὸ τὴ Βόρεια Πίνδο. Ὅταν λέω πὼς μπορούσαμε νὰ κρατηθοῦμε στὴ Βόρεια Πίνδο καὶ κεῖ νὰ βουλιάξουμε τὴν ἐχθρική ἐκστρατεία, ἐννοῶ πὼς αὐτὸ μπορούσε νὰ γίνει μὲ τὶς δυνάμεις καὶ μέσα, πού τελικὰ συγκεντρώσαμε στὴ Βόρεια Πίνδο. Τὸ τονίζω αὐτό, γιατί ἔχει εἰπωθεῖ (τὸ ξανάκουσα καὶ στὴ σημερινὴ συνεδρίαση) ὅτι μπορούσαμε νὰ κρατηθοῦμε στὴ Βόρεια Πίνδο ἂν θὰ εἶχαμε ἀκόμη μερικὲς ταξιαρχίες, θὰ ἦταν καλύτερα. Θὰ ἐξουδετερώναμε πολλὰ ἀπὸ τὰ λάθη πού κάναμε. Μὰ ἐδῶ, τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι αὐτό. Μπορούσαμε νὰ κρατηθοῦμε στὴ Βόρεια Πίνδο, μὲ τὶς δυνάμεις καὶ μέσα πού εἶχαμε, ἂν τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο δὲν ἔκανε τὰ παραπάνω βασικὰ λάθη. Χωρὶς αὐτὰ, θὰ κερδίζαμε μιὰ μερικὴ στρατηγικὴ ἤττα τοῦ ἐχθροῦ.

Συμφωνῶ μὲ τὴν κριτικὴ πού ἔγινε στ' Ἀρχηγεία μας στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία καὶ στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία-Θράκη. Ὅμως, πρέπει νὰ τελειώσουμε μ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση. Πρέπει ν' ἀλλάξουμε τὶς διοικήσεις. Ἐμεῖς προσωπικὰ ν' ἀναταράξουμε τὰ νερά.

Τελειώνοντας, πρέπει νὰ τονίσω ὅτι ἐδῶ στὸ Βίτσι χρειάζεται μιὰ ἀκούραστη δουλειά, γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση τῶν τμημάτων μας, ὀχύρωση τοῦ ἐδάφους, πολιτικῆς προετοιμασίας τῶν μαχητῶν καὶ στελεχῶν, ἕνα γερὸ χτύπημα στὸν ἀντίπαλο. Σὲ μιὰ ἄλλη συνεδρίαση, πρέπει νὰ συζητήσουμε τὴ δουλειά μας στὶς πόλεις».

—Ἡ συζήτηση στὴν παραπάνω συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, ἔγινε σχετικὰ ὀμαλά. Μιὰ πού ἡ κριτικὴ μου τυπικὰ γίνονταν γιὰ εὐθύνες τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, αὐτὴ ἄμεσα δὲν ἔθιγε τὸν Ζαχαριάδη. Γι' αὐτὸ δὲν θύμωσε καὶ δὲν παρεκτράπηκε. Ἄλλωστε, αὐτὸς ἐπίμονα ἀρνιότανε ν' ἀναλάβει καὶ τυπικὰ τὴν ἡγεσία τοῦ ΔΣΕ, δηλώνοντας ὅτι «τὸ Κόμμα πρέπει νὰ μένει ἔξω ἀπὸ τὴν ἄμεση διεύθυνση τοῦ πολέμου, γιὰ νὰ ἐλέγχει». Κόμμα ἐννοοῦσε τὸν ἑαυτό του.

Καὶ μιὰ πού ὁ Ζαχαριάδης δὲν θύμωσε ἐξαιτίας τῆς κριτικῆς μου, δὲν θύμωσαν καὶ οἱ Μπαρτζιώτας-Βοντίσιος-Στρίγκος. Μόνο ὁ Βοντίσιος ψευδοδιαμαρτυρήθηκε, γιὰ τὴν κριτικὴ πού ἔκανα γιὰ τὸ πὼς διοίκησε τὴν 670 μονάδα. Οἱ ἄλλοι δὲν τὸν ὑπεράσπισαν κι ἔτσι σώπασε.

Σημειῶνω ὅτι, ὅταν ἔκανα τὴν παραπάνω κριτικὴ δὲν ἤξερα ὅτι ἔγινε πρόταση Τσαλδάρη καὶ ὅτι εἶχε ντουφεκιστεῖ ὁ Γιαννούλης. Γι' αὐτὸ δὲν μίλησα γι' αὐτὰ τὰ ζητήματα.

Καὶ τώρα, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια πού πέρασαν ἀπὸ τὴν παραπάνω συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, θεωρῶ σωστὴ τὴν κριτικὴ πού ἔκα-

να στο Γενικό Ἀρχηγείο μας. Βέβαια, τὸ θέμα περιορίστηκε στὴ μεγάλη μάχη ποὺ δώσαμε στὴ Βόρεια Πίνδο. Μὰ καὶ ἂν τὸ θέμα θὰ ἦταν ἡ γ ε ν ι κ ῆ π ο ρ ε ῖ α τ ο ὗ π ο λ ἔ μ ο υ μ α ς, ἐγὼ δὲν θὰ ἔφτανα ὡς τὶς ρίζες τῆς ἐπικίνδυνης πορείας του, γιατί τότε δὲν εἶχα τὰ βασικά στοιχεῖα ποὺ ὀδηγοῦσαν σὲ ἀναπόφευκτη ἦττα μας. Εἶχα σοβαρὲς ἀνησυχίες, ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν πορεία μου ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ στοὺς Βίτσι. Εἶχα ἀμφιβολίες γιὰ τὴ δυνατότητα νίκης μας.

Στὴν οὐσία, ἡ μόνη σωστὴ ἀπόφαση ποὺ μπορούσαμε νὰ πάρουμε στὴ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ τῆς 26-7-1948, ἦταν νὰ σταματήσουμε τὸν ἔνοπλο ἀγώνα, μιὰ ποὺ πιά ἦταν ἀδύνατη ὄχι μόνο νίκη μας, ἀλλὰ κι ἕνας ὑποφερτὸς συμβιβασμὸς μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας. Μιὰ τέτοια ἀπόφαση θὰ τὴν παρουσιάζαμε δημόσια, σὰν χειρονομία μας γιὰ τὴν εἰρήνευση τῆς χώρας μας. Ἡ στιγμὴ ἦταν κατάλληλη, γιατί οὐσιαστικὰ ἐμεῖς ἤμασταν νικητὲς στὴ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου. Βέβαια, αὐτὴν τὴν ἀπόφαση θὰ τὴν ἀνακοινώναμε μετὰ τὸ τράβηγμα τῶν δυνάμεών μας στοὺς Γράμμο, ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο-Ροῦμελη-Θεσσαλία. Αὐτὸ τὸ τράβηγμα μπορούσε νὰ γίνεῖ τὸ ἀργότερο ὡς τὰ τέλη Νοέμβρη 1948. Ἡ τ α χ τ ι κ ῆ ἀνατροπὴ ταξιαρχιῶν τοῦ ἀντιπάλου μας στοὺς Μάλι Μάδι τοῦ Βίτσι, στὶς 13-9-1948, μᾶς ἔδωσε πιὸ θαυμάσια εὐκαιρία. Γιατὶ δὲν πῆραμε τὴν παραπάνω μόνη σωστὴ ἀπόφαση;

Ὁ κύριος λόγος εἶναι ὅτι πέσαμε θύματα τῆς ὑπερεκτίμησης τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μεγάλης μάχης στὴ Βόρεια Πίνδο, ἀπὸ τὶς 14 Ἰοῦνη ὡς τὶς 20-8-1948, τῆς ὑπερεκτίμησης τῆς τ α χ τ ι κ ῆ ς ἦττας τοῦ ἀντιπάλου μας στοὺς Μάλι Μάδι τοῦ Βίτσι. Πάνω σ' αὐτὴ τὴν ὑπερεκτίμηση, χτίσαμε τὴν ἀνεδαφικὴ γραμμὴ μας ὅτι τὸ 1949 θὰ εἶναι χρόνος νίκης μας.

Δὲν εἶναι σπάνιες οἱ περιπτώσεις στὴν ἱστορία, ποὺ μιὰ ἡγεσία πέφτει ἢ ἴδια θύμα τῆς ὑπερεκτίμησης τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς δράσης. Ἐτσι χαράζει μιὰ παραπέρα λαθεμένη γραμμὴ, κάνει πλύση ἐγκεφάλων τῶν ἄλλων γιὰ νὰ τὴν πιστέψουν, στοὺς τέλους καὶ ἡ δοσμένη ἡγεσία παθαίνει πλύση τοῦ δικοῦ της ἐγκεφάλου καὶ βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Καὶ ὅταν καταφάνερα φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι δυνατό αὐτὸ ποὺ διακηρύσσει αὐτὴ ἢ γραμμὴ, ἢ δοσμένη ἡγεσία δὲν ἔχει τὴν πολιτικὴ τόλμη νὰ πεῖ ὅτι λάθεψε καὶ νὰ κάνει ριζικὴ στροφὴ, ἀπὸ φόβο ὅτι θὰ σημάνει τέτοια ὁμολογία χρεοκοπία της, καὶ ἀπὸ ἀβάσιμη ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορέσει ν' ἀλλάξει μιὰ θανάσιμα ἐπικίνδυνη κατάσταση. Αὐτὸ τὸ δεύτερο, ἐμεῖς ἀβάσιμα πιστεύαμε. Δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλο νὰ παραδεχτεῖς ὅτι ἠττήθηκες.

ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ, ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ

Στὰ προηγούμενα κεφάλαια παρέθεσα περικοπὲς ἀπὸ τὸν τόμο τῆς

ιστορίας του τότε αντίπαλού μας στρατού, που έχει τον τίτλο «ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς κατὰ τὸν ἀντισυμμοριακὸ ἀγώνα (1946-1949), ἡ ἐκκαθάριση τῆς Ροῦμελης καὶ πρώτη μάχη τοῦ Γράμμου», ἔκδοση 1970. Αὐτὲς οἱ περικοπὲς φωτίζουν, ἔστω μερικὰ, τὴν σφοδρότητα αὐτῆς τῆς μεγάλης καὶ παρατεταμένης μάχης, γιατί ἔπαθε τόσες μεταμορφώσεις τὸ στρατηγικὸ σχέδιό τους «Κορωνίδα» ποὺ σημαίνουν οὐσιαστικὰ στρατηγικὴ χρεοκοπία. Ἔτσι, ἔγινε καθαρὸ γιὰ τοὺς ἀναγνώστες ὅτι, μᾶς ἐκτόπισε ὁ ἀντίπαλος ἀπὸ τὴ Βόρεια Πίνδο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, μόνο ἐξαιτίας τῆς δικῆς μας πολιτικοστρατιωτικῆς ἡγεσίας, τῶν Ζαχαριάδη-Βαφειάδη-Μπαρτζιώτα. Σ' αὐτὸ τὸ ὑποκεφάλαιο θὰ παραθέσω περικοπὲς ἀπὸ τὰ βιβλία, τοῦ Ζαφειρόπουλου Δημήτρη «Ὁ ἀντισυμμοριακὸς ἀγώνας 1946-1949», τοῦ Τσακαλώτου Θρασύβουλου ἀπὸ τὸν δεῦτερο τόμο του «Ἱστορικὲς ἀναμνήσεις».

— Ἀ π ὸ τ ὸ ν Ζ α φ ε ι ρ ὸ π ο υ λ ο. Σχετικὰ μὲ τὴ δράση τῆς Χ μεραρχίας τους, στὸ ἄκρο δεξιὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ, μέτωπο τῆς 16ης ταξιαρχίας μας:

«Ἡ γενόμενη καθυστέρηση ὀφείλεται στὶς ἀντιστάσεις ποὺ παρέμβηλαν οἱ συμμοριτὲς, ποὺ ἐπαφελούμενοι τῶν ἐκ τῶν προτέρων ὀργανωμένων ἀμυντικῶν θέσεων τους καὶ τοῦ διακεκομμένου καὶ καλυμμένου ἐδάφους ἐπέφεραν βραδύτητα στὴν προέλαση τῶν ἐπιτιθεμένων δυνάμεων». (σελ. 385).

Ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία, μιὰ ποὺ θεωροῦσε τὸν ΔΣΕ μαζώματα «συμμοριτῶν» καὶ ὄχι ἐπαναστατικὸ στρατό, ἦταν βέβαιη ὅτι δὲν θὰ ὀχυρώναμε τὸ ἔδαφος ποὺ σ' αὐτὸ θὰ πολεμούσαμε, ὅτι τὸ πολὺ θὰ ρίχναμε μερικὲς ντουφεκιὲς καὶ μετὰ θὰ τρέχαμε σὰν τ' ἀγριοκάτσικα. Ἄκριβῶς γι' αὐτό, οἱ ἀντίπαλοί μας στρατηγοὶ δὲν καταδέχτηκαν νὰ δοῦν τὸ διακεκομμένο ἔδαφος καὶ τίς ὀχυρώσεις μας σ' αὐτό. Νὰ γιατί βολόδερναν τρεῖς ταξιαρχίες τῆς Χ μεραρχίας τους μακριὰ ἀπὸ τὴν κύρια γραμμὴ ἄμυνας τῆς 16ης ταξιαρχίας μας καὶ εἶχαν σοβαρὲς ἀπώλειες. Βέβαια, αὐτὴν τὴν ἀλήθεια δὲν τὴν ἔχασε ὁ Ζαφειρόπουλος.

Γιὰ τὴν σκληρότητα τῶν μαχῶν στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ ΑΔΜ, παραθέτω τὴν ἀκόλουθη περικοπὴ:

«Συνεχῆς ἀγώνας σώματος πρὸς σῶμα, διαδοχὴ ἀντεπιθέσεων καὶ ἀπὸ τίς δυὸ πλευρὲς καὶ κατ' ἐπανάληψη ἐναλλαγὴ κυριότητος τῶν ὑψωμάτων Νικολέρι, ὑποδείχτης 1348-Κουπάγκα-Γκούρα, ἦταν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ γεγονότα ἑξαήμερου σκληροῦ καὶ πολυδάπανου αὐτοῦ ἀγώνα.

Καὶ ἀπὸ τίς δυὸ μεριὲς προεβλήθη, ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν πεισματικὴ ἀντίσταση μὲ παρακινδυνευμένες καὶ τολμηρὲς ἀντεπιθέσεις, ὑπὸ τοῦ Ἑθνικοῦ Στρατοῦ πείσμα ἐπιθετικότητας μέχρις αὐτοθυσίας. Σὰν συμπέρασμα, καὶ ἀπὸ τίς δύο μεριὲς ὑπῆρχε φρενίτιδα ἀντίστασης κι' ἐπιθεσης». (σελ. 389).

Τὰ περὶ «συμμοριτῶν», εἶναι αὐτοεξευτελισμὸς τῶν τότε στρατηγῶν

τους. Ἡ οὐσία εἶναι ὅτι, ἡ 107 ταξιαρχία μας τσάκισε, στὴν πρώτη φάση τῆς μάχης, στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ δυὸ ταξιαρχίες τῆς XV ἀντίπαλης μεραρχίας μας, προκάλεσε, κατὰ τὴν ἴδια φάση, ἥττα στὴν I μεραρχία, ἔθαψε τὸ στρατηγικὸ σχέδιο τῆς ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας «Κορωνίδα» μπρὸς στὸ ὕψωμα Ἀμμούδα, ὡς τὶς 20-6-1948.

Γιὰ τὴν ὀχύρωση στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΑΔΜ (τέτοια ἦταν ἡ ὀχύρωση σὲ ὅλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ), παραθέτω μιὰ περικοπή:

«Ὑπῆρξε ἰσχυρὰ ὀργανωμένη μὲ πολυβολεῖα μὲ 5-7 σειρὲς κορμοὺς δέντρων, ναρκοπέδια καὶ ἰσχυρὰ πλαισιωμένη ἀπὸ μιὰ ταξιαρχία συμοριτῶν. Ἐπιπλέον, στηρίζονταν σὲ ἀπὸ φύση ἀπρόσιτο ἔδαφος ἐξαιτίας τῆς πυκνότητας τοῦ δάσους, ποὺ δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἀνάπτυξη τῶν μονάδων καὶ συντελοῦσε στὴν ἀπόκρυψη τῶν στόχων ἐπὶ τῆς βραχὺδικῆς φύσης τοῦ κύριου ὕψωματος Ἀμμούδα. Οἱ ἰσχυρὲς καλύψεις πολυβολείων δὲν μποροῦσε νὰ καταστραφοῦν οὔτε ἀπὸ βλήματα μέσου καὶ πεδινοῦ πυροβολικοῦ..... οὔτε ἀπὸ βόμβες τῆς ἀεροπορίας, ἐξαιτίας ἀντοχῆς καὶ ἀπόκρυψης». (σελ. 389).

Τέτοια ἦταν τὰ πολυβολεῖα σὲ ὅλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ. Αὐτὰ ἄντεχαν σὲ ἀεροπορικὲς βόμβες τῶν 500 λιβρῶν καὶ σὲ βλήματα πυροβολικοῦ τῶν 25 λιβρῶν.

Σωστὰ παρατηρεῖ ὁ Ζαφειρόπουλος ὅτι ἡ ὀχύρωσή μας σὲ ὅλο τὸ μέτωπό μας στὴ Βόρεια Πίνδο παρουσίαζε ἐλλείψεις. Ἡ βασικὴ αἰτία ποὺ προκάλεσε αὐτὲς τὶς ἐλλείψεις, εἶναι ὅτι ὡς τὰ τέλη τοῦ Φλεβάρη 1948 τὰ τμήματά μας ἔφτιαχναν ἄχρηστη ὀχύρωση καὶ μετὰ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας διέταξε νὰ ὀχυρώνουμε γραμμὲς ποὺ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ δώσουμε ἀποφασιστικὲς μάχες. Ἔτσι, ἡ ὀχύρωση στὴν κύρια γραμμὴ ἐνεργητικῆς ἄμυνας μας ἦταν ἀδύνατη.

Σημαντικὴ εἶναι καὶ ἡ ἀκόλουθη διαπίστωση, γιατί ἀποδείχνει τὴ στρατηγικὴ ἱκανότητα τοῦ ΑΔΜ: «Ἔτσι, ἡ συμοριακὴ ἡγεσία δὲν αἰφνιδιάστηκε οὔτε στρατηγικὰ οὔτε ταχτικά, καὶ γι' αὐτὸ ἔγκαιρα εἶχε ἐνισχύσει ὅπως ἔπρεπε τὸ μέτωπο τῆς Ἀμμούδας-Ἀλεβίτσας, ποὺ συνέβαλε στὴν ἀποτυχία τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου ἐλιγμοῦ...». (σελ. 427).

Ἐλιγμὸ ἐννοεῖ αὐτὸ ποὺ καθόριζε τὸ στρατηγικὸ σχέδιό τους «Κορωνίδα». Σύμφωνα μ' αὐτό, τὸ πολὺ σὲ τρεῖς μέρες θὰ τσακίζονταν τὸ μέτωπό μας στὸ ἀριστερὸ τοῦ Ἀμμούδα-Ἀλεβίτσα καὶ ἀπὸ κεῖ γρήγορη προέλαση τῆς I μεραρχίας τους ὡς τὴν πιὸ ὑψηλὴ κορυφὴ τοῦ Γράμμου. Αὐτὸ τὸ σχέδιο θάφτηκε στὴν Ἀμμούδα, ἀπὸ 16 ὡς 20-6-1948.

Ὁ Ζαφειρόπουλος γράφει ὅτι τὰ μέτρα ποὺ πήραμε στὸ ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας, ὀφείλονται σὲ «ἀκριτομύθιες τῶν ἐφημερίδων», ποὺ ἀποκάλυψαν τὸ σχέδιο τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας τους. Καμιὰ πληροφορία δὲν

πήραμε από εφημερίδες, είτε από άλλη πηγή. Έδω πού τὰ λέμε, δὲν ἦταν καὶ τόσο δύσκολο νὰ μαντέψουμε τὶς προθέσεις τους.

Παραθέτω καὶ μιὰ ἀνόητη καὶ συκοφαντικὴ διαπίστωση τοῦ Ζαφειρόπουλου: «Οἱ πολιτικοὶ ἐπίτροποι ἦσαν τὰ πρόσωπα πού πάνω σ' αὐτὰ στηρίζονταν ἡ συνοχὴ τῶν τμημάτων καὶ ἡ παρακολούθηση τοῦ ἠθικοῦ τῶν συμμοριτῶν, καὶ τέλος μὲ τὸ πιστόλι ἐπέβαλλαν τὴν τρομοκρατία, ἐνέπνεαν τὴ θέληση τῆς κομμουνιστικῆς ἡγεσίας καὶ ὀδηγοῦσαν στὴ μάχη σὰν τὰ πρόβατα πρὸς σφαγὴ τ' ἄβουλα καὶ ἀπρόθυμα καὶ βίαια στρατολογηθέντα ἄτομα». (σελ. 415-416).

Κατὰ τὴν περιγραφὴ τῶν μαχῶν, ὁ Ζαφειρόπουλος περιγράφει μάχες σώματος πρὸς σῶμα, ἐναλλαγὴ κυριότητος ὑψωμάτων, τολμηρὲς καὶ μαστορικὲς ἀντεπιθέσεις μας, θάψιμο τοῦ στρατηγικοῦ σχεδίου «Κορωνίδα» στὴν Ἄμμουδα. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκαναν «ἄβουλα πρόβατα, μὲ τὸ πιστόλι τῶν πολιτικῶν ἐπιτρόπων! Περίεργα «πρόβατα»!! Καὶ ἡ δικὴ τους μεγαλουσιάνικη στρατηγικότητα; Τί σοὶ πρόβατο ἦταν ἡ στρατηγικότητά τους; Καταφάνερα, ὁ Ζαφειρόπουλος συκοφαντεῖ ἀνόητα, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ μιὰ ἄθλια πολιτικὴ σκοπιμότητα.

Ὁ Ζαφειρόπουλος ἐπιβεβαιώνει ὅσα ἔκθεσα γιὰ τὸ ρήγμα πού προκάλεσαν στὸ μέτωπό μας στὸν Τάλλιαρο οἱ 21 καὶ 22 ταξιαρχίες τῆς Π μεταρχίας τους καὶ τὸν ἄθλιο τρόπο ἀντιμετώπισης αὐτοῦ τοῦ ρήγματος ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας. Ἄφησε ἀνενόχλητες τὶς παραπάνω ταξιαρχίες ἀπὸ τὶς 3 ὡς τὶς 11 Ἰούλη, μέσα στὴν παγίδα πού μόνες τους εἶχαν χωθεῖ στὸ Ἑφταχώρι καὶ μετὰ τὶς ἀντιμετώπισε ἀπὸ ὑψώματα Ζουζουλῆς ὡς Ταμπούρι τοῦ Σμόλικα μὲ τὸν πιὸ ἀνόητο τρόπο. Τὸ ΓΑ μας περιμένε ἐννιά μέρες σὲ ἀδράνεια, γιὰ νὰ φτάσουν στὰ ὑψώματα Ζουζουλῆς καὶ δυὸ ταξιαρχίες τῆς Χ ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας καὶ γιὰ νὰ ἐπεκτείνει ὁ ἀντίπαλός μας τὸν καρόδρομο Πεταλόφου-Ἑφταχωρίου, γιὰ νὰ προωθήσῃ πεδινὰ πυροβόλα του. Λὲς καὶ ἦταν τὸ ΓΑ μας σύμμαχος τῆς ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας. Νά, μερικὲς περικοπὲς ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Ζαφειρόπουλου:

«Μετὰ ἀπὸ ἀνάπαυλα ἀπὸ 4-11 Ἰούλη, τόσο γιὰ τὴν ἐπέχταση τοῦ νεοκατασκευασμένου καρόδρομου Πενταλόφου-Ἑφταχωρίου, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀφιξὴ τῆς Χ μεραρχίας πού ἐνεργοῦσε ἀπὸ Ὁρλιακα πρὸς Ζουζουλή, ἡ ἐπίθεση ἐπαναλήφθηκε στὶς 12 Ἰούλη, φυσικὰ καθυστερημένα, κατὰ τῆς τοποθεσίας Κούτσουρα-Γάβρος-Λευκάδια». (σελ. 399).

«Ἡ Χ μεραρχία κινήθηκε πρὸς Βορρὰ στὶς 3 Ἰούλη κατὰ μῆκος τοῦ ἀντερείσματος Βερβέρα-Σταυρός, παρέκαμψε ἀπὸ ἀνατολικά τὶς κατὰ βάθος ὀργανωμένες ἰσχυρὲς τοποθεσίαις Γομάρα-Ἀνίτσα-Σκούρτζα-Κύρκουρι, ἐπιδιώκοντας τὸ συντομώτερο νὰ συνενωθεῖ μὲ τὴν Π μεραρχία στὴν περιοχὴ Τάλλιαρου, καὶ στὶς 6 Ἰούλη ἔφθασε στὸ Λυκοκρέμασμα-Σταυρός». (σελ. 403).

Αὐτὰ πού γράφει ὁ Ζαφειρόπουλος εἶναι σωστά καὶ ἀποδείχνουν τὸν ἐγκληματικὸ τρόπο ἀντιμετώπισης τῆς κατάστασης ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἄρχηγεῖο μας. Ἄν τὸ ΓΑ μας θὰ ἔδινε στὸ ΑΔΜ μιὰ ταξιαρχία τῆς 670 μονάδας ὅπως τοῦ ζήτησα, ἐμεῖς θὰ συντρίβαμε τὶς δυὸ ταξιαρχίες τῆς Π ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας στὴν παγίδα τοῦ Ἑφταχωρίου πού εἶχαν χωθεῖ.

Νά πῶς περιγράφει ὁ Ζαφειρόπουλος τὶς μάχες ἀπὸ ὑψώματα Ζούζουλης μέχρι Ταμπούρι τοῦ Σμόλικα, ἀπὸ 12 Ἰούλη ὡς 4 Αὐγούστου, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν μαχῶν:

«Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ αὐτῆς τῆς φάσης εἶναι οἱ σκληροὶ μετωπικοὶ ἀγῶνες, γιὰ κατάληψη ἰσχυρὰ ὀργανωμένων τοποθεσιῶν. Ἡ ἰσχυρὴ ἀντίδραση τῶν συμμοριτῶν μὲ πεισματικὴ ἄμυνα καὶ ἰσχυρὲς ἀντεπιθέσεις, γιὰ ἐξασφάλιση τῶν ἀπειλουμένων ζωτικῶν χώρων τοῦ συνόλου τῆς τοποθεσίας τους. Ἡ ἀνεπάρκεια τῶν δυνάμεων κρούσης (Π καὶ Χ μεραρχίας) γιὰ βαθειὰ καὶ γρήγορη ἐκμετάλλευση τοῦ ρήγματος Τάλλιарου πρὸς παρεμπόδιση συνένωσης τῶν δυνάμεων τῆς Σαμαρίνας μ' ἐκεῖνες τοῦ Γράμμου. Οἱ αἰσθητὲς ἀπώλειες ἀξιοματικῶν καὶ ὀπλιτῶν πού μείωναν τὴ μαχητικότητα τῶν μονάδων». (σελίδα 379).

Καὶ γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν μαχῶν, δηλαδὴ, ὄχι μόνο ἡ ἴττα μας στὸ Σμόλικα, ἀλλὰ καὶ τὸ σάρωμα τῆς 670 μονάδας μας ἀπὸ τὸ δυτικὸ Γράμμο καὶ τὸ κατρακύλισμά τῆς μισοδιαλυμένης στὶς πλαγιὲς τοῦ ἀνατολικοῦ Γράμμου.

«Εἶχαν ὑποστεῖ μεγάλη φθορά, ἰδιαίτερα στὴν περιοχὴ Ταμπούρι καὶ δὲν εἶχαν μεγάλη μαχητικότητα καὶ ὑψηλὸ ἠθικὸ, ἐξαιτίας ἀπωλειῶν τους σὲ ἀνθρώπινο ὕλικὸ καὶ ὀπλισμὸ». (σελίδα 380).

Τί μπορούμε νὰ παρατηρήσουμε στὶς παραπάνω περικοπές; Π ρ ὼ τ ο. Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἀπὸ ὑψώματα Ζούζουλης μέχρι τὸ Ταμπούρι τοῦ Σμόλικα εἶχαμε φτιάξει ἰσχυρὴ ὀχύρωση. Μόνο στὸ Ταμπούρι εἶχε φτιάξει βιαστικά ἡ 670 μονάδα μας μερικὰ πολυβολεῖα. Ἄκριβῶς γι' αὐτὸ εἶχαμε μεγάλες ἀπώλειες. Δ ε ὕ τ ε ρ ο. Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ ἀντίπαλός μας εἶχε ἀνεπάρκεια δυνάμεων, ἀπὸ ὑψώματα Ζούζουλης μέχρι Ταμπούρι τοῦ Σμόλικα. Στὶς μάχες στὴν ἀτέλειωτη σειρὰ ὑψωμάτων καὶ ἀντερεισμάτων, πῆραν μέρος οἱ 21 καὶ 22 ταξιαρχίες τῆς Π μεραρχίας τους, οἱ 35 καὶ 37 ταξιαρχίες τῆς Χ μεραρχίας τους καὶ ἡ 52 ταξιαρχία πού ἦταν ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ. Πέντε ταξιαρχίες ἦταν ἀνεπαρκῆς δύναμη; Τ ρ ί τ ο. Ἡ ταχτικὴ τῆς 670 μονάδας μας, ἀπὸ ὑψώματα Ζούζουλης μέχρι Ταμπούρι τοῦ Σμόλικα, ἦταν ἐγκληματικὴ. Σὲ ἀνοχύρωτα ἀλληλοδιάδοχα ὑψώματα καὶ ἀντερείσματα μετωπικοὶ ἀγῶνες, ἐπίμονη ὑπεράσπιση ὑψωμάτων καὶ πῶ πολλὸ τοῦ Ταμπουριοῦ, πετσόκοψε τὶς δυνάμεις μας. Ἡ μόνη σωστὴ ταχτικὴ (μιὰ πού τὸ Γενικὸ Ἄρχηγεῖο μας ἀπόρριψε τὴν πρότασή μου), ἦταν ταχτικὴ ἐλιγμῶν, πλευρικές ἐπιθέσεις, νυχτερινὲς καταδρομές, ναρκοπόλεμος,

δράση ἀντάρτικη στὰ μετόπισθεν τῶν ἐπιτιθέμενων ἀντίπαλων δυνάμεων, μὲ σχετικὰ ἐλαφριῆς δυνάμεις μας. Οἱ ὑπόλοιπες, πέρασμά τους τουλάχιστο ἀπὸ τὶς 20 Ἰούλη στὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Σαραντάπορος στὴ βάση τοῦ δυτικοῦ Γράμμου, σωστὴ διάταξή τους, ἐντατικὴ ὀχύρωσή τους, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν ἐκεῖ ἀποφασιστικὰ τὶς ἀντίπαλες δυνάμεις. Τέ τ α ρ τ ο. Σωστὰ περιγράφει ὁ Ζαφειρόπουλος τὴν κατάσταση τῶν δυνάμεών μας στὸ μέτωπο τοῦ Σμόλικα, ὅταν κατέρρευσε αὐτὸ τὸ μέτωπο.

Μόνο μερικὰ εἶναι σωστὴ ἢ ἀκόλουθη διαπίστωση τοῦ Ζαφειρόπουλου. «Μετὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ Ταμπουριοῦ, οἱ συμμαορίτες παρουσίασαν στὸ νότιο τομέα (δεξιὸ) ἐλαστικότητα ἀπέναντι στὴν προέλαση τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἐνῶ στὸ βόρειο τομέα σταθερότητα μὲ ἰσχυρὴ κατοχὴ τοῦ Πύργου Κοτύλης-Ἀμμουδας-Ἀλεβίτσας καὶ Τσάρνο καὶ τῆς σθεναρῆς ἀντίστασής του στὶς ἐπιθέσεις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦτο πρὸς κάλυψη τῶν ... διαβάσεων τῆς Φούσιας καὶ Σλήμνιτσας». (σελίδα 424).

Δὲν εἶναι σωστὴ ἢ διαπίστωση γιὰ ἐλαστικότητα τῆς 670 μονάδας μας στὸ δυτικὸ Γράμμο, ἀλλὰ γιὰ σβάρνιμα καὶ πέταγμά της στὶς πλαγιῆς τοῦ ἀνατολικοῦ Γράμμου.

Εἶναι σωστὴ ἢ διαπίστωση γιὰ τὴ σταθερότητα τοῦ μετώπου τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας. Αὐτὸ φαίνεται πολὺ καθαρά, κατὰ τὴν περιγραφή τῶν μαχῶν σ' αὐτὸ τὸ μέτωπο.

Σωστὲς εἶναι καὶ οἱ ἀκόλουθες διαπιστώσεις τοῦ Ζαφειρόπουλου, ἀλλὰ δὲν κατάλαβε τὴν οὐσία:

«Ἐξαιτίας ἀνυπαρξίας γενικῶν ἐφεδρειῶν, δὲν μποροῦσαν ν' ἀναλάβουν ἀντεπιθέσεις πλατιάς κλίμακας καὶ ν' ἀπειλήσουν τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα τῶν ἐπιτιθέμενων ἐθνικῶν δυνάμεων, κάθε φορὰ ποὺ ὑπῆρχαν εὐνοϊκὲς συνθήκες κατὰ τὴ διάρκεια τῶν μαχῶν, καὶ ἀρκοῦνταν μόνο σὲ ἀντεπιθέσεις μὲ τοπικὲς ἐφεδρεῖες κατὰ μέτωπο γι' ἀνακατάληψη σημείων ἄμυνας τους ποὺ εἶχαν χάσει, δηλαδὴ ἀρκοῦνταν σὲ ἀγώνα τριβῆς». (σελίδα 417).

«Ἡ καλὴ σύλληψη τοῦ ἀμυντικοῦ ἐλιγμοῦ δὲν πλαισιώθηκε κατάλληλα ἀπὸ ἄποψη διάταξης τῶν δυνάμεων καὶ γενικὰ παρατηρήθηκε μιὰ γραμμικὴ διάταξη χωρὶς βάθος». (σελίδα 421).

Ἄμυντικὸ ἐλιγμὸ ἐννοεῖ τὴν ταχτικὴ μας ἐνεργητικῆς ἄμυνας καὶ ὑποχωρητικῶν ἐλιγμῶν ὅταν ἦταν ἀδύνατο νὰ κρατήσουμε τούτη εἴτε ἐκείνη τὴ θέση, γιὰ συνέχιση τῆς μάχης μὲ τὴ μορφή ἐνεργητικῆς ἄμυνας ὑπὸ πιὸ εὐνοϊκὲς θέσεις.

Τί πρέπει νὰ παρατηρήσουμε στὶς παραπάνω διαπιστώσεις τοῦ Ζαφειρόπουλου; Π ρ ὶ τ ο. Πραγματικά, ἐμεῖς δὲν εἶχαμε γενικὴ-στρατηγικὴ ἐφεδρεία, γιὰ νὰ κάνουμε ἀντεπιθέσεις μεγάλης κλίμακας. Καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσις ἐκδηλώθηκε πραχτικὰ, ὄχι μόνο ἡ τυχοδιωχτικὴ ὀργάνωσις τοῦ

ένοπλου άγώνα μας, αλλά και ή μή συγκέντρωση στη Βόρεια Πίνδο άκόμη τουλάχιστο τριών ταξιαρχιών από τό Γενικό Άρχηγείο μας, πού ήταν δυνατό νά συγκεντρωθούν από τά τέλη Άπρίλη 1948. Στοιχεία έδωσα γι' αυτό τό ζήτημα, σέ προηγούμενα ύποκεφάλαια. Δ ε ύ τ ε ρ ο. Πραγματικά, δημιουργήθηκαν άρκετές εϋνοϊκές περιπτώσεις, γιά δικές μας άντεπιθέσεις πλατιάς κλίμακας. Δέν τις έκμεταλλευτήκαμε, όχι μόνο γιατί δέν είχαμε στρατηγική έφεδρεία, αλλά ούτε σημαντική ταχτική έφεδρεία σέ κάθε ταξιαρχία του ΑΔΜ και του ίδιου του ΑΔΜ. Έτσι περιοριζόμασταν άναγκαστικά σέ μικροαντεπιθέσεις. Τ ρ ί τ ο. Και οί μικροαντεπιθέσεις μας, ήταν οί πιό πολλές άποτυχημένες. Έδω έκδηλώνονταν ή άπειρία τών διοικητών τών ταξιαρχιών μας και ταγμάτων μας, και σέ μερικές περιπτώσεις και του ΑΔΜ και πιό πολύ τής διοίκησης τής 670 μονάδας μας. Τ έ τ α ρ τ ο. Στη διάταξη τών δυνάμεών μας, ύπήρχαν πολλές έλλείψεις. Η κυριότερη αίτία πού τις προκάλεσε, σέ ότι άφορᾶ τό ΑΔΜ, ήταν ή φοβερή άνεπάρκεια δυνάμεων. Τέσσερεις ταξιαρχίες με 11 τάγματα, συνολικής δύναμης 4.400 μαχητές-μαχητρίες-ύπαξιωματικούς και άξιωματικούς, σ' ένα τεράστιο μέτωπο περίπου 60 χιλιομέτρων, αναπόφευχτα ή διάταξη τών δυνάμεών μας θά ήταν γραμμική, χωρίς βάθος. Έτσι, σάν μιᾶ κλωστή, ήταν εύκολο νά σπάσει. Εϋτυχῶς, πού ό αντίπαλος έδειξε πρωτογονισμό κατά τις επιθέσεις του. Μά δέν ήταν μόνο ή άνεπάρκεια τών δυνάμεών μας. Παρά τήν έπιμονή του Άρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας γιά σωστή διάταξη τών ταξιαρχιών του, οί διοικήσεις τών ταξιαρχιών και τών ταγμάτων προσπαθοῦσαν νά κάνουν τέτοια διάταξη πού νά φράζει όλες τις τρύπες και κουτσότρυπες άπ' όπου ύποψιάζονταν ότι μπορούσε νά περάσει ό αντίπαλος. Έτσι, διασκορποῦσαν τις λίγες δυνάμεις τους, άδύνατα επάνδρωναν τά βασικά στρατηγικά σημεία, δέν είχαν ταχτική έφεδρεία. Η πείρα από τήν ανακατάληψη του Γράμμου τόν Άπρίλη του 1949 άπόδειξε ότι, σέ ύψωμα πού τό 1948 είχαμε τάγμα, τόν Άπρίλη του 1949 είχαμε λόχο πού άντιμετώπισε τριπλάσιες δυνάμεις του αντίπαλου, σέ σύγκριση με τό 1948.

Σωστή είναι και ή άκόλουθη διαπίστωση του Ζαφειρόπουλου: «Η μάχη του Γράμμου του 1948, είναι ή σοβαρότερη μάχη όλόκληρου του συμμοριακού πολέμου και ή πλουσιώτερη σέ παρατηρήσεις, κρίσεις κι έπι κρίσεις». (σελ. 421).

Και όμως, ό Βαφειάδης είπε στη δημοσιογράφο κυρία Μωραΐτη, ότι ή καλύτερη μάχη του ΔΣΕ ήταν ή άμυνά του στο Γράμμο, τό καλοκαίρι του 1947.

Τέλος, σημαντική είναι και ή άκόλουθη διαπίστωσή του: «Η έγκαιρη έγκατάλειψη του Γράμμου και ή έγκαιρη πλαισίωση του Βίτσι, ένεφάνισαν αυτή τήν παραδοξότητα, σάν άποτέλεσμα τής ήθικης κατάστασης τών αντιπάλων. Ο συμμοριτισμός πού ήττήθηκε στο Γράμμο, νά έχει άνώτερο ήθικό

ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς δυνάμεις ποὺ ὑπῆρξαν οἱ νικητὲς τοῦ Γράμμου». (σελ. 424).

Ὁ Ζαφειρόπουλος καὶ πολλοὶ ἄλλοι, δὲν μπόρεσαν εἴτε δὲν ἤθελαν νὰ καταλάβουν, ὅτι ὁ ΔΣΕ κατάφερε οὐσιαστικὰ ἤττα στὸν ἀντίπαλό του στὴ Βόρεια Πίνδο. Γι' αὐτό, οἱ μαχητὲς μας αἰσθάνονταν σὰν νικητὲς, παρόλο ποὺ ἐγκατέλειψαν τὸ Γράμμο. Ὁ στρατὸς τῆς Ἀθήνας αἰσθάνονταν σὰν ἡττημένος γιατί δὲν τέλειωσε τὸν πόλεμο στὸ Γράμμο ὅπως τοῦ ἔψαλαν οἱ διοικητὲς του, ἀλλὰ μόλις τέλειωσαν οἱ μάχες στὴ Βόρεια Πίνδο τοῦ ἔψαλλαν ὅτι πρέπει νὰ κάνει ἀκόμη μιὰ προσπάθεια στὸ Βίτσι. Νὰ γιατί εἶχε κλονιστεῖ τὸ ἠθικὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀθήνας.

— Ἀπὸ τὸν Τσακαλώτο. Πολὺ σωστὰ χαρακτηρίζει τὸ στρατηγικὸ σχέδιο τῆς ἡγεσίας τους «Κορωνίδα», «τὸ νηπιῶδες σχέδιο ἐπιχειρήσεως Γράμμου 1948». Γράφει ὅτι τὸ σκάρωσε ὁ ἀντιστράτηγος Κιτριλάκης Στέλιος, ποὺ ἦταν ὑπαρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ. Καὶ συνεχίζει :

«Πραγματικά, εἶναι ἀπαράδεκτη ἢ ἀναφερόμενη σ' αὐτὸ τὸ σχέδιο διατύπωση ὅτι, μέσα σ' ἓνα 24ωρο ἢ ΙΧ μεραρχία (Μανιδάκης) ἀπὸ τὴν Ἡπειρο καὶ ἢ ΧV μεραρχία (Λαΐος) ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία θὰ ἐνόνηνταν στὴν κορυφὴ τοῦ Γράμμου, κινούμενες σχεδὸν παράλληλα τῶν ἀλβανικῶν συνόρων». (σελ. 123). «Τὸ νηπιῶδες σχέδιο πῆρε τὴν ἐκδίκησή του. Οἱ μεραρχίες ὄχι μόνο δὲν ἐνόθηκαν σὲ 24 ὥρες, ἀλλὰ ποτέ. Ἡ μάχη αὐτὴ θὰ στοιχίσει στὸ ἔθνος πάνω ἀπὸ 14.000 ἐκτὸς μάχης». (σελ. 125).

Σημειῶνω ὅτι ὁ Ζαφειρόπουλος δίνει μὲ τὸ βιβλίο του τὶς ἀκόλουθες ἀπώλειες: Δικέες τους. Νεκροὶ ἀξιωματικοὶ 109, τραυματίες 287, ἀγνοοῦμενους-αἰχμάλωτους 9. Σύνολο 505. Στρατιῶτες καὶ ὑπαξιωματικοὶ νεκροὶ 1.123, τραυματίες 5.285, ἀγνοοῦμενους-αἰχμάλωτους 332. Σύνολο 6.740. Γενικὸ σύνολο 7.245. Δημοκρατικὸς Στρατός. Νεκροὺς 3.128, συλληφθέντες 590, παραδοθέντες 1600, τραυματίες 4.500. Σύνολο 9.818.

Ἐδῶ, δὲν θὰ πάρω μέρος στὸν μακάβριο καβγά, γιὰ τὸ ποιὸς κατάφερε στὸν ἄλλο πιὸ βαρεῖς ἀπώλειες. Τὸ βασικὸ εἶναι γιὰ ποιῶν τὰ συμφέροντα σκοτώθηκαν εἴτε σακατεύτηκαν τόσοι πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ παρατάξεις. Εἶναι καλὸ ὅτι καὶ μεῖς καὶ ἡ ἀντίπαλή μας ἡγεσία δίναμε στὴ δημοσιότητα ψεύτικα τερατώδη στοιχεῖα γι' ἀπώλειες. Στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός», φύλλο Σεπτέμβρη 1948, πρῶτος τόμος, σελίδα 368, ἓνα τελικὸ ἀνακοινωθὲν τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας δίνει σὰν συνολικὲς ἀπώλειες τοῦ ἀντιπάλου μας κατὰ τὶς ἑβδομηνταήμερες μάχες τῆς Βόρειας Πίνδου, νεκροὺς 5.125, τραυματίες 16.000, αἰχμαλώτους 439, αὐτόμολους 98, λιποτάχτες 1200. Σύνολο 22.862. Οἱ ἀριθμοὶ γιὰ νεκροὺς καὶ τραυματίες, εἶναι τερατώδη. Ὁ ἀριθμὸς τῶν λιποταχτῶν, ἐπὶ νόση, μιὰ ποὺ κανένα στοιχεῖο δὲν εἶχαμε γιὰ λιποτάχτες. Ὑπολόγισα τὴν παραταχτὴ δύναμη τοῦ ἀντιπάλου μας στὴ μεγάλη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο, περίπου

σὲ 40.000. Εἶναι τερατώδικο ὅτι πάνω ἀπὸ τὸ 50 % αὐτῆς τῆς δύναμης ἦταν ἀπώλειές της.

Μὰ καὶ οἱ ἀντίπαλοί μας δὲν ὑστέρησαν σὲ τερατωδίες. Ἄν πάρουμε σὰν ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ γράφει ὁ Ζαφειρόπουλος, ὅτι στὴν ἴδια μάχη εἴχαμε 9.818 συνολικὲς ἀπώλειες, τότε αὐτὸ σημαίνει πὼς χάσαμε ὅλη τὴ δύναμη κι ἐπιπλέον 1.198. Ἡ συνολικὴ παραταχτὴ δύναμή μας ἦταν περίπου 4.520 τοῦ ΑΔΜ, 4.100 τῆς 670 μονάδας μας, σύνολο 8.620.

Μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν παρένθεση γιὰ τὶς ἀπώλειες, συνεχίζουμε τὴν ἀντιγραφὴ περικοπῶν ἀπὸ τὸν δεῦτερο τόμο τοῦ Τσακαλώτου.

Γιὰ τὴ σφοδρότητα τῶν μαχῶν γράφει : «Οἱ συμμορίτες ἀμύνονταν σθεναρὰ σὲ ὅλο τὸ μέτωπό τους. Τὰ ναρκοπέδια ὑπῆρξαν τὸ φόβητρο καὶ τῶν διοικήσεων καὶ τῶν διοικουμένων. Ἡ ἀνώτατη ἡγεσία, πρὸ τῆς γενικῆς καθήλωσης, ὑπὸ τὴν πίεση τῆς ἀνάγκης, μελετᾷ τὴν ἀναθεώρηση τοῦ σχεδίου της. Ἡ κοινὴ γνώμη εἶναι ἀνάστατη». (σελ. 125).

Νὰ πῶς περιγράφει τὴν κατάστασή τους, ὅταν στὶς 19-7-1948 ἀνέλαβε τὴ διοίκηση τοῦ μετώπου τους στὸν τομέα Κόνιτσας. «Στὴν ἄλλη πλευρά, ὁ ἀγέρας ἦταν πολὺ ἄσχημος. Οἱ μέραρχοι εἶχαν τὰ κεφάλια κάτω. Τοὺς δώσαμε κουράγιο». «Δυστυχῶς, καὶ ταξιαρχοὶ μὲ γράμματά τους κι ἐνέργειες, ζητοῦσαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ». (σελ. 128).

Μετὰ, ὁ Τσακαλώτος γράφει καυχησιολογίες του, χαρακτηριστικὴ ἀνθρώπινη ἀδυναμία. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες ποὺ παρουσίασε ὁ διοικητὴς τῆς IX μεραρχίας τους Στέλιος Μανιδάκης, μὲ 4 ταξιαρχίες ἦταν ἀδύνατο νὰ σπάσει τὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας, καὶ νὰ φθάσει σὲ 24 ὥρες εἴτε σὲ τρεῖς μέρες στὴν κύρια κορυφὴ τοῦ Γράμμου, ὑποδείχτης 2.520. Ἄρα, ἄδικα τὸν κρίνει ὁ Τσακαλώτος.

Δὲν ἀμφισβητῶ τὶς ἱκανότητες τοῦ Τσακαλώτου. Αὐτὸς ἔφερε στὸ μέτωπο τῆς Κόνιτσας τὴν 36 ταξιαρχία τῆς X μεραρχίας τους καὶ τὸ 602 τάγμα τῆς 71 ἀνεξάρτητης ταξιαρχίας τους. Ἐτσι πιά διέθετε ὄχι ὅπως πρὶν 12 τάγματα, ἀλλὰ 16.

Τὸ δεῦτερο ποὺ ἔκανε ὁ Τσακαλώτος εἶναι ὅτι ἔριχνε σὲ μιὰ κατεύθυνση σοβαρὲς ἔμφυχες δυνάμεις καὶ ὑλικά μέσα γιὰ νὰ ἔχει θετικὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἐπέμενε ἀλύγιστος πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Λογυχάρη, γιὰ νὰ καταλάβει τὸν Κλέφτη ποὺ τὸν ὑπεράσπιζε ἓνα τάγμα μας, ἔριξε στὴ μάχη 7 τάγματα καὶ τὸ σύνολο τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἀεροπορίας ποὺ εἶχε στὴ διάθεσή του.

Ἡ κατάρρευση τοῦ μετώπου τῆς 670 μονάδας μας ἀπὸ ὑψώματα Ζούζουλης ὡς Ταμπούρι τοῦ Σμόλικα, ἦταν ἔργο τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, τῶν 21 καὶ 22 ταξιαρχιῶν τῆς II μεραρχίας του, τῶν 35 καὶ 37 ταξιαρχιῶν τῆς X μεραρχίας του καὶ τῆς 52 ταξιαρχίας, σύνολο ταξιαρχιῶν 5.

Στις μάχες στις πλαγιές τοῦ δυτικοῦ Γράμμου καὶ ὡς τὴν κορυφογραμμὴ ἀπὸ κύρια κορυφὴ τοῦ Γράμμου ὡς Πάνω Ἄρενα, ὁ Τσακαλώτος ἀντιμετώπισε κουρασμένες καὶ ἀποδιοργανωμένες δυνάμεις τῆς 670 μονάδας καὶ ἀνίκανη διοίκησή της.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια γιὰ τὴ συμβολὴ τοῦ τότε διοικητῆ τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, ἀντιστρατήγου Τσακαλώτου Θρασύβουλου, ἀπὸ 19 Ἰούλη μέχρι 20-8-1948.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Μιὰ ἀμερόληπτη ἐκτίμηση τῆς ποιότητας τῆς ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας, κατὰ τὴν προπαρασκευὴ τῆς μεγάλης ἐκστρατείας στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, μπορεῖ νὰ συνοψιστεῖ στ' ἀκόλουθα:

Συμβούλιο ἐπιτελαρχῶν ποὺ διεύθυνε τὶς ἐπιχειρήσεις, διοικητῆς Β΄ Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Καλογερόπουλος Παναγιώτης καὶ μετὰ ἀντιστράτηγος Κιτριλάκης Στέλιος, οἱ μέραρχοι καὶ οἱ περισσότεροι ταξίαρχοι, παρουσίασαν τρομερὲς ἀδυναμίες. Ἄν ἡ ἡγεσία μας θὰ ἦταν ὑποφερτὰ ἱκανή, ἂν θὰ συγκέντρωνε, καὶ ἰ μ π ο ὕ σ ε ν ἄ σ υ γ κ ε ν τ ρ ὴ σ ε ι, στὴ Βόρεια Πίνδο ἀκόμη τρεῖς ταξιαρχίες, οἱ ἀντίπαλοί μας δὲν θὰ μᾶς ἐκτόπιζαν ἀπὸ τὴ Βόρεια Πίνδο. Αὐτὸ θὰ ἦταν, βέβαια, μιὰ τ α χ τ ι κ ῆ ἤ τ τ α τ ο υ ς, μὲ σοβαρὲς πολιτικὲς συνέπειες.

Δυὸ ἦταν οἱ κύριες πηγὲς τῶν τρομερῶν ἀδυναμιῶν τῆς ἡγεσίας τοῦ ἀντιπάλου μας: Ὁ καθοριστικὸς ρόλος τοῦ Βὰν Φλήτ. Ἡ περιφρόνηση τοῦ ΔΣΕ. ποὺ τὸν θεωροῦσαν συμμορίτες.

Μιὰ σοβαρὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία, ποτὲ δὲν ὑπερτιμάει, ποτὲ δὲν ὑποτιμάει τὸν ἀντίπαλο ποὺ πρέπει ν' ἀντιπαλέσει καὶ νὰ νικήσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΜΑΧΗΣ, ΣΤΟ ΒΙΤΣΙ

Στην ουσία, η μάχη στο Βίτσι είναι η τελευταία φάση της μεγάλης μάχης στη Βόρεια Πίνδο. Άρχισε στις 26-8-1948 και τέλειωσε στις 17 του Ὀκτώβρη. Τα τμήματα του ΔΣΕ που ἐλίχθηκαν ἀπὸ τὸ Γράμμο στὸ Βίτσι, ἦταν πολὺ κουρασμένα καὶ σὲ σημαντικὸ βαθμὸ ἀποδιοργανωμένα. Ἡ γρήγορη ἀναδιοργάνωση, ἡ διάταξη στὸ νέο μέτωπο, ἡ στοιχειώδης ξεκούραση, ἡ πολιτικὴ διαφώτιση σὲ δημοκρατικὲς συνελεύσεις, ὅλα αὐτὰ ἦταν ἄμεσα καὶ ζωτικὰ καθήκοντα. Τὰ ἐκπληρώσαμε σὲ μιὰ βδομάδα. Ἀρχίσαμε ἄμεσα μιὰ ἐντατικὴ ὀχύρωση. Γιὰ μᾶς ἦταν πολὺ καθαρὸ ὅτι, ὁ ἀντίπαλος θὰ συνέχιζε τὴν ἐκστρατεία του στὸ Βίτσι, σ' ἓνα χῶρο πού δὲν προσφέρονταν γιὰ ἓνα ἰδιόμορφο ταχτικὸ ἀνταρτοπόλεμο. Πρὶν ἐξιστορήσω τίς μάχες στὸ Βίτσι, πρέπει νὰ συνοψίσω τί ζητήματα θ' ἀναλύσω σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο. Αὐτὰ εἶναι τ' ἀκόλουθα:

Τὰ ἐδαφικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ χώρου τοῦ Βίτσι. Οἱ δυνάμεις μας καὶ οἱ δυνάμεις τοῦ ἀντιπάλου. Οἱ μάχες στὸ Βίτσι. Οἱ ἀντίπαλοι ἱστοριογράφοι γιὰ τίς μάχες στὸ Βίτσι. Οἱ βασικὲς αἰτίες τῆς τ α χ τ ι κ ῆ ς ἤττας τοῦ ἀντιπάλου. Ἡ λαθεμένη ἐκτίμησή μας τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μάχης. (Χάρτης Νο 15).

ΤΑ ΕΔΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΒΙΤΣΙ

Ὁ ἐδαφικὸς χῶρος τοῦ Βίτσι εἶναι κάπως ξεκομμένος ἀπὸ τὸ συγκρότημα τῆς Βόρειας Πίνδου. Τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι καὶ τότε δὲν προσφέρονταν γιὰ ἓνα ἰδιόμορφο τ α χ τ ι κ ὸ ἀνταρτοπόλεμο. Στὴν πλάτη του ὑπάρχουν σύνορα μὲ τὴν Ἀλβανία-Γιουγκοσλαβία. Αὐτὸ ἦταν γιὰ μᾶς ἓνα πλεονέκτημα.

Ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ τοῦ νέου μετώπου μας, ἔλληνογιουγκοσλάβικα σύνορα, ὑπάρχουν τὰ χαρακτηριστικὰ ὑψώματα, Τοῦμπα, ὑψοδείχτης 2.177 μέτρα-Μπέλα Βόντα 1.525. Μετὰ χαμηλώνει τὸ ἔδαφος πρὸς διάσελο Πισοδεριοῦ, πού περνάει ὁ ἀμαξόδρομος Φλώρινας-Πισοδεριοῦ-Βατοχωριοῦ-Κρυσταλλοπηγῆς πρὸς Κορυτσά Ἀλβανίας.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ διασέλου Πισοδεριοῦ, ἀρχίζουν τὰ ὑψώματα Βίγλα, ὑψοδείχτης 1932, Πλατὺ 1759, Κούλα 1621, κύρια κορυφὴ τοῦ Βίτσι

2128. Ἐκ τῆς αὐτῆς τῆς κορυφῆς κάθετα ὑπάρχουν δύο ἀντερείσματα. Τὸ πρῶτο τὸ κατεῖχαν ἀντίπαλα τμήματα, τὸ Ρότο ἦταν ὑπὸ κατοχὴ μας. Αὐτὸ καταλήγει σ' ἓνα καμπίσκο ἀπ' ὅπου περνάει ὁ ἀμαξόδρομος Καστοριάς, ποὺ στὸ Βατοχώρι ἐνώνεται μὲ κεῖνο τῆς Φλώρινας. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦσαν τὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας.

Πρὶν νὰ φθάσει ὁ ἀμαξόδρομος Καστοριάς στὸ Βατοχώρι, ὑπάρχουν τὰ χαμηλὰ ὑψώματα Γιάματα. Μετὰ ἀπὸ μιὰ μικρὴ χαράδρα, ὑψώνεται τὸ βουνίσιο συγκρότημα Μάλι Μάδι, ποὺ χαμηλώνει πρὸς τ' ἀλβανικὰ σύνορα. Τὰ κύρια ὑψώματά του εἶναι τὸ Μπούτσι 1766 μέτρα, μετὰ τὸ Βούτσι 1713. Τὰ κύρια ἀντερείσματα τοῦ πρώτου εἶναι τῆς Πόρτας, ποὺ καταλήγουν στὸν καμπίσκο ποὺ περνάει ὁ ἀμαξόδρομος Καστοριάς-Βατοχώρι. Τὰ κύρια ἀντερείσματα τοῦ δεύτερου, εἶναι τοῦ Γκράδετς-Ὀρλοβο, τῆς Ραπατίνας-Πόποβας Νίβα. Ὅλα αὐτὰ ἦταν τὸ ἄκρο δεξιὸ τοῦ μετώπου μας.

Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ χώρου τοῦ Βίτσι, ὑπάρχει χοντρικὰ ἢ ἀκόλουθη ἐδαφικὴ διαμόρφωση: Ἀπὸ τὴ Βίγλα, ὑποδείχτης 1932 μέτρα, ξεχύνεται ἢ κορυφογραμμὴ Λέσιτς ὡς τὰ Γιάματα-Μπάρο, ποὺ βαθμιαῖα χαμηλώνει. Μὲ βάση πάντα τὸ συγκρότημα Μάλι Μάδι, ὅλη αὐτὴ ἢ κορυφογραμμὴ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ σὰν δεύτερη γραμμὴ ἄμυνας τοῦ κέντρου τοῦ μετώπου μας.

Ἀπὸ τὴ Μπέλα Βόντα, ὑποδείχτης 1525 μέτρα, ξεχύνεται ἓνα ἀντερείσμα ποὺ χαμηλώνει ὡς τὸ Πρεβάλι. Μετὰ, βαθμιαῖα ὑψώνεται πρὸς τὰ ὑψώματα Σφήγκα-Βάρμπα ποὺ καταλήγει στ' ἀλβανικὰ σύνορα. Ὅλα αὐτὰ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθοῦν σὰν τρίτη γραμμὴ ἄμυνας, τοῦ συνόλου τοῦ μετώπου μας.

Πέρα ἀπὸ τὰ παραπάνω, βρίσκεται ὁ καμπίσκος τῆς Πρέσπας. Σὲ ὅλο τὸ μήκος του καὶ πίσω ἀπὸ τὰ ὑψώματα Σφήγκα-Βάρμπα, ὑπάρχουν οἱ λίμνες Μικρὴ καὶ Μεγάλὴ Πρέσπα. Οἱ δύο λίμνες χωρίζονται μ' ἓνα λαιμὸ γῆς ὡς τέσσερα μέτρα φάρδος.

Πίσω στὶς λίμνες ὑπάρχει ἓνα εἶδος χερσονήσου, ποὺ ὀνομάζεται Ἄφρικα. Οἱ πλάτες τῆς εἶναι τὰ ἐλληνοαλβανικὰ σύνορα.

Κοντὰ στὸ χωριὸ Ἄνταρτικό, ἀπὸ δημόσιο δρόμο Φλώρινας ἀρχίζει ἓνας ἀμαξόδρομος. Αὐτὸς περνάει ἀπὸ τὸ διάσελο τὸ Πρεβάλι, κατηγοροῦν πρὸς τὸν καμπίσκο τῆς Πρέσπας, τὸν διασχίζει, περνάει τὴν Ἄφρικα καὶ καταλήγει στ' ἀλβανικὰ σύνορα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ συγκρότημα Μάλι Μάδι ποὺ εἶναι κακοτράχαλο, ὅλα τ' ἄλλα ὑψώματα τοῦ Βίτσι εἶναι σχεδὸν ὁμαλά. Τὸ βάθος τοῦ χώρου Βίτσι, εἶναι σχετικὰ πολὺ μικρό. Αὐτὰ τὰ δύο, σὲ σύνδεση μὲ τὴν ὑπαρξὴ ἀμαξόδρομων, κάνουν αὐτὸ τὸ χῶρο, ἀκατάλληλο γιὰ ἓνα ἰδιόμορφο ταχτικὸ ἀνταρτοπόλεμο. Ἡ διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους, ἐπιτρέπει μόνον μικροκαταστροφῆς τῶν ἀμαξόδρομων, ποὺ κι αὐτὲς μπορεῖ νὰ ἐπισκευαστοῦν πολὺ γρήγορα.

Συμπληρωματικά, πρέπει να σημειώσουμε και τ' ακόλουθα: Ἀπὸ τὸ συγκρότημα Μάλι Μάδι πρὸς Ἀνατολικὸ Γράμμο, ὑπάρχουν σειρὰ χαμηλὰ ὑψώματα, κατὰ μῆκος τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων. Αὐτὰ κάνουν σχετικὰ εὐκόλο ἐλιγμὸ δυνάμεων ἀπὸ χῶρο Βίτσι πρὸς Ἀνατολικὸ Γράμμο καὶ ἀντίστροφα, πάντα ὑπὸ τὸν ὄρο ὅτι τὰ ἐλίσσόμενα τμήματα πρέπει νὰ κατέχουν τὸ συγκρότημα Μάλι Μάδι. Ἀπ' αὐτὴ τὴ λουρίδα ἐλίχτηκαν τὰ τμήματα τοῦ ΔΣΕ, ποὺ μάχονταν ἐπὶ 68 μέρες στὴ Βόρεια Πίνδο, πρὸς τὸ χῶρο τοῦ Βίτσι. Ἀπὸ τὴν ἴδια λουρίδα ἦταν δυνατὸς ἐλιγμὸς τους ξανὰ πρὸς Γράμμο. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, τὸ συγκρότημα Μάλι Μάδι, εἶχε στρατηγικὴ σημασία.

Η ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΒΙΤΣΙ

Τὰ τμήματα τοῦ ΔΣΕ ποὺ ἐλίχτηκαν ἀπὸ Ἀνατολικὸ Γράμμο στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι, ἔφθασαν ἐκεῖ τὸ βράδυ τῆς 21-8-1948 πολὺ κουρασμένα, μετὰ ἀπὸ 68 μέρες ἀδιάκοπων μαχῶν καὶ τὸν ἐλιγμὸ τους.

Στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι ὑπῆρχαν δυνάμεις τοῦ ΔΣΕ, σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς μεγάλης μάχης στὴ Βόρεια Πίνδο, καὶ πολέμησαν πολὺ καλά στὰ μετόπισθεν τῆς ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου, ὅπως καὶ τμήματα σαμποτέρ μας. Ποιὲς ἦταν αὐτὲς οἱ δυνάμεις; Μιὰ ταξιαρχία 500 μαχητῶν, μὲ διάταξη στὴ Μπέλα Βόντα ὡς τὸ Πισοδέρι, ποὺ περνάει ὁ ἀμαξόδρομος τῆς Φλώρινας. Ἡ 18η ταξιαρχία 900 μαχητῶν, ποὺ εἶχε διάταξη στὰ ὑψώματα Βίγλα-Πλατὺ-Κούλα-ὡς κύρια κορυφὴ τοῦ Βίτσι. Μιὰ ταξιαρχία 700 μαχητῶν, ποὺ εἶχε διάταξη στὸ συγκρότημα Μάλι Μάδι. Σύνολο, 2.100 μαχητὲς καὶ μαχητρίες. Ὅλες αὐτὲς οἱ δυνάμεις διοικοῦνταν ἀπὸ τὸ Ἀρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας, σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῶν μαχῶν στὴ Βόρεια Πίνδο. Σ' αὐτὲς προστέθηκαν οἱ δυνάμεις τῶν ταξιαρχιῶν ποὺ ἐλίχθηκαν στίς 20 πρὸς 21-8-1948, ἀπὸ Ἀνατολικὸ Γράμμο στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι. Ὑπολογίζω τὸ σύνολό τους 6.500. Ἄρα, τὸ γενικὸ σύνολο τῶν δυνάμεων ποὺ συγκεντρώσαμε στίς 21-8-1948 στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι, δὲν ξεπερνοῦσε τίς 9.000.

— Πῶς ὀργανώσαμε τὴν παραπάνω συνολικὴ δυνάμη μας, καὶ ποιὰ διάταξη τῆς δώσαμε; Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας Μπέλα Βόντα, ἡ διάταξη ποὺ δώσαμε ἦταν ἡ ἀκόλουθη:

Μπέλα Βόντα ὡς Πισοδέρι μιὰ ταξιαρχία, μὲ διοικητὴ τὸν Ἡλία Παπαδημητρίου (Λιάκος). Ἀπὸ Βίγλα ὡς Πλατὺ τὴν 18 ταξιαρχία, μὲ διοικητὴ τὸν Παντελεῆ Βαϊνᾶ. Ἀπὸ Πλατὺ ὡς κύρια κορυφὴ Βίτσι καὶ ἀντίρρεια τοῦ Ρότο, τὴν 14 ταξιαρχία μὲ διοικητὴ τὸν Γιῶργο Γεωργιάδη. Στὸ συγκρότημα Μάλι Μάδι βάλαμε σὲ διάταξη, τὴν 16η ταξιαρχία μὲ διοικητὴ τὸν Δημήτρη Ζυγούρα (Παλαιολόγος), τὴν 105 ταξιαρχία μὲ διοικητὴ τὸν Ἡλία Ἀλευρᾶ, στὴν 108 ταξιαρχία μὲ διοικητὴ τὸν Γιῶργο Σο-

φιανό. Τὴν 107 ταξιαρχία τὴν κρατήσαμε ἐφεδρεία τῆς διοίκησης ὄλου τοῦ μετώπου, μὲ διοικητὴ τὸν Παῦλο Τομπουλιδῆ. Διοίκηση ὄλου τοῦ μετώπου ἦταν οἱ Δημήτρης Βλαντᾶς καὶ Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιος).

Ἡ ὅλη ἡ ἀναδιοργάνωση τοῦ συνόλου τῶν δυνάμεών μας καὶ ἡ διάταξή τους, τέλειωσε σὲ μιὰ βδομάδα. Δηλαδή, ἀπὸ τὶς 22 ὠς τὶς 26-8-1948. Αὐτὴ ἦταν πραγματικὰ μιὰ ὑπεράνθρωπη δουλειά. Τέλειωσε τόσο γρήγορα, γιατί παρὰ τὴν κούραση καὶ τὶς ἀπώλειες, οἱ περίπου 6.500 μαχητὲς καὶ μαχητρίες ποὺ ἐλίχθηκαν ἀπὸ τὸ Γράμμο στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι, αἰσθάνονταν δίκαια σὰν νικητὲς.

— Ποιὲς ἦταν οἱ ἀντίπαλες δυνάμεις ποὺ συγκεντρώθηκαν γύρω ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ Βίτσι καὶ ποὺ πῆραν μέρος στὴ μάχη, ἀπὸ τὶς 26 Αὐγούστου ὠς τὶς 13-9-1948.

Ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία διέθεσε τὶς ἀκόλουθες δυνάμεις τῆς: Τὴν 15η μεραρχία, μὲ τὶς 46, 63, 73 ταξιαρχίες τῆς. Τὴ 2η μεραρχία, μὲ τὶς 21 καὶ 22 ταξιαρχίες τῆς. Τὴν 53 ταξιαρχία, τῆς 1ης μεραρχίας. Τὴν 33 ἀνεξάρτητη ταξιαρχία, ποὺ φρουροῦσε τὴν πόλη Φλώρινα. Τὴν 3 ὄρεινὴ ταξιαρχία, ποὺ ἦταν ἐφεδρεία τῆς διοίκησης τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Αὐτὴ διοίκησε τὴν ἐκστρατεία στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι. Διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἦταν ὁ ἀντιστράτηγος Κώστας Καλογερόπουλος.

Ἔτσι, στὴν ἐπίθεση πῆραν μέρος 8 ταξιαρχίες, ποὺ εἶχαν 24 τάγματα. Τὸ σύνολο τῶν δυνάμεων τῶν 24 ταγμάτων, τῶν μονάδων πυροβολικοῦ, διαβιβάσεων, ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας, μεταφορῶν, ἐπιτελειῶν καὶ ἄλλων βοηθητικῶν σχηματισμῶν, ἀεροπορίας κλπ., δὲν θὰ ξεπερνοῦσε τὶς 25.000. Πυροβολικό, 7 πεδινὲς πυροβολαρχίες, 2 πυροβολαρχίες μέσων πυροβόλων. Σχεδὸν ὅλη τὴν ἀεροπορία, πολλὰ τάνκς.

Στὴν πορεία τῶν μαχῶν, ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία μετέφερε βιαστικὰ στὸν τομέα Καστοριάς τὴν 10η μεραρχία τῆς, ποὺ τὴν προόριζε γιὰ ἐκκαθαριστικὲς ἐπιχειρήσεις στὸ βουνίσιο συγκρότημα Μουργάνα, τῆς βορειοδυτικῆς Ἡπείρου. Ἔτσι ἔκανε τελικὰ αὐτὲς τὶς ἐκκαθαριστικὲς ἐπιχειρήσεις, μόνο μὲ τὶς 8η καὶ 9η μεραρχίες τῆς.

Η ΜΑΧΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΒΙΤΣΙ

Τὸ σχέδιο τῆς ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἦταν πάλι μιὰ φαντασιοπληξία. Λὲς καὶ τίποτα δὲν τῆς δίδαξαν οἱ μάχες στὴ Βόρεια Πίνδο, ἐπὶ 68 μέρες. Τρία παραδείγματα:

Ἡ ἐπίθεση τοῦ ἀντιπάλου μας στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας, Τοῦμπα, ὑψοδείχτης 2177 μέτρα καὶ Μπέλα Βόντα 1525 μέτρα, θὰ γίνονταν μὲ τὶς 33 καὶ 61 ταξιαρχίες του. Δὲν ἔγινε τέτοια ἐπίθεση, γιατί ἐκ τῶν ὑστέρων κατάλαβε ἡ ἀντίπαλή μας ἡγεσία, ὅτι ἦταν ἀνεπαρκῆς δύναμη οἱ παραπάνω δυὸ ταξιαρχίες.

Ἡ ἐπίθεση τοῦ ἀντιπάλου μας στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας, ἀπὸ κύρια κορυφή τοῦ Βίτσι, ὑποδείχτης 2.128 μέτρα-Γκολίνα 1822-Κούλ 1621-Πλατὸ 1729, θὰ γίνονταν ἀπὸ τὴν 53 ταξιαρχία τῆς 1ης μεραρχίας. Μετὰ ὅμως σκέφτηκε ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία ὅτι μιὰ ταξιαρχία ἦταν ἀνεπαρκῆς δύναμη καὶ διέθεσαν σ' αὐτὸ τὸν τομέα καὶ τὴν 61 ταξιαρχία τῆς 15ης μεραρχίας.

Στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας, συγκρότημα Μάλι Μάδι, τὸ ἀρχικὸ σχέδιο πρόβλεπε διάθεση τῶν 46 καὶ 73 ταξιαρχιῶν τῆς 15ης μεραρχίας. Μετὰ κατάλαβε ἡ ἀντίπαλη ἡγεσία ὅλου τοῦ μετώπου, ὅτι δυὸ ταξιαρχίες ἦταν ἀνεπαρκῆς δύναμη καὶ πρόσθεσαν τὶς 21 καὶ 22 ταξιαρχίες τῆς 2ης μεραρχίας, πού βιαστικὰ τὶς μετέφεραν ἀπὸ τὸ Γράμμο. Διέθεσαν καὶ τὴν 3η ὄρεινὴ ταξιαρχία πού ἦταν ἐφεδρεία τοῦ διοικητῆ τοῦ μετώπου, ἀντιστρατήγου Κώστα Καλογερόπουλου.

Εἶναι εὐκόλο νὰ καταλάβει κι ἓνας πὺ δὲν ἔχει στρατιωτικὲς γνώσεις καὶ πείρα, ὅτι ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ σχέδιο τοῦ ἀντιπάλου μας δὲν ἔμειναν παρὰ κάτι ψίχουλα.

Τὸ χειρότερο ἦταν ὅτι, ἡ ἀντίπαλή μας ἡγεσία τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πὺ διεύθυνε τὴν ἐπίθεση, ἔβαλε σὲ διάταξη τὶς ταξιαρχίες τῆς ὅπως φτιάχνει κανεὶς τὴ ρούσικη σαλάτα. Στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας διέθεσε τὴν 61 ταξιαρχία πὺ ἦταν τῆς 15ης μεραρχίας, καὶ τὶς ἄλλες δυὸ ταξιαρχίες τῆς (46 καὶ 73) τὶς διέθεσε στὸ ἄκρο δεξιὸ τοῦ μετώπου μας. Ἔτσι, διασπάστηκε ἡ ὀργανωτικὴ σύνθεση τῆς 15ης μεραρχίας.

Στὸ ἄκρο δεξιὸ τοῦ μετώπου μας διέθεσε καὶ τὶς 21, 22 ταξιαρχίες τῆς 2ης μεραρχίας. Ἄρα, σ' ἓναν τομέα τοῦ μετώπου ὑπῆρχαν δυὸ διοικήσεις μεραρχιῶν, τῆς 15ης καὶ τῆς 2ης. Ὁ συντονισμὸς τῆς δράσης τους ἦταν προβληματικὸς, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε ἀδύνατος. Καὶ ὅταν στὸν ἴδιο τομέα διατέθηκε καὶ ἡ 3η ὄρεινὴ ταξιαρχία, πὺ ἦταν ἐφεδρεία τοῦ διοικητῆ ὅλου τοῦ μετώπου, στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι, ὑποθέτω βέσιμα ὅτι αὐτὸς τὴν διοικοῦσε. Ἔτσι, σ' ἓναν τομέα τοῦ μετώπου, διεύθυναν στὴ μάχη τρεῖς διοικήσεις καὶ οἱ διοικήσεις πέντε ταξιαρχιῶν. Ἄρα, ἀδύνατος συντονισμὸς τῆς δράσης τους.

Τὸ πιὸ καταπληχτικὸ εἶναι ὅτι, σύμφωνα μὲ καταγγελίες τοῦ διοικητῆ τῆς 2ης μεραρχίας Νικόλαου Παπανικολάου, «τὰ πάντα διεύθυνε προσωπικὰ ἡ διοίκηση τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἀπευθυνόμενὴ ἀπὸ τηλεφώνου ἀπ' εὐθείας στὶς διοικήσεις ταγμάτων, λόχων, ἀκόμη καὶ κατωτέρων κλιμακίων». (ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ ὑποστρατήγου Θεωμᾶ Πεντζόπουλου, «1941-1950-τραγικὴ πορεία», σελίδα 184). Ἔτσι ὁ ἀντίπαλός μας διοικητὴς ὅλου τοῦ μετώπου του, ἀντιστράτηγος Κώστας Καλογερόπουλος, μεταβλήθηκε στὴ μάχη σὲ διοικητὴ διμοιρίας.

Ἐμεῖς, οἱ κατὰ τοὺς ἀντιπάλους μας συμμορίτες, εἴχαμε μόνο δυὸ κρί-

κους διοίκησης στη μάχη. Ἡ διμελής διοίκηση τοῦ μετώπου καθοδηγοῦσε ἄμεσα καὶ τίς ἑπτὰ ταξιαρχίες μας.

— Πῶς ἔγινε ἡ ἐπίθεση τοῦ ἀντιπάλου μας, σ' ὄλο τὸ μέτωπο τοῦ χώρου τοῦ Βίτσι;

Π ρ ῶ τ ο. Στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας, Τούμπα-Μπέλα Βόντα, δὲν ἔκαμε ἐπίθεση, γιατί κατάλαβε ὅτι ἦταν ἀνεκαρπεῖς οἱ δυνάμεις ποὺ διέθετε σ' αὐτὸ τὸ μέτωπο. Γιὰ ν' ἀποτρέψει δική μας πιθανή ἐπίθεση πρὸς Φλώρινα, διέθεσε τὴν 33 ταξιαρχία.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο. Στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας, ἡ ἐπίθεση τοῦ ἀντιπάλου μας εἶχε δυὸ κατευθύνσεις: Τῆς 53 ταξιαρχίας πρὸς κύρια κορυφή Βίτσι, ὑποδείχτης 2128 μέτρα, ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ σκληρὸ ἀγώνα κατέλαβε μόνον τὰ δευτερεύοντα ὑψώματα Γκολίνα-Πετροκοπάνα. Τῆς 61 ταξιαρχίας πρὸς Πλατὺ, ὑποδείχτης 1759 μέτρα καὶ πρὸς Κούλα 1621, ἀλλὰ τὸ μόνον ποὺ κατάφερε ἦταν νὰ καταλάβει τὰ Κουκουλθούρια, ὑποδείχτης 1594. Ἔτσι σταμάτησε τὴν ἐπίθεση στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας καὶ οἱ δυὸ ταξιαρχίες του μπῆκαν σὲ ἄμυνα. Σημειῶνω ὅτι ἡ ἐπίθεση κατὰ τοῦ κέντρου τοῦ μετώπου μας, ἄρχισε στίς 26-8-1948.

Ἡ ἐπίθεση τοῦ ἀντιπάλου μας στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας, εἶχε κατὰ κύριον λόγον παραπλανητικὸ χαρακτῆρα, μὲ σκοπὸ νὰ στείλουμε κι ἄλλες δυνάμεις μας πρὸς τὰ κεῖ, γιὰ νὰ διευκολυνθεῖ τὸ κύριον χτύπημά του στὸ Μάλι Μάδι. Ὁ Γούσιας πρότεινε νὰ στείλουμε στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας ἀκόμη μιὰ ταξιαρχία, ποὺ θὰ παίρναμε ἀπὸ τὸ Μάλι Μάδι. Ἀπόρριψα κατηγορηματικὰ αὐτὴ τὴν πρόταση. Προκλήθηκε συζήτηση σὲ σύσκεψη τῶν Ζαχαριάδη-Μπαρτζιώτα-Βλαντᾶ-Γούσια. Εὐτυχῶς, ἔπεισα τὸν Ζαχαριάδη ὅτι ἦταν ὀλοκληρωτικὰ λαθεμένη ἡ πρόταση τοῦ Γούσια. Ἀπόδειξα ὅτι ἡ κύρια προσπάθεια τοῦ ἀντιπάλου μας θὰ γίνονταν στὸ Μάλι Μάδι, γιατί ὅταν θὰ τὸ καταλάμβανε θὰ ἔκανε ἀδύνατον ἕλιγμό μας στὸ Γράμμο, στὴν περίπτωση ποὺ θὰ ἦταν ἀδύνατη ἡ παραμονή μας στὸν ἄκρο τοῦ Βίτσι. Ἡ πράξις μὲ δικαίωσε. Πάντα, γιὰ νὰ καταλήξω σὲ μιὰ ἀπόφαση, ἔπαιρνα τὴ θέση τοῦ ἀντιπάλου. Δηλαδή, ἂν θὰ ἤμουν στὴ θέση του, τί θὰ ἔκανα; Νομίζω ὅτι αὐτὴ ἡ σκέψις εἶναι σωστὴ, χωρὶς νὰ εἶναι τὸ μοναδικὸ κριτήριον γιὰ νὰ πάρουμε μιὰ σωστὴ ἀπόφαση.

Τ ρ ῖ τ ο. Ἡ ἐπίθεση στὸ ἄκρο δεξιὸ τοῦ μετώπου μας, Μάλι Μάδι, ἄρχισε στίς 30-8-1948. Σὲ ὄλη τὴ διάρκεια τῆς μάχης, ἀπὸ 30 Αὐγούστου ὡς 13 Σεπτέμβρη, πῆραν μέρος στὴ μάχη 4 ταξιαρχίες. Οἱ 45 καὶ 73 τῆς 15ης μεραρχίας. Ἡ 22 τῆς 2ης μεραρχίας. Ἡ 3η ὀρεινὴ, ποὺ ἦταν ἐφεδρεία τοῦ ἀντίπαλου μας διοικητῆ τοῦ μετώπου, ἀντιστρατήγου Κώστα Καλογερόπουλου. Τί κατάφεραν οἱ 4 ταξιαρχίες, ποὺ εἶχαν ν' ἀντιπαλέψουν τρεῖς ταξιαρχίες μας; Σημειῶνω ὅτι στὸ Μάλι Μάδι διέθεσε ὁ ἀντίπαλος, ἀπὸ 30 Αὐγούστου ὡς 13 Σεπτέμβρη, τὸ σύνολο τοῦ πυροβολικοῦ ποὺ διέθετε σὲ ὄλο

τὸ μέτωπο τοῦ Βίτσι καὶ σχεδὸν τὸ σύνολο τῆς ἀντίπαλῆς μας ἀεροπορίας καὶ πολλὰ τάνκς.

Ἡ πρώτη κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσης ἦταν τὸ ἀντέρεισμα Ἅγιος Θανάσης-Κουκουβίτσена-Φραγκοβίτσα, πρὸς ὑποδείχτη 1655. Ἡ δευτέρα κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσης ἦταν τὸ ἀντέρεισμα Γκράδετς-Ὀρλοβο, πρὸς ὑποδείχτη 1713, καὶ τὸ ἀντέρεισμα Πόρτας ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Γάβρου, πρὸς ὑποδείχτη 1766.

Τί κατάφερε ὁ ἀντίπαλος; Σ χ ε δ ὀ ν τ ῖ π ο τ α. Ἀπὸ τὶς 30 Αὐγούστου ὠς τὶς 2 Σεπτέμβρη, οἱ 45 καὶ 73 ταξιαρχίες τοῦ ἀντιπάλου ἔπαθαν σοβαρῆς ἀπώλειες καὶ μπῆκε ζήτημα ἀντικατάστασής τους, γι' ἀνασυγκρότηση καὶ ἀνάπαυση.

Στὶς 2 τοῦ Σεπτέμβρη μπῆκε στὴ μάχη ἡ 22 ἀντίπαλή μας ταξιαρχία, ἀπὸ Οἰνόη-Φαλτσάτα πρὸς Ἅγιο Θανάση-Κουκουβίτσена-ὑποδείχτης 1655, «καθόσο ἡ 45 ταξιαρχία κρίθηκε ὄχι ἀξιόμαχη γιὰ τὴν συνέχιση προσπαθειῶν...». (Ζαφειρόπουλος, ἀπὸ τὸ γνωστὸ μας βιβλίον του, σελίδα 450). Τὴν ἴδια μέρα μπῆκε στὴ μάχη καὶ ἡ 3η ὄρεινὴ ταξιαρχία. Ἄρα, σὲ 4 μέρες μαχῶν, ὁ Καλογερόπουλος ἔριξε στὴ μάχη καὶ τὴν ἐφεδρεία του.

Στὶς 5 τοῦ Σεπτέμβρη, ἡ 73 ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ὕψωμα Ραμπατίνα, ἡ 3η ὄρεινὴ ταξιαρχία τὸ ὕψωμα Πόρτα.

Στὶς 7 τοῦ Σεπτέμβρη, «ἡ 73 ταξιαρχία συγκεντρώθηκε στὴν περιοχὴ Ἀλιάκμονα πρὸς ἀνασυγκρότηση...». (Ζαφειρόπουλος, στὸ ἴδιον, σελίδα 452). Τὴν ἀντικατέστησε ἡ 22 ταξιαρχία τῆς 2ας μεραρχίας καὶ ἕνα τάγμα τῆς 10ης μεραρχίας. Ἔτσι, οἱ 45 καὶ 73 ταξιαρχίες τῆς 15ης μεραρχίας, τέθηκαν οὐσιαστικὰ ἐκτὸς μάχης.

Στὶς 12 πρὸς 13 Σεπτέμβρη, ἀνατράπηκαν οἱ 3η ὄρεινὴ καὶ 173η ταξιαρχίες. Ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία φοβήθηκε κατάρρευση τοῦ μετώπου τους στὸ Βίτσι καὶ ἔτσι μετέφερε βιαστικὰ ἀπὸ τὴν Ἡπειρο τὴ 10η μεραρχία της, ποὺ προορίζονταν γιὰ ἐκκαθαριστικὲς ἐπιχειρήσεις στὴ Μουργκάνα.

— Οἱ Βλαντᾶς-Γούσιας, σὰν διοίκηση τοῦ μετώπου μας στὸ χῶρον τοῦ Βίτσι, παρακολουθοῦσαν ἄγρυπνα τὴν πορεία τῶν μαχῶν στὸ ἄκρον δεξιὸν μας, στὸ συγκρότημα Μάλι Μάδι. Ἀπορρίψαμε ὄλες τὶς ἐκκλήσεις γιὰ ἐνίσχυση τῶν μαχομένων μὲ τὴν 107 ταξιαρχία μας ποὺ ἦταν ἐφεδρεία μας, εἴτε μὲ ἀπόσπαση δυνάμεών μας ἀπὸ τὸ ἄκρον ἀριστερὸν καὶ ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας.

Στὶς 7 τοῦ Σεπτέμβρη διαπιστώσαμε κάμψη τῆς ἐπιθετικῆς προσπάθειας τοῦ ἀντιπάλου μας, στὸ συγκρότημα Μάλι Μάδι. Στὶς 8 τοῦ Σεπτέμβρη ὀργανώσαμε μιὰ σύσκεψη στὸ χωριὸ Κρυσταλλοπηγή, γιὰ ν' ἀναλυθεῖ ἡ διαταγὴ τῆς δικῆς μας ἀντεπίθεσης. Πῆραν μέρος: Βλαντᾶς-Γούσιας, διοίκηση τοῦ μετώπου μας. Οἱ διοικητὲς ταξιαρχιῶν 16 Παλαιολόγος,

105 Ἀλευράς, 108 Σοφιανός, 107 Τομπουλίδης. Οἱ ἐπιτελάρχες τῶν 4 ταξιαρχιῶν, οἱ διοικητὲς καὶ πολιτικοὶ ἐπίτροποι τῶν ταγμάτων τους.

Ἡ διαταγὴ ἀντεπίθεσής μας καθόριζε γενικὴ μετωπικὴ ἐπίθεση καὶ κυρίως πλευρική. Ἡ ἐφεδρεία μας 107 ταξιαρχία, διείσδυσε στὰ μετόπισθεν τῆς ἐχθρικής διάταξης, ἀπὸ τὴν κατεύθυνση Πολυάνεμου-Ἁγία Κυριακή-Δεντροχώρι, γιὰ καταστροφὴ τοῦ ἀντίπαλου πυροβολικοῦ στὴν Ἁγία Κυριακή-Δεντροχώρι, γιὰ καταστροφὴ τοῦ ἀντίπαλου πυροβολικοῦ στὴν Ἁγία Κυριακή, αἰχμαλωσία τῶν δυὸ ἀντίπαλων ταξιαρχιῶν ποὺ θ' ἀνατρέπαμε ἀπὸ τὸ συγκρότημα Μάλι Μάδι. Πρὸς τὸν ἴδιο σκοπὸ, ἐπίθεση δυὸ διλοχιῶν μας ἀπὸ Γιάματα, ὑποδείχτης 1228-Βούτσι, κι ἐνὸς τάγματός μας στὴν κατεύθυνση Μπούτσι 1766-Πόποβα Νίβα.

Τις δυὸ ταξιαρχίες τοῦ ἀντιπάλου τις ἀνατρέπαμε. Αὐτὲς πέταξαν τὸν ὄπλισμό τους καὶ ὄπλας ἔτρεχαν στὶς πλαγιὲς τοῦ Μάλι Μάδι, πρὸς Καστοριά. Δυστυχῶς, ἡ 107 ταξιαρχία μας μπλέχτηκε ἀνόητα σὲ μάχη στὸ Πολυάνεμο, καὶ δὲν ἐκπλήρωσε τὴν ἀποστολὴ της. Οἱ δυὸ διλοχίες σὺν τάγμα μας ἀπὸ τὰ Γιάματα, ἀσχολήθηκαν ἐπίσης ἀνόητα μὲ τὴν λαφυραγώγηση τῶν πραγμάτων ποὺ πετοῦσαν οἱ διαλυμένες καὶ πανικόβλητες ταξιαρχίες τοῦ ἀντιπάλου. Ἔτσι, ἀπόφυγαν τὴ μαζικὴ αἰχμαλωσία τους.

Ἡ μάχη στὸ συγκρότημα Μάλι Μάδι, τέλειωσε μὲ νίκη τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ. Αὐτὴ ἦταν μιὰ τ α χ τ ι κ ῆ ἦττα τοῦ ἀντίπαλου στρατοῦ. Ἐμεῖς δὲν μπορέσαμε νὰ ἐξελιξοῦμε τὴν ἐπίθεσή μας σὲ σ τ ρ α τ η γ ι κ ῆ ἀντεπίθεση, ἀπὸ ἔλλειψη ἐφεδρειῶν. Μὲ τις ταξιαρχίες, ποὺ εἶχαμε στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι καὶ ποὺ πολεμοῦσαν συνέχεια ἀπὸ τις 14 Ἰούνη ὡς τις 13 Σεπτέμβρη καὶ εἶχαν πάθει σοβαρὲς ἀπώλειες, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ περάσουμε σὲ σ τ ρ α τ η γ ι κ ῆ ἀντεπίθεση, στὸ ὑπίπεδο Κοζάνης. Τέτοια ἀπόπειρα μὲ τέτοιες δυνάμεις, θὰ κατέληγε σὲ συντριπτικὴ ἦττα μας.

Μιὰ ποὺ ἐμεῖς δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἐξελιξοῦμε τὴ μάχη σὲ σ τ ρ α τ η γ ι κ ῆ ἀντεπίθεση, ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία ἔβαλε τάξη στὶς διαλυμένες ταξιαρχίες της, ἔφερε στὴν Καστοριά τὴ 10ην μεραρχία της. Τί τάξη ἔβαλε; Ἀκόμη καὶ ὁ Ζαφειρόπουλος γράφει ὅτι ἔγιναν μαζικὲς συλλήψεις κυρίως φαντάρων, τὰ στρατοδικεῖα καταδίκασαν πολλοὺς σὲ θάνατο καὶ ντουφεκίστηκαν, ἔγιναν σοβαρὲς ἀλλαγὲς στὶς διοικήσεις τῶν ἀντίπαλων μονάδων, διορίστηκε ὁ Ἀλέξανδρος Παπάγος ἀρχιστράτηγος μὲ διχτατορικὲς ἐξουσίες. Διορίστηκε διοικητὴς τοῦ μετώπου γύρω ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ Βίτσι, ὁ διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Θρασύβουλος Τσακαλῶτος. (Φωτογραφία ὅταν μιῶ Νο 6).

Ὁ Τσακαλῶτος ἔβαλε σὲ διάταξη γύρω ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ Βίτσι τρεῖς μεραρχίες. Στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας Τούμπα-Μπέλα Βόντα τὴν 2η μεραρχία. Στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας τὴν 15η μεραρχία. Στὸ ἄκρο δεξιὸ τοῦ μετώπου μας συγκρότημα Μάλι Μάδι τὴν 10η μεραρχία.

Μετά, όλη αυτή τή διάταξη, τριών μεραρχιών που είχαν αναδιοργανωθεί και συμπληρωθεί τὰ κενά τους από νεοσύλλεκτους τών κέντρων εκπαίδευσης, άρχισε επίθεση από 10 ως 17 Όχτώβρη. Η επίθεση τέλειωσε με πλήρη άποτυχία. Μόνο εξαιτίας έλλειψης στοιχειώδους επαγρύπνησης του τμήματός μας που κατείχε τήν κύρια κορυφή του Βίτσι, ύποδείχτης 2128, τὸ κατέλαβαν δυὸ μοίρες (τάγματα) όρεινών καταδρομῶν.

Μετά από τήν παραπάνω άποτυχία του αντίπαλου, δὲν ξανάκανε επίθεση στο χῶρο του Βίτσι. Αὐτὴ ἦταν σωστὴ ἀπόφασή του. Μὲ τρεῖς μεραρχίες επίθεση, ἀναπόφευκτα θὰ εἶχε άποτυχία και πιθανὸν με βαρειές συνέπειες και γιὰ τὶς τρεῖς. Νὰ διαθέσει κι άλλες μεραρχίες γιὰ νὰ μᾶς συντρίψει στο χῶρο του Βίτσι, αὐτὸ ἦταν ἀσύμφορο κι ἐπιζήμιο. Ἐμεῖς ξανά θὰ ἐλισσόμασταν στη Βόρεια Πίνδο. Ἐκεῖ θὰ ἤμασταν πιὸ ἐπικίνδυνοι γιὰ τὸν αντίπαλο. Τὸ πρόβλημα ἦταν γιὰ τήν αντίπαλή μας στρατιωτικοπολιτικὴ ἡγεσία, ἡ ὀλόπλευρη προετοιμασία του στρατού της γιὰ τελικὴ και νικηφόρα πιά μάχη στὰ 1949. Αὐτὸ ἔκανε και πολὺ σωστά.

Στὸ χῶρο του Βίτσι διαμορφώθηκε ἕνας συσχετισμὸς δυνάμεων τῶν δυὸ ἀντιπάλων, που κανένας ἀπὸ τοὺς δυὸ δὲν μπορούσε νὰ περάσει σὲ στρατηγικὴ ἀντεπίθεση, μὰ οὔτε σὲ ταχτικὴ ἀντεπίθεση. Μιὰ τέτοια κατάσταση σχετικῆς ἀδράνειας, μόνο τὸν αντίπαλό μας ἐξυπρέτησε.

— Μετά τήν ταχτικὴ ἤττα του ἀντιπάλου μας στο χῶρο του Βίτσι, πρότεινα στο Γενικὸ Ἄρχηγεῖο (Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-Βλαντάς-Βοντίτσιος), ν' ἀφήσουμε στο χῶρο του Βίτσι μόνο δυὸ ταξιαρχίες μας, και με τὶς άλλες πέντε ταξιαρχίες νὰ ἐλιχθοῦμε στη Βόρεια Πίνδο και νὰ τήν ἀνακατάβουμε. Μὲ σκοπὸ, νὰ μπλέξουμε τὸν αντίπαλο σὲ μάχη ὑπὸ δυσμενεῖς γι' αὐτὸν καιρικὲς συνθήκες, σ' ἕνα ἔδαφος εὐνοικὸ γιὰ μᾶς. Ἐξαιτίας τῆς μεγάλης στρατηγικῆς σημασίας που εἶχε ἡ Βόρεια Πίνδος, ὁ αντίπαλος θὰ μπλέκονταν ὑποχρεωτικὰ σὲ μακρόχρονη μάχη, θὰ του στραπατσέρναμε σοβαρὰ τὶς προετοιμασίες του, γι' ἀποφασιστικὴ ἀναμέτρηση στὰ 1949, θὰ δίναμε αὐτὴ τὴ μάχη καλύτερα και με λιγότερες ἀπώλειες.

Οἱ Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-Βοντίτσιος, ἀπόρριψαν τήν πρότασή μου. Ὁ Ζαχαριάδης σφήνωσε στὰ κεφάλια τους, ὅτι γιὰ μᾶς θὰ ἦταν πολὺ καλὸ νὰ δώσουμε στὰ 1949 σὲ δυὸ μέτωπα τήν ἀποφασιστικὴ μάχη. Στὸ ἕνα μέτωπο, Βίτσι εἶτε Γράμμος, θὰ ἐξαντλούσαμε τήν επίθεση του ἀντιπάλου, στο ἄλλο μέτωπο θὰ περνούσαμε σὲ στρατηγικὴ ἀντεπίθεση. Γι' αὐτὸ, στηριζόμενοι στὶς δυνάμεις που διατηρούσαμε στο Γράμμο, οἱ τρεῖς ἀποφάσισαν ἀνακατάληψη μὲν ο τοῦ Γράμμου, ἀλλά κι αὐτὸ τὸ ἀνέβαλαν ὡς τὸ τέλος του Μάρτη 1949. Μάταια προσπάθησα νὰ τοὺς πείσω ὅτι, τὸ Βίτσι δὲν προσφέρεται γιὰ ἰδιόμορφο ταχτικὸ ἐπαναστατικὸ πόλεμο, ὅτι οἱ δυνάμεις μας εἶναι λίγες και εἶναι λάθος νὰ τὶς διχάσουμε σὲ δυὸ μέτωπα.

Βέβαια, ἡ σύγκρουσή μου με τοὺς Ζαχαριάδη-Μπαρτζιώτα-Βοντίτσιο,

έγινε σ' ένα δευτερευόν ζήτημα. Τò βασικό, μετά τήν τ α χ τ ι κ ή ήττα τοῦ ἀντιπάλου μας στό Μάλι Μάδι, πού μᾶς παρουσίαζε στό λαό σάν νικητές, ἦταν νά πάρουμε ἀπόφαση μέ βάση αὐτή τήν πλεονεχτικά π ο λ ι τ ι κ ή θέση μας, νά σταματήσουμε τόν ἐνοπλο ἀγώνα, σάν πράξι εἰρήνευσης τῆς χώρας μας, μιᾶ πού ἦταν πιά ἀδύνατο νά νικήσουμε. Ἔτσι, θά σώναμε τή ζωή κάμποσων χιλιάδων μαχητῶν μας πού τζάμπα σκοτώθηκαν, τή ζωή πολλῶν στελεχῶν μας δεσμοτῶν πού ντουφεκίστηκαν μετά τόν Σεπτέμβρη τοῦ 1948, θά δημιουργούσαμε στή χώρα μας ἕνα πολιτικό κλίμα πού θά διευκόλυνε γρήγορο πέρασμα σέ πολιτικές μορφές πάλης. Τò ὅτι δέν πήραμε αὐτή τή σωστή καί γενναία ἀπόφαση, αὐτό ἀποδείχνει ἡγετική ἀνικανότητά μας, πλήρη ἡγετική χρεοκοπία μας.

ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΤΤΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΒΙΤΣΙ

Ἄς δοῦμε τί γράφει ὁ ὑποστράτηγος σέ ἀποστρατεία Δημήτρης Ζαφειρόπουλος, στό γνωστό μας βιβλίό του, «ὁ ἀντισυμμοριακός ἀγώνας 1945-1949»:

«Κατά τή διάρκεια τῆς προσβολῆς, παρατηρήθηκε ἀδικοιολόγητη διαρροή ὀπλιτῶν τοῦ 508 τάγματος καί ἀργότερα καί τοῦ 509 τάγματος, πού καί τὰ δυό ὥρα 11,00' εἶχαν ἐγκαταλείψει ὁλόκληρο τὸ ὕψωμα Ραμπατίνα.

Ἡ διαρροή ἦταν χωρίς προηγούμενο καί ἡ κατάρρευση τῆς Ραμπατίνας ἐξελίχθηκε σάν πυροτέχνημα σ' ἐλάχιστο χρονικό διάστημα χωρίς ἰσχυρή πίεση τοῦ ἐχθροῦ, πού διαρκῶς ἀπασχολοῦνταν ἀπό τήν ἀεροπορία καί ἀπό τὰ πυρᾶ ὀχτῶ πεδινῶν πυροβόλων.

Χαρακτηριστική εἶναι ἡ ἀδράνεια καί ἡ παθητική στάση ὅλης τῆς διοίκησης τῆς ἱεραρχίας τῆς 22 ταξιαρχίας». (σελ. 452).

Ἡ διάλυση τῆς 22 ταξιαρχίας προέκυψε ἀπό τήν ἐξαφάνιση ἀπό τήν ψυχή τοῦ διοικητῆ τῆς ταξιαρχίας καί τῶν διοικητῶν τῶν ταγμάτων τῆς ἀπαιτούμενης θέλησης γιά τή διεύθυνση τῆς μάχης, καί ἀπό τήν ἀπροθυμία τῶν τμημάτων νά παραμείνουν στίς θέσεις τους, πού ἐπιφέρει ἀνυπακοή στρατευμάτων.

Ἦταν χαρακτηριστική ἡ ἠθική κατάπτωση τῶν δυό διοικητῶν ταγμάτων, κατά τήν ἄφιξή τους στήν περιοχὴ Βούτσι, πού συνοδεύονταν ἀπό ἄταχτους καί χωρίς συνοχή ὀμάδες ἀπὸ ἀξιωματικούς καί ὀπλίτες, 70 ὀ ἕνας, 120 ὀ ἄλλος.

Καμιά ἀποφασιστικότητα δέν ὑπῆρχε σ' αὐτὰ τὰ ὑπολείμματα καί οἱ πάντες κατέχονταν ἀπὸ ἀτολμία, διότι ὅταν ἔφθασε ἐπιτόπου ὁ διοικητῆς τῆς μεραρχίας καί διέταξε ἀνακατάληψη τοῦ ὕψωματος 1600, πού μόλις εἶχε καταλάβει ὁ ἐχθρός, γιά τήν κάλυψη τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς 3ης

ὄρεινῆς ταξιαρχίας, καμιά προθυμία δὲν ἔδειξαν, ἀλλὰ ἀπλὰ σημείωσαν μόνο μιὰ ἀπλὴ κίνηση καὶ ἀμέσως ἐπέστρεψαν ἐκεῖ πού εἶχαν ξεκινήσει.

Ἔτσι, ὀλόκληρη ἡ ἱεραρχία τῆς διοίκησης τῆς 22 ταξιαρχίας, ἔγινε ὑπαίτιος τῆς διάλυσης τῶν τμημάτων της καὶ τοῦ καταπλημμυρισμοῦ τῆς Καστοριάς μὲ πανικόβλητους φυγάδες. Καὶ ἔπρεπε νὰ βγοῦν συνεργεῖα ἀπὸ τὰ μετόπισθεν τῆς Καστοριάς, γιὰ νὰ περισυλλέξουν τὰ ράκη ἀπὸ ἄποψη ἠθικοῦ καὶ νὰ λειτουργήσουν στρατοδικεῖα, μόνο κατὰ τῶν ὀπλιτῶν, γιὰ ἐπιβολὴ κυρώσεων πρὸς παραδειγματισμό». (στο ἴδιο, σελ. 453). Βέβαια, τὰ ἴδια ἔπαθε καὶ ἡ 3η ὄρεινὴ ταξιαρχία. (Φωτογραφία μου μὲ ἐλνάρ Νο 7).

Σωστὰ ὁ Ζαφειρόπουλος διαπιστώνει τὴ βασικὴ αἰτία τῆς τ α χ τ ι κ ῆ ς ἤττας τους. Αὐτὴ ὀφείλονταν «στὴν κατάπτωση τοῦ ἠθικοῦ, πού ὀφείλονταν στὴ σωματικὴ κούραση τοῦ στρατιώτη καὶ στὴν ψυχικὴ κατάπληξη πού ὑπέστη στο Βίτσι, ἀπὸ τὴ διαπίστωση ὅτι ὁ συμμοριτισμὸς ὑπῆρχε σὲ πλήρη δράση καὶ ἀκμὴ, σὲ ἀντίθεση πρὸς ὅ,τι τοῦ εἶπαν μετὰ τὴν πτώση τοῦ Γράμμου καὶ πού ἔγινε πιστευτό, ὅτι δηλαδὴ ὁ συμμοριτισμὸς δὲν ὑπῆρχε πιά. Ἔπαψε πιά ὁ στρατιώτης νὰ ἔχει ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του, στὰ ὄπλα του, στοὺς συναδέλφους του, πρὸς τὸν ἡγήτορά του, καὶ κυριαρχοῦνταν ἀπὸ δυσπιστία πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ πρὸς ὄλους». (στο ἴδιο, σελ. 456).

Σημειώνει πὼς τὸ ἴδιο φαινόμενο ὑπῆρχε καὶ στὰ στελέχη. «Τῆς ἐξαφάνισης ἀπὸ τὴν ψυχὴ ὀρισμένων διοικητῶν ταξιαρχιῶν καὶ ταγμάτων τῆς ἀπαιτούμενης θέλησης γιὰ τὴν διεύθυνση τοῦ ἀγώνα καὶ τῆς ἐπιβολῆς τῆς θέλησῆς τους κατὰ τὴν διεξαγωγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων». (στο ἴδιο, σελ. 457).

«Δὲν εἶναι ἄμοιρος καὶ ὁ συμμαχικὸς στρατιωτικὸς παράγοντας, γιὰ τὴν τέτοια δυσμενὴ ἐξέλιξη τῶν ἐπιχειρήσεων Γράμμου-Βίτσι, ἐξαιτίας τῆς ἀνάμιξής του κατὰ τὴ σύλληψη τῶν σχεδίων καὶ τῆς ἐπέμβασῆς του κατὰ τὴ διεξαγωγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων». (στο ἴδιο, σελ. 457).

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΗΤΤΑΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ

Ἄλλα τὰ παραπάνω εἶναι σωστά, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀρκετά, γιὰ νὰ καταλάβει κανεὶς γιατί ἔπαθε ὁ ἀντίπαλός μας στρατός μιὰ τ α χ τ ι κ ῆ ἤττα στο χῶρο τοῦ Βίτσι.

Τὸ πρῶτο πού πρέπει νὰ σημειώσουμε εἶναι ὅτι, ἡ ἀ ν τ ῖ π α λ ῆ μ α ς στρατιωτικὴ ἡγεσία ἔπεσε θύμα τῆς ἐξ ἀπάτησης πού ἔκανε τῶν φαντάρων καὶ τῶν στελεχῶν. Ἐπὶ πολὺ χρονικὸ διάστημα καὶ πρὶν ν' ἀρχίσει τὴν μεγάλη ἐκστρατεία της στὴ Βόρεια Πίνδο, εἶχε κάνει κανονικὴ πλύση ἐγκεφάλων τῶν φαντάρων καὶ τῶν στελεχῶν. Καθημερινὰ προπαγάνδιζε ὅτι δὲν πρόκειται ν' ἀντιμετωπίσουν ἓνα στρατό, ἀλλὰ ἓνα μάζωμα δειλῶν ληστῶν. Μὲ τὸν μοντέρνο ἀμερικάνικο

όπλισμό και την άφθονία πυρομαχικών και άλλων υλικών, οί ληστοσυμμοριτες θά διαλύονταν σάν σκόνη σέ λίγες ώρες.

Τό ότι ή ίδια ή ανώτατη στρατιωτική ήγεσία έπυσε θύμα αὐτῆς τῆς πλύσης έγκεφάλων, φαίνεται και από τό στρατηγικό σχέδιο τῆς έκστρατείας της στή Βόρεια Πίνδο, τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1948. Αὐτό καθόριζε συνάντηση σέ 24 ώρες στήν πιό ψηλή κορυφή τοῦ Γράμμου τῶν 8ης και 15ης μεραρχιῶν τους, πού ή πρώτη θά ξεκινούσε έξω από τήν Κόνιτσα και ή άλλη από τό Νεστόρι. Κυρίως οί φαντάροι πίστεπαν ότι θά τέλειωναν τό πολὺ σέ μιὰ βδομάδα, θά έπαιρναν άπολυτήρια και θά πήγαιναν στά σπίτια τους.

Στήν πράξη πολέμησαν πολὺ σκληρά επί 68 μέρες στή Βόρεια Πίνδο, εἶχαν πολλές άπώλειες. Ὁ ΔΣΕ δέν νικήθηκε, αλλά έλίχθηκε στοῦ χῶρο τοῦ Βίτσι. Τό «άντε άκόμα μιὰ φορά και τελειώνουμε», δέν γίνονταν πιὰ πιστευτὸ οὔτε από τοὺς φαντάρους, οὔτε από τοὺς άξιωματικούς, και ιδιαίτερα από τοὺς διμοιρίτες, τοὺς λοχαγούς και ταγματάρχες. Νά γιατί τό έβαλαν στά πόδια, μετά από σχετικά λίγες μέρες σκληρῶν μαχῶν στοῦ χῶρο τοῦ Βίτσι.

Μιὰ άλλη βασική αίτία πού προκάλεσε τήν τ α χ τ ι κ ῆ ήττα τοῦ αντιπάλου μας στοῦ χῶρο τοῦ Βίτσι, ήταν ή ανεπάρκεια έμψυχων δυνάμεων πού διέθεσε γι' αὐτῆ τῆ μάχη, και τό άπερίγραπτο άνακάτωμα στήν διάταξη τῶν ταξιαρχιῶν πού πήραν μέρος στή μάχη. Ἐν θά διέθεταν τήν 10η μεραρχία τους, πού τήν έφεραν κατόπιν έορτῆς στήν Καστοριά και τήν διέθεταν όλόκληρη σ' έπίθεση κατάληψης τοῦ συγκροτήματος Μάλι Μάδι, και πίσω της έφεδρεία δυὸ ταξιαρχίες, θά τό καταλάμβανε, θά έκανε σχεδόν άδύνατο έλιγμό μας από Βίτσι στοῦ Γράμμο. Μὲ τις λίγες σχετικά δυνάμεις πού διέθεσαν, κατέλαβαν τό Μάλι Μάδι εκτός τὰ δυὸ βασικά ὑψώματά του. Ἐν θά διέθεταν τις δυνάμεις πού ανέφεραν και μπορούσαν νά τις διαθέσουν, θά καταλάμβαναν και αὐτὰ τὰ ὑψώματα. Δέν έκανε αὐτό τό στοιχειώδικο ή αντίπαλή μας στρατιωτική ήγεσία, γιατί άβάσιμα πίστεψε ότι τὰ τμήματα τοῦ ΔΣΕ πού επί 68 μέρες πολέμησαν στή Βόρεια Πίνδο δέν ήταν πιὰ άξιόμαχα. Αὐτῆ ή ήγεσία, ποτε δέν κατάλαβε τί θά πεί έπαναστατικός πόλεμος, όταν αὐτὸς διευθύνεται από μιὰ κάπως ίκανή ήγεσία. Δέν ήθελε νά καταλάβει ότι, ὁ οὐσιαστικός νικητῆς στή μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου, ήταν ὁ ΔΣΕ, ότι άκριβῶς γι' αὐτό θά είχε ὑψηλὸ ήθικό.

Σχετικά μὲ τό άνακάτωμα στή διάταξη τῶν αντίπαλων δυνάμεων γύρω από τό χῶρο τοῦ Βίτσι γιά έπίθεση, έδωσα στοιχεῖα. Ἐποδείχτηκε άκόμα μιὰ φορά ότι, τό σπάσιμο τῶν ὀργανικῶν δεσμῶν τῶν μονάδων στή μάχη, έχει πάντα καταστροφικὲς συνέπειες.

Μιὰ άλλη αίτία πού προκάλεσε τήν τ α χ τ ι κ ῆ ήττα τοῦ αντιπάλου μας στοῦ χῶρο τοῦ Βίτσι, ήταν ή μετατροπή τοῦ διοικητῆ τοῦ Β' σώματος Στρατοῦ πού διέθυνε τῆ μάχη, αντιστρατήγου Κώστα Καλογερόπουλου,

σὲ ταξίαρχο, ταγματάρχη, λοχαγό, ἀκόμα καὶ διμοιρίτη. Αὐτὸ τὸν ἐξωφρενισμό, δὲν τὸν κάνει οὔτε ἓνα σχολιαρόπαιδο. Ἄδύνατο νὰ διευθύνει ὁποιοδήποτε σωστὰ μιὰ μάχη, μὲ τέτοιο τρόπο.

Ξανατονίζω ὅτι, ὁ ρόλος τοῦ διοικητῆ ἰδιαίτερα σὲ μιὰ μεγάλη μάχη, εἶναι ἡ ἐξαντλητικὴ προπαρασκευὴ ὅλων τῶν μονάδων ποὺ διοικεῖ, ἡ ἐπεξεργασία ἑνὸς σωστοῦ σχεδίου διεξαγωγῆς τῆς μάχης ποὺ βασίζεται πρῶτα ἀπ' ὅλα στὴ σωστὴ ἐκτίμηση τοῦ ἀντιπάλου ποὺ ἔχει ν' ἀντιμετωπίσει καὶ νὰ νικήσει, ὁ σωστὸς ὑπολογισμὸς τῶν ἔμψυχων δυνάμεων καὶ ὑλικῶν μέσων ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ στρατηγικοῦ σχεδίου, ἢ κατὰ τὸ δυνατό σωστὴ ἐκτίμηση τοῦ πῶς θὰ δράσει ὁ ἀντίπαλος, ἡ ἀγρυπνὴ παρακολούθηση τῆς πορείας τῆς μάχης καὶ ἐπέμβαση μὲ τὴν ἐφεδρεία του ὅταν πραγματικὰ ὑπάρχει ἀνάγκη. Κατὰ τ' ἄλλα, τὰ παρακάτω κλιμάκια τῆς διοίκησης πρέπει νὰ ἔχουν πρωτοβουλία, αἴσθημα εὐθύνης, νὰ μένουν ἀπερίσπαστα στὴ διεύθυνση τῆς μάχης στὸν τομέα τους. Συνοπτικὰ, αὐτὸ θὰ πεῖ σωστὴ διεύθυνση τῆς μάχης, ἀπὸ τὴν ἀνώτατη διοίκηση ὡς τὸν τελευταῖο διμοιρίτη. Τίποτα ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔκανε ἡ ἀντίπαλή μας διοίκηση, στὴ μάχη στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι. Γι' αὐτὸ ἔπαθε μιὰ βαρεῖα τ α χ τ ι κ ῆ ἦττα. Ἄν θὰ εἶχαμε ἐφεδρεία, τότε θὰ πάθαινε καὶ σ τ ρ α τ η γ ι κ ῆ ἦττα, στὸ ὑψίπεδο Κοζάνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΔΣΕ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Πῶς ἔδρασε ὁ ΔΣΕ σὲ ἄλλες περιοχές, στὴ διάρκεια τῆς μεγάλης μάχης στὴ Βόρεια Πίνδο καὶ στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι; Ἐδῶ, μόνο συνοπτικά θὰ δώσω στοιχεῖα γιὰ τὴ δράση τοῦ ΔΣΕ σὲ ἄλλες περιοχές. Θὰ βγάλω μερικὰ γενικὰ συμπεράσματα.

Η ΔΡΑΣΗ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Ἡ ταξιαρχία σαμποτέρ, μὲ διοικητὴ τὸν Ἀντώνη Ἀγγελούλη (Βρατσάνος), ἀνέπτυξε ἀξιόλογη σαμποταριστικὴ δράση στὸ ὑπίπεδο Κοζάνης, καταστρέφοντας συγκοινωνίες τοῦ ἀντιπάλου, παρακωλύοντας σοβαρὰ τὴν μεταφορὰ ἐφοδιασμοῦ κι ἔμψυχων δυνάμεων τοῦ στὸ μέτωπο, προκαλοῦσε πτώση τοῦ ἠθικοῦ ἐκείνων ποὺ στέλνονταν στὸ μέτωπο πρὶν νὰ μποῦν στὴ μάχη.

Οἱ δύο ταξιαρχίες τοῦ Ἀρχηγείου Θεσσαλίας, ποὺ βρίσκονταν στὴν περιοχὴ τῆς Σαμαρίνας καὶ ἄλλα τμήματα του, διείσδυσαν πρὸς Χάσια-Ἀντιχάσια, χτύπησαν μικροφρουρὲς τοῦ ἀντιπάλου, ἔκαναν σημαντικὴ στρατολογία. Ἄλλα τμήματα τοῦ ἴδιου Ἀρχηγείου, χτύπησαν τὶς πόλεις Καλαμπάκα, Τρίκαλα, Τύρναβο, Λάρισα, Ἀγυιά, κεφαλοχώρια μέσα στὴν πεδιάδα, ἔκαναν στρατολογία νέων μαχητῶν. Ὅλη τὴν παραπάνω δράση διεύθυνε ὁ Κώστας Γυφτοδῆμος (Καραγιώργης).

Τμήματα τοῦ Ἀρχηγείου Ἡπείρου ἀνέπτυξαν σαμποταριστικὴ δράση, κυρίως στοὺς ἀμαξόδρομους Ἄρτας-Φιλιπιάδας-Ἰωαννίνων. Κατὰ τ' ἄλλα, δύο ταξιαρχίες μας παρέμειναν κολλημένες στὸ βουνίσιο συγκρότημα Μουργκάνα. Δὲν ξεκόλλησαν ἀπὸ κεῖ, οὔτε ὅταν μιὰ ταξιαρχία τῆς 8ης ἀντίπαλῆς μας μεραρχίας καὶ ἡ 36 ταξιαρχία τῆς 10ης μεραρχίας ποὺ βρίσκονταν στὴν περιοχὴ Μετσόβου, ἔφθασαν στὸ Δυτικὸ Γράμμο καὶ πῆραν μέρος στὶς μάχες. Στὴν Ἡπειρο εἶχαν μείνει δύο ταξιαρχίες τῆς 8ης μεραρχίας κι αὐτὲς σκορπισμένες. Διοικητὴς τοῦ ΔΣΕ στὴν Ἡπειρο, ἦταν ὁ Κώστας Κολιγιάννης.

Στὴν περιοχὴ Κεντρικῆς Μακεδονίας, οἱ δυνάμεις τοῦ ΔΣΕ ἔλαμψαν μὲ τὴν ἀπουσία τους, σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς μεγάλης μάχης στὴ Βόρεια

Πίνδο καί στή συνέχειά της, στό χῶρο τοῦ Βίτσι. Μικροναρκοπόλεμος, μικροσυγκρούσεις χωρίς καμιὰ σημασία, μερικές βολές πυροβολικοῦ στοῦ «Καραγκιόζη τὸ γάμο». Διοικητὴς τοῦ Ἀρχηγείου Κεντρικῆς Μακεδονίας, ἦταν ὁ Γιώργος Ἐρυθριάδης (Πετρῆς). Παρόμοια ἦταν ἡ δράση τῶν δυνάμεων τοῦ Ἀρχηγείου Ἀνατολικῆς Μακεδονίας-Θράκης.

Στὴν περιοχή Ρούμελης ἀνέπτυξαν σοβαρὴ δράση τὰ τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ. Διοικητὴς τους ἦταν ὁ Γιάννης Ἀλεξάνδρου (Διαμαντῆς).

Στὴν Πελοπόννησο, τὰ τμήματα τοῦ ΔΣΕ ἀνέπτυξαν τὴν πιὸ ἀξιόλογη δράση, ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Στέφανου Γκιουζελῆ. Ὁ Ζαφειρόπουλος γράφει στό γνωστὸ μας βιβλίο του:

«Οἱ σοβαρότερες μάχες ποὺ ἐπέδρασαν σὲ δυσμενῆ ἐξέλιξη τῆς κατάστασης σὲ βάρος τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, ἦταν ἡ μάχη τῆς Βαρδώνας, ἡ μάχη τοῦ Βάγγου, ὅπου ἐξοντώθηκε δилоχία τοῦ 611 τάγματος πεζικοῦ, ἡ μάχη στὰ Τρόπαια, ὅπου ἐξοντώθηκε δилоχία τάγματος ἐθνοφρουρᾶς, ἡ μάχη τῆς Βαμβακοῦς, κ.λπ.» (σελ. 502).

«Ὁργανώθηκαν σαμποτάζ στὶς ὁδικὲς καὶ σιδηροδρομικὲς ἀρτηρίες, μὲ ἀποτέλεσμα τὴ συχνὴ διακοπὴ τῶν συγκοινωνιῶν. Ἐκτελέστηκαν μ' ἐπιτυχία ἐπιχειρήσεις, ποὺ μ' αὐτὲς ἔγιναν κύριοι μεγάλων περιοχῶν.

Ἔτσι, μὲ τὶς μάχες τῆς Παπαδοῦς καὶ Κρεσταίων καὶ μὲ τὴν κατάληψη τῆς Ἀνδρίτσαινας, ἐκυριάρχησαν στὴν περιοχή Ὀλυμπίας. Μὲ τὶς μάχες στὰ Καβάσιλα, Λεχαινά, Ἀνδραβίδα, περιόρισαν τὶς ἐθνικὲς δυνάμεις στὰ δυὸ κέντρα, τοῦ Πύργου καὶ Ἀμαλιάδας, τοῦ νομοῦ Ἡλείας. Μὲ τὴ μάχη τῆς Χαλανδρίτσας, ἐπικράτησαν στὴν Ἀχαΐα κι ἐπέκτειναν τὴ δράση τους ὡς τὰ πρόθυρα τῆς Πάτρας. Στὴν ὄρεινὴ Κορινθία, ἐξουδετέρωσαν ὀρισμένα σημεῖα στήριξης κι ἐπέκτειναν τὸν ἔλεγχό τους μέχρι Κορίνθου-Ἀργούς-Ναυπλίου. Ἐξασφάλισαν στὴ νότια Πελοπόννησο τὴν πρωτοβουλία, μετὰ τὶς ἐπιτυχίες τους στὴ βόρεια Πελοπόννησο καὶ τὶς μάχες τοῦ Μάλεβο καὶ τῆς Νεδούσης στὸν Ταῦγετο». (στο, ἴδιο σελ. 502).

Νὰ τί θὰ πεῖ ἐπαναστατικὸς πόλεμος, σωστὴ διεύθυνσή του. Στὶς διαπιστώσεις τοῦ Ζαφειρόπουλου, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ προσθέσω κι ἄλλα στοιχεῖα.

— Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μεγάλης μάχης στοῦ Βίτσι, ἔγινε ἡ τρίτη ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου μας γιὰ κατάληψη τοῦ ὄρειοῦ ὄγκου Μουργκάνα, τῆς βορειοδυτικῆς Ἠπείρου. Ἡ ἐπίθεση ἔγινε μὲ τὶς 74, 75, 76 ταξιαρχίες τῆς 8ης μεραρχίας, τὴν 35 ταξιαρχία τῆς 10ης μεραρχίας, 4 τάγματα ἐθνοφρουρᾶς, μιὰ ἴλη ἵπτικοῦ, χρησιμοποιήθηκαν 60 πυροβόλα.

Οἱ δυνάμεις τοῦ ΔΣΕ ἦταν 4 τάγματα. Αὐτὰ ἦταν ὀχυρωμένα στὴ Μουργκάνα, διέθεταν ὄρειβατικὰ πυροβόλα, βαρειοὺς ὄλμους, σαμποταριστικὸ ὕλικό, τὸν συνηθισμένο ἑλαφρὸ ὄπλισμό, ἀδιάκοπο ἀνεφοδιασμό.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου ἄρχισε στὶς 28 Αὐγούστου καὶ τέλειωσε στὶς 16-9-1948. Ἔγιναν σκληρὲς μάχες. Τελικὰ, τὰ τέσσερα τάγματά μας ἀναγκάστηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴ Μουργκάνα. Τὴ νύχτα τῆς 16 πρὸς 17-9-1948, ἐλίχθηκαν πρὸς Ζαγόρια, κι ἔφτασαν ἐκεῖ στὶς 19 Σεπτέμβρη καὶ ἀπὸ κεῖ στὸ Γράμμο. Ὁ ΔΣΕ ἔχασε τὴ βάση του στὴν Ἡπειρο. Μόνο ἓνα ἀπόσπασμά μας ἔμεινε στὴν περιοχὴ Σουλίου.

ΜΕΡΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἡ μεγάλη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο καὶ ἡ συνέχειά της στὸ Βίτσι, διάρκεσε τρεῖς μῆνες. Αὐτὸ ἦταν τὸ ἀνώτατο τῆς ἡρωικῆς δράσης τοῦ ΔΣΕ, σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Χάρη σ' αὐτὸ τὸν ἡρωισμό, δημιουργήσαμε δυὸ φορές κρίσιμη κατάσταση στὸν ἀντίπαλό μας.

Τὴν πρώτη φορά, μὲ τὸ σπάσιμο τῆς ἐπίθεσής του, ποὺ τὸν ἀνάγκασε νὰ ζητήσῃ διαπραγματεύσεις γι' ἀναζήτηση πολιτικῆς λύσης. Ἀνάφερα ὅτι οἱ Ζαχαριάδης-Βαφειάδης-Μπαρτζιώτας κλώτσησαν αὐτὴ τὴ δυνατότητα, σὲ ἄγνοια τῶν ὑπόλοιπων μελῶν τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου καὶ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ.

Τὴ δεύτερη φορά, μὲ τὴν τ α χ τ ι κ ῆ ἦττα ποὺ καταφέραμε στὸν ἀντίπαλο, στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι. Ἀπὸ ἀνυπαρξία ὁποιασδήποτε ἐφεδρείας μας, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ περάσουμε σὲ σ τ ρ α τ η γ ι κ ῆ ἀντεπίθεση στὸ ὑψίπεδο τῆς Κοζάνης, ποὺ θὰ τὸν ὑποχρέωνε νὰ ξαναζητήσῃ διαπραγματεύσεις γιὰ πολιτικὴ λύση, μιὰ ποὺ νίκη μας πρὸ πολλοῦ ἦταν ἀδύνατη. Στὴν ἔλλειψη στοιχειώδους σ τ ρ α τ η γ ι κ ῆς ἐφεδρείας, ἐκδηλώθηκε γιὰ ἄλλη μιὰ φορά ἡ καταστροφικὴ συνέπεια τῆς δεξιᾶς ὀππορτουניστικῆς γραμμῆς καὶ ταχτικῆς τῆς ἡγεσίας μας καὶ τοῦ τυχοδιωκτισμοῦ της στὴ διεύθυνση τοῦ πολέμου.

Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα καμιὰ δυνατότητα δὲν ὑπῆρχε πιά οὔτε γιὰ ἓνα συμφοριασμένο συμβιβασμὸ μας μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας. Καταφάνερα, ἡ τελικὴ στρατιωτικὴ ἦττα μας ἦταν ἀναπόφευχτη.

Μετὰ τὴν τ α χ τ ι κ ῆ ἦττα τοῦ ἀντιπάλου μας στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι, τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1948, τὸ μόνο σωστὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ κάνουμε ἦταν νὰ τραβήξουμε γρήγορα τὶς δυνάμεις ἀπὸ Πελοπόννησο — Ροῦμέλη — Θεσσαλία, ἀφήνοντας σὲ κάθε τέτοια περιοχὴ ἀπὸ 100 ὠς 200 ἐπίλεκτους μαχητὲς ποὺ μετὰ θὰ περνοῦσαν στὶς πόλεις γιὰ παράνομη π ο λ ι τ ι κ ῆ κομματικὴ δράση κι ἀναδιοργάνωση τῶν διαλυμένων κομματικῶν ὀργανώσεών μας, καὶ ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι νὰ συγκεντρώνονταν στὴ Βόρεια Πίνδο. Μόλις θὰ εἶχε τελειώσει αὐτὴ ἡ δουλειά, τὸ ἀργότερο ὠς τὸ τέλος τοῦ Δεκεμβρῆ 1948, νὰ δώσουμε ἀπὸ τὸ ραδιοσταθμὸ μας δήλωση ὅτι γιὰ χάρι τῆς εἰρή-

νευσης τῆς χώρας σταματᾶμε τὸν ἔνοπλο ἀγῶνα. Ἔτσι, θὰ σώζαμε τὴ ζωὴ κάμποσων χιλιάδων μαχητῶν μας, τῶν ἀγωνιστῶν δεσμοτῶν μας ποὺ μετέπειτα ντουφεκίστηκαν, θὰ περνούσαμε πιὸ εὐκόλα σὲ πολιτικὲς μορφὲς πάλης. Τό ὅτι δὲν πῆρε τέτοια ἀπόφαση ὁ τότε ἡγετικὸς πυρήνας τοῦ ΚΚΕ (Ζαχαριάδης, Μπαρτζιώτας, Βλαντᾶς, Γούσιος) σήμανε τὴν πλήρη πολιτικὴ χρεοκοπία τους, σὰν ἡγετῶν γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀνάφερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ ΓΙΑ ΤΕΛΙΚΗ ΜΑΧΗ

Ύπο τὴν ἐντύπωση τῆς ταχτικῆς ἡττας τοῦ ἀντιπάλου στὸ Μάλι Μάδι τοῦ Βίτσι, πὸ λαθεμένα παραφουσκώσαμε τὴ σημασία τῆς, διαπιστώσαμε πὸς μπορούσαμε νὰ νικήσουμε στὰ 1949. Τὴ νίκη τὴ συνδέσαμε μὲ παραπολλὰ ἄν, πὸ σχεδὸν ὄλα ἦταν ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἄν θὰ πολεμούσαμε πὸ ἀποφασιστικά, πὸ μαστορικά. Ἄν θὰ καταφέρναμε στὸν ἀντίπαλο τὶς πὸ βαρειές ἀπώλειες. Ἄν θὰ λύναμε τὸ πρόβλημα τῶν ἐφεδρειῶν μας, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς νικηφόρας πορείας τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα, κ.λπ. κ.λπ. Ἄς δοῦμε, σὲ συντομία, πὸς προπαρασκευάστηκαν τὰ δυὸ ἀντίπαλα στρατόπεδα, γι' ἀποφασιστικὴ τελικὴ ἀναμέτρηση τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949, πάλι στὴ Βόρεια Πίνδο. Τρία ἦταν τὰ πὸ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς προπαρασκευῆς τοῦ ἀντιπάλου: Ἐνταση τῆς τρομοκρατίας. Ἀντιμετώπιση ἐπιθετικῆς δράσης τοῦ ΔΣΕ. Δικὴ του ἐπιθετικὴ δράση, κυρίως ἀπὸ νότο πρὸς βορρά.

ΕΝΤΑΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Μετὰ τὴν ταχτικὴν στρατιωτικὴν ἡττα του στὸ Μάλι Μάδι, τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1948, ὁ ἀντίπαλος ἐξαπέλυσε ἓνα κύμα βαρειᾶς τρομοκρατίας στὶς στρατιωτικὲς μονάδες του πὸ βρίσκονταν στὸ ὑψίπεδο τῆς Κοζάνης. Ἡ βασικὴ του ἐπιδίωξη ἦταν νὰ βάλει τέλος στὴν ἡττοπάθεια πὸ ὑπῆρχε μέσα στοὺς φαντάρους καὶ σὲ σημαντικὴ μερίδα ὑπαξιωματικῶν καὶ ἀξιωματικῶν. Μὲ συνοπτικὴ διαδικασία ἐκτάκτων στρατοδικεῖων καὶ θανατικῆς ἐκτελέσεως, ἔβαλε τέλος στὴν ἡττοπάθεια. Διώχτηκαν ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, εἴτε μετατέθηκαν πολλοὶ ἀξιωματικοί, πὸ δὲν ἐνέπνεαν ἐμπιστοσύνη κυρίως στὴν Ἀμερικάνικη Στρατιωτικὴ Ἀποστολή. Ὀνόμασαν ἀρχιστράτηγο τὸν Ἀλέξανδρο Παπάγο, μὲ δικτατορικῆς ἐξουσίας. Προώθησαν σὲ ἀνώτατες θέσεις τοῦ στρατοῦ τοὺς ἐμπιστοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Παπάγου καὶ τῆς Ἀμερικάνικης Στρατιωτικῆς Ἀποστολῆς.

Ἐξαπολύθηκε νέον κύμα τρομοκρατίας στὶς πόλεις καὶ στὴν ὑπαιθρον πὸ ἐλεγχε ὁ στρατός τους. Μπλοκάρισμα καὶ τρομοκρατικῆς ἐρευνῆς ὁλόκληρων συνοικιῶν καὶ συνοικισιῶν. Μαζικῆς συλλήψεις καὶ βασανιστῆ-

ρια. Ἐπιτάχυνση ἐκτέλεσης δεσμοτῶν ἀγωνιστῶν. Φιλοξενία, χωρίς προηγούμενη δήλωση στὴν ἀσφάλεια, ὀδηγοῦσε τὸν φιλοξενούμενο καὶ τὸν σπιτονοικοκύρη τουλάχιστο στὴ φυλακὴ κ.λπ. κ.λπ.

Ἡ αἱματηρὴ τρομοκρατία στὶς πόλεις καὶ στὴν ὑπαιθρο ποὺ ἔλεγε ὁ στρατός τους, εἶχε ἓνα βασικὸ σκοπὸ: Νὰ καθαρῖσει τελείως τὰ μετόπισθεν, γιὰ νὰ μὴν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνεи καὶ ὁ πιὸ μικρὸς λαϊκὸς ἀγώνας, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ριχτοῦν ἀπερίσπαστες οἱ στρατιωτικὲς δυνάμεις σὲ τελικὴ μάχη ἐνάντια στὸ Δημοκρατικὸ Στρατό. Ὅλο τὸ κύμα τῆς τρομοκρατίας, ἦταν ἀποφασιστικὸ στοιχεῖο τῆς προπαρασκευῆς τοῦ ἀντιπάλου γιὰ τελικὴ μάχη μετὰ τὸν ΔΣΕ.

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ — ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ

Παράλληλα μετὰ τὰ παραπάνω μέτρα, ὁ ἀντίπαλος ἄρχισε μιὰ καθαρὰ στρατιωτικὴ προπαρασκευὴ, γιὰ τελικὴ ἀποφασιστικὴ ἀναμέτρηση μετὰ τὸν ΔΣΕ στὸ Βίτσι καὶ στὸ Γράμμο, μετὰ σκοπὸ νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949.

Ὁ ἀντίπαλος εἶχε ἀκριβεῖς πληροφορίες γιὰ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν δυνάμεων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὸ Βίτσι καὶ στὸ Γράμμο, καὶ γιὰ τὰ μέσα ποὺ εἶχε στὴ διάθεσή του. Ἄρα, ἤξερε πολὺ καλά πὼς δὲν ἤμασταν σὲ θέση νὰ τοῦ δημιουργήσουμε σοβαρὴ ἀπειλὴ στὸ ὑψίπεδο τῆς Κοζάνης. Τὸ πιὸ βασικὸ ἀποδεικτικὸ στοιχεῖο ποὺ εἶχε στὴ διαθέσή της ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικοπολιτικὴ ἡγεσία, ἦταν ἡ καταφάνερη ἀδυναμία μας νὰ περάσουμε σὲ στρατιωτικὴ ἀντεπίθεση, μετὰ τὴν ἀνατροπὴ καὶ διάλυση τῶν ταξιαρχιῶν μας στὸ Μάλι Μάδι, στὶς 12-9-1948. Τὸ ὅτι μετέπειτα οἱ δυνάμεις μας στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι ἀσχολοῦνταν μετὰ ἀνόητες καὶ ἀποτυχημένες ἐπιχειρήσεις, στὸ Μπίκοβικ τὴ νύχτα 19 πρὸς 20 Σεπτέμβρη 1948, ἦταν γιὰ τὴν ἀντίπαλη ἡγεσία ἀκόμα μιὰ ἀπόδειξη πὼς δὲν μπορούσαμε νὰ τῆς δημιουργήσουμε ἐπικίνδυνη ἀπειλὴ στὸ ὑψίπεδο τῆς Κοζάνης. Ἡ μόνη δυνατότητα ἐπικίνδυνης ἀπειλῆς μας ἦταν ἓνας ἐλιγμὸς τῶν δυνάμεών μας ἀπὸ Βίτσι στὴ Βόρεια Πίνδο καὶ μπλέξιμο τοῦ ἀντιπάλου σὲ γενικὴ μάχη σ' ἓνα ζωτικὸ γι' αὐτὸν στρατηγικὸ χῶρο, ὑπὸ δυσμενεῖς καιρικὲς συνθηκες, ἀλλὰ κι αὐτὴ ἡ δυνατότητα χάθηκε ἐξαιτίας τῶν Ζαχαριάδη-Μπαρτζιώτα-Βοντίτσιου. Πὼς ἐκφράστηκε πρακτικὰ ἡ προπαρασκευὴ τοῦ ἀντιπάλου ἀπὸ καθαρὰ ἐπιχειρησιακὴ ἄποψη; Ἐδῶ θ' ἀσχοληθοῦμε μετὰ τὶς πιὸ σοβαρὲς ἐπιχειρήσεις, σὰν γενικὴ προπαρασκευὴ.

— Κ ε ν τ ρ ι κ ῆ Μ α κ ε δ ο ν ῖ α. Ἄπὸ 3 ὡς 28-10-1948, δυνάμεις τοῦ Γ'. Σώματος Στρατοῦ ἔκαναν ἐκκαθαριστικὲς ἐπιχειρήσεις στὴ βουνίσια περιοχὴ Κερδύλλια καὶ, σὲ συνέχεια, στὴ Χαλκιδική. Ἐξαιτίας ὀλοκληρωτικῆς ἀνικανότητος τῆς Διοίκησης τῆς 6ης Μεραρχίας μας (Γιῶργος Ἑρυ-

θριάδης), ὁ ἀντίπαλος μᾶς κατέφερε σοβαρὲς ἀπώλειες καὶ ὑποχρέωσε σοβαρὲς δυνάμεις μας νὰ καταφύγουν καὶ νὰ κολλήσουν στὸ βουνὸ Μπέλλες, κοντὰ στὰ βουλγαρικὰ σύνορα. Οἱ δυνάμεις ποὺ χρησιμοποίησε τὸ Γ'. Σῶμα Στρατοῦ στὶς παραπάνω ἑκκαθαριστικὲς ἐπιχειρήσεις, ἦταν ἀνεπαρκεῖς ποσοτικὰ καὶ χαμηλῆς ποιότητος.

Στὶς 3-11-1948, τὸ ἴδιο ἀντίπαλο Σῶμα Στρατοῦ ἔκανε ἑκκαθαριστικὲς ἐπιχειρήσεις στὴν περιοχὴ Ἄγκίστρου τοῦ νομοῦ Σερρών, πάλι κατὰ μονάδων τῆς 6ης Μεραρχίας, μὲ τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα. Κι ἐδῶ, οἱ δυνάμεις μας κόλλησαν στὰ βουλγαρικὰ σύνορα.

Μ' αὐτὲς τὶς δυὸ ἐπιχειρήσεις, ὁ ἀντίπαλος ἐξουδετέρωσε τὴν 6η Μεραρχία μας. Αὐτὴ πιά δὲν ἀποτελοῦσε ἀπειλή, ὄχι μόνο κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ καὶ τῶν παραμεθόριων πόλεων τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.

Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μὲ τὶς δυνάμεις μας στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία-Θράκη. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι, ἀπὸ τὴν περιοχὴ Δράμας ὡς τὸν ποταμὸ Ἑβρο-ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα, ὁ ἀντίπαλος διέθετε τὴν 7η Μεραρχία πεζικοῦ καὶ 11 Τάγματα Ἐθνοφρουρᾶς. Αὐτὴ ἡ δύναμη ἦταν καταθλιπτικὰ ἀνεπαρκῆς σὲ τόσο τεράστια ἔκταση, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει περίπου 2.000 ἀντάρτες τῆς 7ης Μεραρχίας μας, στὰ βουνίσια συγκροτήματα Χαϊντούς, Βροντοῦς, Ἀλῆ Μπορντούς, Ἀλῆ Μπαμπᾶ, Καρλικ Μπαλκάν.

Οἱ 6η καὶ 7η Μεραρχίες μας διέθεταν 12 ὄρειβατικὰ πυροβόλα, ἀρκετὰ ἀντιαεροπορικὰ πολυβόλα, πολλὰ πολυβόλα καὶ ὄπλοπολυβόλα, πολλὲς ἐκρηκτικὲς ὕλες γιὰ μαζικὸ σαμποτάζ, μεγάλες δυνατότητες ἀνεφοδιασμοῦ σὲ ὄπλισμό, πυρομαχικά, τρόφιμα, ὑγειονομικὸ ὕλικό, κ.λπ. Ἀπὸ πλήρη ἀνικανότητα τῶν Διοικήσεων οἱ 6η καὶ 7η Μεραρχίες μας δὲν ἔκαναν πραγματικὸ πόλεμο, σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο ποτὲ δὲν κατόρθωσε νὰ βγάλει ἀπὸ τὸ βάλτο τὰ τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ἀπὸ τὸν ποταμὸ Ἀξιὸ ὡς τὸν ποταμὸ Ἑβρο.

— Σ τ ἦ ν Ἡ π ε ι ρ ο. Μὲ τὴν τελευταία ἐκστρατεία στὸν ὄρεινὸ ὄγκο τῆς βορειοδυτικῆς Ἠπείρου, ἀπὸ 28 Αὐγούστου ὡς 16 Σεπτέμβρη 1948, ὁ ἀντίπαλος κατόρθωσε νὰ ἐκτοπίσει ἀπὸ τὴ Μουργκᾶνα τὶς δυνάμεις τῆς 8ης Μεραρχίας μας καὶ νὰ τὶς ἀναγκάσει νὰ καταφύγουν στὰ Ζαγόρια καὶ σὲ συνέχεια, στὸ Γράμμο. Στὴ Μουργκᾶνα εἶχαμε τότε τρία τάγματα, μιὰ διλοχία, ἓνα λόχο τῆς Δημοκρατικῆς Νεολαίας, συνολικῆς δυνάμεις περίπου 1400 ἀνταρτῶν, σὲ ὄχρῶς καὶ ὄχρωμμένες θέσεις, μὲ ὄρειβατικὸ πυροβολικὸ, βαρειοὺς ὄλμους, πολλὰ πολυβόλα καὶ ὄπλοπολυβόλα, μεγάλες δυνατότητες ἀνεφοδιασμοῦ, κ.λπ.

Πόσες δυνάμεις διέθεσε ὁ ἀντίπαλος γιὰ τὴν παραπάνω ἐκστρατεία του; Γὴν 6η Μεραρχία ποὺ εἶχε τὶς 74, 75, 76 Ταξιαρχίες. Γὴν 35η Ταξιαρχία τῆς 10ης Μεραρχίας. 4 Τάγματα Ἐθνοφρουρᾶς. Μιὰ Ἴλη ἵπτικοῦ. 60 πυροβόλα. Ὅμως, αὐτὲς οἱ δυνάμεις δὲν συγκεντρώθηκαν ὅλες στὴ Μουργκᾶνα,

γιατί έπρεπε νά φρουροῦν ὅλη τήν Ἑπειρο. Μά, ἄς ὑποθέσουμε πὼς πῆραν μέρος στὴ μάχη καὶ οἱ 4 ἀντίπαλες Ταξιαρχίες. Ἡ παρατακτὴ δύναμή τους στὸ πεδίο τῆς μάχης, δὲν ἦταν πάνω ἀπὸ 6.000 ἄντρες. Ἐνας ἀντάρτης πρὸς 4 ἀντιπάλους. Σὲ ὀχυρωμένες θέσεις μας, ἡ ἀντίπαλη δύναμη ἦταν τελείως ἀνεπαρκῆς. Λογυχάρη, στὴν ἐβδομηνταήμερη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, στὸ μέτωπο τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας, ὁ συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων ἦταν, πολλές φορές, ἕνας ἀντάρτης πρὸς δεκαπέντε ἀντιπάλους, καὶ ὅμως ὁ ἀντίπαλος δὲν ἔσπασε τὸ μέτωπό μας. Στὴν περίπτωση τῆς Μουργκάνας, ὁ ἀντίπαλος ἐκτόπισε τίς δυνάμεις μας ἐξαιτίας ἀνικανότητος τοῦ Διοικητῆ τῆς 8ης Μεραρχίας μας Κώστα Κολιγιάννη. Μόνο ἡ μονάδα τοῦ Βασίλη Χρόνη (Πετρίτης) μπόρεσε νά κρατηθεῖ στὴν Ἑπειρο, στὴν περιοχὴ Σουλίου.

— Σ τ ἦ ν Π ε λ ο π ὄ ν ν η σ ο . Ἡ ἐπιχείρηση «Περιστέρ» ἄρχισε στὶς 5 τοῦ Δεκέμβρη 1948 καὶ βασικὰ τέλειωσε στὶς 30 Γενάρη 1949. Ὁ ἀντίπαλος διέθεσε τίς παρακάτω δυνάμεις: Τὴν 9η Μεραρχία του, μὲ τίς 41, 42, 43, 72 Ταξιαρχίες ταχτικοῦ στρατοῦ. 4 Μοῖρες (τάγματα) Ὀρειῶν Καταδρομῶν. 13 Ἐλαφρὰ Τάγματα Πεζικοῦ. 5 Τάγματα Χωροφυλακῆς. Ἐνα Σύνταγμα Ἀναγνώρισης. Μιά ἴλη τεθωρακισμένων. Πυροβολικὸ καὶ ἀεροπορία. Συνολικὰ ὁ ἀντίπαλος ἔριξε στὴ μάχη 37 τάγματα, ποὺ εἶχαν δύναμη περίπου 20.000 στὸ πεδίο τῆς μάχης.

Ἡ 3η Μεραρχία τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Πελοποννήσου εἶχε 3500 ἀντάρτες, παρατακτὴ δύναμη στὸ πεδίο τῆς μάχης 3.000. Ἀπὸ ἄποψη ὀπλισμοῦ καὶ πυρομαχικῶν, ὁ Ζαφειρόπουλος δίδει στὸ γνωστὸ βιβλίο του τὰ παρακάτω στοιχεῖα: Ὀλμοὺς 138, πολυβόλα 17, ὀπλοπολυβόλα 404, ἀτόματα ἀτομικὰ 267, ντουφέκια 1850, πάντζερ 500, φυσίγγια 30.000.

Τὰ στοιχεῖα τοῦ Ζαφειρόπουλου γιὰ τὸν ὀπλισμὸ τῆς 3ης Μεραρχίας μας θὰ εἶναι σωστά, γιατί τὰ καταμέτρησαν μετὰ τὴ συντριβὴ τῶν ἀνταρτῶν. Τὸν ἀριθμὸ τῶν φυσιγγίων δὲν γράφει μὲ βάση ποιά δεδομένα τὰ ὑπολόγισαν. Ἄν πραγματικὰ οἱ 3.500 ἀντάρτες εἶχαν 30.000 φυσίγγια, τότε κάθε ἀντάρτης εἶχε 9 φυσίγγια. Μά καὶ ἂν θὰ εἶχαν 300.000 φυσίγγια, πάλι μὲ 90 σφαῖρες κάθε ἀντάρτης, ἦταν ἀδύνατο νά κάνει πόλεμο διάρκειας, γιατί μετὰ ἀπὸ μερικὲς συμπλοκὲς τὰ ὄπλα θὰ ἔμεναν χωρὶς σφαῖρες. Ἄλλωστε, εἶναι ἀπόλυτα ἐξακριβωμένο ὅτι ἡ κυριότερη αἰτία τῆς συντριβῆς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴν Πελοπόννησο, ἦταν ἡ ἔλλειψη πυρομαχικῶν. Ἐμεῖς σὰν Γενικὸ Ἀρχηγεῖο προσπαθήσαμε νά ἐξοπλίσουμε καλύτερα τίς δυνάμεις μας στὴν Πελοπόννησο. Τὸ πρῶτο φορτίο ὄπλων καὶ πυρομαχικῶν ἔφθασε στὰ χέρια τῶν ἀνταρτῶν μας. Τὸ δεῦτερο φορτίο πιάστηκε ἀπὸ τὸ πολεμικὸ ναυτικὸ τοῦ ἀντιπάλου.

Ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἔπιασε σὲ μιὰ νύχτα πάνω ἀπὸ 4.500 ἄτομα στὴν Πελοπόννησο, μὲ σκοπὸ νά τρομοκρατήσῃ τὸν πληθυσμὸ καὶ νά

ξηλώσει τὸ δίχτυ πληροφοριῶν τῶν τμημάτων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ. Πιάστηκαν καὶ πολλοὶ δεξιοὶ πολῖτες. Αὐτὴ ἡ τρομοκρατικὴ ἐπιχείρηση πολὺ βοήθησε τὸν ἀντίπαλο.

Ἐδῶ δὲν ἔχει κανένα νόημα ἡ περιγραφή τῆς ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου στὴν Πελοπόννησο, γιατί μετὰ ἀπὸ μερικὲς τοπικὲς μάχες οἱ ἀντάρτες ἐμειναν χωρὶς σφαῖρες κι ἔτσι ὁ ἀντίπαλος στρατὸς κυνηγοῦσε οὐσιαστικά ἄοπλους. Ἐκεῖνο ποῦ ἔχει σημασία εἶναι ἂν ὑπῆρχαν δυνατότητες ν' ἀποφύγουν οἱ ἀντάρτες τὴ συντριβὴ στὴν Πελοπόννησο. Ἐναμφισβήτητα, μπορούσαν ν' ἀποφύγουν τὴ συντριβή. Ἐπῆρχαν δυὸ δυνατότητες:

Π ρ ὤ τ ο. Ἐάν τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο ἀποφάσιζε ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου 1948, νὰ πάρει ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο 3.000 ἀντάρτες καὶ νὰ τοὺς περάσει στὴ Στερεὰ καὶ ἀπὸ κεῖ στὸ Γράμμο, ἀφήνοντας στὴν Πελοπόννησο 500 ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐπίλεκτους μαχητὲς μας. Αὐτοὶ οἱ 500 θὰ προκαλοῦσαν μεγαλύτερη φθορὰ στὸν ἀντίπαλο σ' ἓναν μικροπόλεμο ἀντάρτικης μορφῆς διαρκοῦς κίνησης καὶ θὰ μπορούσαν, τελικὰ, εἴτε νὰ μείνουν στὰ βουνὰ γιὰ πολλὰ χρόνια σὲ μικρὲς ομάδες, εἴτε βαθμιαῖα νὰ περνοῦσαν σὲ παρανομία μέσα στὶς πόλεις. Γιὰ νὰ παρθεῖ τέτοια ἀπόφαση ἦταν ἀπαραίτητη ἡ σωστὴ διαπίστωση ἀπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ μετὰ τὴν μάχη τοῦ Μάλι Μάδι στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι, ὅτι δὲν μπορούσαμε νὰ νικήσουμε καὶ, κατὰ συνέπεια, ἔπρεπε νὰ σταματήσουμε τὸν πόλεμο.

Δ ε ὑ τ ε ρ ο. Ἐάν οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Γούσιας δέχονταν τὴν πρότασή μου, γιὰ ἔλιγμό τῶν δυνάμεών μας ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ Βίτσι στὴ Βόρεια Πίνδο. Μόνο στὴ Βόρεια Πίνδο ἦταν δυνατό νὰ μπλέξουμε τὸν ἀντίπαλο σὲ μεγάλη καὶ παρατεταμένη μάχη ὑ π ὸ κ α ι ρ ι κ ῆ ς σ υ ν θ ῆ κ ε ς δ υ σ μ ε ν εῖ ς γι' αὐτόν, καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσουμε νὰ ρίξει σ' αὐτὴ σοβαρὲς δυνάμεις του. Ἐτσι καὶ μόνο ἔτσι ὁ ἀντίπαλος δὲν θὰ μπορούσε νὰ στείλει στὴν Πελοπόννησο τὴν 9η Μεραρχία του, καὶ, κατὰ συνέπεια, θ' ἀποφευγε ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς Πελοποννήσου τὴ συντριβὴ καὶ θὰ διευκολυνόταν τὸ πέρασμα τῶν ἀνταρτῶν στὴ Στερεὰ.

Ἡ μάχη τοῦ 1947 στὴ Βόρεια Πίνδο, πολὺ περισσότερο ἢ πιὸ μεγάλη μάχη στὸν ἴδιο χῶρο τὸ 1948, ἔδειχνε πρακτικὰ τὴ μεγάλη στρατηγικὴ ἀξία τῆς Βόρειας Πίνδου καὶ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὸν ἀντίπαλο. Κατὰ συνέπεια, ἓνας ἔλιγμός μας σ' αὐτὸ τὸ χῶρο, μιὰ παρατεταμένη ἐπιθετικὴ μας δράση γιὰ πλήρη ἀνακατάληψη τῆς Βόρειας Πίνδου, μιὰ σοβαρὴ ἀπειλή μας πρὸς Γρεβενά, Μέτσοβο, Κόνιτσα, ἀναπόφευκτα θὰ συγκέντρωνε τὶς πιὸ ἐπίλεκτες Μεραρχίες τοῦ ἀντιπάλου.

Ἐδῶ ἐξετάζω αὐτὸ τὸ ζήτημα ἀπὸ καθαρὰ στρατηγικὴ ἐπιτελικὴ ἄποψη, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἐκβασης τοῦ ἐμφυλίου πολέμου στὸ σύνολό του. Ἐπαναλαμβάνω πὼς τὴ νίκη ἐμεῖς τὴν εἴχαμε χάσει ἀπὸ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946. Κατὰ συνέπεια, ὁ παραπάνω ἔλιγμός μας μ ὄ ν ο π ρ ο σ ω -

ρ ι ν ἄ μ ο ρ ο ὕ σ ε ν ᾽ ἄ π ο τ ρ ἔ ψ η ι τ ῆ σ υ ν τ ρ ι β ῆ τ ῶ ν ἄ ν τ α ρ τ ῶ ν Π ε λ ο π ο ν ῆ σ ο υ . Ὁ ἔ λ ι γ μ ὸ ς τ ῶ ν δ υ ν ἄ μ ε ῶ ν μ α ς ἄ π ὸ Β ί τ σ ι σ τ ῆ Β ὀ ρ ε ι α Π ί ν δ ο θ ἄ ε ἶ χ ε ἀ ξ ί α , μ ὄ ν ο ἂ ν θ ἄ σ υ ν ο δ ε υ ὄ τ α ν μ ἔ ἀ π ὸ φ α σ ῆ μ α ς ἀ π ὸ τ ὸ ν Ὁ κ τ ῶ β ρ η τ ο ὕ 1948 ν ἄ π ε ρ ἄ σ ο υ μ ε τ ο ὗ ς ἄ ν τ ἄ ρ τ ε ς τ ῆ ς Π ε λ ο π ο ν ῆ σ ο υ σ τ ῆ Σ τ ε ρ ε ἄ κ α ι ἀ π ὸ κ ε ῖ σ τ ὸ Γ ρ ἄ μ μ ο . Κ α ι ὅ τ α ν θ ἄ ε ἶ χ ε π ρ α γ μ α τ ο π ο ι η θ ε ῖ α ὑ τ ὸ τ ὸ π ἔ ρ α σ μ α , ν ᾽ ἄ ν α κ ο ι ν ὴ σ ο υ μ ε δ η μ ὄ σ ι α τ ῆ ν ἀ π ὸ φ α σ ῆ μ α ς ν ἄ σ τ α μ α τ ῆ σ ο υ μ ε τ ὸ ν π ὄ λ ο μ ο , σ ἂ ν χ ρ ε ι ρ ο ν ο μ ί α ε ἰ ρ ῆ ν ε υ σ η ς τ ῆ ς χ ῶ ρ α ς μ α ς . Α ὑ τ ὸ θ ἄ ε ἶ χ ε τ ε ρ ἄ σ τ ι α π ο λ ι τ ι κ ῆ σ η μ α σ ί α γ ι ἄ τ ο ὗ ς κ α τ ο π ι ν ο ὗ ς π ο λ ι τ ι κ ο ὗ ς ἀ γ ῶ ν ε ς μ α ς .

Κ α τ ἄ τ ὸ ν Ζ α φ ε ι ρ ὸ π ο ὕ λ ο , σ τ ἄ τ ἔ λ η τ ο ὕ Γ ε ν ἄ ρ η 1949, ε ἶ χ α ν μ ε ῖ ν ε ι σ τ ἄ β ο υ ν ἄ τ ῆ ς Π ε λ ο π ο ν ῆ σ ο υ μ ὄ ν ο σ κ ὸ ρ π ι ε ς μ ι κ ρ ἔ ς ὀ μ ἄ δ ε ς ἄ ν τ α ρ τ ῶ ν , ο ὕ σ ι α σ τ ι κ ἄ ἄ σ π λ ε ς μ ἰ ἄ π ο ὗ δ ἔ ν ε ἶ χ α ν π υ ρ ο μ α χ ι κ ἄ , σ υ ν ο λ ι κ ῆ ς δ ὕ ν α μ η ς (β λ ἔ π ε σ ε λ ῖ δ α 511) π ε ρ ἰ π ο ὗ 70 ἄ ν τ ἄ ρ τ ε ς , ἀ π ὸ τ ῖ ς 3.500.

Ἀ π ὸ κ α θ α ρ ἄ ἐ π ι χ ε ι ρ η σ ι α κ ῆ ἄ π ο ψ η , π ἰ ὸ σ υ γ κ ε κ ρ ι μ ἔ ν α ἀ π ὸ ἄ π ο ψ η τ α κ τ ι κ ῆ ς , ἠ ἢ Δ ι ο ἰ κ η σ η τ ῆ ς 3 η ς Μ ε ρ α ρ χ ί α ς μ α ς ἔ κ α ν ε τ ε ρ α τ ῶ δ ι κ α λ ἄ θ η , κ α τ ἄ τ ῆ ν ἄ ν τ ι μ ε τ ὴ π ῖ σ η τ ῆ ς ἐ κ σ τ ρ α τ ε ἰ α ς , ἀ π ὸ 5 τ ο ὕ Δ ε κ ἔ μ β ρ η 1948 ὡ ς 30 τ ο ὕ Γ ε ν ἄ ρ η 1949. Σ τ ῆ ν ο ὕ σ ι α , ο ἰ δ υ ν ἄ μ ε ι ς τ η ς σ τ ρ ι φ ο γ ὄ ρ ι ζ α ν σ τ ο ὗ ς ὀ ρ ε ι ν ο ὗ ς ὄ γ κ ο υ ς Τ α ῦ γ ε τ ο ς , Π ἄ ρ ν ω ν α ς , Μ α ἰ ν ἄ λ ο ν , Ἐ ρ ὕ μ α ν θ ο ς , Χ ε λ μ ὸ ς , Κ υ λ λ ῆ ν η , Π α ν α χ α ἰ κ ὸ . Ἐ π ι π λ ἔ ο ν , ἔ γ ι ν α ν ἀ π ὸ π ε ι ρ ε ς ἄ ν τ ι μ ε τ ὴ π ῖ σ η ς τ ῆ ς κ α τ ἄ σ τ α σ η ς μ ἔ τ α κ τ ι κ ῆ ἔ ν ε ρ γ η τ ι κ ῆ ς ἄ μ ν α ς κ ι ἔ τ σ ι κ α τ α ν ἄ λ ω σ α ν τ ἄ π υ ρ ο μ α χ ι κ ἄ τ ο υ ς .

Ἡ μ ὄ ν η δ υ ν α τ ὴ τ ῆ τ α σ ω σ τ ῆ ς ἄ ν τ ι μ ε τ ὴ π ῖ σ η ς τ ῆ ς ἐ κ σ τ ρ α τ ε ἰ α ς , ἦ τ α ν : Ἐ λ ι γ μ ο ἰ τ ὶ ν τ μ ῆ μ ἄ τ ω ν μ α ς μ ἔ σ κ ο π ὸ τ ὸ τ ρ ἄ β ῆ γ μ α τ ὶ ν κ ὄ ρ ι ω ν δ υ ν ἄ μ ε ω ν τ ο ὕ ἄ ν τ ι π ἄ λ ο υ σ τ ο ὗ ς β α σ ι κ ο ὗ ς ὀ ρ ε ι ν ο ὗ ς ὄ γ κ ο υ ς , κ α ι π ρ ο π ἄ ν τ α ν σ τ ἄ σ χ ε δ ὸ ν ἔ ν ι α ῖ α β ο υ ν ἰ σ ι α σ υ γ κ ρ ο τ ῆ μ ἄ τ α τ ῆ ς β ὀ ρ ε ι α ς Π ε λ ο π ο ν ῆ σ ο υ , (Μ α ἰ ν ἄ λ ο - ὕ π ο δ ε ἰ χ τ η ς 1981 μ ἔ τ ρ α , ὕ π ο δ ε ἰ χ τ ε ς 1385 κ α ι 1772), Ἐ ρ ὕ μ α ν θ ο ς 2224-Χ ε λ μ ὸ ς (Ἄ ρ ο ἄ ν ι α) 2341, Κ υ λ λ ῆ ν η 2376). κ α ι ὅ τ α ν α ὑ τ ὸ θ ἄ ε ἶ χ ε ἐ π ι τ ε υ χ θ ε ῖ , π α ρ α μ ο ν ῆ σ ᾽ α ὑ τ ὸ τ ὸ χ ῶ ρ ο μ ι κ ρ ῶ ν ἐ π ἰ λ ε κ τ ω ν κ ι ε ὑ ἔ λ ι κ τ ω ν ὀ μ ἄ δ ω ν γ ι ἄ δ ἔ σ μ ε υ σ η κ α ι φ θ ο ρ ἄ τ ο ὕ ἄ ν τ ι π ἄ λ ο υ . Ὅ λ ε ς ο ἰ ὕ π ὸ λ ο ἰ π ε ς δ υ ν ἄ μ ε ι ς : γ ρ ῆ γ ο ρ η δ ι ε ἰ σ δ υ σ η σ τ ἄ μ ε τ ὴ π ῖ σ θ ε ν τ ῆ ς ἄ ν τ ἰ π α λ η ς δ ι ἄ τ α ξ η ς π ρ ὸ ς τ ρ ε ῖ ς κ α τ ε υ θ ὄ ν σ ε ι ς μ ἔ σ υ γ κ ε ν τ ρ ω μ ἔ ν ε ς τ ῖ ς δ υ ν ἄ μ ε ι ς σ ἔ τ ρ ἰ ἄ ἀ π ο σ π ἄ σ μ ἄ τ α . Μ ᾽ α ὑ τ ὸ τ ὸ ν τ ρ ὴ π ο θ ἄ χ τ υ π ο ὕ σ α ν σ υ ν τ ρ ι π τ ι κ ἄ τ ἄ ἄ ν τ ἰ π ἄ λ α μ ι κ ρ ο τ μ ῆ μ ἄ τ α π ἰ σ ὡ ἀ π ὸ τ ῆ ν κ ὄ ρ ι α ἐ κ σ τ ρ α τ ε υ τ ι κ ῆ δ ι ἄ τ α ξ η τ ο ὕ ἄ ν τ ι π ἄ λ ο υ , θ ᾽ ἄ ν ε φ ο δ ι ἄ ζ ο ν τ α ν ἀ π ὸ κ ἔ ν τ ρ α ἐ φ ο δ ι α σ μ ο ὕ τ ο ὕ ἄ ν τ ι π ἄ λ ο υ , θ ἄ τ ὸ ν ἄ ν α γ κ ἄ ζ α μ ε ν ἄ ἐ γ κ α τ α λ ε ἰ ψ η ι τ ο ὗ ς β α σ ι κ ο ὗ ς ὀ ρ ε ι ν ο ὗ ς ὄ γ κ ο υ ς , ε ἶ τ ε τ ο υ λ ἄ χ ι σ τ ο ν ᾽ ἄ ρ α ἰ ὴ σ η ι τ ῖ ς ἐ κ ε ῖ δ υ ν ἄ μ ε ι ς τ ο υ . Μ ε τ ἄ , ξ α ν ἄ ἄ σ τ ρ α π ι α ἰ ὸ ἔ λ ι γ μ ὸ τ ὶ ν τ ρ ἰ ὶ ὶ ἄ π ο σ π α σ μ ἄ τ ω ν π ρ ὸ ς τ ο ὗ ς β ο υ ν ἰ σ ι ο υ ς ὄ γ κ ο υ ς τ ῆ ς κ ε ν τ ρ ι κ ῆ ς κ α ι β ὀ ρ ε ι α ς Π ε λ ο π ο ν ῆ σ ο υ . Ξ α ν ἄ κ α ι ξ α ν ἄ ἐ π α ν ἄ λ η ψ η τ ῆ ς ἰ δ ι α ς τ α κ τ ι κ ῆ ς , μ ἔ ν ἔ ε ς μ ε θ ὸ δ ο υ ς . Κ ο ν τ ο λ ο γ ῆ ς , ἠ ἢ μ ὄ ν η σ ω σ τ ῆ τ α κ τ ι κ ῆ ἦ τ α ν : ἄ σ τ ρ α π ι α ἰ ἄ κ ἰ ν ῆ σ η μ ἔ σ υ γ κ ε ν τ ρ ω μ ἔ ν ε ς δ υ ν ἄ μ ε ι ς σ ἔ τ ρ ε ῖ ς ε ἶ τ ε τ ἔ σ σ ε ρ ε ς κ α τ ε υ θ ὄ ν σ ε ι ς , π ἄ ν τ α ἔ ξ ὡ ἀ π ὸ τ ῆ ν κ ὄ ρ ι α δ ι ἄ τ α ξ η τ ο ὕ ἄ ν τ ι π ἄ λ ο υ , κ α ι ἀ π ο φ υ γ ῆ μ π λ ε ξ ἰ μ ἄ τ ο ς σ ἔ μ ἄ χ η μ ἔ σ υ γ κ ε ν τ ρ ω μ ἔ ν ε ς ἄ ν τ ἰ π ἄ λ ε ς δ υ ν ἄ μ ε ι ς .

Δ υ σ τ υ χ ὶ ς , ἠ ἢ δ ι ο ἰ κ η σ η τ ῆ ς 3 η ς Μ ε ρ α ρ χ ί α ς μ α ς ζ α λ ἰ σ τ η κ ε , μ ἔ τ ῆ ν π ρ ὴ τ η

πραγματικά μεγάλη δοκιμασία. Έτσι, διευκόλυνε τὸν ἀντίπαλο νὰ ἐξοντώσει 3.500 μαχητές μας. Βέβαια, τελικά οἱ δυνάμεις στὴν Πελοπόννησο θὰ πάθαιναν βαρειά ἤττα. Μὰ ἂν θὰ ἐφάρμοζαν τὴν τακτικὴ αὐτή, κατὰ τὴν παραπάνω ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου μας, θὰ δινόταν χρόνος γιὰ σκόρπισμα μέρους τῆς δυνάμεις μας σὲ πόλεις τῆς Πελοποννήσου, περισσότερο στὴν Ἀθήνα-Πειραιά, σὲ παρανομία. Καὶ κάτι περισσότερο. Ἀντὶ νὰ κυνηγᾶι ὁ ἀντίπαλος καὶ νὰ ἐξοντώνει οὐσιαστικά ἄσπλους ἀντάρτες μας, μιὰ ποὺ εἶχαν ξοδέψει τὰ πυρομαχικά τους, ἦταν προτιμότερο ν' ἀποφασίσει ἡ διοίκηση τῆς 3ῆς Μεραρχίας μας νὰ τοὺς παραδώσει αἰχμάλωτους στὸν ἀντίπαλο στρατό. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ βάσιμα ὅτι ὁ ἀντίπαλος θὰ ντυφεκίζε ὅλους τοὺς αἰχμαλώτους του.

Ἡ παραπάνω κριτικὴ μου, ἔχει ἔννοια καθαρὰ ἐπιτελικῆς διεύθυνσης καὶ ὄχι δυνατότητας ν' ἀποφύγουν τὰ τμήματά μας τῆς Πελοποννήσου βαρειά ἤττα τους. Ξανὰ τονίζω ὅτι γιὰ τὸ κακὸ ποὺ ἔγινε στὴν Πελοπόννησο, τὴν βασικὴ εὐθύνη τὴν φέρνουν οἱ Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας, Βλαντάς, Γούσινας.

— Ροῦμελη-Θεσσαλία. Γιὰ τὴ συντριβὴ τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Ροῦμελη-Θεσσαλία, ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἐπεξεργάστηκε τὸ σχέδιο «Πύραυλος». Νὰ πῶς περιγράφει αὐτὸ τὸ σχέδιο ὁ Ζαφειρόπουλος, στὸ γνωστὸ βιβλίο του:

«Σκοπὸς: Ἡ Ἑθνικὴ Ἡγεσία μετὰ τὴν ἀνακατάληψη τοῦ Καρπενησιοῦ καὶ τὴν καταδίωξη τῶν συμμοριτῶν πρὸς Ἀγραφα, καὶ φυσικὰ πρὶν τὴν ἐκδήλωση τῆς ἐνέργειας τῶν συμμοριτῶν πρὸς ἀνακατάληψη τοῦ Γράμμου, εἶχε ἀποφασίσει τὴν ἐνέργεια ἐπιχειρήσεων, μὲ σκοπὸ τὴν ριζικὴ ἐκκαθάριση ἀπὸ νότου πρὸς βορρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἑλλάδας, καὶ τὴ συσπείρωση προοδευτικὰ καὶ συστηματικὰ τῶν δυνάμεων δίωξης πρὸς βορρὰ. Ἡ ζώνη τῶν ἐπιχειρήσεων περιορίζονταν ἀπὸ βορρᾶ ὑπὸ τῆς γραμμῆς Ἀῶου ποταμοῦ (Κόνιτσα) — Βενέτικου ποταμοῦ (Γρεβενὰ) — Ἀλιάκμονα ποταμοῦ (Σέρβια) καὶ πρὸς νότο μέχρι Κορινθιακοῦ κόλπου — βόρειου Εὐβοϊκοῦ κόλπου.

»Σχέδιο ἐνέργειας: Γιὰ τὴν ἐκκαθάριση θὰ δημιουργοῦνταν κινητὴ δύναμη κρούσης πρὸς καταδίωξη, ἀποδιοργάνωση καὶ ἐξόντωση τῶν συμμοριακῶν συγκεντρώσεων στὴν παραπάνω περιοχὴ. Τὸ ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ αὐτοῦ τοῦ σχεδίου εἶναι ὅτι, στὶς δυνάμεις κρούσης δὲν καθορίζονταν σὰν ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἐδαφικὴ ζώνη, ἀλλὰ ὁ συμμοριακὸς ὄγκος, σὲ ὅποιαδήποτε περιοχὴ καὶ ἂν βρίσκονταν εἴτε κατέφευγε καταδιωκόμενος.

«Ἡ ἐπιχείρηση Πύραυλος» θ' ἄρχιζε μετὰ τὴν ἐκκαθάριση τῆς Πελοποννήσου πρὸς χρησιμοποίησι τῶν δυνάμεων ποὺ ἐκεῖ εἶχαν διατεθεῖ, τῆς 9ῆς Μεραρχίας, τῆς 72 Ταξιαρχίας καὶ τῶν μοιρῶν καταδρομῶν» (σελίδα 585).

Κυρίως ό έλιγμός μας άνακατάληψης του Γράμμου, τής 1-4-1949, και οί μάχες που άκολούθησαν άνάγκασαν τήν αντίπαλή μας στρατιωτική ήγεσία νά τροποποιήσει τό σχέδιό της «Πύραυλος». Αυτό τό γράφει καθαρά ό Ζαφειρόπουλος:

«Μετά τήν μεσολάβηση τήν 1η του Άπρίλη τής έπιχείρησης των συμμοριτών “έλιγμός Γράμμου” 1949 γι’ άνακατάληψη του Δυτικού Γράμμου και Σμόλικα ύπό των συμμοριτών και διείσδυση τής 2ης συμμοριακής μεραρχίας στη Ρούμελη, οί προϋποθέσεις τής έπιχείρησης “Πύραυλος” άπό άποψη δραστηριότητας των συμμοριτών και διαθεσιμότητας έθνικών δυνάμεων τροποποιήθηκαν άρδην, εξαιτίας προσανατολισμού δυνάμεων προς Δυτικό Γράμμο.

»Μπήκε τό πρόβλημα, κατά πόσο συμφέρει ν’ άποδυσθούν οί έθνικές δυνάμεις σέ ταυτόχρονο διμέτωπο άγώνα, τόσο άπό τό Β’ Σώμα Στρατού στο Δυτικό Γράμμο και άπό τό Α’ Σώμα Στρατού στην περιοχή Κεντρικής Έλλάδας (Ρούμελη — Άγραφα — Θεσσαλία). Μετά άπό συζητήσεις προεκριθήκε πώς εΐναι ά σύμφορη ταυτόχρονη δημιουργία διμέτπου άγώνα, εξαιτίας άνεπάρκειας δυνάμεων». (στο ίδιο, σελ., 586, ή ύπογράμμιση εΐναι δική μου).

Άκόμη και ένας που δέν έχει ιδέα άπό στρατιωτική έπιστήμη και τέχνη, εΐναι εύκολο νά καταλάβει πώς θά αντιμετωπίσαμε άποτελεσματικά όλα τά σχέδια τής αντίπαλης στρατιωτικής ήγεσίας στα 1949, αν οί Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-Γούσιος δέν άπόρριπταν τήν πρότασή μου έλιγμού όλων των δυνάμεών μας άπό Βίτσι στο Γράμμο, τόν Οκτώβρη του 1948. Ο έστω περιορισμένος και πολύ καθυστερημένος έλιγμός μας στο Γράμμο (έγινε τήν πρώτη Άπρίλη 1949), άνάγκασε τήν αντίπαλη στρατιωτική ήγεσία νά δεσμεύσει και νά φθείρει δυνάμεις της στο Γράμμο. Έτσι είδε τό φώς, τό σχέδιο έπιχείρησης «Κυνηγός», σαν άναπροσαρμοσμένο σχέδιο «Πύραυλος». Τό σχέδιο «Κυνηγός» έπιδίωκε τήν εξόντωση των δυνάμεων του Δημοκρατικού Στρατού, των 1ης και 2ης Μεραρχιών μας, στη Στερεά Έλλάδα και στη Θεσσαλία άπό 1 Μάη ως 21 Ιούνη 1949.

Μετά τήν συντριβή τής 3ης Μεραρχίας μας στην Πελοπόννησο, ήμουν πολύ άνήσυχος για τήν τύχη των 1ης και 2ης Μεραρχιών μας, στη Θεσσαλία και στη Ρούμελη. Δέν είχα καμμιά έμπιστοσύνη, στο νέο Διοικητή του κλιμακίου του Γενικού Άρχηγείου Νότιας Έλλάδας (ΚΓΑΝΕ), Κώστα Κολιγιάννη. Άπό τότε που βρισκόμουν φυλακισμένος στο στρατόπεδο Άκροναυπλίας (Οκτώβρης 1937 — Οκτώβρης 1940) μου είχε δημιουργηθεί ή έντύπωση άνικανότητάς του, εξαιτίας τής ολοκληρωτικής διάλυσης τής Κομματικής όργάνωσης Άττικο-Βοιωτίας, τό 1937. Αυτό τό γεγονός, σέ συνδυασμό με τήν άνικανότητά του που είχε συνέπεια τήν έγκατάλειψη του όρεινου όγκου Μουργκάνα τής βορειοδυτικής Ήπείρου τόν Σεπτέμβρη του

1948, με ὀδήγησε στὸ συμπέρασμα πὼς με κανένα τρόπο δὲν ἔπρεπε ν' ἀναλάβει ὁ Κολιγιάννης Διοικητὴς τοῦ ΚΓΑΝΕ. Παρὰ τὴν ἀντίδρασή μου, οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Γούσιος, ἀποφάσισαν τὴν τοποθέτησή του σὰν Διοικητὴ τοῦ ΚΓΑΝΕ.

Τὸ Φλεβάρη τοῦ 1949 πρότεινα στοὺς Ζαχαριάδη — Μπαρτζιώτα — Γούσιος, νὰ φύγω στὴ Θεσσαλία — Ρούμελη γιὰ ἐπιθεώρηση τῶν δυνάμεων τῶν 1ης καὶ 2ης Μεραρχιῶν μας, με δικαιοδοσία νὰ πάρω ὅποιαδήποτε μέτρα θὰ ἦταν ἀναγκαῖα, γιὰ ν' ἀποφύγουμε μιὰ νέα συμφορά. Τοὺς εἶπα ὅτι ἤθελα νὰ μοῦ δώσουν τέτοια δικαιοδοσία, γιὰτι μὴ μπορεῖ νὰ παρουσιάζονταν πολὺ ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ διατάξω πέρασμα στὸ Γράμμο τῶν δυὸ τρίτων τῆς δύναμης τῶν 1ης καὶ 2ης Μεραρχιῶν μας, ἀφήνοντας στὴ Ρούμελη — Θεσσαλία μόνο 500 ἐπίλεκτους ἀντάρτες. Οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Γούσιος ἀντέδρασαν βίαια. Μοῦ εἶπαν πὼς ἀνατρέπω προηγούμενες ἀποφάσεις μας, πού καθόριζαν ἐξάντληση τῆς ἐχθρικής ἐκστρατείας τοῦ 1949, ἀκριβῶς στὴ Ρούμελη καὶ Θεσσαλία. Μάταια προσπάθησα νὰ τοὺς πείσω πὼς εἶχαν ἀλλάξει ριζικὰ τὰ δεδομένα πάνω στὰ ὅποια στηρίχτηκε ἡ ἀπόφαση πού ἐπικαλοῦνταν. Ἡ συντριβὴ τῆς 3ης Μεραρχίας μας στὴν Πελοπόννησο τὸ ἀπόδειχνε καταφάνερα. Οἱ τρεῖς ἀπόρριψαν τὴν ἀποστολή μου στὴ Θεσσαλία — Ρούμελη, ἔστω καὶ με περιορισμένη δικαιοδοσία. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν τερατώδη καταστροφικὸ.

Στὶς παραμονὲς τῆς ἐπιχείρησης «Κυνηγός», ἡ 2η Μεραρχία μας τῆς Ρούμελης με Διοικητὴ τὸν Γιάννη Ἀλεξάνδρου (Διαμαντῆς) εἶχε δύναμη περίπου 1500 ἀντάρτες. Ἡ 1η Μεραρχία μας με Διοικητὴ τὸν Χαρίλαο Φλωράκη (Γιώτης), εἶχε δύναμη περίπου 1600 ἀντάρτες. Τὸ ἐπιτελεῖο, ἡ φρουρά, ἡ Σχολὴ ἀνθυπολοχαγῶν τοῦ ΚΓΑΝΕ εἶχαν δύναμη περίπου 300 ἀντάρτες. Συνολικὴ δύναμη 3400. Τὸ ΚΓΑΝΕ μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Κολιγιάννη βρῖσκονταν κάπου στ' Ἄγραφα.

Τὶ ἀπόγινε ἡ παραπάνω δύναμή μας; Ὡς τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου 1949 τσακίστηκε. Ὁ Κολιγιάννης ἔφτασε στὸ Γράμμο ράκος, με συνοδεία καμμιά πενηνταριά ἀντάρτες. Αὐτὸς εἶχε χάσει ὄχι μόνο τὸ στρατό του, ὄχι μόνο τοὺς ἀσύρματους σύνδεσός του με τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο, ἀλλὰ καὶ τοὺς κώδικες πού ἦταν γραμμένοι σ' ἓνα κομμάτι χαρτί. Ὅποιοσδήποτε ἀξιωματικὸς τοῦ ἀντίπαλου στρατοῦ θὰ εἶχε πάθει τέτοια ἥττα, θὰ εἶχε αὐτοκτονήσει. Ὁ Διαμαντῆς καὶ πολλὰ ἄλλα στελέχη τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, ἔπεσαν μαχόμενοι.

Πόσες καὶ ποιές δυνάμεις διέθεσε ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία, γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου «Κυνηγός»; Τὶς 9η καὶ 15η Μεραρχίες με 6 Ταξιαρχίες. Τὴν 2η Ταξιαρχία Ὀρεινῶν Καταδρομῶν. Τὶς 71 καὶ 72 ἀνεξάρτητες Ταξιαρχίες. Τὰ 4ο, 6ο, 39ο, 42ο Ἐλαφρὰ Συντάγματα πεζικοῦ. Τὸ 2ο Σύνταγμα ἵπτικοῦ. Τὸ Α' Σύνταγμα Ἀναγνώρισης. Ἄν θεωρήσουμε καὶ τὰ

Συντάγματα περίπου Ταξιαρχίες, τότε ο αντίπαλος διέθεσε 15 Ταξιαρχίες που είχαν το λιγότερο 45 τάγματα. Έπιπλέον, τις μονάδες χωροφυλακής, τις μονάδες τεθωρακισμένων, το πυροβολικό, την αεροπορία, κλπ. Όλα τα παραπάνω, αποτελούσαν μια τεράστια δύναμη.

Με τόσες δυνάμεις, ο αντίπαλος μπορούσε πιά να φτιάχνει πραγματικούς κλοιούς και ταυτόχρονα να κάνει στο έσωτερικό τους επιχειρήσεις για εξόντωση των τμημάτων του Δημοκρατικού Στρατού. Η ανυπαρξία δυνατότητας ανεφοδιασμού κυρίως σε πυρομαχικά, δεν επέτρεπε στους μαχητές μας να δίνουν μάχες με τον αντίπαλο. Η παλιά πηγή ανεφοδιασμού λαφυραγώγησης των εφοδιοπομπών του εχθρού, δεν υπήρχε πιά. Ο ανεφοδιασμός του γίνονταν με αεροπορικές ρίψεις.

Ο Διοικητής του Κλιμακίου του Γενικού Αρχηγείου Κολιγιάννης, οι Διοικητές Μεραρχιών Φλωράκης και Διαμαντής, δεν μπόρεσαν να αντιληφθούν εγκαίρως ότι η έκστρατεια του 1949, ήταν πολύ διαφορετική και από ποσοτική και από ποιοτική άποψη. Ακριβώς για αυτό, προσπάθησαν να την αντιμετωπίσουν, εφαρμόζοντας την ταχτική του 1948. Ο όγκος των ξμψυχων δυνάμεων και υλικών μέσων του αντιπάλου επέβαλλε την εφαρμογή άλλης ταχτικής. Υποχωρητικοί έλιγμοί με συγκεντρωμένες δυνάμεις, με σκοπό τράβηγμα των δυνάμεων του αντιπάλου που έκαναν επιχειρήσεις στο έσωτερικό του κλοιού προς τις κορυφές των Αγράφων, και μετά σπασίμο του κλοιού σε δυο κατευθύνσεις, προς Ήπειρο-Ζαγόρια, προς Αντιχάσια, με σκοπό το πέρασμα των τμημάτων μας στο Σμόλικα-Γράμμο. Έδω, το βασικό ρόλο θα έπαιζε η ταχύτητα. Άρα, κατά τη διάρκεια των δυο έλιγμων, με κανένα τρόπο δεν έπρεπε να μπλέκονται τα τμήματά μας σε μάχες πολύωρες, γιατί αναπόφευκτα θα συγκεντρώνονταν στο σημείο αυτό μεγάλες αντίπαλες δυνάμεις.

Για να εφαρμόσουν τέτοια ταχτική, έπρεπε να είχαν εγκαίρως καταλάβει οι Κολιγιάννης-Φλωράκης-Διαμαντής ότι δεν υπήρχε καμιά δυνατότητα να παραμείνουν στο χώρο της Ρούμελης-Θεσσαλίας οι δυο Μεραρχίες μας. Στο χώρο αυτό μπορούσε κι έπρεπε να μείνουν όχι περισσότεροι από 500 έπιλεκτοι άντάρτες, χωρισμένοι σε ομάδες από 30 άντάρτες καθεμιά, για δέσμευση και φθορά του αντιπάλου, σαν δύναμη ύποδοξης, αν οι βασικές δυνάμεις μας θ' απόφασιζαν να ξαναγυρίσουν στη Θεσσαλία-Ρούμελη.

Τη βασική εθύνη για την εξόντωση του Δημοκρατικού Στρατού στη Ρούμελη-Θεσσαλία, την φέρνει το Γενικό Αρχηγείο (Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-Βλαντάς-Γούσινας), γιατί το σχέδιό τους για το 1949 υποχρέωνε τις 1η και 2η Μεραρχίες μας να εξαντλήσουν την έκστρατεια του αντιπάλου στο χώρο της Ρούμελης-Θεσσαλίας. Σ' αυτή την άποστολή κόλλησαν οι Κολιγιάννης-Φλωράκης-Διαμαντής. Δεν μπόρεσαν να πάρουν πρωτοβου-

λία, όταν κατάλαβαν πώς με τέτοιο συσχετισμό δυνάμεων θά εξοντώνονταν τὰ τμήματά μας, παραμένοντας στοῦ χῶρο τῆς Θεσσαλίας-Ρούμελης.

Τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο φέρνει εὐθύνη, ἀλλὰ αὐτὴ τῇ φορᾷ μόνο οἱ Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-Γούσιας, γιατί μετὰ τὴν ἐξόντωση τῆς 3ης Μεραρχίας μας Πελοποννήσου ἀρνήθηκαν νὰ πάω στὴ Θεσσαλία-Ρούμελη, μὲ δικαιοδοσία νὰ πάρω ὅποιαδήποτε μέτρα θά ἐπέβαλλε ἢ ἐκεῖ κατάσταση.

Συμπέρασμα. Θεωρῶ ὅτι ἡ ἐξόντωση τῶν ἀνταρτῶν στὴ Θεσσαλία-Ρούμελη, δὲν ἦταν ἀναπόφευκτη. Τὸ ἴδιο ἀφορᾷ καὶ τὶς δυνάμεις τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴν Πελοπόννησο.

Τὴν κύρια εὐθύνη γιὰ τὴν ἐξόντωση τους, τὴν φέρνει τὸ τότε Γενικὸ Ἀρχηγεῖο: Ζαχαριάδης, Μπαρτζιώτας, Βλαντᾶς, Βοντίτσιος (Γούσιας). Ἐμεῖς καθορίσαμε τὴν ἀνεδαφικὴ ἀποστολὴ αὐτῶν τῶν τριῶν Ἀρχηγείων, ἐξάντλησης τῆς ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου στὰ 1949 σ' αὐτὲς τὶς τρεῖς περιοχές, γιὰ νὰ περάσουν οἱ δυνάμεις στὴ Βόρεια Πίνδο σὲ στρατηγικὴ ἀντεπίθεση. Τέτοιες δυνατότητες δὲν ὑπῆρχαν.

Εἰδικὰ, γιὰ τὴν ἐξόντωση τῶν δυνάμεών μας στὴ Ρούμελη-Θεσσαλία στὰ 1949, φέρνουν εὐθύνη μόνο οἱ Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας, Γούσιας, γιατί ἀπόρριψαν τὴν παραπάνω πρότασή μου. Βασικὴ εὐθύνη φέρνει καὶ ὁ Κώστας Κολιγιάννης, σὰν διοικητὴς τοῦ Κλιμακίου τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου στὴ Νότια Ἑλλάδα. Αὐτὸς τὸ μόνο ποὺ σκέφτηκε ἦταν νὰ σώσει τὸ τομάρτι του. Ἐχασε ὄχι μόνο τὸ στρατὸ ποὺ διοικοῦσε, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀσύρματο καὶ τοὺς κώδικες σύνδεσής του μὲ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο. Ἐφθασε στοῦ Γράμμο μὲ συνοδεία περίπου 50 ἀντάρτες, σωστὸ ράκος.

Στὴν περιοχὴ Καϊμακτσάλαν ὑπῆρχαν περίπου 800 ἀντάρτες. Δέχτηκαν ἐπίθεση τῆς 11ης ἀντίπαλῆς μας Μεραρχίας, μὲ τὶς 31 καὶ 32 ταξιαρχίες της, στὶς 4 Ἰούλη καὶ νικηθήκαν στὶς 8-7-1949. Οἱ περισσότεροι πέρασαν στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ ἀφοπλίστηκαν. Μόνο καμμιά διακοσαριὰ πέρασαν ἀπὸ Καϊμακτσάλαν στοῦ Βίτσι. Ἀντίπαλα τμήματα πέρασαν σὲ γιουγκοσλάβικο ἔδαφος, καὶ χτύπησαν τοὺς ἀντάρτες ἀπὸ τὰ νῶτα τους. Πάντως, αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ βασικὴ αἰτία τῆς ἥττας τους. Στὴ μάχη ὁ ἀντίπαλος διέθεσε συνολικὰ 7 τάγματα (τὸ ἓνα ὀρεινῶν καταδρομῶν), 22 πυροβόλα, μιὰ ἴλη τεθωρακισμένων.

Ποιὸ ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συνόλου τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ ἀντιπάλου (ἐκτὸς τῆς τελικῆς τοῦ Βίτσι καὶ τοῦ Γράμμου), ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1948 ὡς τὸ τέλος τοῦ Ἰούλη 1949; Ὁ ΔΣΕ συντρίφτηκε στὰ νησιά, στὴν Πελοπόννησο, στὴ Ρούμελη, στὴ Θεσσαλία, ἐκτοπίστηκε ἀπὸ τὴν Ἠπειρο. Οἱ δυνάμεις τοῦ ΔΣΕ στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία, στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία-Θράκη, κόλλησαν στὰ σύνορα, ἀνίκανες γιὰ κάπως σοβαρὴ δράση.

ἼΑρα, ὑπῆρχαν μόνο δυὸ ἱκανὲς δυνάμεις τοῦ ΔΣΕ, στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι καὶ στὸ Γράμμο, μὲ συνολικὴ δύναμη 16.551 μαχητὲς καὶ μαχήτριες (βλέπε ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου). Ἡ ἥττα τους ἦταν ἀναπόφευκτη, μιὰ ποὺ θ' ἀντιμετώπιζαν πάνω ἀπὸ 250.000 ἀντίπαλο στρατό, ἐξοπλισμένο μὲ μοντέρνο ὄπλισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΔΙΚΗ ΜΑΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Πολιτική προπαρσκευή. Αυτή ήταν ένα στρογγυλό μηδενικό, γιατί ο ΔΣΕ ήταν πιά ολοκληρωτικά απομονωμένος, και από τις πόλεις και από την ύπαιθρο. Ή μόνη επαφή μας ήταν οι έκπομπές του ραδιοσταθμού μας.

Σάν μιὰ ἀνούσια προσπάθεια πολιτικής προπαρσκευής μας, ήταν ο άνασχηματισμός της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης, στις 3-4-1949. Στη νέα σύνθεσή της μπήκαν εκπρόσωποι του άνύπαρκτου πιά Άγροτικού Κόμματος και ή Όργάνωση τών Σλαβομακεδόνων που ζούσαν στο χώρο του Βίτσι. Έτσι, για την ιστορία παραθέτω τὰ όνόματα τής νέας κυβέρνησης και τις άρμοδιότητες που δέν μπορούσαν ν' άσκήσουν:

Δημήτρης Παρτσαλίδης, πρωθυπουργός, Γιάννης Ίωαννίδης, άντιπρόεδρος, Πέτρος Ρούσος, ύπουργός Έξωτερικών, Δημήτρης Βλαντάς, Στρατιωτικών, Βασίλης Μπαρτζιώτας, Έσωτερικών, Λεωνίδα Στρίγγος, Οικονομικών, Κώστας Καραγιώργης, Πολεμικού Άνεφοδιασμού, Μιλτιάδης Πορφυρογένης, Δικαιοσύνης, Άποστόλης Γκρόζος, Έργασίας, Πέτρος Κόκαλης, Παιδείας και Έγχεινής (όλοι του ΚΚΕ), Μήτσος Παπαδημητρίου, Γεωργίας, Στέφανος Σαββίδης, Συνεταιρισμών, Παρμενίων Άβδελίδης, Έθνικης Οικονομίας, Γιώργος Τσαπακίδης, Προνοίας, (Όλοι του ΑΚΕ), Πασκάλ Μητρόφσκυ, Έπισιτισμού, σάν εκπρόσωπος τών Σλαβομακεδόνων.

Καμμιά θετική επίδραση δέν είχε ο άνασχηματισμός τής κυβέρνησής μας. Αυτή ήταν και παρέμεινε ένα διακοσμητικό άντικείμενο, μιὰ που δέν ύπηρχε λαός για νά τόν κυβερνήσει. Οί προτάσεις κι έκκλήσεις της για πολιτική λύση και ειρήνευση έπεφταν στο κενό, γιατί έκφραζαν την άδυναμία του ΔΣΕ νά νικήσει με τὰ όπλα.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΣΕ

Στις 21-8-1948, συγκροτήσαμε Άνώτατο Πολεμικό Συμβούλιο: Πρόεδρος του, ο Νίκος Ζαχαριάδης. Μέλη του: Βασίλης Μπαρτζιώτας, Δημήτρης Βλαντάς, Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιας), Κώστας Γυφτοδήμος (Καραγιώργης), Σαράντης Πρωτόπαπας (Κικίτσας). Στην ούσία, οί δυο τελευταίοι

ήταν διακοσμητικά πρόσωπα. 'Εκείνοι που αποφάσιζαν για όλα, ήταν οι Ζαχαριάδης, Μπαρτζιώτας, Βλαντάς, Γούσιας. Αυτός ήταν πολύ αδύνατος ήγετικός πυρήνας. 'Από την ως τώρα εξιστόρηση και από την συνέχειά της οι αναγνώστες θα καταλάβουν ότι υπήρχε σύγκρουση μεταξύ Βλαντά-Ζαχαριάδη, σε σειρά ζητημάτων. Βέβαια, αυτά ήταν δευτερεύοντα. Οί Μπαρτζιώτας-Γούσιας ήταν σύμφωνοι πάντα με τον Ζαχαριάδη. Κατά την τρίτη φάση του έμφυλου πολέμου, τέσσερα ήταν τα βασικά ζητήματα που διαφώνησα με τους Ζαχαριάδη-Μπαρτζιώτα-Γούσια:

1) 'Αποφασιστική μάχη στη Βόρεια 'Ελλάδα, σ' ένα είτε δυο μέτωπα; 'Υποστήριξα να δώσουμε τη μάχη σ' ένα μέτωπο, στη Βόρεια Πίνδο και όχι στο Βίτσι.

2. Μετά τη συντριβή της 3ης Μεραρχίας μας στην Πελοπόννησο, πρότεινα να πάω στη Θεσσαλία-Ρούμελη, με δικαιοδοσία να πάρω μέτρα μέχρι και αποχώρησης των εκεί δυνάμεών μας προς Γράμμο. Οί τρεις απόρριψαν την πρότασή μου.

3) 'Όταν στά τέλη του 'Απρίλη 1949 ο Ζαχαριάδης μου έκθεσε την άποψη του Στάλιν, ότι πρέπει να σταματήσουμε τον ένοπλο αγώνα, ξανά πρότεινα να τραβήξουμε γρήγορα τις δυνάμεις μας από τη Ρούμελη-Θεσσαλία, και πρότεινα να σταματήσουμε τον ένοπλο αγώνα μόλις θα είχε γίνει αυτή ή συγκέντρωση των δυνάμεών μας στο Γράμμο. 'Απόρριψε την πρότασή μου.

4) Διαφωνήσαμε και για τ ο σ κ ο π ο ένός έλιγμου δυνάμεών μας στο Γράμμο, από Βίτσι. 'Υποστήριξα ότι ο σκοπός του έλιγμου μας πρέπει να είναι ανακατάληψη της Βόρειας Πίνδου, μπλέξιμο του αντιπάλου σ' ένα αγώνα φθοράς υπό δυσμενείς γι' αυτόν καιρικές συνθήκες σ' ένα ζωτικό στρατηγικό χώρο. Οί τρεις διαφώνησαν και άρνήθηκαν να μου δώσουν τις απαραίτητες δυνάμεις και μέσα.

'Η απόρριψη των παραπάνω τεσσάρων προτάσεών μου, είχε βαρειές συνέπειες. Χάσαμε ά σ κ ο π α κάμποσες χιλιάδες μαχητές μας.

Στις 3-4-1949, ανασυγκροτήθηκε τ ο 'Ανώτατο Πολεμικό Συμβούλιο. Στα παλιά μέλη του προστέθηκαν : Κώστας Κολιγιάννης, Γιώργος 'Ερυθριάδης, Κώστας Λουλές. Βαγγέλης Κόϊτσεφ. Στην πράξη υπήρχε τ ο ίδιο διευθυντήριο, Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-Βλαντάς-Γούσιας.

— Στά τέλη του Σεπτέμβρη 1948, μετά τη συντριβή της έκστρατειάς του αντιπάλου στο χώρο του Βίτσι, έπεξεργαστήκαμε ένα στρατηγικό σχέδιο διεξαγωγής του πολέμου μας. 'Η ουσία του μπορεί να συνοψιστεί στα παρακάτω:

'Αδιάκοπος έντονος χειμερινός κι άνοιξητικός πόλεμός μας, άπ' όλες τις δυνάμεις του ΔΣΕ σε όλη τη χώρα, για σοβαρά χτυπήματα κατά του αντιπάλου μας, άποφασιστικό στραπατσάρισμα της προετοιμασίας του γι'

άποφασιστική άναμέτρησή του με τόν ΔΣΕ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949 στὴ Βόρεια Πίνδο, στρατολογία τῶν ἀπαραίτητων σὲ μᾶς ἐφεδρειῶν. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, τὸ στρατηγικὸ σχέδιό μας ἀνέθετε στὶς δυνάμεις τοῦ ΔΣΕ στὴν Πελοπόννησο, στὴ Ρούμελη καὶ στὴ Θεσσαλία, νὰ σπᾶσουν ἐκεῖ τὶς ἐκστρατείες τοῦ ἀντίπαλῶ μας στρατοῦ, νὰ τοῦ προκαλέσουν βαρεῖες ἀπώλειες, νὰ τὸν κάνουν ἀνίκανο γι' ἀποφασιστικὴ ἀναμέτρησή του στὴ Βόρεια Ἑλλάδα μετὸν ΔΣΕ. Τσάκισμα τῆς ἐχθρικῆς ἐκστρατείας στὸ Βίτσι-Γράμμος, πέρασμα τῶν ἐκεῖ δυνάμεῶν μας σὲ στρατηγικὴ ἀντεπίθεση μετὰ πλατὺ ἐλιγμὸ γι' ἀπελευθέρωση τῆς Ἡπείρου.

Σὰν ἰδέα, τὸ παραπάνω στρατηγικὸ σχέδιο ἦταν σωστὸ. Σὰν συσχετισμὸς ἔμπυχων δυνάμεων καὶ ὑλικῶν μέσων ἦταν καταθλιπτικὰ σὲ βάρος τοῦ ΔΣΕ, αὐτὸ τὸ σχέδιο ἦταν ἕνας δονκιχωτικὸς ἰσπανικὸς πύργος. Οἱ συνέπειές του ἦταν: ἐξόντωση 3.500 ἀνταρτῶν στὴν Πελοπόννησο, τῶν δυὸ τρίτων τῆς δυνάμεις τοῦ Ἀρχηγείου Ρούμελης (περίπου 1700 ἀντάρτες), τοῦ μισοῦ περίπου τῆς δυνάμεις τοῦ Ἀρχηγείου Θεσσαλίας (1000 ἀντάρτες), σὺν οἱ ἀπώλειές μας στὸ Βίτσι καὶ στὸ Γράμμο, στὴν Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Μακεδονία — Θράκη.

Γι' αὐτὸ τὸ τερατώδες ἀποτέλεσμα, θὰ ἦταν παράλογη καὶ ἀνέντιμη κάθε προσπάθεια νὰ φορτωθοῦν οἱ εὐθύνες στὶς διοικήσεις τοῦ ΔΣΕ στὶς παραπάνω περιοχές. Θὰ ἦταν παράλογη καὶ ἀνέντιμη ἡ ἀπαίτηση νὰ ἔχουν αὐτὲς οἱ διοικήσεις τὸ πολιτικὸ ἀνάστημα καὶ αἶσθημα εὐθύνης νὰ πάρουν τὴ γενναία καὶ ἐπιβεβλημένη ἀπόφαση περάσματος τῶν δυνάμεῶν τους στὴ Βόρεια Πίνδο, ὅταν μπορούσαν νὰ περάσουν ἐκεῖ, ἀφοῦ τὶς δέσμευε τὸ στρατηγικὸ σχέδιο τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Τέτοιο πολιτικὸ ἀνάστημα καὶ αἶσθημα εὐθύνης δὲν εἶχε τὸ τετραμελὲς διευθυντήριον, Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-Βλαντάς-Γούσιας.

Ἐφόσον τὸ τετραμελὲς διευθυντήριον δὲν πῆρε τὴν μόνη σωστὴ ἀπόφαση νὰ σταματήσει τὸν πόλεμον ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον 1948 καὶ νὰ τὴν ἀνακοινώσει δημόσια μόνις ὅλες οἱ δυνάμεις μας θὰ εἶχαν συγκεντρωθεῖ στὴ Βόρεια Πίνδο, ἀναπόφευκτα θὰ χτιζάμε ἕναν δονκιχωτικὸ πύργον, σὰν στρατηγικὸ μας σχέδιον. Ἄς δοῦμε πῶς ἐφαρμόσαμε σ τ ἦ ν π ρ ᾶ ξ ἦ τὸ παραπάνω στρατηγικὸ μας σχέδιον.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΤΟ ΜΠΙΚΟΒΙΚ ΤΟΥ ΒΙΤΣΙ

Αὐτὴ ἡ ἐπιχείρηση ἄρχισε τὴ νύχτα τῆς 20-9-1948, μετὰ ταξιαρχίες μας τοῦ Βίτσι. Διοικητὴς τῆς ἐπιχείρησής μας ἦταν ὁ Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιας). Σκοπὸς τῆς ἐπιχείρησης ἦταν ἡ κατάληψη τῶν στρατηγικῶν ὑψομάτων Μπικόβικ, 1505 μ. ὕψος, καὶ Καζάνι, 1399, γιὰ μετέπειτα ἐπίθεση κατάληψης τῆς πόλης Καστοριάς.

Ἡ ἀπόφασή μας ἦταν λαθεμένη, γιατί βασίστηκε σὲ μιὰ ἀβάσιμη διαπίστωση τῆς κατάστασης τοῦ ἀντίπαλου στρατοῦ. Ἐμεῖς ὑπολογίσαμε λανθασμένα τὴν ἦττα καὶ ἀποσύνθεση μερικῶν ταξιαρχιῶν τοῦ ἀντιπάλου μας στὸ Μάλι Μάδι καὶ τὴν ἐπίδρασή της στὶς ὑπόλοιπες στρατιωτικὲς μονάδες του. Ἡ μάχη στὰ ὑψώματα Μπίκοβικ καὶ Καζάνι ἀπόδειξαν ὅτι ἡ ἀποσύνθεση τοῦ ἀντίπαλου στρατοῦ ὑπῆρχε μόνο στὴ φαντασία μας. Βρεθῆκαμε ἀντιμέτωποι μὲ τὴν 10ῃ ἀντίπαλη Μεραρχία, ποῦ ἦταν ἀξιόμαχη.

Ἡ λαθεμένη ἐκτίμηση τοῦ ἀντιπάλου, εἶχε σὰν συνέπεια ἓνα λαθεμένο σχέδιο ἐπιχείρησης. Ἐντὶ νὰ περιοριστεῖ ἡ ἐπιχείρηση στὴν κατάληψη τῶν δυὸ στρατηγικῶν ὑψωμάτων Μπίκοβικ καὶ Καζάνι, ἡ ἐπίθεση τῶν ταξιαρχιῶν μας ἔγινε σὲ σχετικὰ μεγάλο βάθος στὰ νῶτα τῆς ἀντίπαλης διάταξης. Ἔτσι, ἡ διοίκηση τῆς ἐπιχείρησής μας διέσπειρε τὶς δυνάμεις καὶ τὰ μέσα της καὶ διέθεσε ἀνεπαρκῆ δύναμη γιὰ κατάληψη τῶν δυὸ παραπάνω στρατηγικῶν ὑψωμάτων. Αὐτὴ εἶναι ἡ βασικὴ αἰτία τῆς ἀποτυχίας μας.

Πρὶν τὴν κατάληψη τῶν Μπίκοβικ-Καζάνι, ἦταν ἀδύνατη ἡ ἐξέλιξη τῆς ἐπιχείρησής μας στὴ δευτέρη φάση της πρὸς τὴν Καστοριά. Ἄρα, σωστὸ σχέδιο ἐπιχείρησης θὰ ἦταν: ἡ διάθεση μιᾶς ταξιαρχίας μας γιὰ κατάληψη Μπίκοβικ καὶ πίσω της μιὰ ταξιαρχία ἐφεδρεία, μιὰ ταξιαρχία γιὰ κατάληψη Καζανίου καὶ πίσω της μιὰ σὰν ἐφεδρεία. Ἔτσι θὰ καταλαμβάναμε αὐτὰ τὰ στρατηγικὰ ὑψώματα πρὶν νὰ ξημερώσει καὶ μετὰ θὰ ἐπεκτείναμε τὴν ἐπιχείρηση στὴ δευτέρη φάση της.

Ὁ Γούσιας, ποῦ ὀργάνωσε καὶ διεύθυνε αὐτὴ τὴν ἐπιχείρηση, διέθεσε τὴν 14ῃ ταξιαρχία γιὰ κατάληψη Μπίκοβικ καὶ Καζανίου καὶ τὶς 16ῃ, 107ῃ καὶ 108ῃ ταξιαρχίες μας γιὰ διεΐσδυση στὰ μετόπισθεν τῆς ἀντίπαλης διάταξης. Ἔτσι, οὔτε καταλάβαμε τὰ δυὸ ὑψώματα, ἀλλὰ καὶ πετσοκόφη-καν καὶ οἱ τέσσερες ταξιαρχίες μας. Οἱ ἀπώλειές μας ἦταν 528 νεκροί, 135 αἰχμάλωτοι, περίπου 1000 τραυματίες. Μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ Ζαχαριάδη, ὁ Γούσιας δὲν τιμωρήθηκε γι' αὐτὴ τὴ βαρεῖα ἦττα μας.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΤΑΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Ἡ ἐπιχείρησή μας γιὰ κατάληψη τῆς πόλης Καρδίτσας μέσα στὴ θεσσαλικὴ πεδιάδα, ἔγινε ἀπὸ τὴν 1ῃ Μεραρχία μας, μὲ διοικητὴ τὸν Χαρίλαο Φλωράκη (Γιώτης) καὶ ἀπὸ τὴ 2ῃ Μεραρχία μας, μὲ διοικητὴ τὸν Γιάννη Ἀλεξάνδρου (Διαμαντής). Τὴ γενικὴ διεύθυνση τῆς ἐπιχείρησης εἶχε ὁ διοικητὴς τοῦ Κλιμακίου τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου στὴ Νότια Ἑλλάδα (ΚΓΑΝΕ), Κώστας Γυφτοδῆμος (Καραγιώργης). Στὴν ἐπιχείρηση πῆρε μέρος καὶ ἡ ταξιαρχία ἵππικῶν, μὲ διοικητὴ τὸν Στέφανο Μανάκα (Στέφος). Ἡ γενικὴ διεύθυνση τῆς ἐπιχείρησης διέθετε τρία ὄρειβατικὰ πυροβόλα.

Ποιῆς καὶ πόσες ἦταν οἱ ἀντίπαλες δυνάμεις; Τὸ 612 τάγμα πεζικοῦ. Τὸ

15 έλαφρό τάγμα πεζικού. Ένας λόχος «Μονάδες Έθνικης Ασφαλείας» —ΜΕΑ— από δεξιούς πολίτες. Δυό ίλες τεθωρακισμένων. Έ Η χωροφυλακή τής πόλης. Έ Η συνολική δύναμη όλων αυτών, δέν ξεπερνούσε τούς 1300 άντρες. Έ Η συνολική δύναμή μας ήταν περίπου 4.000 άντρες.

Σχετικά γρήγορα μπορούσαν νά επέμβουν οί ακόλουθες αντίπαλες δυνάμεις: Έ Η 76 ταξιαρχία, τά 50 και 51 έλαφρά τάγματα πεζικού από τήν περιοχή Τρικάλων. Τό 25 έλαφρό τάγμα πεζικού από τήν περιοχή Σοφάδων. Τό 25 παρόμοιο από τή Λάρισα. Σύνολο δύναμης περίπου 3.000.

Έ Η επιχείρησή μας άρχισε τή νύχτα τής 11 πρὸς 12-12-1948 και τέλειωσε βασικά μ' έπιτυχία τὸ βράδυ τής 13 Δεκέμβρη. Καταλήφθηκε σχεδόν ὅλη ἡ Καρδίτσα. Ό αντίπαλος εἶχε σοβαρές ἀπώλειες. Στρατολογήθηκαν 1000 μαχητές και πήραμε πολλά λάφυρα.

Έ Η βασική αἰτία τής μὴ ὀλοκληρωτικῆς κατάληψης τής πόλης, τής ανεπαρκούς στρατολογίας, τής μὴ αἰχμαλωσίας ὅλων τῶν ἀντίπαλων δυνάμεων, ήταν ἡ ἀδύνατη ένιαία διοίκηση τῶν δυνάμεών μας, κατά συνέπεια τὸ ἀσυντόνιστο τής δράσης τους.

Τά τμήματά μας πολέμησαν μαστορικά και μὲ φανατισμό. Μὲ συνοχή ἀποχώρησαν ἀπὸ τήν πόλη πρὸς ὑψίπεδο Νευρούπολης, διὰ μέσου τοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου. Αυτό τὸ ἀναγνωρίζει και ὁ Ζαφειρόπουλος, στὸ γνωστὸ βιβλίο του:

«Έ ὀρμητικότητα τῶν τμημάτων ήταν πολὺ καλή και διακρίθηκαν οί μαχητρίες γυναῖκες, πὸν ἔδρασαν μὲ μεγαλύτερο φανατισμὸ ἀπὸ τούς άντρες. Τά στελέχη ἐπέδειξαν μεγάλη βελτίωση στὴν τεχνική τοῦ ἀγώνα. Έ Ἀποχώρηση τῶν συμμοριακῶν τμημάτων τὴ μέρα και ἐπὶ πεδινοῦ ἐδάφους ὑπὸ τὴν ἄμεση ἐπίδραση τής Ἀεροπορίας, ἔγινε μὲ συνοχή και τάξη» (σελίδα 548).

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΔΕΣΣΑ-ΑΡΔΕΑ-ΝΑΟΥΣΑ

Στὰ μέσα τοῦ Δεκέμβρη 1948, ἡ 10η Μεραρχία μας ἔκανε μιὰ βαθειὰ διείσδυση ἀπὸ Βίτσι πρὸς Ἔδεσσα. Σκοπὸς τής ἐπιχείρησης ήταν ἡ κατάληψη τής πόλης, γιὰ σοβαρές ἀπώλειες τοῦ ἀντιπάλου και στρατολογία χιλιάδων μαχητῶν.

Έ Η δύναμη τής Μεραρχίας μας ήταν περίπου 3.500 μαχητές, καλά ἐξοπλισμένη κι ἐφοδιασμένη διαρκῶς ἀπὸ τὴ βάση ἀνεφοδιασμοῦ μας στὸ βουνὸ Καίμακτσάλαν, πὸν βρίσκεται κοντὰ στὴν Ἔδεσσα. Ἀπὸ ἄποψη βαρειοῦ ὀπλισμοῦ, διέθετε 4 ὀρειβατικά πυροβόλα και 4 βαρειοὺς ὄλους. Κοντολογίς, ἡ 10η Μεραρχία μας ήταν σχετικά μεγάλη κι ἐπίλεκτη δύναμη. Έ Η κατάληψη τής Ἔδεσσας, ήταν μιὰ εὐκόλη ἐπιχείρηση.

Τὸ ἀντίπαλο Γ' Σῶμα Στρατοῦ, εἶχε τὴν εὐθύνη γιὰ τίς πόλεις Ἀρδέα-

Ήδεσσα-Νάουσα-Βέροια-Κατερίνη. Για την αντιμετώπιση του Δημοκρατικού Στρατού στα βουνά Καϊμακτσαλάν-Τζένα-Πάικο-Βέρμιο-Πιέρια-Βόρειο Όλυμπο, δηλαδή, σε μιὰ τεράστια έκταση, διέθετε την 11η Μεραρχία του, λίγα ελαφρά τάγματα της λεγόμενης Ήθνοφρουράς, πολύ χαμηλής μαχητικής ικανότητας και λίγα τμήματα από δεξιούς πολίτες, τις λεγόμενες Μονάδες Ήθνικης Δίωξης (ΜΕΔ). Ήκόμη και αν η διοίκηση του Γ΄ Σώματος Στρατού θά μπορούσε νά διαθέσει όλες τις παραπάνω δυνάμεις της για την αντιμετώπιση της 10ης Μεραρχίας μας, αυτές οί δυνάμεις θά ήταν ανεπαρκείς. Στην ουσία, ό αντίπαλος δέν μπορούσε νά διαθέσει για τή φρούρηση της Ήδεσσας πάνω από μιὰ ταξιαρχία, λίγους χωροφύλακες, μικροτμήματα ΜΑΔ κι ένα τάγμα της λεγόμενης Ήθνοφρουράς.

Ή επιχείρηση της 10ης Μεραρχίας μας άπότυχε παταγώδικα και με πολύ βαρειές άπώλειές της. Για άλλη μιὰ φορά άποδείχτηκε πρακτικά και τραγικά, ή άνικανότητα του διοικητή της επιχείρησης Γιώργου Βοντίτσιου (Γούσια), στη διεύθυνση ενός ιδίομορφου τ α χ τ ι κ ο υ άνταρτοπόλεμου.

— Ή επίθεση για κατάληψη της Ήδεσσας, άρχισε τή νύχτα της 22 πρὸς 23-12-1948. Στις 23 Δεκέμβρη τέλειωσε με ήττα και βαρειές άπώλειές μας. Τά τμήματα της Μεραρχίας μας συμπτύχθηκαν άταχτα, πρὸς τὸν ὄρεινὸ ὄγκο του Καϊμακτσαλάν.

Γιατί ή 10η Μεραρχία μας ήττήθηκε; Ήδῶ, θά δώσω μόνο συνοπτικά στοιχεία. Γι΄ αὐτή τήν ήττα δημοσιεύτηκε άπόφαση του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του ΚΚΕ, στο περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», τόμος 1949.

Τό σχέδιο της επιχείρησης ήταν ὀλοκληρωτικά λαθεμένο. Ή διοικητής της επιχείρησης δέν διεύθυνε τή μάχη, γιατί βρίσκονταν πολύ μακριά από τήν Ήδεσσα, πίσω από βουνοκορφές και δέν είχε ὀπτική αντίληψη του πεδίου της μάχης. Γι΄ αὐτό δέν ήξερε τί δυσκολίες συνάντησαν τά τμήματά μας. Δέν ήταν καν ένας άπλός θεατής της μάχης. Τό μόνο πὸν έκανε ήταν νά δώσει διαταγή σύμπτυξης τῶν διαλυμένων μονάδων της 10ης Μεραρχίας μας, πρὸς Καϊμακτσαλάν. Μά και χωρίς τή διαταγή του, πρὸς τὰ κεί συμπίπτουνταν αυτές οί μονάδες.

Μετά τήν άποτυχία ὁ Γούσιος φόρτωσε τις εὐθύνες στὸν διοικητή της 14ης ταξιαρχίας μας Γιώργο Γεωργιάδη, και προκάλεσε τὸν ντουφεκισμό του. Ή αλήθεια είναι ὅτι, ὁ Γούσιος έθεσε εκτὸς μάχης τήν 14η ταξιαρχία, πρὶν αὐτή άρχίσει τήν επίθεσή της. Ή Γούσιος πέρασε αὐτή τήν ταξιαρχία μέσα από τὸν ποταμὸ Βόδα. Οί μαχητές και τὰ στελέχη κρατοῦσαν ένα τετωμένο σκοινι για νά μη τούς παρασύρει τὸ ρέμα του ποταμοῦ, χωμένοι ὡς τὸ λαιμὸ στο παγωμένο νερό. Γι΄ αὐτό πάγωσαν, ὅπως και τὰ κινητά οὐραία τῶν ὄπλων τους. Και μόνο γι΄ αὐτό τὸ τερατώδικο γεγονός, έπρεπε νά περάσει ὁ Γούσιος από στρατοδικείο. Είναι ἐγκληματικὸ τὸ τ έ τ ο ι ο πέρασμα του Βόδα. Ήταν

ἀπόλυτα δυνατό τὸ πέρασμα τῆς 14ης ταξιαρχίας πάνω ἀπὸ μιὰ φορητὴ γέφυρα. Πάνω ἀπὸ τέτοια γέφυρα πέρασα τὸ Γενάρη τοῦ 1949 τὴν ἴδια Μεραρχία. Ὁ Γούσιος εἶπε ὅτι εἶχε διατάξει τὰ τμήματα ποὺ θὰ περνοῦσαν, νὰ κόψουν κορμούς δέντρων γιὰ νὰ περάσουν μ' αὐτοὺς τὸν ποταμὸ. Τέτοια δουλειὰ στὰ πρόθυρα τῆς Ἑδεσσας, ἦταν ἀδύνατη.

— Καὶ ἡ ἐπίθεση τῆς 10ης Μεραρχίας μας γιὰ κατάληψη τῆς πόλης Ἀρδέας καὶ τῆς Νάουσας ἀπότυχε μὲ βαρειὲς ἀπώλειες. Ἦταν ὀλέθριο λάθος τοῦ Γούσια, ἡ διαταγὴ του γιὰ δυὸ ταυτόχρονες ἐπιχειρήσεις πόλεων (Ἑδεσσα-Νάουσα), ποὺ τὶς χωρίζει μιὰ ἀπόσταση πορείας τριῶν νυχτερινῶν ἀλμάτων.

— Μετὰ τὴν ἀποτυχία στὴν Ἑδεσσα καὶ στὴ Νάουσα, ὁ Γούσιος ἀποφάσισε νὰ γίνῃ ἐπίθεση κατὰ τῆς πόλης Ἀρδέας, ποὺ βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὸν ὄρεινὸ ὄγκο Καϊμακτσαλάν-Τζένα. Ἡ ἐπίθεση ἄρχισε τὴ νύχτα τῆς 29ης πρὸς 30-12-1948. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιχείρηση τέλειωσε μὲ πλήρη ἦττα τῆς 10ης Μεραρχίας μας καὶ μὲ βαρειὲς ἀπώλειές της.

Στὶς ἄμυαλα ὀργανωμένες ἐπιχειρήσεις, στὴν Ἑδεσσα-Νάουσα-Ἀρδέα, ἡ 10η Μεραρχία μας ἔχασε τὸ ἕνα τρίτο τῆς δυνάμεώς της, σὲ νεκροὺς καὶ τραυματίες. Τὰ διαλυμένα καὶ ἀπογοητευμένα τμήματά της, σκάλωσαν στὸ βουνὸ Καϊμακτσαλάν, κοντὰ στὰ ἑλληνογιουγκοσλαβικὰ σύνορα. Ὁ Γούσιος βολεύτηκε σ' ἕνα ἐγκαταλειμμένο χωριό, ψηλὰ στὸ Καϊμακτσαλάν. Εἰδοποίησε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο πὼς ἦταν ἄρρωστος καὶ νὰ στείλῃ ἀντικαταστάτη του. Τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μ' ἔστειλε στὸ Καϊμακτσαλάν γιὰ «νὰ βγάλω τὰ κάστανα ἀπὸ τὴν φωτιά».

Βέβαια, ὁ Γούσιος παράστανε τὸν ἄρρωστο. Ἔτσι, ἀντὶ νὰ πάει στὸ νοσοκομεῖο, πῆγε κατευθεῖαν στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, στὸ Βίτσι. Ἐκεῖ, μαζί μὲ τὸν Βασίλη Μπαρτζιώτα, ἔστειλαν στὸ στρατοδικεῖο τὸν διοικητὴ τῆς 14ης ταξιαρχίας μας, σὰν δῆθεν ὑπεύθυνο γιὰ τὴ βαρειὰ ἦττα μας στὴν Ἑδεσσα. Μάρτυρας κατηγορίας ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Γούσιος. Μέσα στὸ στρατοδικεῖο οὕρλιαξε: «θάνατος στὸν προδότη». Τὸ ἀσπόνδυλο στρατοδικεῖο καταδίκασε τὸν Γεωργιάδη σὲ θάνατο, κι ἀμέσως τὸν ἐκτέλεσαν. Ἡ ἐκτέλεση τοῦ Γεωργιάδη ἦταν ἔσχατη πράξη ἀνανδρίας, μὲ συνοχοῦ τὸ Μπαρτζιώτα. Ἄν θὰ ὑπῆρχε στοιχειώδης ἐντιμότητα, θὰ ντυφεκίζονταν ὁ Γούσιος, εἴτε τὸ λιγότερο θὰ καθαιροῦνταν.

— Σὰν ἐπιβεβαίωση ὅσων γράφω, παραθέτω περικοπὲς ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατὸς» τὸν Σεπτέμβρη 1949:

«Τὰ σχέδια τῶν ἐπιχειρήσεων στὴν Ἑδεσσα-Ἀρδέα ἦταν ἀνεπαρκῆ, ἡ διοίκηση δὲν εἶχε στὰ χέρια της ἐφεδρεία καὶ δὲν ἐξασφάλισε μιὰ ζωντανὴ

καθοδήγηση στη διάρκεια της κάθε μάχης» (σελ. 127, ή υπογράμμιση είναι της απόφασης).

Και παρακάτω: «Ἡ διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης δὲν εἶχε ἐφεδρεία, ἐνῶ μπορούσε νὰ ἐξασφαλίσει, ἂν ἔκανε σωστὴ κατανομὴ τῶν δυνάμεων ποὺ εἶχε στὰ χέρια της. Ἡ ἔλλειψη ἐφεδρείας τὴν ἔκανε ἀνίκανη νὰ παίξει τὸν καθοδηγητικὸ ρόλο της, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μάχης. Ἔτσι παρέμεινε ὡς τὸ τέλος ἕνας ἄπλὸς θεατῆς.

»Ἡ θέση τοῦ σταθμοῦ διοίκησης τῆς ἐπιχείρησης ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλη. Ἔτσι, δὲν εἶχε ἐποπτεία, ἀκόμα καὶ ὀπτική, πάνω στὸ πεδίο τῆς μάχης. Καὶ ὅταν δὲν λειτούργησαν τὰ μέσα διαβίβασης, δὲν μπόρεσε νὰ πιάσει τὰ τμήματα ποὺ ἐνεργοῦσαν ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς πόλης, μὲ συνδέσμους γιὰ νὰ δώσει τὶς ἀπαραίτητες διαταγές» (σελ. 127).

«Δὲν χρησιμοποιήθηκαν τὸ πυροβολικὸ, οἱ ὄλμοι, τ' ἀντιαρματικὰ πυροβόλα, τὰ πολυβόλα, ἐνάντια στὸν ἐχθρὸ μέσα στὴν Ἔδεσσα» (σελ. 128).

«Δὲν χρησιμοποιήθηκαν σωστὰ οἱ σαμποτέρ». «Δὲν ὑπολογίστηκαν σωστὰ τὰ ὄρια ἀντοχῆς τῶν μαχητῶν μας. . .», ὅπως «τὸ πέρασμα τῶν μαχητῶν μέσα ἀπὸ μεγάλο ποτάμι καὶ μ' ἐξαιρετικὴ παγωνιά. . .». «Ἡ ἔλλειψη ἀναγνωρίσεως τοῦ στόχου ἀπὸ τὰ στελέχη, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἔλλειψη ἑνὸς καλοῦ σχεδιαγράμματος τῆς Ἔδεσσας, ἔπαιξε σοβαρὸ ἀρνητικὸ ρόλο» (σελ. 128).

Ἡ παρακάτω περικοπὴ μπῆκε στὴν ἀπόφαση μ' ἐπιμονὴ τοῦ Γούσια, μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ Ζαχαριάδη καὶ τοῦ Μπαρτζιώτα, γιὰτὶ ἀλλιῶτικα, τὸ λιγότερο ἔπρεπε νὰ καθαιρεθεῖ ὁ Γούσιος.

«Ἡ ἀχαρακτήριστη συμπεριφορὰ τῆς διοίκησης τῆς 14ης ταξιαρχίας, εἶχε ἀποφασιστικὴ ἐπίδραση καὶ ἀποτελέσει τὸν σοβαρότερο παράγοντα ἀποτυχίας» (σελ. 128).

Ἔδωσα πραγματικὴ μάχη στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο, ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴ φράση. Τόνισα ὅτι ὅλες οἱ προηγούμενες διαπιστώσεις μας, ἀναιροῦν αὐτὴ τὴ φράση. Οἱ τρεῖς ἀνένδοτα ἐπέμεναν, κι ἔτσι αὐτὴ ἡ φράση μπῆκε στὴν ἀπόφαση.

Τότε ἔδωσα ἄλλη μάχη, καὶ μπῆκαν στὴν ἀπόφαση τὰ παρακάτω: «Ἐπογραμμίζουμε ὅμως ὅτι, ἂν ἡ διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης εἶχε τὶς ἀπαιτούμενες ἐφεδρεῖες, ἂν δὲν ἀπομονώνονταν μακριὰ ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης, ἀσφαλῶς θ' ἀπέφευγε τὴν ἐπικίνδυνη κατάσταση, εἴτε τὸ λιγότερο θὰ ἐξουδετέρωνε τὶς συνέπειές της» (σελ. 128).

Ἄν ὁ Γούσιος εἶχε ἐπαναστατικὴ συνείδηση καὶ γενικὰ ἐντιμότητα, ὁ ἴδιος θὰ ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ τὴν καθαίρεσή του. Ἄν καὶ ὁ Μπαρτζιώτας εἶχε στοιχειώδικο αἶσθημα εὐθύνης, δὲν θ' ἄφηνε τὸν Γούσια νὰ δολοφονήσει οὐσιαστικὰ τὸν Γεωργιάδη, γιὰ νὰ σκεπάσῃ δικές του βαρεῖες εὐθύνες.

Στό Γράμμο, είχε κυριολεκτικά δολοφονήσει τὸν Γαννούλη, γιὰ νὰ καλύψει δικές του βαρειές εὐθύνες.

Ὅταν ἔγινε ἡ ἐπιχείρηση γιὰ κατάληψη τῆς πόλης Ἀρδέα, ὁ Γιῶργος Γεωργιάδης εἶχε καθαιρεθεῖ καὶ φυλακιστεῖ ἀπὸ τὸν Γούσια. Ὅμως, κι αὐτὴ ἡ ἐπιχείρηση εἶχε πλήρη ἀποτυχία, μὲ πολλοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίες μας. Μὲ ἀνακοίνωση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου διαπιστώνεται ὅτι:

«Ἡ ἀποτυχία μας στὴ μάχη τῆς Ἀρδέας, ὀφείλεται βασικὰ στὴν ἔλλειψη σωστοῦ σχεδίου ἐπιχείρησης καὶ ὄχι στὴν κακὴ προετοιμασία της» (σελ. 128).

Καὶ ὁμως, ὁ Γούσιος παρέμεινε στὴ θέση του, ἐνῶ ὁ Γεωργιάδης τουφεκίστηκε. Ἔστω γι' ἀποκατάσταση τῆς μνήμης τοῦ Γεωργιάδη, τονίζω ὅτι αὐτὸς δὲν ἦταν ὁ ὑπεύθυνος τῆς ἥττας μας στὴ Ἔδεσσα. Ἀφοῦ ὁ Γούσιος διέταξε τὸ πέρασμα τῆς 14ης ταξιαρχίας μέσα ἀπὸ τὸν παγωμένο ποταμὸ Βόδα, οἱ ἄντρες τῆς ἀχρηστεύτηκαν πρὶν μπουδν στὴ μάχη. Τὰ κινητὰ οὐραῖα τῶν ὄπλων τους πάγωσαν καὶ δὲν λειτουργοῦσαν τὰ ὄπλα.

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΤΑΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

Τὶς μέρες ποὺ πετσοκόβονταν ἡ 10η μεραρχία μας στὴν Ἔδεσσα-Νάουσα-Ἀρδέα, βρισκόμουν στὴ Σόφια ἐπικεφαλῆς τῆς ἀντιπροσωπίας τοῦ ΚΚΕ στὸ 5ο συνέδριο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Βουλγαρίας. Ὅταν ἐπέστρεψα στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου στὸ Βίτσι, βρῆκα ἐκεῖ μόνο τὸν Βασίλη Μπαρτζιώτα, γιὰτὶ ὁ Ζαχαριάδης βρίσκονταν σὲ ἀποστολὴ στὸ ἐξωτερικό.

Ὁ Μπαρτζιώτας μοῦ ἔκθεσε σύντομα τὶς ἥττες μας στὴν Ἔδεσσα-Νάουσα-Ἀρδέα, ὅπως τοῦ εἶχε γράψει ὁ Γούσιος. Μοῦ πρότεινε νὰ πάω στὸ Καϊμακτσαλάν γιὰ ν' ἀναλάβω τὴ διοίκηση τῆς 10ης μεραρχίας μας, νὰ ὀργανώσω μιὰ πετυχημένη ἐπιχείρηση, γιὰτὶ ἂν τὰ τμήματά της ἐπέστρεφαν στὸ Βίτσι, ἡττημένα, αὐτὸ θὰ εἶχε ἀποσυνθετικὴ ἐπίδραση στὶς ὑπόλοιπες μονάδες μας. Μοῦ εἶπε ὅτι ὁ Γούσιος ἦταν ἄρρωστος καὶ νὰ τὸν στείλω σὲ νοσοκομεῖο τῆς Γιουγκοσλαβίας.

Συμφώνησα ν' ἀναλάβω τὴ διοίκηση τῆς 10ης μεραρχίας μας καὶ νὰ ὀργανώσω ἐπιχείρηση. Εἶπα στὸν Μπαρτζιώτα ὅτι δὲν πιστεύω πὼς ἡ διοίκηση τῆς 14ης ταξιαρχίας μας εἶναι ὁ κύριος ὑπεύθυνος τῆς ἥττας μας στὴν Ἔδεσσα, ὅτι ὁ κύριος ὑπεύθυνος εἶναι ὁ Γούσιος. Τοῦ εἶπα ὅτι ὁ διοικητὴς τῆς 14ης ταξιαρχίας εἶχε καθαιρεθεῖ, ὅταν δόθηκε ἡ μάχη γιὰ κατάληψη τῆς Ἀρδέας, καὶ ὁμως καὶ κεῖ ἡττήθηκαν τὰ τμήματά μας.

— Ἔτσι ἔφυγα στὶς 2-1-1949 γιὰ τὸ Καϊμακτσαλάν. Ἐκεῖ ἔφτασα στὶς 3-1-1949. Ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό μου:

«Ὁ Γούσιος σύντομα τὰ φόρτωσε ὅλα στοὺς ἄλλους. Μοῦ εἶπε ὅτι

υποφέρει από τὰ νεφρά του. Τοῦ εἶπα νὰ φύγει ἀμέσως γιὰ νοσοκομεῖο. Συμφώνησε, ἀλλὰ ἀντὶ γιὰ νοσοκομεῖο, πῆγε στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου.

»Ἡ κατάσταση ποὺ βρῆκα στὸ ἀπόσπασμα, ἦταν πραγματικὰ πολὺ ἄσχημη. Δυὸ ἀπανωτὲς ἀποτυχίες. Σοβαρὲς ἀπώλειες. Ἰδιαίτερα τὰ στελέχη εἶχαν κρεμάσει τὰ κεφάλια. Γι' αὐτό, τὸ πρῶτο ποὺ χρειάζονταν γιὰ ν' ἀλλάξει ἡ κατάσταση, ἦταν σωστὰ ν' ἀποκαλυφτοῦν οἱ πραγματικὲς αἰτίες τῶν ἀποτυχιῶν. Πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ ὀργάνωσα πολλὲς συνελεύσεις στελεχῶν καὶ Δημοκρατικὲς Συνελεύσεις.

»Στὴν πρώτη σειρά τῶν συνελεύσεων τῶν στελεχῶν, ἀπαίτησα ἀπὸ κάθε στέλεχος νὰ ἐκθέσει ἀναλυτικὰ κι ἄφοβα τὸ πῶς ἔγινε ἡ προπαρασκευὴ τῶν ἐπιχειρήσεων, στὴν Ἔδεσσα-Νάουσα-Ἀρδέα. Τῇ γνώμῃ τους γιὰ τὸ πῶς διοικούσε ὁ Γούσιος τὴν κάθε ἐπιχείρηση, πῶς ἔδρασε κάθε τμῆμα, πῶς ἔγινε ἡ ὑποχώρηση μετὰ ἀπὸ κάθε ἀποτυχία.

»Μετὰ ὀργάνωσα Δημοκρατικὲς Συνελεύσεις μαχητῶν κι ἀξιωματικῶν. Ἀπαίτησα ἀναλυτικὴ κι ἄφοβη ἐκθεση. Πρέπει νὰ σημειώσω πῶς οἱ ἅπλοιοι μαχητὲς ἀποκάλυψαν πολλὰ λάθη, ἀνεπάρκειες, ἀδυναμίες. Ἔτσι ἀπόκτησα πιὸ πλήρη γνώση γιὰ τὶς πραγματικὲς καὶ βασικὲς αἰτίες τῶν ἀποτυχιῶν. Οἱ ἅπλοιοι μαχητὲς μὲ βοήθησαν νὰ κάνω καὶ τὶς ἀπαραίτητες ἀντικαταστάσεις στελεχῶν, ποὺ ἔδειξαν στὴν πράξη πῶς δὲν ἦταν ἱκανὰ γιὰ ἐπιθετικὴ ἐπιχείρηση σὲ πόλη, καὶ ἐπιλογή ἐκείνων ποὺ ἦταν ἱκανὰ γιὰ τέτοια ἐπιχείρηση.

»Στὴν πρώτη σειρά τῶν συνελεύσεων στελεχῶν καὶ Δημοκρατικῶν Συνελεύσεων, δὲν μίλησα. Ἄκουγα, ρωτοῦσα, σημείωνα».

Μετὰ δούλεψα ὅλο τὸ ὑλικὸ ποὺ συγκέντρωσα. Ἔτσι ἐτοίμασα τὴν κριτικὴ τῶν ἀποτυχημένων ἐπιχειρήσεων. Ὀργάνωσα συνέλευση 120 στελεχῶν καὶ νέα σειρά Δημοκρατικῶν Συνελεύσεων. Στὴ συνέλευση τῶν στελεχῶν ἔκανα εἰσήγηση. Ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό μου:

«Παρατήρησα μὲ τί ἐνδιαφέρον ἄκουγαν. Ἀπόδειξα ποὺ ἔγιναν τὰ λάθη, πῶς ἔπρεπε νὰ γίνεῖ ἡ κάθε ἐπιχείρηση. Τὰ μυαλὰ τῶν στελεχῶν ἄρχισαν νὰ καθαρίζουν. Ἡ ἀπαισιοδοξία σκόρπισε. Ἡ νοσταλγία νὰ γυρῖσουν τὸ γρηγορότερο, στὸ Βίτσι, πέρασε. Καταφάνερη ἦταν ἡ ἐπιθυμία γιὰ νέα ἐπιχείρηση, καθὼς καὶ ἡ πεποίθηση πῶς θὰ τὴν κερδίζαμε. Ἔγιναν κι ἄλλες ἀποκαλύψεις γιὰ λάθη κι ἀνεπάρκειες. Φάνηκε πιὸ καθαρὰ πῶς ἦταν λαθεμένες οἱ διαταγὲς καὶ ὅτι πραγματικὰ δὲν διευθύνονταν οἱ ἐπιχειρήσεις.

»Μετὰ ὀργάνωσα δευτέρη σειρά Δημοκρατικῶν Συνελεύσεων κατὰ Τάγμα. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν τὸ ἴδιο ποὺ εἶχαμε καὶ στὴ συνέλευση τῶν 120 στελεχῶν. Ἡ πρώτη φάση τῆς προπαρασκευῆς γιὰ νέα ἐπιχείρηση, τέλειωσε».

Πρὶν ν' ἀρχίσει ὀλη ἡ παραπάνω προπαρασκευαστικὴ δουλειά, ἔστειλα πρὸς τὴ Νάουσα μιὰ ἐπίλεκτὴ διμοιρία. Τῆς ἔδωσα τὶς παρακάτω ἀδστηρὲς καὶ συγκεκριμένους ἀποστολές: Π ρ ὦ τ ο. Νὰ βαδίζει μόνον νύχτα καὶ μὲ ρυθμὸ πορείας μιᾶς μεγάλης φάλαγγας στρατοῦ ποῦ ἔχει καὶ μεταγωγικὰ ζῶα, μὲ σκοπὸ νὰ ἐξακριβώσει μὲ ἀπόλυτὴ ἀκρίβεια σὲ πόσα νυχτερινὰ ἄλματα θὰ ἔφτανε ἡ 10η Μεραρχία μας στὴ Νάουσα, ποῖο ἦταν τὸ πιὸ σίγουρο δρομολόγιο, ποῖο ἦταν τὸ πιὸ κατάλληλο μέρος κάλυψης μετὰ ἀπὸ κάθε νυχτερινὸ ἄλμα. Δ ε ὕ τ ε ρ ο. Νὰ συνδεθεῖ στὸ Βέρμιο μὲ τὴν ὀμάδα Πολιτικῶν Ἐπιτρόπων Νάουσας. Νὰ τὴν συνοδέψει ὡς ἔξω ἀπὸ Νάουσα, μὲ τὴν ἀδστηρὴ διαταγὴ νὰ μπεῖ ἀμέσως στὴν πόλη, νὰ φτιάσει πλῆρες σχεδιάγραμμα τῆς ἐξωτερικῆς ὀχύρωσῆς τῆς, πλῆρες σχεδιάγραμμα τῆς πόλης μὲ λεπτομερειακὴ τοποθέτηση πάνω σ' αὐτὸ κάθε εἶδους ὀχύρωσης μέσα στὴν πόλη, τὶς κατευθύνσεις βολῆς κάθε πολυβολείου, τῆς θέσης τοῦ πυροβολικοῦ, τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν ἔμψυχων ἀντίπαλων δυνάμεων. Τ ρ ῖ τ ο. Μιὰ ἀπὸ τὶς ἀποστολές τῆς διμοιρίας ἦταν νὰ σημειώσει τὰ φυσικὰ ἐμπόδια στὸ δρομολόγιό μας πρὸς Νάουσα, ἰδιαίτερα νὰ μετρήσει τὸ πλάτος τοῦ ποταμοῦ Βόδα ἀπὸ τὸ σημεῖο ποῦ θὰ τὸν περνοῦσε ἡ φάλαγγά μας.

Σημειῶνω ὅτι, τόσο ἡ διμοιρία ποῦ ἔστειλα πρὸς Νάουσα, ὅσο καὶ ἡ ὀμάδα τῶν Πολιτικῶν Ἐπιτρόπων, ἐκπλήρωσαν τὴν ἀποστολὴ τους μὲ μεγάλη ἀκρίβεια. Πρὶν νὰ τελειώσω τὴν προπαρασκευὴ ποῦ πιὸ πάνω ἔκθεσα, ἡ διμοιρία μας μοῦ ἔφερε πλῆρεις πληροφορίες γιὰ ὀλα ἐκεῖνα ποῦ ἀνέλαβε σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴ μου. Ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό μου:

«Ἡ διαταγὴ τῆς ἐπιχείρησης γιὰ τὴν Νάουσα, στηρίχτηκε σὲ ὀλη τὴ μελέτη ποῦ κάναμε ἀπὸ τὴ μέρα ποῦ ἔφθασα στὸ Καϊμακτσαλάν. Αὐτὴ ἡ μελέτη ἔπιασε τὰ παρακάτω ζητήματα:

»Ἐξασφάλιση σίγουρων καὶ συγκεκριμένων πληροφοριῶν, γιὰ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, γιὰ τὴν μέσα καὶ στὴν ἐξωτερικὴ περίμετρο τῆς πόλης, διάταξή τους.

»Λεπτομερειακὸ σχέδιο ὀχύρωσης, μέσα στὴν πόλη καὶ στὴν ἐξωτερικὴ περίμετρό τῆς. Εἶδος καὶ ποσότητα βαριοῦ ὀπλισμοῦ. Σχεδιάγραμμα τῆς πόλης.

»Λεπτομερεῖς πληροφορίες γιὰ τὶς κοντινὲς πρὸς τὴ Νάουσα ἐχθρικὲς δυνάμεις, ποσότητα καὶ ποιότητά τους.

»Ἀναγνώριση τοῦ πιὸ κατάλληλου δρομολογίου, ἀπὸ Καϊμακτσαλάν στὴ Νάουσα. Ὑπολογισμὸς τῶν ὀρων πορείας φάλαγγας, ἀπὸ τὸν ἕνα χῶρο κάλυψης στὸν ἄλλο. Ἐξέυρεση κατάλληλου χῶρου κάλυψης τῆς φάλαγγας, ὕστερα ἀπὸ κάθε ἄλμα. Ἐξέυρεση τοῦ τελικοῦ χῶρου κάλυψης, κοντὰ στὴ Νάουσα.

»Μελέτη τῶν φυσικῶν ἐμποδίων, ὀπως διάβασης ποταμῶν, γιὰ ἐξασφάλιση τῶν ἀπαραίτητων μέσων ὕπερπήδησῆς τους. Φτιάσιμο φορητῶν γεφυ-

ριών, άσκηση για τὸ γρήγορο μοντάρισμα καὶ ξεμοντάρισμά τους, χωρὶς νὰ σταματᾷ ἡ πορεία τῆς φάλαγγας.

»Μελέτη τῶν ἐπικινδύνων διαβάσεων, ἐπεξεργασία μέτρων ἐξουδετέρωσης προσπαθειῶν τοῦ ἀντιπάλου νὰ κόψει τὴν πορεία τῆς φάλαγγας καὶ νὰ τὴν συντρίψει.

»Ἀναδιοργάνωση τῶν τμημάτων ποὺ θὰ ἔκαναν τὴν ἐπιχείρηση, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις της. Ἀσκήσεις τῶν τμημάτων ποὺ θὰ ἔκαναν τὴν ἐπιχείρηση. Ἐξασφάλιση τοῦ ἀπαραίτητου ἐφοδιασμοῦ γι' αὐτὴ τὴν ἐπιχείρηση».

— Ὅλη ἡ πραγματικὰ μεγάλη προπαρασκευὴ τῶν τμημάτων γιὰ ἐπιχείρηση στὴ Νάουσα, τέλειωσε σὲ πέντε μέρες. Ὅργανωσα σύσκεψη τῶν Διοικητῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιτρόπων τῶν Ταξιαρχιῶν, Ταγμάτων, Λόχων, γιὰ τὴν ἀνάλυση τοῦ σχεδίου ἐπιχείρησης καὶ λύση ὄλων τῶν προβλημάτων τῆς πορείας πρὸς Νάουσα. Τόνισα αὐστηρὰ τὴν ἀνάγκη πλήρους μυστικότητος, γιὰ τὸ σὲ ποῖα πόλη θὰ κάναμε τὴν ἐπιχείρηση. Προσπαθήσαμε νὰ παραπλανήσουμε τὸν ἀντίπαλο. Λογουχάρη, λέγαμε δῆθεν ἐμπιστευτικὰ πὼς θὰ κάναμε ἐπιχείρηση στὴν Ἀρδέα, κινήσαμε πρὸς τὰ κεῖ δυνάμεις τῆς ταξιαρχίας μας τοῦ Καϊμακτσαλάν.

Λίγο πρὶν νὰ ξεκινήσει ἡ φάλαγγα γιὰ τὸ πρῶτο ἄλμα, ὀργανώσαμε πεταχτὲς συγκεντρώσεις κατὰ τάγμα. Σ' αὐτὲς μπῆκε γενικὰ πρόβλημα ἐπιχείρησης καὶ ἀπαιτήσεις γιὰ νὰ πετύχει.

Γιὰ νὰ βοηθήσω τὴν πορεία πρὸς Νάουσα, ἐπεξεργάστηκα ὁδηγίες γιὰ τὴν πορεία, μὲ μορφή δωδεκάλογου, ποὺ ἀναλύθηκε πολλὰς φορὲς ὥσπου νὰ τὸν ἀποστηθίσουν τὰ στελέχη καὶ οἱ μαχητὲς. Ἀντιγράφω αὐτὸ τὸ δωδεκάλογο:

«1. Ἄν κάθε μαχητὴς βοηθήσει νὰ γίνῃ καλά ἡ πορεία, τότε κι αὐτὸς δὲν θὰ κουραστεῖ πολὺ καὶ ὁ σκοπὸς μας θὰ πετύχει καλύτερα.

»2. Ὅταν πορεύεσαι σὲ φάλαγγα, δὲν πρέπει ν' ἀφήνεις ἀπόσταση ἀπὸ τὸν μπροστινὸ σου, γιατί ἀνοίγει ἡ φάλαγγα, καθυστερεῖ καὶ κόβεται.

»3. Ἄν εἶναι πολὺ σκοτάδι καὶ δὲν βλέπεις μπροστὰ σου, τότε κόλλησε στὴν πλάτη τοῦ μπροστινοῦ σου ἓνα κομμάτι ἄσπρο πανί, εἴτε νὰ πιάνεις τὴ χλαίνη του.

»4. Στὴν πορεία μὴ κουβεντιάζεις ἔστω καὶ ψιθυριστά, μὴν καπνίζεις, μὴν ἀνάβεις φακό, γιατί μπορεῖ νὰ κάνεις μεγάλη ζημιὰ.

»5. Μὴ βγαίνεις ἔξω ἀπὸ τὴν φάλαγγα χωρὶς ἄδεια τοῦ Διοικητῆ σου εἴτε τοῦ Πολιτικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Διμοιρίας σου, γιὰ νερό, γιὰ σωματικὴ ἀνάγκη, γιὰ ξεκούραση, κ.λπ., γιατί κόβεις τὴ φάλαγγα κι ἔτσι βάζεις σὲ κίνδυνο τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τοὺς συναγωνιστὲς σου.

»6. Φόρτωσε καλά τὸ ζῶο σου. Πρὶν νὰ ξεκινήσει ἡ φάλαγγα, δοκίμασε ἂν γέρνει. Στὶς κακοτοπιὰς βοήθα το νὰ τὶς ξεπεράσει. Ἄν σοῦ πέσει, θὰ κουραστεῖς πιὸ πολὺ, θὰ κουράσεις τὸ ζῶο καὶ θὰ κόψεις τὴ φάλαγγα.

»7. Μην αφήνεις τὰ ζῶα νὰ πίνουν νερό, γιατί κόβεται ἡ φάλαγγα. Ἐάν πέσει κανένα ζῶο, τράβα το γρήγορα στήν ἄκρη γιά νὰ περάσει ἡ φάλαγγα. Μετά φόρτωσέ το καί κόλλησε στή φάλαγγα πού περνάει. Τὰ ζῶα νὰ τὰ βιάζετε στό ρυθμό τῆς πορείας τῆς φάλαγγας γιά νὰ μὴν τὴν κόβουν.

»8. Νὰ δείχνεις μεγάλη ἀλληλεγγύη στοὺς ἀδύνατους πού δυσκολεύονται στήν πορεία, νὰ τοὺς βοηθᾷς, νὰ τοὺς δίνεις κουράγιο.

»9. Στήν πορεία πρέπει νὰ εἶναι λεύτερα τὰ χέρια σου, γιά νὰ μπορεῖς σὲ ὁποιαδήποτε στιγμή νὰ χρησιμοποιοῦσεις τὸ ὄπλο σου.

»10. Πρὶν νὰ ξεκινήσεις δέσε γερὰ τ' ἄρβυλά σου, τ' ἄλλα πράματα στό γυλιό σου. Ἐτσι ἔχεις λεύτερα τὰ χέρια σου, βαδίζεις πιὸ ξεκούραστα, δὲν σοῦ πέφτουν.

»11. Ὅταν στό δρόμο βρεθεῖ κανένα ἐμπόδιο, μὴν κάθεσαι νὰ τὸ κοιτάξεις. Πήδησέ το χωρὶς δισταγμό, γιά νὰ μὴν καθυστερήσεις τὴ φάλαγγα.

»12. Ἐάν στήν πορεία ἀκούσεις πυρά, συνέχισε ἀτάραχος τὴν πορεία σου. Ἡ Διοίκηση τῆς φάλαγγας ἔχει πάρει ὅλα τὰ μέτρα. Ἐάν ὅμως πάρεις διαταγή ἀπὸ τὴ Διοίκησή σου γιά τὴν ἀντιμετώπιση ἐχθροῦ, τότε κινήσου μὲ ταχύτητα, συνοχή κι ἀποφασιστικότητα».

—Παρέθεσα στοιχεῖα γιά τὴν προπαρασκευὴ τῆς ἐπιχείρησης γιά κατάληψη τῆς Νάουσας, γιατί αὐτὴ πάντα παίξει ἀποφασιστικὸ ρόλο. Ἐάν κάθε στέλεχος καὶ κάθε ἀπλὸς μαχητὴς ξέρει καλὰ τὴν ἀποστολὴ του, ἂν ἔχει καλὰ ὀλόπλευρα προετοιμασεῖ, ἂν γνωρίζει τίς πιθανὲς δυσκολίες, τότε ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα θὰ δουλέψει ἡ δική του φαντασία, ἡ δική του πρωτοβουλία. Ἐάν τὰ πράγματα γι' αὐτὸν εἶναι σκοτεινά, τότε στήν πρώτη δυσκολία μπορεῖ νὰ λυγίσει. Λογούχαρη, μόνο γιά τὴν ζεύξη τοῦ ποταμοῦ Βόδα, ἔκανα ἄσκηση τοῦ εἰδικοῦ τμήματος πολλὰς φορές νύχτα σ' ἓνα ποτάμι τοῦ Καϊμακτσαλάν. Ἐτσι, πρακτικὰ διαπιστώθηκε πῶς μπορεῖ νὰ ζευτεῖ ἓνα ποτάμι σὲ πέντε λεπτά. Σὲ ἀμμοδόχο κάναμε ἄσκηση πού πῆραν μέρος οἱ Διοικητὲς καὶ Πολιτικοὶ Ἐπίτροποι Ταξιαρχῶν καὶ Ταγμάτων. Ἡ ἀμμοδόχος ἦταν μιὰ παραστατικὴ εἰκόνα τῆς πόλης Νάουσας καὶ τῶν γύρω ὀχυρωμένων ὑψωμάτων πού δέσποζαν σ' αὐτή. Σ' αὐτὴν σημειώνονταν ἡ ἀποστολὴ κάθε Ταξιαρχίας. Μπῆκε τὸ ἐρώτημα πῶς θὰ ἐκπλήρωνε καθένας τὴν ἀποστολὴ του. Ἀποδείχτηκε πῶς ἀκόμα καὶ σ' αὐτὴ τὴν ἀπλὴ ἄσκηση ἔκαναν λάθη πολλὰ, Διοικητὲς Ταξιαρχῶν καὶ Ταγμάτων.

Συμπέρασμα: Ἡ καλὴ προπαρασκευὴ μιᾶς ἐπιχείρησης κρίνει κατὰ 90% τὴν ἐπιτυχία τῆς. Μόνο κατὰ 10% μπορεῖ νὰ βοηθήσει ἡ Διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης, μέσα στήν πορεία τῆς μάχης. Μιὰ καλὴ προπαρασκευὴ δίνει βέβαιη πεποίθηση γιά ἐπιτυχία.

— Στις 8-1-1949 καὶ ὥρα 18.00', ἄρχισε ἡ πορεία τῆς ἀναδιοργανωμένης Μεραρχίας μας πρὸς Νάουσα. Ἡ 14η Ταξιαρχία ξεκίνησε ἀπὸ τὴ θέση Σαρακηνοί. Ἡ 18η ἀπὸ Ὅρμα. Ἡ 103η ἀπὸ Κάτω Λουτράκι. Ὅλες αὐτὲς

οί δυνάμεις ἔφθασαν ὥρα 02.00' στὶς 9 τοῦ Γενάρη στὸ χῶρο κάλυψής τους, στὸ ἀκατοίκητο χωριὸ Κερασιές, ἀκριβῶς ὅπως εἶχαμε ὑπολογίσει. Οἱ ταξιαρχίες πῆραν διάταξη κάλυψης μὰ καὶ ἐπαγρύπνησης σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο, γιὰ ξεκούραση. Τὴ μέρα κάναμε συσκέψεις στελεχῶν, Δημοκρατικές Συνελεύσεις κατὰ Διμοιρία, γιὰ κριτικὴ τῶν ἀδυναμιῶν κατὰ τὸ πρῶτο ἄλλα καὶ προπαρασκευὴ τοῦ δευτέρου ἄλματος. Στὸ χῶρο κάλυψης πῆραμε ἐξαιρετικὰ μέτρα ἀσφάλειας. Γι' αὐτό, τίποτα δὲν μπόρεσαν ν' ἀντιληφθοῦν τ' ἀνιχνευτικὰ ἀεροπλάνα ποὺ πολλὲς φορές πέρασαν πάνω ἀπὸ τὸ χῶρο κάλυψής μας. Κάθε ταξιαρχία εἶχε τομέα μέτρων ἀσφάλειας, σύμφωνα μὲ τὴ διαταγὴ τοῦ πρώτου ἄλματος.

Ἡ διαταγὴ κάθε ἄλματος καθόριζε τὴ σειρά πορείας τῶν τμημάτων, ποιά τμήματα θὰ ἦταν ὑπεύθυνα γιὰ πλαγιοφυλακὴ, ἐμπροσθοφυλακὴ, ὀπισθοφυλακὴ.

Τὸ δεύτερο ἄλλα ἄρχισε στὶς 9 Γενάρη καὶ ὥρα 18.00'. Ἡ οὐρὰ τῆς φάλαγγας ἔφτασε στὸ χῶρο κάλυψης στὶς 10 τοῦ Γενάρη καὶ ὥρα 10.00'. Πέσαμε ἔξω δυὸ ὥρες. Φτάσαμε στὸ χῶρο κάλυψης μέρα, ἀλλὰ τίποτα δὲν ἀντιλήφθηκε ἢ ἀναγνωριστικὴ ἀεροπορία. Αὐτὸ τὸ ἄλλα ἦταν ἐξαιρετικὰ δύσκολο κι ἐπικίνδυνο. Περάσαμε μέσα ἀπὸ μιὰ βαρεὴ χαράδρα (Στραβοῦ Ρέμα), ποὺ στὶς κορυφές καὶ ἀπὸ τίς δυὸ πλευρές τῆς ὑπῆρχαν ὀχυρωμένες ἀντίπαλες δυνάμεις. Ὅταν ἡ κεφαλὴ τῆς φάλαγγας ἦταν λίγο πιὸ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἔδεσσα, στὴν ἐξοδο τῆς χαράδρας μπρὸς στὸ ποτάμι Βόδα, ὄλη ἡ ὑπόλοιπη φάλαγγα ἦταν μέσα στὴ χαράδρα. Ἐκείνη τὴν στιγμή, ὁ ἀντίπαλος ἀντιλήφθηκε τὴν κίνησή μας, ἄρχισε νὰ βάλει μέσα στὴ χαράδρα μὲ πυκνὰ πυρὰ, ἀλλὰ δὲν εἶχαμε καμιά ἀπώλεια. Ἐμεῖς δὲν ἀπαντήσαμε στὰ πυρὰ τοῦ ἀντιπάλου.

Μ' ἐξαιρετικὴ ταχύτητα μοντάραμε τὴν γέφυρα πάνω στὸν ποταμὸ Βόδα. Τὴν κουβάλησαν ἐκεῖ τέσσερα μολάρια. Ὅλη ἡ φάλαγγα πέρασε κάτω ἀπὸ τὴ φορητὴ γέφυρα. Μόλις περάσαμε τὸ ποτάμι, συνεχίσαμε τὴν πορεία σὲ μιὰ ἀπότομη πλαγιὰ πρὸς Βέρμιο. Ὁ ἀντίπαλος κατάλαβε τὴν κατεύθυνση τῆς πορείας μας κι ἔστειλε γρήγορα δυνάμεις του γιὰ νὰ πιάσει τὸ ὕψωμα Κερασιά καὶ νὰ ἐμποδίσει ἔτσι τὴν πορεία μας. Σὰν Διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης, εἶχαμε ὑπόψη μας πὼς ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ὕψωμα μπορούσε νὰ πιάσει ὁ ἀντίπαλος καὶ γι' αὐτὸ ἡ διαταγὴ τοῦ δευτέρου ἄλματος πρόβλεπε γρήγορη κίνηση ἐπίλεκτου τμήματός μας, γιὰ κατάληψη αὐτοῦ τοῦ ὕψωματος κι ἐξασφάλιση ἀνεμπόδιστης πορείας τῆς φάλαγγας. Ὁ ἀντίπαλος ἔφτασε στὸ ὕψωμα Κερασιά πέντε λεπτὰ πρὶν ἀπὸ τὸ ἐπίλεκτο τμήμα μας. Μὲ κεραυνοβόλα ἐπίθεση τὸ τμήμα μας ἀνέτρεψε καὶ διέλυσε τὸ ἀντίπαλο τμήμα κι ἐξασφάλισε ἀπρόσκοπτη πορεία τῆς φάλαγγας μας πρὸς τὸ σημεῖο κάλυψής της στὸ Ἀλγὲρ Τσιφλίκ. Ὅλο τὸ δεύτερο ἄλλα ἐγίνε ἀπὸ χωριὸ Κερασιές— ἀνατολικά τριγωνομετρικοῦ Λύκων, ὑψοδείκτης 812 — Στραβοπόταμος —

Μαύρη Πέτρα — Πέρασμα ποταμού Βόδα — ὕψωμα Κερασιά — Ἐλγέρ Τσιφλίκ.

Στὸ χῶρο κάλυψης ἐπαναλήφθηκε κριτικὴ τοῦ δεύτερου ἄλματος, προπαρασκευὴ τοῦ τρίτου. Ἐπιπλέον, γιὰ πρώτη φορὰ ἐγινε στὸ ἐπιτελεῖο τῆς Μεραρχίας συζήτηση γιὰ τὸ σχέδιο ἀποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ μας ἀπὸ Νάουσα πρὸς Βίτσι. Μὲ πολὺ αὐστηρὴ μυστικότητα στάλθηκε εἰδικὸ τμήμα γιὰ νὰ βρεῖ τὸ πιὸ κατάλληλο δρομολόγιο τοῦ ἀποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ, κι ἔπειτα ἐπέστρεψε στὴ Νάουσα γιὰ νὰ μὲ κατατοπίσει.

Τὸ τρίτο ἄλμα ἄρχισε στὶς 10 τοῦ Γενάρη καὶ ὥρα 19.00'. Ἡ οὐρὰ τῆς φάλαγγας ἔφτασε, ὅπως εἶχαμε ὑπολογίσει, στὸ χῶρο κάλυψής της στὸ Ντάμτσικο στὶς 11 τοῦ Γενάρη καὶ ὥρα 07.00'. Δρομολόγιο: Ἐλγέρ Τσιφλίκ — Μπάρο — Ἁγία Φωτεινὴ — Μεγάλο Ρέμα — Ντάμτσικο. Στὸ χῶρο κάλυψης ἐγινε λεπτομερειακὴ συζήτηση γιὰ τὸ σχέδιο ἐπιχείρησης σὲ συνελύσεις στελεχῶν κατὰ Τάγμα καὶ σὲ Δημοκρατικὲς Συνελύσεις κατὰ Λόχο. Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι δὲν αἰφνιδιάσαμε τὴ φρουρὰ τῆς Νάουσας. Ἀπὸ ἀξιωματικούς ποὺ πιάσαμε αἰχμάλωτους, μάθαμε πὼς τὰ χαράματα τῆς 11 τοῦ Γενάρη ἓνας χωριάτης ἔφυγε ἀπὸ τὸ χωριὸ Μεγάλο Ρέμα, ἔφτασε στὴ Νάουσα καὶ εἰδοποίησε τὴν ἀντίπαλη Διοίκηση. Ἄρα, ὁ ἀντίπαλος περίμενε πανέτοιμος ν' ἀντιμετωπίσει ἐπίθεσή μας.

— Ἡ ἐπίθεση γιὰ κατάληψη τῆς Νάουσας ἄρχισε στὶς 11 τοῦ Γενάρη καὶ ὥρα 21.15'. Ἡ ὀλοκληρωτικὴ κατάληψη τῆς πόλης τέλειωσε στὶς 13 Γενάρη καὶ ὥρα 19.30'. Τὴν μάχη τὴν εἶχαμε οὐσιαστικὰ κερδίσει τὴ νύχτα τῆς 11 πρὸς 12 Γενάρη, μὲ τὴν κατάληψη τῶν βασικῶν ὀχυρῶν θέσεων τοῦ ἀντιπάλου στὸν Ἁηλιά, Κουκούλι, Ἁγιο Θεολόγο.

Μὲ ποιὲς δυνάμεις δώσαμε καὶ κερδίσαμε τὴν μάχη τῆς Νάουσας; Μὲ τίς ἴδιες δυνάμεις ποὺ εἶχαν ἠττηθεῖ στὴν Ἐδεσσα-Νάουσα-Ἀρδέα. Μὲ τὴν 14η Ταξιαρχία σὺν λόχος σαμποτέρ, σύνολο δυνάμης 722 μαχητὲς, 172 μεταγωγικά ζῶα. Μὲ τὴν 18η Ταξιαρχία σὺν λόχος σαμποτέρ, σὺν προσωπικὸ ὀρειβατικοῦ πυροβόλου, σύνολο δυνάμης 621, 76 μεταγωγικά. Μὲ τὴν 103 Ταξιαρχία σὺν λόχος σαμποτέρ, σύνολο δυνάμης 921, 96 μεταγωγικά. Ἡ Διοίκηση καὶ τὸ ἐπιτελεῖο τῆς ἐπιχείρησης, οἱ βοηθητικοὶ σχηματισμοὶ σὺν λόχος Βερμίου, σύνολο δυνάμης 147, 32 μεταγωγικά. Γενικὸ σύνολο, 2411 ἀξιωματικοὶ — ὑπαξιωματικοὶ — μαχητὲς καὶ μαχήτριες, 376 μεταγωγικά ζῶα. Καθένας μπορεῖ νὰ καταλάβει πόσο δύσκολο εἶναι νὰ κατευθύνει ἡ Διοίκηση μιὰ τόσο μεγάλη φάλαγγα.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι, κάθε ταξιαρχία τῆς 10ης Μεραρχίας μας εἶχε δύναμη, ὅταν ξεκίνησε ἀπὸ τὸ Βίτσι, 1250 μαχητὲς. Ἄρα, ἡ συνολικὴ δύναμη τῆς Μεραρχίας (μαζί μὲ τὸ Ἐπιτελεῖο καὶ τοὺς βοηθητικούς σχηματισμούς της) ἦταν 3.842. Κατὰ συνέπεια, σὲ τρεῖς ἀποτυχημένες ἐπιχειρήσεις εἶχαμε ἀπώλειες 1486, σὲ νεκροὺς καὶ τραυματίες.

Στή μάχη τῆς Νάουσας διαθέταμε βαρειά ὄπλα, ἓνα ὀρειβατικὸ πυροβόλο τῶν 75 χιλιοστῶν, δυὸ ἀντιαρματικά πυροβόλα τῶν 87 χιλιοστῶν, δυὸ ἀντιαρματικά πυροβόλα τῶν 20 χιλιοστῶν, 14 ὀμαδικούς ὄλμους, 14 πολυβόλα.

Ἀντίπαλες δυνάμεις μέσα στὴ Νάουσα. Τρεῖς λόχοι τοῦ 44 Τάγματος Ἐθνοφρουρᾶς, μαζί μὲ τὸ μηχανισμὸ τοῦ Τάγματος, 350 ἄντρες. Μιά διλοχία τοῦ 519 Τάγματος πεζικοῦ τῆς 33ης Ταξιαρχίας, 250. Βοηθητικοὶ σχηματισμοὶ τῆς 33 Ταξιαρχίας, 100. Μιά πεδινὴ πυροβολαρχία μὲ 4 πυροβόλα, δύναμη 80 ἄντρες. Τὸ προσωπικὸ 7 τάνκς, 21 κάριερες, 220 αὐτοκινήτων, 27 μοτοσυκλετών, σύνολο 250 ἄντρες. Ἡ δύναμη χωροφυλακῆς 60. Μαυροσκοῦφηδες, φανατικοὶ πολίτες 30. Τμήματα ΜΑΥ πολίτες, 520, ἀλλὰ μόνο 100 μᾶς πολέμησαν. Συνολικὴ ἀντίπαλη δύναμη μέσα στὴν πόλη (ἐκτὸς τῶν ΜΑΥ) 1120 ἄντρες, σὲ γερὰ ὀχυρωμένες θέσεις.

Ἀντίπαλες δυνάμεις ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. Ὁ ἀντίπαλος κίνησε ἀμέσως γιὰ ἐνίσχυση τῆς φρουρᾶς τῆς Νάουσας, τὶς παρακάτω δυνάμεις: Διλοχία τοῦ 536 Τάγματος πεζικοῦ τῆς 28 Ταξιαρχίας, ἀπὸ Σκύδρα πρὸς Γάστρα-Νάουσα, μὲ δύναμη 250. Πρὸς ἴδια κατεύθυνση δυὸ λόχους φανατικῶν ΜΑΥ μὲ 200 ἄντρες. Ἀπὸ Βέροια πρὸς Χοντρόσουβλα — Παλαμᾶρι — Νάουσα διλοχία τοῦ 591 Τάγματος τῆς 33 Ταξιαρχίας, δύναμης 250. Τὸ 591 τάγμα τῆς 73 Ταξιαρχίας, 550 ἄντρες. Ἀπὸ Κοζάνη μέσω Γραμματικοῦ τοῦ βουνοῦ Βερμίου πρὸς Νάουσα, τὰ 597 καὶ 612 τάγματα τῆς 77 Ταξιαρχίας, δύναμης 1000 ἀντρῶν. Διλοχία τοῦ 514 Τάγματος ἀπὸ Μουχαρέμ Χάνι πλὴν δύο διμοιριῶν, 190. Ἄρα, συνολικὰ κίνησε ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία γιὰ ἐνίσχυση τῆς φρουρᾶς τῆς στὴ Νάουσα 3190 ἄντρες. Μέσα κι ἔξω ἀπὸ τὴ Νάουσα ἀντιμετωπίσαμε 4310.

Ἀπὸ ἄποψη βαρειοῦ ὀπλισμοῦ ἀντιμετωπίσαμε μέσα κι ἔξω ἀπὸ τὴν Νάουσα, 12 ἄλυσσοφόρα τάνκς, 21 κάριερες, δυὸ πεδινὲς πυροβολαρχίες, 8 πυροβόλα, ἓναν οὐλαμὸ πεδινοῦ πυροβολικοῦ ποῦ ἦρθε ἀπὸ τὴ Σκύδρα, ἐνῶ ἓνα σμήνος ἀεροπλάνων βρῖσκονταν πάντα πάνω ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης.

Ἐδῶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ περιγράψω τὴ μάχη τῆς Νάουσας. Στὸ δεῦτερο τόμο τοῦ περιοδικοῦ «Δημοκρατικὸς Στρατὸς» τοῦ 1949, στὸ φύλλο τοῦ Μάρτη, ὑπάρχει λεπτομερειακὴ ἔκθεσή μου, ποῦ τὴν ὑπόγραψε καὶ ὁ Διοικητὴς τῆς 10ης Μεραρχίας μας Νίκος Θεοχαρόπουλος (Σκοτίδας). Στὸ ἴδιο φύλλο ὑπάρχει ἀπόφαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις Ἐδεσσίας-Ἀρδέας-Νάουσας. Ὅσον ἀφορᾷ τὶς ἐπιχειρήσεις στὴν Ἐδεσσία-Ἀρδέα, ἡ ἀπόφαση διαπιστώνει:

«Τὰ σχέδια τῶν ἐπιχειρήσεων στὴν Ἐδεσσία-Ἀρδέα ἦταν ἀνεπαρκῆ, ἡ διοίκηση δὲν εἶχε στὰ χέρια τῆς ἐφεδρεία καὶ δὲν ἐξασφάλισε μιὰ ζωντανὴ καθοδήγηση στὴ διάρκεια τῆς μάχης» (σελίδα 127).

Γιὰ τὴν μάχη τῆς Νάουσας, ἡ ἀπόφαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου

διαπιστώνει: «Στή Νάουσα κερδίσαμε μιὰ μεγάλη νίκη. Γιὰ πρώτη φορά ὁ ΔΣΕ κατέλαβε ὀλοκληρωτικά μιὰ πόλη καὶ τὴν κράτησε ὅσο θεώρησε πὼς ἦταν ἀπαραίτητο. Ἡ νίκη τῆς Νάουσας ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς σωστῆς λύσης τῶν παρακάτω προβλημάτων, ἀπὸ τὴ Διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης». Περιγράφει ποιά προβλήματα λύσαμε (στὸ ἴδιο σελ. 129).

Ποιὲς ἦταν οἱ ἀπώλειες τοῦ ἀντιπάλου, μέσα κι ἔξω ἀπὸ τὴ Νάουσα; Νεκροὶ 500, τραυματίες περίπου 700, αἰχμάλωτοι 300. Σύνολο 1500. Λάφυρα, 4 πεδινὰ πυροβόλα μὲ 3.000 βλήματα, 7 ἄλυσοφόρα τάνκς, 20 κάριερς, 210 αὐτοκίνητα φορτηγά, 5 αὐτοκίνητα τζίπ, 27 μοτοσυκλέτες, ἓνα ὀλμοβόλο μὲ 250 βλήματα, 5 ὁμαδικοὶ ὄλμοι μὲ 2.000 βλήματα, 9 καναδικοὶ ὄλμοι μὲ 3.000 βλήματα, 15 πολυβόλα, βῆκερς, 110 πολυβόλα μπρέν, 70 ἡμιαυτόματα, 550 ἀτομικὰ ὄπλα, περίπου δυὸ ἑκατομμύρια σφαῖρες, 15 ἀμερικάνικοι ἀσύρματοι, 13 γραφομηχανές, 5 ραδιόφωνα, 135 μουλάρια εἰδικοῦ φορτίου, 120 μουλάρια κοινοῦ φορτίου, 33 τηλέφωνα ἐκστρατείας, 3 τηλεφωνικοὶ πίνακες, μεγάλες ποσότητες ὑγειονομικοῦ ὕλικου, μεγάλες ποσότητες ρουχισμοῦ καὶ ἀρβυλῶν πού τὶς περισσότερες μοιράσαμε στὸ λαό, ἓνα τσουβάλι ἐπιτελικὸ χάρτες, τ' ἀρχεῖα τῆς Ἀσφάλειας καὶ τῶν στρατιωτικῶν μονάδων. Γκρεμίσαμε δυὸ ἀεροπλάνα. Στρατολογήσαμε 600 μαχητές.

Δικὲς μας ἀπώλειες, νεκροὶ 58, τραυματίες 184, ἀγνοοῦμενοι (οἱ περισσότεροι νεκροὶ) 36, λιποτάχτες 4. Σύνολο 272. Καθένας εἶναι εὐκολο νὰ καταλάβει πὼς σὲ τόσο σκληρὲς μάχες, οἱ ἀπώλειές μας ἦταν ἐλάχις τ ε ς. Αὐτὸ εἶναι ἀποτέλεσμα ὅλης τῆς πολὺπλευρῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐπιχείρησης, τοῦ σωστοῦ σχεδίου μας, τῆς ἄμεσης σωστῆς καθοδήγησης τῆς μάχης. Σημειῶνω πὼς ὁ Σταθμὸς Διοίκησής μου ἦταν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή στ' ἀκρινὰ σπίτια τῆς πόλης, εἶχαμε ὀπτική ἀντίληψη ὄλου τοῦ πεδίου τῆς μάχης, εἶχα ἐξασφαλίσει ἄμεση τηλεφωνικὴ σύνδεση μὲ τὰ μαχόμενα τμήματα, καθὼς καὶ μὲ σύνδεσμους ἀξιωματικῶν, πού σὲ πέντε ὡς δέκα λεπτὰ μετέφεραν ὀδηγίες μου στὰ μαχόμενα τμήματα. Ἀπαγόρευα νὰ ἔχουν οἱ Διοικήσεις Ταξιαρχιῶν Σταθμοὺς Διοίκησης, τὶς ὑποχρέωσα ν' ἀκολουθοῦν πολὺ κοντὰ τὰ μαχόμενα τμήματά τους.

Ἡ κεραυνοβόλα κατάληψη τῶν βασικῶν ὀχυρῶν θέσεων τοῦ ἀντιπάλου, ἀπελευθέρωσε τὶς δυνάμεις μας καὶ τὶς μετέβαλα σ' ἐφεδρεία μου. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς μάχης διατηροῦσα μιὰ Ταξιαρχία ἐφεδρεία μου. Μετὰ τὴν κατάληψη τῶν ὀχυρῶν καὶ ὀχυρωμένων θέσεων τοῦ ἀντιπάλου στὴν ἐξωτερικὴ περίμετρο τῆς πόλης, ἔβαλα σὲ διάταξη σ' αὐτὲς τὶς θέσεις τμήματά μας, γι' ἀντιμετώπιση ἐπιθέσεων τῶν δυνάμεων πού ἔστειλε ἢ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία γιὰ ἀνακατάληψη τῆς πόλης. Αὐτὴ ἢ διάταξη τέλειωσε τὰ χαράματα τῆς πρώτης νύχτας τῆς ἐπίθεσής μας στὴ Νάουσα. Προώθησα τμήματα σαμποτέρ καὶ τμήματα πεζικοῦ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, γι' ἀντιμετώπιση τῶν ἀπ' ἔξω ἐπιτιθέμενων ἀντίπαλων δυνάμεων. Χρησιμοποίησαμε τὰ πεδινὰ πυροβόλα

πού πήραμε λάφυρα, καί μ' αὐτὰ χτυπήσαμε τὸν ἀντίπαλο μέσα στὸν κάμπο, μακριὰ ἀπὸ τὴν Νάουσα. Ἔτσι σπάσαμε τὸ ἠθικὸ τους πρὶν νὰ μποῦν στὴ μάχη. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι μῆκαν αὐτὰ τὰ τμήματα στὴ Νάουσα 12 ὥρες μετὰ τὴν ἀποχώρησή μας. Γιὰ τὸ ἠθικὸ τῶν ἀντίπαλων δυνάμεων εἶναι πιὸ χαρακτηριστικὸ ὅτι, αὐτὲς βγήκαν ἀπὸ τὴν Νάουσα γιὰ νὰ μᾶς καταδιώξουν, 48 ὥρες μετὰ τὴν ἀποχώρησή μας.

Ἄκόμα ἓνα παράδειγμα. Ἀπὸ κούραση καὶ ζάλισμα, ἡ Διοίκηση τῆς 103 Ταξιαρχίας μας ξέχασε ἔξω ἀπὸ τὴ Νάουσα στὸ Σταθμὸ Ἐπίδεσης 30 τραυματίες της. Τὴν ὥρα πού ἐτοιμαζόμασταν γιὰ τὸ δευτέρου ἄλμα τοῦ ἀποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ μας, μοῦ ἀνάφεραν αὐτὸ τὸ γεγονός. Διέταξα τὸν λόχο Βερμίου νὰ σώσει, μὲ κάθε θυσία, τοὺς 30 τραυματίες μας. Αὐτοί, ὅταν ἀντιλήφθηκαν πὼς τοὺς εἶχε ἐγκαταλείψει ἡ Ταξιαρχία τους, μῆκαν σὲ πορεία πρὸς τὸ βουνὸ Βέρμιο, βοηθώντας οἱ ἑλαφρὰ τραυματίες τοὺς βαρεῖα τραυματισμένους συντρόφους τους. Σουρνόμενοι εἶχαν φτάσει κοντὰ στὸ χωριὸ Μεγάλο Ρέμα. Ἐκεῖ τοὺς συνάντησε ὁ λόχος Βερμίου, πού τοὺς μετέφερε στὸ νοσοκομεῖο μας στὸ βουνὸ Καϊμακτσαλάν. Ἄν ὁ ἀντίπαλος ἔβγαине ἔξω ἀπὸ τὴν Νάουσα, σίγουρα θὰ αἰχμαλώτιζε τοὺς 30 τραυματίες μας.

Πολλὰ ἔγραψε τότε ἡ προπαγάνδα τοῦ ἀντιπάλου γιὰ δῆθεν θηριωδίες μας στὴ Νάουσα. Βέβαια, αὐτὰ ἦταν συκοφαντίες γιὰ νὰ μειώσουν τὴν κακὴ ἐντύπωση ἀπὸ τὴν ἦττα τους. Πιάσαμε 300 αἰχμάλωτους, ἀλλὰ κανέναν δὲν ἐκτελέσαμε. Κανέναν ἀντίπαλο πολίτη δὲν ἐκτελέσαμε, οὔτε αἰχμαλωτίσαμε. Ὅσο γιὰ τὶς καταστροφές, στὸν πόλεμο κάθε φρούριο πού δὲν παραδίνεται, καταστρέφεται. Μποροῦν καὶ τώρα νὰ ποῦν οἱ ἀντίπαλοί μας, ποιοὶ κανόνες τοῦ πολέμου ἐπιτρέπουν νὰ ὀχυρώνονται μέσα στὸ νοσοκομεῖο τῆς Νάουσας καὶ ἀπὸ κεῖ νὰ μᾶς πολεμοῦν; Ἐμεῖς δὲν ἀνατινάξαμε στὸν ἀέρα τὸ νοσοκομεῖο μ' ἐκρηκτικὲς ὕλες, πού θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ κάνουμε τὸ πολὺ σὲ μισὴ ὥρα, γιὰτὶ σκεφτόμασταν τὴ ζωὴ τῶν ἀρρώστων. Γιὰ νὰ τὸ καταλάβουμε, χάσαμε κάμποσους μαχητὲς μας.

Μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Νάουσας συνεχίσαμε τὴ μάχη, ὄχι γιὰτὶ εἶχαμε πρόθεση νὰ τὴν κρατήσουμε, ἀλλὰ γιὰ νὰ φθειροῦμε τὶς δυνάμεις πού ἔστειλε ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία καὶ νὰ τὶς κάνουμε ἀνίκανες νὰ μᾶς καταδιώξουν κατὰ τὸν ἀποχωρητικὸ ἐλιγμὸ μας. Αὐτὸ τὸ πετύχαμε ἑκατὸ στὰ ἑκατό.

— Ἀποχωρητικὸς ἐλιγμὸς μας ἀπὸ Νάουσα στὸ Βίτσι. Αὐτὸς ἦταν ἡ πιὸ δύσκολη κι ἐπικίνδυνη φάση τῆς ἐπιχείρησής μας. Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καὶ ἄπλοι μαχητὲς μας, πολεμοῦσαν ἀδιάκοπα, χωρὶς ξεκούραση καὶ ὕπνο, ἐπὶ 92 ὥρες καὶ 45 λεπτά. Ἡ προσπάθειά τους ἦταν πραγματικὰ υπεράνθρωπη. Ἄν προσθέσουμε καὶ τὶς ὥρες τοῦ πρώτου ἄλματος τοῦ ἀποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ μας πού διάρκεσε 13 ὥρες, τότε κανεὶς δὲν κοιμήθηκε, δὲν ξεκουράστηκε ἐπὶ 105 ὥρες καὶ 45 λεπτά.

Ὁ ἀποχωρητικὸς ἐλιγμὸς μας πρὸς Βίτσι ἄρχισε στὶς 14 Γενάρη καὶ ὥρα 18,00'. Ἡ οὐρὰ τῆς τεράστιας φάλαγγας μας ἔφτασε στὸ χῶρο κάλυψης τῆς στῆ χαραδρούλα Γκαβρὰν Καμὲν τοῦ βουνοῦ Βέρμιο στὶς 15 τοῦ Γενάρη καὶ ὥρα 07.00'. Δρομολόγιο: Νάουσα-Κούλα-Μεγάλο Ρέμα -χαράδρα Γκαβρὰν Καμὲν. Κάλυψη μέσα στῆ χαράδρα, μέτρα ἀσφάλειας στὰ πάνω ἀπὸ τῆ χαράδρα ὑψώματα. Ἡ διαταγὴ ΑΠ 4, καθόριζε τὴ σειρὰ πορείας μὲ τὰ μέτρα ἀσφάλειας. Ἡ ἀποχώρηση ἐγινε μὲ πλήρη συνοχή.

Καθένας εἶναι εὐκόλο νὰ φανταστεῖ πόσο δύσκολο ἦταν νὰ διευθύνεις μιὰ φάλαγγα σὲ πορεία ἀπὸ κατσοκομονοπάτια, ποὺ ἀποτελοῦνταν: ἀπὸ 2323 ποὺ ἦταν ἡ δύναμη τῆς 10ης Μεραρχίας μας (ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ δύναμη ἀφαιρῶ τοὺς 58 νεκροὺς μας καὶ τοὺς 30 τραυματίες μας, ποὺ ὀδηγήθηκαν στὸ νοσοκομεῖο Καϊμακτσαλάν), 300 αἰχμαλώτους, 600 ἐπιστρατευμένους, σύνολο 3.223 ἄντρες καὶ γυναῖκες. Μεταφορικὰ ζῶα: 376 τῆς Μεραρχίας μας σὺν 255 ποὺ πήραμε ἀπὸ τὸν ἀντίπαλο, σύνολο 631. Σκεφτεῖτε σὲ πορεία ἀπὸ κατσοκόδρομους, ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο σὰν μιὰ ἀτέλειωτη ἀλυσίδα 3.223 ξεθεωμένους ἀπὸ τὴν κούραση καὶ ξαγρύπνια σὺν 631 μεταγωγικὰ ζῶα φορτωμένα. Καὶ εἶχαμε καὶ 24 βαρεῖα τραυματίες, ποὺ γιὰ τὴν μεταφορὰ κάθε φορείου διαθέσαμε τρεῖς βάρδιες μὲ 12 ἄντρες.

Παρὰ τὰ μέτρα ποὺ παίρναμε, ἐμπροσθοφυλακῆς, πλαγιοφυλακῆς, ὀπισθοφυλακῆς, ἦταν πολὺ εὐκόλο νὰ χτυπηθεῖ αὐτὴ ἡ ἀτέλειωτη φάλαγγα. Γιὰ νὰ τὴ διευθύνω, βρισκόμουν στὸ κέντρο τῆς. Διάθετα ὁμάδα ἐφιππων ἀξιωματικῶν συνδέσμων, ποὺ ἔτρεχαν μὲ καλπασμὸ πρὸς τὴν κεφαλὴ καὶ τὴν οὐρὰ τῆς φάλαγγας καὶ διαρκῶς μὲ πληροφοροῦσαν γιὰ τὴν πορεία. Παρ' ὅλα αὐτὰ, ἡ κούραση καὶ ἡ ἀυπνία, ἔκαναν τὴ δουλειά τους.

Στὴ διάρκεια τοῦ πρώτου ἄλματος τοῦ ἀποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ μας, οἱ σύνδεσμοι ἀξιωματικοὶ μὲ εἰδοποίησαν πὼς ἡ κεφαλὴ τῆς φάλαγγας εἶχε σταματήσει καὶ σκορπίσει στὸ χωριὸ Μεγάλο Ρέμα. Κάλπασα πρὸς αὐτὸ τὸ χωριὸ μαζί μὲ τοὺς συνδέσμους διατάζοντας νὰ συνεχίσει ἡ φάλαγγα τὴν πορεία καὶ ἂν βρεθεῖ στὴν ἀνάγκη νὰ σταματήσει, αὐτὴ ἡ στάση νὰ γίνε μὲ πλήρη σύνταξη πορείας. Ἐντιγράφω ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό μου:

«Ὅταν ἔφτασα στὸ Μεγάλο Ρέμα, ἐκεῖ βρῆκα διαλυμένες τίς δυνάμεις τῆς φάλαγγας ποὺ εἶχε φτάσει στὸ χωριὸ. Ρώτησα, γιατί σταμάτησε ἡ πορεία. Κανεὶς δὲν ἤξερε τὴν αἰτία. Ποῦ εἶναι τὸ Ἐπιτελεῖο; Μὲ ὀδήγησαν σ' ἕνα σπίτι. Ἐκεῖ εἶχαν ἀνάψει φωτιά στὸ τζάκι καὶ κάθονταν μὲ κρεμασμένα τὰ κεφάλια. Τοὺς ρώτησα γιατί σταμάτησε ἡ φάλαγγα καὶ διαλύθηκαν τὰ τμήματα μέσα στὸ χωριὸ. Μοῦ ἀπάντησαν ὅτι, πάνω ἀπὸ τὸ Γκαβρὰν Καμὲν ἔχει πιάσει ὁ ἐχθρὸς τὰ ὑψώματα καὶ μᾶς ἔκλεισε τὸ δρόμο τοῦ ἐλιγμοῦ μας. Τοὺς εἶπα, καὶ τώρα τί θὰ γίνε; Μοῦ ἀπάντησαν ὅτι ἄλλη λύση δὲν ὑπάρχει, ἐκτὸς ἀπὸ ἐλιγμὸ μας μέσα ἀπὸ τὸν κάμπο στὸ βουνὸ Πάικο καὶ ἀπὸ κεῖ στὸ Καϊμακτσαλάν. Ἦταν πιά περασμένα τὰ μεσάνυχτα.

Ρώτησα: θά προφτάσουμε νά πιάσουμε τὸ Πάικο πρὶν νά ξημερώσει; Ἀπάντησαν πὼς δὲν θά προφτάσουμε. Τί θά γίνεи ἂν ξημερωθούμε στὴ μέση τοῦ κάμπου; Δὲν θά καταστρέψουμε τὰ τμήματά μας; Ξανακρέμασαν τὰ κεφάλια τους.

Ἄλλη συζήτηση δὲν χρειάζονταν. Ἦταν φανερό πὼς εἶχαν ζαλιστεῖ ἀπὸ ὑπερκόπωση. Σηκώθηκα, ἀποφασιστικά καὶ αὐστηρὰ τοὺς εἶπα: «Τὸ πολὺ σὲ εἴκοσι λεπτὰ θά μαζέψετε τὰ σκορπισμένα τμήματα. Θά βάλετε τὴ φάλαγγα σὲ πορεία. Μὰ τέτοια πορεία, ποὺ θά εἶναι κάθε τμήμα σὲ θέση νά βαδίζει καὶ νά πολεμάει. Ἡ μὴ ἀκριβῆς ἐκτέλεση αὐτῆς τῆς διαταγῆς, θά στοιχίσει τὰ κεφάλια αὐτῶν ποὺ θά τὴν παραβιάσουν. Ὁ ἐλιγμός θά γίνεи ἀπὸ κεῖ ποὺ καθορίζει ἡ διαταγή. Ἄν ἔχει πιάσει ὁ ἐχθρὸς τὰ ὑψώματα ποὺ λέτε, θά τὸν πετάξουμε ἀπ' αὐτά».

Ἔτσι τέλειωσε ἐκείνη ἡ συζήτηση. Ἐξω ἀπὸ τὸ χωριὸ ἦταν σταματημένη ἡ 18η ταξιαρχία μας. Διοικητῆς τῆς ἦταν ὁ Παντελῆς Βαϊνᾶς. Εἶναι πρὸς τιμὴ τοῦ ὅτι δὲν εἶχε ἀφήσει νά σκορπίσουν οἱ δυνάμεις τῆς. Μαζί μὲ τὸ Βαϊνᾶ πήραμε δυὸ διλοχίες τῆς ταξιαρχίας του, χωρὶς μεταγωγικά καὶ βαρεῖα ὄπλα. Σχεδὸν τροχάδην ἀνεβήκαμε πρὸς τὰ ὑψώματα ποὺ μοῦ εἶχαν πεῖ πὼς τὰ εἶχε καταλάβει ἀντίπαλο τμήμα. Πιάσαμε θέσεις σ' αὐτὰ τὰ ὑψώματα δέκα λεπτὰ πρὶν νά φθάσει καὶ τὸ ἀναγκάσαμε σὲ ὑποχώρηση. Ἡ φάλαγγα καλύφθηκε στὸ Γκαβρὰν Καμέν».

Ἄπ' ὄλο τὸ ἐπεισόδιο ποὺ διηγήθηκα κατὰ τὸ πρῶτο ἄλμα τοῦ ἀποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ μας, βγαίνει ἓνα σπουδαῖο δίδαγμα: Πρὶν νά πάρεις μιὰ ἀπόφαση, σκέψου σοβαρά, ὀλόπλευρα, ἐξαντλητικά. Μὰ ὅταν ἀποφασίσσεις, πρέπει κάτω ἀπ' ὄλες τὶς συνθήκες νά ἐφαρμόσεις τὴν ἀπόφαση ποὺ πήρες. Ἡ ὑποχώρηση μπρὸς στὶς δυσκολίες, εἶναι κατὰ κανόνα πολὺ ἐπικίνδυνη, μπορεῖ νά εἶναι καὶ καταστροφική.

— Ὁ ἀντίπαλος ἤξερε ποὺ καλύφθηκε ἡ φάλαγγά μας μιὰ ποὺ πιὸ πάνω δώσαμε μάχη μὲ τμήματά του. Ἔτσι, ὅλη μέρα ἔκανε ἄγριο ἀεροπορικό βομβαρδισμό καὶ πολυβολισμό, στὴ χαράδρα ποὺ εἶχαν καλυφθεῖ τὰ τμήματά μας. Εἶχαμε ἀπώλειες λίγους ἐλαφρὰ τραυματίες, σκοτώθηκαν δυὸ μουλάρια. Ἐγὼ βρέθηκα κοντὰ σ' αὐτὰ τὰ μουλάρια. Ἐπὶ δυὸ ὄρες γύριζα γύρω ἀπὸ μιὰ χοντρή ὀξυά, γιὰ ν' ἀποφύγω τὸν ἀεροπορικό πολυβολισμό καὶ κομμάτια ἀπὸ ρουκέτες. Παρ' ὄλο τὸν ἀεροπορικό βομβαρδισμό καὶ πολυβολισμό, οἱ μαχητές μας κοιμήθηκαν καὶ ξεκουράστηκαν κατὰ βάρδιες. Κι ἐγὼ κοιμήθηκα τρεῖς ὄρες.

Τὸ δεῦτερο ἄλμα τοῦ ἀποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ μας ἄρχισε στὶς 15 τοῦ Γενάρη καὶ ὥρα 18,00'. Στὸ χῶρο κάλυψης ἔφθασε ἡ φάλαγγα στὶς 16 τοῦ Γενάρη καὶ ὥρα 03,00', ὅπως εἶχαμε ὑπολογίσει. Δρομολόγιο: χαράδρα Γκα-

βράν Καμέν — νότια πάνω Γραμματικοῦ — Διάσελο Μπατανιῶν — Κάμπο Πύργων—χωριό Μεσόβουνο. Χῶρος κάλυψης τὸ ἀκατοίκητο χωριό Μεσόβουνο καὶ τὰ γύρω ὑψώματα καὶ χαράδρες. Τὸ δεύτερο ἄλμα ἔγινε χωρὶς συγκρούσεις μὲ ἀντίπαλα τμήματα. Αὐτὸ τὸ ἄλμα ἦταν ἀφάνταστα δύσκολο, ἐξαιτίας ὑπερκόπωσης καὶ προπάντων φοβερῆς παγωνιάς. Οἱ χλαῖνες τῶν μαχητῶν καὶ τῶν αἰχμαλώτων, τὰ παλτά τῶν ἐπιστρατευμένων εἶχαν κοκαλώση, γιατί ἦταν μισοβρεγμένα ἀπὸ τὴν ὑγρασία στὴ χαράδρα τοῦ Γκαβρὰν Καμέν. Γι' αὐτὸ μεταβλήθηκαν σὲ γυάλινες φόρμες. "Ὅταν περνοῦσα μέσ' ἀπὸ τὸν Κάμπο Πύργων, μερικοὶ αἰχμάλωτοι καὶ ἐπιστρατευμένοι ἔχασαν τὰ λογικά τους ἀπὸ τὴν φοβερὴ παγωνιά. Λογουχάρη, ὁ αἰχμάλωτος ἀντισυνταγματάρχης Χρῆστος Κοντώσης μισοτρελάθηκε ἀπὸ τὴν παγωνιά καὶ τρομερὴ ὑπερκόπωση. "Ἄρχισε νὰ τρέχει σὲ μιὰ πλαγιά. "Ὅταν τὸν ἔπιασαν μαχητὲς μας, αὐτὸς τοὺς εἶπε: «Τί θέλετε; Δὲν θὰ μὲ ἀφήσετε οὔτε νερὸ νὰ πιῶ; Νά, σ' αὐτὴ τῇ βρύση θὰ πιῶ νερὸ καὶ μετὰ θὰ μπῶ στὴ φάλαγγα». Ἐννοεῖται, καμιά βρύση δὲν ὑπῆρχε. Ὁ Διοικητὴς τῆς 103ης ταξιαρχίας μας Γιώργος Σοφιανός, εἶπε στὸν Κοντώση: «Κύριε ἀντισυνταγματάρχη, τὸ νερὸ αὐτῆς τῆς βρύσης εἶναι βρώμικο. Παρακάτω θὰ σοῦ δεῖξω βρύση μὲ καλὸ νερό. Πᾶμε». Ὁ Κοντώσης τὸν ἀκολούθησε ἤρεμα, ἐπαναλαμβάνοντας: «Εὐχαριστῶ, παιδί μου».

Μιὰ ἐπιστρατευμένη κοπέλα μισοτρελάθηκε στὸ ἴδιο μέρος ἀπὸ τὴν παγωνιά. Ἔβγαλε καὶ πέταξε τὸ παλτό της, πέταξε τὸ φόρεμά της, κι ἔτρεχε ἔξω ἀπὸ τὴν φάλαγγα μόνο μὲ τὰ ἐσώρουχα. Ἀστραπιαῖα ἓνας ἀνάρτης τὴν τὸλίξε σὲ μιὰ κουβέρτα καὶ τὴν ἀνέβασαν σ' ἓνα μουλάρι, τυλίγοντάς τὴν καὶ μ' ἄλλη κουβέρτα. Παρὰ λίγο καὶ θὰ πάγωνε.

Ποιὸς ἔχει δεῖ μιὰ τεράστια φάλαγγα νὰ βαδίζει καὶ νὰ κοιμᾶται βαδίζοντας; Σ' αὐτὸ τὸ ἄλμα οἱ μισοὶ ἄνθρωποι τῆς φάλαγγας βάδιζαν κοιμισμένοι. Ξυπνοῦσαν ὅταν ἔπεφταν. Πολλοὶ δὲν ξυπνοῦσαν οὔτε ὅταν ἔπεφταν καὶ κινδύνευαν νὰ ξυλιάσουν ἐκεῖ ποῦ ἦταν ξαπλωμένοι πάνω στὸ χιόνι. Τοὺς σηκώναμε μὲ βία.

Γι' ἀσφάλεια τῆς καλυμμένης φάλαγγας, καταλάβαμε τὰ γύρω ἀπὸ τὸ χωριό Μεσόβουνο ὑψώματα. Τμήματα τῆς 14ης ταξιαρχίας, τοὺς ὑποδείχτες 915, 1303 καὶ 940. Τῆς 103ης ταξιαρχίας τοὺς ὑποδείχτες 1058 καὶ 1072. Ἡ 18η ταξιαρχία ἐφεδρεία τῆς Διοίκησης ἔλιγμοῦ.

Μ' ἐπιτυχία παραπλανήσαμε τὸν ἀντίπαλο, γιὰ τὴν κατεύθυνση τοῦ ἔλιγμοῦ μας. Τὴ νύχτα τοῦ δευτέρου ἄλματος, στείλαμε πρὸς Μουχαρὲμ χάνι ἓνα μικρὸ ἐπίλεκτο τμήμα μας καλὰ ἐξοπλισμένο. Ἐκανε ἐκεῖ ἐμφάνιση σὰν ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς φάλαγγάς μας. Ὁ ἀντίπαλος πίστεψε ὅτι ἡ φάλαγγά μας κατευθύνονταν πρὸς Καϊμακτσαλὰν καὶ προσανατόλισε πρὸς τὰ κεῖ δυνάμεις του, ἀεροπορία καὶ πυροβολικὸ. Μόνο τὸ ἀπόγευμα τῆς 16 τοῦ

Γενάρη κατάλαβε πώς ή φάλαγγά μας βρίσκονταν γύρω από τὸ χωριὸ Μεσόβουνο.

— Κατὰ τὸν ἀποχωρητικὸ ἔλιγμό μας, ή ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία κίνησε τὶς παρακάτω δυνάμεις της, μὲ σκοπὸ νὰ συντρίψει τὴν φάλαγγά μας: Τὰ 597 καὶ 612 Τάγματα πεζικοῦ τῆς 77 Ταξιαρχίας. Τὸ 514 Τάγμα πεζικοῦ τῆς 32 Ταξιαρχίας. Αὐτὰ τὰ τρία Τάγματα προσπάθησαν νὰ μᾶς κυκλώσουν, πιάνοντας Κουτσοφλιανή — Ντορτόπολη — Δραζίλοβο — Ὑψωμα Τσίκλα — Καραούλι, στὸ Βέρμιο. Ἀπὸ τὴν Πτολεμαΐδα ἔφερε στὸ χωριὸ Κομνηνὸ καὶ Ὑψωμα Προζύμι τὸ 105 Τάγμα πεζικοῦ τῆς 77 Ταξιαρχίας, γιὰ νὰ μᾶς κόψει τὸ δρόμο πρὸς Ράδοσι, προσπαθώντας νὰ πιάσει τὴ γέφυρα. Μπράμορ καὶ τὶς γύρω θέσεις. Μετὰ τὸ πέρασμά μας ἀπὸ τὸ χωριὸ Κομνηνὸ, ὁ ἀντίπαλος μετέφερε γρήγορα τὸ 105 Τάγμα πρὸς Κλεισούρα γιὰ Δροσοπηγή γιὰ νὰ μᾶς κόψει τὸ δρόμο πρὸς Γκλάβατα τοῦ Βίτσι. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ κίνησε μιὰ διλοχία τοῦ 568 Τάγματος πεζικοῦ τῆς 37 Ταξιαρχίας, ἀπὸ Πετροκοπάνα πρὸς Τέμνι - Βρί. Κίνησε μιὰ διλοχία τοῦ 504 Τάγματος τῆς 22 Ταξιαρχίας πρὸς Κριθαρένια Νερά, γιὰ νὰ μᾶς κόψει τὸ δρόμο πρὸς Κούλα καὶ πρὸς Πάνω Ὑδροῦσα — Ἐλάτεια — Δροσοπηγή — Γκλάβατα. Ὅταν περάσαμε τὸ Ραντόσι, ὁ ἀντίπαλος ἔστειλε γρήγορα ἀπὸ τὴν περιοχὴ Ἀμύνταιου τὸ 508 Τάγμα πεζικοῦ τῆς 22 Ταξιαρχίας, γιὰ νὰ μᾶς κόψει τὸ πέρασμα ἀπὸ Τριανταφυλλιά πρὸς Κούλα καὶ πάνω Ὑδροῦσα — Ἐλάτεια — Δροσοπηγή πρὸς Γκλάβατα.

Ἔτσι, κατὰ τὸν ἀποχωρητικὸ ἔλιγμό μας ἀπὸ βουνὸ Βέρμιο πρὸς χῶρο τοῦ Βίτσι, ή ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία κίνησε γιὰ νὰ συντρίψει τὴν φάλαγγά μας 5 Τάγματα πεζικοῦ καὶ 2 Διλοχίες, συνολικῆς δύναμης περίπου 3.200 ἀντρῶν, 15 τάνκς κι ἄλλα τεθωρακισμένα, ἔξι πεδινὰ πυροβόλα, τὴν ἡμέρα πάντα πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας 6 ἀεροπλάνα ποῦ βομβάρδιζαν καὶ πολυβολοῦσαν.

Ἐνάντια σ' αὐτὲς τὶς δυνάμεις ἀντιπαρατάξαμε 2.084 ἀντάρτες τῆς 10 Μεραρχίας μας καὶ ἀπὸ Ράντοσι πρὸς Κούλα — Γκλάβατα τοῦ Βίτσι δυὸ Τάγματα τῆς 108 Ταξιαρχίας μας, ποῦ ἔστειλε τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσει νὰ περάσουμε τὴν φάλαγγα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ χώρου Βίτσι, δύναμης περίπου 600 ἀνταρτῶν, κι ἔπαιξαν ρόλο ὀπισθοφυλακῆς μας.

Στὶς μάχες ἀπὸ Βέρμιο ὡς τὸ Βίτσι, ὁ ἀντίπαλος εἶχε ἐξακριβωμένες ἀπώλειες, 160 νεκροῦς, 280 τραυματίες, καταστρέψαμε δυὸ τάνκς καὶ δυὸ αὐτοκίνητα. Ἐμεῖς εἴχαμε ἀπώλειες 49 νεκροῦς, 101 τραυματίες, 33 ἀγνοομένους, 8 λιποτάχτες, σύνολο 191. Χάσαμε καμιά δεκαριά αἰχμαλώτους καὶ νεοστρατολογημένους, ποῦ δραπετεύσαν κατὰ τὸν ὑποχωρητικὸ ἔλιγμό μας. Σκοτώθηκαν κάπου 60 μουλάρια.

Οἱ παραπάνω ἀπώλειές μας ἦταν ἀποτέλεσμα ἀπαραδέκτων ἀδυναμιῶν, ποῦ παρουσίασαν στελέχη καὶ ὁ ἴδιος ὁ Διοικητὴς ἐνὸς τάγματος τῆς 103

ταξιαρχίας μας. Αυτό τὸ τάγμα δὲν ἔπιασε ἔγκαιρα τὸ χωριὸ Κομνηνὸ καὶ ὑποδείχτη Προζύμι, μὲ συνέπεια νὰ ἐγκατασταθεῖ ἐκεῖ ἓνα ἀντίπαλο τάγμα. Αὐτὸ μᾶς ἔμπλεξε σὲ μάχη, καθυστέρησε τὸ ξεκίνημα τῆς φάλαγγας ἀπὸ τὸ χωριὸ Μεσόβουνο κάπου τρεῖς ὥρες, χάσαμε μιὰμιση ὥρα ἀπὸ ἀναγκαστικὸ λοξοδρομίσμα. Ἔτσι, ἡ οὐρὰ τῆς φάλαγγας ξημερώθηκε στὴ γέφυρα Μπράμορ. Οἱ ἀδυναμίες μας στὸ Μεσόβουνο ἀναφέρονται στὴν ἐκθεσὴ μου, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός», στὸ φύλλο τοῦ Μάρτη 1949. Τὸ τρίτο ἄλμα τῆς τεράστιας φάλαγγάς μας, ἔγινε ἀπὸ Μεσόβουνο — Κάμπος Πτολεμαΐδας — Πάνω Ὑδροῦσα — Τριανταφυλλιά — διάσελο Κούλας.

Ὁ ἀποχωρητικὸς ἔλιγμός μας ἀπὸ Νάουσα στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι, ἦταν πραγματικὰ μιὰ λαμπρὴ νίκη τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ. Καταφάνερα δεῖξαμε πραχτικὰ τὴν ὑπεροχὴ μας σὲ ἠθικὸ, ἀντοχὴ, μαστοριά, σιδερένια διεύθυνση μιᾶς τεράστιας φάλαγγας μέσα ἀπὸ τὴν ἀντίπαλη διάταξη, μ' ἐλάχιστες ἀπώλειές μας.

Ἡ κατάληψη τῆς Νάουσας στὰ βαθειὰ μετόπισθεν τῆς ἀντίπαλης διάταξης, ὁ ἀποχωρητικὸς ἔλιγμός ἀπὸ Νάουσα πρὸς Βίτσι, ἦταν ὄχι μόνο δυὸ λαμπρὲς νίκες τοῦ ΔΣΕ, ἀλλὰ καὶ ἡ δυσκολότερη ἐπιχείρησή του. Αὐτὲς οἱ δυὸ νίκες ἀποχτοῦν ἰδιαίτερη βαρῦτητα, γιατί κερδήθηκαν ἀπὸ τὶς ἴδιες δυνάμεις ποὺ εἶχαν πάθει δυὸ βαρεῖες ἤττες στὴν Ἔδεσσα — Ἀρδέα καὶ μιὰ μικρότερη ἦττα στὴν Νάουσα, καὶ εἶχαν χάσει τὸ ἓνα τρίτο τῆς συνολικῆς δυνάμει τους. Τὸν πιὸ ἀποφασιστικὸ ρόλο σ' αὐτὴ τῇ διπλῇ νικῇ, τὸν ἔπαιξε ἡ ὀλόπλευρη προπαρασκευὴ τῶν στελεχῶν καὶ τῶν μαχητῶν, ἡ σιδερένια διεύθυνση τῶν δυὸ ἐλιγμῶν (πρὸς Νάουσα καὶ ἀπὸ Νάουσα στὸ Βίτσι) καὶ τῆς μάχης στὴ Νάουσα.

— Σὰν ἐπιβεβαίωση τῶν ὄσων ἐκθεσα σ' αὐτὸ τὸ ὑποκεφάλαιο, παραθέτω δυὸ περικοπὲς ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός»:

«Στὴ Νάουσα κερδίσαμε μιὰ μεγάλη νίκη. Γιὰ πρώτη φορὰ ὁ ΔΣΕ κατέλαβε ὀλοκληρωτικὰ μιὰ πόλη καὶ τὴν κράτησε ὅσο θεώρησε πὼς ἦταν ἀπαραίτητο» (σελ. 129). Σὲ συνέχεια, διαπιστώνονται οἱ παράγοντες ποὺ ἐξασφάλισαν αὐτὴ τῇ νικῇ.

Γιὰ τὸν ἔλιγμό μας ἀπὸ Νάουσα στὸ Βίτσι, ἡ ἀπόφαση διαπιστώνει: «Ὁ ἔλιγμός ἀπὸ Ὅρμα πρὸς Νάουσα καὶ ἀπὸ κεῖ στὸ Βίτσι, ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα μιὰ μεγάλη νίκη» (σελ. 130). Στὶς σελίδες 129-133, δίνονται ὅλα τὰ στοιχεῖα, ὅπως τὰ ἐκθέτω σ' αὐτὸ τὸ ὑποκεφάλαιο.

Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ

Ἡ ἐπίθεση γιὰ κατάληψη τοῦ Καρπενησιοῦ, ἄρχισε τὴ νύχτα τῆς 19 πρὸς 20 Γενάρη 1949. Ἡ ὀλοκληρωτικὴ κατάληψη τῆς πόλης τέλειωσε στὶς 21 τοῦ Γενάρη. Ἡ ἐπίθεση ἐγίνε ἀπὸ τὴν 1 Μερραρχία μας, ὑπὸ τὴ διοίκηση τοῦ Χαρίλαου Φλωράκη (Γιώτη), ἀπὸ τὴν 2η Μερραρχία μας, ὑπὸ τὴ διοίκηση τοῦ Γιάννη Ἀλεξάνδρου (Διαμαντῆς), τὴ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν τοῦ Κλιμακίου τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου Νότιας Ἑλλάδας, ἓνα ἀνεξάρτητο τάγμα καὶ μιὰ διλοχία, συνολικῆς δυνάμεως 2.900 ἀνταρτῶν.

Ἀντίπαλες δυνάμεις στὴν ἐξωτερικὴ ὄχρωμένη περίμετρο τῆς πόλης καὶ μέσα σ' αὐτή, τὰ 5 καὶ 7 ἑλαφρὰ τάγματα πεζικοῦ, 80 χωροφύλακες, 100 μαυροσκοῦφηδες, φανατικοὶ δεξιὸι πολίτες, ἓνα «Τάγμα Ἐθνικῆς Ἀσφάλειας» ἀπὸ πολίτες 300 ἀντρῶν. Συνολικὴ δύναμη περίπου 1500 ἄντρες. Ἡ ποιότητα αὐτῶν τῶν δυνάμεων ἦταν μέτρια. Ἡ διάταξή τους ἦταν πολὺ καλὴ. Νὰ πῶς τὴν περιγράφει ὁ Ζαφειρόπουλος:

«Αὐτὴ στηρίζονταν στὴν ἰσχυρὴ κατοχὴ κι ἀμυντικὴ ὀργάνωση τῶν ὑψωμάτων γύρω ἀπὸ τὴν πόλη, Ἁγίου Δημητρίου — Ροβιές — Ἁγίου Σωτήρος καὶ τοῦ ἀντερείματος Προφήτης Ἡλίας πού εἶναι φύσει ὄχυρά, δεσπόζουν κι ἐλέγχουν τὴν πόλη, καὶ ἡ μεταξὺ τους ἀπόσταση ἐπιτρέπει τὴ δημιουργία ἰσχυρῶν καὶ πυκνῶν ἀδιάκοπων φραγμῶν πυρὸς πεζικοῦ, καὶ στὴν ἀμυντικὴ ὀργάνωση τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς πόλης» (σελ. 549). Σημειώνει πῶς τὸ ἀδύνατο σημεῖο τῆς παραπάνω διάταξης, ἦταν ἡ ἀδύνατη κατοχὴ τοῦ ὑψώματος Ροβιές καὶ τοῦ ἀντερείματος Προφήτης Ἡλίας. Ἀπὸ κεῖ διεῖσδυσαν τὰ τμήματά μας μέσα στὴν πόλη.

Τις ἴδιες διαπιστώσεις ἔκανε καὶ ὁ Φλωράκης στὸ ἄρθρο του, πού δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός», στὸ φύλλο τοῦ Μάη 1949. Αὐτὸ τὸ ἄρθρο δείχνει πολὺ καθαρὰ ὅτι, οἱ διοικήσεις τῶν Μερραρχιῶν μας πού ἐπιτέθηκαν κατὰ τοῦ Καρπενησιοῦ, εἶχαν κάνει μιὰ σοβαρὴ μελέτη τῆς ἀμυντικῆς διάταξης καὶ ὄχρωσης τοῦ ἀντιπάλου, εἶχαν σωστὰ διαπιστώσει τὸ ἀδύνατο σημεῖο τῆς ἐχθρικῆς διάταξης καὶ ἀπὸ κεῖ ἔκαναν ρήγμα καὶ μπῆκαν στὴν πόλη καὶ τελικὰ τὴν κατέλαβαν. Ἐπίσης, πρὶν ν' ἀρχίσει ἡ ἐπίθεση εἶχαν ἐξασφαλίσει σχεδιάγραμμα ὅλης τῆς ἀμυντικῆς διάταξης καὶ ὄχρωσης τοῦ ἀντιπάλου, στὴν ἐξωτερικὴ περίμετρο καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς πόλης.

Μιὰ πού καταλάβαμε τὸ Καρπενήσι μὲ διάσπαση τῆς ἀντίπαλης διάταξης σ' ἓνα σημεῖο τῆς κι ἀπὸ ἐκεῖ διεῖσδυση στὴν πόλη, ὁ Χαρίλαος Φλωράκης βγάζει ἓνα συμπέρασμα, ὀλοκληρωτικὰ λαθεμένο. Νά, τί γράφει σὲ ἄρθρο του πού δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός», τόμος 1949, σελίδα 105:

«Ἡ διείσδυση δίνει τὴ δυνατότητα ν' ἀπομονώσεις κι' ἐξουδετερώσεις τὶς ἐχθρικές ἀντιστάσεις πῶς εὐκολα μὲ λίγες ἀπώλειες, γιατί βασικά εἶναι προσανατολισμένες πρὸς τὰ ἔξω, ἀποφεύγεις νὰ πέσεις στὸ σχέδιο πυρὸς τῆς ἀντίστασης, μπορεῖς νὰ πλησιάσεις καλύτερα χρησιμοποιώντας σπῖτια κ.λπ., καὶ τὸ γεγονός ἀκόμη ὅτι ἀπομονώνονται ἀπὸ τὸ κέντρο ἔχει σημασία στὴν ἀντοχὴ τῆς ἀντίστασης. Τὸ βασικώτερο τῆς ταχτικῆς, τὸ νὰ ρίξεις τὸ κέντρο βάρους στὴ διείσδυση, ἀπασχολώντας εἴτε ἀπομονώνοντας τὶς ἄλλες ἀντιστάσεις, εἶναι ὅτι ἐξοικονομᾷς δυνάμεις ἔμμεσα κι' ἔτσι μπορεῖς νὰ ἐξασφαλίσεις ὑπεροχή».

Σὲ τίποτα δὲν βοηθοῦν οἱ παρακάτω διαπιστώσεις τοῦ Φλωράκη: «Ἡ παραπάνω ταχτικὴ δὲν ἔχει ἓνα λεπτὸ σημεῖο, ποῦ ἂν δὲν προσεχτεῖ μπορεῖ νὰ στοιχίσει σοβαρὲς ζημιὲς καὶ τὴν ἴδια τὴν ἐπιχείρηση. Τὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ὅτι πρέπει νὰ ἐξασφαλίσεις τὸ διάδρομο τῆς διείσδυσης μὲ κάθε θυσία ἀνοιχτὸ καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχό σου. Ὁ διάδρομος αὐτὸς πρέπει νὰ ἐνισχύεται συνεχῶς, νὰ πλαταίνει καὶ νὰ διατηρεῖται ἢ συνοχή, γιατί ἂν τυχὸν δημιουργηθεῖ διάκενο στὰ τμήματα τῆς διείσδυσης, ἀποτελεῖ κίνδυνο ἐγκλωβισμοῦ κι' ἐξόντωσης» (στὸ ἴδιο, σελ. 305).

Οἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ ΔΣΕ στὰ Γρεβενά, στὸ Μέτσοβο, στὴν Κόνιτσα, στὴν Ἐδεσσα, στὴν Ἀρδέα, στὴ Φλώρινα, διαψεύδουν τὸ συμπέρασμα τοῦ Φλωράκη. Σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ἀπότυχε παταγώδικα ὁ ΔΣΕ, γιατί πρὶν νὰ καταλάβει τὴν ἐξωτερικὴ ὄχυρὴ καὶ ὄχρωμὲνὴ περίμετρο κάθε πόλης, διείσδυσαν τμήματά μας στὸ ἐσωτερικὸ τους. Αὐτὰ ἀνατρέπονταν ἄταχτα καὶ σὲ σημαντικὸ βαθμὸ τὰ πετσόκοβε ὁ ἀντίπαλος.

Ποῦ ὀφείλεται ἡ ἐπιτυχία τῆς ταχτικῆς ποῦ προβάλλει ὁ Φλωράκης, σὰν ἓνα εἶδος ἀξίωμα γιὰ τὸ μέλλον; Σ τ ἡ ν π ο λ ὗ κ α κ ἡ π ο ι ὀ τ η τ α τ ὶ ν ἀντίπαλων δυνάμεων (δὲν ἐπρόκειτο γιὰ μονάδες ταχτικοῦ στρατοῦ) καὶ ἰ δ ι α ἰ τ ε ρ α σ τ ἰ ς κ α ι ρ ἰ κ ἔ ς σ υ ν θ ἧ κ ε ς, ποῦ δὲν ἐπέτρεψαν γρήγορη μεταφορὰ δυνάμεων τοῦ ἀντίπαλου ταχτικοῦ στρατοῦ.

Ἡ μάχη γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ Καρπενησιοῦ κράτησε 16 ὥρες. Ἄν ὁ ἀμαξόδρομος Λαμίας — Καρπενησιοῦ δὲν ἦταν ἀδιάβατος γι' αὐτοκίνητα ἐξαιτίας παχιοῦ χιονιοῦ, οἱ ἀντίπαλες στρατιωτικὲς ἐνισχύσεις θὰ εἶχαν φθάσει στὸ Καρπενήσι τὸ πολὺ σ' ἕξι ὥρες. Σὲ τέτοια περίπτωσι, οἱ δυνάμεις τῶν δυὸ Μεραρχιῶν μας θὰ πάθαιναν σοβαρὲς ἀπώλειες καὶ δὲν θὰ κατελάμβαναν τὸ Καρπενήσι, γιατί θὰ ἔμπαιναν ἀνάμεσα σὲ δυὸ πυρὰ. Τὰ πυρὰ τῶν ἀντίπαλων τμημάτων ποῦ κατεῖχαν τὴν ὄχυρὴ καὶ ὄχρωμὲνὴ ἐξωτερικὴ περίμετρο τοῦ Καρπενησιοῦ, τὰ πυρὰ τῶν ἀντίπαλων ἐνισχύσεων ποῦ θὰ εἶχαν φθάσει ἔγκαιρα γύρω ἀπὸ τὸ Καρπενήσι. Κατὰ συνέπεια, ὁ Φλωράκης ἔβγαλε ἐπιπόλαιο συμπέρασμα, στηριζόμενος σ' ἓνα ἀποτέλεσμα ποῦ εἶναι ζήτημα ἂν ποτὲ μπορεῖ νὰ ἐπαναληφθεῖ. Εἶναι ἀνόητο νὰ μετατρέπουμε σ' ἓνα εἶδος ἀξίωμα μιὰ τυχαία περίπτωσι. Ἡ ταχτικὴ, ἰδιαίτερα

ή επαναστατική ταχτική σ'ένα ιδιόρρυθμο ταχτικό άνταρτοπόλεμο, δέν εΐναι δυνατό νά στηρίζεται σέ τυχαΐα περιστατικά, πού σπάνια επαναλαμβάνονται.

Στηριζόμενος στην πραγματική πολεμική πείρα, θετική κι άρνητική, και όχι μόνο του έμφυλίου πολέμου στην Έλλάδα, μπορώ βάσιμα νά καταλήξω σ' ένα άλλο συμπέρασμα και δίδαγμα:

Κάθε ίκανή στρατιωτική ήγεσία πρέπει νά εκμεταλλεύεται έξαντλητικά κάθε τυχαΐο—εϋκαιριακό περιστατικό για ένα θετικό αποτέλεσμα, αλλά ΠΟΤΕ δέν πρέπει νά τó μετατρέπει σέ άξίωμα ταχτικής, για λίγες είτε πολλές περιπτώσεις.

Οί 1η και 2η Μεραρχίες μας εκμεταλλεύτηκαν τυχαΐα περιστατικά, κατέλαβαν τó Καρπενήσι, κατάφεραν στόν αντίπαλο μιá προσωρινή ταχτική ήττα πού εΐχε σοβαρή πολιτική σημασία. Τότε ó Άλέξανδρος Παπάγος ήταν άρχιστράτηγος, με διχτατορικές έξουσίες. Ό αντίπαλός μας εΐχε άπώλειες σέ νεκρούς και τραυματίες 245, αιχμαλώτους 550. Και μόνο τó γεγονός ότi πιάστηκαν 550 αιχμάλωτοι, δείχνει πολú καθαρά ότi επρόκειτο γ' αντίπαλα τμήματα πολú κακής ποιότητας.

Με τήν κατάληψη του Καρπενησιού, στρατολογήθηκαν 400 νέοι μαχητές στό ΔΣΕ. Κυριεύτηκαν λάφυρα 27 όλμοι με 4.080 βλήματα, 12 βαρεία πολυβόλα, 6 πιάτ, 700 όπλα, 1.100.000 σφαΐρες, 12 άσύρματοι, 5 μηχανάκια παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος γι' άσυρμάτους, πάνω άπό 600.000 όκάδες τρόφιμα και άλλα είδη άπό τίς στρατιωτικές άποθήκες, 10 αυτοκίνητα, 100 μεταγωγικά μουλάρια. Άναγκάστηκε νά προσγειωθεί ένα άεροπλάνο και πιάστηκε ó Άμερικανός άεροπόρος Ήντνερ Σέλντεν.

—Ή άντεπίθεση του αντιπάλου γ' άνακατάληψη του Καρπενησιού, άρχισε στις 29 του Γενάρη με τίς 45, 71 και 73 Ταξιαρχίες τής 15ης Μεραρχίας, τίς Α' και Β' Μοΐρες Όρεινών Καταδρομών, τó 39 Σύνταγμα Έλαφρού Πεζικού, σύνολο 14 Τάγματα. Ή πόλη άνακαταλήφθηκε στις 8-2-1949. Άκολούθησαν προσπάθειες του αντιπάλου για καταδίωξη και συντριβή των δυó Μεραρχιών μας, ως τίς 28 Φλεβάρη. Έπικεφαλής των αντιπάλων μονάδων ήταν ó Διοικητής του Α' Σώματος Στρατού Θρασύβουλος Τσακαλώτος, πού εΐχε αναλάβει τήν διοίκησή του στις 31-3-1949. Τó Καρπενήσι δέν άνακαταλήφθηκε, αλλά έγκαταλείφθηκε, μιá πού τά τμήματα του ΔΣΕ δέν εΐχαν πρόθεση νά τó κρατήσουν.

Τελικά, οί κύριες δυνάμεις των 1ης και 2ης Μεραρχιών μας πέρασαν στ' Άγραφα. Έξαιτίας σφοδρής κακοκαιρίας, κούρασης και άπωλειών του αντιπάλου, οί επιχειρήσεις σταμάτησαν στις 28-2-1949.

ΕΠΙΘΕΣΗ ΓΙΑ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

Ἡ ἐπίθεση μονάδων τοῦ ΔΣΕ γιά κατάληψη τῆς πόλης Φλώρινα, ἄρχισε τὴ νύχτα τῆς 11 πρὸς 12-2-1949. Τέλειωσε μὲ πλήρη ἀποτυχία καὶ μὲ βαρεῖες ἀπώλειές μας, τὴ νύχτα τῆς 12 πρὸς 13 Φλεβάρη. Διοικητὴς τῆς ἐπιχείρησης ἦταν ὁ Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιας), μὲ Πολιτικὸ Ἐπιτρόπὸ τοῦ τὸν Δημήτρη Βλαντᾶ.

Στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός», στὸ φύλλο τοῦ Ἀπρίλη 1949, σελίδες 221-231, δημοσιεύτηκε μιὰ ἔκθεση γιά τὴν μάχη τῆς Φλώρινας. Αὐτὴ δὲν ἐκφράζει τίς τότε ἀπόψεις μου. Τὴν ὑπόγραψα μ' ἐπιμονὴ τοῦ Ζαχαριάδη.

Στις 23-1-1949, ἔγινε συζήτηση σὲ σύσκεψη τῶν Ζαχαριάδη-Μπαρτζιώτα-Βλαντᾶ-Βοντίτσιου γιά ὀργάνωση ἐπιχείρησης κατάληψης τῆς Φλώρινας. Διαφώνησα μὲ τὴν ἰδέα τέτοιας ἐπιχείρησης. Ξανὰ πρότεινα ἔλιγμὸ τῶν δυνάμεών μας ἀπὸ Βίτσι στὴν Βόρεια Πίνδο γιά κατάληψή της, μὲ σκοπὸ νὰ μπλέξουμε σὲ μάχη σ' αὐτὴ τὴν στρατηγικὴ περιοχὴ τὸν ἀντίπαλο, σὲ δυσμενεῖς γι' αὐτόν καιρικὲς συνθῆκες, ν' ἀνακαταλάβουμε τὴν Βόρεια Πίνδο καὶ νὰ δώσουμε ἐκεῖ τὴν ἀποφασιστικὴ μάχη τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1949. Οἱ τρεῖς ἐπανελάβαν τὰ περὶ ἀποφασιστικῆς μάχης σὲ δυὸ μέτωπα. Μιὰ ποῦ ἀπορρίφτηκε ἡ πρότασή μου, συνεχίστηκε ἡ συζήτηση γιά ὀργάνωση ἐπιχείρησης κατάληψης τῆς Φλώρινας. Ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό μου:

«Ὁ Γούσιας ἀνέλαβε: τὴν ὀργανωτικὴ συγκρότηση τῶν τμημάτων. Τὴν συγκέντρωση πληροφοριῶν γιά τίς ἐχθρικὲς δυνάμεις, γιά τὴν ὀχύρωση, τὸ σχέδιο καὶ τὸ εἶδος πυρὸς τους. Σχεδιάγραμμα τῆς Φλώρινας, τῆς ἐχθρικῆς ὀχύρωσης μέσα στὴν πόλη. Καθορισμὸς κατάλληλων δρομολογίων τους, τῶν τμημάτων μας πρὸς τοὺς στόχους. Τὴν ὀργάνωση τῶν διαβιβάσεων γιά τὴν ἐπιχείρηση. Ἀσκηση τῶν τμημάτων ποῦ θὰ ἔκαναν τὴν ἐπιχείρηση. Ἐπεξεργασία τῆς διαταγῆς γιά τὴν ἐπιχείρηση.

Ἐγὼ ἀνέλαβα : τὴν πολιτικὴ προπαρασκευὴ τῶν τμημάτων μας γιά τὴν ἐπιχείρηση. Τὴν ὀργάνωση τῶν μεταφορῶν. Τὴν ὀργάνωση τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας. Συμμετοχὴ κατὰ τὴν ἐπεξεργασία τῆς διαταγῆς γιά τὴν ἐπιχείρηση.

Στις 27-1-1949, ἔγινε σύσκεψη στὸ χωριὸ Ἀνταρτικὸ γιά μιὰ κατ' ἀρχὴ συζήτηση τῆς ἐπιχείρησης, μὲ τοὺς Διοικητὲς καὶ Πολιτικοὺς Ἐπιτρόπους τῶν μονάδων ποῦ θὰ ἔκαναν τὴν ἐπίθεση. Στὴ σύσκεψη πῆραν μέρος : Νίκος Ζαχαριάδης, Γιώργος Βοντίτσιος, Δημήτρης Βλαντᾶς, Νίκος Θεοχαρόπουλος (Σκοτίδας), Νίκος Μπελογιάννης, Ἀχιλλεὺς Παπαϊωάννου, Δημήτρης Βύσιος, Δημήτρης Παπαγεωργίου (Βελισάρης), Τάσης Γουσόπουλος (Μάκης), Παντελῆς Βαϊνᾶς, Γιώργος Βασίλης, Παῦλος Τομπουλί-

δης, Σταύρος Γιαννακόπουλος (Σταμάτης), Λευτέρης Λαζαρίδης (Λευτεριάς), Κώστας Ίωσηφίδης.

Μετά την παραπάνω σύσκεψη, φύγαμε για την 5η Όλομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ, που έγινε στο Γράμμο. Πραχτικά ασχοληθήκαμε με την επιχείρηση κατάληψης της Φλώρινας μετά την 5η Όλομέλεια.

Για την επιχείρηση διαθέσαμε τις 14η, 18η, 103η, 107η Ταξιαρχίες, την Σχολή Άνθυπολοχαγών του Γενικού Άρχηγείου, τρεις Λόχους σαμποτέρ, δυο Λόχους κυνηγών άρμάτων μάχης, ένα Τάγμα μεταφορών, ένα Τάγμα τραυματιοφορών, τμήμα Διαβιβάσεων. Η συνολική δύναμή τους ήταν 5354 μαχητές και μαχήτριες. Από άποψη πυροβολικού, διαθέσαμε 4 πυροβολαρχίες. Οι 4 Ταξιαρχίες άνηκαν σε δυο Μεραρχίες.

Ο αντίπαλος διέθετε για την υπεράσπιση της Φλώρινας δυο Ταξιαρχίες. Την 3η όρεινή και την 21η, που διοικούνταν από την 2η Μεραρχία. Η συνολική δύναμή τους δεν ξεπερνούσε τις 4.000 άντρες. Βέβαια, μέσα στη Φλώρινα υπήρχαν κι άλλες αντίπαλες δυνάμεις, χωροφυλακή, τμήματα «Μονάδων Έθνικής Άσφάλειας» από πολίτες. Τα ΜΕΑ δεν ήταν αξιόμαχη δύναμη. Ένα άλλο πλεονέκτημα για τον αντίπαλο ήταν ότι, μπορούσε γρήγορα να ενισχύσει την φρουρά της Φλώρινας με πολλή κοντινές δυνάμεις του, να κινήσει τεθωρακισμένα μιά που υπήρχαν άμαξόδρομοι, να διαθέσει όλη την άεροπορία του.

Όλα τα παραπάνω πλεονεκτήματα του αντιπάλου, έδειχναν πολύ καθαρά πώς η μοναδική δυνατότητα να καταλάβουμε την Φλώρινα ήταν η κεραυνοβόλα κατάληψη των όχυρών και όχυρωμένων ύψωμάτων που υπάρχουν στην εξωτερική περίμετρο της πόλης, ή διάταξη των μονάδων μας σ' αυτά τα ύψωματα, γι' αντιμετώπιση των έχθρικών επιθέσεων γι' ανακατάληψή τους, ή συνέχιση μετά της επίθεσης για κατάληψη της πόλης. Κατά συνέπεια, οί όχυρές και όχυρωμένες θέσεις της εξωτερικής περιμέτρου της πόλης, έπρεπε να καταληφθούν την πρώτη νύχτα της επίθεσής μας. Ποιές ήταν αυτές οί θέσεις; Πολύ κοντά στην πόλη δεσπόζουν τρία ύψωματα: Το Άδποσιστ, ύψοδείχτης 1181, Γκούπκα 1115, και το ύψωμα 1033. Πιο πίσω, σαν ένα είδος δεύτερης γραμμής άμυνας της πόλης, βρίσκονται τα ύψωματα, 1414, Λίπας 1215, Μπαστρόβιτσα 1392, Σολίτσιτο 1641, Τρύπια Πέτρα 1193, Κέτς Καλέ 1207. Όλα τα παραπάνω ύψωματα είναι χαμηλώματα του όρεινου όγκου Βίτσι και Μπέλα Βόντα. Μπροστά στη Φλώρινα υπάρχει κάμπος.

Οί άποστολές των Ταξιαρχιών μας φαίνονται με ακρίβεια, στο χάρτη που υπάρχει στο βιβλίο του Ζαφειροπούλου, στη σελίδα 561. Μιά ματιά σ' αυτό το χάρτη είναι αρκετή, για να καταλάβει κι ένας μη ειδικός πώς η διαταγή του Βοντσίτσιου κατάληψης της Φλώρινας ήταν λαθεμένη. Πριν να καταληφθεί ή εξωτερική περίμετρος της πόλης, ή 14η Ταξιαρχία μας με λόχο σαμποτέρ και λόχο κυνηγών άρμάτων έπρεπε να μπει στην πόλη. Έτσι,

πετσοκόφτηκε, σκοτώθηκε και ό Διοικητής της Λευτέρης Λαζαρίδης (Λευτεριῶς). Ἡ 107η Ταξιαρχία πήρε ὑπερβολικά πολλές ἀποστολές. Ἀπομόνωση Κέτς Καλέ, ὑποδείχτης 1207, κατάληψη Τρύπιας Πέτρας, ὑποδείχτης 1193, Σολίτσιτο 1641, Μπαστροβίτσα 1392, ὑποδείχτης 1033 και ἀπό κεί νά μπει στην πόλη, λές και θά ἔκανε περίπατο. Ἡ 103η Ταξιαρχία μας θά καταλάμβανε τόν ὑποδείχτη 1414, τόν Σταθμό Διοίκησης τῆς 21ης ἀντίπαλης Ταξιαρχίας περί τήν Παναγιά, τόν ὑποδείχτη Λίπας 1215, τήν Γκούπκα 1115 και ἀπό κεί στην πόλη. Ἡ 18η Ταξιαρχία μας θά ἔκανε μιᾶ βαθειά διείσδυση πρὸς Κλαδοράχη, Πρώτη, Μονή Ἀγίου Μάρκου και θά χτυποῦσε τόν Σταθμό Διοίκησης τῆς 3ης ἀντίπαλης Ὀρεινῆς Ταξιαρχίας στοὺς Στρατῶνες. Ἡ Διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης πίσω ἀπὸ τήν 107η Ταξιαρχία μας, μ' ἐφεδρεία τήν Σχολή Ἀνθυπολοχαγῶν μὲ 500 ἄντρες, πού κι αὐτὴ δὲν μπορούσε ἡ Διοίκηση νά τήν χρησιμοποιήσει χωρίς ἄδεια τῶν Ζαχαριάδη-Μπαρτζιώτα, πού βρίσκονταν στὸ Σταθμό Διοίκησης τοῦ ΓΑ στην Ἄφρικα, κοντὰ στ' ἄλβανικά σύνορα.

Ἡ Διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης ἔστησε Σταθμό Διοίκησης πίσω ἀπὸ τὸ ὕψωμα Τρύπια Πέτρα, ὑποδείχτης 1193. Αὐτὴ ἡ θέση ἦταν πολὺ μακριὰ ἀπὸ τήν Φλώρινα, δὲν εἶχαμε ὀπτικὴ ἀντίληψη τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἦταν σὰν νά βρισκόμασταν, ὅπως λένε, στὸν ἄλλο κόσμος. Ὅταν φθάσαμε ἐκεῖ σὲ μιᾶ γούβα, ρώτησα τὸν Βοντίτσιο: «Πῶς θά διευθύνουμε ἀπὸ δῶ τὴν μάχη;» Αὐτὸς ἀπάντησε: «Ἐ, ὅταν καταληθοῦν τὰ μπροστινά μας ὑψώματα, θά μετακινήσουμε πάνω σ' αὐτὰ τὸ Σταθμό μας». Κ α μ ι ἄ κ α θ ο δ ῆ γ η σ η δ ἔ ν κ ἄ ν α μ ε τ ῆ ς μ ἄ χ η ς. Ὅλη μέρα ἀκούγαμε μάχη, ἀλλὰ δὲν ξέραμε τί γίνονταν. Τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία ἦταν ἀδύνατο νά ἐγκαταστήσουμε. Ἡ σύνδεση μὲ ἀσυρμάτους γίνονταν κατόπιν ἐορτῆς. Τὸ μόνο πού κάναμε ἦταν μόλις νύχτωσε νά δώσουμε διαταγὴ ὑποχώρησης, ἀλλὰ οὔτε κι αὐτὴ ἔφτασε ἐγκαιρα σὲ ὅλες τὶς Ταξιαρχίες. Τέτοιο αἶσχος Διοίκησης τῆς μάχης δὲν ξαναεἶδε ὁ κόσμος.

Μιᾶ σωστὴ διαταγὴ ἐπιχείρησης θά καθόριζε τὰ παρακάτω: Ἐπίθεση τῆς 107 Ταξιαρχίας μας στὰ ὑψώματα Σολίτσιτο 1641 - Μπαστροβίτσα 1392 και τὸ πολὺ μ' ἓνα λόχο και δυὸ πολυβόλα καθήλωση τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων στὸ ὕψωμα Κέτς Καλέ, 1207 και Τρύπια Πέτρα, 1193. Πίσω ἀπὸ τήν 107 Ταξιαρχία μας ἡ 14η και ἡ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν γι' ἄμηση ἐπέμβαση, ἂν ἡ 107 Ταξιαρχία συναντοῦσε δυσκολίες στην κύρια κατεύθυνσή της. Μετὰ κατάληψη ὑποδειχτῶν 1641 και 1392 (πού ἔπρεπε νά γίνει τὸ πολὺ σὲ τρεῖς ὥρες), μετατροπὴ τῆς 107 Ταξιαρχίας σ' ἐφεδρεία τῆς Διοίκησης τῆς ἐπιχείρησης, συνέχιση κεραυνοβόλας ἐπίθεσης μὲ τήν 14 Ταξιαρχία στὸ ὕψωμα 1033 και ἀπὸ κεί στην πόλη, μ' ἐφεδρεία της τήν Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν. Σταθμὸς Διοίκησης τῆς ἐπιχείρησης στὸν ὑποδείχτη 1392 και κατοχὴ τῶν ὑψωμάτων 1641 και 1392 μ' ἓνα τάγμα τῆς 14 ἐφεδρικῆς

Ταξιαρχίας. Μόλις καταλαμβάνονταν ό ύποδείχτης 1033, μεταφορά έκει του Σταθμού Διοίκησης τής έπιχείρησης και τής έφεδρείας τής.

Ή 18 Ταξιαρχία, άντι νά κάνει τήν τεράστια και άσκοπη καμπύλη πρός Μονή Άγίου Μάρκου, έπρεπε νά έπιτεθει κατευθείαν στον ύποδείχτη 1033 γιά νά τόν καταλάβει, συγχρονίζοντας τήν κίνησή τής μέ κείνη τής 107 Ταξιαρχίας, γιά από κοινού έπίθεση μέσα στην πόλη. Ή 103 Ταξιαρχία σωστά κατεύθυνε τó χτύπημά τής διαδοχικά στους ύποδείχτες 1414 και Λίπας 1215, πρός Γκούπκα 1115. Μόνο μετά τήν κατάληψη αυτών των ύψωμάτων έπρεπε νά έπιτεθούμε μέσα στην πόλη.

Τό άποτέλεσμα τής λαθεμένης διαταγής έπιχείρησης, τής όλοκληρωτικής άπουσίας ένιαίας κι ένεργητικής διοίκησης, ήταν πλήρης άποτυχία μας και βαρειές άπώλειες. Νεκροί 334, τραυματίες 867, λιποτάχτες 14, άγνοούμενοι 199. Σύνολο 1623. Άφου ή συνολική δύναμη πού χρησιμοποιήσαμε ήταν 5354, τότε σχεδόν ένας στους τρεις ήταν άπώλειές μας. Ποτέ ό ΔΣΕ δέν είχε τόσο πολλές άπώλειες, σέ μιá είκοσιτετράωρη μάχη. Οί άπώλειες σέ στελέχη ήταν 194.

— Ή έπιχείρησή μας στη Φλώρινα ήταν ή χειρότερη άπ' όλες τες έπιθετικές έπιχειρήσεις του ΔΣΕ. Προσωπικά, έκανα μεγάλο λάθος, παίρνοντας μέρος σ' αυτή τήν έπιχείρηση, μιá πού σάν Πολιτικός Έπίτροπός τής δέν είχα δυνατότητα λεπτομερειακής γνώσης γιά τήν προπαρασκευή τής.

Ποιές είναι οι βασικές αίτιες τής βαρειάς κι άδικαιολόγητης ήττας μας στη Φλώρινα; Τήν κριτική πού θ' άκολουθήσει τήν έγγραφα στα 1961. Τότε έγραφα τήν ιστορία του έμφυλίου πολέμου, πού τώρα ξαναδουλεύω. Έπιγραμματικά, οι βασικές αίτιες τής ήττας μας στη Φλώρινα μπορεί νά συνοψιστούν στα παρακάτω:

Πρώτο. Ή πιό βασική αίτία τής ήττας μας ήταν τó λαθεμένο σχέδιο έπιχείρησης. Ή διαταγή καθόριζε διείσδυση τής 14ης ταξιαρχίας μέσα στην πόλη, πριν νά καταληφθούν τά όχυρά και όχυρωμένα ύψώματα πού δέσποζαν πάνω από τήν Φλώρινα, μέ τόν άνεδαφικό ίσχυρισμό πώς θά κυριεύαμε αυτά τά ύψώματα τó πολú σέ δυό ώρες. Δέν τά κυριέψαμε, γιατί δέν είχε γίνει καμιá μελέτη τής έδαφικής διαμόρφωσής τους, τής όχύρωσής τους, τής διάταξης των αντίπαλων δυνάμεων πάνω σ' αυτά τά ύψώματα. Οί δυνάμεις πού διαθέταμε γιά τήν κατάληψή τους ήταν άνεπαρκείς, γιατί ή διαταγή έπιχείρησης τες διασκορπίσε. Έτσι πετσοκόφτηκε ή 14η ταξιαρχία μας, πού διείσδυσε στην πόλη.

Δεύτερο. Ή δεύτερη βασική αίτία τής ήττας μας ήταν ή ούσιαστική άνυπαρξία ένιαίας και ένεργητικής διοίκησης τής έπιχείρησης. Σέ όλη τή διάρκεια τής μάχης, δέν είχαμε ιδέα γιά τó τί γίνονταν στα γύρω από τήν πόλη ύψώματα και μέσα σ' αυτή. Ό ρόλος μας έξαντλήθηκε στη διαταγή ύποχώρησης στο

Βίτσι, πού κι αὐτὴ δὲν ἔφθασε ἔγκαιρα στὴν 103η ταξιαρχία. Γενικά, ἡ ὑποχώρηση ἔγινε ἄταχτα.

Τρίτο. Ἡ ὀργανωτικὴ συγκρότηση τῶν μονάδων ποὺ πῆραν μέρος στὴν ἐπιχείρηση, ἦταν λαθεμένη. Οἱ 4 ταξιαρχίες ποὺ διαθέσαμε γιὰ τὴν ἐπιχείρηση ἀνῆκαν καὶ διοικοῦνταν ἀπὸ δυὸ μεραρχίες. Ἡ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν, ἐνῶ ἦταν ἐφεδρεία τῆς διοίκησης τῆς ἐπιχείρησης, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ χρησιμοποιηθεῖ στὴ μάχη χωρὶς τὴν ἄδεια τῶν Ζαχαριάδη — Μπαρτζιώτα, πού βρίσκονταν πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης καὶ δὲν εἶχαν στρατιωτικὲς γνώσεις καὶ πείρα. Στὴν οὐσία, ὑπῆρχαν τρεῖς ἀνώτεροι κρίκοι καθοδήγησης τῆς μάχης. Ἡ ὑποτιθέμενη διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης. Οἱ διοικήσεις δυὸ μεραρχιῶν. Οἱ διοικήσεις τεσσάρων ταξιαρχιῶν ποὺ διοικοῦνταν ἀπὸ τὶς δυὸ μεραρχίες. Ἐπιπλέον, γιὰ τὴν χρησιμοποίησή τῆς Σχολῆς Ἀνθυπολοχαγῶν εἶχαν ἀποφασιστικὸ λόγο οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας.

Σωστὴ ὀργάνωση τῶν δυνάμεων ποὺ διαθέσαμε γιὰ κατάληψη τῆς Φλώρινας, θὰ ἦταν ἡ ἀκόλουθη: Συγκρότηση διοίκησης μ' ἓνα ἐλαφρὸ ἐπιτελεῖο, ποὺ θὰ διεύθυνε ἀπευθείας τὶς 4 ταξιαρχίες καὶ τὴ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν. Αὐτὴ θὰ κανόνιζε ποῦ θὰ χρησιμοποιοῦσε στὴ μάχη αὐτὲς τὶς δυνάμεις.

Ὁ ἐνδιάμεσος κρίκος τῶν διοικήσεων τῶν δυὸ μεραρχιῶν, ἀπομάκρυνε τὴν διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης ἀπὸ τὶς ταξιαρχίες. Ἀντὶ νὰ μεταβιβάσει τὶς διαταγὲς τῆς ἀπευθείας στὶς διοικήσεις τῶν τεσσάρων ταξιαρχιῶν, τὶς ἔστελνε στὶς διοικήσεις τῶν δυὸ μεραρχιῶν καὶ αὐτὲς τὶς μεταβίβαζαν στὶς 4 ταξιαρχίες. Ἔτσι, ἡ διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης δὲν εἶχε ἄμεση ἀντίληψη τῆς πορείας τῆς μάχης.

— Αὐτὲς εἶναι οἱ πιὸ βασικὲς αἰτίες τῆς ἥττας μας στὴ Φλώρινα. Δὲν ἔχω καμιὰ πρόθεση ν' ἀπαλλαχτῶ ἀπὸ εὐθύνες. Γράφω ποιά εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια. Στὴν προκειμένη περίπτωση, δὲν ἔχει καμιὰ ἀξία τὸ πρόσωπό μου, ἀλλὰ ἡ ζωὴ τῶν μαχητῶν — ὑπαξιωματικῶν κι ἀξιωματικῶν μας, ποὺ σκοτώθηκαν εἴτε σακατεύτηκαν, ἐξαιτίας μιᾶς ἀνίκανης διοίκησης στὸ πεδίο τῆς μάχης.

Ο ΕΛΙΓΜΟΣ ΑΝΑΚΑΤΑΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ἡ ἥττα μας στὴ Φλώρινα, εἶχε καταπληκτικὴ ἐπίδραση στὰ στελέχη καὶ τοὺς ἀπλοὺς μαχητὲς στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι.

Μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἥττα, εἶχαμε πέσει οὐσιαστικὰ σ' ἐπιχειρησιακὴ ἀδράνεια στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι. Τὸ μόνο ποὺ κάναμε ἦταν λίγος μικροπόλεμος κι ἐντατικὴ δόξωση τοῦ μετώπου μας.

Σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση καὶ γιὰ νὰ βγοῦμε ἀπ' αὐτὴ τὴν οὐσιαστικὴ ἀδράνεια, ξαναπρότεινα στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ νὰ κάνουμε ἐπι-

χείριση ανακατάληψης τῆς Βόρειας Πίνδου, νὰ μπλέξουμε ἐκεῖ τὸν ἀντίπαλο σὲ μεγάλη μάχη φθορᾶς μέσα σὲ δυσμενεῖς γι' αὐτὸν καιρικὲς συνθήκες, ν' ἀνακαταλάβουμε τὴ Βόρεια Πίνδο καὶ νὰ δώσουμε ἐκεῖ τὴν ἀποφασιστικὴ μάχη τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949. Οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίσιος συμφώνησαν νὰ γίνῃ περιορισμένη ἐπιχείρηση ἀνακατάληψης μόνο τοῦ συνόλου τοῦ Γράμμου. Παρέμειναν στὴν ἰδέα νὰ δώσουμε τὴ μάχη τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949 σὲ δυὸ μέτωπα, στὸ Βίτσι καὶ στὸ Γράμμο.

Μιά κατ' ἀρχὴ συζήτηση τῆς ἐπιχείρησης, κάναμε τὶς 8-3-1949. Συμφωνήσαμε νὰ πάω στὸ Γράμμο, γιὰ νὰ κάνω μιὰ πρώτη μελέτη τῶν ἀπαιτήσεων γιὰ μιὰ ἐπιχείρηση. Κυρίως στὸν Ἀνατολικὸ Γράμμο βρῖσκονταν ἡ πρώην 8η μεραρχία μας καὶ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Κώστα Παλαιολόγου. Ἔτσι, μπῆκε τὸ ζήτημα ποιὸς θ' ἀναλάβει τὴν προπαρασκευὴ καὶ τὴ διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης. Ἐπειδὴ τὸ ἡμερολόγιό μου δίνει χρήσιμες πληροφορίες, ἀντιγράφω μιὰ περικοπὴ του:

«Μετὰ μπῆκε τὸ ζήτημα ποιὸς θὰ ὀργάνωνε καὶ θὰ καθοδηγοῦσε αὐτὴ τὴν ἐπιχείρηση. Πρότεινα ν' ἀναλάβω τὴν ὀργάνωση καὶ διεύθυνσή της. Ὁ Ζαχαριάδης συμφώνησε. Πρότεινε τὸν Μπαρτζιώτα γιὰ Πολιτικὸ Ἐπιτρόπό μου. Μὲ ρώτησε: «Ἐχεις ἀντίρρηση;» Ἀπάντησα ὅτι δὲν ἔχω ἀντίρρηση, ἀλλὰ θὰ περιοριστεῖ στὰ καθήκοντα τοῦ Πολιτικοῦ Ἐπιτρόπου. Ὁ Μπαρτζιώτας θίχτηκε. ἀλλὰ τελικὰ συμφώνησε. Πρότεινα νὰ φύγω στὸ Γράμμο καὶ κεῖ νὰ μελετήσω τὴν ἐπιχείρηση. Μετὰ νὰ κάνω εἰσήγηση γιὰ τὸ σχέδιο ἐπιχείρησης, τί δυνάμεις καὶ μέσα εἶναι ἀπαραίτητα».

— Στις 16-3-1949, ἔφυγα γιὰ τὸ Γράμμο. Στὸν Ἀνατολικὸ Γράμμο βρῖσκονταν ἡ λεγόμενη 8η μεραρχία μας καὶ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Κώστα Παλαιολόγου. Στὴν οὐσία, ὅλες αὐτὲς οἱ δυνάμεις ἦταν μιὰ ἐλαφρὰ ταξιαρχία. Συγκεκριμένα, ὑπῆρχαν 7 λόχοι ἱκανοὶ γιὰ μάχη ἐλιγμῶν καὶ 2 λόχοι ἀπὸ τραυματίες - μισοἀνήπυρους, ποὺ μποροῦσαν νὰ κάνουν πόλεμο θέσεων.

Τὸ πρῶτο ποὺ ἔκανα ἦταν ἡ ὀργάνωση τῶν 9 λόχων σὲ μιὰ ταξιαρχία, μὲ τρία τάγματα. Ἔτσι κατάργησα τὸν ἄχρηστο κι ἐπικίνδυνο κρίκο τῆς διοίκησης τῆς μεραρχίας, τῶν τριῶν διοικήσεων ταξιαρχιῶν, μὲ τὰ πολυπληθῆ ἐπιτελεῖα τους. Ἡ συνολικὴ δύναμη τῆς πρώην 8ης μεραρχίας μας σὺν ἀπόσπασμα Κώστα Παλαιολόγου, σὺν ἐπιτελεῖο καὶ βοηθητικοὶ σχηματισμοὶ τῆς ταξιαρχίας ποὺ συγκρότησα, ἦταν 1100.

Μελέτησα ἐπὶ τόπου τὴν δύναμη καὶ διάταξη τοῦ ἀντιπάλου στὴ Βόρεια Πίνδο, τὴν ὀχύρωση καὶ τὸ σχέδιο πυρός του, τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τοῦ βαρειοῦ ὀπλισμοῦ του.

Στις 19-3-1949, ἔφυγα ἀπὸ τὸ Γράμμο γιὰ τὸ Βίτσι. Στις 21 Μάρτη ἔκανα εἰσήγηση σὲ συνεδρίαση ποὺ πῆραν μέρος οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίσιος. Ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό μου:

«Εἶπα ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιχείρησης πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀνακατάληψη

τοῦ χώρου πού δώσαμε τῇ μάχῃ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουμε ἐκεῖ καὶ νὰ συντρίψουμε τὴν ἐκστρατεία πού ἐτοιμάζει ὁ ἐχθρὸς γιὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949. Ἐξήγησα πὼς ὁ χῶρος αὐτὸς πρέπει νὰ περιλαβαίνει ἀπὸ ἄκρο ἀριστερὸ πρὸς δεξιό, Νικολέρι — Ἀμμούδα — Βόλια — Κοπάντζε — Ὀρλια — Λίμνες — Παλιοκριμίνι — Ἀηλιάς Πενταλόφου — Τάλλιανος — Σκούρτσα — Ἀνίτσα — Γομάρα — Μπότσα — Κλέφτης — Πολιάνα — Πύργος Στράτσανης — Κάμενικ. Ἐξήγησα ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐξαιτίας τῆς παγωνιάς δὲν ἔχει δυνάμεις στὸν Πύργο Κοτύλης, στὸ Χάρο, στὰ Γούπατα, στὸ Παλιοκριμίνι, στὸν Ἀηλιά Πενταλόφου, στὸν Τάλλιανος, στὴ Σκούρτσα — Ἀνίτσα — Γομάρα — Μπότσα, στὸν Πύργο Στράτσανης, στὸ Κάμενικ. Μποροῦμε νὰ καταλάβουμε αὐτὲς τὶς θέσεις χωρὶς μάχη. Θὰ ὀχυρωθοῦμε στὴν παλιά μας ὀχύρωση, καθαρίζοντάς τὴν ἀπὸ τὰ χιόνια. Ἐξήγησα ὅτι στὴν πρώτη φάση τῆς ἐπιχείρησης θ' ἀνακαταλάβουμε τὸ Δυτικὸ Γράμμο, συντρίβοντας τὶς ἐκεῖ ἐχθρικές δυνάμεις καὶ κείνες πού εἶναι στὸ Κούτσουρο καὶ στὰ ὑψώματα Κάντσικου, θ' ἀποκρούσουμε τὶς ἐπιθέσεις τῶν ἀντιπάλων δυνάμεων πού θὰ προσπαθήσουν νὰ σώσουν τὶς κυκλωμένες δυνάμεις τους.

Στὴ δευτέρη φάση, ὄχι μόνο θ' ἀποκρούσουμε τὶς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ σὲ ὅλο τὸ μέτωπο, ἀλλὰ θ' ἀνακαταλάβουμε καὶ τὸ Νικολέρι — Ἀμμούδα — Βόλια — Κοπάντζε — Ὀρλια καὶ ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ μας τὸν Κλέφτη — Πολιάνα.

Ἐξήγησα ὅτι ἡ στρατηγικὴ ἐπιδίωξή μας μ' αὐτὸ τὸν ἔλιγμό, πρέπει νὰ εἶναι ἀποφασιστικὸ στραπατσάρισμα τῶν προετοιμασιῶν τοῦ ἐχθροῦ, γι' ἀποφασιστικὴ ἀναμέτρηση τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949. Ὑπογράμμισα πὼς γιὰ ἓνα τέτοιο ἔλιγμό εἶναι ἀπαραίτητες, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δυνάμεις τῆς 8ης μεραρχίας μας πού εἶναι στὸ Γράμμο, ἀκόμη πέντε ταξιαρχίες, τμήματα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, ἀντιαρματικοῦ, ἀντιαεροπορικοῦ, τμήμα μεταφορᾶς, ἢ ἀπαραίτητη ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία.

Στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο ἔγινε ὀξεία συζήτηση. Οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Γούσιας διαφώνησαν μὲ τὸν σκοπὸ τῆς ἐπιχείρησης. Ὁ Ζαχαριάδης ὑποστήριξε πὼς δὲν συμφέρει νὰ δώσουμε σ' ἓνα μέρος τῆς μάχης, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949. Πρέπει ν' ἀπελευθερώσουμε μόνο τὸ Γράμμο. Ἄν ὁ ἐχθρὸς μᾶς ἐπιτεθεῖ ἀρχικὰ στὸ Βίτσι, νὰ ἐξαντλήσουμε ἐκεῖ τὴν ἐκστρατεία του καὶ μὲ τὶς δυνάμεις πού θὰ ἔχουμε στὸ Γράμμο νὰ περάσουμε σὲ ἀντεπίθεση γιὰ στρατηγικὴ ἀνατροπὴ του. Ὁ Μπαρτζιώτας καὶ ὁ Γούσιας ὑποστήριξαν τὴν ἄποψη τοῦ Ζαχαριάδη.

Ξαναμίλησα καὶ ὑπογράμμισα. Ἄν θὰ εἶχαμε ἄλλες τόσες δυνάμεις ἀπ' ὅ,τι ἔχουμε στὸ Βίτσι καὶ στὸ Γράμμο, τότε θὰ ἦταν σωστὴ ἡ ἄποψη τοῦ Ζαχαριάδη. Μὲ τὶς δυνάμεις πού ἔχουμε, εἶναι λάθος νὰ τὶς κομματιάσουμε,

γιατί τότε σίγουρα ούτε στο Γράμμο ούτε στο Βίτσι θά μπορούσαμε να συν-
τρίψουμε τὸν ἐχθρό.

Ὁ Ζαχαριάδης ἐπανελάβε ὅσα εἶχε ἐκθέσει, προσθέτοντας ὅτι ἐγκα-
τάλειψη τοῦ Βίτσι θά μᾶς δημιουργήσει πολιτικὸ πρόβλημα, γιατί σ' αὐτὸ
τὸ χῶρο κατοικοῦν σλαβομακεδόνες.

Ἐγὼ τόνισα πὼς ὑπάρχει τέτοιος κίνδυνος, ἀλλὰ μπορούμε νὰ τὸν
ἐξουδετερώσουμε. Κατ' ἀρχή, στὸν πόλεμο δὲν πρέπει νὰ μᾶς κυβερνᾶνε
συναισθηματισμοί. Γιατί νὰ μὴν ποῦμε στοὺς σλαβομακεδόνες ὅτι τὸ Βίτσι
δὲν εἶναι γιὰ μᾶς κατάλληλος χῶρος γ' ἀποφασιστικὴ ἀναμέτρηση μὲ τὸν
ἐχθρό; Πραγματικὸς κίνδυνος νὰ καταλάβει ὁ ἐχθρὸς τὸ χῶρο μας στὸ Βί-
τσι, δὲν ὑπάρχει. Μπλέκοντας τὸν ἀντίπαλο σὲ μεγάλη μάχη στὴ Βόρεια Πίν-
δο, θά τὸν ἀναγκάσουμε νὰ μεταφέρει ἐκεῖ ἰσχυρὲς δυνάμεις. Κατὰ συνέ-
πεια, ἐπίθεση στὸ Βίτσι δὲν θά μπορέσει νὰ κάνει. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948
μὲ μιὰ ἐλαφριά ταξιαρχία δὲν ἐπιτρέψαμε στὸν ἀντίπαλο νὰ καταλάβει τὸ
Βίτσι. Μὰ καὶ ἂν κινδυνεύουμε νὰ χάσουμε τὸ Βίτσι, ὁ πληθυσμὸς τίποτα
δὲν θά πάθει, γιατί μπορούμε νὰ τὸν ἐξασφαλίσουμε.

Οἱ τρεῖς ἔμειναν ἀμετάπειστοι. Μὲ ρώτησαν: «δέχεσαι νὰ ὀργανώσεις
ἐπιχείρηση σὲ περιορισμένη κλίμακα;» Ἀπάντησα: «δὲν συμφωνῶ μὲ τὴν
ἀπόφαση πὸν πάρθηκε ἀλλὰ τὴν ἐπιχείρηση θά τὴν ὀργανώσω καὶ θά τὴν
διευθύνω στὴν ἔκταση πὸν ἀποφασίσατε». Ζήτησα νὰ μοῦ δώσουν, ἐκτὸς
ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς 8ης μεραρχίας, ἀκόμη τρεῖς ταξιαρχίες ἀπὸ τὸ Βίτσι,
ποῦ ἡ μιὰ ἀπ' αὐτὲς νὰ εἶναι ἡ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν τοῦ Γενικοῦ Ἀρχη-
γείου. Ἀρνήθηκαν νὰ μοῦ δώσουν τρεῖς ταξιαρχίες.

Ἔτσι, τελικὰ μοῦ δόθηκαν οἱ παρακάτω δυνάμεις: Ἡ 8η μεραρχία, 7
λόχοι πεζικοῦ καὶ 2 λόχοι θέσεων ἀπὸ πρῶν τραυματίες. Ἡ Σχολὴ Ἀνθυ-
πολοχαγῶν, ἐνισχυμένη μ' ἓνα λόχο σαμποτέρ κι ἓνα λόχο κυνηγῶν ἀρμά-
των. Ἡ 108 ταξιαρχία. Τρεῖς ὀρειβατικὲς πυροβολαρχίες. Μιὰ ἀντιαρμα-
τικὴ πυροβολαρχία. Ἐνας ἀντιαεροπορικὸς οὐλαμὸς. Ἐνα τάγμα μεταφο-
ρῶν. Ἐνα τάγμα τραυματιοφορέων καὶ δυὸ ὀρεινὰ χειρουργεῖα».

Μετὰ τὴ συνεδρίαση πὸν περιέγραψα, ἔφυγα γιὰ τὸ Γράμμο γιὰ νὰ προε-
τοιμάσω πρακτικὰ τὴν ἐπιχείρηση. Πρὶν νὰ φύγω, συνεργάστηκα μὲ τὸν
διοικητὴ τῆς Σχολῆς Ἀνθυπολοχαγῶν τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου Νίκο Νικη-
τίδη (Κόλιας) καὶ μὲ τὸν Ἀλέκο Ρόσιο (Υψηλάντης), πὸν θά διεύθυνε τὸν
ἐλιγμὸ τῆς Σχολῆς. Συνεργάστηκα μὲ τὸν διοικητὴ τῆς 108ης Ταξιαρχίας
Παναγιώτη Ζάρα, μὲ τοὺς διοικητὲς τῶν βοηθητικῶν σχηματισμῶν, γιὰ τὸν
ἐλιγμὸ τους. Ἡ Σχολὴ θά ἔκανε ἐλιγμὸ μὲσω Καστανοχωριῶν — Βουχο-
ρίνα — Μεσολοῦρι — Σαμαρίνα, πρὸς Φούρκα — Γύφτισσα — Ταμπούρι
τοῦ Σμόλικα. Ἡ 108η ταξιαρχία, τὸ πυροβολικὸ καὶ οἱ βοηθητικοὶ σχη-
ματισμοί, θά ἔκαναν ἐλιγμὸ ἀπὸ χῶρο τοῦ Βίτσι διὰ μέσου Ἀλεβίτσας πρὸς
Ἀνατολικὸ Γράμμο.

Ἐφυγα γιὰ τὸ Γράμμο καὶ τὸ μυαλό μου βασανίζονταν ἀπὸ τὴ στενοκοε φαλιά, τὴν ἔλλειψη κατανόησης τῶν ἀπαιτήσεων καὶ δυνατοτήτων τοῦ ἔλιγμοῦ μας καὶ γενικὰ τί ἐπέβαλλε ἄμεσα ἢ πραγματικὴ κατάσταση. Ἐδῶ, δὲν ἐννοῶ ὅτι θὰ κερδίζαμε τὴ μάχη τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949. Αὐτὸ πᾶν ἄδύνατο. Ἐμεῖς εἶχαμε οὐσιαστικὰ ἠττηθεῖ ἀπὸ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946.

Ἄν οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίτσιος θὰ δέχονταν τὴν ἄποψη ποὺ ἔκθεσα στὴν παραπάνω συνεδρίαση, γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦ ἔλιγμοῦ μας καὶ θὰ μοῦ ἔδιναν τὶς δυνάμεις καὶ μέσα ποὺ ζήτησα, τότε σίγουρα θὰ εἶχαμε τὰ παρακάτω ἀποτελέσματα: Θὰ μπλέκαμε τὸν ἀντίπαλο σὲ μεγάλη μάχη στὸ στρατηγικὸ χῶρο τῆς Βόρειας Πίνδου, ὑπὸ δυσμενεῖς γι' αὐτὸν καιρικὲς συνθήκες, θὰ τοῦ καταφέραμε βαρεῖες ἀπώλειες. Θὰ στραπατσέρναμε σοβαρὰ τὶς προετοιμασίες του γι' ἀποφασιστικὴ μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949. Δὲν θὰ μπορούσε νὰ διαθέσει τόσο μεγάλες δυνάμεις, γιὰ τὴν ἐξόντωση τῶν δυνάμεών μας στὴ Ρούμελη-Θεσσαλία. Θὰ δίναμε καλύτερα τὴν τελικὴ μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949 καί, τὸ σπουδαιότερο, μὲ λιγότερες δικές μας ἀπώλειες.

— Στις 25-3-1949, τέλειωσα στὸν Ἀνατολικὸ Γράμμο τὴ διαταγὴ τῆς ἐπιχείρησης. Ὅργανωσα μιὰ σύσκεψη γιὰ τὴν ἀνάλυσή της. Σ' αὐτὴ πῆραν μέρος: Δημήτρης Βλαντᾶς, Βασίλης Μπαρτζιώτας, ποὺ εἶχε φθάσει στις 25 τοῦ Μάρτη, Γιώργος Καλιανέσης, διοικητὴς ταξιαρχίας (πρῶην 8ης μεραρχίας μας), Παναγιώτης Μποῦντζος, πολιτικὸς ἐπίτροπος τοῦ Καλιανέση, Βαγγέλης Παπαδόπουλος (Φωκᾶς), Σπύρος Παπαδημητρίου, Κώστας Παλαιολόγου, διοικητὲς ταγμάτων τῆς ταξιαρχίας Καλιανέση, Θανάσης Καρδάσης, ἀξιωματικὸς ἐπιχειρήσεων τῆς ταξιαρχίας Καλιανέση, Βασίλης Κοτσάβρας, βοηθὸς τοῦ Μπαρτζιώτα γιὰ τὴν πολιτικὴ δουλειά. Στέφανος Παπαγιάννης, διοικητὴς πυροβολικοῦ, Ἡλίας Ἀλευρᾶς, διοικητὴς ἀποσπάσματος πρὸς βουνὸ Βόιο, Βασίλης Βενετσανόπουλος, ἐπιτελάρχης μου, Μιχάλης Παπαδάμος, διευθυντὴς 2ου γραφείου μου, Γιώργος Ἐμμανουηλίδης, διευθυντὴς διαβιβάσεων.

Στὴν παραπάνω σύσκεψη ἀνέλυσα τὴ διαταγὴ ἐπιχείρησης. Μετά, μπῆκε τὸ ἴδιο ζήτημα σὲ Δημοκρατικὲς Συνελεύσεις στελεχῶν καὶ ἀπλῶν μαχητῶν, ἀλλὰ μόνο ἀπὸ γενικὴ ἄποψη, γιὰ λόγους ἀσφάλειας. Τὰ ἴδια ἐπαναλήφθηκαν στὴν 108η ταξιαρχία μόλις ἔφθασε στὸν Ἀνατολικὸ Γράμμο, στὴ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν μόλις ἔφθασε στὴν περιοχὴ Σαμαρίνας τοῦ Σμόλικα. Αὐτὴ εἶχε φθάσει στοὺς Φιλιππῆους, στίς 27-3-1949.

Στις 28-3-1949, ἔστειλα τὸν Μιχάλη Παπαδάμο μὲ μιὰ ομάδα ἀνιχνευτῶν στὸν Πύργο Κοτύλης — Χάρο — Γούπατα — Παλιοκριμίνι — Ἀηλιά Πενταλόφου — Τάλλιαρο — Τσιτσικλῆ — Καραούλι — Σκούρτσα — Ἀνίτσα — Βασιλίτσα — Γομᾶρα. Ξανὰ διαπιστώθηκε ὅτι σὲ ὅλες τὶς παραπάνω ὄχυρες τοποθεσίες δὲν ὑπῆρχαν ἀντίπαλες στρατιωτικὲς δυνάμεις. Μποροῦ-

σαμε νά τις καταλάβουμε χωρίς νά ρίξουμε ντουφεκιά. Μά για τήν ἐπάνδρωσή τους, ἦταν ἀδύνατο νά διαθέσω δυνάμεις ἀπ' αὐτές πού μοῦ εἶχαν δώσει οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίτσιος. Ἄν θά μοῦ ἔδιναν ἀκόμη τουλάχιστο δυό ταξιαρχίες, τή μιὰ θά ἔβαζα σέ ἀραιή διάταξη σέ ὄλες τις παραπάνω ὀχυρές θέσεις, τήν ἄλλη θά κρατοῦσα ἐφεδρεία μου.

Μετά ἀσχολήθηκα μέ τήν ὀργάνωση μιᾶς διλοχίας μηχανικοῦ μέ 128 ἄντρες. Μὲ σκοπὸ ν' ἀνοίξει δρόμο μέσα στὰ χιόνια, ἀπὸ Ζαχαρία — Σγοῦρο — Καρυές — Καμπίσιο — Πέτρα Μοῦκα — Ἄετομηλίτσα — Χιονάδες. Δηλαδή, σέ μιὰ ἀπόσταση περίπου 15 χιλιομέτρων, γιά νά περάσουν τὰ τμήματα πού θά κύκλωναν τις ἀντίπαλες δυνάμεις στὸ Δυτικὸ Γράμμο, καταλαμβάνοντας τὸ Κάμενικ καὶ τὸν Πύργο Στράτσανης. Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἦταν πραγματικὸς ἄθλος. Τὸ χαντάκι πού παράσταινε τὸ δρόμο πού θά περνοῦσαν δυό ταξιαρχίες, ὅλα τὰ βαρεῖα ὄπλα μας καὶ ὁ ἐφοδιασμὸς μας, ἦταν ἀπὸ ἓνα ὡς τρία μέτρα βάθος, γιὰ τὸ τόσο πάχος εἶχε τὸ χιόνι.

Στις 29-3-1949, ὀργάνωσα τις μεταφορὲς σέ τρεῖς λόχους, μέ σύνολο μεταγωγικῶν ζῶων 277. Ὀργάνωσα μιὰ διμοιρία μεταφορᾶς, γιά τὸν ἀνεφοδιασμὸ τῆς Σχολῆς Ἀνθυπολοχαγῶν, στὸ Σμόλικα.

Μετά ἀσχολήθηκα μέ τήν μελέτη τῶν συμπληρωματικῶν στοιχείων πού εἶχαμε συγκεντρώσει, γιά τήν διάταξη, τήν ὀχύρωση καὶ τὸ σχέδιο πυρὸς τοῦ ἀντιπάλου στὸ Δυτικὸ Γράμμο. Στις 30 τοῦ Μάρτη ἀσχολήθηκα μέ τις τελευταῖες λεπτομέρειες τῆς ἐπιχείρησης.

— Μὲ ποιὲς δυνάμεις δώσαμε τὴ μάχη; Ἀπὸ τήν μεριά τοῦ Σμόλικα, μέ τήν ταξιαρχία Σχολῆ Ἀνθυπολοχαγῶν. Αὐτὴ εἶχε δύναμη 605 μαθητῆς, 100 τοῦ λόχου σαμποτέρ, 90 τοῦ λόχου κυνηγῶν ἀρμάτων μάχης. Μιὰ διμοιρία τραυματιοφορέων 36. Μιὰ διμοιρία μεταφορῶν 30. Σύνολο 861.

Ἡ ταξιαρχία Καλιανέση, πρῶην 8η μεραρχία, περίπου 1100. Ἡ 108 ταξιαρχία, περίπου 1.250. Τὸ πυροβολικὸ 150. Τὸ τάγμα τραυματιοφορέων 300. Τὸ τάγμα μεταφορῶν 250. Τὸ τμήμα διαβιβάσεων 60. Τὸ ἐπιτελεῖο καὶ ἡ φρουρὰ τοῦ διοικητῆ τῆς ἐπιχείρησης 60. Ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία, γιαιτροὶ καὶ νοσοκόμοι 50.

Γενικὸ σύνολο ἔμφυχων δυνάμεών μας 4.281. Αὐτὲς οἱ δυνάμεις ἦταν τελείως ἀνεπαρκεῖς γιά τέτοια ἐπιχείρηση. Ὁ διοικητῆς τῆς ἐπιχείρησης δὲν εἶχε οὐσιαστικὴ ἐφεδρεία. Ἡ ταξιαρχία Σχολῆ Ἀνθυπολοχαγῶν διατέθηκε στὸ Σμόλικα. Ἡ ταξιαρχία Καλιανέση στὸν Πύργο Στράτσανης-Κάμενικ. Ἡ 108η ταξιαρχία γιά ἐκμηδένιση εἴτε αἰχμαλωσία τῆς 75ης ἀντίπαλης κυκλωμένης ταξιαρχίας. Τὸ ἀπόσπασμα Ἀλευρᾶ, τελείως ἀνεπαρκῆς δύναμη, γι' ἀντιμετώπιση ἐπίθεσης τοῦ ἀντιπάλου στὸν Ἀνατολικὸ Γράμμο.

Δὲν εἶναι σωστὰ τὰ στοιχεῖα πού παραθέτει ὁ Ζαφειρόπουλος σέ χάρτη του, στὴ σελίδα 575 τοῦ βιβλίου του. Αὐτὸς γράφει ὅτι στις 28 Μάρτη βρίσκονταν στὴ Σλήμνιτσα ἢ 137η ταξιαρχία μας, στὸ Πευκόφυτο ἢ 157η ταξιαρ-

χία μας στις 30 του Μάρτη, ή 139η ταξιαρχία μας στο Πεύκο στις 29 του Μάρτη. "Όλες αυτές παράσταιναν ταξιαρχίες τής 8ης μεραρχίας μας, πού τις αναδιοργάνωσα σε τρία τάγματα μιᾶς ταξιαρχίας. Αὐτὴ ἡ ταξιαρχία βρίσκονταν ἀπὸ τις 28 του Μάρτη στοὺς Σγοῦρο-Ζαχαρία, καὶ ὄχι ἐκεῖ πού γράφει ὁ Ζαφειρόπουλος.

— Ποιᾶς ἦταν οἱ δυνάμεις τοῦ ἀντιπάλου, ὄχι μόνο στις 1-4-1949 πού ἄρχισε ἡ μάχη, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πρώτη ὡς τις 26 Ἀπρίλη;

Ἐὸ Ζαφειρόπουλος σημειώνει στοὺς χάρτη του τις ἀκόλουθες δυνάμεις τους: Πρὸς Κάμενικ μιὰ μοῖρα-τάγμα ὀρεινῶν καταδρομῶν. Πρὸς Στενὸ-Πύργο Στράτσανης τις 76η καὶ 45η ταξιαρχίες τους. Πρὸς Πύργο Στράτσανης καὶ πρὸς Ταμπούρι, τὴν 74η ταξιαρχία τους. Ἀπὸ περιοχὴ Πενταλόφου — Καλλονῆς τὴν 77η ἀνεξάρτητη ταξιαρχία τους, πού ἀπὸ κεῖ ξεκίνησε στις 3 Ἀπρίλη καὶ ἔφθασε στὴν περιοχὴ Κάντζικου στις 18 Ἀπρίλη. Ἡ 75η ταξιαρχία τους πού τὴν κυκλώσαμε, εἶχε διάταξη στὸν Ἐηλιὰ - Ὀξυᾶς τοῦ 582ου τάγματος, στὰ Πατώματα διλοχία τοῦ 582ου τάγματος. Στὸ Κάντζικο διλοχία τοῦ 628ου τάγματος. Στὸ Κούτσουρο μιχτὴ διλοχία τῶν 628ου καὶ 593ου ταγμάτων. Ἐὸ Σταθμὸς διοίκησης τῆς 75ης κυκλωμένης ταξιαρχίας ἦταν στοὺς χωριὸ Πυρσόγιαννη. Ἀπὸ τὴν παραπάνω διάταξη τῆς 75ης ταξιαρχίας, φαίνεται ὅτι ἡ διοίκησή της εἶχε ἐφεδρεία της δυὸ λόχους τοῦ 593 τάγματός της. Ἐπίσης γράφει στὴ σελίδα 577, ὅτι στὴ μάχη πῆρε μέρος καὶ ἡ Β' μοῖρα-τάγμα ὀρεινῶν καταδρομῶν. Συνοψίζοντας, γράφει στὴ σελίδα 577, ὅτι ἀπὸ 1 ὡς 22 Ἀπρίλη πῆραν μέρος στὴ μάχη 9 τάγματα τῆς 8ης μεραρχίας δηλαδὴ τὸ σύνολό της, 2 τάγματα τῆς 45ης ταξιαρχίας τῆς 15 μεραρχίας τους, 6 τάγματα (δηλαδὴ δυὸ ταξιαρχίες τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, χωρὶς ν' ἀναφέρει ποιῶν ταξιαρχιῶν, οἱ Α' καὶ Β' μοῖρες - τάγματα ὀρεινῶν καταδρομῶν, δυὸ ταξιαρχίες τῆς ἐφεδρείας τοῦ ἀρχιστρατήγου τους (6 τάγματα) χωρὶς ν' ἀναφέρει τὰ νοῦμερα αὐτῶν τῶν ταξιαρχιῶν. Σύνολο ταγμάτων 27.

Σύμφωνα μὲ ἐξακριβωμένα στοιχεῖα πού πήραμε ἀπὸ 1.231 αιχμαλώτους πού πιάσαμε, ἀπὸ 1 ἕως 25 Ἀπρίλη, στὴ μάχη πῆραν μέρος οἱ ἀκόλουθες ἀντίπαλες δυνάμεις: Τρεῖς ταξιαρχίες τῆς 8ης μεραρχίας, 9 τάγματα. Δυὸ μοῖρες-τάγματα ὀρεινῶν καταδρομῶν. Ἡ 45η ταξιαρχία μὲ δυὸ τάγματά της. Ἡ 77 ἀνεξάρτητη ταξιαρχία, μὲ τὰ 3 τάγματά της. Ἡ 9η μεραρχία τρεῖς ταξιαρχίες μὲ ἐννιά τάγματά της. Ἡ 16η μεραρχία μὲ τρεῖς ταξιαρχίες της, ἐννιά τάγματα. Μιὰ ταξιαρχία τῆς 1ης μεραρχίας σὺν ἀκόμα ἕνα τάγμα τους, 4 τάγματα. Σύνολο ταγμάτων 38 καὶ ὄχι 27. Τὸ σύνολο τῶν ἀντίπαλων δυνάμεων πού ἀντιμετωπίσαμε, τὸ ὑπολογίζω σὲ 20.000. Ἄρα, ὁ συσχετισμὸς δυνάμεων ἦταν 4.281 δικές μας, 20.000 τοῦ ἀντιπάλου, σχεδὸν 5 πρὸς ἕνα σὲ βάρος μας. Καὶ ὁμως, καταφέραμε στὸν ἀντίπαλο ἦττα, ἀπὸ 1 ὡς 25 Ἀπρίλη. Σὲ 25 μέρες, ὁ ἀντίπαλος εἶχε ἀπώλειες: νεκροὶ 3.257, τραυματίες 7.823,

αίχμάλωτοι 1231. Σύνολο 12.311. Πώς υπολόγισα τὸν ἀριθμὸ τῶν τραυματιῶν; Μιὰ πού συνήθως οἱ τραυματίες εἶναι 3 πρὸς ἓνα νεκρό, καὶ ἀφοῦ σίγουρα οἱ νεκροὶ τοὺς ἦταν 3.257, κανονικὰ οἱ τραυματίες τοὺς θὰ ἦταν 9.771. Ἐγὼ τοὺς υπολογίζω μόνο 7.823.

Μέρος τῶν παραπάνω ἀντίπαλων δυνάμεων πολέμησαν καὶ στὸν Ἐνατολικὸ Γράμμο. Τὶς ἀντιμετώπισε τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ἡλίου Ἀλευρά. Σημειώνω ὅτι, καθυστερημένα οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας - Βοντίτσιος, ἔστειλαν στὸ Γράμμο καὶ τὴν 16η ταξιαρχία μας. Ἄν θὰ τὴν εἶχα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς μάχης, θὰ ἔβαζα σὲ διάταξη δυὸ τάγματά της στὸν Τάλλιαρο—Λυκοκρέμασμα—Σκούρτσα, κι ἔτσι θὰ ἦταν ἀδύνατη ἡ διείσδυση τῆς 77ης ἀντίπαλης μας ταξιαρχίας ἀπὸ κεῖ γιὰ νὰ μᾶς χτυπήσει ὅπως μᾶς χτύπησε στὸ Κάντζικο — Φούρκα, στὰ νῶτα τῆς Σχολῆς Ἀνθυπολοχαγῶν πού πολεμοῦσε στὴ Γύφτισσα — Ταμπούρι, μὲ συνέπεια νὰ μᾶς ἐκτοπίσει ἀπὸ κεῖ ὁ ἀντίπαλός μας.

Ἄλλα τὰ παραπάνω δείχνουν πολὺ καθαρὰ, ἀκόμη καὶ γιὰ ὄσους δὲν ἔχουν στρατιωτικὲς γνώσεις καὶ πείρα, ὅτι ἂν οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίτσιος θὰ μοῦ ἔδιναν τὶς πέντε ταξιαρχίες πού ζήτησα, ἀπὸ τὸ Βίτσι, θὰ μπλέκαμε τὸν ἀντίπαλο σὲ παρατεταμένη μάχη μεγάλης φθορᾶς του στὴ Βόρεια Πίνδο, θὰ τὴν ἀνακαταλαμβάναμε ὁλόκληρη, θὰ ἀποφεύγαμε τὴν ἐξόντωση δυὸ μεραρχιῶν μας στὴ Ρούμελη—Θεσσαλία, θὰ δίναμε τὴν τελικὴ μάχη τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949 μὲ λιγότερες ἀπώλειές μας.

— Παρὰ τὴ σοβαρὴ νίκη μας στὴ Βόρεια Πίνδο, ἀπὸ 1 ὠς 26 Ἀπρίλη, οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίτσιος μὲ ἀντικατέστησαν. Ἐστειλαν τὸν Βοντίτσιο στὸ Γράμμο σὰν ἀντικαταστάτη μου.

Τὸ πρόσχημα γιὰ τὴν ἀντικατάστασή μου ἦταν ὅτι δῆθεν τσακώθηκα μὲ τὸν Μπαρτζιώτα καὶ δὲν ἦταν πιὰ δυνατὴ ἡ συνεργασία μας. Κατ' ἀρχὴ τὸ «τσακώμα» ἔγινε τὴν πρώτη μέρα τῆς μάχης. Τί συνέβηκε; Ἐνα τάγμα τῆς 108ης ταξιαρχίας μας ἔκανε ἐπίθεση στὴν πολὺ ὀχυρὴ καὶ ὀχυρωμένη θέση Ὑψωμα τῆς Θεοτόκου. Ἡ ἐπίθεση ἀπότυχε. Τηλεφωνικὰ προσπαθοῦσα νὰ μάθω ἀπὸ τὸν διοικητὴ τῆς ταξιαρχίας Ζάρα, γιὰτὶ ἀπότυχε ἡ ἐπίθεσή μας. Τὰ πυρὰ πυροβολικοῦ, ὁμαδικῶν ὀλμων κ.λπ., σὲ ὄλο τὸ Δυτικὸ Γράμμο, δυσκόλευαν τὴν τηλεφωνικὴ συνδιάλεξή μας. Ἐπιπλέον, ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὁ Μπαρτζιώτας εἶχε ἀνοιχτὸ τὸ ραδιόφωνό του μέσα στὴ σκηνὴ πού μέναμε, καὶ ἄκουγε μουσικὴ ἀπὸ τὸ ραδιοσταθμὸ τῆς Ἀθήνας. Νευριασμένα τοῦ εἶπα νὰ τὸ κλείσει καὶ τὸ ἔκλεισε. Μόλις τέλειωσα τὴν τηλεφωνικὴ συνεννόηση μὲ τὸν Ζάρα, ὁ Μπαρτζιώτας ἐξοργισμένος φώναζε ὅτι ἐμπόδισα τὴν πολιτικὴ δουλειά του στὰ τμήματά μας, γιὰτὶ θ' ἄκουγε τὶς εἰδήσεις πού θὰ ἔδινε ὁ ραδιοσταθμὸς τῆς Ἀθήνας.

Αὐτὸ ἦταν τὸ «τσακώμά» μας. Μετὰ ἀπὸ συζήτησή μας, τὸ ἐπεισόδιο τέλειωσε καὶ ἡ συνεργασία μας ἐξελίссονταν ὁμαλά. Στις 20-4-1949, ὁ Μπαρτζιώτας μοῦ εἶπε ὅτι ὁ Ζαχαριάδης τὸν εἰδοποίησε νὰ πάει στὸ Βίτσι.

Τὸ πρωὶ τῆς 21 Ἀπρίλη ἔφυγε μέσω Ἀλβανίας. Ἐπέστρεψε στὶς 24 τοῦ Ἀπρίλη καὶ μοῦ εἶπε ὅτι στὸ Βίτσι ἀποφάσισαν τὴν ἀντικατάστασή μου καὶ ὅτι στὴ θέση μου θὰ ἐρχόταν ὁ Γούσιος. Στὴν ἐρώτησή μου γιατί ἀντικαταστάθηκα, ἀπάντησε ὅτι εἶναι ἀδύνατη ἡ συνεργασία μας. Ἔτσι ἔφυγα ἀπὸ τὸ Γράμμο στὶς 26 Ἀπρίλη.

Στὸ Βίτσι ρώτησα τὸν Ζαχαριάδη γιατί μὲ ἀντικατέστησαν χωρὶς νὰ μὲ ἀκούσουν. Ἀπάντησε ὅτι τσακώθηκα μὲ τὸν Μπαρτζιώτα. Τὸν ρώτησα: «γιατὶ ἀντικαταστήσατε τὸν διοικητὴ τῆς ἐπιχείρησης καὶ ὄχι τὸν Μπαρτζιώτα ποὺ δὲν ἦταν ἀναγκαῖα ἡ παρουσία του στὸ Γράμμο;» Ἀπάντησε: «Ξύνειε τὰ νύχια σου γιὰ καβγά;» Τότε τοῦ εἶπα τὴν πραγματικὴ αἰτία τῆς ἀντικατάστασής μου. «Ἡ νίκη μας στὴ Νάουσα, ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐλιγμοῦ ἀνακατάληψης τοῦ Γράμμου σᾶς ἀνησυχοῦν γιατί φαντάζεστε πὼς αὐξάνει ἐπικίνδυνα τὸ κύρος μου. Δυστυχῶς δὲν εἶστε σοβαροὶ ἄνθρωποι». Ὁ Ζαχαριάδης μοῦ φώναξε ἐξοργισμένος, ὅτι «καὶ ὁ Χίτλερ κέρδιζε μάχες». Ἐφυγα ἀπὸ τὸ ἀμπρί του, γιατί τέτοια συζήτηση ἦταν ἀπαράδεκτη.

Καὶ τώρα μὲ θλίψη περιγράφω τὸ παραπάνω ἐπεισόδιο. Ἡ οὐσία του εἶναι ὅτι καὶ αὐτὸ δείχνει καθαρὰ τὴν ἄσχημη κατάσταση στὸν ἡγετικὸ πυρήνα τοῦ ΚΚΕ καὶ τοῦ ΔΣΕ.

— Ἄς περιγράψω ἐπιγραμματικὰ τὴν πορεία τῆς μάχης. Τὴν πρώτη τοῦ Ἀπρίλη καὶ ὥρα 02,00, ἄρχισε τὸ πρῶτο ἄλμα ἀπὸ τὴ θέση Σγοῦρος. Φθάσαμε πίσω ἀπὸ τὴν τοποθεσία Καμπίσκος σὲ πλαγιὰ τοῦ Δυτικοῦ Γράμμου ὥρα 06,00, ἀκριβῶς ὅπως εἶχαμε ὑπολογίσει, γιατί πῆρα ὑπόψη μου ὄλες τὶς πιθανὲς δυσκολίες τοῦ ἄλματος.

Σὲ ὄλη τὴ διάρκεια τοῦ πρώτου ἄλματος χιόνιζε. Ἡ πορεία ἦταν πραγματικὸ δράμα, ἰδιαίτερα γιὰ τὰ μεταγωγικὰ ζῶα. Ἀπὸ τὰ πατήματα τῶν πρώτων τμημάτων μέσα στὸ χαντάκι ποὺ παράσταине τὸ δρόμο, ὁ πάτος του πάγωσε καὶ μεταβλήθηκε σὲ γυαλί. Τὰ μουλάρια γλιστροῦσαν κι ἔπεφταν. Κάθε φορὰ ποὺ ἔπεφτε ἓνα μουλάρι, ὄλη ἡ φάλαγγα σταματοῦσε γιατί ἔφραζε τὸ χαντάκι. Καὶ ὅμως ἡ φάλαγγα ἔφθασε στὸ χῶρο τῆς κάλυψής της ὅπως εἶχα ὑπολογίσει, γιατί σωστὰ ὑπολόγισα ὄλες τὶς ἀναποδιές. Ὅλες οἱ δυνάμεις μας καλύφθηκαν μέσα σὲ πυκνὸ δάσος ἀπὸ ὄξυές. Παρὰ τὸ κρύο, κανεὶς δὲν κουνήθηκε, κανεὶς δὲν ἄναψε φωτιά. Ἔτσι, ὁ ἀντίπαλος δὲν ἀντιλήφθηκε δυὸ ταξιαρχίες μας καὶ 277 μεταγωγικὰ ζῶα, ποὺ εἶχαν κολλήσει κάτω ἀπὸ τὶς ὄξυές χωρὶς φύλλα.

Τὴν πρώτη τοῦ Ἀπρίλη ἀσχολήθηκα μὲ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ σταθμοῦ διοίκησής μου στὴν τοποθεσία Πέτρα Μούκα καὶ τὴν ὀργάνωση παρατηρητηρίου μου. Συνεργάστηκα μὲ τὸν διοικητὴ πυροβολικοῦ Στέφανο Παπαγιάννη, γιὰ τὸ πὼς θὰ καταστρέφαμε δυὸ ὀρειβατικὰ πυροβόλα τοῦ ἀντιπάλου, ποὺ βρίσκονταν στὴ Θεοτόκο. Στείλαμε πέντε ἀνιχνευτές μ' ἓνα ἀξιωματικὸ πυροβολικοῦ. Τοὺς ἐφοδιάσαμε μὲ τ' ἀπαραίτητα τεχνικὰ μέσα, γιὰ νὰ

βροῦν τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῶν δυὸ πυροβόλων καὶ γιὰ κανονισμό βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ μας. Ἔτσι, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς μάχης, καταστρέψαμε τὰ δυὸ πυροβόλα τοῦ ἀντιπάλου, στὴ Θεοτόκο.

Μετὰ ἀσχολήθηκα μὲ τὴν προπαρασκευὴ τοῦ δεύτερου ἄλματος. Αὐτὸ ἄρχισε τὴν πρώτη Ἀπρίλη καὶ ὥρα 19,30'. Τὰ τμήματά μας ἔφθασαν στοὺς στόχους ποὺ καθόριζε ἡ διαταγή, στὶς 2 τοῦ Ἀπρίλη καὶ ὥρα 06,00'. Κυκλώσαμε ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς 75ης ἀντίπαλης ταξιαρχίας.

Ἡ ταξιαρχία Σχολῆς Ἀνθυπολοχαγῶν, κατέλαβε τὰ ὑψώματα Γύφτισσα καὶ Ταμπούρι τοῦ Σμόλικα. Ἔτσι, καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ κυκλώσαμε τὴν 75η ἀντίπαλη ταξιαρχία.

Σημειῶνω ὅτι ἡ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν πραγματοποίησε ἄθλο. Ἔκανε ἓνα πλατὺ ἐλιγμὸ ἀπὸ Βίτσι στὸ Σμόλικα, μέσα ἀπὸ πυκνὴ διάταξη δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου μας. Στὴν τοποθεσίαν Γκρέκο, κάτω ἀπὸ τὴν πιὸ ὑψηλὴ κορυφὴ τοῦ Σμόλικα, οἱ μαχητὲς μας ἔσερναν τὰ βαρεῖα ὄπλα τους πάνω στὰ χιόνια. Τὸ χιόνι εἶχε μεγάλο πάχος καὶ γι' αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο νὰ περάσουν φορτωμένα μεταγωγικὰ ζῶα.

Ἡ ἐπίθεσίς μας καὶ στὴν περιοχὴ Σμόλικα ἄρχισε στὶς 2 Ἀπρίλη καὶ ὥρα 06,00', ὅπως ὀριζε ἡ διαταγή. Παρ' ὅλη τὴν κίνηση τριῶν ταξιαρχιῶν μας μὲ 300 μεταγωγικὰ ζῶα, ὁ ἀντίπαλος τίποτα δὲν ἀντιλήφθηκε καὶ γι' αὐτὸ τὸν αἰφνιδιάσαμε.

— Ἀπὸ ἄποψη ταχτικῆς, ἡ οὐσία τοῦ ἐλιγμοῦ μας μπορεῖ νὰ συνοψιστεῖ στ' ἀκόλουθα: Μὲ πλατὺ ἐλιγμὸ, κύκλωση μιᾶς σοβαρῆς δυνάμεως τοῦ ἀντιπάλου. Οἱ δυνάμεις μας κύκλωσης, εἶχαν ἀποστολὴ ν' ἀντιμετωπίζουν καὶ νὰ συντρίβουν τὶς δυνάμεις ποὺ θὰ ἔστελνε ἡ ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία, γιὰ νὰ σπᾶσουν τὸν κλοιὸ μας καὶ νὰ ἀπελευθερώσουν τὴν κυκλωμένη ταξιαρχία τῆς. Οἱ δυνάμεις ἐξόντωσης εἶτε αἰχμαλωσίας τῆς κυκλωμένης ἀντίπαλης ταξιαρχίας, δροῦσαν ἀνεξάρτητα καὶ ἀπερίσπαστα ἀπὸ ἐξωτερικὲς ἐπιθέσεις τοῦ ἀντιπάλου μας.

Ἡ ταχτικὴ τῶν δυνάμεων μας κύκλωσης συνοψίζονταν στ' ἀκόλουθα: Ἐγκατάσταση ἰσχυρῆς βάσης πυρὸς σὲ κάθε στρατηγικὸ σημεῖο. Κίνηση μακριὰ ἀπὸ τὴ βάση πυρὸς τμημάτων μας, ποὺ περιλάβαιναν τὶς ἀντίπαλες δυνάμεις ἀπὸ τὶς βάσεις ἐξόρμησής τους. Μὲ ὑποχωρητικοὺς ἐλιγμοὺς ἀποδεκάτιζαν τ' ἀντίπαλα τμήματα, ὡς τὴ βάση πυρὸς μας. Τότε αὐτὰ τὰ τμήματα μαζί μὲ τὴν ἐφεδρεία τοῦ δοσμένου στρατηγικοῦ σημείου μας καὶ μὲ καταγιστικά πυρὰ τῆς βάσης πυρὸς μας, κατρακυλοῦσαν τ' ἀντίπαλα τμήματα ὡς τὶς βάσεις ἀπ' ὅπου εἶχαν ξεκινήσει. Αὐτὴ ἡ ταχτικὴ ἐπαναλαμβάνονταν διαρκῶς. Τὸ καταπληκτικὸ εἶναι ὅτι ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἐφάρμοζε ταχτικὴ μαινόμενου ταύρου. Κάθε φορὰ ποὺ ἀνατρέπαμε ἓνα ἐπιτιθέμενο τάγμα τῆς καὶ τὸ κατρακυλοῦσαμε ἀποδεκατισμένο ὡς τὴν βάση ἐξόρμησής του, ἔριχνε στὴ μάχη ἄλλο τάγμα τῆς μὲ τὴν ἴδια ταχτικὴ. Ἔτσι,

ἔμεις δὲν εἶχαμε κανένα λόγο ν' ἀλλάζουμε τὴν ταχτική μας. Γιὰ νὰ ἔχουμε ὅσο τὸ δυνατό πιδό λίγες ἀπώλειες, κινούσαμε σχετικά μικρὰ τμήματα σὲ ἀραιούς σχηματισμούς, ἀλλὰ καλὰ ἐξοπλισμένα. Λογουχάρη, κάθε ἐπιτιθέμενη διμοιρία μας διέθετε τρία ὄπλοπολυβόλα.

Τὰ τμήματά μας ποὺ θὰ ἐκκαθάριζαν τὶς δυνάμεις τῆς κυκλωμένης 75ης ἀντίπαλης ταξιαρχίας, ἐφάρμοζαν τὴν ἀκόλουθη ταχτική: Ἀπομόνωναν τὴν ὄχυρὴ καὶ ὄχυρωμένη θέση ἑνὸς ἀντίπαλου τμήματος. Μὲ πολὺ μικρὲς ὁμάδες σαμποτέρ (3 εἴτε 4 μαχητῶν), κατέστρεφαν τὰ κυκλικὰ κουβάρια συρματοπλέγματος καὶ τὰ ναρκοπέδια ποὺ ὑπῆρχαν πίσω ἀπὸ κάθε κουβάρι συρματοπλέγματος, χρησιμοποιώντας τοὺς περίφημους σταυροὺς ποὺ εἶχαμε μόνοι μας κατασκευάσει. Στὶς γωνίες κάθε σταυροῦ εἶχαμε δέσει δεσμίδες τροτίλης, τὴν πυροδοτούσαμε καὶ πετούσαμε τοὺς σταυροὺς πάνω στὰ συρματοπλέγματα. Κάθε σταυρὸς ἔκανε θρύψαλα τὰ συρματοπλέγματα καὶ τὸ ναρκοπέδιο, σὲ πλάτος περίπου 20 μέτρα. Ὅταν καταστρέφαμε μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν ὄχυρωση τοῦ ἀντίπαλου τμήματος, συγκεντρώνουμε κυρίως τὰ πυρὰ τῶν ὁμαδικῶν ὄλων μας καὶ πολυβόλων μας στὴν κορυφὴ τοῦ ὑψώματος ποὺ βρίσκονταν ἢ ἀντίπαλη διοίκηση, τὴν καθηλώνουμε καὶ τὴν ζαλίζουμε. Ἐκείνη τῆ στιγμὴ ἔκανε ἀστραπιαία ἐπίθεση τὸ πεζικό μας καὶ καταλάμβανε τὸ ὑψωμα, αἰχμαλωτίζοντας τὸ ἀντίπαλο τμήμα. Μόνο τῆ διλοχία ποὺ ἦταν κυκλικὰ ὄχυρωμένη στὴ θέση Πατώματα, ἀπλῶς τὴν εἶχαμε καθηλώσει, γιὰ ξεκαθάρισμά της ἀργότερα, γιὰτὶ οἱ δυνάμεις μας δὲν ἦταν ἀρκετὲς γιὰ νὰ κάνουμε παντοῦ ἐπίθεση.

Ἐδῶ σημειῶνω ὅτι, πολὺ καθυστερημένα ἔστειλε ὁ Ζαχαριάδης στὸ Γράμμα τὴν 16η ταξιαρχία μας. Στὸ μεταξύ, μιά ποὺ δὲν εἶχαμε δυνάμεις νὰ ἐπανδρώσουμε τὸν Τάλλιορο—Λυκοκρέμασμα, ἀπὸ κεῖ πέρασε ἡ 77η ἀντίπαλή μας ταξιαρχία πρὸς Κούτσουρο — Κάντζικο καὶ δημιούργησε σοβαρὴ ἀπειλὴ γιὰ τὴν Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν ποὺ μάχονταν στὴ Γύφτισσα—Ταμπούρι. Γιὰ νὰ ἐξουδετερώσουμε τὸν κίνδυνο πλευροκόπησης τῆς Σχολῆς Ἀνθυπολοχαγῶν, στείλαμε στὸ Σμόλικα τὴν 16η ταξιαρχία μας. Σημειῶνω ὅτι ἡ ἀντίπαλή μας 77η ταξιαρχία, ἔφθασε στὸ Κούτσουρο—Κάντζικο στὶς 18-4-1949. Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἀνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴ Γύφτισσα—Ταμπούρι, ἦταν ὅτι ἡ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν ἔπαθε ἓνα π α ρ ἄ λ ο γ ο αἰφνιδιασμό, ἀπὸ μιά μοῖρα-τάγμα ὄρεινῶν καταδρομῶν. Γράφω π α ρ ἄ λ ο γ ο αἰφνιδιασμό, γιὰτὶ ἔγκαιρα εἰδοποιήσαμε τὴ διοίκηση τῆς Σχολῆς μας ὅτι μοῖρα ὄρεινῶν καταδρομῶν θὰ ἔκανε νυχτερινὴ ἐπιδρομικὴ ἐπίθεση. Τὴν πληροφορία εἶχαμε πάρει μὲ ὑποκλοπὴ μὲ ἀσύρματό μας. Ἡ διοίκηση τῆς Σχολῆς μας δὲν πῆρε κανένα μέτρο ἐπαγρύπνησης.

— Ἐπειδὴ ὁ Γιδῶργος Βοντίτσιος (Γούσιας) εἶχε τὴν τόλμη νὰ γράψει ὅτι ὁ ἐλιγμός μας ἀνακατάληψης τῆς Βόρειας Πίνδου ἦταν δικό του ἔργο, πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι μόνο αὐτὸς μποροῦσε νὰ γράψει τέτοια αὐθαιρεσία.

Τὸ πῶς ἔγινε ὁ ἐλιγμός, τὸ ἀνέλυσα. Εἶναι κακόγουστο παραμῦθι ὅτι κάποιος μποροῦσε ἀπὸ τὸ Βίτσι νὰ ὀργανώσει καὶ νὰ διευθύνει τέτοιο ἐλιγμὸ καὶ τὴν ἴδια τὴ μάχη.

Ἐκεῖνο ποῦ ἔχει σημασία νὰ σημειώσω, εἶναι τί ἔγινε στὴ Βόρεια Πίνδο, μετὰ τὴν ἀντικατάστασή μου καὶ τὴν ἀνάθεση στὸ Γούσια τῆς διοίκησης τῶν ἐκεῖ δυνάμεών μας σὺν τὴν 103η ταξιαρχία μας ποῦ ἔφθασε μαζί μ' αὐτὸν στὸ Δυτικὸ Γράμμο. Ὁ Γούσιος διέθετε ἀπὸ τὶς 26 Ἀπρίλη πέντε ταξιαρχίες. Τὴν Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν, τὴν ταξιαρχία πρώην 8η μεραρχία μας, τὶς 16η, 103η καὶ 108η ταξιαρχίες μας. Τί ἔκανε, λοιπόν, μὲ πέντε ταξιαρχίες;

Ἡ πιὸ ἀξιόλογη δράση ἦταν ἡ ἐκμηδένιση εἴτε αἰχμαλώτιση τῆς ἀντίπαλης μας διλοχίας, ποῦ ἀπὸ τὶς δυὸ Ἀπρίλη ἦταν κυκλωμένη στὴ θέση Πατώματα.

Αὐτὸ ἔγινε στὶς 30 τοῦ Μάη. Ἐμεῖς, πολὺ σωστά δὲν κάναμε ἐπιχείρηση ἐξόντωσης αὐτῆς τῆς διλοχίας. Μᾶς ἐνδιέφερε ν' ἀποδεκατίσουμε τὶς ἀντίπαλες δυνάμεις ποῦ προσπαθοῦσαν νὰ σπάσουν τὸν κλοιὸ μας, ν' ἀναγκάζουμε τὴν ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία νὰ στέλνει νέες ταξιαρχίες τῆς στὸ πεδίο τῆς μάχης. Τὸ δελτίο δράσης ποῦ δημοσίευαν οἱ Μπαρτζιώτας — Γούσιος γιὰ τὴν ἐπιχείρησή τους στὰ Πατώματα στὶς 30 τοῦ Μάη (περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατὸς», τόμος δεῦτερος, σελίδα 439), δίνει ἀπώλειες τοῦ ἀντιπάλου μας 271 νεκροῦς, 441 τραυματίες, 177 αἰχμαλώτους, σύνολο 889. Αὐτὲς οἱ ἀπώλειες εἶναι πολὺ ἐξογκωμένες. Ἡ ἀντίπαλή μας διλοχία στὰ Πατώματα, εἶχε δύναμη 285 ἄνδρες. (Βλέπε βιβλίο Ζαφειρόπουλου, σελίδα 578). Αὐτὴ ἡ δύναμη ἐξοντώθηκε εἴτε αἰχμαλωτίστηκε. Ἄς υποθέσουμε ὅτι σὲ μιὰ μέρα μάχης στὰ Πατώματα πῆρε μέρος κι ἓνα τάγμα τῆς 77ης ἀντίπαλης ταξιαρχίας, ποῦ βρίσκονταν στὸ Κούτσορο — Κάντζικο, δύναμης περίπου 300 ἀντρῶν, γιατί κι αὐτὴ εἶχε ἀπώλειες ἀπὸ τὶς 18 Ἀπρίλη ποῦ μπῆκε στὴ μάχη. Ἀκόμη καὶ ἂν καὶ οἱ 300 ἐξοντώθηκαν εἴτε αἰχμαλωτίστηκαν, πάλι τὸ σύνολο τῶν ἀπωλειῶν τοῦ ἀντιπάλου δὲν ξεπέρασε τοὺς 585.

Τὸ πιὸ βασικὸ δὲν εἶναι τί ἔγινε στὰ Πατώματα, ἀλλὰ τί ἔκαναν οἱ Γούσιος — Μπαρτζιώτας, ἀπὸ τὶς 26 Ἀπρίλη ὡς τὶς 26-6-1949. Ἄν ἀφαιρέσουμε τὴ μάχη στὰ Πατώματα, πέντε ταξιαρχίες μας εἴτε βρίσκονταν σὲ ἀδράνεια, εἴτε κάπου-κάπου ἔκαναν μικροπόλεμο-κλεφτοπόλεμο. Ἀδιάφευστη ἀπόδειξη τὰ στοιχεῖα ποῦ δημοσίευαν στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατὸς», δεῦτερος τόμος.

Ἄπὸ 26 Ἀπρίλη ὡς 27-5-1949, μ η δ ε ν δ ρ ά σ η. Ἄπὸ 28 Μάη ὡς 26 Ἰούνη, σὲ κλεφτοπόλεμο (μικροκρούσεις, σαμποτάζ, κ.λπ.). Τὰ δελτία δράσης γράφουν ὅτι ὁ ἀντίπαλος εἶχε ἀπώλειες σὲ νεκροῦς 388, τραυματίες 720, αἰχμαλώτους 192, σύνολο 1300. Στὰ δελτία δράσης τῶν Γούσιος — Μπαρτζιώτα, μπορεῖ καθένας νὰ διαβάσει: «4-6. Σὲ ὀλόκληρο τὸ μέτωπο

τοῦ Γράμμου φουντώνει ὁ μικροπόλεμος» (σελίδα 519). «15-6. Συνεχίστηκε ὁ μικροπόλεμος στὸ Γράμμο-Σμόλικα» (σελίδα 520). «26-6. Σὲ ὀλόκληρο τὸ μέτωπο Γράμμου-Σμόλικα, ὁ μικροπόλεμος φούντωσε» (σελίδα 521).

Χάρης στοὺς Γούσια-Μπαρτζιώτα, ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἀπόσυρε ἀπὸ τὴ Βόρεια Πίνδο τὶς ἀποδεκατισμένες καὶ σημαντικὰ ἀποδιοργανωμένες ταξιαρχίες της, συμπλήρωσε τὰ κενὰ τους, τὶς ἀναδιοργάνωσε. Μέρος αὐτῶν τῶν ἀναδιοργανωμένων ταξιαρχιῶν ἔστειλε στὴ Ρούμελη καί, σὲ συνέχεια, στὴ Θεσσαλία, γιὰ νὰ ἐξοντώσουν τὶς ἐκεῖ δυνάμεις τοῦ ΔΣΕ. Αὐτὸ ἦταν τὸ πραγματικὸ κατόρθωμα τῶν Ζαχαριάδη — Μπαρτζιώτα — Βοντίτσιου, μὲ τὴν ἀντικατάστασή μου ἀπὸ τὴ Βόρεια Πίνδο. Ἐν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, ὅταν ἀκόμη προπαρασκευάζαμε τὸν ἐλιγμὸ μας ἀνακατάληψης τῆς Βόρειας Πίνδου, μοῦ ἔδιναν τὶς 16ῃ καὶ 103ῃ ταξιαρχίες μας, ποὺ τελικὰ κατόπιν ἑορτῆς στάλθηκαν στὸ Γράμμο, ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία θὰ ἦταν ἀναγκασμένη νὰ στέλνει ἐκεῖ κι ἄλλες ταξιαρχίες της, γιὰ τὴ Βόρεια Πίνδος εἶχε μεγάλη στρατηγικὴ σημασία καὶ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τοὺς ἀντιπάλους μας. Τὸ ὅτι οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίτσιος δὲν ἔκαναν αὐτὸ τὸ στοιχειώδικο, δείχνει ἀπαίσιο ἑρασιτεχνισμό τους στὴ διεξαγωγή τοῦ πολέμου μας. Βέβαια, ὅσες δυνάμεις καὶ νὰ στέλναμε στὴ Βόρεια Πίνδο τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1949, δὲν θ' ἀποφεύγαμε τὴν ἀναπόφευκτη ἦττα μας στὰ 1949. Μὰ ἐδῶ δὲν πρόκειται γι' αὐτό, ἀλλὰ πῶς καταλαβαίναμε τὴν ὀργάνωση καὶ διεύθυνση ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων μας.

— Γιὰ νὰ κλείσουμε αὐτὸ τὸ ὑποκεφάλαιο, πρέπει νὰ παραθέσω τὶς ἀπόψεις τοῦ ὑποστρατήγου Δημήτρη Ζαφειρόπουλου γιὰ τὸν ἐλιγμὸ μας ἀνακατάληψης τῆς Βόρειας Πίνδου, ὅπως τὶς ἐκθέτει στὸ βιβλίο του «ὁ ἀντισυμμοριακὸς ἀγῶνας 1945-1949».

Κατὰ τὸν Ζαφειρόπουλο, ποιὸς ἦταν ὁ βασικὸς σκοπὸς τοῦ ἐλιγμοῦ μας; «Νὰ ἐξαναγκάσει τὶς ἐθνικὲς δυνάμεις νὰ δώσουν ἐκεῖ μιὰ μεγάλη μάχη, ποὺ γι' αὐτὴ δὲν ἦσαν προπαρασκευασμένες, δὲν τὴν περίμεναν καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ τὴν ἀποφύγουν, διότι ἡ ἀπώλεια τῆς Βόρειας Πίνδου ἐπεφύλασσε πολλοὺς κινδύνους.

Νὰ ἐπιβάλλει στὶς ἐθνικὲς δυνάμεις μιὰ γενικὴ ἀναδιάταξη τῶν Μεγάλων Μονάδων τους σὲ ὀρεινὲς περιοχές, μὲ συνέπεια τὴν ἐξασθένησή τους.

Νὰ παρασύρει τὸν ὄγκο τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων σὲ ἀγῶνα φθορᾶς ὑπὸ δυσμενεῖς γι' αὐτὲς καιρικὲς συνθῆκες, σὲ τρόπο ὥστε νὰ ἐξασφαλίσαι τὴν στα μετόπισθεν παρενόχληση κι' ἀνάρτικη δράση γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ ζωτικοῦ σκοποῦ τους, τῆς στρατολογίας.

Νὰ διαταράξει καὶ στὴν ἀνάγκη νὰ ἐπιβραδύνει τὴν ἐχτέλεση τῶν σχεδίων τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων γιὰ τὸ 1949» (σελίδα 569).

Ἄκριβῶς, τὶς παραπάνω ἐπιδιώξεις εἰσηγήθηκα, ὅταν συζητήσαμε τὸν ἐλιγμὸ μας γι' ἀνακατάληψη τῆς Βόρειας Πίνδου. Ἔχει σοβαρὴ σημασία,

τὸ ὅτι ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἔκανε τὶς ἴδιες διαπιστώσεις καὶ ὁμολόγησε πὼς μπλέχτηκε σὲ μιὰ μάχη, ποὺ γι' αὐτὴ δὲν ἦταν προπαρασκευασμένη, δὲν τὴν ἤθελε καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ἀποφύγει.

Μόνο οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίτσιος δὲν κατάλαβαν ποιοὺς ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ βασικὸς σκοπὸς τοῦ ἔλιγμοῦ μας. Δὲν χρειάζονταν στρατιωτικὴ σοφία γιὰ νὰ καταλάβει κανεὶς αὐτὸ τὸ βασικὸ σκοπὸ. Ἡ ἐπιμονὴ τῆς ἀντίπαλης πολιτικοστρατιωτικῆς ἡγεσίας, νὰ κυριαρχήσει στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1947 καὶ πιὸ πολὺ καὶ παρατεταμένα τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, ἔδειχνε πολὺ καθαρὰ τὴ στρατηγικὴ σπουδαιότητα τῆς Βόρειας Πίνδου.

Σοβαρὴ εἶναι καὶ ἡ ἀκόλουθη διαπίστωση τοῦ Ζαφειρόπουλου: «Μιὰ τέτοια ἐπιχείρηση, ποὺ θὰ γίνονταν σὲ ὄρεινές περιοχές, ὅπου ὑπῆρχαν ἀκόμη χιόνια καὶ ποὺ θὰ περνοῦσαν μεγάλες ἀποστάσεις, καὶ οἱ κινήσεις θὰ γίνονταν διὰ μέσου ἐλεγχόμενων περιοχῶν, εἶχε ἀνάγκη μεγάλης καὶ λεπτόλογης προπαρασκευῆς, μυστικότητας καὶ παραπλάνησης» (στὸ ἴδιο, σελίδα 569).

Ἀπὸ τὴν σύντομη περιγραφὴ ποὺ ἔκανα τοῦ ἔλιγμοῦ μας, φαίνεται καθαρὰ ἡ λεπτόλογη προπαρασκευὴ, ἡ μυστικότητα. Ὅσο γιὰ τὴν παραπλάνηση, ὁ ἔλιγμος τῆς Σχολῆς Ἀνθυπολοχαγῶν, δημιούργησε τὴν ἐντύπωση στὴν ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία ὅτι σοβαρὴ δύναμη τοῦ ΔΣΕ κατευθύνονταν στὰ Γρεβενά, ἀλλὰ ξαφνικὰ κατέλαβε τὴ Γύφτισσα καὶ Ταμπούρι τοῦ Σμόλικα.

Κατὰ τὸν Ζαφειρόπουλο, ποιά ἦταν ἡ οὐσία τῆς ταχτικῆς μας; «Ἡ οὐσία τοῦ ἔλιγμοῦ συνίστατο: Ν' ἀποφευχθῆ ἡ μετωπικὴ προσβολὴ καὶ ἡ διαδοχικὴ καταστροφὴ τῶν ἐχθρικών ἀντιστάσεων, ὅποτε φυσικὰ χάνονταν ὁ παράγοντας «αἰφνιδιασμός» καὶ δίνονταν χρόνος ἐνίσχυσης τῆς 75 ταξιαρχίας, εἴτε ὁ χῶρος σύμπτυξής της πρὸς Ἡπειρο.

Νὰ ἐνεργηθεῖ πλατὺς ἔλιγμος κυκλωτικὸς στὸ βάθος τῆς ἐχθρικής διάταξης πρὸς δημιουργία κλοιοῦ, ποὺ μέσα σ' αὐτὸν νὰ ἐγκλωβιστοῦν τὰ τμήματα τῆς 75 ταξιαρχίας καὶ κατόπιν νὰ καταστραφοῦν διαδοχικὰ ἀπὸ ἄλλα τμήματα ποὺ ἐνεργοῦσαν μετωπικά.

Μὲ αὐτὴ τὴν κύκλωση πετυχαίνονταν τοπικὰ ἀναλογία συσχετισμοῦ δύναμης ὑπὲρ τῶν συμμοριτῶν, ἐξαιτίας τῆς ἀπαγόρευσης εἴτε ἄφιξης ἐνισχύσεων, εἴτε ἀμοιβαίας ὑποστήριξης τῶν τμημάτων τῆς 75 ταξιαρχίας καὶ ἡ κατάρριψη τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἀντιπάλου» (στὸ ἴδιο, σελ. 571).

Ἀπὸ ἐπιχειρησιακὴ ἄποψη, αὐτὴ ἦταν ἡ οὐσία τοῦ ἔλιγμοῦ μας. Αὐτὸ φαίνεται πολὺ καθαρὰ ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς διαταγῆς μου γιὰ τὸν ἔλιγμό μας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ διεξαγωγὴ τῆς μάχης. Βέβαια, οἱ σκοποὶ τοῦ ἔλιγμοῦ μας ἦταν κάτι περισσότερο ἀπὸ κύκλωση-συντριβὴ εἴτε αἰχμαλωτιστὴ μιᾶς ἀντίπαλῆς μας ταξιαρχίας. Ἀπόδειξη τὸ περιεχόμενον τῆς εἰσῆ-

γησής μου, στη συνεδρίαση που περιέγραψα. Παρ' όλο που οί Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίτσιος απόρριψαν τις βασικές προτάσεις μου (ανάκα-
τάληψης όλης τής Βόρειας Πίνδου), παρ' όλο που μου έδωσαν ελάχιστες
δυνάμεις, εμείς μπλέξαμε τον αντίπαλο σε μεγάλη μάχη φθοράς. Άν ή
τριανδρία δέν θά με αντικατέσταινε στις 26-4-1949, όχι μόνο δέν θά μπορούσε
ή αντίπαλή μας στρατιωτική ήγεσία ν' αποσύρει ταξιαρχίες της από τή
Βόρεια Πίνδο, αλλά θά τήν αναγκάζαμε νά στείλει κι άλλες. Αυτό δέν είναι
μιά κούφια καυχησιολογία μου, γιατί αυτό κάναμε π ρ ά ξ η, από τις 2 ώς
τις 25-4-1949. Ή ουσία είναι, κ ά ν ε ι ς έ π α ν α σ τ α τ ι κ ό π ό λ ε μ ο ,
είτε έ ρ α σ ι τ ε χ ν ι κ ό λ ο γ ο π α ί γ ν ι ο. Ξέρεις νά διευθύνεις έ π α -
ν α σ τ α τ ι κ ά μιά μάχη ένός ιδιόμορφου ταχτικού άνταρτοπολέμου, είτε
ξέρεις μόνο νά κάνεις κ λ ε φ τ ο π ό λ ε μ ο.

Σωστά διαπιστώνει ό Ζαφειρόπουλος ότι τέτοιοι έλιγμοί είναι πολύ
επικίνδυνοι, γι' αυτούς που τους κάνουν στην πράξη. Αυτό σωστά τó υπο-
λόγισα και πήρα όλα τά δυνατά μέτρα για νά έξουδετερώσουμε τον κίνδυνο.
Έδω πρέπει νά σημειώσω ότι, εξαιτίας φοβερής ανεπάρκειας τών δυνάμεων
που μου έδωσαν οί Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίτσιος, υπήρχε
μεγάλος κίνδυνος νά κυκλωθούν οί δυνάμεις μας που κύκλωσαν τήν 75η
αντίπαλη ταξιαρχία. Είναι άνεξήγητο τó γιατί ή αντίπαλή μας στρατιωτική
ήγεσία άντιμετώπισε άνόητα τον κυκλωτικό έλιγμό μας. Μιά που από τρομε-
ρή ανεπάρκεια δικών μας έμψυχων δυνάμεων δέν καταλάβαμε τον Άηλιά
Πενταλόφου, ύψοδείκτης 1805 μέτρα — τον Τάλλιαρο — Λυκοκρέμασμα —
τήν Σκούρτσα, ύψοδείκτης 1806 μέτρα, έπρεπε ή αντίπαλή μας στρατιωτική
ήγεσία νά κινήσει με ταχύτητα δυό μεραρχίες της, για διείσδυση από Τάλ-
λιαρο πρós Κούτσουρο — Πυρσόγιαννη — Στενό, για κύκλωση και συντριβή
τών δυνάμεών μας στη Γύφτισσα — Ταμπούρι — Πύργο Στράτσανης —
Κάμενικ, θέτοντας αυτές τις δυνάμεις μας σε διμέτωπο άγώνα. Ή 77η τα-
ξιαρχία που κίνησε πρós αυτή τήν κατεύθυνση, ήταν τελείως άνεπαρκής δύ-
ναμη. Και ή κίνησή της ήταν χελωνοειδής.

Σωστά διαπιστώνει ό Ζαφειρόπουλος: «Ή προπαρασκευή αυτού του
έλιγμου υπήρξε σε όλα λεπτομερής και άρτια, κι εξαιτίας αυτού έπετεύχθηκε
στρατηγικός και ταχτικός αιφνιδιασμός. Έπαρουσίασε όμως τó σοβαρό
μειονέχημα τής μη όρθής εκτίμησης τών άπαιτούμενων δυνάμεων, με συνέ-
πεια τή μη πρόβλεψη διατήρησης έφεδρείας στο κλιμάκιο του διοικητή
τής έπιχείρησης» (στο ίδιο, σελίδες 572-573).

Όταν έγραφε ό Ζαφειρόπουλος τó βιβλίό του, ήταν άδύνατο νά ξέρει
ότι ζήτησα από τους Ζαχαριάδη — Μπαρτζιώτα — Βοντίτσιο πέντε ταξιαρ-
χίες μας από κείνες που βρίσκονταν στο Βίτσι, και ότι αυτοί άρνήθηκαν νά
μου τις δώσουν και τελικά μου έδωσαν δυό ταξιαρχίες. Άρα, δέν ύπάρχει
μη όρθή εκτίμησή μου τών άπαιτούμενων δυνάμεων για τόν έλιγμό μας.

Ἐκείνη ἡμέρα ἀπὸ τὸν πόλεμο ἀπομακρύνονται οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ἐξοικονομήσω ἐφεδρεία μου. Κάθε ἀπόπειρά μου ν' ἀφαιρέσω δυνάμεις ἀπὸ τὴν Σχολὴ Ἐπιχειρηματικῶν, τὴν ταξιαρχία Καλιανέση, τὴν 108η ταξιαρχία, γιὰ νὰ σχηματίσω ἐφεδρεία μου, θὰ ἔκανε ἀνίκανες αὐτὲς τὲς ταξιαρχίες νὰ ἐκπληρώσουν μιὰ τέτοια βαρεὴ ἀποστολὴ τους. Σωστὰ προτίμησα καὶ διέταξα νὰ ἔχει —καὶ εἶχε— κάθε διοικητὴς ταξιαρχίας μας δική του ἐφεδρεία. Γιὰ τὴν ἀνυπαρξία ἐφεδρείας μου, ὑπεύθυνοι ἦταν οἱ Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίτσιος. Ἐάν θὰ μοῦ ἔδιναν τὲς πέντε ταξιαρχίες πὺρ ζήτησα, τότε σωστὴ διάθεση τῶν δυνάμεων μας θὰ ἦταν ἢ ἀκόλουθη: Ἡ ταξιαρχία Καλιανέση ἐκεῖ πὺρ τὴν διέθεσα, ἀπὸ Κάμενικ — Πύργο Στράτσανης. Ἡ ταξιαρχία Σχολὴ Ἐπιχειρηματικῶν ἐκεῖ πὺρ τὴν διέθεσα, Γύφτισσα — Ταμπούρι. Ἡ 108η ταξιαρχία, στὴν ἀποστολὴ πὺρ τῆς ἔδωσα συντριβῆς εἴτε αἰχμαλωσίας τῆς 75ης ἀντίπαλῆς μας ταξιαρχίας. Μιὰ ταξιαρχία θὰ ἔβαζε σὲ διάταξη ἀπὸ Σκούρτσα ὡς Ἐπιχειρηματικὸν Πενταλόφου — Παλιοκρίμινι. Τὸ ἀποσπασμα 77 σειρᾶς στὸν Ἀνατολικὸν Γράμμο. Μιὰ θὰ ἔβαζε σὲ διάταξη ἀπὸ Γούπατα ὡς Βόλια. Καὶ μιὰ θὰ κρατοῦσα σὰν ἐφεδρεία μου. Μετὰ τὸ ξεκαθάρισμα τῆς 75ης ἀντίπαλης ταξιαρχίας, θὰ διέθετα τὴν 108η ταξιαρχία μας ὅπου θὰ ὑπῆρχε ἀνάγκη. Αὐτὴ ἦταν ἢ σκέψη μου, ὅταν ζήτησα πέντε ταξιαρχίες ἀπὸ τὸ Βίτσι.

Παραθέτω ἀκόμη δυὸ διαπιστώσεις τοῦ Ζαφειρόπουλου, γιὰ τὸν ἔλιγμό μας: «Ἡ κίνηση ὑπῆρξε κουραστικὴ ἐξαιτίας τοῦ ψύχους καὶ τοῦ λασπώδους δρομολογίου, καὶ ἐπετεύχθη ἢ μυστικότητα τῆς κίνησης, διότι οἱ ἐθνικὲς δυνάμεις τίποτα δὲν ἀντελήφθησαν» (στὸ ἴδιο, σελ. 574).

«Πραγματικά, ἐπετεύχθη στρατηγικὸς καὶ ταχτικὸς αἰφνιδιασμός κι' ἔτσι κατελήφθησαν οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ χωρὶς σοβαρὴ ἀντίδραση τοῦ ἀντιπάλου, κι' ἐξαναγκάστηκαν οἱ ἐχθρικές δυνάμεις νὰ κάνουν ἀναδιάταξη δυνάμεων, μὲ προσανατολισμὸ δυνάμεων πρὸς Δυτικὸν Γράμμο — Σμόλικα καὶ νὰ ἐμπλακοῦν σὲ ἀγώνα φθορᾶς» (στὸ ἴδιο, σελ. 579).

Ὁ Ζαφειρόπουλος γράφει ὅτι ὁ ἔλιγμός μας ἀνάγκασε τὸν Παπάγο νὰ στείλει στὴ Βόρεια Πίνδο «2 ταξιαρχίες πὺρ εἶχαν συγκεντρωθεῖ στὴν Ἡπειρο σὰν ἐφεδρεία τοῦ Ἀρχιστρατήγου. . .» (στὸ ἴδιο, σελ. 577).

Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία, ὅτι ἀνὰ τὴν πρώτη στιγμή μου ἔδιναν πέντε ταξιαρχίες μας ἀπὸ τὸ Βίτσι, τότε θ' ἀνατρέπαμε ὅλη τὴν τότε διάταξη τῶν δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου σὲ πανελλαδικὴ κλίμακα, θὰ τοῦ προκαλοῦσαμε τέτοιες ἀπώλειες πὺρ ἀνέτρεπαν τὰ σχέδιά του γιὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949.

Συχνὰ στὸν πόλεμο δημιουργοῦνται τέτοιες καταστάσεις, πὺρ ἢ σωστὴ κι' ἐξαντλητικὴ ἐκμετάλλευσή τους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰκανότητα τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας πὺρ δημιουργεῖ αὐτὲς τὲς καταστάσεις. Στὴ μάχη συγκρούονται τὰ μυαλὰ δυὸ στρατιωτικῶν ἡγεσιῶν, δυὸ στρατῶν μικρῶν εἴτε μεγάλων.

λων. Κερδίζει ο πιο ικανός στρατιωτικός ηγέτης, ο πιο όλοπλευρα προετοιμασμένος στρατός. Δυστυχώς, και στην περίπτωση του έλιγμου μας ανακατάληψης της Βόρειας Πίνδου, ή δική μας ήγεσία Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίτσιος, έδειξε πλήρη ανικανότητα.

Βέβαια, ή έκβαση ενός πολέμου σ τ ο σ ύ ν ο λ ο τ ο υ, δέν εξαρτάται από την έκβαση τούτης είτε της άλλης μάχης. 'Απ' αυτή την άποψη ακόμη και αν θά είχα στη διάθεσή μου από την άρχή του έλιγμου μας ανακατάληψης της Βόρειας Πίνδου τις πέντε ταξιαρχίες που ζήτησα από τo Βίτσι, ήταν πιά αδύνατο να κερδίσουμε άποφασιστική στροφή στην πορεία του πολέμου προς όφελός μας. Αυτό ήταν αδύνατο, ακόμη και αν θά περνούσαν στη Βόρεια Πίνδο όλες οι ταξιαρχίες που είχαμε στο Βίτσι, πλην μιās που θά έμεινε στο Βίτσι για πόλεμο έλιγμων. 'Εμείς είχαμε ούσιαστικά ήττηθεί, τόν 'Ιούνη του 1946. Μετά τόν 'Ιούλη του 1947 και τόν 'Ιούνη του 1948, είχαμε χάσει και τή δυνατότητα για ένα έντιμο συμβιβασμό μας με τούς αντίπαλους μας.

'Επαναλαμβάνω ότι, αν οι Ζαχαριάδης — Μπαρτζιώτας — Βοντίτσιος θά δέχονταν τις προτάσεις μου, θά γλιτώναμε τή ζωή των δυνάμεών μας στη Ρούμελη-Θεσσαλία, θά δίναμε τήν τελική μάχη στη Βόρεια Πίνδο με λιγότερες άπώλειές μας, τo καλοκαίρι του 1949. Τo να σώσεις τή ζωή κάμποσων χιλιάδων μαχητών μας, δέν είναι μικρό πράγμα.

— 'Η νίκη μας στη Νάουσα και ο άποχωρητικός έλιγμός μας από κεί προς τo Βίτσι, ο έλιγμός μας ανακατάληψης της Βόρειας Πίνδου, δίνουν ένα έξαιρετικής σημασίας δίδαγμα. Αυτό μπορεί να συνοψιστεί σ' ακόλουθα: 'Αν μιā στρατιωτική ήγεσία είναι πραγματικά επαναστατική, τότε ή σωστή προετοιμασία μιās μεγάλης επιχείρησης μπορεί να γίνει μέσα σ' ελάχιστο χρονικό διάστημα. 'Η γρήγορη και σωστή προετοιμασία μιās μεγάλης επιχείρησης δέν εξαρτάται μόνo από τήν ικανότητα μιās στρατιωτικής ήγεσίας, αλλά και από τo αν ή συνολική πολιτικοστρατιωτική ήγεσία υπολογίζει σωστά τόν παράγοντα χ ρ ό ν ο ς. Σε όλη τή διάρκεια του έμφυλου πολέμου, ή δική μας στρατιωτικοπολιτική ήγεσία στην πράξη περιφρονούσε τόν παράγοντα χ ρ ό ν ο ς. Για κάθε στοιχειώδικο σκεπτόμενο άνθρωπο είναι καταφάνερο ότι, τo χρόνο που χάνει τo ένα στρατόπεδο, τόν κερδίζει τo αντίπαλο στρατόπεδο, εκτός στην περίπτωση που και οι δύο στρατιωτικοπολιτικές ήγεσίες είναι άνικανες. Αυτό όμως σπάνια συνέβηκε σέ όλη τήν ιστορία των πολέμων.

Στη διάρκεια του έμφυλου πολέμου, καταφάνερα ή δική μας στρατιωτικοπολιτική ήγεσία ήταν πιο άνικανη, περισσότερο τυχοδιωκτική. 'Η αντίπαλη στρατιωτικοπολιτική ήγεσία ήταν λιγότερο άνικανη και τυχοδιωκτική, σέ σύγκριση με τή δική μας πολιτικοστρατιωτική ήγεσία. Αυτό, βέβαια, δέν σημαίνει πώς ή αντίπαλή μας στρατιωτικοπολιτική ήγεσία ήταν

ίκανή. Τ' άνεκδιήγητα χάλια πού παρουσίασε στη διάρκεια του έμφυλίου πολέμου, έξουδετερώθηκαν μόνο χάρις στην πλήρη άνικανότητα και τυχοδιωκτισμό της δικής μας πολιτικοστρατιωτικής ήγεςίας. Είναι πρὸς τὸ συμφέρο της πατρίδας μας, αν ή τωρινή κυρίαρχη πολιτικοστρατιωτική ήγεςία της Έλλάδας θα βγάλει τὸ παραπάνω σωστό συμπέρασμα και δίδαγμα. Άν θα συνεχίσει νά πιστεύει πὸς ἀπὸ δική της πολιτικοστρατιωτική μεγαλοφυΐα κέρδισε τή μάχη κατά τὸν έμφύλιο πόλεμο, τότε θα εἶναι λίγο-πολύ ἀναπόφευκτη μιὰ ήττα μας αν κάποτε θ' αντιμετώπισουμε μιὰ ξένη έπιδρομή. Έδῶ, λοιπόν, τὸ ζήτημα εἶναι κάτι περισσότερο ζωτικό, ἀπὸ μιὰ φανφαρόνικη αὐτοϊκανοποίηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΤΕΛΙΚΗ ΜΑΧΗ ΣΤΟ ΒΙΤΣΙ ΚΑΙ ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΟ

Μετά την αντικατάστασή μου από τη διοίκηση των τμημάτων μας που έκαναν τον έλιγμό στη Βόρεια Πίνδο τον Άπριλη του 1949, μου ανάθεσαν τη διοίκηση των τμημάτων μας στο χώρο του Βίτσι. Σ' αυτό το χώρο πάθαμε ήττα τον Αύγουστο του 1949. Γι' αυτό μ' έθεσαν σε διαθεσιμότητα!! 'Η ήττα μας στο Βίτσι ήταν αναπόφευκτη. Ποιές ήταν οι πραγματικές αιτίες που προκάλεσαν μιὰ γρήγορη ήττα μας στο χώρο του Βίτσι;

Σ' αυτό το χώρο είχαμε ελάχιστες δυνάμεις· ο αντίπαλος συγκέντρωσε τεράστιες δυνάμεις και μέσα. Στο χώρο του Βίτσι είχαμε τότε οργανική δύναμη 9.863, παραταχτή στο πεδίο της μάχης 8.824. Αυτή ή δύναμη ήταν οργανωμένη στις 10η και 11η μεραρχίες μας, που είχαν τις 14η, 18η, 102η και 105η ταξιαρχίες. Δυο διλοχίες της Σχολής 'Ανθυπολοχαγών του Γενικού 'Αρχηγείου. Έξι μοίρες αντιαρματικού πυροβολικού, όρειβατικού ελαφρού πεδινού πυροβολικού, αντιαεροπορικών πολυβόλων. Τίς διάφορες βοηθητικές υπηρεσίες. Στο σύνολο της οργανικής δύναμης, οί γυναίκες ήταν 2250. Στα παραπάνω τμήματά μας υπήρχαν πολλοί μισοανάηροι. 'Η μαχητική ικανότητα των τμημάτων μας ήταν πολύ πεσμένη, όχι μόνο εξαιτίας πολλών μισοανάηρων και νεοστρατολογημένων, αλλά κυρίως από την πεποίθηση στελεχών και μαχητών πως ήταν πια αδύνατο νά νικήσουμε. Στην εκβαση της μάχης στο Βίτσι, πολύ βάρυνε το ακατάλληλο του έδαφικού χώρου για γενική μάχη και το κομμάτιασμα των δυνάμεών μας στα δυό, στο χώρο του Βίτσι και στο χώρο του Γράμμου. 'Αποδείχτηκε πραχτικά αυτό που είχα προβλέψει. Στη διάρκεια των μαχών του Βίτσι, οί δυνάμεις μας στο χώρο του Γράμμου παρέμειναν σε ουσιαστική αδράνεια. Το μόνο που έκαναν ήταν ή ανακατάληψη του ύψωματος 'Ανώνυμο, ανατολικά του Τσάρνο και ή απόκρουση έχθρικής μικροεπίθεσης από 'Αλεβίτσα.

Μιὰ που ο αντίπαλος είχε συντρίψει τις δυνάμεις του ΔΣΕ στα Νησιά, στην Πελοπόννησο, στη Στερεά, στη Θεσσαλία, μās είχε έκτοπίσει από την 'Ηπειρο, έκανε ακίνδυνα τὰ τμήματά μας στην Κεντρική-'Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, αυτός κατόρθωσε νά συγκεντρώσει γύρω από το χώρο του Βίτσι τεράστιες έμψυχες δυνάμεις και ύλικά μέσα. Πέντε Μεραρχίες Πεζικού του

ταχτικού στρατού: τήν 2η με τις 3η, 21η, 22η ταξιαρχίες. Τήν 3η Ὀρειῶν Καταδρομῶν με τις 1η και 2η ταξιαρχίες. Τήν 9η με τις 41, 52 και 43 ταξιαρχίες. Τήν 10η με τις 35, 36, 37 ταξιαρχίες, τή 11η με τις 31 και 33 ταξιαρχίες. Τὸ 12ο Ἐλαφρὸ Σύνταγμα Πεζικοῦ, ποὺ ἦταν οὐσιαστικά μιὰ ταξιαρχία. Ἔξι τάγματα Ἐθνοφρουρᾶς. Ἡ 15η Μεραρχία και ἡ 32η ταξιαρχία τῆς 11ης Μεραρχίας, ποὺ ἦταν ἐφεδρεία τοῦ ἀρχιστρατήγου, στὸ Ἄργος Ὀρεστικὸν και στὸ Δερβένι, πολὺ κοντὰ στὸ μέτωπο τοῦ Βίτσι. Ἔτσι, συνολικά ὁ ἀντίπαλος διέθεσε γιὰ τὴ μάχη τοῦ Βίτσι ἕξι Μεραρχίες. Τὸ σύνολο τῶν ταξιαρχιῶν τους (μαζί και τὸ Ἐλαφρὸ Σύνταγμα Πεζικοῦ) ἦταν 18. Τὸ σύνολο τῶν ταγμάτων ἦταν περίπου 60. Μποροῦμε νὰ ὑπολογίσουμε τὴν δύναμη τῶν 60 ταγμάτων στὸ πεδίο τῆς μάχης σὲ 36.000 ἄντρες. Πόσο πυροβολικὸ διέθεσε ὁ ἀντίπαλος στὴ μάχη τοῦ Βίτσι; 4 Συντάγματα Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ, 3 Μοῖρες Μέσου Πυροβολικοῦ, 5 Μοῖρες Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ. Τὸ σύνολο τῶν πυροβόλων μποροῦμε νὰ τὸ ὑπολογίσουμε σὲ 100. Ἄεροπλοκή δύναμη. Τρεῖς Μοῖρες Δίωξης Σπιτς, 54 ἀεροπλάνα. Τρία Σμήνη Ἀναγνώρισης Χάρβαρτ, 12 ἀεροπλάνα. Μιὰ Μοίρα Μεταφορῶν Ντακότα, 11 ἀεροπλάνα. Μιὰ Μοίρα Συνεργασίας με τὸ Πυροβολικὸ, 10 ἀεροπλάνα. Ἐνα Σμήνος Βομβαρδιστικῶν Ντακότα, 3 ἀεροπλάνα. Ἐνα Σμήνος φωτογραφιῶν, 3 ἀεροπλάνα. Σύνολο ἀεροπλάνων 93. Τεθωρακισμένα. Τὸ 2ο και τὸ 9ο Σύνταγμα Ἀναγνώρισης. Ἡ 11η Ἴλη Ἀρμάτων. Σύνολο τεθωρακισμένων περίπου 200. Ἄλλα τμήματα. Ἔξι Λόχοι Μηχανικοῦ. Ἔξι Τάγματα Διαβιβάσεων. Μονάδες μεταφορῶν. Μονάδες ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας. Τὸ σύνολο τῶν ἐμπυχων δυνάμεων μποροῦμε νὰ τὸ ὑπολογίσουμε σὲ 60.000.

Μόνο διάθεση μετατόπισης βαρειῶν εὐθυνῶν μπορεῖ νὰ κατηγορήσει τὸν Διοικητὴ μας τοῦ μετώπου τοῦ Βίτσι γι' ἀνικανότητα ν' ἀντιμετωπίσει νικηφόρα τὴν παραπάνω τεράστια ἀντίπαλη δύναμη, σ' ἓνα πολὺ στενὸ χῶρο ποὺ διασχίζονταν και ἀπὸ ἀμαξόδρομους.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΒΙΤΣΙ

Ἡ μάχη τοῦ Βίτσι ἄρχισε στις 10-8-1949 και ὥρα 10,00'. Ἡ ἐπίθεση με πυροβολικὸ και ἡ ἀεροπορία ἄρχισε ὥρα 05,30'. Ἡ μάχη τέλειωσε τὸ βράδυ τῆς 16 Αὐγούστου, με δική μας ἦττα.

Δὲν ἔχει κανένα νόημα ἡ περιγραφή αὐτῆς τῆς καταθλιπτικῆς ἄνισης μάχης. Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ σημειώσω εἶναι ὅτι, οἱ ἀδυναμίες ποὺ παρουσίασα σὰν Διοικητὴς τῶν μονάδων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι, δὲν ἔπαιξαν και δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ παίξουν οὐσιαστικὸ ρόλο στὴν ἐκβαση τῆς μάχης. Ἄλλωστε, τὸ μόνο ποὺ με κατηγορήσαν ἦταν πῶς

μᾶς αἰφνιδίασε ὁ ἀντίπαλος στό ὕψωμα Λέσιτς. Γι' αὐτό τὸ ἐπεισόδιο ἀξι-
ζει νὰ γράψουμε δυὸ λόγια.

Εἶχαμε ὀχυρώσει τὸ Λέσιτς σὰν δευτέρη γραμμὴ ἄμυνας μας. Στὴν κο-
ρυφὴ του φτιάσαμε κυκλικὴ ὀχύρωση. Κανονικά, σὲ ὄλο τὸ Λέσιτς ἔπρεπε
νὰ ἔχει διάταξη μιὰ ταξιαρχία μας, σὰν ἐφεδρεία τοῦ Διοικητῆ τῆς ἐπιχειρή-
σης. Μὲ πολλὴ δυσκολία οἰκονόμησα ἓνα τάγμα τῆς 105ης ταξιαρχίας, καὶ
τὸ ἔβαλα σὲ διάταξη σὲ δυὸ ἀπὸ τὰ πιὸ στρατηγικὰ σημεῖα τοῦ Λέσιτς. Τὴ
νύχτα τῆς 10 πρὸς 11 Αὐγούστου, ὁ Διοικητῆς τῆς 11ης Μεραρχίας μας Παν-
τελῆς Βαϊνᾶς πῆρε τὸ τάγμα ἀπὸ τὸ Λέσιτς γιὰ νὰ ἐνισχύσει τὴ 18η ταξιαρ-
χία μας, ποὺ πιέζονταν στὴ θέση Πολένατα καὶ στό ὕψωμα 1685. Αὐτὴ τὴν
ἀπαράδεκτη πράξη τοῦ Βαϊνᾶ τὴν ἔμαθα ὥρα 19,00' τῆς 10 Αὐγούστου. Τὸν
διέταξα αὐστηρὰ νὰ ἐπιστρέψει ἀμέσως τὸ τάγμα στὴ θέση του. Ὁ Βαϊνᾶς
δὲν ἐκτέλεσε τὴν διαταγὴ μου, πιθανὸν ἀπὸ ἀδυναμία ν' ἀπαγκιστρώσει
τὸ τάγμα ἀπὸ τὴ θέση ποὺ τὸ εἶχε βάλει σὲ διάταξη.

Ἡ μόνη ἐφεδρεία ποὺ εἶχα στὴ διάθεσή μου, σὰν Διοικητῆς τοῦ μετώπου
τοῦ Βίτσι, ἦταν δυὸ Διλοχίες τῆς Σχολῆς Ἐνθυπολοχαγῶν τοῦ Γενικοῦ
Ἀρχηγείου. Σωστὰ τὶς εἶχα τοποθετήσῃ στὰ ὑψώματα Σφίγγας καὶ Πρεβάλι,
γιατὶ ἀπὸ κεῖ ἦταν δυνατό νὰ κινηθοῦν πιὸ γρήγορα καὶ πρὸς τὸ κέντρο
τοῦ μετώπου μας, καὶ πρὸς τὸ δεξιό του Μάλι Μάδι καὶ πρὸς τὸ ἀριστερὸ του
Μπέλα Βόντα.

Ἡ κύρια εὐθύνη γιὰ τὴν αἰφνιδιαστικὴ κατάληψη τῶν στρατηγικῶν
σημείων τῆς ὀχύρωσής μας στό Λέσιτς, εἶναι δική μου. Δὲν ἔπρεπε
νὰ πιστέψω στὴ διαβεβαίωση τοῦ Βαϊνᾶ πὼς θὰ ἐπέστρεφε ἀμέσως τὸ
τάγμα μας στό Λέσιτς. Ἐπρεπε νὰ σκεφθῶ πὼς μπορεῖ νὰ ἦταν αὐτὸ ἀδύνατο.
Κάτι περισσότερο. Στὶς 10 Αὐγούστου καὶ ὥρα 23,30', ἔφθασα στό Σταθμὸ
Διοίκησης τῆς 11ης Μεραρχίας μας μαζί μὲ τὸν Ζαχαριάδη. Ἀνάφερα πὼς
ὥρα 19,00' μὲ πληροφόρησε ὁ Βαϊνᾶς ὅτι εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ Λέσιτς τὸ τάγμα
μας. Παρ' ὄλο ποὺ εἶχα τὸ χέρι μου στό γύψο (ἀπὸ πτώση κατὰ τὴν ὥρα τοῦ
καλπασμοῦ), ἀποφάσισα νὰ πάω στὴν ἔδρα τῆς 11ης Μεραρχίας μας στό
Λέσιτς, γιὰ ν' ἀντιληφθῶ ἐπὶ τόπου ποιά ἦταν ἡ ταχτικὴ κατάσταση στό
κέντρο τοῦ μετώπου μας. Τὸ τάγμα μας δὲν εἶχε ἐπιστρέψει στό Λέσιτς.
Διέταξα ἀμέσως μιὰ Διλοχία τῆς ἐφεδρείας μου νὰ κατευθυνθεῖ μὲ ταχύτητα
καὶ νὰ καταλάβει τὴν κυκλικὴ ὀχύρωση στὴν κορυφὴ τοῦ Λέσιτς. Τμῆμα τῆς
ἀντίπαλης Ταξιαρχίας τῶν Ὀρεινῶν Καταδρομῶν εἶχε καταλάβει αὐτὴ τὴν
ὀχύρωση, ποὺ ἦταν ἀνυπεράσπιστη, ὥρα 03,00' τῆς 11 τοῦ Αὐγούστου.
Παρὰ τὴν ἥρωικὴ πάλη τῆς Διλοχίας ποὺ ἔστειλα, αὐτὴ δὲν μπόρεσε νὰ
ἐκτοπίσει τὸν ἀντίπαλο ἀπὸ τὴν κυκλικὴ ὀχύρωσή μας. Γιὰ νὰ σώσει ὁ
ἀντίπαλος τὴν Ταξιαρχία του ἀπὸ ἐξόντωση, μὰ καὶ γιὰ νὰ ἐκμεταλλευ-
τεῖ μιὰ εὐνοϊκὴ γι' αὐτὸν κατάσταση, ἔκανε γενικὴ ἐπίθεση σὲ ὄλο τὸ μέ-
τωπο τὰ χαράματα τῆς 11 Αὐγούστου. Κατόρθωσε νὰ διασπάσει τὸ μέτωπο

μας στο Μπάρο-Γιάματα με τις 35η και 37η ταξιαρχίες του και έτσι προώθησε τ' ἄρματα μάχης πρὸς Βατοχώρι, κατὰ μήκος τοῦ ἀμαξοδρομοῦ.

Οἱ συνέπειες τοῦ αἰφνιδιασμοῦ μας στο Λέσιτς καὶ τῆς διάσπασης τοῦ μετώπου μας στο Μπάρο-Γιάματα ἦταν νὰ γίνῃ πολὺ ἀνώμαλα ἢ σύμπτυξη τῶν δυνάμεών μας ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας, ν' ἀναγκαστοῦμε ν' ἀφήσουμε πυροβόλα μας πού τὰ πῆρε λάφυρα ὁ ἀντίπαλος. Παρ' ὅλα αὐτά, ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία δὲν μπόρεσε νὰ ἐκμεταλλευτεῖ αὐτὴ τὴν κατάσταση. Λογυχάρη, δυὸ Τάγματα τῆς 18ης Ταξιαρχίας μας κυκλώθηκαν, δὲν μπόρεσαν νὰ συμπυχθοῦν μαζί με τ' ἄλλα τμήματά της. Τὸ βράδυ τῆς 11ης Αὐγούστου διέσπασαν τὸν ἐχθρικὸ κλοιό, ἐλίχτηκαν στὰ μετόπισθεν τοῦ ἀντιπάλου καὶ μετὰ διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν, ἐνώθησαν με τὰ ὑπόλοιπα τμήματά μας.

Παρ' ὅλα τὰ παραπάνω στραπάτσα, ἐμεῖς κρατήσαμε γερὰ τὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας Μπέλα Βόντα καὶ τὸ ἄκρο δεξιό μας Μάλι Μάδι, κι ἐτσι συμπτύξαμε τὰ τμήματα τοῦ κέντρου τοῦ μετώπου μας στὴ γραμμὴ Βάρμα-Σφιγγα-Πρεβάλι. Ὅμως, τὸ βάθος τοῦ χώρου μας εἶχε στενέψει πάρα πολὺ, ὁ συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων ἦταν καταθλιπτικὰ σὲ βάρος μας. Γι' αὐτὸ, τὸ βράδυ τῆς 16-8-1949 διέταξα τὰ τμήματά μας νὰ περάσουν στὴν Ἀλβανία. Ἐτσι τέλειωσε ἡ μάχη στο χῶρο Βίτσι.

Ὁ Ζαφειρόπουλος γράφει στο γνωστὸ βιβλίο του ὑπερβολὲς γιὰ τὶς ἀπώλειές μας, στὶς μάχες ἀπὸ 10 ὠς 16-8-1949. Νεκροὶ 1182, αἰχμάλωτοι 637. σύνολο 1319. Γιὰ τὶς δικές τους ἀπώλειες γράφει: νεκροὶ ἀξιωματικοὶ 22, φαντᾶροι 94, σύνολο 116. Τραυματίες, ἀξιωματικοὶ 243, φαντᾶροι 1283, σύνολο 1526. Ἀγνοούμενοι 9. Γενικὸ σύνολο, νεκροὶ 256, τραυματίες 1336, σύνολο 1651.

Ὅπως βλέπουμε, ὁ Ζαφειρόπουλος δὲν πρόσεξε οὔτε τ' ἀθροίσματα τῶν ἀπωλειῶν τους. Στ' ἀναλυτικὰ στοιχεῖα δίνει σύνολο νεκρῶν τους 116, στὰ σύνολα δίνει νεκροὺς τους 256. Ἐπίσης, ἀφοῦ κατὰ τὸν Ζαφειρόπουλο τὸ σύνολο τῶν τραυματιῶν τους ἦταν 1526, πῶς οἱ νεκροὶ τους ἦταν 116; Ποτὲ σὲ πόλεμο ἢ ἀναλογία τῶν τραυματιῶν σὲ σχέση με τοὺς νεκροὺς δὲν ἦταν 13 πρὸς 1. Καταφάνερα, ὁ Ζαφειρόπουλος προσπαθεῖ νὰ μειώσῃ τὶς ἀπώλειές τους καὶ νὰ ἐξογκώσῃ τὶς ἀπώλειές μας. Στὴν πραγματικότητα, πιάστηκαν περίπου 50 αἰχμάλωτοι ἀπὸ τοὺς μαχητές μας, καὶ οἱ νεκροὶ ἦταν περίπου 300.

— Οἱ ἀντίπαλοι στρατιωτικοὶ συγγραφεῖς ἔγραψαν πάρα πολλὰ γιὰ δικὴ τους περιφανὴ νίκη στο Βίτσι, τὸν Αὐγούστο τοῦ 1949. Στὴν πραγματικότητα, με τέτοιο καταθλιπτικὸ συσχετισμὸ ἔμψυχων δυνάμεων καὶ ὀλικῶν μέσων, ὁ ἀντίπαλος κέρδισε μιὰ μίζερη νίκη. Ὁ Ζαφειρόπουλος γράφει πῶς ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιχείρησής τους στο χῶρο τοῦ Βίτσι, ἦταν ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἐξόν-

τωση τῶν ἐκεῖ δυνάμεων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ. Ὡς πρὸς αὐτό, ὁ ἀντίπαλος εἶχε πλήρη ἀποτυχία.

Ἡ βασικότερη αἰτία τῆς σχετικῶς γρήγορης κατάρρευσης τοῦ μετώπου μας στὸ Βίτσι, ἦταν ἡ οὐσιαστικὴ ἀνυπαρξία ἐφεδρείας σὲ ὅλα τὰ κλιμάκια τῆς Διοίκησης, καὶ προπάντων τοῦ Διοικητῆ τοῦ μετώπου μας. Στὴν ἔλλειψη ἐφεδρείας ἐκδηλώθηκαν οἱ συνέπειες τῆς διχοτόμησης τῶν λίγων δυνάμεών μας, στὸ Βίτσι καὶ στὸ Γράμμο, ἐξαιτίας τῶν Ζαχαριάδη — Μπαρτζιώτα — Βοντίτσιου.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΟΥ

Ἡ τελικὴ μάχη στὸ Γράμμο ἄρχισε στὶς 25-8-1949 καὶ ὥρα 21,00' καὶ τέλειωσε μὲ ἦττα μας τὸ βράδυ τῆς 30 Αὐγούστου. Ὁ χῶρος μας στὸ Γράμμο εἶχε μεγαλύτερο βάθος καὶ ἦταν ἀδιαπέραστος γιὰ ἄρματα μάχης, ἐξαιτίας ἔλλειψης ἀμαξόδρομων. Στὸ Γράμμο διαθέταμε 6.582 ἀξιωματικούς-ὑπαξιωματικούς καὶ ἀπλοὺς μαχητὲς ποὺ βρίσκονταν σ' αὐτὸ τὸ χῶρο, σὺν 6.000 ἀπὸ τὰ τμήματά μας τοῦ Βίτσι ποὺ τὰ θεωρήσαμε ἀξιόμαχα καὶ μεταφέρθηκαν γρήγορα στὸ Γράμμο αὐτῆ τῆ φορά διὰ μέσου τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους. Σύνολο 12.582. Ἐκεῖ μεταφέραμε καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ βαριοῦ ὀπλισμοῦ ποὺ εἶχαμε στὸ Βίτσι καὶ προστέθηκε στὶς τρεῖς Μοῖρες Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ποὺ εἶχαμε στὸ Γράμμο.

Ὁ ἀντίπαλος διέθεσε στὴν τελικὴ μάχη τοῦ Γράμμου, τὶς παρακάτω ἐμπυχες δυνάμεις καὶ ὄπλα μέσα: Πέντε Μεραρχίες Πεζικοῦ τοῦ ταχτικοῦ στρατοῦ, 4 Ἐλαφρὰ Συντάγματα Πεζικοῦ. Ἀναλυτικά: Ἡ 1η Μεραρχία μὲ τὶς 51, 52, 53 Ταξιαρχίες. Ἡ 8η Μεραρχία μὲ τὶς 74, 76, 75 Ταξιαρχίες. Ἡ 9η Μεραρχία μὲ τὶς 41, 42, 43 Ταξιαρχίες. Ἡ 15η Μεραρχία μὲ τὶς 45, 61, 73 Ταξιαρχίες. Ἡ 3η Μεραρχία Ὀρεινῶν Καταδρομῶν μὲ τὶς 78 καὶ 79 Ταξιαρχίες. Ἡ 77 ἀνεξάρτητη Ταξιαρχία. Τὰ 8ο, 15ο, 24ο, 40ο Ἐλαφρὰ Συντάγματα Πεζικοῦ. Σύνολο 19 Ταξιαρχίες (ὑπολογίζω Ταξιαρχία καὶ κάθε Ἐλαφρὸ Σύνταγμα Πεζικοῦ), ποὺ εἶχαν 57 Τάγματα. Ὑπενθυμίζω πὼς στὴ μάχη τοῦ Βίτσι ὁ ἀντίπαλος διέθεσε 14 Ταξιαρχίες ποὺ εἶχαν 54 Τάγματα.

Ἀπὸ ἄποψη μέσων, ὁ ἀντίπαλος διέθεσε: Πέντε Συντάγματα Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ, τρεῖς Μοῖρες Μέσου Πυροβολικοῦ, πέντε Μοῖρες Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, μιὰ Μοῖρα Ἀντιαρματικοῦ Πυροβολικοῦ γιὰ καταστροφή πολυβολείων μας. Τεθωρακισμένα: ἓνα Σύνταγμα Ἀναγνώρισης, μιὰ Ἴλη Ἀναγνώρισης, μιὰ Ἴλη Ἀρμάτων Μάχης. Ἀεροπορία, κὶ ἀεροπλάνα ποὺ χρησιμοποίησε στὸ Βίτσι σὺν μιὰ Μοῖρα Ἐλαφρῶν Βομβαρδιστικῶν τύπου Χέρλ Ντάιβερς, ποὺ μόλις εἶχε συγκροτηθεῖ καὶ ἦταν μοντέρνα ἀεροπλάνα.

— Ἀπὸ τὸ τέλος τῆς μάχης τοῦ Βίτσι ὡς τὴν ἐπίθεση τοῦ ἀντιπάλου

στο Γράμμο, πέρασαν ὀχτώ μέρες. Τὸ χρονικὸ διάστημα ἦταν ἄρκετὸ γιὰ νὰ μποῦν σὲ διάταξη οἱ μονάδες μας τοῦ Βίτσι ποὺ πέρασαν στὸ Γράμμο, καὶ νὰ γίνουν οἱ ἀναγκαῖες ἀλλαγές στὴ γενικὴ διάταξη τοῦ συνόλου τῶν δυνάμεών μας. Βέβαια, τὴ μάχη θὰ τὴ χάναμε ἀναπόφευκτα καὶ στὸ Γράμμο, ὄχι μόνο γιατί ὁ συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων ἦταν καταθλιπτικὸς σὲ βάρος μας, ἀλλὰ καὶ γιατί εἶχε πάσει καταφάνερα ἡ μαχητικὴ τὴν τῶν δικῶν μας τμημάτων.

Οἱ Ζαχαριάδης - Μπαρτζιώτας - Βοντίτσιος δὲν κατάλαβαν ὅτι ἡ κύρια κατεύθυνση τῆς ἐχθρικής ἐπίθεσης τοῦ ἀντιπάλου θὰ ἦταν στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας, ἀπὸ χωριὸ Σλήμνιτσα πρὸς Φούσια - Πέτρα Φούσια - Πόρτα Ὀσμάν - κύρια κορυφὴ Γράμμου, ὑποδείχτης 2520, μὲ σκοπὸ κλείσιμο τῶν ἐλληνοαλβανικῶν συνόρων, κύκλωση καὶ συντριβὴ τῶν βασικῶν δυνάμεών μας. Ἔτσι, οὐσιαστικὰ ἄφησαν ἀκάλυπτη αὐτὴ τὴν κύρια κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσης, συγκέντρωσαν ὑπερβολικὰ πολλὰς δυνάμεις στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας, ἀπὸ Ψωριάρικα ὡς τὸ Μπουχέτσι. Μιὰ ματιὰ στὸν ἐπιτελικὸ χάρτη εἶναι ἄρκετὴ γιὰ νὰ καταλάβει καὶ ἓνας ποὺ δὲν ἔχει στρατιωτικὴς γνώσεις, ὅτι τὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας εἶχε σχετικὰ ἄρκετὸ βάθος καὶ ἀλληλοδιάδοχα ὑψώματα ὡς τὴν κύρια κορυφογραμμὴ Κιάφα - ὑποδείχτης 2520. Ἐπιπλέον, ἡ ἀναπόφευκτὴ ὑποχώρησή μας μέσα σὲ ἀλβανικὸ ἔδαφος, θὰ γινόταν ἀπὸ τὸ ἄκρο ἀριστερὸ καὶ ἄκρο δεξιὸ τοῦ μετώπου μας. Ἄρα, ἡ στοιχειώδης λογικὴ ὑπαγόρευε συγκέντρωση σοβαρῶν δυνάμεων καὶ βαρειῶν ὄπλων μας στὸ ἄκρο ἀριστερὸ καὶ ἄκρο δεξιὸ τοῦ μετώπου μας, ἐλαστικότητα στὸ κέντρο του. Αὐτὸ δὲν ἐγίνε. Τὸ ἐκμεταλλεύτηκε ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία καὶ οὐσιαστικὰ κατέλαβε τὴν Πόρτα Ὀσμάν χωρὶς μάχη, ἀνάγκασε τὰ τμήματά μας τοῦ κέντρου τοῦ μετώπου μας καὶ κυρίως στὰ Ψωριάρικα - Τσάρνο - Παπούλι νὰ συμπτυχθοῦν ἄταχτα καὶ μὲ πολλὰς ἀπώλειες, ἀναγκαστήκαμε νὰ παρατήσουμε τὸν ἐκεῖ βαρὺ ὄπλισμό μας.

Στὴν κύρια κατεύθυνση τῆς ἐπίθεσης (Σλήμνιτσα - Φούσια - Πέτρα Φούσια Πόρτα Ὀσμάν), ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία διέθεσε τὴν 9η Μεραρχία τῆς καὶ τὴν 61η Ταξιαρχία τῆς 15ης Μεραρχίας τῆς. Στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας διέθεσε τὴν 1η Μεραρχία τῆς πρὸς Τσάρνο καὶ πίσω τῆς τὴν 3η Μεραρχία Ὀρειῶν Καταδρομῶν. Ἀπὸ Μυροβλήτη πρὸς Καρυές - Σγοῦρο - Σούφλικά, διέθεσε δυὸ Ταξιαρχίες τῆς 15ης Μεραρχίας τῆς. Ἀπὸ Ἐφταχόρι πρὸς Μπουχέτσι, τὴν 77η ἀνεξάρτητὴ Ταξιαρχία τῆς. Στὸ Δυτικὸ Γράμμο, τὴν 8η Μεραρχία τῆς.

— Ἀνάφερα πὼς μετὰ τὴ μάχη στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι μ' ἔθεσαν σὲ διαθεσιμότητα, ὅπως καὶ τὸν Διοικητὴ τῆς 11ης Μεραρχίας μας Παντελὴ Βαϊνᾶ. Ἀπὸ τὶς 18 ὡς τὶς 26 Αὐγούστου, βρισκόμουν πίσω ἀπὸ τὴν κορυφογραμμὴ Νέσκα πρὸς τὸ Δυτικὸ Γράμμο σὲ ἀδράνεια, μαζί μὲ τὸν Παντελὴ Βαϊνᾶ. Στὶς 26 Αὐγούστου μὲ κάλεσαν στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχη-

γείου, πού βρισκόταν κάτω από την κύρια κορυφή του Γράμμου. Μοῦ ἔκθεσαν σύντομα τὴν ταχτική κατάσταση. Ἄμέσως κατάλαβα πρὸς τὰ πού κατευθύνονταν ἡ κύρια ἐπιθετική προσπάθεια τοῦ ἀντιπάλου καὶ πρότεινα γρήγορη μεταφορά τμημάτων μας καὶ βαρειῶν ὄπλων μας πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, καὶ νὰ φύγω ἀμέσως γιὰ ν' ἀναλάβω τὴ Διοίκηση αὐτοῦ τοῦ τομέα. Συμφώνησαν.

Ἐφυγα ἀμέσως γιὰ ἐπιθεώρηση τῆς διάταξής μας στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας. Στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τῆς 9ης Μεραρχίας μας (οὐσιαστικά ἐπρόκειτο γιὰ δύναμη μιᾶς Ταξιαρχίας), ἔφθασα στὶς 26 Αὐγούστου τὸ ἀπόγεμα. Ὁργάνωσα μιὰ σύσκεψη τῆς Διοίκησης καὶ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Μεραρχίας, γιὰ νὰ μὲ κατατοπίσουν γιὰ τὴν κατάσταση. Ὁρα 16,00' ἔστειλα τὸν Διοικητὴ τῆς 9ης Μεραρχίας Δημήτρη Ζυγούρα (Παλαιολόγο), γιὰ νὰ ἐλέγξει τὴ διάταξή μας ἀπὸ Πέτρα Φούσια ὡς ἄλβανικὰ σύνορα, νὰ συνεργαστεῖ μὲ τὸν Διοικητὴ τῆς 8ης Μεραρχίας μας πού θὰ ἔφθανε στὴν Πόρτα Ὁσμάν γιὰ νὰ πάρουν διάταξη τὰ τμήματά του, καὶ μετὰ νὰ ἐπιστρέψει μέχρις ὥρα 24,00' στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τῆς 9ης Μεραρχίας. Ἀπὸ ὥρα 16,00' ὡς 24,00' ἐγὼ ἐπιθεώρησα τὴ διάταξη τῶν τμημάτων τῆς 9ης Μεραρχίας, στὸ κέντρο καὶ στὸ ἄκρο δεξιό της - ρέμα ποταμοῦ Ἀλιάκμονα. Τὰ μεσάνυχτα, ὁ Παλαιολόγος δὲν εἶχε ἐπιστρέψει στὸ Σταθμὸ Διοίκησης τῆς 9ης Μεραρχίας. Γι' αὐτὸ δὲν εἶχα καμιὰ πληροφορία γιὰ τὴν κατάσταση στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας, ἀπὸ Πέτρα Φούσια ὡς ἄλβανικὰ σύνορα. Αὐτὸ τὸ γεγονός μὲ ἀνησυχόυσε φοβερά, γιατί καταλάβαινα πὼς ὑπῆρχε ἄμεσος κίνδυνος νὰ σπάσει ἀπὸ κεῖ τὸ μέτωπό μας καὶ νὰ κυκλωθοῦν τὰ τμήματά μας τοῦ κέντρου τοῦ μετώπου μας. Ἀποφάσισα νὰ φύγω ὥρα 01,00' ἀπὸ τὸ Σταθμὸ Διοίκησης τῆς 9ης Μεραρχίας, γιὰ νὰ ἐπιθεωρήσω προσωπικὰ τὴ διάταξή μας ἀπὸ Πέτρα Φούσια ὡς ἄλβανικὰ σύνορα. Κατὰ τὴν πορεία μου, ἐκδηλώθηκε ἐχθρική ἐπίθεση. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Τάγματός μας στὴν Πέτρα Φούσια, Γιάννης Καριοφύλης (Στάθης), παρέσυρε τὸ Τάγμα του σὲ φυγή. Ἔτσι, οἱ μονάδες τῆς ἀντίπαλης 9ης Μεραρχίας προχωροῦσαν ἀθόρυβα χωρὶς μάχη. Ἔπεσα ξαφνικὰ πάνω στὶς ἐμπροσθοφυλακές της, μαζί μὲ τοὺς πέντε ἀντάρτες πού μὲ συνόδευαν. Παρὰ λίγο καὶ θὰ αἰχμαλωτιζόμασταν. Εὐτυχῶς, πρῶτοι ἀντιληφθήκαμε τ' ἀντίπαλα τμήματα. Ἀθόρυβα ὑποχωρήσαμε μέσα στὸ δάσος, μὲ κατεύθυνση Πόρτα Ὁσμάν. Σχεδὸν τρέχοντας φθάσαμε χαράματα δεξιὰ τῆς Πόρτας Ὁσμάν. Ἐκεῖ συνάντησα τὸν Διοικητὴ τῆς 8ης Μεραρχίας μας Βαγγέλη Παπαδόπουλο (Φωκᾶς), μὲ τὰ τμήματά του. Κανεὶς δὲν τὸν ὑποδέχτηκε γιὰ νὰ τοῦ πεῖ πού θὰ ἔβαζε σὲ διάταξη τίς δυνάμεις του. Ὁ Παλαιολόγος δὲν τὸν εἶχε συναντήσει. Βάλαμε σὲ διάταξη τὰ τμήματά του στὰ ὑψοματάκια πού τὸν συνάντησα, μιὰ πού δὲν ξέραμε ποιά ἦταν ἡ κατάσταση παραπέρα ἀπ' αὐτὰ τὰ ὑψώματα. Γιὰ τὸ τί κατάσταση ὑπῆρχε στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας, ἀπὸ Πέτρα

Φούσια ὡς ἄλβανικά σύνορα, γράφει ὁ Φωκᾶς σὲ ἄρθρο του ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός», στὸ φύλλο τοῦ Σεπτέμβρη 1949, τόμος δεύτερος, σελίδα 621:

«Δὲν ὑπῆρχε ὄπλισμὸς καὶ πυρομαχικά. Ὑπῆρχαν μαχητὲς ἄοπλοι καὶ ὀμάδες χωρὶς αὐτόματα. Στὰ περισσότερα τμήματα, ἰδιαίτερα τοῦ Βίτσι, εἶχε ἐπιδράσει πολὺ τὸ χάσιμο τοῦ Βίτσι καὶ δὲν φαίνονταν καθόλου ἀποφασισμένα νὰ πολεμήσουν. Αὐτὸ φαίνονταν καὶ ἀπὸ τὴν ἀγωνιώδη ἀνυπομονησία ποὺ εἶχαν ν' ἀντικατασταθοῦν προτοῦ νὰ ξημερώσει ἀπὸ τμήματα τῆς 8ης Μεραρχίας, γιατί κάτι τέτοιο εἶχε διαδοθῆ. Δὲν ὑπῆρχε ἐνιαία διοίκηση αὐτοῦ τοῦ τομέα. Σ' αὐτὸ ὀφείλεται μερικὰ γιατί ἐπικρατοῦσε τέτοια σύγχυση καὶ παρουσιάζονταν τόσες ἀδυναμίες».

Πραγματικὰ ὑπῆρχε κίνδυνος αἰχμαλωσίας τῶν δυνάμεών μας στὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας, γιατί ἡ 9η ἐχθρική Μεραρχία θὰ ἔφθανε χωρὶς καμιά ἀντίσταση στὴν κύρια κορυφὴ τοῦ Γράμμου, ὑψοδείκτης 2520 καὶ θὰ ἔκλεινε τὸ δρόμο τῆς ὑποχώρησης μας μέσα στὴν Ἑλλάδα. Τὰ τμήματα τῆς 8ης Μεραρχίας μας ποὺ πρότεινα καὶ μεταφέρθηκαν στὴν Πόρτα Ὀσμάν, ἐπιβράδυναν τὴν προέλαση τοῦ ἀντιπάλου κι ἔδωσαν χρόνο σύμπτυξης τῶν τμημάτων μας ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ μετώπου μας. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἔβαλαν σὲ διάταξη στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας τὰ ἡττημένα τμήματά μας στὸ Βίτσι, δείχνει πὼς εἶχαν χάσει τὰ λογικά τους.

Τὰ τμήματα τῆς 8ης Μεραρχίας μας καὶ ὄσα τμήματα τῆς 9ης Μεραρχίας μας ἀναδιοργανώσαμε, πάλεψαν ἥρωικὰ στίς 28 καὶ 29 Αὐγούστου, γιὰ νὰ ἐπιβραδύνουν τὴν προέλαση ἀντιπάλων δυνάμεων πρὸς κύρια κορυφὴ τοῦ Γράμμου, μὲ σκοπὸ νὰ βοηθήσουν τὴ σύμπτυξη τῶν τμημάτων μας τοῦ κέντρου τοῦ μετώπου μας.

Μετὰ τὴν ὑπερφαλάγγισή μας ἀπὸ τὴν Πόρτα Ὀσμάν, δὲν ὑπῆρχε πιὰ καμιά δυνατότητα συνέχισης τῆς μάχης. Ἔτσι, περάσαμε στὴν Ἑλλάδα. Μὲ πραγματικὸ πόνο στὴν καρδιά πέρασα τὰ σύνορα μόλις νύχτωσε, στίς 30 τοῦ Αὐγούστου 1949, μαζί μὲ τὰ τελευταῖα τμήματά μας.

Τὰ περισσότερα τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, πάλεψαν ἥρωικὰ καὶ κατὰ τὴν τελευταία μάχη τοῦ Γράμμου. Τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἥρωισμοῦ, εἶναι οἱ μάχες ποὺ ἔδωσε ἓνα Τάγμα μισοαναπήρων μας. Αὐτὸ εἶχε διάταξη στίς Καρυές, κάτω ἀπὸ τὸ Σούφλικο στίς πηγές τοῦ Σαραντάπορου ποταμοῦ. Ἐπανελημμένα ἀνέτρεψε τὶς ἐπιθέσεις δυὸ Ταξιαρχιῶν τῆς 15ης ἀντίπαλης Μεραρχίας.

ΟΙ ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΗΤΤΑΣ ΜΑΣ

Στίς 31 Αὐγούστου τοῦ 1949, ἔγινε στὴν πόλη Κορυτσᾶ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ. Πῆραν μέρος: Νίκος Ζαχα-

ριάδης, Βασίλης Μπαρτζιώτας, Δημήτρης Βλαντάς, Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιος), Δημήτρης Παρτσαλίδης, Γιάννης Ίωαννίδης.

Εισηγητής ο Νίκος Ζαχαριάδης. Αὐτὸς στὰ γρήγορα φόρτωσε τὴν ἡττα στὴν τιτοϊκὴ προδοσία καὶ στὸν ἀμερικάνικο ἰμπεριαλισμὸ. Τὸ μόνον λάθος ποὺ ἀναγνώρισε ἦταν ἡ μὴ λύση τοῦ προβλήματος τῶν ἀπαραίτητων ἐφεδρειῶν, ἀλλὰ τὴν εὐθύνη τὴ φόρτωσε στὸν Μάρκο Βαφειάδη. Σημείωσε καὶ τὸν ἀνεπαρκῆ ἀνεφοδιασμὸ τῶν τμημάτων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Νότια Ἑλλάδα. Σὲ ὅλα τὰ παραπάνω ἐξαντλήθηκε ἡ εἰσήγηση τοῦ Ζαχαριάδη. Τὸ πιὸ καταπληκτικὸ εἶναι ἡ διαπίστωσή του πὼς κάναμε κανονικὴ προσωρινὴ ὑποχώρηση!!! ἜΑρα, δὲν ἡττηθήκαμε.

Μίλησα ἀμέσως μετὰ τὸν Ζαχαριάδη. Σὲ συντομία εἶπα: Ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ προσωρινὴ ὑποχώρηση, ἀλλὰ γιὰ τελικὴ στρατιωτικὴ ἡττα μας. Ἡ ἡττα μας εἶναι ἀποτέλεσμα δικῶν μας βασικῶν λαθῶν, τῆς ὀργάνωσης καὶ διεύθυνσης τοῦ ἔνοπλου ἀγῶνα. Ἄν παραδεχτοῦμε πὼς κάναμε μιὰ προσωρινὴ ὑποχώρηση, τότε αὐτὸ σημαίνει πὼς γρήγορα θὰ ξαναρχίσουμε ἔνοπλο ἀγῶνα. Μιὰ τέτοια ἄποψη θ' ἀποπροσανατολίσκει τὸ Κίνημά μας, μὲ πολὺ ἐπικίνδυνες συνέπειες. Ἐμεῖς ἡττηθήκαμε. Ἡ ἡττα μας δημιούργησε νέα κατάσταση. Μπαίνουμε σὲ νέα περίοδο σκληρῶν ἀγῶνων, μὲ πολιτικὲς μορφὲς πάλης. Ἡ διάρκεια αὐτῆς τῆς περιόδου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰκανότητά μας νὰ χαράξουμε νέα γραμμὴ καὶ ταχτικὴ, ἀπὸ τὰ μέτρα ποὺ θὰ πάρουμε γιὰ νὰ τὴν κάνουμε πράξη. Θὰ ἔχουμε ν' ἀντιμετωπίσουμε μεγάλες δυσκολίες, κυρίως γιὰτὶ εἶναι διαλυμένες ὀργανωτικὰ οἱ κομματικὲς ὀργανώσεις μας σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ζαχαριάδης μὲ διέκοπτε ὀργισμένος. Ὁ λ α τὰ ὑπόλοιπα μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου μοῦ ρίχτηκαν σὰν ἔνθερμοι ὑποστηρικτὲς τοῦ Ζαχαριάδη. Ἔτσι τέλειωσε ἐκείνη ἡ συνεδρίαση. Σ' αὐτὴ ἀποφάσισαν νὰ μὴν ἀναλάβω καμιὰ ὑπεύθυνη κομματικὴ δουλειά, ἐξαιτίας τῶν ἀπόψεών μου. Τὴ συνέχεια τῶν γεγονότων θὰ τὴν ἀναλύσουμε στὸν εἰδικὸ τόμο αὐτῆς τῆς σειρᾶς, ποὺ ἀφορᾷ τὰ χρόνια τῆς προσφυγῆς μας.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΗΤΤΑΣ ΤΟΥ ΔΣΕ

Σ' αυτό το μέρος θα παραθέσω απόψεις αντιπάλων του ΔΣΕ και ηγετών του τότε ΚΚΕ και της ηγεσίας του μετά το 1956. Μετά θα συνοψίσω τις δικές μου απόψεις για το ίδιο ζήτημα.

Ή βασική άποψη των πολιτικών και στρατιωτικών ηγετών και των ιστοριογράφων των αντιπάλων του ΔΣΕ, όλης της γραφτής και προφορικής προπαγάνδας τους, μπορεί να συνοψιστεί στ' ακόλουθα, για την ήττα μας κατά τον εμφύλιο πόλεμο:

Ή ήττα των «συμμοριτών» ήταν συνέπεια του ξενοδημιούργητου-ξενοκίνητου - ξενόδουλου - άντεθνικού και ληστρικού χαρακτήρα τους. Σύμφωνα με τις απόψεις όλων των παραπάνω, στα 1945-1949 δέν έγινε στην Ελλάδα μια κοινωνική επανάσταση, αλλά ένας ξενόδουλος συμμοριτοπόλεμος. Με βασική επιδίωξη να παραδώσει στους σλάβους την Ελλάδα από τον Όλυμπο και πάνω, να δημιουργηθεί ένα σλάβικο συμμορίτικο προτεκτοράτο από τον Όλυμπο και κάτω.

Με διάφορες παραλλαγές αυτή η χοντροκομμένη και ανόητη συκοφαντία επαναλαμβάνεται από το 1945 και δώθε. Τώρα, κάθε κάτοικος αυτού του τόπου ξέρει πολύ καλά, ότι οί «σωτήρες» της Ελλάδας κατά τον εμφύλιο πόλεμο την μετέτρεψαν σε ξέφραγο χωράφι για τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό, την υποδούλωσαν στο ξένο κεφάλαιο. Ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός απειλεί τώρα τον έδαφικό άκρωτηριασμό της Ελλάδας, βοηθώντας την τουρκική έπεκτατική πολιτική.

Χρειάστηκαν τριάντα χρόνια για να όμολογήσει δημόσια ένας από τους πολιτικούς ηγέτες του κατεστημένου, ό κύριος Εύαγγελος Άβέρωφ, ότι δέν έπρόκειτο για συμμοριτοπόλεμο, αλλά για «ϊδεολογικό πόλεμο» (από το λόγο του στα έγκαίνια του Πολεμικού Μουσείου, έφημερίδα «Τό Βήμα», 19-7-1975). Αυτό όμως σημαίνει πλήρη ιδεολογική χρεοκοπία, σε ό,τι αφορά την ιστορία του εμφυλίου πολέμου και γενικά της κοινωνικής πάλης στην Ελλάδα.

Ο ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ἄς δοῦμε, σὲ συντομία, τί γράφει ὁ Θεοφύλακτος Παπακωνσταντίνου, ποῦ κάπου πενήντα χρόνια κάνει ἕνα donkixotiko πόλεμο κατατρόπωσης τοῦ μαρξισμοῦ. Ἐδῶ θὰ παραθέσω τὴν οὐσία τοῦ βιβλίου του «Ἀνατομία τῆς ἐπανάστασης», ἔκδοση 1952, ἀλλὰ μόνο σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο τοῦ 1945-1949.

— Ὁ Παπακωνσταντίνου προσπαθεῖ νὰ δώσει «ἐπιστημονικὸ» ἱστορικὸ βᾶθρο τῆς ἀγοραίας σκοταδιστικῆς προπαγάνδας ποῦ ἔγραφε στὰ χρόνια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Γιὰ ν' ἀποδείξει τὴν ἱστορικὴ εὐσυνειδησία του, παραθέτει μιὰ βιβλιογραφία ὀχτῶ σελίδων, γιὰ νὰ γράψει μιὰ μπροσούρα 233 σελίδες κείμενο!

Γιὰ τὸν κύριο Θεοφύλακτο Παπακωνσταντίνου, στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρξε ἀπὸ τὸ 1941 ὡς τὸ 1949 ἐπαναστατικὴ πάλη ἑκατομμυρίων ἐργαζομένων ἀνθρώπων γιὰ μιὰ ριζικὴ κοινωνικὴ ἀλλαγὴ, ἀλλὰ τρεῖς «γύροι τοῦ ΚΚΕ» γιὰ νὰ ὑποταχθεῖ ἡ Ἑλλάδα στοὺς σλάβους. Κατ' αὐτὸν τὸν ἱππότη τῆς «ἐθνικοφροσύνης» δὲν ἐπρόκειτο γιὰ κοινωνικὴ ἐπανάσταση ἀλλὰ γιὰ συμμοριτοπόλεμο. Παραθέτω μερικὲς περικοπές, ποῦ ἀφοροῦν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο:

«Ὁ Ζαχαριάδης ἐπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν ἐντολὴ καὶ τὴν ἀπόφαση νὰ προπαρασκευάσῃ μεθοδικὰ νέα ἐπανάσταση, γιὰ τὴν ἐνταξὴ τῆς χώρας στὸ σιδερένιο παραπέτασμα» (σελίδα 187).

Ἵσως ὁ κόσμος ξέρει ὅτι ὁ Ζαχαριάδης ἐπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ Νταχάου, ὄχι διὰ μέσου τῆς Μόσχας, ἀλλὰ διὰ μέσου τῆς Γαλλίας μὲ ἀγγλικὸ ἀεροπλάνο.

«Φυσικά, ἡ βοήθεια αὐτὴ δὲν θὰ δίδονταν χωρὶς ἀνταλλάγματα, ἰδιαίτερα πρὸς ὄφελος τῆς Γιουγκοσλαβίας, ποῦ γιὰ λόγους δύναμης καὶ γοήτρου ἦταν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἡγεμόνας τῶν βαλκανικῶν «λαϊκῶν δημοκρατιῶν». Καὶ τὸ ἀντάλλαγμα ἐπρόκειτο νὰ εἶναι «ἡ ἐκχώρηση τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας...» (στὸ ἴδιο, σελ. 190).

«Δυόμιση περίπου χρόνια κατόπιν, ἡ Ἑλλάδα ἀνέπνεε ἐλεύθερα ἀπὸ τὸ συμμοριτικὸ ἐφιάλτη, ἐνῶ τὰ ὑπολείμματα τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ ποῦ φιλοδοξοῦσε νὰ τὴν ἐντάξῃ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου στὴν αὐτοκρατορία τῆς στέππας, συντριμμένα στρατιωτικά, κατέφευγαν μέσα σὲ πλήρη σύγχυση καὶ ἀποδιοργάνωση στὶς βόρειες λαϊκὲς δημοκρατίες, μὲ τοὺς πρίγκιπες τοῦ ΚΚΕ ἐπικεφαλῆς. Ἡ τρίτη κομμουνιστικὴ ἐπανάσταση γιὰ τὴν καθυπόταξή αὐτῆς τῆς νευραλγικῆς γωνιάς τῆς Εὐρώπης — ποῦ θὰ προωθοῦσε τὸ σιδερένιο παραπέτασμα ὡς τίς πολυπόθητες ἀχτὲς τῆς θερμῆς θάλασσας — ἀποτύχαινε καὶ αὐτῇ» (στὸ ἴδιο, σελ. 221).

Κατὰ τὸν Παπακωνσταντίνου, τέσσερες εἶναι οἱ βασικὲς αἰτίες ποῦ προ-

κάλεσαν τὴν ἡττα τοῦ συμμοριτικοῦ καὶ τὴ νίκη τοῦ ἀντίπαλου στρατοπέδου:

«Τὸ πρῶτο εἶναι ἡ ἀπόφαση τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν νὰ βοηθήσουν τὴν Ἑλλάδα ὑλικά, γιὰ ν' ἀντιμετώπιση τὴν ὀργανωμένη ἀπὸ τὴν σταλινικὴ αὐτοκρατορία ἔνοπλη ἀπειλὴ κατὰ τῆς ἐλευθερίας της» (στοῦ ἴδιο, σελ. 228).

«Τὸ δεῦτερο βασικὸ γεγονός, ποὺ ἐξασφάλισε τὴν νίκη στὴν ἐθνικὴ παράταξη, εἶναι ἡ ἔστω βραδεῖα προσαρμογὴ τῆς πολιτείας (σὰν κυβερνητικῆς, νομοθετικῆς κι ἐχτελεστικῆς ἐξουσίας) στὶς ἀνάγκες τοῦ πολέμου, ποὺ τῆς ἐπιβάλλονταν ἀπὸ τὰ ἔξω» (στοῦ ἴδιο, σελ. 229).

«Τὸ τρίτο βασικὸ γεγονός ποὺ ἐξασφάλισε τὴν νίκη στὴν ἐθνικὴ παράταξη, εἶναι οἱ θεμελιώδεις ἀλλὰ σταδιακὲς πρόοδοι ποὺ σημειώθηκαν στὸν τομέα τῆς καθαρῆς στρατιωτικῆς ἀντιμετώπισης τῆς ἐπανάστασης, ποὺ ἦταν ταυτόχρονα ὁ πιὸ δύσκολος, ἀλλὰ καὶ ὁ πιὸ ἀποφασιστικὸς. Ἐδῶ ἔγινε πραγματικὴ κοσμογονία» (στοῦ ἴδιο, σελ. 230).

«Τὸ τέταρτο ἀνατρεπτικὸ γεγονός τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων, ὑπῆρξε ἡ κατὰ τὸν Ἰούλη τοῦ 1949 ἀπόφαση τῆς Γιουγκοσλαβίας ὅπως σφραγίσῃ τὰ σύνορά της πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ διακόψῃ τὴν παροχὴ ὁποιασδήποτε βοήθειας πρὸς τὸ συμμοριτισμό» (στοῦ ἴδιο, σελ. 234).

«Ἡ κομμουνιστικὴ ἐπανάσταση σὲ καμιά φάση της δὲν κατώρθωσε νὰ προσλάβῃ τὸ χαραχτήρα πραγματικῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης. Ἄρχισε, ἀναπτύχθηκε καὶ συντρίφθηκε σὰν μιὰ ληστρικοαιρετικὴ ἐπιχείρηση ποὺ πραχτόρευε ξένα συμφέροντα καὶ ποὺ ἀπότυχε νὰ συγκινήσῃ τὰ μεγάλα στρώματα τοῦ λαοῦ ὑπὲρ τῶν σκοπῶν της» (στοῦ ἴδιο, σελ. 237).

«Ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες τῆς ἔκρηξής του, ὁ ἀνταρτοπόλεμος ἐκδηλώθηκε σὰν ἓνα ληστρικὸ χωρὶς ἀρχὲς κίνημα, ποὺ ἦταν ἀδύνατο νὰ συγκρατηθῇ ἀπὸ τοὺς ὀργανωτὲς του στὰ ὄρια τῆς σκόπιμης βίας» (στοῦ ἴδιο, σελ. 238).

«γεγονὸς ἀποφασιστικῆς σημασίας, ποὺ ἀπομόνωσε ὀλοκληρωτικὰ τὸ ΚΚΕ καὶ τὴν ἀνταρσία καὶ ἀποκάλυψε στὰ μάτια ὀλόκληρου τοῦ ἔθνους τὸν προδοτικὸ καὶ καθαρὰ πραχτορειακὸ ρόλο τους, ὑπῆρξε ἡ ἀπόφαση τῆς διαβόητης 5ης ὀλομέλειας (30 Γενάρη 1949) ἐπὶ τοῦ «μακεδονικοῦ», ποὺ ὑπόσχονταν στοὺς σλαβόφωνους τῆς Μακεδονίας...» (στοῦ ἴδιο, σελ. 239).

«Αὐτοὶ εἶναι οἱ κύριοι λόγοι στοὺς ὁποίους ὀφείλεται συσσωρευτικὰ ἡ ἀνατροπὴ τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων καὶ ἡ τελικὴ συντριβὴ τῆς ἀνταρσίας» (στοῦ ἴδιο, σελ. 240).

Καὶ καταλήγει γιὰ τὸν ἐπινοημένο «τρίτο γύρο». Αὐτὸς «ἦταν μιὰ ἔνοπλη καὶ μακριὰ ἀπόπειρα ἑνὸς μικροῦ τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας — ὀργανωμένου σὰν μονάδα κρούσης τῆς παγκόσμιας ἐπανάστασης — ὅπως δεσπόση πάνω στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν τροκοκρατικὴ βία γιὰ λογαριασμό καὶ πρὸς ἐξυπηρέτηση τῶν κοσμοκρατορικῶν ὀνειρῶν τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας. Δὲν ἦταν σύγκρουση μεταξὺ ἀριστερᾶς καὶ δεξιᾶς, καταπιεζομένων καὶ κα-

ταπειστών, προοδευτικών και αντιδραστικών, αντιφασιστών και φασιστών, φτωχών και πλουσίων. Δεν ήταν μία λαϊκή επανάσταση, είτε μία αγροτική εξέγερση είτε μία εργατική ανταρσία. Όλες ανεξαιρέτα οι κοινωνικές τάξεις τάχτηκαν ενάντια του και πέτυχαν το στραγγαλισμό του» (στο ίδιο, σελ. 241).

Ἐλπίζω ὅτι οἱ ἀναγνώστες θὰ μοῦ συγχωρήσουν τὴν παράθεση τόσο πολλῶν ἀποσπασμάτων, ἀπὸ τὸ βιβλίο ἑνὸς σκοταδιστῆ, ποῦ κάποτε πέρασε γιὰ λίγο ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα, σὰν μέλος τῆς Κομμουνιστικῆς Νεολαίας. Τ' ἀποσπάσματα ποῦ παρέθεσα, δείχνουν πολὺ καθαρὰ πῶς ἔκανε ὁ Παπακωσταντίνου τὴν ἀνατομία τῆς ἐπανάστασης καὶ ἰδιαίτερα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου 1945-1949. Αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ χειρότερο παράδειγμα ὅλης τῆς ἀντίπαλης ἱστοριογραφίας τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄπ' ὅλη τὴν ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἱστοριογραφία γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, θὰ παραθέσω, συνοπτικά, τὰ συμπεράσματα τοῦ ὑποστρατήγου Δημήτρη Ζαφειρόπουλου, ὅπως ὁ ἴδιος τὰ συνοψίζει στὸ βιβλίο του «ὁ ἀντισυμμοριακὸς ἀγὼνας 1945-1949» στὶς σελίδες 657 ὡς 660. Ποιὲς εἶναι, κατὰ τὸν Ζαφειρόπουλο, οἱ βασικὲς αἰτίες τῆς ἥττας τοῦ ΔΣΕ;

«Ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ, ψυχολογικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ μετώπου, Βρετανικὴ καὶ Ἀμερικάνικη βοήθεια». «Τὸ ρήγμα Τίτο - Κομμινφόρμ». «Ἡ διεθνὴς κατανόηση». «Ἡ ἔλλειψη λαϊκοῦ ἐρείσματος». «Ἐπὶ τοῦ στρατιωτικοῦ μετώπου, ἡ Ἀρχιστρατηγία τοῦ Ἀλέξανδρου Παπάγου». «Ἡ μερικὴ ἐγκατάλειψη τῆς ἀντάρτικης ταχτικῆς». «Στὴ νέα ταχτικὴ τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων».

Ὁ Ζαφειρόπουλος γράφει τὰ παραπάνω, διότι δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβει ὅτι τὸ ΚΚΕ ἠττήθηκε ἀπὸ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946, μὲ τὴ συντριβὴ τῶν μεγάλων δυνάμεων ποῦ εἶχε μέσα στὶς στρατιωτικὲς μονάδες τῆς κυβέρνησης τῆς Ἀθήνας, χωρὶς αὐτὲς οἱ δυνάμεις νὰ δώσουν μάχη. Δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβει ὅτι μετὰ τὸν Ἰούνη 1946, ἦταν ἀδύνατο νὰ καταλάβει τὴν ἐξουσία ὁ ΔΣΕ. Δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβει ὅτι ὁ ΔΣΕ ἔχασε, ἀπὸ ἀνικανότητα τῆς ἡγεσίας, τὸν Ἰούλη τοῦ 1947, τὴ δυνατότητα γιὰ ἓνα ἐντιμο συμβιβασμὸ γιὰ σταμάτημα τοῦ ἐνοπλοῦ ἀγώνα. Δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβει ὅτι στὶς 23-6-1948, ὁ ΔΣΕ ἔχασε τὴ δυνατότητα γιὰ ἓνα κάπως ὑποφερτὸ συμβιβασμὸ γιὰ σταμάτημα τοῦ ἐνοπλοῦ ἀγώνα, ἐξαιτίας τυχοδιωκτισμοῦ τῶν Ζαχαριάδη - Βαφειάδη - Μπαρτζιώτα. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, δὲν ὑπῆρχε πιά καμιὰ δυνατότητα οὔτε γιὰ ἓνα συμφοριασμένον συμβιβασμὸ.

Ἄρα, ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἥττα τοῦ ΔΣΕ, δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ ὅσα πρὸ πάντων ἔκθεσε ὁ Ζαφειρόπουλος. Βέβαια, ἀν δὲν θὰ ὑπῆρχε ἡ ἀγγλικὴ καὶ ἡ ἀμερικάνικη βοήθεια πρὸς τὴν κυβέρνησι τῆς Ἀθήνας, αὐτὴ ἡ κυβέρνησι

δὲν θὰ τολμοῦσε ν' ἀρχίσει μονόπλευρο ἐμφύλιο πόλεμο, θὰ πάθαινε τὸ καθεστῶς πὺ ἐκπροσωποῦσε ἦττα. Μ' αὐτὸ εἶναι ἓνα ἄλλο ζήτημα. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν ἦττα τοῦ ΔΣΕ.

Η ΕΠΙΣΗΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἐδῶ πρόκειται γιὰ κομμάτια πὺ δημοσίευσε ἡ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα «Ἀκρόπολη» ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἱστορία τοῦ στρατοῦ πὺ γράφεται μ' ἐντολὴ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, ἀπὸ τὸν τόμο πὺ ἔχει τὸν τίτλο «Τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ ἀντισυμμοριακοῦ ἀγῶνος, 1946». Γιὰ νὰ καταλάβουν οἱ ἀναγνῶστες τὶς περικοπὲς πὺ θ' ἀντιγράψω, τὶς μετέφρασα στὴ δημοτικὴ γλῶσσα. Οἱ περικοπὲς πὺ θὰ παραθέσω, ἐπιβεβαιώνουν ἔμμεσα τὸ συμπέρασμά μου ὅτι, μποροῦσαμε νὰ καταλάβουμε τὴν ἐξουσία στὰ τέλη τοῦ Μάη - ἀρχὲς Ἰούνη 1946, μὲ τὶς μεραρχίες πὺ εἶχε ὀργανώσει ἡ ἀντίπαλη πολιτικοστρατιωτικὴ ἡγεσία, μετὰ τὴν σύλληψη 300-400 ἀξιωματικῶν—ὄπαξιωματικῶν καὶ ἀντρῶν τῆς στρατιωτικῆς ἀστυνομίας ἀπὸ κάθε μεραρχία, συνδυάζοντας καὶ συντονίζοντας αὐτὴ τὴ στρατιωτικὴ ἐξέγερση μὲ μιὰ γενικότερη πολιτικοστρατιωτικὴ ἐξέγερση σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ πρόκειται κυρίως γιὰ τὶς 4 ἀντίπαλες μεραρχίες (2η, 8η, 9η, 15η), πὺ εἶχαν διάταξη στὸν κεντρικὸ κορμὸ τῆς χώρας καὶ κυρίως στὴ Θεσσαλία - Δυτικὴ Μακεδονία. Νὰ μερικὲς περικοπὲς, πὺ δείχνουν τὴν κατάσταση τῶν παραπάνω μεραρχιῶν, ἀλλὰ ὄχι στὶς πραγματικὲς διαστάσεις τῆς. Ξανὰ σημειῶνω ὅτι ἡ ἀντίπαλη πολιτικοστρατιωτικὴ ἡγεσία διέθετε ἀκόμα, ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Μακεδονία ὡς τὸν Ἔβρο, δυὸ μεραρχίες, τὴ 10η καὶ 7η πὺ κι αὐτὲς βρισκόνταν σὲ παρόμοια κατάσταση.

«Ἡ τότε κατάσταση τοῦ στρατεύματος ἰδιαίτερα στὶς μονάδες Θεσσαλίας καὶ Δυτικῆς Μακεδονίας, ἦταν θλιβερή. Στὴν τέτοια κατάσταση εἶχε συντελέσει ἡ ἀπὸ ἀνάγκη βιαστικὴ κατάταξη τῶν ὀπλιτῶν χωρὶς ἐπιλογή, καὶ γιὰτὶ κανένα συστηματικὸ μέτρο πρόβλεψης κι ἐπαγρύπνησης δὲν πάρθηκε ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους. Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ μεγέθους τῆς κομμουνιστικῆς συνωμοτικῆς ὀργάνωσης στὶς μονάδες τοῦ στρατεύματος, ἐγίνε ἀπὸ τυχαῖο περιστατικόν». Τὸ «τυχαῖο περιστατικόν» ἦταν ἓνα γράμμα κομμουνιστῆ φαντάρου, πὺ τὸ ἐπίασε ἡ Ἀσφάλεια.

«Ὁ ἀντιστράτηγος Σπύρος Γεωργούλης, πὺ κείνη τὴν ἐποχὴ ἀνέλαβε τὴ διοίκηση τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἔκρινε ὅτι σὲ ὀλόκληρη τὴ Θεσσαλία καὶ Δυτικὴ Μακεδονία δὲν μποροῦσε νὰ ἔχει ἐμπιστοσύνη σὲ μεγάλο ἀριθμὸ στρατιωτῶν. Αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ κατανοηθεῖ καὶ νὰ ἐχτιμηθεῖ ἡ θλιβερὴ κατάσταση πὺ ἐπικρατοῦσε στὸ στράτευμα. Οἱ πιθανότητες ἐπιτυχίας ἐνὸς κομμουνιστικοῦ πραξικοπήματος μέσα στὸ στράτευμα, κατὰ τὸν

Ἰούνη 1946, παρουσιάζονταν σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀϋξημένες, ὥστε τὸ ΚΚΕ ἀποφάσισε νὰ τὸ ἀποτολμήσει».

«Ἀπὸ κομμουνιστικῆς πλευρᾶς, ἡ ἐπιλογή τῶν παραπάνω μονάδων, ἦταν σχετικὴ μὲ τὶς συνθήκες ποὺ ὑπῆρχαν στὶς πόλεις καὶ στὶς περιοχὲς ποὺ βρισκόνταν αὐτὲς οἱ μονάδες. Ὅλες οἱ ἐνδείξεις, συνθήκες καὶ προϋποθέσεις, ἰδιαίτερα στὰ Τρίκαλα ἐξασφάλιζαν τὴν ἐπιτυχία τῆς συνωμοτικῆς ὀργάνωσης κι' ἐκδήλωσης τῆς στάσης». Τὸ κομμουνιστικὸ κίνημα «θὰ ξαπλώνονταν ἀμέσως σὲ ὅλο τὸ στράτευμα καὶ σὲ ὅλη τὴ χώρα» (ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴ ἔφημερίδα «Ἀκρόπολις», 18-4-1978).

Παρ' ὅλο ποὺ οἱ παραπάνω περικοπὲς εἶναι ἀρκετὰ ἀποκαλυπτικὲς, πρέπει νὰ παρατηρήσουμε τὰ παρακάτω:

Οἱ συγγραφεῖς τῆς ἐπίσημης ἱστορίας τοῦ στρατοῦ γιὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, καταφάνερα προσπάθησαν νὰ μειώσουν τὶς δυνάμεις τοῦ ΚΚΕ μέσα στὸν τότε στρατό τους. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὰ λίγα ἀριθμητικὰ στοιχεῖα ποὺ δίνουν γιὰ συλλήψεις, ἀφοπλισμὸ καὶ παραπομπὴ στὰ στρατοδικεῖα.

Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ βιαστικὴ καὶ χωρὶς ἔλεγχου ἐπιστράτευση, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ στρατολογηθοῦν πολλοὶ κομμουνιστὲς στὸν ὑπὸ συγκρότηση κυβερνητικὸ στρατό. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἂν θὰ στρατολογοῦσαν μόνον ὀπαδοὺς τῶν ἀστικῶν κομμάτων, δὲν θὰ ἦταν δυνατὴ ἡ συγκρότηση μεραρχιῶν, ἐξαιτίας τῆς γιγάντιας ὀργάνωσης κι ἐπιρροῆς τοῦ ἑαμικοῦ Κινήματος Ἐθνικῆς Ἀντίστασης κατὰ τὴν κατοχὴ. Τὶς λίγες δυνάμεις ποὺ διέθετε συνολικὰ ὅλος ὁ ἀστικὸς πολιτικὸς κόσμος μετὰ τὴ Βάρκιζα, τὶς εἶχαν τοποθετήσει στὶς ὑπηρεσίες Ἀσφάλειας, στὸ στρατὸ - ναυτικὸ - ἀεροπορία σὰν στρατιωτικὴ ἀστυνομία καὶ σὰν ὑπαξιωματικὸς κι ἀξιωματικὸς, στὴ στελέχωση τοῦ πολιτικοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῶν ὀργανισμῶν νομικῶν προσώπων, κ.λπ. Οἱ πῖθ ἠλικιωμένοι δεξιοὶ πολῖτες, εἶχαν ὀργανωθεῖ στὶς λεγόμενες παρακρατικὲς στρατιωτικὲς ὀμάδες. Ἄρα, δὲν εἶχε ἀνθρώπους ἢ συνολικὴ ἀντίπαλη παράταξη, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ μεραρχίες. Νὰ γιατί στρατολογήθηκαν μέλη καὶ ὀπαδοὶ τοῦ ΚΚΕ καὶ τῶν ἄλλων ἑαμικῶν κομμάτων καὶ ὀργάνώσεων. Ἡ ἀντίπαλη πολιτικοστρατιωτικὴ ἡγεσία ὑπολόγιζε ὅτι, μὲ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς βαρειᾶς κι ἀδικαιολόγητης ἤττας τοῦ ἑαμικοῦ Κινήματος Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, τελικὰ θὰ ὑπότασσε τὴ δύναμη αὐτοῦ τοῦ Κινήματος. Βέβαια, αὐτὸ δὲν τὸ πέτυχε ὡς τὸν Ἰούνη τοῦ 1946. Μὴ ἀπὸ τὶς ἀποδείξεις τῆς ὀρθότητος αὐτῆς τῆς διαπίστωσής μου, ἦταν ἡ τεράστια δύναμη τῆς κομμουνιστικῆς ὀργάνωσης μέσα στὶς ἀντίπαλες ἔνοπλες δυνάμεις, ὡς τὰ μέσα τοῦ Ἰούνη 1946.

Εἶναι παραμῦθι ὅτι ἀπὸ γράμμα κάποιου κομμουνιστῆ φαντάρου, ἀνακαλύφθηκε «κομμουνιστικὴ συνωμοσία» στὸ στράτευμα. Οἱ ὑπηρεσίες Ἀσφάλειας ἤξεραν ποιοὶ ἦταν ἀριστεροὶ φαντάροι. Ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς, αὐτὲς συγκέντρωναν στοιχεῖα. Ἀπὸ τὸν Ὀχτώβρη ὡς τὸ Δεκέμβρη

του 1944, όλοι οί έαμίτες βγήκαν από την παρανομία τής κατοχής κι έτσι αποσυμπλήρωσε ή 'Ασφάλεια τὰ στοιχεΐα της. Μά και άν δέν θά ύπήρχαν όλα αυτὰ τὰ στοιχεΐα, ύπήρχε τὸ σίγουρο κριτήριο γιὰ τὸν αντίπαλο. «Κάθε μὴ δικός μας, εΐναι έχθρός». Τὸ ποιοὶ ἦταν δικοὶ τους τὸ ἤξεραν πολὺ καλά.

Γιατὶ χτύπησε ή αντίπαλη πολιτικοστρατιωτικὴ ἡγεσία τὴν κομμουνιστικὴ ὀργάνωση στὸ στράτευμα, τὸν 'Ιούνη 1946; Μιὰ πού μετὰ τὸ χτύπημα στὸ κεφαλοχώρι Λιτόχωρο, στὶς 31-3-1946, ἄρχισε σποραδικὸς ἀνταρτοπόλεμος, γιὰ τὸν αντίπαλο ύπήρχε κίνδυνος ἐξέγερσης μέσα στὶς ἔνοπλες δυνάμεις του, εἴτε τὸ λιγότερο νὰ περάσουν στρατιωτικὰ τμήματά του στὰ βουνὰ καὶ νὰ ἐνωθοῦν με τὶς ἀνταρτοομάδες. Γι' αὐτὸ ἀποφάσισε νὰ χτυπήσει. 'Η ἡμερομηνία τοῦ χτυπήματος, δέν ἔχει καμιὰ σημασία. Μετέπειτα, αὐτὴ ή ἡμερομηνία συνδέθηκε με τὴν ἐπινοημένη ἀποκάλυψη «κομμουνιστικῆς συνωμοσίας στὸ στράτευμα».

Πῶς κατάφερε μιὰ ἐλάχιστη δύναμη τής στρατιωτικῆς ἀστυνομίας, νὰ συντρίψει μιὰ τόσο μεγάλη ἔνοπλη κομμουνιστικὴ ὀργάνωση; 'Η ἀνεκδιήγητη ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἦταν ἐνάντια σὲ ὀποιαδήποτε πολιτικοστρατιωτικὴ ἐξέγερση. 'Αφῆσε ἀπροσανατόλιστες τὶς δυνάμεις τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος μέσα στὶς ἀντίπαλες ἔνοπλες δυνάμεις. Δέν εἶχαν δοθεὶ ὀδηγίες γιὰ διαρκὴ ἐπαγρύπνηση καὶ ἀντίσταση, σὲ σίγουρο αἰφνιδιαστικὸ χτύπημα τοῦ ἀντιπάλου. 'Ετσι, ή στρατιωτικὴ ἀστυνομία ἔπιασε τὰ μέλη τής κομμουνιστικῆς ὀργάνωσης σὰν τὶς κότες πού κοιμοῦνται στὸ κοτέτσι.

'Αρα, ἐκεῖνο πού ἔφαγε καὶ τὴν κομμουνιστικὴ ὀργάνωση στὸ στράτευμα, ἦταν τὸ τυχοδιωκτικὸ παιχνίδι τής ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ γιὰ «ὀμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη» καὶ, ταυτόχρονα, σποραδικὸς ἔνοπλος ἀγώνας «σὰν πρόσθετο δυναμικὸ μέσο πίεσης πρὸς ὀμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη». Τὸ πρῶτο βασικὸ στοιχεῖο τής πολιτικῆς γραμμῆς ἦταν χ υ δ α ἴ ο ς δ ε ξ ι ὀ ς ὀ π ο ρ τ ο υ ν ι σ μ ὀ ς. Τὸ δεῦτερο βασικὸ στοιχεῖο αὐτῆς τής γραμμῆς ἦταν τ υ χ ο δ ι ω κ τ ι σ μ ὀ ς.

'Η ἀνάξια τότε ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ, δέν εἶχε τὴν τόλμη νὰ ἐφαρμόσει τὴ γραμμὴ τής συνθηκολόγησης, πού ἐκφράζονταν με τὴ βασικὴ ἐπιδίωξή της γιὰ «ὀμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη». Πολὺ περισσότερο δέν εἶχε καμιὰ διάθεση γιὰ ἔνοπλη ἀναμέτρηση με τὸν αντίπαλο, καὶ ὅμως τυχοδιωκτικὰ ἔπαιζε με σποραδικὸ ἀνταρτοπόλεμο «σὰν πρόσθετο δυναμικὸ μέσο πίεσης πρὸς ὀμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη». Αὐτὴ ή δεξιὰ ὀππορτουμιστικὴ καὶ ταυτόχρονα τυχοδιωκτικὴ γραμμὴ, κατέληξε σὲ τραγωδία.

'Ολόκληρη ή Κεντρικὴ 'Επιτροπὴ τοῦ ΚΚΕ χρεοκόπησε γι' ἄλλη μιὰ φορά, καὶ τὸ μόνο πού τής ἄξιζε ἦταν ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα, μιὰ πού τὰ μέλη της δέν εἶχαν τὸν πολιτικὸ ἀνδρισμὸ ν' αὐτοκτονήσουν. Αὐτὸ ἀφορᾷ κι ἐμένα, γιατί στὰ 1946 ἦμουν μέλος τής ΚΕ τοῦ ΚΚΕ.

Καμιὰ κομμουνιστικὴ συνωμοσία γιὰ πραξικόπημα, δέν ἀνακαλύφθηκε

τὸν Ἰούνη τοῦ 1946. Οἱ συγγραφεῖς τῆς ἱστορίας στρατοῦ, δὲν μπόρεσαν νὰ παραθέσουν ἔστω ἓνα συμφοριασμένο πραγματικό ἀποδειχτικό στοιχείο. Ἡ ὑπαρξὴ κομμουνιστικῆς ὀργάνωσης στὸ στράτευμα δὲν ἀποτελεῖ ἀποδειχτικό στοιχείο γιὰ κομμουνιστικό πραξικόπημα ποὺ πρόλαβε ὁ ἀντίπαλος. Τὸ ἀνάγνωσμα τῆς («Ἀκρόπολης») ποὺ συνοδεύει κι ἐξηγεῖ τὴν ἐπίσημη ἱστορία τοῦ στρατοῦ προσπαθεῖ ν' ἀντλήσει στοιχεῖα ἀπὸ τὰ βιβλία τῶν Γιώργη Βοντίτσιου (Γούσιας) καὶ Γιώργη Μπλάνα (Κίσαβος). Ὁ Γούσιας δὲν δίνει κανένα στοιχείο γιὰ προετοιμασία κομμουνιστικοῦ στρατιωτικοῦ πραξικοπήματος. Ὁ Μπλάνας εἶχε τὴν τόλμη νὰ κατασκευάσει τριάντα χρόνια μετὰ τὸ 1946 ἓνα σχέδιο κατάληψης τῆς ἐξουσίας στὴ Θεσσαλία. Μὰ δὲν μᾶς ἐξήγησε π ὧ ς καὶ γ ι α τ ῖ, λίγοι ἄντρες τῆς στρατιωτικῆς ἀστυνομίας ἔπιασαν σὰν τὶς κότες τὰ μέλη μιᾶς πραγματικῆς μεγάλης ὀργάνωσης μέσα στὶς ἔνοπλες δυνάμεις τοῦ ἀντιπάλου στὴ Θεσσαλία. Ἔραγε, τὸ στρατηγικὸ σχέδιο τοῦ Μπλάνα πρόβλεπε νὰ μὴν ξυπνάει κανεὶς τὴ νύχτα τὰ μέλη αὐτῆς τῆς ὀργάνωσης; Καὶ πῶς συμβίβασε ὁ Μπλάνας τὸ ἐπινοημένο δικό του στρατηγικὸ σχέδιο, μὲ τὴ διαπίστωσή του ὅτι, «Ἡ ΚΕ τοῦ κόμματος δὲν εἶχε μελετήσει σοβαρὰ τὸ ὄλο ζήτημα τῆς δράσης. Δὲν εἶχε ξεκαθαρισμένο στὸ μυαλό της τί ἔπρεπε πρῶτα νὰ κάνουμε καὶ τί δεύτερο». Φαίνεται ὅτι μόνο ὁ Μπλάνας ἀποτελοῦσε φωτεινὴ ἐξαίρεση, καὶ ἤξερε τί ἔπρεπε νὰ κάνει πρῶτο καὶ τί δεύτερο.

Ἡ ἴδια ἢ («Ἀκρόπολις») διερωτᾶται στὸ φύλλο της τῆς 4-5-1978: «Μιὰ ἀπορία συνέχει τοὺς ἀριστεροὺς — ἀλλὰ ὄχι μόνο αὐτοὺς — ἐπὶ τριάντα χρόνια ἀφ' ὅτου ἔληξε ὁ ἀνταρτοπόλεμος. Γιατί τὸ 1946, ὅταν τὸ κράτος ἀνοργάνωτο καὶ ἀφοπλισμένο ἦταν τόσο τρωτό, ἢ παράταξη τοῦ ΚΚΕ δὲν κινήθηκε ὄλο τὸ δυναμικὸ της; Γιατί δὲν ἔκανε γενικὸ προσκλητήριο τῶν ἀνθρώπων της στὰ βουνὰ γιὰ νὰ ἐξαπολύσει μαζικὴ καὶ ἀποφασιστικὴ ἐπίθεσή της; Οἱ ἀρχικοὶ ὑπολογισμοὶ ἐκείνων ποὺ δὲν ἤξεραν τοὺς σκοποὺς τῆς ἡγεσίας, ἀνέβαζαν σὲ 50.000 - 60.000 τὸν ἀριθμὸ τῶν μαχητῶν ποὺ μπορούσαν νὰ ἐπανδρώσουν τὸ ἀντάρτικο». «Τὸ ἴδιο τὸ ΓΕΣ, ἐξάλλου, εἶδαμε πῶς ὀλόκληρη ἐκείνη τὴν ἀγωνιώδη χρονιά (δηλαδὴ τὸ 1946) ὑπολογίζει ὅτι μόλις 2.500 ἄνδρες καὶ γυναῖκες, εἴτε βιαίως εἴτε ἐθελοντικῶς βγήκαν «στὸ κλαρί». Καὶ γιὰ νὰ λύσει τὴν ἀπορία της ἢ («Ἀκρόπολις») κατέφυγε στὸν Γούσια. Αὐτὸς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Ζαχαριάδης ὄλα τὰ ἔφτιασε σωστά, ἀλλὰ μᾶς ἔφαγε ὁ Βαφειάδης. Α ὕ τ ὸ ε ἶ ν α ἰ π λ α σ τ ο γ ρ ᾶ φ η σ η τ ῆ ς ἱ σ τ ο ρ ῖ α ς, γιὰ νὰ μπορεῖ ν' ἀντλεῖ κάποια ὑπόσταση κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τοῦ πεθαμένου πρὸ πολλοῦ Ζαχαριάδη. Σωστά διαπιστώνει ὁ συντάχτης τῆς «Ἀκρόπολης» στὸ παραπάνω φύλλο της: «Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι οἱ ἀντάρτες ἔχασαν ἴσως τὴν εὐκαιρία τὸ 1946», ἀλλὰ μόνο ἂν ἀφαιρέσουμε τὸ ἴ σ ω ς. Γι' αὐτὸ τὸ τραγικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ 1946, δ ἔ ν φ τ α ἰ ε ἰ ὁ Μ ᾶ ρ - κ ο ς Β α φ ε ι ᾶ δ η ς, ἀ λ λ ᾶ ὀ λ ὀ κ λ η ρ η ἢ ἡ γ ε σ ῖ α τ ο ὗ Κ Κ Ε.

Ὁ Βαφειάδης, ὅπως κι ἐγὼ καὶ ὅλα τὰ μέλη τῆς τότε Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἔχουμε εὐθύνες βαρεῖες, γιατί δὲν ἀντιδράσαμε στὴ δεξιὰ ὀππορτουниστικὴ καὶ τυχοδιωκτικὴ γραμμὴ καὶ τακτικὴ τῆς ἡγεσίας. Ἔτσι κι ἐμεῖς χρεοκοπήσαμε.

Ἄν εἶναι σωστό—καὶ εἶναι σωστό—τὸ συμπέρασμα τῆς «Ἀκρόπολης» (φύλλο 5-5-1978) ὅτι «ὁ Ζαχαριάδης καὶ ἡ τότε ἡγεσία δὲν θέλησαν νὰ ἐξαντλήσουν τὶς πηγὲς τοῦ ἀνθρώπινου ὕλικου ποῦ διέθεταν, δὲν μπόρεσαν νὰ ρίξουν ἀποφασιστικὰ τὸ δυναμικὸ τους στὸ στίβο», αὐτὸ θὰ πεῖ ὅτι εἶναι παραμύθια ὅτι αὐτὴ ἡ ἀνεκδιήγητὴ ἡγεσία ἔκανε στὰ 1946 ἐξέγερση γιὰ νὰ καταλάβει τὴν ἐξουσία. Εἶναι ἀπόλυτα σωστό καὶ τὸ ἀκόλουθο συμπέρασμα τῆς «Ἀκρόπολης» (φύλλο 6-5-1978): «Μὲ ἄλλα λόγια τὰ πράγματα ἔδειχναν ὅτι ἡ ἀριστερὰ δὲν εἶχε προγραμματίσει ἀποφασιστικὰ τὴ σύγκρουση μὲ τὸ κράτος. Ἀπέβλεπε σὲ μιὰ ἐλεγχόμενη διαπραγματευτικὴ πίεση τῶν ὄπλων». Ἀκριβῶς, αὐτὸ δείχνει καὶ τὸν ὀππορτουниσμό καὶ τὸν τυχοδιωκτισμὸ τῆς τότε ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ.

Ὅσο γιὰ τὴν ἀμφιβολία ἂν ὁ Στάλιν ἔδωσε στὸ Ζαχαριάδη τὸ πράσινο φῶς γιὰ ν' ἀρχίσει στὴν Ἑλλάδα ἀνταρτοπόλεμος, γιὰ ὅσους ξέρουν καλὰ τ' ἄγραφα στοιχεῖα (γραφτὰ στοιχεῖα σὲ τέτοιες περιπτώσεις δὲν ὑπάρχουν), ὁ Στάλιν ἔσπρωξε τὸν Ζαχαριάδη ν' ἀρχίσει ἓνα ἰδιόμορφο καὶ χωρὶς προοπτικὴ νίκης ἀνταρτοπόλεμο. Καὶ τοῦτο γιατί ὁ Στάλιν δὲν ἐπιδίωκε νὰ βάλει στὸ ρωσικὸ σακὶ τὴν Ἑλλάδα μέσω ἑνὸς συμφοριασμένου ἀνταρτοπολέμου, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποίησει αὐτὸν τὸν ἀνταρτοπόλεμο σὰν πῖονι γιὰ νὰ καταφέρει ἀποφασιστικὸ χτύπημα στὴν Πολωνία καὶ Τσεχοσλοβακία, ὅπως ἔγινε ἀναμφισβήτητα στὴν πράξη, ὡς τὸν Μάρτη 1948. Ἀκριβῶς γι' αὐτό, τότε ὁ Στάλιν εἶπε στὸ Ζαχαριάδη: «Μαζέψτε τα, γιατί ἄλλαξε ἡ διεθνὴς κατάσταση».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΕΚΤΟ

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΗΓΕΤΩΝ ΤΟΥ ΚΚΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΤΤΑ ΤΟΥ ΔΣΕ

Πιστεύω ότι παρέθεσα αρκετά στοιχεία από τις απόψεις της αντίπαλης παράταξης, για το πώς αυτή βλέπει τις αιτίες της ήττας του ΔΣΕ. Μένει να παραθέσουμε τις απόψεις ηγέτων του ΚΚΕ.

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ

Όπως ανάφερα σε προηγούμενο κεφάλαιο, στη συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του ΚΚΕ (31-8-1949), ο Ζαχαριάδης φόρτωσε τις βασικές αιτίες της ήττας του ΔΣΕ στην αμερικάνικη ιμπεριαλιστική επέμβαση και στην τιτοϊκή προδοσία, και στο Μάρκο Βαφειάδη. Η άποψη του Ζαχαριάδη, υποστηρίχτηκε από τον Βασίλη Μπαρτζιώτα, τον Γιάννη Ίωαννίδη, τον Δημήτρη Παρτσαλίδη και τον Γιώργο Βοντίτσιο (Γούσιος).

— Στηριζόμενος ο Ζαχαριάδης στην υποστήριξη των παραπάνω, έκανε, στην ουσία, μιὰ τυχοδιωκτική διαπίστωση, με άρθρο του που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», στο φύλλο του Σεπτέμβρη 1949. Ο τίτλος του άρθρου είναι πολύ χαρακτηριστικός: «Η εξέλιξη της κατάστασης στην Ελλάδα και τα καθήκοντα του ΔΣΕ». Όχι τα καθήκοντα του ΚΚΕ μά του ΔΣΕ, σάν να μην είχαμε πάθει ήττα, αλλά σάν να έτοιμάζαμε το στρατό μας για νέα εκστρατεία. Νά, τί εκτίμηση έκανε με το άρθρο του ο Ζαχαριάδης:

«Η επιτυχία του μοναρχοφασισμού στο Βίτσι και στο Γράμμο, οφείλεται στην άνοιχτη και ξετσιπίωτη αμερικανοαγγλική επέμβαση στην Ελλάδα. Η επέμβαση αυτή εκμεταλλεύτηκε και χρησιμοποίησε τις αλλαγές που παρουσιάζει ή κατάσταση στα 1949. Και οι αλλαγές αυτές σημειώνονται με την υπογραφή του βορειοατλαντικού συμφώνου και το άνοιχτο πέραςμα της κλίμακας του Τίτο στο στρατόπεδο του ιμπεριαλισμού» (περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», δεύτερος τόμος, σελ. 597).

Και παρακάτω: «Μέσα στις συνθήκες αυτές δημιουργήθηκε ένας συσχετισμός δυνάμεων που συγκρούονταν στην Ελλάδα, δυσμενής για το λαϊκοδημοκρατικό κίνημα» (στο ίδιο, σελ. 597).

«Είναι όλοφάνερο πώς ό ειδικός λόγος στην άλλαγή του συσχετισμού των δυνάμεων στην Έλλάδα προς όφελος του μοναρχοφασισμού, είναι ή τιτική προδοσία» (στο ίδιο, σελ. 598, οί ύπογραμμίσεις είναι δικές του).

Κατά τον Ζαχαριάδη, αυτές είναι οί βασικές αίτιες της ήττας μας, είτε πιό σωστά της «προσωρινής ύποχώρησης»! Όλα τά παραπάνω είναι έξω ελληνικοί παράγοντες.

Στό άρθρο σημειώνονται και δικά μας λάθη, αλλά τονίζει πώς αυτά έπαιξαν δευτερεύοντα ρόλο. Ποιά είναι αυτά τά λάθη:

Δέν δόθηκαν έπαρκείς δυνάμεις για τόν έλιγμό μας στη Βόρεια Πίνδο, τόν Άπρίλη του 1949. Μά δέν γράφει πώς αυτός άπόρριψε τήν πρότασή μου να διατεθούν πέντε ταξιαρχίες.

«Τό λάθος τό δικό μας είναι ότι νομίσαμε πώς οί πόλεις μπορούσαν να παίξουν τό ρόλο τους της πρώτης κατοχής. Ένώ έγκαιρα έπρεπε να βγάλουμε από τις πόλεις και τήν ύπαιθρο ένα μεγάλο μέρος των στελεχών και των όπαδών μας (τουλάχιστο αυτούς που ό μοναρχοφασισμός τους έριξε στις φυλακές και στα ξερονήσια) και να τους τοποθετήσουμε στον κατάλληλο χώρο — και ύπήρχαν τέτοιες δυνατότητες — και στην κατάλληλη στιγμή να τους χρησιμοποιήσουμε. Έτσι θα λύναμε από τήν άρχή τό πρόβλημα των έφεδρειών (στο ίδιο, σελ. 603). Άκριβώς, αυτά του πρότευνα τόν Ίούλη του 1946 και τ' άπόρριψε.

«δέν είδαμε έγκαιρα τις άλλαγές που είχαμε στο συσχετισμό των δυνάμεων και τις συνέπειές τους για τό κίνημά μας, ύ π ή ρ χ ε σ έ μ α ς και μι ά ύ π ο τ ί μ η σ η τ ο υ έ χ θ ρ ο υ» (στο ίδιο, σελ. 599, ή ύπογράμμιση είναι δική του). Άν «ό ειδικός λόγος στην άλλαγή του συσχετισμού των δυνάμεων στην Έλλάδα προς όφελος του μοναρχοφασισμού, είναι ή τιτική προδοσία», τότε έμεις πολ ύ έγκαιρα είδαμε αυτή τήν άλλαγή. Η άπόφαση της 4ης όλομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ, Ίούλης 1948, καταδίκασε τήν «τιτική προδοσία». Άρα, από τόν Όχτώβρη του 1948 μπορούσαμε να σταματήσουμε τόν πόλεμο, κι έτσι θα σώναμε τή ζωή χιλιάδων άγωνιστών. Ό Ζαχαριάδης άπόρριψε τέτοια πρότασή μου στα τέλη του Άπρίλη του 1949, παρ' όλο που τότε ήταν καταφάνερο πώς δέν μπορούσαμε να νικήσουμε.

Η παραπάνω «αυτοκριτική» του Ζαχαριάδη, ήταν άποτέλεσμα της κριτικής που έκανα στη συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου, στις 31 Αύγουγούστου 1949. Σημειώνω πώς μετέπειτα δέν ξανάκανε λόγο για τά παραπάνω λάθη.

Τό βασικό στο άρθρο του Ζαχαριάδη δέν είναι ή «αυτοκριτική» του, αλλά ή προοπτική και ή γραμμή που χάραξε για τό κόμμα και τό κίνημα. Νά, τί γράφει:

«Τά πράγματα είναι καθαρά. Η κατάσταση που δημιούρ-

γησε τὸ ἀντάρτικο, καθόλου δὲν ἄλλαξε ποιοτικά. Ὁ μοναρχοφασισμὸς εἶναι ἀνίκανος νὰ λύσει κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ λαοῦ... Ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖ νὰ προσφέρει στὸ λαὸ εἶναι μόνον ἐμφύλιος πόλεμος, αἷμα καὶ καινούργια Μακρονήσια. Γι' αὐτό, ὁ ἔνοπλος ἀγώνας συνεχίζεται καὶ θὰ συνεχιστεῖ μέχρι τῆς νίκης. Ὁ ΔΣΕ παραμένει σὰν ταχτικὸς λαϊκὸς ἐπαναστατικὸς στρατός. Τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸν ταχτικὸν πόλεμον στὸν παρτιζάνικο πόλεμον, δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ πολὺ. Μπορεῖ νὰ δημιουργηθοῦν—ἴσως καὶ γρήγορα—συνθήκες ποὺ θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ ξαναπεράσουμε στὸν ταχτικὸν πόλεμον» (στὸ ἴδιο, σελ. 603, οἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι δικές του).

«Σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἀκούγονται τὰ ὄπλα τοῦ ΔΣΕ. Οἱ παρτιζάνικες ὀμάδες χτυποῦν ἀδιάκοπα τὸν ἐχθρό, προετοιμάζουν τὴν δράση μεγάλων τμημάτων μας. Οἱ προοπτικὲς εἶναι πραγματικὰ σκοτεινὲς γιὰ τὸν μοναρχοφασισμό. Τὸ μέλλον ἀνήκει στὸ ΔΣΕ. Ἡ νίκη εἶναι δική μας» (στὸ ἴδιο, σελ. 603, ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική του).

Νά, προοπτικὴ καὶ γραμμὴ!! Οὔτε λέξη γιὰ πέρασμα σὲ πολιτικὲς μορφὲς πάλης. Οὔτε λέξη γιὰ τὶς διαλυμένες κομματικὲς ὀργανώσεις μας καὶ τί πρέπει νὰ κάνουμε. Στὸ ὀπτικὸ πεδίο τῶν Ζαχαριάδη, Μπαρτζιώτα, Παρτσάλιδη, Βοντίτσιου, Ἰωαννίδη, ὑπῆρχε μόνον ὁ ΔΣΕ ποὺ γρήγορα θ' ἀρχίσει ταχτικὸν πόλεμον. Ὅλοι οἱ παραπάνω, αὐτὴ τὴ γραμμὴ ἐνέκριναν, κατὰ τὴ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, στίς 31-8-1949. Αὐτὴ ἡ προοπτικὴ καὶ γραμμὴ εἶναι τυχοδιωκτικὴ. Πολὺ ἀκριβὰ τὴν πλήρωσε τὸ Κίνημά μας. Αὐτὴ ἡ γραμμὴ διευκόλυνε τὴν πιὸ μαύρη ἀντίδραση νὰ κάνει μετὰ τὴν ἧττα τοῦ ΔΣΕ ἓνα εἶδος μονόπλευρου ἐμφυλίου πολέμου, γιὰ πολλὰ χρόνια.

—Ἡ δεύτερη βασικὴ ἀποψη τοῦ Ζαχαριάδη. Αὐτὴ ἐκτέθηκε στὸ βιβλίο του «Προβλήματα καθοδήγησης στὸ ΚΚΕ», ποὺ κυκλοφόρησε τὸν Μάη τοῦ 1952. Τὸ κύριο σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο εἶναι ἡ προσπάθεια τοῦ Ζαχαριάδη, νὰ φορτώσει τὶς εὐθύνες του σ' ἄλλους. Παραθέτω μερικὲς περικοπὲς ἀπὸ τὸ βιβλίο του:

«Ἡ ἀποτυχία μας στὸν δεύτερον ἔνοπλον ἀγώνα ὀφείλεται καὶ στὴν ἀνεπάρκεια στὴν θεωρητικὴ κατάρτιση, τὴν πολιτικὴ ὀριμότητα καὶ τὸ πολιτικὸ ἀτσάλωμα τῶν στελεχῶν καὶ μελῶν μας» (σελίδα 18).

Αὐτὸ εἶναι σωστό, μὲν ὅσον ἀπὸ τὴν ἀποψη πὼς ἡ θεωρητικὴ ἀνεπάρκεια τῶν μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΚΕ δὲν τοὺς ἐπέτρεψε νὰ καταλάβουν πὼς τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο οὐσιαστικὰ προετοίμαζε τοὺς ὄρους τῆς ἧττας μας ἀπὸ τὸ 1945, μὲ τὴ δεξιὰ ὀππορτουμιστικὴ - τυχοδιωκτικὴ γραμμὴ καὶ τακτικὴ ποὺ χάραζε γιὰ τὸ Κίνημά μας. Μὰ ὁ Ζαχαριάδης δὲν ἐξετάζει αὐτὸ τὸ ζήτημα ἀπ' αὐτὴ τὴν μὲν ὀρθὴ σωστὴ ἀποψη. Ἐπινοεῖ τὴν παρα-

πάνω αίτια, μόνο για να φορτώσει τις εϋθύνες για την ήττα στα στελέχη και απλά μέλη του ΚΚΕ. Αυτός μαζί με όλα τα μέλη του τότε Πολιτικού Γραφείου τα έφτιασε όλα σωστά, αλλά τα στελέχη και απλά μέλη του ΚΚΕ χαντάκωσαν τον άγωνα, με την «άνεπάρκεια στη θεωρητική κατάρτιση, την πολιτική ώριμότητα και το πολιτικό άτσάλωμά» τους.

Άκόμα και τον Μάη του 1952, ο Ζαχαριάδης έβλεπε μόνο υποχώρηση του ΔΣΕ. «Στόν δεύτερο ένοπλο άγωνα δέν χρησιμοποιήσαμε έγκαιρα τις δυνατότητες που υπήρχαν, καθυστερήσαμε και με την άλλαγή στην κατάσταση άναγκαστήκαμε σε υποχώρηση» (στο ίδιο, σελ. 19). Ποιός φέρνει την εϋθύνη: Φυσικά, όχι ο Ζαχαριάδης.

«Το πιό σοβαρό άπ' αυτά είναι ότι δέν μπορέσαμε έγκαιρα να λύσουμε το πρόβλημα των έφεδρειών του ΔΣΕ, πράγμα που επέδρασε κατά ένα άποφασιστικό τρόπο στην όλη πορεία και τελικά στην έκβαση του δεύτερου ένοπλου άγωνα. Τ ή ν κύ ρ ι α εϋ θ ύ ν η έ δ ω τ ή ν φ έ ρ ν ε ι ό Β α φ ε ι ά δ η ς, που έκανε όλα όσα μπορούσε για να παραβιάσει και στο ζήτημα αυτό τη γραμμή του Κόμματος» (στο ίδιο, σελ. 28, ή υπογράμμιση είναι δική μου). Και παρακάτω: «Σήμερα, δίχως υπερβολή, μπορούμε να πούμε ότι άν ο Βαφειάδης δέν υπονόμει τον δεύτερο ένοπλο άγωνα στα 1946 - 1947, ο ΔΣΕ θα είχε λύσει το πρόβλημα των έφεδρειών του» (στο ίδιο, σελ. 92).

Ο Μάρκος Βαφειάδης, σαν άρχηγός του ΔΣΕ άπό τις 21-9-1946, έχει άναμφισβήτητα εϋθύνες για την μη λύση του προβλήματος των έφεδρειών του ΔΣΕ. Όμως, είναι πολιτική άνανδρία ή προσπάθεια να φορτωθεί στόν Βαφειάδη ή κύ ρ ι α εϋ θ ύ ν η. Η δεξιά όππορτουνιστική και τυχοδιωκτική γραμμή και ταχτική του ΚΚΕ, μετά τη Βάρκιζα και ως τον Σεπτέμβρη του 1947, ή στρατηγική άδυναμία στα ζητήματα της καθοδήγησης της επιχειρησιακής δράσης του ΔΣΕ ως τον Μάρτη του 1948, δέν επέτρεψαν την λύση του προβλήματος των άναγκαίων έφεδρειών. Για τον όππορτουνισμό και τυχοδιωκτισμό της γραμμής και ταχτικής του ΚΚΕ, άπό τον Μάρτη του 1946 ως τον Σεπτέμβρη του 1947 ή στρατηγική άδυναμία στα ζητήματα της καθοδήγησης της επιχειρησιακής δράσης του ΔΣΕ ως τον Μάρτη του 1948, δέν επέτρεψαν τη λύση του προβλήματος των άναγκαίων έφεδρειών. Για τον όππορτουνισμό και τυχοδιωκτισμό της γραμμής τακτικής του ΚΚΕ, άπό τον Μάρτη του 1945 ως τον Σεπτέμβρη του 1947 υπεύθυνοι είναι τα τότε μέλη του Πολιτικού Γραφείου, Νίκος Ζαχαριάδης, Γιάννης Ίωαννίδης, Δημήτρης Παρτσαλίδης, Βασίλης Μπαρτζιώτας, Λεωνίδας Στρίγκος, Χρύσα Χατζηβασιλείου, Στέργιος Άναστασιάδης, Γεώργιος Σιάντος. Η στρατηγική άδυναμία στην καθοδήγηση της επιχειρησιακής δράσης του ΔΣΕ, ιδιαίτερα άπό τις 21-9-1946 ως τον Αύγουστο του 1947 άφορά άμεσα τον Βαφειάδη στο πεδίο της μάχης, τους «καθοδηγητές» του Ίωαν-

νίδη-Ρούσο από το Βελιγράδι και του Ζαχαριάδη από την Αθήνα και το Βελιγράδι.

«Ακόμα και το ταχτικό λάθος της άποχης από τις εκλογές του 1946, είχε άρνητική επίδραση στην χρησιμοποίηση, στις τότε συνθήκες, όλων των δυνατοτήτων για την αποτελεσματική κινητοποίηση όλων των δυνάμεών μας, στην περίοδο της δεύτερης ένοπλης αντιπαράθεσης με τον μοναρχοφασισμό και τους ξένους υποστηρικτές του» (στο ίδιο, σελ. 28). Μά δέν γράφει ότι χωρίς τον Ζαχαριάδη, το ΚΚΕ δέν θά έπαιρνε θέση άποχης από τις βουλευτικές εκλογές του Μάρτη 1946.

‘Ο Ζαχαριάδης επιστρατεύει και την βαρειά κι άδικαιολόγητη ήττα μας κατά την τριπλή φασιστική κατοχή, για νά ξεφορτωθεί βαρειές εϋθύνες του για την ήττα του ΔΣΕ.

«Και ένϋ ό αντίπαλος δέν είχε τή δύναμη νά μās συντρίψει και νά μās υπαγορεύσει τους όρους του, έμεις οϋσιαστικά συνθηκολογήσαμε. Αυτόϋ βρίσκεται ή προδοσία. Και αυτή είχε σοβαρές άρνητικές συνέπειες και σ’ όλο τó διάστημα του δεύτερου ένοπλου άγώνα, κυρίως στο ζήτημα τής κινητοποίησης και συγκέντρωσης των έφεδρειών μας. Γιατι ή συνθηκολόγηση τής Βάρκιζας είχε άποσυνθετική επίδραση στις γραμμές μας, στις μάζες πού μās άκολουθούσαν, επίδραση πού δέν μπορέσαμε νά υπερνικήσουμε όλοκληρωτικά, οϋτε και όταν κάναμε τήν ανασύνταξη των δυνάμεών μας, οϋτε άκόμα και στη διάρκεια του δεύτερου ένοπλου άγώνα, γιατί κι έδϋ άρχισαμε κάνοντας σοβαρά λάθη» (στο ίδιο, σελ. 87).

Τόν Ιούνη του 1945, ό Ζαχαριάδης διακήρυξε στην 12η όλομέλεια τής ΚΕ του ΚΚΕ ότι, κατά την διάρκεια τής κατοχής ή τότε ήγεσία μας έκανε μόνο «μικρολάθια» πού δέν είχαν άποφασιστική επίδραση στην έκβαση τής πάλης, ότι άκόμα και άν ή Συμφωνία τής Βάρκιζας θά ήταν πιό χειρότερη, αυτή δέν ήταν δυνατό ν’ αλλάξει τίποτα από τόν τότε συσχετισμό δυνάμεων. Τόν Μάη του 1952 ανακάλυψε προδοσία κατά την κατοχή, ότι ή προδοσία στη Βάρκιζα είχε άποσυνθετική επίδραση στις γραμμές μας και στις μάζες, πού δέν μπορέσαμε νά τήν υπερνικήσουμε κατά την διάρκεια του έμφυλιού πολέμου.

Τό πιό καταπληκτικό είναι ή παρακάτω διαπίστωση του Ζαχαριάδη: «Μετά την Βάρκιζα, ή χώρα περνά μιá βαθειά οικονομική και πολιτική κρίση, δηλαδή, βρίσκεται σ’ έπαναστατική κατάσταση» (στο ίδιο, σελ. 88).

‘Αποσυνθετική επίδραση τής προδοσίας στις γραμμές μας και στις μάζες, ταυτόχρονα υπήρχε έπαναστατική κατάσταση. ‘Αποσυνθετική επίδραση σημαίνει στην προκειμένη περίπτωση, β α θ ε ι á á π ο γ ο ή τ ε υ σ η. Πώς είναι δυνατό νά είναι τó Κόμμα και οί μάζες άπογοητευμένες και ταυτόχρονα έπαναστατημένες;

‘Η άλήθεια είναι ότι, από τόν Φλεβάρη 1945 ως τόν Φλεβάρη του 1946,

ή απογοήτευση υπερνικήθηκε μέσα σέ σκληρή και πραγματικά ήρωική πάλη. Ἐκεί καί πέρα, ὅ,τι κακό ἔγινε δέν ὀφείλεται στήν Βάρκιζα, ἀλλά τήν δεξιὰ ὀππορτουμιστική-τυχοδιωκτική γραμμή, ταχτική καί δράση τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ.

—Ἡ τρίτη βασικὴ ἀποψη τοῦ Ζαχαριάδη. Αὐτὴ ἐκτέθηκε στὸ ἄρθρο του «Προβλήματα τῆς κρίσης τοῦ ΚΚΕ», ποῦ γράφτηκε τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1963 καί κυκλοφόρησε πολυγραφημένο ἀπὸ τοὺς ὁπαδούς του. Ἄς δοῦμε, σὲ συντομία, τὴν τρίτη ἐκδοση τῶν ἀπόψεων τοῦ Ζαχαριάδη γιὰ τὴν ἥττα μας κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

Γράφει πὼς ἂν θὰ παίρναμε μέρος στὶς βουλευτικὲς ἐκλογὲς τῆς 31-3-1946, τότε θὰ νομιμοποιούσαμε τὸ μεταβαρκιζιανὸ καθεστῶς. Οἱ μαρξιστὲς ποτὲ δέν πρέπει νὰ μελετοῦν τὸ πρόβλημα: συμμετοχὴ εἴτε ἀποχὴ ἀπὸ βουλευτικὲς ἐκλογὲς, ἀπὸ τὴν παιδαριώδικη ἀποψη ποῦ τὸ ἐξετάζει ὁ Ζαχαριάδης. Οἱ μαρξιστὲς πρέπει νὰ μελετοῦν αὐτὸ τὸ πρόβλημα, μόνον ἀπὸ τὴν πλευρὰ ἂν ἡ ἀποχὴ εἴτε ἡ συμμετοχὴ βοηθᾶει εἴτε ἐμποδίζει τὴν συγκέντρωση καί μαχητικὴ κινητοποίηση τῶν ἐργαζομένων μαζῶν. Στὴν προκειμένη περίπτωσι, ἡ συμμετοχὴ μας στὶς βουλευτικὲς ἐκλογὲς θὰ βοηθοῦσε τὶς πλατιῆς λαϊκὲς μάζες νὰ καταλάβουν, μὲ τὴν ἴδια τὴν πείρα τους, πὼς λύση χωρὶς ὄπλα ἦταν ἀδύνατη, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ὄρο ὅτι ἡ γενικὴ γραμμὴ καί ταχτικὴ τοῦ ΚΚΕ θὰ ἦταν πραγματικὰ ἐπαναστατικὴ. Δυστυχῶς, ἡ γραμμὴ καί ἡ ταχτικὴ τοῦ ΚΚΕ ἦταν δεξιὰ ὀππορτουμιστικὴ-τυχοδιωκτικὴ. Ἄρα, σὲ μιὰ τέτοια κατάστασι, καί ἡ συμμετοχὴ καί ἡ ἀποχὴ δέν βοηθοῦσε τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα.

«Ἡ ἀδυναμία μας στὴν περίοδο αὐτὴ ἦταν ἄλλη, καθοριστικὴ. Οἱ μάζες δίσταζαν γιὰτὶ παραδώσαμε τὰ ὄπλα (κανένα ἄλλο κίνημα ἀντίστασις στὴν Εὐρώπη δέν ἔφτασε σὲ τέτοιο αἶσχος), τὶς προδώσαμε τὸν Δεκέμβρη στὴν Ἀθήνα καί στὴ Βάρκιζα πανελλαδικὰ τὴν ἐθνικὴ ἀντίστασι. Γι' αὐτὸ, ὕστερα ἀπὸ τὴν Βάρκιζα οἱ χίτες μᾶς ἔδερναν στοὺς δρόμους καί μᾶς κρατοῦσαν στριμωγμένους στὶς τρύπες μας».

Φαίνεται πὼς ὁ Ζαχαριάδης δέν εἶχε ἰδέα καί στὰ 1963 γιὰ τὴν κατάντια τοῦ λεγόμενου Κινήματος Ἐθνικῆς Ἀντίστασις στὴν ὑπόλοιπη καπιταλιστικὴ Εὐρώπη. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς σ' αὐτὲς τὶς χῶρες οἱ κομμουνιστὲς παράδωσαν τὰ ὄπλα χωρὶς μάχη. Ἠγέτες τους ὑπουργοποιήθηκαν σὲ ἀστικὲς κυβερνήσεις, γιὰ νὰ βάλουν τὴν ἐργατικὴ τάξη ν' ἀνοικοδομήσει τὰ ἐρείπια τοῦ πολέμου καί τῆς κατοχῆς, πρὸς ὄφελος τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου. Καί ὅταν δουρικὰ τέλειωσαν αὐτὴ τὴν ἀντεπαναστατικὴ πράξι, τ' ἀφεντικὰ ἔδωσαν κλωτσιὰ στοὺς κομμουνιστὲς ὑπουργούς, ὅπως κλωτσοῦν ὄλους τοὺς ὑπηρετές τους.

Κατὰ τὸν Ζαχαριάδη, ἀφοῦ οἱ πλατιῆς μάζες δίσταζαν, ὁ καλύτερος εἴτε ὁ μοναδικὸς τρόπος γιὰ νὰ σπάσουμε τὸ δισταγμὸ ἦταν νὰ σταθοῦμε σὲ μιὰ

βάρκα μέσα σὲ μιὰ τρικυμισμένη θάλασσα, ποὺ τὸ ἓνα της κουπί ἦταν ἡ ὀμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη, καὶ τὸ ἄλλο κουπί ὁ ἔνοπλος ἀγώνας σὰν δυναμικὸ μέσο γιὰ ἐκβιασμὸ πάλι πολιτικῆς λύσης. Αὐτὸ ὅμως σημαίνει τ υ χ ο - δ ι ω κ τ ι σ μ ὸ.

Π α ρ α κ ά τ ω. «Ὁλη ἡ δημιουργικὴ προσπάθεια τοῦ Κόμματος ἀπὸ τὴν 12η ὀλομέλεια, πρὸς αὐτοῦ συγκεντρωνόταν: Νὰ ξεσηκώσει τὸ κίνημα καὶ τὸ ΚΚΕ στὶς ἱστορικὲς ἀπαιτήσεις τῆς κρίσιμης ἐκεῖνης περιόδου, καὶ αὐτὸ τὸ Κόμμα τὸ πέτυχε μέχρι τὴν 2η ὀλομέλεια τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1946». «Εἶχε γίνεи σοβαρὴ δουλιὰ καὶ εἶχε ὀλοκληρωθεῖ μιὰ περίοδος στὴ μεταπολεμικὴ μεταβαρικίζιανὴ ἐξέλιξη τοῦ λαϊκοῦ κινήματος».

Οἱ παραπάνω διαπιστώσεις δὲν ἔχουν καμιὰ σχέση μετὰ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια. Ξεσήκωμα τοῦ κινήματος καὶ τοῦ κόμματος στὸ ὕψος τῶν ἀπαιτήσεων ἐκεῖνης τῆς πραγματικῆς κρίσιμης περιόδου, σημαίνει πὼς πείστηκαν οἱ πλατιεὲς λαϊκὲς μάζες καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλους ἡ ἐργατικὴ τάξη μετὰ τὴν ἴδια τους τὴν πείρα, γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὸ ἀναπόφευκτο τῆς ἔνοπλης πάλης, ὅτι τὸ ΚΚΕ ἔκανε πράξη τὴν ἀπαραίτητη ὀργανωτικὴ καὶ τεχνικὴ προπαρασκευὴ γι' αὐτὴ τὴν ἔνοπλη πάλη. Ὅλα τὰ παραπάνω δὲν εἶχαν γίνεи πράξη, ὡς τὸν Φλεβάρη τοῦ 1946. Γιατί; Μήπως ἡ ἀντικειμενικὴ κατάσταση δὲν τὸ ἐπέτρεπε; Ἄσφαλῶς, ὄχι.

Τὸ κυριότερο ἐμπόδιο γιὰ ἓνα ἀνατρεπτικὸ προσανατολισμὸ τῆς ἐργατικῆς τάξης, τῆς φτωχῆς καὶ μεσαίας ἀγροτιᾶς, τῶν ἐπαγγελματοβιοτεχνῶν, τῆς νεολαίας, μέρος τῆς διανόησης, ἦταν ἡ χυδαία δεξιὰ ὀπορτουμιστικὴ γραμμὴ καὶ ταχτικὴ τοῦ ΚΚΕ. Ἡ οὐσία της ἦταν ἡ ὀμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη. Καμιὰ τέτοια δυνατότητα δὲν ὑπῆρχε. Τὰ γεγονότα ἔδειχναν πολὺ καθαρὰ ὅτι, τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὀμέγα τῆς στρατηγικῆς καὶ ταχτικῆς τοῦ ἀντιπάλου ἦταν ἡ πλήρης συντριβὴ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος διὰ μέσου τοῦ μονόπλευρου ἐμφυλίου πολέμου, εἴτε μέσω στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἂν θὰ γίνονταν ἀπόπειρα ἔνοπλης πάλης. Καθοδηγούμενος ὁ ἀντίπαλος ἀπὸ τὴν ἐπίσημη Ἄγγλια καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπίσημη Ἄμερικὴ, ἔχοντας ὀλόπλευρη βοήθειά τους, ἦταν ἀνυποχώρητος ἀπ' αὐτὴ τὴν γραμμὴ.

Ἡ ἐπανασυγκέντρωση τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν, ἀπὸ τὸν Φλεβάρη τοῦ 1945 ὡς τὸν Φλεβάρη τοῦ 1946, γίνονταν πρὸς τὴν ὀπορτουμιστικὴ κατεύθυνση τῆς ὀμαλῆς δημοκρατικῆς λύσης. Εἶναι τὸ λιγότερο αὐταπάτη ὅτι οἱ μάζες ποὺ ψήφισαν τὰ ψηφοδέλτιά μας κατὰ τὶς ἀρχαιρεσίες τῶν ἐργατοπαλληλικῶν συνδικάτων, τῶν ἄλλων μαζικῶν λαϊκῶν ὀργανώσεων, ψήφισαν ἔνοπλο ἀγώνα, τὴν στιγμὴ ποὺ ἡ γραμμὴ, ἡ ταχτικὴ καὶ ἡ δρᾶση μας τὶς προσανατόλιζε πρὸς ὀμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη. Ἄν παραδεχτοῦμε μιὰ τέτοια ἄποψη, τότε ποτὲ δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ ἐξηγήσουμε σωστὰ τὸ πῶς

μόνο ένα μέρος της πολιτικής πρωτοπορίας πήρε μέρος στον ένοπλο αγώνα, χωρίς μάζες. Όλα δέν μπορούμε να τα εξηγήσουμε με την αναμφισβήτητη αίματηρή τρομοκρατία. Μόνο οί σαλτιμπάκοι της πολιτικής μπορούν να φαντάζονται ότι μπορούν να ρίχνουν τις πλατιές εργαζόμενες μάζες και την πολιτική πρωτοπορία τους στο βούρκο του όππορτουισμού, και ξαφνικά ταχυδαχτυλογικά να τις διατάζουν να πάρουν τα όπλα. Η δεξιά όππορτουμιστική-τυχοδιωκτική γραμμή του ΚΚΕ άποσύνθεσε τó σύνολο τών έπαναστατικών δυνάμεων. Δέν είναι άρκετό, ούτε και άποφασιστικό άπλώς να συγκεντρώνεις τις μάζες, αλλά πρός τά πο ύ τις συγκεντρώνεις και τις προετοιμάζεις όλόπλευρα.

Ό Ζαχαριάδης γράφει στο άρθρο πού κρίνουμε ότι, τó δίλημμα τόν Φλεβάρη του 1946 ήταν «είτε έπρεπε να σκύψουμε τó κεφάλι και να δεχτούμε την ύπαγόρευση της αντίδρασης, είτε ν' άνασηκώσουμε τó κεφάλι και να παλαίψουμε».

Τέτοιο δίλημμα ύπήρχε άμέσως μετá την Βάρκιζα. "Αν θά είχαμε αίσθημα πολιτικής εθύνης μπρός στον εργαζόμενο λαό της Ελλάδας, αυτό τó δίλημμα μās ύποχρέωνε να προσανατολίσουμε τó Κόμμα και τις εργαζόμενες μάζες πρός τόν ένοπλο αγώνα. "Όλη ή προπαγάνδα μας, όλη ή μαζική μας δράση, αυτό τó σκοπό έπρεπε να εξυπηρετεί. Έμεις κάναμε άκριβώς τó αντίθετο. Τά έπίσημα κείμενα του ΚΚΕ πού παρέθεσα σε άλλο κεφάλαιο, όλη ή δράση του ΚΚΕ τó άποδείχνουν. Καθένας είναι εύκολο να φανταστεί πώς και πρός τά πο ύ προετοιμάζαμε τó Κόμμα και τις εργαζόμενες μάζες, όταν στις 31-3-1946 άρχισε, έστω άνοργάνωτα κι άκαθοδήγητα, ό ένοπλος αγώνας, και ή ΚΕ του ΚΚΕ άσχολήθηκε για πρώτη φορά μ' αυτόν τόν Σεπτέμβρη του 1947 στην 3η όλομέλειά της, δηλαδή όταν είχαμε ήττηθεί στρατιωτικά.

Στό άρθρο πού κρίνουμε, ό Ζαχαριάδης επιμένει, όχι μόνο ότι ή 2η όλομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ (Φλεβάρης 1946) πήρε άπόφαση για ένοπλο αγώνα, αλλά στα 1963 σκάρωσε ένα είδος στρατηγικού πλάνου πού δήθεν έπεξεργάστηκε αυτή ή όλομέλεια. Νά, τó έπινοημένο πλάνο:

«Πάνω στη σωστή άπόφαση στη βία ν' άπαντήσουμε με την βία, περνώντας προοδευτικά και όπου τοπικά ώριμάζουν οί συνθηκές άπό την λαϊκή αυτοάμυνα στις ένοπλες άνταρτοομάδες κι έτσι στην ένοπλη άντιπαράθεση στην άντίδραση, με προχωρητικό πέρασμα στην κατά τόπους και πανελλαδικά συνένωση τών ομάδων αυτών ύπό ένιαία καθοδήγηση, έφόσον στο μεταξύ ή άντίδραση θά έκανε όλο και αδύνατη την όμαλή δημοκρατική εξέλιξη, πού

γι' αὐτὴ οὐτε στιγμή δὲν ἔπαυε νὰ παλεύει τὸ Κόμμα καὶ ὄλοι ὄσοι συνεργάζονταν μαζί του» (οἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι δικές του).

«Πρωταρχικά, τὸ ξεδίπλωμα τῆς ἔνοπλης ἀντίστασης στὴν ἔνοπλη τρομοκρατία τῆς ἀντίδρασης, καθορίστηκε σὰν ἓνα πρόσθετο δυναμικὸ μέσο πίεσης στὸν ἀντίπαλο γιὰ ὀμαλὴ εἰρηνικὴ ἐξέλιξη. Καὶ μόνο στὴν πορεία τῆς πάλης, ἐφόσον ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ θὰ γίνονταν ὀλοκληρωτικὰ δύσκολη καὶ ἀδύνατη, ὁ ἔνοπλος ἀγώνας θὰ περνοῦσε ἀπὸ τὴν ἄμυνα στὴν ἐπίθεση» (οἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι δικές μου).

Δηλώνω κατηγορηματικὰ πὼς τέτοιο σχέδιο ποτὲ δὲν συζητήθηκε στὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ ΚΚΕ καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει γραφτὰ διατυπωμένο, τὸν Φλεβάρη εἴτε τὸν Μάρτη τοῦ 1946. Πρόκειται γιὰ κατασκευάσμα τοῦ Ζαχαριάδη, στὰ 1963.

Ἄς παραδεχτοῦμε πὼς ὑπῆρξε τέτοιο σχέδιο, μὲ ἀπόφαση τοῦ τότε Πολιτικοῦ Γραφείου, σὲ ἄγνοια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ. Τὸ ἂν ὑπῆρξε εἴτε ὄχι, πρέπει νὰ τὸ ποῦν τὰ ἐπιζῶντα μέλη τοῦ τότε Πολιτικοῦ Γραφείου: Δημήτρης Παρτσαλίδης, Βασίλης Μπαρτζιώτας, Μάρκος Βαφειάδης, Λεωνίδας Στρίγκος. Τὸ ἐπινοημένο σχέδιο ξεσκεπάζει ἀκριβῶς ἐκεῖνο πού μὲ τόση ἐπιμέλεια προσπαθοῦν νὰ κρύψουν ὄλοι ἐκεῖνοι πού ὀδήγησαν τὸ κίνημα σὲ βαρεὶα κι ἀδικαιολόγητη ἦττα. Τὸν χυδαῖο δεξιὸ ὀππορτουρισμὸ τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ, τὸ τυχοδιωκτικὸ παιχνίδι τῆς μὲ τὸν ἔνοπλο ἀγώνα. Ἄς δοῦμε πιὸ ἀναλυτικὰ αὐτὸ τὸ ἀποφασιστικὸ ζήτημα.

Μὲ τὸ παραπάνω κείμενο ὁ Ζαχαριάδης ὀμολόγησε πὼς ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἄρχισε ἔνοπλο ἀγώνα, ὄχι γιὰ νὰ λύσουμε μὲ τὰ ὀπλα τὸ πρόβλημα, ἀλλὰ «σὰν ἓνα πρόσθετο δυναμικὸ μέσο πίεσης στὸν ἀντίπαλο γιὰ ὀμαλὴ εἰρηνικὴ ἐξέλιξη»! Αὐτὸ εἶναι τυχοδιωκτισμὸς τῆς χειρότερης μορφῆς.

Ἐνοπλος ἀγώνας «πρόσθετο δυναμικὸ μέσο πίεσης»!! Ἄρα, τὰ βασικὰ μέσα πίεσης ἦταν οἱ πολιτικὲς μορφὲς πάλης καὶ μετὰ τὴν 2η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ.

Ἐ Ζαχαριάδης δήλωσε μὲ τὸ παραπάνω κείμενό του ὅτι, τὸ βασικὸ καὶ καθοριστικὸ στὴν γραμμὴ, στὴν ταχτικὴ καὶ δράση τοῦ ΚΚΕ καὶ μετὰ τὴν 2η ὀλομέλεια (Φλεβάρη 1946), ἦταν «ἡ ὀμαλὴ εἰρηνικὴ ἐξέλιξη». Ἄρα, ἡ τότε ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ τίποτα δὲν καταλάβαινε ἀπὸ τὴν τότε ἑλληνικὴ ἔσωτερικὴ κατάσταση καὶ τὴν στρατηγικὴ τοῦ ἀντιπάλου.

Μιὰ πού, κατὰ τὸν Ζαχαριάδη, οἱ βασικὲς καὶ καθοριστικὲς μορφὲς πάλης ἦταν πολιτικὲς καὶ μετὰ τὸν Φλεβάρη τοῦ 1946 καὶ ἀπροσδιόριστης χρονικῆς διάρκειας, μιὰ πού ὁ ἀνταρτοπόλεμος θὰ ἦταν «πρόσθετο δυναμικὸ μέσο πίεσης», ἡ τότε ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ καθόρισε ἀμυντικὴ ταχτικὴ

στον σποραδικό ανταρτοπόλεμο. «Και μονάχα στην πορεία θα περνούσε από την άμυνα στην επίθεση». Αυτό εξυπηρετούσε θαυμάσια μόνον τον αντίπαλο, μια που με το πρόσχημα του ανταρτοπολέμου δικαίωσε μια αίματηρη τρομοκρατία και ταυτόχρονα κέρδιζε χρόνο για να προπαρασκευάζεται στρατιωτικά για ένοπλη συντριβή του επαναστατικού κινήματος.

Ο Ζαχαριάδης διαπίστωσε με το κείμενό του που κρίνουμε ότι, με τέτοια στρατηγική και ταχτική θα πείθαμε «προοδευτικά όσο το δυνατό πιο πολλά από τα ταλαντευόμενα στρώματα του Κέντρου και της Δεξιάς, ότι την ένοπλη αντιπαράθεση την κάνει αναπόφευκτη ή ένοπλη τρομοκρατική επίθεση της Δεξιάς, που αποκλείει το δρόμο για όμαλη δημοκρατική εξέλιξη».

Κάθε στοιχειώδης σκεπτόμενος άνθρωπος καταλαβαίνει πολύ καλά ότι, ή υπερνίκηση ταλαντεύσεων εργαζόμενων μαζών είναι πρώτα απ' όλα πολιτικό πρόβλημα, που έχει σχέση με την πολιτική προπαρασκευή τους για την αναγκαιότητα και το αναπόφευκτο της ένοπλης πάλης. Παραπέρα, ή υπερνίκηση των ταλαντεύσεων όσων μαζών θα είχαν ταλαντεύσεις και μετά την έναρξη ένοπλης πάλης, θα γίνονταν πραγματικότητα μόνον μ' επιθετική νικηφόρα διεξαγωγή του πολέμου. Τέλος, το βασικό πρόβλημα δεν ήταν ή υπερνίκηση των ταλαντεύσεων των λαϊκών μαζών που επηρέαζαν το Κέντρο και ή Δεξιά, αλλά ή μαχητική συσπείρωση και πάλη της δικής μας πολιτικής επιρροής. Το να μη καταλαβαίνεις στην πράξη αυτές τις στοιχειώδεις αλήθειες, σημαίνει πως τίποτα δεν καταλαβαίνεις από επαναστατικό πρόβλημα.

Το σχέδιο που σκάρωσε ο Ζαχαριάδης στα 1963, σαν δέχθη απόφαση της 2ης ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ, μοιάζει σαν το σχέδιο των παιδιών όταν παρατάσσουν τα μολυβένια στρατιωτάκια τους.

«Προοδευτικά και όπου ώριμάζουν οι συνθήκες»! Ποιός θα διαπίστωνε την τέτοια ώριμηση; Αναπόφευκτα ή κάθε τοπική κομματική οργάνωση. Άρα, αντίο έναίιο σχέδιο, έναία διοίκηση του πολέμου. Αυτό έγινε στην πράξη.

Αυτοάμυνα, ένοπλοι καταδιωκόμενοι, ένωση σε ανταρτοομάδες αυτών των καταδιωκόμενων, «προχωρητικό πέραςμα στην κατά τόπους και πανελλαδικά συνένωση των ομάδων αυτών υπό έναία διοίκηση». Νά, τα μολυβένια στρατιωτάκια του τυχοδιωκτικού παιχνιδιού της τότε ήγεςίας του ΚΚΕ. Αυτό δημιούργησε άπιστευτα βάσανα και βαρείες δοκιμασίες των αγωνιστών, δάκρυα κι αίμα, ήταν βασική αίτια της δεύτερης βαρείας και άδικαιολόγητης ήττας του επαναστατικού κινήματος και της προσφυγιάς δεκάδων χιλιάδων αγωνιστών.

Κίβδηλος είναι ο ισχυρισμός του Ζαχαριάδη ότι, ή τέτοια διεξαγωγή

τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα καθορίστηκε καί «Ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι εἴχαμε παραδόσει τὰ ὄπλα». Εἶναι πασιγνώστο πὼς εἴχαμε κρύψει μεγάλες ποσότητες ὀπλισμοῦ καὶ πυρομαχικῶν, καὶ ὅτι χάρις στὴν τυχοδιωκτικὴ ὀργάνωση τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα τὰ περισσότερα ἔπασαν στὰ χέρια τοῦ ἀντιπάλου. Πέρα ἀπ' αὐτό, ὅπως θ' ἀποδείξω σὲ ἄλλο κεφάλαιο, τουλάχιστο τὰ 80% τῶν ὀπλων ποὺ διέθετε ὁ ἀντίπαλος βρισκόνταν στὰ χέρια μας, ὡς τὸ καλοκαίρι τοῦ 1946.

Μὲ τὸ ἄρθρο ποὺ κρίνουμε, ὁ Ζαχαριάδης βγάζει ἀκόμα μιὰ φορὰ ἀσπροπρόσωπο τὸν ἑαυτό του καὶ φορτῶνει σὲ ἄλλους τὶς εὐθύνες. «Ὁ ὀππορτουניσμός Παρτσαλίδη-Χρύσας, τὸ σαμποτάζ τῶν Σιάντου-Πλουμπίδη, ἡ κλασικὴ ἀνικανότητα τῶν Βαφειάδη-Ζωγράφου καὶ τῶν ὁμοίων τους, ποὺ χαντάκωσαν τὴν γραμμὴ τοῦ Κόμματος, πράγμα ποὺ εἶχε τεράστια σημασία γιὰ ὅλη τὴν ἔκβαση τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα τοῦ ΔΣΕ».

Ὁ Ζαχαριάδης ἔβαλε ὅλους τοὺς παραπάνω σ' ἓνα τσουβάλι, μὲ τὴν κατηγορία πὼς χαντάκωσαν τὸν ἔνοπλο ἀγώνα. Ὁ Πλουμπίδης καὶ ὁ Ζωγράφος δὲν ἦταν μέλη τοῦ τότε Πολιτικοῦ Γραφείου. Ὁ Βαφειάδης ἔχει εὐθύνες μόνο ἀπὸ τὶς 21-9-1946 ποὺ ἔφθασε στὸ βουνό κι ἔγινε τότε μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου. Ἐκεῖνοι ποὺ χαντάκωσαν τὸν ἔνοπλο ἀγώνα ἦταν τὰ μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου: Ζαχαριάδης, Ἰωαννίδης, Παρτσαλίδης, Σιάντος, Μπαρτζιώτας, Στρίγκος, Χατζηβασιλείου, Ἀναστασιάδης, γιὰ αὐτοὺς ἐπεξεργάστηκαν τὴν δεξιὰ ὀππορτουνιστικὴ-τυχοδιωκτικὴ γραμμὴ καὶ ταχτικὴ. Παραπέρα, ὑπεύθυνη εἶναι ὅλη ἡ ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, ποὺ σὰν τὰ πρόβατα ἀκολουθοῦσαν τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο.

Ὁ Ζαχαριάδης δήλωσε μὲ τὸ ἄρθρο του ὅτι, «τραγικὸ λάθος ἀποδεδειγμένο ἢ ἐκλογὴ τοῦ Βαφειάδη». Σὲ συνέχεια, γράφει γιὰ τὸν Βαφειάδη ποὺ ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ ΔΣΕ καὶ γιὰ τὸν Ζήση Ζωγράφο, ποὺ παράσταινε τὸν Πολιτικὸ Ἐπίτροπο τοῦ Βαφειάδη:

«Οἱ δύο αὐτοὶ ὀπερετικοὶ πρωταγωνιστὲς (Βαφειάδης-Ζωγράφος), παίρνανε τὸ λουτρό τους στὸ Σμόκοβο Καρδίτσας, στὶς κρίσιμες μέρες τοῦ 1946-1947, ὅταν ἔπρεπε νὰ σχηματίσουν τὶς ἐφεδρεῖες τοῦ ΔΣΕ, καὶ στέλνανε στὰ σπίτια τους τὰ παλικάρια ποὺ ζητοῦσαν νὰ τοὺς δεχτοῦν στὸ καινούργιο ἀντάρτικο».

Ποιὸς διάλεξε αὐτοὺς τοὺς δύο «ὀπερετικοὺς πρωταγωνιστὲς»; Ὁ Ζαχαριάδης μαζί μὲ ὅλο τὸ τότε Πολιτικὸ Γραφεῖο, σ' ἄγνοια τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Σ' αὐτὰ τὰ πραγματικὰ κρίσιμα χρόνια, ποὺ ἔπαιρνε τὸ λουτρό του ὁ Ζαχαριάδης; Στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ Βελιγράδι.

Μὲ τὰ κριτήρια ποὺ κρίνει τοὺς Βαφειάδη-Ζωγράφο, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τιλοφορήσει καὶ τὸν Ζαχαριάδη ὀπερετικὸ καθοδηγητὴ, ἂν ἐπρόκειτο γιὰ ὀπερέτα. Ὅμως, πρόκειται γιὰ δρᾶμα τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ, ἐξαιτίας τοῦ Ζαχαριάδη καὶ τῶν στενῶν συνεργατῶν του.

Ὁ Ζαχαριάδης προσπάθησε ν' ἀπαλλαχτεῖ ἀπὸ τὴν εὐθὺνη καὶ γιὰ τὸ διορισμὸ τοῦ Βαφειάδη σὰν ἀρχηγοῦ τοῦ ΔΣΕ. Ἐπικαλεῖται τὸ ὅτι ὁ Βαφειάδης προωθήθηκε στρατιωτικὰ στὰ χρόνια τῆς τριπλῆς φασιστικῆς κατοχῆς. Ἄρα, ἀναπόφευκτα ἔπρεπε ν' ἀναλάβει ἀρχηγὸς τοῦ ΔΣΕ. Ὅλος ὁ κόσμος ξέρει πὼς διαθέταμε στελέχη μὲ θαυμάσια ἐπαγγελματικὴ στρατιωτικὴ κατάρτιση. Λογυχάρη, ὁ στρατηγὸς Στέφανος Σαράφης ἦταν ἰδανικὸς γι' ἀρχηγὸς τοῦ ΔΣΕ, ὁ Θεόδωρος Μακρίδης εἶτε ὁ Γιάννης Μουστεράκης, θαυμάσιος γενικὸς ἐπιτελάρχης τοῦ ΔΣΕ. Αὐτοὺς τοὺς ἔστειλε ὁ Ζαχαριάδης στὴν ἐξορία, ἀντὶ νὰ τοὺς στείλει στὸ ΔΣΕ, ὅπως αὐτοὶ εἶχαν ζητήσει.

Γιατὶ ὁ Ζαχαριάδης δὲν ἀνέλαβε ἀρχηγὸς τοῦ ΔΣΕ; Ἄραγε, δὲν ἤξερε πὼς ἡ διεύθυνση τοῦ πολέμου ἀ π ὀ τ ἄ π ἄ ν ω ἀπαιτεῖ κυρίως πολιτικὲς καὶ ὀργανωτικὲς γνώσεις καὶ ἰκανότητες;

— Ποιὸ εἶναι τὸ γενικὸ συμπέρασμα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὶς τρεῖς χρονικὰ ἀπόψεις τοῦ Ζαχαριάδη; Αὐτὸς χάραζε σωστὴ γραμμὴ καὶ ταχτικὴ, ὅλα σωστά τὰ ἐφτιασε, ἄλλοι χαντάκωσαν τὸν δεῦτερο ἔνοπλο ἀγώνα. Αὐτὸ μοιάζει μὲ ὀλοκληρωτικὴ ἀπουσία αἰσθήματος εὐθύνης. Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ ὑπογραμμίσω εἶναι ὅτι, ο ὕ τ ε τ ὸ 1963 εἶ π ε ὁ Ζ α χ α ρ ι ἄ δ η ς τ ἣ ν ἄ λ ῆ θ ε ι α. Αὐτὸς δὲν ἀποκάλυψε ὅτι ἡ ρωσικὴ ἡγεσία μᾶς ἐπέβαλε μιὰ ἀντεπαναστατικὴ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας καὶ ὅτι τὴν παραδέχτηκε ὁ ἴδιος δουλικὰ, ὅτι ἔκρυσε αὐτὴ τὴν ἀντεπαναστατικὴ πράξη. Ἔτσι, ἀναπόφευκτα ἠττηθήκαμε.

Ο ΜΑΡΚΟΣ ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τρεῖς βασικοὶ λόγοι ἐπιβάλλουν νὰ μελετήσουμε τὴ δράση τοῦ Μάρκου Βαφειάδη, κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Αὐτὸς ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ καὶ πρωθυπουργὸς τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης. Μ' αὐτὸν ἀσχολοῦνται ἱστοριογράφοι ἀπὸ τὸ τότε ἀντίπαλο στρατόπεδόν μας. Ὁ ἴδιος ἔχει δώσει στὴ δημοσιότητα ἀπόψεις του γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο καὶ γιὰ τὸν ρόλο του.

Πρέπει ἀμέσως νὰ δηλώσω ὅτι, δὲν ἔχω καμιὰ πρόθεση νὰ φορτώσω στὸν Βαφειάδη τὴ βασικὴ εὐθὺνη γιὰ τὴν ἥττα τοῦ ΚΚΕ κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ὄταν ὁ Βαφειάδης ἀνέβηκε στὰ βουνά, στίς 21-9-1946, τὸ ΚΚΕ εἶχε οὐσιαστικὰ ἠττηθεῖ ἀπὸ τὸν Ἰούνη. Ἄρα, ὁ Βαφειάδης φέρνει τόση εὐθὺνη γι' αὐτὴ τὴν οὐσιαστικὴ ἥττα, ὅση ἔχει καὶ κάθε ἄλλο μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΚΕ.

Οἱ βασικοὶ ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ἥττα μας κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, εἶναι τὰ μέλη τῆς τότε ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ. Γιὰ τοὺς μῆνες: Φλεβάρης-Μάρτης-Ἀπρίλης 1945, τὰ μέλη τῆς ἡγεσίας ἦταν: Γιώργης Σιάντος, Γιάννης Ἰωαννί-

δης, Δημήτρης Παρτσαλίδης, Βασίλης Μπαρτζιώτας, Λεωνίδας Στρίγκος, Γιάννης Ταλαγάνης (Ζέβγος), Νίκος Πλουμπίδης (Μπάρμπας), Χρύσα Χατζηβασιλείου, Πέτρος Ρούσος. Αυτοί χάραξαν κι επέβαλαν στο ΚΚΕ μετά τη Βάρκιζα την ψοφοδεή-πανικόβλητη γραμμή και ταχτική και δράση, που επέτρεψαν στους τότε αντίπαλους μας ν' αρχίσουν μονόπλευρο έμφύλιο πόλεμο για ν' αποσυνθέσουν τὸ κίνημά μας.

Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ Μάη 1945, προστέθηκε στὴν ἡγεσία και ὁ Ζαχαριάδης, πὺ εἶχε ἐπιστρέψει στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ χιτλερικό στρατόπεδο Νταχάου. Ἡ 12η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ (Ἰούνης 1945), δὲν ἔκλεξε στὸ Πολιτικό Γραφεῖο τὸν Ζέβγο, τὸν Πλουμπίδη και τὸν Ρούσο, ἔκλεξε σ' αὐτὸ τὸν Στέργιο Ἀναστασιάδη. Ὁ Ρούσος ξανά ἐκλέχτηκε στὸ Πολιτικό Γραφεῖο τὸν Αὐγούστο τοῦ 1946, πρὶν φύγει γιὰ τὸ Βελιγράδι. Θεωρῶ ὅτι ὁ κύριος ὑπεύθυνος τῆς ἥττας μας κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, ἦταν ἡ ρωσική ἡγεσία και ὁ τότε ἀρχηγὸς τοῦ ΚΚΕ Νίκος Ζαχαριάδης. Μὲ τὸ κύρος πὺ εἶχε μέσα στὸ Κόμμα, ἐπέβαλε μιὰ δεξιὰ ὀππορτουμιστική γραμμή και ταχτική, ἕνα τυχοδιωκτισμὸ στὴν ὀργάνωση και διεξαγωγή τοῦ πολέμου μας, πὺ ἀναπόφευκτα ὀδήγησαν σὲ βαρεῖα ἥττα μας, γιὰ τὴν ἀύπνηρη τοῦσε τὴ ρωσική ἡγεσία.

Ὁ Βαφειάδης ἔχει βασική εὐθύνη γιὰ ὅ,τι κακὸ ἔγινε ἀπὸ τότε πὺ ἀνέλαβε ἀρχηγὸς τοῦ ΔΣΕ ὡς τὶς 20-8-1948, πὺ ἀπαλλάχτηκε ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπεύθυνη δουλειὰ κι ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

— Ἄς δοῦμε, σὲ συντομία, τί ἔχουν γράψει ἱστοριογράφοι ἀπὸ τὸ τότε ἀντίπαλό μας στρατόπεδο γιὰ τὸν Βαφειάδη.

Ἀναμφισβήτητα, ὁ πιὸ μεγάλος ὑμνητὴς τοῦ Βαφειάδη εἶναι ὁ Εὐάγγελος Ἀβέρωφ, στὸ βιβλίο του «Φωτιά και τσεκούρι», γαλλική ἔκδοση 1973. Παραθέτω μερικές περικοπὲς ἀπὸ τὸ βιβλίο του και κριτικὴ τους.

Γράφει ὅτι, ὅταν ὁ Βαφειάδης ἀνέβηκε στὰ βουνά, σ' αὐτὰ ὑπῆρχαν 3 ὡς 4.000 ἀντάρτες. Μετὰ δυὸ μῆνες, ὁ Βαφειάδης ἀνέβασε τὴ δύναμη τοῦ ΔΣΕ στὶς 6.000. Τὸ τέλος τοῦ Δεκέμβρη 1946, στὶς 8.000. «Στὸ τέλος τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1947, ὁ Μάρκος εἶχε 13.000 ἀντάρτες». «Στὸ τέλος Φλεβάρη τοῦ 1947 ὁ Μάρκος εἶχε 8 διοικήσεις: Θράκης, Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, Κεντρικῆς Μακεδονίας, Δυτικῆς Μακεδονίας, Ἡπείρου, Θεσσαλίας, Ρούμελης, Πελοποννήσου».

«Ὅλη αὐτὴ ἡ ὀργάνωση κι ἐκπληκτικὴ δραστηριότητα ἦταν ἀξιόλογη, μιὰ πὺ ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ, αὐτὸ τὸ ξέρουμε σήμερα, δὲν ἦταν εὐνοϊκὴ γιὰ μιὰ γρήγορη ἀνάπτυξη τοῦ ΔΣΕ». «Στὰ 1946 και στοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1947, οἱ πόλεις φρέναραν τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ΔΣΕ» (σελίδα 168).

Στὶς περικοπὲς πὺ παρέθεσα, ὁ Βαφειάδης ζωγραφίζεται, σὰν θαυματοποιός. Μόνος του και παρὰ τὸ σαμποτάρισμα τοῦ ΚΚΕ, τὰ κατάφερε σ' ἑπτὰ μῆνες ν' ἀξήσει τὴ δύναμη τῶν ἀνταρτῶν ἀπὸ 3.000 σὲ 13.000.

Τὸ ὅτι ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ σαμπόταρε τὴν αὐξηση τῆς δύναμης τῶν ἀνταρτῶν εἶναι ἀναμφισβήτητο. Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητο ὅτι, ὅταν ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἔστειλε στὰ βουνὰ τὸν Βαφειάδη, ἔδωσε ἐντολὴ στὰ μέλη καὶ στοὺς ὄπαδούς μας στὰ χωριά, νὰ κατατάσσονται στὸ νέο ἀντάρτικο, γιατί ἤθελε νὰ τὸ χρησιμοποιοῦσε «σὰν πρόσθετο δυναμικὸ μέσο πίεσης στὸν ἀντίπαλο, γιὰ ὁμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη». Νά, πῶς αὐξήθηκε ἡ δύναμη τῶν ἀνταρτῶν ἀπὸ 3.000 σὲ 13.000. Βέβαια, εἶναι ἐξακριβωμένο ὅτι καὶ τότε ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἔβαζε περιορισμοὺς στὴ γρήγορὴ αὐξηση τοῦ ΔΣΕ καὶ κυρίως ἀπὸ τὶς πόλεις.

Μιὰ πού ὁ Ἄβέρωφ διαπιστώνει σ ω σ τ ἄ ὅτι ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ σαμπότερνε ὡς τὸ τέλος τῆς ἀνοιξης τοῦ 1947 τὴν ἀνάπτυξη καὶ δράση τοῦ ΔΣΕ, τότε ὁ ἴδιος κάνει θρύψαλα ὅλο τὸ προπαγανδιστικὸ οἰκοδόμημα τοῦ στρατοπέδου του, ὅτι τὸ ΚΚΕ ὀργάνωσε «τρίτο γύρο» ἀπὸ τὸ Μάρτη τοῦ 1946 γιὰ κατάληψη τῆς ἐξουσίας.

Συνεχίζουμε τὴν περιγραφὴ τοῦ Ἄβέρωφ, γιὰ τὰ θαύματα τοῦ Βαφειάδη. Γράφει ὅτι τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1947, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνταρτῶν ξεπέρασε τὶς 16.000. Ἐπιπλέον, εἶχε μερικὲς χιλιάδες βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν, «μερικὲς δωδεκάδες χιλιάδες πράχτορες, πληροφοριοδότες, προμηθευτὲς καὶ διάφορες κρυφὲς ἀποθήκες, χωρὶς νὰ μιᾶμε γιὰ ἑκατοντάδες χιλιάδες ἄνδρες καὶ γυναῖκες πού ἦταν «συμπαθοῦντες». Αὐτὸ ἀποτελοῦσε στὸ ἐξῆς μιὰ δύναμη στρατιωτικὴ καὶ παραστρατιωτικὴ ὄχι ἀμελητέα, καὶ αὐτὸ πού ἦταν πιὸ σοβαρό, αὐτὴ βιάδιζε στὸ δρόμο ἀνάπτυξίς της» (στὸ ἴδιο, σελ. 177).

Ὁ Ἄβέρωφ σὰν μυθιστοριογράφος πού εἶναι, σὲ μιὰ φιλολογικὴ ἔξαρση δὲν σκέφθηκε τί σημαίνουν οἱ ἀριθμοὶ πού δίνει στὴν παραπάνω περικοπὴ τοῦ βιβλίου του. Ἄν ἡ στρατιωτικὴ καὶ παραστρατιωτικὴ ὀργάνωση τοῦ ΔΣΕ ἦταν στὰ τέλη τοῦ Ἀπρίλη εἴτε Μάη τοῦ 1947 περίπου μισὸ ἑκατομμῦριο ἄντρες καὶ γυναῖκες, τότε μόνος του ὁ Ἄβέρωφ κάνει σκόνη τὴν ἄποψη τῆς τότε πολιτικοστρατιωτικῆς ἡγεσίας τοῦ στρατοπέδου του, γιὰ «συμμοριτισμὸ» καὶ γιὰ συνωμοσία μιᾶς χούφτας ξενοκίνητων ἀνθρώπων. Ἄν στὸ μισὸ ἑκατομμῦριο προσθέσουμε καὶ τὶς ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀγρότες πού ξεσπίτωσε ὁ ἀντίπαλός μας καὶ τοὺς μάντρωσε στὶς πόλεις καὶ τὴν τεράστια δύναμη κι ἐπιρροή τοῦ ΚΚΕ στὶς πόλεις, τότε ποιά ἦταν τότε ἡ δύναμη τῶν ἀντιπάλων τοῦ ΚΚΕ στὸ σύνολο τοῦ τότε ἐνήλικου πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδας; Προσπαθώντας ὁ Ἄβέρωφ νὰ ζωγραφίσει τὸν Βαφειάδη θαυματοποιό, χαντάκωσε τοὺς ἀντιπάλους τοῦ ΔΣΕ.

Ἄς δοῦμε πῶς περιγράφει ὁ Ἄβέρωφ, στὸ ἴδιο βιβλίο του, τὰ ἐπιχειρησιακὰ θαύματα τοῦ Βαφειάδη. Γράφει ὅτι, οἱ πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις πού ὀργάνωσε ὁ Μάρκος τὸν Γενάρη-Φλεβάρη-Μάρτη τοῦ 1947, «δείχνουν σὲ ποιοὺ σημεῖο ἡ ζωὴ τῆς χώρας εἶχε ἀναστατωθεῖ. Αὐτὰ δείχνουν πόσο ὁ Μάρκος ἦταν καλὰ ὀργανωμένος, πόσο συντονισμένες ἦταν οἱ στρατιωτι-

κές επιχειρήσεις, για να είναι ωφέλιμες από πολιτική άποψη, καλά οδηγημένες από άποψη ταχτικής» (στο ίδιο, σελ. 167).

Στά μυθιστορήματα, τα πάντα επιτρέπονται. Στη συγγραφή μιās πραγματικής Ιστορίας, πρέπει με ψυχρό ύπολογισμό τών ιστορικών γεγονότων να βγάζουμε συμπεράσματα. Ὁ Ἀβέρωφ δίνει στο βιβλίο του «Φωτιά και τσεκούρι», τις επιχειρήσεις τοῦ ΔΣΕ στο πρώτο τρίμηνο τοῦ 1947. Τα στοιχεία που δίνει δείχνουν πολύ καθαρά ὅτι, πρόκειται για μικροχτυπήματα σε χωριά και σε συγκοινωνίες. Καμιά πόλη δὲν χτυπήθηκε. Ἐπρόκειτο γι' ἀνταρτοπόλεμο. Ἀπό καθαρά επιχειρησιακή-πολεμική ἄποψη, ἡ δράση τοῦ ΔΣΕ ἦταν μηδαμινή, δὲν ἐπέτρεπε πέρασμα σ' ἓνα ἀνώτερο ἐπίπεδο. Κάτι πιὸ χειρότερο. Ἡ δράση τοῦ ΔΣΕ ἀπὸ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1946 ὡς τὸ τέλος τοῦ Μάρτη 1947, ὡδηγοῦσε σὲ πλήρη ἥττα μας.

* Ἄς δοῦμε ἓνα ἄλλο ἀβερῶβειο θαῦμα τοῦ Βαφειάδη. Στά μέσα τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1948, μόνο «οἱ θέσεις στὴν Ἀλεβίτσα ὡς τὰ Γούπατα ἀντιστέκονταν ἀκόμα». «Μόνο ὁ Μάρκος τὸ κατάλαβε καὶ γύρω στὶς 18 Αὐγούστου αὐτὸς προσωπικὰ πῆρε τὴν ἀπόφαση γιὰ μιὰ γενικὴ ὑποχώρηση». «Ὁ Μάρκος, ὁ ἀντίπαλος τῶν κατὰ μέτωπο μαχῶν, ἀλλὰ ὁ καλὸς στρατηλάτης — ἀπὸ κομμουνιστικὴ ἄποψη —, ὁ καλὸς πολιτικὸς ταχτικής, πίστευε πὼς εἶχε καθῆκον ν' ἀκολουθήσει τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ του, πὺ τοῦ ἔμεναν. Τὰ μόνα περάσματα πὺ παρέμεναν ἀνοιχτά, ἐκεῖνα τῆς Σλήμνιτσας καὶ Μονόπυλου (μοναδικὴ πόρτα), ἄρχισαν νὰ καταλαμβάνονται ἀπὸ τὸ στρατό. Μέσω μιᾶς ἰσχυρῆς ἐπίθεσης, αὐτὸς τὰ ξεμπλόκαρε στὶς 20 Αὐγούστου...». «Αὐτὴ ἡ λαμπρὴ ἀποχώρηση, δὲν ἦταν ἡ μοναδικὴ πὺ ἔκανε στὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου 1948, ὁ καλὸς στρατηλάτης, πὺ ἦταν ἓνας παλιὸς καπνεργάτης τῆς Καβάλας. Τὸ ὑπόλοιπο τῆς δυνάμει του, γύρω στὶς 8.000 ἄνδρες, κατευθύνονταν πρὸς τὸ Βίτσι, πιὸ βόρεια σ' ἑλληνικὸ ἔδαφος» (στο ίδιο, σελ. 231).

Τὸ μόνο ἀληθινὸ πὺ γράφει ὁ Ἀβέρωφ στὶς παραπάνω περικοπές, εἶναι ὅτι μὲν οἱ δυνάμεις τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας τοῦ ΔΣΕ κρατοῦσαν γερὰ τὶς θέσεις τους. Αὐτὸ ἔδωσε τὴ δυνατότητα ἐλιγμοῦ τῶν δυνάμεων τοῦ ΔΣΕ πὺ ἐπὶ ἑβδομήντα μέρες μάχονταν στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, νὰ ἐλιθθοῦν ἀπὸ τὸ Γράμμο στὸ Βίτσι. Τὰ ὑπόλοιπα τῶν παραπάνω περικοπῶν, εἶναι παραμύθια, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε συνειδητὰ ψέματα.

Δὲν ἦταν ὁ Βαφειάδης πὺ συνέλαβε στὸ μυαλό του τὸ στρατήγημα τοῦ ἐλιγμοῦ τῶν δυνάμεων τοῦ ΔΣΕ ἀπὸ Γράμμο πρὸς Βίτσι, ἀλλὰ ἡ κατάρρευση τοῦ μετώπου τῆς 670 μονάδας τοῦ ΔΣΕ πὺ τὴν διοικοῦσε ὁ Γεώργιος Βοντίτσιος (Γούσιας). Αὐτὴ ἡ κατάρρευση ἔκανε ἀδύνατη τὴν παραμονὴ μας στὸ Γράμμο, στὶς 20 Αὐγούστου 1948. Στὶς 20 Αὐγούστου, τὰ τμήματα τῆς 670

μονάδας βρίσκονταν αποδιοργανωμένα κάτω από το χωριό Γράμμος, του ανατολικού Γράμμου. Τ' αντίπαλά μας στρατεύματα προωθούνταν στις πλάτες των μαχόμενων μονάδων του Ἀρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας. Σὲ τέτοια κατάσταση, δὲν χρειάζονταν νὰ εἶναι κανεὶς μεγάλος στρατηγός, γιὰ νὰ διατάξει ἔλιγμο τῶν δυνάμεων τοῦ ΔΣΕ ἀπὸ τὸ Γράμμο πρὸς τὸ Βίτσι. Ἐὰν δὲν θὰ γίνονταν τέτοιος ἔλιγμος, τουλάχιστο τὸ μισὸ τῆς δύναμης τοῦ ΔΣΕ στὸ Γράμμο θὰ αἰχμαλωτίζονταν καὶ τὸ ἄλλο μισὸ ποὺ βρίσκονταν κοντὰ στ' ἄλβανικὰ σύνορα θὰ περνοῦσε ἀναγκαστικὰ στὴν Ἀλβανία. Ἄσε ποὺ ὁ Βαφειάδης ἦταν στὶς 20 Αὐγούστου 1948 σ' ἑξαλλη κατάσταση καὶ τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ διατάξει ἔλιγμό μας.

Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι αὐτὸς διεύθυνε τὸν ἔλιγμο τῆς 20 πρὸς 21 Αὐγούστου. Ὁ Βαφειάδης μαζί με ὅλο τὸ ἐπιτελεῖο του καὶ τὶς βοηθητικὲς υπηρεσίες τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, πέρασε τὸ βράδυ τῆς 20 Αὐγούστου 1948 στὴν Ἀλβανία, ἀπὸ τὴ θέση Φούσια.

Ἄς δοῦμε ἀκόμη ἓνα ἀβέρωφιο θαῦμα τοῦ Βαφειάδη. Ὁ Ἀβέρωφ γράφει ὅτι ὁ Μάρκος διεύθυνε προσωπικὰ τὶς μάχες τοῦ ΔΣΕ στὸ ΜάλιΜάδι τοῦ Βίτσι, τὸν Σεπτέμβρη-Ὀκτώβρη 1948. «Ὁ Μάρκος κατάλαβε ἀμέσως τὴ σημασία τῆς ἄτακτης ὑποχώρησης τῆς 14 Σεπτέμβρη, ἐπίσης προπαρασκευάζονταν γιὰ ἐπίθεση με ὅλες τὶς δυνάμεις του γιὰ τὴν Καστοριά, ὅπου εἶχε τὴν ἔδρα του τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ». «Στὴ διάρκεια 36 ὥρων, ὁ Μάρκος, ποὺ προσωπικὰ διεύθυνε τὶς ἐπιχειρήσεις, ἔριξε στὴν ἐπίθεση τὶς καλύτερες ταξιαρχίες του» (στὸ ἴδιο, σελ. 236).

Ἐδῶ δὲν πρόκειται γι' ἀνακρίβεια, ἀλλὰ γιὰ χοντροκομμένα ψέματα. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι, ὁ Βαφειάδης πέρασε στὴν Ἀλβανία τὸ βράδυ τῆς 20 Αὐγούστου 1948 καὶ ἀπὸ κεῖ ἔφυγε γιὰ τὴ Μόσχα καὶ δὲν ξαναγύρισε στὴν Ἑλλάδα παρὰ μόνο τὸ Γενάρη τοῦ 1949, γιὰ νὰ πάρει μέρος στὴν 5η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, καὶ μετὰ ἀμέσως ξανάφυγε γιὰ τὴ Μόσχα.

Ἄς δοῦμε πῶς περιγράφει ὁ Ἀβέρωφ τὶς δῆθεν διαφωνίες τοῦ Βαφειάδη: «Ἡ πολιτικὴ ἡγεσία ἤθελε νὰ ὀργανώσει ἓνα πραγματικὸ στρατό, ποὺ θὰ μποροῦσε ν' ἀντιμετωπίσει τὸν Ἐθνικὸ Στρατό, νὰ κερδίσει μάχες, νὰ καταχτήσει περιφέρειες καὶ τὸ λιγότερο μιὰ πόλη. Ὁ σκοπὸς ἦταν νὰ καταχτήσει τὴν ἐξουσία. Θὰ ἔπρεπε, λοιπόν, νὰ προσαρμόσει τὴν ὀργάνωση καὶ τὴν ταχτικὴ τοῦ ΔΣΕ στὸ σκοπὸ ποὺ ἀκολουθοῦσε» (στὸ ἴδιο, σελ. 203).

Ἐἰς τὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία (δηλαδὴ ὁ Μάρκος), εἶχε ἀντίθετη γνώμη. Ὁ ΔΣΕ εἶχε ἀποχτήσει θεαματικὰ ἀποτελέσματα ἐνάντια σ' ἓνα ἀντίπαλο πῶς δυνατὸ, κάνοντας ἀνταρτοπόλεμο ὅπου αὐτὴ ἤθελε. Ὅταν θέλησε νὰ δίνει πραγματικὲς μάχες, αὐτὴ γνώρισε ἀποτυχίες. Ἡ ὥρα τῆς ἀλλαγῆς θὰ δημιουργοῦνταν, ὅταν ὁ Ἐθνικὸς Στρατὸς θὰ εἶχε ἀπογοητευτεῖ, ὅταν ἡ χώρα θὰ καταλάβαινε ὅτι ὁ ΔΣΕ δὲν μποροῦσε νὰ νικηθεῖ» (στὸ ἴδιο, σελ. 203).

Ἐδῶ, δὲν θὰ σχολιάσω τίς δῆθεν διαφωνίες τοῦ Βαφειάδη. Αὐτὸ θὰ τὸ κάνω στὴ συνέχεια τοῦ ὑποκεφαλαίου.

Ὁ Ἀβέρωφ, ἀνυψώνει τὸν Βαφειάδη ὡς τραγικὸ ἥρωα. Γι' αὐτὸ ἀντέγραψε ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ντομινικ Ἔντ «Οἱ καπετάνιοι», τὴν παρακάτω συκοφαντία: Τὴ νύχτα τῆς 20 πρὸς 21 Αὐγούστου τοῦ 1948, συνόδεψε τὸν Βαφειάδη ἕνα ἀπόσπασμα δολοφόνων, μ' ἐπικεφαλῆς κάποιον Πολύδωρο. Μόλις πέρασαν τὰ ἐλληνοαλβανικὰ σύνορα, τὸ ἀπόσπασμα τῶν δολοφόνων ἀποπειράθηκε νὰ δολοφονήσῃ τὸν Βαφειάδη. Τὸν γλίτωσε μιὰ ἀλβανικὴ περίπολος καὶ τὸν παρέδωσε στὴ σοβιετικὴ στρατιωτικὴ ἀποστολὴ, πού βρισκόνταν στὴν Ἀλβανία.

Πῶς συμβίβασε ὁ Ἀβέρωφ τὸ παραπάνω ροκαμβολικὸ κατασκευάσμα τοῦ Ἔντ, μὲ τὴ δική του διαπίστωση ὅτι τὴ νύχτα τῆς 20 πρὸς 21 Αὐγούστου 1948, ὁ Βαφειάδης ἦταν ἐπικεφαλῆς τοῦ ἐλιγμοῦ τῶν μονάδων τοῦ ΔΣΕ ἀπὸ Γράμμο πρὸς Βίτσι καί, σὲ συνέχεια, διεύθυνε ἐκεῖ νικηφόρες μάχες; Τύφλα νὰ ἔχουν τὰ κατορθώματα τοῦ Τζέιμς Μπόντ. Ἄραγε, ἦταν δύσκολο νὰ καταλάβει ὁ Ἀβέρωφ ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ Ἔντ «Οἱ καπετάνιοι» εἶναι ἕνα ἄθλιο καὶ συκοφαντικὸ ρεπορτάζ, ἐνὸς πολὺ φτηνοῦ δημοσιογράφου; Εἶτε μὲ τὴ βοήθεια ἐνὸς ψευτοσυγγραφέα, ἤθελε νὰ μᾶς μεταβάλει σὲ δολοφόνους;

Ποιὲς ἦταν οἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Ἀβέρωφ, παρασταίνοντας θαυματοποιὸ τὸν Μάρκο Βαφειάδη; Καταφάνερα, ὁ Ἀβέρωφ ἐπιδίωξε νὰ καταφέρει πολιτικὸ καὶ στρατιωτικὸ χτύπημα κατὰ ὅλων τῶν ἄλλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἡγετῶν τοῦ ΚΚΕ. Ἄλλωστε, ἔτσι εἶτε ἀλλιῶς, δίκαια εἶτε ἄδικα, ὁ Βαφειάδης εἶχε μπεῖ πρὸ πολλοῦ στὸ περιθώριο τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ ΚΚΕ καὶ γι' αὐτὸ ἀκίνδυνος γιὰ τὸ κοινωνικὸ καθεστῶς πού ἐκπροσωπεῖ ὁ Ἀβέρωφ. Ἄρα, ἕνας ὕμνος στὸ Βαφειάδη δὲν ἦταν ἐπικίνδυνον πείραμα. Τὸ πρόβλημα γιὰ τὸν Ἀβέρωφ ἦταν νὰ παραστήσει τοὺς ὑπόλοιπους ἡγέτες τοῦ ΚΚΕ σὰν τὰ πιὸ ἀνόητα πλάσματα τοῦ κόσμου.

Ὁ Ἀβέρωφ ἀρπάχτηκε ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ Βαφειάδη στὴ λεγόμενη 7η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, τοῦ Φλεβάρη 1957, καὶ τὸν μετέβαλε σὲ ἀδιάψευστο ἱστορικὸ κείμενο. Ὁ ἴδιος ὁ Βαφειάδης παρουσιάζεται σὰν θαυματοποιός, μ' αὐτὸ τὸ λόγο του. Νά μιὰ περικοπὴ:

«Τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1946 πού βγήκα στὸ βουνό, οἱ ἔνοπλες ὀμάδες ποὺ δροῦσαν στὸ Γράμμο μιὰ ὀμάδα 65... καὶ 350 μαχητὲς στὸ Βίτσι. Σὲ ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα ἦταν ἀκόμη 1200...». «τὸ βασικὸ ἐμπόδιο γιὰ τὴ μαζικοποίηση τοῦ ἀντάρτικου, ἦταν οἱ ἴδιες οἱ ὀργανώσεις τοῦ ΚΚΕ καὶ τοῦ Ἀγροτικοῦ Κόμματος, πού ἔπαιρναν θέση ἄρνησης γιὰ τὸ βουνό...». «Ἀπὸ τὴν ὄλη προσπάθεια λείπει τὸ Κόμμα μας» (περιοδικὸ «Νέος Κόσμος», Ἀπρίλης 1957, σελίδες 53, 54, 55).

Εἶναι πασίγνωστο ὅτι μόνο οἱ καταδιωκόμενοι ἔνοπλοι ἀγωνιστὲς πάνω

στά βουνά, ἀ μέσως μετὰ τὴ Βάρκιζα, ἦταν πάνω ἀπὸ 3.000. Μὰ νὰ πὸς ὁ Βαφειάδης τοὺς μέτρησε τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1946 καὶ βρῆκε ὅτι ἦταν συνολικὰ μόνο 1615. Αὐτὸ λέγεται ἱστορικὴ ἀλήθεια.

Ἐκτὸς τῆς συνέντευξής ποὺ ἔδωσε ὁ Βαφειάδης στὴν ἀπεσταλμένη τοῦ περιοδικοῦ «Ἐπίκαιρα» Ἄννα Μωραΐτη, φαίνεται πολὺ καθαρὰ ὅτι αὐτὸς εἶχε διαβάσει τὸ βιβλίο τοῦ Ἀβέρωφ «Φωτιά καὶ τσεκούρι». Τί εἶπε στὴν κυρία Μωραΐτη γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ Ἀβέρωφ: Αὐτὸ «πλησιάζει πολὺ τὴν ἀλήθεια». Καὶ φυσικὰ, ἐννοοῦσε ὅσα γράφει γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Βαφειάδη. Τὸ πόσο πλησιάζει τὴν ἀλήθεια τὸ βιβλίο τοῦ Ἀβέρωφ, φαίνεται ἀπὸ τὶς περικοπὲς ποὺ παρέθεσα καὶ τὴν κριτικὴ τους.

— Καὶ ὁ ὑποστράτηγος σὲ ἀποστρατεία Δημήτρης Ζαφειρόπουλος, παρασταίνει θαυματοποιὸ τὸν Βαφειάδη, στὸ βιβλίο του «Ὁ ἀντισυμμοριακὸς ἀγῶνας 1945 - 1949». Νὰ τί γράφει :

«Ἀσφαλῶς, οἱ ἀντιλήψεις τοῦ Νίκου Ζαχαριάδη ν' ἀντιπαρατάξει τὸ «ΔΣΕ» σὲ κλασικὲς μάχες πρὸς τὶς ἐθνικὲς δυνάμεις, ὑπῆρξαν παραισθήσεις καὶ ἀσφαλῶς ἀπότυχε, διότι εἶχε ὑποτιμῆσει τὸν ἀντίπαλο. Καὶ χάρις στὸν καλὸ Θεὸ τῆς Ἑλλάδας, ὁ Μάρκος χαρακτηρίστηκε «ὀππορτουμιστῆς» ἀπὸ τὸν Ζαχαριάδη καὶ ἐξουδετερώθηκε. Διότι, ἂν θὰ ἐφαρμόζονταν οἱ ἀντιλήψεις του, κανεὶς δὲν γνωρίζει ποιά θὰ ἦταν τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς πάλης» (σελίδα 39).

Μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ καταλάβω πῶς ἓνας σοβαρὸς ἄνθρωπος τὰ κατάφερε νὰ βγάλει τὸ παραπάνω ὀλοκληρωτικὰ παιδιάστικο συμπέρασμα. Κατὰ τὸν Ζαφειρόπουλο, ἂν ὁ Βαφειάδης δὲν θ' ἀπομακρύνονταν ἀπὸ τὸν ΔΣΕ, ἂν θὰ παρέμενε ἐπικεφαλῆς του, τότε ὁ στρατὸς τῆς Ἀθήνας μπορεῖ νὰ πάθαινε ἦττα. Γιὰ ἄλλη μιὰ φορά, τύφλα νὰ ἔχει ὁ Τζέιμς Μπόντ.

Γιατί ὁ Ζαφειρόπουλος ξέπεσε ὡς αὐτὴ τὴ χοντροκομμένη ἀνοησία; Κινηγοῦσε καὶ αὐτὸς τὴ δικαίωση μιᾶς ἄθλιας πολιτικῆς σκοπιμότητας, εἴτε ἔπεσε θῦμα τοῦ θορύβου γιὰ τὶς θαυματουργικὲς στρατηγικὲς καὶ ταχτικὲς ἱκανότητες τοῦ Μάρκου Βαφειάδη;

Τὸ παραπάνω συμπέρασμα τοῦ Ζαφειρόπουλου, χαντακώνει ἱστορικὰ τὸ στρατόπεδο ποὺ ὑπερασπίζεται. Κατὰ τὸν Ζαφειρόπουλο, ὁ στρατὸς τους κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο ἦταν ἀνίκανος νὰ νικήσει τὸν ΔΣΕ. Μόνο «χάρις στὸν καλὸ Θεὸ τῆς Ἑλλάδας, ὁ Μάρκος χαρακτηρίστηκε "ὀππορτουμιστῆς" ἀπὸ τὸν Ζαχαριάδη καὶ ἐξουδετερώθηκε. Διότι, ἂν θὰ ἐφαρμόζονταν οἱ ἀντιλήψεις του, κανεὶς δὲν γνωρίζει ποιά θὰ ἦταν τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς πάλης».

Κάλπικο εἶναι καὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ Ζαφειρόπουλου, ὅτι ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ Βαφειάδη ἀπὸ τὸν ΔΣΕ «Διέσπασε βαθειὰ τὴν ἐνότητα τῶν στελεχῶν καὶ γενικότερα τοῦ συμμοριτισμοῦ», ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπινοημένη διά-

σπαση «όπηρξε ένας από τους ουσιαστικούς παράγοντες τῆς ἀποτυχίας τοῦ συμμοριτισμοῦ» (στο ἴδιο, σελ. 543).

Πάλι ὁ Ζαφειρόπουλος καταφέρνει χτύπημα στο στρατό τους, μιά πού διαπιστώνει ὅτι ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ Βαφειάδη «όπηρξε ἕνας ἀπό τους οὐσιαστικούς παράγοντες ἀποτυχίας τοῦ συμμοριτισμοῦ».

Ἐὶς τὸ Ζαφειρόπουλος δὲν παραθέτει ἔστω ἕνα ἀποδεικτικὸ στοιχεῖο, πού ν' ἀποδείχνει βαθειὰ διάσπαση τῆς ἐνότητος τῶν στελεχῶν τοῦ ΔΣΕ. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ἀκόμη καὶ ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Βαφειάδη Σαράντης Πρωτόπαπας (Κικίτσας), τὸν ἀποκήρυξε.

Ἐὶς ἀπὸ καθαρά στρατιωτικὴ ἄποψη, δὲν ξέρω ἂν ὑπάρχει παράδειγμα στὴν ἱστορία ἧττας μῆς ἐπανάστασης ἐξαιτίας τῆς ἀπομάκρυνσης ἑνὸς ἀπὸ τους στρατηγούς της. Μόνον ὁ Ζαφειρόπουλος καὶ ὁ Ἀβέρωφ ἔκαναν αὐτὴ τὴν «ἀνακάλυψη», στο πρόσωπο τοῦ Βαφειάδη.

—Ἐὶς δοῦμε τώρα πῶς ἐκθέτει ὁ ἴδιος ὁ Βαφειάδης τις δῆθεν διαφωνίες του. Μὰ πρὶν νὰ τις παραθέσω καὶ νὰ τις κρίνω, πρέπει νὰ σημειώσω τ' ἀκόλουθα:

Ἐὶς ἀπὸ τὴ δική μου πικρὴ προσωπικὴ πείρα ξέρω πολὺ καλά, πόσο δύσκολο εἶναι νὰ διατηρήσει κανεὶς τὴν ψυχραιμία του, ὅταν ὅλοι οἱ ἄλλοι τοῦ ἐπιτίθενται ἄδικα καὶ ἀνέντιμα, καὶ ἰδιαίτερα ὅταν αὐτοὶ εἶναι «σύντροφοι» καὶ «φίλοι». Σὲ ὅλη τὴν μακρόχρονη ἐπαναστατικὴ ζωὴ μου, ὅταν μοῦ ἔκαναν ἐπίθεση οἱ ἀντίπαλοι καὶ ἀκόμη ὅταν μὲ βασάνιζαν, εἶχα τὴν μεγαλύτερη ψυχραιμία καὶ νηφαλιότητα. Ἐὶς ἀσφαλῶς, τὸ ἴδιο συνέβαινε καὶ στὸν Βαφειάδη, στὴν ἐπίσης μακρόχρονη καὶ σκληρὴ ἐπαναστατικὴ δράση του.

Ἐὶς ὅταν ὅμως μοῦ ἐπιτίθονταν «σύντροφοι» καὶ «φίλοι» ἄδικα καὶ ἀνέντιμα, φθάνοντας ὡς πλήρη κατάπτωση νὰ μὲ χαρακτηρίζουν πράχτορα τῆς ΣΙΑ, τότε συχνὰ ἔχανα τὴν ψυχραιμία μου καὶ τὴν νηφαλιότητα σκέψης, χτυποῦσα τὴ γροθιά ἀκόμη καὶ στὴν κόψη τοῦ μαχαιριοῦ μιά πού μὲ κυρίευε ἡ ὀργή, ἄρα παραλογιζόμουνα. Ἐὶς ἀσφαλῶς, σὲ τέτοιες περιπτώσεις, τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ ὁ Βαφειάδης. Νὰ κατηγορήσεις τὸν ἄνθρωπο πού βρέθηκε σὲ τέτοια κατάσταση, αὐτὸ δὲν εἶναι ἔντιμο.

Ἐὶς ὅμως, στὰ 29 χρόνια πού πέρασαν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, εἶναι ἀπαράδεχτο νὰ παραλογιζόμαστε ἀκόμη. Κάποτε πρέπει νὰ κατακάτσουν τὰ μίσχη καὶ πάθη, νὰ ξαναβροῦμε τὴν ψυχραιμία μας καὶ τὴ νηφαλιότητα τῆς σκέψης μας, ἀκόμη νὰ φθάσουμε ὡς τὸ σημεῖο νὰ μὴ μᾶς ταράζουν οἱ συκοφαντίες καὶ νὰ θολώνουν τὴ σκέψη μας. Αὐτὸ προσπάθησα νὰ κάνω, παρ' ὅλο πού ἀκόμη ἀπ' ὁ λ ο υ ς συνεχίζεται ἡ συκοφαντία. Καὶ προσπάθησα, ὅσο εἶναι ἀνθρώπινα δυνατό, νὰ ἐξιστορήσω ἀντικειμενικὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμο. Δυστυχῶς, ὁ Μάρκος Βαφειάδης δὲν ἀκολούθησε τὸ παράδειγμά μου. Αὐτὸς ἔταξε σὰν σκοπὸ τοῦ ὑπόλοιπου τῆς ζωῆς του τὴν αὐτοδικαίωσή του, τὸ χαντάκωμα ὅλων τῶν ἄλλων. Αὐτὸ μὲ ὑποχρεώνει νὰ παραθέσω καὶ

νά κρίνω τις λεγόμενες απόψεις του, και νά βγάλω γι' αὐτὸν μερικὰ συμπεράσματα, τουλάχιστο σὰν δίδαγμα γι' ἄλλους.

Προκαταβολικὰ δηλώνω μὲ τὴν μεγαλύτερη κατηγορηματικότητα ὅτι, ὡς τὶς 20-8-1948 πού ὁ Βαφειάδης ἔφυγε γιὰ δῆθεν θεραπεία στὴ Μόσχα καὶ δὲν ξαναεπέστρεψε ἀπὸ τότε στὸν ΔΣΕ, δὲν ἔδωσε καμιά γραφτὴ διαφωνία του, ὡς τὶς 20-8-1948. Φεύγοντας ἀπὸ τὸν ΔΣΕ, πῆρε μαζί του ὄλο τὸ προσωπικὸ ἀρχεῖο του. Ἄν σ' αὐτὸ θὰ ὑπῆρχαν γραφτὲς διαφωνίες του, θὰ τὶς εἶχε δώσει στὴ δημοσιότητα. Ὅμως, κανένα τέτοιο κείμενο δὲν ἔδωσε στὴ δημοσιότητα, γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο ὅτι δὲν ὑπάρχουν τέτοια κείμενα. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ κατασκευάζει διαφωνίες, πού δῆθεν εἶχε ἀπὸ τὸ 1946 ὡς τὶς 20-8-1948. Αὐτὴ δὲν εἶναι καὶ τόσο ἐντιμη προσπάθεια.

Τὸ πρῶτο γραφτὸ κείμενο διαφωνιῶν του πού ἔδωσε ὁ ἴδιος στὴ δημοσιότητα, εἶναι τὸ γράμμα του τῆς 28-8-1948. Αὐτὸ τὸ ἔγραψε στὴ Μόσχα. Σ' αὐτὸ τὸ γράμμα ὑπάρχουν σπυριά ἀλήθειας. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι αὐτὰ πού γράφει γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τοῦ ΚΚΕ. Ὅμως, στὰ βασικὰ ζητήματα παραλογίζονταν. Νά τί γράφει σ' αὐτὸ τὸ γράμμα:

«Ἀπὸ τὸ συσχετισμὸ τῶν δυνάμεων, μέσων καὶ δυνατοτήτων, προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν μπορεῖ ὁ ΔΣΕ ν' ἀνατρέψει ἔνοπλα τὸν μοναρχοφασισμό μὲ τὶς δικές του δυνάμεις στὸ ἄμεσο μέλλον, ἀλλὰ μὲ ἄμεση στρατιωτικὴ βοήθεια... ἀπὸ τὶς φιλικές χῶρες. Ὅμως, αὐτὴ δὲν φαίνεται πιθανή» («Νέος Κόσμος», Νοέμβρης 1956, σελίδα 189).

Τί πρέπει νὰ παρατηρήσουμε στὴν παραπάνω περικοπὴ; Τὸ σπυρὶ τῆς ἀλήθειας ὅτι δὲν μπορούσαμε πιά νὰ νικήσουμε, πού τὸ πετάξαμε μαζί μὲ τὰ μπουγαδόνερα.

Τὸν παραλογισμό ὅτι δὲν μπορούσαμε νὰ νικήσουμε «στὸ ἄμεσο μέλλον», ἄρα μέσα σ' ἓνα ἀκαθόριστο μέλλον μπορούσαμε νὰ νικήσουμε καὶ μετὰ τὸ 1948.

Τὸν παραλογισμό ὅτι μπορούσαμε νὰ νικήσουμε στὸ ἄμεσο μέλλον, μὲ ἄμεση στρατιωτικὴ βοήθεια ἀπὸ φιλικές χῶρες, πού δὲν τὴν θεωροῦσε πιθανή. Θίγοντας ἓνα τέτοιο ζήτημα γίνεται πιὸ παράλογος, διότι ἤξερε πολὺ καλά ὅτι ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία μᾶς συμπότερνε συνέχεια.

Ἀπὸ τὴν παραπάνω περικοπὴ βγαίνει ἓνα ἀδιέξοδο, τουλάχιστο σὲ ὅ,τι ἀφοροῦσε τὸ τότε «ἄμεσο μέλλον». Γι' αὐτὸ πρότεινε σὰν «λύση» τὴ δημοκρατικὴ συνεννόηση, ἀλλὰ ἄμέσως δήλωσε στὸ γράμμα του πὼς «τέτοια πιθανότητα δὲν ὑπάρχει» (στὸ ἴδιο, σελ. 189). Τότε γιατί τὴν πρότεινε σὰν «λύση»; Γιατὶ δὲν σημείωσε ὅτι τέτοια δυνατότητα κλώτσησε τυχοδιωκτικὰ μαζί μὲ τοὺς Ζααραιάδη-Μπαρτζιώτα, στίς 23-6-1948;

Στὸ ἴδιο γράμμα του πρότεινε σὰν τελικὴ «λύση» τοῦ προβλήματος καὶ ἀδιεξόδου του, «συνέχιση τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μὲ ἐντονὴ παρτιζάνικη δρά-

ση σὲ ὅλη τὴ χώρα». «ἐφόσο ἄλλος δρόμος γιὰ μᾶς δὲν ὑπάρχει, ὁ δρόμος τῆς συνέχισης τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα εἶναι ὁ μοναδικός. Ὁ βαθμὸς τῆς ἔντασης τῆς δράσης καὶ τῶν ἐπιτυχιῶν του, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ βαθμὸ ἐνίσχυσης ποὺ θὰ μᾶς δοθεῖ ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση καὶ τὶς Λαϊκὲς Δημοκρατίες» (στὸ ἴδιο, σελ. 189).

Πρῶτος παραλογισμός. Τί βοήθεια περίμενε; Ὁ ἴδιος ἤξερε πολὺ καλά ὅτι, τὸν Μάρτη τοῦ 1948 ἢ τότε ρωσικὴ ἡγεσία μᾶς εἶπε γιὰ πρώτη φορὰ νὰ τελειώνουμε ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ γρήγορα τὸν ἔνοπλο ἀγώνα μας, γιατί λέει ἄλλαξε ἡ διεθνὴς κατάσταση. Ὁ Βαφειάδης δὲν μπόρεσε νὰ γράψει στὶς 28-8-1948 μὰ οὔτε ὡς τώρα, ἐκεῖνο ποὺ ὁ Βλαντᾶς πρότεινε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1949, ἄ μ ε σ ο σ τ α μ ἄ τ η μ α τ ο ὕ ἔ ν ο π λ ο υ ἄ γ ώ ν α, καὶ ποὺ δυστυχῶς τὸ ἀπόρριψαν οἱ Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-Βοντίτσιος.

Δεύτερος παραλογισμός. Μᾶς πρότεινε σὰν μοναδικὸ δρόμο τὴν συνέχιση τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μὲ μορφή κλεφτοπολέμου σὲ μιὰ ἀπροσδιόριστη χρονικὴ διάρκεια, σὰν μέσο πρὸς νίκη. Ἄν θὰ ἐφαρμόζαμε αὐτὸ τὸ στρατηγηγίκεο του, θὰ ἐξοντώναμε καὶ τὸν τελευταῖο ἀντάρτη.

Τρίτος παραλογισμός. Σύνδεσε ἀνόητα τὸ βαθμὸ τῆς ἔντασης, τῆς δράσης καὶ τῶν ἐπιτυχιῶν ἐνὸς μακρόχρονου κλεφτοπολέμου, μὲ τὸ βαθμὸ μακρόχρονης ἐνίσχυσής μας ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση καὶ τὶς Λαϊκὲς Δημοκρατίες. Μὲ ποιά δεδομένα περίμενε τέτοια μακρόχρονη ἐνίσχυση; Μὲ τὸ σαμποταζ ποὺ μᾶς ἔκανε ἡ ρωσικὴ ἡγεσία, ὡς τὴ στιγμή ποὺ ἔγραφε τὸ παραπάνω γράμμα του;

Ἄλλο κείμενο ποὺ δώσαμε ἐμεῖς καὶ ὄχι ὁ Βαφειάδης στὴ δημοσιότητα, εἶναι ἡ λεγόμενὴ πλατφόρμα του, τῆς 15-11-1948. Σ' αὐτὸ τὸ κείμενο, ὁ Βαφειάδης ἀναμασάει ὅ,τι μᾶς ἔγραψε στὸ γράμμα του τῆς 28-8-1948. Τὸ πιὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι γράφει πὼς ὡς τὶς 20-8-1948, δὲ ν εἶ χ ε κ α μ ι ἄ δ ι α φ ω ν ῖ α. Ἔτσι μόνος του καταφέρνει χτύπημα στὸν ἑαυτὸ του. Παραθέτω δυὸ περικοπὲς τῆς λεγόμενης πλατφόρμας του:

«Οἱ ἀποφάσεις τῆς 3ης ὀλομέλειας ἀρθθηκάν κάτω ἀπὸ μιὰ ἀτμόσφαιρα πανηγυρισμοῦ. Συμφωνήσαμε πέρα γιὰ πέρα μὲ τὶς θέσεις ποὺ ἔβαλε τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου).

Γιὰ τὴν πολιτικοστρατιωτικὴ σύσκεψη τοῦ Γενάρη 1948, γράφει στὴν ἴδια λεγόμενὴ πλατφόρμα του: Ὁ Ζαχαριάδης «ἔθεσε τὸ ἐρώτημα ἂν εἶναι σωστὲς οἱ ἀποφάσεις τῆς 3ης ὀλομέλειας. Μόλις μίλησαν 3-4 σύντροφοι, μὲ ρώτησε : τί λέει ὁ Μάρκος; Εἶναι σωστὲς οἱ ἀποφάσεις; Εἶ π α ν α ἰ, καὶ ἀμέσως διέλυσε τὴ συνεδρίαση» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου).

3η ὀλομέλεια ἐννοεῖ τὴν συνεδρίαση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΚΕ, τοῦ Σεπτεμβρίου 1947. Πρέπει νὰ ὑπογραμμίσω ὅτι, ὅταν κάποιος εἶναι

« πέρα για πέρα » σύμφωνος, αυτό σημαίνει πώς δὲν ἔχει καμιά διαφωνία.

Συμπέρασμα: Τὰ ἴδια τὰ γραφτὰ κείμενα τοῦ Βαφειάδη πού εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας καὶ πού τὰ ἔγραψε στὴ Μόσχα, δείχνουν πολὺ καθαρὰ ὅτι πρὶν νὰ φύγει ἀπὸ τὸν ΔΣΕ δὲν εἶχε καμιά διαφωνία. Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι, ἂν ὁ Βαφειάδης θὰ ἔθετε στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τὶς ἔστω ἀρκετὰ ἀλληλοσυγκρουόμενες ἀπόψεις του, ἐγὼ θὰ τὸν ὑποστήριζα, παρ' ὅλο πού αὐτὲς ἔθιγαν δευτερεύοντα ζητήματα. Ἄρα, ὁ τρόπος πού διάλεξε ὁ Βαφειάδης γιὰ νὰ ἐκθέσει μερικὲς ἐπουσιώδεις διαφωνίες του, μακριὰ ἀπὸ τὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ μὲ ξένη ὑπαγόρευση, δὲν ἐπέτρεπε σὲ κανένα μέλος τῆς τότε ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ νὰ τὸν ὑποστηρίξει.

Ἐγὼ εἶχα διαφωνίες, πρὶν νὰ φύγει ὁ Βαφειάδης ἀπὸ τὸν ΔΣΕ. Αὐτὰ δὲν εἶναι λόγια κατόπιν ἐορτῆς. Ἀπόδειξη τὸ ἄρθρο μου «Τί εἶδα σὲ μιὰ πορεία», πού δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Δημοκρατικὸς Στρατός», στὸ φύλλο τοῦ Φλεβάρη 1948 καὶ πού ἔχει ἡμερομηνία 16-2-1948, δηλαδὴ 8 μέρες μετὰ τὴν ἄφιξή μου στὸ σταθμὸ διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Ἀπόδειξη ὅτι ἀμέσως μόλις ἔφθασα στὸ σταθμὸ διοίκησης τοῦ ΓΑ, ἀπόρριψα τὸ στρατηγικὸ «Σχέδιο Σίγμω», πού ἦταν ἕνας δονκιχωτικὸς πύργος. Ἀπόδειξη ἡ ἐκθεση πού ἔστειλα στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, τὸν Μάρτη τοῦ 1948, γιὰ τὴν κατάσταση πού βρῆκα στὸ Ἀρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας. Ἀπόδειξη ὅτι ἀπόρριψα τὸ σχέδιο τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου γι' ἀντιμετώπιση τῆς ἐκστρατείας πού ἐτοίμαζε ὁ ἀντίπαλος κατὰ τοῦ ΔΣΕ στὴ Βόρεια Πίνδο, γιὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948.

Ὁ Μάρκος Βαφειάδης, πού γράφει πὼς ἀπὸ τὸν Σεπτέμβρη 1947 εἶχε διαφωνίες, ἀντὶ νὰ ὑποστηρίξει τὸν Βλαντά, τὸν χτύπησε σ' ἐνιαυτοῦ μέτωπο μὲ τὸν Ζαχαριάδη καὶ τὸν Μπαρτζιώτα. Ὁ Βαφειάδης, ποτὲ δὲν καταδίκασε αὐτὴ τὴν πράξη του.

— Ἄς μελετήσουμε ἕνα ἄλλο γραφτὸ κείμενο τοῦ Βαφειάδη, πού εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Πρόκειται γιὰ τὸ λόγο του στὴν λεγόμενη 7η πλατεία ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, πού συνήλθε στὸ Βουκουρέστι τὸν Φλεβάρη 1957. Αὐτὸς ὁ λόγος δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Νέος Κόσμος», στὸ φύλλο τοῦ Ἀπρίλη 1957. Ἐδῶ θὰ παραθέσω μιὰ μεγάλη περικοπὴ αὐτοῦ τοῦ λόγου, πού συνοψίζει τὶς τότε ἀπόψεις του, καὶ ταυτόχρονα θὰ τὸν κριτικάρω:

«Ποιά εἶναι ἡ βασικὴ διαφορὰ πού μᾶς χωρίζει γιὰ τὴν παραπέρα πορεία τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα; Εἶναι ὅτι, λόγω τῶν συνθηκῶν πού δημιουργήθηκαν, τὸ 1949 δὲν περικλείει δυνατότητες πραγματοποίησης τῶν στρατηγικῶν μας ἐπιδιώξεων, πού παραμένουν οἱ ἴδιες μὲ τὸ 1948. Ὅτι συνεπῶς, ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς τὸ 1949 πρέπει νὰ μὴν ἐμπλακεῖ μὲ τὸν κύριο ὄγκο τῶν δυνάμεων του σὲ μάχες ἐκ παρατάξεως πού θὰ ἐπιδιώξει ὁ ἐχθρὸς,

ἀλλὰ οὔτε νὰ ἐνεργήσει καὶ ὁ ἴδιος ἐπιθετικὰ γι' ἀνατροπὴ τοῦ ἐχθροῦ καὶ κατάληψη τῆς ἐξουσίας, γιατί λόγω τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων κλπ., τέτοιες δυνατότητες δὲν ὑπάρχουν. Ὅτι συνεπῶς, ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ προσαρμόσει τὴν ὀργάνωση καὶ τὴ δράση του ἔτσι πού νὰ μπορεῖ νὰ χτυπᾷ ὅπου καὶ ὅταν τὸν συμφέρει, καὶ ὄχι νὰ δεχτεῖ μάχες ἐκεῖ πού θέλει ὁ ἐχθρὸς. Τὸ ἀριθμητικὸ μεγάλωμα (στρατολογία) καὶ τὸ πρόβλημα τῶν ἐφεδρειῶν, πού εἶναι προβλήματα σοβαρὰ καὶ μένουν ἅλυστα, ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς μπορεῖ νὰ τὰ λύσει μόνο μ' ἔντονο παρτιζάνικο πόλεμο, συνδυασμένα μ' ἐπιχειρήσεις "ταχτικῶς" πολέμου, καὶ πάλι μὲ σκοπὸ στρατολογίας-ἐπιστράτευσης). «Αὐτὴ ἡ θέση, ἐπιμένω καὶ σήμερα, ἦταν ἡ μοναδικὰ σωστὴ, μιὰ πού ἀποκλείαμε, πράγμα πού ἦταν λάθος, κείνη τὴ στιγμή τὴ δυνατότητα συμβιβασμοῦ καὶ μετὰ τὸ Γράμμα — καὶ θὰ ἔδινε τὴ δυνατότητα ὄχι μόνο ν' ἀποφύγει ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς τὴν καταστροφὴ καὶ τὴ συνθηκολόγηση τοῦ 1949, ἀλλὰ θὰ κατάφερνε ν' ἀλλάξει, σὲ σημαντικὸ βαθμὸ, τὸν συσχετισμὸ τῶν δυνάμεων τοῦ 1948, καὶ μὲ τὸ ὄπλο τῆς ἀντοχῆς καὶ ἀδιάκοπης δράσης νὰ προκαλέσει τὴν ἀπογοήτευση στὶς γραμμὲς τοῦ ἐχθροῦ, μὴ ἀφίνοντας σὲ χλωρὸ κλαρὶ τὸν ἐχθρὸ. Νὰ διαψεύσει, ν' ἀνατρέψει τὴν ἀπάτη πού κάνει ὁ ἐχθρὸς μὲ τὸ σύνθημά του "ἡ τελευταία φορὰ καὶ τελειώνουμε", πού εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μέσα πού μ' αὐτὸ καταφέρνει νὰ σπρώξει τὸ στρατό του σὲ πόλεμο ἐναντίά μας. Μόνο ἔτσι θὰ εἶχε ἐπιβάλλει τουλάχιστο λύση πού θὰ ἐξασφάλιζε μιὰ ἀνεχτὴ ὑπαρξὴ τοῦ Κόμματός μας, γιατί καὶ ἡ ἀμερικανοκρατία καὶ ἡ ἀντίδραση δὲν μπορούσαν ἀπεριόριστα νὰ συνεχίζουν τὴν πολεμικὴ τους προσπάθεια, πού εἶχε γίνῃ μιὰ σωστὴ πληγὴ κι ἔφερε περισσότερη ζημιὰ παρά κέρδος».

Ὅλα τὰ παραπάνω εἶναι πλήρης παραλογισμὸς τοῦ Βαφειάδη, καὶ στὰ 1957 καὶ μετέπειτα. Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι αὐτὸ τὸν παραλογισμὸ τὸν ἔγραψε πρὶν νὰ φύγει ἀπὸ τὸν ΔΣΕ. Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸν ἔγραψε στὴ λεγόμενη πλατφόρμα του, τῆς 15-11-1948. Μὰ ἂς ὑποθέσουμε ὅτι τὸν παραπάνω παραλογισμὸ, τὸν ἔκθεσε στὴ λεγόμενη πλατφόρμα του τῆς 15-11-1948. Τὸ μόνο πού ἀποδείχνει εἶναι πλήρῃ ἀνικανότητα τοῦ Βαφειάδη νὰ καταλάβει τὴν τότε πραγματικὴ ἑλληνικὴ καὶ διεθνή κατάσταση.

Ἄν δὲν ἀποδώσουμε κακὴ πρόθεση στὸν Βαφειάδη, τότε ὅταν ἔγραφε τὸν λόγο πού διάβασε στὴν λεγόμενη 7η πλατεία Ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, τοῦ Φλεβάρη 1957, εἶχε μπρὸς στὰ μάτια του τὴν κατάσταση πού ὑπῆρχε στὴν Ἑλλάδα τὸ 1946 καὶ τὸν Γενάρη-Φλεβάρη τοῦ 1947, καὶ ὄχι τὴν πραγματικὴν κατάσταση πού ὑπῆρχε τὸν Νοέμβρη τοῦ 1948 καὶ μετέπειτα. Σ' αὐτὴ τὴν παρίσθησι, δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐξυπνάδα, οὔτε πολιτικὴ ἐντιμότητα.

Ποιά ήταν η πραγματική διεθνής κι έσωτερική ελληνική κατάσταση, από τὸν Μάρτη τοῦ 1947 ὡς τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου; Σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ἀπάντησα ἀναλυτικὰ σὲ προηγούμενα κεφάλαια. Ἐδῶ θ' ἀπαντήσω ἐπιγραμματικά.

Ἀπὸ διεθνή ἄποψη, δυὸ ἦταν τὰ πιὸ χαρακτηριστικά τῆς διεθνούς κατάστασης. Π ρ ὤ τ ο. Ἀπὸ τὸν Μάρτη τοῦ 1947, ὁ ἀμερικάνικος ἰμπεριαλισμὸς εἶχε ἀντικαταστήσει τὸν ἀγγλικὸ στὴν Ἑλλάδα. Ἔτσι, ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ χειροτέρευσε ἡ διεθνὴς κατάσταση σὲ βάρος μας. Δ ε ὑ τ ε ρ ο. Οἱ περιβόητοι ἐξωτερικοὶ σύμμαχοι μᾶς εἶχαν ἐγκαταλείψει οὐσιαστικά. Ἀπὸ τὴν ἀνοιξη τοῦ 1948 μᾶς πίεζαν γιὰ νὰ σταματήσουμε τὸν ἔνοπλο ἀγώνα, μὰ ποῦ ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία εἶχε κερδίσει καὶ μέσω τοῦ δικοῦ μας ἔνοπλου ἀγώνα τὴν παρτίδα στὴν Πολωνία καὶ Τσεχοσλοβακία.

Ποιά ήταν ἡ πραγματικὴ ἐσωτερικὴ ελληνικὴ κατάσταση, μετὰ τὸν Μάρτη τοῦ 1947 καὶ σὲ ὅλη τὴν μετέπειτα διάρκεια τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας; Τὰ κύρια χαρακτηριστικά της, μποροῦμε νὰ τὰ συνοψίσουμε στ' ἀκόλουθα:

Ἡ ἐπίσημη Ἀμερικὴ κατόρθωσε νὰ ἐνώσει ἐναντίά μας ὄλο τὸν τότε ἀστικὸ πολιτικὸ κόσμο, σὲ μιὰ κυβέρνηση. Ἀκόμη καὶ οἱ λεγόμενοι συν-οδοιπόροι μᾶς ἀποκήρυξαν.

Μὲ ἀμερικάνικη βοήθεια, διπλασιάστηκε ἡ ἔμφυχη ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ δύναμη, ἐξοπλίστηκε αὐτὴ ἡ δύναμη μὲ τὸν τότε μοντέρνο ὄπλισμὸ καὶ κυρίως μὲ ὄπλα κατάλληλα γιὰ πόλεμο πάνω στὰ βουνὰ καὶ μὲ πολυπληθέστερη καὶ κάπως μοντέρνα ἀεροπορία καὶ πολλὰ τάνκς. Ὁλος ὁ ἀγγλικὸς ἐξοπλισμὸς τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀθήνας, διατέθηκε γιὰ τὸν ἐξοπλισμὸ 100 ταγμάτων τῆς λεγόμενης ἔθνοφρουρᾶς ἀπὸ κλάσεις σχετικὰ ἐνηλίκων, συνολικῆς δυνάμεις 50.000 ἀντρῶν. Μ' αὐτὰ τὰ 100 τάγματα ὁ ἀντίπαλος φρουροῦσε τὶς πόλεις καὶ τὰ κεφαλοχώρια, τὶς συγκοινωνίες του, κι ἔτσι ἀπελευθέρωσε τὸν ταχτικὸ στρατὸ τοῦ ἀπὸ στατικὴ διάταξη γιὰ ἐκστρατεῖες τεράστιων δυνάμεων ἐναντία στὸν ΔΣΕ. Διαθέτοντας ὁ ἀντίπαλος πολλὰ ἀεροπλάνα, ἐφοδίαζε τὰ μαχόμενα τμήματά του μὲ ρίψεις ἐφοδίων μὲ ἀλεξίπτωτα στὸ πεδίο τῆς μάχης. Ἔτσι πιά δὲν ὑπῆρχαν ἐφοδιοπομπές μὲ μουλάρια κι αὐτοκίνητα, ποῦ θὰ ἦταν εὐκόλο νὰ τὰ λαφυραγωγοῦν τὰ τμήματα τοῦ ΔΣΕ, ὅπως γίνονταν τὸ 1946 καὶ ὄλο τὸ 1947 καὶ μερικὰ καὶ τὸ πρῶτο ἐξάμηνο τοῦ 1948. Ἔτσι, τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ στὴ Θεσσαλία, στὴ Ρούμελη, στὴν Πελοπόννησο καὶ στὰ νησιά ἔγινε τραγικὴ, μὰ ποῦ ἐμεῖς δὲν διαθέταμε ἔστω λίγα ἀεροπλάνα γιὰ νὰ κάνουμε νυχτερινές ρίψεις ἐφοδίων σ' αὐτὲς τὶς περιοχές.

Κυρίως ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1948 καὶ πιὸ πολὺ μετέπειτα, ἦταν τραγικὴ ἡ κατάσταση τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ στὴ Θεσσαλία, στὴ Ρούμελη, στὴν Πελοπόννησο, ἀπὸ ἄποψη διατροφῆς. Ὁ ἀντίπαλος ἐρήμωσε τὴν ὄρεινὴ

και μισορεινή ύπαιθρο, καταστρέφοντας ως και τα όπωροφόρα δέντρα, για να μην μπορούν οι αντάρτες να βρουν κάτι το φαγώσιμο.

Ο αντίπαλος ξεσπίτωσε την άγροτιά της όρεινης και μισορεινής ύπαιθρου, μάντρωσε αυτό τον πληθυσμό σε όχρωμένες πόλεις. Έτσι απόκοψε τον ΔΣΕ από έφεδρείες του, δηλαδή δυνατότητες στρατολογίας. Κυρίως από τα μέσα του 1948 κι έπειτα, μόνο από πόλεις μπορούσαμε να κάνουμε στρατολογία. Όμως, κατάληψη πόλεων με ανταρτοομάδες και κλεφτοπόλεμο, ήταν αδύνατη. Από άποψη αύξησης της δύναμης του ΔΣΕ, είχαμε μπει, από τα μέσα του 1948, σε αδιέξοδο.

Ός το φθινόπωρο του 1948, είχαν ολοκληρωτικά τσακιστεί όργανωτικά οι όργάνώσεις του ΚΚΕ σε όλες τις πόλεις. Έτσι, και απ' αυτή την πλευρά ή κατάσταση μας ήταν τραγική. Ο ΔΣΕ δέν είχε πιά καμιά έπαφή με την εργατική τάξη, την φτώχη και μεσαία άγροτιά, με τα φτωχά και μεσαία στρώματα των πόλεων και με την νεολαία. Νά, το αποτέλεσμα της χυδαιας δεξιάς όππορτουνιστικής γραμμής και ταχτικής της ήγεςίας του ΚΚΕ και του τυχοδιωκτισμού της στη διεύθυνση της ένοπλης πάλης.

Από τα μέσα του 1947 και πιδό πολύ μετέπειτα, είχε κλονιστεί σοβαρά το ήθικό του ΔΣΕ, μιά πιδό δέν πίστευε πιά σε δυνατότητα νίκης μας. Αυτό δήλωσε και ό Βαφειάδης στον δημοσιογράφο κύριο Γάτο, στη συνέντευξη του του 1970. Νά τί του είπε: «Άλλωστε, από τον Αύγουστο του 1947 άκόμα, είχα κιόλας διαπιστώσει κάπιο μιδόδιασμα μέσα στο λαό, μιά έλλειψη πεποιθήσης για την ένοπλη νίκη, και το είχα παραγγείλει στην καθοδήγηση του Κόμματος». Όταν ό λαός δέν πιστεύει στη δυνατότητα νίκης μας, το ίδιο κάνει και ό στρατός μας. Έκτός αν νομίζει ό Βαφειάδης ότι ό στρατός μιδς επανάστασης ζει και πολεμάει σε άλλο κόσμο.

Μέσα στην παραπάνω συνολική διεθνή κι έσωτερική κατάσταση, το μόνο σωστό πιδό μπορούσε να κάνει ή ήγεςία του ΚΚΕ μετά την τ α χ τ ι κ ή και όχι στρατηγική ήττα του αντίπαλού μας στρατού στο Μάλι Μάδι του Βίτσι τον Σεπτέμβρη του 1948, ήταν να σταματήσει τον ένοπλο άγώνα σαν χειρονομία ειρήνευσης της χώρας, μιά πιδό πιά ήταν αδύνατη όχι μόνο νίκη μας, αλλά κι ένας κάπως ύποφερτός συμβιβασμός μας με τους αντιπάλους μας. Το ότι δέν κάναμε αυτό το άπαραίτητο, την ευθύνη την φέρνουν οι Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-Βλαντῆς-Βοντίτσιος, πιδό τότε ουσιαστικά άποτελούσαν την ήγεςία του ΚΚΕ και του ΔΣΕ. Γι' αυτό το ζήτημα μπορούσε δ ι κ α ι α να μιδς κατηγορήσει ό Βαφειάδης, έστω από τη Μόσχα. Αντι να κάνει αυτό, στά 1957 μιδς κατηγορήσε για όλα όσα είπε στο λόγο του στη λεγόμενη 7η όλομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ.

Αν έμεις θα εφαρμόζαμε αυτά πιδό είπε με τον παραπάνω λόγο του, από τον Αύγουστο του 1948 κι έπειτα, θα έ ξ ο ν τ ῶ ν α μ ε και τον τελευταίο αντάρτη του ΔΣΕ.

Στήν καλύτερη περίπτωση, όταν ο Βαφειάδης διάβαζε τὸ λόγο του στή λεγόμενη 7η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ τὸν Φλεβάρη τοῦ 1957, βρίσκονταν σὲ ὄνειροπόλημα «θερινῆς νύχτας», ἔχοντας μπρὸς στὰ μάτια του τὴν κατάσταση ποὺ ὑπῆρχε στὰ 1946 καὶ 1947. Ἐκρίβως, γι' αὐτὸ κραύγαζε : «Ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ προσαρμόσει τὴν ὀργάνωσή του (διάβαζε νὰ κομματιαστῆι σὲ μικρὰς ἀνταρτοομάδες) καὶ τὴ δράση του (διάβαζε νὰ κάνει κλεφτοπόλεμο), ἔτσι ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ χτυπᾷ ὄπου καὶ ὅταν τὸν συμφέρει. . .». Ὅσο γιὰ τὴν ἀριθμητικὴ αὔξηση καὶ τὶς ἐφεδρεῖες τοῦ ΔΣΕ, τὸ μόνο ποὺ χρειάζονταν γιὰ νὰ τὶς ἐξασφαλίσει μετὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1948, ἦταν ν' ἀφήσουν οἱ ἀντάρτες γενειάδες γιὰ νὰ τὶς κουνοῦνε ἀπὸ τὶς κορυφές τῶν βουνῶν. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, οἱ ἐργαζόμενες μάζες ποὺ βρίσκονταν γερὰ μαντρωμένες στὶς πόλεις, καὶ ποὺ κατὰ τὸν Βαφειάδη, δὲν πίστευαν στὴ δυνατότητα νίκης τοῦ ΔΣΕ ἀπὸ τὸ 1947, θὰ ἔκαναν ἔφοδο καὶ θὰ ἔβγαιναν στὰ βουνά, στὶς τάξεις τοῦ ΔΣΕ.

Ὁ Βαφειάδης κραύγαζε τὸν Φλεβάρη τοῦ 1957, ὅτι ἀπὸ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1948 κι ἔπειτα μὲ ἀνταρτοομάδες καὶ μὲ κλεφτοπόλεμο δὲν θ' ἀφήναμε «σὲ χλωρὸ κλαρὶ τὸν ἐχθρό». Βρισκόμενος σὲ ὄνειροπόλημα «θερινῆς νύχτας», τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ θυμηθεῖ ὅτι ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1947, ὁ ἀντίπαλός μας δὲν εἶχε ἀφήσει «χλωρὸ κλαρὶ» στὴν ὄρεινὴ καὶ μισοορεινὴ Ἑλλάδα.

Εἶναι μιὰ τερατώδεια ἀνοησία τοῦ Βαφειάδη, ὅτι μετὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1948, θὰ καταλαμβάνουμε ὄχρωμες πόλεις μὲ ἀνταρτοομάδες. Ὁ Βαφειάδης ἀπὸ ἀδυναμία στρατιωτικὴ, δὲν κατάφερε μὲ τ α χ τ ι κ ἔ ς μονάδες τοῦ ΔΣΕ νὰ καταλάβει τὰ Γρεβενά, τὸ Μέτσοβο στὰ 1947, καὶ τὴν Κόνιτσα τὸ Γενάρη τοῦ 1948. Καὶ ὅμως, τὸν Φλεβάρη τοῦ 1957 κραύγαζε ὅτι μπορούσαμε μετὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1948 νὰ καταλαμβάνουμε πόλεις μὲ ἀνταρτοομάδες κι ἔτσι θὰ λύνουμε τὸ πρόβλημα τῆς ἀριθμητικῆς δύναμης καὶ τὸ πρόβλημα τῶν ἐφεδρειῶν τοῦ ΔΣΕ. Ἐκτὸς ἂν εἶχε στὸ νοῦ του τὸν Φλεβάρη τοῦ 1957, ὅτι μετὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1948 θὰ μπορούσαμε νὰ στρατολογοῦμε τὰ βράχια, ποὺ εἶχαν ἀπομείνει σὲ ἀφθονία στὴν ὄρεινὴ καὶ μισοορεινὴ ὑπαιθρο.

Εἶναι αὐθαίρετο τὸ συμπέρασμα ὅτι μετὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1948 θ' ἀναγκάζαμε τοὺς ἀντιπάλους μας, μὲ ἀνταρτοομάδες καὶ κλεφτοπόλεμο, νὰ συμβιβαστοῦν μὲ τὸν ΔΣΕ.

Ὁ ΔΣΕ δημιούργησε, μὲ τὴν ἥρωικὴ δράση του στὴ Βόρεια Πίνδο, στὶς 20-6-1948, δυνατότητα ἑνὸς τέτοιου συμβιβασμοῦ. Αὐτὴ τὴν κλῶτσησαν τυχοδιωκτικὰ οἱ Ζαχαριάδης-Βαφειάδης-Μπαρτζιώτας, σὲ ἄγνοια τῶν ὑπόλοιπων μελῶν τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου καὶ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, ἀπορρίπτοντας τὴν πρόταση Τσαλδάρη γιὰ σταμάτημα τῆς ἐνοπλῆς σύγκρουσης μὲ σκοπὸ ἀναζήτησης πολιτικῆς λύσης. Καὶ μόνο αὐτὸ, καταδίκασε ὀριστικὰ

τούς Ζαχαριάδη-Βαφειάδη-Μπαρτζιώτα, σάν ήγέτες τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Ἐντὶ νὰ κάνουν τουλάχιστο αὐτοκριτικὴ οἱ ἐπιζῶντες Βαφειάδης-Μπαρτζιώτας, παρουσιάζονται σάν ἀμείλικτοι κριτὲς τῶν ἄλλων.

Πρέπει νὰ μὴν καταλάβαινε ἀπολύτως τίποτα ὁ Βαφειάδης οὔτε τὸν Φλεβάρη τοῦ 1957, ὅταν ἔγραφε κι ἔλεγε, στὴ λεγόμενη 7η ὄλομέλεια, ὅτι ἡ Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν ἀμερικανοκρατία «εἶχε γίνεи σωστὴ πληγὴ κι ἔφερε περισσότερη ζημιὰ ἀπὸ κέρδος στὸν ἀμερικάνικο ἰμπεριαλισμό».

—Ἐνα ἄλλο κείμενο τοῦ Βαφειάδη, ποῦ ἔχει δεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας, εἶναι ἡ συνέντευξη ποῦ ἔδωσε στὴν ἀποσταλμένη τοῦ περιοδικοῦ «Ἐπίκαιρα» κυρία Ἄννα Μωραΐτη. Τὴν δημοσίευσε τὸν Δεκέμβρη 1976 Μ' αὐτὴ του τὴ συνέντευξη, ὁ Βαφειάδης ἀναμάσησε ὅλα ὅσα εἶχε γράψει ὡς τότε, μὲ μερικὲς συμπληρώσεις. Κυρίως αὐτὲς τὲς συμπληρώσεις θὰ παραθέσω καὶ θὰ κρίνω.

Π ρ ὠ τ η σ υ μ π λ ῆ ρ ω σ η: Εἶπε στὴν κυρία Μωραΐτη ὅτι οἱ ἀντίπαλοί μας ὀργάνωσαν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο· «τὴν πεπονόφλουδα αὐτὴ ἐμεῖς πατήσαμε»· «ὕπηρχε δυνατότητα ν' ἀποφύγουμε τὴν πορεία πρὸς ἔνοπλο ἀγῶνα».

Οἱ δυὸ παραπάνω περικοπές, δείχνουν πολὺ καθαρά ὅτι ὁ Βαφειάδης ἐκφράζει τὲς ἴδιες ἀπόψεις ὅλων τῶν ποικιλώνυμων δεξιῶν ἡγετῶν τοῦ ΚΚΕ. Ὅλοι αὐτοὶ θεωροῦν ὅτι βουλιάξαμε τὴν ἐπινοημένη δυνατότητα ὁμαλῆς δημοκρατικῆς ἐξέλιξης, μετὰ τὴ Βάρκιζα.

Δ ε ὕ τ ε ρ η σ υ μ π λ ῆ ρ ω σ η: Ὁ Βαφειάδης θεωρεῖ μοιραῖο λάθος τοῦ ΚΚΕ, τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τὲς βουλευτικὲς ἐκλογὲς τῆς 31-3-1946. Καὶ δήλωσε ὅτι, «ἂν θὰ παίρναμε μέρος στὲς βουλευτικὲς ἐκλογὲς, θὰ βγάζαμε 110 - 120 βουλευτές».

Σὲ συνθήκες μονόπλευρου ἐμφυλίου πολέμου, ἡ διαπίστωση τοῦ Βαφειάδη ὄχι μόνο εἶναι αὐθαίρετη, ἀλλὰ καὶ «ὄνειρο θερινῆς νύχτας». Καλὰ ποῦ δὲν εἶπε ὅτι θὰ κερδίσαμε τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία τῶν βουλευτῶν, γιὰ νὰ περάσουμε εἰρηνικὰ στὸ σοσιαλισμό. Καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ὁ Βαφειάδης ἐκφράζεται σάν δεξιὸς ὀμπορτουμιστῆς.

Τ ρ ῖ τ η σ υ μ π λ ῆ ρ ω σ η: Στὴν ἐρώτηση, ἂν ὁ Ζαχαριάδης πρὸδωσε, ὁ Βαφειάδης ἀπάντησε: «Ἐγὼ τότε τὴν χαραχτήρισα προδοσία. Εἶτε δὲν ἔπρεπε νὰ τραβήξουμε στὸ βουνό, εἶτε τότε τὸ Κόμμα ἔπρεπε ἀνοιχτὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ πάρει θέση ἀποφασιστικὴ. Ἄλλιῶς δὲν ἔπρεπε νὰ πάρουμε τὰ ὄπλα καὶ νὰ τραβήξουμε στὸ βουνό. Σὲ αὐτὴ τὴ βάση προῆλθε ἡ διαφωνία μας».

Γ ιὰ π ρ ὠ τ η φ ο ρ ᾶ εἶπε ὁ Βαφειάδης ὅτι «Σὲ αὐτὴ τὴ βάση προῆλθε ἡ διαφωνία» του. Καμιά τέτοια διαφωνία δὲν εἶχε ἀπὸ τὸ 1946, ὡς τὴ μέρα ποῦ συναντήθηκε μὲ τὴν κυρία Μωραΐτη. Ἐντὶ νὰ πεῖ στὴ Μωραΐτη αὐτὰ ποῦ τῆς εἶπε, γιὰτὶ δὲν τῆς

ἔδωσε ἓνα γραφτό του μὲ ἡμερομηνία τῆς φανταστικῆς διαφωνίας του;

Τέταρτη συμπλήρωση : Στὸ ἐρώτημα, ἂν ὁ ΔΣΕ ἦταν ταχτικός εἴτε ἀντάρτικος στρατός, ἀπάντησε: «Νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια. Ὅτι ἐμεῖς δὲν εἴμαστε ταχτικός στρατός, ἀλλὰ ἀντίθετα ἔχουμε ν' ἀντιμετωπίσουμε ταχτικό στρατό. Ἐμεῖς εἴμαστε ἀντάρτικος στρατός, παρτιζάνοι εἴμαστε καὶ μὲ τὶς ἀυταπάτες ποὺ δημιουργοῦμε στὸν ἑαυτό μας πὼς εἴμαστε ταχτικός στρατός, πᾶμε σὲ αὐτοκαταστροφή».

Καὶ ὅμως, ἀπὸ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1947, ποὺ ὁ Βαφειάδης μόνος του διεύθυνε τὸν ἔνοπλο ἀγώνα, ὀργάνωνε ταξιαρχίες ποὺ εἶχαν τὴ συγκρότηση ταχτικοῦ στρατοῦ κι ἔδιναν ταχτικὲς μάχες, ὅπως τῶν Γρεβενῶν καὶ τοῦ Μετσόβου, εἶναι παραλογισμὸς ὅτι πάθαμε ἦττα, γιατί ὀργανώναμε ταχτικό στρατό.

Πέμπτη συμπλήρωση : Στὸ ἐρώτημα, γιατί δὲν μποροῦσατε ν' ἀυξήσετε περισσότερο τὴ δύναμη τοῦ ΔΣΕ, ἀπάντησε : «Στὶς περιοχὲς ποὺ ἐμεῖς ἤδη κατείχαμε, ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1947 εἴχαμε ἐξαντλήσει τὰ περιθώρια ἀπὸ ἄποψη στρατολογικῆ. Καὶ δεύτερο, ἡ ἐνδοχώρα εἶχε ἀδειάσει. Ἡ ἀμερικάνικη ἀντίδραση τοὺς εἶχε κατεβάσει ὅλους στὶς πόλεις καὶ στὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης».

Αὐτὴ ἡ ἀπάντηση, κάνει θρύψαλα ὅλο τὸ οἰκοδόμημα τῶν ἀπόψεων τοῦ Βαφειάδη. Εἶναι σωστὸ ὅτι ὁ ἀντίπαλος ἐρήμωσε τὴν ὄρεινὴ καὶ μισοορεινὴ ὑπαιθρο καὶ μάντρισε τὸν πληθυσμὸ σὲ ὄχυρωμένες πόλεις. Αὐτὸ ἔγινε ὅταν μόνος του ὁ Βαφειάδης διοικοῦσε τὸν ΔΣΕ. Ἄρα, αὐτὸς φέρνει βασικὴ εὐθύνη.

Ἄφου, λοιπόν, καὶ κατὰ τὸν Βαφειάδη εἶχε ξεσπιτωθεῖ ἡ ἀγροτιά τῆς ὄρεινῆς καὶ μισοορεινῆς ὑπαιθρου ὡς τὸ τέλος τοῦ 1947, ἀπὸ ποῦ μποροῦσε νὰ κάνει στρατολογία ὁ ΔΣΕ; Μόνο ἀπὸ τὶς πόλεις. Στὰ σοβαρά, μὲ ἀνταρτοομάδες μὲ λιανοτούφεκα καὶ μὲ κλεφτοπόλεμο θὰ καταλαμβάναμε ὄχυρωμένες πόλεις, ποὺ τὶς ὑπερασπίζονταν μεγάλες ἔνοπλες δυνάμεις τοῦ ἀντιπάλου;

Ἐκτη συμπλήρωση : Στὴν ἐρώτηση, γιατί τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948 ἔδωσε ὁ ΔΣΕ ταχτικὲς μάχες στὸ Γράμμο, ἀπάντησε : «Γιατὶ ἡ ἄπονη τῆς πλειοψηφίας ἦταν ν' ἀκολουθήσουμε γραμμὴ ἄμυνας, ὄχυρωσης, ταχτικῆ ταχτικοῦ στρατοῦ, καὶ τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι ἐγὼ ἐφάρμοζα αὐτὲς τὶς ἀποφάσεις, ἢ προσπάθειά μου ἦταν ἀντίθετη ἀπὸ κείνη ποὺ ἔβαζα».

Στὴν προκειμένη περίπτωση, ὁ Βαφειάδης ἔδωσε μιὰ συνειδητὰ ψεύτικη ἀπάντηση. Μιὰ παροιμία λέει ὅτι, «τὰ γραφτὰ κείμενα δὲν μπορεῖς νὰ τὰ κόψεις οὔτε μὲ τὸ τσεκούρι». Στ' ἀρχεῖα τοῦ ΔΣΕ ὑπάρχει διαταγὴ μὲ τὴν ὑπογραφή τοῦ Βαφειάδη, γι' ἀντιμετώπιση ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου μας στὴ Βόρεια Πίνδο, στὰ 1948. Αὐτὴ ἡ διαταγὴ εἶναι ἓνας δονκιχωτικός πύργος. Αὐτὴ καθόριζε ν' ἀντιμετωπίσει καὶ νὰ ἐξαντλήσει

τὸ Ἄρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας τὴν ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου στὴ Βόρεια Πίνδο, γιὰ νὰ περάσει σὲ στρατηγικὴ ἀντεπίθεση ἢ 670 μονάδα μας, ποὺ ἦταν ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἄρχηγείου. Ὄταν ὁ Βαφειάδης ἔγραφε τὴν παραπάνω διαταγὴ, τὸ ΑΔΜ εἶχε στὴ Βόρεια Πίνδο τὶς ἀκόλουθες δυνάμεις: Τὴν 14η ταξιαρχία μὲ 1200 ἀντάρτες, τὴν 16η ταξιαρχία μὲ 600 (γιατὶ εἶχε χάσει τὸ μισὸ τῆς δυνάμεις τῆς στὴν ἄμυαλη διείσδυσὴ τῆς πρὸς Πιέρια), τὴν 28η ταξιαρχία μὲ 500, μιὰ διλοχία στὸν Τάλλιαρο μὲ 200, τὶς βοηθητικὲς ὑπηρεσίαις τοῦ ΑΔΜ, δυνάμεις περίπου 400. Σύνολο, περίπου 2.900. Μὲ αὐτὴ τὴ δύναμι θὰ συντρίβαμε περίπου 100.000 ἀντίπαλες δυνάμεις! Κι αὐτό, σ' ἓνα μέτωπο περίπου 80 χιλιομέτρων!

Βέβαια, ὁ Βαφειάδης εἶπε στὴν κυρία Μωραϊτῆ ὅτι τὸν ἀνάγκασαν νὰ υπογράψει αὐτὸ τὸν δονκιχωτικὸ πύργο. Γιατὶ δὲν ἔδωσε στὴν κυρία Μωραϊτῆ ἓνα τοτινὸ γραφτό του ὅτι διαφωνοῦσε; Δὲν ὑπάρχει τέτοιο γ ρ α φ τ ὲ ς. Ἀντίθετα, ὑπάρχει δική μου γραφτὴ ἀπόρριψη αὐτῆς τῆς φαντασιόπληχτης διαταγῆς τῶν Βαφειάδη-Ζαχαριάδη-Μπαρτζιώτα. Γιατὶ τότε δὲν μὲ ὑποστήριξε ὁ Βαφειάδης; Γιατὶ τὸν ἀνάγκασαν ἄλλοι; Τέτοιος ἰσχυρισμὸς δὲν τὸν τιμᾶει. Ἀντὶ νὰ μὲ ὑποστηρίξει, μοῦ ἔστειλε ραδιογράφημα ὅτι παραλογίζομαι.

Ἐβδομη συμπληρωσις: Στὴν ἐρώτησι, ποιά ἐπιχείρησι τοῦ ΔΣΕ θεωρεῖ σπουδαιότερη, σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀπάντησε: «Ἦταν ὁ Γράμμος τοῦ 1947».

Αὐτὸ δείχνει τὴν ἱστορικὴ «ἀντικειμενικότητα» τοῦ Βαφειάδη. Γιατὶ αὐτὴ ἡ μάχη ἦταν ἡ σπουδαιότερη; Ἐπειδὴ ὁ ΔΣΕ ἔκανε κάποια ἀντίστασι στὸ Γράμμο, μὲ τὴν μορφή ἐνεργητικῆς ἄμυνας, καὶ μετὰ ἐλίχθηκαν τμήματά του ὡς τὰ δάση τῶν Ζαγοριῶν;

Ἡ καλύτερη ἀμυντικὴ μάχη τοῦ ΔΣΕ, ἦταν ἡ ἥρωικὴ πάλη του ἐπὶ 68 μέρες στὴ Βόρεια Πίνδο, δηλαδὴ, ἀπὸ τὶς 14 Ἰουνίου ὡς τὶς 20 Αὐγούστου 1948. Ἡ καλύτερη ἀμυντικὴ κι ἐπιθετικὴ μάχη ταχτικῆς ἀνατροπῆς τοῦ ἀντιπάλου ἦταν στὸ Μάλι Μάδι τοῦ Βίτσι, τὸν Σεπτέμβρη-Ὀκτώβρη 1948 Ἡ καλύτερη μάχη γιὰ ὀλοκληρωτικὴ κατάληψι πόλης, σὲ βαθειὰ μετόπισθεν μιᾶς ἰσχυρῆς ἀντίπαλης διάταξης, ἦταν τῆς Νάουσας, τὸν Γενάρη 1949. Ὁ καλύτερος ἐλιγμὸς κύκλωσης αἰχμαλωσίας εἶτε συντριβῆς ἀντίπαλων δυνάμεων, ἦταν τῆς Βόρειας Πίνδου, τὸν Ἀπρίλη 1949.

Ὁ Βαφειάδης καταλαβαίνει πολὺ καλὰ ὅλα τὰ παραπάνω. Τ' ἀποσιωπᾷ, μιὰ ποὺ σ' αὐτὲς τὶς μάχες δὲν ἔπαιξε κανένα ρόλο. Βλέπετε, ὁ ΔΣΕ, ἔδινε σπουδαῖες μάχες μόνο ὅταν διοικοῦνταν ἀπὸ τὸν Βαφειάδη! Αὐτὸς ξεχνᾷ ὅτι τὶς νικηφόρες μάχες τὶς κερδίζουν ὄχι οἱ στρατηγοί, ἀλλὰ οἱ παρακάτω ἀξιωματικοὶ ποὺ ἄμεσα καθοδηγοῦν τὶς μάχες, καὶ κυρίως οἱ ὑπαξιωματικοὶ καὶ οἱ μαχητές. Στὴν οὐσία, ὁ ρόλος τῶν στρατηγῶν ἐξαντλεῖται στὴν ἐπιτελικὴ προπαρασκευὴ τῆς μάχης καὶ στὴ σωστὴ ἐπέμβασι τῆς ἐφε-

δρείας, όταν δημιουργηθούν συνθήκες άνατροπής του αντιπάλου είτε όταν δημιουργηθεί ανάγκη ύποχωρητικού έλιγμοϋ.

Συμπέρασμα. Στη φόρα του για ν' αυτοσυστηθεί ο Βαφειάδης σαν μεγάλος κι αλάθητος στρατηλάτης, γελοιοποιεί τον έαυτό του.

— Άς πάρουμε ένα άλλο γραφτό κείμενο του Βαφειάδη, πού είδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Πρόκειται για τὴ μαγνητοφωνημένη συνέντευξη πού έδωσε στὸ δημοσιογράφο τῆς έφημερίδας «Τὰ Νέα», κύριο Γάτο, τὴν άνοιξη τοῦ 1970. Εἶναι περίεργο ὅτι έδωσε αὐτὴ τὴ συνέντευξη, μὲ τὸν ὄρο νά μὴ δημοσιευτεῖ χωρὶς τὴν άδεια τοῦ Βαφειάδη. Μιά πού τὸ περιοδικὸ «Ἐπίκαιρα» δημοσίευσε συνέντευξή του, σωστὰ ὁ Γάτος δημοσίευσε χωρὶς τὴν άδεια τοῦ Βαφειάδη τὴν μαγνητοφωνημένη συνέντευξη, τὸν Δεκέμβρη 1976. Τί εἶπε, λοιπόν, στὸν κύριο Γάτο ὁ Βαφειάδης;

Στὴν έρώτηση τοῦ Γάτου, τί ἔγινε τὸ σουρούπωμα τῆς 20-8-1948, ὁ Βαφειάδης άπάντησε ὅτι μαζί μὲ τὸν Ζαχαριάδη πέρασε στὴν Ἑλβανία. «Τὸ ἴδιο βράδυ ὁ Μάρκος μὲ τὸν Ζαχαριάδη φεύγανε γιὰ τὴν Ἑλβανία». Ἔτσι, ὁ ἴδιος ὁ Βαφειάδης διέψευσε τὴν συκοφαντία τοῦ Ντομνικ Ἔντ πού τὴν άντέγραψε ὁ Ἄβέρωφ στὸ βιβλίο του, ὅτι τὴ νύχτα τῆς 20 πρὸς 21-8-1948 άποπειραθήκαμε νά δολοφονήσουμε τὸν Μάρκο.

Στὴν έρώτηση: «Γιατί τὸ Κόμμα δέν εἶχε ξεκαθαρισμένη θέση γιὰ τὸ πού τραβᾶμε»; ὁ Βαφειάδης άπάντησε: «Τὸ Κόμμα εἶχε βάλει θέση νά μὴν περάσουμε ὀργανωμένα στρατιωτικὰ τμήματα στὸ άντάρτικο, ἀλλὰ μονάχα μεμονωμένοι σύντροφοι καὶ ὕστερα άπὸ έντολή. Αὐτό, τότε πού ὁ άντίπαλος δέν εἶχε προλάβει ἀκόμα νά δημιουργήσει μηχανισμοὺς καὶ νά ξεκαθαρίσει τὸ στρατὸ πού βιαστικὰ εἶχε δημιουργήσει. Ἔστερα, γιατί οἱ καθοδηγήσεις τῶν ὀργανώσεων στὶς πόλεις δέν εἶχαν καμιὰ έντολή νά βγάλουνε ἔξω μαχητές, ἀκόμα καὶ στὶς άπόμερες ἐκεῖνες πόλεις, πού σταθήκανε άνταρτομάνες τοῦ ΕΛΑΣ».

Ἔλα τὰ παραπάνω εἶναι ἀλήθεια. Μά ἐπιτέλους, κάποτε πρέπει ν' άπαντήσει καθαρά ὁ Βαφειάδης στὸ ἀκόλουθο έρώτημα: Γ ι α τ ῖ ν ἄ ν ἔ λ α β ε τὸν Σ ε π τ ἔ μ β ρ η τοῦ 1946 τὴν ἡ γ ε σ ῖ α τ ὠ ν ἄ ν τ α ρ τ ὠ ν, μ ἔ τ ἔ τ ο ι ε ς ἄ π α γ ο ρ ε υ τ ι κ ἔ ς δ ι α τ α γ ἔ ς τοῦ Π ο λ ι τ ι κ οῦ Γ ρ α φ ε ῖ ο υ τ ῆ ς Κ Ε τοῦ Κ Κ Ε; Οἱ ἄ π α γ ο ρ ε ὕ σ η ς π ο ὗ γ ρ ά φ η ι, ἔ κ α ν α ν ἄ δ ὕ ν α τ η τ ῆ δ η μ ι ο υ ρ γ ῖ α ἱ κ α ν ο ὗ ἔ π α ν α σ τ α τ ι κ οῦ σ τ ρ α τ οῦ. Εἶναι π ι θ α ν ὸ ν' ἄ π α ν τ ῆ σ η ι κ ά π ο τ ε σ τ ὸ π α ρ α π ά ν ω ἔ ρ ὶ τ ῆ μ α, ὅ τ ι α ὐ τ ὸ ς δ ι α φ ὶ ν ῆ σ η ἄ λ λ ἄ π ε ι θ ά ρ χ η σ ε σ τ ῖ ς ἄ π α γ ο ρ ε υ τ ι κ ἔ ς δ ι α τ α γ ἔ ς. Μά π ρ ἔ π ε ι νά π α ρ α θ ἔ σ η ι γ ρ α φ ῆ τ ὴ τ ο τ ι ν ῆ δ ι α φ ω ν ῖ α τ ο υ. Κ αὶ δ ε ὗ τ ε ρ ο, π ρ ἔ π ε ι κ ά π ο τ ε νά κ α τ α λ ά β η ι ὅ τ ι σ ἔ τ ὸ σ ο ζ ω τ ι κ ἄ ζ η τ ῆ μ α τ α δ ἔ ν η ἄ ρ κ ε τ ῆ ἡ δ ι α φ ω ν ῖ α κ αὶ μ ε τ ἄ π ε ι θ α ρ χ ῖ α. Σ ἔ τ ἔ τ ο ι ε ς ζ ω τ ι κ ἔ ς π ε ρ ι π τ ὶ σ η ς, ἡ μ ὸ ν ῆ σ ω σ τ ῆ ἄ π ά ν τ ῆ σ η εἶναι: Ἄ ρ ν ο ὕ μ α ι ν' ἄ ν α λ ά β ω τ ἔ τ ο ι α ἡ γ ε σ ῖ α, ἄ ς ἄ ν α λ ά β η ι ἄ λ λ ο ς α ὐ τ ῆ τ ῆ δ ο υ λ ε ι ἄ. Κ α τ α φ ά ν ε ρ α, ὁ Β α φ ε ι ἄ δ ῆ ς ἄ ν ἄ λ α β ε τὴν ἡ γ ε σ ῖ α τ ὠ ν ἄ ν τ α ρ

τῶν μὲ τέτοιους περιοριστικούς ὄρους, γιατί ἦταν σύμφωνος μὲ τὴν δεξιὰ ὀππορτουμιστικὴ γραμμὴ καὶ ταχτικὴ τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ τῆς ὁμαλῆς δημοκρατικῆς ἐξέλιξης, καὶ μὲ τὸν τυχοδιωκτισμὸ «ὁ ἔνοπλος ἀγῶνας πρόσθετο δυναμικὸ μέσο πίεσης στὸν ἀντίπαλο, γιὰ ὁμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη». Μάταια προσπαθεῖ ὁ Βαφειάδης νὰ ξεγλιστρήσει ἀπ' αὐτὴ τὴν εὐθύνη. Ὅταν ἀνέλαβε τὴν ἡγεσία τῶν ἀνταρτῶν, ὁ Βαφειάδης ἦταν μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου.

Ὁ Βαφειάδης εἶπε στὸν κύριο Γάτο, ὅτι διαφώνησε μὲ τὴν συγκρότηση Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης. Κατ' ἀρχή, ἦταν ἀδύνατο νὰ διαφωνήσῃ, γιατί ἤξερε πῶς ἡ συγκρότησή της εἶχε τὴν εὐλογία τοῦ Στάλιν. Πέρα ἀπ' αὐτό, κάποτε πρέπει ν' ἀπαντήσῃ στοῦ ἐρώτημα. Μιὰ πού ὅπως εἶπε στοῦ Γάτο, διαφώνησε, γ ι α τ ι δ ἔ χ τ η κ ε ν ἄ ε ἶ ν α ι π ρ ω θ υ π ο υ ρ γ ὄ ς ; Ὑπάρχουν ζητήματα, πού ὅταν κανεὶς διαφωνεῖ, ἐπιβάλλεται ἡ ἄρνηση. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἀνέλαβε πρωθυπουργός, γ ι α τ ι δ ἔ ν ε ἶ χ ε κ α μ ι ἄ δ ι α φ ω ν ῖ α . Ἄς παραθέσῃ τοτινὴ γραφτὴ διαφωνία του. Σὲ τόσο βασικὸ ζήτημα, ἔπρεπε νὰ δώσει στοῦ Πολιτικὸ Γραφεῖο γραφτὴ διαφωνία του καὶ μετὰ ἄς πειθαρχοῦσε.

Ὁ Βαφειάδης εἶπε στὸν Γάτο : «Τὸ 1946 - 1947, χάσαμε τὴ μοναδικὴ σχεδὸν εὐκαιρία πού μᾶς δίνονταν αὐτὴ τὴν περίοδο, γιατί ὁ ἀντίπαλος ἦταν ἀπροετοίμαστος, καὶ μὲ ἀποφασιστικὴ προώθηση τοῦ ἔνοπλου ἀγῶνα θὰ ἦταν δυνατό νὰ δημιουργήσουμε σοβαρὲς προϋποθέσεις γι' ἀποφασιστικὸ χτύπημα κι' ἀνατροπὴ τοῦ μοναρχοφασισμοῦ σὲ ὀρισμένες περιοχές».

Ἄν τέτοια ἦταν ἡ κατάσταση στὰ 1946-1947, τότε σ' αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα μόνος του ὁ Βαφειάδης διοικοῦσε τὸν ΔΣΕ. Γιατί, λοιπόν, βγάζει τὸν ἑαυτὸ του ἔξω ἀπὸ τὶς βαρεῖες εὐθύνες γιὰ τὸ χάσιμο τῆς κατ' αὐτὸν «μοναδικῆς σχεδὸν εὐκαιρίας»; Γιατί φορτώνει καὶ στὸν Βλαντᾶ τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἥττα μας κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, πού ὡς τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947 δὲν ἦταν μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, πού ἀπὸ τὶς 14-11-1947 ὡς τὶς 8-2-1948 βρίσκονταν σὲ πορεία πάνω στὰ βουνὰ πρὸς τὸ σταθμὸ διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, πού ἦταν στὶς ὄχθες τῆς λίμνης Πρέσπας, κολλητὰ στ' ἄλβανικὰ σύνορα;

Ὁ Βαφειάδης δὲν κατάλαβε οὔτε ὡς τὸ 1970 πού ἔδινε τὴν συνέντευξή του στὸν Γάτο, μὰ οὔτε ὡς τώρα, ὅτι ἡ μ ο ν α δ ι κ ῆ δυνατότητα νὰ καταλάβουμε τὴν ἐξουσία ἦταν τὸν Ἰούνη 1946, μὲ τὶς μεραρχίες πού εἶχε ὀργανώσει ὁ ἀντίπαλος, συνδυασμένα μὲ γενικὴ πολιτικοστρατιωτικὴ ἐξέγερση. Δὲν κατάλαβε, καὶ πιθανὸν ποτὲ δὲν θὰ καταλάβῃ, ὅτι μετὰ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946 τὸ μόνον πού μπορούσαμε νὰ καταφέρουμε ἦταν ἓνας ἔντιμος συμβιβασμὸς μας μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας. Στὴν πρώτη περίπτωση, ὁ Βαφειάδης δὲν φέρνει βασικὴ εὐθύνη. Στὴ δεύτερη περίπτωση, φέρνει βαρεῖα εὐθύνη. Νὰ τί δὲν εἶπε στὸν κύριο Γάτο.

Ὁ Βαφειάδης εἶπε στὸν κύριο Γάτο : «Στὸ διάστημα ὅμως τοῦ 1947, γίνανε σοβαρὲς ἀλλαγὲς στὴ χώρα. Ὁ κυβερνητικὸς στρατὸς δυνάμωσε, ξεκαθαρίστηκε κι ἀναδιοργανώθηκε. Τὸν Ἀπρίλη ἄρχισε ἐκκαθαριστικὲς ἐπιχειρήσεις ἐναντιὰ μας. Στὸ μεταξύ, οἱ ὀργανώσεις διαλύθηκαν στὶς πόλεις, μ' ἐχτελέσεις καὶ χιλιάδες συλλήψεις. Ἐνῶ τὰ χωριά ἄδειασαν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τους μὲ βία. Ἔτσι, ὁ συσχετισμὸς δυνάμεων ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ ἐναντιὰ μας...».

Ὅλα τὰ παραπάνω εἶναι σωστά, ἀλλὰ δὲν δίνουν τὴν ὀλόπλευρη γιὰ μᾶς τραγικὴ κατάσταση, ἐξαιτίας μιᾶς δεξιᾶς ὀμπορτουριστικῆς καὶ τυχοδιωκτικῆς γραμμῆς καὶ ταχτικῆς τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ. Ὅμως, ἀφοῦ τέτοια ἦταν ἡ κατάστασή μας στὰ 1947, γιατί ὁ Βαφειάδης δὲν εἶπε λέξη στὸν κύριο Γάτο γιὰ τὶς προσωπικὲς εὐθύνες του; Γιατί τὰ φόρτωσε ὅλα σὲ ἄλλους;

Ὁ Βαφειάδης εἶπε στὸν κύριο Γάτο, ὅτι μετὰ τὸν ἐλιγμὸ τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ ἀπὸ τὸν Γράμμο στὸ Βίτσι, τὴ νύχτα τῆς 20 πρὸς 21-8-1948, τὸν βρῖσαμε χυδαῖα καὶ τὸν ἀπειλήσαμε φοβερὰ μέσα σὲ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου πὺ ἐγινε στὸ Βίτσι, γιὰ νὰ τὸν λυγίσουμε καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσουμε ν' ἀποκηρύξει τὶς ἀπόψεις του. Τοῦ εἶπε ὅτι τὰ ἴδια κάναμε καὶ τὸν Γενάρη τοῦ 1949, μέσα στὴν 5η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ.

Ἡ πρώτη περίπτωση εἶναι δημοφύργημα τῆς φαντασίας τοῦ Βαφειάδη. Δηλώνω μὲ τὸν κατηγορηματικότερο τρόπο ὅτι, μετὰ τὶς 20-8-1948 ὁ Βαφειάδης ποτὲ δὲν πῆρε μέρος σὲ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου. Περνώντας τ' ἄλβανικὰ σύνορα τὸ σούρουπο τῆς 20-8-1948, πῆγε στὰ Τίρανα, καὶ ἀπὸ κεῖ τὸν πῆρε ρωσικὸ ἀεροπλάνο γιὰ τὴ Μόσχα, δῆθεν γιὰ θεραπεία. Ὁ Βαφειάδης σκάρωσε στὸ Γάτο τὸ παραπάνω παραμῦθι, γιὰ ν' αὐτοζωγραφιστεῖ σὰν βράχος ἀκλόνητος στὶς ἀνυπαρχτες ἀπόψεις του.

Ὅσο γιὰ τὴ δευτέρη περίπτωση, ἀκόμα καὶ ἂν θὰ εἶχαμε διάθεση νὰ τὸν βρῖσουμε καὶ νὰ τὸν ἀπειλήσουμε μέσα στὴν 5η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο νὰ τὸ κάνομε. Ὁ Βαφειάδης ἦρθε στὴν 5η ὀλομέλεια, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν περιβόητο Πετρώφ, σὰν ἐκπρόσωπο τῆς τότε ρωσικῆς ἡγεσίας. Στὶς συνεδριάσεις τῆς 5ης ὀλομέλειας, βρῖσκονταν ἀδιάκοπα ὁ Πετρώφ. Ὁ Βαφειάδης ἔμενε πάντα στὸ ἴδιο καλῶ-βι μαζί μὲ τὸν Πετρώφ. Ἄραγε, ἦταν δυνατό, παρὰ τὶς ἐπινοημένες προθέσεις μας γιὰ χυδαῖο βρῖσιμο καὶ φοβερὲς ἀπειλές, νὰ τὰ κάνουμε πράξη μπρὸς τὸν Πετρώφ; Μόνο ἡ φαντασία τοῦ Βαφειάδη μποροῦσε νὰ σκαρώσει τέτοια παραμῦθια, γιὰ νὰ παραστήσει, γιὰ δευτέρη φορά, τὸν βράχο τὸν ἀκλόνητο στὶς ἐπινοημένες ἀπόψεις του.

Στὴν πραγματικότητα, ἐμεῖς γράψαμε στὴν τότε ρωσικὴ ἡγεσία νὰ ἐπιτρέψει στὸν Βαφειάδη νὰ πάρει μέρος στὶς ἐργασίες τῆς 5ης ὀλομέλειας

της ΚΕ του ΚΚΕ και παρακαλέσαμε να στείλει αντιπρόσωπό της σ' αυτή την όλομέλεια. Με σκοπό ν' αποδείξουμε, στην τότε ρωσική ήγεσία, ότι ο Μάρκος Βαφειάδης δεν εκπροσωπούσε κανένα μέσα στο ΚΚΕ και στον ΔΣΕ. Αυτό το πετύχαμε και το όμολόγησε ο ίδιος ο Πετρώφ μέσα στην 5η όλομέλεια. Ήμεεις κρίναμε τον Βαφειάδη στην 5η όλομέλεια σαν πολιτικό πρόσωπο. Τον χαρακτηρίσαμε δεξιό όππορτουνιστή. Εισήγηση στο θέμα για τον Βαφειάδη, έκανε ο Βλαντάς. Αυτή δημοσιεύτηκε στο βιβλίο, ειδική έκδοση των κειμένων της 5ης όλομέλειας. Η αλήθεια είναι ότι όλοι ήμασταν δεξιοί όππορτουνιστές, μιὰ πού στον ένα είτε στον άλλο βαθμό εφαρμόζαμε στην πράξη τέτοια γραμμή και ταχτική.

—Έλπιζω ότι οί άναγνώστες θα μου συγχωρήσουν ότι, παρέθεσα τόσα πολλά για τις δηθεν άποψεις του Βαφειάδη. Αυτό ήταν άναγκαίο, γιατί ο Βαφειάδης ήταν άρχηγός του ΔΣΕ και πρωθυπουργός. Οί αντίπαλοί μας έγραψαν γι' αυτόν πολλά παραμύθια. Ο ίδιος αυτοζωγραφίστηκε σαν μεγάλη και άλάθητη πολιτική και στρατιωτική φυσιογνωμία, χωρίς ίχνος αύτοκριτικής. Ο Βαφειάδης, με τὰ γραφά του σκότισε άντι να φωτίσει την ιστορία του έμφυλιου πολέμου. Πριν να βγάλω μερικά συμπεράσματα για τον Βαφειάδη, θα θέσω μερικά έρωτήματα, πού είναι ύποχρεωμένος να δώσει καθαρή άπάντηση:

Είναι, είτε δέν είναι αλήθεια ότι, ο ΔΣΕ είχε την άκόλουθη όργανωτική συγκρότηση, όταν ο Βαφειάδης διοικούσε μόνος του τον ΔΣΕ, Σεπτέμβρης 1946 και ως τó τέλος του καλοκαιριού του 1947; Συγκρότημα, πού ήταν λόχος του παλιού στρατού, με τρεις διμοιρίες, πού καθεμιά είχε τρεις ομάδες. Περιφερειακό Άρχηγείο, με βάση ένα είτε περισσότερα βουνά, πού είχε τρεις λόχους όπως τὰ τάγματα του παλιού στρατού, είτε δυό λόχους όταν δέν υπήρχαν άρκετές δυνάμεις μας. Τό κάθε Περιφερειακό Άρχηγείο είχε ένα έπιτελείο, όπως ένα τάγμα του παλιού στρατού. Άρχηγείο Περιόχης, πού ήταν μιὰ έλαφριά μεραρχία, μ' έπιτελείο όπως στον παλιό στρατό. Τό ίδιο τó Γενικό Άρχηγείο είχε όλα τὰ έπιτελικά γραφεία πού είχε ο τότε στρατός της Άθήνας. Οί άναφορές γίνονταν όπως στον παλιό στρατό, με τó «Λαμβάνω την τιμή...». Άπό τις άρχές του φθινοπώρου του 1947, όργανώθηκαν στη Βόρεια Πίνδο ταξιαρχίες, πού καθεμιά είχε τρία τάγματα, έπιτελείο, δηλαδή άκριβώς όπως ήταν συγκροτημένες οί τότε ταξιαρχίες του αντίπαλου μας. Ποιά, λοιπόν, άντάρτικη συγκρότηση χάλασαμε;

Είναι είτε δέν είναι αλήθεια ότι, από τις άρχές του 1947, ο Βαφειάδης διέταξε στατική διάταξη μονάδων του ΔΣΕ στις παραμεθόριες περιοχές, για φρούρηση «λεύτερων» περιφερειών; Έχει ή στατική διάταξη καμιά σχέση μ' έπαναστατικό άντάρτικο στρατό;

Είναι είτε δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ἀπὸ τὸ 1947, μὲ διαταγὴ τοῦ Βαφειάδη, μονάδες τοῦ ΔΣΕ ἔδιναν ταχτικὲς μάχες; Ἦταν εἴτε δὲν ἦταν μάχες ταχτικοῦ στρατοῦ, οἱ ἐπιχειρήσεις ποὺ διέταξε ὁ Βαφειάδης γιὰ κατάληψη τῶν Γρεβενῶν καὶ τοῦ Μετσόβου, ποὺ τότε μόνος του διοικούσε τὸν ΔΣΕ; Ποιά, λοιπόν, ἀντάρτικη ταχτικὴ τοῦ καταστρέψαμε;

Εἶναι εἴτε δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι, τὸ βᾶθος τοῦ περιβόητου ἔλιγμοῦ ταγμάτων τοῦ ΔΣΕ, στὶς 8-7-1947, ἦταν ὡς τὰ δάση τῶν Ζαγοριῶν; Ἦταν, εἴτε ὄχι δυνατὴ ἡ κατάληψη τῶν Ἰωαννίνων, ἂν ὁ Βαφειάδης θὰ διέτασσε στὶς 8-7-1947 νὰ κατευθυνθοῦν τὰ τάγματα τοῦ ἔλιγμοῦ μας στὰ Γιάννενα; Γιατί, λοιπόν, ἓνα τόσο περιορισμένο ἔλιγμο τὸν τιτλοφόρησε ὁ Βαφειάδης σὰν τὴν καλύτερη ἐπιχείρηση τοῦ ΔΣΕ;

Ποιό ἦταν τὸ γενικὸ στρατηγικὸ σχέδιο τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου ὡς τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947; Δηλώνω πὼς δὲν ὑπῆρξε κανένα τέτοιο σχέδιο. Μπορεῖ ὁ Βαφειάδης νὰ δώσει στὴ δημοσιότητα ἓνα τότε γραφτὸ του κείμενο σὰν στρατηγικὸ σχέδιο; Εἶναι δυνατό νὰ διεξάγεται σωστὰ ἓνας ὁποιοσδήποτε πόλεμος, χωρὶς ἓνα γενικὸ στρατηγικὸ σχέδιο;

Σκάρωσε, ναι εἴτε ὄχι, μαζί μὲ τὸ ἐπιτελεῖο του τὸ περιβόητο «Σχέδιο Λίμνες» τὸν Σεπτέμβρη 1947, ποὺ τὸν Γενάρη τοῦ 1948 μετονομάστηκε «Σχέδιο Σίγμα»; Ἦταν εἴτε δὲν ἦταν αὐτὸ τὸ σχέδιο ἓνας donkixotikos πύργος; Κάποτε, ἐπιτέλους, πρέπει νὰ πεί δημόσια ὁ Βαφειάδης, ποιές ἦταν οἱ συνέπειες αὐτοῦ τοῦ ἰσπανικοῦ donkixotikoῦ πύργου.

Πῶς συμβίβασε ὁ Βαφειάδης στὸ μυαλό του τὸν ΔΣΕ σὲ στρατηγικὴ ἐπίθεση τὸν Φλεβάρη τοῦ 1948, καὶ σὲ ἄμυνα τὸν Μάρτη τοῦ 1948 γι' ἀντιμετώπιση ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου μας; Ἐχει μιὰ τέτοια νοοτροπία καμιὰ σχέση μὲ ἐπιτελικὴ διεύθυνση ἐνὸς ὁποιοσδήποτε πολέμου, πολὺ περισσότερο ἐπαναστατικοῦ πολέμου;

Ἡ διαταγὴ τοῦ Βαφειάδη γι' ἀντιμετώπιση ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου μας στὴ Βόρεια Πίνδο, ποὺ πρόβλεπε ὅτι θὰ γίνονταν αὐτὴ ἡ ἐκστρατεία τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, καθόριζε νὰ τὴν ἀντιμετωπίσει τὸ Ἀρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας μὲ τὶς 14η, 16η, 28η ταξιαρχίες, συνολικῆς δύναμης, ὅταν ἔγραψε αὐτὴ τὴ διαταγὴ, μὲ περίπου 2.800 ἀντάρτες, σ' ἓνα μέτωπο περίπου 50 χιλιομέτρων. Εἶναι αὐτὴ σωστὴ διαταγὴ;

Ἀποφάσισαν, ναι εἴτε ὄχι, οἱ Ζαχαριάδης-Βαφειάδης-Μπαρτζιώτας, σὲ ἄγνοια τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, ν' ἀπορρίψουν τὴν πρόταση Τσαλδάρη γιὰ σταμάτημα τῆς ἐνοπλῆς σύγκρουσης μὲ σκοπὸ ἀναζήτησης πολιτικῆς λύσης; Ἐδωσε εἴτε δὲν ἔδωσε ὁ ἴδιος ὁ Βαφειάδης τὴν ἀπάντηση στὸν ἐκπρόσωπο τοῦ Τσαλδάρη κύριο Γεώργιο Δρόσο; Ὅταν ὁ Βαφειάδης ἔδινε αὐτὴ τὴν ἀπάντηση, ἤξερε εἴτε δὲν ἤξερε τ' ἀκόλουθα; Ὅτι ἡ γιουγκοσλάβικη ἡγεσία μᾶς εἶχε σχεδὸν κόψει τὸν ἀνεφοδιασμό μας σὲ πολεμικὰ ἐφόδια. Ὅτι καὶ ὁ τελευταῖος ἀντάρτης τῆς λεγόμενης

στρατηγικής έφεδρείας του Γενικού Αρχηγείου είχε μπει στη μάχη. Ότι ή άγροτιά της όρεινης και μισορεινής Ελλάδας είχε ξεσπιτωθεί και είχε μανθρωθεί σε όχρωμένες πόλεις. Ότι είχαν άποτύχει οί ως τότε επιχειρήσεις του ΔΣΕ για κατάληψη πόλεων. Ότι οί όργανώσεις του ΚΚΕ είχαν διαλυθεί σε όλες τις πόλεις. Ότι ό στρατός της Αθήνας είχε σχεδόν 200.000 δύναμη συν 200 τάγματα έθνοφυρουράς 50.000 και ότι οί ΕΠΑ τον έξοπλιζαν και τον εφοδίαζαν με μοντέρνα ύλικά. Ότι κάτω από την πίεση των ΕΠΑ είχε ένωθεί ενάντιά μας όλος ό αντίπαλος πολιτικός κόσμος και μās είχαν έγκαταλείψει και καταδικάσει οί πρώην συνοδοιπόροι μας. Άρα, σε ποιά δεδομένα στηρίχτηκε ή άπόρριψη της πρότασης Τσαλδάρη; Ποιοί, λοιπόν, εϋθύνονται για τις μετέπειτα βαρειές και άσκοπες άπώλειές μας στα βουνά και στις πόλεις;

Είναι αλήθεια, ναι είτε όχι, ότι μόλις έμαθε ό Βαφειάδης τη ρήξη ρωσικής με τη γιουγκοσλάβικη ήγεςία, παράστανε τον άρρωστο, για να του πούμε, άντε πήγαινε να γιατρευτείς, γιατί έτσι φαντάζονταν πώς μιá που δέν θα βρίσκονταν στον ΔΣΕ κατά την ήττα του, θα ξεγλιστρούσε από τις εϋθύνες γι' αυτή την ήττα; Δέχτηκε, ναι είτε όχι, να φύγει για τη Μόσχα σαν άρρωστος; Ήταν είτε δέν ήταν άρρωστος; Άν πει πώς ήταν άρρωστος, τότε πώς μπορεί να λείει ότι τον διώξαμε από τον ΔΣΕ; Άν δέν ήταν άρρωστος και όμως έφυγε, τότε αυτό ήταν είτε δέν ήταν ουσιαστική λιποταξία σε ώρες σκληρών μαχών;

Ό Βαφειάδης είχε διαβάσει τό βιβλίό του Άβέρωφ «Φωτιά και τσεκούρι», όταν έδινε συνεντεύξεις στον Γάτον και στη Μωραίτη. Γιατί δέν τους είπε ότι αυτός δέν διέϋθνε τις μάχες στο Μάλι Μάδι του Βίτσι, τον Σεπτέμβρη-Όκτώβρη 1948;

Ήξερε, ναι είτε όχι, ότι ή ρωσική ήγεςία μās είπε τον Μάρτη του 1948 να τελειώνουμε τό γρηγορότερο τον ένοπλο άγώνα μας; Άν πει όχι, τότε θα πει ψέματα. Άν πει ναι, τότε πού βασίζονταν στις 15-11-1948, όταν σύστανε, με τη γνωστή πλατφόρμα του, να συνεχίσουμε έπ' άόριστο κλεφτοπόλεμο και τον έξαρτούσε από ρωσική βοήθεια;

— Στα παραπάνω έρωτήματα και σε πολλά άλλα, είναι ύποχρεωμένος ό Βαφειάδης να δώσει δημόσια μιá καθαρή άπάντηση. Και να κάνει έστω μιās πεντάρας αυτοκριτική.

Ξανά τονίζω ότι ό Βαφειάδης δέν φέρνει βασική εϋθύνη για την ήττα μας κατά τον έμφύλιο πόλεμο, γιατί έμεις ουσιαστικά ήττηθήκαμε τον Ίούνη του 1946. Ό Βαφειάδης φέρνει βαρεία εϋθύνη μόνο γιατί και από δική του ύπαιτιότητα χάσαμε δυό φορές τη δυνατότητα ενός έντιμου συμβιβασμού με τους αντίπαλους μας. Τόν Ίούλη του 1947, πού μπορούσαμε να καταλάβουμε τά Γιάννενα με σκοπό στρατολογία κι έξοπλισμό τουλάχιστο 10.000 μαχητών και μετά γρήγορος έλιγμός πρὸς ύπίπεδο Κοζάνης

μέ τον ίδιο σκοπό. Στις 23-6-1948, με την απόρριψη της πρότασης Τσαλδάρη.

Τελειώνοντας αυτό το υποκεφάλαιο πρέπει συμπερασματικά να σημειώσω, είτε να ξανασημειώσω τ' ακόλουθα για τον Βαφειάδη:

Και τώρα θεωρώ τον Μάρκο Βαφειάδη σαν παλαιμαχο επαναστάτη, που αναλώθηκε μέσα σε μακρόχρονη και σκληρή επαναστατική πάλη. Είμαι βέβαιος ότι σε καλύτερη κατάσταση στον ήγετικό πυρήνα του ΚΚΕ, ο Βαφειάδης θα μπορούσε να προσφέρει στο Κίνημα πολύ περισσότερα απ' όσα προσέφερε. Αυτό ισχύει σχεδόν για όλα τα στελέχη του ΚΚΕ. Τον έφαγαν κι αυτόν οι περιβόητοι λενινιστικοί κανόνες συγκρότησης και λειτουργίας των κομμουνιστικών κομμάτων. Κυρίως εξαιτίας της λεγόμενης λενινιστικής οργανωτικής πολιτικής, που δημιουργεί διχτάτορες και υποταχτικούς, όχι μόνο χαντακώθηκε ο Βαφειάδης, αλλά και τον λασπώσαμε με συκοφαντίες ότι ήταν προβοκάτορας. Για τους ίδιους λόγους κι αυτός λασπώσε άλλους, με τον ίδιο κοσμητικό τίτλο.

Ο Βαφειάδης δεν είχε τις απαραίτητες ήγερτικές ικανότητες, πολιτικές και στρατιωτικές, γι' αρχηγός του ΔΣΕ. Όμως, αν από την πρώτη στιγμή που ανέβηκε στο βουνό θα είχε το ΚΚΕ σωστή γραμμή και ταχτική, και αν θα του είχε δώσει το Πολιτικό Γραφείο μια ομάδα ικανών μελών της Κεντρικής Επιτροπής, ασφαλώς θα τα κατάφερνε καλύτερα.

Πρέπει να ξανατονίσω ότι, βαλλόμενος ο Βαφειάδης απ' όλους μας άδικα και ανέντιμα, μετά την απομάκρυνσή του από τον ΔΣΕ, ήταν φυσικό να χάσει την ψυχραιμία του και να παραλογίζεται. Μά πρέπει κάποτε να ηρεμήσει και να σκεφτεί σωστά για τον εμφύλιο πόλεμο.

Τα γραφτά του Βαφειάδη, που ο ίδιος έχει δώσει στη δημοσιότητα, δείχνουν πολύ καθαρά ότι, προσπαθεί ν' αυτοδικαιωθεί. Τι αξία έχει όμως μια αυτοδικαίωσή του με κάλπικα στοιχεία; Τα γραφτά του δείχνουν πολύ καθαρά ότι, δεν ξέρει να υπερασπίζεται τον εαυτό του. Γράφει ανακρίβειες, για να μη πουμε συνειδητά ψέματα, δίνει τη μάχη εκεί που είναι αδύνατο να βρει δικαίωσή του. Ο Βαφειάδης ποτέ δεν κατάλαβε ότι, έμεις ή ττηθήκαμε ουσιαστικά τον Ιούνιο του 1946. Γι' αυτή την ουσιαστική ήττα, αυτός φέρνει την ίδια ευθύνη που έχουν όλα τα μέλη της ΚΕ του ΚΚΕ. Γι' αυτή την ήττα δεν είναι ο Βαφειάδης είτε τ' άλλα μέλη της ΚΕ οι βασικοί υπεύθυνοι, αλλά η ήγεςία του ΚΚΕ. Και ήγεςία έννοω τους ίδιους που μās δδήγησαν σε βαρεία κι άδικαιολόγητη ήττα κατά την κατοχή, με την προσθήκη του Ζαχαριάδη. Νά, τί δεν είπε ποτέ ο Βαφειάδης:

Ποτέ δεν είπε και δεν έγγραψε ότι όλα τα μέλη της ΚΕ του ΚΚΕ χρεοκόπησαν, μια που τυφλά εφάρμοζαν τη γραμμή και την ταχτική που χάραζε η ρωσική ήγεςία και η ήγεςία του ΚΚΕ κατά την κατοχή και στον

ἐμφύλιο πόλεμο. Ὁ Βλαντᾶς μόνο δήλωσε ἀπὸ τὸ 1968, ὅτι χρεοκόπησε σὰν ἡγετικό στέλεχος τοῦ ΚΚΕ, καὶ ὅτι γι' αὐτὸ δὲν θὰ ξαναανακατευτεῖ σ' ἐνεργὸ πολιτικὴ δράση καὶ ὀργάνωση. Αὐτό, βέβαια, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν μ' ἐνδιαφέρει πιά τὸ τί γίνεται στὸν κόσμον καὶ στὴ χώρα μας, ὅτι δὲν θὰ ἐκθέτω δημόσια τίς σκέψεις μου, δημοσιογραφικὰ καὶ συγγραφικὰ μὲ βιβλία. Ὅμως, αὐτὰ μπορεῖ καθένας νὰ τὰ διαβάσει, εἴτε νὰ τ' ἀγνοεῖ, νὰ τὰ πολεμάει σωστὰ εἴτε συκοφαντικὰ. Κι ἐγὼ ἔχω τὸ δικαίωμα ν' ἀπαντᾶω δημόσια, ὅταν μερικοὶ τὸ παρακάνουν, πετώντας λάσπες καὶ συκοφαντίες.

Ὁ Βαφειάδης ἀκόμα δὲν κατάλαβε ὅτι ἐμεῖς δὲν ἠττηθήκαμε στὸν ἐμφύλιο πόλεμον στρατιωτικὰ, δηλαδή, ἀπὸ ἰκανότητα τῆς ἀντίπαλῆς μας στρατιωτικῆς ἡγεσίας καὶ ἀπὸ δική μας στρατιωτικὴ ἀνικανότητα. Δὲν κατάλαβε ὅτι οἱ βασικὲς αἰτίες τῆς ἥττας μας ἦταν πολιτικὲς καὶ ὄχι στρατιωτικὲς.

Ὅταν κρίνουμε τὰ γραφτὰ τοῦ Βαφειάδη, ποὺ ἔχουν δοθεῖ στὴ δημοσιότητα, πρέπει νὰ μὴ ξεχνοῦμε δυὸ βασικοὺς παράγοντες: Πρῶτο. Ἀπὸ τὰ τέλη Αὐγούστου 1948 ζεῖ μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Γι' αὐτό, δὲν ἔχει μιὰ σαφὴ εἰκόνα τῆς παγκόσμιας κατάστασης καὶ στὴ χώρα μας, δὲν ἔχει στὴ διάθεσή του ὅλα τὰ γραφτὰ κείμενα ἐκείνων ποὺ ὡς τώρα ἀσχολήθηκαν μὲ τὸν ἐμφύλιο πόλεμον. Σὲ τέτοια κατάσταση, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ γράψει σωστὰ τὴν ἱστορία τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Δεύτερο. Ὁ Βαφειάδης ζεῖ στὴ Ρωσία. Γι' αὐτό, ἀκόμη καὶ ἂν θὰ καταλάβαινε σωστὰ τὸν καταστροφικὸ ρόλο τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας στὴν ἔκβαση τοῦ πολέμου ποὺ κάναμε, θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ τὰ γράψει στὸ χαρτί καὶ νὰ τὰ δώσει στὴ δημοσιότητα, γιατί θὰ εἶχε βαρεῖες προσωπικὲς συνέπειες, χωρὶς κανένα ὄφελος γιὰ τὸ Κίνημά μας.

Ὁ Βαφειάδης βρισκόταν στὴ Ρωσία καὶ βαλλόμενος ἀπ' ὄλους μας, ἦταν ἀναπόφευκτο νὰ πέσει στὰ δίχτυα τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας καὶ νὰ μετατραπῆ σὲ πιόνι τῆς. Ἔτσι, ἡ ρωσικὴ ἡγεσία τὸν χρησιμοποίησε σὰν ὄργανό της, γιὰ φραξιονιστικὴ-ἀποσυνθετικὴ δουλειὰ στὶς γραμμὲς τῶν προσφύγων πρώην μαχητῶν τοῦ ΔΣΕ, ποὺ ζοῦσαν στὸ Οὐζμπεκιστὰν καὶ στὶς ἀνατολικοευρωπαϊκὲς χῶρες, γιὰ διάσπαση καὶ πλήρη ὑποταγὴ τοῦ ΚΚΕ. Ἐδῶ, ἡ εὐθύνη τοῦ Βαφειάδη εἶναι βαρεῖα.

Ὁ Βαφειάδης παράλογα πιστεύει ἀκόμη ὅτι, ἡ ἡγεσία τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς λεγόμενης Σοβιετικῆς Ἐνωσης, εἶναι τὸ ἐπιτελεῖο τῆς παγκόσμιας ἐπανάστασης, ἡ πηγὴ τῆς σοφίας. Δὲν κατάλαβε ὅτι τὸ κοινωνικὸ καθεστῶς ἔχει πρὸ πολλοῦ μετατραπῆ σὲ νεοκαπιταλιστικὸ-ἱμπεριαλιστικὸ-ἀντεπαναστατικὸ. Παράλογα πίστευε ὅτι μὲ τὴ βοήθεια τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας θὰ γίνονταν ἀρχηγὸς τοῦ ΚΚΕ, γιὰ νὰ τὸ βάλει σὲ σωστὸ δρόμο. Βάζοντάς τον ἡ ρωσικὴ ἡγεσία στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τοῦ ΚΚΕ, μετὰ τὴν λεγόμενη βη ὀλομέλεια τοῦ 1956, ὁ Βαφειάδης προσπάθησε φρα-

ξιονιστικά να φάει τὸν Κολιγιάννη. Καὶ τότε ἡ ρωσικὴ ἡγεσία ἔθεσε στὸ περιθώριο τῆς πολιτικῆς ζωῆς τὸν Βαφειάδη. Καὶ ὁμως, ἀκόμη θαυμάζει τὴ ρωσικὴ ἡγεσία.

Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι, ὅταν κάποτε θὰ ἐπαναπατριστεῖ ὁ Βαφειάδης, θὰ μπορέσει νὰ ὀρθολογιστεῖ. Σὰν μιὰ προσωπικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, μόνο τότε θὰ μπορέσει νὰ προσφέρει θετικὰ στὴ μελέτῃ τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος.

Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΟΝΤΙΤΣΙΟΣ (ΓΟΥΣΙΑΣ) ΣΑΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΣ ΚΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ὁ Γιῶργος Βοντίσιος (Γούσιας), ἔφθασε στ' ἀνώτατα ἀξιώματα τοῦ ΚΚΕ. Καλὰ εἶτε κακά, ἦταν μιὰ προσωπικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Σὰν τέτοια προσωπικότητα πρέπει νὰ τὸν κρίνουμε.

Ὁ Γούσιας ἔγραψε κι ἐξέδωσε ἓνα δίτομο βιβλίο, μὲ τὸν τίτλο «Οἱ αἰτίες γιὰ τὶς ἤττες, τὴ διάσπαση τοῦ ΚΚΕ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς». Εἶχε χρέος, ὅπως καὶ κάθε ἄλλος ἀγωνιστής, νὰ γράψει τὴ γνώμη του γιὰ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα πὸ ἐξῆσε κι ἔπαιξε ἓνα ὁποιονδήποτε ρόλο. Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν κατάφερε νὰ γράψει ἀντικειμενικά, ἂν σέβεται ἔστω στοιχειώδη τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια. Δυστυχῶς, αὐτὸ δὲν τὸ κατάφερε.

Ἐδῶ θ' ἀσχοληθῶ μόνο μὲ τὸν πρῶτο τόμο του καὶ ἀπ' αὐτὸν μόνο σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο τοῦ 1945-1949. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπο ν' ἀσχοληθεῖ κανεὶς μὲ τὴν ἀπόπειρά του νὰ γράψει «ἱστορία» τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἀπὸ τὴν γέννησή του, γιὰτὶ αὐτὴ ἡ ἀπόπειρα μοιάζει μὲ ὀρθοσκασίματα. Μὰ καὶ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, εἶναι ἀδύνατο μὰ καὶ ἄσκοπο ν' ἀσχοληθεῖ κανεὶς ἀναλυτικά, γιὰτὶ εἶναι γεμάτο ψευτιές, συκοφαντίες, ἀνακρίβειες.

Καθένας πὸν γνωρίζει τὰ γεγονότα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ διαβάσει ὡς τὸ τέλος τὸ δίτομο τοῦ Γούσια. Τὸν ἔγραψε, ὄχι γιὰ νὰ ἐκθέσει τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἡρωοποιήσει τὸν ἑαυτὸ του καὶ νὰ λασπώσει ἄλλους. Ἰδιαιτέρα, ὁ πρῶτος τόμος του, ὅπως καὶ ὁ δεύτερος, περιέχει ἓνα ἀβυσσαλέο μίσος καὶ πάρα πολλὰ συκοφαντίες κατὰ τοῦ Βλαντᾶ. Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους, θὰ ἦταν μιὰ ἄχαρη καὶ ἄχρηστη ἀπασχόληση μιὰ λεπτομερειακὴ κριτικὴ τοῦ περιεχομένου τοῦ πρῶτου τόμου του.

— Τὸ πρῶτο πὸν κάνει ἐντύπωση, κατὰ τὴ μελέτη τοῦ πρῶτου τόμου, εἶναι ὅτι ἀπὸ τὸν Φλεβᾶρη τοῦ 1929 πὸν γράφει πὸς ἔγινε μέλος τῆς Κομμουνιστικῆς Νεολαίας, ὡς τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, Αὐγούστος 1949, ὁ Γούσιας δὲν λάθεψε οὔτε μιὰ φορὰ. Αὐτὸ εἶναι θαῦμα, μοναδικὸ στὴν παγκόσμια ἱστορία. Σὲ 544 σελίδες, πὸν περιγράφει τὴ δράση του ἐπὶ 20 χρόνια, δὲν κατονόμασε ἔστω ἓνα μικροῦτσικο λάθος του. Αὐτὸ

και μόνο είναι αρκετό, για να καταλάβει καθένας αν γράφει ο Γούσιας αλήθεια είτε ψέματα.

Το δεύτερο που κάνει εντύπωση, είναι ότι δεν αναφέρει ούτε μια αποτυχία του, και ιδιαίτερα κατά τον εμφύλιο πόλεμο. "Οπου άποτυχε, δεν γράφει γι' αποτυχία του, αλλά για συνέπειες από δήθεν άνικανότητα άλλων και τους φορτώνει τις ευθύνες. Αυτό δεν είναι έντιμη συμπεριφορά. Μόνο για τη δράση του στη Δυτική Μακεδονία, από τον Ιούνιο 1948 ως τον Αύγουστο 1949, θ' αναφέρω τις κυριότερες αποτυχίες του.

Στη Βόρεια Πίνδο το καλοκαίρι 1948, σαν διοικητής της 670 μονάδας που ο αντίπαλος πέταξε αυτή τη μονάδα από το Σμόλικα στον Ανατολικό Γράμμο, από τις 4 ως τις 20 Αυγούστου. Αυτό το σάρωμα το πλήρωσε ο Γιαννούλης με ντουφεκισμό του, για να καλύψει ο Γούσιας τις ευθύνες του.

Ο Γούσιας πετσόκοψε την 10η Μεραρχία του ΔΣΕ στην Έδεσσα-Αρδέα-Νάουσα, τον Δεκέμβρη 1948. Αυτό το πετσόκομα το πλήρωσε ο Γεωργιάδης με ντουφεκισμό του, για να καλύψει ο Γούσιας τις ευθύνες του.

Ο Γούσιας πετσόκοψε τέσσερες ταξιαρχίες μας στις 10-14-11-1948, στα ύψωματα του χώρου Βίτσι, στο Μπίκοβικ και Καζάνι, σε άποτυχημένη επιχείρησή του. Και όμως, θριαμβολογεί στον πρώτο τόμο του γι' αυτή την άποτυχημένη επιχείρηση. Μά δεν μπορεί ν' αποδείξει ότι καταλάβαμε και κρατήσαμε αυτά τα δυο ύψωματα μπροστά στην πόλη Καστοριά, όπως καθόριζε ή διαταγή του. Τα περί 1.600 νεκρών και τραυματιών του αντιπάλου μας, είναι κακόγουστα παραμύθια. Αντίθετα, οι δυο ταξιαρχίες μας είχαν απώλειες το ένα τρίτο της δύναμής τους. Και σ' αυτή την περίπτωση τις ευθύνες τις φορτώνει σε άλλους.

Πετσοκόφησαν έξι ταξιαρχίες μας σε μιá εικοσιτετράωρη μάχη για κατάληψη της Φλώρινας, στις 2-2-1949. Αυτές ήταν οι 14, 18, 103, 107, 108, και ή ταξιαρχία Σχολή Αξιωματικών του Γενικού Αρχηγείου. Αυτή ήταν ή πιό άποτυχημένη επιχείρηση, απ' όλες όσες έκανε ο ΔΣΕ. Όχι μόνο δεν καταλάβαμε τη Φλώρινα, αλλά είχαμε βαρειές απώλειες και ή σύμπτυξη των ταξιαρχιών μας προς Βίτσι έγινε άταχτα. Γι' αυτή την άποτυχημένη επιχείρηση, φέρνω κι εγώ ευθύνη. Το γράφω αναλυτικά σ' αυτό το δίτομο. Και σ' αυτή την περίπτωση, ο Γούσιας φορτώνει την ευθύνη αποκλειστικά στους διοικητές των ταξιαρχιών μας. Αυτός δεν σέβεται ούτε τους νεκρούς μας. Δεν παραθέτει ούτε λέξη από την έστω λειπή κριτική που υπάρχει στην έκθεση Γούσια-Βλαντά, που εξηγεί τις αιτίες της άποτυχίας μας στη Φλώρινα. Αυτή δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», στο φύλλο του Απρίλη 1949.

Ο Γούσιας ανέλαβε τη διοίκηση των δυνάμεών μας που είχαν ανακαταλάβει τη Βόρεια Πίνδο ως τις 26 Απρίλη 1949. Με τον έλιγμό μας τις 2 Απρίλη και τις μάχες που δόθηκαν ως τις 26, αναγκάσαμε την αντίπαλη

στρατιωτική ήγεςία νά συγκεντρώσει στή Βόρεια Πίνδο 38 τάγματά της, σχεδόν 13 ταξιαρχίες. Προκαλέσαμε σ' αὐτὲς τὶς ταξιαρχίες βαρειές ἀπώλειες. Τί ἔκανε ὁ Γούσιος, ἀπὸ 26 Ἀπρίλη ὡς 5 Αὐγούστου; Ἀσχολοῦνταν μὲ μικροκρούσεις μικρῶν ὁμάδων ποὺ δὲν ἔκαναν οὔτε κρύο οὔτε ζέστη στὸν ἀντίπαλο, μὲ ὀχύρωση τοῦ ἐδάφους κι «ἐκπαίδευση» τῶν ταξιαρχιῶν μας. Ἔτσι, μπόρεσε ἡ ἀντίπαλη στρατιωτική ήγεςία νά τραβήξει τὶς περισσότερες ταξιαρχίες τῆς ἀπὸ τὴ Βόρεια Πίνδο, νά τὶς ἀναδιοργανώσει συμπληρώνοντας τὰ μεγάλα κενὰ τους, νά τὶς προετοιμάσει γιὰ μάχη, νά τὶς μεταφέρει στή Ροῦμελη γιὰ νά συντρίψουν — καὶ σύντριψαν — τὴν ἐκεῖ 2η Μεραρχία μας. Ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, ἀκριβῶς αὐτὰ γράφει ὁ Γούσιος στὸν πρῶτο τόμο του, χωρὶς νά προσέξει ὅτι αὐτοξεσκεπάζεται. Τὸ σπουδαιότερο εἶναι ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ περιγράφει σὰν ἐπιτυχία του.

Γιὰ τὴν τελικὴ μάχη στὸ Γράμμο, ἀπὸ 24 ὡς 30-8-1949. Ἡ ἥττα μας σ' αὐτὴ τὴ μάχη ἦταν ἀναπόφευκτη, ἀκόμη καὶ ἂν θὰ ὀργανώνονταν καὶ θὰ διευθύνονταν ἀριστοτεχνικά. Ὅμως, ἐξαιτίας τῶν Γούσια-Ζαχαριάδη-Μπαρτζιώτα, παρὰ λίγο καὶ θὰ αἰχμαλωτίζονταν τὸ ἕνα τρίτο τοῦ συνόλου τῶν τότε δυνάμεών μας στὸ Γράμμο, ποὺ πολεμοῦσαν ἀπὸ Πέτρα Φούσια ὡς τὶς Ἀρίνες τοῦ Ἀνατολικοῦ Γράμμου. Μετὰ τὴν ἥττα μας στὸ Βίτσι, οἱ τρεῖς μὲ εἶχαν θέσει σὲ διαθεσιμότητα, γιατί μὲ θεώρησαν ὑπεύθυνο γι' αὐτὴ τὴν ἥττα. Γιὰ τὴν τελικὴ μάχη στὸ Γράμμο γράφω σ' αὐτὸ τὸ δίτομο, καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νά ἐπαναλάβω τὰ ἴδια. Ἄν ὁ Γούσιος θὰ ἔγραφε τὸν πρῶτο τόμο του μ' αἴσθημα εὐθύνης, θὰ σημείωνε ὅτι τὴν τελευταία στιγμή μὲ κάλεσαν στὸ Σταθμὸ Διοίκησής τους, γιὰ νά μοῦ ζητήσουν τὴ γνώμη μου. Τοὺς εἶπα ὅτι τὴν κύρια προσπάθεια θὰ τὴν κάνει ὁ ἀντίπαλος στὸ ἄκρο ἀριστερὸ τοῦ μετώπου μας πρὸς Πόρτα Ὀσμάν, γιὰ διάσπαση καὶ κατεύθυνση πρὸς κύρια κορυφὴ τοῦ Γράμμου, γιὰ νά κυκλώσει ὅλες τὶς δυνάμεις μας στὸν Ἀνατολικὸ Γράμμο καὶ νά τὶς αἰχμαλωτίσει. Πρότεινα νά στείλουμε μὲ ταχύτητα δυνάμεις μας στὴν Πόρτα Ὀσμάν καὶ νά πάω ἐκεῖ γι' ἀντιμετώπιση τῆς κατάστασης - καὶ πῆγα. Καὶ ὅμως, ὁ Γούσιος ἔχει τὴν τόλμη νά γράφει ὅτι αὐτὸς ἔκανε τὴν παραπάνω πρόβλεψη κι ἔσωσε πάλι τὶς δυνάμεις μας. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ ἔμμεσα μὲ κατηγορεῖ. Γράφει στὴν 552 σελίδα τοῦ πρώτου τόμου του: «Μάχες διεξάγονται σκληρές. Ἡ ἐπαφὴ ἀπ' αὐτὸ τὸν τομέα καὶ μὲ τὸν Βλαντᾶ χάθηκε». Ἄν ὁ Γούσιος θὰ εἶχε προβλέψει ὅτι ἀπὸ τὴν Πόρτα Ὀσμάν θὰ μᾶς ἔκανε ὁ ἀντίπαλος ρήγμα, δὲν θὰ ἔβαζε ἐκεῖ σὲ διάταξη τμήματά μας ποὺ εἶχαν ἠττηθεῖ στὸ Βίτσι καὶ δὲν εἶχαν καμιὰ διάθεση νά ξαναπολεμήσουν.

Τὸ τρίτο ποὺ κάνει ἐντύπωση, εἶναι ἡ καυχησιολογία τοῦ Γούσια. Περιγράφει τὸν ἑαυτὸ του σὰν πανταχοῦ παρόντα, πάντα καὶ παντοῦ διόρθωνε τὰ κακῶς κείμενα τῶν ἄλλων, σωστὰ πρόβλεπε τὰ πάντα, σωστὰ διεύθυνε τὰ πάντα, πάντα μᾶς ἔσωσε ἀπὸ θανάσιμες καταστάσεις, ἔσωσε καὶ τὸν Ζα-

χαριάδη πού ήθελε ν' αυτοκτονήσει στις 30-8-1949. Περιγράφει τούς άλλους ήγγετες του ΔΣΕ, στην καλύτερη περίπτωση, σαν ζαλισμένες κότες.

Γιά όλα αυτά τὰ καταπληκτικά κατορθώματά του, παραθέτει πάρα πολλές ήμερομηνίες, γιά νά έντυπωσιάσει τούς άναγνώστες ότι πρόκειται γι' αλήθειες έκατό καρτιών. Βέβαια, δέν είναι καθόλου δύσκολο νά γράφει κανείς στα 1977 φανταστικές ήμερομηνίες. Θά ήταν πιό σωστό νά παραθέσει, έστω ένα γραφτό κείμενό του, πού νά τό έγραψε από τότε πού έφθασε στη Βόρεια Πίνδο ως τό τέλος του έμφυλίου πολέμου. Δέν παρέθεσε έστω ένα τέτοιο κείμενο, γιατί δέν ύπάρχει.

Ν' αντιγράψω έδώ όλες τις καυχησιολογίες του, αυτό είναι αδύνατο. Σαν ένδειξη, παραθέτω τ' ακόλουθα: «έβαλα την άποψη μου της ύποχώρησης και τό κράτημα με μικρές δυνάμεις της φυσιογνωμίας του μετώπου» (σελίδα 516). «Πήρα ειδοποίηση άμέσως νά κινηθώ προς Βίτσι. Πράγματι κινήθηκα και στις 6 Ίούνη βρισκόμουν στην έδρα του Γενικού Άρχηγείου» (σελ. 517) γιά νά καθορίσει την άμυνα του Βίτσι. «Μετά άπ' αυτή τη δουλιά, άμέσως φεύγω γιά τό Γράμμο» (σελ. 518). «Έκανα εισήγηση γιά την άμυνα του Γράμμου. . .» (σελ. 518). «Στό διάστημα πού έμεινα στο Βίτσι, από 10 ως 30 Ίούνη, πραγματοποιήσαμε μιá έντονη οργανωτική και πολιτικο-ηθική προετοιμασία των στελεχών των τμημάτων του Βίτσι» (σελ. 519). Βλέπετε, οι άλλοι κοιμοϋνταν και χωρίς τον Γούσια δέν θά ξυπνοϋσαν. «Πραγματοποιϋμε άχτιφ στελεχών της 10ης μεραρχίας με θέμα άμυνα του Βίτσι». «Μόλις τέλειωσα αυτό τ' άχτιφ πηγαίνω στο Λοϋντσερ και πραγματοποιώ άχτιφ δυό ταγμάτων, διαπιστώνουμε έλλείψεις και καθορίζουμε τά μέτρα γιά τό ξεπέρασμά τους». «Στό 1818 πραγματοποιώ άχτιφ με 90 στελέχη δυό ταγμάτων. Και δώ παρατηρήσαμε έλλείψεις». «Μετά πραγματοποιώ σύσκεψη στελεχών της 14ης ταξιαρχίας και στελεχών πυροβολικού». «Πηγαίνω στην Τούμπα και πραγματοποιώ άχτιφ στελεχών. Στη συνέχεια, πραγματοποιώ άχτιφ στελεχών πού κρατάνε τη Μπέλα Βόντα. Πήγα στον τομέα Μάλι Μάδι στην 103η ταξιαρχία και πραγματοποιώ άχτιφ στελεχών. Διαπιστώσαμε έλλείψεις στην όχύρωση της Ραμπατίνα. . .». «Μετά άρχισα νά επισκεϋτομαι όλα τά ύψώματα πού κρατοϋσε ή 11η μεραρχία. . .», «διαπιστώσαμε έλλείψεις στην όχύρωση και την άπαιτούμενη έφεδρεία». «πραγματοποιώ άχτιφ 2 ταγμάτων της 102 ταξιαρχίας».

Μετά άπ' αυτά τὰ κατορθώματα, καταδέχτηκε νά συναντήσει τούς Ζαχαριάδη-Βλαντά. «Τους ένήμερωσα γιά τό πώς διατυπώσαμε τελικά τη διαταγή άντιμετώπισης της έκστρατείας στο Βίτσι. . .». Σημειώνω ότι διοικητής του μετώπου μας στο Βίτσι ήταν ό Βλαντάς. Κατά τά φαινόμενα κοιμόταν ύπνο βαθύ, τον ξύπνησε ό Γούσιος γιά νά τον ένημερώσει. Μετά, ό Βλαντάς ξανακοιμήθηκε και γι' αυτό στις 6-7-1949, ό Γούσιος ξαναγύρισε από τό Γράμμο στο Βίτσι. «άσχολήθηκα μέχρι 24 Ίούλη με την όλόπλευρη

προετοιμασία τῶν τμημάτων τοῦ Βίτσι, γι' ἀντιμετώπιση ἐκστρατείας καὶ ἀνάπτυξη μικροπολέμου». Μετὰ ξαναζύπνησε τοὺς Ζαχαριάδη-Βλαντᾶ, «πρότεινα νὰ μὴ φύγω γιὰ τὸν Γράμμο. Ὁ Ζαχαριάδης ἐπέμενε νὰ φύγω γιὰ τὸν Γράμμο κι ἂν ἀρχίσουν οἱ ἐπιχειρήσεις στὸ Βίτσι θὰ μὲ καλέσει». Ἔτσι, πῆγε στὸν Γράμμο κι ἀντιμετώπισε νικηφόρα ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου. Στις 10 Αὐγούστου ἄκουσε πυρὰ πυροβολικοῦ στὸ Βίτσι, «συμπεραίνω πὼς ἄρχισε ἡ ἐκστρατεία τοῦ ἀντιπάλου στὸ Βίτσι». «Ὁ Ἰωαννίδης μὲ παρότρυνε νὰ φύγω ἀμέσως γιὰ τὸ Βίτσι, μ' εὐθύνη δική του. Μοῦ ἔλεγε, πὼς εἶναι δυνατὸν μιὰ τόσο μεγάλη μάχη νὰ γίνεται καὶ σὺ νὰ λείπεις. Ἐσὺ ὀργάνωσες τὴν ἄμυνα, ξέρεις καὶ τὴν παραμικρὴ λεπτομέρεια...». «Τοὺς εἶπα ὅτι ἀπρόσκλητος δὲν μπορῶ νὰ πάω». Ἔτσι, ὥσπου τὴν τελευταία στιγμή νὰ τὸν καλέσει στὸ Βίτσι ὁ Ζαχαριάδης, πάθαμε ἥττα ἀπὸ ἀνικανότητα τοῦ Βλαντᾶ. Μόλις ἔφθασε στὸ Βίτσι, «βρῆκα τὸν Ν. Ζαχαριάδη, τὸν Μ. Βλαντᾶ καὶ τὸν Μ. Παρτσαλίδη, ποὺ ἦταν ἀναστατωμένοι καὶ πολὺ ἐκνευρισμένοι». Ὁ Βλαντᾶς, ἀντὶ νὰ διευθύνει τὸν πόλεμο στὸ Βίτσι, «Ξεφύλλιζε τὴ βιογραφία τοῦ Βαϊνᾶ καὶ τὸν ἀποκαλοῦσε γκραικομάνο». «Ὁ Βλαντᾶς ἐπέμενε λὲς καὶ παραμιλοῦσε καὶ δὲν ἤθελε νὰ δεῖ τὴ σκληρὴ πραγματικότητα». Πάντως, ὁ Γούσιας μᾶς ἔσωσε στὸ Βίτσι, ὅπως πάντα! Ὅλο τὸ παραπάνω κομπολόγι κατορθωμάτων, τὸ περιγράφει στις σελίδες 519-544. Τρομερὸς πόλεμος!!

Γράφει ὅτι στὴ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, ποὺ θὰ συζητοῦσε τὴ μάχη στὸ Βίτσι, ὁ Βλαντᾶς δὲν πῆρε μέρος, «τὸν ἔστειλε ὁ Ζαχαριάδης γιὰ μικροδουλιές. Μετὰ ἀπ' ὅ,τι συνέβη κατὰ τὴ συνεδρίαση, κατάλαβα ὅτι ἐπίτηδες τὰ φτιάξαν ἔτσι γιὰ νὰ μὴ παραβρεθεῖ καὶ νὰ μὴ μιλήσει γιὰ τὸ τί ἔγινε στὸ Βίτσι» (σελίδα 546). Γράφει ὅτι στὴν παραπάνω συνεδρίαση ἔκανε κριτικὴ στὸν Βλαντᾶ. Ὁ Ζαχαριάδης ἐξαγριώθηκε καὶ τοῦ εἶπε : «Θέλεις τώρα νὰ μᾶς κάνεις τὸν ἔξυπνο κι ἔκανες φραξιονισμό μὲ τὸν Παρτσαλίδη» (σελ. 546). Γράφει ὅτι τὸ μόνο ποὺ εἶπε στὸν Παρτσαλίδη, ἦταν : «ἔπρεπε νὰ βρισκόμουνα μὲ τὸν Βαϊνᾶ στὸ Λέσιτς, ὅταν ἄρχισε ἡ μάχη, καὶ πιστεύω ὅτι δὲν θὰ παθαίναμε αὐτό» (σελ. 546). Κρίμα! Ἔτσι χάσαμε τὴ νίκη.

Καὶ στὴν τελικὴ μάχη τοῦ Γράμμου, ὁ Γούσιας, παρέμεινε βράχος ἀκλόνητος. «Ἐδῶσα ἐντολὴ στοὺς ἄνδρες νὰ ἐτοιμαστοῦν γιὰ κίνηση καὶ ἐγκαταλείψουμε τὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος. Ὁ Ν. Ζαχαριάδης καθόταν ξαπλωμένος καὶ δὲν ἤθελε νὰ σηκωθεῖ» (σελ. 553). Εὐτυχῶς, τὸν σήκωσε!

Ἄς φέρουμε ἀκόμη ἓνα παράδειγμα, ποὺ δείχνει ὅτι σὲ κάθε δύσκολη κατάσταση ὅλοι ἔτρεχαν στὸν Γούσια. Ἐδῶ πρόκειται ὅταν ὁ Ζαχαριάδης εἶπε στὸν Παρτσαλίδη στις 19-4-1949, ὅτι ὁ Στάλιν μᾶς διέταξε νὰ σταματήσουμε ἀμέσως τὸν ἐνοπλο ἀγώνα. Ὁ φουκαρὰς ὁ Παρτσαλίδης, ἔτρεξε ἀμέσως στὸ Γούσια. «μὲ ζύπνησε ὁ Παρτσαλίδης καὶ μοῦ εἶπε : Γιώργη,

Γιώργη, μεγάλο κακό πάθαμε...». «Ακούγοντας αυτή τη θλιβερή ειδήση ταραχθήκα και για πολλή ώρα δεν μπόρεσα να συνέλθω». Περίεργο! Πάντως, συνήλθε γρήγορα, φόρεσε την περικεφαλαία του κι εξόρμησε ολομόναχος. «ἔφτιαξα τὸν κατάλογο», «ἔφτιαξα τὸ σχέδιο συγκέντρωσης ὄλων», και σφυρίζοντας με τὴν γκλίτσα στὸν ὄμο πιλαλοῦσε τὸ κοπάδι τῶν ἀνταρτῶν για νὰ τοὺς βάλει στὴν Ἄλβανία. Μὰ στὸ μεταξύ φθάνει στὸ Βίτσι-Γράμμο, ἄλλη διαταγή τοῦ Στάλιν, νὰ συνεχίσουμε τὸν ἔνοπλο ἀγώνα. Γράφει πὼς χάρηκε, ἀλλὰ ἦταν και πολὺ σκεπτικός.

Ἄς περιγράψουμε σύντομα, ἀκόμη ἓνα ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ Γούσια. Γράφει ὅτι ὁ Βλαντᾶς τσακώθηκε στὸ Γράμμο με τὸν Μπαρτζιώτα. Ἔτσι, ἐρήμην τοῦ Βλαντᾶ, οἱ Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-Γούσιας ἀποφάσισαν νὰ τὸν ἀντικαταστήσουν ἀπὸ διοικητὴ τῶν ταξιαρχιῶν μας πὸ ἐκαναν τὸν περίφημο ἐλιγμὸ στὴ Βόρεια Πίνδο και προκάλεσαν σοβαρὲς ἀπώλειες στὸν ἀντίπαλο, ἀπὸ 2 ὠς 26 Ἄπριλη 1949. Ὁ Γούσιας περιγράφει πὼς «προπαρασκεύασε» αὐτὸ τὸν ἐλιγμὸ και πὼς τὸν «διεύθυνε» ἀπὸ τὸ Βίτσι. Μὰ μιὰ πὸ ὁ Βλαντᾶς «τσακώθηκε» με τὸν Μπαρτζιώτα, ὁ Γούσιας πῆγε στὸ Γράμμο για νὰ βάλει τάξη. Μὰ ὁ ἰντριγκαδόρος Βλαντᾶς διέβαλε τὸν Γούσια στὸν Ζαχαριάδη, και κεῖνος ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Βλαντᾶ, στέλνει γράμμα στὸ Γούσια, στίς 19-5-1949. Τὸν κατηγοροῦσε, «ὅτι ὄχι μόνο ἐπιθετικὲς ἐνέργειες δὲν σκεπτόμαστε νὰ κάνουμε, μὰ οὔτε ἐνεργητικὴ ἄμυνα» (σελίδα 512). Ὁ Γούσιας γράφει ὅτι αὐτὲς οἱ κατηγορίες ἦταν ἄδικες. Τὸ περίεργο εἶναι ὅτι μόνος του γράφει ὅτι ἦταν δίκαιες. Νὰ τί γράφει ὅτι πρότειναν στοὺς Ζαχαριάδη-Βλαντᾶ, οἱ Γούσιας-Μπαρτζιώτας:

«Τοὺς προτείναμε ὅτι ὕστερα ἀπὸ τράβηγμα δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου πρὸς κεντρικὴ Πίνδο, ὁ ἀντίπαλος δὲν σκοπεύει ἄμεσα νὰ ἐνεργήσει ἐπιθετικὰ στὸ Γράμμο, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ὀργανώσουμε γερὴ ἄμυνα (ὄχύρωση, βαρὺ ὀπλισμὸ). Τοὺς ζητήσαμε μέσα για πραγματοποιοίηση αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ, σὲ συνδιασμὸ μ' αὐτὸ τοὺς προτείναμε νὰ ὀργανώσουν μιὰ σειρά ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις» (σελίδα 509).

Θαῦμα στρατηγικῆς κι ἐπαναστατικοῦ πολέμου!! Καί ὁ πόλεμος στὸ Γράμμο; Τί χρειάζονταν ὁ πόλεμος ἐκεῖ; Ὁχύρωση χρειάζονταν. Ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις ἔπρεπε νὰ κάνουν οἱ ταξιαρχίες μας στὸ Βίτσι. Καὶ οἱ ταξιαρχίες τοῦ ἀντιπάλου μας, πὸ ἐκμεταλλευόμενες τὴν στρατηγικὴ ἀδράνειας τῶν Γούσια-Μπαρτζιώτα ἔφυγαν ἀπὸ Βόρεια Πίνδο για τὴ Ρούμελη; Ἄκριβῶς, αὐτὸ ἦταν μέγα κατόρθωμα! Χωρὶς μάχη ἔφυγαν κι ἔτσι με τὴν ἡσυχία μας θὰ ὀχυρώναμε τὸν Γράμμο. Ἄρα, εἶναι καταφάνερο ὅτι, οἱ Ζαχαριάδης-Βλαντᾶς κατηγοροῦσαν ἄδικα τοὺς Γούσια-Μπαρτζιώτα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὄχύρωση, οἱ Γούσιας-Μπαρτζιώτας ἔκαναν και δράση. Νὰ, πὼς ὁ ἴδιος ὁ Γούσιας τὴν περιγράφει, τουλάχιστο σὰν σχέδιο, πὸ ἐφάρμοζαν ἀπὸ τίς 27 Ἄπριλη ὠς 5-8-1949.

«Φτιάξαμε σχέδιο ὀχύρωσης Γράμμου, ζῶνες εὐθύνης ὀχύρωσης τῶν τμημάτων καὶ ζῶνες ποῦ θὰ ὀχυρώναμε ἐμεῖς μὲ τὸ μηχανικὸ μας» (σελίδα 510). Ἔτσι, οἱ ταξιαρχίες μας στὸ Γράμμο ὀχυρώναν, ἀντὶ νὰ κάνουν πόλεμο.

«Βάλαμε καθῆκον νὰ γίνῃ προετοιμασία κι ἐκπαίδευση τῶν τμημάτων» (σελ. 510). Καὶ ὁ πόλεμος; Φυσικά, μετὰ τὴν ἐκπαίδευση. Οἱ Γούσιας-Μπαρτζιώτας θὰ «ἐκπαίδευαν» τοὺς μαχητὲς καὶ στελέχη, ποῦ ἀποδεκάτισαν 13 ταξιαρχίες τοῦ ἀντιπάλου, ἀπὸ 2 ὠς 26 Ἀπρίλη 1949!!

«Σταθῆκαμε περισσότερο στὴν ἀνάπτυξη τοῦ μικροπολέμου, ἐνάντια στὰ φυλάκια καὶ μετόπισθεν» (σελ. 511). «Στάθηκα ἀρκετὰ στὸ φούντωμα τοῦ μικροπολέμου» (σελ. 518). Δηλαδή, τὸ μεγαλοφθὲς στρατήγημα τῶν Γούσια-Μπαρτζιώτα, ἦταν νὰ στέλνουν μικρὲς ὀμάδες μαχητῶν μας, ἀπὸ 3 ὠς 5 καθεμιά, νὰ ρίχνουν μερικὲς ντουφεκιὲς σὲ προωθημένους θέσεις τοῦ ἀντιπάλου μας καὶ μετὰ νὰ γυρνᾶνε στὶς βάσεις τους. Ἀκριβῶς, αὐτὰ ἐπέτρεψαν στὴν ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία νὰ πάρει ἀπὸ τὴ Βόρεια Πίνδο τίς περισσότερες ταξιαρχίες τῆς καὶ νὰ τίς στείλει στὴ Ρούμελη γιὰ νὰ συντρίψουν—καὶ σύντριψαν—τὴν 2η Μεραρχία μας καὶ μετὰ καὶ τὴ θεσσαλικὴ 1η Μεραρχία μας.

Ἔτσι, μόνο γιὰ τὴν ἱστορία, σημειῶνω ὅτι ἡ ἀδράνεια τῶν Γούσια-Μπαρτζιώτα στὸ Γράμμο, ἐξόργισε καὶ τὸν Ζαχαριάδη. Μοῦ εἶπε νὰ τοὺς στείλω ἓνα γράμμα ἀπὸ μέρους τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μὲ αὐστηρὴ κριτικὴ. Τοῦ ἀπάντησα ὅτι σὲ τέτοιες περιπτώσεις δὲν στέλνεται γράμμα, ἀλλὰ διαταγή. Προσωπικὸ γράμμα δὲν στέλνω. Ὁ Ζαχαριάδης μοῦ ἀπάντησε νὰ διατυπώσω σ' ἓνα σημείωμα τίς σκέψεις μας, κι αὐτὸς θὰ τὸ ἀντιγράψῃ γιὰ νὰ τὸ στείλει σὰν προσωπικὸ γράμμα του. Ἔτσι κι ἔγινε. Ἀπὸ τὸ περιεχόμενο καὶ τὸ ὕφος, ὁ Μπαρτζιώτας κατάλαβε ὅτι ἐγὼ τὸ διατύπωσα. Ἄλλωστε, γι' αὐτὸ ὁ Γούσιας γράφει :

«Πιστεύω ὅτι ἐκεῖνος ποῦ ἐξαπάτησε τὸν Ζαχαριάδη καὶ τὸν ὤθησε πρὸς αὐτὴ τὴν ἐνέργεια (νὰ τοὺς στείλει τὸ παραπάνω γράμμα), εἶναι ὁ Βλαντᾶς. Ὁ Ζαχαριάδης δὲν μπόρεσε νὰ δεῖ τίς ἀδυναμίες τοῦ Βλαντᾶ καὶ πολλὲς φορὲς ἐπηρεάζεται ἀπ' αὐτόν» (σελίδα 513).

Πραγματικά, κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἶχα τὴν «ἀδυναμία» νὰ μὴν ἀνέχομαι ἀδράνεια στὸν πόλεμον ποῦ κάναμε.

— Τὸ τέταρτο ποῦ κάνει ἐντύπωση, σὲ ὄλους ἐκείνους ποῦ γνωρίζουν τὰ γεγονότα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, εἶναι τ' ἀχαλίνωτα ψέματα ποῦ γράφει ὁ Γούσιας. Ἐδῶ, ἂν θὰ ἔκανα ἀπόπειρα ν' ἀποδείξω κάθε ψευτιά του, θὰ ἔπρεπε νὰ γράψω ἀκόμη ἓνα τόμο. Αὐτὸ θὰ ἦταν μιὰ ἀχρηστὴ δουλειά. Ὅμως, ἐπειδὴ ὁ κύριος Σόλωνας Γρηγοριάδης ἀναδημοσίευσε στὴν «Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία» σχεδὸν ὄλα ὅσα ἔγραψε ὁ Γούσιας στὸ δεῦτερο τόμο του σὰν συζήτησή του μὲ τὸν Ζαχαριάδη, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς λεγόμενης 7ης

πλατειᾶς ὀλομέλειας τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ τοῦ Φλεβάρη 1957, πρέπει νὰ ἐκθέσω σύντομα τ' ἀκόλουθα:

Μέναμε στὸ ἴδιο δωμάτιο. Ὁ Γούσιας μοῦ εἶπε ὅτι θὰ πάει στὸ δωμάτιο τοῦ Ζαχαριάδη, γιὰ νὰ τοῦ δείξει ὅτι δὲν ἐγκρίνει τὶς συκοφαντίες τῶν ἐπικριτῶν του. Πῆγε. Ἡ συζήτηση τοὺς δὲν κράτησε οὔτε μισὴ ὥρα. Μόνο τὸ περιεχόμενο τῆς δῆθεν συζήτησης ποὺ ἔγραψε στὸ δεῦτερο τόμο του, ἦταν δυνατὸ νὰ συζητηθεῖ τὸ λιγότερο σὲ δυὸ ὥρες. Μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ σπουδαιότερο.

Ἄν ἀφαιρέσει κανεὶς τὶς μακαρονοειδεῖς δῆθεν ἐρωτήσεις τοῦ Γούσια, τὰ ὑπόλοιπα τ' ἀντέγραψε ὁ Γούσιας ἀπὸ βιβλία τοῦ Ζαχαριάδη, μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμό του στὴν Ἑλλάδα. Ἐνα παράδειγμα. Ὁ Ζαχαριάδης ἔγραψε τὴ μπροσούρα του «προβλήματα τῆς κρίσης στὸ ΚΚΕ», τὸ 1963. Τὸ ἐκδοτικὸ «Κόκκινο ἀστὲρι» ἀνατύπωσε αὐτὴ τὴ μπροσούρα μετὰ τὴν μεταπολίτευση τοῦ 1974. Ὁ Γούσιας τὴν διάβασε μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμό του. Καὶ ὅμως ἀντέγραψε περικοπές τῆς καὶ τὶς ἔβαλε στὸ δεῦτερο τόμο του, σὰν δῆθεν ἀπαντήσεις τοῦ Ζαχαριάδη σ' ἐρωτήματα τοῦ Γούσια, τὸν Φλεβάρη τοῦ 1957! Νά, μιὰ περικοπὴ ποὺ ἀντέγραψε ὁ κύριος Γρηγοριάδης, ἀπὸ τὸ δεῦτερο τόμο τοῦ Γούσια, σὰν «ἱστορικὴ μαρτυρία» του:

«Ἡ ἀδυναμία μας σ' αὐτὴ τὴν περίοδο ἦταν ἄλλη, καθοριστικὴ: οἱ μάζες δίσταζαν γιὰ τὴν παραδόσαμε τὰ ὅπλα, τοὺς πρόδωσαν τὸν Δεκέμβρη στὴν Ἀθήνα καὶ στὴ Βάρκιζα, καὶ πανελλαδικὰ τὴν ἐθνικὴ ἀντίσταση. Γι' αὐτὸ ὕστερα ἀπὸ τὴ Βάρκιζα οἱ χίτες μᾶς δέρνην στοὺς δρόμους, οἱ ἔνοπλες παρακρατικὲς ὀργανώσεις δολοφονοῦσαν κατὰ ἑκατοντάδες καὶ μᾶς κρατοῦσαν στριμωγμένους στὶς τρύπες μας».

Νά, ἡ ἴδια περικοπὴ ἀπὸ τὴν ἴδια μπροσούρα τοῦ Ζαχαριάδη, ἀπὸ τὴν σελίδα 24. «Ἡ ἀδυναμία μας στὴν περίοδο αὐτὴ ἦταν ἄλλη καθοριστικὴ. Οἱ μάζες δίσταζαν γιὰ τὴν παραδόσαμε τὰ ὅπλα (κανένα ἄλλο κίνημα ἀντίστασης στὴν Εὐρώπη δὲν ἔφτασε σὲ τέτοιο αἶσχος!) τοὺς πρόδωσαμε τὸν Δεκέμβρη στὴν Ἀθήνα καὶ στὴ Βάρκιζα, πανελλαδικὰ τὴν ἐθνικὴ ἀντίσταση. Γι' αὐτὸ ὕστερα ἀπὸ τὴν Βάρκιζα οἱ χίτες μᾶς δέρνην στοὺς δρόμους καὶ μᾶς κρατοῦσαν στριμωγμένους στὶς τρύπες μας».

Ὅπως βλέπουμε, ὁ Γούσιας ἀφαίρεσε αὐτὰ ποὺ εἶναι σὲ παρένθεση, πρόσθεσε «οἱ ἔνοπλες παρακρατικὲς ὀργανώσεις δολοφονοῦσαν κατὰ ἑκατοντάδες» γιὰ τὴν κουτὰ νόμιζε πὼς μ' αὐτὸ θὰ ἔκρυβε τὴν ἀντιγραφὴ.

Ὅσο γιὰ τὸν κύριο Γρηγοριάδη, αὐτὸς ἰσχυρίζεται ὅτι μελετᾷ βαθειὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Πῶς δὲν πρόσεξε τὰ παραπάνω; Αὐτὸς τὸ μόνο ποὺ ἀμφιβάλλει εἶναι ἂν ἡ συζήτηση Γούσια-Ζαχαριάδη εἶναι κατὰ λέξη γραμμένη, ἐκτὸς λέει ἂν ὁ Γούσιας κρατοῦσε μνημόνιο! Καλὰ ποὺ δὲν ἔγραψε

ὅτι ὑπῆρχε καὶ στενογράφος! Ὅσο γιὰ τὸν Γούσια, αὐτὸς πιά δὲν φοβᾶται οὔτε τὴν αὐτογελοιοποίησή του.

— Τὸ πέμπτο ποὺ κάνει ἐντύπωση, ὅταν κανεὶς μελετήσῃ τὸν πρῶτο τόμο τοῦ Γούσια ποὺ γράφει γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο ὅπως καὶ τὸ δεύτερο τόμο του, εἶναι οἱ πολλές καὶ τερατώδικες συκοφαντίες του. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, αὐτὸς εἶναι ἀχαλίνωτος.

Ὁ Γούσιας δὲν ἐξετάζει τὰ στελέχη τοῦ ΔΣΕ σὰν πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ πρόσωπα. Λασπώνει τὰ περισσότερα, θυματίζει μερικὰ γιὰ ν' ἀποχτήσῃ συμπάθειά τους. Δὲν κάνει κριτικὴ ἀρχῶν. Ἰδιαίτερα ἀποκρουστικὸ εἶναι τὸ ἀβυσσαλέο μίσος καὶ ἡ ἀχαλίνωτη συκοφαντία κατὰ τοῦ Βλαντᾶ. Θὰ φέρω μόνον μερικὰ παραδείγματα.

Στὰ 1976, ὁ Γούσιας «ἀνακάλυψε» ὅτι στὰ 1935 ἐκλεβὰ κάλτσες στὴν Πάτρα. Ἄρα, τί μπορεῖ νὰ περιμένει κανεὶς ἀπὸ ἓνα κλέφτη;

Στὰ 1976 «ἀνακάλυψε» ὅτι στὰ 1943 βίασα ἓνα κορίτσι στὴν ὁδὸ Λιοσιῶν τῆς Ἀθήνας. Ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ «βιασμοῦ», αὐτὴ δὲν πρόδωσε ἐμένα, ἀλλὰ τὸν Γούσια. Ἐννοεῖται, ὁ Γούσιας ἔμενε στὸ σπίτι τῆς σὲ ἀγνοιά μου. Ἡ κοπέλα ἀπλῶς ἐρωτεύτηκε τὸν Κυριάκο Τσακίρη ποὺ ἔμενε στὸ σπίτι τῆς. Μιὰ ποὺ αὐτὸς δὲν τὴν ἀγαποῦσε, γιὰ νὰ μὴ γίνει καμιὰ ἱστορία, πήραμε τὸν Τσακίρη ἀπὸ κεῖνο τὸ σπίτι. Ὁ Γούσιας γράφει ὅτι ἔγραψε ἔκθεση στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο, ἀλλὰ ὁ Γιώργης Τρικαλινὸς παράδοξα δὲν τὴν ἔστειλε στὸν προορισμὸ τῆς. Καὶ ὅτι ἂν θὰ τὴν ἔστειλε, τότε θὰ μὲ καθαιροῦσαν ἀπὸ Γραμματέα τῆς ΕΠΟΝ καὶ θ' ἀναλάβαινε αὐτὴ τὴ δουλειὰ ὁ Γούσιας. Κρίμα!

Γράφει ὅτι ὁ πεθαμένος πιά Γιάννης Ἰωαννίδης, τοῦ εἶπε ὅτι ὁ Βλαντᾶς εἶναι ἰντριγκαδόρος. «Μ' αὐτὰ τὰ λόγια ἐννοοῦσε τὶς ἰντριγκες τοῦ Βλαντᾶ ἐνάντια στὸν ἴδιο καὶ σὲ μένα ποὺ ἐπηρέαζε καὶ τὸν Ζαχαριάδη νὰ πάρει ἀπόφαση ἀπομάκρυνσης τοῦ Βασίλη Μπαρτζιώτα ἀπὸ τὴν ἔδρα τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου κι ἐμένα νὰ μὲ χρησιμοποιεῖ σὰν μπαούλο μὲ τὸ σύρε-ἔλα, πότε στὸ Γράμμο, πότε στὸ Βίτσι» (πρῶτος τόμος του, σελίδα 541).

Στὰ 1976 «ἀνακάλυψε» ὅτι στὴν προσφυγιά δείλιασε κι ἔσπασε ὁ Βλαντᾶς, μόνον μὲ τὴ σκέψη ὅτι θὰ τὸν ἔστειλαν γιὰ παράνομη κομματικὴ δουλειὰ στὴν Ἑλλάδα. Βέβαια, ὁ Βλαντᾶς ποτὲ στὴ ζωὴ του δὲν εἶχε ὡς τότε δούλεψε παράνομα!

Μάταια θὰ ρωτήσῃ κανεὶς τὸν Γούσια, π ὡς ἀνέχονταν τόσα χρόνια τὸν Βλαντᾶ στὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ. Παρ' ὅλα αὐτά, θὰ θέσω μερικὰ ἐρωτήματα:

Ἄφοῦ ἤξερε ἀπὸ τὸ 1935 ὅτι ὁ Βλαντᾶς ἦταν κλέφτης, γιὰτί τότε δὲν ἔθεσε ζήτημα καθάρσεώς του ἀπὸ τὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ τῆς ΟΚΝΕ;

Ἄφοῦ ἤξερε ἀπὸ τὸ 1943 ὅτι ὁ Βλαντᾶς ἦταν βιαστής κοριτσιῶν, γιὰτί τουλάχιστο στὸ 7ο συνέδριο τοῦ ΚΚΕ (Ὀχτώβρης 1945), ὄχι μόνον δὲν ἀντι-

τάχτηκε στην επανεκλογή του στην ΚΕ του ΚΚΕ, αλλά ψήφισε την έκλογή του;

Γιατί όταν διαπίστωσε στην προσφυγιά ότι ο Βλαντᾶς δέιλιασε κι έσπασε, δὲν ἔβαλε ζήτημα διαγραφῆς του ἀπὸ τὸ ΚΚΕ, θέτοντας καὶ τὶς κατηγορίες γιὰ κλεψιά-βιασμό-ιντριγκες; Βέβαια, ὁ Γούσιος μᾶς ἐξηγáει ὅτι μιὰ πού ὁ Βλαντᾶς εἶχε τυλίξει στὰ δίχτια του τὸν Ζαχαριάδη, ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐξουδετερωθεῖ. Ἐξηγáει ὅτι ὁ Ζαχαριάδης ἔπεσε στὰ δίχτια τοῦ Βλαντᾶ, γιατί ὁ ἴδιος εἶχε ἀδυναμίες. Παραθέτω τὴ σχετικὴ περικοπὴ ἀπὸ τὸν πρῶτο τόμο τοῦ Γούσια:

«Αὐτὸ γίνονταν καὶ τώρα πού πήρε στὴν ἀγκαλιά του τὸν Βλαντᾶ». «Ἡ ὄλη συμπεριφορὰ τοῦ Βλαντᾶ, πού ἀνακατεύονταν στὶς δουλειές τὶς δικές μας, ἔκανε ἀθαιρέσεις καὶ πολλὲς φορὲς φέρνονταν ἀπέναντί μας ἀνάγωγα, πῆγαζε ἀπὸ τὴν ὑποστήριξη ποῦχε ἀπὸ τὸν Ζαχαριάδη». «Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πού κατέχονταν ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς μεγαλομανίας καὶ ἀναρρίχησης, ἔκανε τὸ πᾶν νὰ μπεῖ στὸ πετσί τοῦ Ζαχαριάδη καὶ ὡς ἓνα σημεῖο τὸ κατάφερε» (στὸ ἴδιο, σελ. 548).

Ἄς ποῦμε πὼς ὅλα αὐτὰ εἶναι σωστά, ὡς τὸν Αὐγούστο τοῦ 1953. Μὰ ὅταν τὸ 1953 ὁ Ζαχαριάδης μὲ ἀπομόνωσε στὴ Μόσχα δῆθεν γιὰ σπουδές, ὁ Γούσιος κατάλαβε ὅτι εἶχα χάσει τὸν «προστάτη» μου. Τότε, ὁ Γούσιος εἶχε πλήρη ὑποστήριξη τοῦ Ζαχαριάδη. Ἄλλωστε, γι' αὐτὸ τὸν προβίβασε σὲ μέλος τῆς Γραμματείας τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ. Γιατί τουλάχιστο τότε δὲν ἔθεσε ζήτημα καθάρσεως τοῦ Βλαντᾶ ἀπὸ τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο καὶ τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ διαγραφῆς του ἀπὸ τὸ Κόμμα, σὰν κλέφτη-βιαστικῆ-ιντριγκαδόρο-δειλὸ καὶ σπασμένο;

Καὶ μιὰ πού ὁ Βλαντᾶς ἦταν τέτοιος πού τὸν ζωγράφισε ὁ Γούσιος, γιατί συνεργάστηκε μ' αὐτὸν κατὰ τῆς λεγόμενης 6ης κι 7ης ὀλομέλειας τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ. Τότε, ὁ Ζαχαριάδης εἶχε μπεῖ πιά στὸ περιθώριο τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ ὁ Βλαντᾶς εἶχε μείνει χωρὶς προστάτη.

Γιατί διέκοψε ὁ Γούσιος τὴν συνεργασία του μὲ τὸν Βλαντᾶ, μετὰ τὸν Φλεβάρη τοῦ 1957; Αὐτὸ δὲν τὸ γράφει στὸν δεῦτερο τόμο του.

Μπορεῖ νὰ ποῦνε πολλοί, γιατί γράφω τόσα πολλὰ γιὰ τὸν Γούσια. Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἔπρεπε νὰ τὰ γράψω, γιατί δὲν λασπώνει μόνο τὸν Βλαντᾶ. Διερωτῶμαι, γιατί τόσο ἀβυσσαλέο μίσος καὶ συκοφαντία;

Φαίνεται πὼς ἀνέλαβε τὸ ἥρωικὸ καθῆκον νὰ κατακουρελιάσει τὸν Βλαντᾶ, γιὰ ν' ἀνυψωθεῖ ὁ ἴδιος σὰν μεγάλη φυσιογνωμία. Γι' αὐτὸ, ἐκτὸς ἀπ' ὅσα ἀνάφερα ὡς τώρα ὅτι μοῦ καταλογίζει, «ἀνακάλυψε» καὶ τ' ἀκόλουθα καὶ τὰ περιέλαβε στὸν πρῶτο τόμο του:

Γράφει ὅτι ἀπὸ κοινωνικὴ καταγωγή, ἤμουν ἓνα φτωχὸ ἀγροτόπαιδο. Κατὰ τὰ φαινόμενα. Ἡ φτωχὴ μου προέλευση εἶναι φοβερὸ ἐλάττωμα, καὶ

γι' αυτό δὲν ἐπέτρεπε νὰ διαδραματίσω κάποιο καθοδηγητικό ρόλο στὸ ἐπαναστατικό κίνημα.

Διαπίστωσε ὅτι ὅταν τὸ 1930 μ' ἔπιασαν καὶ μ' ἔχωσαν στὸ στρατιωτικό κάτεργο Καλπάκι, ἦμουν ἕνας ἀσήμαντος κομμουνιστής.

Ὅταν τὸ 1937 μὲ συνάντησε στὸ στρατόπεδο-φυλακὴ Ἀκροναυπλίας, διαπίστωσε πὼς ἦμουν ἕνα κατώτερο στέλεχος τῆς ΟΚΝΕ. Ἄρα, ἀνίκανος, μιὰ πού ἀπὸ τὸ 1924 πού ἔγινα μέλος τῆς Κομμουνιστικῆς Νεολαίας ὡς τὸ 1937 δὲν μπόρεσα ν' ἀνυψωθῶ πάνω ἀπὸ κατώτερο στέλεχος. Μόνο γιὰ τὴν ἱστορία, ἀναφέρω ὅτι ἀπὸ τὸ 1932 ἦμουν μέλος τοῦ Γραφείου τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΟΚΝΕ.

Διαπιστώνει ὅτι τὸ 1941 ἦμουν ἀνίκανος γιὰ Γραμματέας τῆς ΟΚΝΕ καὶ μετὰ τῆς ΕΠΟΝ, ὅτι ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ εἶχε ἀποφασίσει ν' ἀναλάβει ὁ Γούσιας αὐτὲς τὶς καθοδηγητικὲς θέσεις, ἀλλὰ ὁ μηχανογράφος Βλαντᾶς τὰ κατάφερε νὰ τοῦ κλείσει τὸ δρόμο.

Γιὰ ν' ἀποδείξει» ὅτι ἦμουν ἀνίκανος, γράφει ὅτι παραβίασα τὴν ἀπόφαση τοῦ βου συνεδρίου τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς, πού καθόριζε δημιουργία σὲ κάθε χώρα ἐνιαίας ὀργάνωσης τῆς νεολαίας, στὴ θέση τῆς Κομμουνιστικῆς Νεολαίας. Ἔτσι, λέει, ἀντὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς κατοχῆς νὰ δημιουργήσω τὴν ΕΠΟΝ, ἀναδιοργάνωσα τὴν ΟΚΝΕ. Καθόλου δὲν ἐνόχλησε τὸν Γούσια, ὅτι ἡ ΟΚΝΕ ἀναδιοργανώθηκε ἀπὸ τὸ ΚΚΕ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1941, καὶ ὁ Βλαντᾶς ἔφθασε στὴν Ἀθήνα τὸν Ὀχτώβρη τοῦ ἴδιου χρόνου καὶ βρῆκε ἡγέτες τῆς τοῦς Ἀδὰμ Μολυβδᾶ καὶ Γιώργο Τρικαλινοῦ. Κατὰ τὰ φαινόμενα, ἀν τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1941 ὁ Γούσιας θὰ ἦταν στὴ θέση τοῦ Βλαντᾶ, θὰ διάλυε ἀ μ ἔ σ ω ς τὴν ΟΚΝΕ καὶ θὰ δημιουργοῦσε ἀστραπιαῖα τὴν ΕΠΟΝ.

«Ἀνακάλυψε» ὅτι τὸ 1947, αὐθαίρετα προσπάθησα νὰ τοῦ πάρω τὴν ἀρχηγία τῶν ἀνταρτῶν τῆς Ρούμελης.

«Ἀνακάλυψε ὅτι στὶς ἐβδομημενημέρες μάχες στὴ Βόρεια Πίνδο ἔπαιξα ἕνα ἀσήμαντο ρόλο. Ἀντίθετα, περιγράφει τὸν ἑαυτό του σὰν μεγαλοφυῆ ἡγέτη αὐτῶν τῶν μαχῶν.

«Ἀνακάλυψε» ὅτι μετὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948 καὶ ὡς τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, τὸ μόνο πού ἔκανε ὁ Βλαντᾶς ἦταν μηχανορραφίες, πού ἔκαναν μεγάλη ζημιὰ καὶ μπορεῖ αὐτὲς νὰ μᾶς ὀδήγησαν σὲ ἦττα.

Κοντολογίς, φαίνεται ὅτι ὁ Γούσιας ὑπόφερε πάρα πολύ, ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Βλαντᾶς προωθοῦνταν στ' ἀνώτατα ἀξιώματα γρηγορότερα. Δὲν ἠσύχασε ὁ Γούσιας οὔτε στὴν προσφυγία, πού μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Ζαχαριάδη ἔγινα μέλος τῆς Γραμματείας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΚΕ. Μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμό του, φαίνεται ὅτι θεωρεῖ σὰν ὄρο νὰ παρασταίνει τὸ ἡγετικό στέλεχος τοῦ ΚΚΕ, τὸν καταξευτελισμὸ τοῦ Βλαντᾶ.

*Ανθρωπέ μου, δέν κινδυνεύεις ἀπό τόν Βλαντά, ἀλλά ἀ π ο τ ο ν Γ ο ύ σ ι α. Ἐπιτέλους, πότε θά τὸ καταλάβεις;

— Τί συμβαίνει, λοιπόν, μὲ τὸν Γιώργο Βοντίσιο (Γούσιας); Στὴν γενικὴ κρίση μου γι' αὐτόν, δέν θ' ἀκολουθήσω τὸ παράδειγμά του. Δέν συμφωνῶ καὶ μὲ κείνους ποὺ γραφτὰ καὶ δημόσια τὸν χαρακτήρισαν «δρ-νιθα» μὲ τὴν ἔννοια τιποτένιος ἄνθρωπος ἀπὸ ἀνέκαθεν, Γκαϊμπελς, δειλό, κλπ., κλπ.

Τὸν Γούσια τὸν γνώρισα ἐπὶ χρόνια, στὸ στρατόπεδο-φυλακὴ Ἄκρο-ναυπλίας. Ἡ ἐντύπωσή μου ἦταν ὅτι συμπεριφέρονταν σὰν σεμνὸς καὶ δραστήριος ἐπαναστάτης, ἀλλὰ μὲ μέτριες ἱκανότητες. Διατήρησα τὴν ἴδια ἐντύπωση, κατὰ τὴν σύντομη συνεργασία μὲ τὸν Γούσια, κατὰ τὴν τριπλὴ φασιστικὴ κατοχὴ.

Ξέρω ὅτι ἀπὸ μικρὸς μπήκε σὲ σκληρὴ βιοποριστικὴ πάλη. Μερικοὶ ἔγραψαν δημόσια ὅτι ἦταν ὁ Γούσιας ἓνα ἀγράμματο φτωχόπαιδο. Φαίνεται ὅτι γι' αὐτοὺς τοὺς «διανοούμενους», οἱ φτωχοὶ δέν μποροῦν νὰ παίξουν ἡγετικὸ ρόλο στὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα, ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἀπελευθέρωση τῶν ἐκμεταλλεομένων καὶ καταπιεζομένων τάξεων καὶ στρωμάτων, εἶναι ὑπόθεση τῶν διανοουμένων εἴτε τῶν κατὰ φαντασίαν διανοουμένων, διαψεύ-δοντας τὸν Μάρξ.

Ὁ Γούσιας σὰν ἐπαναστάτης, πέρασε μέσα ἀπὸ τὸ καμίνι σκληρῆς ἐπαναστατικῆς πάλης. Σκληρὴ παράνομη δουλειά, ἀπὸ τὰ νεανικὰ χρόνια του. Συχνὰ νηστικός κι ἄστεγος, μέσα σ' αὐτὴ τὴν πάλη. Πιάστηκε ἀπὸ τὴν Ἄσφάλεια, βασανίστηκε, φυλακίστηκε ἐπὶ πολλὰ χρόνια. Ἐδωσε στὸ ἑλλη-νικὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα ὅ,τι τοῦ ἦταν δυνατό. Δέν ἔχω καμιά ἀμφιβολία ὅτι, σὲ μιὰ καλύτερη κατάσταση τοῦ ΚΚΕ, ὁ Γούσιας θ' ἀπόδιδε καλύτερα καὶ περισσότερα, δέν θά ἔπαιρνε τὸν κατήφορο.

Ἐχω τὴ γνώμη ὅτι, ὁ Γούσιας ἄρχισε μιὰ πορεία ἀλλοίωσής του, ὅταν στὴν κατοχὴ διορίστηκε καπετάνιος σὲ μιὰ ταξιαρχία τοῦ ΕΛΑΣ τῆς Ἀθήνας. Ἐκεῖ ἄρχισε νὰ μαθαίνει νὰ δ ι α τ ἄ ζ ε ι. Αὐτὸ ἦταν τὸ πρῶτο ξεγλίστρημά του.

Στὴ Ρούμελη, σὰν ἀρχηγὸς τῶν ἐκεῖ τμημάτων τοῦ ΔΣΕ καὶ Γραμματέας τῆς ὀργάνωσης τοῦ ΚΚΕ, ἀπὸ τὸν Γενάρη τοῦ 1947, ὁ Γούσιας συνέχισε τὸν κατήφορό του, μιὰ ποὺ κατάντησε ἀσύδοτος. Μὲ τέτοια ψυχολογικὴ κατάσταση, οἰκειοποιοῦνταν τ' ἀποτελέσματα τῆς δράσης πολλῶν καὶ ἱκανῶν μαστόρων τοῦ ἀνταρτοπολέμου. Ἀναφέρω τὰ ὀνόματα μερικῶν: Γιάννης Ἀλεξάνδρου (Διαμαντής). Κώστας Ἀντωνόπουλος (Κρόνος). Νίκος Μπελῆς. Σωτήρης Τσιτσιμπῆς (Λοκρός). Παντελῆς Λάσκας (Πελο-πίδας). Κώστας Παλαιολόγου. Νίκος Τριανταφύλλου. Χαρίλαος Φλωράκης (Γιώτης). Γιώργος Γεωργιάδης. Παναγιώτης Ζάρας. Γιώργος Χουλιάρας (Περικλῆς). Καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ποὺ δυστυχῶς δέν θυμοῦμαι τὰ ὀνόματά τους.

Όλους αυτούς, δὲν τοὺς δημιούργησε ὁ Γούσιας. Τοὺς βρῆκε στὴ Ρούμελη, ἐμπειροπόλεμος, ἐνῶ ὁ ἴδιος δὲν εἶχε πολεμικὴ πείρα καὶ γνώσεις. Βέβαια, ἡ καθοδήγηση τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου ἀπὸ τὰ πάνω κλιμάκια, εἶναι πρῶτα ἀπ' ὅλα ζήτημα πολιτικῶν καὶ ὀργανωτικῶν ἱκανοτήτων. Δυστυχῶς, ὁ Γούσιας εἶχε μέτριες τέτοιες ἱκανότητες.

Ὁ Γούσιας ἐφθασε στὴ Βόρεια Πίνδο τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1948, φορτωμένος μὲ τὶς δάφνες τῆς καθοδηγητικῆς πολεμικῆς δράσης ἄλλων, καὶ μ' ἓνα ἀπόθεμα γνώσεων καὶ πείρας ἀ ν τ α ρ τ ο π ο λ έ μ ο υ. Μὲ αὐτὰ τὰ ἐφόδια, ὁ Ζαχαριάδης διόρισε τὸν Γούσια διοικητὴ τῆς 670 μονάδας τοῦ ΔΣΕ (ἓνα εἶδος μεραρχίας), ποῦ παράστανε τὴν στρατηγικὴ ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Γράφω ὅτι ὁ Ζαχαριάδης διόρισε τὸν Γούσια. Ἄν θὰ εἶχε πραγματικὴ δικαιοδοσία ὁ Μάρκος Βαφειάδης, ὁ Γούσιας δὲν θ' ἀναλάβαινε διοικητὴς τῆς 670 μονάδας. Ἡ τέτοια στρατιωτικὴ προώθηση τοῦ Γούσια, τοῦ προκάλεσε μεγάλο κακό. Ἀπὸ τότε ἄρχισε νὰ πιστεῦει πὼς ἦταν δεῦτερος στὴν ἱεραρχία τοῦ ΔΣΕ, καὶ ὑποψήφιος πρῶτος.

Στὶς ἐβδομηνταήμερες μάχες στὴ Βόρεια Πίνδο τὸ 1948, ὁ Γούσιας δὲν εἶχε πιά νὰ διευθύνει ἀνταρτοπόλεμο, ἀλλὰ ἓνα ἰδιόμορφο τ α χ τ ι κ ὸ ἐπαναστατικὸ πόλεμο. Γιὰ τέτοιο πόλεμο, δὲν εἶχε πείρα καὶ ἱκανότητες. Ἄναπόφευκτα θ' ἀποτύχαινε —κι ἀπότυχε. Συνηθισμένος ἀπὸ τὴ Ρούμελη νὰ φορτῶναι τὶς εὐθύνες ἀποτυχιῶν σὲ ἄλλους, συνέχισε τὰ ἴδια μὰ πιὸ ἐλεεινὰ στὴ Βόρεια Πίνδο, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948. Αὐτὴ τὴ συμπεριφορὰ συνέχισε πιὸ τερατώδικα, ὡς τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἄρα, μπῆκε σὲ μιὰ πορεία ποῦ θὰ τὸν ὀδηγοῦσε, ἀναπόφευκτα, σὲ πολιτικὴ ἀποσύνθεση, σὰν ἐπαναστάτη.

Ὅλη ἡ παραπάνω ἐξέλιξη τοῦ Γούσια, ἔχει βαθύτερες αἰτίες. Δὲν εἶναι σπάνιες οἱ περιπτώσεις στὴ ζωὴ ἀνθρώπων ποῦ παίζουν κάποιον ρόλο, ποῦ μέσα τους ἔχουν, σὲ λανθάνουσα μορφή, βασικὲς ἀδυναμίες. Γιὰ νὰ ἐκδηλωθοῦν καταστροφικά, πρέπει νὰ δημιουργηθοῦν οἱ κατάλληλες συνθῆκες. Τέτοιες συνθῆκες δημιουργήθηκαν γιὰ τὸν Γούσια, μὲ τὸν διορισμὸ του σὰν καπετάνιος ταξιαρχίας τοῦ ΕΛΑΣ τῆς Ἀθήνας, μὲ τὴν ἀρχηγία του στὴ Ρούμελη, μὲ τὸν διορισμὸ του σὰν διοικητῆς τῆς 670 μονάδας τοῦ ΔΣΕ, μὲ τὸν διορισμὸ του σὰν μέλος τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, μὲ τὴν φοίτησή του στὴ στρατιωτικὴ ἀκαδημία Φρουντζε στὴ Μόσχα μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμο. Τὸ πόσο εἶχαν φουσκώσει τὰ μυαλὰ τοῦ Γούσια μὲ ὅλα τὰ παραπάνω, φαίνεται καὶ ἀπὸ ἓνα γράμμα ποῦ ἔστειλε στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ (ὑπάρχει στὸ ἀρχεῖο τοῦ ΚΚΕ), ποῦ γράφει ὅτι ἡ ἀκαδημία Φρουντζε δὲν ἔχει νὰ τοῦ δώσει κάτι περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἤξερε, καὶ ζητοῦσε νὰ τὸν στείλουμε στὴν ἀνώτατη ἀκαδημία πολέμου τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης. Τέλος, ἡ ἐκλογή τοῦ Γούσια, χάρις στὸν Ζαχαριάδη, στὴ Γραμματεία τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΚΕ, τοῦ ἔκανε μεγάλο κακό.

Πέρα απ' όλα τὰ παραπάνω, ὁ Γούσιας εἶχε (ὅπως καὶ κάθε ἄνθρωπος) μέσα του τὴ γνωστὴ βιολογικὴ ἀντίθεση. Αὐτὴ ἢ ἀντίθεση ἐκδηλώνεται σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, σὰν καταστροφὴ καὶ δημιουργία. Ἄν, λοιπόν, ὅποιοσδήποτε ἄνθρωπος δὲν αὐτοελέγχεται, ἂν τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον του καὶ γενικὰ ἢ κοινωνικὴ πραγματικότητα δὲν καταπολεμᾷ ἀδιάκοπα τὴν καταστροφικὴ πλευρὰ καὶ ν' ἀναπτύσσει τὴ δημιουργικὴ, τότε, τελικὰ, ἢ πρώτη θὰ πνίξει τὴ δευτέρη καὶ θὰ μείνει ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζουμε χτήνος. Γιὰ τοὺς ἐπαναστάτες, αὐτὸ σημαίνει πολιτικὴ ἀποσύνθεση. Αὐτὸ συνέβηκε μὲ τὸν Γούσια καὶ πολλοὺς ἄλλους. Ἄς μὴ βλέπουν μερικοὶ μόνο τὴν καμπούρα τοῦ Γούσια. Θὰ ἦταν γιὰ ὅλους πολὺ καλὸ, ἂν θ' ἄρχιζαν νὰ βλέπουν καὶ τὴ δική τους καμπούρα.

Δυστυχῶς, ἡ ἱεραρχικὴ συγκρότηση τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, οἱ λεγόμενες λενινιστικὲς ὀργανωτικὲς ἀρχὲς συγκρότησης καὶ λειτουργίας τους, ὁ μονόπλευρος, καί, πολλὰς φορές, λαθεμένος θεωρητικὸς ἐξοπλισμὸς τους, ὅλα αὐτὰ ἀλλοίωσαν καί, κατέστρεψαν πολλοὺς ἐπαναστάτες. Σὲ τελευταία ἀνάλυση, οἱ ἄνθρωποι εἶναι θύματα τῶν θεσμῶν καὶ ἰδεολογιῶν ποὺ δημιούργησαν.

Παρὰ τὸ αἶσθημα αὐτοελέγχου ποὺ μὲ κατεῖχε σὲ ὅλη τὴν ἐπαναστατικὴ ζωὴ μου, στὸ Δημοκρατικὸ Στρατὸ παρατήρησα συμπτώματα ποὺ ἂν δὲν πάλευα γιὰ ἐξουδετέρωσή τους, θὰ μὲ ὀδηγοῦσαν, ἀναπόφευκτα, σὲ πολιτικὴ ἀποσύνθεση. Στὸ στρατὸ μαθαίνουμε νὰ διατάσσουμε. Αὐτὸ προκαλεῖ στοὺς ἐπαναστάτες μεγάλο κακό. Οἱ ἀναγνώστες ἀσφαλῶς θὰ προσέξουν ὅτι κάμποσες φορές ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἔλεγα : «ὅποιος παραβεῖ αὐτὴ τὴ διαταγὴ, παίζει μὲ τὸ κεφάλι του». Οἱ ἀνάγκες τοῦ πολέμου, ἢ ζωὴ τῶν μαχητῶν μας, μὲ ἀνάγκαζαν νὰ ἐπαναλαμβάνω μερικὲς φορές αὐτὰ τὰ φοβερὰ λόγια. Μὰ μετὰ μ' ἐπιανε δέος, ὅταν σκεφτόμουνα αὐτὴ τὴ φοβερὴ ἀπειλή. Καὶ διερωτώμουνα : «Ποιὸς εἶσαι ἐσὺ ποὺ ἀπειλεῖς ὅτι θὰ κόψεις κεφάλια ἐκείνων ποὺ θὰ παραβοῦν τὴν διαταγὴ σου; Αὐτὴ ἢ συμπεριφορὰ, ταιριάζει μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐπαναστάτη ποὺ διακηρύσσει ὅτι ἐπιδιώκει ἓνα καλύτερο κόσμο»; Βέβαια, κανενὸς δὲν ἔκοψα τὸ κεφάλι. Μὰ ποιὸς μπορεῖ ν' ἀποκλείσει ὅτι παρὰ τὸ αἶσθημα αὐτοελέγχου ποὺ μὲ κατεῖχε, δὲν θὰ ἐφθανα ὡς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀπειλῆς, ἂν ὁ πόλεμος θὰ συνεχίζονταν ἀκόμη κάμποσα χρόνια;

Θὰ ἦταν, λοιπόν, καλὸ καὶ πολὺ ἐποικοδομητικὸ, ἂν καθένας θ' ἄρχιζε νὰ μελετᾷ καὶ τίς δικές του ἀλλοιώσεις, καὶ νὰ κάνει ἀκατάπαυστο ἀγώνα γιὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸ ἐξουδετέρωσή τους.

Η ΗΓΕΣΙΑ ΤΟΥ ΚΚΕ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ 1956 ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Γι' αὐτὴ τὴν ἡγεσία ἔχω γράψει στὸν τέταρτο τόμο αὐτῆς τῆς σειρᾶς. Ἔδω θὰ παραθέσω τίς ἀπόψεις της γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

Γενικά, αὐτοὶ οἱ ἡγέτες καταπαύστηκαν καὶ μὲ τὸ πῶς θὰ «διόρθωναν» τὰ κακῶς κείμενα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ νὰ βγάλουν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀθῶα περιστέρια. Πῶς, λοιπόν, «διόρθωσαν» καὶ αὐτὸ τὸ «ἔγκλημα»;

— Ἄς πάρουμε πρῶτα ἀπ' ὅλους τὸν Δημήτρη Παρτσαλίδη, ποὺ παράσταινε ἀπὸ τὸν Φλεβάρη τοῦ 1950 τὸν ἀρχηγὸ τῆς «ἀνανέωσης» τοῦ ΚΚΕ.

Ὡς τὸ 1956, εἶχε τὶς ἴδιες ἀπόψεις μὲ τὸν Ζαχαριάδη, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς βασικὲς αἰτίες τῆς ἥττας μας κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Νὰ τί γράφει στὸ «Μὲ εἰλικρίνειά» του, ποὺ τὸ ἔγραψε τὸν Μάρτη τοῦ 1950:

«Ἐνας παράγοντας τῆς ἥττας μας, εἶναι ἀναμφισβήτητα ἡ ἐνίσχυση τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ πρὸς τὸν μοναρχοφασισμό». «Ἄλλος παράγοντας τῆς ἥττας μας, στάθηκε ἡ Τιτοϊκὴ προδοσία». «Τρίτος παράγοντας τῆς ἥττας μας, εἶναι τὰ λάθη μας».

Ποιά λάθη μας; Αὐτὰ ποὺ κατονόμασε ὁ Ζαχαριάδης. Δηλαδή, ἡ μὴ λύση τοῦ προβλήματος τῶν ἐφεδρειῶν τοῦ ΔΣΕ, ὁ ἀνεπαρκὴς ἐφοδιασμός τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Νότια Ἑλλάδα. Τὸ λάθος τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τὶς βουλευτικὲς ἐκλογές, τῆς 31-3-1946, ἀλλὰ τὸ ἔκρινε ἀπὸ δεξιὰ ὀππορτουμιστικὴ καὶ ὄχι ἐπαναστατικὴ ἄποψη.

Ἄς δοῦμε τί εἶπε ὁ Παρτσαλίδης γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο στὴν 3ῃ συνδιάσκεψη τοῦ ΚΚΕ, τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1950:

«Εἶμαι σύμφωνος μὲ τὸ εἰσηγητικὸ ἄρθρο τοῦ συντρόφου Ζαχαριάδη, γιὰ τὴν θεμελιακὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς δυὸ ἔνοπλους ἀγῶνες, τοῦ 1941 - 1944 ἀπὸ τὴν μιά, καὶ τοῦ 1946 - 1949 ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τὸν πρῶτο τὸν χάσαμε παρὰ τὶς εὐνοϊκὲς συνθῆκες ποὺ εἶχαμε, ἀπλούστατα γιὰτὶ δὲν πηγαίναμε γιὰ τὴν ἐξουσία, γιὰτὶ εἶχαμε βασικὰ λαθεμένη γραμμὴ». «Στὸ δεῦτερο ἔνοπλο ἀγῶνα πηγαίναμε γιὰ τὴν ἐξουσία. Εἶχαμε δηλαδή ἀναμφισβήτητα σωστὴ γενικὴ γραμμὴ» (Τόμος, εἰδικὴ ἔκδοση τῶν ὑλικῶν τῆς 3ῆς συνδιάσκεψης, σελίδα 34).

Καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ὁ Παρτσαλίδης ἐπανελάβε τὶς ἐκτιμήσεις τοῦ Ζαχαριάδη, γιὰτὶ τὸν ἀπάλλασσαν ἀπὸ τὶς εὐθύνες γιὰ τὴν ἥττα μας. Αὐτοὶ, σὰν πολιτικὸ Γραφεῖο, χάραξαν σωστὴ γενικὴ γραμμὴ. Ἄρα, πάθαμε ἥττα ἀπὸ ἀνικανότητα τῶν στρατιωτικῶν ἡγετῶν τοῦ ΔΣΕ. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἄποψη καὶ τοῦ Ζαχαριάδη καὶ τοῦ Παρτσαλίδη.

Μόλις διάβασε ὁ Παρτσαλίδης τὸ λόγο ποὺ ἐκφώνησε στὸ 20ὸ συνέδριο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Σοβιετικῆς Ἐνώσεως (Φλεβάρης 1956 ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἰταλίας Παλμίρο Τολιάτι, ἔκανε στροφὴ ἐκατὸ μοιρῶν στὶς ἐκτιμήσεις του γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Μόνο τότε «κατάλαβε» ὁ Παρτσαλίδης, ὅτι ἡ γενικὴ γραμμὴ τοῦ ΚΚΕ πρὸ καὶ κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο ἦταν λαθεμένη. Κατὰ τὸν Τολιάτι, κατὰ συνέπεια καὶ κατὰ τὸν Παρτσαλίδη, ἡ γενικὴ γραμμὴ τοῦ ΚΚΕ ἦταν σχεταριστικὴ καὶ γι' αὐτὸ καταστρέψαμε τὴ δυνατότητα ὁμαλῆς δημοκρατικῆς ἐξέλιξης

της χώρας μας. Ἀκριβῶς, αὐτὴ ἦταν καὶ εἶναι καὶ ἡ ἀποψη τῶν ἀντιπάλων τοῦ ΔΣΕ. Τί περίεργη σύμπτωση ἀπόψεων!! Ὁ Τολιάτι εἶπε ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ κάνουμε ἔνοπλο ἀγῶνα, ὅτι ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσουμε τὸν ἰταλικὸ δρόμο. Ὁ ἰταλικὸς δρόμος ἦταν παράδοση τῶν ὀπλων χωρὶς μάχη στὸ τέλος τῆς κατοχῆς, ὑπουργοποίηση μερικῶν ἡγετῶν τοῦ Κόμματος. Αὐτὸ ἔκαναν οἱ Ἴταλοὶ κομμουνιστές. Καὶ μόλις μὲ τὴ βοήθεια τῶν κομμουνιστῶν στερεώθηκε τὸ καπιταλιστικὸ κοινωνικὸ καθεστῶς στὴν Ἰταλία, τ' ἀφεντικὰ ἔδιωξαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησι τὸς κομμουνιστὲς βουλευτῆς, ὅπως κλωτσοῦν τὸς ὑπηρέτες τους.

Ὅταν, μὲ πρωτοβουλία τοῦ Παρτσαλίδη, δημοσιεύτηκε ὁ παραπάνω λόγος τοῦ Τολιάτι στὸ περιοδικὸ τοῦ ΚΚΕ «Νέος Κόσμος» (Ἀπρίλης 1956), ἀμέσως ἔστειλα γράμμα στὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Κόμματος. Παραθέτω δυὸ περικοπές τοῦ γράμματός μου:

«Ἐμεῖς, σύντροφοι, ὅλοι σεβόμαστε τὸν σ. Τολιάτι. Ὅμως, ὁ σ. Τολιάτι ἔπρεπε νὰ ξέρει—καὶ ἤξερε—ὅτι τὸ Κόμμα μας περνοῦσε ἐσωκομματικὴ κρίσις. Μὲ ὅλο τὸ σεβασμὸ πού ἔχουμε στὸ σ. Τολιάτι καὶ μιὰ πού πρόκειται γιὰ ζήτημα τοῦ ἐλληνικοῦ κινήματος, τὸ λόγο ἔχει πρῶτα τὸ ΚΚΕ. Πρέπει νὰ πῶ ὅτι, ὅταν ὁ σ. Τολιάτι κάνει οὐσιαστικὴ ἐξίσωση τῶν συνθηκῶν τῆς μεταπολεμικῆς Ἰταλίας μὲ τὶς συνθήκες τῆς μεταπολεμικῆς Ἑλλάδας, τότε δὲν γνωρίζει κατὰ βάθος τὴν μεταπολεμικὴ Ἑλλάδα».

Ἀποδείχνοντας ὅτι μπορούσαμε νὰ νικήσουμε κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, γράφω στὸ ἴδιο γράμμα μου: «Ὅταν ὁ λαὸς μπορεῖ νὰ πάρει τὴν ἐξουσία, τότε εἶναι λάθος ν' ἀκολουθήσει τὸν ἰταλικὸ δρόμο» (ἀπὸ τὸ προσωπικὸ ἀρχεῖο μου, ἢ ὑπογράμμισις εἶναι στὸ κείμενο τοῦ γράμματός μου).

Διαφώνησα ἔντονα μὲ τὴν πρότασι τοῦ Παρτσαλίδη, ὅτι ἔπρεπε ν' ἀπαντᾶμε σὲ δῆθεν ἐρωτήματα πρῶην ἀνταρτῶν τοῦ ΔΣΕ, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ λόγου τοῦ Τολιάτι.

Ὁ Παρτσαλίδης εἶχε δικαίωμα ν' ἀλλάξει ἀπόψεις γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ὅμως, καὶ οἱ νέες ἀπόψεις του ἦταν ριζικὰ λαθεμένες. Αὐτὸς εὐθυγραμμίστηκε μὲ τὸν πατριάρχη τοῦ πῶ χυδαίου δεξιοῦ ὀμπορτουνισμοῦ, γιὰ τὸ τουλάχιστο ἀπὸ τὸ 1929 ἦταν δεξιὸς ὀμπορτουνιστής. Τέτοιες ἦταν οἱ ἀπόψεις τοῦ Παρτσαλίδη, στὴ χωρὶς ἀρχὲς φραξιονιστικὴ πάλι στὸ ΚΚΕ, στὰ 1929 - 1931, πού ἀποσυντέθηκε τὸ ΚΚΕ.

— Μετὰ τὴν λεγόμενη 7η πλατεία ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ (Φλεβάρης 1957), συνεχίστηκε ἡ ἴδια δεξιὰ ὀμπορτουνιστικὴ κριτικὴ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

Ὁ Λεωνίδας Στρίγκος ἔγραψε ἄρθρο στὸ περιοδικὸ «Νέος Κόσμος», στὸ φύλλο τοῦ Νοέμβρη 1957. Ὁ Στρίγκος ἔκανε, μ'αὐτὸ τὸ ἄρθρο του, τὴ «μεγαλοφυή» ἀνακάλυψις, ὅτι τὰ χρόνια τοῦ 1945 - 1955 εἶναι μιὰ ἴστο-

ρικὴ περίοδος. Πῶς χαρακτηρίσε αὐτὴ τὴν ἐπινοημένη περίοδο; «περίοδος τοῦ ἀριστεροῦ σεχταρισμοῦ καὶ τοῦ ἀνώμαλου καθεστώτος στὸ Κόμμα, 1945 - 1955» (σελίδα 17).

Ἄν ὁ Στρίγκος θὰ εἶχε ἐπαναστατικὴ συνέπεια, ἔπρεπε ταυτόχρονα νὰ προτείνει τὴ διαγραφή του ἀπὸ τὸ ΚΚΕ, γιατί ἀπὸ τὸ 1945 ὡς τὸ 1950 ἦταν μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου. Ἄρα, ὑπεύθυνος γιὰ τὴν παραπάνω κατάσταση. Ὁ Στρίγκος, μὲ τὸ ἓνα χέρι του ἔγραφε τὸ παραπάνω ἄρθρο του, μὲ τὸ ἄλλο ψήφισε τὴ διαγραφή τοῦ Βλαντᾶ ἀπὸ τὸ ΚΚΕ καὶ τὴν ἐξορία του στὰ Καρπάθια.

Ἡ παραπάνω ἐκτίμηση τοῦ Στρίγκου, ἔγινε ἐκτίμηση τῆς ἡγεσίας ποὺ ξεγέννησε ἢ λεγόμενη ἱστορικὴ στροφή τοῦ ΚΚΕ, ἔργο τῆς περιβόητης ὀλομέλειας τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ. Στὶς θέσεις ποὺ ψήφισε ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τὸ 1958 γιὰ τὰ σαραντάχρονα τοῦ ΚΚΕ, διαβάζουμε :

«Ἡ περίοδος 1945 - 1955 εἶναι περίοδος ἐπικράτησης τοῦ δογματισμοῦ-σεχταρισμοῦ μέσα στὸ κόμμα, χαρακτηρίζεται ἀπὸ χοντροκομμένα λάθη, ἀντιφάσεις καὶ ἀλλοπροσαλλισμούς» (ειδικὴ ἔκδοση γιὰ τὰ σαραντάχρονα, σελίδα 26).

«Στὴν περίοδο αὐτὴ καὶ ἰδιαίτερα στὰ τελευταῖα χρόνια, ἡ καθοδήγηση Ζαχαριάδη γιὰ νὰ ἐπιβάλλει τὴν σεχταριστικὴ-τυχοδιωχτικὴ γραμμὴ της...» (στὸ ἴδιο, σελ. 29).

Καθοδήγηση Ζαχαριάδη ἐννοοῦν τοὺς Ζαχαριαδῆ-Μπαρτζιώτα-Βλαντᾶ-Βοντίτσιο. Τὸ ὅτι ὁ Βλαντᾶς ἔγινε ἀναπληρωματικὸ μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947 καὶ ὁ Βοντίτσιος τὸν Γενάρη 1949, τὸ ὅτι οἱ Παρτσαλίδης-Στρίγκος ἦταν μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου ἀπὸ τὸ 1931 ἀδιάκοπα ὡς τὸ 1950, αὐτὸ δὲν ἔχει καμιά σημασία!

Σὰν σύνολο, ἡ νέα ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ εἶχε τὴν ἀκόλουθη ἄποψη γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο: Στὰ 1945 καὶ μετὰ ὑπῆρχε δυνατότητα ὁμαλῆς δημοκρατικῆς ἐξέλιξης στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἡ Ζαχαριάδικη κλίκα κατέστρεψε αὐτὴ τὴ δυνατότητα μὲ τὸν ἔνοπλο ἀγῶνα τοῦ ΔΣΕ. Βέβαια, σ' αὐτὴ τὴν κλίκα δὲν ἦταν ὁ Παρτσαλίδης καὶ ὁ Στρίγκος!

— Δυὸ λόγια γιὰ τὴν νέα ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ, μετὰ τὸν Μάρτη 1956. Ἄν ἀφαιρέσουμε τὸν Κώστα Κολιγιάννη, ποὺ πολὺ ἀμφιβάλλω ἂν ἦταν ἐπαναστάτης, ὅλοι οἱ ἄλλοι ἦταν ἐπαναστάτες ποὺ ὑπόφεραν πολλὰ, ἔδωσαν στὸ κίνημα ὅ,τι μποροῦσαν. Μὲ τὴν διαφορά ὅτι, ἀπ' αὐτοὺς ὁ Παρτσαλίδης καὶ ὁ Στρίγκος εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ τὰ ἐγκληματικὰ λάθη τῆς ἡγεσίας τῆς περιόδου τῆς κατοχῆς, ποὺ ὀδήγησαν ἓνα γιγάντιο κίνημα σὲ βαρεῖα καὶ ἀδικαιολόγητα ἦττα, εἶναι καὶ αὐτοὶ βασικοὶ ὑπεύθυνοι καὶ γιὰ τὴν παρόμοια ἦττα μας κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΟΙ ΑΠΟΦΕΙΣ ΜΟΥ ΓΙΑ ΤΙΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΗΤΤΑΣ ΤΟΥ ΔΣΕ

Σε όλη την ως τώρα ανάλυση του εμφυλίου πολέμου, φαίνεται πολύ καθαρά ποιές είναι οι απόψεις μου για τις βασικές αιτίες της ήττας μας. Σ' αυτό το κεφάλαιο θα τις συνοψίσω και θα προσθέσω νέα στοιχεία.

ΗΤΑΝ ΔΥΝΑΤΗ ΝΙΚΗ ΧΩΡΙΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΟ ΕΝΟΠΛΟ ΑΓΩΝΑ;

Σ' αυτό το ερώτημα δίνω καταφατική απάντηση. Μια αντικειμενική μελέτη των γεγονότων από τον Μάρτη του 1945 ως τον Μάη του 1946, αποδειχνει αδιαμφισβήτητα πώς το επαναστατικό κίνημα είχε ανασυντάξει τις δυνάμεις του, παρά τον μονόπλευρο εμφύλιο πόλεμο. Ποιά είναι τα κύρια στοιχεία αυτής της ανασύνταξης;

Μέσα στο ΚΚΕ και γενικά στο έαμικό κίνημα, υπερνικήθηκε ή απογοήτευση. Αυτό αποδειχεται από τους μεγάλους μαζικούς λαϊκούς αγώνες, ιδιαίτερα από τις μεγάλες πολιτικές συγκεντρώσεις και μιὰ ορισμένη μαχητική αντιμετώπιση του μονόπλευρου εμφυλίου πολέμου.

Το ΚΚΕ και ή ΕΠΟΝ διατήρησαν την οργανωτική συνοχή τους. Το ΕΑΜ αναδιοργανώθηκε σάν συνασπισμός άριστερών κομμάτων.

Το επαναστατικό κίνημα κατάχτησε αποφασιστικές θέσεις μέσα στα εργατοϋπαλληλικά συνδικάτα, στους αγροτικούς συνεταιρισμούς και διάφορους αγροτικούς συλλόγους, στις επαγγελματοβιοτεχνικές συνδικαλιστικές οργανώσεις, σε μεγάλο μέρος της διανοήσης.

Έκείνο πού είχε τεράστια σημασία είναι ότι, ό στρατός πού όργάνωσε ό αντίπαλος από την Βάρκιζα και ως τό τέλος της άνοιξης του 1946, ήταν κατά 80 % τουλάχιστο, μέλη του ΚΚΕ και συμπαθούντες του, μέλη του Έπαναστατικού Κινήματος Έθνικής Έντίστασης.

Στά βουνά υπήρχαν τό λιγότερο 3.000 ένοπλοι καταδιωκόμενοι άγωνιστές, πού σχετικά γρήγορα θα μπορούσαν νά εξοπλίσουν με όπλα πού είχαμε κρύψει στην ύπαιθρο, πάνω από 20.000 άγρότες, μέλη και όπαδούς του ΚΚΕ και του ΑΚΕ.

Όλα τά παραπάνω στοιχεία δείχνουν πολύ καθαρά ότι, στα τέλη του Μάη- άρχές Ίούνη 1946 ήταν δυνατή μιὰ ένοπλη πολιτικοστρατιωτική εξέ-

γερση κατάληψης τῆς ἐξουσίας. Βέβαια, πάντα ὑπὸ τὸν ὄρο ὅτι θὰ εἶχε τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα ἐπαναστατικὴ γραμμὴ καὶ ταχτική, ἐπαναστατικὴ ἡγεσία.

Ἡ ἐξέγερση ἔπρεπε νὰ εἶναι κεραυνοβόλα καὶ πανελλαδική. Θὰ ἐκδηλώνονταν σὰν ἐξέγερση στὶς στρατιωτικὲς μονάδες ποὺ ὀργάνωσε ὁ ἀντίπαλος, μὲ σύλληψη προσωρινῆ μερικῶν ἀξιωματικῶν, κίνηση αὐτῶν τῶν μονάδων μὲ ταχύτητα πρὸς τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Θεσσαλονίκη γιὰ κατάληψη τῆς ἐξουσίας. Ταυτόχρονη γενικὴ πανελλαδικὴ ἀπεργία καὶ μαχητικὸ πέρασμα τῶν ἐργαζομένων μαζῶν στοὺς δρόμους γιὰ ὁδομαχίες. Ταυτόχρονη ἐξέγερση στὴν ὑπαιθρο μὲ πυρήνα τοὺς ἔνοπλους καταδιωκόμενους ἀγωνιστές, ἐξοπλισμὸς τῶν δυνάμεων μας στὴν ὑπαιθρο, ταχύτατη κίνησή τους πρὸς τὶς πόλεις. Ἔτσι ἦταν δυνατὴ ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας τὸ πολὺ μέσα σὲ μιὰ βδομάδα.

Σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν ἔπρεπε νὰ πάρει μᾶκρος ἡ ἐξέγερση, γιατί τότε θὰ δίναμε χρόνο γιὰ μεταφορὰ ἰσχυρῶν ἐνόπλων ἀγγλικῶν δυνάμεων. Σὲ τέτοια περίπτωση, θὰ χωρίζονταν ἡ Ἑλλάδα στὰ δύο, ὅπως στὴν Κορέα καὶ στὸ Βιετνάμ. Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ τὸ ἀποφύγουμε, καὶ ἦταν δυνατὸ νὰ τὸ ἀποφύγουμε μόνο μὲ τὴ συνολικὴ ἔνοπλη πολιτικοστρατιωτικὴ ἐξέγερση ποὺ ἀνάφερα πιὸ πάνω.

Ἐπῆρχε τὸ πρόβλημα τοῦ ἀγγλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος, περίπου 40.000 ἄντρες. Ἐναντία σ' αὐτὲς τὶς δυνάμεις ἔπρεπε νὰ στραφεῖ τὸ κύριο στρατηγικὸ χτύπημα, γιὰ γρήγορο ἀφοπλισμὸ εἴτε συντριβὴ τους. Τέτοιο χτύπημα θὰ ἔδινε ἀναπόφευκτα ἔντονο ἐθνικοαπελευθερωτικὸ-ἀντιμπεριαλιστικὸ χαρακτῆρα στὴν ἐξέγερση. Αὐτὸ σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν σημαίνει μπλέξιμο τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων μὲ τὸ ἀγγλικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα. Τὸ βασικὸ καθῆκον τῆς πολιτικοστρατιωτικῆς ἐξέγερσης ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας κεραυνοβόλα. Ἡ κατεύθυνση τὴν πρώτη μέρα τῆς ἐξέγερσης σχετικὰ μὲ τὸ ἀγγλικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα, ἔπρεπε νὰ εἶναι κυρίως ἡ ἀκίνητοποίησή του.

— Ποιὲς ἦταν τὸν Μάη τοῦ 1946, οἱ στρατιωτικὲς δυνάμεις ποὺ εἶχε ὀργανώσει ἡ κυβέρνησις τῆς Ἀθήνας καὶ ἡ διάταξή τους;

Ἡ 2η Μεραρχία στὴν περιοχὴ τῆς Λάρισας. Ἡ 9η Μεραρχία στὴν περιοχὴ Καρδίτσας - Τρικάλων-Καλαμπάκας-Χασίων. Αὐτὲς μπορούσαν, σὲ λίγες ὥρες νὰ κυριαρχήσουν στὴ Θεσσαλία καὶ μετὰ μὲ τὴν μεγαλύτερη ταχύτητα νὰ κατέβουν στὴν Ἀθήνα γιὰ κατάληψή της, δρώντας συνδυασμένα μὲ πολιτικὴ ἐξέγερση.

Στὸ ὑπίπεδο Κοζάνης βρίσκονταν ἡ 15η Μεραρχία. Κατὰ μῆκος τῶν συνόρων, ἀπὸ Καϊμακτσαλὰν ὡς Σιδηρόκαστρο νομοῦ Σερρῶν βρίσκονταν ἡ 10η Μεραρχία. Αὐτὲς οἱ δύο μεραρχίες, ὑποστηριζόμενες ἀπὸ λαϊκὴ ἐξέγερση, μπορούσαν σὲ λίγες ὥρες νὰ κυριαρχήσουν στὴ Δυτικὴ καὶ Κεντρι-

κή Μακεδονία και με ταχύτατη κατεύθυνσή τους στη Θεσσαλονίκη, για κατάληψή της.

Ἡ 8η Μεραρχία, συνδυασμένα με πολιτική εξέγερση, κατάληψη τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῶν ἄλλων πόλεων. Μετά, με ταχύτητα κάθοδος της στὴν Ἀθήνα, ἐφόσο θὰ ὑπῆρχε τέτοια ἀνάγκη.

Ἡ 7η Μεραρχία, συνδυασμένα με πολιτική εξέγερση, κατάκτηση τῆς ἐξουσίας στοὺς νομοὺς Δράμας, Καβάλας, Ξάνθης, Κομοτηνῆς, Ἐβρου.

Στὴν Κρήτη, ἡ 51 ἀνεξάρτητη ταξιαρχία, ἐνισχυμένη τουλάχιστο με 5.000 ἔνοπλους πολίτες ἀγωνιστὲς καὶ παλλαϊκὴ εξέγερση στὶς πόλεις, μπορούσε ἀναίμαχτα νὰ καταλάβει τὴν ἐξουσία στὴ μεγαλόνησο. Τὸ ἴδιο μπορούσε νὰ κάνει στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου ἡ 61 ἀνεξάρτητη ταξιαρχία, συνδυασμένα με πολιτικοστρατιωτικὴ εξέγερση.

Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα πού δίνει ὁ Ζαφειρόπουλος στὸ γνωστὸ μας βιβλίον του, δὲν φαίνεται ποιὲς ἦταν οἱ στρατιωτικὲς δυνάμεις τους στὴν Πελοπόννησο. Ἐχῶ τὴν ἐντύπωση ὅτι βρίσκονταν μόνο χωροφυλακὴ καὶ μερικὰ τάγματα «Ἐθνοφυλακῆς». Ἄν ἐκεῖ θὰ συναντούσαμε δυσκολίες, θὰ τὶς ἐξουδετερώναμε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἀθήνας-Πειραιᾶ.

Οἱ ἀντίπαλοί μας τότε δὲν ἀμφέβαλλαν ὅτι τὸν Μάη-Ἰούνη 1946 μπορούσαμε νὰ κατακτήσουμε εὐκολὰ τὴν ἐξουσία. Παρέθεσα γραφτὰ τους πού τὸ ἐπιβεβαιώνουν. Ἐκεῖνοι πού ἀρνοῦνται ἀκόμη αὐτὴ τὴ δυνατότητα, εἶναι οἱ κομμουνιστὲς. Αὐτοὶ πιστεύουν στὰ σοβαρὰ ὅτι μιὰ καὶ ἡ Ἑλλάδα εἶχε μπεῖ μέσα στὸ ἀγγλικὸ σακί, ἦταν ἀδύνατο νὰ βγεῖ ἀπ' αὐτό, καὶ ὅτι τὸ μόνο πού ἔμενε σὰν δυνατότητα στοὺς κομμουνιστὲς ἦταν νὰ κυνηγᾶνε στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα τὴ χίμαιρα τῆς ὀμαλῆς δημοκρατικῆς ἐξέλιξης. Καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ σκάρωναν καὶ σκαρώνουν ἀκόμη «δημοκρατικὰ μέτωπα». Δύστυχῶς, πάρα πολλοὶ κομμουνιστὲς θεωροῦν ἀκόμη ὅτι τὸ πιὸ βασικὸ γνῶρισμα ἐνὸς ἐπαναστάτη εἶναι ν' ἀντέχει στὰ βασανιστήρια καὶ περιοδικὰ νὰ βρίσκεται στὴ φυλακὴ.

Ἐξήγησα σὲ ἄλλο κεφάλαιο τὸ γιατί ἡ τότε ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ καὶ ἰδιαιτέρως ὁ Ζαχαριάδης δὲν ὀργάνωσε στρατιωτικοπολιτικὴ εξέγερση τὸν Μάη-Ἰούνη 1946. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ ἀπαγόρευσε ὁ Στάλιν καὶ μᾶς ἐπέβαλε μιὰ ἀντεπαναστατικὴ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ ἐνὸς ἀνταρτοπολέμου, πού ἀναπόφευκτα θὰ ὀδηγοῦσε σὲ ἧττα μας. Ὁ Ζαχαριάδης δέχτηκε δουρικὰ αὐτὴ τὴ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ καὶ τὴν ἐπέβαλε στὸ ΚΚΕ. Ἄρα, αὐτὴ εἶναι ἡ βασικὴ αἰτία πού μᾶς ὀδήγησε σὲ βαρεῖα ἧττα.

Δυνατότητα νίκης μας ὑπῆρχε μόνο τὸν Μάη-Ἰούνη 1946 με τὶς δυνάμεις πού ἀνάφερα, χωρὶς καμιά ξένη βοήθεια με ὅπλα καὶ ἄλλα ὀλικά. Ὅποιος δὲν καταλαβαίνει αὐτὴ τὴν ἀλήθεια, δὲν καταλαβαίνει τὸ βασικὸ γιὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

ΑΛΛΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΗΣ ΗΤΤΑΣ ΜΑΣ

Μιά πού ή ήγεςία του ΚΚΕ δέν έκανε εκείνο πού έπρεπε γιά κατάληψη τής έξουσίας τόν Μάη-Ίούνη 1946, ύπηρχε δυνατότητα με άνταρτοπόλεμο νά πετύχουμε έναν έντιμο συμβιβασμό με τούς αντιπάλους γιά σταμάτημα του ένοπλου άγώνα; Ύπηρχε. Ποιές αιτίες βούλιαξαν κι αυτή τή δυνατότητα; Στην περίπτωση αυτή, τó βασικό είναι τó πώς κάναμε τόν ένοπλο άγώνα.

Ύπό τά στοιχεΐα πού έδωσα σέ προηγούμενα κεφάλαια, άποδείχτηκε ότι ως τόν Μάρτη του 1948 «κυνηγούσαμε τόν λαγό με τόν άραμπά». Παρ'όλα αυτά, τόν Ίούλη του 1947 δημιουργήθηκε δυνατότητα γιά έναν έντιμο συμβιβασμό με τούς αντιπάλους μας, αλλά από στρατηγική άδυναμία του τότε Γενικού Άρχηγείου και προσωπικά του Μάρκου Βαφειάδη, χάθηκε αυτή ή δυνατότητα. Ύν τόν Ίούλη 1947, τά έννια από τά έντεκα τάγματα πού πολεμούσαν στόν Γράμμο. θά κατευθύνονταν με τή μεγαλύτερη δυνατή ταχύτητα στα Γιάννενα, θά τά καταλάμβαναν, θά στρατολογοΰσαν και θά εξόπλιζαν χιλιάδες μαχητές. Μόλις θά προσανατολίζονταν αντίπαλες στρατιωτικές δυνάμεις πρós Γιάννενα, ταχύτατος έλιγμός μας πρós ύψίπεδο Κοζάνης, πού θά είχε άδυνατίσει από στρατιωτική άποψη, πάλι γιά στρατολογία χιλιάδων μαχητών. Ένα τέτοιο αποτέλεσμα, πού και κατά τούς αντιπάλους μας στρατηγούς ήταν δυνατό, θά κατέληγε σ' έναν έντιμο συμβιβασμό, μιά πού νίκη μας μετά τόν Ίούνη του 1946 ήταν πιά άδύνατη.

Μιά άλλη δυνατότητα κά π ο ι ο υ συμβιβασμού μας με τούς αντιπάλους μας, δημιούργησε ή αφάνταστα ήρωική δράση του στρατού μας στη Βόρεια Πίνδο, στις 20-6-1948. Έδωσα στοιχεΐα σέ προηγούμενο κεφάλαιο, π ο ι ο ί βούλιαξαν αυτή τή δυνατότητα, από τήν πλευρά τής τότε ήγεςίας του ΚΚΕ.

Μετά τόν Ίούνη του 1948, δέν ύπηρχε πιά καμιά δυνατότητα ούτε γιά έναν κάπως ύποφερτό συμβιβασμό μας με τούς αντιπάλους μας. Ύ δ ο κ λ η ρ ω τ ι κ ή ή τ τ α μ α ς π ι ά ή τ α ν ά ν α π ό φ ε υ κ τ η.

— Κατά τή γνώμη μου, αυτές είναι οί βασικές αιτίες πού προκάλεσαν τήν ήττα μας κατά τόν εμφύλιο πόλεμο. Παρέθεσα και τις αιτίες πού δέν μās επέτρεψαν νά πετύχουμε έναν έντιμο συμβιβασμό, όταν μετά τόν Ίούνη του 1946 ήταν πιά άδύνατη ή νίκη μας. Μένει νά ξεκαθαρίσουμε μερικά άλλα ζητήματα. Αυτά είναι τ' ακόλουθα:

Ύ δ υ σ μ ε ν ή ς γ ι ά τ ó ν ά γ ó ν α τ ο υ Δ Σ Ε έ π ί δ ρ α σ η τ ή ς ρ ή ξ η ς μ ε τ α ξ ύ ρ ω σ ι κ ή ς και γιουγκοσλάβικης ήγεςίας. Αυτή δέν προκάλεσε βασική αίτία τής ήττας μας, γιατί έγινε τó καλοκαίρι του 1948, πού πρò πολλοΰ είχαμε χάσει τή δυνατότητα νά νικήσουμε. Ύπιπλέον, μετά τόν Ίούνη του 1948, δέν ύπηρχε πιά δυνατότητα ούτε γιά έναν συμφοριασμένο συμβιβασμό μας με τόν αντί-

παλο. Αυτή η ρήξη δυσκόλεψε αναμφισβήτητα τη γενική κατάστασή μας. Ποιές ήταν οι συνέπειές της; Κόπηκε ο ανεφοδιασμός μας από το γιουγκοσλάβικο κανάλι. Μπλοκαρίστηκαν στη Γιουγκοσλαβία άποθεραπευμένοι μαχητές του ΔΣΕ. Δυνάμωσε η διαλυτική δράση των γιουγκοσλάβικων μυστικών ύπηρεσιών μέσα στους σλαβοκακεδόνες, που για να την εξουδετερώσουμε σπρωχθήκαμε στο λάθος, στο λεγόμενο σλαβομακεδόνικο ζήτημα. Ή αντίπαλή μας στρατιωτικοπολιτική ήγεςία έκμεταλλεύτηκε έντατικά τη ρήξη της ρωσικής με την γιουγκλοσλάβικη ήγεςία, για συσπείρωση του δικού της στρατοπέδου, για βάθεμα της απογοήτευσης μέσα στις εργαζόμενες μάζες. Αυτή η ρήξη έκανε πιο αδιάλλακτη την αντίπαλή μας πολιτικοστρατιωτική ήγεςία. Κλόνισε επικίνδυνα τὰ τμήματα του ΔΣΕ, για δυνατότητα νίκης μας.

Ή αντίπαλη πολιτικοστρατιωτική ήγεςία έκμεταλλεύτηκε έντατικά το λάθος της 5ης όλομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ, του Γενάρη 1949, στο λεγόμενο σλαβομακεδόνικο ζήτημα, κι έπηρέασε άριστερες μάζες. Χρησιμοποίησε αυτό το λάθος σαν πρόφαση έντασης μιās αίματηρης τρομοκρατίας. Μά είναι καθαρή άπάτη ότι το παραπάνω λάθος, άποτελεί βασική αίτία της ήττας μας. Στα 1949 ήταν πια άδύνατο ν' άποφύγουμε ο λ ο κ λ η ρ ω τ ι κ ή ήττα μας. Αυτό το άπόδειξα άδιαμφισβήτητα.

Δέν ύπολογίζω σαν βασική αίτία της όλοκληρωτικής ήττας μας την άγ-γλοαμερικάνικη ίμπεριαλιστική επέμβαση, γιατί αυτή την είχαμε ύπόψη μας όταν άρχίζαμε τον ένοπλο άγώνα. Αυτή ήταν παρούσα πριν ν' άρχισει ένοπλος άγώνας, με 40.000 άγγλικό στρατό. Δέν συνέβηκε κάτι τό άπρόβλεπτο, άπό άποψη ίμπεριαλιστικής επέμβασης. Βέβαια, για κάθε άνθρωπο καλής θέλησης είναι καταφάνερο ότι, χωρίς την παρουσία 40.000 άγγλικού στρατού, ή αντίπαλή μας πολιτικοστρατιωτική ήγεςία δέν θ' άρχιζε μονό-πλευρο έμφύλιο πόλεμο, γιατί θα πάθαινε συντριπτική ήττα. Χωρίς την μετέπειτα όλόπλευρη και τεράστια βοήθεια άπό τον άμερικάνικο ίμπεριαλισμό, ή αντίπαλή μας πολιτικοστρατιωτική ήγεςία τό λιγότερο θ' άναγκάζονταν νάρθει σέ συμβιβασμό μαζί μας.

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Π ρ ώ τ ο σ υ μ π έ ρ α σ μ α . Άπό τη σύντομη άνάλυση της δεύτερης ήττας μας, βγαίνει τό ίδιο συμπέρασμα που έβγαλα άπό την ήττα μας της κατοχής. Αυτό συνοψίζεται: Τό ότι μπόρεσαν πάλι μιιά χούφτα ήγετικά στελέχη να δρούνε στις πιο άποφασιστικές στιγμές πίσω άπό την πλάτη και της ΚΕ του ΚΚΕ, αυτό σημαίνει ότι μέσα στο Κόμμα δέν ύπήρχε πραγματική έλευθερία σκέψης και σύγκρουσης γνώμων. Αυτό ήταν άποτέλεσμα των βασικών λενινιστικών όργανωτικών άρχων συγκρότησης και λειτουργίας του ΚΚΕ.

Δεύτερο συμπέρασμα. Στους αναγνώστες ασφαλώς θα προκαλέσουν έντύπωση οι περιπτώσεις μηχανορραφιών και αλληλοϋπονομεύσεων στην ήγεςία του ΚΚΕ, ή μετάθεση ευθυνών, ή ανέντιμη κριτική, κ.τ.λ. Μπορεί να διερωτηθούν: πώς ήταν δυνατό να συμβαίνουν τέτοια φαινοκροτικά φαινόμενα, μέσα σ' ένα επαναστατικό κόμμα; Μάταια θα ψάχνουν να βρουν εξήγηση στην ύπαρξη κακών είτε άνικανων ήγετων. Κακοί κι άνικανοί ήγέτες ύπήρχαν στο ΚΚΕ και κατά τον εμφύλιο πόλεμο. Το πρόβλημα δέν είναι το ότι ανέβηκαν τέτοια πρόσωπα στην ήγεςία του ΚΚΕ, αλλά εκείνες οι βασικές οργανωτικές άρχες που τους άνεβασαν στην κορυφή του κινήματος, ή άδυναμία που δημιούργησαν για έγκαιρο παραμερισμό τους. Έκτος από ελάχιστες εξαιρέσεις, στο ΚΚΕ συγκεντρώθηκαν πραγματικοί επαναστάτες. Το έσωκομματικό καθεστώς τους άποσύνθεσε, σαν επαναστάτες. Αυτό το καθεστώς είναι γέννημα των περιβόητων βασικών λενινιστικών οργανωτικών άρχων δημιουργίας δήθεν Κόμματος νέου τύπου. Στην πράξη, τα κομμουνιστικά κόμματα ήταν ίεραρχικά, όπως όλα τα κόμματα. Γι' αυτό, ήταν άδύνατη ή ύπαρξη έλευθερίας σκέψης και σύγκρουσης γνωμών, κατά την μελέτη και λύση των προβλημάτων. Είναι άντεπιστημονική ή άναζήτηση των αίτιων της άποσύνθεσης και χρεοκοπίας του κομμουνιστικού κινήματος σε παγκόσμια κλίμακα, στην ύπαρξη κακών ήγετων. Σ' αυτό το ζήτημα θα επανέλθουμε άναλυτικά, σε χωριστό βιβλίο μου.

Τρίτο συμπέρασμα. Από τα στοιχεία που ως τώρα παρέθεσα και από την άνάλυσή τους, βγαίνει άκόμα ένα βασικό συμπέρασμα: Ο ΔΣΕ δέν ήττηθηκε στρατιωτικά, αλλά ΠΟΛΙΤΙΚΑ. Η στρατιωτική ήττα μας είναι άποτέλεσμα, όχι της άνικανότητάς μας στο πεδίο της μάχης, αλλά της πολιτικής γραμμής και ταχτικής της ήγεςίας του ΚΚΕ. Όποιος δέν καταλαβαίνει αυτή την καταφάνερη άλήθεια, αυτός τίποτα δέν κατάλαβε από την ίστορία του εμφύλιου πολέμου.

ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Όλοι οι συγγραφείς που ως τώρα άσχολήθηκαν με τον εμφύλιο πόλεμο του 1945-1949, έδωσαν στατιστικά στοιχεία για το πόσο στοιχίσε αυτός ο πόλεμος, σ' έμφυχες δυνάμεις και υλικά μέσα. Δέν θ' αντιγράψω όλα αυτά τα στοιχεία. Θα περιοριστώ μόνο στις άνθρώπινες άπώλειες και στο πώς τις εκτιμούν αντίπαλοι ίστοριογράφοι.

Δυστυχώς δέν είναι μόνο οι άνθρώπινες άπώλειες, αλλά και ή προπαγάνδα και από τη μια και από την άλλη μεριά, που δηλητηρίασε και άκόμα δηλητηριάζει εκείνους που επέζησαν και τις μετέπειτα γενιές. Για τους άντιπάλους, ο ΔΣΕ άποτελούνταν από συμμορίες έθνοπροδότες, και το δυστύ-

χημα είναι ότι όλοι δέν έξοντώθηκαν. Για τήν κομμουνιστική προπαγάνδα, οί αντίπαλοι ήταν έθνοπροδοτές, μοναρχοφασίστες. Αὐτή ἡ χολερική προπαγάνδα. πού καί ἀπό τίς δυο μεριές χαρακτηήρισε σχεδόν όλους τούς Ἑλληνες έθνοπροδοτές, εἶναι μιὰ καταστροφική βόμβα στά θεμέλια τῆς έθνικῆς μας ύπαρξης.

Πραγματικά, εἶναι τρομερός ό πολιτικός καί ιστορικός πρωτογονισμός στήν Ἑλλάδα, δεξιῶν-κεντρώων-άριστερῶν πολιτικῶν παραγόντων καί ιστοριογράφων, κατὰ τή μελέτη τῶν κοινωνικῶν φαινομένων. Πίσω ἀπό τὰ κοινωνικά φαινόμενα, τήν κοινωνική πάλη, βρίσκουμε σχεδόν μόνο ληστές, έθνοπροδοτές, πράχτορες ξένων δυνάμεων, προσωπική ιδιοτέλεια, καταστροφή αἰώνιων ἀξιῶν, τήν συντέλεια τοῦ κόσμου. Κατασκευάζουμε ἥρωες προταγωνιστές, γκρεμίζουμε ἄλλους στά Τάρταρα, εἶτε τούς πνίγουμε στή λάσπη. Αὐτή ἡ συνολική νοοτροπία δεσπόζει σέ όλη τήν νεοελληνική ιστοριογραφία, μέ πολὺ λίγες φωτεινές ἐξαιρέσεις. Αὐτή ἡ νοοτροπία, εἶναι γέννημα όλης τῆς νεοελληνικῆς ἐξέλιξης.

Πρέπει νά μπεἶ τέλος σ' αὐτή τήν ἀντεπιστημονική καί καταστροφική μέθοδο. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἦταν μιὰ κοινωνική ἐπανάσταση, γιά τήν ἀνατροπή τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος. Βέβαια, ό θεωρητικός ἐξοπλισμός τοῦ ΚΚΕ, ἡ οργανωτική συγκρότηση καί λειτουργία του, ἔκανε ἀδύνατο τό χτίσιμο μιᾶς νέας κοινωνίας χωρίς ἐκμετάλλευση καί καταπίεση. Μά αὐτό δέν ἀναιρεἶ τό γεγονός ότι, ό ἐμφύλιος πόλεμος στήν Ἑλλάδα στά 1945-1949, ἦταν μιὰ κοινωνική ἐπανάσταση ἀπό τήν μιὰ παράταξη, μιὰ ἀντεπανάσταση ἀπό τήν ἄλλη παράταξη.

Ἡ ἦττα τῆς ἐπανάστασης ἦταν προἶόν λαθεμένης γραμμῆς καί ταχτικῆς τοῦ ΚΚΕ, ἀνικανότητας καί τυχοδιωκτισμοῦ τῆς ἡγεσίας του στήν διεύθυνση τοῦ πολέμου. Αὐτή ἡ λαθεμένη γραμμὴ καί ταχτικὴ, ἦταν κυρίως ἔργο τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας.

Δυστυχῶς, καί τὰ δύο στρατόπεδα ἐξυπηρέτησαν, τουλάχιστο ἀντικειμενικά, ξένα συμφέροντα. Οἱ ἐργαζόμενες μάζες καί τῶν δυο στρατοπέδων ἀπατήθηκαν.

Ὅταν, λοιπόν, ἀναφερόμαστε στοὺς νεκροὺς πού ἔδωσαν οἱ ἐργαζόμενοι καί τῶν δυο στρατοπέδων, πρέπει νά τοὺς θεωροῦμε κοινούς νεκρούς. Ἄν πραγματικά θέλουμε νά τοὺς τιμοῦμε, πρέπει νά κάνουμε, ό,τι μᾶς εἶναι δυνατό γιά νά μὴν ξανααναμιχτοῦν στά ἐσωτερικά τῆς Ἑλλάδας ξένες ἰμπεριαλιστικὲς δυνάμεις, όποια σημεῖα καί ἄν κρατοῦν αὐτοὶ οἱ ἐκμεταλλεῦτες καί καταπιεστές.

Μέ αὐτὴ τὴ σκέψη δίνω στοιχεῖα γιά τό τί στοίχισε ό ἐμφύλιος πόλεμος σέ ἀνθρώπινες ζωές. Δέν ἔχει κανένα νόημα ό καβγάς, γιά τό ποῖο στρατόπεδο προκάλεσε στὸ ἄλλο πῖο πολλοὺς νεκροὺς καί σακάτηδες. Τό βασικό εἶναι ότι ὠφελήθηκαν ό ἀμερικάνικος καί ό ρωσικός ἰμπεριαλισμός καί μιὰ χούφτα

ντόπιων μεγιστάνων του πλούτου, ότι δεν έγινε ή αναγκαία κοινωνική αλλαγή. Αυτό το πληρώσαμε πολύ ακριβά και κατά και μετά τον εμφύλιο πόλεμο. Με τον ένα είτε τον άλλο τρόπο, στο ένα είτε στον άλλο βαθμό, εξακολουθούμε να βρισκόμαστε μπλεγμένοι στο άρμα των ξένων δυνάμεων, ιδιαίτερα των δυο λεγόμενων υπερδυνάμεων. Άς μην αυταπατώμαστε. Άν δεν μπει τέλος στην ξενική εξάρτηση όποιος σ'όχι ποτε μορφής και χρώματος, τότε αναπόφευκτα θα έχουμε κι άλλες καταστροφές.

— Τί στοιχίσει, λοιπόν, ο εμφύλιος πόλεμος του 1945-1949, σε ανθρώπινα θύματα; Παραθέτω τὰ στοιχεῖα που υπάρχουν στο βιβλίο του υποστρατήγου Δημήτρη Ζαφειρόπουλου, «ο αντισυμμοριακός αγώνας 1945-1949». Στη σελίδα 670, υπάρχει ένας πίνακας ανθρώπινων απωλειών:

Δημοκρατικός Στρατός. Νεκροί 38.421. Τραυματίες άγνωστος αριθμός. Άν πάρουμε υπόψη μας ότι σε κάθε νεκρό αντιστοιχούν τρεις τραυματίες, τότε το σύνολο των τραυματιών του ΔΣΕ ήταν 115.263. Έτσι βγαίνει ότι ο ΔΣΕ είχε σύνολο νεκρών και τραυματιών 153.684. Αυτοί οι αριθμοί είναι τερατώδικα έξογκωμένοι. Λογουχάρη, στη σελίδα που αναφέραμε, ο Ζαφειρόπουλος δίνει απώλειες του ΔΣΕ στα 1948, (σε νεκρούς, συλληφθέντες και παραδοθέντες), 33.210. Ο ΔΣΕ στα 1948 ποτέ δεν είχε δύναμη πάνω από 25.000. Άκόμα και όλη τη δύναμη του ΔΣΕ στα 1948 αν θα την εξόντωναν, δεν θα είχε απώλειες πάνω από 25.000.

Στρατός της Άθηνας. Στο ίδιο βιβλίο, ο Ζαφειρόπουλος δίνει απώλειές τους, νεκρούς 8.440, τραυματίες 29.498, άγνοουμένους (αίχμαλώτους) 5.446. Σύνολο 43.384. Θα ήταν καλό αν πραγματικά σκοτώθηκαν είτε τραυματίστηκαν τόσο λίγα παιδιά του λαού, από το αντίπαλό μας στρατόπεδο.

Καταφάνερα και ή ηγεσία μας και ή αντίπαλή μας ηγεσία, έδιναν τερατώδικα φουσκωμένες απώλειες. Αυτή είναι μιá άρρώστια σε όλους τους στρατούς, σε όλες τις εποχές.

Είναι μακάβρια δουλειά ο καθγας για το πόσες απώλειες είχε το κάθε στρατόπεδο. Το βασικό είναι προς όφελος τίνος χάσανε τη ζωή τους τόσοι Έλληνες, ποιό ήταν το πραγματικό αποτέλεσμα της πάλης. Ωφελήθηκαν ο άγγλοαμερικάνικος και ρωσικός ιμπεριαλισμός και μιá χούφτα ντόπιοι και ξένοι μεγαλοκεμεταλλευτές. Γι' αυτό το αποτέλεσμα, δεν μπορούν να περηφανεύονται ούτε οί κομμουνιστές, ούτε οί αντίπαλοί τους. Το ίδιο μπορούμε να διαπιστώσουμε και για τις ύλικές ζημιές, κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου.

— Θα κλείσω αυτό το ύποκεφάλαιο, με στοιεία που άντέγραφα από την εφημερίδα της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης, για τις απώλειες του ΔΣΕ σε στελέχη. Πρέπει να σημειώσω ότι, σ' αυτή την εφημερίδα δεν υπάρχουν όλες οί απώλειές μας σε στελέχη. Ιδιαίτερα δεν υπάρχουν σ' αυτή

τὴν ἔφημερίδα οἱ ἀπώλειες σὲ στελέχη κυρίως στὰ 1949, στὴν Πελοπόννησο, Ρούμελη, μερικὰ καὶ στὴ Θεσσαλία, στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία-Θράκη. Ἐπίσης, πρέπει νὰ σημειώσω, ὅτι ἐδῶ εἶναι ἀδύνατο νὰ δώσω ὅλες τὶς ἀπώλειες σὲ στελέχη μὲ τὰ ὀνοματεπώνυμά τους. Μόνο μερικὰ μπορῶ νὰ κάνω αὐτὴ τὴ δουλειά, ἐξαιτίας ἔλλειψης χώρου.

Ἀντιστράτηγοι: ἓνας, Γιάννης Ἀλεξάνδρου (Διαμαντής). Ὑποστράτηγοι 7: Θόδωρος Ζαλοκώστας (Παλιούρας). Γιώργος Βόγιας (Καρτσιώτης). Νίκος Τριανταφύλλου. Εὐριπίδης Καπετάνιος (Πάνος). Γιώργος Σαμαρίδης (Λογοθέτης). Στέφανος Γκιουζέλης. Νίκος Θεοχαρόπουλος (Σκοτίδας). Συνταγματάρχες 13: Παντελὴς Λιάσκας (Πελοπίδας). Χρῆστος Βαζούρας. Δημήτρης Βαμβακάς. Νέστορας Ζιώγας. Γιώργος Γιαννούλης. Γιώργος Γεωργιάδης. Βασίλης Μπότσης. Σπύρος Σκεύης. Περικλῆς Σταματόπουλος. Νίκος Νικητίδης (Κόλιας). Ἀριστείδης Ποράβας. Γιάννης Βασιλειάδης. Παναγιώτης Ζάρας. Ἀντισυνταγματάρχες 65. Ταγματάρχες ἄνδρες 190. Ταγματάρχες γυναῖκες 2, Ἀφροδίτη Ντουβαλίδη καὶ Μαίρη Καπαντζίδου. Λοχαγοὶ ἄνδρες 409. Λοχαγοὶ γυναῖκες 10: Κατίνα Βουνοτρυπίδη. Λεμονιά Καλαϊτζίδη. Σόνια Ἐλευθεριάδη. Λυδία Καλαϊτζίδη. Θεοδώρα Σκόρνου. Ἐλισάβετ Καλαϊτζίδη. Περιστέρα Βλάχου. Ἀμαλία Σιάνη. Κατίνα Ἀνδρεοπούλου. Ἐλένη Καλογήρου. Ὑπολοχαγοὶ ἄνδρες 449. Ὑπολοχαγοὶ γυναῖκες 33. Ἀνθυπολοχαγοὶ ἄνδρες 842. Ἀνθυπολοχαγοὶ γυναῖκες 101. Γενικὸ σύνολο 2.122.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

Ἐς ἐλπίσουμε πὼς ποτὲ δὲν θὰ ξανααντιμετωπίσει ἡ χώρα μας μιὰ ξένη πολεμικὴ ἐπιδρομὴ. Μὰ ἂν ἀναγκαστοῦμε ν' ἀντιμετωπίσουμε ἓνα τέτοιο κίνδυνο, θὰ εἶναι ἔγκλημα ἂν δὲν θὰ χρησιμοποιήσουμε τὴν πείρα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, κυρίως ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς στρατιωτικῆς ταχτικῆς. Μ' αὐτὴ τὴν σκέψη θὰ κάνω μιὰ προσπάθεια μελέτης τῆς στρατηγικῆς καὶ ταχτικῆς τῶν δύο ἀντιπάλων, κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Στὸ κάτω τῆς γραφῆς, Ἕλληνες δημιούργησαν αὐτὴ τὴν πείρα. Κατὰ συνέπεια, καὶ αὐτὴ εἶναι μέρος τῆς ἱστορίας τῆς χώρας μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΟΓΔΟΥ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΑΧΤΙΚΗΣ

Η ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ ΚΑΙ ΠΩΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΑΜΕ

Παραθέτω στοιχεῖα τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας γιὰ τὸν ἐπαναστατικὸ πόλεμο, μὲν ὅτι καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο φωτίζονται οἱ βασικὲς αἰτίαι τῆς ἥττας τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

Ο ΜΑΡΞ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ

Μελετώντας ὁ Μάρξ τὴν πείρα τῆς Παρισινῆς Κομμούνας, κατέληξε στὰ παρακάτω συμπεράσματα:

«Μιὰ καὶ ἄρχισε ἡ ἐξέγερση, πρέπει νὰ δράσης μὲ τὴν μεγαλύτερη ἀποφασιστικὴτητα καὶ νὰ περάσης στὴν ἐπίθεσιν. Ἡ ἄμυνα εἶναι ὁ θάνατος κάθε ἔνοπλης ἐξέγερσης... Πρέπει νὰ αἰφνιδιάσης τὸν ἀντίπαλο, ὅσο οἱ δυνάμεις του εἶναι ἀκόμα σκόρπιες. Νὰ ἔχης καθημερινὰ καινούργιες ἐπιτυχίες. Νὰ διατηρῆς τὴν ἠθικὴ ὑπεροχὴ ποὺ σοῦ ἔδωσε ἡ πρώτη ἐπιτυχία τῆς ἐξέγερσης. Νὰ τραβήξῃς ἔτσι μὲ τὸ μέρος σου ἐκεῖνα τὰ ταλαντευόμενα στρώματα ποὺ ἀκολουθοῦν πάντα τὸν πιὸ δυνατὸ καὶ πάνε πάντα μὲ τὴν πλευρὰ ποὺ εἶναι πιὸ σίγουρη. Νὰ ἐξαναγκάσης τὸν ἐχθρὸ σὲ ὑποχώρηση, πρὶν νὰ συγκεντρώσῃ τις δυνάμεις του. Μὲ λίγα λόγια, νὰ δρᾷς σύμφωνα μὲ

τὰ λόγια τοῦ μεγαλύτερου δασκάλου τῆς ἐπαναστατικῆς ταχτικῆς ποῦ γνώρισε ὡς τώρα ἡ ἱστορία, τοῦ Δαντών: «Τόλμη, τόλμη καὶ πάλι τόλμη».

Ἐφαρμόζαμε στὴν πράξη τὰ παραπάνω, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου; Ἐσφαλῶς, ὄχι.

Ἐντὶ ἀποφασιστικότητα καὶ ταχύτητα στὴν διεξαγωγή τοῦ πολέμου, ἡ ἡγεσία μας δὲν ἀσχολήθηκε μ' αὐτὸν ἐπὶ 17 μῆνες. Ἐντὶ ἐπίθεση, βασικὰ ὁ ΔΣΕ βρισκόνταν σὲ ἄμυνα πάνω στὰ βουνά.

Ἐντὶ αἰφνιδιασμό, ἐμεῖς μὲ τὸν σποραδικὸ ἀνταρτοπόλεμο δίναμε χρόνο στὸν ἀντίπαλο νὰ πελεκάει τὶς δυνάμεις μας καὶ μέσα στὶς στρατιωτικὲς μονάδες του καὶ μέσα στὶς πόλεις καὶ στὴν ὑπαιθρο.

Ἡ τυχοδιωκτικὴ διεξαγωγή τοῦ πολέμου μας, ἔδωσε χρόνο στὸν ἀντίπαλο νὰ συγκεντρώσει τὶς δυνάμεις του, νὰ τὶς ἐξοπλίσει, νὰ γίνῃ ἀποτελεσματικὴ ἢ ἐνίσχυσὴ του ἀπὸ τὸν ἀμερικάνικο ἰμπεριαλισμό.

Ἐντὶ καθημερινὲς ἐπιτυχίες, ἐμεῖς ἠττηθήκαμε στὶς πιὸ σημαντικὲς στρατιωτικὲς ἐπιχειρήσεις, Γρεβενὰ-Μέτσοβο-Κόνιτσα. Ἐτσι, μὲ τὴν χελονοειδῆ διεξαγωγή τοῦ πολέμου, μὲ τὶς ἡττες μας, ὄχι μόνον σπρώξαμε τὰ ταλαντευόμενα στοιχεῖα στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλὰ μπάσαμε στὴν ἐπιρροή μας τὴν ἀμφιβολία γιὰ τὴν νίκη μας καὶ τὴν ἡττοπάθεια, κατὰ συνέπεια καὶ τὴν ἀδράνεια.

Μιὰ ποῦ ὁ ΔΣΕ βρισκόνταν σὲ στρατηγικὴ ἄμυνα, καὶ στὶς πιὸ σημαντικὲς συγκρούσεις καὶ σὲ ταχτικὴ ἄμυνα, ὁ ἀντίπαλος μποροῦσε νὰ συγκεντρῶναι ὅπου ἤθελε τὶς δυνάμεις του.

Ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ὄχι μόνον δὲν δροῦσε καθοδηγητικὰ σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Δαντών, ἀλλὰ, ἀντίθετα, τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς ἦταν ἡ ἀτολμία, ἡ ταλάντευση, ἡ ἀσάφεια, ὁ αὐτοσχεδιασμός τῆς πιὸ μίζερης μορφῆς.

Ο ΛΕΝΙΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ

—«Γιὰ νὰ πετύχη ἡ ἐξέγερση, πρέπει νὰ στηρίζεται ὄχι στὴ συνωμοσία, ὄχι στὸ Κόμμα, μὰ στὴν πρωτοπόρα τάξη. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο. Ἡ ἐξέγερση πρέπει νὰ στηρίζεται στὴν ἐπαναστατικὴ ἄνοδο τοῦ λαοῦ. Αὐτὸ εἶναι τὸ δεῦτερο. Ἡ ἐξέγερση πρέπει νὰ στηρίζεται σ' ἓνα σ η μ ε ἴ ο σ τ ρ ο φ ῆ ς στὴν ἱστορία τῆς ἀναπτυσσόμενης ἐπανάστασης, ποῦ ἡ δραστηριότητα στὶς πρωτοπόρες γραμμὲς τοῦ λαοῦ νὰ εἶναι ἡ μεγαλύτερη ποῦ μπορεῖ νὰ ὑπάρχει, ποῦ οἱ τ α λ α ν τ ε ὑ σ ε ι ς στὶς γραμμὲς του ἐχθροῦ καὶ στὶς γραμμὲς τῶν μ ι σ ο β ἔ ζ ι κ ω ν ἀ ν α π ο φ ἄ σ ι σ τ ω ν φ ἴ λ ω ν τ ῆ ς ἐ π α ν ἄ σ τ α σ η ς νὰ εἶναι μεγαλύτερες ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά. Αὐτὸ εἶναι τὸ τρίτο» (Λένιν, Διαλεχτὰ ἔργα, ἑλληνικὴ ἔκδοση, τόμος 2ος, σελ. 7).

Ὅυτε ἓνα στοιχεῖο ἀπὸ τὰ παραπάνω δὲν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἔναρξὴ τοῦ

ένοπλου άγώνα μας, έξαιτίας του χυδαίου δεξιού όππορτουνισμού και τυχοδιωκτισμού τής ήγεσίας του ΚΚΕ.

Είναι φανερό ότι, όταν άρχίσει ένοπλη πάλη, πρέπει να παλεύουμε αδιάλλαχτα ένάντια σε κάθε είδους ταλάντευσης και άναποφασιστικότητα στις γραμμές μας. Σχετικά μ' αυτό το ζήτημα, ό Λένιν έγραφε στις παραμονές τής 'Οχτωβριανής 'Επανάστασης:

«Είναι φώς-φανερό πώς τώρα πιά πραγματικά κάθε καθυστέρηση τής εξέγερσης ίσοδυναμεί με θάνατο. Με όλες τις δυνάμεις μου διαβεβαιώνω τους συντρόφους πώς τώρα όλα κρέμονται από μιá τρίχα, ότι στην ήμερήσια διάταξη βρίσκονται ζητήματα που δεν λύνονται με συσκέψεις ούτε με συνέδρια, . . . μ' άποκλειστικά από τους λαούς, από την πάλη των όπλισμένων μαζών» (στο ίδιο, σελ. 173).

«'Η ιστορία δεν θά συγχωρήσει την καθυστέρηση στους έπαναστάτες, που μπορούσαν να νικήσουν σήμερα (και σίγουρα θά νικήσουν σήμερα), μ'α που θά κινδύνευαν να χάσουν πολλά αύριο, θά κινδύνευαν να τ'α χάσουν όλα». «Κάθε καθυστέρηση τής έξόρμησης ίσοδυναμεί με θάνατο» (στο ίδιο, σελ. 174).

'Η ήγεσία του ΚΚΕ περιφρόνησε τυχοδιωκτικά την παραπάνω πείρα. Στη διάρκεια του έμφυλίου πολέμου, αυτό συνέβηκε δυό φορές. Τόν 'Ιούνιο του 1946, που δεν έδωσε έντολή για εξέγερση στις δυνάμεις μας στις αντίπαλες Μεραρχίες, γενικά σε όλες τις στρατιωτικές μονάδες του αντίπαλου. Τόν 'Ιούλιο του 1947, που από στρατηγική άδυναμία τής ήγεσίας του ΔΣΕ δεν έγινε στρατηγικός έλιγμός κατάληψης των 'Ιωαννίνων, που θά δημιουργούσε άποφασιστική στροφή στην πορεία του έμφυλίου πολέμου προς όφελος του έπαναστατικού κινήματος.

Ο ΣΤΑΛΙΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ

— 'Ο Στάλιν δίνει έτσι τους τέσσερις σπουδαιότερους όρους τής στρατηγικής καθοδήγησης τής ένοπλης εξέγερσης.

«Συγκέντρωση των κύριων δυνάμεων τής επανάστασης στην άποφασιστική στιγμή στο πιο τρωτό για τον έχθρο σημείο, κι έγκαιρη κίνηση των έφεδρειών προς την πρωτοπορεία. Σωστή έκλογή τής στιγμής του άποφασιστικού χτυπήματος, στιγμή άνοιχτής εξέγερσης. 'Αδιάκοπη έφαρμογή τής χαραγμένης πιά γραμμής μέσα σε όλες παρά κι' ένάντια σε όλες τις δυσκολίες, στο δρόμο προς το σκοπό. 'Επιδέξιο-μυαλωμένο μανουβράρισμα-έλιγμός με τις έφεδρειες» («'Ιστορία τής πολεμικής τέχνης»), συλλογή ύλικών, τέταρτη ρωσική έκδοση, τόμος 11ος, σελ. 202).

Τά γεγονότα που ανέλυσα σ' αυτό τον τόμο, άποδείχνουν άδιαμφισβήτητα πώς δεν υπήρχε ο υ τ ε ι χ ν ο ς από τους παραπάνω τέσσερις όρους

της στρατηγικής καθοδήγησης. Δέν υπήρξε σωστή διαπίστωση γιά τὸ ποιὸ ἦταν τὸ πιὸ τρωτὸ σημεῖο τοῦ ἀντιπάλου, ἐκτὸς ἂν θεωρήσουμε τὸ κεφαλο-
λοχῶρι Λιτόχωρο σὰν τὸ πιὸ τρωτὸ σημεῖο του. Ἡ συγκέντρωση τῶν δυνά-
μεων τῆς ἐπανάστασης ἔγινε στὸ κάτεργο Μακρονήσι, στὶς φυλακὲς καὶ στὰ
Γιοῦρα. Ὅσο γιά ἐφαρμογὴ τῆς γραμμῆς μέσα σὲ ὅλες παρὰ καὶ ἐνάντια
σὲ ὅλες τὶς δυσκολίες, ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἐπεξεργάστηκε καὶ μ' ἐπιμονὴ
προσπαθοῦσε νὰ ἐφαρμόσει, τὴν ἀντεπαναστατικὴν κι ἀνεδαφικὴν γραμμὴ τῆς
εἰρηνικῆς δημοκρατικῆς ἐξέλιξης καὶ ταυτόχρονα ἔπαιζε τυχοδιωκτικὰ μὲ
τὸν ἔνοπλο ἀγῶνα σὰν δυναμικὸ μέσο πίεσης πρὸς ὀμαλὴ ἐξέλιξη.

«Ὁ καθορισμὸς τῆς κατεύθυνσης τοῦ κύριου χτυπήματος ἐνάντια στὸν
ἐχθρὸ, στὴ βάση βαθειᾶς πρόβλεψης κι ἐκτίμησης ὄλων τῶν στοιχείων
τῆς κατάστασης, στὸ δοσμένο στάδιο τοῦ πολέμου. Ἡ ἐπεξεργασία σχεδίου
δράσης (σχεδίου χρησιμοποίησης τῶν ἐνόπλων δυνάμεων), σὲ ἀντιστοιχία
μὲ τὴν κατεύθυνση τοῦ βασικοῦ χτυπήματος ποὺ διαλέξαμε—καθορίσαμε.
Πάλι γιά τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ τοῦ σχεδίου, σὲ ὅλη τὴν διάρκειαν
τοῦ δοσμένου σταδίου τοῦ πολέμου (ἐκστρατείας), μὲ ἄμεση καθοδήγηση
τῆς ἐπιχειρησιακῆς δράσης τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τὴν ὀλόπλευρην
ἐξασφάλισή της» (στὸ ἴδιο, σελ. 200).

Στ' ἀποφασιστικὰ χρόνια 1946-1947, δέν υπήρχε καθορισμὸς κατεύθυν-
σης τοῦ κύριου στρατηγικοῦ χτυπήματός μας. Δέν υπήρχε καμιά πρόβλεψη
καὶ ἐκτίμηση τοῦ συνόλου τῶν στοιχείων τῆς κατάστασης. Δέν υπήρχε
ἐπιτελικὴ καθοδήγηση τῆς ἐπιχειρησιακῆς δράσης τοῦ ΔΣΕ. Στρατηγικὸ
σχέδιο δράσης τοῦ ΔΣΕ δέν υπήρχε.

Ὑπενθυμίζω ὅτι, στρατηγικὸ σχέδιο σημαίνει: ἐπεξεργασία ἐνὸς γενικοῦ
πλάνου διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου στὸ σύνολό του καὶ σὲ ὅλη τὴ χώρα, καθο-
ρισμὸς τῆς κατεύθυνσης τοῦ βασικοῦ στρατηγικοῦ χτυπήματος, συγκέντρω-
ση καὶ κατανομὴ τῶν δυνάμεων γενικά, συγκέντρωση τῶν ἐφεδρειῶν στὴν
κατεύθυνση τοῦ βασικοῦ στρατιωτικοῦ χτυπήματος.

Δηλώνω κατηγορηματικὰ πὼς τέτοιο στρατηγικὸ σχέδιο δέν εἶχε ὁ
ΔΣΕ σὲ ὅλη τὴν διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, πολὺ περισσότερο στ' ἀπο-
φασιστικὰ χρόνια 1946 καὶ 1947.

Ο ΜΑΟ ΤΣΕ-ΤΟΥΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ

— «Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει πὼς ἡ σωστὴ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ
δὲν γεννιέται καὶ δὲν ἀναπτύσσεται αὐθαίρετα καὶ εἰρηνικά. Αὐτὴ γεννιέται
κι ἀναπτύσσεται στὴν πάλη ἐνάντια στὸν «ἀριστερὸ» καὶ δεξιὸ ὀππορτου-
νισμό. Χωρὶς πάλη ἐνάντια σ' αὐτὰς τὶς βλαβερὲς παρεκκλίσεις ποὺ ὑπομονεύ-
ουν τὴν ἐπανάσταση καὶ τὸν ἐπαναστατικὸ πόλεμο, χωρὶς πλήρη ὑπερνί-
κησή τους, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ νικήσουμε στὸν ἐπαναστατικὸ πόλεμο»

(Μάο Τσέ-Τούν, Έκλεχτά έργα, ρωσική έκδοση, τόμος πρώτος, σελ. 33).

Κατά την διάρκεια του έμφυλιού πολέμου ο χυδαίος δεξιός όππορτου-νισμός μᾶς όδήγησε σέ βαρειά ήττα.

«Οί έπαναστατικοί πόλεμοι, έκτός από τούς γενικούς νόμους του πολέ-μου γενικά, αυτοί ύποτάσσονται και σέ σειρά ιδιαίτερους νόμους. Χωρίς νά καταλάβουμε τίς ειδικές συνθήκες - όρους και τόν ιδιαίτερο χαρακτήρα αυ-τών των πολέμων, μη γνωρίζοντας τούς ιδιαίτερους νόμους τους, είναι άδύ-νατο νά κερδίσουμε τήν νίκη στον έπαναστατικό πόλεμο» (στο ίδιο, σελ. 308).

«Όλοι οί νόμοι τής διεξαγωγής του πολέμου, είναι στρατιωτικές θεω-ρίες που έχουν χαρακτήρα άρχών, είναι γενικεύσεις πείρας παλιών πολέμων, που συγκέντρωσαν οί παλαιοί και οί σύγχρονοι. Αυτοί με αίμα πλήρωσαν τά διδάγματα που μᾶς διδάσκουν νά μελετούμε τó παρελθόν. Αυτό είναι τó ένα καθήκον. Όμως, αυτό δέν φτάνει. Τó άλλο καθήκον συνίσταται στο νά έπαληθεύουμε τά τέτοια συμπεράσματα στη δική μας πείρα, νά βγάζουμε από αυτά τó όφελίμο, ν' άπορρίπτουμε τó άνώφελο, νά προσθέτουμε τó νέο από τήν πείρα μας. Αυτό τó δεύτερο καθήκον είναι έξαιρετικά σπουδαίο. Άν δέν τó έκπληρώνουμε, δέν μπορούμε νά διευθύνουμε τόν πόλεμο» (στο ίδιο, σελ. 323).

Δέν μπορούμε νά πούμε στα σοβαρά πώς στις παραμονές και στη διάρ-κεια του έμφυλιού πολέμου παίρναμε ύπόψη μας τήν πείρα των πολέμων, έστω τήν πείρα του ΕΛΑΣ. Άντίθετα, ό Ζαχαριάδης χαρακτήρισε τήν πείρα του ΕΛΑΣ «άρνητική κληρονομιά». Η πείρα του ΕΛΑΣ ήταν ή μ ο ν α δ ι κ ή έπαναστατική στρατιωτική πείρα μας. Βέβαια, στην πείρα μας τής κατοχής υπήρχαν πολλά άρνητικά στοιχεία. Έμεις, όπως ή νοικοκυρά τής παροιμίας πετάξαμε «μαζί με τά μπουγαδόνερα και τó παιδί».

Η πλήρης περιφρόνηση, είτε άγνοια τής πείρας των έπαναστατικών πολέμων ήταν βασική αίτία τής ήττας μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΕΝΑΤΟ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΙΔΙΟΜΟΡΦΙΕΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΕΝΟΠΛΟΥ ΑΓΩΝΑ

Μπορούμε να πούμε, με απόλυτη βεβαιότητα, ότι, κάθε επαναστατικός πόλεμος έχει τις δικές του ιδιομορφίες. Από πού πηγάζουν αυτές οι ιδιομορφίες;

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΙΔΙΟΜΟΡΦΙΕΣ

Από το κοινωνικό καθεστώς που υπάρχει στη δοσμένη χώρα. Από το βαθμό και το είδος της ξενικής ιμπεριαλιστικής εξάρτησής της. Από την μαζική έπιρροή και την οργανωμένη δύναμη της επαναστατικής οργάνωσης, που οργανώνει και διευθύνει τον επαναστατικό πόλεμο. Από τον βαθμό της στρατιωτικής προπαρασκευής της επαναστατικής οργάνωσης. Από το αν είναι εκτεταμένο-άχανές είτε περιορισμένο-μικρό το έδαφος της χώρας. Από το αν ο επαναστατικός πόλεμος διεξάγεται σε συνθήκες γενικού πολέμου, που σ' αυτόν έχουν τραβηχτεί πολλά είτε όλα τὰ κράτη, είτε αν δεν διεξάγεται τέτοιος πόλεμος. Γενικά, από τις συνθήκες που υπάρχουν στη δοσμένη στιγμή, ιδιαίτερα από το αν υπάρχει άνοδος είτε ύφεση του διεθνούς επαναστατικού κινήματος.

Ανεξάρτητα από τις ιδιομορφίες που υπάρχουν στη χώρα που προπαρασκευάζεται επαναστατικός πόλεμος, είναι υποχρεωτική ή εξαντλητική μελέτη τους. Χωρίς αυτό, είναι αδύνατο να διαπιστώσουμε σωστά τον χαρακτήρα της επανάστασης, είναι αδύνατο να επεξεργαστούμε σωστή στρατηγική και ταχτική, σωστή διεύθυνση του επαναστατικού πολέμου.

Το ζήτημα των ιδιομορφιών, έχει τεράστια σημασία γιὰ τὸ π ο ι ο δ ῆ - π ο τ ε π ὄ λ ε μ ο . Έχει πιδ μεγάλη σημασία όταν πρόκειται ν' αντιμετωπίσει μιὰ μικρή χώρα μιὰ ξένη πολεμική επιδρομή. Άς πάρουμε τὸ παράδειγμα τῆς Ἰνδοκίνας, που εἶναι πολὺ πρόσφατο. Ἐδῶ, βέβαια, δὲν πρόκειται γι' ἀνάλυση αὐτοῦ τοῦ μακρόχρονου πολέμου καὶ τῆς πείρας του. Θὰ σταθῶ μόνο στὶς βασικὲς ιδιομορφίες του. Ἀπὸ φυσικὴ ἀποψη, ὑπῆρχαν δάση ζούγκλας, που κάλυπταν ἀντάρτικες δυνάμεις. Οἱ συγκοινωνίες ἦταν πρωτόγονες. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἰνδοκίνας ἦταν σχετικὰ μεγάλο. Ἀπὸ διεθνή ἀποψη τὸ κύριο εἶναι τὸ ὅτι ἡ βιετναμέζικη ἡγεσία χρησιμοποίησε θαυμάσια τὴν

ρήξη Σοβιετικής Ένωσης-Κίνας και υποχρέωσε και τους δυο να εφοδιάζουν με όπλισμό, πυρομαχικά και άλλα υλικά το Βόρειο Βιετνάμ, που ήταν το προπύργιο όλου του ινδοκινέζικου πολέμου.

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΙΔΙΟΜΟΡΦΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

Ποιές ήταν οι βασικές ιδιομορφίες στη χώρα μας, στα χρόνια της τριπλής φασιστικής κατοχής; Αυτές μπορούμε να τις συνοψίσουμε στα παρακάτω:

Ύπηρχε τριπλή φασιστική κατοχή στη χώρα μας, δέν υπήρχε ίχνος εθνικής ανεξαρτησίας. Άρα, άργά είτε γρήγορα, θ' άρχιζε παλλαϊκός πολύμορφος πόλεμος κατά της κατοχής.

Ό κρατικός μηχανισμός που υπήρχε προπολεμικά, τσακίστηκε. Ό νέος κρατικός μηχανισμός που δημιουργήθηκε, αναπόφευκτα μπήκε στην ύπηρεσία της κατοχής, ξεσήκωσε παλλαϊκή πάλη για τó τσάκισμά του.

Ό επαναστατικός πόλεμος διεξάγονταν σέ συνθήκες παγκόσμιου πολέμου. Αυτό τó γεγονός, δημιουργούσε πλεονεκτήματα για τήν νίκη τού επαναστατικού πολέμου, γιατί άδυνάτιζε τις δυνάμεις κατοχής που βρίσκονταν στη χώρα μας. Ταυτόχρονα, δημιουργούσε κίνδυνο να παρασυρθούν οι πλατιές λαϊκές μάζες και ή πολιτική πρωτοπορία τους άπο τήν άπατηλή δημιουργία τών δήθεν άποφασιστικών και δημοκρατικών άρχών αυτού τού πολέμου.

Ό εσωτερική και ή διεθνής κατάσταση επέτρεπε ένα παρατεταμένο μακρόχρονο επαναστατικό πόλεμο, παρά τήν μικρή έδαφική έκταση της χώρας μας.

— Ό στρατηγική τού επαναστατικού πολέμου στα χρόνια της κατοχής, έπρεπε να καθορίζεται άπο δυο παράγοντες: Άπο τήν άνάγκη της πάλης για τήν άπελευθέρωση της χώρας άπο τήν κατοχή. Άπο τήν άνάγκη έγκαθίδρυσης ένός νέου κοινωνικού καθεστώτος.

Στη διάρκεια της κατοχής, ή ήγεςία τού ΚΚΕ θυσίαζε τó δεύτερο στοιχείο της άναγκαίας στρατηγικής στο πρώτο στοιχείο της. Γι' αυτό, είχαμε τήν τραγική συνέπεια να μήν ύπάρχει μεταπολεμικά στη χώρα μας πραγματική εθνική ανεξαρτησία, πολύ περισσότερο ένα νέο κοινωνικό καθεστώς.

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΙΔΙΟΜΟΡΦΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Ποιές ήταν οι βασικές ιδιομορφίες στις παραμονές τού έμφυλιου πολέμου; Αυτές μπορούμε να τις συνοψίσουμε στ' ακόλουθα:

Δυσμενεϊς για μās ιδιομορφίες. Τό επαναστατικό κίνημα είχε πάθει πολύ πρόσφατα μιá βαρεία και άδικαιολόγητη ήττα. Αυτό

είχε συνέπειες στο μαχητικό φρόνημα τών εργαζομένων και του ίδιου του ΚΚΕ.

Στά πιο βασικά κέντρα της χώρας μας είχαν διάταξη αγγλικές στρατιωτικές μονάδες δύναμης περίπου 40.000 ανδρών, εξοπλισμένες με τον πιο μοντέρνο τότε όπλισμό. Αυτό το γεγονός ήταν μια ουσιαστική κατοχή, που κατά τις όμοιολογίες τών ίδιων τών αντιπάλων του ΚΚΕ, αυτή ανέβαζε και κατέβαζε τις ελληνικές κυβερνήσεις και την στρατιωτική ήγεςία.

Μιά που με την συμφωνία Τσώρτσιλ-Στάλιν ή Ελλάδα παραχωρήθηκε στον αγγλικό ιμπεριαλισμό, υπήρχε κίνδυνος αγγλοαμερικάνικης στρατιωτικής επέμβασης στη χώρα μας, στην περίπτωση ενός επαναστατικού πολέμου. Άρα, στις συνθήκες που διαμορφώθηκαν μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, δεν ήταν δυνατό να γίνει στην Ελλάδα μακρόχρονος επαναστατικός πόλεμος.

Η πιο βασική δυσμενής ιδιομορφία ήταν ότι, ενώ υπήρχε ακόμα ένα γιγάντιο επαναστατικό κίνημα, στην ήγεςία του βρίσκονταν οι πρωταγωνιστές της πρώτης βαρειάς ήττας, αυτή ή ήγεςία κυλιότανε στο βουρκο του πιο χυδαίου δεξιού όππορτουισμού. Άρα, υπήρχε θανάσιμος κίνδυνος για νέα ήττα.

Ευνοϊκές για μας ιδιομορφίες. Παρά την ήττα του Κινήματος στο τέλος του 1944, το ΚΚΕ και το ΕΑΜ διατήρησαν, σε σημαντικό βαθμό, τις οργανωμένες δυνάμεις κι έπιρροή τους. Το Κίνημα ανασυντάχτηκε.

Στά βουνά υπήρχαν περίπου 3.000 ένοπλοι καταδιωκόμενοι αγωνιστές, που γρήγορα ήταν δυνατό να μετατραπούν σ' ένα σημαντικό αντάρτικο στρατό. Όπλισμός και πυρομαχικά υπήρχαν στη διάθεση του κινήματος.

Τουλάχιστο τὰ 70% τών φαντάρων στου στρατου, που όργάνωνε ό αντίπαλος ήταν μέλη του ΚΚΕ, της ΕΠΟΝ, του ΕΑΜ, είτε συμπαθούντες. Άρα, υπήρχαν μεγάλες δυνατότητες ν' αρχίσει ό επαναστατικός πόλεμος με ταυτόχρονη στρατιωτική εξέγερση.

Η νίκη της παλιᾶς κυρίαρχης τάξης στο τέλος της τριπλής κατοχής, ήταν αποτέλεσμα κυρίως αγγλικής στρατιωτικής επέμβασης κι ένοπλων συνεργατῶν της κατοχής. Αυτό το γεγονός απομόνωσε αυτή την τάξη και την πολιτικοστρατιωτική ήγεςία της από τις πλατιές εργαζόμενες μάζες. Ό νέος κρατικός μηχανισμός ήταν πολὺ αδύνατος.

Το επαναστατικό κίνημα διέθετε, αυτή τη φορά, σοβαρή στρατιωτική πείρα, έμπειρα στρατιωτικά στελέχη.

Άπό διεθνή άποψη, σε όλο τον κόσμο φυσούσε ένας αντιφασιστικός - άπελευθερωτικός άγέρας, που δυσκόλευε μιὰ ανοιχτή αγγλοαμερικάνικη στρατιωτική επέμβαση στην Ελλάδα.

— Αυτές ήταν οι δυσμενείς κι οι ευνοϊκές ιδιομορφίες, στις αρχές του

1946. Τὸ συμπέρασμα ποὺ βγαίνει εἶναι ὅτι ἡ νίκη θὰ ἦταν σίγουρη, μόνο ὑπὸ τὸν ἀπαράβατο ὄρο πὼς τὸ Κίνημα θὰ εἶχε μιὰ πραγματικὰ ἀνατρεπτικὴ γραμμὴ καὶ ταχτικὴ, ἓνα σωστὸ σχέδιο διεξαγωγῆς τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου, ἰκανότητα ἐπιχειρησιακῆς ἐπαναστατικῆς διεύθυνσης τοῦ πολέμου. Δυστυχῶς, ἀπὸ τὰ παραπάνω δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἴχνος τους. Ἡ ἥττα τοῦ Κινήματος δὲν ἦταν συνέπεια ἀντικειμενικῶν, ἀλλὰ ὑποκειμενικῶν αἰτίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΑΠΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

Στὸ ἐρώτημα, τί εἶναι ταχτική, ὁ Στάλιν ἀπαντᾷ: «Ἡ ταχτική εἶναι μέρος τῆς στρατηγικῆς, ὑποτάσσεται σ' αὐτὴ καὶ τὴν ἐξυπηρετεῖ. Ἡ ταχτική δὲν ἀπασχολεῖται μὲ τὸν πόλεμο γενικά, ἀλλὰ μὲ ξεχωριστὰ ἐπεισόδιά του, μὲ τὶς μάχες, μὲ τὶς συγκρούσεις. Ἄν ἡ στρατηγικὴ προσπαθεῖ νὰ κερδίσει τὸν πόλεμο, εἴτε νὰ τὸν ὀδηγήσῃ ὡς τὸ τέλος, . . . τότε ἡ ταχτικὴ ἀντίθετα τείνει νὰ κερδίσῃ ἐκεῖνες εἴτε τὶς ἄλλες μάχες, ἐκεῖνες εἴτε τὶς ἄλλες ἐκστρατείες, ποὺ περισσότερο εἴτε λιγότερο ἀντιστοιχοῦν στὴν συγκεκριμένη κατάσταση τῆς πάλης σὲ κάθε δοσμένη στιγμή» (Στάλιν, Ἄπαντα, ρωσικὴ ἔκδοση, πέμπτος τόμος, σελίδα 166).

«Ἡ ταχτικὴ εἶναι μέρος τῆς στρατηγικῆς, ὑποτάσσεται σ' αὐτὴ καὶ τὴν ἐξυπηρετεῖ». Ἔτσι εἶναι θεωρητικά, ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι στὴν πράξη. Τί θὰ συμβεῖ ἂν ἡ στρατηγικὴ εἶναι λαθεμένη; Ἀναπόφευκτα καὶ ἡ ταχτικὴ θὰ εἶναι λαθεμένη. Αὐτὸ ἀποδείχθηκε πρακτικά κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

Μιὰ ποὺ ἡ πολιτικὴ στρατηγικὴ ἐπιδίωκε πολιτικὴ λύση γιὰ ὁμαλὴ εἰρηνικὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη, τότε ἀναπόφευκτα ἡ στρατιωτικὴ στρατηγικὴ θὰ ἦταν εἴτε χυδαία δεξιὰ ὀππορτουμιστικὴ, εἴτε δὲν θὰ ὑπῆρχε καθόλου στρατιωτικὴ στρατηγικὴ. Στὴν οὐσία, τουλάχιστο ὡς τὸν Σεπτέμβρη 1947, δὲν εἶχαμε στρατιωτικὴ στρατηγικὴ. Μετὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, ὁ Ζαχαριάδης σκάρωσε ἓνα εἶδος στρατιωτικῆς στρατηγικῆς, «ὁ ἔνοπλος ἀγώνας σὰν πρόσθετο μέσο πίεσης στὸν ἀντίπαλο γιὰ ὁμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη!! Ἄρα, ἡ λεγόμενὴ στρατιωτικὴ στρατηγικὴ μας ἦταν ἐπίσης χυδαία δεξιὰ ὀππορτουμιστικὴ καὶ τυχοδιωκτικὴ. Ὅπως θὰ δοῦμε στὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν ταχτικὴ τοῦ ΔΣΕ, κι αὐτὴ ἦταν ὀππορτουμιστικὴ, τουλάχιστο ὡς τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947.

— Ὁ Μάο Τσέ-Τουν δίνει ἔξοχα κι ἐπιγραμματικά τὴν στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ τοῦ ἀνταρτοπολέμου:

«Ἡ στρατηγικὴ μας συνίσταται ἓνας ἐνάντια σὲ δέκα, καὶ ἡ ταχτικὴ μας εἶναι δέκα ἐνάντια σ' ἓνα. Αὐτὸ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς νόμους ποὺ ἐξασφαλίζει τὴν νίκη» (Ἐκλεκτὰ ἔργα), ρωσικὴ ἔκδοση, τόμος 11ος, σελίδα 399).

Γιατὶ ἡ στρατηγικὴ τοῦ ἀνταρτοπολέμου εἶναι ἓνας ἐνάντια σὲ δέκα; Στὸν ἀνταρτοπόλεμο εἶναι ἀδύνατο νὰ ἔχουμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ στρατιωτικῆ

ἀριθμητική υπεροχή σὲ βάρος τοῦ ἀντιπάλου. Ἄν θὰ θεωροῦσε τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα ὅτι ἀπὸ τὸ ξεκίνημα τοῦ ἀνταρτοπολέμου εἶναι ἀπαραίτητη ἡ στρατιωτικὴ ἀριθμητικὴ υπεροχή, τότε ποτὲ δὲν θ' ἀποφάσιζε ν' ἀρχίσει ἀνταρτοπόλεμο, γιατί δὲν εἶναι δυνατὴ μιὰ τέτοια υπεροχή.

Ἡ στρατιωτικὴ ἀριθμητικὴ υπεροχὴ στὸν ἐπαναστατικὸ ἀνταρτοπόλεμο, πραγματοποιεῖται ὅταν φθάσει αὐτὸς ὁ πόλεμος στὴν ἀποφασιστικὴ καμπὴ του σὲ βάρος τοῦ ἀντιπάλου. Μὰ τότε, ὁ ἀνταρτοπόλεμος δὲν παίζει τὸν κύριον ρόλο. Τότε τὸν κύριον ρόλο τὸν παίζει ὁ ταχτικὸς ἐπαναστατικὸς στρατός, οἱ μάχες ταχτικοῦ στρατοῦ. Τ' ἀντάρτικα τμήματα παίζουν βοηθητικὸ ρόλο, ἀλλὰ πολὺ σπουδαῖο.

Ἄπὸ ἄποψη ταχτικῆς, τὸ ζήτημα ἀλλάζει. Ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ τὸν ἐπαναστατικὸ πόλεμο στὸ σύνολό του, στοὺς σκοποὺς του, ἀλλὰ γιὰ ξεχωριστὰ ἐπιχειρήσεις. Στὴν κάθε ξεχωριστὴ ἐπιχείρηση, τὸ βασικὸ εἶναι ἡ ἐξόντωση τῆς δοσμένης ἀντίπαλης στρατιωτικῆς δυνάμεως. Γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ τέτοιο ἀποτέλεσμα, χρειάζεται ἀπαραίτητα ἐξασφάλιση ἀριθμητικῆς υπεροχῆς στὴ δοσμένη σύγκρουση, ὑπὸ τὸν ὄρο πὼς θὰ τὴν χρησιμοποιήσεις ἐπιδέξια, θυελλώδικα. Ἡ υπεροχὴ γιὰ μιὰ ξεχωριστὴ μάχη, ἐξασφαλίζεται μὲ τὴν συγκέντρωση ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν δυνάμεων ποὺ ἔχεις στὴ διάθεσή σου.

Ἡ συγκέντρωση ἀριθμητικῆς υπεροχῆς δυνάμεων γιὰ μιὰ ξεχωριστὴ ἐπιχείρηση στὸν ἀνταρτοπόλεμο, ἀπαιτεῖ, ἀπὸ ταχτικὴ ἄποψη, ἐξαιρητικὴ ταχύτητα καὶ μυστικότητα. Τὸ ἴδιο ἀπαιτεῖ καὶ ἡ ἀποκέντρωση, μόλις τελειώσει ἡ δοσμένη ἐπιχείρηση καὶ ὁ ἐλιγμός τους. Αὐτὴ τὴν ταχτικὴ τὴν ἐφάρμοζε ὁ ΔΣΕ.

«Στὸν πόλεμο εἶναι καλύτερα νὰ καταστρέφης μιὰ μεραρχία τοῦ ἐχθροῦ παρά νὰ καταφέρνῃς ἧττα σὲ δέκα» (στὸ ἴδιο, σελ. 420).

Αὐτὸ ἰσχύει πολὺ περισσότερο στὸν ἐπαναστατικὸ πόλεμο, γιατί ἔτσι γκρεμίζεις τὸ ἠθικὸ τοῦ ἀντίπαλου στρατοῦ, ἀνεβάζεις τὸ ἠθικὸ τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν, ἀλλάζεις πιὸ γρήγορα τὸν συσχετισμὸ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων πρὸς ὄφελός σου.

— Ἐνας ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ ἀνταρτοπολέμου, γενικὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου, ἀπὸ ἄποψη ταχτικῆς, εἶναι ἡ ἐγκαιρὴ κι ἐξαντλητικὴ χρησιμοποίησις τοῦ παράγοντα χρόνος. Κατὰ κανόνα, τὸν χρόνον ποὺ χάνεις, τὸν κερδίζει ὁ ἀντίπαλος. Ἡ ταχύτητα στὴν διεξαγωγὴ τοῦ ἀνταρτοπολέμου καὶ γενικὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου, ἀποτελεῖ νόμον τῆς διεξαγωγῆς του. Κατὰ συνέπεια, ὁ ρὸς τῆς νίκης του.

Στὴ διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου στὴν Ἑλλάδα, εἶχαμε πλήρη περιφρόνησιν τοῦ παράγοντα χρόνος. Αὐτὸ φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὴν ποσότητα τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων ἐπιχειρήσεων τοῦ ΔΣΕ, στὰ σχεδὸν τριάμισον χρόνια τῆς διάρκειάς του. Αὐτὸ ἀποτελέσει μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ βασικὰς αἰτίαι τῆς ἧττας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΝΤΑΡΤΙΚΗ ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἄς δοῦμε, σὲ συντομία, τὴν ποικιλομορφία, τὸ θετικὸ καὶ ἀρνητικὸ τῆς ταχτικῆς τοῦ ΔΣΕ, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Γιὰ καλύτερη κατανόηση, χωρίζω τὴν ταχτική του σὲ κατηγορίες. Αὐτὸς ὁ χωρισμὸς δὲν σημαίνει πὼς στὴν πολεμικὴ δράση τοῦ ΔΣΕ ὑπῆρχε τέτοιος σχηματικὸς χωρισμὸς. Σχεδὸν σὲ ὅλες τὶς σοβαρὲς ἀμυντικὲς κι ἐπιθετικὲς μάχες τοῦ ΔΣΕ, ἐφαρμόζονταν τὸ σύνολο τῆς ταχτικῆς του, στὸν ἕνα εἴτε στὸν ἄλλο βαθμὸ. Ποιῆς εἶναι οἱ βασικὲς κατηγορίες τῆς ταχτικῆς του;

Ἄντάρτικη ἐπιθετικὴ ταχτική. Ταχτικὴ κατὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἐκστρατειῶν. Ταχτικὴ σὲ μεγάλες ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις. Ταχτικὴ στὴ χρησιμοποίηση τῶν βαρειῶν ὄπλων. Σαμποταριστικὴ ταχτικὴ. Ταχτικὴ μικροπολέμου ἀπὸ μεγάλες μονάδες.

Γιὰ σωστὴ κατανόηση τῆς ταχτικῆς τοῦ ΔΣΕ, θὰ ἐξετάσω αὐτὸ τὸ ζήτημα κατὰ περιοχάς, ἀλλὰ ὄχι σὲ ὅλες τὶς περιοχάς τῆς χώρας. Λογουχάρη, τὰ τμήματα τοῦ ΔΣΕ στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία, στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία-Θράκη, στὰ Νησιά, δὲν ἔδωσαν κάτι τὸ οὐσιαστικὸ ἀπὸ ἄποψη ταχτικῆς.

ΑΠΟ ΤΙ ΚΑΘΟΡΙΖΟΝΤΑΝ Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΣΕ

Ἄναφέραμε πὼς ἡ πολιτικὴ στρατηγικὴ τοῦ ΚΚΕ ἦταν ἡ ἐπιδίωξη πολιτικῆς λύσης γιὰ ὁμαλὴ εἰρηνικὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη, τουλάχιστο ὡς τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947. Παραδεχόμεστε πὼς ἡ στρατιωτικὴ στρατηγικὴ του ἦταν ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1946 ὡς τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947, ὁ ἔνοπλος ἀγὼνας σὰν πρόσθετο δυναμικὸ μέσο γιὰ ἐπίτευξη πολιτικῆς λύσης. Ἄρα, ἔδω ἔχουμε πλήρη ἀντιστοιχία μεταξὺ πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς στρατηγικῆς. Τὸ κοινὸ χαρακτηριστικὸ καὶ τῶν δύο, ἦταν ὁ χυδαῖος δεξιὸς ὀππορτουניσμὸς καὶ ὁ τυχοδιωκτισμὸς.

Ἄν εἶναι σωστὸ—καὶ εἶναι σωστὸ—ὅτι ἡ ταχτικὴ εἶναι μέρος τῆς στρατηγικῆς, ὑποτάσσεται σ' αὐτὴ καὶ τὴν ἐξυπηρετεῖ, τότε καὶ ἡ ταχτικὴ τοῦ ΔΣΕ ἦταν δεξιὰ ὀππορτουριστικὴ καὶ τυχοδιωκτικὴ, ἀ π ὀ γ ε ν ι κ ἠ ἄ π ο ψ η.

Ποιό είναι τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τοῦ χυδαίου δεξιῦ ὀππορτουניσμοῦ καὶ τυχοδιωκτισμοῦ στὰ ζητήματα τῆς ταχτικῆς τοῦ ΔΣΕ; Ἡ περιφρόνηση τοῦ παράγοντα χρόνος. Αὐτὴ ἡ περιφρόνηση εἶναι προῖον τῆς πολιτικῆς στρατηγικῆς τοῦ ΚΚΕ. Μιὰ πὺ ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1946 ὡς τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947 ἡ πολιτικὴ στρατηγικὴ τοῦ ΚΚΕ ἦταν ἡ ὁμαλὴ εἰρηνικὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξις, δὲν ὑπῆρχε ἀνάγκη ἐντατικῆς—θουελλώδικης—ἀκατάπαυστης πολεμικῆς δράσης ὄλων τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ. Ἄλλωστε, γι' αὐτὸ ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ ΚΚΕ δὲν ἀσχολήθηκε μὲ τὸν ἔνοπλο ἀγῶνα ὡς τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947. Αὐτὴ ἀσχολοῦνταν, ὅπως καὶ ὀλόκληρο τὸ ΚΚΕ, μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς πολιτικῆς στρατηγικῆς τῆς ὁμαλῆς εἰρηνικῆς δημοκρατικῆς ἐξέλιξις.

Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τοῦ χυδαίου δεξιῦ ὀππορτουניσμοῦ καὶ τυχοδιωκτισμοῦ στὰ ζητήματα τῆς ταχτικῆς τοῦ ΔΣΕ, καθόριζε καὶ τὴν ἐπιμέρους ταχτικὴν του. Αὐτὸ φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὰ παρακάτω:

Ἡ ταχτικὴ τοῦ ΔΣΕ ὡς τὸν Αὔγουστο τοῦ 1946, καθορίζονταν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῶν ἔνοπλων καταδιωκομένων καὶ ἐγκαταλειμμένων στὰ βουνὰ ἔνοπλων ἀγωνιστῶν ν' ἀποφύγουν τὴν ἐξόντωσή τους. Ἄρα, ἡ ταχτικὴ τους ἦταν ἀμυντικὴ, μὲ τὴν ἔννοια ἀποφυγῆς τῆς μάχης. Ἡ δράσις τους περιορίζονταν σὲ ξαφνικὰ ἐπιδρομικὰ μικροχτυπήματα. Αὐτὴ ἡ ταχτικὴ δὲν εἶχε καμιά σχέση μὲ ὀποιαδήποτε στρατηγικὴ. Αὐτὴ γεννιόταν καὶ καθορίζονταν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη αὐτοσυντήρησις.

Στὸ χρονικὸ διάστημα Αὔγουστος - Δεκέμβρις 1946, ἡ ταχτικὴ τοῦ νέου ἀντάρτικου ἦταν μιὰ ἀντιγραφὴ τῆς ταχτικῆς τοῦ ΕΛΑΣ, μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν Βαφειάδη. Ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1946 ἐφαρμόζεται ἡ στρατιωτικὴ στρατηγικὴ: ὁ ἔνοπλος ἀγῶνας πρόσθετο δυναμικὸ μέσο γιὰ πολιτικὴ λύσις. Πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἔστειλε ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ στὸ βουνὸ τὸν Μάρκο Βαφειάδη, σὰν ἀρχηγὸ τοῦ νέου ἀντάρτικου. Στὸ παραπάνω χρονικὸ διάστημα, ἡ δράσις τοῦ νέου ἀντάρτικου περιορίζονταν σὲ κάπως πιὸ σοβαρὰ ξαφνικὰ ἐπιδρομικὰ χτυπήματα, εἴτε ἀποφυγῆς μάχης κατὰ τὴν διάρκειαν μικροεκστρατειῶν. Κατὰ τὴν διάρκειάν τους γίνονταν μικροχτυπήματα στὰ πλευρὰ καὶ στὰ νῶτα τῶν ἀντίπαλων ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων. Μετὰ τὸ τέλος κάθε τέτοιας ἐκστρατείας, διείσδυση τῶν ἀντάρτικων μονάδων στὶς περιοχὰς ποὺ εἶχαν ἐκκαθαριστεῖ.

Ἡ παραπάνω δράσις τῶν ἀντάρτικων τμημάτων εἶχε σὰν συνέπεια νὰ συμπτύξει ὁ ἀντίπαλος τοὺς ἀστυνομικοὺς σταθμοὺς τοῦ ἀπὸ ὀρεινὰς περιοχὰς, γιὰ ν' ἀποφύγει τὴν ἐξόντωσή τους. Ἔτσι δημιουργήθηκε ἡ ψευδαίσθησις τῆς δημιουργίας τῶν λεγόμενων λεύτερων περιοχῶν. Αὐτὴ ἡ ψευδαίσθησις, δημιούργησε τὸν παραλογισμὸ τῆς ὑπεράσπισης τῶν «λεύτερων περιοχῶν», ποὺ βαθμιαῖα ἐβαζαν σὲ στατικὴ διάταξις, ἀνταρτικὰ τμήματα, ποὺ τὰ καθήλωνε σὲ οὐσιαστικὴ ἀδράνεια. Ἡ ταχτικὴ τῆς ὑπεράσπισης «λεύτερων περι-

οχῶν», δυνάμωνε διαρκῶς, ὡς τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἰδιαίτερα στὶς παραμεθόριες περιοχὲς ποὺ βρισκόνταν οἱ βασικὲς δυνάμεις τοῦ ΔΣΕ. Αὐτὴ ἡ ταχτικὴ εἶχε καταστροφικὲς συνέπειες.

Ἔτσι τὰ παραπάνω ἀρνητικὰ στοιχεῖα, γέννημα τῆς πολιτικῆς στρατηγικῆς τοῦ ΚΚΕ, σὲ καμιά περίπτωση δὲν σημαίνουν πὼς τίποτα τὸ νέο δὲν ἔδωσε ὁ ΔΣΕ ἀπὸ ἀποψη ταχτικῆς. Ἀντίθετα, ἡ ταχτικὴ τοῦ ΔΣΕ ἦταν πιὸ πλούσια ἀπὸ κείνη τοῦ ΕΛΑΣ, γιατί καὶ ἡ δράση του ἦταν ἀνώτερη σὲ σύγκριση μὲ τὸν ΕΛΑΣ.

Ἔτσι ἀπ' ὅλες τὶς παραπάνω γενικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὴν ταχτικὴ τοῦ ΔΣΕ, ἂς δοῦμε αὐτὸ τὸ ζήτημα κάπως πιὸ ἀναλυτικά, ὄχι μόνον σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τ' ἀρνητικὰ, μὰ καὶ τὰ θετικὰ στοιχεῖα της.

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Ποιά ἦταν τὰ κύρια θετικὰ στοιχεῖα τῆς ταχτικῆς τοῦ νέου ἀντάρτικου στὴν ἀρχικὴ περίοδο, δηλαδὴ Ἀπρίλης-Δεκέμβρης 1946;

Διὰ τὴν κίνηση. Ἐκεῖ ποὺ βραδιάζονταν οἱ ἀντάρτικες ὁμάδες, δὲν ξημερώνονταν. Αὐτὴ ἡ ταχτικὴ ἐμπόδιζε τὸν ἀντίπαλο νὰ τὶς ἐντοπίσει, νὰ τὶς κυκλώσει καὶ νὰ καταφέρει σ' αὐτὲς χτυπήματα. Αὐτὴ ἡ ταχτικὴ διευκόλυνε ἀποφασιστικὰ ξαφνικὰ ἐπιδρομικὰ χτυπήματα κατὰ μεμονωμένων μικροφρουρῶν τοῦ ἀντιπάλου, εἴτε κατὰ κινουμένων μικρῶν μονάδων τους. Ἡ ἐνέδρα ἦταν βασικὸ στοιχεῖο τῆς ταχτικῆς.

Ταχύτητα στὴν κίνηση. Μὲ ὀλονύχτιες πορεῖες ἀπὸ τὰ πιὸ ἀπίθανα δρομολόγια, τ' ἀντάρτικα τμήματα παρουσιάζονταν ἐκεῖ ποὺ δὲν τὰ περίμενε ὁ ἀντίπαλος καὶ τοῦ κατάφερναν κάπως σοβαρὰ χτυπήματα. Χάρις σ' αὐτὴ τὴν ταχτικὴ, αὐτὰ ξεγλιστροῦσαν ἀπὸ κύκλωσι, περνοῦσαν στὰ νῶτα τοῦ ἀντιπάλου, χτυποῦσαν μεμονωμένα τμήματά του, μεταγωγικὰ ζῶα καὶ αὐτοκίνητα ἀνεφοδιασμοῦ του. Ἔτσι κατάφερναν ἀπώλειες στὸν ἀντίπαλο, ἀνεφοδιάζονταν μὲ ὅπλα, πυρομαχικά, τρόφιμα καὶ ἄλλα ἐφόδια.

Ποιά ἦταν ἡ ταχτικὴ κατὰ τὴν ἀντιμετώπιση μικροεκστρατειῶν; Πάλι κίνηση, ὅπως τὴν περιγράψαμε. Αἰφνιδιαστικὰ χτυπήματα κατὰ τοῦ κινουμένου ἀντιπάλου καὶ σὲ μικροφρουρὲς στὰ μετόπισθέν του. Σαμποτάζ. Ἐνέδρα καὶ σαμποτάζ σὰν κύρια μορφή ἐπιθετικῆς δράσης. Ἀποφυγὴ μπλεξίματος σὲ μάχη διάρκειας. Ἐλιγμοὶ στοὺς χώρους δράσης τῶν ἀντάρτικῶν τμημάτων, ἐφαρμόζοντας τὴν παραπάνω ταχτικὴ, φθείροντας καὶ κουράζοντας τ' ἀντίπαλα ἐκστρατευτικὰ τμήματα κ.λπ. κ.λπ.

Μὲ ὅλο τὸ σύνολο τῆς παραπάνω ταχτικῆς, οἱ ὀλιγάριθμες καὶ κακὰ ἐξοπλισμένες κι ἐφοδιασμένες ἀνταρτοομάδες ἦταν ἀσύλληπτες. Τὶς περισσότερες φορὲς πετύχαιναν αἰφνιδιασμὸ κι ἐξόντωση ἀντιπάλων μικρο-

μονάδων, εξασφάλιζαν τὸν ἀναγκαῖο ἀνεφοδιασμό, συγκέντρωναν πολύτιμη πείρα, μετατρέπονταν σὲ ἀξιόμαχες ἀντάρτικες μονάδες.

Ὅμως, μὴ καὶ ὁ ἀνταρτοπόλεμος ἦταν ἓνα πρόσθετο δυναμικὸ μέσο πίεσης στὸν ἀντίπαλο γιὰ πολιτικὴ λύση καὶ ὄχι γιὰ στρατιωτικὴ νίκη, ἡ δράση τῶν ἀντάρτικων μονάδων δὲν ἦταν ἀσταμάτητη, θυελλώδεια, δὲν ἐξελίσσονταν μὲ ἐξαιρετικὴ ταχύτητα σὲ ὄλοένα καὶ πιὸ ἀνώτερο ἐπίπεδο. Ἔτσι, ὁ ἀντίπαλος κέρδιζε πολύτιμο χρόνο γιὰ συγκέντρωση καὶ ἐξοπλισμὸ τῶν δυνάμεών του, γιὰ τελικὴ ἤττα τοῦ ΔΣΕ. Ἄς ἐξετάσουμε τὴν ταχτικὴ τοῦ ΔΣΕ σὲ μερικὲς περιοχές.

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

Ὅπως εἶναι γνωστὸ, τὰ τμήματα τοῦ ΔΣΕ κατάφεραν νὰ βάλουν ὑπὸ τὸν ἔλεγχό τους σχεδὸν τὰ δυὸ τρίτα τῆς ἐδαφικῆς ἔκτασης τῆς Πελοποννήσου, παρὰ τὶς ἐξαιρετικὰ δύσκολες συνθήκες.

Ποιά ἦταν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς δράσης τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ στὴν Πελοπόννησο; Ἀδιάκοπη δράση. Ξαφνικὰ χτυπήματα σ' εὐαίσθητα σημεῖα τοῦ ἀντιπάλου.

Ἔτσι, ἀπασχολοῦσαν διαρκῶς τὸν ἀντίπαλο, τὸν κούραζαν καὶ τὸν ἐφθειραν, τὸν ἀνάγκαζαν νὰ συγκεντρῶνει τὶς δυνάμεις του γιὰ νὰ κρατᾷ ζωτικὸς χώρους του, πλάταιναν τὶς ἐλεγχόμενες περιφέρειες καὶ τὶς δυνατότητες πιὸ μεγάλης πολεμικῆς δράσης.

Σὲ τί συνοψίζεται ἡ ταχτικὴ τῶν τμημάτων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴν Πελοπόννησο; Σχεδὸν ἀδιάκοπη καὶ μὲ ταχύτητα κίνηση. Ἐλιγμοὶ ἀπὸ ἀρκετὸ βάθος, αἰφνιδιαστικὴ παρουσία ἐκεῖ πού δὲν περίμενε ὁ ἀντίπαλος. Προσεχτικὴ καὶ γρήγορη μελέτη τοῦ δοσμένου στόχου, συγκέντρωση πάνω σ' αὐτὸν τῆς πιὸ γερῆς καὶ καλὰ ὀργανωμένης δυνάμεις κρούσης. Μαζικὴ ἐνέδρα μὲ γερὰ μέτρα ἀσφάλειας κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐπιχείρησης, χωρὶς ν' ἀδυνατίζει ἡ δύναμη στὴν κατεύθυνση τοῦ βασικοῦ χτυπήματος. Παραπλάνηση τοῦ ἀντιπάλου γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς δοσμένης ἐπιχείρησης, εἴτε γιὰ νὰ τὸν παρασύρουν σὲ παγίδα. Ταχύτητα καὶ μὲ τάξη ὑποχώρηση, μετὰ τὸ τέλος τῆς δοσμένης ἐπιχείρησης. Σαμποταριστικὴ δράση, κ.λπ. κ.λπ. Σπουδαῖο ρόλο ἔπαιζε πάντα ἡ ἱκανοποιητικὴ ἀπόδοση ἑνὸς διχτύου πληροφοριῶν.

— Ἡ ἐξόντωση τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ στὴν Πελοπόννησο, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐκστρατείας ἀπὸ 19-12-1948 ὡς τὸ τέλος τῆς ἀνοιξιάς τοῦ 1949, ἦταν λίγο πολὺ ἀναπόφευκτη. Μετὰ ἀπὸ σειρὰ συμπλοκῆς, οἱ ἀντάρτες ἔμειναν χωρὶς πυρομαχικά. Ἔτσι, οἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀντιπάλου κατάντησαν κυνηγητὸ ἀόπλων. Αὐτὴ εἶναι ἡ βασικὴ αἰτία τῆς ἐξόντωσής τους.

Πέρα ἀπ' αὐτό, ἡ Διοίκηση τῆς Μεραρχίας τοῦ ΔΣΕ στὴν Πελοπόννησο

δὲν εἶχε σχέδιο ἀντιμετώπισης σοβαρῆς ἐκστρατείας. Ἡ πράξις ἀπόδειξε ὅτι προσπάθησε ν' ἀντιμετώπισει τὸν ἀντίπαλο μὲ τὴν ταχτικὴ ἀντιμετώπισης μικροεκστρατειῶν τοῦ παρελθόντος. Ἄρα, ἡ ἀποτυχία ἦταν ἀναπόφευκτη. Κατὰ τὴν τελευταία ἐκστρατεία, ἡ μοναδικὴ σωστὴ ταχτικὴ ἦταν ἡ συγκέντρωση τῶν δυνάμεων μας σὲ τρεῖς εἴτε τέσσερες ἰσχυρὲς μονάδες στὸ κέντρο τῶν ὄρεινῶν ὄγκων τῆς Πελοποννήσου, μὲ γρήγορους ὑποχωρητικούς ἐλιγμούς σκάλωμα τῶν ἀντίπαλων δυνάμεων σ' αὐτοὺς τοὺς ὄγκους καὶ μετὰ κεραυνοβόλα καὶ μὲ ἐξαιρετικὴ ταχύτητα ρήγματα σὲ τρεῖς εἴτε τέσσερες κατευθύνσεις στὰ βαθειὰ μετόπισθεν τοῦ ἀντιπάλου γιὰ σοβαρὰ χτυπήματα σὲ μεμονωμένα τμήματά του καὶ στὸ σύστημα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ του, γιὰ ἐφοδιασμό τῶν τμημάτων μας. Ὁ ἀντίπαλος θὰ ὑποχρεώνονταν σὲ ἀναδιάταξη τῶν δυνάμεων του. Ἀκριβῶς σ' αὐτὴ τὴν στιγμή, ταχύτατος ἐλιγμὸς μας πάλι μὲ συγκεντρωμένες τὶς δυνάμεις τῶν τριῶν εἴτε τεσσάρων ἰσχυρῶν μονάδων μας ἀπὸ ἀνάλογες κατευθύνσεις, πρὸς τοὺς ὄρεινους ὄγκους τῆς Πελοποννήσου. Σὲ τελευταία ἀνάλυση, ἡ ἐξαιρετικὴ ταχύτητα πολὺ μυαλωμένων ἐλιγμῶν, ἦταν ὁ μοναδικὸς τρόπος ἀποφυγῆς τῆς συντριβῆς μας.

Βέβαια, τελικὰ τὰ τμήματά μας στὴν Πελοπόννησο θὰ πάθαιναν ἦτα. Ἄρα, τὴν εὐθύνη τὴν φέρνει τὸ τότε Γενικὸ Ἀρχηγεῖο τοῦ ΔΣΕ, ποὺ δὲν πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ περάσει τὶς δυνάμεις μας τῆς Πελοποννήσου στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, ἀπὸ τὸν Νοέμβρη τοῦ 1948, ἀφήνοντας στὴν Πελοπόννησο μόνο κάπου 100 ἐπίλεκτους ἀντάρτες, μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ προετοιμάσουν τοὺς ὄρους διαφυγῆς τους στὶς πόλεις σὲ παρανομία, ὅταν ἡ παραμονὴ τους στὰ βουνὰ θὰ εἶχε γίνῃ ἀδύνατη.

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΣΤΗ ΡΟΥΜΕΛΗ

Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα ἀποτελεῖ σχεδὸν ἓνα συμπαγὴ ὄρεινὸ ὄγκο. Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς, ἡ φυσικὴ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους, δίνει τεράστιες δυνατότητες γιὰ ἐλιγμούς μεγάλων ἀντάρτικων τμημάτων σὲ ὅλη τὴν ἑκτασί τῆς, πρὸς Θεσσαλία, πρὸς Ἠπειρο, ἀκόμα καὶ πρὸς Βόρεια Πίνδο.

Ποιά ἦταν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς δράσεως τῶν τμημάτων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Στερεὰ; Συνδυασμένες ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις γιὰ χτυπήματα τοῦ κινούμενου ἀντιπάλου, σὰν τὸν πιὸ πρόσφορο στόχο γιὰ ἐξόντωση. Ἐπαφὴ διαρκῆς μὲ τὰ τμήματα τοῦ ἀντιπάλου, γιὰ διαρκὴ ἐνόχλησις, τριβὴ, σίγουρη διαπίστωσις τῶν προθέσεων μας. Πάνω σ' αὐτὴ τὴ βάση, ἐπεξεργασία μακρόχρονου σχεδίου δράσεως. Δράσις μὲ βάση αὐτὸ τὸ σχέδιο, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς προθέσεις τοῦ ἀντιπάλου. Ἀπὸ πρωτύτερα ἐπεξεργασία ἀντισχεδίου ἐνέργειας γι' ἀντιμετώπιση ἐκστρατείας, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε ἐ ν ε ρ γ η τ ι κ ῆ ς μ ο ρ φ ῆ ς. Αὐτὸ τὸ σχέδιο καθόριζε

τούς ταχτικούς τρόπους ενέργειας τῶν τμημάτων μας, τὰ ἔδαφικά σημεῖα ὅπου θ' ἀντιμετωπίζονταν εἴτε θὰ παρασύρονταν ὁ κινούμενος ἀντίπαλος, τοὺς ἄξονες ἔλιγμου τῶν τμημάτων μας. Ἡ μελέτη ὁποιουδήποτε σχεδίου δράσης, σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν σήμαινε δυσκινησία κι ἀφορμὴ γιὰ χάσιμο τῆς στιγμῆς κι εὐκαιρίας αἰφνιδιασμοῦ τοῦ ἀντιπάλου. Ὅποιαδήποτε ἀμυντικὴ διάταξη εἴτε κατάσταση τῶν τμημάτων μας, ἀποφασίζονταν μὲ τὸν ἀπαράβατο ὄρο νὰ ἐξυπηρετεῖ ἐπίθεση. Ἡ προστασία τῶν χώρων ποὺ τὰ τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ εἶχαν ἀποθῆκες νοσοκομεῖα, κ.ἄ. ἐκφράζονταν μὲ τὸ σύνολο τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν τῶν τμημάτων του. Αὐτὴ ἡ ἐπιθετικὴ ταχτικὴ, ἦταν τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα καὶ τῆς δράσης τῶν εἰδικῶν μονάδων ποὺ φρουροῦσαν ἀποθῆκες, νοσοκομεῖα, κ.λπ.

— Σὲ τί συνοψίζεται ἡ ταχτικὴ τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Ρούμελη, στὶς μικρὲς εἴτε σχετικὰ μεγάλες ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις του;

Συνεχεῖς παρενοχλήσεις στὶς στατικὲς θέσεις τοῦ ἀντιπάλου, γιὰ ἐκνευρισμό, κούραση, ἀπώλειές του. Ἐνεδρευτικὴ δράση εὐκίνητων τμημάτων, γιὰ φθορά, δέσμευση, διασπορὰ ἀντίπαλων δυνάμεων, μὲ σκοπὸ νὰ ἐμποδιστεῖ ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ Διοίκηση νὰ μεταφέρει ἔγκαιρα δυνάμεις ἐκεῖ ποὺ οἱ κύριες δυνάμεις μας ἔκαναν συγκεντρωτικὰ χτυπήματα. Κίνηση ἀπὸ μεγάλο βάθος μὲ ταχύτητα καὶ μυστικότητα, γιὰ αἰφνιδιαστικὸ χτύπημα μὲ συγκεντρωμένες δυνάμεις. Συγκεντρωτικὸ χτύπημα σὲ μιὰ κατεύθυνση στὸ πιὸ ἀποφασιστικὸ σημεῖο τοῦ δοσμένου στόχου, διαθέτοντας ἐλάχιστη δύναμη γιὰ τὴν ἀπασχόληση μικροαντιστάσεων προκάλυψης τοῦ ἀντιπάλου. Χτύπημα στόχων σὲ διάφορες κατευθύνσεις γιὰ παραπλάνηση τοῦ ἀντιπάλου καὶ παρεμπόδιση του νὰ κάνει ἀντιπροετοιμασία κι ἀντενέργεια. Μέτρα ἀσφάλειας, χωρὶς ν' ἀδυνατίζει ἡ δύναμη τῆς κύριας προσπάθειας, κ.λπ. κ.λπ.

Ποιὲς ἦταν οἱ κυριότερες ἀδυναμίες, κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς παραπάνω σωστῆς ταχτικῆς; Μιὰ ὀρισμένη μηχανικότητα στὴν ἐκτέλεση τῶν διαταγῶν. Κακὴ ἐκτίμηση κι ἐπιδίωξη ἐκπλήρωσης τῆς κύριας καὶ τῶν δευτερευουσῶν ἀποστολῶν. Διασπορὰ δυνάμεων στὴν διάρκεια τῆς δοσμένης ἐπιχείρησης. Ἐπανάπαυση μετὰ τὴν ἐπιτυχία, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάνεται ἐκεῖνο ποὺ κερδήθηκε ἀπὸ μάχη κ.λπ.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΧΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Τὸ κόλλημα τῆς βασικῆς δυνάμεις τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα, στὴν περιοχὴ τοῦ Σμόλικα-Γράμμου καὶ μετὰ στοὺς ὄρεινους ὄγκους κατὰ μῆκος τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, ἐπέδρασε ἀρνητικὰ στὴ δράση του. Γι' αὐτὸ, ἡ ἀντάρτικη δράση στὴν Ἠπειρο,

περιορίστηκε στην περιφέρεια Σουλίου και Πωγωνίου. Οί κύριες δυνάμεις μας στην Ήπειρο κόλλησαν στον όρεινό όγκο Μουργκάνας. Διοικητής των τμημάτων στο Σούλι ήταν ο Βασίλης Χρόνης (Πετρίτης).

Σε τί συνοψίζεται ή προετοιμασία των τμημάτων του ΔΣΕ στην περιφέρεια Σουλίου; Διαρκής κίνηση από τα πιό άπιθανα δρομολόγια, με βάση ένα σωστό, κάθε φορά, έπεξεργασμένο σχέδιο. Κάλυψη των τμημάτων για ξεκούραση, μ' έλαφριές δυνάμεις. Πάντα έφεδρεία στα χέρια τής Διοίκησης. Πριν από κάθε δράση, σωστή πολιτική προετοιμασία των μαχητών και στελεχών για σωστή αντιμετώπιση και υπερνίκηση των δυσκολιών, παίρνοντας υπόψη τις πιθανές δυσκολίες. Κάθε φορά, αυστηρός ύπολογισμός των αναγκών των μαχητών σε τροφή, ρουχισμό, ύπόδηση, ανάπαυση, σάν όρος ίκανοποιητικής απόδοσής τους στη μάχη. Άνάπτυξη τής πρωτοβουλίας των στελεχών κι άπλών μαχητών, για να μπορούν να εκπληρώνουν τις άποστολές τους, όταν, για όποιοδήποτε λόγο, θά έχαναν τήν έπαφή με τήν παραπάνω Διοίκησή τους. Σωστή, κάθε φορά, εκτίμηση των προθέσεων του αντιπάλου.

Σε τί συνοψίζεται ή ταχτική των τμημάτων του ΔΣΕ στην παραπάνω περιφέρεια; Σχεδιασμένη, κάθε φορά, κίνηση, με μυστικότητα και μέτρα άσφάλειας, για εμφάνιση και χτύπημα εκεί πού δέν περίμενε ό αντίπαλος. Καλά μελετημένοι και με ταχύτητα έλιγμοί, κατά τήν αντιμετώπιση εκστρατείας, για χτύπημα σε μιá άποφασιστική κατεύθυνση. Άποφασιστικό κινήγημα του αντιπάλου όταν λυγούσε ή αντίστασή του, χωρίς ν' άσχολούνται τα τμήματά μας με λαφυραγωγήση, εκτός από τα ειδικά τμήματα. Σωστή άποκέντρωση των δυνάμεων για υπερνίκηση δύσκολης κατάστασης, χωρίς να σπάει ή συνοχή των τμημάτων, να δημιουργιέται ψυχολογία κνηγημένου και διάθεση για κρύψιμο, χωρίς να έμποδίζεται ή γρήγορη έπανασυγκέντρωση γι' άποφασιστικό χτύπημα. Άποφασιστικό και με πρωτοβουλία χτύπημα του αντιπάλου, στα πλευρά και στα νωτά του. Τολμηρές διεισδύσεις στη διάταξη του αντιπάλου, στους σταθμούς τής αντίπαλης Διοίκησης. Σαμποταριστική δράση, συνδυασμένη με μαζική ένέδρα. Παραπλάνηση του αντιπάλου και αίφνιδιαστικό χτύπημά του, κλπ.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΧΤΙΚΗ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Σε σύγκριση με τις δυνατότητες πού υπήρχαν, ή δράση των τμημάτων του ΔΣΕ στη Θεσσαλία ήταν άνεπαρκής. Τρείς είναι οί βασικές αίτιες αὐτῆς τής άνεπάρκειας. Ή κακή έπιλογή των στελεχών. Τό σοβαρό χτύπημα πού κατάφερε ό αντίπαλος στα τμήματά μας, κατά τήν διάρκεια τής άνοιξιάτικης εκστρατείας του 1947, από άνικανότητα του τότε Άρχηγείου Θεσσαλίας. Ή άπομάκρυνση από τή Θεσσαλία, για όρισμένο χρονικό διάστημα,

τῆς βασικῆς δυνάμεις μας, ἀπὸ ὑπαιτιότητα τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Στροφή στὴ δράση ἄρχισε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, μὲ τὴν διεΐσδυση στὴ βόρεια καὶ ἀνατολικὴ Θεσσαλία. Αὐτὴ τὴν πείρα θὰ παραθέσουμε, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ ζητήματα τῆς ταχτικῆς.

Τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀλυσιδωτῆς σειρᾶς μαχῶν στὰ 1948, ἦταν τὰ παρακάτω: Τὸ μαχητικὸ ἐπιθετικὸ πνεῦμα. Ἡ ταχύτητα στὴν κίνηση καὶ ἐκτέλεση τῶν διαταγῶν. Ὁ εὐλύγιστος ταχτικὸς χειρισμὸς. Τὸ αἰφνιδιαστικὸ χτύπημα. Ὁ βασικὰ σωστὸς συνδυασμὸς καὶ συντονισμὸς τῆς δράσης πεζικοῦ-ἵππικοῦ-σαμποτέρ. Ἡ ἱκανοποιητικὴ προετοιμασία τῶν τμημάτων. Μιὰ ὀρισμένη διαφωτιστικὴ δουλειὰ στὸ λαό.

Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς ταχτικῆς ἦταν: Ἐπίθεση, μὲ λιγώωρη ἐνεργητικὴ ἀμυνα. Κατάχτηση ὀχυρῶν τοῦ ἀντιπάλου μ' ἔφοδο. Ταχύτητα στὴν κίνηση, μὲ τ' ἀπαραίτητα μέτρα ἀσφάλειας. Συνδυασμὸς καὶ συντονισμὸς τῆς δράσης πεζικοῦ-ἵππικοῦ-σαμποτέρ. Ἀποχωρητικὸς ἐλιγμὸς μὲ τάξη.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΧΤΙΚΗ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Παρὰ τὶς ἐξαιρετικὰ εὐνοϊκὲς συνθῆκες ποὺ ὑπῆρχαν στὴ Δυτικὴ Μακεδονία ἢ ἐκεῖ ἀντάρτικη δράση ἦταν ἀνεπαρκῆς. Ἡ κυριότερη αἰτία εἶναι τὸ κόλλημα τῶν τμημάτων μας στὰ σύνορα, ἢ δῆθεν ὑπεράσπιση «λεύτερων» περιοχῶν. Γι' αὐτό, ἡ ἀντάρτικη δράση ἦταν σχετικὰ μηδαμινή. Τίποτα τὸ νέο δὲν ἔδωσε ἀπὸ ἄποψη ἀντάρτικης ταχτικῆς. Τὰ τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Δυτικὴ Μακεδονία ἔδωσαν πλούσια πείρα, κατὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἐκστρατειῶν καὶ μὲ τὶς ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις τους στὰ 1948 καὶ 1949. Αὐτὴ θὰ τὴν ἀναλύσουμε σὲ ἄλλο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΩΝ

Σ' αυτό τὸν τόμο παρέθεσα στοιχεῖα γιὰ τὶς πιὸ σημαντικὲς ἐκστρατεῖες τοῦ ἀντιπάλου, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Κατὰ τὴν ἀντιμετώπισή τους, ἐφαρμόστηκε ταχτική ἀντάρτικη, ἀλλὰ καὶ ταχτική ἐνὸς ιδιόμορφου ταχτικοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ. Ἐδῶ δὲν θὰ δώσω τὴν ταχτική σὲ ὅλες τὶς περιοχὲς τῆς χώρας. Θὰ περιοριστῶ στὴν Πελοπόννησο, στὴ Ρούμελη, στὴν Ἥπειρο, στὴ Δυτικὴ Μακεδονία, γιὰτὶ στὶς ἄλλες περιοχὲς ἡ ταχτική τοῦ ΔΣΕ ἦταν φτωχὴ καὶ δὲν προσθέτει τίποτα τὸ νέο.

Σὲ τί συνοψίζεται ἡ ταχτική τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἐκστρατειῶν; Ἀντάρτικη ταχτική μὲ λίγα στοιχεῖα ἐνεργητικῆς ἀμυνας. Ταχτικὴ ἐνεργητικῆς ἀμυνας μὲ ἀντεπιθέσεις, ἀπὸ μονάδες ἐνὸς ιδιόμορφου ἐπαναστατικοῦ ταχτικοῦ στρατοῦ. Ἄς δοῦμε, σὲ συντομία, αὐτὴ τὴν ταχτική.

ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

Ταχτικὴ στὰ 1948. Ἐξαιρετικὰ γρήγορη καὶ σχεδιασμένη κίνηση συγκεντρωμένης δυνάμης, ταυτόχρονα σὲ κάμποσες κατευθύνσεις, γιὰ αἰφνιδιαστικὰ χτυπήματα ἐναντία στὸν κινούμενο ἀντίπαλο. Πέρασμα, πολλὰς φορὲς, τέτοιων συγκεντρωμένων δυνάμεων στὰ μετόπισθεν τοῦ κινουμένου ἀντιπάλου, συγκεντρωτικὰ αἰφνιδιαστικὰ χτυπήματα σὲ ζωτικὰ κέντρα του, ἐξάρθρωση τοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου ποὺ τὸν ἀνεφοδίαζε. Ἀποφυγὴ μπλεξίματος σὲ σχετικὰ πολύωρη μάχη καὶ μὲ μεγάλες δυνάμεις τοῦ ἀντιπάλου. Ταχύτατοι ἐλιγμοὶ σὲ ἄλλες κατευθύνσεις, μετὰ ἀπὸ κάθε κεραυνοβόλα ἐνέργεια. Ἐπανάληψη αὐτῆς τῆς ταχτικῆς, μὲ ὅλο καὶ νέες μεθόδους. Δράση μικρῶν ἐπίλεκτων τμημάτων σχεδὸν σ' ὅλο τὸ χῶρο τῆς Πελοποννήσου, γιὰ κούραση καὶ φθορὰ τοῦ ἀντιπάλου καὶ διασκορπισμὸ τῶν δυνάμεών του.

Κατὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς παραπάνω ἐκστρατείας, ἔγιναν καὶ σοβαρὰ λάθη. Λογουχάρη, μετὰ τὴν ἐπιχείρηση στὰ Καλάβρυτα, τὰ τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ μπλέχτηκαν σὲ τριήμερη μάχη μὲ μεγάλες ἀντίπαλες στρατιωτικὲς δυνάμεις, μὲ σοβαρὲς ἀπώλειές μας.

Ἄπ' ὅλη τὴ σύντομη παράθεση στοιχείων γιὰ τὴν ταχτικὴ τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴν Πελοπόννησο, βγαίνουν τὰ παρακάτω διδάγματα:

Ἡ παράβαση τῆς ἀρχῆς τῆς μεγαλύτερης δυνατῆς ταχύτητας κατὰ τοὺς ἐλιγμούς, τὸ μπλέξιμο σὲ μάχη σὲ χῶρο καὶ χρόνο ἀσύμφορο, ἡ συγκέντρωση ὅλης εἴτε τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς δύναμης σὲ μιὰ κατεύθυνση, ἢ ἀνυπαρξία συγκεντρωμένης δύναμης ταυτόχρονα σὲ κάμποσες κατευθύνσεις, ἢ ἀνυπαρξία μικρῶν κι ἐπίλεκτων τμημάτων μας σὲ ὅλο τὸ χῶρο τῆς δράσης μας καὶ σ' ὅλη τὴν διάρκεια τῆς δοσμένης ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου, ἢ ἔλλειψη τῶν ἀπαραίτητων πληροφοριῶν γιὰ τὸν κινούμενο ἀντίπαλο, ὅλα αὐτὰ ἔχουν βαρεῖες καὶ κάποτε καὶ καταστροφικὲς συνέπειες. Ἄπὸ ταχτικὴ ἄποψη, ἡ ἀπουσία ὅλων τῶν παραπάνω διδαγμάτων, ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς βασικὲς αἰτίες τῆς ἐξόντωσης τῶν τμημάτων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴν Πελοπόννησο, τὸν Δεκέμβρη 1948 ὡς τὸ τέλος τῆς ἀνοιξῆς τοῦ 1949.

ΣΤΗ ΡΟΥΜΕΛΗ

Ἄς δοῦμε ἐπιγραμματικὰ τὴν ταχτικὴ τῶν μονάδων τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Ρούμελη, σὲ τέσσερες ἐκστρατείες.

Τὴν ἀνοιξιὰτικὴ τοῦ 1947. Ὁ ἀντίπαλος χτυπήθηκε κοντὰ στὶς βάσεις ἐξόρμησής του, στὴν κίνησή του, στὰ μετόπισθέν του, στὸ σύστημα ἀνεφοδιασμοῦ του. Ἔτσι ὠδηγήθηκε σ' ἀποτυχία ἢ παραπάνω ἐκστρατεία.

Τὴν ἀνοιξιὰτικὴ τοῦ 1948. Ὁ ἀντίπαλος χτυπήθηκε κοντὰ στὶς βάσεις ἐξόρμησής του, στὴν κίνησή του, μέσα στὶς βάσεις ἐξόρμησής του. Αὐτὸ ἔγινε μὲ κεραυνοβόλες διεισδύσεις στὰ μετόπισθεν τοῦ ἀντιπάλου, μὲ μεγάλο ἐλιγμὸ τῶν βασικῶν δυνάμεων τοῦ Ἀρχηγείου Ρούμελης ἔξω ἀπὸ τὸ χῶρο του, γιὰ συγκεντρωτικὰ χτυπήματα ἐνάντια σὲ σχετικὰ ἀδύνατες ἀντίπαλες δυνάμεις καὶ γι' ἀνεφοδιασμό.

Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς παραπάνω σωστῆς ταχτικῆς, ἔγιναν καὶ σοβαρὰ λάθη, μὲ σημαντικὲς ἀπώλειές μας. Τὸ πρῶτο σοβαρὸ λάθος ἦταν ὅτι δὲν μπόρεσε ἡ Διοίκηση τοῦ ΔΣΕ στὴ Ρούμελη νὰ διαπιστώσει σωστὰ τὸν ὄγκο τῶν ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου καὶ τὴν ἔκταση τῆς ἐκστρατείας. Γι' αὐτὸ, βασικὰ ἐφαρμόστηκε ἡ ταχτικὴ τοῦ 1947. Σὰν συνέπεια αὐτοῦ τοῦ λάθους, τὸ Ἀρχηγεῖο Ρούμελης ἔχασε, σὲ σημαντικὸ βαθμὸ, τὴν αὐτοκυριαρχία του, δὲν μπόρεσε ἔγκαιρα ν' ἀναπροσαρμόσει τὴν ταχτικὴ του. Τὰ τμήματά μας μπλέχτηκαν σὲ ταχτικὲς μάχες, κατανάλωσαν ἐπικίνδυνα τὰ πυρομαχικά τους, εἶχαν ἀπώλειες.

Πῶς ἐκδηλώθηκε τὸ χάσιμο τῆς αὐτοκυριαρχίας; Στὸ χοντρὸ λάθος τοῦ κομματιασμοῦ τῶν δυνάμεων σὲ μικροτμήματα, ἀνίσχυρα γιὰ κάθε μορφή

πολέμου, μιὰ πού δὲν διατηρήθηκε σοβαρὴ συγκεντρωμένη δύναμη στὴ διάθεση τοῦ Ἀρχηγείου, γι' ἀποφασιστικὸ χτύπημα τουλάχιστο σὲ μιὰ εὐνοϊκὴ γιὰ μᾶς κατεύθυνση.

Ὁ βαθὺς ἔλιγμος ἀπὸ περιοχὴ Καρπενησιοῦ πρὸς Ἀμφιλοχίᾳ μὲ σοβαρὴ συγκεντρωμένη δύναμη, ἔγινε πολὺ καθυστερημένα. Παρὰ τὴν καθυστέρηση, ὁ ἔλιγμος εἶχε ἐπιτυχία. Στὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου 1948, οἱ δυνάμεις τοῦ ἔλιγμου ἐπέστρεψαν στὸ χῶρο τῆς Ρούμελης κι ἐνώθησαν μὲ τὰ μικρὰ ἐπίλεκτα κι εὐέλιστα τμήματα τοῦ ΔΣΕ πού δροῦσαν σ' αὐτὸ τὸ χῶρο.

Τὴν φθινοπωρινὴ τοῦ 1948. Ὁ ἀντίπαλος χτυπήθηκε στὴν κίνησή του, στὴν σύμπτυξή του, μὲ ἀντισυγκέντρωση τῶν δυνάμεών μας. Πιὸ ἀναλυτικά, ἡ ταχτικὴ τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ στὴ Ρούμελη ἐκφράστηκε μὲ τὶς ἀκόλουθες μορφές: Παραπλανητικὴ δράση μικροομάδων σὲ ὄλο τὸ χῶρο τῆς Ρούμελης, πού προκαλοῦσε ἀπώλειες στὸν ἀντίπαλο, τὸν κούραζε, διασκορποῦσε τὶς δυνάμεις του, ἐπιβράδυνε τὴν κίνησή του. Βαθειῆς τολμηρὲς διεισδύσεις μεγαλύτερων τμημάτων, συνήθως διλοχίας, αἰφνιδιαστικὰ χτυπήματα σὲ ἀδύνατα σημεῖα τῆς διάταξης τοῦ ἀντιπάλου. Συγκεντρωμένη δύναμη στὴ διάθεση τῆς Διοίκησης τῆς Μεραρχίας μας, γιὰ συγκεντρωτικὸ χτύπημα στὴν κατάλληλη στιγμή.

Τὴν τελικὴ τοῦ 1949. Ἐξαιτίας τοῦ καταθλιπτικοῦ ὄγκου τῶν ἔμφυχων ἀντίπαλων ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων καὶ ὑλικῶν μέσων, ἡ μοναδικὴ ταχτικὴ πού μποροῦσαν νὰ ἐφαρμόσουν τὰ τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Ρούμελη, ἦταν ἡ παρακάτω: Μὲ συγκεντρωμένες τὶς δυνάμεις τῆς Μεραρχίας μας, ὑποχώρηση πρὸς Ἄγραφα καὶ τράβηγμα πρὸς τὰ κεῖ τοῦ ὄγκου τῶν ἀντίπαλων ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων. Μετά, καραυνοβόλο χτύπημα μὲ συγκεντρωμένες τὶς δυνάμεις πρὸς δυὸ εἴτε τρεῖς κατευθύνσεις γιὰ διάσπαση τοῦ κλοιοῦ, ταχύτατος ἔλιγμος τοὺς πρὸς Γράμμο. Γιὰ νὰ ἐφαρμοστεῖ τέτοια ταχτικὴ, ἦταν ἀπαραίτητη σωστὴ διαπίστωση ὅτι δὲν ὑπῆρχαν πιά δυνατότητες συνέχισης τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα, ὅτι ἐμεῖς καὶ τυπικὰ πιά εἴχαμε ἡττηθεῖ. Ἡ Διοίκηση τῆς Μεραρχίας μας ἦταν ἀδύνατο νὰ πάρει αὐτὴ τὴν ἀπόφαση, γιατί τὸ γενικὸ στρατηγικὸ σχέδιο τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τὴν δέσμευε στὴ Ρούμελη. Ἄρα, τὴν εὐθύνει γιὰ τὴν συντριβὴ τῶν δυνάμεων τοῦ ΔΣΕ στὴ Ρούμελη, τὴν ἔχει τὸ τότε Γενικὸ Ἀρχηγεῖο: Ζαχαριάδης-Μπαρτζιώτας-Βλαντάς, Βοντίτσιος.

—Ἀπὸ ἱστορικὴ ἄποψη, ἡ ἀντιμετώπιση τῶν παραπάνω ἐκστρατειῶν, δίνουν τὰ παρακάτω διδάγματα:

Μιὰ πού ὁ ἀντίπαλος μελετᾷ τὴν ταχτικὴ τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ, ἄμεση ἐπανάληψη τῶν ἴδιων μεθόδων ἐφαρμογῆς τῆς ὁδηγεί ἀναπόφευκτα σὲ σοβαρὲς ἀποτυχίες καὶ βαρεῖς ἀπώλειες τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων.

Ἡ ὀλοκληρωτικὴ κατάρτιση μιᾶς ἀντάρτικης μονάδας σὲ μικροομάδες γιὰ δράση, χωρὶς ὑπαρξὴ συγκεντρωμένης δυνάμεως στὴ διάθεση τῆς δοσμένης Διοίκησης, εἶναι κάτω ἀπὸ ὅποιεσδήποτε συνθήκες λαθεμένη ταχτική, ἄκαρπη καὶ σοβαρὰ ἐπικίνδυνη.

Ἡ ταχτικὴ ἀντιμετώπισης ἐκστρατείας μ' ἐνεργητικὴ ἄμυνα εἶναι π ἄ ν τ α ἀποτυχημένη, ἂν δὲν περιέχει σὰν ἀπαραίτητο συστατικὸ στοιχεῖο τῆς σχέδιο συγκεντρωτικῶν ἀντεπιθέσεων στὰ πλευρὰ καὶ στὰ νῶτα τοῦ ἀντιπάλου στὴν κατάλληλη στιγμή. Ἡ ἐνεργητικὴ ἄμυνα μὲ μορφή λίγο εἶτε πολὺ παρατεταμένης μάχης, δὲν πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται στὴν ἀντάρτικη μορφή τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου, γιὰτὶ ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ σὲ ἔμφυχες δυνάμεις καὶ ὕλικά μέσα πρὸς ὄφελος τοῦ ἀντιπάλου, γιὰτὶ δίνει τὴν δυνατότητα σ' αὐτὸν νὰ κάνει συγκέντρωση ἔμφυχων δυνάμεων καὶ μέσων πυρός.

Ἄν ἡ κατάσταση ἐπιτρέπει λι γ ὄ ω ρ η ἐνεργητικὴ ἄμυνα κατὰ τὴν ἀντάρτικη μορφή τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου, τότε αὐτὴ ἀπαραίτητα πρέπει νὰ συνδυάζεται καὶ νὰ συντονίζεται μ' ἐπιθετικὸς ἐλιγμοὺς μὲ συγκεντρωμένες δυνάμεις, μὲ τὴν δράση σχετικὰ μικρῶν ἐπίλεκτων-εὐκίνητων-εἰλελιχτων τμημάτων σὲ ὄλο τὸ δοσμένο χῶρο τῆς ἀντίπαλης ἐκστρατείας, γιὰ αἰφνιδιαστικὰ κι ἀστραπιαῖα χτυπήματα. Ἀστραπιαῖα ἐμφάνιση κι ἐξαφάνισή τους, α ὕ τ ἄ ὕ π ἄ ρ χ ο υ ν π α ν τ ο ὗ κ α ι π ο υ θ ε ν ἄ. Στὴν κατάλληλη στιγμή, τὰ τέτοια τμήματα πραγματοποιοῦν μιὰ ὀρισμένη συγκέντρωση δυνάμεων τους, ὡς δύναμη ἔλαφροῦ λόχου, γιὰ κάπως συγκεντρωτικὰ χτυπήματα καὶ μετὰ ἀποκέντρωσή τους. Ξανὰ καὶ ξανὰ συγκέντρωση καὶ ἀποκέντρωση, ἀνάλογα μὲ τὴν ταχτικὴ κατάσταση.

Γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ μιᾶς τέτοιας ταχτικῆς, ὅπως παραπάνω τὴν περιγράψαμε, ἀπαιτεῖται διαρκῆς σφυρηλάτηση σωστῆς ἐπαναστατικῆς πρωτοβουλίας στελεχῶν κι ἀπλῶν μαχητῶν, ἐπαναστατικῆς ἐφευρετικότητος κι ἀποφασιστικότητος, ξερίζωμα τῆς τυποποιημένης ἐπανάληψης, τῆς ρουτίνας στὴ σκέψη.

Ἡ ταχύτητα κίνησης τῶν ἀντάρτικων τμημάτων, ἡ κατὰ τὸ δυνατό μυστικότητα αὐτῆς τῆς κίνησης, τὸ μυαλωμένο σχεδίασμα τῆς κίνησης, εἶναι τὸ ἀποφασιστικότερο ὄπλο τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων στὴ διάρκεια ἀντίπαλῶν μας ἐκστρατειῶν, σὲ ὄλη τὴν διάρκεια τῆς ἀντάρτικης μορφῆς τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου.

Τέλος, χρειάζεται βαθειὰ σκέψη καὶ τόλμη, αἴσθημα εὐθύνης, γιὰ νὰ διαπιστωθεῖ ὅτι χάθηκε ἡ δυνατότητα νίκης, γιὰ νὰ παρθεῖ ἡ ἀπόφαση γενικῆς ὑποχώρησης-σταμάτημα τοῦ πολέμου, πέρασμα σὲ πολιτικὲς μορφὲς πάλης. Αὐτὰ εἶναι ὑποχρέωση κυρίως τῆς ἡγεσίας τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου σὰν σύνολο.

ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Πώς εφαρμόστηκε ή ταχτική τής ενεργητικής άμυνας στην Ήπειρο; Θα περιοριστώ στη μελέτη τής εφαρμογής της στη διάρκεια τής έκστρατειας, πού άρχισε στις 25 Φλεβάρη και τελείωσε στις 29 Ἀπρίλη 1948. Στο σύνολό της, ή ταχτική τών δυνάμεων του ΔΣΕ στην Ήπειρο έκδηλώθηκε με τις ακόλουθες μορφές:

Ἐνεδρευτικά σοβαρά χτυπήματα ἀπό προωθημένα τμήματα, γιά κούραση και φθορά του ἀντιπάλου. Ἐνεργητική άμυνα σε ὄχρωμένα προωθημένα σημεῖα στήριξης τών τμημάτων μας, πάλι γιά κούραση και φθορά του ἀντιπάλου. Συνεχῆς παρενόχληση κι αἰφνιδιαστικά χτυπήματα στά νῶτα τών ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων ἀπό ἐπιλεκτες ἀνταρτοομάδες, ἔντονη σαμποταριστική κι ἐνεδρευτική δράση τους στοὺς ἄξονες ἀνεφοδιασμοῦ ἀπό σαμποτέρ κι ἐλεύθερους σκοπευτές. Ἀποφασιστική ενεργητική άμυνα στὸν κυρίως ὄρεινὸ ὄγκο τής Μουργκάνας, σε καθορισμένες και ἀπό πρὶν ὄχρωμένες θέσεις, γιά σοβαρὲς ἀπώλειες του ἀντιπάλου κι ἐξάντληση τής ἐπιθετικῆς προσπάθειάς του. Ἐπιθετικὸς ἔλιγμὸς σε κατάλληλο χρόνο, ἀπὸ ἄποψη ἐδάφους και διάταξης, γι' ἀνατροπὴ του ἀντιπάλου κι ἐκμετάλλευση ἐπιτυχίας. Στὴ διάρκεια τής ενεργητικῆς άμυνας, αὐτὴ έκδηλώθηκε με ἄμυνα - ὑποχωρητικὸς ἔλιγμὸς - ἀντεπίθεση. Σπουδαῖο ρόλο ἔπαιξε ὄλο τὸ σύστημα πληροφοριῶν μας γιά τὸν ἀντίπαλο.

Ἡ Διοίκηση τών μονάδων του ΔΣΕ στην Ήπειρο παρουσίασε πολὺ σοβαρὲς ἀδυναμίες, κατὰ τὴν ἀντιμετώπιση τής παραπάνω ἐκστρατειας. Ἀνεπάρκεια τής μελέτης σε ὄλη τὴν ἔκταση του ὄρεινου ὄγκου Μουργκάνας. Ἀνεπαρκῆς ὄχύρωση και σχέδιο πυρός. Δὲν ἐξασφαλίστηκε τηλεφωνικὸ δίκτυο στο ἐσωτερικὸ τής Μουργκάνας. Ἐλλειψη ὄλόπλευρης ἐπαγρύπνησης, με συνέπεια αἰφνιδιασμὸ τών τμημάτων μας. Ἀνυπαρξία σχεδίου ἀντεπιθέσεων, γι' ἀπόκρουση, τών νυχτερινῶν τμημάτων μας. Ἀνυπαρξία σχεδίου ἀντεπιθέσεων γι' ἀπόκρουση τών νυχτερινῶν αἰφνιδιασμῶν. Ἀνεπαρκῆς σχέδιο πυρός και ναρκοθέτησης, με συνέπεια διείσδυση ἀντίπαλῶν μας μονάδων στις γραμμές μας κι ἀδυναμία ἐξοικονόμησης ἐφεδρείας μας. Ἡ ἀνατροπὴ μ' ἐπιθετικὸ ἔλιγμὸ μας, δὲν ὄδηγησε σε μαζικὴ αἰχμαλωσία του ἀντιπάλου, ἀπὸ βραδύτητα κίνησης τών δυνάμεων κύκλωσης.

Ἡ παρατεταμένη ενεργητικὴ άμυνα του ἐπαναστατικῶ στρατοῦ στην διάρκεια τής ἀντάρτικης μορφῆς του πολέμου, εἶναι δυνατὴ μ ὀ ν ο ἂ ν ἐξασφαλιστοῦν οἱ ἀκόλουθες προϋποθέσεις: Δυνατότητα ἀνεφοδιασμοῦ τών μαχόμενων ἐπαναστατικῶν δυνάμεων. Γερὴ ὄχύρωση του ἐδάφους και σε μεγάλο βάθος, σωστὸ σχέδιο πυρός. Δράση εὐκίνητων κι εὐέλιχτων ἀνταρτοομάδων, σαμποτέρ, ἐλεύθερων σκοπευτῶν, στά μετόπισθεν τών ἀντίπαλων ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων. Ἀσταμάτητος μικροπόλεμος ὀμάδων τών

τμημάτων που βρίσκονται σε διάταξη, σ τ' ἄ μ ε σ α μετόπισθεν τῆς διάταξης τοῦ ἀντιπάλου. Μελετημένες τοπικές ἀντεπιθέσεις, κυρίως στὰ πλευρὰ καὶ στὰ νῶτα τοῦ ἀντιπάλου. Ὑποχωρητικοὶ ἔλιγμοί, ὅταν εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπερασπιστεῖ τούτη εἶτε ἡ ἄλλη θέση τμημάτων μας. Τουλάχιστο στοιχειώδιστα μέσα διαβίβασης. Πάνω ἀπ' ὅλα, ἀδιάκοπη συλλογικὴ ἐπιτελικὴ δράση καὶ καθοδήγηση.

ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Πῶς ἐφαρμόστηκε ἡ ταχτικὴ τῆς ἐνεργητικῆς ἄμυνας στὴ Δυτικὴ Μακεδονία, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1947;

Ἐνεργητικὴ ἄμυνα στὶς ὑποχρεωτικὲς γιὰ τὸν ἀντίπαλο διαβάσεις καὶ στρατηγικὰ σημεῖα, γιὰ κούραση καὶ φθορὰ τῶν δυνάμεών του. Ὑποχωρητικοὶ ἔλιγμοί. Ὅταν ἔσπασε ἡ ἐπιθετικὴ ὀρμὴ τῆς ἐκστρατείας, ἔλιγμος σημαντικῶν δυνάμεών μας στὰ νῶτα τοῦ ἀντιπάλου. Ἐτσι ἀπότυχε αὐτὴ ἡ ἐκστρατεία, ἀλλὰ τὸ τότε Γενικὸ Ἀρχηγεῖο τοῦ ΔΣΕ δὲν μπόρεσε νὰ ἐκμεταλλευτεῖ αὐτὴ τὴν ἀποτυχία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΣΕ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ ΣΤΑ 1948

Πρόκειται για την εβδομηνταήμερη μάχη, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948, ποὺ σὲ προηγούμενο κεφάλαιο περιγράψαμε. Ἐδῶ θὰ ἐξετάσουμε αὐτὴ τὴν μάχη, ἀπὸ ἄποψη ταχτικῆς τοῦ ΔΣΕ.

ΠΟΥ ΣΤΗΡΙΧΤΗΚΕ Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

Στὴν ὀχύρωση τοῦ ἐδάφους. Αὐτὴ ἡ ὀχύρωση, παρὰ τὴν ἀνεπάρκειά της κυρίως ἀπὸ ποσοτικὴ ἄποψη, ἦταν ἀποφασιστικὸς συντελεστὴς στὴν ἀνατροπὴ τῶν σχεδίων τῆς ἀντίπαλης στρατιωτικῆς ἡγεσίας, βασικὸ στοιχεῖο τῆς ταχτικῆς τῆς ἐνεργητικῆς ἀμυνας.

Στὴ διάταξη τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ. Παρὰ τὸ βασικὸ λάθος τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου στὴν κατανομὴ καὶ διάταξη τῶν δυνάμεων τοῦ ΔΣΕ στὴ Βόρεια Πίνδο, στὴν πορεία τῆς μάχης κατορθώθηκε μιὰ βασικὰ σωστὴ διάταξη. Ὡς τὶς 2 Ἰούλη, πουθενὰ ὁ ἀντίπαλος δὲν μπόρεσε νὰ κάνει ρήγμα στὶς γραμμὲς τοῦ ΔΣΕ.

Στὸ βασικὰ σωστὸ σχέδιο πυρὸς. Σ' αὐτὴ τὴν πραγματικὰ μεγάλη καὶ παρατεταμένη μάχη, γιὰ πρώτη φορὰ ὁ ΔΣΕ μπόρεσε νὰ χρησιμοποιήσῃ συνδυασμένα καὶ συντονισμένα ὅλα τὰ εἶδη ὄπλων ποὺ εἶχε στὴ διάθεσή του. Σπάσαμε τοὺς γνωστοὺς στρατιωτικὸς κανονισμοὺς γιὰ τὴν δύναμη πυρὸς τοῦ πεζικοῦ. Οἱ μικρὲς ἀριθμητικὰ δυνάμεις μας, διέθεταν ἰσχυρὰ μέσα πυρὸς. Λογουχάρη, ἡ ὁμάδα διέθετε στὴ μάχη ὡς τρία ὄπλοπολυβόλα. Τὰ πολυβόλα ἔβαζαν, στὶς περισσότερες περιπτώσεις, πλευρικὰ πυρὰ. Κατὰ συνέπεια, δὲν ἄφηναν νεκρὲς γωνίες, ἀλληλοὑποστηρίζονταν.

Στὸ πνεῦμα ἐπιμονῆς. Ὄταν ἐκδηλώθηκε ἡ ἐπίθεση, ὁ ἀντίπαλος χτυπήθηκε διαδοχικὰ κι ἐπίμονα ἀπὸ ἐλαφρὰ τμήματά μας καὶ μὲ ναρκοπόλεμο, ἀπὸ τὶς θέσεις ἐξόρμησής του ὡς τὴν κύρια γραμμὴ ἀμυνᾶς μας. Ἔτσι τὸν κουράσαμε, τοῦ προκαλέσαμε ἀπώλειες, πρὶν πάρει ἐπαφὴ μὲ τὶς κύριες δυνάμεις μας. Στὴν κύρια γραμμὴ μας, ἐπίμονα καὶ ἀποφασιστικὰ χτυπήθηκε μὲ ὅλα τὰ μέσα πυρὸς μας, χρησιμοποιώντας ταυτόχρονα

πλευρικά χτυπήματα από ελαφρά τμήματα. Μετωπικές και πλευρικές άντεπιθέσεις, ύποχωρητικοί έλιγμοί μας.

Στὴν ἐξοικονόμηση τοπικῆς ταχτικῆς ἐφεδρείας. Παρὰ τίς πολλές καὶ σοβαρὲς ἀδυναμίες ποὺ παρουσιάσαμε σὲ ὅλα τὰ κλιμάκια τῆς Διοίκησης, στὸ ζήτημα τῆς ἐξοικονόμησης καὶ σωστῆς χρησιμοποίησης τῆς ταχτικῆς ἐφεδρείας, κάναμε σημαντικὴ πρόοδο. Χωρὶς αὐτό, θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ κάνουμε τοπικὲς άντεπιθέσεις καὶ ύποχωρητικὸς έλιγμούς.

Στὶς τοπικὲς άντεπιθέσεις. Στὴ διάρκεια τῶν ἑβδομηνταήμερων μαχῶν, κάναμε πολλὲς τοπικὲς άντεπιθέσεις, στὰ πλαίσια Διμοιρίας, Λόχου, Τάγματος, Ταξιαρχίας. Οἱ περισσότερες άντεπιθέσεις μας ἦταν πλευρικές.

Στοὺς ύποχωρητικὸς έλιγμούς. Κάναμε πολλοὺς ύποχωρητικὸς έλιγμούς στὰ πλαίσια Διμοιρίας, Λόχου, Τάγματος. Ἐδῶ δὲν ἔννοῶ τὴν ἀναγκαστικὴ καί, μερικὲς φορές, ἄταχτη ύποχώρηση τμημάτων τοῦ ΔΣΕ ἀπὸ μιὰ θέση σὲ ἄλλη, γιατί αὐτὸ δὲν εἶναι ύποχωρητικὸς έλιγμός.

Στὸν μικροπόλεμο. Παρ' ὄλο ποὺ ὁ λεγόμενος μικροπόλεμος δὲν εἶχε τὴν ἔκταση ποὺ ἐπέτρεπε ἡ ἐπαναστατικὴ φύση τοῦ ΔΣΕ, αὐτὴ ἡ μορφή ἐπαναστατικοῦ πολέμου χρησιμοποιήθηκε σὲ σημαντικό βαθμό. Οἱ νυχτερινὲς κρούσεις, οἱ ἐνέδρες, οἱ παγιδεύσεις, οἱ ναρκοθετήσεις, ἡ δράση ἐλεύθερων σκοπευτῶν κλπ., κούραζαν, ἐκνεύριζαν τὸν αντίπαλο, τοῦ προκαλοῦσαν ἀπώλειες, δημιουργοῦσαν πανικό.

Στὴν ἀντιαεροπορικὴ ἄμυνα. Ἡ ἐνεργητικὴ ἀντιαεροπορικὴ ἄμυνά μας, εἶχε σοβαρὰ ἀποτελέσματα, παρὰ τὰ ἀνεπαρκῆ καὶ κάπως πρωτόγονα ὄπλα ποὺ εἶχαμε στὴ διάθεσή μας. Σύμφωνα μὲ στοιχεῖα τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τοῦ ΔΣΕ, γκρεμίστηκαν 35 ἀεροπλάνα.

Στὶς μεταφορὲς. Ἐνεργητικὴ ἄμυνα χωρὶς ἐξασφάλιση ἀνεφοδιασμοῦ ὡς τίς πρῶτες γραμμές, εἶναι ἀδύνατη σὲ παρατεταμένους μάχες. Αὐτὸ τὸ πρόβλημα τὸ ἔλυσαν ἱκανοποιητικὰ οἱ μεταφορὲς τοῦ ΔΣΕ. Ἡ ἐπιμελητεῖα τοῦ ἔλυσε τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς ἐξασφάλισης μαγειρεμένων φαγητοῦ, δυὸ καὶ τρεῖς φορές τὴ μέρα, νεροῦ, μέχρι τίς πρῶτες γραμμές.

Στὴν ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία. Στὶς συνθήκες πάλης τοῦ ΔΣΕ, ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία του ἔδρασε θαυμάσια στὴ Βόρεια Πίνδο. Τὰ τμήματα τραυματιοφορέων, οἱ σταθμοὶ ἐπίδεσης, τ' ἀναρρωτήρια, τὰ ὄρεινὰ χειρουργεῖα, τὰ νοσοκομεῖα, ἔδρασαν ὑποδειγματικὰ.

Στὰ μέσα διαβίβασης. Τὰ συνεργεῖα ἐγκατάστασης καὶ συντήρησης τηλεφωνικῶν γραμμῶν, οἱ τηλεφωνητές, οἱ ἀσυρματιστές, οἱ κρυπτογράφοι, ὅλοι δούλεψαν ἱκανοποιητικὰ καὶ ἀποτέλεσαν σοβαρὸ συντελεστὴ στὴ δράση τῶν μαχόμενων τμημάτων καὶ τῆς ἀπόδοσης τῶν Διοικήσεων.

Σ τ ἡ ν ὑ π η ρ ε σ ί α π λ η ρ ο φ ο ρ ι ῶ ν. Οἱ ἀσυρματιστὲς ὑποκλοπῶν, οἱ ἀποκρυπτογράφοι διαταγῶν τῶν ἀντίπαλων Διοικήσεων, οἱ ὁμάδες πληροφοριῶν στὰ μετόπισθεν τοῦ ἀντιπάλου, οἱ εἰδικὲς ὁμάδες σύλληψης αἰχμαλώτων γιὰ πληροφορίες, ὅλοι δούλεψαν πολὺ ἱκανοποιητικά.

Σ τ ἡ ν π ο λ ι τ ι κ ῆ δ ο υ λ ε ι ᾶ. Χωρὶς τὴν τεράστια πολιτικὴ δουλειὰ κατὰ τὶς ἑβδομηνταήμερες μάχες, θὰ ἦταν ἀδύνατο ν' ἀντέξουν οἱ μαχητὲς καὶ τὰ στελέχη τοῦ ΔΣΕ σὲ τέτοιο χαλάζι πυρός, σὲ τόσο καταθλιπτικὰ ἄνισες ἀριθμητικὰ ἔμψυχες ἀντίπαλες δυνάμεις καὶ ὕλικά μέσα.

ΛΑΘΗ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ

Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ταχτικῆς τῆς ἐνεργητικῆς ἄμυνας, ἐγιναν λάθη, παρουσιάσθηκαν σοβαρὲς ἀδυναμίες. Ἀνάφερα τὸ ἀρχικὸ σοβαρὸ λάθος τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, σχετικὰ μὲ τὴν κατανομὴ καὶ διάταξη τῶν μονάδων τοῦ ΔΣΕ στὴ Βόρεια Πίνδο, μὲ τὸν λαθεμένο καθορισμὸ γραμμῆς χωρὶς ἰδέα ὑποχώρησης, μὲ τὴν λαθεμένη ἀντιμετώπιση τοῦ ρήγματος ποῦ ἔκανε ὁ ἀντίπαλος στὸν Τάλλιαρο, κλπ. Μὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σοβαρὰ λάθη, ἐκδηλώθηκαν καὶ πολὺ σοβαρὲς ἀδυναμίες, ἀπὸ ἄποψη ταχτικῆς καὶ διοίκησης τῶν διαφόρων μονάδων τοῦ ΔΣΕ. Σημειῶνω τὶς πιὸ σοβαρὲς ἀδυναμίες:

Σ τ ἡ δ ι ᾶ τ α ξ η τ ῶ ν τ μ η μ ᾶ τ ω ν. Στὴ διάταξη τῶν τμημάτων, ἡ κυριότερη ἀδυναμία ἦταν ἡ τάση τῶν Διοικητῶν νὰ φροντίζουν νὰ βουλώσουν ὅλες τὶς τρύπες καὶ τρυπίτσες ποῦ ὑποψιάζονταν πὼς ἀπ' αὐτὲς θὰ περνοῦσε ὁ ἀντίπαλος, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν ἔχουν ταχτικὴ ἐφεδρεία στὴ διάθεσή τους. Ἡ ἔλλειψη ταχτικῆς ἐφεδρείας μετέβαλε τοὺς Διοικητὲς σὲ θεατὲς τῆς μάχης. Ἡ δεύτερη βασικὴ ἀδυναμία στὰ ζητήματα τῆς διάταξης, ἦταν τὰ μόνιμα ἀνακατέματα τῶν τμημάτων, μὲ πολὺ δυσάρεστες συνέπειες.

Σὲ πολλὰς περιπτώσεις, τὸ σχέδιο πυρός ἦταν λαθεμένο, ἀπὸ κακὴ διάταξη τῶν πολυβόλων, ὄπλοπολυβόλων, ἀτομικῶν καὶ ὁμαδικῶν ὄλμων, κυρίως ἐξαιτίας κακῆς χάραξης τῆς ὀχύρωσης.

Πολλὰς φορές γίνονταν ἀνόητες ὑποχωρήσεις. Διοικητὲς ἐγκατέλειπαν σοβαρὲς θέσεις μόλις ἀντιμετώπιζαν ἰσχυρὴ πίεση τοῦ ἀντιπάλου. Αὐτὴ δὲν εἶναι ἐνεργητικὴ ἄμυνα, ἀλλὰ φυγὴ καὶ παράδοση φυσικῶν ὀχυρῶν καὶ ὀχυρωμένων θέσεων.

Μερικοὶ Διοικητὲς ἔβαζαν σὲ ἀμυντικὴ διάταξη ὁλόκληρα τὰ τμήματά τους, προσπαθοῦσαν σ τ α τ ι κ ᾶ ν' ἀποκρούσουν τὸν ἀντίπαλο. Αὐτὸ δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴν ταχτικὴ τῆς ἐνεργητικῆς ἄμυνας. Οἱ μαχητὲς ποῦ βρισκόνταν κολλημένοι σὲ στατικὴ διάταξη, δέχονταν στὸ κεφάλι τὴν χάλαια πυρὸς τοῦ ἀντιπάλου, μὲ συνέπεια ἀδικαιολόγητες ἀπώλειες.

Ἐπῆρξαν πολλὰς περιπτώσεις ἄμυαλων τοπικῶν ἀντεπιθέσεων, καθὼς καὶ περιπτώσεις ποῦ Διοικητὲς δὲν τολμοῦσαν νὰ κάνουν ἀντεπιθέσεις. Τὸ

ἀποτέλεσμα καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ἦταν ἐπιζήμιο. Οἱ τοπικὲς ἀντεπιθέσεις δὲν εἶναι παιχνίδι, ἀλλὰ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σοβαρὲς ἐνέργειες στὴν πορεία τῆς μάχης. Ἐὰν ἡ τοπικὴ ἀντεπίθεση δὲν μελετηθεῖ ἐξαντλητικὰ μὰ καὶ γρήγορα, ἂν αὐτὴ δὲν ἐκδηλωθεῖ σὲ στιγμὲς κάμψης τῆς ἐπιθετικῆς προσπάθειας τοῦ ἀντιπάλου, τότε κατὰ κανόνα ἀποτυχαίνει μὲ βαρεῖες ἀπώλειες. Βέβαια, δημιουργοῦνται καταστάσεις ποὺ κινδυνεύεις νὰ χάσεις μιὰ στρατηγικὴ θέση (παράδειγμα τὸ ὕψωμα Χάρος), ποὺ ἡ ἀπώλειά του δημιουργεῖ ἐπικίνδυνη κατάσταση. Σὲ τέτοιες περιπτώσεις, ἐπιβάλλεται ἐκδήλωση ἀντεπίθεσης, κι ἂς μὴν ἔχει καμφοθεῖ ἡ ἐπιθετικὴ προσπάθεια τοῦ ἀντιπάλου.

Ἐπῆρξαν κάμποσες περιπτώσεις, καὶ μάλιστα πολὺ σοβαρὲς, ποὺ ἀπὸ ἔλλειψη μέτρων ἀσφάλειας ἔπαθαν τμήματα τοῦ ΔΣΕ αἰφνιδιασμούς, μὲ συνέπεια ἀπώλεια σπουδαίων στρατηγικῶν θέσεων. Ἐπῆρξαν κι αἰφνιδιασμοὶ ἀπὸ κακὴ σύνδεση καὶ συνεργασία γειτονικῶν τμημάτων.

Πολὺ συχνὰ Διοικητὲς ταξιαρχιῶν καὶ ταγμάτων ἔσπαζαν τὴν ὀργανικὴ σύνθεση τῶν τμημάτων, μὲ ὑπαγωγή τμημάτων μιᾶς μονάδας σὲ ἄλλη, πάντα μὲ βλαβερὲς συνέπειες.

Ἐπῆρξαν πολλὲς περιπτώσεις ποὺ Διοικητὲς λόχων καὶ ταγμάτων δὲν γνώριζαν πραγματικὰ ὅλες τὶς τεχνικὲς ιδιότητες τῶν ὀπλοπολυβόλων καὶ πολυβόλων ποὺ εἶχαν στὴ διάθεσή τους. Ἔτσι, αὐτὰ τὰ ὄπλα ἔβραζαν στοῦ «καραγκιόζη τὸ γάμο».

Σ' ἀρκετὲς περιπτώσεις, ἡ θέση τῶν Διοικητῶν ἦταν πολὺ ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης. Αὐτοὶ δὲν εἶχαν ἄ μ ε σ η παρατήρηση καὶ περιμέναν νὰ τοὺς κατατοπίσουν οἱ σύνδεσμοὶ τους. Αὐτὸ δὲν εἶναι Διοίκηση, ἀλλὰ κοροϊδία τῆς Διοίκησης στὴ μάχη.

Πολλὲς φορὲς ἡ θέση Διοικητῶν δὲν βρισκόταν στὸ πιὸ ἀποφασιστικὸ σημεῖο τοῦ τομέα ποὺ διοικοῦσαν, ἀλλὰ σὲ τελείως δευτερεύοντα σημεῖα. Αὐτὸ δὲν ἐπέτρεπε στοὺς Διοικητὲς νὰ διευθύνουν σωστὰ τὴ μάχη καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ ὑπερασπίζονται τὸ ἀποφασιστικὸ στρατηγικὸ σημεῖο.

Ἐπῆρξαν πολλὲς περιπτώσεις ποὺ Διοικητὲς μεταβάλλονταν, στὴν πορεία τῆς μάχης, σὲ ἀπλούς ἀκροβολιστές. Ἔτσι, καὶ τυπικὰ δὲν ἦταν πιὰ Διοικητὲς, ἀκριβῶς στὴν πιὸ ἀποφασιστικὴ στιγμὴ. Βέβαια, δημιουργοῦνται καταστάσεις ποὺ ὁ Διοικητὴς μπορεῖ νὰ ριχθεῖ στὴ μάχη στὴν πρώτη γραμμὴ. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ συμβεῖ ὅταν λυγίσει ὁ ἀντίπαλος τὴν ἀντίσταση τοῦ δοσμένου τμήματος, καὶ μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθεῖ ἄταχτη φυγὴ. Οἱ τέτοιες περιπτώσεις εἶναι ἐλάχιστες, ἂν σωστὰ καὶ μὲ σιδερένιο χέρι διευθύνει τὴν μάχη ὁ Διοικητὴς.

Ἐπῆρξαν ἀρκετὲς περιπτώσεις ἔλλειψης πειθαρχίας στὰ πυρὰ, ἄσχημη σκόπευση. Ἡ πρώτη περίπτωση δείχνει ἔλλειψη ψυχραιμίας. Ἡ δεύτερη, κακὴ ἐκπαίδευση.

ΜΕΡΙΚΑ ΒΑΣΙΚΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

Ποιά είναι τὰ σπουδαιότερα διδάγματα ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ταχτικῆς τῆς ἐνεργητικῆς ἄμυνας, κατὰ τὶς ἐβδομηνταήμερες μάχες στὴ Βόρεια Πίνδο;

Γιὰ τὴν ὀχύρωση. Ἡ ὀχύρωση, σὲ παρόμοιες μάχες, ἐνὸς στρατηγικοῦ σημείου δὲν πρέπει ν' ἀρχίζει ἀπὸ τ' ἀντερείσματα πρὸς τὴν κορυφὴν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ κύριο στρατηγικὸ σημεῖο πρὸς τ' ἀντερείσματα. Στὸ στρατηγικὸ σημεῖο, ἡ ὀχύρωση πρέπει νὰ ἔχει βάθος, μὲ πολλὰ σειρὰς πολυβολείων καὶ χαρακωμάτων. Στρατηγικὸ σημεῖο δὲν εἶναι πάντα τὸ ὕψωμα ποὺ δεσπάζει πάνω στ' ἄλλα ὑψώματα.

Γιὰ τὴν ταχτικὴ ἐφεδρεία. Ταχτικὴ ἐφεδρεία εἶναι ἐκείνη ἡ δύναμη ποὺ ἔχει στὴ διάθεσή του ἕνας Διοικητὴς κατὰ τὴν διάρκειά μιᾶς μάχης, τὴ ρίχνει στὴ μάχη στὴν κατάλληλη στιγμή γιὰ νὰ πετύχει ἕνα ταχτικὸ ἀποτέλεσμα.

Ἡ ταχτικὴ ἐφεδρεία εἶναι ἀπόλυτα ἀπαραίτητη σὲ ὅλα τὰ κλιμάκια τῆς Διοίκησης, ἐκτὸς τοῦ ἀνώτατου κλιμακίου, ποὺ πρέπει νὰ διαθέτει στρατηγικὴ ἐφεδρεία.

Τὴν ταχτικὴ ἐφεδρεία τὴν ἐξοικονομεῖ κάθε Διοικητὴς, ἀπὸ τὴν δύναμη ποὺ διοικεῖ. Ἡ ἐξοικονόμηση τέτοιας ἐφεδρείας συνδέεται ἀδιάσπαστα μὲ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῆς ὀχύρωσης σὲ περίπτωση ἐνεργητικῆς ἄμυνας, μὲ τὴν σωστὴ κατανομὴ καὶ διάταξη τῶν δυνάμεων, μὲ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τοῦ ὀπλισμοῦ, μὲ τὸ σωστὸ σχέδιο πυρός, μὲ τὴν ἱκανότητα τῶν Διοικητῶν στὸ πεδίο τῆς μάχης, μὲ τὴν ποιότητα τῶν ἔμπυχων δυνάμεων καὶ τὸ βαθμὸ ἐκπαίδευσης καὶ πολεμικῆς ἐμπειρίας, μὲ τὰ μέτρα ἀσφάλειας γι' ἀποφυγὴ αἰφνιδιασμοῦ, μὲ ναρκοθετήσεις ἂν πρόκειται γιὰ ἐνεργητικὴ ἄμυνα εἴτε ὑποχωρητικοῦς ἐλιγμούς, κλπ. κλπ.

Ἡ ταχτικὴ ἐφεδρεία πρέπει νὰ βρίσκεται κοντὰ στὴ θέση τοῦ δοσμένου Διοικητῆ, τὴν ἐξασφαλίζει γιὰ νὰ μὴν ἔχει ἀπώλειες πρὶν μπεῖ στὴ μάχη. Αὐτὴ χρησιμοποιεῖται μόνον ὅταν ὑπάρχει πραγματικὴ ἀνάγκη. Ὁ Διοικητὴς δὲν πρέπει νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ ἀβάσιμες ἐκκλήσεις γιὰ ἐνίσχυση. Πρέπει, μὲ ψυχρὴ λογικὴ, νὰ ἐκτιμᾷ τὸ πότε καὶ ποῦ ὑπάρχει πραγματικὴ ἀνάγκη νὰ ἐπέμβει μὲ τὴν ἐφεδρεία του.

Γιὰ τὴν στρατηγικὴ ἐφεδρεία. Στρατηγικὴ ἐφεδρεία εἶναι ἐκείνη ἡ δύναμη (ἔμπυχες δυνάμεις καὶ ὕλικά μέσα), ποὺ ἐξασφαλίζει τὸ ἀνώτατο κλιμάκιο τῆς Διοίκησης ἐνὸς στρατοῦ. Στηριζόμενο στὶς ταχτικὰς ἐπιτυχίες τῶν μονάδων αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ, ρίχνει τὴν στρατηγικὴ ἐφεδρεία στὴ μάχη ὅταν ὀριμᾷσῃ ἡ στιγμή, γιὰ στρατηγικὴ ἀνατροπὴ τοῦ ἀντιπάλου καὶ κέρδιμα τῆς νίκης. Οἱ στρατηγικὲς ἐφεδρεῖες δὲν δημιουργοῦνται, παίρνοντας δυνάμεις ἀπὸ τὶς μονάδες ποὺ μάχονται. Ἡ ἀνώτατη πολιτικο-

στρατιωτική ήγεςία τις προετοιμάζει στη διάρκεια του δοσμένου πολέμου, σύμφωνα με τις απαιτήσεις νικηφόρας έκβασης του. Τέτοια στρατηγική εφεδρεία δέν δημιούργησε ή δική μας πολιτικοστρατιωτική ήγεςία, στη διάρκεια του έμφυλιού πολέμου. Αυτό είχε σαν συνέπεια την ήττα του ΔΣΕ.

Γιὰ τὸ σ χ έ δ ι ο π υ ρ ό ς. Σχέδιο πυρός είναι ό τρόπος πού τάσσουμε τά όπλα μας, για νά βάλλεται όλο τὸ μπροστινὸ έδαφος τοῦ μετώπου μας ἀπ' όλα τά όπλα μας. Κατὰ συνέπεια, ή διάταξη τῶν στρατιωτικῶν μονάδων έξυπηρεεῖ τή σωστή χρησιμοποίηση τοῦ συνόλου τῶν όπλων του. Σέ συνθήκες πολέμου σέ όρεινὸ έδαφος, τά όπλα πρέπει κατὰ κανόνα νά βά- ζουν πλευρικά πυρά, για νά μὴν αφήνουν νεκρὲς γωνίες πού ἀπὸ κεῖ περνάει ό επιτιθέμενος ἀντίπαλος. Αὐτὸς κάνει συχνὰ ψευτοεπιθέσεις, με σκοπὸ ν' ἀποκαλύψει τὸ σχέδιο πυρός μας για νά τὸ έξουδετερώσει. Αὐτὸ δέν πρέπει νά τὸ επιτρέπουμε, με ἄσκοπη καὶ πρόωρη χρησιμοποίησή του. Ἡ δια- τήρηση ἀκλόνητης ψυχραιμίας καὶ νηφαλιότητας, εἶναι προϋπόθεση σω- στῆς ἐκτίμησης τῶν πραγματικῶν προθέσεων τοῦ ἀντιπάλου.

Γιὰ τίς τοπικέες ἀντεπιθέσεις. Οἱ τοπικέες ἀντεπιθέσεις εἶναι ἀπαραίτητες, για ἐπιβράδυνση τῆς επιθετικῆς προσπάθειας τοῦ ἀντι- πάλου καὶ φθορά του, για κλείσιμο ρηγμάτων πού μᾶς προκαλεῖ, γι' ἀνα- κατάληψη σπουδαίων στρατηγικῶν σημείων ἀπὸ ταχτική ἄποψη, γι' ἀπό- θηση κι ἀνατροπή, για κύκλωση καὶ έξόντωση μιᾶς ἀντίπαλης δύναμης.

Ἡ πιὸ κατάλληλη στιγμή ἀντεπίθεσης εἶναι όταν σπάζει ή επιθετικὴ προσπάθεια τοῦ ἀντιπάλου, δηλαδή, όταν αὐτὸς, κουρασμένος καὶ σοβαρὰ ματωμένος βρίσκεται στὸ τελευταῖο ἄλμα για ἔφοδο κι έτοιμάζεται για τὴν ἔφοδο. Ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶναι ἀδύνατο νά ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὴν βάση πυρός του καὶ ἀπὸ τὴν ἀεροπορία του, γιατί κινδυνεύει νά σακιστεῖ ἀπὸ δικά του πυρά. Βέβαια, στὴν πράξη δημιουργοῦνται τέτοιες καταστάσεις πού ἐπιβάλλεται ἀντεπίθεση πρὶν νά ἔχει καμφοθεῖ ή επιθετικὴ ὀρμη τοῦ ἀντιπάλου.

Γιὰ τὸν ὑποχωρητικὸ ἔλιγμό. Ὑποχωρητικὸς ἔλιγμὸς εἶναι ή κίνησή μας πρὸς τά πίσω σέ ἄλλες θέσεις πού τὸ κάνουμε θ ε λ η- μ α τ ι κ ἄ καὶ ὄχι γιατί εἶναι ἀδύνατο ν' ἀντέξουμε στὴν πίεση. Αὐτὸς ό ἔλιγμὸς γίνεται μελετημένα καὶ σύμφωνα με σχέδιο. Οἱ τέτοιοι ὑποχωρητι- κοὶ ἔλιγμοὶ προετοιμάζονται με διαδοχικέες ἀμυντικέες μάχες σέ κατάλληλα ἔδαφικά σημεία, με σχετικὰ μικρῆς εἴτε μεγάλης διάρκειας τοπικέες ἀντεπι- θέσεις με μικρὲς δυνάμεις καὶ σέ μικρὸ βάθος, με μεγαλύτερες ἀντεπιθέσεις στὰ πλευρά καὶ στὰ νῶτα τοῦ ἀντιπάλου. Ἐτσι προετοιμάζεται τὸ πέρσσμα σέ πιὸ εὐνοϊκέες θέσεις, για πιὸ δυνατὰ χτυπήματα.

Ἡ ἐπιτυχία τέτοιου εἴδους ἔλιγμῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἂν ἔχει καλά προπαρασκευαστεῖ, ἀπὸ τὴν λεπτομερειακὴ γνώση τοῦ ἐδάφους, ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τῶν Διοικητῶν νά κρατοῦν σέ συνοχή τά τμήματά τους, ἀπὸ τὴν

σ ω σ τ ή πρωτοβουλία που αναπτύσσει ο δοσμένος Διοικητής, από την πειθαρχία-συνοχή-ευελιξία του δοσμένου τμήματος.

Ο υποχωρητικός έλιγμος απαιτεί τέχνη, προσοχή, τόλμη, γερὰ νεύρα. Τα πιό βασικά στοιχεία του υποχωρητικού έλιγμου είναι : ή ύπαρξη μελετημένου σχεδίου που να καθορίζει το βάθος του έλιγμου, τα διαδοχικά ύψώματα και οι υποχρεωτικές διαβάσεις που θα προβάλλουν άμυνα τα τμήματα. Ή σειρά σύμπυξής τους. Το κατώτερο όριο διάρκειας της άμυνας του κάθε χωριστού τμήματος στη θέση που θα υπερασπιστεί. Τα δρομολόγια-άξονες του έλιγμου.

Η πιό δύσκολη φάση στην πορεία του υποχωρητικού έλιγμου, είναι ή σύμπυξη των μονάδων από μιὰ σε άλλη θέση. Σε καμιὰ περίπτωση δεν επιτρέπεται να συμπύσσουμε μαχόμενα τμήματα σε νέες θέσεις, την στιγμή που οι θέσεις που κατέχουν βάλονται με δραστικά πυρά και ο αντίπαλος επιτίθεται. Ποτέ δεν πρέπει να συμπύσσονται ταυτόχρονα όλα τα τμήματα, γιατί θα πάθουν σοβαρές ζημιές, αλλά κατά μικρές μονάδες. Το άλμα των πρώτων μονάδων υποστηρίζεται από τα πυρά εκείνων που μάχονται στις θέσεις που πρόκειται να εγκαταλειφθούν. Οί μονάδες που έλίχθηκαν σε παραπίσω θέσεις, υποστηρίζουν με τα πυρά τους από τις νέες θέσεις τους την σύμπυξη των υπόλοιπων τμημάτων. Η ναρκοθέτηση των θέσεων που εγκαταλείπονται, ή δράση ελεύθερων σκοπευτών, είναι σπουδαίο στοιχείο του υποχωρητικού έλιγμου.

Γιὰ τὸν στρατηγικὸ έλιγμό. Στρατηγικός έλιγμος είναι εκείνος που ανατρέπει τα σχέδια του αντιπάλου στο σύνολό τους και μετατρέπεται σε στρατηγική άντεπίθεση. Τέτοιους έλιγμους μπορεί να διατάξει μόνο το άνώτατο κλιμάκιο της Διοίκησης, γιατί μόνο αυτό διαθέτει στρατηγική έφεδρεία. Στη διάρκεια του έμφυλίου πολέμου, τρεις φορές δημιουργήθηκε δυνατότητα στρατηγικού έλιγμου. Τὸν Ίούλη του 1947 στη Βόρεια Πίνδο. Τὸν Σεπτέμβρη του 1948 στο Βίτσι. Τὸν Ἀπρίλη του 1949 στη Βόρεια Πίνδο. Τὴν πρώτη και τρίτη φορά δεν έγινε τέτοιος έλιγμος από στρατηγική άδυναμία του Γενικού Ἀρχηγείου του ΔΣΕ. Τὴν δεύτερη φορά δεν έγινε από έλλειψη στοιχειώδους στρατηγικής έφεδρείας.

Αυτά είναι τα βασικότερα διδάγματα από τὴν έβδομηνταήμερη μάχη στη Βόρεια Πίνδο, το καλοκαίρι του 1948. Αυτά δεν αποτελοῦν δόγμα είτε συνταγή, αλλά άπλως πολύτιμη πείρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΤΑΧΤΙΚΗ Σ' ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΔΣΕ

Ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ μελέτη τῆς ταχτικῆς τοῦ ΔΣΕ σὲ ὅλες τὶς ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις του. Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ κάνουμε σὲ αὐτὸ τὸν τόμο. Θὰ περιορισθῶ σὲ δυὸ ἀπὸ τὶς καλύτερες ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις, στὴ Νάουσα, τὸ Γενάρη τοῦ 1949, στὸ Γράμμο, τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1949.

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΣΤΗ ΝΑΟΥΣΑ

Ὁ πόλεμος σὲ κατοικημένους ὄχυρωμένους στόχους, ἀπαιτεῖ τόλμη, ταχύτητα, ἐπαναστατικὴ ἐφευρετικότητα, δεξιότητες, περίσκεψη, σωστὸ συνδυασμὸ καὶ συντονισμὸ ὄλων τῶν ζωντανῶν δυνάμεων καὶ ὑλικῶν μέσων, κεραυνοβόλα δράση.

Τὸ πιὸ βασικὸ στοιχεῖο τῆς ταχτικῆς γιὰ κατάληψη πόλης στὰ βαθειὰ μετόπισθεν τοῦ ἀντιπάλου, εἶναι κεραυνοβόλα κατάληψη τῶν ὄχυρῶν καὶ ὄχυρωμένων θέσεῶν του στὴν ἐξωτερικὴ περίμετρο τῆς δοσμένης πόλης.

Στὸ ἐσωτερικὸ τῆς πόλης, τὸ βασικὸ στοιχεῖο τῆς ταχτικῆς εἶναι ἡ ἀπομόνωση ὀρισμένων στόχων μὲ ναρκοθετημένα ὁδοφράγματα, ἢ δημιουργία σειρᾶς στηριγμάτων τῶν ἐπιτιθέμενων δυνάμεων, γιὰ διαδοχικὸ ξεκαθάρισμα τῶν στόχων μὲ συγκεντρωμένες δυνάμεις. Ἡ σὲ βάθος καὶ κοντὰ στ' ἀντίπαλα τμήματα δημιουργία στηριγμάτων τῶν ἐπιτιθέμενων δυνάμεων, ἐνάντια στὶς ἐφεδρεῖες τοῦ ἀντιπάλου σὲ πεζικὸ καὶ μηχανοκίνητα, εἶναι βασικὸ στοιχεῖο τῆς ταχτικῆς.

Τὰ τμήματα σαμποτέρ πρέπει νὰ διευθύνονται ἀπὸ τὶς Διοικήσεις πεζικοῦ, ἀλλὰ αὐτὰ πρέπει νὰ δροῦν σὰν σχηματισμὸς σαμποτέρ καὶ ὄχι σὰν πεζικό. Τὰ τμήματα σαμποτέρ ποὺ δροῦν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, στοὺς ἄξονες κίνησης τῶν ἐνισχύσεων τοῦ ἀντιπάλου, πολεμοῦν σὰν αὐτοτελῆ τμήματα στὴ διάθεση τοῦ Διοικητῆ ὅλης τῆς ἐπιχείρησης, γιὰ ναρκοπόλεμο, ἐνεδρευτικὴ δράση, ποὺ προσωρινὰ τὴν ὑπάγει ταχτικά στὸ Διοικητῆ κάθε μονάδας πλαγιοφυλακῆς.

Ἀπὸ ταχτικὴ ἄποψη, τὸ βασικὸ στὴ σκέψη τοῦ Διοικητῆ μιᾶς τέτοιας ἐπιχείρησης, πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξασφάλιση ἐφεδρείας στὴ διάθεσή του, ἢ σωστὴ χρησιμοποίησή της, ἢ αὔξησή της στὴν πορεία τῆς μάχης, κάνοντας

τις κάθε φορά ἀναγκαῖες ἀναδιατάξεις τοῦ συνόλου τῶν δυνάμεων ποῦ διοικεῖ.

Ἐν ὅσον ὁ Σταθμὸς Διοίκησης τοῦ Διοικητῆ τῆς ἐπιχείρησης πρέπει νὰ βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὴ δοσμένη πόλη, γιὰ νὰ ἔχει ὀπτική ἐποπτεία σὲ ὅλο τὸ πεδίο τῆς μάχης καὶ νὰ μπορεῖ νὰ ἐπεμβαίνει μὲ ταχύτητα. Οἱ Διοικήσεις Ταξιαρχιῶν καὶ Ταγμάτων, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἔχουν Σταθμοὺς Διοίκησης, ἀλλὰ ν' ἀκολουθοῦν κατὰ πόδι τὰ τμήματα ποῦ μάχονται καὶ προχωροῦν.

Ἡ ἄμεση γνωστοποίηση καὶ ἐκλαϊκείωση τῶν ἐπιτυχιῶν σὲ ὅλα τὰ μαχόμενα τμήματα, ἀποτελεῖ πάντα σπουδαῖο παράγοντα γιὰ τὴν νίκη.

Τὰ μέτρα γι' ἀποτροπὴ λαφυραγωγίας ἀπὸ τὰ μαχόμενα τμήματα, ἀποτελεῖ ἀπαράβατη ὑποχρέωση σὲ ὅλα τὰ κλιμάκια τῆς Διοίκησης. Τ' αὐστηρὰ μέτρα κατὰ τῶν παραβατῶν, ἀκόμα καὶ μ' ἐκτέλεσή τους, εἶναι ἀπαραίτητα, γι' ἀποτροπὴ ἀποσύνθεσης τῶν μαχόμενων μονάδων.

Ἡ ὀργάνωση καὶ ὁ ἐλεγχος τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας, εἶναι ἀπαράβατη ὑποχρέωση τῆς Διοίκησης σὲ ὅλα τὰ κλιμάκιά της, γιὰ ἐξασφάλιση ὑποδειγματικῆς μεταφορᾶς καὶ ὑγειονομικῆς περίθαλψης τῶν τραυματιῶν, γι' ἀποτροπὴ διασκορπισμοῦ τῶν μαχόμενων τμημάτων μὲ τὸ πρόσχημα μεταφορᾶς τραυματιῶν. Ἡ Διοίκηση, σὲ ὅλα τὰ κλιμάκιά της, πρέπει νὰ διευθύνει τὴν μάχη καὶ μὲ τὴν σκέψη μείωσης τῶν ἀπολαύσεων.

— Ζητήματα ταχτικῆς κατὰ τὸν ἀποχωρητικὸ ἔλιγμό. Ὁ τέτοιος ἔλιγμος πρέπει νὰ ἔχει μελετηθεῖ σὲ βασικὰς γραμμὰς, ὅταν ἐπεξεργαζόμεστε τὴν διαταγὴν ἐπιχείρησης στὴ δοσμένη πόλη. Ὁλοκληρώνεται αὐτὴ ἡ μελέτη καὶ παίρνει τὴν μορφήν διαταγῆς, μέσα στὴν πορεία τῆς μάχης.

Ὁ ἀποχωρητικὸς ἔλιγμος πρέπει νὰ διευθύνεται μὲ σιδερένιο χέρι, μ' ἀκλόνητη ἐπιμονή, συντριβόντας κάθε ἐμπόδιο. Οἱ ταλαντεύσεις, ἀναποφασιστικότητες, κατὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ ἔλιγμου, μπορεῖ νὰ ὀδηγήσουν ὡς τὴν πλήρη συντριβὴν τῶν τμημάτων.

Τέτοιου εἴδους ἔλιγμοι ἀπαιτοῦν ὀλοκληρωτικὴ ἐπιστράτευση ὅλων τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δυνάμεων, ἀλληλεγγύη στὸν ἀνώτατο βαθμὸ, ἀδιάκοπη συνοχή καὶ πειθαρχία, ἀτσάλινη θέληση καὶ ψυχραιμία. Ἀπ' αὐτὴ τὴν συνολικὴν ἄποψη, ἡ ἔνταση τῆς πολιτικῆς δουλειᾶς μέσα στὰ τμήματα, παίζει ἀποφασιστικὸ ρόλο.

Τέτοιου εἴδους ἔλιγμοι ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὴν Διοίκηση σὲ ὅλα τὰ κλιμάκιά της, πρόβλεψη, περίσκεψη, ἐξονυχιστικὴ μελέτη καὶ τῶν λεπτομερειῶν, σβελτάδα στὴ λήψη τῶν ἀποφάσεων, τόλμη-ταχύτητα-μαστοριά-ἐπιμονὴ κατὰ τὴν ἐκτέλεση, ἀδιάκοπο καὶ ζωντανὸ ἔλεγχος. Ἡ ἐπεξεργασία ἑνὸς πρακτικοῦ κανονισμοῦ πορείας, ἐξασφαλίζει ταχύτητα, συνοχή καὶ ἀσφάλεια.

Ἡ ἐνεργητικὴ καὶ παθητικὴ ἀεράμυνα, ἡ ὑπαρξὴ εἰδικῶν μικρῶν-εὐ-

κίνητων και καλά εκπαιδευμένων τμημάτων κυνηγών άρμάτων μάχης, είναι όρος επιτυχίας του άποχωρητικού έλιγμοϋ.

Ή παραπλάνηση του αντίπαλου, έστω και προσωρινά, σχετικά με την κατεύθυνση του έλιγμοϋ, είναι επίσης όρος τής επιτυχίας του.

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ή απόψη ταχτικής, ή οϋσία μπορεί να συνοψιστεί στ' ακόλουθα: Με πλατϋ κυκλωτικό έλιγμό κατάληψη με ταχύτητα και μυστικότητα βασικών στρατηγικών σημείων στα μετόπισθεν τής διάταξης του αντίπαλου, για κύκλωση σοβαρών δυνάμεων. Με στήριγμα αυτά τα στρατηγικά σημεία, τα τμήματα κύκλωσης μπλέκουν τον αντίπαλο σε μεγάλη μάχη φθοράς των δυνάμεων που προσπαθούν να σπάσουν τον κλοιό, κι έτσι διευκολύνουν τα τμήματα που μάχονται για την έξόντωση είτε αιχμαλωσία των κυκλωμένων δυνάμεων.

Ένα παράδειγμα ταχτικής των δυνάμεων κύκλωσης, στο στρατηγικό ύψωμα Πύργος Στράτσανης. Ή διοίκηση τής μονάδας του Δημοκρατικού Στρατοϋ (Βαγγέλης Παπαδόπουλος), δέν έδωσε γραμμική διάταξη στο τμήμα του. Μ' ελάχιστες δυνάμεις έπιασε το πιό στρατηγικό σημείο, έγκατέστησε σ' αυτό μιá ισχυρή βάση πυρός με ομαδικούς όλμους και πυροβόλα. Προώθησε δυνάμεις όσο το δυνατό πιό χαμηλά, για καλύτερο έλεγχο τής κίνησης του αντίπαλου στο δρόμο Κόνιτσας προς Πυρσόγιαννη. Ατά τα τμήματα περιλάμβαναν τ' αντίπαλα επιτιθέμενα τμήματα από τις βάσεις έξόρμησής τους, τα χτυπούσαν ύποχωρώντας ως το βασικό στρατηγικό σημείο που βρίσκονταν ή βάση πυρός μας. Σε όλη αυτή την κίνηση, ή βάση πυρός μας χτυπούσε ακατάπαυστα τα αντίπαλα τμήματα που προχωρούσαν. Έτσι, ώσπου να φτάσουν στην κορυφή, αυτά είχαν κουραστεί κι άποδεκατιστεί. Σ' αυτή την εϋνοϊκή στιγμή, δικιά μας άντεπίθεση κατακυλούσε τ' αντίπαλα τμήματα ως τις βάσεις έξόρμησής τους. Ατά ήταν πιá εκτός μάχης. Ή αντίπαλος συνέχιζε την προσπάθεια με άλλα τμήματά του, με ίδιο αποτέλεσμα. Ή αντίπαλη στρατιωτική ήγεςία έφάρμοζε άμυαλα την ταχτική του μαινόμενου ταύρου.

Ατή ή ταχτική μείωνε στο ελάχιστο τις άπώλειες του ΔΣΕ, άνιμετόπισε τουλάχιστο τριακονταπλάσιες αντίπαλες δυνάμεις, μ' ελάχιστες δυνάμεις μας. Ή ταχτική των τμημάτων του ΔΣΕ που κύκλωσαν τον αντίπαλο, ήταν ταχτική ενεργητικής άμυνας. Ή ταχτική των τμημάτων που θα έκμηδένιζαν είτε θα αιχμαλώτιζαν τις κυκλωμένες αντίπαλες δυνάμεις, ήταν επιθετική ταχτική.

Ή τέτοιος κυκλωτικός έλιγμός, είναι δίκοπο μαχαίρι, γιατί μπορεί ό

ίδιος να κυκλωθείς. Τὸ πῶς ἐνέργησε ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία, δείχνει, στὴν καλύτερη περίπτωση, ἓνα ζάλισμα.

Τί εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἐπιτυχία τέτοιων ἐλιγμῶν, ὅπως ὁ ἐλιγμὸς ποὺ κρίνουμε; Γνώση τῶν ἀπαιτήσεών τους, ποὺ συνοψίζονται στὴν ἐξασφάλιση μυστικότητας τῆς κίνησης, ποὺ συνδέεται μὲ τὴν ἄσκηση, μὲ τὴν σωστὴ ἐκλογή τοῦ δρομολογίου πορείας, μὲ τὴν ἐξασφάλιση συνοχῆς κατὰ τὴν πορεία, μὲ τὴν ἐπαγρύπνηση, μὲ τὴν ἐξαιρετικὴ ταχύτητα γιὰ νὰ μὴν μπορέσει ὁ ἀντίπαλος ν' ἀντιληφθεῖ τὸν ὄγκο τῶν δυνάμεων ἐλιγμοῦ καὶ τὴν κατεύθυνσή τους, ἀποφυγὴ ἐμπλοκῆς μ' ἐχθρικὲς δυνάμεις κατὰ τὸν ἐλιγμὸ, σοβαρὴ ἐφεδρεία στὴ διάθεση τῆς Διοίκησης, χρονομετρικὴ, μπορῶ νὰ πῶ, ἀκρίβεια στὸ συντονισμό κίνησης καὶ πυρὸς κατὰ τὴν ἐκπόρθηση φύσει ὀχυρῆς καὶ ὀχυρωμένης θέσης.

Παρ' ὅλη τὴν ἀνεπάρκεια τῶν δυνάμεων ποὺ διέθεσε τὸ Γενικὸ Ἄρχηγεῖο γι' αὐτὸ τὸν ἐλιγμὸ, παρὰ τὶς ἀδυναμίες τῆς Διοίκησης, ὁ ἐλιγμὸς ἀνακατάληψης τῆς Βόρειας Πίνδου ἦταν νικηφόρος, ἀλλὰ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ μετατραπεῖ σὲ στρατηγικὸ ἐλιγμὸ ἀπὸ ὑπαιτιότητα τοῦ Γενικοῦ Ἄρχηγείου.

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ

Πυροβολικὸ εἶχαν μόνο τὰ τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ποὺ δροῦσαν στὴ Βόρεια Ἑλλάδα, πῶς πολὺ στὴ Βόρεια Πίνδο καὶ στὸ Βίτσι. Τὰ πυροβόλα ἦταν ὀρειβατικά, ἐλάχιστα μεσαῖα πεδινά, πολὺ παλιά. Τὰ βλήματα ἦταν πάντα λίγα, πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἦταν μισοαχρηστευμένα. Κανένα καινούργιο πυροβόλο δὲν εἶχε ὁ ΔΣΕ. Ὑπῆρχαν ἐλάχιστα τηλέμετρα κι ἄλλα ἀπαραίτητα ὄργανα. Τὰ μεταγωγικὰ ζῶα τῶν μονάδων πυροβολικοῦ ἦταν πάντα σ' ἄσχημη κατάσταση, ἀπὸ ἔλλειψη ζωοτροφῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ λίγους ἐπαγγελματίες ἀξιωματικοὺς πυροβολικοῦ, οἱ πυροβολητὲς τοῦ ΔΣΕ ἦταν ἀντάρτες ποὺ μάθαιναν πολεμῶντας, καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶχαν τὶς ἀπαραίτητες θεωρητικὲς καὶ τεχνικὲς γνώσεις. Παρ' ὅλα τὰ παραπάνω, τὸ πυροβολικὸ τοῦ ΔΣΕ ἐκπλήρωσε τὴν ἀποστολὴ του μὲ ἥρωισμό καὶ μαστοριά. Ἡ ταχτικὴ του μπορεῖ νὰ συνοψιστεῖ στὰ παρακάτω:

Μιά ποὺ ὑπῆρχαν λίγα πυροβόλα μ' ἐλάχιστα βλήματα, δὲν δίνονταν ἀποστολὲς σὲ πολλοὺς στόχους, ἀλλὰ γίνονταν συγκέντρωση πυροβόλων καὶ βολῆς στὴν κατεύθυνση τῆς κύριας προσπάθειας τοῦ πεζικοῦ τοῦ ΔΣΕ. Ἔτσι, τὶς περισσότερες φορές δὲν ἄντεχε τὸ ἀντίπαλο πεζικὸ στὰ δραστηκὰ πυρὰ πυροβολικοῦ.

Στὴν ἐπιθετικὴ δράση τοῦ πεζικοῦ τοῦ ΔΣΕ, δὲν γίνονταν προπαρασκευὴ πυροβολικοῦ, γιὰτί ἔτσι θὰ χάνονταν τὸ στοιχεῖο τοῦ αἰφνιδιασμοῦ.

Τὸ πυροβολικὸ τοῦ ΔΣΕ χρησιμοποιοῦνταν μ' ἐπαναστατικὸ τρόπο.

Λογουχάρη, τὰ πυροβόλα προωθοῦνταν σ' ἀπόσταση ἀπὸ 300 ὠς 100 μέτρα μπροστὰ στοὺς ἐχθρικοὺς στόχους καὶ μὲ ἄμεση βολὴ στὶς θυρίδες τῶν πολυβολείων ὡς τὶς πρῶτες γραμμὲς τοῦ πεζικοῦ τοῦ ΔΣΕ.

Ἡ βολὴ τοῦ πυροβολικοῦ εἶχε μεγάλες ἐπιτυχίες, μόνο ὅταν ἡ δράση του συντονίζονταν μὲ τὴν κίνηση τοῦ ἐπιτιθέμενου πεζικοῦ. Ὡς πρὸς αὐτό, τὸ πυροβολικὸ τοῦ ΔΣΕ παρουσίασε σοβαρὰς ἀδυναμίες. Ἐξαιτίας χαμηλῆς θεωρητικῆς καὶ τεχνικῆς κατάρτισης, οἱ πυροβολητὲς δὲν μπορούσαν πάντα νὰ ἐκτελοῦν μὲ ἀκρίβεια τὰ παραγγέλματα βολῆς, νὰ παίρνουν γρήγορα διάταξη μάχης, νὰ ἐλέγχουν καὶ νὰ διορθῶνουν τὰ σκοπευτικὰ ὄργανα, ἐκδήλωναν ἀδυναμία παρακολούθησης καὶ μελέτης τοῦ τομέα δράσης κατὰ τὴ διάρκεια ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου, κλπ. κλπ.

Σ τὸν ἀμυντικὸ ἀγῶνα. Τὸ πυροβολικὸ μας δὲν παρουσίασε πρωτοτυπία, δροῦσε ὅπως καὶ τὸ ἀντίπαλο πυροβολικὸ. Βολὴ φραγμοῦ ἀπὸ πυροβόλα καὶ ὀμαδικοὺς ὄλμους. Βολὴ ἀνάσχεσης. Βολὴ προπαρασκευῆς, σὲ σπάνιες περιπτώσεις. Βολὴ ἀντιπυροβολικοῦ. Βολὴ ἀπαγόρευσης, στὶς ὑποχρεωτικὰς διαβάσεις γιὰ τὸ ἀντίπαλο πεζικὸ. Βολὴ παρενόχλησης, γιὰ ἐκνευρισμὸ, κούραση.

— Στοὺς χώρους τοῦ Βίτσι καὶ τοῦ Γράμμου ὑπῆρχαν καὶ ἀντιαρματικὰ πυροβόλα. Στὸν ἀντιτανκικὸ ἀγῶνα ὁ ΔΣΕ χρησιμοποιοῦσε αὐτὰ τὰ πυροβόλα, ἀντιτανκικὰ πολυβόλα καὶ ντουφέκια, νάρκες, μπουκάλια μ' εὐφλεκτες ὕλες, ὀμάδες κυνηγῶν ἀρμάτων μάχης. Τ' ἀντιαρματικὰ πυροβόλα χρησιμοποιοῦνταν καὶ γιὰ ἄμεση βολὴ στὶς θυρίδες τῶν πολυβολείων γι' ἀνατίναξή τους, ἀπὸ ἀπόσταση 400 καὶ λιγότερα μέτρα.

— Ὁ ΔΣΕ ἐφάρμοζε δυὸ εἰδῶν ἀντιαεροπορικὴ ἄμυνα: Τὴν παθητικὴ καὶ τὴν ἐνεργητικὴ. Ἡ ἀεροπορία σὰν μαχητικὸ ὄπλο χρησιμοποιήθηκε ἐνάντια στὸν ΔΣΕ, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1947.

Στὴν παθητικὴ ἀεράμυνα, ὁ ΔΣΕ χρησιμοποιοῦσε τὶς παρακάτω μεθόδους: Ὅταν τὰ ἀεροπλάνα ἔριχναν βόμβες εἴτε πολυβολοῦσαν, σταματοῦσε ἡ κίνηση τῶν μονάδων, εἴτε αὐτὲς χρησιμοποιοῦσαν πιὸ σωστὰ τὸ ἔδαφος γιὰ συνέχιση τῆς κίνησής τους. Οἱ ἀντάρτες κάλυπταν τ' ἀντικείμενα ποὺ ἀντανάκλουσαν φῶς μὲ κλαδιὰ δέντρων καὶ θάμνων, διάλεγαν καλυμμένα δρομολόγια, βάδιζαν σ' ἀραιοὺς σχηματισμοὺς, καμουφλάραν μὲ κλαριὰ τὰ ζῶα καὶ τὸν ἑαυτὸ τους.

Στὴν ἐνεργητικὴ ἀεράμυνα, ὁ ΔΣΕ χρησιμοποιοῦσε ὅλα τὰ ὄπλα του. Τὰ τμήματά του εἶχαν ὀμάδες παρατήρησης καὶ συναγερμοῦ, κατὰ τὴν κίνηση καὶ στὴν στάση τους. Στὶς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις χρησιμοποιοῦνταν ἡ κεραυνοβόλα ἐπίθεση, γιὰτὶ ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄλλα πλεονεκτήματα ἔφερνε τοὺς μαχητὲς τοῦ ΔΣΕ πολὺ κοντὰ στὶς ἀντίπαλες θέσεις. Ἔτσι, τ' ἀεροπλάνα δὲν μπορούσαν νὰ δράσουν, γιὰτὶ θὰ σκότωναν φαντάρους τοῦ στρατοῦ τους.

Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε το περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», στη διάρκεια του έμφυλιου πολέμου κατέστρεψε ο ΔΣΕ 181 άεροπλάνα και προκάλεσε βλάβες σε 42.

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΣΤΗ ΣΑΜΠΟΤΑΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Ἡ σαμποταριστική δράση τοῦ ΔΣΕ ὑποχρέωνε τὸν ἀντίπαλο νὰ διασκορπᾷ τίς δυνάμεις του γιὰ φρούρηση τῶν συγκοινωνιῶν του, προστασία τῶν μεταφορικῶν μέσων του. Ἐπιβράδυνε, εἴτε καὶ ἀπαγόρευε, γιὰ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα, τὴ συγκέντρωση καὶ κίνηση ἀντίπαλων δυνάμεων καὶ μέσων. Ἐξασφάλιζε μὲ τίς λιγότερες θυσίες τὸ ξήλωμα τοῦ ἀντίπαλου ἀμυντικοῦ συστήματος. Κατέστρεφε εἴτε ἀχρήστευε μηχανοκίνητα καὶ μεταφορικὰ μέσα. Προστάτευε μὲ ναρκοθετήσεις καὶ παγιδεύσεις τὰ τμήματα πεζικοῦ τοῦ ΔΣΕ ἀπὸ αἰφνιδισμούς. Κούραζε, ἔφθειρε τὸν ἀντίπαλο κι ἔριχνε τὸ ἠθικὸ του. Παρεμπόδιζε ἀνακατασκευὲς συγκοινωνιῶν τοῦ ἀντιπάλου. Ἐδινε πολὺτιμη βοήθεια στὰ τμήματα πεζικοῦ τοῦ ΔΣΕ κατὰ τίς ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις τους, ἰδιαίτερα σὲ ὁδομαχίες, μὲ καταστροφὲς ναρκοπεδίων, πολυβολειῶν, ὄχρωμένων κτιρίων, κλπ.

Ὁ καλύτερος μάστορας τοῦ σαμποταριστικοῦ ἀγώνα τοῦ ΔΣΕ, ἦταν ὁ Ἄντωνης Ἀγγελούλης (Βρατσάνος). Μὲ τὴν καθοδήγησή του δημιουργήθηκε σχολὴ σαμποτέρ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, γιὰ δημιουργία ἄξιων σαμποταριστικῶν στελεχῶν.

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΣΤΟΝ ΜΙΚΡΟΠΟΛΕΜΟ

Ὁ μικροπόλεμος εἶναι ἀνταρτοπόλεμος πὸ ἔκαναν ταχτικὲς μονάδες τοῦ ΔΣΕ, ὅταν αὐτὲς βρίσκονταν σὲ διάταξη, εἴτε ὅταν ἔκαναν ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις. Αὐτὸ τὸν μικροπόλεμο τὸν ἔκαναν μαχητὲς τοῦ ΔΣΕ, μέρα καὶ νύχτα.

Οἱ ἀπαιτήσεις τοῦ μικροπολέμου μποροῦν νὰ συνοψιστοῦν σὲ μεγάλη καὶ πολὺ μυαλωμένη τόλμη, σβελτάδα, πρωτοβουλία, σύνεση, πονηριά, ἐπιμονή, ὑπομονή, ἀντοχή.

Ἡ γενικὴ τάση ἦταν νὰ περνοῦν ἀπὸ τὸν μικροπόλεμο ὅλοι οἱ μαχητὲς τῶν ταχτικῶν μονάδων τοῦ ΔΣΕ, γιὰ τὸν ἀνέβαζε ποιοτικά.

Οἱ βασικὲς μορφὲς δράσης κατὰ τὸν μικροπόλεμο ἦταν οἱ ἀκόλουθες: Παρενοχλητικὲς κρούσεις ἐνάντια σὲ θέσεις τοῦ ἀντιπάλου, γιὰ ἐκνευρισμό, κούραση, φθορά, ἄσκοπη κατανάλωση πυρομαχικῶν, ἀποκάλυψη σχεδίου πυρός. Ἐνεδρευτικὴ δράση, μὲ σκοπὸ αἰχμαλώτιση εἴτε ἐξόντωση ἀξιωματικῶν καὶ μικροφρουρῶν τους, μικροομάδων, συνδέσμων, κλπ. Ἀρπαγὴ σκοπῶν, παρατηρητῶν τοῦ ἀντιπάλου, γιὰ πληροφορίες. Ναρκοθέτηση

και υπονόμηση παρατηρητηρίων τῆς ἡμέρας. Σαμποτάζ στὶς ἀντίπαλες τηλεφωνικὲς γραμμὲς εἶτε ὑποκλοπὲς συνδιαλέξεων, λαφυραγώγηση καλωδίων. Αἰφνιδιαστικὲς καταδρομικὲς ἐνέργειες σὲ σταθμοὺς Διοίκησης τοῦ ἀντιπάλου, σὲ κέντρα ἀνεφοδιασμοῦ του, σὲ καταυλισμοὺς στὰ μετόπισθόν του. Ξαφνικὰ χτυπήματα σὲ μικρὲς φάλαγγες ἀνεφοδιασμοῦ. Ἐλαφρὲς νυχτερινὲς κρούσεις γιὰ νὰ προκαλεῖται συναγεμὸς ἀντίπαλων τμημάτων, μὲ σκοπὸ νὰ μὴν μποροῦν νὰ κοιμηθοῦν οἱ φαντάροι κι ἀξιωματικοί. Ἐνεδρευτικὴ δράση μὲ ναρκοθέτηση και ὑπονομεύσεις ἐνεργητικῆς πυροδότησης. Νυχτερινὰ ἐπιδρομικὰ χτυπήματα μὲ πάντζερ πολυβολείων τοῦ ἀντιπάλου. Συντονισμένη δράση μορφῆς μικροπολέμου μὲ ταυτόχρονη ἐπιθετικὴ ἐνέργεια μεγαλύτερης μονάδας τοῦ ΔΣΕ, εἶτε παραπλάνηση γιὰ νὰ πετύχει ἐπιθετικὴ ἐνέργεια.

Μέρος τοῦ μικροπολέμου ἦταν ἡ δράση τῶν λεύτερων σκοπευτῶν. Κατὰ κανόνα, τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν λεύτερων σκοπευτῶν ἦταν: πίστη και ἀφοσίωση στὸν ἀγῶνα γι' ἀντοχὴ στὴ μοναξιά, στὰ μετόπισθον τοῦ ἀντιπάλου. Μυαλωμένη παλικαριά. Τόλμη και πρωτοβουλία. Ἐφευρετικότητα. Ἐπαναστατικὸ ἦθος. Σταθερότητα και ἀντοχὴ. Συνωμοτικότητα. Ἰκανότητα προσανατολισμοῦ στὸ ἔδαφος κάτω ἀπ' ὄλες τὶς συνθήκες, στὸ σκοτάδι και στὸ δάσος. Καλὴ σκόπευση και γνώση σαμποταριστικῆς τέχνης. Ἰκανότητα συλλογῆς πληροφοριῶν, σωστῆς ἐκτίμησῆς τους κλπ.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΧΟΛΕΣ ΤΟΥ ΔΣΕ

Τὸ ζήτημα τῶν στελεχῶν ἦταν τὸ πιὸ δὲξὸ πρόβλημα και τὸ πιὸ δυσκόλοιο. Μιὰ πού ἡ ἠγεσία τοῦ ΚΚΕ ἔδωσε ἐντολὴ στοὺς μόνιμους ἀξιωματικούς νὰ πᾶνε ἐξορία, γιὰ νὰ δείξει πραχτικὰ στὸν ἀντίπαλο ὅτι ἐπιδιώκαμε ὁμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη, στὸν ΔΣΕ εἴχαμε πολὺ λίγους μόνιμους ἀξιωματικούς. Αὐτὸ τὸ σχιζοφρενικὸ γεγονός, ἦταν πραγματικὸ ἔγκλημα σὲ βάρος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ΕΛΑΣ, σὲ βάρος τοῦ ἔνοπλου ἀγῶνα μας. Ὁ μετέπειτα ἰσχυρισμὸς τοῦ Ζαχαριάδη, ὅτι οἱ μόνιμοι ἀξιωματικοὶ τοῦ ΕΛΑΣ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ προσφέρουν θετικὰ στὸν δεῦτερο ἔνοπλο ἀγῶνα μας, εἶναι μιὰ συκοφαντία.

Ἡ τρομερὴ ἔλλειψη στρατιωτικῶν στελεχῶν στὸν ΔΣΕ, ἐπέβαλε νὰ μετατρέψουμε γρήγορα τοὺς καλύτερους ἀπλοὺς μαχητὲς σὲ ἀξιωματικούς. Αὐτὸ ἦταν ἐξαιρετικὰ δύσκολο, ἐξαιτίας τοῦ γενικὰ χαμηλοῦ ἐπιπέδου μόρφωσῆς τους. Γιὰ τὴ λύση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος, δημιουργήσαμε σειρὰ σχολῆς τοῦ ΔΣΕ. Ποιὲς σχολῆς δημιουργήσαμε;

Τὴ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Ἀπ' αὐτὴ ἀποφοίτησαν ἕξι σειρὲς μαθητῶν, μὲ σύνολο 2.543.

Τὴ Σχολὴ μεσαιῶν ὑγειονομικῶν στελεχῶν. Ἐκ τῶν δύο σειρῶν τῆς ἀποφοίτησαν 125 μαθητῆς.

Τὴ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν τοῦ Κλιμακίου τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου Νότιας Ἑλλάδας. Ἐκ αὐτῆς ἀποφοίτησαν δύο σειρῶν, 204 μαθητῆς.

Τὴ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν σαμποτέρ σὲ δύο σειρῶν. Ἐκ αὐτῆς ἀποφοίτησαν 185 μαθητῆς.

Τὴ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν πυροβολικοῦ. Ἐκ αὐτῆς ἀποφοίτησαν σὲ δύο σειρῶν 150 μαθητῆς. Αὕτη ἦταν ἡ πιὸ δύσκολη σχολή, γιατί οἱ μαθητῆς ἔπρεπε νὰ ἔχουν θεωρητικῆς καὶ τεχνικῆς γνώσεις, πού ἐξαιτίας τοῦ γενικῆ χαμηλοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου ἦταν δύσκολο νὰ τίς ἀποκτήσουν.

Ἡ Σχολὴ Ἀνθυπολοχαγῶν πολιτικῶν ἐπιτρόπων πόλεων καὶ ὑπαίθρου. Ἐκ αὐτῆς ἀποφοίτησαν δύο σειρῶν μὲ 253 μαθητῆς.

Ἐκ ὅλων τῶν παραπάνω σχολῶν, ἀποφοίτησαν 3.460 μαθητῆς καὶ μαχητῆς τοῦ ΔΣΕ καὶ ἀνέλαβαν διοικητικῆς θέσεις. Πολλοὶ ἔκ τῶν αὐτῶν, ἐξαιτίας τῶν ἱκανοτήτων τους στὸ πεδίο σκληρῶν μαχῶν, ἔφθασαν ὡς τὸ βαθμὸ τοῦ ταγματάρχη.

— Στὸ βαθμὸ πού περνούσαμε σ' ἓνα ἰδιόμορφο ταχτικὸ ἀνταρτοπόλεμο, ἀποκαλύπτονταν ἡ ἀνεπαρκῆς θεωρητικὴ καὶ τεχνικὴ κατάρτιση τῶν διοικητῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιτρόπων ταγμάτων. Ὅσο γιὰ τοὺς ἐπιτελάρχες ταξιαρχῶν καὶ μεραρχῶν, δὲν εἶχαμε οὔτε ἓνα πραγματικὸ ἐπιτελάρχη, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἐπιτελάρχη τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου.

Διαπιστώνοντας σωστὰ τίς θεωρητικῆς καὶ τεχνικῆς ἀδυναμίες τῶν ἀνώτερων στελεχῶν τοῦ ΔΣΕ, ἀποφασίσσαμε, στὶς ἀρχὲς τοῦ 1949, νὰ δημιουργήσουμε Ἀνώτατη Σχολὴ Πολέμου, γιὰ σύντομη μετεκπαίδευση ἀπὸ ταγματάρχη καὶ πάνω. Ἡ παραπέρα πορεία τοῦ πολέμου μας, δὲν ἐπέτρεψε τὴ δημιουργία τέτοιας Σχολῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΣΕ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΚΡΙΝΟΥΝ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΜΑΣ

Σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο θὰ παραθέσω ἀπόψεις δύο στρατιωτικῶν συγγραφέων, τοῦ ὑποστρατήγου σὲ ἀποστρατεία Δημήτρη Ζαφειρόπουλου «ὁ ἀντισυμμοριακὸς ἀγῶνας 1945-1949», καὶ τοῦ ἀντιστρατήγου σὲ ἀποστρατεία Θρασύβουλου Τσακαλώτου «Ἱστορικὲς ἀναμνήσεις», τόμος δεῦτερος. Τὰ βιβλία τῶν ἄλλων ἀντιπάλων στρατιωτικῶν συγγραφέων, δὲν περιέχουν κάτι τὸ ἀξιόλογο γιὰ ζητήματα στρατηγικῆς καὶ ταχτικῆς τοῦ ΔΣΕ.

Ο ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΔΣΕ

Γράφοντας ὁ Ζαφειρόπουλος γιὰ τὴ στρατηγικὴ τοῦ ΔΣΕ, φαίνεται ὅτι πῆρε σὰν ἀλήθεια ἐκεῖνα ποὺ ἔγραψε ὁ Ζαχαριάδης μετὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ἄρα, ἡ στρατηγικὴ τοῦ ΔΣΕ ποὺ περιγράφει, δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ τὴν πραγματικότητα. Ἄπλά, αὐτὸς δικαιώνει τὸν χυδαῖο ὀππορτουניσμὸ καὶ τὸν κατόπιν ἐορτῆς ἐρασιτεχνισμό τοῦ Ζαχαριάδη. Παραθέτω μερικὲς περικοπὲς ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ζαφειρόπουλου:

«Κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ συμμοριτισμοῦ μέχρι τοῦ 1946, σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἀπέβλεπαν στὴν ἐπαύξηση τῶν ἐνόπλων συμμοριακῶν δυνάμεων, τὴν δημιουργία “ἐλεύθερων χώρων” γιὰ τὸν ἔλεγχο μεγαλύτερων διαμερισμάτων, τὴν κατάπτωση τοῦ ἠθικοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τὴν διπλωματικὴ ἐκμετάλλευση στοῦ ἐξωτερικοῦ.

»Κατὰ τὸ δεύτερο ἐξάμηνο τοῦ 1947, ὅποτε πιά εἶχε ἐπαρκῶς προαχθεῖ ἡ ὀργάνωση τῆς Διοίκησης καὶ εἶχε αὐξηθεῖ ἡ δύναμη τῶν ἐνόπλων τμημάτων, ἐπιδίωκαν τὴν ἐξασφάλιση ὀρισμένων χώρων καὶ εἰδικότερα στοὺς κορμὸ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.

»Στὰ χρόνια 1948 καὶ 1949, ὅποτε πιά εἶχαν δημιουργηθεῖ σὲ ὅλη τὴ χώρα ἐστίες καὶ στὴν παραμεθόριον τὸ “Ἐλεύθερο Κράτος τοῦ Γράμμου-Βίτσι” καὶ εἶχαν ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλίζουν τοὺς παραμεθόριους κυρίως χώρους, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὰ κέντρα ἐφοδιασμοῦ ἀπὸ τὰ γειτονικά κράτη, τὶς περιοχὲς ἀνασυγκρότησης, διοργάνωσης κι ἐκπαίδευσης καὶ ταυτόχρονα

τις βάσεις εξόρμησης πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὶς βάσεις ὑποδοχῆς ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ καταδιωκομένων συμμοριτῶν ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς δυνάμεις, οἱ στρατηγικὲς ἐπιδιώξεις τους συνίσταντο : Στὴν ἀνάληψη ἀντεπίθεσης πρὸς τελικὴ καταστροφὴ τοῦ ἀντιπάλου» (σελίδα 75).

Χρονολογικὰ καθορίζει ὅτι, ἀπὸ τὶς 12-2-1945 ὡς τὶς 8-10-1947 εἶναι μιὰ περίοδος προπαρασκευαστικῆ. Τὴν ἴδια ἄποψη διατύπωσε γραφτὰ καὶ ὁ Ζαχαριάδης, μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

«Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ κινήματος ἦταν πλήρης ἀπὸ κάθε ἄποψη, πολιτικῆ, διπλωματικῆ, στρατιωτικῆ, ψυχολογικῆ, καὶ ἀπέβλεπε στὸν κλονισμό τοῦ διεθνoῦς κύρους τῆς Ἑλλάδας, στὴν ἠθικὴ ἀπομόνωση τοῦ ἐθνικοῦ κράτους καὶ στὴ θεωρητικὴ δικαίωση τοῦ κινήματος.

»Ἡ στρατηγικὴ προπαρασκευὴ ἀποσκοποῦσε στὴ δημιουργία ἐνὸς στρατηγικοῦ ὄρμητηρίου στὰ ὄμορα δορυφόρα κράτη καὶ σὰν τέτοιο προκρίθηκε ἡ Γιουγκοσλαβία ἐξαιτίας τῆς κεντρικῆς θέσης της, τῆς καλύτερης ὀργάνωσής της καὶ τῆς ἐθνικῆς ὑπεροχῆς της ἔναντι τῶν δυῶ ἄλλων «Δημοκρατιῶν»» (στὸ ἴδιο, σελ. 76).

Πραγματικά, ἡ προπαρασκευὴ τοῦ κινήματος ἦταν πλήρης, ἀλλὰ γιὰ τὴν ὀριστικὴν ἤττα του, μιὰ ποῦ οὐσιαστικὰ εἶχε ἠττηθεῖ ἀπὸ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946. Τὸ τί στρατηγικὸ ὄρμητήριο εἶχαμε δημιουργήσει, φάνηκε καθαρὰ καὶ τὸ 1948 καὶ τὸ 1949.

Ὁ Ζαφειρόπουλος διαπίστωσε (δὲν ξέρω μὲ βάση ποιὰ στοιχεῖα), πέντε στρατηγικὰ στάδια τοῦ ΔΣΕ!!

«Κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον : Θὰ ἐκδηλώνονταν ἔντονη δράση τῆς αὐτοάμυνας γιὰ μείωση τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐθνικοφρόνα πληθυσμοῦ, καὶ γιὰ τὴν ἀναστήλωση τοῦ ἠθικοῦ καὶ τῶν ἀναζωπύρωση τοῦ φανατισμοῦ τῶν ὁμοφρόνων τους» (στὸ ἴδιο, σελ. 173).

«Κατὰ τὸ δεῦτερον στάδιον : Θὰ ἐκδηλώνονταν ἡ δράση ἀντάρτικων ὁμάδων σὲ ὅλη τὴν ἔκταση» (στὸ ἴδιο, σελ. 173).

«Κατὰ τὸ τρίτον στάδιον : Θὰ προσβάλλονταν : α) Μικρὰ μεμονωμένα τμήματα τοῦ Στρατοῦ καὶ ἀνεφοδιαστικῶν φαλάγγων γιὰ ἐξασφάλιση τοῦ ἐφοδιασμοῦ τους μὲ ὄπλισμό καὶ πυρομαχικά, καὶ β) σὲ συνέχεια μὲ συγκεντρωτικὴ ἐνέργεια, μεμονωμένοι κατοικημένοι τόποι πρὸς βίαιη στρατολογία καὶ ἀνεφοδιασμό σὲ τρόφιμα» (στὸ ἴδιο, σελ. 174).

«Κατὰ τὸ τέταρτον στάδιον : Θὰ ἀποσύνθεταν τὶς ἐθνικὲς δυνάμεις μὲ ὅλα τὰ μέσα τοῦ συνωμοτικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ΚΚΕ καὶ θὰ συγκροτοῦσαν συνωμοτικoὺς μηχανισμοὺς μέσα τους» (στὸ ἴδιο, σελ. 174).

«Κατὰ τὸ πέμπτον στάδιον : Θὰ ἐκδηλώνονταν δολοφονικὴ δράση μέσα στὶς πόλεις καὶ ἰδιαίτερα στὴν Ἀθήνα-Πειραιᾶ-Θεσσαλονίκη-Βόλο, ἐνάντια στὰ μέλη τῆς Κυβέρνησης καὶ στελεχῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων» (στὸ ἴδιο, σελ. 174).

Ἐάν ἀφαιρέσουμε τὸ πέμπτο ἐπινοημένο στάδιο, τ' ἄλλα τέσσερα ἐπίσης ἐπινοημένα στρατηγικά στάδια τοῦ ΔΣΕ, ἔχουν καταπληκτικὴ ομοιότητα μὲ τὸ στρατηγικὸ πλάνο ποὺ σκάρωσε ὁ Ζαχαριάδης στὰ 1963. Τὸ ξανα-ἀντιγράψω, χωρὶς τὶς ὑπογραμμίσεις του:

«Πάνω στὴ σωστὴ ἀπόφαση στὴ βία ν' ἀπαντήσουμε μὲ τὴν βία, περνώντας προοδευτικὰ καὶ ὅπου τοπικὰ ὀριμάζουν οἱ συνθήκες ἀπὸ τὴν λαϊκὴ αὐτοάμυνα στὶς ἔνοπλες ἀνταρτοομάδες κι' ἔτσι στὴν ἔνοπλη ἀντιπαράθεση στὴν ἀντίδραση, μὲ προχωρητικὸ πέρασμα στὴν κατὰ τόπους καὶ πανελλαδικὰ συνέχιση τῶν ὁμάδων αὐτῶν ὑπὸ ἐνιαία καθοδήγηση, ἐφόσο στὸ μεταξὺ ἢ ἀντίδραση θὰ ἔκανε ὄλο καὶ ἀδύνατη τὴν ὁμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη, ποὺ γι' αὐτὴ οὔτε στιγμὴ δὲν ἔπαυε νὰ παλεύει τὸ Κόμμα καὶ ὄλοι ὅσοι συνεργάζονταν μαζί του».

Ο ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΣΕ

Ὁ Ζαφειρόπουλος ἀνακεφαλαίωσε τὴν ταχτικὴ τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Ρούμελη, μὲ τὶς παρακάτω διαπιστώσεις:

«Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1946-1947, πρόσβαλλαν τὴν ἐπιθετικὴ διάταξη τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τόσο κοντὰ στὶς βάσεις ἐξόρμησής τους, ὅσο καὶ κατὰ τὴν κίνησή τους καὶ στὰ μετόπισθεν (ἀνεφοδιαστικὲς φάλαγγες). Κατὰ τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1947 συνέχιζαν νὰ προσβάλλουν τὴν ἐπιθετικὴ διάταξη κοντὰ στὴ βάση ἐξόρμησης, κατὰ τὴν κίνησή της, κι' ἐπιπλέον μέσα στὴ βάση ἐξόρμησης μὲ βαθεῖες διεισδύσεις. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1947 συνέχισαν νὰ προσβάλλουν τὴν ἐπιθετικὴ διάταξη κατὰ τὴν κίνησή της καὶ σὲ μιὰ εὐπαθῆ κατεύθυνση, μὰ μὲ μερικὴ συγκέντρωση δυνάμεων, καὶ ἀργότερα, κατὰ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1947, κατὰ τὴν κίνησή της, καὶ κατὰ τὴν σύμπτυξή της μὲ συγκέντρωση ὅμως ἰσχυρῶν δυνάμεων» (σελίδα 265, ἡ ὑπογράμμιση δική του).

«Κατὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς μάχης, μὲ βάση τὴν κάθε φορὰ δημιουργημένη κατάσταση ἔπαιρναν ἀποφάσεις κι' ἔθεταν σ' ἐφαρμογὴ βαθεῖους καὶ κουραστικὸς ἐλιγμούς, ποὺ ἄλλαζαν τὴν φυσιογνωμία τῆς μάχης, εἴτε ἐδίδαν ἐπιτυχία στοὺς συμμοριτες. Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἐλιγμῶν βασιζόνταν στὴν ἱκανότητά τους νὰ μετακινῶνται εὐκολὰ καὶ νὰ ἐκτελοῦν νυχτερινὲς πορεῖες σὲ δύσβατα ἐδάφη καὶ ὑπὸ δυσμενεῖς καιρικὲς συνθήκες, καὶ στὴν ἱκανότητά τους ν' ἀποφεύγουν τὴν παρακολούθηση καὶ τὸ δίχτυ πληροφοριῶν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων. Πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ κινούνταν κατὰ τὴ νύχτα, ἐνῶ ἐνεργοῦσαν παραπλανητικὲς κινήσεις κι' ἐμφανίσεις κατὰ τὴν μέρα» (στὸ ἴδιο, σελ. 265).

«Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προθέσεων τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων εἶχαν προπαρασκευάσει σχέδιο ἀντενέργειας, ποὺ ἡ ἔγκαιρη σύνταξή του βασι-

ζονταν στη διάταξη τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, στίς πληροφορίες πού συγκέντρωναν γιά τίς προκαταρκτικές ἐνέργειες πού ἔκαναν οἱ ἐθνικές δυνάμεις γιά τήν συγκέντρωση τῶν μέσων τους.

»Αὐτό τὸ σχέδιο δὲν ἀντιμετώπιζε στατική δράση, ἀλλὰ ἐμπνέονταν ἀπὸ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια καὶ καθαρὰ καθόριζε κάθε φορά τοὺς ἐδαφικοὺς χώρους πού θ' ἀντιμετωπίζονταν εἴτε θὰ παρασύρονταν οἱ ἐπιθετικὲς ἐθνικὲς φάλαγγες, καὶ τοὺς ἄξονες σύμπτυξης τῶν συμμαριακῶν τμημάτων. Ὁ πρωταρχικὸς σκοπὸς τοῦ σχεδίου ἀντενέργειας παρέμενε πάντα ἡ διατάραξη τῆς ἐπιθετικῆς διάταξης καὶ ἡ παρεμπόδιση τοῦ συντονισμοῦ τοῦ σχεδίου τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων» (στὸ ἴδιο σελ. 264-265).

Στίς ἐκκαθαριστικὲς ἐπιχειρήσεις στὴ Ρούμελη τὴν ἄνοιξη τοῦ 1948, «οἱ συμμαριατικὲς ταξιαρχίαι τῆς Παρνασίδας καὶ Φθιωτιδοφωκίδας ἐφάρμοσαν συγκεντρωτικὲς ἐνέργειες κατὰ τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑποστοῦν μεγάλες ἀπώλειες. Ἀντίθετα, ἐπιβάλλονταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ προσπαθήσουν ν' ἀποφύγουν τοὺς κλοιοὺς καὶ τὰ φράγματα καὶ νὰ προσβάλλουν τὰ μετόπισθεν γιά φθορὰ τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ στὸ τέλος νὰ ἐνεργήσουν συγκεντρωτικὲς μαζικὲς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ ταλαιπωρηθέντος κι' ἐξαντληθέντος ἔχθρου» (στὸ ἴδιο, σελ. 69-70).

Οἱ παρατηρήσεις τοῦ Ζαφειρόπουλου εἶναι σωστές. Σὲ προηγούμενο κεφάλαιο ἀνάφερα ὅτι, ἡ πηγὴ τοῦ λάθους τῆς Διοίκησης τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ρούμελης εἶναι ἡ ἄγνοια τοῦ ὄγκου τῶν ἀντίπαλων ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων, κατὰ συνέπεια ἡ ἐφαρμογὴ ταχτικῆς πού δὲν ἀνταποκρίνονταν στὸ συσχετισμὸ δυνάμεων.

Γιά τὴν ταχτικὴ τοῦ ΔΣΕ στὴν Πελοπόννησο γράφει: «Ἡ ταχτικὴ πού ἐφάρμοζε ὁ συμμαριατισμὸς συνίστατο σὲ συνεχεῖς προσβολὲς κι' αἰφνιδιασμοὺς σὲ στόχους πού δὲν τὸν περίμεναν, καὶ σὲ συγκεντρωτικὲς ἐνέργειες κατὰ σπουδαίων στόχων, μὲ σκοπὸ ν' ἀπασχολεῖ καὶ νὰ φθείρει καὶ τελικὰ ν' ἀναγκάσει τίς ἐθνικὲς δυνάμεις νὰ συγκεντρωθοῦν στοὺς ζωτικὸς χώρους τους» (στὸ ἴδιο, σελ. 503).

— Γιά τὴν ἀντάρτικη ταχτικὴ τοῦ ΔΣΕ σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ὁ Ζαφειρόπουλος κατέληξε στίς παρακάτω διαπιστώσεις. Ταχτικὴ τοῦ ΔΣΕ ὡς τὰ τέλη Ἰουνίου 1946:

«Ἡ δράση τῶν ομάδων ἦταν ἀνεξάρτητη καὶ περιορίζονταν σὲ προσβολὴ μεμονωμένων στόχων μικρῆς δυνάμεις καὶ κατόπιν στὴ διασπορὰ καὶ ἀπόκρυψή τους σὲ δασώδεις καὶ ἀπρόσιτες περιοχές. Ἡ ταχτικὴ τους συνίστατο στὴν ἀποφυγὴ μάχης σὲ παράταξη καὶ τῆς ἐμπλοκῆς μὲ τὰ τμήματα τῆς ἐθνοφρουρᾶς καὶ τῆς χωροφυλακῆς. Δὲν παρατηρήθηκε ἐξαιρετικὴ δράση συμμαριακὴ στὴ Ρούμελη καὶ Ἡπειρο» (στὸ ἴδιο, σελ. 180).

Γράφει πὼς στὸ δεῦτερο ἐξάμηνο τοῦ 1946 συντελέστηκε προοδευτικὴ ὀργάνωση τῶν Περιφερειακῶν Ἀρχηγείων καὶ συνεχίζει: «Ἡ δράση τῶν

όμάδων έπεκτάθηκε πιά στην προσβολή σημαντικῶν στόχων, με συγκέντρωση πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ πολλῶν δυνάμεων. Ἡ προσβολή ἐκδηλώνονταν αἰφνιδιαστικά καὶ με πολλὰ ὁμαδικὰ πυρὰ πρὸς ἐκφοβισμό τῶν ἀμυνομένων, ἐπιδιώκονταν ἡ ἀποπεράτωση τῆς ἐπιχείρησης μέσα σὲ πολὺ σύντομο χρονικὸ διάστημα, πρὸς ἔγκαιρη διαφυγή τους.

»Κατὰ τοὺς μῆνες Ἰούλη καὶ Αὐγουστο τοῦ 1946, ἀποκορυφώθηκε ἡ προσβολή τῶν μεμονωμένων σταθμῶν χωροφυλακῆς στὴν ὑπαιθρο. Ὁ ἀγῶνας αὐτῶν τῶν μεμονωμένων σταθμῶν ὑπῆρξε ἄνισος ἀπὸ ἄποψη δύναμης καὶ ταχτικῆς καὶ μιὰ πού προσβάλλονταν με ὑπέρτερες δυνάμεις, ὑπόκυπταν μέσα σ' ἐλάχιστο χρόνο. Τελικά, τὸ Σεπτέμβρη 1946, ἐξουδετερώθηκαν οἱ τελευταῖοι σταθμοὶ χωροφυλακῆς στὶς ὄρεινές περιοχὲς τῆς Βόρειας Ἑλλάδας καὶ Θεσσαλίας...» (στὸ ἴδιο, σελ. 180).

Ὅλα τὰ παραπάνω εἶναι σωστά. Ὅμως πῶς συμβίβασε ὅλα τὰ παραπάνω με τὶς στρατηγικὲς ἐπιδιώξεις πού ἀπόδωσε στὸν ΔΣΕ: Πῶς τὰ συμβίβασε καὶ με τὴν σωστὴ διαπίστωσή του ὅτι, ὁ «Ζαχαριάδης με τὸ ἄρθρο του "ὑπερβωμῶν κι' ἐστιῶν", τῆς 8-10-1947, ἐκήρυξε ἐπίσημα καὶ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ ΚΚΕ τὴν ἐπανάσταση καὶ τὴν ἀλληλεγγύη του πρὸς τὸ κίνημα, πού μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης παρουσιάζονταν σὰν αὐθόρμητο κίνημα...»; (στὸ ἴδιο, σελ. 76).

Σωστὴ εἶναι ἡ παρακάτω διαπίστωση τοῦ Ζαφειρόπουλου, με τὴν παρατήρηση πὼς τὸ βασικὸ δὲν ἦταν οἱ ἀστικὲς ἐπιδράσεις στὸν ΔΣΕ, ἀλλὰ ἡ καταστροφικὴ ἐπίδραση τῆς δεξιᾶς ὀππορτουμιστικῆς καὶ τυχοδιωκτικῆς γραμμῆς καὶ ταχτικῆς τοῦ ΚΚΕ:

«Στὰ χρόνια 1946-1947, ὁ "Δημοκρατικὸς Στρατὸς" ἐκδήλωνε ἀδυναμίες πού συνίσταντο στὸ ὅτι παρ' ὅλο πού ἦταν ἐπαναστατικὸς στρατὸς, στὴν πολεμικὴ τέχνη παρέμεινε αἰχμάλωτος τῶν ἀστικῶν ἐπιδράσεων» (στὸ ἴδιο, σελ. 67).

«Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀντάρτικης ταχτικῆς ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ὑπάρχουσας ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων ἔναντι τέτοιων τῶν ἀνταρτῶν. Τὴν ὑπεροχὴ αὐτὴ ἐξουδετέρωσαν διὰ τῆς ἐλικτικῆς ἀντάρτικης ἄμυνας πού ἀπέβλεπε στὴ φθορὰ τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων μέχρι τῆς ἀντιστροφῆς τῆς ἀναλογίας αὐτῆς τῆς ὑπεροχῆς» (στὸ ἴδιο, σελ. 67).

Αὐτὲς οἱ διαπιστώσεις εἶναι σωστές. Ὅμως, γιὰ ν' ἀνατραπεῖ ὁ συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων ὑπὲρ τοῦ ΔΣΕ, ἦταν ἀπαραίτητος ἓνας μακρόχρονος-παρατεταμένος πόλεμος. Εἰδικὰ στὴν Ἑλλάδα πού ἀποτελεῖ μιὰ χούφτα ἐδάφους, δὲν ἦταν δυνατὴ ἡ διεξαγωγὴ ἐνὸς παρατεταμένου ἐμφυλίου πολέμου, σ τ ῖ ς σ υ ν θ ἦ κ ε ς μ ε τ ἄ τ ὸ ν δ ε ὑ τ ε ρ ο π α γ κ ὸ ς μ ι ο π ὀ λ ε μ ο . Ἡ παράταση τοῦ ἀνταρτοπολέμου ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Ἀπρίλη 1946 ὡς τὰ τέλη τοῦ Ἰούλη 1947, μόνο τὸν ἀντίπαλο ὠφέλησε. Ἐξαιτίας τῆς χυδαίας δεξιᾶς ὀππορτουμιστικῆς καὶ τυχοδιωκτικῆς γραμμῆς τοῦ ΚΚΕ, μόνο

σποραδικός ανταρτοπόλεμος ήταν δυνατός κατά το παραπάνω χρονικό διάστημα.

— Για την ταχτική του ΔΣΕ κατά την αντιμετώπιση έκστρατειών, ο Ζαφειρόπουλος διαπιστώνει πώς αυτή αποσκοπούσε «στην εξουδετέρωση της υπεροχής των αντίπαλων στρατιωτικών δυνάμεων σε άνδρες και υλικό, συνίστατο σε συνδυασμό επίθεσης, άμυνας και υποχωρητικού έλιγμου μέσα σε καθορισμένο χώρο δράσης, με συνεχή ανάπτυξη της πρωτοβουλίας στις επιχειρήσεις και στην έμφύσηση στα στελέχη και μαχητές του επιθετικού πνεύματος των τολμηρών και αποφασιστικών ενεργειών» (στο ίδιο σελ. 66).

Αυτές οι διαπιστώσεις δέν είναι σωστές σε ό,τι αφορά την αντιμετώπιση των έκστρατειών του 1946, είναι μερικά σωστές για ό,τι αφορά το 1947, είναι σωστές για το 1948.

Είναι σωστή ή διαπίστωση ότι κατά την αντιμετώπιση της έκστρατείας του καλοκαιριού του 1947 στη Βόρεια Πίνδο, οι μαχητές του ΔΣΕ «έχρησιμοποίησαν από την μιá ταχτική του ταχτικού επαναστατικού στρατού για μάχες παράταξης, από την άλλη αντάρτικη ταχτική...» (στο ίδιο, σελ. 67).

Σωστά επίσης διαπιστώνει ότι: «Η αντάρτικη ταχτική κατά το 1948 έπαιξε βοηθητικό ρόλο κι' εφαρμόστηκε... ιδιαίτερα στη Θεσσαλία, Ήπειρο και Ανατολική Στερεά Ελλάδα, και είχε σκοπό από την μιá να δεσμεύση έθνικές δυνάμεις είτε ν' αποσπάσει τέτοιες από το Γράμμο, πρòς εξασφάλιση των συγκοινωνιών και της τάξης, από την άλλη να βοηθήσει τις δυνάμεις των συμμοριτών στην επίτευξη του σχεδίου τους» (στο ίδιο, σελ. 69).

— Για την αντιμετώπιση της μεγάλης έκστρατείας στη Βόρεια Πίνδο το καλοκαίρι του 1948, ο Ζαφειρόπουλος διαπιστώνει πώς οι αντάρτες άρχισαν να προσανατολίζονται πρòς την λαϊκή επαναστατική ταχτική, δηλαδή τόν συνδυασμό της ταχτικής του ταχτικού επαναστατικού στρατού και της αντάρτικης...» (στο ίδιο, σελ. 68). Αυτή ή διαπίστωση είναι σωστή.

Σωστά, επίσης, καταλαβαίνει την αντάρτικη ταχτική που εφαρμόζαν τότε στη Βόρεια Πίνδο οι ταχτικές μονάδες του ΔΣΕ. Σημειώνει πώς ή ταχτική αυτή συνίστατο σε «μικροπόλεμο κόπωσης, εξασθένησης, αποδιοργάνωσης του έχθρου...» (στο ίδιο, σελ. 68).

Σωστά διαπιστώνει ότι από τις αρχές του 1948: «Η ταχτική των συμμοριτών στις παραμεθόριες ζώνες προσέγγιζε την ταχτική του άγωνα του ταχτικού στρατού. Στο έσωτερικό της χώρας, ήταν ταχτική του ανταρτοπόλεμου, συνδυαζόμενη με συγκεντρωτικές προσβολές» (στο ίδιο, σελ. 337). Άρα, ο Βαφειάδης και άλλοι έγραψαν ψέματα όταν διακήρυσσαν πώς σε όλη την Ελλάδα περάσαμε σε ταχτικό πόλεμο από τις αρχές του 1948. Ταχτικές μάχες, α λ λ α α π ο τ υ χ ε μ έ ν ε ς, έδινε ο ΔΣΕ και στα 1947.

«Κατά την άμυντική οργάνωση του Γράμμου, Βίτσι, έπεκράτησαν οι

ἀρχές και μέθοδοι τῆς κλασσικῆς ἐνεργητικῆς στατικῆς ἄμυνας. Εἰδικότερα, ἡ γενικὴ διάταξη εἶχε βάθος γιὰ τὴν ἐξουδετέρωση τῶν διεισδύσεων μὲ ἄρματα, καὶ καταστροφῆς τῶν ἀρμάτων μὲ ναρκοπέδια καὶ μ' ἐνεργητικὰ μέσα ἀντιαρματικῆς ἄμυνας καὶ κυνηγῶν ἀρμάτων» (στὸ ἴδιο, σελ. 70).

«Εἶχαν προβλεφθεῖ γενικὲς καὶ τοπικὲς ἐφεδρεῖες γιὰ τὴν διεξαγωγή τῆς ἐνεργητικῆς ἄμυνας. Τὸ σχέδιο πυρὸς πεζικοῦ ἦταν πολὺ μελετημένο καὶ προσαρμοσμένο στὸ ἔδαφος καὶ συμπληρώνονταν μὲ ναρκοπέδια. Ἡ χρήση πυροβολικοῦ ἐνεργοῦνταν μαζικὰ, ἐξαιτίας τῆς κατάλληλης διάταξής του, τοῦ κατάλληλου ὑλικοῦ του καὶ τῆς προηγμένης ἐκπαίδευσης τοῦ προσωπικοῦ.

»Ἡ παραλλαγή καὶ ἡ ἀπόκρυψη εἶχαν πλήρη ἐφαρμογή, ὥστε νὰ συντελοῦν στὴν ἐξουδετέρωση τῶν πλεονεκτημάτων τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων σὲ ὑπεροχὴ πυροβολικοῦ καὶ σὲ ἀπόλυτη κυριαρχία στὸν ἀέρα.

»Ἡ ταχτικὴ τους δὲν περιορίστηκε στὴ βελτίωση τῆς ἀμυντικῆς ὀργάνωσης τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν παθητικὴ ἀναμονὴ τῆς ἐπίθεσης τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, ἀλλὰ ἐπεκτάθηκε καὶ σ' ἐπιθετικὴ δράση γιὰ φθορὰ καὶ ἀναστολὴ τῆς προπαρασκευῆς τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων» (στὸ ἴδιο, σελ. 71).

Σωστά, πολὺ σωστά, ἐκτὸς ἀπὸ δυὸ διαπιστώσεις. Δὲν εἶναι σωστὸ πὼς εἶχαμε γενικὲς ἐφεδρεῖες καὶ κατάλληλο ὑλικὸ πυροβολικοῦ. Ἄν θὰ εἶχαμε γενικὲς ἐφεδρεῖες, τότε ἀναμφισβήτητα θὰ περνοῦσαμε σὲ στρατηγικὴ ἀντεπίθεση, στίς 22-6-1948. Τοπικὲς, δηλαδὴ ταχτικὲς ἐφεδρεῖες σὲ κάθε μονάδα, οἰκονομοῦσαμε μὲ μεγάλῃ προσπάθειαι.

«Τὸ σχέδιο τῶν συμμαχοριτῶν δὲν ἦταν ἄκαμπτο, ὅπως συμβαίνει στὰ ἐπιτελικὰ σχέδια τῶν ὀργανωμένων ἀστικῶν στρατῶν, ἀλλὰ διαπνέονταν ἀπὸ μεγάλη ἐλαστικότητα καὶ ἄφηνε μεγάλη πρωτοβουλία στοὺς κατὰ τόπους ἀρχηγοὺς τῶν συμμαριακῶν συγκροτημάτων» (στὸ ἴδιο, σελ. 73).

«Ἡ ἀμυντικὴ ὀργάνωση τῆς Βόρειας Πίνδου, ἔδωσε στὸ συμμαχοριτισμὸ τὴν δυνατότητα ἐξοικονόμησης χρόνου, ἐφεδρειῶν γιὰ ἐπιθετικὲς ἐνέργειες σὲ κατάλληλο χρόνο, πού μποροῦσε ν' ἀνατρέψουν τὰ σχέδια τοῦ ἀντιπάλου, ἀρκεῖ νὰ ἐκδηλωθοῦν ἐπὶκαιρα καὶ νὰ συντονιστοῦν ἱκανοποιητικὰ». (στὸ ἴδιο, σελ. 265-266).

«Οἱ ἐθνικὲς δυνάμεις ἐφάρμοσαν τὴν κλασσικὴ ταχτικὴ τῆς ἐξουδετέρωσης τῶν ἐχθρικῶν ἀντιστάσεων διὰ τῆς ὑπεροχῆς πυρὸς καὶ μ' ἐνέργειες τόσο κατὰ μέτωπο, ὅσο καὶ πλευρικές. Ἀντίθετα, οἱ συμμαχοριτεὲς ἐφάρμοσαν τὴν λαϊκὴ ἐπαναστατικὴ ταχτικὴ, συνέπεια τῆς ἔκτασης καὶ τῆς ριζικῆς διαφορᾶς τῆς ἀνοιξιὰτικῆς ἐκστρατείας ἀπὸ τίς προηγούμενες τέτοιες. Αὐτὴ ἡ ταχτικὴ ἦταν ἡ παρακάτω. Συνδυασμὸς τῆς ἐνεργητικῆς ἄμυνας καὶ τοῦ ἐπιθετικοῦ ἐλιγμοῦ, εἴτε τοῦ ἀποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ μέσα στὸν καθορισμένο χώρο τῶν ἐπιχειρήσεων μ' ἐπιδίωξη διατήρησης τῆς πρωτοβουλίας.

»Προσβολές από κοντά στα νῶτα και στα πλευρά του αντιπάλου κι' ἐνεργειασμποτάζ και καταστροφῶν στις συγκοινωνίες και τὰ μέσα ἀνεφοδιασμοῦ. Ἐπίθεση με συγκεντρωμένες δυνάμεις σὲ μιὰ κατεύθυνση κι' ἀπασχόληση με μικρότερες δυνάμεις στις ἄλλες κατευθύνσεις. Ἐγκατάλειψη τοῦ χώρου, ὅταν ἡ διατήρηση ἦταν ἀσύμφορη, και πραγματοποίηση πολὺ πλατιοῦ ἐλιγμοῦ σὲ βάθος με ἰσχυρὲς δυνάμεις στα μετόπισθεν τοῦ ἐχθροῦ, πρὸς παρενόχληση τῶν ἐπιχειρήσεων του σὲ ζωτικούς χώρους τῶν συμμοριτῶν» (στο ἴδιο, σελ. 266).

«Στὸ Βίτσι, ἡ ταχτική τῆς ἐνεργητικῆς ἄμυνας συμπληρώθηκε με τις μαζικές ἐπιθετικές ἐνέργειες και τοὺς ἐλιγμοὺς σὲ πολὺ μεγάλο βάθος, σὲ διεισδύσεις μέχρι τῶν Σταθμῶν Διοικήσεων και σὲ προσβολές στα πλευρά και στα νῶτα, πὸ συνετέλεσαν στὴν ἀποτυχία τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων» (στο ἴδιο, σελ. 69). Αὐτὰ ἀφοροῦν τὴν ἀνατροπὴ τοῦ αντιπάλου στὸ Μάλι Μάδι, τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1948.

Παραθέτω και μιὰ διαπίστωση τοῦ Ζαφειρόπουλου, γιὰ τὴν ταχτική τοῦ ΔΣΕ κατὰ τὸν ἐλιγμὸ ἀνακατάληψης τοῦ Γράμμου, τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1949.

«Κατὰ τις ἐπιχειρήσεις τῆς ἀνακατάληψης τοῦ Δυτικοῦ Γράμμου, ἡ ἐφαρμοσθεῖσα ταχτική ἀποτέλεσε εὐλόγιστο συνδυασμὸ τοῦ ἐλιγμοῦ και τῆς κίνησης, τῆς ἐπίθεσης και τῆς ἐνεργητικῆς ἄμυνας, με παράλληλο συνδυασμὸ τῆς ἀνάρτικης ταχτικῆς και τῆς δράσης στα μετόπισθεν τοῦ ἐχθροῦ» (στο ἴδιο, σελ. 73).

— Στὴν οὐσία, ὅλα τὰ παραπάνω δείχνουν καθαρὰ τὸν ἐπαναστατικὸ χαρακτήρα τῆς ταχτικῆς τοῦ ΔΣΕ. Καθένας μπορεῖ νὰ διερωτηθεῖ: πῶς τὰ κατάφερε ὁ Ζαφειρόπουλος νὰ γράφει συνέχεια στὸ βιβλίο του γιὰ συμμορίτες και συμμοριτισμὸ; Τί περίεργος «συμμοριτισμὸς», πὸ και κατὰ τὸν Ζαφειρόπουλο εἶχε ἀνώτερη ταχτικὴ ἀπὸ ἐκείνη πὸ ἐπερξεργάζονταν ἡ δική τους στρατιωτικὴ ἡγεσία!!! Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὸς μόνο ὁ χυδαῖος δεξιὸς ὀππορτουניσμὸς και τυχοδιωκτισμὸς τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ, ὀδήγησε σὲ ἦττα τὸν ΔΣΕ.

Ο ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΣΕ

ἽΟ Τσακαλῶτος θεωρεῖ πὸς τὸ ὄρεινὸ τοῦ ἐδάφους στὴν Ἑλλάδα εὐνόησε τὸν ἀνταρτοπόλεμο και ὑποχρέωσε τις ἀντίπαλες δυνάμεις σὲ διασπορά. Ἀπὸ δῶ βγάζει τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἔδαφος ἀποτέλεσε πλεονέκτημα γιὰ τὸν ΔΣΕ. Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα δὲν εἶναι σωστό. Ἡ διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους δὲν ἀπότρεψε τὴν ἦττα τοῦ ΔΣΕ.

Σημαντικὴ εἶναι ἡ ὁμολογία τοῦ Τσακαλῶτου ὅτι: «Ἡ συμμοριακὴ δράση στὴν Ἑλλάδα ἐπεκτάθηκε σὲ ὀλόκληρη τὴ χώρα, ἀπὸ τὸν Ἐβρο - Βίτσι

μέχρι τῆς Κρήτης», (σελίδα 320), γιατί λοιπὸν ἡ ἐπίσημη προπαγάνδα διαλάλησε πὼς ὁ ἀνταρτοπόλεμος ἦταν δημιούργημα τῶν σλαβικῶν κρατῶν στὶς παραμεθόριες περιοχές;

Ποιά εἶναι τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς ταχτικῆς τοῦ ΔΣΕ, κατὰ τὸν Τσακαλώτο; Αὐτὰ συνοψίζονται στὰ παρακάτω:

«Ἡ βάση τοῦ ἀγώνα τους εἶναι ὁ αἰφνιδιασμός. Ζοῦν κρυπτόμενοι, κατεσπαρμένοι σὲ μικρὲς ομάδες στὸν ἀέραντο καὶ κατάλληλο χῶρο. Συγκεντρώνονται ὅταν θέλουν νὰ χτυπήσουν κάπου μὲ δύναμη, ἐπιφέρουν τὸ ἀποτέλεσμα καὶ μετὰ ἐγκαταλείπουν συνήθως αὐτὴ τὴν περιοχή γιὰ ν' ἀποφύγουν τὸ χτύπημα τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ. Ἔτσι, οἱ ἐθνικὲς δυνάμεις ποὺ σπεύδουν ἀπὸ διάφορες κατευθύνσεις, βρίσκονται πρὸ κενοῦ, καταπονούνται ἄσκοπα καὶ χωρὶς ἀποτέλεσμα καὶ βαθμιαῖα χάνουν τὸ ἠθικὸ τους. Ἐποφεύγουν κατὰ κανόνα τὴν μάχη...» (σελίδα 321).

«Ἐχοντας ἄριστο δίκτυο πληροφοριῶν σὲ ὀλόκληρη τὴ χώρα, πληροφοροῦνται ἔγκαιρα καὶ μὲ ἀκρίβεια ὅλη τὴν διάταξη τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ κάθε κίνηση, ἀκόμα καὶ πρόθεσή τους, κι' ἔχουν ὄλο τὸ χρόνο εἴτε ν' ἀποφύγουν τὴ μάχη, εἴτε ἂν οἱ συνθήκες εἶναι εὐνοϊκὲς νὰ προσβάλουν ὅπου θεωροῦν πρόσφορο, μικρότερες δυνάμεις... τρομοκρατοῦντες κι' ἐκδικούμενοι ἐθνικόφρονες πληροφοριοδότες, παρακωλύουν τὴν μετάδοση πληροφοριῶν στὰ ἐθνικὰ στρατεύματα, ποὺ ἔτσι παραμένουν τυφλά» (στὸ ἴδιο, σελ. 321-322).

«Καὶ στὰ μεγαλύτερα πλαίσια, βάση τῆς ἐνέργειάς τους εἶναι ὁ αἰφνιδιασμός καὶ ἡ ἀκριβὴς πληροφορία. Μὲ σύντομες πορεῖες, κυρίως νυχτερινές, κατορθώνουν νὰ συγκεντρωθοῦν πότε στὴ μιὰ καὶ πότε στὴν ἄλλη, νὰ προσβάλλουν μὲ ἰσχυρὲς δυνάμεις καὶ μετὰ τὸ ἀποτέλεσμα ν' ἀπομακρύνονται πολὺ γρήγορα ἀπὸ τοὺς χώρους ὅπου περιμένουν σὰν βέβαιη τὴν ἀφίξη ἐθνικῶν στρατευμάτων.

»Σὲ τέτοιες γενικότερες ἐνέργειες, οἱ κομμουνιστοσυμμορίτες παίρνουν ἐξαιρετικὰ μέτρα κάλυψης τῶν κατευθύνσεων ποὺ θὰ κινηθοῦν οἱ ἐθνικὲς δυνάμεις, μιὰ ποὺ γνωρίζουν τὴν διάταξη τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ τὴν φύση τῶν δρομολογιῶν» (στὸ ἴδιο, σελ. 322).

«**Εὐελίξια κινήσεων.** Οἱ κομμουνιστοσυμμορίτες, μιὰ καὶ δὲν εἶναι συνδεδεμένοι μὲ χώρους πρὸς φύλαξη, μὴ διαθέτοντες βαρεῖς σχηματισμοὺς καὶ ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ ὄγκους ἐφοδίων... εἶχαν μεγίστη εὐκινησία, ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ συγκεντρώνονται καὶ ν' ἀπομακρύνονται πολὺ γρήγορα, ὥστε οἱ ἐθνικὲς δυνάμεις νὰ βρίσκονται κατὰ κανόνα πρὸ κενοῦ, ὅταν τοὺς καταδίωκαν» (στὸ ἴδιο, σελ. 322).

«**Χρησιμοποίηση νύχτας.** Πρὸς ἀποφυγὴ τῆς ἀεροπορίας κι' ἐπιτυχία τοῦ αἰφνιδιασμοῦ οἱ κινήσεις τους κατὰ κανόνα γίνονταν κατὰ τὴν νύχτα καὶ οἱ περισσότερες ἐπιθέσεις τους ἐπίσης κατὰ τὴν νύχτα. Κατὰ τὴν

ἡμέρα ἀναπαύονταν κρυπτόμενοι σὲ δασώδεις περιοχές» (στὸ ἴδιο, σελ. 322).

«Ἐφ' οὐδ' ἰασημοί. Τὰ τρωτὰ σημεῖα τοῦ συστήματός τους βρίσκονταν στὶς δυσκολίες τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τους». «Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση αὐτοῦ τοῦ τρωτοῦ σημείου, φροντίζουν νὰ κρύβουν ἐφοδιασμούς τους, εἴτε σὲ φιλικὰ πρὸς αὐτοὺς χωριά, εἴτε σὲ μέρη ἀπρόσιτα καὶ δασωμένα, γνωστὰ μόνο σ' ἔμπιστα μέλη τοῦ Κόμματος, γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ βρεῖ εἴτε νὰ τὰ καταδώσει. Πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ, ἔχουν ὀργανώσει κατὰ περιοχὰς ὑπευθύνους γιὰ τὴν ἐπιμελητεία, μ' ἐντολὴ νὰ συγκεντρώνουν καὶ νὰ κρύβουν τροφίμα» (στὸ ἴδιο σελ. 323).

«Πεῖθαρχία. Ἐπιβάλλουν αὐστηρότατη πειθαρχία ποὺ στηρίζεται στὴν τρομοκρατία, γιὰ ν' ἀποφύγουν τίς λιποταξίες καὶ τὴν παροχὴ ἀπ' αὐτὰς πληροφοριῶν στὰ ἔθνικὰ στρατεύματα. Γιὰ τὴν τήρηση τοῦ ἀπόρρητου παίρνονται ἐξαιρετικὰ μέτρα, οἱ δὲ μετακινήσεις εἴτε ἐπιχειρήσεις ἀνακοινώνονται μόνο στὰ ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης κομματικὰ στελέχη κι' ἔτσι ἀποφεύγουν ἀπόλυτα τὴν διαρροὴ πληροφοριῶν» (στο ἴδιο, σελ. 323).

Ἡ δὴθεν τρομοκρατία στὸν ΔΣΕ, ἦταν μιὰ συκοφαντικὴ ἐπινόηση. Εἶναι γελοῖος ὁ ἰσχυρισμὸς πὼς μέσω τῆς τρομοκρατίας παρέμεναν οἱ μαχητὲς στὶς γραμμὲς τοῦ ΔΣΕ.

«Ναρκοπόλεμος. Σὲ ὄλη τὴν διάρκεια τοῦ συμμοριτοπολέμου, ἔκαναν πολὺ πλατιὰ χρησιμοποίησις ναρκῶν προσωπικοῦ καὶ ἀντιαρματικῶν, δημιουργοῦσαν σοβαρὰς ἀπώλειες σὲ ἄνδρες καὶ αὐτοκίνητα καὶ προπάντων μείωναν τὸ ἠθικὸ τῶν ἔθνικῶν δυνάμεων διὰ τῶν φοβερῶν καὶ ὑποῦλων καταστροφικῶν μέσων» (στὸ ἴδιο, σελ. 323).

«Γενικά, ἡ ὀργάνωσή τους, καθὼς καὶ ὁ τρόπος δράσεως τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν, ἡ σιδερένια πειθαρχία τους, ὁ κομματικὸς φανατισμὸς τους καὶ ἡ ἐπιβαλλόμενη ἀλύπητη τρομοκρατία στοὺς ἀντιπάλους τους καὶ στὸν πληθυσμὸ τῆς ὑπαίθρου, ἔκαναν αὐτὰ τὰ συμμοριακὰ συγκροτήματα πολὺ ἐπικίνδυνα καὶ δύσκολα ἀντιμετωπίζονται ἀπὸ τὰ ἔθνικὰ στρατεύματα. Ἀπαιτεῖται εἰδικὴ πείρα καὶ εἰδικὰς μέθοδοι γι' ἀντιμετώπισή τους» (στὸ ἴδιο, σελ. 323).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΕΚΤΟ

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Σ' αυτό τον τόμο, μόνο σε συντομία θ' ασχοληθώ με την στρατηγική και ταχτική του αντιπάλου, κατά τον εμφύλιο πόλεμο. Πρέπει να σημειώσω ότι κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, πολύ λίγο μελετούσαμε την στρατηγική και ταχτική του αντιπάλου. Αντίθετα, αυτός μελετούσε περισσότερο την δικιά μας στρατηγική και ταχτική.

Το μοναδικό άρθρο που δημοσιεύσαμε (κι αυτό μετά την ήττα μας) ήταν το άρθρο μου «Η ταχτική του έχθρου στα 1949». Και όμως, μελετώντας αδιάκοπα κι εξαντλητικά την στρατηγική και ταχτική του αντιπάλου, βρίσκουμε μεθόδους εξουδετέρωσης των δυσκολιών που μās δημιουργεί, νέους τρόπους διεξαγωγής του επαναστατικού πολέμου. Οί επαναστάτες στρατιωτικοί δέν πρέπει νά υποκλίνονται μπροστά στην άστική στρατιωτική επίσημη και τέχνη. Μά σε καμιά περίπτωση δέν πρέπει νά τήν περιφρονούν. Αντίθετα, πρέπει νά τήν μελετούν κατά βάθος· νά παίρνουμε τό ωφέλιμο, νά πετοῦμε τ' άνώφελο. Δέν εἶναι καλός επαναστάτης αυτός που θεωρεί κατώτερο του έαυτου του νά μαθητεύει και στην πείρα του αντιπάλου.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ

Ποιά ήταν ή στρατηγική του αντιπάλου, σε όλη την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου: Συντριβή του επαναστατικού κινήματος με τὰ όπλα, είτε ξανά συνθηκολόγησή του χωρίς όρους.

Αυτή ή στρατηγική εφαρμόζονταν άμέσως μετά την Βάρκιζα. Όπως άπόδειξα σε προηγούμενο κεφάλαιο, αυτή ή στρατηγική εφαρμόζονταν με την μορφή του μονόπλευρου εμφυλίου πολέμου, από τις 12-2-1945 ως τις 30-3-1946. Τραγικά άταπατοῦνταν ή ήγεςία του ΚΚΕ, ότι υπήρχε δυνατότητα «όμαλης - ειρηνικής δημοκρατικής εξέλιξης».

Η πράξη άπόδειξε ότι ή παραπάνω στρατηγική του αντιπάλου ήταν άκλόνητη, αδιάλλακτη. Η έπεισοδιακή ταχτική του περιβόητου «κατευνα-

σμού», ήταν μιὰ ἀπόπειρα ἐξαπάτησης τῶν πιὸ πλατιῶν λαϊκῶν μαζῶν, μιὰ ἀπόπειρα συνθηκολόγησης τοῦ κινήματος *χωρὶς ὄρους*. Στὰ χρόνια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, μιὰ φορὰ ταλαντεύτηκε ἡ ἀντίπαλη πολιτικοστρατιωτικὴ ἡγεσία, κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς παραπάνω στρατηγικῆς τῆς.

Ἡ μοναδικὴ ταλάντευση σημειώθηκε στὶς 23-6-1948, μὲ τὴν πρόταση τοῦ τότε ἀντιπροέδρου τῆς κυβέρνησης τῆς Ἀθήνας Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, γιὰ διαπραγματεύσεις μὲ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο τοῦ ΔΣΕ, μὲ σκοπὸ ἐξεύρεσης *πολιτικῆς λύσης* γιὰ σταμάτημα τοῦ πολέμου. Αὐτὴ ἡ ταλάντευση προκλήθηκε ἀπὸ ὑπερεκτίμηση τῶν δυνατοτήτων τοῦ ΔΣΕ, ἐξαιτίας τῶν βαρειῶν ἀπωλειῶν ποὺ εἶχε ὁ ἀντίπαλος στὴ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου, ἀπὸ τὶς 14 ὠς τὶς 22-6-1948. Ὅπως σημείωσα, ἡ δυνατότητα συμβιβασμοῦ τορπιλίστηκε ἀπὸ τοὺς Ζαχαριάδη - Βαφειάδη - Μπαρτζιώτα.

Μετὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ ἀντιπάλου στὸ Μάλι Μάδι τοῦ Βίτσι, τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1948, μὲ διάλυση ταξιαρχιῶν του, ξανὰ δημιουργήθηκε δυνατότητα συμβιβασμοῦ. Δὲν ξανάγιναν προτάσεις ἀπὸ τὴν ἀντίπαλη ἡγεσία, κυρίως γιὰτὶ ἀρνήθηκαν οἱ πολιτικοστρατιωτικοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ ἀμερικάνικου ἱμπεριαλισμοῦ, ποὺ τοὺς ἐνθάρρυνε ἐξαιρετικὰ ἡ ρῆξη Τίτο-Στάλιν καὶ οἱ συνέπειές τῆς σὲ βάρος τοῦ ΔΣΕ. Γενικά, ἡ σταθερότητα τῆς στρατηγικῆς τοῦ ἀντιπάλου καθορίστηκε ἀπὸ τὴν ἐπιμονὴ τῶν στρατιωτικοπολιτικῶν ἐκπροσώπων τῶν ΕΠΑ.

Ἐνῶ τέτοια ἦταν καταφάνερα ἡ στρατηγικὴ τοῦ ἀντιπάλου, ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἐπέμενε ἠλίθια στὴν στρατηγικὴ τῆς «ὀμαλῆς-εἰρηνικῆς δημοκρατικῆς ἐξέλιξης» καὶ ἡ στρατιωτικὴ στρατηγικὴ ἐκφράζονταν ὡς τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947 μὲ τὸν τυχοδιωκτισμὸ «ἐνοπλος ἀγῶνας πρόσθετο δυναμικὸ μέσο» πρὸς ὀμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη.

Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟ

Αὐτὸς καταδικάζει τὴν ταχτικὴ τους τῶν κλοιῶν, ἀλλὰ μόνο ὅταν δὲν ὑπάρχει ἐπάρκεια δυνάμεων.

«Τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 1946 καὶ 1947, διαπίστωσαν τὶς ψευδαισθήσεις τῶν ἐμπνευστῶν τῶν κλοιῶν. Διότι οἱ συμμορίτες διέφευγαν ἀπὸ τοὺς χώρους τους, εἴτε πρὶν τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιχείρησης, εἴτε κατὰ τὴν διάρκειά τῆς ἐξέλιξής τῆς μέσα ἀπὸ τὰ διάκενα τῶν φαλάγγων. Ἔτσι, οἱ κλοιοὶ κατέληξαν στὸ κενό, μὲ συνέπεια τὴν συστηματικὴ κούραση καὶ τὴν ψυχικὴ ἀγανάκτηση τῶν ἀνδρῶν, γιὰ τὴν ἄσκοπη καὶ χωρὶς ἀποτέλεσμα ἐπιχείρηση.

»Οἱ συνέπειες τῶν κλοιῶν ὑπῆρξαν ἡ παρατηρηθεῖσα δυσπιστία τοῦ στρατεύματος γιὰ τὴν ἰκανότητα τῆς Διοίκησής του, διότι ὑποβάλλονταν σὲ κόπους καὶ στερήσεις χωρὶς ἀποτέλεσμα, ἡ σχηματισθεῖσα ὑπὸ τῶν μονά-

δων ἔμμονη ἰδέα τοῦ ἀδύνατου τῆς καταστολῆς τοῦ συμμοριτισμοῦ, διότι παντοῦ καὶ πάντοτε ὑπῆρχε καὶ εἶχε καταστεῖ ἀσύλληπτος, φάντασμα» (σελίδα 269).

Καταλήγει στὸ συμπέρασμα πὼς πρέπει νὰ διαγραφεῖ ἡ λέξη κ λ ο ι ὸ ς ἀπὸ τὸ λεξιλόγιό τους καὶ προτείνει σὰν ταχτική τους: «Μόνο δραστήρια ἐνέργεια ἀπὸ πολλές κατευθύνσεις καὶ ἡ ἀδιάκοπη δίωξη τοῦ συμμοριτή θὰ ἐπιφέρει τὸ ἀποτέλεσμα. Ὅμως, δίωξη κατὰ τὴν ἡμέρα καὶ τὴ νύχτα, σὲ ὅλες τὶς ἐποχὲς τοῦ χρόνου καὶ προπάντων τὸν χειμῶνα διότι ὁ "στρατηγὸς χειμῶνας" εἶναι σὲ βάρος τοῦ συμμοριτισμοῦ, ἐξαιτίας τῆς ἀνεπάρκειας ὑπόδησης, ἱματισμοῦ καὶ τροφῆς».

»Τὸ πλῆρες δίκτυ πληροφοριῶν εἶναι ἐκεῖνο ποῦ βασικὰ ρυθμίζει τὴν καταδίωξη τῶν συμμοριτῶν καὶ ὄχι οἱ ὀδηγίες καὶ οἱ μεγαλεπήβολοι κλοιοί.

»Δὲν ὑπάρχει ἄκαμπτο σχέδιο ἐπιχειρήσεων κατὰ τὸν ἀντισυμμοριακὸ ἀγώνα. Ὑπάρχει μόνον ἀρχικὸ σχέδιο, ποῦ κάθε μέρα προσαρμόζεται στὴν κάθε φορὰ παρουσιαζόμενη κατάσταση.

»Σὰν συμπέρασμα πρέπει νὰ κατανοηθεῖ πὼς οἱ ἐθνικὲς δυνάμεις θὰ πρέπει ν' ἀποφεύγουν τὴν ἐπιβολὴ στὶς συμμοριακὲς δυνάμεις μὲ συμπλοκὲς κλασικοῦ τύπου. Ἀντίθετα, πρέπει νὰ ἐπιδιώκουν νὰ καταβάλλουν τὶς συμμοριακὲς δυνάμεις μὲ τὴν χρησιμοποίησι ἀνάλογης ταχτικῆς πρὸς ἐκεῖνη ποῦ αὐτὲς χρησιμοποιοῦν. Τὰ συμμοριακὰ κινήματα καὶ γενικότερα ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγώνας δὲν καταπνίγεται μὲ περισσότερες δυνάμεις εἴτε μὲ περισσότερο ὑλικό, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐφαρμογὴ κατάλληλης ταχτικῆς προσαρμοσμένης στὶς μεθόδους καὶ τὶς ἐδαφικὲς ἀδράγκες τοῦ ἀντιπάλου.

»Ὅχι σχηματισμοὶ ἄκαμπτοι μὰ εὐέλιχτοι καὶ προσαρμοσμένοι στὸ ἔδαφος, διοικήσεις καὶ μονάδες τολμηρὲς κι ἀποφασιστικὲς μὲ διάθεσι νὰ συναντήσουν τὸν συμμοριτὴ, συντελοῦν στὴν ἀπόδοσι τῶν ἐκκαθαριστικῶν ἐπιχειρήσεων» (στὸ ἴδιο, σελ. 269-270).

Κατὰ τὸ τρίτο στάδιο τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὁ ἀντίπαλος ἄλλαξε ταχτική. Ὡς τότε, τὸ κύριο στὴν ἐπιχειρησιακὴ ταχτική του ἦταν οἱ περίφημοι κλοιοί. Κατὰ τὸν Ζαφειρόπουλο, σὲ τί συνίστατο ἡ νέα ταχτική τους:

«Στὴ δημιουργία σὲ κάθε Σῶμα Στρατοῦ ἰσχυρῶν ὀμάδων κρούσης, μὲ σκοπὸ νὰ ἐνεργεῖται ἡ καταδίωξι τῶν ἐντοπιζομένων συμμοριακῶν τμημάτων, μ' αὐτὲς τὶς ὀμάδες. Στὴ φρούρησι ζωτικῶν κέντρων καὶ νευραλγικῶν σημείων καὶ τὴν ἐξασφάλισι τῶν συγκοινωνιῶν, μὲ διάθεσι πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ τῶν ἀπόλυτα ἀπαραίτητων δυνάμεων. Στὴν καλλιέργεια στὶς Διοικήσεις τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἀποβολὴ τοῦ πνεύματος τῆς παθητικῆς στατικῆς ἄμυνας, πρὸς διατήρησι θέσεων εἴτε ἐπίκαιρων σημείων» (στὸ ἴδιο, σελ. 252).

Νά, πὼς περιγράφει τὴν ταχτική τους στὴ Βόρεια Πίνδο, κατὰ τὴν μεγάλη μάχη τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1948. «Ἐφαρμόστηκε ἡ μετωπικὴ ἐπίθεσι

κατά ισχυρά οργανωμένων τοποθεσιών, με συνέπεια τις μεγάλες απώλειες σε ανθρώπινο υλικό και πυρομαχικά. Δεν γίνονταν πλατιά χρήση του έλιγμοϋ, παρόλο που διευκολύνονταν εξαιτίας τών διάκενων και του άβαθους τής έχθρικης διάταξης. Οί νυχτερινοί άγώνες ήσαν σπάνιοι, παρόλο που έπρεπε ν' άποτελέσουν τόν κανόνα, όπως άπόδειξαν οί έπιτυχίας τους στην κατάληψη τής Πόρτας, τής Κολοκύθας, κ.λπ.

»Αϋτές οί μετοπικές επιθέσεις διατηρήθηκαν σε όλη τήν διάρκεια τών επιχειρήσεων και μάλιστα κατά τρόπο άσυντόνιστο μεταξύ τους, ώστε οί συμμορίτες νά έπωφελοϋνται χρονικά, νά έλίσσονται στίς έσωτερικές γραμμές.

»Αϋτό σήμαινε συγκέντρωση τών άμυντικών συμμοριακών δυνάμεων στα σημεία επίθεσης τών έθνικών δυνάμεων, σκληρές απώλειες και μείωση ήθικου» (στο ίδιο, σελ. 429-430).

Ο ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΟΥΣ

Στηριζόμενος στ' άποτελέσματα τής έκστρατείας τους στη Ρούμελη το 1948, κυρίως στ' άποτελέσματα τών έκστρατειών τους τοϋ 1949 στην Πελοπόννησο και Ρούμελη, ο Τσακαλώτος κάνει μάθημα για τó ποιá πρέπει νά είναι ή ταχτική τους σε περιπτώσεις όπως ó έμφύλιος πόλεμος τοϋ 1946-1949.

«Ο άποτελεσματικότερος τρόπος ένέργειας πρòς εξόντωση τών συμμοριτών, είναι ή ΕΠΙΘΕΣΗ και σε συνέχεια ή χωρίς διακοπή καταδίωξη μέρα και νύχτα, ή άφαιρηση τής πρωτοβουλίας, ή άνεύρεση τών άποθηκών τους, τροφίμων και πυρομαχικών, με συνέπεια τήν καταπόνηση, τήν εξαθλίωση, τήν μείωση τοϋ ήθικου τους και τήν συντριβή είτε παράδοση. Άποδείχτηκε ότι ή χειμερινή περίοδος για μιá τέτοια άπηνή διαρκείας καταδίωξη είναι ή καλύτερη, διότι κατά κανόνα στερούμενοι κατάλληλου ρουχισμού και τροφίμων, ύφιστανται περισσότερο τήν επίδραση τών δυσμενών καιρικών συνθηκών άπό τίς έθνικές δυνάμεις πλήρως έφοδιασμένες» (σελίδα 324).

Τό δεϋτερο συμπέρασμα τοϋ Τσακαλώτου είναι ότι, για νά πετύχουν οί έκστρατείες τους ήταν άπαραίτητο νά συλλάβουν τοϋς πάντες, άκόμα κι «έθνικόφρονες» πολίτες, με σκοπό νά καταστραφεί τó δίχτυ πληροφοριών τών άνταρτών. Αϋτό έκαναν πολϋ περισσότερο κατά τίς έκστρατείες τους στα 1949, στην Πελοπόννησο και στη Ρούμελη.

Τό τρίτο συμπέρασμά του είναι ότι, οί Διοικητές πρέπει νά φυλάνε σαν κόρη ματιοϋ τó ήθικό τών μαχομένων φαντάρων, νά καλλιεργοϋν τήν αισιοδοξία, τήν όρμητικότητα στη μάχη. «Οί ύπόλοιποι παράγοντες (έπάρκεια δυνάμεων και μέσων, έκλογή άντικειμενικού σκοποϋ, κ.λπ.), ήσαν συμπληρωματικοί, ποτέ πρωτεύοντες. Τό προβάδισμα δίνονταν στη στερέωση τοϋ ήθικου» (στο ίδιο, σελ. 329).

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΑΧΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ

Ἐκεῖνο ποῦ πρέπει ξανά νά τονίσω εἶναι ὅτι, δέν ἐξασφάλισε στὸν ἀντίπαλο τὴν νίκη ἢ σωστὴ ταχτική του, ἢ ἐπιχειρησιακὴ ἱκανότητα τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας σὲ ὄλη τὴν ἱεραρχία της, ἀλλὰ ὁ χυδαῖος δεξιὸς ὀππορτουνισμὸς τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ. Ἄρα, τὰ συμπεράσματα τῶν στρατιωτικῶν συγγραφέων τοῦ ἀντιπάλου γιὰ τὴν ταχτικὴ τοῦ στρατοῦ τους, εἶναι λαθεμένα. Ἀλοῖμονο στὸν ἀντίπαλο ἂν μὲ τέτοια ταχτικὴ θ' ἀντιμετώπιζαν μιὰ πραγματικὰ ἐπαναστατικὴ ἡγεσία, ἀπὸ τὸν Μάρτη τοῦ 1945 ὡς τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

— Ἡ ταχτικὴ κατὰ τὶς ἐκστρατεῖες τοῦ 1946-1947. Ἀπεγνωσμένη προσπάθεια νά στριμώξει τὰ τμήματα τοῦ ΔΣΕ σὲ στενὸ χῶρο, νά τὰ κυκλώσει, νά τ' ἀναγκάσει νά δώσουν ταχτικὴ μάχη, γιὰ νά τὰ ἐξοντώσει. Αὐτὴ ἡ ταχτικὴ ἀπότυχε, κυρίως ἐξαιτίας ἀνεπάρκειας τῶν ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων, σωστῆς ταχτικῆς τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ, μὰ ὄχι σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις.

— Ἡ ταχτικὴ κατὰ τὶς ἐκστρατεῖες τοῦ 1948. Στὴν πραγματικότητα, ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἐφάρμοσε τὴν ταχτικὴ τῶν προηγούμενων ἐκστρατειῶν. Τὸ πραγματικὰ νέο στὴν ταχτικὴ ἦταν πὼς χάρις στὴν ἀριθμητικὴ αὔξηση τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ ὑλικῶν μέσων, ἐξασφάλισε μεγαλύτερη ἐκστρατευτικὴ δύναμη, καὶ ταυτόχρονα μὲ τὰ Τάγματα Ἐθνοφρουρᾶς ἐξασφάλισε τὴ φρούρηση τῶν πόλεων καὶ πολλῶν κεφαλοχωριῶν, τῶν συγκοινωνιῶν, ὀρισμένων βασικῶν στρατηγικῶν σημείων.

Μὲ βάση τὸν κατὰ πολὺ μεγαλύτερο ὄγκο ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων, προσπάθησε νά ἐφαρμόσει τὴν παρακάτω ταχτικὴ, πάλι μὲ τὴν μορφή τῶν περίφημων κλοιῶν. Κίνηση μεγάλων δυνάμεων ἀπὸ πολλὰς κατευθύνσεις, ὄχι ἀπὸ συνηθισμένα δρομολόγια. Ἡ διάταξη τῶν ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων εἶχε περισσότερο βάθος, μὲ κράτημα βασικῶν στρατηγικῶν σημείων κατὰ μῆκος τῆς μάντρας κύκλωσης, γιὰ ἀποτροπὴ διαφυγῆς τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ ἐξω ἀπὸ αὐτὴ τὴν μάντρα. Περισσότερα μέτρα ἀσφάλειας κατὰ τὴν κίνηση τῶν ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων. Ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν ἐκστρατευτικῶν δυνάμεων ἄρχισε νά γίνεται μὲ ρίψεις ἀπὸ ἀεροπλάνα, γιὰ ν' ἀποφεύγουν λαφυραγώγηση τῶν μεταγωγικῶν ἀνεφοδιαστικῶν φαλάγγων ἀπὸ τμήματα τοῦ ΔΣΕ. Αὐτὴ τὴ φορά προσάρμοζε τὸ σχέδιό του, ἀνάλογα μὲ τὴν κάθε φορά ταχτικὴ κατάσταση, ἄρα κάπως ἄρχισε νά σπάζει ἢ ἀποστεωμένη ἐπιχειρησιακὴ διεύθυνση τῆς μάχης. Προσπαθοῦσε νά κρατάει πάντα τὴν πρωτοβουλία, γιὰ νά καταπονεῖ τὰ τμήματα τοῦ ΔΣΕ, ν' ἐξαντλεῖ τὰ πυρομαχικά τους. Προσπαθοῦσε νά τὰ μπλέξει σὲ ταχτικὲς μάχες. Χρησιμοποιοῦσε

για αϊφνιδιασμό τις Μονάδες Ὀρειῶν Καταδρομῶν, ποὺ ἦταν ἐκπαιδευμένες για ἀνταρτοπόλεμο.

Κατὰ τ' ἄλλα, ἡ ταχτική του παρέμεινε ἡ παλιά. Οἱ μικροεπιτυχίες ποὺ εἶχε ὁ ἀντίπαλος κατὰ τις ἐκστρατεῖες τοῦ 1948, ἦταν ἀποτέλεσμα λαθῶν διοικητῶν τῶν μεγάλων μονάδων μας, στὴν Πελοπόννησο, Ροῦμελη, Θεσσαλία, Ἡπειρο, κ.λπ.

Ἡ ταχτική του κατὰ τὴ μεγάλη ἐκστρατεία τοῦ 1948 στὴ Βόρεια Πίνδο. Τὸ κύριο στὴν ταχτική του ἦταν ἡ μετωπική ἐπίθεση μ' ἐπιμονὴ παρὰ τις ἀπώλειες καὶ τις ἀποτυχίες.

Πρὶν τὴν ἐπίθεση, ἔκανε μαζικὸ καὶ παρατεταμένο βομβαρδισμό μὲ πυροβολικὸ καὶ ἀεροπορία. Μετὰ ἐπίθεση μὲ τὸ πεζικὸ, συνήθως τὰ χαράματα σὲ ὄλο τὸ μῆκος τοῦ μετώπου, μὲ διαδοχικὰ κύματα.

Ἡ ἐπιθετικὴ διάταξη εἶχε βάθος. Τάγμα πρῶτο κλιμάκιο. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴ του εἶτε για ἐκμετάλλευση πιθανῆς ἐπιτυχίας, Τάγμα δεῦτερο κλιμάκιο, τράβηγμα τοῦ πρώτου γι' ἀναδιοργάνωση. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ δευτέρου Τάγματος, ἔμπαινε στὴ μάχη τὸ τρίτο Τάγμα τῆς δοσμῆνης Ταξιαρχίας. Ὄταν τίθονταν ἐκτὸς μάχης ἡ Ταξιαρχία, ἔμπαινε στὴ μάχη ἡ δευτέρη Ταξιαρχία τῆς δοσμῆνης Μεραρχίας, μὲ τὴν ἴδια κλιμάκωση. Μετὰ ἡ τρίτη Ταξιαρχία. Ὄταν ἡ δοσμῆνη Μεραρχία τίθονταν ἐκτὸς μάχης, ἔπαιρνε τὴν θέση τῆς ἄλλης Μεραρχίας. Αὐτὴ ἡ ταχτικὴ δείχνει περιφρόνηση για τὴν ζωὴ τῶν φαντάρων καὶ κατώτερων ἀξιωματικῶν.

Μετὰ τις 22-6-1948 ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία προσπάθησε ν' ἀναπροσαρμόσει τὴν ταχτικὴ τῆς. Βασικὰ διατήρησε τὴν ταχτικὴ τῆς μετωπικῆς ἐπίθεσης, ἀλλὰ τὴν συμπλήρωσε μὲ νέα στοιχεῖα. Μὲ μικροεπιθέσεις προσπαθοῦσε ἐπίμονα ν' ἀποκαλύψει τ' ἀδύνατα σημεῖα τῆς διέταξης τμημάτων τοῦ ΔΣΕ, τὸ σχέδιο πυρὸς τους για νὰ τὸ ἐξουδετερώσει μὲ βομβαρδισμό για νὰ κάνει ρῆγμα στὶς γραμμές του. Τὸ μοναδικὸ σοβαρὸ ρῆγμα ποὺ ἔκανε ἦταν στὶς 2 Ἰούλη στὸν Τάλλιαρο. Ἀνέλυσα αὐτὸ τὸ ρῆγμα καὶ τις συνέπειές του.

Χρησιμοποίησε τὴν ταχτικὴ τῆς παραπλάνησης, μὲ κινήσεις σὲ μιὰ κατεύθυνση μὲ σκοπὸ νὰ συγκεντρώσει πρὸς τὰ ἐκεῖ δυνάμεις μας, για νὰ κάνει βασικὴ ἐπίθεση σὲ ἄλλη κατεύθυνση, ἀλλὰ δὲν κατάφερε νὰ μᾶς παραπλανήσει.

Μερικὲς φορὲς ἔκανε πλευρικὲς ἐπιθέσεις, κάποτε κι ἐπιθέσεις ἀπὸ τὰ νῶτα μας, ὅπως στὸν Ἄη-Λιά Γκρούσιας, μ' ἐπιτυχία ἐξαιτίας δειλίας τοῦ διοικητῆ Λόχου μας.

Χρησιμοποίησε σὲ πλατιά κλίμακα καπνογόνα πάνω στὶς θέσεις μας, για νὰ μὴν μποροῦν νὰ βάζουν μὲ ἀκρίβεια οἱ σκοπευτὲς μας ὄπλοπολυβόλων καὶ πολυβόλων καὶ οἱ ἀκροβολιστὲς μας, μὰ καὶ για νὰ καλύψει κίνηση τμημάτων του ὡς τὸ ἄλμα ἐφόδου, ἀλλὰ χωρὶς ἐπιτυχία.

Ἐκανε νυχτερινούς αἰφνιδιασμούς. Τέτοιος αἰφνιδιασμός εἶχε ἐπιτυχία στὴ θέση Δόντι Κολοκύθας τῆς ὁροσειρᾶς Βοῖου, ἀπὸ ἔλλειψη ἐπαγρύπνησης καὶ τόλμης τοῦ ἐκεῖ τμήματός μας.

Παρ' ὅλα τὰ παραπάνω, τὴν τεράστια ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ σ' ἐμφυχες δυνάμεις καὶ ὑλικά μέσα, πουθενὰ ὁ ἀντίπαλος δὲν κατόρθωσε νὰ αἰχμαλωτίσει ἔστω μιὰ διμοιρία τοῦ ΔΣΕ.

— Ἡ ταχτικὴ κατὰ τὸν ἐλιγμὸ τοῦ ΔΣΕ στὴ Βόρεια Πίνδος, τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1949. Γιὰ τὸ σπάσιμο τῆς κύκλωσης μιᾶς ταξιαρχίας του, συγκέντρωνε καὶ προωθοῦσε τὴν νύχτα τὶς δυνάμεις του μὲ μυστικότητα, ὅσο τὸ δυνατό κοντὰ στὶς θέσεις τῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ. Μετὰ ἄρχιζε σφοδρὴ προπαρασκευὴ πυροβολικοῦ, ὁμαδικῶν ὄλμων καὶ ἀεροπορίας. Σὲ συνέχεια, μαζικὴ ἐπίθεση μὲ τὴν ἴδια κλιμάκωση τοῦ 1948.

Ἐνεργοῦσε ἀπὸ πολλὰς κατευθύνσεις, μὲ σκοπὸ νὰ βρεῖ τὸ ἀδύνατο σημεῖο τῆς διάταξής μας, γιὰ νὰ κάνει ἐκεῖ ρήγμα.

Προσπαθοῦσε νὰ σπάσει τὴν διάταξή μας μὲ νυχτερινούς αἰφνιδιασμούς, κυρίως μὲ Μονάδες Ὀρειῶν Καταδρομῶν. Τὸ κατάφερε στὸ ὕψωμα Γύφτισσα, ἀπὸ ἀκατανόητη ἀδιαφορία τῆς διοίκησης τοῦ ἐκεῖ τμήματος τοῦ ΔΣΕ.

Μερικὲς φορές πλησίασε ὀχυρὰ τοῦ ΔΣΕ καὶ τὰ κατὰστρεψε μὲ Πιάτ νέου τύπου. Ἄρα, κάτι διδάχθηκε ἀπὸ τὸν ΔΣΕ, πὺ κατὰστρεψε μὲ Πάντζερ ὀχυρὰ, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1948.

Ἡ κλιμάκωση σὲ βάθος ἔδινε τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιτίθεται κατὰ κύματα, χωρὶς νὰ μεσολαβεῖ πολὺ ὥρα, προωθοῦσε σύγχρονα τὰ τμήματα τῆς κλιμάκωσης κατὰ μιὰ θέση. Ἄρα, ὁ ἀντίπαλος κάπως βελτίωσε τὴν ταχτικὴ του, σὲ σχέση μὲ τὸ 1948.

Ἡ ταχτικὴ τῶν κυκλωμένων τμημάτων τοῦ ἀντιπάλου. Στηριζόμενα σὲ κυκλικὴ ὀχύρωση, πρόβαλλαν ἀπεγνωσμένη ἄμυνα. Ὁ ἀνεφοδιασμός τους γίνονταν μὲ ἀεροπορικὲς ρίψεις.

— Στὴ μάχη στὸ ὕψωμα Τσάρνο, τὸν Αὐγουστο 1949. Ὁ ἀντίπαλος ἔκανε προσπάθεια γενικῆς παραπλάνησης τῆς Διοίκησης, τῶν Τμημάτων τοῦ ΔΣΕ στὸ Γράμμο. Ἐκανε μεγάλη κίνηση αὐτοκινήτων στὸν τομέα τῆς Κόνιτσας, μὲ ταυτόχρονες ἐπιθετικὲς ἐνέργειες στὸ Δυτικὸ Γράμμο, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἐντύπωση πὺς ἐκεῖ θὰ γίνονταν μεγάλη ἐπίθεση, μὲ σκοπὸ νὰ παρασύρει τὴν διοίκηση τοῦ ΔΣΕ νὰ στείλει ἐκεῖ δυνάμεις κι' ἔτσι νὰ πετύχει ἡ ἐπίθεση στὸν Ἀνατολικὸ Γράμμο. Ἡ ἀπόπειρα παραπλάνησης ἀπότυχε.

Μιὰ ἄλλη μέθοδος παραπλάνησης, ἦταν ἡ χρησιμοποίησις καπνογόνων ταυτόχρονα σὲ μιὰ σχετικὰ μεγάλη ἔκταση, ἀπὸ Ἀλεβίτσα ὡς Ἐφταχώρι, μὲ σκοπὸ νὰ μὴν καταλάβῃ ἡ διοίκηση τοῦ ΔΣΕ τὸν Ἀνατολικὸ Γράμμο πὺ ἔκανε ὁ ἀντίπαλος συγκέντρωση δυνάμεων γιὰ ἐπίθεση. Καὶ αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἀπότυχε.

Για πρώτη φορά ο αντίπαλος έκανε βολή πυροβολικού στα πλευρά των επιτιθέμενων τμημάτων του, για να τα προστατεύσει από πλευρικές αντιπεθίσεις των τμημάτων του ΔΣΕ. Αυτό απαιτεί μεγάλη ακρίβεια βολής.

Αντιγράφοντας την ταχτική του ΔΣΕ, ο αντίπαλος άρχισε να χρησιμοποιεί όρειβατικά πυροβόλα για άμεση βολή στις θυρίδες των πολυβολείων του ΔΣΕ για καταστροφή τους, αλλά μ' ελάχιστες επιτυχίες.

Χρησιμοποίησε καπνογόνα για κάλυψη επίθεσης, μέχρι το ύψος βολής ασφάλειας. Πυλβολισμός και ρουκετοβολισμός πάνω στις θέσεις των τμημάτων του ΔΣΕ, για διευκόλυνση εφόδου του αντιπάλου πεζικού.

Βολή απαγόρευσης με πυροβόλα πίσω από την διάταξη των τμημάτων του ΔΣΕ, για παρεμπόδιση κίνησης εφεδρείας του, καταστροφή πυροβόλων μας, παρεμπόδιση κίνησης ανεφοδιασμού, αλλά χωρίς επιτυχία.

— Η ταχτική σε περίπτωση ανατροπής των τμημάτων του. Η αντίπαλη διοίκηση προσπαθούσε να κερδίσει όσο το δυνατό περισσότερο χρόνο. Απόφευγε επαφή με τα τμήματα του ΔΣΕ, με σκοπό να αναδιοργανώσει τα τμήματά της, να τ' ανεφοδιάσει, για αντίσταση είτε και για αντιπίεση.

Για να διευκολύνει την σύμπτυξη των τμημάτων που ανατράπηκαν, έκανε ψεύτικες αντιπεθίσεις, σε μερικές περιπτώσεις έκανε πραγματικές αντιπεθίσεις. Κατά την σύμπτυξη των τμημάτων που ανατράπηκαν, προσπαθούσε να διατηρήσει φυσιογνωμία μάχης στον δοσμένο τομέα, με φράγμα πυρός πυροβολικού και δράση άεροπορίας.

Για να διευκολύνει την σύμπτυξη των τμημάτων που ανατράπηκαν, παρατούσε λάφυρα με σκοπό να παρασύρει τα επιτιθέμενα τμήματα του ΔΣΕ σε λαφυραγώγηση κι έτσι να επιβραδύνει την προέλασή τους.

— Η ταχτική στα 1949, στο Βίτσι και στο Γράμμο. Παραπλάνηση. Η αντίπαλη στρατιωτική ήγεσία ήξερε πώς κάναμε ραδιοϋποκλοπές. Γι' αυτό διαβίβαζε ραδιογραφικά ψεύτικες διαταγές κίνησης μονάδων της, ψεύτικες σκέψεις της για άμεσες είτε μελλοντικές ενέργειές της, με σκοπό παραπλάνησης της ήγεσίας του ΔΣΕ. Προς τον ίδιο σκοπό, πράκτορες τηςμίλαγαν «έμπιστευτικά» είτε με «αφέλεια» σε περιβάλλον που υποψιάζονταν πώς υπήρχαν φίλοι του ΔΣΕ, για δήθεν κινήσεις, για δήθεν σκέψεις της αντίπαλής μας στρατιωτικής ήγεσίας, υπολογίζοντας πώς αυτές οι συζητήσεις θα έφθαναν ως το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ.

Έκανε πολλές επιθέσεις σε πολλές κατευθύνσεις με περισσότερο ισχυρές δυνάμεις και μέσα, είτε σε όλη την έκταση του μετώπου, για να μάς παραπλανήσει σχετικά με την κατεύθυνση του κύριου χτυπήματος.

Αιφνιδισμός. Ο αντίπαλος είχε επιτυχία στο Λέσιτς του Βί-

τσι, μόνον εξαιτίας ανεπάρκειας τῶν δυνάμεών μας. Αὐτὴ ἡ ανεπάρκεια δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἔχει βάθος ἢ διάταξη τῶν μονάδων τοῦ ΔΣΕ. Οἱ βασικὲς μέθοδοι αἰφνιδιασμοῦ μπορεῖ νὰ συνοψιστοῦν στὰ παρακάτω.

Χρησιμοποίηση χαραδρώσεων, δασωμένων ἐκτάσεων, γενικὰ σημείων ποὺ φαντάζονταν πὼς δὲν θὰ ὑποψιαζόμεσταν πὼς ἀπὸ κεῖ θὰ γίνονταν διεισδυση, γιὰ νὰ παρουσιαστεῖ τὸ ἀντίπαλο τμήμα ἐκεῖ ποὺ δὲν περιμέναμε.

Ὅταν τὰ τμήματά μας ἀντιλαμβάνονταν κάποια ὑποπτη κίνηση, τὸ δοσμένο ἀντίπαλό μας τμήμα ποὺ προσπαθοῦσε νὰ διεισδύσει στὶς γραμμές μας δὲν ἀπαντοῦσε στὰ πυρά μας, προσπαθοῦσε ὅσο τὸ δυνατό ἀθόρυβα καὶ γρήγορα νὰ διεισδύσει βαθύτερα. Σὲ τέτοιες περιπτώσεις, τὸ τμήμα χρησιμοποιοῦσε καὶ μέθοδο ἐξαπάτησης. Λογουχάρη, ὅταν ἀντιλαμβανόμεσταν τὴν κίνησή του, ὁ διοικητὴς τοῦ ἀπαντοῦσε μὲ τὸ ὄνομα διοικητῆ κοντινῆς μονάδας τοῦ ΔΣΕ. Αὐτὸ σημαίνει πὼς ἡ ἀντίπαλη διοίκηση μάθαινε διὰ μέσου πρακτῶρων της καὶ ὀνόματα διοικητῶν τμημάτων τοῦ ΔΣΕ στὸν δοσμένο τομέα τοῦ μετώπου.

Πολλὲς φορές ἡ διεισδυση τμήματος εἶχε σκοπὸ ἀθόρυβης αἰχμαλωσίας μαχητῆ ἐνὸς παρατηρητηρίου, γιὰ πληροφορίες, εἴτε γιὰ νὰ μὴν ἀντιληφθοῦμε κίνηση ἀντίπαλων τμημάτων. Αὐτὴ τὴν μέθοδο τὴν χρησιμοποιοῦσε ὁ ΔΣΕ σὲ πλατιά κλίμακα, γενικὰ εἶναι πολὺ γνωστὴ μέθοδος ὄλων τῶν πολέμων.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς νύχτας, μικρὰ ἀντίπαλα τμήματα ἀπασχολοῦσαν ἐπίμονα προωθημένες θέσεις μας σὲ ὀρισμένα σημεία τῆς διάταξής μας (καὶ αὐτὸ τὸ ἀντέγραψαν ἀπὸ τὴν ταχτική μας τοῦ 1948), ἐνῶ ὁ κύριος ὄγκος τῶν δυνάμεων ρίχνονταν αἰφνιδιαστικὰ σὲ παράπλευρα σημεία τῆς διάταξής μας. Αὐτὸς ὁ κύριος ὄγκος δὲν σημείωνε τὴν κίνησή του μὲ πυρά, γιὰ νὰ μὴν μπορέσουμε ν' ἀντιληφθοῦμε τὴν κίνησή του, τὴν ποσότητα τῶν δυνάμεων καὶ μέσων πυρός.

Συχνὰ ἄλλαζε τὶς ὥρες καὶ τὶς μορφὲς αἰφνιδιασμοῦ, γιὰ νὰ μεπρδεύει τὶς διοικήσεις τοῦ ΔΣΕ, γιὰ νὰ κουράζει τὰ τμήματά του.

Γιὰ νὰ κάνει δύσκολες τὶς διεισδύσεις τμημάτων τοῦ ΔΣΕ στὰ μετόπισθεν τῆς διάταξης, οἱ ἀντίπαλες διοικήσεις χρησιμοποίησαν μεθόδους τοῦ ΔΣΕ, ὅπως ναρκοθετήσεις εἴτε παγιδεύσεις πιθανῶν δρομολογίων.

Κοντολογίης, στηριζόμενος ὁ ἀντίπαλος στὴν καταθλιπτικὴ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ του, στὴν ἔλλειψη βάθους τῆς διάταξης τῶν μονάδων τοῦ ΔΣΕ ἐξαιτίας φοβερῆς ανεπάρκειας δυνάμεων, προσπαθοῦσε, καὶ κάποτε μ' ἐπιτυχία, νὰ ἐφαρμόζει τὴν ταχτική τοῦ ΔΣΕ. Αὐτὸ δείχνει πὼς τὴν μελετοῦσε. Κατὰ τ' ἄλλα, ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἐπαναλάμβανε τὶς προηγούμενες μεθόδους ταχτικῆς, δὲν ἔδειξε πραχτικὰ δημιουργικὴ ταχτικὴ, φαντασία κι ἐφευρετικότητα.

— Ταχτικὴ χρησιμοποίησι τοῦ πυροβολικοῦ. Τὸ

σχετικά νέο στη χρησιμοποίηση του πυροβολικού ήταν η συγκέντρωση της βολής σε όρισμένους στόχους, ή ποσότητα των πυροβόλων, ή παρατεταμένη σφοδρότητα του βομβαρδισμού.

—^{Η ταχτική χρησιμοποίηση της αεροπορίας. Το νέο ήταν η ποσότητά της, οί πιδ τέλειοι τύποι αεροπλάνων. Κατά τ' άλλα, ή αεροπορία χρησιμοποιήθηκε όπως και στα 1948. Για άναγνώριση. Σάν όδηγός βολής πυροβολικού με καπνογόνες βόμβες πάνω στις θέσεις μας, για βομβαρδισμό και μυδραλιοβολισμό, πιδ παρατεταμένος βομβαρδισμός και μυδραλιοβολισμός στην κατεύθυνση του κύριου χτυπήματος του πεζικού τους, ή άδιάκοπη ύπαρξη αεροπορίας πάνω στην κύρια κατεύθυνση της επίθεσης του πεζικού τους.}

—^{Η ταχτική χρησιμοποίηση των τάνκς. Το νέο ήταν ή ποσότητα των άρμάτων μάχης, ή χρησιμοποίηση των τάνκς στο Βίτσι για καταστροφή πολυβολείων μας με άμεση βολή στις θυρίδες τους. Οί επιτυχίες τους όφείλονταν όχι μόνο και όχι τόσο στην ανεπάρκεια της δικής μας άντιαρματικής άμυνας από άποψη πυροβόλων, αλλά κυρίως από την ανεπάρκεια της ποσότητας του πεζικού μας. Αύτη ή ανεπάρκεια δέν μās επέτρεπε νά κινούμε κάπως σοβαρές δυνάμεις πεζικού και κυνηγών άρμάτων έξω από τά όχυρά μας, πού μ' έλιγμούς θ' άνέτρεπαν τó πεζικό πού συνόδευε τά τάνκς, θά τ' άπομονώναμε και θά τά καταστρέφαμε. Γενικά, στη χρησιμοποίηση των τάνκς ό αντίπαλος παρουσίασε έξαιρετικό δισταγμό και πρωτογονισμό.}

—^{Η ταχτική έκμετάλλευσης ρήγματος σε δευτερεύουσα κατεύθυνση. Ύπήρξαν περιπτώσεις πού επίθεση σε μιá δευτερεύουσα κατεύθυνση, προκαλούσε μικρό ρήγμα στις γραμμές του ΔΣΕ. Διαθέτοντας ή αντίπαλη ήγεσία άφθονες έμψυχες δυνάμεις και ύλικά μέσα, τροφοδοτούσε γρήγορα αυτό τó μικρό και δευτερεύον ρήγμα και τó μετέβαλλε σε κάπως κύρια κατεύθυνση επίθεσης.}

Σέ σύγκριση με την μεγάλη έκστρατεία στη Βόρεια Πίνδο στα 1948, τó νέο στην ταχτική του αντίπαλου στα 1949 στο Βίτσι και στο Γράμμο, ήταν ή συγκέντρωση μεγάλων δυνάμεων σε μιá κατεύθυνση για βαθειά διείσδυση και έπιμονή σ' αύτη την κατεύθυνση. Αύτη ή ταχτική είχε επιτυχία, μόνον εξαιτίας φοβερής ανεπάρκειας δυνάμεων του ΔΣΕ. Τέτοιες διεισδύσεις μπορεί νά μεταβληθούν σε θανάσιμο κίνδυνο για τόν αντίπαλο, άν και ή άλλη πλευρά διαθέτει κάπως έπαρκείς δυνάμεις, για κόνημο της διείσδυσης, κύκλωσης κι έξόντωσης των δυνάμεων πού έκαναν τó ρήγμα.

—^{Η ταχτική στα 1949, όταν ό αντίπαλος βρίσκονταν σε άμυνα. Κυκλική όχύρωση βασικών στηριγμάτων, με πολυβολεία, συρματοπλέγματα κουβάρι ως έκατό μέτρα βάθος σε άλληλοδιάδοχες γραμμές, ναρκοπέδια άνάμεσα στις σειρές συρματοπλεγμάτων.}

Πυκνή κυκλική διάταξη πεζικού σὲ κάθε ὄχρωμένο σημεῖο, μ' ἐφεδρεία στὸ κέντρο του. Ἐνέδρες ἔξω ἀπὸ τὰ συρματοπλέγματα. Σχέδιο γιὰ φραγμὸ πυρός, γιὰ μέρα καὶ νύχτα. Ἐφεδρεία κοντὰ στὰ ὄχρωμένα σημεῖα. Ἀλληλοὑποστήριξη μὲ πυρά, τῶν ὄχρωμένων στρατηγικῶν σημείων στή ριζῆς καὶ κέντρων ἀντίστασης, κλπ.

—Ἐδῶσα ἐπιγραμματικὰ τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς ταχτικῆς τοῦ ἀντιπάλου, κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο 1946 - 1949. Τὸ γενικὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι, σχεδὸν τίποτα τὸ νέο δὲν παρουσίασε ἢ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἀπὸ ἄποψη ταχτικῆς. Ἡ νίκη τοῦ ἀντιπάλου ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς δεξιᾶς ὀππορτουниστικῆς καὶ τυχοδιωκτικῆς γραμμῆς καὶ ταχτικῆς τοῦ ΚΚΕ. Ἡ στρατηγικὴ ἀδυναμία τῆς ἡγεσίας τοῦ ΔΣΕ, ἦταν προῖον τῆς παραπάνω γραμμῆς καὶ ταχτικῆς.

ΒΑΣΙΚΑ ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἄπ' ὅλη τὴν παράθεση τῶν ἱστορικῶν στοιχείων καὶ τὴν ἀνάλυσή τους σ' αὐτὸ τὸ δίτομο, ἔβγαλα πολλὰ συμπεράσματα καὶ διδάγματα. Ἐδῶ θὰ συνοψίσω τὰ πιὸ βασικὰ, σὰν γενικὸ καταστάλαγμα.

Π ρ ῶ τ ο. Ὁ κύριος ἐμπρηστής ποὺ προκάλεσε τὸν ἐμφύλιο πόλεμο στὴν Ἑλλάδα στὰ 1945, ἦταν ὁ ἀγγλικὸς ἱμπεριαλισμὸς. Μὲ σκοπὸ νὰ διατηρήσει τὶς στρατηγικὲς-οἰκονομικὲς καὶ πολιτικὲς θέσεις του στὴ χώρα μας, ποὺ δυστυχῶς εἶχε καὶ ἔχει σὰν γεωγραφικὸς χῶρος στρατηγικὴ σημασία γιὰ τοὺς κάθε φορὰ ἰσχυροὺς τῆς γῆς. Μετά, ἡ ἐπίσημη ἀγγλικὴ ὑποκρισία παράστανε μὲ κινισμό τὸν πυροσβέστη. Ἄν δὲν θὰ ὑπῆρχε ὁ παραπάνω ρόλος τῆς ἐπίσημης Ἀγγλίας, οἱ Ἕλληνες θὰ βρῖσκανε τὶς δυνατότητες ποὺ ὑπῆρχαν γιὰ ν' ἀποτρέψουν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, θὰ βρῖσκανε δυνατότητες νὰ τὸν σταματήσουν, ἂν δὲν θὰ κατόρθωναν ν' ἀποτρέψουν τὸ ἄναμά του.

Τὸν ἴδιο ρόλο ἔπαιξε καὶ ὁ ἀμερικάνικος ἱμπεριαλισμὸς, κυρίως ἀπὸ τὸν Μάρτη τοῦ 1947 καὶ δῶθε, ἀντικατασταίνοντας τὸν ἀνήμπορο πιά ἀγγλικὸ ἱμπεριαλισμὸ, μὲ τὶς ἴδιες ἐπιδιώξεις.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο. Ὁ ρωσικὸς ἱμπεριαλισμὸς ἦταν ὁ δεύτερος καὶ ἰσότιμος ἐμπρηστής τοῦ ἐμφυλίου πολέμου στὴν Ἑλλάδα. Ὅχι γιὰτὶ ἐπιδίωκε νὰ χῶσει τὴν Ἑλλάδα στὸ ρωσικὸ σακί. Αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο στὰ 1945 - 1949. Ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία ἐνθάρρυνε ἕναν ἐμφύλιο πόλεμο στὴν Ἑλλάδα, ὑποσχέθηκε ὕλικὴ καὶ διπλωματικὴ ὑποστήριξη, μὲ σκοπὸ νὰ τραβήξει τὴν προσοχὴ καὶ δράση τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ ἀμερικάνικου ἱμπεριαλισμοῦ στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ καταφέρει ἀποφασιστικὸ χτύπημα στὶς ἀντιρωσικὲς δυνάμεις στὶς ἀνατολικοευρωπαϊκὲς χῶρες, ποὺ ἦταν οὐσιαστικὰ ἐπαρχίες τῆς νέας ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἰδιαίτερα στὴν Πολωνία καὶ Τσεχοσλοβακία.

Ἡ ρωσικὴ ἡγεσία δὲν ἤθελε νὰ νικήσει τὸ ΚΚΕ, οὔτε κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, γιατί μὲ τὴν ὑπογραφή τοῦ Στάλιν εἶχε μπεῖ ἡ Ἑλλάδα στὸ ἀγγλικὸ σακί. Ἡ ρωσικὴ ἡγεσία δὲν θὰ διακινδύνευε μιὰ πιθανὴ πολεμικὴ σύγκρουση κυρίως μὲ τὸν ἀμερικάνικο ἱμπεριαλισμό, βοηθώντας πραγματικὰ τὸ ΚΚΕ νὰ καταλάβει τὴν ἐξουσία. Τὸ ὅτι χρησιμοποίησε τὸν ἐμφύλιο πόλεμο μόνο σὰν πιόνι γιὰ τοὺς σκοποὺς ποὺ ἔκθεσα, φαίνεται πολὺ καθαρὰ ἀπὸ δυὸ ἀδιαμφισβήτητα ἱστορικὰ στοιχεῖα. Αὐτὴ ὑπόδειξε τὴν ἀντεπαναστατικὴ κατεύθυνση «προοδευτικὸ πέρασμα σ' ἐνοπλο ἀγώνα», ποὺ ἔτσι ἦταν ἀδύνατο νὰ καταχτήσουμε τὴν ἐξουσία. Αὐτὴ ἐμπόδιζε τὸν τότε ἀρχηγὸ τοῦ ΚΚΕ Νίκο Ζαχαριάδη ν' ἀνέβει ἔγκαιρα στὸ ἀντάρτικο. Αὐτὰ τὰ δυὸ εἶναι ἀδιαμφισβήτητα ἱστορικὰ στοιχεῖα, γιατί ὁ Ζαχαριάδης τὰ ἔκθεσε μπροστὰ στὸ μέλος τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ Κούσινεν, στὴν λεγόμενη 7η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, τοῦ Φλεβάρη 1957. Βέβαια, ἀντὶ νὰ πεῖ ὅτι αὐτὰ τὰ ἔφτιασε ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία, τ' ἀπόδωσε στὸ Δημητρώφ. Μὰ εἶναι κακόγουστο ἀστεῖο ὅτι ὁ Δημητρώφ θὰ τολμοῦσε νὰ κάνει τέτοιες ὑποδείξεις-ἐν τὸ λ ἔς σὲ ἄγνοια τοῦ Στάλιν.

Τρίτο. Οἱ πολιτικοστρατιωτικοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος ποὺ ὑπῆρχε στὴν Ἑλλάδα, ξανὰ συμμάχησαν μὲ ξένες ἱμπεριαλιστικὲς δυνάμεις γιὰ ὑποταγὴ τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ. Σ' αὐτοὺς τοὺς παράγοντες κυριάρχησε τὸ πνεῦμα ἀντεκδίκησης, ὁ τρόμος καὶ μπρὸς σ' ἓνα ἡττημένο μὰ ὄχι συντριμμένο μισοεπαναστατικὸ-μισσοππορτουμιστικὸ ΚΚΕ, ποὺ τὸ μόνο ποὺ ζητοῦσε ἡ ἡγεσία του ἦταν μιὰ νόμιμη γωνίτσα ὑπαρξῆς μέσα στὸ μεταβαρικιανὸ καθεστῶς.

Ἀκριβῶς γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἄναψαν κι αὐτοὶ τὸν μονόπλευρο ἐμφύλιο πόλεμο, σὲ μιὰ στιγμή ποὺ δὲν κινδύνευε τὸ κοινωνικὸ καθεστῶς τους. Ἔτσι ἀνάγκασαν τὸ ΚΚΕ νὰ ἀπαντήσῃ μὲ τὰ ὄπλα. Τὸ μεταβαρικιανὸ κοινωνικὸ καθεστῶς ἀπόφυγε τὴν ἀνατροπὴ του, μόνο χάρις στὸν χυδαῖο ἀντεπαναστατικὸ ὄππορτουμισμὸ καὶ τυχοδιωκτισμὸ τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ, ποὺ ἦταν ἔργο τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας.

Ἄν οἱ πολιτικοστρατιωτικοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος στὴν Ἑλλάδα θέλουν νὰ βγάλουν ἓνα σωστὸ γι' αὐτοὺς δίδαγμα ἀπὸ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο τοῦ 1945-1949, αὐτὸ εἶναι ὅτι κυνηγοῦσαν γιὰ ἐξόντωση ἓνα φάντασμα ἐνὸς σχετικὰ μακρινοῦ ἐπαναστατικοῦ παρελθόντος. Ἄν θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ κυνηγοῦν αὐτὸ τὸ φάντασμα, τότε ἓνας τέτοιος τυχοδιωχτισμὸς μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ ξανὰ σ' ἐθνικὲς συμφορὲς.

Τέταρτο. Ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἔδρασε ἀπὸ τὸν Μάρτη τοῦ 1945 ὡς τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947, μὲ τὸν πιὸ χυδαῖο δεξιὸ ὄππορτουμιστικὸ-ἀντεπαναστατικὸ καὶ τυχοδιωκτικὸ τρόπο. Ὁππορτουμιστικὸ - ἀντεπαναστατικὸ, γιατί κυνηγοῦσε τὴ χίμαιρα τῆς ὀμαλῆς δημοκρατικῆς ἐξέλιξης. Τυχοδιω-

κτικό, γιατί από τις 31-3-1946 ως τον Σεπτέμβρη 1947, χρησιμοποίησε τὰ όπλα σαν «πρόσθετο δυναμικό μέσο πίεσης στόν αντίπαλο για όμαλή δημοκρατική εξέλιξη», και όχι για κατάκτηση της έξουσίας. Έτσι, αναπόφευκτα όδήγησε τὸ κίνημά μας σε βαρεία και άδικοιολόγητη ήττα.

Πέμπτο. Έμεις μπορούσαμε νά νικήσουμε χωρίς όποια όποτε ξένη ύλική και διπλωματική ύποστήριξη, αλλά μόνο στα τέλη Μάη είτε τόν Ιούνη 1946. Αυτό μπορούσαμε νά τὸ πετύχουμε με τις μεραρχίες πὸν εΐχε όργανώσει ό αντίπαλός μας και πὸν κατά 80 % ήταν δικές μας όργανωμένες δυνάμεις, συνδυασμένα με γενική πολιτικοστρατιωτική εξέγερση. Αυτό έπρεπε και μπορούσαμε νά τὸ κάνουμε τὸ πολὺ σε δέκα μέρες. Παράταση τής εξέγερσης, θά όδηγοῦσε σε ξένη στρατιωτική επέμβαση και πιθανόν σε ήττα μας. Η άνικανη ήγεσία μας κολυμποῦσε μέσα στὸν όππορτουμιστικό βάλτο. Μά ούτε σ' αυτό δέν εΐχε συνέπεια, κυρίως έξαιτίας τής τότε ρωσικής ήγεσίας, πὸν ένθάρρυνε έναν εμφύλιο πόλεμο και ύποσχέθηκε νά τὸν βοηθήσει, αλλά ταυτόχρονα τοῦ επέβαλε τυχοδιωκτική διεξαγωγή του, με τὸ «προοδευτικό πέρασμα σ' ένοπλο άγώνα».

Έκτο. Με τὸν άνταρτοπόλεμο μπορούσαμε νά πετύχουμε έναν έντιμο συμβιβασμό με τὸν αντίπαλό μας, άν θά τὸν κάναμε με ταχύτητα και μ' επαναστατικό τρόπο. Δυστυχώς, και σ' αυτό τὸ ζήτημα φάνηκε άνικανη ή ήγεσία μας. Παρέθεσα τ' άποδειχτικά στοιχεία.

Έβδομο. Για όλα τὰ παραπάνω δέν είναι ύπεύθυνη μόνο ή ήγεσία τοῦ ΚΚΕ. Ύπεύθυνα είναι όλα, χωρίς έξαιρέση, τὰ μέλη τής τότε ΚΕ τοῦ ΚΚΕ. Αυτὰ επανέκλεξαν τήν ύπόλογη ήγεσία, πὸν προκάλεσε στὸ τέλος τής τριπλῆς φασιστικής κατοχής μιὰ βαρεία και άδικοιολόγητη ήττα μας. Αυτὰ ψήφισαν τήν όππορτουμιστική-άντεπαναστατική γραμμή τής όμαλής δημοκρατικής εξέλιξης και τήν επάρμοζαν στὴν πράξη. Αυτὰ άφησαν ασύδοτο τὸν Ζαχαριάδη, μετά τις 5-5-1945, πὸν επέστρεψε από τὸ Νταχάου στὴν Ελλάδα. Άκριβώς γιατί τὸν άφησαν ασύδοτο, δέχτηκαν τὸν τυχοδιωκτισμό «ό ένοπλος άγώνας πρόσθετο δυναμικό μέσο πίεσης στὸν αντίπαλο για όμαλή δημοκρατική εξέλιξη» και όχι για κατάληψη τής έξουσίας. Αυτό αναπόφευκτα μᾶς όδηγοῦσε σε βαρεία ήττα. Έτσι, όλη ή ΚΕ τοῦ ΚΚΕ χρεοκόπησε, και, τὸ λιγότερο, έπρεπε νά καθαιρεθεΐ.

Όγδοο. Αναφέροντας ότι όλα τὰ μέλη τής τότε ΚΕ τοῦ ΚΚΕ χρεοκόπησαν, πρέπει νά προσθέσω και τ' ακόλουθα:

Κατὰ κανόνα, δηλαδή εκτός από λίγες έξαιρέσεις, τὰ μέλη τής τότε Κεντρικής Έπιτροπῆς ήταν ήρωικές φυσιογνωμίες. Πέρασαν επί πολλά χρόνια από πραγματική ύψικάμινο βαρειών δοκιμασιών. Πολύχρονη φυλάκιση και έξορίες. Άπαΐσια βασανιστήρια. Πολύχρονη σκληρή

παράνομη δράση. Πολλοί έδωσαν και τή ζωή τους. Άδειασαν ως τόν πάτο τόν πικρό ποτήρι δυό βαρειών κι άδικαιολόγητων ήττων. Πολλοί δοκίμασαν τόν πικρό ποτήρι τής προσφυγιάς, μερικοί και τήν έξορία και τή φυλακή και καταναγκαστικά έργα στις λεγόμενες σοσιαλιστικές χώρες, πού άλλους έξόντωσαν και άλλους τούς σακάτεψαν. Μά δέν έκπληρωσαν τόν χρέος τους, πού ήταν ή κατάκτηση τής έξουσίας άπό τόν εργαζόμενο λαό.

Γιατί είχαν ένα τέτοιο τραγικό τέλος; Ο θεωρητικός έξοπλισμός τους με τόν λεγόμενο λενινισμό, ήταν βαθειά λαθεμένος. Η λενινιστική οργανωτική συγκρότηση και λειτουργία τού ΚΚΕ, έπνιγε τή σύγκρουση γνωμών κατά τήν αναζήτηση σωστής λύσης τών προβλημάτων, δημιουργούσε διχτάτορες και ύποταχτικούς. Σάν ίεραρχική όργάνωση τόν ΚΚΕ, άναπόφευκτα ό κάθε άπό πάνω θά καταπίεζε τόν κάθε άπό κάτω. Και πάνω άπ' όλα, ή έξάρτηση τού ΚΚΕ άπό τή Μόσχα, πού τού άφαιρούσε τή δυνατότητα νά χαράξει μιá ανεξάρτητη γραμμή και ταχτική.

Άρα, δέν είναι δυνατό νά τά φορτώσουμε ό λα και κυρίως τά πιό βασικά, στους καλούς και κακούς ήγέτες τού ΚΚΕ. Και στο ΚΚΕ ύπήρξαν ίκανοί και άνίκανοι ήγέτες. Τό ζήτημα είναι γιατί είχαμε και άνίκανους στην ήγεσία, γιατί καταστράφηκαν και οί ίκανοί ήγέτες, και όλοι μαζί όδήγησαν τόν κίνημα σε βαρειές κι άδικαιολόγητες ήττες. Άν θέλουμε νά λέμε τήν άλήθεια, οί παραπάνω βασικές αίτιες δημιούργησαν τερατώδικα άποτελέσματα. Ο λα τά ύπόλοιπα, είναι ύποπρόϊόντα τών παραπάνω βασικών αίτιών.

Οί παραπάνω βασικές αίτιες μετέτρεπαν τήν ήγεσία τού ΚΚΕ άσύδοτη και μπρός στην Κεντρική Έπιτροπή του. Γι' αυτό, αύτή έκρυβε πάντα άπό τήν Κεντρική Έπιτροπή όλα εκείνα πού έκριναν τήν τύχη τού κινήματος; Ποιός άλλος άπό τήν ήγεσία, είτε μόνο άπό μερικά μέλη της και κάποτε μόνο ό άρχηγός, ήξεραν ζητήματα πού έκριναν τήν τύχη τού κινήματος; Λογουχάρη, μόνο τόν Φλεβάρη τού 1957 έμαθαν τά μέλη τής Κεντρικής Έπιτροπής άπό τόν στόμα τού Ζαχαριάδη, ότι «τό προοδευτικό πέραςμα σ' ένοπλο άγώνα» ήταν ύπόδειξη τής ρωσικής ήγεσίας, πού ποτ έδέν συζήτησε κι αύτή τήν ύπόδειξη ή ΚΕ τού ΚΚΕ. Και όμως αύτός ό τυχодиωκτισμός μάς όδήγησε σε βαρεία ήττα. Μόνο τόν Φλεβάρη τού 1957, έμαθε ή ΚΕ τού ΚΚΕ άπό τόν στόμα τού Βαφειάδη ότι στις 23-6-1948 έγινε πρόταση τού Τσαλδάρη για σταμάτημα τού έμφυλίου πολέμου γι' αναζήτηση πολιτικής λύσης και ότι οί Ζαχαριάδης-Βαφειάδης-Μπαρτζιώτας άπόρριψαν αύτή τήν πρόταση. Αύτός ό τυχодиωκτισμός έθαψε και τή δυνατότητα για έναν ύποφερτό συμβιβασμό μας με τούς άντιπάλους μας, μιá πού τόν Ιούνη τού 1946 είχαμε χάσει τή δυνατότητα νά νικήσουμε.

Στήν Κεντρική Έπιτροπή και σε όλο τόν Κόμμα, συζητιότανε πάντα

τά δεκατοβάθμια ζητήματα. Τὰ βασικά ζητήματα ἔμεναν μέσα στο Πολιτικό Γραφείο, καί σέ ὅ,τι ἀφοροῦσε ἐντολές τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας αὐτές ἔμεναν στο κεφάλι μόνο τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΚΚΕ. Καί μετὰ ἔχουμε τήν τόλμη νά διακηρύσσουμε ὅτι θά φτιάξουμε ἕνα νέο κόσμο.

Ἐ ν α τ ο. Ἐμεῖς κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, ὅπως καί κατὰ τήν τριπλή φασιστική κατοχή, δέν ἠττηθήκαμε σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ἄ, ἀλλὰ π ο λ ι τ ι κ ἄ. Ἡ στρατιωτική ἦττα μας ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ὀππορτουμιστικῆς-ἀντεπαναστατικῆς καί τυχοδιωκτικῆς γραμμῆς καί ταχτικῆς τῆς π ο λ ι τ ι κ ῆς ἡγεσίας μας.

Δέν ἠττηθήκαμε καί στίς δύο περιπτώσεις ἀπό ἀνικανότητα τοῦ ἀρχιστρατήγου μας, ἀλλά ἀπό δουλοπρέπεια μπρὸς στή ρωσική ἡγεσία τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν μας.

Ἡ ἱεραρχική καί λενινιστική ὀργανωτική συγκρότηση καί λειτουργία τοῦ ΚΚΕ, δέν ἐπέτρεψε στο Κόμμα νά φέρει σέ ὀρθολογισμό τήν ἡγεσία του, εἴτε, σέ ἀντίθετη περίπτωση, νά τήν καθαιρέσει.

Δ έ κ α τ ο. Ἡ ρωσική ἡγεσία διατηροῦσε μιὰ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ, ὅπως καί σέ ὅλα τὰ κομμουνιστικά κόμματα, μόνον ὅσο ἐφάρμοζε τή γενική στρατηγική καί ταχτική της. Ὅταν ἐφαρμόζοντας αὐτή τήν στρατηγική καί ταχτική, εἶχαμε σοβαρὲς ἀποτυχίες, ἡ ρωσική ἡγεσία δημιουργοῦσε ἀποδιοπομπαίους τράγους στο ΚΚΕ καί σέ ὅλα τὰ κομμουνιστικά κόμματα. Τουλᾶχιστο ἀπὸ τὸ 1928, εἶχαμε τέσσερες φορές μετατροπῆς τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ σέ ἀποδιοπομπαίους τράγους. Τὸ 1928, ἀνατρέποντας τίς σωστὲς ἀποφάσεις τοῦ 4ου συνεδρίου τοῦ ΚΚΕ κι ἀνάβοντας στο ΚΚΕ μιὰ χωρὶς ἀρχές καταστροφική φραξιονιστική πάλη. Τὸ 1931 πού καθαίρεσε τήν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ, πού ἐπαιξε τὸ παιχνίδι τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας ἀπὸ τὸ 1928 ὡς τὸ 1931. Τὸ 1956, μόνο γιατί δέν εἶχε ἐμπιστοσύνη ὅτι ἡ τότε ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ θά ἐφάρμοζε τή νέα στρατηγική καί ταχτική τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας. Τὸ 1973, πού ἔδιωξε καί τήν ἡγεσία Κολιγιάννη, πού τήν εἶχε διορίσει τὸ 1956. Θά ἔρθει ἡ σειρὰ καί τῆς ἡγεσίας Φλωράκη. Ἐνα Κόμμα πού τὸ ἴδιο δέν ἐκλέγει καί δέν καθαιρεῖ τήν ἡγεσία του, ἀλλὰ τήν διορίζει καί τήν καθαιρεῖ ἡ κάθε φορὰ ρωσική ἡγεσία, εἶναι ἀνίκανο νά ἔχει δικιά του γραμμὴ καί ταχτική, εἶναι ἀνίκανο νά ὀδηγήσει τὸ κίνημα σέ νίκη. Καί ἂν νικήσει, δέν θά χτίσει μιὰ πραγματικά νέα κοινωνία.

Ἐ ο κ υ ρ ι ὄ τ ε ρ ο ς λό γ ο ς τῆς ἀποτυχίας τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, ἀκόμη καί κείνων πού κατάχτησαν τήν ἐξουσία, εἶναι ὁ λεγόμενος λενινιστικός θεωρητικός ἐξοπλισμός τους, ἡ λενινιστική ἱεραρχική συγκρότηση καί λειτουργία τους, ἡ ἐξάρτησή τους ἀπὸ τὴ Μόσχα καί ἀπὸ τὸ 1949 μερικὰ καί ἀπὸ τὸ Πεκίνο. Ὁ λ α, συμπεριλαμβανομένων καί τοῦ ρωσικοῦ καί τοῦ κινέζικου κόμματος, δέν ἔχτισαν μιὰ πραγματικά νέα κοινωνία, γιατί

προσπάθησαν νά τήν χτίσουν μέ τά ύλικά τῶν κοινωνικῶν καθεστώτων πού ἀνάτρεψαν.

Ἐνδέκατο. Ἐνα τελευταῖο γενικό συμπέρασμα πού ἔχει καί ἄμεση ἐπικαιρότητα καί θά τήν διατηρήσει καί στό μέλλον.

Ἄς ἔχουν ἀντιθέσεις οἱ κυβερνώμενοι μέ τοὺς κυβερνήτες αὐτῆς τῆς χώρας. Ἄς συγκρούονται στήν ἀνάγκη ὅταν δέν συμφωνοῦν, δηλαδή, ὅταν ἡ ἀδικία γίνεται ἀνυπόφορη. Μά ποτέ ἄς μὴ κολλᾶμε ὁ ἕνας στόν ἄλλο τῆ ρετσινιὰ τοῦ ἐθνοπροδότη, γιαι τότε βάζουμε στά θεμέλια τῆς πατρίδας μας μιὰ καταστροφικὴ βόμβα γιὰ νά τήν ἀνατινάξει στόν ἀέρα.

Αὐτὸ δέν σημαίνει ὅτι ἄτομα δέν ἔπαιζαν καί δέν μποροῦν νά παίξουν ἐθνοπροδοτικό ρόλο, σὲ ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου. Στὴ χώρα μας, ἐξαιτίας γνωστῶν περιπετειῶν, ὁ χαρακτηρισμὸς ἐθνοπροδότης πῆρε τερατώδικη ἔκταση.

Πρέπει νά ἔχουμε πλήρη ἐπίγνωση ὅτι ζοῦμε σ' ἕναν ἐπικίνδυνο γεωγραφικὸ στρατηγικὸ χῶρο. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ, περάσαμε μέσα ἀπὸ φοβερὲς δοκιμασίες, πού κόντεψε νά μᾶς σβήσουν ἀπὸ τὸν χάρτη τῆς γῆς. Ἄρα, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐθνικὴ μας ὑπαρξή, οἱ Ἕλληνες πρέπει νά εἶναι ἐνωμένοι.

Ἐθνικὴ ἐνότητα μπρὸς σ' ἐξωτερικὴ ἀπειλὴ εἶναι ἀδύνατη, ὅταν ἀλληλοκατηγοροῦμαστε σὰν ἐθνοπροδότες, εἴτε ὅταν κατηγοροῦνται ἐθνοπροδότες ὅσοι πάλαιψαν ἥρωικά μιὰ ξένη κατοχὴ.

Κυρίως οἱ ἐργαζόμενοι ἄνθρωποι τῆς χώρας πρέπει νά καταλάβουν ὅτι, ὅποιαδῆποτε σημαία καί ἂν κρατοῦνε τὰ ξένα κράτη καί προπάντων τὰ μεγάλα κράτη, αὐτὰ πάντα ἐνδιαφέρονται μόνο γιὰ τὰ ἰδιοτελεῖ κρατικά συμφέροντά τους. Αὐτὸ εἶναι ἕνα ματωμένο δίδαγμα ὅλης τῆς ἱστορίας μας, ἰδιαίτερα τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας ὡς τὶς μέρες μας. Ποτὲ δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε αὐτὸ τὸ δίδαγμα.

— Κατὰ τὴ γνώμη μου, αὐτὰ τὰ τελικὰ συμπεράσματα βγαίνουν καί ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τοῦ 1945 - 1949. Θά κλείσω αὐτὸ τὸ κεφάλαιο μ' ἕνα κάπως προσωπικὸ ζήτημά μου.

Ἄν ἀφαιρέσει κανεὶς τὸν Ζαχαριάδη, πού εἶναι πεθαμένος, ὁ Βλαντᾶς εἶναι τὸ ἄλλο τέρας τῆς ἀποκάλυψης, πού προκάλεσε τὶς μεγαλύτερες συμφορὲς στό ἑλληνικὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ, ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν κομμουνιστῶν, αἰσθάνεται ἀνατριχίλα καί μόνο ἀκούγοντας τὸ ὄνομά του. Ἄν ὅμως ὁ Βλαντᾶς ἦταν ἱκανὸς νά κάνει τόσο τερατώδικα κακουργήματα σὲ βάρος τοῦ ΚΚΕ, τότε αὐτὸ εἶναι ἀύτοκαταδίκη τῶν κομμουνιστῶν, μιὰ πού ἕνας ἄνθρωπος κατάφερε νά τοὺς τσουβαλιάσει καί νά τοὺς προκαλέσει τόσο ἀπίθανο κακὸ.

Γιὰ ἔστω λίγους κομμουνιστὲς πού ἔχουν συγκροτήσῃ διάφορες ὁμά-

δες σάν καθαρόαιμα ΚΚΕ, ό Ζαχαριάδης ήταν άγγελος και ή διδασκαλία του φωτεινό άστρο πορείας πρός τή νίκη. Μά και γι' αὐτούς, ό Βλαντᾶς εἶναι τέρας τῆς ἀποκάλυψης.

“Όλοι οἱ ἄλλοι πού πέρασαν ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἀπό τό 1931 και δῶθε, θεωροῦνται ἀμόλυντοι και πολὺ ἱκανοὶ ἐπαναστάτες, πού τό πολὺ ἔκαναν μερικὰ λάθη, ὅπως κάθε ἄνθρωπος! Οἱ φωτογραφίες τῶν πεθαμένων κρέμονται στὰ γραφεῖα τῶν ΚΚΕ και τοὺς τιμοῦν. Οἱ ζωντανοὶ θεωροῦνται παλαίμαχοι ἀγωνιστές, μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι μέλη ἡγεσιῶν εἴτε τῶν Κεντρικῶν Ἐπιτροπῶν, οἱ ὑπόλοιποι συνταξιοδοτοῦνται γιὰ τῆς ὑπηρεσίας τους και τιμοῦνται σάν ζωντανή ἱστορία τοῦ ΚΚΕ.

Βέβαια, ὅλα τὰ παραπάνω εἶναι πρακτικὴ ὄλων τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων. Σὲ τελευταία ἀνάλυση, ὅλα βρίσκουν κάθε τόσο ἕναν ἀποδιοπομπαῖο τράγο, τοῦ φορτώνουν ὄλες τῆς εὐθύνες και κάνουν ἥρωικὲς προσπάθειες νὰ τὸν παραχάξουν στὴ λάσπη. “Όμως, κι αὐτὸ ἀποτελεῖ αὐτὸ κατὰ δίκην ὄλων τῶν κομμουνιστῶν σὲ ὄλο τὸν κόσμο.

Πολὺ πρὶν νὰ ἐγκαθιδρυθεῖ ἡ στρατιωτικὴ δικτατορία τῆς 21-4-1967, ό Βλαντᾶς βρίσκονταν ἐξορία στὰ Καρπάθια τῆς Ρουμανίας σὲ π λ ῆ ρ η ἀ π ο μ ό ν ω σ η. Κατὰ τὰ φαινόμενα, ό Βλαντᾶς ἦταν ὑπεύθυνος και γι' αὐτὴ τὴ συμφορά, μιά πού αὐτὸς παρέμεινε ἐξω ἀπὸ τό ΚΚΕ και ὄλοι οἱ ἄλλοι εἶναι μέλη τῶν διαφόρων ΚΚΕ και πολλοὶ και στῆς ἡγεσίες τους.

“Όσο γιὰ τήν μεταπολίτευση τοῦ 1974, ό Βλαντᾶς ἔφερε και τὸν Καραμανλῆ στὴν Ἑλλάδα πρῶτοπουργό της κι ἐμπόδισε και τὴν ἀποχουνοποίηση. Τὸ ἀποδεικτικὸ στοιχεῖο εἶναι ἕνα ἄρθρο πού δημοσίευσε και μιὰ συνέντευξη πού ἔδωσε σὲ συνεργάτη τῆς ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας «Ἀκρόπολις», ὅταν βρίσκονταν στὸ Παρίσι. “Αν ό Βλαντᾶς δὲν θὰ ἔκανε κι αὐτὰ τὰ κακουργήματα, τότε τὸν Ἰούλη τοῦ 1974 θὰ εἶχε ἐγκαθιδρυθεῖ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία στὴν Ἑλλάδα.

Μερικοὶ κομμουνιστὲς λένε ὅτι, ἂν ό Βλαντᾶς δὲν θὰ δημοσίευε τό παραπάνω ἄρθρο, ἂν δὲν θὰ ἔδινε συνέντευξη σὲ μιὰ ἀντιδραστικὴ ἐφημερίδα, ἂν δὲν θὰ ἔγραφε και δὲν θὰ δημοσίευε βιβλία «ἀντικομμουνιστικά» και «ἀντισοβιετικά», ἂν θὰ κάθονταν βουβὸς στὴν ἄκρη, τότε θὰ ἦταν σεβαστὸ πρόσωπο σάν παλαίμαχος ἀγωνιστής. “Αρα, αὐτοκαταστράφηκε και γι' αὐτὴ τὴ μερίδα τῶν κομμουνιστῶν.

Κανέναν δὲν ἐνοχλεῖ ὅτι ἡγέτες τῶν διαφόρων ΚΚΕ δημοσιεύουν δηλώσεις τους σὲ ἀστικές και μάλιστα δεξιὲς ἐφημερίδες, δίνουν συνεντεύξεις σὲ συντάκτες τους. Αὐτοὶ σάν ἡγέτες, ἔχουν δικαιώματα νὰ κάνουν καθετί, γιὰτι ἐκπροσωποῦν κόμματα. “Ο Φλωράκης μπορεῖ νὰ δηλώνει ὅτι χωρὶς τὸν Καραμανλῆ δὲν θὰ νομιμοποιούνταν τό ΚΚΕ. “Ο Θεοδωράκης μπορεῖ νὰ δηλώνει «Καραμανλῆς εἴτε τάνκς».“Όλοι μποροῦν νὰ εἶναι πολὺ ἀνήσυχοι

μήπως πέσει ο Καραμανλής, και τότε «κλάφτα Χαράλαμπε» και ως τὸν κριτικάρουν δημόσια γιὰ λόγους δημαγωγίας.

Λένε ὅτι ὁ Βλαντᾶς εἶναι ἀντισοβιετικός. Κανέναν δὲν ἐνοχλεῖ ὅτι οἱ πιὸ ἀντισοβιετικοὶ εἶναι οἱ κατὰ καιροὺς ἡγέτες τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσης. Αὐτοὶ δὲν ἄφησαν οὐτε ἴχνος ἀπὸ τὴν οὐσία τῶν Σοβιέτ, πού ἦταν μορφή αὐτοκυβέρνησης τῶν ἐπαναστατημένων λαῶν τῆς τσαρικήσ αὐτοκρατορίας. Ὁ Βλαντᾶς ποτὲ καὶ πουθενὰ δὲν ἔγραψε καὶ δὲν εἶπε ὅτι ἦταν καὶ εἶναι ἀντίπαλος τῆς ἀρχικῆς ἐννοιασ καὶ οὐσίας τῶν Σοβιέτ. Ἀντίθετα, ὑποστηρίζει τὴν ἰδέα αὐτοκυβέρνησης τῶν ἀνθρώπων, σὰν ὄρος οἰκοδόμησῆς μιᾶς κοινωνίας χωρὶς ἐκμετάλλευσῆ καὶ καταπίεσῆ. Κυρίως ἠρωσικὴ ἡγεσία ἐξέυτέλισε τὴν ἰδέα τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Οἱ ἡγέτες τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων καλλιεργοῦσαν τὴν ἰδέα ὅτι τὸ Κόμμα εἶναι ἀπρόσωπο, εἶναι ὁ Βούδας καθισμένος ἀτράνταχος στὴν πιὸ ὑψηλὴ κορυφὴ τῶν Ἱμαλαίων, ὅτι τὸ Κόμμα ποτὲ δὲν ἔχει εὐθύνη ἀλλὰ τ' ἄτομα. Ἀλλωστε, γι' αὐτὸ τὸ Κόμμα ποτὲ δὲν τιμωρεῖται γιὰ ὅ,τι κακὸ γίνεται.

Γιὰ μένα Κόμμα εἶναι ἐκεῖνοι πού τὸ χτίζουν πετραδάκι μὲ πετραδάκι, μέσα σὲ σκληρὴ πάλη. Μιὰ πού τὸ Κόμμα εἶναι, δυστυχῶς, ἱεραρχικό, τὴν κύρια εὐθύνη τὴν φέρνει πάντα ἡ κάθε φορὰ ἱεραρχία του. Εἶναι ὅμως λάθος ὅτι τ' ἀπλὰ μέλη του εἶναι ἀνεύθυνα, γιατί ἔτσι τὰ μηδενίζουμε. Ὁ Βλαντᾶς, ἀπὸ ἡλικία 16 χρονῶν πού μπῆκε στὸ ἐλληνικὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα (Ὁχτώβρης 1924), συνεισέφερε κι αὐτὸς πετραδάκι μὲ πετραδάκι στὴν οἰκοδόμησῆ τοῦ ΚΚΕ καὶ στὸ ἄπλωμα τῆς ἐπιρροῆσ του. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔκανε ὄχι σὲ συνθήκες πού «δένανε τὰ σκυλιὰ μὲ τὰ λουκάνικα», ὅπως τώρα, ἀλλὰ σὲ συνθήκες σκληρῆσ ἐπαναστατικῆσ πάλης. Ποτὲ δὲν ὑπῆρξε ἐπαναστάτῆς «τοῦ γλυκοῦ νεροῦ».

Μετὰ ἀπὸ 32 χρόνια σκληρῆσ ἐπαναστατικῆσ πάλης, μ' ἐπέμβαση τῆσ ρωσικῆσ ἡγεσίας διαγράφηκα τὸν Ὁχτώβρη τοῦ 1956 κι ἐξορίστηκα ἐπὶ ἔντεκα χρόνια στὰ Καρπάθια βουνὰ τῆσ Ρουμανίας, μαζί μὲ τὴ γυναίκα καὶ τὰ δυὸ μικρὰ παιδιὰ μου. Τὰ μέλη τοῦ ΚΚΕ ἐνέκριναν αὐτά, χωρὶς νὰ μὲ ἀκούσουν. Τὸ μόνο κατόρθωμά τους εἶναι ὅτι πέτυχαν ἐκεῖνο πού δὲν πέτυχαν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ ΚΚΕ. Δηλαδή, μ' ἔθεσαν στὸ περιθώριο τῆσ πολιτικῆσ ζωῆσ καὶ κόντεψε νὰ μ' ἐξοντώσουν. Βέβαια, μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμό μου τὸν Ἀπρίλη 1975, μπορούσα ν' ἀναμιχθῶ σ' ἐνεργὸ πολιτικὴ πάλη. Δὲν τὸ ἔκανα, γιατί θεωρῶ ντροπὴ μου νὰ παρασταίνω τὸν καθοδηγητὴ, μετὰ ἀπὸ τόσες ἀδικαιολόγητες ἤττες, πράγμα πού δὲν τὸ ἔκανε κανένα ἄλλο ἡγετικὸ στέλεχος.

Γιὰ τίς εὐθύνες μου ἀπὸ τὸ 1924 ὠς τὸ 1967, ἔχω κάνει δημόσια αὐτοκριτικὴ, σὲ τέσσερις τόμους βιβλίων πού ἔγραψα, πού δυστυχῶς μόνον οἱ

δὺ ἐκδόθησαν καὶ κυκλοφόρησαν. Κανένα ἄλλο ἡγετικό στέλεχος δὲν ἔκανε τέτοια δημόσια αὐτοκριτική, γιὰ ὅλη τὴν ἐπαναστατική ζωὴ του.

Στὸ κατηγορητήριο κατὰ τοῦ Βλαντᾶ, ὑπάρχει καὶ τὸ ὅτι συχνὰ ἀλλάζει ἰδέες καὶ ὅτι κανεὶς δὲν ξέρει τί πιστεύει σήμερα καὶ τί αὔριο. Βέβαια, αὐτὸ εἶναι μιὰ συκοφαντία. Μόνο στὴν προσφυγιὰ παρουσίασα μερικὲς ταλαντεύσεις κι ἀσυνέπειες, κάτω ἀπὸ μιὰ φοβερὴ πίεση, ἀπὸ κείνους ποὺ πίστευα ὅτι ἦταν σύντροφοι κι ἐπιτελεῖο τῆς παγκόσμιας σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Μὰ τὸ κύριο ποὺ μὲ κατηγοροῦν, εἶναι ὅτι μηδενίζω τοὺς πάντες, ὅτι ἔχω τὸ θράσος νὰ κάνω πόλεμο καὶ κατὰ τῶν Μάρξ-Ἐνγκελς-Λένιν-Στάλιν-Τρότσκι-Μάο-εὐρωκομμουνισμό-ὑπεραριστερισμό, κλπ., παρυσταίνοντας τὴ μεγαλοφυΐα.

Μετὰ ἀπὸ τόσες βαρεῖες ἤττες τοῦ ΚΚΕ, τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος, θὰ ἤμουν ἀποστεωμένος ἂν δὲν θὰ ἔφτανα ὡς τις ρίζες τῆς τέτοιας κατάστασης. Ἄς κρατήσουν οἱ κατήγοροί μου τὰ δόγματα καὶ τοὺς θεοὺς τους. Ὁ Βλαντᾶς, παρὰ τὴ βαρεῖα ἐσωκομματικὴ κατάσταση, πάντα προσπαθοῦσε νὰ βρεῖ τὸ νέο. Καὶ τώρα, σὲ ἡλικία σχεδὸν 72 χρονῶν, ἔχω ἀκόμα τὴ δύναμη τῆς ἀνανέωσης. Δὲν μηδενίζω κανέναν. Μὰ προσπαθῶ νὰ βρῶ ποὺ ἔφταιξαν καὶ οἱ θεοὶ μας καὶ τί συνέπειες εἶχαν τὰ θεωρητικὰ καὶ ὀργανωτικὰ λάθη τους στὸ παγκόσμιο κίνημά μας. Προσπαθῶ νὰ μελετήσω τὸν τωρινὸ παράλογο-ἀναρχούμενο καὶ σπαρασσόμενο κόσμο, νὰ ἐπισημάνω τοὺς κινδύνους ποὺ ἀπειλοῦν τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ διατυπώσω θεωρητικὰ μιὰ λύση. Μπορεῖ νὰ κάνω λάθη ἀπὸ θεωρητικὴ ἄποψη. Οἱ κατήγοροί μου, ἀντὶ νὰ κάνουν μαζί μου μιὰ σύγκρουση γνωμῶν δημόσια, μὲ συκοφαντοῦν, σαμποτάρουν μὲ ὅλα τὰ μέσα τὴν ἐκδοση καὶ κυκλοφορία τῶν βιβλίων μου. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, αὐτοκαταδικάζονται. Πρέπει νὰ πῶ δημόσια ὅτι εὐγνωμῶ ὅλους ἐκείνους, ποὺ βοήθησαν γιὰ ἐκδοση καὶ κυκλοφορία βιβλίων μου καὶ ὅσων θὰ μοῦ δώσουν τέτοια βοήθεια καὶ στὸ μέλλον. Ἄν δὲν τὰ καταφέρω νὰ ἐκτυπώσω καὶ νὰ κυκλοφορήσω ὅσα ὡς τώρα ἔγραψα εἴτε θὰ γράψω στὸ μέλλον, ἄς μείνουν σὰν χειρόγραφα μου. Κι αὐτὰ κάποτε θὰ κρίνει ἡ ἱστορία, ὅπως καὶ ὅλη τὴν ἐπαναστατικὴ δράση μου. Ἡ συγγραφικὴ δουλειά μου εἶναι ἡ τελευταία συνεισφορά μου γιὰ ἓνα καλύτερο κόσμο, πρὶν νὰ κλείσουν γιὰ πάντα τὰ μάτια μου.

Γενάρης 1979

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Μετὰ τὸ τέλος τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ τοῦ δίτομου ἔργου, δημοσιεύτηκαν σ' ἐφημερίδες κάμποσα κείμενα γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο τοῦ 1945 - 1949. Σ' αὐτὸ τὸ Παράρτημα θὰ σχολιάσω δημοσιεύματα τῆς «Ἐλευθεροτυπίας» καὶ τῆς «Αὐγῆς».

Ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ τὸ τρίτομο ἔργο του, ποὺ προπαγανδίζεται ἀπὸ τὸν Τύπο καὶ τὴν τηλεόραση σὰν «φοβερὰ ντοκουμέντα». Στὴν οὐσία, τὰ «φοβερὰ ντοκουμέντα» εἶναι μιὰ συρραφή ἀποκομμάτων ἀπὸ ἐφημερίδες, περιοδικὰ καὶ βιβλία, ποὺ ἐρμηνεύονται μὲ βάση μιὰ πολιτικὴ σκοπιμότητα. Τὸ βασικὸ σ' αὐτὴ τὴν πολιτικὴ σκοπιμότητα, εἶναι ἡ δικαίωση τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας κατὰ τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, πιὸ πολὺ γιὰ ν' ἀποδείξει» ὅτι αὐτὴ εἶναι ἀθῶο περιστέρι σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἦττα τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τέλος τῆς τριπλῆς φασιστικῆς κατοχῆς καὶ κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο τοῦ 1945 - 1949. Μιὰ στενὰ συνδεμένη μὲ τὴν πρώτη πολιτικὴ σκοπιμότητα, εἶναι καὶ ὁ ἐξουτελισμὸς ἡγετῶν τοῦ ΚΚΕ. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἡ «Ἐλευθεροτυπία», Κυριακάτικη, Πρωινὴ κι Ἀπογευματινὴ, κάνει μιὰ συστηματικὴ προσπάθεια.

Μὲ τὴ δημοσίευση ἀρχείων τοῦ ΚΚΕ, ποὺ ἔχει στὴ διάθεσή του τὸ ΚΚΕ-ἐσωτερικοῦ, ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης συνέχισε πιὸ ἔντονα τὴν προσπάθειά του. Καταπιάστηκε μὲ τὸ μηδενισμὸ τῆς ἱστορικῆς σημασίας τους. Ταυτόχρονα, ἡ «Ἐλευθεροτυπία» δημοσιεύει συνεντεύξεις στελεχῶν τῆς Ἀριστερᾶς, γράμματα, ἕνα κείμενο μὲ τὸν τίτλο «γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο τοῦ Ζαχαριάδη» καὶ ἄλλα, ὅλα γραμμένα γιὰ ἐξυπηρέτηση τῆς παραπάνω διπλῆς πολιτικῆς σκοπιμότητας.

— Ἄς πάρουμε τὸ πῶς συμπεριφέρεται ὁ Γρηγοριάδης, στ' ἀρχεῖα ποὺ δημοσίευσε ἡ «Ἀδύγη».

Κολλάει καὶ στὸν Φίλιππο Ἥλιοῦ τὴ ρετινιὰ τοῦ ἀντισοβιετικοῦ, μὲ βάση τὸ πῶς σχολιάζει τ' ἀρχεῖα τοῦ ΚΚΕ, ποὺ δημοσιεύει ἡ «Ἀδύγη». Διαπιστώνει ὅτι ὁ Ἥλιοῦ «διαπνέεται ἀπὸ ἀντισοβιετισμὸ», ὅτι «ἔχει τὸ ἴδιο χαρακτηριστικὸ τὸ ὁποῖο διέπει σχεδὸν ὅλους τοὺς ἱστορικοὺς καὶ ἱστοριογράφους τῆς μὴ δεξιᾶς». (Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία», 23-12-1979). Βέβαια, διαπιστώνει ὅτι ὁ Ἥλιοῦ εἶναι ἀντισοβιετικὸς «Σὲ πολὺ μετριοπαθῆ βαθμὸ», σὲ σύγκριση μὲ τὸν ἀντισοβιετισμὸ τοῦ Βλαντᾶ.

Θέλοντας ν' ἀποδείξει τὴν ἀντικειμενικότητά του, ὁ Γρηγοριάδης διαπιστώνει ὅτι «στὰ πλαίσια αὐτά, ἡ προσφορά τοῦ Φίλιππου Ἥλιοῦ εἶναι πολὺτιμη» (στὸ ἴδιο φύλλο τῆς «Ἐλευθεροτυπίας»). Ἄν ὅ,τι ἔγραψε ὁ Ἥλιοῦ «διαπνέεται ἀπὸ ἀντισοβιετισμὸ», ἡ προσφορά του εἶναι σ υ κ ο φ α ν τ ι κ ῆ καὶ καθόλου πολὺτιμη. Στὴν παραπάνω περικοπὴ, παρουσιάζεται ὁ μικροπολιτικός.

Μὲ τὴν εὐκαιρία πρέπει νὰ ποῦμε τ' ἀκόλουθα: Δὲν νομίζει ὁ μέγας ἱππότης «ὑπεράσπισης» τῶν Σοβιετ, ὅτι τὸ ἔχει παρακάνει; Ἔτσι ποὺ γράφει, δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι ἄρχισε τὸν ἀγῶνα ὑπεράσπισης τῆς Σοβιε-

τικής Ένωσης από τότε που ήταν ακόμη στην κοιλιά της μάνας του. Ή ως τώρα δράση του, δέν του δίνει τὸ ἠθικὸ ἀνάστημα ἀδέκαστου κριτῆ ἐκείνων που μὲ πλήρη ἀνιδιοτέλεια ἀναλώθηκαν στὴν πραγματικὴ ἐπαναστατικὴ πάλη. Ἐμεῖς ὑπερασπιστήκαμε τὴ Σοβιετικὴ Ἐπανάσταση ἀπὸ ἡλικία 16 χρονῶν, μέσα ἀπὸ σκληρὴ παράνομη ἐπαναστατικὴ δράση, μέσα ἀπὸ φυλακὲς καὶ κάτεργα καταναγκαστικῆς δουλειᾶς, ἀκόμη καὶ μὲ τὰ ὄπλα. Μὰ ὅταν μέσα ἀπὸ πολλὰ καὶ ὀδυνηρὰ παθήματα καταλάβαμε ὅτι ἀπὸ τὴν οὐσία τῶν σοβιετ δὲν ἔμεινε οὔτε ἴχνος, ὅτι ἡ λεγόμενὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση μετατράπηκε σ' ἓνα ἐκμεταλλευτικὸ-καταπιεστικὸ καὶ ἰμπεριαλιστικὸ κράτος, δὲν διστασαμε νὰ τὸ ποῦμε δημόσια. Ἀντισοβιετικοὶ εἶναι ἐκεῖνοι που δὲν ἄφησαν οὔτε ἴχνος ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ ἔννοια τῶν σοβιετ, που ἦταν αὐτοκυβέρνηση τῶν ἐργαζομένων ἀνθρώπων.

Ἐπειδὴ τ' ἀρχεῖα που δημοσίευσε ἡ «Ἀυγὴ» περιέχουν ὀρισμένα συγκεκριμένα ἱστορικὰ στοιχεῖα γιὰ τὶς εὐθύνες τῆς ἡγεσίας τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Σοβιετικῆς Ἐνωσης (ΚΚΣΕ) γιὰ τὴν ἥττα μας κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὁ Γρηγοριάδης θέτει ὑπὸ ἀμφισβήτηση τὴν ἀξία τῶν ἀρχείων σὰν ἱστορικὸ ὕλικό. Νὰ τί γράφει στὴν Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία», τῆς 23-12-1979:

«Οἱ Ἕλληνες πάσχουν ἀπὸ ἓνα εἶδος φετιχισμοῦ τῶν ἀρχείων». «Τὰ ἀρχεῖα συντάσσονται μὲ πνεῦμα καὶ γράμμα σκοπιμότητας». «Γιὰ κανένα λόγο δὲν ἐπιτρέπεται ἡ αὐτοῦσια ἀποδοχῆ τους».

Ξανά ἀσχολεῖται μὲ τὸ ζήτημα τῶν ἀρχείων, στὴν Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 10-2-1980. «Ἄλλωστε καὶ τ' ἀπόρρητα ἔγγραφα, γιὰ νὰ μεταχειριστοῦμε πάλι μιὰ φράση μας, δὲν εἶναι οἱ πλάκες τοῦ Μωυσέως, οὔτε οἱ ὑπαγορεύσεις τοῦ προφήτου Μωάμεθ. Ἄνθρωποι τὰ συντάσσουν σὰν κι αὐτοὺς που τώρα ἀνεβαίνουν στὸ βῆμα τῶν ἐφημερίδων καὶ ἀφηγοῦνται».

Εἶμαι σύμφωνος ὅτι ἀπὸ τότε που ἄρχισε νὰ γράφεται ἀρχεῖακὸ ὕλικό, ὑπάρχει κι ἓνα εἶδος θεοποίησης τῶν ἀρχείων σὰν ἱστορικὸ ὕλικό. Εἶμαι σύμφωνος ὅτι τ' ἀρχεῖα καὶ κάθε ἄλλο γραπτὸ ἱστορικὸ στοιχεῖο, δὲν εἶναι ἱερά κείμενα που πρέπει νὰ τὰ δεχόμαστε σὰν ἀπόλυτες ἱστορικὲς ἀλήθειες. Καὶ βέβαια, ἄνθρωποι συντάσσουν κάθε γραπτὸ κείμενο.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, κάθε ἱστορικὸς συγγραφέας πρέπει νὰ μελετᾷ κάθε γραπτὸ ἱστορικὸ κείμενο μ' αἴσθημα εὐθύνης, ἀναζητῶντας μόνον τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια.

Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν πραγματικὰ ἀναζητοῦμε τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἂν εἶμαστε ἱκανοὶ νὰ τὴν ἀποκαλύψουμε καὶ νὰ τὴν γράψουμε στὸ χαρτί. Σὲ καμιὰ περίπτωσι δὲν μπορῶ νὰ παραδεχθῶ ὅτι ὅλο τὸ ἀρχεῖακὸ ὕλικό, «τὰ ἀρχεῖα συντάσσονται μὲ πνεῦμα καὶ γράμμα σκοπιμότητας». Αὐτὴ εἶναι

μιὰ αἰθαίρετη καὶ συκοφαντικὴ διαπίστωση. Κατὰ τὸν Γρηγοριάδη, ὅ λ ε ς, οἱ ἀποφάσεις-ἀνακοινώσεις τοῦ ΚΚΕ τῆς περιόδου τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, συντάχτηκαν μὲ πνεῦμα καὶ γράμμα σκοπιμότητας, ὅτι ὅλα τὰς σχέδια ἐπιχειρήσεων καὶ ἄλλες διαταγές τοῦ ἀντιπάλου μας κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἔχουν συνταχθεῖ μὲ τὸ ἴδιον πνεῦμα. Μόνον ὁ Γρηγοριάδης μπορεῖ νὰ ξεφουρνίξει αὐτὴ τὴν αἰθαίρεσία. Εἶναι κακόγουστο παραμῦθι ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ ἀντίπαλα στρατόπεδα σύντασσαν ἀποφάσεις, διαταγές, σχέδια ἐπιχειρήσεων, ἔκαναν αὐτὴ τὴ δουλειὰ «μὲ πνεῦμα καὶ γράμμα σκοπιμότητας». Αὐτοὶ μπορεῖ νὰ ἐπαιρναν λαθεμένες ἀποφάσεις, νὰ ἐφτιαναν λαθεμένα σχέδια, νὰ ἔκαναν λαθεμένες ἐκτιμήσεις. Μὰ εἶναι ἐξωφρενικὴ ἢ διαπίστωση ὅτι ἔκαναν αὐτὰ τὰ λάθη σ κ ὀ π ι μ α. Ὁ χ ι. Ὁλοι καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ στρατόπεδα ἔγραψαν αὐτὰ ποὺ πίστευαν σὰν σωστά, εἴτε πίστευαν πῶς ἐξυπηρετοῦσαν τὴν πολιτικὴ σκοπιμότητά τους. Ὁ ἱστορικὸς ἐρευνητὴς ἔχει χρέος ν' ἀποκαλύψει ποιά ἀπὸ τὰ γραφτὰ στοιχεῖα εἶναι λαθεμένα στίς ἐκτιμήσεις καὶ στίς κατευθύνσεις τους, ποιά εἶναι ψεύτικα εἴτε συκοφαντικά, ποιά περιέχουν ἀλήθειες.

Γιὰ νὰ κάνε μιὰ τέτοια δουλειὰ ἓνας ἱστορικὸς ἐρευνητὴς, πρέπει νὰ ἔχει γνώσεις καὶ γενικὴ πείρα, νὰ εἶναι πραγματικὰ ἀνεξάρτητος στὴν ἐρευνά του, νὰ μὴ φοβᾶται νὰ πεῖ τὴν ἀλήθεια, νὰ ἔχει αἴσθημα εὐθύνης καὶ προσωπικὴ ἐντιμότητα. Πρέπει νὰ κρίνει τὰ γεγονότα καὶ τοὺς πρωταγωνιστὰς τους σὲ τ ὀ π ο καὶ χ ρ ὀ ν ο. Λογουχάρη, τώρα ποὺ ἔχει ἀποκαλυφθεῖ γιὰ πολλοὺς ὁ ρόλος τῆς τότε ρωσικῆς ἡγεσίας, εἶναι εὐκόλο νὰ ποῦμε ὅτι οἱ ἡγέτες τοῦ ΚΚΕ καὶ πρῶτος ἀπ' ὅλους ὁ Ζαχαριάδης ἦταν ἀνθρωπάκια, μιὰ ποὺ δὲν εἶπαν ὅ χ ι στὸν Στάλιν, ὅταν αὐτὸς τοὺς ὑπόδειχνε βαθμιαῖα ἀνάπτυξη τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐ τ σ ι ἔ π ρ ε π ε ν ἄ κ ἄ ν ο υ ν ο ἰ ἡ γ ἔ τ ε ς μ α ς. Ἄραγε, ἦταν ὁμως εὐκόλη ἢ ἄ ρ ν ῆ σ η, ὅταν ἀπὸ τὴν ἴδρυση τοῦ ΚΚΕ εἴχαμε πάθει ἓνα εἶδος πλύσης ἐγκεφάλου, ὅτι τὸ ΚΚΣΕ ἦταν ἡ πηγὴ τῆς σοφίας, ὅτι ἦταν τὸ ἐπιτελεῖο τῆς παγκόσμιας ἐπανάστασης, ὅτι τὸ κριτήριον τῆς ἐπαναστατικότητάς μας ἦταν ἡ ὑπεράσπιση τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως; Νά γιατί ὁ ἱστορικὸς ἐρευνητὴς μελετᾷ τὰ γεγονότα καὶ τοὺς ἀνθρώπους σὲ τ ὀ π ο καὶ χ ρ ὀ ν ο.

Ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης ὑπηρετεῖ μιὰ πολιτικὴ σκοπιμότητα, ὅπως καὶ ἡ «Ἐλευθεροτυπία». Γι' αὐτὸ εἶναι ἐκλεκτικιστὴς. Μηδενίζουν τὴν ἱστορικὴ ἀξία ὅσων ἱστορικῶν κειμένων δὲν ἐξυπηρετοῦν τὴν πολιτικὴ σκοπιμότητά τους. Μεταβάλλουν σὲ ἀπόλυτες ἱστορικὲς ἀλήθειες ὅ,τι ἐξυπηρετεῖ τὴν πολιτικὴ σκοπιμότητά τους. Ὑμνοῦν ἐκεῖνους ποὺ ἐξυπηρετοῦν τὴν πολιτικὴ σκοπιμότητά τους καὶ λασπώνουν ἄλλους. Στοιχεῖα θὰ παραθέσουμε στὴ συνέχεια αὐτοῦ τοῦ Παραρτήματος.

—Ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης γράφει, ὑπὸ ποιούς ὄρους ἓνας σύγχρονος ἱστορικὸς μπορεῖ νὰ κάνει σωστὰ τὴ δουλειὰ του, πῶς μπορεῖ νὰ φθάσει

ὡς τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια. Αὐτὰ τὰ γράφει στὴν Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία».

Στὸ φύλλο τῆς 23-12-1979, μετὰ τὴ σύστασή του γιὰ τὸ πῶς νὰ χρησιμοποιοῦμε τ' ἀρχεῖα, συνεχίζει : «Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἢ δουλιὰ τοῦ ἱστορικοῦ εἶναι ἢ σύνθεση μὲ τίς ἄλλες πηγές, ἢ ἀνάλυση, ἢ ψύχραιμη καὶ ἀντικειμενικὴ κρίση. Καὶ ἐπιπλέον οἱ εἰδικές γνώσεις. Γνώσεις στρατηγικῆς, κοινωνιολογίας καὶ πολιτικῆς οἰκονομίας ταυτόχρονα, πού πρέπει νὰ ἔχει ὁ σύγχρονος ἱστορικός, πού ἂν σὲ ἕναν καὶ μόνο τομέα χωλαίνει-ἀκόμη περισσότερο ἂν χωλαίνει σὲ ὅλους - δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ κάνει τὴ δουλιὰ του ἀπὸ πρῶτο χέρι καὶ πέφτει θύμα τῶν πηγῶν στὶς ὁποῖες καταφεύγει σὰν οὐραγός. Ἐλλὰ πόσοι ἱστορικοί, πού καταπιάνονται μάλιστα μὲ θέματα σὰν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, κατέχουν αὐτὴ τὴν τρισυπόστατη γνώση τῆς στρατηγικῆς, τῆς κοινωνιολογίας καὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας;»

Ἄσφαλῶς, κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τὸν Σόλωνας Γρηγοριάδης. Νὰ τί γράφει : «Ἐπὶ 30 χρόνια ἔχει μελετήσει τὸν Ἐμφύλιο πόλεμο ὁ γράφων ὄσο ἐπιτρέπουν τὰ ὡς τώρα ἱστορικὰ στοιχεῖα, καὶ καρπὸς αὐτῆς τῆς μελέτης εἶναι 20 ἱστορικὰ ἀναγνώσματα, ἑκατοντάδες ἄρθρα καὶ τώρα ἡ τρίτομη ἱστορικὴ ἐργασία «Ὁ Ἐμφύλιος» πού ἔχουμε προσφέρει. Γι' αὐτὸ ἔχει κι αὐτὸς τὸ δικαίωμα τῆς γνώμης, τόσο μᾶλλον πού τὴν κορυφώνει ἢ «τρισυπόστατη γνώση».

Ποιὸς εἶπε ὅτι ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης πάσχει ἀπὸ μετριοφροσύνη; Ἄπ' ὅλους τοὺς ἱστορικοὺς τοῦ ἐμφυλίου πολέμου στὴν Ἑλλάδα, μόνο τὸν ἑαυτὸ του βρῆκε νὰ ἔχει τὴν τρισυπόστατη γνώση, στρατηγικῆς, κοινωνιολογίας, πολιτικῆς οἰκονομίας.

Εἶναι τόσο μικρὴ ἢ Ἑλλάδα κι ἔτσι γνωρίζουμε ἀρκετὰ καλὰ ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Ἄς μᾶς ἐπιτρέψει νὰ τὸν ρωτήσουμε: Σὲ ποιά σχολή, εἴτε στὴν πράξη ποιαῖς ἐπανάστασης σπούδασε καὶ χώνεψε τόσο πολὺ τὴ στρατηγική; Ποιὰ πνευματικὰ προϊόντα του ἀποδείχνουν τίς κοινωνιολογικὲς καὶ οἰκονομικὲς γνώσεις του; Μήπως αὐτὰ πού ἀναφέρει στὴν περικοπὴ πού παραθέσαμε; Αὐτὰ εἶναι ἕνα κακόγουστο δημοσιογραφικὸ ρεπορτάζ, πού τὸ ἀναχαράζει διαρκῶς καὶ μᾶς τὸ παρουσιάζει σὰν φρέσκο φαγητό.

Μὰ καὶ στὴν περίπτωσι πού θὰ παραδεχτοῦμε ὅτι ὁ συγγραφέας μας κατέχει πραγματικὰ τὴν τρισυπόστατη γνώση του, δὲν εἶναι σωστὸ νὰ βγαίνει πάνω στὶς στέγες τῶν σπιτιῶν νὰ τὴν διαλαλεῖ, ἂν βέβαια σέβεται τουλάχιστο τὸν ἑαυτὸ του.

Στὸ φύλλο τῆς Κυριακάτικης «Ἐλευθεροτυπίας» τῆς 10-2-1980, ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης ἄνοιξε «μιὰ θεωρητικὴ παρένθεση», γιὰ νὰ μᾶς πεῖ ἂν μπορεῖ νὰ γραφεῖ ἱστορία μιᾶς σχετικὰ πρόσφατης περιόδου καὶ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ γραφεῖ. Παραθέτω μερικὲς περικοπές:

«Σήμερα ή τεχνική, ή τεχνολογία, ή οργάνωση, ό τρόπος ζωής, προσφέρουν σέ όλες τις επιστήμες, επαναστατικά μέσα έρευνας και ανάπτυξης. Και δέν αφήνουν εκτός νυμφώνος τήν ιστορική επιστήμη. Βρισκόμαστε μακριά από τά χρόνια του Θουκυδίδη, ή του Κ. Παπαρηγόπουλου. Ό σύγχρονος ιστορικός είναι σέ θέση νά χρησιμοποιήσει νέα μέσα και συστήματα, πού του επιτρέπουν νά καταπιαστεί άνετα και μέ τήν τρέχουσα ιστορία και μπορούμε νά πούμε ότι τó πρόβλημα τούτο έχει πιά επιλυθεί, άρκει νά γνωρίζουμε τή χρήση τών νέων μέσων και συστημάτων.

Τί άκριβώς τó νέο προσφέρει σήμερα ή τεχνική και ή τεχνολογία στόν ιστορικό έρευνητή, ως ισχυρό συμπλήρωμα τών κλασικών πηγών και μεθόδων. Κυρίως τó σύγχρονο τύπο, μέ τήν τεράστία του εξάπλωση. Μιά ιστορική έρευνα έμφανιζόμενη στις στήλες μιās εφημερίδας, προσφέρεται στό άπέραντο κοινό και επιτρέπει τήν άμεση αντίδρασή του. Κάθε άναγνώστης είναι σέ θέση από τις στήλες του αυτού είτε του άλλου έντύπου νά προβάλλει τις άντιρρήσεις του, ή νά προσφέρει συμπληρωματικά στοιχεία στό υπό κρίση ιστορικό θέμα. Και έφόσο άφορά τά σύγχρονα γεγονότα, ή αντίδραση θά είναι ζωηρότερη και έπωφελέστερη. Ό ιστορικός μονόλογος έτσι μετατρέπεται σέ διάλογο και ή δημοσιευόμενη έρευνα γίνεται ουσιαστικός καρπός συλλογικής προσπάθειας. Άν κατόπιν έπακολουθήσει ή έκδοση αυτής τής έρευνας σέ βιβλίο, τότε έχει όλα τά έχέγγυα τής άντικειμενικότητας.

Μιά συστηματική λοιπόν ιστορική προσπάθεια διά τών εφημερίδων, μπορεί ν' ακολουθήση τήν εξής συγκεκριμένη διαδικασία:

Δημοσιεύεται ένα ιστορικό άνάγνωσμα τής εποχής σέ μιá εφημερίδα. Αυτή είναι ή ιστορία σέ πρώτη προσέγγιση.

Άκολουθοϋν άντιδράσεις του κοινού, υπό μορφή επιστολών πού έπαληθεύονται, διορθώνουν είτε άνατρέπουν σημεία του άναγνώσματος, καθώς και συνεντεύξεις διαφόρων προσώπων πού έχουν δικαίωμα γνώμης. Αυτή είναι ή ιστορία σέ δεύτερη προσέγγιση.

Τέλος, γίνεται διασταύρωση και άνάπλαση μέ συμπληρωματικές επιστολές και συνεντεύξεις, πού εκδίδεται σέ βιβλίο. Αυτή είναι ή ιστορία σέ τρίτη προσέγγιση. Και θά είναι πλησιέστερη πρós τήν αλήθεια».

Άντέγραφα όλη αυτή τήν «θεωρητική παρένθεση», γιατί δείχνει τήν «τρισυπόστατη γνώση» του συγγραφέα της και πώς κάνει τήν ιστορική έρευνα και άνάλυση, αλλά και γιατί θά τήν σχολιάσω.

Γιά νά έντυπωσιάσει τους άναγνώστες τής «Έλευθεροτυπίας», άράδιασε κουδουνιστές λέξεις: «ή τεχνική, ή τεχνολογία, ή οργάνωση, ό τρόπος ζωής». Άπ' όλα αυτά, είτε πιδ σωστά όλα αυτά, ό συγγραφέας μας τά συμπύκνωσε σ' ένα, στις εφημερίδες! Αυτό σημαίνει ότι δέν καταλαβαίνει ποιό είναι τó νέο πού προσφέρει σ' ά ν δ υ ν α τ ό τ η τ α ή τωρινή τεχνική και τεχνολογία. Ό Τύπος είναι τόσο «νέο» μέσο ιστορικής έρευνας και άνάλυσης,

ὅσο εἶναι τὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ πέρασε ἀπὸ τότε ποὺ πρωτοεκδόθηκαν ἐφημερίδες. Τὸ πραγματικὰ νέο ποὺ πρόσφερε σὰν δυνατότητα ἡ τωρινὴ τεχνικὴ καὶ ἡ τεχνολογία, εἶναι ἡ ἠλεκτρονικὴ. Χάρις σ' αὐτὴ, μπορεῖ, σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα, νὰ συγκεντρωθεῖ ἓνα γιγάντιο ἱστορικὸ ὕλικό, ποὺ γιὰ νὰ τὸ συγκεντρώσει ἓνας συγγραφέας θὰ ἔπρεπε ν' ἔχει διάρκεια ζωῆς 300 χρόνια. Ὅμως, πόσοι συγγραφεῖς ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ἠλεκτρονικὴ; Σχεδὸν κανεῖς. Τὴν ἠλεκτρονικὴ τὴ χρησιμοποιοῦν μόνον ἱνστιτούτα καὶ ἄλλοι μεγάλοι κατευθυνόμενοι ὀργανισμοί. Οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι δουλεύουν σύμφωνα μὲ κείνο ποὺ ἐπιδιώκουν ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς χρησιμοποιοῦν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὀργάνωση, ὁ συγγραφέας μας δὲν κατονομάζει γιὰ ποιά ὀργάνωση γίνεται λόγος. Ἐτσι μένει μιὰ κουδουνιστὴ λέξη.

Ὅσο γιὰ τὸν «τρόπο τῆς ζωῆς», δὲν μᾶς πληροφορεῖ μὲ ποῖο τρόπο βοηθάει τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα καὶ ἀνάλυση. Μπορῶ νὰ πῶ ὅτι ὁ τωρινὸς ἀπὸ θρωπὸς τρόπος ζωῆς εἶναι ἀδύνατο νὰ βοηθήσει τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα καὶ ἀνάλυση καὶ ὄχι μόνον αὐτὴ. Ὁ τωρινὸς τρόπος ζωῆς καὶ προπάντων στίς τερατώδικες μεγαλουπόλεις, δημιούργησε ἓναν ἀτομισμὸ, μιὰ ἐγωπάθεια, μιὰ ψυχολογία ποὺ πατᾶ στὰ πτώματα τῶν ἄλλων κι ἀνέβαινε. Ἡ ἰκανότητα, ἡ τιμὴ, ἡ ἀξιοπρέπεια καθενός, μετριέται μὲ τὸ χρῆμα καὶ τὴν ἄλλη περιουσία ποὺ κατέχει. Τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ αὐτὰ καθορίζουν τίς τύχες τῆς ἀνθρωπότητας, μένουν ἔξω ἀπὸ τὸ ὀπτικὸ πεδίο τῆς τεράστιας πλειοψηφίας τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀπόλυτη ἀλήθεια, ὑπάρχει στὸ κόμμα ποὺ ἀνήκει καθένας. Καὶ πολλὰ ἄλλα τερατώδικα. Κατὰ ποῖο τρόπο, λοιπόν, ὁ τρόπος ζωῆς βοηθάει τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα καὶ ἀνάλυση;

Βέβαια, ὁ συγγραφέας τῆς «θεωρητικῆς παρένθεσης» ἀναφέρεται καὶ στὴν ὑπαρξὴ κλασικῶν πηγῶν καὶ μεθόδων ἱστορικῆς ἔρευνας καὶ ἀνάλυσης. Μὰ δὲν κατονομάζει οὔτε μιὰ κλασικὴ πηγὴ καὶ μέθοδο. Καὶ γιὰτί νὰ τὰ κατονομάσει; Τὰ εὐκόλως νοούμενα παραλείπονται. Ὅμως, δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι αὐτὸς κατέχει καὶ τίς κλασικὲς πηγές καὶ μεθόδους. Ἄρα, δὲν κατέχει μόνον τὴν «τρισυπόστατη γνῶση». Κατέχει καὶ τὴν τεχνικὴ, τὴν τεχνολογία, τὴν ὀργάνωση, τὸν τρόπο ζωῆς. Πρόκειται, λοιπόν, γιὰ παντογνώστη.

Ἁ Γρηγοριάδης ἔβαλε σ' ἓνα τσουβάλι τὸν Θουκυδίδη καὶ τὸν Παπαρρηγόπουλο καὶ ἔθεσε καὶ τοὺς δυὸ ἐκτὸς μάχης. Γράφει: «Βρισκόμαστε μακριὰ ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Θουκυδίδη, ἢ τοῦ Κ. Παπαρρηγόπουλου. Ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς εἶναι σὲ θέση νὰ χρησιμοποιήσει νέα μέσα καὶ συστήματα, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ καταπιαστεῖ ἄνετα καὶ μὲ τὴν τρέχουσα ἱστορία καὶ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔχει πιά ἐπιλυθεῖ, ἀρκεῖ νὰ γνωρίζουμε τὴ χρῆση τῶν νέων μέσων καὶ συστημάτων» (Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία», 10-2-1980).

Οί φουκαράδες Θουκυδίδης και Παπαρρηγόπουλος, ήταν αδύνατο να κάνουν σωστή ιστορική έρευνα και ανάλυση, μιὰ πού δὲν διέθεταν τὴ συνισταμένη τῶν νέων μέσων καὶ συστημάτων πού εἶναι οἱ ἡμερῖδες.

Δὲν ξέρω ἂν ὁ κύριος Σόλωνας Γρηγοριάδης διάβασε Θουκυδίδη καὶ Παπαρρηγόπουλο. Μὰ καὶ ἂν διάβασε, σίγουρα τίποτα τὸ οὐσιαστικὸ δὲν κατάλαβε, μιὰ πού τοὺς χώνει στὸ ἴδιο τσουβάλι.

Ὁ Θουκυδίδης θεμέλιωσε τὴν ιστορική ἐπιστήμη. Αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ βασικὸ στὸ ἔργο του. Ὁ Παπαρρηγόπουλος δικαίωσε τὸν μεγαλοϊδεατισμὸ. Αὐτὸ εἶναι τὸ βασικὸ στὸ ἔργο του. Πραγματικά, βρισκόμαστε πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τους. Ἴσως αὐτὸ νὰ εἶναι ἐλαφρυντικὸ γιὰ τὸν Σόωνα Γρηγοριάδη πού δὲν κατάλαβε τὴν οὐσίαν τῶν ιστορικῶν συγγραμμάτων τους.

— Ἄς δοῦμε ἐπιγραμματικὰ πῶς ἡ «Ἐλευθεροτυπία» καὶ ὁ ιστορικὸς «θεωρητικὸς» τῆς Σόλωνας Γρηγοριάδης χρησιμοποιοῦν τὸ «μοντέρνο» μέσο ιστορικῆς ἔρευνας καὶ ἀνάλυσης, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν «ἱστορία σὲ πρώτη προσέγγιση», τὴν «ἱστορία σὲ δευτέρη προσέγγιση» ἀπὸ τίς στῆλες τῆς «Ἐλευθεροτυπίας».

Μηδενίζει εἴτε καὶ παραποιεῖ ὅ,τι ἱστορικὸ ὑλικὸ δὲν ἐξυπηρετεῖ τὴ πολιτικὴ σκοπιμότητα πού ὑπηρετεῖ ἡ «Ἐλευθεροτυπία».

Ἄναφερα πῶς κρίνει τ' ἀρχεῖα τοῦ ΚΚΕ, πού δημοσιεύτηκαν στὴν ἡμερίδα «Αὐγή» καὶ κείνον πού ἐπιμελεῖται τὴ δημοσίευσή τους καὶ τὰ σχολιάζει. Θέτει ἐκτὸς μάχης καὶ τ' ἀρχεῖα καὶ τὸν σχολιαστή, μὲ τὴ ρετινιά τοῦ ἀντισοβιετικοῦ. Ἄρα, δίνει τὴν κατεύθυνση νὰ μὴ πιστέψει κανεὶς ὅτι ὑπάρχει ἀλήθεια σ' αὐτὰ τ' ἀρχεῖα.

Ὅταν ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης διαπιστώνει ὅτι «τὰ ἀρχεῖα συντάσσονται μὲ πνεῦμα καὶ γράμμα σκοπιμότητας», ἀπλῶς συκοφαντεῖ. Καὶ μέσω τῆς συκοφαντίας μηδενίζει τὴ σημασία τῶν ἀρχείων. Σύμφωνα, ὅμως, μ' αὐτὴ τὴ διαπίστωση τοῦ Γρηγοριάδη, καὶ τὰ «φοβερὰ ντοκουμέντα» του στὸ τρίτομο βιβλίο του γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο ἔχουν συνταχθεῖ «μὲ πνεῦμα καὶ γράμμα σκοπιμότητας».

Γιὰ ν' ἀποδείξει ὅτι δὲν μᾶς ὑποσχέθηκαν βοήθεια οἱ βόρειοι γείτονές μας καὶ πολὺ περισσότερο ἢ τότε ρωσικὴ ἡγεσία, ὁ Γρηγοριάδης ἐπικαλεῖται τὸν Μάρκο Βαφειάδη. Ἀναφέρει ὅτι, κατὰ τὴ συζήτηση τῶν Ζαχαριάδη - Βαφειάδη μὲ Γιουγκοσλάβους ἡγέτες, ἀποκαλύφθηκε ὅτι σχεδὸν τίποτα δὲν μᾶς εἶχαν ὑποσχεθεῖ καὶ ιδιαίτερα πυροβολικὸ καὶ ἀεροπλάνα. Ὅταν ἔφυγαν ἀπὸ τὴ σύσκεψη καὶ ὁ Βαφειάδης ρώτησε τὸν Ζαχαριάδη γιὰ τὴ μεγάλη βοήθεια πού τοὺς εἶχε ἀνακοινώσει, ὁ Ζαχαριάδης δὲν μπόρεσε νὰ πεῖ λέξη. Στὴν προκειμένη περίπτωση, ὅ,τι ξεφουρνίζει ὁ Βαφειάδης, εἶναι ἀδιαμφισβήτητη ἱστορικὴ ἀλήθεια, γιὰτὶ ἐξυπηρετεῖ τὴν πο-

λιτική σκοπιμότητα πού υπηρετοῦν ἡ «Ἐλευθεροτυπία» καὶ ὁ Γρηγοριάδης. Παρακάτω θ' ἀποδείξω ὅτι ψεύδεται ὁ Βαφειάδης.

Σχολιάζοντας τὴ συνέντευξη τοῦ Σαράντη Πρωτόπαπα (Κικίτσας) στὴν ἐφημερίδα «Αὐγή», ὁ Γρηγοριάδης τὸν περιγράφει σὰν καταπληκτικὴ φυσιογνωμία. ἜΑρα, ἀναγνώστες τῆς «Ἐλευθεροτυπίας», ὅ,τι εἶπε ὁ Κικίτσας εἶναι ἀδιαμφισβήτητη ἀλήθεια. Ἰσως ἕνα ἀπὸ τὰ «νέω» μέσα ἱστορικῆς ἔρευνας καὶ ἀνάλυσης εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθο: Δὲν λυπᾶται τὴν κατάχρηση φωτεινῶν χρωμάτων γιὰ νὰ ζωγραφίσει ἐκείνους πού τὰ λόγια εἶτε γραφτὰ τους ἐξυπηρετοῦν τὴν πολιτικὴ σκοπιμότητα πού υπηρετεῖ ὁ συγγραφέας μας. Δὲν λυπᾶται τὴν κατάχρηση τῶν πιὸ ζοφερῶν χρωμάτων, ὅταν πρόκειται νὰ ζωγραφίσει ἐκείνους πού ὑπονομεύουν τὴν πολιτικὴ σκοπιμότητά του.

Ὁ Κικίτσας εἶπε ὅτι ὁ Ζαχαριάδης δὲν ἤθελε νὰ βγοῦνε ἀγωνιστὲς στὰ βουνά. Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. ἜΑρα, ὅ,τι κακὸ ἔγινε εἶναι ἀποκλειστικὸ ἔργο τοῦ Ζαχαριάδη. Ὁ συγγραφέας μας δὲν διερωτήθηκε, γιὰτὶ ὁ Ζαχαριάδης δὲν ἤθελε νὰ χρησιμοποιηθεῖ τὸ δυναμικὸ μας καὶ μάλιστα ἀστραπιαῖα γιὰ ἕνα συγκεντρωτικὸ χτύπημα. Αὐτὸς ἦταν σχιζοφρενικός; Ἦ κάποιοι ἄλλοι τοῦ ἐπέβαλαν αὐτὴ τὴ γραμμὴ; Παρακάτω θὰ ἐπανέλθουμε σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα.

ἜΑς πάρουμε ἕνα παράδειγμα λασπώματος καὶ συκοφάντησης. Στὴν «Ἐλευθεροτυπία» δημοσιεύτηκε ἕνα γράμμα πού γράφει ὅτι ὁ Βλαντᾶς στὰ 1946 στὴ Δυτικὴ Μακεδονία ἔδιωχνε τὰ παλικάρια μας πού ἔφθαναν στὸ βουνὸ γιὰ νὰ καταταχτοῦν στὸ νέο ἀντάρτικο. ἜΤτσι, ἐπέστρεφαν στὰ χωριά τους, τὰ ἔπιαναν οἱ χωροφύλακες καὶ τὰ ἔχωναν στὶς φυλακές. ἜΚανε καμιὰ προσπάθεια ἡ «Ἐλευθεροτυπία» γιὰ νὰ μάθει πού βρίσκονταν ὁ Βλαντᾶς τὸ 1946 καὶ τὸ 1947; ΟΧΙ. ἜΤτσι, ἔμεινε σὰν ἀλήθεια ὅ,τι ἔγραψε ὁ ἐπιστολογράφος τῆς. ἜΟμως ὁ Βλαντᾶς ἀδιαμφισβήτητα βρίσκονταν στὴν Κρήτη ὡς τὸν Ἰούνη τοῦ 1946, στὸν Πειραιᾶ ἀπὸ τὸν Ἰούλη 1946 ὡς τὶς 14-11-1947, σὲ πορεία πάνω στὰ βουνά ἀπὸ 14 Νοέμβρη ὡς τὸν Φλεβάρη τοῦ 1948.

ἜΑς παραθέσουμε ἀκόμη μιὰ ἐπιστολή, πού τόσο ὕμνεϊ ὁ Γρηγοριάδης τὴν ἱστορικὴ ἀξία τους. «Γιὰ τὸν Γούσια καὶ τὸν Βλαντᾶ. Κύριε διευθυντή. Διαβάζω στὴν ἐφημερίδα σας αὐτὰ πού γράφει ὁ Γιώργης Γούσιας καὶ ὁ Μῆτσος Βλαντᾶς καὶ θυμᾶμε ἐκείνη τὴ παρημιὰ πού λέει: βγήκε ἡ πομπὴ στὴ στράτα καὶ περιγελάει τοὺς διαβάτες. Γιὰτὶ κάνουνε τὸ δάσκαλο καὶ τοὺς κρύνουνε ὄλουνοὺς κι' οὐλα καὶ μόνο γιὰ τὴν ἀφεντιά τους δὲν βγάζουνε μιλιὰ. ἜΟ ἕνας ἔστειλε στὸν ἄλλο κόσμο διαμάντια ἀγωνιστῶν παλικάρια. ἜΟ ἄλλος ἔχει βασανίσει κόσμο καὶ κοσμάκι, πού ἂν αὐτοὶ πού μερικοὶ ζοῦνε στὴ Λ.Δ. Βουλγαρίας καταδεχότανε νὰ τοὺς πᾶνε στὰ δικαστήρια θὲ νάπρεπε νὰ μποῦνε στὴ χάψη.

Τί ἦτανε καὶ οἱ δύο τους; μισοαγράμματα χωριατόπουλα, ἀγωνίζονταν τότενες σὰ νέοι πού ἦταν καὶ φτωχοὶ καὶ τοὺς ἔκανε τὸ Κόμμα καὶ ἡ δημο-

κρατικιά κυβέρνηση του ΔΣΕ μεγάλους και τρανούς, Στρατηγούς και ύπουρους! Και τώρα να πού καταντήσανε. 'Ο Μήτσος Βλαντάς έγινε τσιράκι της Νέας Δημοκρατίας και φίλος γκαρδιακός του Μητσοτάκη. Έχει παρητηθεί, λέει, από τη πολιτική κι' όλο για πολιτικά μιλάει και γράφει. Βρύζει το Κόμμα, βρύζει τη Σοβιετική Ένωση. Και τί δεν έχει ξεράσει στην έφημερίδα «Ακρόπολις». Για όλα το φτέξιμο τόχει ή Ρωσία. Τόν Λένιν τόν έχει ήπομένο πολιτικάντι και αγύρτι. Ποιός; 'Ο Μήτσος Βλαντάς! Τί άλλο μπορούσε να πεί ένας προσκηνημένος στους μαύρους συνταγματάρχες της χούντας. Θάπρεπε να τόχουν βουλώσει. 'Αλλά πού ντροπή. Κωνσταντής Μηλιδώνης. Βύρωνας».

Τέτοια γράμματα δημοσίεψε ή «Έλευθεροτυπία» πολλές φορές. Κατά τόν Γρηγοριάδη, «Αυτή είναι ή ιστορία σε δεύτερη προσέγγιση».

'Ο συγγραφέας μας ρίχνει σ' ένα καζάνι τó ιστορικό ανάγνωσμά του, τις έπιστολές αλλά Μηλιδώνη, συνεντεύξεις, τά έπίσημα άρχεία, μόλις τά κατακρεουργήσει και τά έξευτιλίσει. Τ' άνακατεύει με μιá κουτάλα, τά διανθίζει με φτηνό πνεύμα πολυγνωσίας και τά προσφέρει ξαναξεσταμένα στο άναγνωστικό κοινό. «Αυτή είναι ή ιστορία σε τρίτη προσέγγιση. Και θά είναι πλησιέστερη πρòς τήν άλήθεια».

'Αρα, κι αυτή δεν είναι ιστορική άλήθεια, αλλά «πλησιέστερη πρòς τήν άλήθεια». Και τί θά γίνει με τήν ιστορική άλήθεια; Πρòς τó παρόν, μασουλάτε τó «πλησιέστερο πρòς τήν άλήθεια», περιμένοντας τήν άλλη φουρνιά του συγγραφέα μας. 'Η «Έλευθεροτυπία» θά δημοσιεύει και στο μέλλον κι άλλες έπιστολές αλλά Μηλιδώνη, κι άλλες συνεντεύξεις, κι άλλη διαστρέβλωση άρχείων και βιβλίων. Κοντολογής, θά χρησιμοποιηθούν όλα τά κουρέλια πού θά φτάνουν στη σύνταξή της, άρκει αυτά να δικαιώνουν τή ρωσική ήγεςία και να έξευτελίζουν άνεπιθύμητα στην «Έλευθεροτυπία» στελέχη του τότε ΚΚΕ. Έτσι, τó νέο χαρμάνι θά είναι άπόλυτη ιστορική άλήθεια! Μή ξεχνάμε ότι, «Σήμερα, ή τεχνική, ή τεχνολογία, ή όργάνωση, ό τρόπος ζωής», ό Τύπος πρῶτα άπ' όλα μπορούν να βγάλουν και τó πιο δηλητηριώδες φίδι από τήν τρύπα του. Όσο για εκδότες, πού έχουν τó πάθος άναζήτησης της ιστορικής άλήθειας, διαθέτει πολλούς ή χώρα μας.

'Ακόμη ένα παράδειγμα, για τó πώς ό Σόλωνας Γρηγοριάδης μελετάει τήν ιστορία του έμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα. Γι' αυτόν δεν έχουν σημασία ούτε τά έπίσημα κείμενα του ΚΚΕ και κυρίως από τις 12-2-1945 ως τόν Σεπτέμβρη του 1947, για να διαπιστώσει ποιá ήταν ή βασική γραμμhταχτική και δράση του ΚΚΕ. Αυτός «μελέτησε» τó βιβλίο του Νίκου Ζαχαριάδη «Προβλήματα καθοδήγησης στο ΚΚΕ», πού τó έγραψε και τó δημοσίεψε τó 1952, αλλά τó παραποίησε κι αυτό. Και πάνω σ' αυτή τήν παραποίηση, σκηνοθέτησε μιá άπολογία του Ζαχαριάδη μπρòς σε στρατοδικείο της Άθήνας. Κατά τόν Γρηγοριάδη, ή παραποίηση περικοπών

αὐτοῦ τοῦ βιβλίου καί ἡ σκηνοθετημένη ἀπολογία τοῦ Ζαχαριάδη, εἶναι ἡ πραγματική γραμμὴ-ταχτική καὶ δρᾶση τοῦ ΚΚΕ κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Καὶ οἱ ἐπιστολογράφοι τῆς «Ἐλευθεροτυπίας» προτάσσουν στὶς ἐπιστολὰς τοὺς εὐχαριστήριον στὴ διεύθυνσή της, μιὰ πού ἐπιτέλους μαθαίνουν τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

Νὰ τίς περικοπὲς ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Ζαχαριάδη, πού ὁ Γρηγοριάδης παραποιεῖ στὸ φύλλο τῆς «Ἐλευθεροτυπίας» τῆς 14-10-1979. Γράφει ὅτι ἀντέγραψε ἀπὸ τὴ 19 σελίδα τοῦ βιβλίου τοῦ Ζαχαριάδη «Προβλήματα καθοδήγησης στὸ ΚΚΕ», ἔκδοση 1952:

«Ἡ συμφωνία τῆς Βάρκιζας... ἦταν μιὰ ἀνάπαυλα γιὰ τὴν ἀνασύνταξη τῶν λαϊκῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων, μπροστὰ στὴν καινούργια ἀποφασιστικὴ ἀναμέτρηση πού ἔρχεται ἀναπόφευχτα.»

Στὴ σελίδα 19 τοῦ παραπάνω βιβλίου, δὲν ὑπάρχει τέτοια περικοπὴ. Δὲν ὑπάρχει οὔτε σὲ ἄλλη σελίδα του. Ἐπιπλέον, τὴν κατασκεύασε ὁ Γρηγοριάδης, γιὰ νὰ στηριξοῦν ἕνα συμπέρασμα του. Αὐτὸ λέγεται ἀναζήτηση τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας.

Στὸ ἴδιο φύλλο τῆς «Ἐλευθεροτυπίας», ὁ Γρηγοριάδης ἀντέγραψε ἀκόμη μιὰ περικοπὴ τοῦ βιβλίου τοῦ Ζαχαριάδη, πού γράφει ὅτι τὴν πῆρε ἀπὸ τὴν 87 σελίδα του. Νὰ αὐτὴ ἡ περικοπὴ παραποιημένη:

«Ποιὰ ἦταν ἡ στρατηγικὴ τοῦ ΚΚΕ κατὰ τὴ μεταβαρκιζιανὴ περίοδο; Ἦταν ἡ στρατηγικὴ πού σκοπὸ εἶχε «νὰ κερδηθεῖ χρόνος, νὰ κλονιστεῖ ὁ ἀντίπαλος, νὰ συγκεντρωθοῦν οἱ δυνάμεις μας γιὰ νὰ περάσουμε τότε στὴν ἐπίθεση» (σ.σ. ἡ φράση εἶναι τοῦ Στάλιν). Ἦταν ἡ στρατηγικὴ τοῦ ὑποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ γιὰ νὰ διατηρήσουμε καὶ ν' ἀνασυντάξουμε τίς κύριες δυνάμεις καὶ τίς ἐφεδρεῖες, γιὰ νὰ περάσουμε σὲ καινούργια ἐπίθεση».

Νὰ μὲ ἀκρίβεια ἡ παραπάνω περικοπὴ, ὅπως εἶναι στὸ βιβλίο τοῦ Ζαχαριάδη: «Ἡ στρατηγικὴ τοῦ ΚΚΕ στὴν ἄμεσα μεταβαρκιζιανὴ περίοδο ἦταν στρατηγικὴ ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἀναγκαστικὴ ὑποχώρηση, στρατηγικὴ ὑποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ πού ὅμως γρήγορα πέρασε στὴν ἀνασύνταξη τῶν δυνάμεων γιὰ πέρασμα στὴ νέα ἐπίθεση».

Ἡ διαφορὰ στὶς δύο περικοπές, εἶναι καταφάνερη. Ἕνας συγγραφέας μὲ στοιχειώδικο αἶσθημα εὐθύνης, ποτὲ δὲν προσθέτει δικές του λέξεις σὰν κείμενο ἄλλου συγγραφέα. Ἄν ἀφαιρέσει περιττὰς λέξεις, γιὰ κάθε ἀφαιρούμενη λέξη βάζει μιὰ κουκίδα. Ὁ Γρηγοριάδης παραποιεῖ τὰ κείμενα.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μιὰ πλευρὰ του. Ἡ ἄλλη μπορεῖ ν' ἀποκαλυφτεῖ μ' ἕνα ἐρώτημα: Δὲν κατάλαβε ὁ συγγραφέας μας ὅτι ὁ Ζαχαριάδης ἔγραψε τὸ βιβλίο του γιὰ ν' αὐτοδικαιωθεῖ καὶ γιὰ νὰ χαντακώσει ἄλλους;

Ἄν θὰ μελετοῦσε τὰ ἐπίσημα κείμενα τοῦ ΚΚΕ, πού ἔχουν ἐκδοθεῖ σὲ τόμους, θὰ καταλάβαινε πολὺ εὐκόλα ὅτι εἶναι πεθαιμὸν αὐτὸ ἰδιόκα,

τουλάχιστο ως τη 12η ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ, Ίούνης 1945. Ή από τον Ίούνη 1945 ως τον Σεπτέμβρη του 1947, αυτά τὰ κείμενα προπαγανδίζουν τὴν πολιτικὴ λύση καὶ ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1946 ὡς τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947 προπαγανδίζουν τὸ βάλτο τῆς πολιτικῆς λύσης καὶ «ὁ ἔνοπλος ἀγὼνας πρόσθετο δυναμικὸ μέσο πίεσης στὸν ἀντίπαλο γιὰ πολιτικὴ λύση» καὶ ὄχι γιὰ κατάληψη τῆς ἐξουσίας.

Τὸν συγγραφέα μας δὲν τὸν ἐνδιέφερε αὐτὴ ἡ καταφάνερη ἀλήθεια. Αὐτὸς ἤθελε νὰ στηρίξει τὸ ἀκόλουθο συμπέρασμά του:

«Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ΚΚΕ» ἀποκαλύπτει «ὅτι ἡ Βάρκιζα ἦταν μιὰ ψεύτικη βιτρίνα τοῦ ΚΚΕ, τὸ ὁποῖο δὲν ἀπέβλεπε στὴν ὁμαλότητα, ἀλλὰ στὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας μὲ τὰ ὄπλα. Τί θαυμάσια δικαίωση τῆς δεξιᾶς γιὰ ὅλη τὴν πολιτικὴ της, ἀπὸ τὴ συγκεκαλυμμένη ἢ φανερὴ δίωξη τῆς ἀριστερᾶς, ἕως τὴν ὀργάνωση καὶ ἐξαπόλυση τῶν φοβερῶν ἔνοπλων συμμοριῶν ποὺ ρήμαζαν τὴ χώρα. Ἐφοῦ τὸ ΚΚΕ ὁμολογεῖ ὅτι εἶχε σταθερὸ σκοπὸ νὰ ἐφαρμόσει τὸ «νέο γύρο», δὲν εἶχε δικαίωμα τὸ κράτος νὰ ἀμυνθεῖ καὶ νὰ λάβει τὰ μέτρα του;».

Τέτοια δικαίωση τοῦ μονόπλευρου ἐμφυλίου πολέμου, ἀπὸ τὶς 12-2-1945 ὡς τὶς 30 τοῦ Μάρτη 1946, δὲν ἔκαναν οὔτε οἱ πιὸ ἀντιδραστικοὶ συγγραφεῖς τῆς ἱστορίας τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Σημειῶνω ὅτι τὸ παραπάνω συμπέρασμα τοῦ Γρηγοριάδη, εἶναι γραμμένο στὴν «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 14-10-1979.

Μετὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω, ὁ συγγραφέας μας ἐκθέτει μιὰ πρωτάκουστη αὐθαιρεσία, ποὺ προκαλεῖ ἐμετὸ. Σκηνοθετεῖ ἀπολογία τοῦ Ζαχαριάδη, μπρὸς σὲ στρατοδικεῖο τῆς Ἀθῆνας. Ἀντιγράφω μερικὲς περικοπές της. «Τὸν φανταζόμαστε λοιπὸν νὰ φτάνει κάποτε στὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὅπου θὰ τὸν ἀνέμεναν ὄχι ἐνθουσιώδεις ὄπαδοί του, ἀλλὰ χωροφύλακες μὲ τὴν κλούβα. Θὰ τὸν ἔκλειναν μέσα ἀσφαλῶς ὡς τὴ δίκη του, στὴν ὁποία μέσα στὸ ἔντονο παγκόσμιο ἐνδιαφέρον, κάτω ἀπὸ τὶς κάμερες τοῦ διεθνοῦς Τύπου καὶ ἀναρίθμητων τηλεοπτικῶν φακῶν ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς ὑψηλίου, θὰ ἔκανε τὴ νέα ἀπολογία του.

»Τί νὰ ἔλεγε; Θὰ μπορούσε νὰ ἐπικαλεστεῖ αὐτὰ ποὺ τοῦ καταμαρτυροῦσαν. Ἐγὼ ὀργάνωσα τὸν ἔνοπλο ἀγὼνα; Τὸ ΚΚΕ ἔκανε τὴ Βάρκιζα γιὰ νὰ συγκαλύψει τὴν ἀνασύνταξή του γιὰ νὰ νεί ἐνοπλὴ ἐπίθεση, γιὰ «νέο γύρο». Ἄλλὰ κύριοι στρατοδίκες, κατηγοροῦμαι ἀπὸ τοὺς δικούς μου ὅτι ἀπέφυγα αὐτὴ τὴν πορεία, ὅτι ἤμουν διστακτικὸς, ὅτι ἤμουν ταλαντευόμενος».

«Ὅχι, κύριοι στρατοδίκες, τὸ ΚΚΕ δὲν ἀπέβλεπε σὲ τέτοιο σκοπὸ. Γι' αὐτὸ δὲν ἔστειλε τοὺς ἀνθρώπους του — τοὺς πρώην Ἐλασίτες καὶ πολιτικὰ στελέχη — στὸ βουνὸ ὡς τὰ μέσα τουλάχιστον τοῦ 1947. Καὶ κατηγοροῦμαι βαρῦτατα γι' αὐτὸ ἀπὸ πολλοὺς ὁμοϊδεάτες μου».

«Ὅχι, κύριοι στρατοδίκες, γιατί ὁ ἴδιος ὁ ὀξύτατος τιμητῆς μου ὁ Μάρκος Βαφειάδης, μὲ κατὰγγειλε γι' αὐτὸν κυρίως τὸ λόγο στὴν ΚΕ τοῦ

ΚΚΣΕ σάν προβοκάτορα, σάν ὄργανο δικό σας. Σεῖς ἐδῶ, ξέρετε καί μπορείτε νά ἐξακριβώσετε ὅτι ὄργανό σας, πράκτοράς σας δέν ὑπῆρξα. Συνεπῶς, ὅ,τι ἔκανα ἀποτελοῦσε συνειδητὴ πορεία τοῦ ΚΚΕ».

Τὸ κείμενο τῆς σκηνοθετημένης ἀπολογίας τοῦ Ζαχαριάδη πού ἀντέγραψα εἶναι 25 ἀράδες τῆς στήλης τῆς «Ἐλευθεροτυπίας». Τὸ σύνολό της εἶναι 116 ἀράδες. Βέβαια, ἦταν ἀδύνατο ν' ἀντιγράψω καί τίς ὑπόλοιπες 91 ἀράδες.

Καί γιατί ἔγραψε ὁ Γρηγοριάδης αὐτὸ τὸ ἐμετικό μακαρόνι; «Κάναμε αὐτὴ τὴ φανταστικὴ σκηνοθεσία, γιὰ νά καταδειχτεῖ κάτι: ὅτι ὑπάρχει ἀκόμη πλήρης σύγκριση γιὰ τὰ παρασκήνια καί τὰ αἷτια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου».

Καί σὲ συνέχεια μᾶς διακηρύσσει: «Πρέπει νά φωτιστεῖ αὐτὸς ὁ ζοφερὸς τομέας τῆς ἱστορίας. Γιατί ἡ ἱστορία ὅταν παρατίθεται χωρὶς διαστρεβλώσεις, εἶναι ὁ ἀλάθητος δάσκαλος».

Ἔτσι, κύριε. Ἐσὺ δέν διαλύεις τὴ σύγκριση, ἀλλὰ τὴ ν ἀ ν α π α ρ ἄ γ ε ι ς. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ΔΣΕ ἦταν ἓνας καταπληκτικὸς ἥρωισμὸς, πού τὸν βρωμίζεις. Ἡ ἱστορία τοῦ ἐμφυλίου πολέμου δέν εἶναι ζοφερή. Αὐτὴ μᾶς προσφέρει τὰ πιὸ βασικὰ διδάγματα, γιὰ τὸ παρὸν καί τὸ μέλλον τῆς χώρας μας. Ἐσὺ, λοιπόν, μᾶς προσφέρεις ἱστορία χωρὶς διαστρεβλώσεις;

Ὅσο γιὰ τὸν Ζαχαριάδη μπρὸς σὲ δικαστήρια, αὐτὸς π ἄ ν τ α ἦταν ἓνας ἀτρόμητος ἐπαναστάτης. Ἐσὺ δέν τὸν κρίνεις γιὰ τὰ πραγματικὰ λάθη του, δέν ἀποκαλύπτεις τὴ βασικὴ πηγὴ τους, ἀλλὰ τὸ ν λ α σ π ῶ ν ε ι ς, προσπαθεῖς νά ἐξυτελίσεις ἓνα δολοφονημένο ἐπαναστάτη;

Βέβαια, μπορείς νά μᾶς πεῖς ὅτι καί μεῖς τὸν λασπώσαμε, γράφοντας ὅτι μπορεί νά ἦταν καί προβοκάτορας. Ἐγὼ καταδίκασα αὐτὴ τὴν πράξη μου δημόσια. Μὰ μήπως κι αὐτὴν τὴν καχυποψία δέν μᾶς τὴν δίδαξε προπολεμικὰ ἢ ρωσικὴ ἡγεσία; Ὁ Ζαχαριάδης ἐφαρμόζοντας αὐτὴ τὴ σταλινικὴ μέθοδο, λάσπωσε πολλὰ στελέχη τοῦ ΚΚΕ. Στὸ τέλος καί ὁ ἴδιος ἔπεσε θύμα αὐτῆς τῆς μεθόδου.

Τὸ βασικὸ δυστύχημα γιὰ τὸν Ζαχαριάδη, πού ἦταν δυστύχημα καί γιὰ μένα, γιὰ ὅλα τὰ στελέχη καί ἀπλὰ μέλη τοῦ ΚΚΕ, γιὰ ὅλους τοὺς κομμουνιστὲς σὲ ὅλο τὸν κόσμο, εἶναι ὅτι ἀπὸ τότε πού παραδεχτήκαμε τοὺς 21 ὅρους τοῦ Λένιν γιὰ προσχώρηση στὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνή, χάσαμε τὴν ἀνεξαρτησία μας σάν ἐπαναστάτες, γίναμε ἐξάρτημα τῆς Μόσχας. Ἀπὸ τότε πού παραδεχτήκαμε τὸ λενινιστικὸ σταλινικὸ δόγμα, ὅτι «τὸ κριτήριό γιὰ ἓναν κομμουνιστὴ εἶναι ἡ πίστη καί ἀφοσίωσή του στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση», ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή στὰ βασικὰ ζητήματα παίζαμε ρόλο ὑπηρετῆ τῆς κάθε φορὰ ρωσικῆς ἡγεσίας. Ἀπὸ τότε πού μὲ μιὰ τερατώδη πλύση ἐγκεφάλων πιστέψαμε πὼς τὸ κέντρο τῆς σοφίας τοῦ κόσμου εἶναι τὸ Κρεμλίνο, ὅτι

τὸ ἐπιτελεῖο τῆς παγκόσμιας ἐπανάστασης ἦταν ἡ κάθε φορά ἡγεσία τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Σοβιετικῆς Ἑνώσεως (ΚΚΣΕ), ἦταν πιά ἀναπόφευκτο νὰ ἐφαρμόζουμε ὅ,τι μᾶς κανοναρχοῦσαν ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν συμφωνούσαμε, ἐγκρίναμε ὄχι μόνο τὶς καθαιρέσεις ἡγεσιῶν μας καὶ τὸν διορισμὸ ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξόντωση ἡγετῶν καὶ ἄλλων στελεχῶν μας. Αὐτὴ εἶναι μιὰ πρωτοφανὴς τραγωδία.

Ποιὸς διαμαρτυρήθηκε γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἡγετῶν μας στὴ Μόσχα εἴτε σὲ ἀπαίσια στρατόπεδα καταναγκαστικῆς δουλειᾶς; Ἐναφέρω μερικοὺς: Ἄνδρόνικος Χαϊτᾶς, Γραμματέας τοῦ ΚΚΕ. Κώστας Εὐτυχιάδης, μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου του. Ὁ ἥρωικὸς Δημήτρης Σακαρέλος, ποὺ ἦταν διοικητὴς ταξιαρχίας στὴν Ἰσπανία κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμο. Ὁ ἥρωικὸς Μπεξεντάκος, ποὺ ἦταν, ἐπίσης, διοικητὴς τμήματος τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ τῆς Ἰσπανίας. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς θεσσαλικῆς ἀγροτιᾶς Ἄποστόλης Κλειδωνάρης. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἥρωικοὺς φαντάρους τοῦ κάτεργου Καλπακιοῦ, ὁ Μάρκος Μαρκοβίτης. Καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ὅλοι αὐτοὶ ἦταν ἀτρόμητοι ἐπαναστάτες. Καί, φυσικά, καὶ ὁ Νίκος Ζαχαριάδης, ἀρχηγὸς τοῦ ΚΚΕ. Μὲ ποιὸ δικαίωμα τοὺς δολοφόνησαν καὶ τοὺς βρώμισαν καὶ μετὰ θάνατο σὰν ἀντεπαναστάτες; Γιατὶ δὲν τοὺς ἐδιώχναν ἀπὸ τὴ Ρωσία; Ἄς τοὺς ἐκτελοῦσαν στὴν Ἑλλάδα.

Στὴ βάση τῶν βαρειῶν περιπετειῶν τοῦ ΚΚΕ καὶ βαρειῶν ἀδικαιολόγητων ἡττῶν τοῦ ἐλληνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος (καὶ ὄχι μόνο τοῦ ΚΚΕ), εἶναι ἡ ΕΞΑΡΤΗΣΗ ἀπὸ τὴ Μόσχα. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια. Αὐτὴ τὴν ἀλήθεια πνίγουν ἡ «Ἐλευθεροτυπία» καὶ ὁ κύριος Σόλωνας Γρηγοριάδης.

Δὲν φτάνει νὰ ἐπικαλεῖται κανεὶς τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια. Πρέπει νὰ ἔχει τόλμη, αἴσθημα εὐθύνης, ἀνιδιοτέλεια, προσωπικὴ ἐντιμότητα, γιὰ ν' ἀποκαλύψει τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια.

Ἄς δοῦμε τώρα κάπως πιὸ λεπτομερειακά, τὴν ἐπιδίωξη τῆς «Ἐλευθεροτυπίας» καὶ τοῦ Σόλωνα Γρηγοριάδη, μέσω τοῦ χωρὶς τέλος σήριαλ ποὺ μασᾶνε καὶ ἀναμασᾶνε. Ἐπαναλαμβάνω: Ἡ βασικὴ ἐπιδίωξή τους εἶναι δικαίωση τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας, κατὰ ἐξευτελισμὸς ἀνεπιθύμητων στελεχῶν τοῦ κάποτε ΚΚΕ. Δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει ἡ ἱστορία τοῦ ἐμφυλίου καὶ τὰ διδάγματά της.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς περισσότερους ἀπὸ τὴν ἀριστερὰ ποὺ ἔγραψαν γιὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμο, τὸ βασικὸ εἶναι ἡ αὐτοδικαίωσή τους. Αὐτοὶ δὲν ἔκαναν μᾶς πεντάρας αὐτοκριτικὴ, καὶ ἰδιαίτερα ὁ Μάρκος Βαφειάδης. Τροφοδοτοῦν τὴν «Ἐλευθεροτυπία».

Ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης συνοψίζει τὴν ἄποψη ποὺ καὶ πρὶν εἶχε ἐπαιλημμένα ἐκθέσει, στὴν Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 30-9-1979,

και από τότε διαρκώς μᾶς κοπανάνει στά κεφάλια μας τὸ ἴδιο ζήτημα. Ἐπιγράφουμε τὴν χτεσινὴ περικοπὴ-συνόψιση:

«Ὁ Ζαχαριάδης τότε, ἀλλ' ἀκόμη και σήμερα τὰ τότε κορυφαία στελέχη τοῦ ΚΚΕ, δὲν μπόρεσαν και δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν κάτι:

»Ὅτι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ξέσπασε σὲ μιὰ μεταβατικὴ περίοδο, ἀπὸ τὴν προπυρηνικὴ στὴν πυρηνικὴ ἐποχὴ. Ἐπὶ τὰ συμβατικὰ στά πυρηνικὰ ὄπλα. Ἐποχὴ ποῦ ἡ Ἄμερική, ἐχτὸς τῆς κολοσσιαίας γενικῆς βιομηχανικῆς και στρατιωτικῆς ὑπεροχῆς της ἐναντι τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, διέθετε τὸ πυρηνικὸ μονοπώλιο.

»Ἄν ὁ Στάλιν βοηθοῦσε δραστικὰ τὰ ἐνοπλα κινήματα, ἂν «τζίγκλιζε» ἔτσι τὴν Ἄμερική, κατόπιν τούτου τὰ πράγματα θὰ ἔφταναν στὴν ἀναμέτρηση Ἄμερικῆς-Ρωσίας. Ἡ Ρωσία δὲν εἶχε τότε ἐλπίδες ὑπολογίσιμες νὰ κερδίσει. Οἱ ἀτομικὲς βόμβες τοῦ Τρουμαν θὰ πετόχαιναν ὅτι δὲν κατόρθωσαν τ' ἄρματα τοῦ Χίτλερ.

»Αὐτὸ τὸ καθοριστικὸ γεγονός, οὔτε τότε οὔτε τώρα τὸ ἔχουν συνειδητοποιήσει τὰ τότε ἡγετικὰ στελέχη τῆς Ἄριστερᾶς. Μὲ τὴν ἐπαναστατικὴ τους δυναμικὴ αἰσιοδοξία — ὁ ἐπαναστάτης ὑπερτιμᾷ κατὰ κανόνα τὶς δυνάμεις του, ὑποτιμᾷ τὶς δυνάμεις τοῦ ἀντιπάλου — ἀπέδιδαν πάντα ὑπερφυσικὲς δυνατότητες στὴ Σοβιετικὴ Ἐνώση».

Παραθέτοντας «στοιχεῖα» ὅτι ἡ τότε ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἦταν ἀπληροφόρητη γιὰ τὸν διεθνή συσχετισμὸ δυνάμεων στά 1945-1950, ὅτι δὲν γνώριζε πὼς οἱ ΕΠΑ και ἡ Ἀγγλία γύρευαν ἀφορμὴ γιὰ νὰ καταστρέψουν τὴν Σοβιετικὴ Ἐνώση πρὶν νὰ γίνῃ πυρηνικὴ δύναμη, ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης τονίζει ὅτι ἂν δὲν πρόσεχε ὁ Στάλιν, οἱ ΕΠΑ «θὰ μετέβαλλαν ἀπὸ τὴν πρώτη νύχτα σὲ κόλαση φλογῶν τὶς πετρελαιοφόρες περιοχὲς τῆς Ρωσίας, ὁπότε και αὐτὸ τὸ κυριότερο ὄπλο της, ὁ πελώριος μαζικὸς στρατὸς της, θὰ ἔπεφτε παράλυτος σὰν δεινόσαυρος ποῦ πεθαίνει ἀπὸ αἱμορραγία».

Και καταλήγει: «Αὐτὴ ἦταν ἡ πραγματικότητα τῶν ἐτῶν ἐκείνων τῆς πενταετίας 1945-1950, ποῦ ἀνάγκασε τὸν Στάλιν νὰ εἶναι φειδωλὸς στὴν ἐνίσχυση τῶν διαφόρων ἐπαναστατικῶν κινήματων. Και ἔπρεπε, οἱ ἡγέτες τῶν κινήματων πρὶν νὰ πάρουν τὰ ὄπλα, νὰ σταθμίζουν μόνοι τους τὰ πράγματα. Ἐπρεπε νὰ ἦταν σὲ θέση νὰ ξέρουν πὼς ἀποκλείονταν ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ βοηθήσει αἰσθητὰ τὸν Δημοκρατικὸ Στρατὸ ἀποφασιστικὰ ἡ Σοβιετικὴ Ἐνώση. Και ὅτι ἂν ἡ Ἄμερική ἀντιδροῦσε ἀποφασιστικὰ, θὰ ἦταν ὑποχρεωμένη ἡ Μόσχα νὰ κάνει «σβαρνουτ» — ἀναδίπλωση».

Τὸ πόσο ἀξίζει ὅλη αὐτὴ ἡ ἐπιχειρηματολογία, θὰ τὸ ποῦμε παρακάτω. Μιὰ ποῦ τὴν ἐπαναλαμβάνει πολλὲς φορές, θὰ παραθέσουμε τὴ συνέχειά της.

Στὴν Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 23-12-1979, γράφει ὅτι οἱ ἄριστεροὶ ἀναρωτιοῦνται πὼς και γιὰτὶ ἠττήθηκε ἡ Ἄριστερὰ και στὶς δυὸ ἀναμετρήσεις. Και μιὰ ποῦ πολλοὶ ἄριστεροὶ ἀρχίζουν νὰ καταλαβαίνουν

τὸν πραγματικὸ ρόλο τῆς κατὰ καιροὺς ρωσικῆς ἡγεσίας, ὁ συγγραφεὺς μας ξανὰ προσπαθεῖ νὰ τοὺς πείσει γιὰ τὸ ἀντίθετο.

«Ἡ στάση τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης στὸ ἐλληνικὸ θέμα, ὑπῆρξε βέβαια σημαντικότερη καὶ συχνὰ ἀποφασιστικὴ. Ἄλλὰ ποιά ὑπῆρξε πραγματικά; Καὶ ποιῆς προθέσεις ἢ ἀναγκαιότητες τὴν ὑπαγόρεψαν;»

Ὅπως βλέπουμε, τὰ ἐρωτηματικά του σπρώχνουν κιόλας στὴ δικαίωση τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας. Καὶ ἀφήνει ἀναπάντητη τὴ διαπίστωσή του γιὰ στάση «σημαντικότερη καὶ συχνὰ ἀποφασιστικὴ». Αὐτὸ τὸ «σημαντικότερη καὶ συχνὰ ἀποφασιστικὴ», ἦταν ἐποικοδομητικὸ εἴτε καταστροφικὸ; Ἐδῶ δὲν δίνει καθαρὴ ἀπάντηση.

Γράφει στὸ ἴδιο φύλλο τῆς Κυριακάτικης «Ἐλευθεροτυπίας», ὅτι ἡ συμμαχία Σοβιετικῆς Ἐνωσης-ΕΠΑ-Ἀγγλίας στὴν περίοδο τοῦ Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου «ἦταν βασικὰ ἀφύσικη, τέκνο τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ κοινοῦ κινδύνου». Καὶ ἡ σοβιετοχιτλερική συμμαχία, τίνας τέκνο ἦταν; Σὲ συνέχεια, γράφει ὅτι οἱ ΕΠΑ - Ἀγγλία γύρευαν ἀφορμὴ γιὰ νὰ συμμαχήσουν μὲ τὴ χιτλερική Γερμανία. Καὶ διαπιστώνει ὅτι «οἱ συνέπειες θὰ ἦταν φοβερές. Καὶ ὁ Στάλιν γιὰ ν' ἀποτρέψει τὴ διάσπαση, ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ κάνει ὑποχωρήσεις καὶ παραχωρήσεις. Βρισκόταν ὅπωςδῆποτε σὲ μειονεκτικὴ θέση. Οἱ ἄλλοι βρῖσκονταν σὲ θέση ἰσχύος.

Ἄκολούθησε μιὰ σύντομη περίοδος μετὰ τὸν πόλεμο, πού Σοβιετικοὶ καὶ Δυτικοὶ ἀνασύντασσαν τὶς δυνάμεις τους. Ἄλλὰ πρὶν ἢ Ρωσία ἀναπνεύσει, ἦρθε ἓνα νέο καθοριστικὸ, κοσμοϊστορικὸ γεγονός. Ἡ Ἀμερικὴ ἀπόκτησε τὸ πυρηνικὸ μονοπώλιο, μὲ τὸ ὁποῖο εἶχε πιά συντριπτικὴ ὑπεροχὴ δυνάμεων ἔναντι τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης. Καὶ ὁ Στάλιν τώρα ἦταν πάλι ὑποχρεωμένος νὰ κάνει ὑποχωρήσεις καὶ παραχωρήσεις, ἂν ἤθελε ν' ἀποφύγει μιὰ σύγκρουση ἄνιση, πού καθ' ὅλες τὶς πιθανότητες θὰ κατέληγε στὴν καταστροφὴ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης καὶ στὸν ἀφανισμό τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἄν δὲν συνειδητοποιήσει κανεὶς αὐτὴ τὴν πραγματικότητα, εἶναι ἀδύνατο ν' ἀντιληφθεῖ πῶς καὶ γιατί ἡ Ἀριστερὰ ἔδωσε τὴ δίδυμη ἀναμέτρηση, καὶ γιατί ἠττήθηκε κατὰ κράτος». Δίδυμη ἀναμέτρηση τιτλοφορεῖ ἐκείνη τῆς κατοχῆς καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

Καὶ γιὰ νὰ μᾶς φωτίσει πιὸ πολὺ, παραθέτει πολλὰς περικοπὲς γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά ἀπὸ τὸ βιβλίον του «Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος 1946-1949», καὶ μιὰ φράση ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ Τσώρτσιλ στὸ Φοῦλτον τῶν ΕΠΑ, στίς 5-3-1946, πού καλοῦσε τὴν κυβέρνησι τῶν ΕΠΑ νὰ χρησιμοποιήσει τότε τὴν ἀτομικὴ βόμβα κατὰ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης, γιατί αὔριο θὰ εἶναι ἀργά.

Καὶ συμπεραίνει: «Μιὰ σειρά λοιπὸν ἐπαναστατικῶν ἐξεγέρσεων ἐκείνη τὴν ἐποχὴ μὲ τὴ σοβιετικὴ ὑποκίνηση κι' ἐνίσχυση, θ' ἀποτελοῦσε θεόπεμπτο δῶρο γιὰ τοὺς φιλοπόλεμους ἀμερικανικοὺς - καὶ γενικότερα δυτι-

κούς - παράγοντες», «θα ήταν τὸ ἰσχυρότερο μέσο γιὰ νὰ ἐξαπολυθεῖ σὲ ἔφοδο τὸ κολοσσιαῖο πολεμικὸ δυναμικὸ τῆς Ἑλληνικῆς».

Καὶ ἐπαναλαβαίνει τὸ ἴδιο ρεφραίν: «Αὐτὸ εἶναι τὸ γενικὸ περίγραμμα. Τὸ καθοριστικὸ σημεῖο ποὺ προκάλεσε τὴν ἤττα τῆς Ἑλληνικῆς στὸν Ἑμφύλιον πόλεμον εἶναι ὅτι συνέπεσε πάνω στὴν κοσμοϊστορικὴ μεταβατικὴ ἐποχὴ ἀπὸ τὴν προπυρηνικὴ στὴν πυρηνικὴ περίοδο τῆς ἱστορίας».

«Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι φιλολογία, αἰσθηματισμοὶ καὶ πτήσεις στὰ σύννεφα. Ὅπως πτήση στὰ σύννεφα ἦταν ἡ φαινὴ πρόταση τοῦ ΚΚΕ τὸ 1946 πρὸς τὴ Σοβιετικὴ Ἑνώση νὰ κηρυχθεῖ ἡ Ἑλλάδα οὐδέτερη χώρα, ὥστε ν' ἀποτραπεῖ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος».

Μιὰ παρατήρηση. Οἱ ΕΠΑ δὲν ἀπόχτησαν τὸ πυρηνικὸ μονοπώλιο μετὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιον ἱμπεριαλιστικὸ Πόλεμον, ἀλλὰ στὰ τελευταῖα χρόνια του.

Στὴν Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 6-1-1980, συνεχίζεται τὸ ἴδιο τροπάρι. «Καὶ ἂν οἱ προστριβὲς κατέληγαν σὲ εὐρεία ἀναμέτρηση, θὰ ἦταν θεοπέμπτο δῶρον γιὰ τὴν τότε ἀμερικάνικη ἡγεσία». «Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε τὸ ἀμερικάνικον πυρηνικὸ μονοπώλιο. Ἡ Σοβιετικὴ Ἑνώση θὰ εἶχε παίξει τὸ παιχνίδι τῆς Ἑλληνικῆς...».

«Ὁ Στάλιν εἶχε πλήρη συναίσθηση ἐκείνης τῆς πραγματικότητος ποὺ ἀπέρρεε ἀπὸ τὸ Δόγμα Τροῦμαν. Δὲν θὰ ἔπαιζε τὸ παιχνίδι τῆς Ἑλληνικῆς. Δὲν θ' ἀπαντοῦσε στὴν ἀμερικάνικη ἐπέμβαση στὴν Ἑλλάδα (τὴν ἀφειδῆ ἐνίσχυση τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους) μὲ δική τους ἀντιεπέμβαση (τὴν ἀφειδῆ ἐνίσχυση τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ)». «Ἡ βοήθεια πρὸς τὸν ἔνοπλον ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς Ἑλληνικῆς Ἑλληνικῆς θὰ παρέχονταν ὅπως καὶ τὸ 1946: Στὸ μίνιμουμ καὶ ὄχι στὸ μάξιμουμ».

«Ὁ Ζαχαριάδης — καὶ οἱ ἄλλοι τότε ἡγέτες — δὲν ἀντιλαμβάνονταν αὐτὴ τὴν πραγματικότητα καὶ ὅτι δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ κάνει αὐτοδύναμη ἐκτίμηση τῶν γενικῶν πραγμάτων διαφαίνεται ἐπίσης ἀνάγλυφο...».

Στὴν Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 13-1-1980, ἀντιγράφοντας τὸ «Σχέδιο Λίμνες» ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Αὐγὴ», τὸν ἀνησυχεῖ μήπως οἱ ἀριστεροὶ πιστέψουν ὅτι ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία εἶχε ὑποσχεθεῖ στὸν ΔΣΕ ἀεροπλάνα καὶ σύγχρονον πυροβολικόν. Γι' αὐτὸ ἀποφαινεται ὁ συγγραφέας τοῦ χωρὶς τέλος σήριαλ:

«Εἶναι ὅμως ἔτσι; Κατ' ἀρχήν, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν μόνον λογικὰς εἰκασίαις, γιατί ποτὲ δὲν μάθαμε ἂν καὶ τί ὑποσχέθηκαν Στάλιν καὶ Τίτο στὸ Ζαχαριάδη».

Ἐπιστρατεύει ἀμέσως τὸν Μάρκο Βαφειάδη (συνέντευξή του τῆς 14-12-1976), γιὰ ν' ἀποδείξει ὅτι εἶναι παραμύθια οἱ ὑποσχέσεις γιὰ τέτοια βοήθεια. Μιὰ ποὺ ἐξυπηρετεῖ τὴν ἐπιδίωξη τοῦ συγγραφέα μας ἡ μαρτυρία τοῦ Βαφειάδη, αὐτὴ εἶναι ἀπόλυτη ἀλήθεια.

Και ο Γρηγοριάδης αποφαίνεται: «'Αλλά ήταν δυνατό ο Στάλιν, να δίνει τέτοιες υποσχέσεις; 'Ακόμη να χορηγήσει και αεροπορία; Αυτό θ' αποτελούσε πρόκληση για την 'Αμερική και το παιχνίδι της θα έπαιζε η Μόσχα».

‘Ο συγγραφέας μας επιστρατεύει και τον αδελφό του Φοίβο Γρηγοριάδη, για ν' αποδείξει τη μεγάλη ευθύνη της τότε ηγεσίας του ΚΚΕ. Αυτή δεν είχε ιδέα για την άμεσα μεταπολεμική διεθνή κατάσταση. ‘Ομως, την γνώριζε κατά βάθος ο «καπετάν Φώτης Βερμαϊός (λοχαγός Φοίβος Γρηγοριάδης). Πριν από την έναρξη του έμφυλιού πολέμου είπε όρθα και ξάστερα: Τρελαθήκατε; Πάτε να τὰ βάλετε με τούς 'Αγγλοσάξονες, δηλαδή με τούς 'Αμερικάνους; 'Η Σοβιετική 'Ενωση δεν μπορεί να διανοηθεί να τούς αντιμετώπισει άποφασιστικά. Θα μᾶς βοηθήσει ελάχιστα. Και θὰ τὴν πάθουμε. 'Εγὼ δὲν μπορῶ νὰ συμμερισθῶ τις ευθύνες. Και ἀποχωρῶ». 'Ετσι ἀπόρριψε, λέει, τις προτάσεις της ηγεσίας του ΚΚΕ ν' αναλάβει τὴν ἀρχηγία τοῦ ΔΣΕ». Φαίνεται πὼς θὰ εἶναι οἰκογενειακὸ χάρισμα τῶν δυὸ ἀδελφῶν, νὰ βλέπουν πάντα σωστὰ τὴ διεθνή κατάσταση. Τώρα, γιατί ὁ λοχαγὸς Φοίβος Γρηγοριάδης ἀρχηγὸς τοῦ ΔΣΕ καὶ ὄχι πολλοὶ ἀνώτεροὶ του κομμουνιστὲς στρατιωτικοὶ στὸ βαθμὸ καὶ στὶς ἱκανότητες, αὐτὸ δὲν μᾶς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης.

Στὴν Κυριακάτικη «'Ελευθεροτυπία» τῆς 20-1-1980 καὶ 28-1-1980, τακτοποιεῖ μιὰ χαρὰ καὶ τὸ ζήτημα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης. 'Επιστρατεύει πάλι τὸν Μάρκο Βαφειάδη, ἂν καὶ δὲν διέψευσε καθαρὰ ὅτι μᾶς ὑποσχέθηκεν ἀναγνώριση κυβερνήσεώς μας. 'Επιστρατεύει καὶ τὸν ἑαυτό του, ἀντιγράφοντας περικοπὲς ἀπὸ τὸ τρίτομο βιβλίο του γιὰ τὸν «'Εμφύλιο». Σὰν «ἀποδειχτικὸ» ἱστορικὸ στοιχεῖο, περιγράφει ἕνα παραμυθάκι. 'Αφορὰ ἕνα δημοσιογράφο πὸς ζήτησε χρήματα ἀπὸ τὸν κεντρικὸ πολιτικὸ παράγοντα Γεώργιο Μαῦρο, γιὰ νὰ ἐκδώσει ἕνα περιοδικό, καὶ ὅτι ὁ Μαῦρος ἀπάντησε πὼς ὅταν τὸ περιοδικό θὰ ἔχει κυκλοφορία 7.000 ἀντίτυπα θὰ τοῦ δώσει λεπτά. Κι ἔγραψε αὐτὸ τὸ παραμυθάκι, σὰν «ἀπόδειξη» ὅτι θ' ἀναγνώριζαν οἱ σύμμαχοί μας τὴν κυβέρνησή μας ὅταν θὰ εἴχαμε ἀπελευθερώσει ἕς ποῦμε τὴ Βόρεια 'Ελλάδα.

'Εκεῖνο πὸς δὲν ξέχασε νὰ ξαναγράψει καὶ στὰ παραπάνω φύλλα τῆς Κυριακάτικης «'Ελευθεροτυπίας» εἶναι τὸ ἴδιο ρεφραῖν: «τὸ καθοριστικὸ γεγονός πὸς δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὸ ξεχνᾶμε: ὁ ἔνοπλος ἐκεῖνος ἀγῶνας ἀναλήφθηκε στὴ μεταβατικὴ περίοδο, ἀπὸ τὴν προπυρηνικὴ στὴν πυρηνικὴ ἐποχὴ. Καὶ δέσποζε στὴν περίοδο αὐτὴ τὸ ἀμερικάνικο πυρηνικὸ μονοπώλιο, σὲ συνδυασμὸ με τὴν συντριπτικὴ ὑπεροχὴ τῆς 'Αμερικῆς σὲ τιτανικὲς Οἰκονομικὲς δυνάμεις».

'Αναφέροντας τις ἀπειλὲς τῆς τότε κυβέρνησης τῶν ΕΠΑ ἂν οἱ συμμαχοί μας θ' ἀναγνώριζαν κυβέρνησή μας, καταλήγει: «Νὰ λοιπὸν τὸ μυστικὸ

πού συμπεκνώνει την πραγματικότητα: Γιατί δὲν ἀναγνωρίστηκε ἡ Προσωρινὴ Δημοκρατικὴ Κυβέρνηση; Γιατί ὁ συσχετισμὸς δυνάμεων Ἀμερικῆς-Ρωσίας δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἀναγνώριση. Ὅλα τὰ ἄλλα καὶ ὅσα ἐμφανίζουν σήμερα τὰ ἀρχεῖα τῆς τότε ἐποχῆς, ἔχουν δευτερεύουσα σημασία». Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τ' ἀρχεῖα πού δημοσίευσε ἡ «Ἀυγή», πού ἀποκαλύπτουν ὅτι οἱ «σύμμαχοί» μας μᾶς ἐπέβαλαν τὴν ἀλλαγὴ ἐκείνου πού θὰ ἦταν ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν. Ἔτσι, δὲν ἔγινε ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν ὁ Μιλτιάδης Πορφυρογένης, ἀλλὰ ὁ Πέτρος Ρούσος. Γι' αὐτὸ ὁ Γρηγοριάδης ξανὰ ἐπιτίθεται στ' ἀρχεῖα γιὰ νὰ μηδενίσει τὴ σημασία τους.

«Τὰ ἀρχεῖα λοιπὸν θέλουν πολὺ προσεκτικὴ ἔρευνα. Καὶ ὁ ἐρευνητὴς πρέπει νὰ γνωρίζει ἄριστα τὴν ἐποχὴ πού περιλαμβάνεται στὰ ἐρευνοῦμενα ἀρχεῖα, γιατί ἀλλοιῶς μπορεῖ νὰ τὴν πάθει καὶ νὰ σέρνει ὁ ἴδιος τὸ χορὸ τῶν ἀνιστόρητων».

Τέτοιο κίνδυνος δὲν διατρέχει ὁ συγγραφέας μας, μιὰ πού γνωρίζει ἄριστα τὴν ἐποχὴ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Γνωρίζει ἄριστα καὶ τί κολοβὸ δηλητηριώδες φίδι εἶναι τ' ἀρχεῖα καὶ ξέρεي πῶς νὰ τὰ ξεδοντιάσει.

Στὴν Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 10-2-1980, «ἀποδείχνει» γι' ἄλλη μιὰ φορὰ ὅτι ὁ Ζαχαριάδης ἔκανε ὅ,τι κατέβαζε ἡ κούτρα του, παρὰ τὶς ὑποδείξεις τῶν ξένων.

«Ἀποφασισμένος ὁ ἴδιος νὰ συνεχίσει μέχρι τέλους τὸν ἔνοπλο ἀγῶνα, δὲν ἀποκάλυπτε στοὺς ἄλλους ὑπεύθυνους συντρόφους του τί τοῦ ἔλεγαν οἱ ξένοι ἡγέτες, γιὰ ἓνα ἀπλούστατο λόγο: Γιατί ἐκεῖνοι οἱ ἡγέτες δὲν τὸν πρότρεπαν, ἀλλὰ τὸν ἀπέτρεπαν ἀπὸ τὴν ἔνταση καὶ συνέχιση τοῦ ἀγῶνα. Ὅχι μόνο δὲν ἀνέφερε τὶς συνομιλίες μὲ τοὺς ξένους, ἀλλὰ συχνὰ τὶς διαστρέβλωνε καὶ τὶς μετέδιδε ψεύτικες».

Ποιὰ «ἀποδειχτικά» «ἱστορικά» στοιχεῖα παραθέτει; Τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Γιάννη Ἰωαννίδη πού τὸν τιλοφόρησε ὑπαρχηγὸ τοῦ Ζαχαριάδη, καὶ πολὺ περισσότερο τὴ συζήτηση Τίτο - Ζαχαριάδη, ὅταν ὁ πρῶτος κατὰ τόπισε τὸν δεύτερο γιὰ τὸ τί εἶπε ὁ Στάλιν στοὺς Καρντέλι-Τζίλας γιὰ τὸν Δημοκρατικὸ Στρατὸ καὶ τὸν ἀγῶνα του. Καὶ ὁ συγγραφέας μας ρωτᾷ γιὰ τὸ τί ἔκανε ὁ Ζαχαριάδης, ἀκούγοντας αὐτὴ τὴ θλιβερὴ εἶδηση.

«Πῆδηξε πάνω ἀπὸ τὴν καρέκλα του; Ἐπαθε σύγχυση, ἀνέβηκε τὸ ζάχαρό του, τὸν ἔπιασε ντελίριουμ τρέμενος; Πανικοβλήθηκε, ἀγανάκτησε; Τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά. Σκέφθηκε ἀμέσως νὰ τρέξει ὁ ἴδιος στὸν Στάλιν νὰ τοῦ ζητήσει ἐξηγήσεις, νὰ τὸν ἰκετεύσει νὰ μὴν τοὺς ἐγκαταλείψει, νὰ μὴν ἐπιμένει στὸ «σβαρνούτι»; Ἔτσι θὰ ἔκανε ὁποιοσδήποτε ἄλλος στὴ θέση του μόλις ἔπαιρνε τὴ φοβερὴ ἐκείνη πληροφορία. Αὐτόματα, ἐπιταχτικά, θὰ κινούσε γῆ καὶ οὐρανὸ γιὰ νὰ συναντήσει τὸν Στάλιν.

»Αὐτὸς ὅμως ὄχι μόνο δὲν ταράχτηκε, ὄχι μόνο δὲν ζήτησε κι ἀπὸ τὸν Τίτο νὰ τὸν βοηθήσει γιὰ νὰ τρέξει στὸ Κρεμλίνο, ἀλλὰ δήλωσε: Καλά,

καλά δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ δῶ τὸν Στάλιν. Πράγμα πὸς σήμαινε: Ἡ ὁ Ζαχαριάδης εἶχε καταληφθεῖ ἀπὸ παχυδερμία. Ἡ ἀπλούστατα ἤξερε ὁ ἴδιος τὴν ἀπόφαση τοῦ Στάλιν γιὰ τὸ «σβαρνοῦτ». Καὶ συνεπῶς ἦταν περιττὴ ἡ μετάβασή του στὴ Μόσχα χάριν ἐξηγήσεων καὶ μεταπείσεων. . .

Ἄκόμη πιὸ πολὺ πρέπει νὰ προσέξουμε τὴ φράση του: “Θὰ συνεχίσουμε ὀπωσδήποτε τὸν ἀγῶνα μας καὶ μονάχοι μας”. Συνεπῶς ὅλα κινούνταν γιὰ τὸν Ζαχαριάδη γύρω ἀπὸ μιὰ κεντρικὴ σκέψη: Τὴ συνέχιση τοῦ ἀγῶνα, τουλάχιστο σὲ κείνη τὴ φάση. Μὲ ποιὸ σκοπὸ: “Νὰ ἀποδείξουμε στὸν Στάλιν ὅτι ἔχει ἄδικο”. Ἐδῶ λοιπὸν βρίσκεται τὸ κεντρικὸ σημεῖο τοῦ ὅλου θέματος. Ἄπὸ δῶ ξεκινήσαμε καὶ ἐδῶ καταλήγουμε. . .»

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΠΙΘΑΝΟΥ ΣΗΡΙΑΛ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΑ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ

Ἴσως νὰ διερωτηθοῦν οἱ ἀναγνώστες, γιατί παρέθεσα τόσο πολλὲς καὶ μεγάλες περικοπὲς ἀπὸ τὸ χωρὶς τέλος κακόγουστο σήριαλ τοῦ Σόλωνα Γρηγοριάδη. Ἐδῶ δὲν πρόκειται μόνο εἴτε κυρίως γιὰ τὸν Γρηγοριάδη. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐπιδίωξη τῆς «Ἐλευθεροτυπίας», πρῶνιης, ἀπογευματινῆς καὶ κυριακάτικης πὸς τὴν διαβάζουν δεκάδες χιλιάδες Ἕλληνες, πρόκειται καὶ γιὰ κείνους πὸς ὑποβάλλουν αὐτὴ τὴ γραμμὴ. Αὐτὴ ἡ γραμμὴ ἐπιδιώκει, δικαίωση τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας, καταξυτελισμὸ στελεχῶν τοῦ ΚΚΕ πὸς εἶναι ἀνεπιθύμητα στὴ Μόσχα, σὲ τελευταία ἀνάλυση ἐξυτελισμὸ τοῦ ἀγῶνα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ. Γιὰ τὴν «Ἐλευθεροτυπία» καὶ τὸν Σόλωνα Γρηγοριάδη, δὲν ἔχουν ἐνδιαφέρον ἡ δρᾶση τοῦ ΔΣΕ, οἱ πραγματικὲς καὶ βασικὲς αἰτίες τῆς ἤττας του, τὰ βασικὰ διδάγματα πὸς βγαίνουν ἀπ’ αὐτὴ τὴν ἤττα. Σημασία ἔχουν τὰ παθιασμένα δημοσιεύματα, οἱ αὐθαίρετες ἐρμηνεῖες, ἡ σύγχυση γύρω ἀπὸ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Νὰ γιατί παρέθεσα τόσο πολλὲς καὶ μεγάλες περικοπὲς καὶ θὰ τις κριτικάρω.

— Ἀνάφερα τὴ ρετσινιὰ τοῦ ἀντισοβιετικοῦ πὸς κολλάει ἡ «Ἐλευθεροτυπία» μὲ τὴν πέννα τοῦ Γρηγοριάδη, ἐνάντια σὲ καθένα πὸς ἀποκαλύπτει τὶς εὐθύνες τῆς τότε ρωσικῆς ἡγεσίας. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ μαυραγορίτικη ἐκμετάλλευση ἐκείνων πὸς ἀκόμη πιστεύουν ὅτι ἡ Μόσχα εἶναι τὸ κέντρο τῆς παγκόσμιας σοφίας καὶ τὸ Κρεμλίνο τὸ παγκόσμιο ἐπαναστατικὸ ἐπιτελεῖο.

— Ἡ «Ἐλευθεροτυπία» καὶ ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης, συμπεριφέρονται στὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα σὰν ἐκλεκτικιστὲς καὶ διαστρεβλωτὲς. Ἀπορρίπτουν εἴτε ἀποσιωποῦν ὅ,τι δὲν ἐξυπηρετεῖ τὶς βασικὲς ἐπιδιώξεις τους, σκαρώνουν «ἱστορικὰ» στοιχεῖα γιὰ νὰ στηρίξουν τὶς ἐπιδιώξεις τους, ἐξυτελίζουν ὅσους εἶναι ἀνεπιθύμητοι στὴ Μόσχα, ὕμνου ὅσους διαστρεβλώνουν τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια ἀπὸ πρόθεση εἴτε ἀπὸ ἄγνοια.

Ἐπαναλαμβάνω ὅτι εἶναι συκοφαντία καὶ κακοποίηση τῆς ἱστορίας,

ὅτι τὸ ἀρχεῖακὸ ὑλικὸ καὶ κάθε ἐπίσημο κείμενο εἶναι συνταγμένο «μὲ πνεῦμα καὶ γράμμα σκοπιμότητας». Σύμφωνα μὲ αὐτὴ τὴν ἀποψη, ἐκεῖνοι ποὺ ἔγραφαν καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ ἀντίπαλα στρατόπεδα ἀποφάσεις, ἀνακοινώσεις, σχέδια ἐπιχειρήσεων, διαταγές, ἔκαναν αὐτὴ τὴ δουλειὰ «μὲ πνεῦμα καὶ γράμμα σκοπιμότητας». Αὐτοὶ μπορεῖ νὰ ἔπαιρναν—κι ἔπαιρναν λαθεμένες ἀποφάσεις—ἐπεξεργάζονταν λαθεμένα σχέδια ἐπιχειρήσεων, ἔκαναν καὶ λαθεμένες ἐκτιμήσεις, μπορεῖ νὰ ἔγραφαν μερικὲς φορές καὶ γιὰ δικαίωση μιᾶς πολιτικῆς σκοπιμότητας. Μὰ εἶναι ἐξωφρενικὴ ἢ διαπίστωση τοῦ Γρηγοριάδη ὅτι ἔκαναν αὐτὰ τὰ λάθη σκόπιμα καὶ σκόπιμα τὰ ἔγραφαν στὸ χαρτί, καὶ γι' αὐτό, τ' ἀρχεῖα πρέπει νὰ μὴν τὰ θεωροῦμε σὰν ἱστορικὸ ὑλικὸ ποὺ περιέχει ἀλήθειες.

Ἄν στὸ πολυποίκιλο ἀρχεῖακὸ ὑλικὸ, σὲ κάθε γραφτὸ στοιχεῖο ποὺ δὲν μᾶς ἀρέσει, δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον σκοπιμότητα, τότε μὲ ποιὸ κριτήριον ἄλλο γραφτὸ εἶτε προφορικὸ ὑλικὸ εἶναι ἱστορικὸ στοιχεῖο;

Ἄραγε, εἶναι δυνατὸ ἀπὸ κάθε γραφτὸ εἶτε προφορικὸ στοιχεῖο νὰ ξεχωρίσουμε τὸ ψέμα, τὴν ἀνακρίβεια, τὸ λάθος, τὴ διαστρέβλωση, ἀπὸ τὴν ἀλήθεια; Ἄσφαλῶς, εἶναι δυνατὸ, ἂν πραγματικὰ ἀναζητοῦμε τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια. Ἡ κριτικὴ ὄσων δημοσίεψε ἢ «Ἐλευθεροτυπία», θὰ τὸ ἀποδείξει.

— Ἄς πάρουμε τὸ ἂν μᾶς ὑποσχέθηκε ὁ Στάλιν ἀεροπλάνα. Οἱ ἄλλοι δὲν μᾶς ἔδωσαν τέτοια ὑπόσχεση γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο ὅτι δὲν εἶχαν ἀεροπλάνα.

Μᾶς ὑποσχέθηκε ὁ Στάλιν ἀεροπλάνα; Ἄσφαλῶς, ναι. Ὅχι, βέβαια, γιὰ νὰ κάνουμε, ἀερομαχίες, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀνεφοδιάζουμε τὰ τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὴ Θεσσαλία, στὴ Ρούμελη, στὴν Πελοπόννησο, στὰ νησιά. Μήπως γιὰ νὰ πειστοῦμε πρέπει νὰ δημοσιέψουμε φωτοαντίγραφο μιᾶς τέτοιας συμφωνίας μεταξὺ Στάλιν - Ζαχαριάδη; Ἦταν δυνατὸ τότε νὰ ὑπάρξει τέτοια γραφτὴ συμφωνία; Ἄσφαλῶς, ὄχι. Ὑπάρχουν ὅμως ἀδιαμφισβήτητα στοιχεῖα γιὰ ὑπόσχεση τοῦ Στάλιν νὰ μᾶς δώσει ἀεροπλάνα; Ὑπάρχουν.

Ποῖος μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ ὅτι εἴχαμε φτιάσει ἀεροδρόμιον στὸν καμπίσκο τῆς Πρέσπας τοῦ Βίτσι, ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1947; Ἄεροφωτογραφία του ἔχει καὶ ἡ τότε ἀντίπαλή μας στρατιωτικὴ ἡγεσία. Ἄν δὲν θὰ μᾶς εἶχαν ὑποσχεθεῖ ἀεροπλάνα, γιατί θὰ φτιάχναμε ἀεροδρόμιον; Γιὰ νὰ προσγειώνονται μύγες;

Εἶναι εἶτε δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι μετεκπαιδεύτηκαν στὴν Πολωνία ἀπὸ Ρώσους εἰδικούς οἱ ἀεροπόροι ποὺ εἴχαμε στὸν ΔΣΕ; Αὐτὸ εἶναι ἀδιαμφισβήτητὴ ἱστορικὴ ἀλήθεια. Θὰ μπορούσα νὰ γράψω καὶ τὰ ὀνοματεπώνυμά τους. Δὲν τὰ γράφω, γιατί δὲν θὰ ἐξυπηρετοῦσε σωστὸ σκοπὸ. Ἄν δὲν θὰ μᾶς εἶχαν ὑποσχεθεῖ ἀεροπλάνα, πρὸς ποιὸ σκοπὸ μετεκπαίδευαν ἀεροπόρους

μας; Για να οδηγήσουν τα μολάρια του ΔΣΕ; Και είναι δυνατό να γίνονταν αυτή η μετεκπαίδευση σε άγνοια του Στάλιν; Ασφαλώς, *όχι*.

Το γιατί τελικά δεν μάς έδωσαν αεροπλάνα, όπως και σύγχρονο πυροβολικό, αυτό είναι ένα άλλο ζήτημα. Απλούστατα, ο Στάλιν μάς ξεπατάτησε. Μάς έδινε υποσχέσεις για να μάς παίξει σαν πιόνι στη διεθνή σκακιέρα. Ο Στάλιν δεν ήθελε να νικήσουμε, γιατί δεν είχε συμφέρον από μια πιθανή σύγκρουση με τις ΕΠΑ.

— Ποιός πήρε την απόφαση για δεύτερο ένοπλο αγώνα; Τώρα κανείς δεν άμφισβητεί ότι η 2η όλομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ (Φλεβάρης 1946) δεν πήρε απόφαση για ένοπλο αγώνα. Από τα επιζώντα μέλη του τότε Πολιτικού Γραφείου (Παρτσαλίδης, Στρίγκος, Μπαρτζιώτας), κανείς δεν είπε ότι πήρε τέτοια απόφαση έστω μόνο το Πολιτικό Γραφείο. Στην τελευταία συνέντευξή του, ο Παρτσαλίδης είπε ότι το ΠΓ δεν πήρε απόφαση για ένοπλο αγώνα. Αυτό είναι αλήθεια.

Μήπως πήρε *μόνος* του ο Ζαχαριάδης τέτοια απόφαση; Ασφαλώς, *όχι*. Ένοπλος αγώνας στην Ελλάδα, θα είχε αναπόφευκτα διεθνείς επιπτώσεις. Ήταν δυνατό να πάρει τέτοια απόφαση χωρίς την άδεια του Στάλιν; Ασφαλώς, *όχι*. Ο Στάλιν μπορούσε να φθάσει ως άνοιχτη καταδίκη τέτοιου ένοπλου αγώνα. Ο Ζαχαριάδης, που τον Νοέμβριο του 1931 είχε διοριστεί από τον Στάλιν στην ηγεσία του ΚΚΕ, δεν είχε το πολιτικό ανάστημα ν' άγνοήσει τον Στάλιν.

Πριν να ρίξουμε τις ντουφεκιές στο Λιτόχωρο (31-3-1946), ο Ζαχαριάδης συνάντησε μυστικά τον Στάλιν. Αυτό έγινε στο πρώτο δεκαπενθήμερο του Μάρτη 1946. Η ακριβής ημερομηνία δεν είναι γνωστή. Στη συνέντευξη που έδωσε ο Λευτέρης Έλευθερίου στην εφημερίδα «Αυγή» της 27-1-1980, είπε: «Και πράγματι, εάν θέλουμε να μπορούμε σε θέματα ουσίας, πρέπει ν' αναφερθούμε στο ταξίδι του Ζαχαριάδη, που γίνεται μετά την 2η όλομέλεια, τον Μάρτιο του 1946, στις ανατολικές χώρες». Αυτό το είπε ο Ζαχαριάδης στον Έλευθερίου το 1956, κατά τις συζητήσεις τους στη Μόσχα.

Βέβαια, στην πρώτη συνάντηση Στάλιν - Ζαχαριάδη, ο πρώτος έδωσε στον δεύτερο το πράσινο φως για ένοπλο αγώνα *άνταρτικης μορφής* και *όχι* γενικής πολιτικοστρατιωτικής εξέγερσης. Πιο λεπτομερειακά, η στρατηγική του ένοπλου αγώνα μας και η ταχτική του, καθώς και η ύλική και ήθικη βοήθεια που θα μάς έδιναν οι σύμμαχοί μας, συζητήθηκε κατά τη δεύτερη συνάντηση Στάλιν - Ζαχαριάδη, που έγινε μεταξύ 1 ως 9 Απρίλη 1946. Σε *ότι* αφορά τη στρατηγική και ταχτική του ένοπλου αγώνα μας, ο Στάλιν είπε: «Θα προχωρήσετε από το χωριό προς την πόλη βαθμιαία, για ν' αποφευχθεί άκαιρη ένοπλη επέμβαση των Άγγλων και με κατεύθυνση την ανεύρεση ενός συμβιβασμού». Ο Έλευθερίου έβαλε σε εισαγωγικά αυτή

τή φράση, σάν κατά λέξη ἀφήγηση τοῦ Ζαχαριάδη. Τὸ ἴδιο γράφει στὴν Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» καὶ ὁ Φοῖβος Οἰκονομίδης.

Νά, ποιὸς εἶναι ὁ ἀρχιτέκτονας τῆς ἀντεπαναστατικῆς στρατηγικῆς καὶ ταχτικῆς τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας. Αὐτὸς ἦταν ὁ Στάλιν. Βέβαια, ὁ πολὺπειρος Στάλιν, ἤξερε πολὺ καλά ὅτι μὲ τέτοια στρατηγική-ταχτική καὶ δράση μας, ἀναπόφευκτα θὰ ὀδηγούμασταν σὲ ἦττα. Αὐτὸς ἤθελε νὰ γίνεи ἕνας ἀνταρτοπόλεμος στὴν Ἑλλάδα γιὰ μιὰ τεχνικὴ ἔνταση στὴν Εὐρώπη, πού θὰ τοῦ ἔδινε δυνατότητα ἀνώδυνα νὰ συντριπτεи τὶς ἀντιρωσικὲς δυνάμεις κυρίως στὴν Πολωνία μὰ καὶ στὴν Τσεχοσλοβακία, νὰ κάνει ἐκκαθαρίσεις στὶς ἄλλες ἀνατολικοευρωπαϊκὲς χῶρες κι ἔτσι νὰ στερεώσῃ τὴ νέα ρωσικὴ αὐτοκρατορία. Ἐνας σποραδικὸς ἀνταρτοπόλεμος, πού κι αὐτὸς θὰ ἐπιδίωκε ὄχι κατάληψη τῆς ἐξουσίας μὰ «μὲ κατεύθυνση τὴν ἀνεύρεση ἑνὸς συμβιβασμοῦ», ἦταν ἀδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ σὲ σύγκρουση τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση μὲ τὴν Ἀγγλία καὶ κυρίως μὲ τὶς ΕἴΠΑ. Ἄρα, ὁ Στάλιν μᾶς χρησιμοποίησε σάν πιόνι στὴ διεθνή σκακιέρα γιὰ ἰδιοτελεῖ ρωσικὰ κρατικὰ συμφέροντα.

Ὅταν τὸν Μάρτη 1948, ὁ Στάλιν συντριπτεи τὶς ἀντιρωσικὲς δυνάμεις στὴν Πολωνία καὶ Τσεχοσλοβακία, ἐξόντωσε τὸν Κοστῶφ τῆς Βουλγαρίας, τὸν Ράικ τῆς Οὐγγαρίας, τὸν Σλάνσκι τῆς Τσεχοσλοβακίας, τὸν Κότσε Τζότζε τῆς Ἀλβανίας, φυλάκισε τὸν Γκομούλκα τῆς Πολωνίας, καθαίρεσε ἀπὸ τὴν ρουμάνικη ἡγεσία τὴν Ἄννα Πάουκερ, ἐξόντωσε δεκάδες χιλιάδες κομμουνιστὲς τῶν ἀνατολικοευρωπαϊκῶν χωρῶν, τότε εἶπε τὰ γνωστὰ γιὰ τὸν ἔνοπλο ἀγώνα μας στοὺς Γιουγκοσλάβους, ἡγέτες Καρντέλι καὶ Τζίλας. Τότε κάλεσε ὁ Στάλιν καὶ τὸν Ζαχαριάδη στὴ Μόσχα (Μάρτης 1948), γιὰ νὰ τοῦ πεῖ ὅτι ἐπειδὴ ἄλλαξε ἡ διεθνὴς κατάσταση, πρέπει νὰ τερματίσουμε τὸν ἔνοπλο ἀγώνα μας. Γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα συζητήσαμε στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο, μόλις ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴ Μόσχα ὁ Ζαχαριάδης. Μᾶς εἶπε ὅτι ἔπεισε τὸν Στάλιν νὰ κάνουμε ἀκόμη μιὰ προσπάθεια. Ἐτσι, συνεχίσαμε τὸν ἔνοπλο ἀγώνα.

Βέβαια, ὁ Στάλιν δὲν πείστηκε. Αὐτὸς ἀπὸ τότε δημιουργοῦσε ὄρους γιὰ νὰ φορτώσῃ στὸν Τίτο τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἀναπόφευκτη ἦττα μας. Ἡ ρήξη Στάλιν - Τίτο ἔγινε δημόσια γνωστὴ τὸν Ἰούνη 1948, ἀλλὰ εἶναι γνωστὸ ὅτι μεταξύ τους ὑπῆρχαν προστριβὲς ἀπὸ τὸ 1947. Ὁ κυριότερος λόγος ἦταν ὅτι ὁ Τίτο ἤθελε νὰ παίξῃ ἕναν ἀνεξάρτητο διεθνὴ ρόλο.

Ἐνα ἔμμεσο στοιχεῖο γιὰ τὸ ποιὸς πῆρε τὴν ἀπόφαση γιὰ ἔνοπλο ἀγώνα μας, εἶναι τὰ στοιχεῖα πού ζήτησε ὁ Ζαχαριάδης γιὰ τὸ πόσα ὄπλα εἶχε στὴ διάθεσή της κάθε κομματικὴ Ὀργάνωση Περιοχῆς καὶ πόσους μπορούσε νὰ κινητοποιήσῃ ἔνοπλα. Αὐτὸ ἔγινε στὴ λεγόμενῃ στρατιωτικὴ σύσκεψη, πού ὀργάνωσε ὁ Ζαχαριάδης στὸ τέλος τῆς 2ης ὀλομέλειας τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, Φλεβάρη 1946. Κάθε Γραμματέας Κομματικῆς Ἐπιτροπῆς Περιοχῆς,

του έκθεσε τὰ στοιχεῖα πού ζήτησε κι αὐτὸς τὰ σημείωσε σ' ἓνα χαρτάκι. Ὃταν τὸν ρώτησα ἂν πᾶμε γιὰ ἔνοπλο ἀγώνα καὶ ποῖο εἶναι τὸ γενικὸ στρατηγικὸ σχέδιο καὶ ἢ ἀποστολὴ κάθε Κομματικῆς Ὁργάνωσης Περιοχῆς, ὁ Ζαχαριάδης ἀπάντησε ὅτι πρὸς τὸ παρὸν δὲν πᾶμε γιὰ ἔνοπλο ἀγώνα καὶ ὅτι ἂν θὰ καταλήξουμε σὲ τέτοιο ἀγῶνα νὰ κατατοπιστοῦμε ἔγκαιρα. Μιὰ πού τὰ στοιχεῖα πού ζήτησε ὁ Ζαχαριάδης π ο τ ε δὲν ἐγιναν ἀντικείμενο συζήτησης στὴν ΚΕ τοῦ ΚΚΕ εἴτε τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου της, τότε σίγουρα αὐτὰ τὰ ἤθελε γιὰ νὰ τὰ ἐκθέσει στὸν Στάλιν. Ὅσο γιὰ τὶς ὀργανωμένες δυνάμεις πού εἶχαμε μέσα στὶς μεραρχίες πού εἶχε ὀργανώσει ὁ ἀντίπαλος, νούμερα γι' αὐτὲς τοῦ ἔδινε ὁ Στέργιος Ἀναστασιάδης, μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, πού ἦταν ὑπεύθυνος γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ καὶ γιὰ τὴν ἐπαγρύπνηση καὶ ὑπηρεσία πληροφοριῶν τοῦ Κόμματος. Ὁ Ἀναστασιάδης λογοδοτοῦσε μόνο στὸν Ζαχαριάδη.

Ἐνα ἀκόμη στοιχεῖο γιὰ τὸ ποιὸς πῆρε τὴν ἀπόφαση γιὰ ἔνοπλο ἀγώνα μας, εἶναι τὰ ἔστω μασημένα πού εἶπε ὁ Ζαχαριάδης στὴ λεγόμενη 7η πλατιὰ ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, Φλεβάρη 1957. Εἶπε ὅτι «μικροὶ καὶ μεγάλοι» εἶχαν δώσει τὸ πράσινο φῶς γιὰ ἔνοπλο ἀγώνα μας καὶ εἶχαν ὑποδείξει τὴ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ του. Στὰ 1946 καὶ μετέπειτα, ὁ μοναδικὸς μεγάλος τοῦ κομμουνιστικοῦ κόσμου ἦταν ἀδιαμφισβήτητα ὁ Στάλιν.

Ἄς ἐξετάσουμε τὸ ζήτημα, γιατί ἢ τότε ἠγεσία τοῦ ΚΚΕ καὶ πιὸ πολὺ ὁ Ζαχαριάδης, δὲν χρησιμοποίησε τὸ τεράστιο ἀνθρώπινο δυναμικὸ μας καὶ τὰ ὑλικά πολεμικὰ μέσα πού εἶχαμε στὴ διάθεσή μας, γιὰ μιὰ γενικὴ στρατιωτικοπολιτικὴ ἐξέγερση τὸν Μάη-Ἰούνη 1946.

Ἐπαναλαμβάνουμε ὅτι ἢ κύρια στρατιωτικὴ δυνάμη μας βρισκόνταν στὶς μεραρχίες πού εἶχε ὀργανώσει ὁ ἀντίπαλός μας. Πολλὰ στελέχη μας ἔχουν γράψει ὅτι τουλάχιστο τὰ 80% τῆς μάζας τῶν φαντάρων, μιὰ σημαντικὴ μερίδα τῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ ἓνας σημαντικὸς ἀριθμὸς ἐφέδρων ἀξιωματικῶν ἦταν μέλη τοῦ ΚΚΕ, τῆς ΕΠΟΝ καὶ ὀπαδοὶ μας καὶ ὅτι τοὺς εἶχαμε ὀργανώσει. ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν ἀντιπάλων μας στὰ 1946, Σπηλιωτόπουλος, ὑπολόγιζε τὴ δυνάμη μας στὶς μεραρχίες τους, τουλάχιστο 70% τοῦ συνόλου. Ἄρα, ἦταν πολὺ εὐκόλο νὰ συλλάβουμε ἀπὸ κάθε μεραρχία καμιὰ διακοσαριὰ ἀντιπάλους μας καὶ κυρίως ἀξιωματικούς, νὰ τοὺς φυλακίσουμε προσωρινὰ καὶ νὰ κινήσουμε τὶς μεραρχίες πρὸς τὶς πόλεις γιὰ ἀστραπιαία κατάληψη τῆς ἐξουσίας.

Περίπου 4.000 καταδιωκόμενοι ἔνοπλοι ἀγωνιστὲς ἦταν πολὺ εὐκόλο νὰ πλαισιώσουν γρήγορα τουλάχιστο 15.000 ἀγωνιστὲς τῆς ὑπαιθρου. Ὅπλα εἶχαμε στὴ διάθεσή μας. Περίπου 20.000 ἔνοπλοί μας γρήγορα θὰ κυριαρχοῦσαν στὴν ὑπαιθρο.

Ἔτσι, μιὰ τέτοια στρατιωτικὴ ἐξέγερση θὰ διευκόλυνε μιὰ ταυτόχρονη πολιτικὴ ἐξέγερση. Ἄν τ' ἀγγλικά στρατεύματα πού βρισκόνταν στὴν Ἑλ-

λάδα θά ἐπενέβαιναν, τότε αὐτὰ θά συντρίβονταν πρὶν νὰ φθάσουν ἐνισχύσεις τους, καὶ ὁ ἀγώνας θά ἔπαιρνε ἔντονο ἐθνικοαπελευθερωτικὸ χαρακτήρα. Οἱ ΕΠΑ δὲν ἦταν προετοιμασμένες τὸν Μάη-Ἰούνῃ 1946 γι' ἄμεση στρατιωτικὴ ἐπέμβαση. Ἄλλωστε, μὲ τέτοια στρατιωτικοπολιτικὴ ὑπεροχὴ μας, ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἦταν ζήτημα μιᾶς βδομάδας τὸ πιὸ ἀργότερο. Στὶς μεταπολεμικὲς συνθήκες, σὲ σύνδεση μὲ τὴ μικρὴ ἐδαφικὴ ἔκταση τῆς Ἑλλάδας, ἦταν ἀδύνατη νίκη μας μὲ ἓνα βαθμιαῖα ἀναπτυσσόμενο ἀνταρτοπόλεμο. Γιατὶ ἡ τότε ἡγεσία μας δὲν ἔκανε αὐτὸ τὸ στοιχειώδικο καὶ πιὸ πολὺ ὁ Ζαχαριάδης;

Ἐπρόκειτο γιὰ σχιζοφρενεῖς; Ἐπρόκειτο γιὰ προβοκάτορες; Ἐπρόκειτο γιὰ ὀλοκληρωτικὰ ἀνίκανους;

Σχιζοφρενεῖς δὲν ἦταν οἱ τότε ἡγέτες μας. Ἐκτὸς τοῦ Σιάντου, γιὰ κανένα ἄλλο δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα ὅτι ἦταν προβοκάτορας, ἀλλὰ ὁ Σιάντος ἦταν πολὺ εὐκόλο νὰ ἐξουδετερωθεῖ. Ἄν ἀφαιρέσουμε τὸν Ζαχαριάδη, οἱ ὑπόλοιποι τότε ἡγέτες μας ἦταν δεξιὰ ὀππορτουμιστικὰ στοιχεῖα, σήκωναν στὶς πλάτες τους τὴ βαρεῖα κι ἀδικαιολόγητη ἦττα μας τῆς κατοχῆς, ἦταν ἀνίκανοι γιὰ γενναῖες ἐπαναστατικὲς ἀποφάσεις. Ἐπειδὴ ὁ Ζαχαριάδης δέσποζε στὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ σὰν πιὸ ἰκανὸς καὶ μὲ τεράστιο κύρος, μποροῦσε νὰ ἐπιβάλλει στοὺς ἄλλους τὴ γνώμη του καὶ τὸ Κόμμα θά συσπειρώνονταν γύρω του. Ἀσφαλῶς, ὁ Ζαχαριάδης δὲν ἤθελε νὰ σφραγίσει τὴν ἱστορία του μὲ μιὰ ἀκόμη βαρεῖα κι ἀδικαιολόγητη ἦττα μας. Τὸ γεγονός ὅτι μὲ πρωτοβουλία του εἶχαν ὀργανωθεῖ οἱ τεράστιες δυνάμεις μας μέσα στὶς μεραρχίες ποὺ εἶχε ὀργανώσει ὁ ἀντίπαλος, καὶ σχετικὰ γρήγορα ἀνασυντάχτηκαν καὶ κάπως μαχητικοποιήθηκαν οἱ πολιτικὲς δυνάμεις, αὐτὰ δείχνουν ὅτι ὁ Ζαχαριάδης προσανατολιζόταν γιὰ μιὰ γενικὴ στρατιωτικοπολιτικὴ ἐξέγερση. Μὰ μὲ τὸν ὄρο ὅτι θά τὸ ἐνέκρινε ὁ Στάλιν. Ὅπως ἀποδείξαμε, τέτοια γραμμὴ δὲν τὴν ἐνέκρινε ὁ Στάλιν.

Μὲ ὅλα τὰ παραπάνω, δὲν θέλω νὰ δικαιολογήσω τὴν ἡγεσία μας καὶ πιὸ πολὺ τὸν Ζαχαριάδη. Δεχόμενος ὁ Ζαχαριάδης τὴν ἀντεπαναστατικὴ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ ποὺ χάραξε ὁ Στάλιν στὸν ἔνοπλο ἀγώνα μας, ἔκανε μιὰ τυχοδιωκτικὴ πρᾶξη, ἔπαιξε σὰν πιόνι τὸ ἐλληνικὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα γιὰ ἐξυπηρέτηση ρωσικῶν ἰδιοτελῶν κρατικῶν συμφερόντων. Ὁ Ζαχαριάδης εἶχε ὑποχρέωση νὰ πεῖ στὸν Στάλιν, μὲ τέτοια στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ, ἐμεῖς δὲν θά κάνουμε ἔνοπλο ἀγώνα. Ὅμως, ἦταν εὐκόλο νὰ δώσει στὸν Στάλιν τέτοια ἀπάντηση: Ἀσφαλῶς, ὄχι.

Ἐμεῖς εἶχαμε ἐπὶ δεκαετίες διαπαιδαγωγηθεῖ, σὲ τυφλὴ πίστη πρὸς τὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΣΕ. Πιστεύαμε ὅτι αὐτὴ ἡ ἡγεσία ἦταν ἡ πηγὴ τῆς σοφίας, τὸ ἐπιτελεῖο τῆς παγκόσμιας ἐπανάστασης. Εἶχαμε δεχτεῖ τὸ δόγμα, ὅτι «κριτήριό γιὰ ἓνα κομμουνιστὴ ἦταν ἡ πίστη καὶ ἀφοσίωση στὴν ἐξυπηρέ-

τηση τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσις». Μιὰ πού ὁ Ζαχαριάδης εἶχε διοριστεῖ ἀπὸ τὸν Στάλιν τὸν Νοέβρη τοῦ 1931 στὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ, δὲν εἶχε τὸ ἠθικὸ καὶ πολιτικὸ ἀνάστημα ν' ἀντιταχθεῖ στὸν Στάλιν. Νὰ γιατί ἦταν πολὺ δύσκολο ἓνα ὄχι στὴ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ πού χάραξε ὁ Στάλιν στὸν ἔνοπλο ἀγώνα μας.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ μάγκανο, ὁ Ζαχαριάδης ζητοῦσε κάποια διέξοδο καὶ μετὰ τὴ δευτέρη συνάντησή του μὲ τὸν Στάλιν. Ἀπόδειξη γι' αὐτό, ἡ πρότασή του στὴν τότε ρωσικὴ ἡγεσία νὰ μᾶς βοηθήσει γιὰ νὰ κηρυχτεῖ ἡ Ἑλλάδα οὐδέτερη. Ἀκριβῶς, αὐτὴ τὴν πρόταση ἀπόρριψε ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία, σὰν ἀντεπαναστατικὴ! Γιατὶ ἀντεπαναστατικὴ; Γιατὶ θὰ ἔφευγαν τ' ἀγγλικὰ στρατεύματα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; Γραμμὴ οὐδετερότητας τῆς Ἑλλάδας στὶς συνθήκες τοῦ 1946, δὲν ἦταν ζήτημα κυρίως ἂν ἦταν εἴτε δὲν ἦταν δυνατό νὰ γίνεῖ πράξη. Εἶναι ζήτημα ἂν αὐτὸ τὸ σύνθημα θὰ συσπείρωνε στὴν πάλῃ τὶς πιὸ πλατιῆς λαϊκὲς μάζες. Ἡ οὐσία εἶναι ὅτι ὁ Στάλιν μᾶς εἶχε πωλήσει στοὺς Ἄγγλους γιὰ ἰδιοτελεῖ ρωσικὰ κρατικὰ συμφέροντα, δὲν ἤθελε νὰ ἔρθει σὲ πιθανὴ σύγκρουση μὲ τὴν Ἀγγλία — ΕΠΑ, ἤθελε ἓνα συμφοριασμένο ἀνταρτοπόλεμο στὴν Ἑλλάδα γιὰ τοὺς λόγους πού ἐκθέσαμε, γιὰ νὰ τὸν σταματήσει ὅταν θὰ εἶχε συντρίψει τὶς ἀντιρωσικὲς δυνάμεις στὶς ἀνατολικοευρωπαϊκὲς χῶρες, εἴτε στὴν ἀνάγκη γιὰ τὸν ἀφήσει νὰ ἡττηθεῖ. Καὶ αὐτὸ τὸ δεύτερο ἔκανε στὴν πράξη, φορτώνοντας στὸν Τίτο τὴν εὐθύνη καὶ μετὰ καὶ στὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ.

Ὁ Γρηγοριάδης εἰρωνεύεται μὲ πολὺ φτηνὸ πνεῦμα τὴν πρόταση τοῦ Ζαχαριάδη στὰ 1946 γιὰ οὐδετερότητα τῆς Ἑλλάδας σὰν «φαινὴ πρόταση», σὰν πτήση στὰ σύννεφα. Ἐκεῖνο ὅμως πού δὲν ἀπάντησε εἶναι ὅτι, π ὡ ς ὁ Στάλιν τόσο βάνουσα καὶ κατηγορηματικὰ ἀπόρριψε τὴν πρόταση γιὰ οὐδετερότητα κι ἐνέκρινε ἔνοπλο ἀγώνα μας; Ἄν πραγματικὰ ἔνοπλος ἀγώνας μας ἦταν τόσο ἐπικίνδυνος γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσις, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ Γρηγοριάδης, γιατί δὲν τὸν ἀπαγόρευε τὸ ἴδιο κατηγορηματικὰ, ὡς ἀπειλὴ δημόσιας καταδίκης του; Μήπως ὁ Στάλιν δὲν εἶχε τὴ δύναμη ν' ἀπαγορέψει ἔνοπλο ἀγώνα στὴν Ἑλλάδα; Στὰ σοβαρὰ μᾶς λένε ὅτι ἂν ὁ Στάλιν ἔλεγε ὄχι, θὰ ἔκανε ἀνταρσία ὁ Ζαχαριάδης;

— Ἡ «Ἐλευθεροτυπία» μὲ τὴν πέννα τοῦ Σόλωνα Γρηγοριάδη, γυρίζει διαρκῶς πίσω ἀπὸ τὸ ἔγκλημα γιὰ νὰ ἐξαφανίσει ἀκόμη καὶ τὰ ἴχνη του.

Ἄς πάρουμε τὸ πέρασμα (ἀπὸ τὴν προπυρηνικὴ στὴν πυρηνικὴ ἐποχὴ), πού διαρκῶς μ' αὐτὰ κοπανοῦν τὰ κεφάλια μας. Αὐτὸ τὸ «πέρασμα», ποιοὶ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ λογαριάζουν; Οἱ καταπιεζόμενοι κι ἐκμεταλλεζόμενοι λαοί; Ἄν ναί, τότε π ο τ ἔ δὲν πρέπει νὰ ἐπαναστατήσουν γιὰ νὰ σπάσουν τὶς ἀλυσίδες τῆς σκλαβιᾶς τους καὶ τὴν πρέσα τῆς ἐκμετάλλευσης, ὅλα ἐκεῖνα πού ὀδηγοῦν στὴ καταστροφὴ τῆς ἀ ν θ ρ ω π ὀ τ η τ α ς καὶ ὄχι μόνο τῆς ἐργαζόμενης ἀνθρωπότητας.

Ἐάν αὐτὸ τὸ «πέραςμα» ἀφορᾷ κυρίως τὶς δυὸ λεγόμενες ὑπερδυνάμεις, πού εἶναι ἰμπεριαλιστικές, τότε εἶναι δικό τους ζήτημα σάν ἰμπεριαλιστικά κράτη, πῶς θὰ ταχτοποιοῦν τὶς σχέσεις τους. Μὰ ταυτόχρονα εἶναι καὶ ζήτημα τῶν λαῶν ν' ἀπομονώσουν αὐτούς τοὺς δυὸ μεγαλοἰμπεριαλιστὲς καὶ μεγαλοεκμεταλλευτὲς, νὰ τοὺς κάνουν ἀνίκανους ν' ἀνάψουν ἓνα παγκόσμιο θερμοπυρηνικό - χημικό - βακτηριολογικό πόλεμο, καὶ πιὸ ἄμεσα νὰ βάλουν τέλος στοὺς τοπικοὺς πολέμους πού ἀνάβουν σὲ διάφορες περιοχὲς τοῦ κόσμου καὶ στὶς δικτατορίες πού ἐγκαθιδρύουν, γιὰ ἐξυπηρέτηση τῶν ἰμπεριαλιστικῶν συμφερόντων τῶν δυὸ αὐτοκρατοριῶν μὲ σύνορα καὶ χωρὶς σύνορα.

Ἐάν ἡ ρωσικὴ ἡγεσία βρέθηκε σὲ μειονεκτικὴ θέση ἀμέσως μετὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιο ἰμπεριαλιστικὸ Πόλεμο, ἐξαιτίας τοῦ πυρηνικοῦ μονοπωλίου καὶ τῆς τεράστιας οικονομικῆς δύναμης τῶν ΕἴΠΑ, ἅς κανόνιζε, τὶς σχέσεις μὲ τὸν κύριο ἀντίπαλό της ἔτσι πού νὰ μὴ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ χρησιμοποιήσει σὲ βάρος της τὴν ὑπεροχὴ του. Μὰ τί σχέση εἶχαν κι ἔχουν οἱ ἐκμεταλλευόμενοι καὶ καταπιεζόμενοι ὅλου τοῦ κόσμου μὲ τοὺς ἰμπεριαλιστικούς ἀνταγωνισμοὺς αὐτῶν τῶν δυὸ μεγαλοἰμπεριαλιστικῶν κρατῶν; Εἶναι καθαρὴ μωρία, ἀπαίσια ἀντεπαναστατικὴ πράξις, τὸ νὰ ἐξαρτοῦν τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ τὴν πάλῃ τους γιὰ κοινωνικὴ ἀπελευθέρωση, ἀπὸ τὸ τί συμφέρεται εἴτε δὲν συμφέρεται στὰ ἰμπεριαλιστικά κράτη καὶ πιὸ πολὺ στὶς ἀμερικάνικη καὶ ρωσικὴ αὐτοκρατορίες μὲ σύνορα καὶ χωρὶς σύνορα. Αὐτοὶ οἱ δυὸ διακηρύσσουν ὅτι ἡ ἀσφάλειά τους ὑπάρχει σ' ἐὼ λ ε ς τ ῖ ς γ ω ν ῖ ε ς τ ῆ ς γ ῆ ς. Εἶναι δυνατό νὰ συμβιβάσουν τὰ μικρὰ κράτη καὶ κυρίως οἱ ἐργαζόμενοι ἄνθρωποι ὅλου τοῦ κόσμου τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία τους καὶ τὰ ζωτικὰ συμφέροντά τους μὲ τὴν περιβόητη ἀσφάλεια τῶν μεγαλοἰμπεριαλιστῶν καὶ κυρίως τῶν ΕἴΠΑ καὶ τῆς Ρωσίας; Ἄκριβῶς αὐτὴ ἡ μωρία μᾶς ὁδήγησε σὲ δυὸ βαρειῆς κι ἀδίκαιολόγητες ἡττες στὰ 1941-1944 καὶ στὰ 1945-1949. Εἶναι «περίεργο» πὼς δὲν καταλαβαίνουν αὐτὴ τὴν καταφάνερη ἀλήθεια ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Καὶ ὅμως, μᾶς κάνει μάθημα γιὰ τὸ ποιὰ ἦταν ἡ διεθνὴς κατάσταση στὰ 1945-1950 καὶ μᾶς κατηγορεῖ ὅτι τίποτε δὲν καταλαβαίναμε ἀπὸ τὴν τότε παγκόσμια κατάσταση.

Ἐάν πρέπει—καὶ π ρ έ π ε ι—νὰ μᾶς κατηγορήσει κανεὶς καὶ μάλιστα δ ῖ κ α ι α, εἶναι ὅτι δὲν βγάλαμε σωστὰ διδάγματα ἀπὸ τὴ διαγωγὴ τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας σὲ βάρος τοῦ κινήματος καὶ τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ μας, στὰ 1941-1944. Ἐάν θὰ βγάζαμε σωστὰ διδάγματα, ὄχι μόνο δὲν ἔπρεπε νὰ πᾶμε στὴ Μόσχα τὸν Μάρτη καὶ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1946 γιὰ νὰ ζητήσουμε βοήθεια ἀπὸ Μόσχα τὸν Μάρτη καὶ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1946 γιὰ νὰ ζητήσουμε βοήθεια ἀπὸ ρωσικὴ ἡγεσία, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε ν' ἀπορρίψουμε κατηγορηματικὰ κάθε ἀνάμιξή της καὶ νὰ στηριχτοῦμε μόνον στὶς δυνάμεις

μας και στην άλληλεγγύη και βοήθεια των λαών και ὀχι τῶν κρατῶν. Καί ἂν οἱ δυνάμεις μας δὲν θὰ ἦταν ἀρκετὲς και δὲν θὰ ἦταν τότε δυνατό νὰ στηριχτοῦμε σὲ τέτοια διεθνή βοήθεια, γιὰ ν' ἀπελευθερωθεῖ με τὴν πάλη του ὁ ἐργαζόμενος λαὸς τῆς Ἑλλάδας, τότε σὲ τέτοια περίπτωση δὲν ἔπρεπε ν' ἀρχίσουμε ἔνοπλο ἀγῶνα. Μελετώντας τὸν ἐμφύλιο πόλεμο σ' αὐτὸ τὸ δίτομο, ἔβγαλα δυο βασικά διδάγματα, ποὺ πολὺ πρέπει νὰ τὰ σκέπτονται οἱ Ἕλληνες.

Τὸ πρῶτο εἶναι ὅτι, στὴ βάση τῶν βαρειῶν δοκιμασιῶν και συμφορῶν ποὺ περάσαμε σὰν λαὸς και σὰν χώρα κυρίως ἀπὸ τὸ 1821 και ὀθῶθε, εἶναι τὰ κατὰ καιροὺς ἱμπεριαλιστικὰ κράτη.

Τὸ δεύτερο εἶναι ὅτι, ἀλίμονο στοὺς λαοὺς ποὺ στηρίζουν τὴν πάλη τους γιὰ ἐθνική και κοινωνική ἀπελευθέρωση σὲ κράτη και πιὸ πολὺ σὲ μεγάλα κράτη. Αὐτὰ σκέπτονται και ὑπηρετοῦν πάντα τὰ ἰδιοτελῆ συμφέροντά τους.

Τὸ δεύτερο ποὺ πρέπει νὰ ποῦμε στὴν ἐπιχειρηματολογία τοῦ Γρηγοριάδη, εἶναι ὅτι ὁ Στάλιν δὲν «τσίγκλισε» τίς ΕΠΑ με βοήθεια ἐπαναστατικῶν κινημάτων, στὰ 1945-1950, γιὰ τὸ κοινωνικὸ καθεστῶς στὴ νέα ρωσική αὐτοκρατορία ἦταν πιὰ ἀντεπαναστατικὸ. Στὰ 1945-1950, ποῖο ἐπαναστατικὸ κίνημα βοήθησε ἡ ρωσική ἡγεσία; Κανένα. Ἀντίθετα, ἔκανε βαρειὲς ἀντεπαναστατικὲς πράξεις. Ὁ Στάλιν ἔκανε ὅ,τι τοῦ ἦταν δυνατό, νὰ πείσει τὴν κινέζικη ἡγεσία νὰ δεχτεῖ μιὰ μίζερη θεσοῦλα μέσα στὸ καθεστῶς τοῦ στρατάρχη Τσάγκαϊσεκ, ποὺ ἦταν πολιτικὸς και στρατιωτικὸς ἐκπρόσωπος τῶν ἐκμεταλλευτῶν και καταπιεστῶν τοῦ κινέζικου λαοῦ. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Στάλιν εἶπε στοὺς Καρντέλι-Τζίλας, οἱ Κινέζοι τὸν ἄκουσαν, χαμογέλασαν και ἐπέστρεψαν στὴν Κίνα και ἐφάρμοσαν τὴ δική τους γραμμὴ ποὺ ὀδήγησε στὴ νίκη τους.

Εἶτε μήπως δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Στάλιν και οἱ στενοὶ συνεργάτες ὑπέδειξαν στὰ κομμουνιστικὰ κόμματα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης νὰ συνθηκολογήσουν χωρὶς μάχη, νὰ ἐπιζητήσουν μιὰ θεσοῦλα στὸ προπολεμικὸ κοινωνικὸ καθεστῶς; Βέβαια, πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιο Ἱμπεριαλιστικὸ Πόλεμο, αὐτὰ τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα εἶχαν βουλιάξει μέσα στὸ βοῦρκο τοῦ δεξιῶ ὀπορτουνισμοῦ, ποὺ ἦταν γραμμὴ τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας μέσω τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς, τῶν πιὸ παρδαλῶν λαϊκῶν μετώπων τοῦ ἐβδόμου συνεδρίου της. Καί ἂν ὄλο τὸ ζήτημα στὰ 1941-1944 ἦταν ἡ ἐθνική ἀπελευθέρωση, τί χρειάζονταν τὸ κομμουνιστικὸ Κίνημα Ἑθνικῆς Ἀντίστασης; Γιὰ τὸ δὲν τὸ συγχώνεψαν με ὄλο τὸ ἀστικὸ Κίνημα Ἑθνικῆς Ἀντίστασης; Τί κέρδισαν οἱ ἐργαζόμενες μάζες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸ συνολικὸ Κίνημα Ἑθνικῆς Ἀντίστασης, πέρα ἀπὸ τὴν Ἑθνική ἀπελευ-

θέρωση που ἐνδιέφερε καὶ τὰ μονοπώλια; Τὸ κοινωνικὸ καθεστῶς εἶναι καὶ μεταπολεμικὰ τὸ καπιταλιστικὸ καθεστῶς. Αὐτὸ τὸ καθεστῶς σὲ ὅλο τὸν κόσμον καὶ κυρίως οἱ δυὸ λεγόμενες ὑπερδυνάμεις, ἔχουν φέρει τὴν ἀνθρωπότητα στὸ χεῖλος τῆς καταστροφῆς καὶ χωρὶς ἓνα θερμοπυρηνικὸ -χημικὸ - βακτηριολογικὸ πόλεμον. Σὲ τί ἀκριβῶς διαφέρουν τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα ἀπὸ τὰ σοσιαλδημοκρατικὰ κόμματα; Σὲ τί ποτα. Πρὸς ποῖο σκοπὸ ἐγινε, λοιπόν, ἡ διάσπαση τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος στὶς ἀρχὲς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα;

Ἄς ἀφήσει, λοιπόν, στὴν ἄκρη τὰ σπαραξικάρδιά του ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης, ὅτι ἂν ὁ Στάλιν θὰ «τζίγκλιζε» τὶς ΕΠΑ ἐνισχύοντας δραστικὰ ἐπαναστάσεις, τότε οἱ ΕΠΑ «θὰ μετέβαλλαν ἀπὸ τὴν πρώτη νύχτα σὲ κόλαση φλογῶν τὶς πετρελαιοφόρες περιοχὲς τῆς Ρωσίας, ὁπότε καὶ αὐτὸ τὸ κυριώτερο ὄπλο τῆς, ὁ πελώριος μαζικὸς στρατὸς τῆς, θὰ ἔπεφτε παράλυτος σὰν δεινόσαυρος ποὺ πεθαίνει ἀπὸ αἱμορραγία».

Ἄν θὰ ἦταν τόσο εὐκόλα τὰ πράγματα γιὰ τοὺς ἱμπεριαλιστὲς τῶν ΕΠΑ, θὰ δημιουργοῦσαν πολὺ εὐκόλα μιὰ ἀφορμὴ. Καὶ ὁ Στάλιν τοὺς ἔδωσε πολλὰς ἀφορμὰς, ὄχι μὲ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἀλλὰ μὲ τ' ἀχόρταγα ρωσικὰ ἱμπεριαλιστικὰ συμφέροντα.

Γιὰ νὰ γίνει πιὸ κατανοητὴ αὐτὴ ἡ διαπίστωση, ἄς περάσουμε σὲ μιὰ ἄλλη ἐπινόηση τοῦ Σόλωνα Γρηγοριάδη, ποὺ κι αὐτὴ μᾶς τὴν καταχτυπάει συχνὰ στὸ κεφάλι, ἀπὸ τὶς στηλές τῆς «Ἐλευθεροτυπίας». Στὸ φύλλο τῆς 23-12-1979 μὰ καὶ μετέπειτα γράφει ὅτι ὁ Στάλιν ἔκανε ὑποχωρήσεις καὶ παραχωρήσεις, γιατί βρῖσκονταν σὲ μειονεκτικὴ θέση, ἐνῶ οἱ ΕΠΑ βρῖσκονταν σὲ θέση ἰσχύος. Ὑποχωρήσεις καὶ παραχωρήσεις ἔκανε, λέει, ἡ ρωσικὴ ἡγεσία καὶ στὴ διάρκεια τοῦ Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου καὶ μεταπολεμικὰ, τουλάχιστο ὥσπου καὶ ἡ Ρωσία ἐγινε πυρηνικὴ δύναμη, τὸ 1950. Μὰ δὲν καταδέχτηκε ὁ συγγραφέας μας νὰ κατονομάσει μιὰ ὑποχώρηση καὶ παραχώρησή του. Ἐγὼ κατονόμασα μερικὲς σοβαρὲς ὑποχωρήσεις καὶ παραχωρήσεις τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας, ποὺ ἦταν καθαρὰ ἀντεπαναστατικὲς πράξεις σὲ βάρος λαῶν. Τέτοια ἦταν καὶ ἡ περίπτωση τῆς Ἑλλάδας. Ὅλα ἦταν ἀδύνατο νὰ τὰ χῶσει ἡ ρωσικὴ ἡγεσία στὸ σακί της. Μὰ ὅ,τι ἄρπαξε, δὲν τὸ ἄφησε. Στὴν Ἄνω Ἀνατολὴ κατέκτησε τὴ μισὴ Σαχαλίνη, τὸ νησιώτικο σύμπλεγμα Κουρίλες, μερικὰ καθαρὰ γιαπωνέζικα νησιά, τὴν κινέζικη Μαντζουρία καὶ Πόρτ Ἀρθούρ. Ἀπ' αὐτά, μόνον τὴ Μαντζουρία καὶ τὸ Πόρτ Ἀρθούρ ἐπέστρεψε, γιὰ δύο λόγους. Ἦταν ἀδύνατο νὰ τὰ κρατήσει γιατί θὰ ἔρχονταν σὲ σύγκρουση πολεμικὴ μὲ τὴν ἐπαναστατημένη Κίνα. Εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι τελικὰ θὰ ἔχωνε ὅλη τὴν Κίνα στὸ ρωσικὸ σακί μὲ ἄλλα μέσα.

Μήπως ἄφησε τὶς τρεῖς βασικὲς χῶρες, Ἑσθονία, Λεττονία, Λιθουανία;

Εἶτε μήπως πρέπει νά πιστέψουμε τὸ παραμῦθι ὅτι ἐπαναστάτησαν οἱ λαοὶ τοὺς καὶ ἀποφάσισαν νά προσχωρήσουν στὴ λεγόμενη Σοβιετικὴ Ἐνωση;

Καὶ ἡ Πολωνία; Κατ' ἀρχὴν τὴν διαμέλισαν Χίτλερ - Στάλιν. Μετὰ κράτησε ἡ Ρωσικὴ ἡγεσία ὅ,τι πῆρε μὲ τὴ χιτλεροσταλινικὴ μοιρασιά. Ἐδίωξε τοὺς Γερμανοὺς ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Σιλεσία καὶ τὴν ἔδωσε στὴν Πολωνία σὰν ἀποζημίωση γιὰ τὴν ἀφαίρεση ἀνατολικῶν περιοχῶν τῆς.

Ἐδίωξε τοὺς Γερμανοὺς ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Πρωσσία, τὴν ἀποίκισε μὲ Ρώσους καὶ μετονόμασε τὴν πρωτεύουσά της Κένισμπεργκ σὲ Καλινινγκράντ. Ἀφαίρεσε ἓνα κομμάτι τῆς Οὐγγαρίας, γιὰ νά ἔχει ἡ Ρωσία ἀπευθείας σύνορα μὲ τὴν Οὐγγαρία καὶ Τσεχοσλοβακία.

Ἀφαίρεσε ἀπὸ τὴν Ρουμανία ἓνα κομμάτι τῆς Μολδαβίας, ἐπειδὴ, λέει, ὁ μεγάλος Στέφανος βασιλιάς τῆς Μολδαβίας τὴν εἶχε δώσει προίκα σὲ κάποιον Ρῶσο πρίγκηπα πού παντρεύτηκε μιὰ κόρη τοῦ Στέφανου.

Μετέβαλε ὅλες τὶς ἀνατολικοευρωπαϊκὲς χῶρες σὲ οὐσιαστικὲς ἀποικίες τῆς. Μόνο ἡ Γιουγκοσλαβία καὶ ἡ Ἀλβανία βῆκαν ἔξω ἀπὸ τὸ ρωσικὸ μαντρί. Βέβαια, αὐτὸ ποτὲ δὲν θὰ τὸ συχωρήσει ἡ ρωσικὴ ἡγεσία.

Ἐφτιασε καὶ δορυφόρο κράτος τὴν Ἀνατολικὴ Γερμανία. Ἐπαιρνε ἀπὸ τὴ μιὰ δορυφόρο χώρα κομμάτια καὶ τὰ ἔδινε σὲ ἄλλη, ὅπως στὴν περίπτωση τῆς Οὐγγαρίας πού τῆς πῆρε τὴν Τρανσυλβανία καὶ τὴν ἔδωσε στὴ Ρουμανία, σὰν «ἀποζημίωση» γιὰ τὸ κομμάτι τῆς Μολδαβίας πού τῆς πῆρε.

Ποιὲς εἶναι, λοιπόν, οἱ περιβόητες ὑποχωρήσεις καὶ παραχωρήσεις πού ἔκανε ὁ Στάλιν, γιὰ νά μὴ τοῦ κοπανίσει ὁ Τροῦμαν στὸ κεφάλι τὶς ἀτομικὲς βόμβες του; Μήπως εἶναι ὑποχώρηση καὶ παραχώρηση τὸ πούλημα τῆς Ἑλλάδας στὸν Τσώρτσιλ, μὲ τὸν καταναγκασμὸ τοῦ ΚΚΕ νά δεχτεῖ αὐτὴ τὴν πειραματικὴ μοιρασιά; Μήπως εἶχε κτήση του ὁ Στάλιν τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑποχώρησε καὶ τὴν παραχώρησε στὸν Τσώρτσιλ; Μήπως ἡ ἀπαγόρευση τοῦ Στάλιν νά κάνουν οἱ κομμουνιστὲς κοινωνικὴ ἐπανάσταση στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη ἦταν ὑποχώρηση καὶ παραχώρηση τοῦ Στάλιν; Μήπως ἦταν ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη ἐπαρχία τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας; Δηλαδή, ὁ Στάλιν ἔπαιζε μὲ ξένα λεφτὰ καὶ αὐτὸ τὸ τιτλοφορεῖ ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης ὑποχωρήσεις καὶ παραχωρήσεις τοῦ Στάλιν.

Πραγματικά, ἡ ρωσικὴ ἡγεσία δὲν εἶχε δυνάμεις γιὰ νά φθάσει ὡς τὴν Μάγχη ἀπὸ τὴ Δύση, ὡς τὴν Κρήτη καὶ τὸ Σουέζ ἀπὸ νοτιοανατολικά. Γι' αὐτὸ, ὁ Στάλιν ἀπόρριψε πρόταση τοῦ στρατάρχη Ζούκωφ προέλασης ὡς τὴν Μάγχη καὶ τὸν ἔθεσε σὲ διαθεσιμότητα.

Ἐκανε ὁ Στάλιν μιὰ ἄλλη «ὑποχώρηση» στὸ Ἰράν. Ὁργάνωσε ἓνα δῆθεν αὐτονομιστικὸ κίνημα στὴν περιοχὴ τῆς Ταυρίδας, γιὰ νά τὴν προσαρτήσκει στὸ Ἀϊζερμπαϊζάν. Ὅμως, οἱ ΕΠΑ ἀπαίτησαν νά εφαρμοστεῖ ἡ συμφωνία Στάλιν - Ροῦσβελτ - Τσώρτσιλ, πού καθόριζε ὅτι ἡ κατοχὴ τοῦ Ἰράν ἀπὸ τοὺς τρεῖς θὰ διαρκοῦσε ὅσο καὶ ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος ἱμπεριαλιστικὸς

Πόλεμος. Μήπως ή περιοχή τής Ταυρίδας ήταν ρωσική έπαρχία και τήν παραχώρησε ό Στάλιν στόν Τροϋμαν;

Όπως βλέπουμε, ή ρωσική ήγεςία «τσιγκλισε» πολλές φορές τούς ήμπεριαλιστές τών ΕΠΑ, αλλά αϋτοί δέν κοπάνησαν τις λίγες άτομικές βόμβες τους στη Ρωσία. Καί όμως έχασαν κάτι τò πιό σημαντικό, τις άνατολικο-ευρωπαϊκές χώρες, κατά παράβαση τής συμφωνίας Τσώρτσιλ - Στάλιν. Άν θά ήταν τόσο εύκολα τά πράγματα για τις ΕΠΑ, γιατί δέν έστειλαν τελεσίγραφο στόν Στάλιν; Είτε εφαρμόζεις τήν συμφωνία σου με τόν Τσώρτσιλ, είτε σου κοπανάμε τις άτομικές βόμβες μας.

Και ό άποκλεισμός του δυτικού Βερολίνου; Δέν ήταν ένα «τσιγκλισμα» του Στάλιν; Καί όμως ό Τροϋμαν δέν του κοπάνησε τις βόμβες του στο κεφάλι.

Βέβαια, μάταια ρωτώ τόν Σόλωνα Γρηγοριάδη και τήν «Έλευθεροτυπία» και όσους υποβάλλουν τήν έπιχειρηματολογία τους. Άν έπρόκειτο γι' αϋτούς, δέν θ' άξιζε τόν κόπο ν' άπαντήσω. Πρόκειται για τούς άναγνώστες τής «Έλευθεροτυπίας», για τούς Έλληνες.

Είμαι τελείως αϋθαίρετο τò άκόλουθο συμπέρασμα του Γρηγοριάδη. Τò ξαναντιγράφω από τήν Κυριακάτικη «Έλευθεροτυπία» τής 23-12-1979:

«Αϋτό είναι τò γενικό περιγράμμα. Τò καθοριστικό σημείο που προκάλεσε τήν ήττα τής Άριστερας στόν έμφύλιο πόλεμο, είναι ότι συνέπεσε πάνω στην κοσμοϊστορική μεταβατική έποχή από τήν προπυρηνική στην πυρηνική περίοδο τής ίστορίας».

Τί βαρύγδουπο συμπέρασμα!! Έδω δέν ύπάρχει ούτε γάτα, ούτε ζημιά της. Ό Στάλιν δέν είναι υπεύθυνος για τήν ήττα μας, γιατί άπλούστατα κατάλαβε ότι περνούσαμε από τήν προπυρηνική στην πυρηνική έποχή. Η ήγεςία του ΚΚΕ είναι υπεύθυνη για τήν ήττα μας, γιατί δέν κατάλαβε ότι περνούσε ή άνθρωπότητα από τήν προπυρηνική στην πυρηνική έποχή. Άρα, όλα τ' άλλα τά έφτιασε σωστά!

Και ό Στάλιν που πολύ καλά κατάλαβε αϋτό τò «κοσμοϊστορικό» γεγονός, τί έκανε; Γιατί άφησε τούς Έλληνες κομμουνιστές ν' άρχίσουν ένοπλο άγώνα, που μέσα σ' αϋτή τήν «κοσμοϊστορική» άλλαγή θά πάθιαν άναπόφευκτα ήττα; Δέν είχε τά μέσα νά έπιβληθεί στόν Ζαχαριάδη; Είχε σ υ ν τ ρ ι π τ ι κ ά μ έ σ α . Θά του έλεγε: γι' αϋτό τò βασικό λόγο, δέν πρέπει νά κάνετε ένοπλο άγώνα. Άν δέν με άκούσεις, τότε όχι μόνο δέν θά σās βοηθήσω, αλλά θά σās καταδικάσω δημόσια. Σε τέτοια περίπτωση, ποιός άμφιβάλλει ότι ό Ζαχαριάδης δέν θά κουνούσε ούτε τò δαχτυλάκι του; Για ξεμωραμένα γερόντια περνάνε τούς Έλληνες ή «Έλευθεροτυπία» και ό Σόλωνας Γρηγοριάδης για νά πιστέψουν τήν «έπιχειρηματολογία» που κριτικάρουμε; Δυστυχώς, πολλοί από τήν Άριστερά θαυμάζουν αϋτή τήν «έπιχειρηματολογία».

“Όλα όσα ώς τώρα κριτικάρα, δείχνουν πολύ καθαρά πόσο βαθειά και άμερόληπτα μελετάει ό Σόλωνας Γρηγοριάδης τήν ιστορία του έμφυλίου πολέμου στην Έλλάδα και τις βασικές αίτιες τής ήττας μας. Αύτός χάθηκε μέσα στα σκοτάδια που δημιούργησε ή πολιτική σκοπιμότητα τής μελέτης του. Έτσι, τά «φοβερά ντοκουμέντα» του τρίτομου έργου του που εξέδωσε ό Φυτράκης, είναι πολύχρωμες σαπουνόφουσκες στον άττικό ούρανό. Αυτό τó έργο σκοτίζει άντι νά φωτίζει τήν ιστορία του έμφυλίου πολέμου στην Έλλάδα.

— Άς περάσουμε άκόμη σέ ένα ζήτημα, που συχνά μās κοπανάει στα κεφάλια ό Σόλωνας Γρηγοριάδης. Αύτός άκόμη άμφιβάλλει ότι μās ύποσχέθηκε ό Στάλιν βοήθεια. Για ένα πράγμα όμως είναι άπόλυτα σίγουρος. Μιά που ύπήρχε τó πυρηνικό μονοπώλιο τών ΕΠΑ και ή τεράστια οικονομική δύναμή της, ή βοήθεια άπό τή ρωσική ήγεσία θά ήταν άναπόφευκτα στο μίνιμουμ και όχι στο μάξιμουμ, δηλαδή δέν θά ξεπερνούσε ό,τι μās έδωσαν στα 1946. Νά, ή σχετική περικοπή, άπό τήν Κυριακάτικη «Έλευθεροτυπία» τής 6-1-1980:

«Ό Στάλιν είχε πλήρη συναίσθηση εκείνης τής πραγματικότητας που άπέρρεε άπό τó Δόγμα Τρούμαν. Δέν θά έπαιζε τó παιχνίδι τής Άμερικής. Δέν θ’ άπαντούσε στην άμερικάνικη επέμβαση στην Έλλάδα (τήν άφειδή ένίσχυση του έλληνικού κράτους) με δική του άντεπέμβαση (τήν άφειδή ένίσχυση του Δημοκρατικού Στρατού...»). «Η βοήθεια προς τόν ένοπλο άγώνα τής έλληνικής Άριστερας θά παρέχονταν όπως και τó 1946: Στο μίνιμουμ και όχι στο μάξιμουμ».

Και ξανά θέτει ύπό άμφιβολία τó άν μās ύποσχέθηκαν βοήθεια. «Είναι όμως έτσι; Κατ’ άρχή, όλα αυτά άποτελοϋν μόνο λογικές εικασίες, γιατί ποτέ δέν μάθαμε άν και τί ύποσχέθηκαν Στάλιν και Τίτο στον Ζαχαριάδη».

Σέ τί ιστορικά στοιχεία στήριξε ό Γρηγοριάδης τις διαπιστώσεις που ύπάρχουν στην πρώτη περικοπή που άντέγραψα; Σ έ κ α ν έ ν α. Άρα, πρόκειται γι’ αυθαίρετες διαπιστώσεις.

Στ’ άρχεία του Δημοκρατικού Στρατού ύπάρχουν λεπτομερειακές καταστάσεις με ήμερομηνίες για τó τι παίρναμε άπό τή Σοβιετική Ένωση και τις ανατολικοευρωπαϊκές χώρες. Βέβαια, ό Γρηγοριάδης μπορεί νά πει ότι ποτέ δέν είδαν τó φώς τής δημοσιότητας αυτές οι καταστάσεις. Σύμφωνοι. Μά τότε άπό που έβγαλε τó συμπέρασμα ότι ή βοήθεια δέν θά ξεπερνούσε εκείνη του 1946; Πώς γνωρίζει αυτή τή βοήθεια, πώς γνωρίζει ότι δέν ξεπεράστηκε ή βοήθεια του 1946, στα 1947, 1948, 1949;

Ύπάρχουν τουλάχιστο έμμεσα στοιχεία για τó ύψος τής βοήθειας, που μπορούσε νά τά έχει ύπόψη του ό Γρηγοριάδης, πριν νά γράψει τις παραπάνω διαπιστώσεις του; Ύ π ά ρ χ ο υ ν. Άν πραγματικά μελετούσε κατά βάθος τις μάχες του ΔΣΕ και κυρίως στη Βόρεια Έλλάδα, θά καταλάβαινε ότι άπό

τὸν Ἰούλι τοῦ 1948 εἶχαμε σχετικὰ πολλὰ πυροβόλα, ἀκόμη καὶ πεδινά, πολλοὺς βαρειοὺς ὄλμους, θὰ ἔβλεπε στὶς φωτογραφίες ποὺ δημοσιεύει ἡ «Ἐλευθεροτυπία» καλοντυμένους καὶ καλοπαπουτσωμένους ἀντάρτες καὶ καλοθρεμένους.

Μπορῶ νὰ βεβαιώσω ὅτι, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου πήραμε σὰν βοήθεια 1000 ὄπλα, ἀπ' αὐτὰ τὸ 1946 πήραμε δυό, τὸ 1947 καὶ 1948 ὡς τὰ τέλη Ἰούνη πήραμε 100 καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἀπὸ τὸν Ἰούλι 1948 ὡς τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου 1949.

Λογουχάρη, ὅταν ἄρχισε ἡ μεγάλη παρατεταμένη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο στὶς 14-6-1948, ἐκεῖ εἶχαμε 8 ὀρειβατικὰ πυροβόλα Σκόντα τοῦ 1912, μὲ 4.000 βλήματα, καὶ λίγους ὀμαδικοὺς ὄλμους μὲ πιὸ πολλὰ βλήματα. Γρήγορα καταναλώσαμε τὰ βλήματα πυροβολικοῦ. Οἱ πυροβολητές μας μετέτρεπαν τὰ βλήματα ὄλμων σὲ βλήματα τῶν ὀρειβατικῶν πυροβόλων μας, μιὰ ποὺ αὐτὰ τὰ πυροβόλα εἶχαν πιὸ μεγάλο βληνεκὲς ἀπὸ τοὺς ὀμαδικοὺς ὄλμους μας, ἀλλὰ πολλὲς φορὲς κινδυνέψαμε καταστροφὴ τῶν πυροβόλων ἀπὸ τὴ χρῆση τῶν μεταποιημένων βλημάτων ὄλμων. Ὅσο γιὰ τὴν ποιότητα τῶν λίγων πυροβόλων μας, ποὺ ἦταν κατασκευῆς τοῦ 1912 καὶ γι' αὐτὸ μισοκαταστρεμμένα, μερικὰ ἔσκασαν γιὰτὶ δὲν ἄντεξαν στὴν πίεση τῶν ἀερίων καὶ σκότωσαν πυροβολητές μας.

Τὸν Ἰούλι καὶ Αὐγουστο τοῦ 1948, στὴ Βόρεια Πίνδο εἶχαμε τριπλάσια πυροβόλα, πενταπλάσιους ὀμαδικοὺς ὄλμους ποὺ κάμποσοι ἦταν βαρειοὶ ὄλμοι. Ὅσο γιὰ βλήματα, εἶχαμε ἐπάρκεια καὶ μερικὲς φορὲς κάναμε σπατάλη στὴ χρῆση τους. Στὸ Βίτσι, στὴ συνέχεια τῆς μεγάλης μάχης τῆς Βόρειας Πίνδου, εἶχαμε καὶ πεδινὰ πυροβόλα καὶ ἀντιαεροπορικὰ καὶ ἀντιαρματικὰ βαρεῖα πολυβόλα καὶ ἀντιαρματικὰ πυροβόλα, κατὰ τὶς μάχες ἀπὸ 28-8-1948 ὡς τέλη Ὀκτώβρη.

Τί συνέβηκε; Μετὰ τὴ ρήξη Στάλιν - Τίτο, ἐκλείσει ἀμέσως τὸ γιουγκοσλάβικο κανάλι ἀνεφοδιασμοῦ μας. Βέβαια, καὶ τότε κάτι παίρναμε ἀπ' αὐτὸ τὸ κανάλι μὲ τὸ σταγονόμετρο. Γιὰ νὰ μὴ μπορούμε νὰ ποῦμε ἀργότερα ὅτι ἠττηθήκαμε ἀπὸ ἔλλειψη ἐφοδίων καὶ μιὰ ποὺ ὁ Στάλιν θεωροῦσε ἀναπόφευκτη τὴν ἥττα μας, ἐπιτάχυνε τὸν ἀνεφοδιασμό μας. Καὶ ὄχι πιὰ ἔ μ μ ε σ α, ἀλλὰ ἄ μ ε σ α. Ρωσικὰ φορτηγὰ πλοῖα, φορτωμένα μ' ἐφόδια ἀπὸ τὴν Ὀδησσό, περνοῦσαν τὰ Δαρδανέλλια, τὸ Αἶγαῖο, τὸ Ἴόνιο Πέλαγος καὶ ἔφθαναν στὸ Δυρράχι Ἀλβανίας καὶ ξεφόρτωναν. Ἄλλα φορτηγὰ πλοῖα ἔφευγαν ἀπὸ τὸ πολωνικὸ λιμάνι Γδύνια, περνοῦσαν τὴ Βαλτικὴ Θάλασσα, τὴ Μάγχη, τὸ Γιβραλτάρ, τὴ δυτικὴ Μεσόγειο καὶ ἔφθαναν στὸ Δυρράχι Ἀλβανίας καὶ ξεφόρτωναν.

Συμφωνῶ μὲ τὸν Μάρκο Βαφειάδη, ὅπως τὸ εἶπε σὲ μιὰ τελευταία συνέντευξή του: «Ὅπλα εἶχαμε τότε, ἀνθρώπους δὲν εἶχαμε» (Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία», 24-2-1980).

Πραγματικά, στις αποθήκες μας στο Δυρράχι Ἀλβανίας εἶχαμε ἐφόδια γιὰ νὰ ὀπλίσουμε, νὰ ντύσουμε καὶ νὰ παπουτσώνουμε, νὰ ταΐζουμε ἀκόμη 20.000 ἄντρες.

Στὴν προκειμένη περίπτωση καὶ ὁ τέτοιος ἀνεφοδιασμός μας ἀπὸ τὸν Ἰούλη 1948 καὶ κυρίως τὸ 1949, δείχνει πολὺ καθαρὰ τὸ πρόστυχο παιγνίδι τῆς τότε ρωσικῆς ἡγεσίας. Ὄταν, τὸ 1946, ἀκόμη καὶ τὸ 1947, μπορούσαμε νὰ βγάλουμε στὸ βουνὸ πάνω ἀπὸ 60.000 μαχητές, μᾶς ἔδιναν μὲ τὸ σταγονόμετρο ἐφόδια καὶ μᾶς διέτασσαν βαθμιαία ἀνάπτυξη τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας. Ὄταν οἱ δυνάμεις μας εἶχαν κλειστεῖ στὶς φυλακὲς καὶ στὰ στρατόπεδα, ὁ πληθυσμὸς τῆς ὀρεινῆς καὶ ἡ μισοορεινῆς Ἑλλάδας εἶχε μαντρωθεῖ στὶς ὀχυρωμένες πόλεις, ἡ ρωσικὴ ἡγεσία μᾶς ὑπερεφοδίαζε μὲ πολλὰ καὶ ποι- κίλα ὕλικά.

Καὶ ὅμως, ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης γράφει αὐθαίρετα ὅτι ἔπρεπε νὰ καταλάβουμε ὅτι ἡ περιβόητη βοήθεια δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ξεπεράσει τὸ ἐπίπεδο τοῦ 1946, ὅτι αὐτὴ θὰ βρισκόνταν στὸ μίνιμουμ καὶ ὄχι στὸ μᾶξιμουμ.

Ἄκόμη κάτι ἄλλο. Ποῦ ἔβασκε ὁ κίνδυνος νὰ κοπανήσει ὁ Τροῦμαν τὶς βόμβες του στὰ κεφάλια τῶν Ρώσων, ἂν ἡ ρωσικὴ ἡγεσία μᾶς βοηθοῦσε δραστικὰ μὲ ἀντιεφοδιασμό, ὅτι οἱ ΕἴΠΑ γύρευαν ἀφορμὴ; Ἄν πραγματικὰ γύρευαν ἀφορμὴ, ὁ μαζικὸς ἀνεφοδιασμός μας ἦταν μιὰ ἀφορμὴ. Μποροῦσε τὸ ἀμερικάνικο κι ἀγγλικὸ πολεμικὸ ναυτικὸ Μεσογείου, νὰ αἰχμαλωτίσει τὰ ἐμπορικὰ καράβια ποῦ μᾶς κουβαλοῦσαν πολεμικὸ ὕλικό. Αὐτὰ περνοῦσαν μπρὸς ἀπὸ τὴ μύτη τῶν ἀμερικάνικων κι ἀγγλικῶν πολεμικῶν πλοίων, ξεφόρτωναν μπρὸς στὴ μύτη τῆς κατασκοπίας τους στὴν Ἀλβανία.

Μετὰ τὴν κριτικὴ ἀνάλυση τοῦ χωρὶς τέλος σῆριαλ τοῦ Σόλωνα Γρηγο- ριάδη, πρέπει νὰ ἐπαναλάβουμε τὸ ἀκόλουθο γενικὸ συμπέρασμα: Σὲ ὄ,τι ἀφορᾷ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, ἡ «Ἐλευθεροτυπία» καὶ ὁ Γρηγο- ριάδης τὸ λιγότερο κακοποιοῦν τὴν ἱστορία αὐτοῦ τοῦ πολέμου.

Ἡ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Ἡ Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» δημοσίευσε μιὰ ἔρευνα τοῦ Φοίβου Οἰκονομίδη σὲ 17 συνέχειες, ἀπὸ 4 ὡς 23-2-1980, μὲ τὸν τίτλο «Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ν. Ζαχαριάδη». Αὐτὸ τὸ κείμενο δὲν ἔχει σχεδὸν καμιὰ σχέση μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο τοῦ πρώην ἀρχηγοῦ τοῦ ΚΚΕ. Ἀπὸ τὴν ἐπαναστα- τικὴ ζωὴ τοῦ Ζαχαριάδη, στὸ κείμενο τοῦ Οἰκονομίδη ὑπάρχουν κάτι ψί- χουλα καὶ αὐτὰ σὲ ὄ,τι ἀφορᾷ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο τοῦ 1945-1949. Γιὰ τὸ θάνατό του ἀπλῶς ἀναφέρεται στὴν ἐξορία στὸ Σουργκοῦτ τῆς Σιβηρίας,

ὅτι ἔμεινε ἐκεῖ περίπου 10 χρόνια καὶ πῶς ἐκεῖ πέθανε καὶ τὸν ἔθαψαν στὴν πόλη Τιούβρεν τὴν 1-8-1973.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ζαχαριάδη; Βέβαια, ἐδῶ δὲν πρόκειται νὰ γράψω τὴ βιογραφία του. Μὰ πρέπει νὰ δώσω ὀρισμένα στοιχεῖα τῆς ἐπαναστατικῆς ἱστορίας του.

Ὁ Νίκος Ζαχαριάδης ἄρχισε τὴν ἐπαναστατικὴ δράση του, ἀπὸ πολὺ νεαρὴ ἡλικία. Πρωτοοργανώθηκε στὴν «Ἐργατικὴ Ἐνωσις» Κωνσταντινούπολης. Μετὰ πέρασε στὴν ἐπαναστατημένη Ρωσία καὶ πολέμησε σὰν μαχητὴς τῆς. Κατόπιν ἦρθε στὴν Ἑλλάδα καὶ μπήκε στὶς γραμμὲς τῆς Ὀμοσπονδίας Κομμουνιστικῶν Νεολαίων (ΟΚΝΕ) νομίζω στὰ τέλη τοῦ 1923. Ἀγωνίστηκε ἀπὸ τίς γραμμὲς τῆς σὰν Γραμματέας σὲ διάφορες περιφερειακὲς ὀργανώσεις τῆς, ἀναδείχτηκε σὲ μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς μας. Γρήγορα ἔγινε μέλος τοῦ ΚΚΕ καὶ μετὰ μέλος τῆς ΚΕ του. Πάλεψε σὰν Γραμματέας διαφόρων περιφερειακῶν ὀργανώσεων τοῦ Κόμματος. Πιάστηκε ἀπὸ τὴν Ἀσφάλεια στὴν περίοδο τῆς Παγκαλικῆς δικτατορίας, κλείστηκε στὴ φυλακὴ «Στρατώννα», κοντὰ στὸ Μοναστηράκι τῆς Ἀθήνας. Κατὰ τὴ μεταφορὰ του στὸν Πειραιᾶ γι' ἀνάκριση, δραπέτευσε. Στὴ Θεσσαλονικὴ πού δούλευε παράνομα ξαναπιάστηκε ἀπὸ τὴν Ἀσφάλεια. Τὸν ἔπιασε ὁ ἀστυνομικὸς Παπάς. Κοντὰ στὴν ὁδὸ Ἁγίας Σοφίας τὸν πέταξε μέσα στὸ λάκκο τῶν ἐκεῖ ἀρχαιοτήτων καὶ δραπέτευσε. Πῆρε ἐνεργὸ μέρος στὴν πάλη κατὰ τῶν λικβινταριστῶν τῆς παρέας Παντελεῆ Πουλιόπουλου, Σεραφεῖμ Μάξιμου καὶ ἄλλων, στὰ 1925-1928, καὶ βοήθησε τὸ Κόμμα νὰ ξεπεράσει αὐτὴ τὴν ἐσωκομματικὴ κρίση.

Μετὰ, στάλθηκε ἀπὸ τὸ Κόμμα στὴ Μόσχα γιὰ κομματικὲς σπουδές. Τὸν Νοέμβρη τοῦ 1931, ἡ ἡγεσία τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, μέσω τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς, διόρισε γιὰ πρώτη φορὰ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ. Μέσα στὴ νέα ἡγεσία ἦταν καὶ ὁ Ζαχαριάδης, πού γρήγορα ἐκλέχτηκε Γενικὸς Γραμματέας, ἀρχηγὸς τοῦ ΚΚΕ. Βοήθησε τὸ Κόμμα νὰ ξεπεράσει τὴ βαρεῖα κρίση πού τοῦ δημιούργησε ἡ χωρὶς ἀρχῆς φραξιονιστικὴ πάλη τοῦ 1929-1931 πού τὸ ἀποσύνθεσε. Τὸ ΚΚΕ δυνάμωσε στὰ χρόνια Νοέμβρης 1931 - Αὐγoυστος 1936, μὲ τὴν καθοδήγησή του. Βέβαια, ἐξαιτίας τῆς ἀντιφατικῆς μισοεπαναστατικῆς-μισοοππορτουμιστικῆς γραμμῆς καὶ ταχτικῆς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς πού τὴν ἐφάρμοζε τὸ ΚΚΕ στὴν Ἑλλάδα, τὸ Κόμμα δὲν ἐκπλήρωσε τὴν ἀποστολὴ του στὴ δύσκολη κατάσταση τοῦ 1931-1936, πού ἦταν νὰ φράξει τὸ δρόμο στὴν προετοιμασμένη βασιλομεταξικὴ δικτατορία.

Ἀπὸ τίς πρώτες μέρες αὐτῆς τῆς δικτατορίας, πιάστηκε καὶ ὁ Ζαχαριάδης. Κλείστηκε σ' ἓνα κελὶ τῆς Φυλακῆς Κέρκυρας σὲ πλήρη ἀπομόνωση. Ἡ σύλληψή του, ἡ σύλληψη σχεδὸν ὄλων τῶν μελῶν τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, ἡ ὀργανωτικὴ διάλυση τοῦ Κόμματος καὶ ὁ πολιτικὸς ἀποπροσανατολισμὸς

του, αποκάλυψαν την αντισυνωμοτική οργάνωσή του και ότι υπήρχαν χαφιέδες στις γραμμές του, που ως τώρα δεν αποκαλύφθηκαν αποδειγμένα ποιοι ήταν αυτοί οι χαφιέδες.

Από τη Φυλακή της Κέρκυρας μεταφέρθηκε ο Ζαχαριάδης στο χιτλερικό στρατόπεδο Νταχάου, μετά την χιτλεροφασιστική υποδούλωση της Ελλάδας. Η στάση του σ' αυτό το στρατόπεδο ήταν διαγωγή ενός επαναστάτη. Με τη συντριβή της χιτλερικής Γερμανίας, ο Ζαχαριάδης απελευθερώθηκε κι επέστρεψε στην Ελλάδα στις 5-5-1945. Για το πώς έδρασε από τον Μάη 1945 ως τις 30-8-1949, αναλύεται, σ' αυτό το δίτομο έργο. Για το πώς έδρασε στην προσφυγιά (1950-1956), το ανέλυσα στον 4ο τόμο αυτής της σειράς. Δεν υπάρχει λόγος να επαναλάβω τὰ ίδια.

Εκείνο που πρέπει να σημειώσω είναι ότι, η καθαίρεση της ηγεσίας του ΚΚΕ με την λεγόμενη 6η πλατειά όλομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ δεν ήταν μιὰ έσωκομματική αλλαγή, αλλά αποτέλεσμα μιᾶς βάνανυσης επέμβασης της ρωσικής ηγεσίας στις έσωτερικές υποθέσεις του ΚΚΕ. Μᾶς βρήκαν στην προσφυγιά και μιᾶς τσαλαπάτησαν. Ἀλλαγή της ηγεσίας του ΚΚΕ και της γραμμῆς και της ταχτικῆς του πρὸς επαναστατικὴ κατεύθυνση, ἦταν ἀναγκαία. Μὰ γιὰ νὰ εἶναι πραγματικὴ αλλαγή, ἔπρεπε νὰ γίνει ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ ΚΚΕ. Ἡ αλλαγή ποῦ ἔγινε σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ γραμμὴ καὶ ταχτικὴ τοῦ ΚΚΕ, ἦταν δεξιὰ ὀππορτουμιστικὴ, ἡ ἡγεσία ποῦ διορίστηκε γιὰ δευτέρη φορὰ ἀπὸ τὴ ρωσικὴ ἡγεσία ἦταν ἀνίκανη καὶ ὀππορτουμιστικὴ. Μὲ τὴν 6η «ὀλομέλεια» τὸ ΚΚΕ ἔχασε καὶ τὴν λίγη επαναστατικὴ ἰσχύα ποῦ τοῦ εἶχε ἀπομείνει.

Δυὸ λόγια γιὰ τὴν ἐξόντωση τοῦ Ζαχαριάδη. Ἡ Χρυσιστιωφικὴ ἡγεσία τοῦ ΚΚΣΕ, δὲν εἶχε οὔτε τὸ πρόσχημα τοῦ φραξιονισμοῦ τοῦ Ζαχαριάδη, γιὰ νὰ τοῦ φερθεῖ τόσο βάρβαρα. Τὸ μοναδικὸ «ἔγκλημά» του ἦταν ὅτι ἔδωσε ἓνα γράμμα τοῦ στὴν ἑλληνικὴ πρσβεία στὴ Μόσχα. Μ' αὐτὸ ζήτησε ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνηση νὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ περάσει ἀπὸ στρατοδικεῖο. Τόνιζε ὅτι γιὰ ὅσα ἔγιναν κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο εἶναι αὐτὸς ὑπεύθυνος καὶ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ κυνηγᾶνε καὶ νὰ κλείνουν στὶς φυλακὲς τὰ μέλη τοῦ ΚΚΕ ποῦ ἐκτελοῦσαν ἐντολές του. Βέβαια, αὐτὸ τὸ γράμμα ἦταν προῖον ζαλίσματος τοῦ Ζαχαριάδη. Αὐτὸς ἀναζητοῦσε τρόπους νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὰ χέρια τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας. Δὲν σκέφθηκε ὅτι, ἀκόμη καὶ ἂν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση θὰ δέχονταν τὴν πρότασή του, ἡ ρωσικὴ ἡγεσία δὲν θὰ τὸν ἄφηνε νὰ φύγει γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία χρησιμοποίησε σὰν ἀφορμὴ τὸ παραπάνω γράμμα τοῦ Ζαχαριάδη, γιὰ νὰ τὸν ἐξοντώσει μὲ τὸν πιὸ ἄτιμο τρόπο. Τὸν ἐξόρισε κοντὰ στὸ Βόρειο Πόλο, στὴ Γιακουτία. Μὲ τίς ἐκεῖ πολὺ σκληρὲς καιρικὲς συνθῆκες καὶ σὲ πλήρη ἀπομόνωση, ἦταν βέβαιη ἡ ρωσικὴ ἡγεσία

ὅτι θὰ πέθαινε ὁ Ζαχαριάδης, ὅπως ἐγινε στὴν πραγματικότητα. Αὐτὸ ἦταν μιὰ ἀπαίσια δολοφονία. Ἐπὶ τὸν Νοέμβρη τοῦ 1948 ἀνέλαβε ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΣΕ νὰ ἐξετάσει ἂν ὁ Ζαχαριάδης ἦταν εἴτε δὲν ἦταν προβοκάτορας. Ὅταν πιά ἦταν οὐσιαστικὰ ἐτοιμοθάνατος τοῦ ἀνακοίνωσαν ὅτι δὲν ὑπάρχουν τέτοια στοιχεῖα, ἀλλὰ τὸν ἄφησαν καὶ τότε στὸν τόπο ἐξορίας του ὡσπου πέθανε. Εὐθύνη φέρνουν καὶ τὰ μέλη τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ κι ἐγὼ προσωπικὰ ὅσο ἤμουν μέλος τῆς, ὡς τὸν Φλεβάρη 1957.

Ἡ μετασταλινικὴ ἡγεσία συνέχισε μὰ πὶ ὁ ἄνανδρα τὸ ἔργο τοῦ Στάλιν. Πιὸ ἄνανδρα, γιατί δὲν μᾶς ντουφέκισαν ἀλλὰ δημιούργησαν, ἀπαίσιες συνθήκες ζωῆς μας, γιὰ νὰ φαίνεται ὅτι πεθάναμε ἀπὸ φυσικὰ αἷτια.

Πολὺ ἐπιγραμματικὰ γραμμένη, αὐτὴ ἦταν ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ζαχαριάδη. Φαίνεται πὼς δὲν ἐνδιαφέρει τὴν Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» αὐτὴ ἡ ἀλήθεια.

Ἄς περάσουμε σὲ μερικὲς ἄλλες πλευρὲς τοῦ δημοσιεύματος τοῦ Φοίβου Οἰκονομίδη.

— Χρησιμοποιοῦντας τὸ τότε ἡμερολόγιο τοῦ Γιάννη Ἰωαννίδη, ἡ Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» ὀδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι Ρῶσοι εἶχαν ἐγκατασταθεῖ στὸ σταθμὸ διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας καὶ καθοδηγοῦσαν τὸν ΔΣΕ. Ἔτσι δικαίῳ ἱστοριογράφου τοῦ τότε ἀντίπαλῳ μας στρατοπέδου.

Νὰ τί γράφει ἡ Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 4-2-1980, ἀντιγράφοντας ἓνα κομμάτι τοῦ ἀνόητου ἡμερολογίου τοῦ Ἰωαννίδη:

Ὁ Ἰωαννίδης γράφει πὼς τοῦ εἶπε ὁ Τίτο ὅτι «Οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ἀμερικάνοι ἔχουν πράκτορα κοντὰ μας καὶ ὅτι ξέρουν γιὰ τοὺς τρεῖς μουσαφίρηδες (σημείωση σύνταξης, τρεῖς σοβιετικοί). Αὐτὸ μὲ στεναχώρησε πάρα πολὺ. Τοῦδῶσα ἐξηγήσεις γιὰ τὸ πὼς εἶναι ὀργανωμένη ἡ ἀσφάλεια, γιὰ τὸν κόσμον ποὺ ἔχουμε κοντὰ μας, γιὰ τὸ ποιοὶ ξέρουν γιὰ τοὺς τρεῖς μουσαφίρηδες κ.λπ. καὶ τοῦ ἐξέφρασα τὴν ὑπόνοια ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ μᾶς δουλεύουν καὶ δημιουργοῦν δυσπιστία ἀνάμεσά μας».

Ὅπως βλέπουμε, ὁ Ἰωαννίδης δὲν γράφει ὅτι οἱ μουσαφίρηδες ἦταν σοβιετικοί. Ἡ σύνταξη τῆς Ἀπογευματινῆς «Ἐλευθεροτυπίας» ἀνησυχώντας μήπως οἱ ἀναγνώστες τῆς δὲν καταλάβουν τὴν ἐθνικὴ προέλευση τῶν μουσαφίρηδων, γράφει πὼς ἦταν σοβιετικοί.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι ὁ Τίτο δὲν εἶπε τὴν ἀλήθεια, λέγοντας πὼς οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ἀμερικάνοι γνώριζαν γιὰ τοὺς μουσαφίρηδες. Αὐτὸς ἤθελε νὰ κρύψει τὸν δικό του πρᾶκτορα στὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο μας. Αὐτὸς ἦταν ὁ Μιχάλης Μπεχτασιδῆς, ποὺ ἦταν τότε διοικητὴς τῆς ἀσφάλειας τοῦ ΓΑ μας. Τὸν τοποθέτησε σ' αὐτὴ τὴν τόσο υπεύθυνη δουλειὰ ὁ Γιάννης Ἰωαννίδης, μόνο γιατί ἦταν συγγενῆς τῆς γυναίκας του.

Ὁ Μπεχτασιδῆς ἦταν ἓνα ἀλήτικο στοιχεῖο τοῦ Πειραιᾶ. Ὁ Ἰωαννίδης

τὸν εἶχε διορίσει κατὰ τὴν κατοχή, διοικητὴ τῆς «Ὁργάνωσης Πολιτικῆς Λαϊκῆς Ἀσφάλειας» — ΟΠΛΑ τοῦ Πειραιᾶ. Μετὰ τὴ Βάρκιζα, τὸν διόρισε Γραμματέα τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης τῶν προσφύγων μας ποὺ ζοῦσαν στὸ Μπουλκες. Ἐκεῖ ἐξόντωσε ὁ Μπεχτασιδῆς πολλὰ μέλη τοῦ ΚΚΕ σὰν φραξιονιστὲς κι ἐχθροὺς τοῦ Κόμματος. Μετὰ τὸν ἔφερε στὸ ΓΑ μας, σὰν διοικητὴ τῆς ἀσφάλειάς του. Κατὰ τὴν παραμονή του στὸ Μπουλκες, ὁ Μπεχτασιδῆς πέρασε στὴ μυστικὴ γιουγκοσλάβικη ὑπηρεσία ΟΖΝΑ.

Ὅταν στὶς -2-1948 ἔφθασα στὸ ΓΑ μας στὸ χωριὸ Πύλη, στὴν ὄχθη τῆς μικρῆς λίμνης Πρέσπα, συνάντησα σ' ἓνα σοκάκι τὸν Μπεχτασιδῆ. Μοῦ εἶπε τὴν ιδιότητά του. Ἀμέσως εἶπα στὸν Ζαχαριάδη ὅτι γνώριζα γιὰ τὸν Μπεχτασιδῆ. Ἄκουσε, χωρὶς νὰ μοῦ πεῖ οὔτε μιὰ λέξη. Μετὰ ἔφυγα γιὰ τὸν Γράμμο. Μετὰ τὸν ἐλιγμό μας ἀπὸ Γράμμο στὸ Βίτσι, ἔμαθα ὅτι τὸν ντουφέκισαν στὸν Δυτικὸ Γράμμο, στὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου 1948, ὅτι ἡ γιουγκοσλάβικη ἡγεσία μᾶς ἀπειλῆσε γι' αὐτὴ τὴν ἐκτέλεση.

Δὲν γνωρίζω ἂν τρεῖς Ρῶσοι ἔφθασαν στὸ σταθμὸ διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας. Ἄς παραδεχτοῦμε ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Αὐτοὶ ἦταν πολιτικὰ εἴτε στρατιωτικὰ πρόσωπα; Αὐτὸ δὲν τὸ γράφει στὸ ἡμερολόγιό του ὁ Ἰωαννίδης, οὔτε ποιά ἦταν ἡ ἀποστολή τους.

Ἄν θὰ ἦταν στρατιωτικοί, τότε γιὰ τὴν τὴν μυστικότητα; Αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ συνεργάζονται τουλάχιστο μὲ τὸν Μάρκο Βαφειάδη καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του.

Ἄν ἦταν πολιτικὰ πρόσωπα μὲ πολιτικὴ ἀποστολή, τότε ἡ παραμονή τους ἦταν σύντομη, θὰ συνεργάστηκαν μόνον μὲ ὀρισμένα μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ καὶ ἡ παραμονή τους ἔπρεπε νὰ εἶναι μυστικὴ.

Τὸ τί ἔγινε στὸ χωριὸ Πύλη, ὄχθη τῆς μικρῆς Πρέσπας τοῦ Βίτσι τὸν Ἀπρίλι τοῦ 1948, δὲν τὸ γνωρίζω γιὰ τὴν βρισκόμουνα στὸν Γράμμο. Μπορῶ ὅμως νὰ βεβαιώσω ὅτι στὸ Γράμμο δὲν ἦρθαν ρῶσοι στὰ 1948. Ἄρα, ἂν ποτὲ ἔφθασαν ρῶσοι στὸ Βίτσι, αὐτοὶ ἦταν πολιτικὰ πρόσωπα μὲ πολιτικὴ ἀποστολή.

Δὲν πρέπει νὰ ξεχάσουμε ὅτι ὁ Στάλιν εἶπε στὸν Ζαχαριάδη τὸν Μάρτη τοῦ 1948, ὅτι ἐπειδὴ ἄλλαξε ἡ διεθνὴς κατάσταση πρέπει νὰ σταματήσουμε τὸν ἔνοπλο ἀγώνα, ὅτι δῆθεν ὁ Ζαχαριάδης τὸν ἔπεισε νὰ συνεχίσουμε αὐτὸ τὸν ἀγώνα. Ἄν, λοιπόν, ἔφθασαν στὸ Βίτσι οἱ τρεῖς ἀποσταλμένοι τοῦ Στάλιν, αὐτοὶ ἦρθαν μὲ ἀποστολή νὰ μελετήσουν ἐπὶ τόπου τίς πραγματικὲς δυνατότητές μας καὶ νὰ τίς ἐκθέσουν στὸν Στάλιν. Σὲ καμιά περίπτωση δὲν εἶχαν στρατιωτικὴ ἀποστολή.

Ἔτσι ποὺ δημοσιεύει ἡ Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» γιὰ τρεῖς Ρῶσους, ἐνισχύει τίς συκοφαντίες ποὺ ἔχουν δημοσιεύσει ἱστοριογράφοι τῶν

τότε ἀντιπάλων μας, ὅτι Ρῶσοι καὶ Γιουγκοσλάβοι στρατηγοὶ διοικοῦσαν τὸν Δημοκρατικὸ Στρατό.

— Ἐνα ἄλλο ζήτημα ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα τοῦ Οἰκονομίδη πὸς πρέπει νὰ γράψω δυὸ λόγια, εἶναι γιὰ τ' ἀεροπλάνα. Ὁ Οἰκονομίδης ἀντέγραψε ἓνα κομμάτι τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Ἰωαννίδη (Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» 9-2-1980), πὸς γράφει ὅτι μαζί μὲ τὸν Μάρκο Βαφειάδη ἀποφάσισαν στίς 11-10-1947 νὰ ζητήσουν ἀπὸ τοὺς φίλους μας ἀεροπλάνα.

Ἔτσι πὸς δημοσιεύεται αὐτὸ τὸ ζήτημα, μπορεῖ νὰ βγάλει καθένας τὸ συμπέρασμα ὅτι γιὰ π ρ ὶ τ η φ ο ρ ἄ μπήκε τὸ πρόβλημα ἐφοδιασμοῦ μας μὲ ἀεροπλάνα, στίς 11-10-1947 καὶ μάλιστα μόνο ἀπὸ τοὺς Ἰωαννίδη - Βαφειάδη. Ἄρα, δὲν σημαίνει ὅτι μᾶς εἶχε ὑποσχεθεῖ ὁ Στάλιν ἀεροπλάνα.

Γιὰ νὰ κάνουν τέτοιο διάβημα οἱ Ἰωαννίδης - Βαφειάδης στίς 11-10-1947 αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὑπῆρχε ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1946 ὑπόσχεση τοῦ Στάλιν πρὸς τὸν Ζαχαριάδη νὰ μᾶς ἐφοδιάσει καὶ μὲ ἀεροπλάνα. Βέβαια, τὰ ἀεροπλάνα θὰ μᾶς τὰ ἔδινε ὅταν θὰ εἶχαμε ἀεροδρόμιο. Καὶ τέτοια δυνατότητα εἶχαμε τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1947.

— Ὁ Οἰκονομίδης γράφει στὴν Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 11-2-1980, ὅτι κατὰ τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Ἰωαννίδη, ὁ Ζαχαριάδης ἔφθασε στὸ σταθμὸ διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας στίς 7-1-1948. Συνεδρίασε τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ μόνο μὲ τοὺς Ζαχαριάδη, Ἰωαννίδη, Βαφειάδη, Μπαρτζιώτα, καὶ τοὺς ἀνακοίνωσε: «Μᾶς εἶπε ὁ Ἀγῆσιλαος (Ζαχαριάδης) γιὰ τίς ἐνέργειες πὸς ἔκανε. Τὸ συμπέρασμα εἶναι πὸς θὰ μᾶς βοηθήσουν μ' ὅλες τίς δυνάμεις ὅλοι. Θὰ ἀναγνωρίσουν τὴν κυβέρνηση μόλις βρεθεῖ ἡ κατάλληλη εὐκαιρία.

Τὸ διάβημα τῶν Ἀμερικάνων ἦταν πολὺ αὐστηρὸ κι ἔδειχνε πόσο λογαριάζουν τὴν περίπτωση τῆς ἀναγνώρισης. Σχετικὰ μὲ τὰ ὕλικά στάλθηκε ὁ κατάλογος πάνω, γιὰτι ἔδω δὲν ὑπάρχουν αὐτὰ πὸς θέλουμε».

Τὸ π ἄ ν ω εἶναι ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση. Τὸ ἔ δ ὼ εἶναι ἡ Γιουγκοσλαβία, πὸς δὲν εἶχε τὰ ὕλικά πὸς ζήτησε ἡ ἡγεσία μας.

Στὸ ἴδιο φύλλο τῆς Ἀπογευματινῆς «Ἐλευθεροτυπίας», ὁ Οἰκονομίδης ἀντέγραψε αὐτὰ πὸς εἶπε ὁ Μπαρτζιώτας στὸν Ἰωαννίδη, ἀντιγράφοντας περικοπὲς ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο Ἰωαννίδη, μὲ ἡμερομηνία 31-12-1947. Ὁ Ἰωαννίδης γράφει ὅτι ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Μακεδονία ὁ Μπαρτζιώτας, συναντήθηκε μὲ τὸν Ζαχαριάδη, ἀσφαλῶς στὴ Βουλγαρία. Καὶ συνεχίζει ὁ Ἰωαννίδης: «Σχετικὰ μὲ τὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, ὁ Ἀγῆσιλαος (Νίκος Ζαχαριάδης) κάτι εἶπε στὸν Βασίλη γιὰ τὸν Μίλτο (Μιλτιάδη Πορφυρογένη), πὸς δὲν κατάλαβα καλά. Κάτι σὰν νὰ ἔγινε σύσταση ἀπ' τοὺς ἄλλους νὰ μὴν εἶναι αὐτὸς ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν. Γι' αὐτὸ ἔβαλε τὸν Πέτρο (Πέτρος Ροῦσος)».

Εἶναι ἀπόλυτα ἐξακριβωμένο ὅτι ἡ τότε ἡγεσία μας εἶχε ἀποφασίσει

νά είναι ύπουργός Ήξωτερικῶν ὁ Πορφυρογένης, ἀλλὰ μ' ἐπέμβαση τῆς τότε ρωσικῆς ἡγεσίας ἀνέλαβε αὐτὸ τὸ ύπουργεῖο ὁ Ροῦσος. Καὶ μετὰ σοῦ λένε ὅτι συγκροτήσαμε τὴν Προσωρινὴ Δημοκρατικὴ Κυβέρνηση σὲ ἀγνοια τοῦ Στάλιν. Ἐὰν ἡ ρωσικὴ ἡγεσία δὲν θὰ εἶχε ἐγκρίνει τὴ δημιουργία τῆς κυβερνήσεώς μας πρὶν νὰ δημιουργηθεῖ, γιατί θὰ ἐνδιαφέρονταν ποῖός θὰ ἦταν ύπουργός Ήξωτερικῶν;

Ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία συμφώνησε γιὰ συγκρότηση κυβερνήσεώς μας, γιὰ νὰ μᾶς καταφέρει χτύπημα μὲ τὴν μὴ ἀναγνώριση τῆς. Εἶναι παραμύθι ὅτι δὲν τὴν ἀναγνώρισε, ἐπειδὴ ἀντέδρασε ἡ τότε ἀμερικάνικη κυβέρνηση. Μήπως δὲν ἤξερε ὁ Στάλιν ὅτι θ' ἀντιδρούσε ἡ ἀμερικάνικη κυβέρνηση; Ἦταν, λοιπόν, ὁ Στάλιν τόσο ἀνόητος; Ἡ ἀντίδραση τῆς ἀμερικάνικης κυβέρνησεως ἦταν τὸ ΠΡΟΣΧΗΜΑ γιὰ μὴ ἀναγνώριση τῆς κυβερνήσεώς μας ἀπὸ τοὺς περιβόητους συμμάχους μας ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὴν τότε σοβιετικὴν κυβέρνηση.

—Ἐνα ἄλλο ζήτημα ποῦ πρέπει νὰ σημειώσω καὶ νὰ σχολιάσω, ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα τοῦ Οἰκονομίδη, εἶναι οἱ μυστικὲς συναντήσεις τοῦ Δημήτρη Παρτσαλίδη στὴ Μόσχα, τὸν Γενάρη τοῦ 1950. Μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἀσχολεῖται ὁ Οἰκονομίδης στὴν Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 7 καὶ τῆς 8.2.1980, χωρὶς νὰ σχολιάσει τὴν οὐσία τους.

Ἡ Παρτσαλίδης πῆγε στὴ Μόσχα μαζί μὲ τὸν Ζαχαριάδη, γιὰ νὰ υπερασπιστοῦν τὸ ΚΚΕ. Ἡ Παρτσαλίδης, ἀντὶ νὰ κάνει αὐτὸ, συνωμοτοῦσε κατὰ τοῦ Ζαχαριάδη. Μὲ ἀπόλυτη μυστικότητα συναντήθηκε (ὅπως ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ) δύο φορές μ' ἐκπροσώπους τῆς ὁμάδας Χρυσιστώφ. Μάλιστα, τὴ μιά φορά, ὅταν ὁ Ζαχαριάδης εἶχε πάει σὲ νοσοκομεῖο γιὰ ἐξέταση ἰατρική.

Ἡ Παρτσαλίδης ἔδωσε συνέντευξη στὸν Οἰκονομίδη (Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 8-2-1980) καὶ τοῦ εἶπε πολλὰ καὶ διάφορα. Μὰ δὲν καταδίκασε τὴν συνωμοσία του κατὰ τοῦ Ζαχαριάδη. Δὲν τοῦ εἶπε ὅτι τὸ «Μὲ εἰλικρινεῖά» του (γραφτὲς ἀπόψεις του ποῦ ἔγραψε πρὸς τὴν ΚΕ τοῦ ΚΚΕ μόλις ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴ Μόσχα), εἶναι ύπαγόρευση ἐκείνων ποῦ συνάντησε στὴ Μόσχα, ὅτι τοῦ ἀνέθεσαν νὰ σηκώσει σημαία κατὰ τῶν ὑπόλοιπων μελῶν τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, μὲ τὴν ὑπόσχεση νὰ τοῦ ἀναθέσουν τὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ. Αὐτὸ ποῦ ἔκανε ὁ Παρτσαλίδης μὲ τὴν λεγόμενη 6η πλατεῖα ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ (Μάρτης 1956), ἔχει τὴν ἀφετηρία του στὶς μυστικὲς συναντήσεις του στὴ Μόσχα, τὸν Γενάρη τοῦ 1950. Ἐὰντὶ νὰ κάνει ὁ Παρτσαλίδης μῖα πεντάρας πραγματικὴ αὐτοκριτικὴ ἔστω τὸν Φλεβάρη τοῦ 1980, ἀνάφερε τίς συνωμοτικὲς συναντήσεις του στὴ Μόσχα μὲ τέτοιο τρόπο σὰν νὰ ἦταν κάποια ἐπαναστατικὴ πράξη του. Καὶ ὁ Οἰκονομίδης δὲν τοῦ ἔθεσε τὸ ἐρώτημα : Στὴ βάση ποιῶν ἐπαναστατικῶν καὶ

ἠθικῶν ἀρχῶν συνωμοτοῦσε στή Μόσχα κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΚΚΕ; Γιατί πρὶν νὰ φύγει στή Μόσχα δὲν ἔθεσε τὶς περιβόητες διαφωνίες του καὶ δὲν εἶπε ὅτι θὰ τὶς γνωστοποιήσει στή Μόσχα; Ἐνῶ, στή Μόσχα ἀπόχτησε ὁ Παρτσαλιδῆς τὶς παρδαλὲς ἀπόψεις ποὺ μετὰ ἔκθεσε στὸ «Μὲ εἰλικρίνεια» του, ποὺ σ' αὐτὲς δὲν ὑπάρχει οὔτε ἴχνος εἰλικρίνειας.

—Ἐνα ἄλλο ζήτημα ποὺ πρέπει νὰ σημειώσω καὶ νὰ σχολιάσω, ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα τοῦ Οἰκονομίδη καὶ πιὸ συγκεκριμένα τὴ συνέντευξη ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Μάρκος Βαφειάδης, εἶναι τὸ ἂν μᾶς ὑποσχέθηκαν οἱ περιβόητοι σύμμαχοί μας βοήθεια. Ἡ συνέντευξη τοῦ Βαφειάδη δημοσιεύτηκε στὴν Ἐλευθεροτυπία «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 19 καὶ 20-2-1980.

Ὁ Βαφειάδης εἶπε στὸν Οἰκονομίδη: «Δὲν εἶναι ἀλήθεια ἡ ἄποψη πὼς ἄλλοι μᾶς ὑποκίνησαν καὶ δὲν μᾶς βοήθησαν στὸ τέλος. Ὅτι μᾶς ἐξαπάτησαν. Ὅσα μᾶς ἔλεγε ὁ Ζαχαριάδης γι' ἀεροπλάνα καὶ ὄπλα ἦταν ψέματα. Δὲν εἶναι ὅτι δὲν εἴχαμε ὄπλα, ἀνθρώπους δὲν εἴχαμε» (Ἐλευθεροτυπία 20-2-1980).

Μιὰ ποὺ ἀκόμη βρίσκεται στή Ρωσία ὁ Βαφειάδης, εἶναι ἀδύνατο νὰ πεῖ τὴν ἀλήθεια γιὰ πάρα πολλὰ ζητήματα. Νὰ γιατί ὁμως δίνει τόσο κατηγορηματικὲς ἀπαντήσεις μὲ συνεντεύξεις του; Τώρα πιά ἔχουν δημοσιευτεῖ πολλὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα, ποὺ ἀποδείχνουν ἄντὶ ἀντίθετο ἀπ' αὐτὰ ποὺ λέει ὁ Βαφειάδης. Φαίνεται ὅτι αὐτὸς δὲν φοβεῖται οὔτε τὴν αὐτογελοιοποίησή του.

Ἄν δὲν μᾶς ὑποσχέθηκαν ἀεροπλάνα, γιατί τότε διέταξε ὁ Βαφειάδης κατασκευὴ ἀεροδρομίου μας στὸν καμπίσκο Πρέσπας τοῦ Βίτσι; Μήπως γιὰ νὰ κάνει ἐκεῖ τὸν περίπατό του, χωρὶς κίνδυνο νὰ σκοντάψει; Γιατί ἔστειλε ἀεροπόρους μας στήν Πολωνία γιὰ μετεκπαίδευση; Γιὰ νὰ ὀδηγοῦν καλύτερα τὰ μουλάρια τοῦ ΔΣΕ; Βέβαια, θὰ μᾶς πεῖ ὅτι ὁ Ζαχαριάδης τὸν ἐξαπάτησε. Ὅμως, ὁ Βαφειάδης πέρασε ἀπὸ τὸ Βελιγράδι τὸ 1946, ποὺ ὁ Ζαχαριάδης βρίσκονταν ἀκόμη στήν Ἀθήνα. Μιὰ ποὺ προορίζονταν γιὰ ἀρχηγὸς τοῦ ΔΣΕ, εἶχε ὅλη τὴ δυνατότητα νὰ συναντηθεῖ μὲ τὸν Τίτο καὶ νὰ συζητήσει μαζί του τὴ βοήθεια σὲ ὄπλα καὶ ἄλλα ὑλικά ποὺ τοῦ ἦταν ἀπαραίτητα. Ἄν θὰ ἔκανε αὐτὸ τὸ στοιχειώδικο, θὰ μάθαινε ἂν μᾶς εἴχαν ἢ ὄχι ὑποσχεθεῖ γιὰ βοήθεια καὶ τὸ εἶδος τῆς. Γιατί δὲν ἐνέργησε κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο; Τὸν ἐμπόδισε ὁ Ζαχαριάδης ποὺ βρίσκονταν στήν Ἀθήνα;

Γράφει σὲ ἄλλο κείμενό του ποὺ ἔδωσε στή δημοσιότητα, ὅτι μαζί μὲ τὸν Ζαχαριάδη συνάντησε Γιουγκοσλάβους ἡγέτες καὶ ὅτι τότε ἀποκαλύφθηκε πὼς τίποτα δὲν μᾶς εἴχαν ὑποσχεθεῖ. Γιατί τότε δὲν εἶπε στοὺς Γιουγκοσλάβους ὅτι ὁ Ζαχαριάδης τοῦ εἶπε πὼς μᾶς εἴχαν ὑποσχεθεῖ ἀκόμη καὶ ἀεροπλάνα, γιὰ νὰ ξεκαθαρίσει τὸ ψέμα ἀπὸ τὴν ἀλήθεια; Γιατί τώρα ἐπιστρατεύει τὸ «ὁ Ζαχαριάδης τὸ βούλωσε»; Γιατί μπροστὰ στοὺς Γιουγκοσλάβους δὲν ξεβούλωσε τὸ στόμα τοῦ Ζαχαριάδη; Μήπως Γιουγκοσλά-

βοι ηγέτες-Ζαχαριάδης-Βαφειάδης έπαιζαν τις κουμπάρες, όπως κάνουν τὰ παιδιά; Όχι. Αὐτοὶ ἔπαιζαν τὰ κεφάλια τῶν μαχητῶν τοῦ ΔΣΕ. Στὰ σοβαρά, θέλει ὁ Βαφειάδης νὰ πιστέψουμε τὰ τωρινὰ κατασκευάσματά του;

Ὁ Οἰκονομίδης ἔθεσε στὸν Βαφειάδη τὸ ἐρώτημα: «Πότε διατυπώσατε συγκεκριμένα καὶ ὀλοκληρωμένα τις διαφωνίες σας γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἐμφυλίου πολέμου»;

Ἀπάντηση : «Στὴ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου στὶς 15 Νοέμβρη τοῦ 1948 κατέθεσα γραπτὲς τις ἀπόψεις μου γιὰ τὴ μέχρι τότε πορεία μας» (Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία», 19-2-1980).

Γιατὶ ὁ Βαφειάδης εἶπε ἓνα τόσο χοντροκομμένο ψέμα; Ἀπὸ τις 21-8-1948 ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὸν ΔΣΕ καὶ πῆγε στὴ Μόσχα δῆθεν γιὰ θεραπεία, ξαναεπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα μόνο τὸν Γενάρη τοῦ 1949, γιὰ νὰ πάρει μέρος στὴν 5ῃ ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ. Τὸ γράμμα του ποὺ τιτλοφορήθηκε πλατφόρμα του καὶ ποὺ ἔχει ἡμερομηνία 15-11-1948, τὸ ἔγραψε καθ' ὑπαγόρευση τῆς ὀμάδας Χρυστσιώφ στὴ Μόσχα. Τὸ ἔδωσε στὴν ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ καὶ αὐτὴ μᾶς ἔστειλε ἀντίγραφό του.

Ἄραγε, τί ἔσπρωξε τὸν Βαφειάδη νὰ πεῖ ὅτι κατέθεσε γραπτὲς ἀπόψεις του στὴ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, στὶς 15-11-1948; Ἀσφαλῶς, δυὸ λόγοι τὸν ἔκαναν νὰ γράψει αὐτὸ τὸ τερατώδες ψέμα. Πρῶτο. Γιὰ νὰ καταλάβουν οἱ ἀναγνώστες τῆς «Ἐλευθεροτυπίας», ὅτι αὐτὸς βρίσκονταν στὸν ΔΣΕ ὡς τις 15-11-1948, ὅτι στὴν Ἑλλάδα διατύπωσε γραφτὰ τις ἀπόψεις του. Δεύτερο. Φαίνεται πὼς τοῦ καλάρωσε αὐτὸ ποὺ ἔγραψε ὁ Ἀβέρωφ στὸ βιβλίο του «Φωτιὰ καὶ τσεκούρι», ὅτι ὁ Μάρκος διεύθυνε τις μάχες στὸ Μάλι Μάδι τοῦ Βίτσι, ἀπὸ 28-8-1948 ὡς τὰ μέσα τοῦ Ὀχτώβρη τοῦ ἴδιου χρόνου. Ἄρα, ἡ ταχτικὴ ἦττα τοῦ ἀντιπάλου μας τότε, ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς στρατηγικῆς ἰκανότητάς του. Δυστυχῶς, ὁ Βαφειάδης δὲν σέβεται πιά οὔτε τὸν ἑαυτό του.

Εἶπε ἀκόμη στὸν Οἰκονομίδη, («Ἐλευθεροτυπία» 20-2-1980), ὅτι «Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα πείστηκα πὼς ὁ Ζαχαριάδης δὲν ἦταν κομμουνιστής, ἀλλὰ στοιχεῖο τυχοδιωκτικό».

Ὁ Ζαχαριάδης ἔκανε προπολεμικὰ πράξεις, ποὺ μπορεῖ νὰ τις χαρακτηρίσει κανεὶς καὶ τώρα τυχοδιωκτικὲς. Λογυχάρη, ἔδινε ἐντολὴ σὲ ἡγετικά στελέχη νὰ κάνουν δηλώσεις ἀποκήρυξης τοῦ κομμουνισμοῦ, γιὰ νὰ τ' ἀποφυλακίσει ἢ βασιλομεταξικὴ δικτατορία, μὲ σκοπὸ ἀναδιοργάνωσης τοῦ ΚΚΕ. Ἔτσι, ἀντικειμενικὰ ὁ Ζαχαριάδης ἔπαιξε τὸ παιχνίδι αὐτῆς τῆς δικτατορίας. Ὁ τρόπος ὀργάνωσης τοῦ ἐνοπλοῦ ἀγώνα μας κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο ἦταν τυχοδιωκτικός. Κυρίως αὐτὰ μ' ἔκαναν νὰ γράψω ὅτι μπορεῖ νὰ ἦταν προβοκάτορας. Τὸ κλίμα ποὺ δημιούργησε ὁ Ζαχαριάδης,

κατηγορώντας στελέχη του ΚΚΕ σαν προβοκάτορες, κατέληξαν, στο τέλος, να κατηγορηθεί ο ίδιος.

Όμως, από την ήττα μας κατά τον εμφύλιο πόλεμο, πέρασαν πολλά χρόνια. Τώρα πια τα ιστορικά στοιχεία δείχνουν ότι η αντεπαναστατική-τυχοδιωκτική στρατηγική και ταχτική μας κατά τον εμφύλιο πόλεμο είναι έργο του Στάλιν, και η εθύνη του Ζαχαριάδη είναι η παραδοχή της. Άν ο Ζαχαριάδης δεν θα ήταν κομμουνιστής μάλιστα τυχοδιώκτης, θα προσκυνούσε τον Χρυσισιόφ με μιὰ δημόσια δήλωσή του και σίγουρα δεν θα κατέληγε στην εξόντωσή του. Ο Ζαχαριάδης όμως ἐνέργησε σαν ἐπαναστάτης και ἔδωσε και τὴ ζωὴ του. Πρέπει νὰ κυριαρχεῖται κανεὶς πια ἀπὸ ἓνα τυφλὸ μίσος καὶ πάθος καὶ ἀπὸ ἀνόητη μεγαλομανία τοῦ ἀλάθητου, γιὰ νὰ λείει μετὰ ἀπὸ τριάντα χρόνια ὅτι «ὁ Ζαχαριάδης δὲν ἦταν κομμουνιστής, ἀλλὰ στοιχεῖο τυχοδιωκτικὸ».

Ὁ Βαφειάδης εἶπε στὸν Οἰκονομίδη, ὅτι «Στὴν στρατιωτικὴ σύσκεψη ποὺ ἀκολούθησε στὸ τέλος τῆς 2ης ὀλομέλειας φάνηκε ὅτι ἡ καθοδήγηση τοῦ κόμματος προσανατολίζεται μᾶλλον πρὸς ἐνοπλο ἀγώνα, γιὰ ν' ἀνατραπεῖ ἢ ἀντίδραση» (Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» 19-2-1980).

Γιατὶ τότε ἔγραψε πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια ὅτι ἡ 2η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ (Φλεβάρης 1946) πῆρε ἀπόφαση γιὰ ἐνοπλο ἀγώνα, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ πάρουμε τὰ ὄπλα, ὅτι παίρνοντας τὰ ὄπλα κάναμε παλικάρισμους ποὺ στοίχισαν τὴ ζωὴ πολλῶν ἀνθρώπων; Γιατὶ τουλάχιστο τώρα δὲν καταδίκασε τὶς παλιὲς ἀπόψεις του;

Στὴν ἐρώτηση τοῦ Οἰκονομίδη: «Ποιὸ ἦταν τὸ σχέδιο μὲ τὸ ὁποῖο ξεκίνησε ὁ ἐνοπλὸς ἀγώνας, ἀπὸ τὸ ΚΚΕ», ὁ Βαφειάδης ἀπάντησε :

«Ὁ Ζαχαριάδης θέλησε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν ἐνοπλο ἀγώνα σαν μέσο ἐκβιασμοῦ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς κατάστασης ποὺ ἀνέκυψε μετὰ ἀπὸ τὴν Βάρκιζα καὶ τὶς ἐκλογὲς τῆς 31 Μάρτη», «Δημιούργησε αὐταπάτες μέσα στὸ κόμμα καὶ τὸν λαὸ γιὰ εἰρηνικὴ λύση τοῦ ἐλληνικοῦ προβλήματος».

Μπορεῖ κανεὶς καὶ τώρα ν' ἀποδίδει τὰ παραπάνω στὸν Ζαχαριάδη, ὅταν πια ἔχει ἀποκαλυφτεῖ ὅτι εἶναι ἔργα τοῦ Στάλιν καὶ ὅλης τῆς τότε ρωσικῆς ἡγεσίας; Μόνο ὁ Βαφειάδης καὶ ὅσοι ἔχουν τὴν ἴδια γνώμη, μποροῦν ἀκόμη ν' ἀποδίδουν στὸν Ζαχαριάδη αὐτὴ τὴν ἀντεπαναστατικὴ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ. Ἡ εθύνη τοῦ Ζαχαριάδη εἶναι ὅτι δέχτηκε τὶς ἀπόψεις τοῦ Στάλιν.

Ὁ Βαφειάδης δέχτηκε ν' ἀναλάβει τὴν ἀρχηγία τοῦ ΔΣΕ καὶ νὰ ἐφαρμόσει τὴν παραπάνω ἀντεπαναστατικὴ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ. Ἀκόμη δὲν εἶπε ἂν ἐνέργησε σωστὰ εἴτε λαθεμένα. Καὶ ἀφοῦ δέχτηκε αὐτὰ, πῶς ζητοῦσε ὄπλα ἀπὸ τὸν Ἰωαννίδη γιὰ ἐξοπλισμὸ 20.000 μαχητῶν; Καὶ ἀφοῦ τίποτα

δὲν μᾶς εἶχαν ὑποσχεθεῖ οἱ περιβόητοι σύμμαχοί μας, ἀπὸ τοῦ ζητοῦσε 20.000 ὄπλα;

Ὁ Οἰκονομίδης ρώτησε τὸν Βαφειάδη ἂν ὑπῆρχε συγκεκριμένο σχέδιο ἀπελευθέρωσης τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὸν ΔΣΕ. Ὁ Βαφειάδης δὲν ἀπάντησε καθαρὰ στὴν ἐρώτηση, γιατί δὲν ἤθελε νὰ πεῖ τίποτα γιὰ τὸ «Σχέδιο Λίμνες», ποῦ μετονομάστηκε «Σχέδιο Σίγμα» γιατί αὐτὸς ὁ ἰσπανικὸς πύργος ἦταν δικό του ἔργο καὶ τοῦ ἐπιτελείου του.

Γιὰ τίς ὑπόλοιπες ἀπαντήσεις τοῦ Βαφειάδη σ' ἐρωτήματα τοῦ Οἰκονομίδη, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τὰ κρίνω, γιατί σ' αὐτὸ τὸ δίτομο δίνω ἀπάντηση καὶ μερικά ἀφοροῦν τὰ μετὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ σημειώσω εἶναι ὅτι, οὔτε αὐτὴ τὴ φορά δὲν ἔκανε ὁ Βαφειάδης μιᾶς πεντάρας αὐτοκριτική.

—Ὁ Οἰκονομίδης γράφει (Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» 16-2-1980), γιὰ τὴν προσφυγὴ τῆς Σοβιετικῆς Κυβέρνησης στὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας τοῦ ΟΗΕ, τὸν Φλεβάρη 1946, καὶ ἀντέγραψε περικοπὲς ἀπὸ λόγους τοῦ τότε ὑπουργοῦ ἐξωτερικῶν Βισίνσκυ, στίς 6-2-1946. Ἀντιγράφω τὸ οὐσιαστικὸ μέρος τοῦ λόγου του, γιατί δείχνει πολὺ καθαρὰ τὸ ἄτιμο παιχνίδι τῆς τότε ρωσικῆς ἡγεσίας σὲ βάρος τοῦ ΚΚΕ καὶ τοῦ λαοῦ μας. Νὰ ἡ περικοπὴ:

«Κατὰ τὴν τελευταία συνεδρίαση, ἡ σοβιετικὴ ἀντιπροσωπεῖα ἔδειξε ὅτι θέλει νὰ ἐπικρατήσῃ στὸ Συμβούλιο πνεῦμα συνεργασίας κι ἐνότητας στὴ δράση τῶν μελῶν του καὶ νὰ παραμεριστεῖ κάθε τί ποῦ μπορεῖ νὰ τὰ χωρίσει. Γι' αὐτὸ ἡ σοβιετικὴ ἀντιπροσωπεῖα εἶναι ἔτοιμη νὰ μὴν ἐπιμένει σὲ μιὰ κατηγορηματικὴ ἀπόφαση πάνω στὴν κατάσταση στὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν παρουσία τῶν βρετανικῶν στρατευμάτων. Ἡ σοβιετικὴ ἀντιπροσωπεῖα δὲν ἐπιμένει ν' ἀναφερθεῖ στὴ δήλωση ὅτι ἡ παρουσία τῶν βρετανικῶν στρατευμάτων στὴν Ἑλλάδα ἀποτελεῖ κίνδυνο γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἀσφάλεια. Καὶ εἶναι ἐπίσης πρόθυμη νὰ μὴν ἐπιμένει ν' ἀναφερθεῖ ὅτι πρέπει τὰ βρετανικὰ στρατεύματα ν' ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα».

Οἱ τότε ὑπουργοὶ Ἑξωτερικῶν ΕΠΑ καὶ Ἀγγλίας, χειροκρότησαν αὐτὴ τὴν περικοπὴ τοῦ λόγου τοῦ Βισίνσκυ. Καὶ ψηφίστηκε καὶ ἀπὸ τὸν Βισίνσκυ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, ποῦ διαπιστώνει ὅτι ἡ παρουσία βρετανικῶν στρατευμάτων στὴν Ἑλλάδα δὲν θέτει σὲ κίνδυνο τὴν εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια καὶ κατὰ συνέπεια μποροῦν νὰ παραμείνουν στὴν Ἑλλάδα.

Τότε, γιατί ἔκανε προσφυγὴ στὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας, ἀκριβῶς μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι ἡ παρουσία βρετανικῶν στρατευμάτων στὴν Ἑλλάδα θέτει σὲ κίνδυνο τὴν εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια; Γιὰ νὰ καταφέρει στὸ ΚΚΕ ἀκόμη ἓνα χτύπημα, ποῦ τότε πάλευε γιὰ νὰ φύγουν τ' ἀγγλικά στρατεύματα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ βροῦνε οἱ Ἕλληνες τρόπο νὰ συμφιλιωθοῦν;

Καταφάνερα, και σ' αυτή την περίπτωση ή τότε ρωσική ήγεσία δεν σκέπτονταν για τις τύχες του ΚΚΕ και του λαού μας, αλλά για να δημιουργήσει μιὰ τεχνητή ένταση στὰ Βαλκάνια, για να διευκολύνει τσάκισμα τῶν ἀντιρωσικῶν δυνάμεων στὶς ἀνατολικοευρωπαϊκὲς χῶρες.

—Ὁ Οἰκονομίδης δημοσίευσε στὴν Ἐπιτροπὴν (Ἐλευθεροτυπία) τῆς 21 καὶ 22-2-1980, συνέντευξη τοῦ Γιώργου Μπλάνα (Κίτσαβος). Μ' αὐτὴ τὴν συνέντευξη, ὁ Κίτσαβος εἶπε τερατώδη ψέματα. Ἐναφέρω δυό.

Εἶπε ὅτι ὁ Ζαχαριάδης τοῦ ἔδωσε ἐντολὴ στὰ 1946 νὰ φθάσει τὴ δύναμη τῶν ἀνταρτῶν στὴ Θεσσαλία στὸ ἐπίπεδο τῶν δυνάμεων τοῦ ΕΛΑΣ σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ, κατὰ τὴν κατοχὴ. Εἶναι ὁμοίως ἀποδειγμένο ὅτι, ἐκτελώντας ὁ Ζαχαριάδης ἐντολὲς τοῦ Στάλιν, ἐμπόδιζε τὴν ἀριθμητικὴ αὔξηση τῶν ἀνταρτῶν. Ἄρα, ὁ Κίτσαβος γράφει ψέματα, μόνο για νὰ κατηγορήσει ἀδικα τὸν Βαφειάδη.

Τὸ δεύτερο μεγάλο ψέμα τοῦ Κίτσαβου, εἶναι ὅτι τὸ 7ο συνέδριο τοῦ ΚΚΕ (Ὀκτώβριος 1945) ἐξέλεξε στρατιωτικὴ Ἐπιτροπὴ, ὅτι αὐτὴ συνεδρίασε δυὸ φορές, τὴ μιὰ ἀμέσως μετὰ τὸ 7ο συνέδριο καὶ τὴν ἄλλη μετὰ τὴ 2η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, τὸν Φλεβάρη 1946. Εἶπε ὅτι ὁ ἴδιος ἦταν μέλος αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς. Ταυτόχρονα, εἶπε στὸν Οἰκονομίδη ὅτι «Δὲν ὑπῆρχε, κι οὔτε ἀσφαλῶς συζητήσαμε, ἕνα γενικὸ σχέδιο ἀνάπτυξης, ὀργάνωσης καὶ καθοδήγησης τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα».

Ἄν αὐτὸ εἶναι σωστό, τότε μὲ τί ἀσχολοῦνταν ἡ φανταστικὴ στρατιωτικὴ Ἐπιτροπὴ; Ἐπῖναν τὰ μέλη τῆς τὸ καφεδάκι τους καὶ ὀμφολοσκοποῦσε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο; Λίγη σοβαρότητα δὲν κάνει κακό.

Καμιὰ στρατιωτικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν ἐξέλεξε τὸ 7ο συνέδριο τοῦ ΚΚΕ. Πῆρα μέρος σ' αὐτὸ τὸ συνέδριο σὰν μέλος τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ καὶ Γραμματέας τῆς Κομματικῆς Ὀργάνωσης Κρήτης. Ἄν θὰ ἐκλέγονταν τέτοια ἐπιτροπὴ, θὰ ἔπαιρνα μέρος στὴν ἐκλογή τῆς, ὅπως πῆρα μέρος στὴ λεγόμενη στρατιωτικὴ σύσκεψη κατὰ τὸ τέλος τῆς 2ης ὀλομέλειας τῆς ΚΕ τὸν Φλεβάρη τοῦ 1946.

Ὁ Γιώργος Μπλάνας (Κίτσαβος) θέλησε, μὲ τὴν παραπάνω συνέντευξή του ὅπως καὶ μὲ τὸ βιβλίον του, νὰ παρουσιάσει τὸν ἑαυτό του σὰν μεγάλη φυσιογνωμία.

Ὁ Κίτσαβος αὐτοδιαψεύδεται κατὰ τὴν παραπάνω συνέντευξή του. Νὰ τί εἶπε στὸν Οἰκονομίδη: «Στὴ σύσκεψη τῶν στελεχῶν ποὺ ἀκολούθησε, τὰ καθήκοντα ποὺ ἔβαλε ὁ Ζαχαριάδης ἦταν βασικὰ ἡ συμφιλίωση» (Ἐπιτροπὴν (Ἐλευθεροτυπία) 22-8-1980). «Σύσκεψη» ἐννοεῖ τὴν περιβόητη στρατιωτικὴ σύσκεψη ποὺ ἔγινε στὸ τέλος τῆς 2ης ὀλομέλειας τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ.

Ὁ Κίτσαβος συκοφαντεῖ ἀτρόμητους ἀγωνιστές, ποὺ ἔδωσαν καὶ τὴ ζωὴ τους κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Νὰ τί εἶπε στὸν Οἰκονομίδη: «Στὴ Στερεὰ

ὕπῃρχαν ὁ Μπελῆς καὶ ὁ Διαμαντῆς ᾗ μὲ ἐλάχιστους καὶ κρύβονταν» (στὴν ἴδια «Ἐλευθεροτυπία»).

— Στὴν Ἀπογευματινὴ «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 23-2-80, ὁ Οἰκονομίδης γράφει, ὅτι ἀπὸ τὴν 1 ὠς τὶς 9-4-1946, ὁ Ζαχαριάδης συναντήθηκε μὲ τοὺς Στάλιν-Μάλενκοφ-Μολότοφ στὴ Μόσχα καὶ μὲ τὸν Στάλιν στὴν Κριμαία. Τοῦ εἶπαν «προοδευτικὸ πέρασμα στὸν ἔνοπλο ἀγώνα. Ἄλλὰ ἡ τελικὴ ἀπόφαση πάρθηκε στὴν Κριμαία ἀνάμεσα στὸν Στάλιν καὶ τὸν Ζαχαριάδη».

Σὲ συνέχεια γράφει ὁ Οἰκονομίδης ὅτι μερικοὶ λένε ὅτι ἡ συνάντηση στὴν Κριμαία ἐγίνε τὸν Ἰούνη 1946. Σωστὰ διαπιστώνει ὅτι, «ὅμως πιθανότατα αὐτὴ ἐγίνε μεταξὺ 1-9 Ἀπρίλη», ἀλλὰ μόνο ἂν ἀφαιρέσουμε τὸ «πιθανότατα».

Σημειώνει ὅτι στὴν Κριμαία καθορίστηκε ἡ στρατηγικὴ τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας: «Θὰ προχωρήσετε ἀπὸ τὸ χωριὸ πρὸς τὴν πόλη βαθμιαία γιὰ ν' ἀποφευχθεῖ ἄκαιρη ἔνοπλη ἐπέμβαση τῶν Ἄγγλων καὶ μὲ κατεύθυνση τὴν ἀνεύρεση ἐνὸς συμβιβασμοῦ».

Αὐτὰ εἶναι ἀπόφαση τοῦ Στάλιν καὶ ὄχι Στάλιν-Ζαχαριάδη: «Θὰ προχωρήσετε», μοιάζει μὲ διαταγή. Ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης καὶ ἄλλοι, ἀβάσιμα κι αὐθαίρετα ἀμφισβητοῦν αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια.

ΤΙ ΜΑΣ ΕΙΠΕ Ο «ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ» ΤΗΣ «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ»

Στὴν Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 26-8-1979, ἄρχισε ἡ δημοσίευση μιᾶς μελέτης, ποὺ συνεχίστηκε στὴν «Πρωινὴ» ἀπὸ τὶς 28 Αὐγούστου ὠς τὶς 8 Σεπτέμβρη. Στὴν προμετωπίδα κάθε δημοσιεύματος αὐτῆς τῆς σειράς, ὑπάρχει ἡ ὑπενθύμιση τῆς σύνταξης ὅτι: «Διακεκριμένος συνεργάτης τῆς Κυριακάτικης Πρωινῆς «Ἐλευθεροτυπίας» ποὺ ἔζησε ἀπὸ ὑψηλὴ σκοπιὰ ἐκ τῶν ἔσω, τὸν ἐμφύλιο πόλεμο 1946-1949 καὶ ἀπὸ τότε τὸν ἐρευνᾷ συστηματικὰ ἀπὸ ἱστορικὴ πλευρά, μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν 20 χρόνων ἀπὸ τὴ λήξη του, δίνει μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα μὲ νέα ντοκουμέντα τῶν πιὸ ἀποφασιστικῶν στιγμῶν τῆς σύγκρουσης». Καὶ ἀπαντᾷ, λέει, σ' ἐννῆα ἐρωτήματα.

Ποιά εἶναι αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα; «Ἦταν ἔτοιμοι οἱ Ἀμερικάνοι νὰ φύγουν; Τί μυστήριον κρύβει ἡ πρόταση Τσαλδάρη πρὸς τὸν Ζαχαριάδη γιὰ πολιτικὴ λύση; Θρυμματίστηκαν πάνω στὸν Κλέφτη οἱ προοπτικὲς νίκης κατὰ τῶν ἀνταρτῶν; Τί κρύβει μιὰ περίεργη φράση τοῦ κ. Εὐ. Ἀβέρωφ; Γιατί ὁ Στάλιν δὲν βοήθησε αἰσθητὰ τὸν Δημοκρατικὸ Στρατό; Εἶχε δώσει ὑπόσχεση ἀποτελεσματικῆς βοήθειας καὶ τὴν ἀθέτησε κατόπιν; Τὸ μυστήριον τῶν 3.000 κανονιῶν ποὺ δὲν ἤρθαν. Ποιὰ ὑπῆρξε ἡ πραγματικὴ στάση τοῦ Τίτο; Παρέσυρε τὸν Ζαχαριάδη στὸν πόλεμον καὶ κατόπιν τὸν ἐγκατέλειψε;»

Πριν να δοῦμε πῶς ἀπαντάει στὰ ἐρωτήματά του, πρέπει νὰ θέσω κι ἐγὼ ἓνα ἐρώτημα. Γιατί ἔκανε αὐτὴ τὴ μελέτη ἀνώνυμα ὅπως καὶ ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης; Δὲν ζοῦμε πιά σὲ βαθειὰ παρανομία. Δὲν ἔγραψε τὸ ὄνοματεπώνυμό του, γιατί σίγουρα δὲν «ἔζησε ἀπὸ ὑψηλὴ σκοπιά, ἐκ τῶν ἔσῳ» τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Καταλαβαίνω ποιὸς εἶναι ὁ «διακεκριμένος συνεργάτης» τῆς «Ἐλευθεροτυπίας», καὶ μπορῶ νὰ βεβαιώσω ὅτι δὲν πῆρε μέρος στὸν ἐμφύλιο πόλεμο οὔτε σὰν ἀπλὸς μαχητής. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔγραψε γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν ἔγραψε τὴν οὐσίαν. Καὶ μπορῶ νὰ ἀποδείξω καὶ θ' ἀποδείξω ὅτι «ὁ διακεκριμένος συνεργάτης» τῆς Κυριακάτικης καὶ τῆς Πρωινῆς «Ἐλευθεροτυπίας» ἐπιδίωξε τὸ ἴδιο πού ἐπιδιώκει ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης. Νὰ βγάλει ἀθῶο περιστέρι τὴν τότε ρωσικὴ ἡγεσία, νὰ φορτώσει ὅλη τὴν εὐθύνη στὸν Ζαχαριάδη καὶ τ' ἀνώτατα στελέχη τοῦ ΔΣΕ.

— Κατ' ἀρχὴν θέλω νὰ σημειώσω ὅτι, «ὁ διακεκριμένος» δὲν δίνει καμιά ἀπάντηση σὲ πέντε ἀπὸ τὰ ἐννέα ἐρωτήματά του. Αὐτὰ εἶναι ἀπὸ τὸ τέταρτο ὡς τὸ ἕνατο. Γιατί ἔθεσε, λοιπόν, αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα;

Δὲν ἀπάντησε στὸ πέμπτο ἐρωτήμα του, «τὸ μυστήριον τῶν 3.000 κανονίων πού δὲν ἦρθαν», γιατί ἀπλῶς ἤθελε νὰ γελοιοποιήσει τὴν ἄποψη ὅτι μᾶς ὑποσχέθηκαν συγκεκριμένη βοήθεια οἱ περιβόητοι σύμμαχοί μας ὡς καὶ ἀεροπλάνα. Χρησιμοποίησε αὐτὸ πού ἔγραψε ὁ Γούσινας, γιὰ 3.000 κανόνια, γιὰ ν' ἀποδείξει» ἔμμεσα ὅτι καμιά βοήθεια δὲν μᾶς ὑποσχέθηκαν.

Δὲν ἀπάντησε στὰ ὑπόλοιπα τέσσερα ἐρωτήματά του, γιατί δὲν ἤθελε νὰ δεῖ καθαρά ἂν ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία μᾶς ἐξαπάτησε εἴτε δὲν μᾶς ἐξαπάτησε.

— Στὴν Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 26-8-1979, διαπιστώνει! «Ἄν ἡ ἀριστερά — ἢ κυριολεκτικότερα τὸ ΚΚΕ — εἶχε ἀπόφαση νὰ ἀντιδράσει στὴν τρομοκρατικὴ κυριαρχία τῆς δεξιᾶς μὲ ἔνοπλο ἀγῶνα, μποροῦσε στὸ διάστημα τοῦτο νὰ πέσει τόσο πολὺ τὸ κράτος, ὥστε νὰ τὸ ὑποχρέωσει σὲ οὐσιαστικὸ συμβιβασμὸ καὶ ἴσως — δὲν μποροῦσε νὰ ἀποκλειστεῖ — νὰ ἀνατρέψει τὸ καθεστῶς καὶ νὰ καταλάβει τὴν ἐξουσία, ὅπως συνέβη στὴν Κίνα τότε περίπου καὶ μετὰ ἀπὸ 25 χρόνια στὸ Βιετνάμ».

Σὲ ποιὸ χρονικὸ διάστημα θὰ γίνονταν αὐτά; «Τὸ γενικὸ αὐτὸ περίγραμμα, προβάλλεται ἐπὶ πολλὰ χρόνια τώρα καὶ εἶναι γενικὰ παραδεκτό. Ἡ μεγάλῃ εὐκαιρία τοῦ 1946-1947 χάθηκε».

Ὅπως βλέπουμε, τὴ δυνατότητα νίκης μας εἴτε τουλάχιστο συμβιβασμοῦ μας μὲ τοὺς τότε ἀντιπάλους μας, τὴν βλέπει μέσα στὸ 1946-1947, μὲ μιὰ στρατηγικὴ-ταχτικὴ καὶ δράση ἀντάρτικη ἀπὸ τὸ χωριὸ στὴν πόλη, ὅπως στὴν Κίνα καὶ στὸ Βιετνάμ. Ἄκριβως, αὐτὴ ἡ στρατηγικὴ-ταχτικὴ καὶ δράση π ο ὄ μ ᾶ ς ἐ π έ β α λ ε ὁ Σ τ ᾶ λ ι ν, ὁδήγησε στὴν ἧττα μας. Σὲ καμιά περίπτωση δὲν πρέπει ν' ἀνακατεύουμε τὴ δυνατότητα νίκης μας,

μέ τη δυνατότητα ενός έντιμου συμβιβασμού μας με τούς τότε αντιπάλους μας.

Πριν από πολλά χρόνια έκανα την παρακάτω βασική διαπίστωση. Μπορούσαμε να νικήσουμε μόνον τον Μάη-Ιούνη 1946, με μιιά γενική στρατιωτικοπολιτική εξέγερση. Η κύρια στρατιωτική δύναμή μας ήταν οι μεραρχίες που είχε οργανώσει ο αντίπαλός μας, που ακόμη και κατά τον τότε αντίπαλό μας αρχιστράτηγο Σηλιωτόπουλο αυτές οι μεραρχίες ήταν κατά 70 % δική μας δύναμη.

Αν σωστά κάναμε τον ανταρτοπόλεμο, μπορούσαμε μέσα στο 1947 να πετύχουμε έναν συμφερτικό για τὸ κίνημά μας συμβιβασμό μέσα στο 1947. Η ήρωική δράση του Δημοκρατικού Στρατού στη Βόρεια Πίνδο, δημιούργησε ως τις 20-6-1948 δυνατότητα ενός συμβιβασμού με τούς αντιπάλους μας, ἄν και ὄχι τόσο συμφερτικό για τὸ κίνημά μας, ἄλλα θ' ἀπέτρεπε τὴν βαρεια ἦττα μας. Μετὰ τὸν Ἰούνη τοῦ 1948, δὲν ὑπῆρχε καμιά δυνατότητα συμβιβασμοῦ, γιατί ἡ πορεία τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπόδειξε ὅτι δὲν εἶχαμε δυνάμεις για στρατηγική ἀνατροπή τοῦ τότε ἀντιπάλου μας.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορική ἀλήθεια για τὴ δυνατότητα νίκης μας εἴτε συμβιβασμοῦ με τούς τότε ἀντιπάλους μας.

— Ὁ «διακεκριμένος συνεργάτης» τῆς «Ἐλευθεροτυπίας» γράφει στὴν «Πρωινή» τῆς 30-8-1979 για τὴ συνέχεια τῆς μεγάλης καὶ παρατεταμένης μάχης τοῦ 1948, ἀπὸ τὴ Βόρεια Πίνδο στο Βίτσι.

«Παρόλα ὅμως, θὰ ἦταν δυνατό τὸ βαθὺ ρῆγμα ἂν δὲν ἔκανε τὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο τῶν ἀνταρτῶν βαρὺ σφάλμα στὴ στρατηγική κατανομή τους».

Γράφει ὅτι εἶχαμε στο Βίτσι 21 μάχιμα τάγματα, ὅτι διαθέσαμε πρὸς τὸ μέτωπο τῆς Καστοριάς τὰ 10 τάγματα καὶ πρὸς τὸ μέτωπο τῆς Φλώρινας τὰ 11 τάγματα. «Ἐνῶ θὰ ἔπρεπε, τουλάχιστον 16 ἢ 18 τάγματα νὰ συγκεντρωθοῦν για τὴν κύρια ἐνέργεια πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς Καστοριάς. Καὶ ἢ νὰ ἐφορμοῦσαν ἐναντίον της, ἢ νὰ τὴν παράκαμπταν καὶ νὰ χάνονταν στο «κενὸ δυνάμεως» πίσω ἀπ' αὐτὴ τὴν πόλη, πρὸς τὴν Κοζάνη καὶ τὸν πολύτιμο ἀφύλακτο χῶρο της.

»Ἐνας τέτοιος τολμηρὸς, κεραυνοβόλος ἐλιγμός, ἐκείνες τὶς μέρες τῆς γενικῆς σύγχυσης καὶ διάλυσης, θὰ μπορούσε νὰ προκαλέσει κατάρρευση σὲ εὐρεία κλίμακα».

Σὰν «ἀποδειχτικό» στοιχεῖο τῶν παραπάνω διαπιστώσεών του, παραθέτει λόγο τοῦ Βάν Φλήτ σὲ σύσκεψη ἀξιωματικῶν στὴν Καστοριά, ἄλλα δὲν γράφει ἀπὸ ποιά πηγὴ πῆρε αὐτὸ τὸ λόγο. Κατὰ τὸν συγγραφέα μας, ὁ Βάν Φλήτ εἶπε :

«Κύριοι, σῶς προσφέραμε κάθε βοήθεια, σὲ ἔκταση πὺ δὲν περιμένατε. Τὴν χρησιμοποιήσατε ὅμως μάταια. Τί ἐπιτύχατε; Δὲν μπορέσατε νὰ συντρίψετε τὸν κατὰ πολὺ κατώτερο ἐχθρό. Περιήλθατε σὲ κατὰσταση

τέτοια, πού σᾶς κάνω μιὰ σοβαρή δήλωση : Ἐμεῖς οἱ Ἀμερικανοὶ ἀναρωτιόμαστε μήπως δὲν μᾶς μένει τίποτα ἄλλο παρά νὰ ἀποχωρήσουμε καὶ νὰ σᾶς ἀφήσουμε στὴν τύχη σας. . . ».

Σὲ συνέχεια, παραθέτει μιὰ περικοπὴ ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ἀβέρωφ: «Φωτιά καὶ τσεκούρι», γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα. Νὰ ἢ περικοπὴ: «Ὁ Βὰν Φλήτ. . . στὴν Καστοριά, σὲ συγκέντρωση ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, κατηγόρησε τὸν Στρατὸ ὅτι χρησιμοποίησε τὴν ἀμερικάνικη βοήθεια χωρὶς νὰ συντρίψει τὸν ἐχθρὸ καὶ διερωτήθη ἂν δὲν ἔμενε πλέον στοὺς Ἀμερικανούς παρά νὰ ἀποχωρήσουν».

Καὶ σὲ συνέχεια, ὁ «διακεκριμένος» συμπεραίνει : «Ἀλλὰ ἂν στὴν κρίση τοῦ 1948 δὲν μπορούσαν οἱ ἀντάρτες νὰ ἀποβλέπουν σὲ νίκη μέχρις ἀνατροπῆς τοῦ ἀντιπάλου, αὐτὸ μπορούσε νὰ εἶχε συμβεῖ σὲ μιὰ ἄλλη κρίση προγενέστερη. Ἐκεῖ παρουσιάστηκε ἡ πελώρια εὐκαιρία τῆς ἀποφασιστικῆς νίκης πού χάθηκε», δηλαδή, τὸ 1946-1947.

Στὶς παραπάνω περικοπές, μᾶς κατηγορεῖ γιὰ στρατηγικὴ ἀνικανότητα στὴν κατανομὴ τῶν δυνάμεών μας στὸ Βίτσι στὰ τέλη Αὐγούστου 1948, ὅτι δὲν ἐκμεταλλευτήκαμε μιὰ χαώδικη κατάσταση τοῦ ἀντιπάλου μας καὶ κατὰ συνέπεια τὴ δυνατότητα νὰ προελάσουμε πρὸς τὴν Κοζάνη, ἀφήνοντας νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι μπορούσαμε τότε ν' ἀπελευθερώσουμε τὴ Δυτικὴ Μακεδονία. Στὸ δίτομο ἔργο μου γιὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ἀναλύω τίς μάχες στὸ Βίτσι σὲ εἰδικὸ κεφάλαιο. Ὅμως, κι ἐδῶ πρέπει νὰ γράψουμε γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα πολὺ ἐπιγραμματικά.

Ἀπὸ ποῦ πῆρε πόσα τάγματα εἶχαμε στὸ Βίτσι στὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου 1948 καὶ τὴ διάταξή τους; Αὐτὸ δὲν τὸ γράφει. Ὅμως, ἀναμφισβήτητά στοιχεῖα πού γράφει εἶ ν α ι ψ ε ὑ τ ι κ α. Νὰ, ποιά ἦταν ἡ πραγματικότητα.

Πρὶν τὸν ἐλιγμὸ μας ἀπὸ τὸ Γράμμο στὸ Βίτσι, εἶχαμε στὸ Βίτσι σὲ διάταξη τρεῖς ταξιαρχίες μας, συνολικῆς δύναμης 2.500. Οἱ ταξιαρχίες πού ἐλίχθηκαν ἀπὸ Γράμμο στὸ Βίτσι, τὴν νύχτα τῆς 20 πρὸς 21 Αὐγούστου, εἶχαν δύναμη περίπου 6.500. Σύνολο δυνάμεις μας στὸ Βίτσι, περίπου 9.000. Ποιά διάταξη δώσαμε σ' αὐτὲς τίς δυνάμεις;

Ἀ π ὀ π λ ε υ ρ ᾶ Φ λ ὠ ρ ι ν α ς. Μιὰ ταξιαρχία δυὸ ταγμάτων, ἀπὸ γιουγκοσλαβικά σύνορα-Μπέλα Βόντα ὡς διάσελο Πισοδεριοῦ. Ἀπὸ κεῖ-Βίλλα - Πλατὺ - Κούλα ὡς κύρια κορυφὴ τοῦ Βίτσι μιὰ ταξιαρχία τριῶν ταγμάτων. Σύνολο, δυὸ ταξιαρχίες μὲ 5 τάγματα.

Ἀ π ὀ τ ἦ ν π λ ε υ ρ ᾶ τ ῆ ς Κ α σ τ ο ρ ι ᾶ ς. Τὴν 14ῃ ταξιαρχία μας μὲ τρία τάγματα, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τῆς κύριας κορυφῆς τοῦ Βίτσι-ἀντέρεισμα Ρότο μ' ἔλεγχο στὸν μισὸ καμπέσκο. Τὴν 16ῃ ταξιαρχία μας μὲ τρία τάγματα σὲ συνέχεια — ἀντέρεισμα τοῦ βουνίσου συγκροτήματος Μάλι Μάδι ὡς κύρια κορυφὴ του. Σὲ συνέχεια πάνω στὸ Μάλι Μάδι, τὴν

105 ταξιαρχία μας με τρία τάγματα. Στο δεξιό του Μάλι Μάδι ως αλβανικά σύνορα την 108 ταξιαρχία μας με τρία τάγματα. Πίσω από το Μάλι Μάδι την 107 ταξιαρχία μας με τρία τάγματα, έφεδρεία της διοίκησης του μετώπου στο Βίτσι. Σύνολο πέντε ταξιαρχίες με 15 τάγματα.

Ήρα, ως προς τη διάταξή μας στο μέτωπο του Βίτσι, ο «διακεκριμένος συνεργάτης» της «Έλευθεροτυπίας» έγραψε στις στήλες της αυθαίρετα στοιχειά, για να μη πούμε ψέματα. Η διάταξη των δυνάμεών μας ήταν άπολυτα σωστή. Ο αντίπαλος έκανε την επίθεσή του στο Μάλι Μάδι με έφτα ταξιαρχίες που είχαν 21 τάγματα.

Άς δοϋμε τώρα αν υπήρχαν πραγματικές δυνατότητες να προελάσουμε προς Κοζάνη, απελευθερώνοντας τη Δυτική Μακεδονία. Σ' αυτό το βασικό ζήτημα, ο «διακεκριμένος», γράφει όπως ο συντάκτης της εφημερίδας Σκρίπ, της Αθήνας, για τον ρωσογιαπωνέζικο πόλεμο του 1905. Από μέσα από τα γραφεία της εφημερίδας Σκρίπ, κραύγαζε: «Δεξιότερα Κουρουπάτκιν»! Ο Κουρουπάτκιν ήταν τσαρικός αρχιστράτηγος στον ρωσογιαπωνέζικο πόλεμο του 1905.

Για να διαπιστώσουμε σωστά αν υπήρχαν είτε δεν υπήρχαν δυνατότητες να προελάσουμε τον Σεπτέμβρη του 1948 προς Κοζάνη, πρέπει ν' αναφέρω τ' ακόλουθα. Η 14η, 16η, 105η, 107η ταξιαρχίες μας, δύναμης περίπου 6.500, πολέμησαν στη Βόρεια Πίνδο σχεδόν επί 70 μέρες. Έφθασαν στο Βίτσι άποδιοργανωμένες, κατάκοπες και είχαν πολλές άπώλειες. Με μιá υπεράνθρωπη προσπάθεια τις αναδιοργανώσαμε σε μιá βδομάδα, τις βάλαμε σε διάταξη, κάναμε σ' αυτές την άπαραίτητη πολιτική προετοιμασία, συμπληρώσαμε τον έξοπλισμό τους, τις προετοιμάσαμε όχι για επίθεση (αυτό ήταν αδύνατο), αλλά για ν' αντιμετωπίσουν επίθεση του αντιπάλου μας. Κατά την νικηφόρα αντιμετώπιση της επίθεσης του αντιπάλου μας, σε μάχη που διάρκεσε 14 μέρες, είχαμε και μεις σοβαρές άπώλειες. Ήρα, οί ταξιαρχίες μας που μάχονταν επί 70 μέρες στη Βόρεια Πίνδο και 14 μέρες στο Βίτσι, ήταν αδύνατο να περάσουν σε στρατηγική άντεπίθεση. Μόνο ο «διακεκριμένος» μπορεί να έχει διαφορετική γνώμη. Αν θά κάναμε άπόπειρα προέλασης προς Κοζάνη, θά έξοντώναμε τις ταξιαρχίες μας. Με ξεθεωμένες άπο κούραση και καταματωμένες ταξιαρχίες, δεν γίνεται στρατηγική άντεπίθεση. Μόνο οί έρασιτέχνες των γραφείων που μουντζουρώνουν χαρτιά, μπορούν να έχουν διαφορετική γνώμη. Για να περάσουμε τότε σε στρατηγική άντεπίθεση, ήταν άπαραίτητες τουλάχιστο τέσσερεις ταξιαρχίες έφεδρεία μας συν οί ταξιαρχίες που είχαμε σε δεύτερο κλιμάκιο.

Μπορεί ή ταχτική ήττα του αντιπάλου μας, στο Μάλι Μάδι του Βίτσι, να προκάλεσε κάποιο προσωρινό ζάλισμα στην αντίπαλή μας

στρατιωτική ήγεςία και κάποιο πανικό στην αντίπαλή μας πολιτική ήγεςία. Αυτό όμως δεν θα πεί κατάρρευση είτε «κενό δυνάμεως» του αντιπάλου μας στο ύππεδο τής Κοζάνης. Αυτά εἶναι φαντασιοπληξίες.

Μπορεῖ ὁ Βάν Φλήτ νά εἶπε στήν Καστοριά, αὐτά πού γράφει ὁ Ἄβερωφ, σάν μέσο πίεσης γιά νά συνέλθουν οἱ ἀντίπαλοί μας. Αυτό δέν σημαίνει πρόθεση τῶν ἀμερικάνων νά φύγουν ἀπό τήν Ἑλλάδα. Ὁ ἴδιος, παραθέτοντας περικοπές ἀπό γραφτά τοῦ Σόλωνα Γρηγοριάδη, συμφωνάει μέ τὸ συμπέρασμά του ὅτι, «ὁπῶσδήποτε ἡ Ἄμερικὴ δέν ἦταν διατεθειμένη νά φύγει» ἀπὸ τήν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι ὁ τότε ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ Μάρσαλ ἤρθε ἀμέσως στήν Ἀθήνα γιά νά ἐπιβάλλει «τὴν ἀτεγκτὴ γραμμὴ τοῦ κέντρου: Νά διατηρηθεῖ ἡ Ἑλλάδα». («Πρωϊνὴ Ἑλευθεροτυπία», 1-9-1979).

Εἶναι, λοιπόν, κίβδηλο τὸ συμπέρασμα καὶ τοῦ «διακεκριμένου» καὶ τοῦ Σόλωνα Γρηγοριάδη, ὅτι «πραγματικὰ τὸ καλοκαίρι-φθινόπωρο τοῦ 1948 παρουσιάστηκε μιὰ ἐξαιρετικὴ εὐκαιρία στοὺς ἀντάρτες γιά νά καταγάγουν νίκη. Ὁχι νίκη ἀποφασιστικῆς, ἀλλὰ πάντως διαπραγματευτικῆς σημασίας» (στὸ ἴδιο). Δυνατότητα κάποιου συμβιβασμοῦ, δημιούργησε ἡ ἥρωικὴ πάλη τοῦ ΔΣΕ στὴ Βόρεια Πίνδο, μόνο στίς 20 Ἰουνίου 1948. Τὸ φθινόπωρο στὸ Βίτσι, δέν δημιουργήθηκε καμιὰ τέτοια δυνατότητα, γιὰ τὴν ἦταν ἀδύνατο νά δημιουργηθεῖ.

Στὴν «Πρωϊνὴ Ἑλευθεροτυπία» τῆς 28-8-79, διαπιστώνει: «τὸ καλοκαίρι καὶ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1948... μιὰ τρομακτικὴ κρίση συγκλόνησε ἀπὸ τὰ βάθρα του τὸ κυβερνητικὸ καθεστῶς καὶ τὴν ἀμερικανοκρατία».

Σάν λογοτεχνικὴ-μυθιστορηματικὴ διατύπωση, αὐτὴ ἡ διαπίστωση μπορεῖ νά προκαλέσει συγκίνηση. Ἀπὸ καθαρὰ στρατιωτικὴ-ἐπιχειρησιακὴ καὶ πολιτικὴ ἄποψη, ἡ παραπάνω διαπίστωση λάμπει στὸν ἀττικὸ οὐρανὸ σάν μιὰ πολύχρονη σαπουνόφουσκα. Βέβαια, τὴν ἔγραψε γιά ν' ἀποδείξει» πάλι τὴν στρατηγικὴ ἀνικανότητά μας. Κλονίσαμε ἀπὸ τὰ βάθρα του τὸ μεταβαρκιζιανὸ καθεστῶς, ἀλλὰ ἀπὸ στρατηγικὴ ἀνικανότητά μας δέν σπρώξαμε ἀκόμη λίγο τὸ οἰκοδόμημα γιά νά σωριαστεῖ. Αυτό λέγεται ἱστορικὴ ἀλήθεια!

Στὸ ἴδιο φύλλο τῆς «Πρωϊνῆς» ἐπιστρατεῦει καὶ τὸν ἀντιστράτηγο σὲ ἀποστρατεία Θρασύβουλο Τσακαλῶτο, πού ἐπανελημένα ἔψαλε γι' αὐτὸν ὕμνους. Νά τί τοῦ εἶπε ὁ Τσακαλῶτος:

«Ναί, δέν πρέπει νά διστάσουμε νά τὸ ἀναγνωρίσουμε, ὅτι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἡ κατάσταση εἶχε τόσο σοβαρὰ κλονιστεῖ, ὥστε ἡ κατάρρευση στὸ μέτωπο ἦταν πολὺ πιθανὴ καὶ δυνατὴ. Περάσαμε κρίση θανάσιμη. Καὶ ἂν οἱ κομμουνιστὲς τὴν ἐκμεταλλεύονταν ὅσο ἔπρεπε καὶ μπορούσε νά γίνει, θὰ εἴχαμε τρομακτικὲς συνέπειες. Ἀλλὰ ἄφησαν πολλὰς εὐκαιρίες νά χαθοῦν».

Ὁ Τσακαλῶτος εἶχε τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία νὰ καυχησιολογῆ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ μειώνει τοὺς συναδέλφους του. Ἀκριβῶς γι' αὐτό, καὶ στὴν περίπτωση τῆς τ α χ τ ι κ ῆ ς ἤττας τοῦ στρατοῦ τοὺς στὸ Μάλι Μάδι, γράφει πὼς τὸν παρακαλοῦσαν νὰ τρέξει στὸ Βίτσι γιὰ νὰ σώσει τὸν στρατό τους ἀπὸ πλήρη κατάρρευσὴ του. Μὰ δὲν γράφει ὅτι μετέφερε στὸ Βίτσι τὴν Χ μεραρχία τους, ὅτι μὲ ὑπερβολικὰ μεγάλες δυνάμεις τοὺς ἔκανε ἐπίθεση τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1948 κι ἔσπασε τὰ μούτρα τους. Ἡ οὐσία εἶναι, ὅπως τὸ ἀπόδειξα, ὅτι δὲν εἶχαμε καμιά δυνατότητα νὰ προελάσουμε πρὸς Κοζάνη.

— Στὴν «Πρωινὴ Ἑλευθεροτυπία» τῆς 5-9-1979, ὁ «διακεκριμένος» ἔβαλε τίτλο στὸ κείμενό του: «Ἡ ἀριστερὰ μποροῦσε νὰ πάρει τὴν ἔξουσία καὶ νὰ πετάξει τοὺς ἄγγλους στὴ θάλασσα».

Αὐτὸ εἶναι σωστό, ἀλλὰ μόνον τὸν Μάη - Ἰούνη τοῦ 1946, μὲ μιὰ γενικὴ στρατιωτικοπολιτικὴ ἐξέγερση.

Ὅμως σὲ συνέχεια ρωτᾷ γιὰτὶ δὲν πετάξαμε τοὺς ἀντιπάλους μας στὴ θάλασσα. «Γιὰ ποιὸ λόγο; Ὑπῆρξε τόση ἔλλειψη προοπτικῆς στὴν ἡγεσία τῆς ἀριστερᾶς; Ὑπῆρξαν κρυφές ἀντιδράσεις ποὺ παρέλυσαν τὴ θέλησή της; Ὅπωςδὴποτε ἡ πελώρια εὐκαιρία ποὺ παρουσιάζονταν, ἀφέθηκε νὰ γλυστρήσει ἀπὸ τὰ χέρια της καὶ νὰ βρεθεῖ μακριὰ».

Μὰ δὲν ἀπαντᾷ στὰ ἐρωτήματά του. Παρακάτω, ξαναθέτει τὸ ἴδιο βασικὸ ἐρώτημά του: «Ἀφοῦ ὁ κυβερνητικὸς στρατὸς ἦταν τὸ 1946 μιὰ πλαδαρὴ, διαβρωμένη μάζα σὰν προζύμι, γιὰτὶ ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ δὲν τὴν ἄρπαξε ἀπὸ τὰ μαλλιά ἐγκαίρως»; Πάλι δὲν ἀπαντᾷ στὸ βασικὸ ἐρώτημά του.

Στὴν «Πρωινὴ» τῆς 7-9-1979, ἔβαλε τίτλο στὸ κείμενό του: «1947 : Κυβέρνηση καὶ στρατὸς δὲν ἔχουν κουράγιο καὶ ἐλπίδες». Αὐτὴ εἶναι μιὰ αὐθαίρετη διαπίστωση.

Ἀκόμη πιὸ μεγάλη αὐθαιρεσία, εἶναι ἡ ἀλλόκοτη διαπίστωσή του ὅτι, «ἔως τώρα ὁ χρόνος ἐργάστηκε ὑπὲρ τῶν ἀνταρτῶν. Καὶ τὸ καθεστὼς κάτω ἀπὸ τὰ πλήγματά τους κλονίζονταν τόσο, ὥστε ἡ κατάρρευσὴ του βρισκόνταν μέσα στὰ πλαίσια τῆς πραγματικότητας».

»Ὁ στρατὸς ἐνισχύονταν, ἀλλὰ οἱ ἀντάρτες ἐνισχύονταν ταχύτερα. Καὶ στὴν ἀνελέητη ἐκείνη κούρσα γιὰ τὴν ἀπόχτηση ὑπεροχῆς κέρδισαν περιφανῶς οἱ ἀντάρτες.

»Τώρα ποὺ σήμαιναν οἱ ἐκκωφαντικὲς σάλπιγγες τοῦ Δόγματος Τροῦμαν, δὲν φαίνονταν ὅτι θὰ κατέρρεαν τὰ τείχη τῆς Ἱερικοῦς. Ἀλλὰ ἀπλῶς θὰ ἄρχιζε νέος ἀγώνας δρόμου μὲ προκαθορισμένο ὅμως χρονικὸ ὄριο αὐτὴ τὴ φορά.

»Ὑπῆρξε μιὰ πίστωση χρόνου 7-9 μηνῶν περίπου γιὰ τοὺς ἀντάρτες, στὸν ὁποῖο μποροῦσαν νὰ κάνουν μιὰ νέα ἐξόρμηση. Στὴν περίπτωση αὐτῆ, μὲ τὰ ἀγγλικά ὅπλα καὶ πάλι θὰ ἀγωνίζονταν ὁ κυβερνητικὸς στρατός. Καὶ

ἔπρεπε νὰ ἐπωφεληθεῖ ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς νὰ τοῦ καταφέρει νέα γερά πλήγματα, πρὶν νὰ ριχτοῦν στὴ σκηνὴ τὰ ἀμερικανικὰ ὄπλα».

Ἵπενθυμίζω ὅτι ὁ τότε πρόεδρος τῶν ΕΠΑ Τρούμαν διακήρυξε τὸ Δόγμα του— βοήθειας στὸ μεταβαρκιζιανὸ καθεστῶς τῆς Ἑλλάδας, τὸν Μάρτη τοῦ 1947. Κατὰ τὸν «διακεκριμένο» μας, χρειάζονταν πάνω ἀπὸ 6 μῆνες γιὰ νὰ φθάσει στὴν Ἑλλάδα ἓνα ἀμερικάνικο ἐκστρατευτικὸ σῶμα καὶ νὰ κάνει αἰσθητὴ τὴν παρουσία του στὸ θέατρο τοῦ πολέμου, καὶ 7-9 μῆνες γιὰ νὰ χρησιμοποιήσει ὁ κυβερνητικὸς στρατὸς τ' ἀμερικάνικα ὄπλα. ἼΑρα, ὑπῆρχαν δυνατότητες νίκης τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, εἴτε συμβιβασμοῦ μὲ τοὺς ἀντιπάλους του, ὡς τὸ τέλος τοῦ 1948. Γιατὶ δὲν χρησιμοποίησε αὐτὲς τὶς δυνατότητες; Πάλι δὲν ἀπάντησε στὸ ἐρώτημά του. Στὴν πραγματικότητα, ὑπῆρχαν ὡς τὸ τέλος τοῦ 1947 δυνατότητες νίκης μας, εἴτε συμβιβασμοῦ; Μόνο οἱ φαντασιόπληκτοι, οἱ στρατηλάτες ποὺ γράφουν στὴν «Ἐλευθεροτυπία», μποροῦν νὰ ξεφουρνίζουν τέτοιες ἀπόψεις.

ἼΑς δοῦμε ὅμως πόσο ἀξίζουν οἱ παραπάνω ἀπόψεις τοῦ «διακεκριμένου» μας καὶ ὅσων ἄλλων ἔχουν τὴν ἴδια γνώμη. Τί γράφει ὁ ὑποστράτηγος σὲ ἀποστρατεία Δημήτρης Ζαφειρόπουλος γιὰ τὶς δυνάμεις τῶν δυὸ ἀντιπάλων, στὸ βιβλίο του «ὁ ἀντισυμμοριακὸς ἀγῶνας 1946 - 1949»;

Στὸ τέλος τοῦ 1946, ἡ συνολικὴ δύναμη τοῦ ΔΣΕ ἦταν 13.000 (σελίδα 175). Στὴν πραγματικότητα, ἡ δύναμη τοῦ ΔΣΕ ἦταν 10.000. ἼΑς παραδεχτοῦμε ὅτι ἡ δύναμή του ἦταν 13.000. ἼΗ δύναμη τοῦ ταχτικοῦ κυβερνητικοῦ στρατοῦ στὸ τέλος τοῦ 1946 ἦταν 104.000 (σελίδα 178). ἼΑν προσθέσουμε καὶ περίπου 27.000 χωροφύλακες ποὺ ἦταν πιὸ ἀξιόμαχη δύναμη σὲ ἀντιανταρτοπόλεμο, ἡ δύναμη τοῦ ἀντίπαλού μας στρατοῦ ἦταν 131.000. ἼΑρα, ἀναλογία 10 πρὸς 1 σὲ βάρος τοῦ ΔΣΕ.

Τὸν Ἰούλι τοῦ 1947, ἡ δύναμη τοῦ ΔΣΕ ἦταν 15.000, ἡ δύναμη τοῦ ταχτικοῦ κυβερνητικοῦ στρατοῦ 120.000. (σελίδα 270). ἼΗ χωροφυλακὴ εἶχε τότε δύναμη 30.000. Σύνολο, 130.000. ἼΑρα, ἀναλογία περίπου 10 πρὸς 1 σὲ βάρος τοῦ ΔΣΕ.

Στὸ τέλος 1947, ἡ δύναμη τοῦ ΔΣΕ ἦταν 26.000 (σελίδα 338). Αὐτὸ εἶναι ἓνα παραφουσκωμένο νούμερο. Στὴν πραγματικότητα, ἡ δύναμή του δὲν ἦταν τότε πάνω ἀπὸ 20.000. Λογουχάρη, ποτὲ δὲν εἶχε ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία 3.900 δύναμη καὶ στὴν ἸΑνατολικὴ Μακεδονία 4.700.

Στὸ τέλος τοῦ 1947, βασικὰ δὲν ἄλλαξε ἡ δύναμη τῶν δυὸ ἀντιπάλων. ἼΗ δύναμη τοῦ ΔΣΕ βουλόπλεε στὶς 20.000. ἼΗ δύναμη τοῦ κυβερνητικοῦ ταχτικοῦ στρατοῦ ἦταν περίπου 120.000 σὺν 30.000 χωροφύλακες. ἼΟμως μέχρι τὸ Νοέμβρη 1947 ὀργανώθηκαν 40 τάγματα τῆς λεγόμενης ἼΕθνοφρουρᾶς ἀπὸ κλάσεις ἠλικιωμένων ἀντρῶν, μὲ συνολικὴ δύναμη 20.000 (σελίδα 95). Αὐτὴ ἦταν ὄχι μόνο μιὰ ποσοτικὴ μεταβολὴ πρὸς ὄφελος τοῦ

ἀντιπάλου μας, ἀλλὰ καὶ π ο ι ο τ ι κ ῆ μεταβολή, γιατί τὰ 40 τάγματα Ἐθνοφρουρᾶς ἀντικατέστησαν δυνάμεις τοῦ ταχτικοῦ στρατοῦ ἀπὸ στατική διάταξη, κι ἔτσι ἀδξήθηκε ἡ δύναμη ἐκστρατείας τοῦ ἀντιπάλου μας κατὰ 20.000. Ἄρα, στὰ τέλη 1947, ἡ δύναμη τοῦ ἀντιπάλου μας ἦταν 120.000 ταχτικός στρατός, 30.000 χωροφύλακες, 20.000 Ἐθνοφρουρᾶς, σύνολο 170.000. Ἀκόμη καὶ ἂν παραδεχτοῦμε ὅτι στὰ τέλη τοῦ 1947 ἦταν 20.000, τότε ἡ ἀναλογία ἦταν περίπου 9 πρὸς 1 σὲ βάρος τοῦ ΔΣΕ.

Ἄρα, εἶναι ὀλοκληρωτικά καὶ τερατώδικα αὐθαίρετο τὸ συμπέρασμα τοῦ «διακεκριμένου» μας ὅτι, «ὁ στρατός ἐνισχύονταν, ἀλλὰ οἱ ἀντάρτες ἐνισχύονταν ταχύτερα. Καὶ στὴν ἀνελέητη ἐκείνη κούρσα γιὰ τὴν ἀπόκτηση ὑπεροχῆς κέρδισαν περιφανῶς οἱ ἀντάρτες».

Ἄραγε, ἀγνοοῦσε, ὅταν ἔγραφε τὰ παραπάνω, ὅτι ὡς τὸ τέλος τοῦ 1947 ὁ ἀντίπαλός μας εἶχε ξεσπιτώσει τὸν πληθυσμὸ ἀπὸ τὴν ὄρεινὴ καὶ μισοορεινὴ Ἑλλάδα καὶ τὸν εἶχε μαντρώσει μέσα σὲ ὄχυρωμένες πόλεις; Ἔτσι ὅμως, ὁ ΔΣΕ δὲν εἶχε ἀπὸ ποῦ ν' ἀδξήσει τίς δυνάμεις του, μιὰ ποῦ ἡ ἡγεσία μας τὰ κατάφερε νὰ μὴν εἶναι σὲ θέση ὁ στρατός μας νὰ καταλαμβάνει πόλεις. Δυστυχῶς, στὴν «ἀνελέητη κούρσα», ἐκεῖνος ποῦ κέρδισε ἦταν μόνο ὁ ἀντίπαλός μας. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια.

Μὰ ἐπιτέλους, ποιὸς εἶναι ὁ κύριος ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἀπώλεια σίγουρης νίκης μας τὸν Μάη-Ἰούνη 1946, γιὰ τὴν ἀπώλεια ἐνὸς ἐντιμοῦ συμβιβασμοῦ μας μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας τὸν Ἰούνη τοῦ 1947; Ὁ «διακεκριμένος» μας τὰ κατάφερε στὴ δωδέκατῃ συνέχειά του νὰ ξεγεννήσει τὸ ἴδιο ποῦ ξεγέννησε καὶ ὁ Σόλωνας Γρηγοριάδης. Νὰ τί γράφει στὴν «Πρωινή» τῆς 8-9-1979:

«Φυσικά, θὰ μπορούσε μιὰ ἀπ' αὐτὲς τίς εὐκαιρίες νὰ τὴν ἀξιοποιήσει. Τοῦ ἔλειπαν ὅμως οἱ πραγματικοὶ ἐπαγγελματίες στρατιωτικοὶ μεγάλων μονάδων. Καθὼς καὶ μεγαλύτερη βοήθεια ἀπὸ τὰ Ἀνατολικά κράτη. Γιὰ τὸ πρῶτο εὐθύνεται ὁ Ζαχαριάδης. Γιὰ τὸ δεύτερο ἡ κακὴ συγκυρία. Γιατί ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση δὲν μπορούσε νὰ διακινδυνεύσει οὐσιαστικὴ βοήθεια πρὸς τὸν Δημοκρατικὸ Στρατό, κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τοῦ ἀμερικάνικου πυρηνικοῦ μονοπωλίου».

Ὅπως βλέπουμε, οἱ αἰτίες τῆς ἥττας βρίσκονται στὴν ἀνικανότητα τῶν ἀνώτατων στελεχῶν τοῦ ΔΣΕ, στὸ Ζαχαριάδη ποῦ ἔστειλε τοὺς ἐπαγγελματίες ἀξιοματικούς μας ἐξορία καὶ δὲν χρησιμοποίησε τὸ δυναμικὸ ποῦ εἶχε τὸ κίνημά μας.

Καὶ οἱ περιβόητοι σύμμαχοί μας, πιὸ πολὺ ἢ τότε ρωσικὴ ἡγεσία; Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει οὔτε γάτα οὔτε ζημιὰ τῆς. Ὑπῆρχε ἀπλῶς μιὰ «κακὴ συγκυρία», ποῦ τοὺς ἐμπόδισε νὰ βοηθήσουν οὐσιαστικά τὸν ΔΣΕ. Ἡ «σκιά τοῦ ἀμερικάνικου πυρηνικοῦ μονοπωλίου». Τώρα τρέχα νὰ κυνηγᾶς τίς σκιές!

Ἀπὸ πότε ὑπῆρχε αὐτὴ ἡ «σκιά»; Πρὶν ν' ἀρχίσει ὁ ἐμφύλιος πόλεμος

στην Ελλάδα, είτε μετά; Καταφάνερα, από το 1945 που ο Τρούμαν κοπάνισε άτομικές βόμβες του στα κεφάλια των γιαπωνέζων. Άν ή «σκιά» του πυρηνικού μονοπωλίου των ΕΠΑ είναι ή αίτία που δέν μās βοήθησε ουσιαστικά ή ρωσική ήγεσία, γιατί μās έσπρωξε σ' έμφύλιο πόλεμο; Ποιός μπορεί ν' άμφιβάλει ότι άν ό Στάλιν έλεγε ό χ ι στον Ζαχαριάδη, ό δεύτερος δέν θά κουνούσε ούτε τó δαχτυλάκι του; Είτε μήπως ό Στάλιν άνακάλυψε τó άμερικάνικο πυρηνικό μονοπόλιο, όταν πιά είχε άνάψει ό έμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα;

Ξέρω ότι μάταια ρωτώ τόν «διακεκριμένο» μας, τόν Σόλωνα Γρηγοριάδη, τούς ύποβολείς τών άπόψεων αυτών τών δυό ιστοριογράφων. Άραγε, δέν είναι πιά καιρός νά καταλάβουν οί έλληνες άριστεροί τó άτιμο παιχνίδι τής τότε ρωσικής ήγεσίας σέ βάρος τού έλληνικού έπαναστατικού κινήματος και τού λαού μας;

—Ο «διακεκριμένος συνεργάτης» τής («Έλευθεροτυπίας»), γράφει και χοντροκομμένες άνακρίβειες. Και όμως μās ποζάρει για σπουδαίος και βαθύς έρευνητής τής Ιστορίας τού έμφυλίου πολέμου. Μερικά παραδείγματα:

«Π ρ ω ν ή », 29 - 8 - 1979. «Οί προκαταρκτικές έπιχειρήσεις άρχισαν τήν 10 Ίούνη άλλ' ουσιαστικά άπέτυχαν, χάρη στην άπροσδόκητη αντίδραση τών άνταρτών. Και μέ καθυστέρηση άρχισε ή κύρια φάση στις 21 Ίούνη μέ δυό βασικές έπιθέσεις που άπέβλεπαν νά διαρρήξουν τις πύλες τού Γράμμου από δυό κατευθύνσεις!»

Έδώ έννοεί τó πότε άρχισε ή μεγάλη έκστρατεία τών τότε αντιπάλων μας στη Βόρεια Πίνδο, τó καλοκαίρι 1948.

Π ρ ώ τ η ά ν α κ ρ ί β ε ι α. Η μεγάλη μάχη άρχισε στο μέτωπο τού Άρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας, μήκους περίπου 60 χιλιομέτρων, τά χάρματα τής 14-6-1948 και όχι στις 10 τού Ίούνη.

Δ ε ύ τ ε ρ η ά ν α κ ρ ί β ε ι α. Η μάχη σέ τέτοιο μέτωπο, από 14 ως 20 Ίούνη, δέν ήταν καθόλου προκαταρκτική, αλλά άποφασιστική προσπάθεια τού αντιπάλου μας, για ν' άνοίξει από τόν τομέα Νικολέρι-Άμμούδα-Μπούφι τó δρόμο γρήγορης προέλασης πρós κύρια κορυφή τού Γράμμου, ύψοδείχτης 2.520. Άκόμη και κατά τούς ιστοριογράφους τού τότε αντίπαλού μας στρατοπέδου, στην Άμμούδα ξευτελίστηκε τó σχέδιο «Κορωνίδα». Έκεί μπήκε έκτός μάχης ή 15η αντίπαλή μας μεραρχία. Μπήκε στη μάχη στον ίδιο τομέα ή Ι μεραρχία τους, που ήταν έφεδρεία τού διοικητή τού Β' Σώματος Στρατού που διεύθυνε τις δυνάμεις τους σέ όλο τó μέτωπο τής Βόρειας Πίνδου. Όμως, και αυτή έπαθε σοβαρές άπώλειες μπρός στο ύψωμα Άμμούδα και αναγκάστηκε νά σταματήσει τήν έπίθεσή της. Σημειώνω ότι, αυτές τις δυό αντίπαλες μεραρχίες τις αντιμετώπισε ή 107 ταξιαρχία μας, που στις 14 τού Ίούνη είχε δύναμη περίπου 1.100.

Κατά τόν «διακεκριμένο» μας, οί σκληρές μάχες σέ όλο τó μέτωπο τού

Ἄρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας, ἀπὸ τὶς 14 ὠς τὶς 20-6-1948, ἦταν προκαταρκτικές! Σ' αὐτὲς πῆραν μέρος τέσσερεις ἀπὸ τὶς πέντε μεραρχίες πού χρησιμοποίησε ὁ ἀντίπαλός μας στὴ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου. Καὶ ἐπειδὴ μπῆκε στὴ μάχη στίς 21 Ἰούνη ἡ IX ἀντίπαλή μας μεραρχία στὸ μέτωπο τῆς Κόνιτσας, ἄρχισε ἡ κύρια φάση τῆς μεγάλης μάχης! Αὐτὰ δὲν τὰ γράφει ἓνας πὺ ἔχει ἔστω στοιχειώδεις στρατιωτικὲς γνώσεις καὶ πείρα.

«Π ρ ω ι ν ῆ», 28-8-1979: «Πάντως, ἡ μάχη ἄρχισε τὴν 10 Ἰούνη». «Πρώτη ἢ 8η μεραρχία τοῦ στρατοῦ ἔνωσε αὐτὴ τὴν πραγματικότητα. Εὐθὺς ἀμέσως ἢ 15η μεραρχία».

Τὸ λιγότερο, αὐτὸ εἶναι ἀνακρίβεια. Ἀπὸ τὶς δυνάμεις τῆς ἀντίπαλῆς μας VIII μεραρχίας, μόνο ἡ 75 ταξιαρχία τῆς ἦταν στὸ μέτωπο τῆς Κόνιτσας. Αὐτὴ ἡ ταξιαρχία μπῆκε στὴ μάχη στίς 21-6-1948, ἐνῶ ἡ ἀντίπαλή μας XV μεραρχία μπῆκε στὴ μάχη στίς 16 Ἰούνη. Τί διάβολο; Δὲν διάβασε «ὁ διακεκριμένος» μας τίποτα ἀπ' ὅτι ἔχουν γράψει ἀντίπαλοί μας ἱστοριογράφοι; Οὔτε ὁ Γούσιος δὲν γράφει ὅτι στὸ μέτωπο τῆς Κόνιτσας ἄρχισε ἡ μάχη στίς 10 Ἰούνη καὶ ὅτι ἐκεῖ βρίσκονταν ὀλόκληρη ἡ VIII μεραρχία.

— Δὲν νομίζω ὅτι ἀξίζει τὸν κόπο νὰ κάνω πῶς λεπτομερειακὴ κριτικὴ ἀνάλυση τῶν 12 συνεχειῶν πὺ δημοσίευσε «ὁ διακεκριμένος συνεργάτης» τῆς «Ἐλευθεροτυπίας». Αὐτὸς ἔζησε τόσο πολὺ «ἀπὸ τὰ μέσα» τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ γι' αὐτὸ ὅλα τὰ σαλατοποίησε, ἂν δὲν τὸ ἔκανε ἀπὸ πρόθεση.

Ἐπίσης, δὲν ἀξίζει τὸν κόπο ν' ἀσχοληθῶ καὶ μὲ ἄλλα δημοσιεύματα τῆς τρισυπόστατης «Ἐλευθεροτυπίας». Αὐτὴ δημοσιεύει σὰν «ντοκουμέντο» καὶ τὰ παραμυθᾶκια τοῦ Ρεντῆ, σὰν ἱστορία τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

Ἡ πολιτικὴ σκοπιμότητα πὺ ὑπηρετεῖ ἡ «Πρωινή», ἡ Ἀπογευματινὴ καὶ ἡ Κυριακάτικη «Ἐλευθεροτυπία», εἶναι καταφάνερη, χωρὶς νὰ διαλέγει τὰ μέσα ἐξυπηρέτησης αὐτῆς τῆς σκοπιμότητας.

ΓΙΑ Τ' ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΚΕ ΠΟΥ ΔΗΜΟΣΙΕΥΕ Η «ΑΥΓΗ»

Κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι, καλὰ ἔκανε ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ-ἐσωτερικοῦ, ἀποφασίζοντας νὰ δημοσιεύσει τ' ἀρχεῖα τῆς περιόδου τοῦ ἐμφυλίου πολέμου πὺ ἔχει στὴ διάθεσή της. Ὡς τώρα ἔχει δημοσιεύσει τ' ἀρχεῖα μόνο ἐνὸς χρονικοῦ διαστήματος, μὲ τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ συνεχιστεῖ ἡ δημοσίευση καὶ τῶν ὑπόλοιπων. Ὅμως, δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ὑπάρχουν κενὰ στ' ἀρχεῖα πὺ δημοσιεύτηκαν. Δὲν εἶχε στὴ διάθεσή της ὅλο τὸ ἀρχεῖακὸ ὑλικό, ἢ ἔγινε ἐπιλογή ἐκείνου πὺ θεωρήθηκε δημοσιεύσιμο;

— Τὸ δεῦτερον πὺ πρέπει νὰ σημειώσω, εἶναι ὅτι τὸ ἀρχεῖακὸ ὑλικό πὺ δημοσίευσε ἡ «Αὐγή», μοῦ προκάλεσε ἀγανάκτηση. Βέβαια, γι' αὐτὸ δὲν φταίει ἡ «Αὐγή», εἴτε ὁ Φίλιππος Ἡλιοῦ πὺ ἐπιμελεῖται καὶ σχολιάζει

τ' ἀρχεῖα. Φταῖνε ἐκεῖνοι ποὺ ἔγραψαν τὰ ἴδια τὰ κείμενα. Τὸ ἀρχεῖακὸ ὕλικὸ ποὺ δημοσιεύτηκε, δείχνει ὅτι οἱ τότε ἡγέτες μας δὲν εἶχαν συναίσθηση εὐθύνης. Ἄς δοῦμε πρῶτα τί ἔκαναν οἱ τότε ἡγέτες μας, ἀπὸ τῆς 31-3-1946 ποὺ ἄρχισε ὁ ἔνοπλος ἀγώνας μας.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ΚΚΕ, Νίκος Ζαχαριάδης. Αὐτὸς ἔμεινε στὴν Ἀθήνα ὡς τῆς 3-4-1947. Μετὰ πῆγε στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἀπὸ κεῖ πέρασε στὴ Γιουγκοσλαβία παράνομα στῆς 6-4-1947. Βέβαια, ἀπὸ τὸ Μάρτη ὡς τῆς 9 Ἀπρίλη 1946, πῆγε στὸ ἐξωτερικόν, συνάντησε τὴ ρωσικὴ ἡγεσία καὶ πιὸ πολὺ τὸν Στάλιν, γιὰ νὰ τοῦ δώσει τὸ πράσινο φῶς γιὰ ἔνοπλο ἀγώνα μας καὶ νὰ καθορίσει τὴ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ του καὶ γιὰ ἐξασφάλιση βοήθειας. Τότε συνάντησε ἡγέτες κομμουνιστικῶν κομμάτων καὶ κυρίως τὸν Τίτο.

Τί ἔκανε στὸ ἐξωτερικὸ ἀπὸ τῆς 6-4-1947, ὡς τῆς 7-1-1948 ποὺ ἐπιτέλους ἐγκαταστάθηκε στὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο τοῦ ΔΣΕ; Ἐτρεχε ἐδῶ καὶ κεῖ, παρακαλοῦσε νὰ τοῦ δώσουν ὅσα τοῦ ὑποσχέθηκαν. Ἐγραφε ἐκθέσεις γιὰ τὴν κατάσταση στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ φωτίσει ἐκείνους ποὺ μᾶς κοροΐδευαν. Σκάρωνε κανονισμοὺς ὀργάνωσης τοῦ ΔΣΕ, «στρατηγικά» σχέδια, κατακεραύνωνε ἐκείνους ποὺ πολεμοῦσαν καὶ τῆς ἀνύπαρκτες πιά κομματικὲς ὀργανώσεις μας στῆς πόλεις. Τοποθέτησε τὸν Γιάννη Ἰωαννίδη οὐσιαστικὸ ἀρχιστράτηγο στὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1947, μιά ποὺ αὐτὸς δὲν εἶχε ἰδέα ἀπὸ πόλεμο. Τὸ ἐξωφρενικὸ ἦταν ὅτι ζοῦσε παράνομα στὸ ἐξωτερικόν.

Ὁ Γιάννης Ἰωαννίδης. Ὁ Ζαχαριάδης τὸν θεωροῦσε σὰν ὑπαρχηγὸ τοῦ ΚΚΕ. Τὸν ἔστειλε μαζί μὲ τὸν Πέτρο Ροῦσο στὸ Βελιγράδι, στῆς 25-8-1946. Ἐμείνε ἐκεῖ ὡς τὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου 1947. Ταξίδευε σὲ ἀνατολικοευρωπαϊκὲς χῶρες, ἔστειλε ραδιογραφήματα στὰ μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου ποὺ ἔμειναν στὴν Ἀθήνα καὶ ἔπαιρνε ἀπ' αὐτὰ παρόμοια ραδιογραφήματα. Κι αὐτὸς κατακεραύνωνε ἐκείνους ποὺ ἔμειναν στὴν Ἀθήνα. Ὅταν στὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1947 ἔφθασε στὸ σταθμὸ διοίκησης τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μας, ἔκανε φοβερὸ πόλεμο μαθαίνοντας σκοποβολὴ μὲ τὸ πιστόλι του.

Ὁ Μάρκος Βαφειάδης. Αὐτὸς ἔφτασε στὸ Βελιγράδι τὴν 1-9-1946. Ἐφυγε ἀπὸ κεῖ στῆς 21-9-1946 γιὰ τὰ ἑλληνικὰ βουνὰ γιὰ ν' ἀναλάβει τὴν ἡγεσία τῶν ἀνταρτῶν. Ἀπ' ὅλα τὰ μέλη τοῦ τότε Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, μόνον ὁ Βαφειάδης δούλεψε τὸν ΔΣΕ.

Ὁ Λεωνίδας Στρίγκος. Ἀπὸ τ' ἀρχεῖα ποὺ δημοσιεύτηκαν, δὲν φαίνεται ἡ ἡμερομηνία ποὺ ἔφτασε στὸν ΔΣΕ. Ἡ οὐσία εἶναι ὅτι μόνον στῆς 20-6-1947 τοποθετήθηκε καθοδηγητὴς τῆς πολιτικῆς δουλειᾶς στὸ Ἀρχηγεῖο Δυτικῆς Μακεδονίας, κάτι σὰν πολιτικὸς ἐπίτροπός του.

Βασίλης Μπαρτζιώτας. Μιά ποὺ οὐσιαστικὰ διέλυσε τῆς ὀργανώσεις μας στὴ Μακεδονία καὶ στὸ τέλος ἔστειλε ἐκθεση στὸ Πολι-

τικό Γραφείο πού έγγραφε: «Πάρτε με από δω γιατί θα πάω σάν τὸ σκυλί στ' ἀμπέλι», ὁ Ζαχαριάδης τὸν τοποθέτησε Πολιτικό Ἐπίτροπο τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Βέβαια, καταλάβαινε ἀπὸ πόλεμο ὅσο καὶ ὁ Ἰωαννίδης. Πότε ἀκριβῶς βγῆκε στὸ βουνό, δὲν φαίνεται ἀπὸ τ' ἀρχεῖα πού δημοσιεύτηκαν. Τὸ μόνο πού βγαίνει εἶναι ὅτι στὶς 31-12-1947 ἐπέστρεψε ἀπὸ περιοδεῖα τοῦ στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία, δηλαδὴ πῆγε στὸ βουνὸ Μπέλες, κολλητὰ στὰ βουλγαρικὰ σύνορα.

Ὁ Στέργιος Ἀναστασιάδης, ὁ Δημήτρης Παρτσαλίδης, ἡ Χρύσα Χατζηβασιλείου, ὁ Δημήτρης Παπαρρήγας (μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου), ἔμεναν στὴν Ἀθήνα σὲ δύσκολες συνθῆκες πού δημιούργησε ἡ ἴδια ἡ ἡγεσία μας καὶ κυρίως ἡ ρωσικὴ ἡγεσία.

Νὰ τὸ κατάντημα τῆς ἡγεσίας μας σὲ συνθῆκες ἐμφυλίου πολέμου, ὅπως βγαίνει ἀπὸ τ' ἀρχεῖα πού δημοσιεύτηκαν. Αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀπαίσιμα εἰκόνα.

Μετὰ τὴν παραπάνω σύντομη περιγραφή, ἄς περάσουμε σὲ πιὸ συγκεκριμένη κριτικὴ τοῦ περιεχομένου τῶν ἀρχείων.

—Τ' ἀρχεῖα ἐπιβεβαιώνουν ὅτι ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία ἀπόρριψε κατηγορηματικὰ τὴν πρόταση τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1946, νὰ βοηθήσει γιὰ νὰ κηρυχτεῖ ἡ Ἑλλάδα οὐδέτερη χώρα, πού σήμαινε νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τ' ἀγγλικά στρατεύματα, γιὰ νὰ βροῦνε οἱ Ἕλληνες τὶς δυνατότητες πού ὑπῆρχαν γιὰ συνεννόησή τους καὶ νὰ ἀποφευχθεῖ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία χαρακτήρισε τὴν πρόταση τῆς ἡγεσίας μας σάν ἀντεπαναστατικὴ. Γιατὶ ἀντεπαναστατικὴ; Διότι ἓνας συμφοριασμένος ἔνοπλος ἀγώνας μας, ἐξυπηρετοῦσε τὰ ἰδιοτελεῖ ρωσικὰ κρατικὰ συμφέροντα.

Ἡ ἔκθεση πού έγγραψε ὁ Ζαχαριάδης γιὰ τὴ ρωσικὴ ἡγεσία, μὲ ἡμερομηνία 12.9.1946, γιὰ τὴν κατάσταση στὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Κόμματος, δείχνει καθαρὰ ὅτι παραλογίζονταν. Στὴν ἔκθεση περιγράφεται ἡ δρᾶση 4.000 ἀνταρτῶν μας καὶ διαπιστώνεται ὅτι γιὰ τὸ «ποιά θὰ εἶναι ἡ παραπέρα ἐξέλιξη τῆς πάλης, αὐτὸ ἐξαρτᾶται ὄχι μόνο ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς συνθῆκες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς διεθνεῖς» («Ἀδύγη» 5-12-1979). Ἀσφαλῶς, διεθνεῖς συνθῆκες ἔνοουσε ὁ Ζαχαριάδης τὴν ὑλικὴ κυρίως βοήθεια πού τοῦ ὑποσχέθηκαν τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1946 καὶ πού ὡς τὸν Σεπτέμβρη ψύχουλα μᾶς εἶχαν δώσει. Ἀκριβῶς γι' αὐτό, ἡ ἔκθεση ὑπογραμμίζει: «Πάντως σήμερα, ἔχοντας ὑπόψη καὶ τὶς ἰδιαίτερες δυσκολίες τοῦ χειμῶνα πού πλησιάζει, δὲν εἴμαστε σὲ θέση μόνοι μας ν' ἀντιμετωπίσουμε ὅλες τὶς ἀνάγκες τοῦ ἀντάρτικου ἀγώνα». Δὲ βαριεσαι! «Ὅσο θέλεις χτύπα στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα». Ἡ ἔκθεση ἀναφέρει ὅτι τὸ κόμμα ἔχει προοπτικὴ νὰ φτάσει ἡ δύναμη τῶν ἀνταρτῶν 20.000, ὅτι ἀπ' αὐτοὺς μόνο 12.000 μποροῦμε νὰ ὀπλίσουμε καὶ ὅτι μᾶς χρειάζονταν

όπλισμός για 8.000 άντάρτες, ότι δέν είχαμε καμιά δυνατότητα ίματισμοῦ, μικρές δυνατότητες τροφοδοσίας καί ζητούσε 10.000 ζευγάρια ἄρβυλα, 10.000 παντελόνια, 10.000 σακάκια, 10.000 χλαίνες, 10.000 φορεσιές ἐσώρουχα. Στις 11-11-1946, ὁ Δημητρώφ ἔδωσε στὸν Ἰωαννίδη καί στὸν Ροῦσο Πέτρο τὴν κατραπακιά - ἀπάντηση τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας. «Περίοδος χειμῶνα καί διεθνῆς κατάσταση ἐπιβάλλουν νὰ μὴ πάρει μεγάλη ἔκταση ἔνοπλο κίνημα». Τί νὰ τὸν κάνει ὁ Στάλιν ἕναν μαζικὸ ἑλληρικὸ ἀντάρτικο στρατό; Τὴν δουλιὰ του τὴν ἔκανε καί μὲ 4.000 ἀντάρτες (τὸ πλῆρες κείμενο τῆς ἀπάντησης δημοσιεύτηκε στὴν «Αὐγή» τῆς 2-12-1979). Οὔτε χρήματα πού ζήτησε ὁ Ζαχαριάδης μὲ τὴν παραπάνω ἔκθεσή του, δέν δόθηκαν. Γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, ὁ Ζαχαριάδης ἔστειλε στὸν Στάλιν τηλεγράφημα, στίς 12-1-1947. Μετὰ ἀπ' αὐτό, κάποιες πενταροδεκάρες ἔδωσε ὁ Στάλιν.

— Στὴν «Αὐγή» τῆς 11-12-1979, δημοσιεύεται ἕνα ἐξωφρενικὸ κείμενο πού σκάρωσαν οἱ Ζαχαριάδης-Ἰωαννίδης στὸ Βελιγράδι, στίς 17-4-1947. Ἐπὶ τὸ Βελιγράδι, καί χωρὶς π ο τ ἔ νὰ βρεθοῦν ἔστω καί γιὰ λίγο στὸν ΔΣΕ, καθόρισαν τὴν ἀποστολὴ τοῦ ΔΣΕ, «ἔλυναν» τὰ στρατιωτικὰ προβλήματά του. Διαπίστωναν «πρωτογονισμό, ἐμπειρισμὸ καί τὸ ἀνταρτίστικο πνεῦμα» τοῦ ΔΣΕ, καθόριζαν πέρασμα ἀπὸ «τὸν ἀνταρτοπόλεμο σὲ ταχτικὸ πόλεμο μὲ ἄμεση ἐπιδίωξη τῆ δημιουργία ἐλεύθερης περιοχῆς» μὲ κέντρο τὴ Θεσσαλονίκη, «ἀπόδειχναν» ὅτι ὑπῆρχαν τέτοιες προϋποθέσεις. Τύφλα νὰ ἔχει ὁ Δονκιχώτης! Τὸν ξεπέρασαν οἱ Ζαχαριάδης-Ἰωαννίδης. Αὐτὸς ἔφτανε μπρὸς σὲ κάθε ἀνεμόμυλο καί μετὰ τὸν πετσόκοβε. Οἱ Ζαχαριάδης-Ἰωαννίδης, βρίσκονταν ἑκατοντάδες χιλιόμετρα μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ διέταζαν ἀπὸ κεῖ πῶς θ' ἀπελευθερώνονταν ἡ Μακεδονία μὲ πρωτεύουσα τὴν Θεσσαλονίκη.

Μιὰ πού ἡ ὑλικὴ βοήθεια πού ὑποσχέθηκε ὁ Στάλιν στὸν Ζαχαριάδη τὸν Ἀπρίλη 1946 δέν μᾶς εἶχε δοθεῖ, ὁ Ζαχαριάδης ζήτησε νὰ πάει στὴ Μόσχα. Ἐκεῖ ἔφτασε τὸν Μάη 1947. Ὁ Στάλιν τὸν ἐξαπάτησε γιὰ δευτέρη φορά· τοῦ εἶπε ὅτι γρήγορα θὰ φτάσουν στὸν ΔΣΕ τὰ ὑλικά πού τοῦ εἶχε ὑποσχεθεῖ. Ὁ Ζαχαριάδης ἐπέστρεψε στὸ Βελιγράδι ἐνθουσιασμένος. Συνεδρίασε τὸ λεγόμενον κλιμάκιο τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ (Νίκος Ζαχαριάδης, Γιάννης Ἰωαννίδης, Πέτρος Ροῦσος) καί τοὺς ἀνακοίνωσε τὰ εὐχάριστα νέα. Καί μετὰ, ὁ Ἰωαννίδης ἔστειλε ραδιοτηλεγράφημα στὸ ὑποτιθέμενο Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ στὴν Ἀθήνα (Στέργιος Ἀναστασιάδης, Δημήτρης Παρτσαλίδης, Χρύσα Χατζηβασιλείου, Δημήτρης Παπαρρήγας), στίς 4-6-1947, γιὰ τὰ σπουδαῖα νέα!

Σημειῶνω ὅτι γιὰ ὅλα τὰ παραπάνω, ἡ «Αὐγή» τῆς 12, 13 καί 14-12-1979, ἀναδημοσιεύει τὸ σχετικὸ ἀρχεδιακὸ ὑλικό. Ὅσο γιὰ τὸ μακροσκελὲς ὑπόμνημα τοῦ Ζαχαριάδη πρὸς τὸν Στάλιν πού δημοσιεύεται στὰ παραπάνω φύλλα τῆς «Αὐγῆς», ὁ Στάλιν δέν ἦταν ἀνόητος γιὰ νὰ τὸ διαβάσει. Αὐτὸς

γνώριζε πολύ καλά την τότε κατάσταση στην Ελλάδα, μέσω των εκεί μυστικών υπηρεσιών του. Άλλωστε, η κατάσταση στην Ελλάδα δεν καθόριζε την απόφασή του να μᾶς παίξει σαν πιόνι στη διεθνή σκακιέρα, αλλά τὰ ιδιοτελῆ ρωσικά κρατικά συμφέροντα.

— Στην «Αύγη» τῆς 21-12-1947, ὑπάρχει μιὰ περίληψη τοῦ λόγου τοῦ Μιλτιάδη Πορφυρογένη στοῦ συνέδριο τοῦ Γαλλικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος πού συνεδρίασε στην πόλη Στρασβούργο. Αὐτὸς ὁ λόγος δείχνει πολὺ καθαρά τὸν ἄλλοπροσαλλισμό τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ. Ἐπὶ τῆ μιᾶ διαπιστώνει ὅτι τότε ὑπῆρχαν δυνατότητες γιὰ ἕναν «ἐντιμο δημοκρατικὸ συμβιβασμὸ» με τοὺς ἀντιπάλους μας καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅτι εἶχαν κίβλας ἀποκρυσταλωθεῖ οἱ ὄροι-συνθήκες «πρὸς δημιουργία μιᾶς λεύτερης δημοκρατικῆς Ἑλλάδας με δική της κυβέρνηση καὶ με δική της κρατικὴ ὑπόσταση». Ἐν τὸ δεύτερο ἦταν σωστὸ, πρὸς ποιὸ σκοπὸ ὁ «ἐντιμος δημοκρατικὸς συμβιβασμὸς». Ἐν, λοιπόν, τὸ βασικὸ στὴ γραμμὴ τοῦ ΚΚΕ ἦταν ἕνας «ἐντιμος δημοκρατικὸς συμβιβασμὸς», ὅπως καθόριζε ἡ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ πού μᾶς ἐπέβαλε ὁ Στάλιν, πρὸς ποιὸ σκοπὸ θὰ δημιουργούσαμε κυβέρνηση καὶ λεύτερη Ἑλλάδα με δική της κρατικὴ ὑπόσταση;

Καταφάνερα, ἡ τότε ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ εἶχε μπλεχτεῖ μέσα στὴ στρατηγικὴ τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας, «ὁ ἔνοπλος ἀγώνας πρόσθετο δυναμικὸ μέσο πίεσης στὸν ἀντίπαλο γιὰ ὀμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη», πού εἶναι ταυτόσημη με τὴ στρατηγικὴ πού μᾶς χάραξε ὁ Στάλιν: «θὰ προχωρήσετε ἀπὸ τὸ χωριὸ πρὸς τὴν πόλη βαθμιαία γιὰ ν' ἀποφευχθεῖ ἄκαιρη ἐπέμβαση τῶν ἄγγλων καὶ με κατεύθυνση τὴν ἀνεύρεση ἑνὸς συμβιβασμοῦ». Ἐν, ἡ ἀναγκασία στοῦ Στρασβούργο πρόθεσης τῆς ἡγεσίας μας νὰ δημιουργήσῃ κυβέρνηση στὰ βουνά, ἐπιδίωκε νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἡ δημιουργία της σαν ἕνα αὐτοῦ μας διαπραγματευτικὸ. Αὐτὰ δὲν ἦταν ἐπαναστατικὴ, ἀλλὰ τυχοδιωχτικὴ πολιτικὴ. Μιὰ πού ἀρχίσαμε ἔνοπλο ἀγώνα (ἔστω ἀντάρτικης μορφῆς), μόνον ἡ νικηφόρα διεξαγωγή του ἦταν δυνατό νὰ ὑποχρεώσει τοὺς ἀντιπάλους μας ντόπιους καὶ ξένους σ' ἕναν ἐντιμο συμβιβασμὸ, μιὰ πού νίκη μας μετὰ τὸν Ἰούλη 1946 ἦταν πιά ἀδύνατη.

Εἶναι ἐξωφρενικὴ ἡ διαπίστωση ὅτι τὸν Ἰούνιο τοῦ 1947 ἡ ἔνοπλη πάλῃ μας εἶχε πιά δημιουργήσει τοὺς ὄρους γιὰ μιὰ λεύτερη δημοκρατικὴ Ἑλλάδα με δική της κυβέρνηση καὶ κρατικὴ ὑπόσταση.

— Στην «Αύγη» τῆς 22-12-1979, δημοσιεύτηκαν ραδιοτηλεγραφήματα τοῦ Στέργιου Ἀναστασιάδη καὶ Δημήτρη Παρτσαλιδῆ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, πρὸς τοὺς Ζαχαριάδη-Ἰωαννίδη-Ροῦσο πού βρίσκονταν στοῦ Βελιγράδι. Τὸ γελοῖο εἶναι ὅτι οἱ Ἀναστασιάδης-Παρτσαλιδῆς-Χατζηβασιλείου-Παπαρρήγας, παράσταναν τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ στὴν Ἀθήνα, καὶ οἱ Ζαχαριάδης-Ἰωαννίδης-Ροῦσος αὐτοτιτλοφορήθηκαν κλιμάκιό του.

Ἄν θὰ ἦταν ἔτσι στὴν π ρ ά ξ η, τότε στὴν Ἀθήνα θὰ ἔπρεπε νὰ παίρνονταν οἱ βασικὲς ἀποφάσεις. Ὅμως, ἀδιαμφισβήτητα οἱ βασικὲς ἀποφάσεις παίρνονταν ἀπὸ τοὺς τρεῖς στὸ Βελιγράδι καὶ οἱ τέσσερις τῆς Ἀθήνας ἦταν οἱ πρωτοκολλητές. Εἶναι κι αὐτὸ μιὰ ἀπόδειξη γιὰ τὸ πῶς λειτουργοῦσε τὸ περιβόητο «Κόμμα νέου τύπου».

Ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ σημειώσουμε σὰν οὐσία τῶν ραδιοτηλεγραφημάτων ποῦ ἔστειλαν στὸ Βελιγράδι οἱ Ἀναστασιάδης-Παρτσαλίδης, μπορεῖ νὰ συνοψισθεῖ στ' ἀκόλουθα. Αὐτὰ ἐκφράζουν πανικό, δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὰ οὔτε ἵχνος ἐπαναστατικῆς πνοῆς. Σὰν περιεχόμενο, αὐτὰ εἶναι ἕνα ρεπορτάζ, γιὰ τὸ πῶς σχολίαζε ὁ ἀστικός τύπος τὴν ἀναγγελία συγκρότησης κυβέρνησής μας, τί δήλωναν πολιτικοὶ ἡγέτες. Νὰ μερικὲς πληροφορίες ποῦ ἔστειλαν στὸ Βελιγράδι. Ὁ ὑπουργὸς δημόσιας τάξης Ναπολέοντας Ζέρβας, «καταργεῖ κάθε ἐμπόδιο ἐσωτερικὰ κι ἐξωτερικὰ γιὰ τὴν ἀπεριόριστη δίωξη τοῦ κομμουνισμοῦ». «Νέα ἐκκλήση ἔγινε γι' ἀποστολὴ ἀμερικάνικου στρατοῦ». Γίνεται λόγος «γιὰ τελωνειακὴ ἔνωση Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας». «Ἡ κατάσταση εἶναι πολὺ ἠλεκτρισμένη». «Προσπαθοῦνε νὰ φέρουν ρήγμα στὸ ΕΑΜ». «Ὅλος ὁ τύπος τῆς δεξιᾶς καὶ κέντρου ἐπιτίθεται στὶς δηλώσεις τοῦ Στρασβούργου». «Ἐτοιμάζεται ἰδιώνυμο γιὰ συμμετοχὴ σὲ κόμμα ἐπαναστατικό. Ἀστυνομία προπαρασκευάζεται γιὰ μαζικὲς συλλήψεις». Λένε Κύρκος καὶ Λούλης ὅτι «φαίνεται ὅτι οἱ κομμουνιστὲς ἐξασφαλίστηκαν. Ἐμεῖς μένουμε ἐκτεθειμένοι» (καὶ οἱ δυὸ ἦταν ἡγέτες ἐνὸς ἀναιμικοῦ κόμματος ποῦ συμμετεῖχε στὸ ΕΑΜ). Καὶ ὁ Παρτσαλίδης, ἴσως γιὰ νὰ διασκεδάσει τὸν πανικό ποῦ ἀποπνέουν τὰ ραδιογραφήματά τους, ραδιοτηλεγράφησε μιὰ ψεύτικη νότα αισιοδοξίας: «Στρασβούργο ἐνθουσίασε». Ποιούς; Τὸν ἐργαζόμενο λαὸ καὶ τὴ νεολαία; Τοὺς κομμουνιστὲς; Ἡ τὰ τέσσερα μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου; Ἡμουν τότε Γραμματέας τῆς ὀργάνωσης τοῦ ΚΚΕ στὸν Πειραιᾶ, καὶ μπορῶ νὰ βεβαιώσω ὅτι τὸ Στρασβούργο δὲν δημιούργησε κανένα ἐνθουσιασμό, γιὰτὶ δὲν συνοδεύονταν ἀπὸ σοβαρὲς νίκες τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ.

Καὶ τὸ κύριο ἄρθρο τοῦ «Ριζοσπάστη» μὲ τὴν ὑπογραφή τοῦ Καραγιώργη, τῆς 1-7-1947; Ἀπὸ τὸν πολὺ ἐνθουσιασμό ποῦ δημιούργησε ὁ λόγος τοῦ Πορφυρογένη στὸ Στρασβούργο, σκόπευε στὴ συνεννόηση καὶ συμφιλίωση μὲ τοὺς τότε ἀντιπάλους μας. Σὰν νὰ τοὺς ἔλεγε : μὴ παίρνετε στὰ σοβαρὰ ὅ,τι εἶπε ὁ Πορφυρογένης, ἐμεῖς τὴ συνεννόηση καὶ συμφιλίωση μαζί σας ἐπιδιώκουμε. Τί μαχητικὸ πνεῦμα!! Νὰ ἢ οὐσία τοῦ ἄρθρου. «Τόσο στὸ Στρασβούργο, ὅσο κι ἐδῶ, ὑπάρχει ἕνα χέρι προτεταμένο εἰλικρινῶς γιὰ συμφιλίωση, γιὰ κατευνασμό, γιὰ συμβιβασμό. Θὰ τὸ τείνουμε τὸ χέρι αὐτὸ ὡς τὴν τελευταία δυνατὴ στιγμή! Μιᾶς δεκάρας πατριωτισμὸς ἂν υπάρξει ἀπὸ τὴν ἀντίπαλη πλευρὰ ἢ συνεννόηση εἶναι δυ-

νατή ως την τελευταία στιγμή! 'Αλλά οί στιγμές δέν είναι άτέλειωτες. Καί τά περιθώρια στενεύουν, στένεψαν, κλείνουν»!

Τρέξτε, λοιπόν στόν γιουσουρούμ γιατί τελειώνει ήπραμάτεια. Θαύμα! προοπτικής! Θαύμα μαχητικότητας! Τό χέρι μας προτεταμένο, κουράστηκε, Μήν άκούτε τά περι κυβέρνησής μας. Συμφιλίωση, κατευνασμό, συμβιβασμό επιδιώκουμε: Καί αὐτά τόν 'Ιούλη τοῦ 1947, δεκαπέντε μήνες μετά τήν έναρξη τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας.

Πῶς ἀπάντησε ὁ ἀντίπαλος στό προτεταμένο χέρι μας; Μὲ τά μπλόκα τοῦ Ζέρβα στίς 9-7-1947 καί τή σύλληψη χιλιάδων μελῶν τοῦ ΚΚΕ καί ὀπαδῶν του, γενικά μ' ἔνταση τῆς τρομοκρατίας. Καί πῶς ἀπάντησε ὁ Δημοκρατικός Στρατός; Μὲ ἥττα τῆς ἐπιχείρησής του γιά κατάληψη τῆς πόλης Γρεβενά.

— «Α ὕ γ ἦ» 23-12-1979. Τά ραδιοτηλεγραφήματα πού δημοσιεύτηκαν σ' αὐτό τό φύλλο, ἀποπνέουν τόν ἴδιο παραλογισμό καί πανικό καί παιδιάστικες ἐνέργειες. Μερικά παραδείγματα:

Τό ραδιογράφημα τοῦ Παρτσαλίδη μὲ παραληήπτες αὐτοῦς πού ἔμεναν στό Βελιγράδι. «Μπορεῖ νά μήν ἔχει ἀκόμα ξεκαθαριστεῖ ἡ ἄποψη τῆς ἸΑμερικῆς στή διαμορφωμένη κατάσταση». ἜΑρα, ὁ Παρτσαλίδης δέν κατάλαβε τίποτα ἀπό τό «Δόγμα Τρούμαν» καί τήν ἐφαρμογή του στήν Ἑλλάδα, ἀπό τόν Μάρτη ὡς τόν Ἰούλη 1947 πού ἔγραφε τό ραδιογράφημά του. «Τό Στρασβοῦργο καί ἡ ἐκκλήση δυνάμωσαν πολὺ τήν τάση γιά συμφωνία». Τήν ἐπόμενη μέρα, 9-7-1947, τό ραδιοτηλεγράφημα τοῦ ἸΑναστασιάδη γιά τά μαζικά μπλόκα τοῦ Ζέρβα καί τίς μαζικές συλλήψεις, δίνουν μίαν ἄλλη εἰκόνα.

Τό Πολιτικό Γραφεῖο τῆς ἸΑθήνας ἦταν βέβαιο ὅτι τό Στρασβοῦργο δυνάμωσε τόσο πολὺ τήν τάση γιά συμφωνία μὲ τοὺς ἀντιπάλους κι ἔτσι σύνταξε τοὺς ὅρους μιᾶς τέτοιας συμφωνίας (ραδιογράφημα Παρτσαλίδη 8-7-1947). Νά οἱ ὅροι: «συμμετοχὴ στήν κυβέρνηση, οὐδετεροποίηση, ἀμνηστεία, νά δημιουργηθεῖ νόμος γιά τά μέτρα τάξης, διάλυση τῆς Βουλῆς, δημοκρατικοποίηση τοῦ στρατοῦ καί τῆς ἀστυνομίας, τῶν ὀργάνων τοῦ κυβερνητικοῦ μηχανισμοῦ, ἐκλογές χωρὶς ξένα στρατεύματα».

Τέτοιους ὅρους θά δέχονταν οἱ ἸΑμερικάνοι καί ἡ κυβέρνηση τῆς ἸΑθήνας, ἂν θά κοντοζύγωνε ἡ νίκη τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ. Ἦ πραγματικὴ κατάσταση πού ὑπῆρχε τότε στήν Ἑλλάδα, δείχνει καθαρά τόν παραλογισμό τῶν συντακτῶν τῶν παραπάνω ὅρων. ἜΑν τότε θά εἶχαμε τὴ δύναμη νά ἐπιβάλουμε τέτοιους ὅρους, θά εἶχαμε καί τὴ δύναμη γιά νίκη μας μὲ τά ὄπλα. Τήν ἴδια μέρα, 8-7-1947, τό ραδιογράφημα τοῦ ἸΑναστασιάδη διαπιστώνει ὅτι: «Ἦ ἐκκλήση τῆς ΚΕ τοῦ ΕΑΜ ὑπῆρξε ὁμόφωνη. Προκάλεσε μεγάλη ἐντύπωση στό λαό». Τότε βρισκόμουνα στὸν Πειραιᾶ καί γνωρίζω ὅτι προκάλεσε μεγάλη ἐντύπωση μόνο στοὺς συντάκτες τῆς.

Στις 9 Ίούλη, δηλαδή την επόμενη της παραπάνω θριαμβολογίας, τὰ μπλόκα τοῦ Ζέρβα καὶ οἱ μαζικὲς συλλήψεις, ἦταν ψυχρολουσία γιὰ τοὺς συντάκτες τῶν ὄρων συμφωνίας καὶ διέψευσαν παταγῶδικα τὶς διαπιστώσεις ποὺ ἔκαναν στὶς 8 Ίούλη. Τὰ ραδιογραφήματα ἀναφέρουν μαζικὲς συλλήψεις, τὴν σύλληψη δυὸ μελῶν τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου (Παρτσαλίδη καὶ Δημήτρη Παπαρρήγα), τὴν ἀπάντηση τῆς κυβέρνησης γιὰ τοὺς ὄρους τοῦ ΕΑΜ, μὲ ἀπαιτήση «παράδοση τῶν ὄπλων χωρὶς ὄρους» καὶ μετὰ μπορεῖ νὰ μᾶς συγχωρήσει τὴν ἀνταρσία μας.

Ὅσο γιὰ τὸν κλονισμό τῶν κομματικῶν ὀργανώσεών μας στὴν Ἀθήνα καὶ στὸν Πειραιᾶ ποὺ ἀναφέρει ἓνα ραδιογράφημα τοῦ Ἀναστασιάδη, αὐτὸ μπορεῖ νὰ ἦταν σωστὸ μόνον γιὰ τὴν Ἀθήνα. Γιὰ τὸ τί ἀποτελέσματα εἶχαν τὰ μπλόκα τοῦ Ζέρβα στὸν Πειραιᾶ, γράφω σὲ εἰδικὸ ὑποκεφάλαιο αὐτοῦ τοῦ ἔργου, ἀλλὰ δὲν εἶχαν τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ γράφει ὁ Ἀναστασιάδης.

Τὰ ὑπόλοιπα ραδιογραφήματα ποὺ ὑπάρχουν στὸ φύλλο τῆς «Αὐγῆς» τῆς 23-12-1979, δείχνουν καθαρὰ ζάλισμα τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀναστασιάδη καὶ συνέχεια τοῦ παραλογισμοῦ τῶν Ζαχαριάδη-Ἰωαννίδη-Ρούσου ποὺ ἔμεναν στὸ Βελιγράδι. Ἀκόμη καὶ μετὰ τὶς μαζικὲς συλλήψεις καὶ τὴν τέτοια ἀπόρριψη τῶν ὄρων μας γιὰ συμφωνία, μιλούσαμε ὅτι παλεύουμε γιὰ ἓνα συμβιβασμὸ μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας. Αὐτὸ λέγεται πεποίθηση στὴν νίκη μας μὲ τὰ ὄπλα!

— « Α ὕ γ ἦ » 25-12-1979. Τὸ ἀρχεῖακὸ ὕλικὸ ποὺ δημοσιεύεται σ' αὐτὸ τὸ φύλλο, δείχνει καθαρὰ τὸν ἴδιο παραλογισμό κυρίως τῶν ἡγετῶν μας ποὺ εἶχαν ἀράξει στὸ Βελιγράδι.

Κατὰ τὸ ραδιογράφημα τοῦ Ἰωαννίδη πρὸς τὸν Μάρκο Βαφειάδη ποὺ βρίσκονταν στὸ Γράμμο, ἡ Διακήρυξη ποὺ ἐτοίμαζαν στὸ Βελιγράδι σημείωνε : «ἀνάγκη ἐθνικὴ δημιουργηθεῖ προσωρινὴ Δημοκρατικὴ Κυβέρνηση στὴν Ἐλεύθερη Ἑλλάδα γιὰ νὰ πραγματοποιήσει συμφιλίωση καὶ ἀποκαταστήσει δημοκρατικὲς ἐλευθερίες στὴν Ἑλλάδα». Ἡμερομηνία ἀποστολῆς τοῦ ραδιογραφήματος 11-7-1947. Αὐτὴ ἡ διακήρυξη δόθηκε στὴ δημοσιότητα ἀπὸ τὸ ραδιοσταθμὸ μας ποὺ βρίσκονταν στὸ Βελιγράδι, στὶς 16-7-1947.

Ὡστε, λοιπόν, ὁ ἔνοπλος ἀγῶνας μας, ἀκόμη καὶ τὸν Ίούλη τοῦ 1947, καὶ ἡ δημιουργία κυβερνήσεώς μας, δὲν εἶχαν σὰν σκοπὸ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ συμφιλίωση μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας, ποὺ ἀπαιτοῦσαν παράδοση χωρὶς ὄρους τῶν ὄπλων μας, δολοφονοῦσαν ἀγωνιστὲς μας, στοίβαζαν κατὰ δεκάδες χιλιάδες ἀγωνιστὲς μας στὶς φυλακὲς κι ἐξορίες, προσπαθοῦσαν μὲ τὰ ὄπλα νὰ συντρίψουν τὸν Δημοκρατικὸ Στρατό. Ἄραγε, γιὰ ἓναν τέτοιο ἐλεεινὸ σκοπὸ, ἄξιζε νὰ κάνουμε τόσο βαρεῖες θυσίες; Ἄραγε, ἄφηναν οἱ ἀντίπαλοί μας δυνατότητες γιὰ συμφιλίωση καὶ συμβιβασμὸ; Ἄραγε, αὐτὴ ἡ ἀντεπαναστατικὴ γραμμὴ μας, βοήθησε εἴτε ὑπονόμευε

τὸν ἔνοπλο ἀγώνα μας; Τέτοιους παραλογισμοὺς δὲν κάνουν οὔτε μαθητὲς δημοτικοῦ σχολείου. Καὶ μεῖς, ὅλα τὰ μέλη τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, δεχομάσταν αὐτὲς τὶς ἀθλιότητες. Αἰσθάνομαι ντροπὴ γιὰ τὸν ἑαυτό μου.

Ὅταν ὁ Ἰωαννίδης ἔστειλε ραδιογράφημά του στὸν Ἀναστασιάδη, στὶς 12-8-1947, ποὺ τὸν διάταζε ὅτι «στοὺς προσεχεῖς 3 μῆνες στὴ Θεσσαλονίκη πρέπει νὰ ἔχουμε γερὴ ἀριθμητικὰ ὀργάνωση καὶ ἀκόμη πιὸ γερὴ ἀριθμητικὰ, ἠθικὰ καὶ ἀπὸ ἄποψη τοῦ ὄπλισμοῦ αὐτοάμυνα», ὁ Γραμματέας τῆς Βασίλης Μπαρτζιώτας ὅλα ἐκεῖ τὰ εἶχε διαλύσει, καὶ ἔστειλε ἔκθεση στοὺς Ζαχαριάδη-Ἰωαννίδη-Ροῦσο ποὺ ἔγραφε: «Πάρτε με ἀπὸ δῶ γιατί θὰ πάω σὰν τὸ σκυλί στ' ἀμπέλι». Αὐτὴ ἡ ἔκθεση ὑπάρχει στὸ ἀρχεῖο τοῦ ΚΚΕ. Γιατί δὲν δημοσιεύτηκε στὴν «Αὐγή»;

Κατὰ τ' ἄλλα, τὸ γράμμα τοῦ Ζαχαριάδη πρὸς τὸν Τίτο, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ ἴδιο φύλλο τῆς «Αὐγῆς», περιγράφει μιὰν ἀβάσιμη αἰσιοδοξία γιὰ τὶς προοπτικὲς τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα μας. Τὰ ἀμέσως κατοπινὰ γεγονότα τὸ ἀπόδειξαν.

Τὸ ραδιογράφημα τοῦ Ἰωαννίδη πρὸς τὸν Βαφειάδη, τῆς 7-8-1947 ποὺ τὸν πληροφορεῖ ὅτι τότε εἶχαμε ἐξοπλισμὸ γιὰ νὰ ἐξοπλίσουμε διπλάσια δύναμη ἀπὸ κείνη ποὺ τότε εἶχε ὁ ΔΣΕ, ἀλλὰ ποὺ ταυτόχρονα τὸν πληροφορεῖ ὅτι «μαζὶ μὲ χίλια περίπου ποὺ στείλαμε πέρυσι ἐξαντλήθηκαν σχεδὸν ρεζέρβες στελεχῶν...», δείχνει τὴν τραγικὴ κατάστασή μας. Ἀπὸ τὶς 31-3-1946 ὡς τὶς 7-8-1947, ἡ ἡγεσία μας τὰ κατάφερε νὰ κλείσει στὶς φυλακὲς κι ἐξορίες δεκάδες χιλιάδες ἀγωνιστὲς, νὰ σπάσει τὴ μαχητικότητα ὧσων δὲν πιάστηκαν, καὶ χωρὶς αἴσθημα εὐθύνῃς νὰ διαπιστώνει ὅτι «ἐξαντλήθηκαν σχεδὸν ρεζέρβες στελεχῶν». Μὲ ποιὲς, λοιπόν, δυνάμεις θὰ ἀπελευθέρωνε τὴν Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θεσσαλονίκη σὰν πρωτεύουσα τῆς ἐξουσίας μας;

— «Αὐ γ ἡ» 28-12-1979. Τὸ βασικὸ κείμενο ποὺ δημοσιεύεται σ' αὐτὸ τὸ φύλλο, εἶναι μιὰ ἔκθεση τοῦ Στέργιου Ἀναστασιάδη, μὲ ἡμερομηνία 26-6-1947, πρὸς τοὺς Ζαχαριάδη-Ἰωαννίδη-Ροῦσο ποὺ βρίσκονταν στὸ Βελιγράδι. Σημειῶνω μόνο μερικὰ ζητήματα ἀπ' αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν σ' αὐτὴ τὴν ἔκθεση.

Ὁ Ἀναστασιάδης διαπίστωσε ὅτι: «ὁ Πειραιᾶς ἔχει τὰ ἴδια προβλήματα. Ἐδῶ ὑπάρχει ἡ ἴδια καθοδήγηση ποὺ ὑπῆρχε καὶ πρὶν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παρουσιάζει τὴ γνωστὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὰ συνδικάτα καὶ τὴν ὀππορτουμιστικὴ ὑποτίμηση τῆς δουλιᾶς στὰ συνδικάτα. Καὶ ἡ δουλιὰ στὸν τομέα τῆς μαζικῆς λαϊκῆς αὐτοάμυνας καθυστερεῖ σὲ σχέση με τὴν Ἀθήνα, ὅπου τὰ πράγματα στὸν τομέα αὐτὸ πᾶνε καλά».

Ρωτῶ τὸν Παρτσαλίδη, ποὺ ἀκόμη ζεῖ. Μὲ ποιὸ τρόπο ἔμαθαν τὴν κατάσταση ποὺ ζωγραφίζουν στὴν ἔκθεσή τους γιὰ τὸν Πειραιᾶ; Μὲ τὴν μεγαλύτερη κατηγορηματικότητα

δηλώνω: Ἀπὸ τὶς 6-4-1947 ποὺ ὁ Ζαχαριάδης πέρασε στὴ Γιουγκοσλαβία, ποτὲ δὲν ἦρθαν στὸν Πειραιᾶ ὁ Παρτσαλίδης, ὁ Ἀναστασιάδης, ἡ Χατζηβασιλείου, ὁ Παπαρρήγας, γιὰ νὰ διαπιστώσουν πῶς δούλευε ἡ ἐκεῖ κομματικὴ ὀργάνωσή μας. Ἀπὸ τὸν Ἰούνη τοῦ 1946 ποὺ ἀνέλαβα Γραμματέας τῆς Κομματικῆς ὀργάνωσής μας ὡς τὸν Ἰούνη τοῦ 1947 ποὺ ἔγραφαν τὴν ἐκθεσή τους, ποτὲ οἱ παραπάνω δὲν ἦρθαν στὸν Πειραιᾶ εἴτε ἀντιπρόσωπὸς τους. Ποτὲ δὲ μὲ κάλεσαν γιὰ νὰ τοὺς κάνω ἐκθεση προφορικὴ εἴτε γραπτή. Ἀπὸ ποῦ, λοιπόν, ἄντλησαν τὶς πληροφορίες τους γιὰ τὴν κατάσταση καὶ δράση τῆς Κομματικῆς ὀργάνωσής μας στὸν Πειραιᾶ;

Αὐτοὶ εἶχαν ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὶς ὀργανώσεις τοῦ ΚΚΕ. Παρτσαλίδης «μόνος παλεύει». Γιὰ τὸ ποιά ἦταν ἡ κατάσταση τῆς ὀργάνωσής μας στὸν Πειραιᾶ, γράφω σ' ἓνα ὑποκεφάλαιο αὐτοῦ τοῦ ἔργου. Γιὰ τὴν συνδικαλιστικὴ δουλιὰ μας, ζοῦνε ἀκόμη ὑπεύθυνοί της, Γιάννης Παπαγιάννης καὶ Ἀντώνης Ἀμπατιέλος, καὶ μποροῦν νὰ ποῦνε ποιά ἦταν ἡ πραγματικὴ κατάσταση. Προσωπικὰ καθοδηγοῦσα αὐτὴ τὴ δουλιὰ. Μόνο στὴ ζαλισμένη φαντασία τῶν Ἀναστασιάδη-Παρτσαλίδη-Χατζηβασιλείου-Παπαρρήγα ὑπῆρχε ἀπόσπασή μας ἀπὸ τὰ συνδικάτα, ὀμπορτουριστικὴ ὑποτίμηση τῆς συνδικαλιστικῆς δουλιᾶς. Ὅσο γιὰ τὴν αὐτοάμυνα, εἴχαμε ὀργανώσει μιὰ ταξιαρχία, μὲ πάνω ἀπὸ 1000 ἀγωνιστές. Νομίζω ὅτι ὁ διοικητὴς της ζεῖ ἀκόμη στὴν Τασκέντ τοῦ Οὐζμπεκιστάν. Ἡ αὐτοάμυνά μας περιφρουροῦσε τὴ λαϊκὴ πάλη, ἔκανε ἀντιτρομοκρατικὴ πάλη. Δὲν ἔκανε πολεμικὴ δράση, γιὰ τὴ δὲν ὑπῆρχαν δυνατότητες γιὰ τέτοια δράση. Καὶ ποιά αὐτοάμυνά μας στὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα, ἔκανε πολεμικὴ δράση; Καμιά.

Τὸν Ἀναστασιάδη τὸν συνάντησα, γιὰ πρώτη φορὰ, μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ Ζαχαριάδη ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947, στὸ κομμάτι τῆς 3ης ὀλομέλειας τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ ποὺ συνήλθε στὴ Φιλοθέη τῆς Ἀθήνας. Ἀπ' αὐτὸ τὸ κομμάτι, μὲ τὴν ἔγκριση καὶ τοῦ «Κλιμακίου» ποὺ βρισκόταν στὸ Βελιγράδι, ἐκλέγηκα ἀναπληρωματικὸ μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, ἀλλὰ μέχρις ὅτου ἔφυγα στὸ βουνό (14-11-1947) δὲν ἔγινε καμιά συνεδρίασή του, γιὰ τὸ Ἀναστασιάδης δὲν εἶχε σπίτι γιὰ συνεδρίαση. Τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο, μετὰ τὴν 3η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τοὺς Ἀναστασιάδη-Βλαντᾶ-Χατζηβασιλείου. Δὲν ὑπῆρχε στὴν Ἀθήνα παράνομος μηχανισμὸς διαμονῆς τοῦ Ἀναστασιάδη καὶ τῆς Χατζηβασιλείου καὶ γιὰ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου. Γι' αὐτὸ πρότεινα καὶ συμφώνησαν Ἀναστασιάδης καὶ Χατζηβασιλείου, νὰ περάσουν στὸν παράνομο ἐφεδρικό μηχανισμὸ ποὺ εἶχα στὸν Πειραιᾶ, ν' ἀναλάβω Γραμματέας τῆς Κομματικῆς ὀργάνωσης τῆς Ἀθήνας γιὰ νὰ δημιουργήσω παράνομο μη-

χανισμό και μετά να επιστρέψει το Πολιτικό Γραφείο στην Αθήνα. Η αναχώρησή μου για το βουνό, ματαίωσε αυτή τη λύση.

Σημειώνω την ακόλουθη διαπίστωση της έκθεσης: «Μας ενδιαφέρει πολύ η δουλιά του Παρτσαλίδη. Αν αρχίσει να δουλεύει ο ΟΠΛΑ δεν θα μπορεί να κινείται καθόλου. Οί συνεργάτες του είναι στην πλειοψηφία τους πράκτορες της Ίντέλιτζενς Σέρβις. Έτοιμαζόμαστε να του δώσουμε βοήθεια. Αλλά ο ίδιος δεν αντιλαμβάνεται αυτή την κατάσταση».

Η δουλιά του Παρτσαλίδη ήταν οί έπαφές του με ηγέτες τών αναιμικών κομμάτων του άνωπαρκτου ΕΑΜ. Άρα, κατά τόν Άναστασιάδη, κάποιοι άπ' αυτούς είτε όλοι ήταν πράκτορες της Ίντέλιτζενς Σέρβις. Φαίνεται ότι οί Ζαχαριάδης-Ίωαννίδης-Ροϋσος έδωσαν έντολή στόν Άναστασιάδη ν' αρχίσει δράση της ΟΠΛΑ της κατοχής. Άλλοιώτικα δεν έξηγιέται τó γιατί ó Άναστασιάδης τούς πληροφοροϋσε ότι άν θ' αρχίσει δράση της ΟΠΛΑ, ó Παρτσαλίδης δεν θά μπορεί νά κινείται καθόλου.

Όσο για τήν «Διακήρυξη» τού Πολιτικού Γραφείου της Άθήνας, πού τήν δημοσίεψε ó «Ριζοσπάστης» της 27-7-1947 (δηλαδή μετά τά μπλόκα τού Ζέρβα), αυτό τó πανικόβλητο κείμενο τó έγραψε ή Χρύσα Χατζηβασιλείου. Όταν μέσα στην 3η όλομέλεια διαμαρτυρήθηκε για τή δημοσίευση τέτοιου κειμένου, ó Άναστασιάδης άπάντησε μπροστά στη Χατζηβασιλείου ότι αυτή τó έγραψε και τó δημοσίεψε σέ άγνοιά του και αυτή ψευτοδικαιολογήθηκε ότι δεν είχε χρόνο για νά συνεννοηθεί με τόν Άναστασιάδη.

Σημειώνω και τó ραδιογράφημα τού Ίωαννίδη πρós Άναστασιάδη, της 8-8-1947, πού κάνει κριτική στη «Διακήρυξη τού Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ τού ΚΚΕ σέ όλο τόν έργαζόμενο λαό». Αυτή δημοσιεύτηκε στο «Ριζοσπάστη» της 28-7-1947. Όπως σημειώνω σ' αυτό τó έργο, ή «Διακήρυξη» κριτικαρίστηκε άυστηρά άπό τήν Κομματική Όργάνωση τού Πειραιά και άπό μένα προσωπικά στην 3η όλομέλεια της ΚΕ τού ΚΚΕ. Μετά τή σύλληψη τού Παρτσαλίδη και τού Παπαρήγα, τó Πολιτικό Γραφείο στην Άθήνα άποτελοϋνταν άπό τόν Άναστασιάδη και τή Χατζηβασιλείου, ως τήν 3η όλομέλεια.

Τó μόνο σωστό πού ύπάρχει στην κριτική τού Ίωαννίδη, είναι ότι «ή διακήρυξη δείχνει κάποτε σύγχυση και πελάγωμα στην ήγεςία τού κόμματος σέ στιγμές πού ó έχθρός χτυπά άποφασιστικά». Τά ύπόλοιπα της κριτικής του δείχνουν καθαρά ότι, οί Ζαχαριάδης-Ίωαννίδης-Ροϋσος άεροβατοϋσαν στο Βελιγράδι, ζώντας πολυτελέστατα και με ασφάλεια.

Κατηγοροϋσε τόν Άναστασιάδη και Χατζηβασιλείου και μέσω αυτών τίς κομματικές όργανώσεις, ότι παίρναμε «άν γεγονός όστι μās βάζανε κίόλας σέ παρανομία, έτσι καλοϋμε τó κόμμα νά μπει μόνο του στην παρανομία, έτσι οϋσιαστικά έγκαταλείπουμε τίς νόμιμες δυνατότητες και τήν άλλη για τή νόμιμη πολιτική ύπαρξη και δράση».

“Όπως ἀπόδειξα στο ὑποκεφάλαιο γιά τήν ὀργάνωση τοῦ Πειραιᾶ, τὸ Κόμμα εἶχε μπεῖ σὲ μισοπαρανομία ἀπὸ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1946 μὲ ἀπόφαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου ποῦ μοῦ τὴν ἀνακοίνωσε ὁ Ζαχαριάδης. Μετὰ τὰ μπλόκα τοῦ Ζέρβα, στὶς 9-7-1947, θὰ ἦταν παραλογισμὸς ἂν οἱ κομματικὲς ὀργανώσεις στὶς πόλεις δὲν θὰ ἔπαιρναν πολὺ αὐστηρὰ συνωμοτικὰ μέτρα. Μετὰ τὰ μπλόκα τοῦ Ζέρβα, μόνο τυπικὰ δὲν μᾶς εἶχαν θέσει ἐκτὸς νόμου.

“Ὅσο γιά τὴν κατηγορία ἐγκατάλειψης τῶν νόμιμων δυνατοτήτων δράσης καὶ ὀργάνωσης, αὐτὴ ἦταν μιὰ συκοφαντία. Ζώντας στὸ Βελιγράδι ἀγνοοῦσαν τὴν πραγματικὴ κατάσταση στὴν Ἑλλάδα.

Κατηγοροῦσε ὅτι: «Στὴ διακήρυξη δὲν φαίνεται ἡ προηγούμενη θέση τοῦ κόμματος ὅτι τώρα ὁ ἔνοπλος ἀγώνας γίνεται ἡ ἐπικρατέστερη μορφή πάλης, θέση ποῦ σήμερα πρέπει νὰ τονίζεται πιὸ ἔντονα καὶ ἐπιταχτικά», ὅτι «Ἡ διακήρυξη στέκει ἔξω ἀπὸ τὴ σημερινὴ συγκεκριμένη πολιτικὴ κατάσταση στὴ χώρα ποῦ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸν ἔνοπλο ἀγώνα τοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ».

Κατ’ ἀρχή, ποῖο Κόμμα καθόρισε τὴν «προηγούμενη θέση»; Οἱ Ζαχαριάδης-Ἰωαννίδης ἦταν τὸ Κόμμα; Καὶ ποῦ εἶναι γραμμένη ἡ ἀπόφαση τοῦ ΚΚΕ ὅτι «ὁ ἔνοπλος ἀγώνας γίνεται ἡ ἐπικρατέστερη μορφή πάλης»; Τέτοια ἀπόφαση τοῦ ΚΚΕ δὲν ὑπάρχει.

Καὶ τί σήμαινε τὸν Ἰούλι τοῦ 1947, γιά τὶς κομματικὲς ὀργανώσεις μας στὶς πόλεις, «ὁ ἔνοπλος ἀγώνας γίνεται ἡ ἐπικρατέστερη μορφή πάλης»; “Ὅτι ἔπρεπε ν’ ἀρχίσουμε ἔνοπλο ἀγώνα στὶς πόλεις; Τότε δὲν ὑπῆρχε καμιὰ δυνατότητα ἔνοπλης πάλης μας στὶς πόλεις, ἐξαιτίας τῆς ἀλλοπρόσαλλης-τυχοδιωχτικῆς-ἀντεπαναστατικῆς γραμμῆς καὶ ταχτικῆς τῆς ἡγεσίας μας, μετὰ τὶς 31-3-1946. Εἶτε μήπως δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὡς τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1947, ἡ γραμμὴ τῆς ἡγεσίας μας ἦταν «ὁ ἔνοπλος ἀγώνας πρόσθετο μέσο πίεσης στὸν ἀντίπαλο γιά ὀμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη» καὶ «ὄχι γιά κατάληψη τῆς ἐξουσίας»;

Κατηγοροῦσε ὅτι «ἡ διακήρυξη ἀγνοεῖ καὶ οὐσιαστικὰ ἐγκαταλείπει τὸ βασικὸ δημοκρατικὸ πρόβλημα τῆς στιγμῆς, ποῦ εἶναι τὸ καθῆκον γιά τὸν σχηματισμὸ τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης».

Ποιὸς ἀποφάσισε αὐτὸ τὸ καθῆκον; Οἱ Ζαχαριάδης-Ἰωαννίδης-Ροῦσος. Αὐτοὶ ἦταν τὸ ΚΚΕ; Καὶ τὸ βασικὸ καθῆκον τὸν Ἰούλι τοῦ 1947 ἦταν ὁ σχηματισμὸς προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης, ἢ τὸ δυνάμωμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ καὶ ἡ ἐπιτάχυνση τῆς δράσης του; Ὑπῆρχε τότε μιὰ σ τ α θ ε ρ ἡ γωνιά τῆς Ἑλλάδας γιά νὰ ἐγκατασταθεῖ κυβέρνησή μας; Ποιὸν θὰ κυβερνοῦσε; Μερικὰ χωριά τῆς Βόρειας Πίνδου καὶ τοῦ Βίτσι, ποῦ ὁ ἀντίπαλος στρατὸς ἔμπαινε ὅποια ὥρα θὰ ἐκστράτευε; Εἶτε ἐπειδὴ χρειάζονταν στὴ ρωσικὴ ἡγεσία ἓνα σκιαῆτρο κυβερνήσῆς μας, ἔ-

πρεπε να μετατρέψουμε το σκάρωμά της σε κύριο καθήκον του ΚΚΕ και του Δημοκρατικού Στρατού;

Κατηγορούσε ότι: «Η διακήρυξη δε δείχνει καθαρά και θαρραλέα την υποχρέωση του κάθε δημοκράτη και του κάθε κομμουνιστή: όχι φυλακή ή εξορία, μα αντίσταση με όλα τα μέσα και με το όπλο. "Όχι στην εξορία μα στο βουνό».

Αυτή η κατηγορία εκείνων που χουζούρευαν στο Βελιγράδι, δείχνει θράσος χιλίων ερυθροκόλων πιθήκων. Από το καλοκαίρι του 1946, έστειλαν τους αξιωματικούς του ΕΛΑΣ στην εξορία. Απαγόρευαν να βγουνε αγωνιστές μας στο βουνό από τις πόλεις. Όταν ο αντίπαλος πήρε μέτρα για να μη μπορεί ένας κάτοικος της πόλης να βγει λίγα χιλιόμετρα έξω από κάθε πόλη, ή τριανδρία του Βελιγραδίου διέταζε: όλοι στο βουνό!

Η τριανδρία του Βελιγραδίου κατηγορούσε τις κομματικές οργανώσεις μας στις πόλεις ότι δεν καταλάβαιναν πώς «όμαλότητα και συμφιλίωση μπορούν να επιτευχθούν με συνεννόηση και συμβιβασμό που να είναι δημοκρατικά αποδεχτή. Αυτό σημαίνει νέα κυβέρνηση με συμμετοχή του ΕΑΜ. Η διακήρυξη όλα αυτά τα άγνοεί και έτσι δημιουργεί την εντύπωση υποστολής της σημαίας σχετικά με τη συμμετοχή του ΕΑΜ στην κυβέρνηση και τους άλλους όρους μας».

Η παραπάνω κατηγορία σημαίνει πλήρη παραλογοισμό της τριανδρίας του Βελιγραδίου, ότι κυριαρχούνταν από όνειρα θερινής νύχτας. Ακριβώς, αυτός ο παραλογοισμός υπάρχει στην έκκληση της ΚΕ του ΕΑΜ, λίγο πριν από τα μπλόκα του Ζέρβα και η κυβέρνηση της Αθήνας απάντησε σ' αυτή την έκκληση «πριν απ' όλα παραδώσετε τα ντουφέκια σας» και άμέσως κατόπιν μπλόκα και συλλήψεις κατά χιλιάδες.

Ωστε, λοιπόν, ακόμη και τον Αύγουστο του 1947 που έγραφε η τριανδρία του Βελιγραδίου το κατηγορητήριο της, υπήρχαν δυνατότητες να μπει το ΕΑΜ και το ΚΚΕ στην κυβέρνηση της Αθήνας; Αν αυτό ήταν σωστό, τότε προς ποίο σκοπό θα δημιουργούσαμε δική μας κυβέρνηση στα βουνά; Για να χρησιμοποιήσουμε αυτό το σκιάχτρο σαν άτομο εισόδου μας στην κυβέρνηση της Αθήνας; Το να τιτλοφορήσουμε μερικά πρόσωπα υπουργούς μας, αυτό θα άλλαζε τον πραγματικό συσχετισμό των δυνάμεων που συγκρούονταν ένοπλα στην Ελλάδα; Το μοναδικό αποτέλεσμα της αναγγελίας πρόθεσης για δημιουργία προσωρινής Δημοκρατικής κυβέρνησης στα βουνά, ήταν η ένταση της τρομοκρατίας, οι μαζικές συλλήψεις, ή συσπείρωση στο στρατόπεδο των αντιπάλων μας ακόμη και του αναιμικού κόμματος των Σβώλου-Τσιριμώκου, ακόμη και η τ υ π ι κ ή θέση του ΚΚΕ και του ΕΑΜ εκτός νόμου, οι καθαιρέσεις εκλεγμένων διοικήσεων συνδικάτων και άλλων μαζικών λαϊκών οργανώσεων και άργότερα άρχισαν να δουλεύουν έντατικά τα έκτακτα στρατοδικεία για να κόβουν με δήθεν δικαστικές αποφάσεις τα

κεφάλια δεσμοτῶν ἀγωνιστῶν μας. Ἐδῶ, λοιπόν, πρόκειται γιὰ τυχοδιωκτική-ἐγκληματική πολιτική τῆς τότε ἡγεσίας μας.

— «Α ὕ γ ἦ» 29-12-1979. Ἡ τριανδρία τοῦ Βελιγραδίου, ἀντὶ νὰ πάει ἐπιτέλους στὰ ἑλληνικά βουνά ποὺ γίνονταν ὁ ἔνοπλος ἀγῶνας, σκάρωσε στὸ Βελιγράδι τὴν «ἔσωτερικὴ ὀργάνωση τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ», παρόλο ποὺ ποτὲ δὲν εἶχαν δεῖ αὐτὸ τὸ στρατό. Τελοσπάντων, κάτι ἔπρεπε νὰ κάνουν στὸ Βελιγράδι, γιὰ νὰ ὑπερνικοῦν τὴν ἀνία ποὺ προκαλοῦσε ἡ ἀπουσία ἀπασχόλησής τους, ἡ ἀεργία τους. Καὶ μετὰ ἀπὸ τὴ «λύση» τοῦ προβλήματος τῆς «ἔσωτερικῆς ὀργάνωσης τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ» μ' ἓνα γράμμα τοῦ Ἰωαννίδη στὶς 15-8-1947, διέταξαν τὸν ἀρχηγὸ τοῦ ΔΣΕ νὰ βρίσκεται στὸ Βελιγράδι ὡς τὸ τέλος Αὐγούστου γιὰ νὰ τὸν φωτίσουν. Ἀπὸ τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1946 ποὺ τὸν ἔστειλαν στὰ βουνά, εὐδόκησαν νὰ τὸν καλέσουν στὴν ἔδρα τους στὸ Βελιγράδι, στὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1947! Καὶ γιὰ νὰ παρατήσει τὸν πόλεμο ὁ Βαφειάδης γιὰ νὰ πάει στὸ Βελιγράδι; Γιατί ἡ τριανδρία δὲν πῆγε στὸ βουνό;

— «Α ὕ γ ἦ» 30-12-1979. Σ' αὐτὸ τὸ φύλλο δημοσιεύεται ἓνα γράμμα τοῦ Ζαχαριάδη πρὸς τὸ κορυφαῖο μέλος τῆς τότε ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ Ζντάνωφ, ποὺ μαζί με τὸν Μολοτῶφ «ἀπασχολοῦνταν» μετὰ τὰ προβλήματα τοῦ ἔνοπλου ἀγῶνα μας. Τὸ γράμμα πῦ Ζαχαριάδη γράφτηκε στὸ Βελιγράδι καὶ εἶχε ἡμερομηνία 1-9-1947. Αὐτὸ τὸ γράμμα δίνει μιὰ ψεύτικη εἰκόνα τῆς τότε κατάστασης στὴν Ἑλλάδα καὶ τῶν δυνατοτήτων μας. Εἶναι ἀμφίβολο ἂν ὁ Ζντάνωφ διάβαζε αὐτὸ τὸ μακροσκελὲς γράμμα. Τὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΣΕ τὴν ἀπασχολοῦσε τότε ἓνα ἄλλο πρόβλημα: ὡς πότε εἶχαν συμφέρον νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν ἔνοπλο ἀγῶνα μας σὰν πιόνι στὴ διεθνὴ σκακιέρα, γιὰ ἐξυπηρέτηση ἰδιοτελῶν ρωσικῶν κρατικῶν συμφερόντων. Ὅλα τ' ἄλλα τὰ ἔβραζε ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία, γιὰ νὰ πιοῦνε τὸ ζουμί τους οἱ ἠλίθιοι.

— «Α ὕ γ ἦ» 1-1-1980. Σ' αὐτὸ τὸ φύλλο δημοσιεύεται περίληψη τῶν ἐργασιῶν τῆς λεγόμενης 3ης ὀλομέλειας τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, ποὺ ἔγινε στὸ βουνό στὶς 11 καὶ 12-9-1947, μετὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς! (Ζαχαριάδης, Ἰωαννίδης, Βαφειάδης, Στρίγκος, Ρούσος, Ἐρυθριάδης). Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία, εἶναι ὁ συσχετισμὸς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῶν δυὸ ἀντιπάλων ἐκείνη τὴ στιγμή ποὺ ἔδωσε ὁ Βαφειάδης μετὰ τὴν εἰσήγησή του. «Ἡ σημερινὴ δύναμη τοῦ ΔΣΕ εἶναι 22.000 - 24.000 μαχητές, ὀργανωμένους σὲ 55-60 τάγματα, ἐνάντια σὲ 100.000 ἄνδρες τοῦ μοναρχοφασιστικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τοὺς ὁποίους 40.000 παρατακτοὶ καὶ 30.000 χωροφύλακες ἀπὸ τοὺς ὁποίους 15.000 παρατακτοί, ἐκτὸς τῶν 34.000 ΜΑΥδων (φασιστικὴ ἀγροτικὴ αὐτοάμυνα) καὶ τῶν ἄλλων συμμοριῶν, δηλαδὴ ὁ συσχετισμὸς τῶν πολεμικῶν δυνάμεων εἶναι 1:3 ὑπὲρ τῶν κυβερνητικῶν δυνάμεων». Καὶ ἡ 3η ὀλομέλεια ἀποφάσισε

σάν προοπτική να φτάσει ή δύναμη τοῦ ΔΣΕ τις 50-60.000 άντρες σέ σύντομο χρονικό διάστημα.

Στήν πραγματικότητα τόν Σεπτέμβρη τοῦ 1947 ή δύναμη τοῦ ΔΣΕ ήταν 18.000 καί ή ένοπλη δύναμη τῶν άντιπάλων μας πάνω άπό 170.000, άναλογία περίπου 10 πρὸς ένα σέ βάρος τοῦ ΔΣΕ. Τὸ πόσο γνώριζε ὁ Βαφειάδης τήν τότε δύναμη τοῦ ΔΣΕ, φαίνεται καί άπό τὰ νούμερα πού έδωσε στήν ὀλομέλεια. «22.000 - 24.000 μαχητὲς ὀργανωμένους σὲ 55 - 60 τάγματα». Δηλαδή, δὲν γνώριζε άν ήταν 22 εἴτε 24.000 Δυὸ χιλιάδες διαφορά, εἶναι πολὺ μεγάλη. Ἄν οἱ 22.000 ήταν ὀργανωμένοι σὲ 55 τάγματα, πὼς οἱ 24.000 ήταν ὀργανωμένοι σὲ 60 τάγματα; Δηλαδή, οἱ 2.000 ἐπιπλέον εἶχαν ὀργανωθεῖ σὲ πέντε τάγματα; Εἶναι πολὺ γνωστὸ ὅτι τὸ άνώτατο τῆς δύνάμης ἑνὸς τάγματος τοῦ ΔΣΕ ήταν στὰ 1948 περίπου 400. Στὰ 1947, τὸ άνώτατο τῆς δύνάμης ἑνὸς τάγματός μας ήταν 300, τὰ περισσότερα τάγματα ήταν διλοχίες, με δύναμη 200 ή καθεμιά.

Καί μιὰ πού ή ὀρεινή καί μισοορεινή ὑπαιθρος δὲν εἶχε πιά άνθρώπους καί ὁ ΔΣΕ δὲν ήταν σὲ θέση νὰ καταλαμβάνει πόλεις, άπό πού θά στρατολογούνταν άκόμη 40.000 μαχητὲς; Πάνω στήν ἐπινοημένη δυνατότητα νὰ φτάσει γρήγορα ή δύναμη τοῦ ΔΣΕ τις 55 - 60.000, σκαρώθηκε τὸ περιβόητο καί δονκιχωτικό «σχέδιο Λίμνες», πού άργότερα μετονομάστηκε «Σχέδιο Σίγμα» καί πού καθόριζε σάν άμεσο καθήκον τήν άπελευθέρωση τῆς Δυτικῆς καί Κεντρικῆς Μακεδονίας μαζί καί τῆς Θεσσαλονίκης. Στήν 3η ὀλομέλεια, καί οἱ ἔξ η ήταν σύμφωνοι γιὰ τὰ δονκιχωτικά πὸ ἄποφάσισαν.

— «Α ὀ γ ή» 3-1-1980. Τὸ κείμενο πού δημοσιεύεται, άφορᾷ πάλι τήν 3η ὀλομέλεια. Φορτώνει σὲ άλλους τήν εὐθύνη γιὰ τήν ἐπικίνδυνη πορεία τοῦ ένοπλου άγώνα μας.

Τὸ πιὸ καταπληκτικό εἶναι ὅτι άμέσως μετὰ τήν 3η ὀλομέλεια τῶν ἔξ η, τὸ Πολιτικό Γραφεῖο τοῦ βουνοῦ τῶν πέντε (Ζαχαριάδης, Ἰωαννίδης, Βαφειάδης, Στρίγκος, Ροῦσος) άποφάσισε «ν' αναθέσει σὲ τριμελή ἐπιτροπή άπό τοὺς συντρόφους Ἰωαννίδη, Μάρκο καί Στρίγκο τήν καθοδήγηση ἐπὶ τόπου, δηλαδή στήν άπελευθερωμένη περιοχή, ὄλων τῆς κομματικῆς πολιτικοστρατιωτικῆς δουλειᾶς γιὰ τήν πραγματοποίηση τῶν άποφάσεων τῆς 3ης ὀλομέλειας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς πού άφοροῦν τὸν ΔΣΕ καί τήν ἐκτέλεση τοῦ σχεδίου τῆς στρατιωτικοπολιτικῆς ήγεςίας τοῦ ΔΣΕ».

Ἡ σειρά τῶν ὀνομάτων τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, δείχνει ὅτι ὁ άρχιστράτηγος θά ήταν ὁ Ἰωαννίδης! Ὁ Ἰωαννίδης καί ὁ Στρίγκος τότε μάθαιναν νὰ πιάνουν τὸ πιστόλι γιὰ νὰ πυροβολοῦν. Καί ὅπως γράφει ὁ Ἰωαννίδης στὸ ήμερολόγιό του, στὴ σκοποβολή μιᾶς μέρας καλὰ τὰ κατάφερε!

Ἄρα, ή τριμελής ἐπιτροπή χειροτέρευσε τήν καθοδήγηση τοῦ ΔΣΕ.

Και κάτι άλλο. Σωματείο ήταν ό ΔΣΕ για να διοικείται από τριμελή επιτροπή, είτε στρατός;

— «Α ύ γ ή» 6-1-1980. Δημοσιεύεται τó στρατηγικό «Σχέδιο Λίμνες». Δέν ύπάρχει λόγος να σχολιάσω αυτόν τόν ισπανικό δονκιχωτικό πύργο. Σάν μετονομασμένο «Σχέδιο Σίγμα», είχε σάν άποτέλεσμα άποπροσανατολισμό τής δράσης του ΔΣΕ και σάν έφαρμογή του τόν Φλεβάρη του 1948 κατέληξε σ' αίματηρό φιάσκο, που πετσόκοψε τήν 16η ταξιαρχία μας στά Πιέρια, τά τμήματά μας στό Βέρμιο και στην κεντρική Μακεδονία. Μετά, εκείνοι που τó σκάρωσαν τó κουκούλωσαν, σά να μήν ύπήρξε ποτέ γραμμένο στό χαρτί και να μήν ματοκυλίστηκε στην πράξη. Αυτό είναι σωστή διεύθυνση του έπαναστατικού πολέμου! Σε όποιοδήποτε άλλο στρατό, τέτοιος δονκιχωτισμός θά είχε σάν άποτέλεσμα τó λιγότερο καθαίρεση τέτοιας στρατιωτικής ήγεςίας.

— «Α ύ γ ή» 9-1-1980. Ό Ίωαννίδης πληροφορεί ΊΑναστασιάδη ποιό πήραν μέρος στην 3η όλομέλεια του βουνοϋ. Ό ΊΑναστασιάδης πληροφορεί έπίσης ραδιογραφικά Ίωαννίδη ότι συνήλθε στις 27-9-1947 παράνομα στη Φιλοθέη ΊΑθήνας τó άλλο κομμάτι τής 3ης όλομέλειας και ότι σ' αυτό πήραν μέρος οί Στέργιος ΊΑναστασιάδης, Χρύσα Χατζηβασιλείου, Δημήτρης Βλαντάς, Παναγιώτης Μαυρομάτης, ΊΑχιλλέας Μπλάνας, Σωτήρης Σουκαράς, Κώστας Καραγιώργης. Ό Νίκος Πλουμπίδης και ό Βασίλης Μαρκεζίνης δέν πήραν μέρος, για να μείνει κάποιος άν θά γίνονταν μπλόκο στη Φιλοθέη και θά πιάνονταν οί παραπάνω.

— «Α ύ γ ή» 11-1-1980. Έκείνο που θέλω να σημειώσω από τά κείμενα που δημοσιεύονται σ' αυτό τó φύλλο, δέν είναι τó μεγάλο γράμμα του Ζαχαριάδη προς τόν Τίτο, γιατί τó μόνο που δείχνει είναι ότι οί ύποσχέσεις για βοήθεια από τούς περιβόητους σύμμαχούς μας δίνονταν με τó σταγονόμετρο, άκόμη και στις 20-9-1947 που ό Ζαχαριάδης έγραφε τó γράμμα του. Θέλω να θίξω δυό άλλα ζητήματα.

Κάποιος ΊΑτροϋ γράφει στην «Αύγη» ότι τήν περιβόητη διακήρυξη δέν τήν έγραψε ή Χατζηβασιλείου, αλλά ό Καραγιώργης και ότι αυτό τó χρησιμοποιήσαμε τó 1950 για να τόν δολοφονήσουμε. Αυτό δέν είναι αλήθεια. Δέν γνωρίζω ποιός είναι ό ΊΑτροϋ και από ποϋ άντλησε τίς πληροφορίες του. Πάντως, κανένας ΊΑτροϋ δέν πήρε μέρος στην 3η όλομέλεια τής ΊΑθήνας. Άν κάποιος καλύπτεται με τó ψευδώνυμο ΊΑτροϋ, είναι μέγας συνωμότης άκόμη και τώρα.

Στό ίδιο φύλλο τής «Αύγης» δημοσιεύεται «χωρίς σχόλια» γράμμα κάποιου Δ.Β. που δηλώνει πώς ήταν άξιωματικός του ΔΣΕ. Άλλος συνωμότης! Ό άνθρωπος λέει πώς άγανάκτησε γιατί «ή ύπουλη εικονογράφηση που συνοδεύει τó δημοσίευμα για τόν έμφύλιο πόλεμο, καμουφλαρισμένα στοχεύει στην άποκατάσταση του Ζαχαριάδη και τής πολιτικής του» και

καταλήγει: «'Αν αυτό τὸν σκοπὸ ἐξυπηρετεῖ ἡ δημοσίευση τῶν ἀρχείων τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ, καλύτερα νὰ ἔλειπε τὸ βύσινο».

Φαίνεται πὼς ὁ ἄνθρωπος σελι니아ζεται καὶ μόνο πὺ θυμᾶται τὸ ὄνομα Ζαχαριάδης. Μὴν ἀνησυχεῖς, ἄνθρωπέ μου. Ἔχουν πιὰ σαπίσει καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ Ζαχαριάδη, στὴ ρωσικὴ στέπα πὺ τὸν παράχωσαν. Ὁ Φίλιππος Ἡλιοῦ πρέπει νὰ προσέχει κάτι τέτοια καὶ ιδιαίτερα νὰ σβήνει ἀπὸ τ' ἀρχεῖα τὰ ὀνόματά μας καὶ νὰ μὴν δημοσιεύει φωτογραφίες μας, γιατί μπορεῖ νὰ πάθουν ἐγκεφαλικὸ ἐπείσῳδιο οἱ διάφοροι Δ.Β.

— «Α ὑ γ ἦ» 13-1-80. Τὸ ἀρχεῖακὸ ὑλικὸ πὺ δημοσιεύεται σ' αὐτὸ τὸ φύλλο, δείχνει τὶς ἀγωνιώδικες προσπάθειες τοῦ Ζαχαριάδη γιὰ νὰ μᾶς δώσουν οἱ «φίλοι μας» ὅτι μᾶς ὑποσχέθηκαν. Πρόκειται γιὰ γράμμα σὲ κάποιον ρῳσο Μπαράνωφ, πιθανὸ ψευδώνυμο κάποιου ἡγέτη τοῦ ΚΚΣΕ, μὲ ἡμερομηνία 10-11-1947. Ὁ Ζαχαριάδης, ἀπὸ ἀρχηγὸς τοῦ ΚΚΕ εἶχε καταστει ἐπιμελητὴς τοῦ ΔΣΕ μὲ ἄδειες τὶς ἀποθῆκες του. Ἐμπλεξε στὰ δίχτυα τῶν ὑποσχέσεων γιὰ βοήθεια καὶ δὲν μποροῦσε νὰ βγεῖ ἀπ' αὐτά.

— «Α ὑ γ ἦ» 15-1-1980. Σ' αὐτὸ τὸ φύλλο δημοσιεύονται δυὸ κείμενα. Ἡ ἀπόφαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ βουνοῦ, τῆς 2-12-1947. Ἐνα γράμμα τοῦ Ζαχαριάδη πρὸς Ἰωαννίδη, μὲ ἡμερομηνία 10-10-1947. Αὐτὰ τὰ δυὸ κείμενα εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀκράϊα σημεῖα πὺ παραλογισμοῦ τῆς τότε ἡγεσίας μας.

Πρῶτο. Ἀπόφαση αὐτοῦ τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου. Μερικὲς περικοπές της: «διαπίστωσε μιὰ σοβαρὴ καθυστέρηση στὴν πραγματοποίηση τόσο τῆς ἀπόφασης τῆς 3ης ὀλομέλειας γενικά, ὅσο καὶ τοῦ σχεδίου τῆς στρατιωτικοπολιτικῆς ἡγεσίας τοῦ ΔΣΕ ιδιαίτερα».

Ποιὸς ἔφταιγε γι' αὐτὴ τὴ καθυστέρηση: Πρῶτα ἀπ' ὅλους οἱ σχεδὸν ἀνύπαρκτες κομματικὲς ὀργανώσεις τῶν πόλεων. Ἄν ἀφαιρέσει κανεῖς τὶς κομματικὲς ὀργανώσεις μας στὴν Ἀθήνα - Πειραιᾶ καὶ κάτι ρετάλια στὴ Θεσσαλονίκη, ὅλες οἱ ἄλλες κομματικὲς ὀργανώσεις στὶς πόλεις ἦταν ἀνύπαρκτες. Νὰ ἡ σχετικὴ περικοπὴ:

«Ἐπογραμμίζει ὅτι παραμένει βασικὰ ἀξεπέραστη ἡ σοβαρὴ καὶ ἐπικίνδυνη καθυστέρηση πὺ παρουσιάζει ἡ ἀνάπτυξη τῆς ὀλόπλευρης λαϊκῆς ἀντίστασης στὶς μεγάλες πόλεις...».

Ἄλλοι μεγάλοι ὑπεύθυνοι ἦταν ἐκεῖνοι πὺ καθοδηγοῦσαν τὸν ΔΣΕ καὶ ιδιαίτερα «τὰ ἀρχηγεῖα Δυτικῆς Μακεδονίας, Κεντρικῆς Μακεδονίας καὶ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης δὲν μπόρεσαν νὰ πραγματοποιήσουν τὰ σχέδια στρατολογίας...». «Ἐλείψε ἡ χρειαζούμενη συγκέντρωση τῆς βασικῆς προσπάθειας πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς βασικῆς ἐπιδίωξης πὺ ἦταν ἡ δημιουργία τῶν στρατηγικῶν ἐφεδρειῶν τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τοῦ ΔΣΕ».

Καὶ ἡ ἀπόφαση περνᾶει στὶς διαταγὲς καὶ στὶς ἀπειλές. «Κάθε μέλος τοῦ

Κόμματος, όπουδήποτε κι αν βρίσκεται, είναι στρατευμένος μαχητής του ΔΣΕ, προσφέρει στον αγώνα μάχιμη στρατιωτικοπολεμική υπηρεσία, έχει όλες τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντα του μαχητή του ΔΣΕ».

«Όπουδήποτε κι αν βρίσκεται»!! Δεκάδες χιλιάδες μέλη και όπαδοί του Κόμματος βρίσκονταν στις φυλακές και στις εξορίες. Όλοι αυτοί, κατά την απόφαση του Πολιτικού Γραφείου του βουνού, ήταν υποχρεωμένοι να προσφέρουν «στον αγώνα μάχιμη στρατιωτικοπολεμική υπηρεσία».

Τα μέλη του Κόμματος και οι όπαδοί του στις πόλεις και πιο πολύ στην Αθήνα - Πειραιά - Θεσσαλονίκη που δεν είχαν ακόμη πιαστεί, και που ήταν ουσιαστικά αιχμάλωτοι του αντιπάλου μας και ήταν αδύνατο να βγουν έξω απ' αυτές τις πόλεις χωρίς άδεια της ασφάλειας του κράτους της Αθήνας, ήταν κι' αυτά στρατευμένα στον ΔΣΕ και είχαν «όλες τις υποχρεώσεις και να καθήκοντα του μαχητή του ΔΣΕ».

Και όποιος δεν μπορούσε να εκτελέσει τέτοια καθήκοντα; «Κάθε άρνηση, δισταγμός είτε ταλάντευση στον τομέα αυτόν, αποτελεί προδοσία προς το ΚΚΕ και τον αγώνα του λαού».

Και τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου που έστειλαν τους άξιωματικούς του ΕΛΑΣ στην εξορία από τον Ιούλη του 1946, που απαγόρευαν ως τον Σεπτέμβρη του 1947 να βγουν δεκάδες χιλιάδες αγωνιστές μας στο βουνό, αυτοί οι με το συμπάθειο ήγέτες έκαναν επαναστατικές πράξεις ή ουσιαστική προδοσία;

Ο μόνος που δεν είχε καμιά ευθύνη ήταν ο Ζαχαριάδης, μιὰ που ως το τέλος του Δεκέμβρη 1947 κατοικοέδρευε στο Βελιγράδι.

Δέν νομίζω ότι αξίζει τον κόπο ν' ασχοληθώ με το υπόλοιπο μέρος της απόφασης του Πολιτικού Γραφείου, δηλαδή, των Ζαχαριάδη - Ιωαννίδη, Στρίγκου, Ρούσου. Ξανατονίζω ότι αυτή η απόφαση εκφράζει παραλογισμό αυτών που την πήρανε, πλήρη έλλειψη αισθήματος ευθύνης.

Δεύτερο. Το γράμμα του Ζαχαριάδη προς Ιωαννίδη. Τον έστειλε στο βουνό τον Σεπτέμβρη 1947 σαν ουσιαστικό αρχιστράτηγο του ΔΣΕ, υπεύθυνο της τριμελούς ηγεσίας του ΔΣΕ (Ιωαννίδης, Βαφειάδης, Στρίγκος). Στις 10-10-1947, ο Ζαχαριάδης, του στέλνει γράμμα, από το Βελιγράδι. Ποιά είναι η ουσία;

Τόν διόρισε ουσιαστικό αρχιστράτηγο του ΔΣΕ, γιατί λέει θεωρούσε πως μετά τον Ζαχαριάδη, ο δεύτερος ικανός στο ΚΚΕ ήταν ο Ιωαννίδης! Νά μιὰ περικοπή του γράμματος του Ζαχαριάδη.

«Σήμερα, άμεσα το φορτίο αυτό θα πέσει στις πλάτες πρώτα απ' όλα του σ. Γιάννη. Και το ζήτημα που προβάλλει είναι: Θα θά βγάλει πέρα; Σκοπό του, το σημείωμα αυτό, έχει να βοηθήσει τον σ. Γιάννη στη νέα δουλιά του. Το έρώτημα αν θά τὰ βγάλει πέρα κ α τ' ά ρ χ ή δέν έχει τή θέση του, γιατί το ζήτημα μπαίνει άλλιως: πρέπει να τὰ βγάλει πέρα».

Ἐλλόκοτη λογική. Σύμφωνα μ' αὐτή, παίρνουμε ἕναν ἀνίκανο, τὸν κά-
νουμε ἀρχιστράτηγο. Καὶ μετὰ διερωτώμαστε: Θὰ τὰ βγάλει πέρα; Τί κουτὸ
ἐρώτημα! «κατ' ἀρχὴν δὲν ἔχει τὴ θέση του». Ποιὸ ἔχει τὴ θέση του;
«πρέπει νὰ τὰ βγάλει πέρα»!!

Γιατὶ ὁ Ζαχαριάδης διάλεξε τὸν Ἰωαννίδη γιὰ οὐσιαστικὸ ἀρχιστρά-
τηγο τοῦ ΔΣΕ; «Πρῶτο, γιατί ἡ ὄλη του ὡς τὰ σήμερα κομματικὴ σταδιοδρο-
μία τὸν ἀναδείχνει σὰν ἕναν ἀπὸ τοὺς λίγους μέσα στοῦ κόμμα πού θὰ μπορού-
σαν μ' ἐπιτυχία νὰ ἐπωμιστοῦν αὐτὴ τὴ δύσκολη ἀποστολή». Τὸ μεγαλύτερο
παράσημό του ἦταν ἡ βαρειά κι' ἀδικαιολόγητη ἤττα μας κατὰ τὸ τέλος τῆς
τριπλῆς φασιστικῆς κατοχῆς καὶ ἡ Βάρκιζα. Δέυτερο, γιατί ἡ εὐρύτητα
τῆς δουλιᾶς εἶναι τόση, ὥστε ν' ἀναγκάζει τὸν καθένα νὰ ξεδιπλώνει ὅλες
τις ἱκανότητες, νὰ δοκιμάσει τις δυνάμεις του μὰ καὶ νὰ τις ἀναπτύξει παρα-
πέρα, μαζί μὲ τὴν πρόοδο τῆς δουλιᾶς ν' ἀνδρώσει καὶ ὁ ἴδιος ἀκόμα πιὸ
πολύ». Τρίτο. «Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ σ. Γιάννης ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἕνα τέτοιο
ξεμουδιασμα». Πραγματικά, τὸ μόνον ἐμπόδιο γιὰ νὰ γίνει ὁ Ἰωαννίδης ἀρχι-
στράτηγος τοῦ ΔΣΕ, ἦταν ὅτι μούδιασε ἀπὸ καθισιὸ στὴ βίλλα του στοῦ Βελι-
γράδι, ἀπὸ τὸν Αὐγουστο τοῦ 1946 μέχρι τις ἀρχές τοῦ Σεπτεμβρίου 1947.
Τὸν στέλνει λοιπὸν, ὁ Ζαχαριάδης στὸν ΔΣΕ γιὰ νὰ ξεμουδιάσει, ἀλλὰ δυστυ-
χῶς τὸ πείραμα ἀπότυχε. Τὸ ἐξωφρενικὸ εἶναι ὅτι μόνον ὅταν ἔγραφε τὸ γράμ-
μα του ὁ Ζαχαριάδης, ἀνακάλυψε φοβερὰ ἐλαττώματα τοῦ Ἰωαννίδη καὶ τὰ
ἔγραψε «γιὰ νὰ τὸν βοηθήσει»! Γι' αὐτὸ τὸν ἔστειλε στὴν Κορυτσά Ἀλβα-
νίας, σ' ἕνα πολυτελέστατο σπίτι ἑνὸς πρώην ἐμπόρου ἀπὸ τὴ Θεσσαλονί-
κη, πού στοῦ μεταξὺ οἱ ἄλβανοὶ τὸν εἶχαν στείλει στὸν ἄλλο κόσμον, καὶ κεῖ
ὁ Ἰωαννίδης φρόντιζε νὰ περνάει καλὰ ἡ σκύλα του!

— «Αὐγὴ» 17-1-1980. Δημοσιεύεται σ' αὐτὸ τὸ φύλλον ἡ ἀπόφαση τοῦ
Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ βουνοῦ (Ζαχαριάδης, Ἰωαννίδης, Βαφειάδης, Μπαρ-
τζιώτας, Στρίγκος, Ροῦσος), τῆς 7-12-1947. Ἀσχολήθηκε μὲ τις στρατηγικὲς
ἐφεδρεῖες τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Καθόρισε τί θὰ ἔδινε κάθε Ἀρχηγεῖο
Περιοχῆς ἀπὸ τὴ δυνάμη του, ὅλα μαζί 14.250, γιὰ τὴν ὀργάνωση ἐφτά
ταξιαρχιῶν στὴν περιοχὴ Γράμμου-Βίτσι. Καὶ τί ἔγινε στὴν πράξη; Ὡς τὸν
Ἀπρίλη τοῦ 1948 εἶχαν ὀργανωθεῖ, ἡ 102, ἡ 103, ἡ 105 καὶ ἡ 107 ταξιαρχίες,
μὲ σύνολο δυνάμης 5.300. Αὐτὲς συγκρότησαν τὴν 670 μονάδα «στρατηγικὴ»
ἐφεδρεία τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Ὅλοι οἱ βοηθητικοὶ σχηματισμοὶ τῆς
εἶχαν δυνάμη περίπου 800. Σύνολο δυνάμης τῆς 670 μονάδας περίπου 6.100.
Σημειῶνω ὅτι πῆρε τὴν 18 ταξιαρχία τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας,
πού τὴν μετονόμασε 102 ταξιαρχία.

— «Αὐγὴ» 19-1-1980. Τὸ βασικὸ ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο ὑλικὸ πού δημο-
σιεύεται σ' αὐτὸ τὸ φύλλον, εἶναι ἡ αἴτηση τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς
Κυβέρνησής μας πρὸς τὴ ρουμάνικη κυβέρνηση γι' ἀναγνώριση τῆς κυβέρ-
νησής μας. Ἀπάντησε μέσω τῆς «Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ βοήθεια στὴν Ἑλλάδα»

μὲ μιά ἐνθουσιώδη λογοδιάρροια, ἀλλὰ μηδὲν γιὰ ἀναγνώριση. Τὸ ἔγγραφο ὑπόγραψε ὁ Γκεόργκε Ἐποστόλ, μέλος τῆς ἡγεσίας τοῦ ρουμάνικου Κομμουνιστικοῦ Κόμματος.

— Μέχρι ἐδῶ δημοσίευσε ἡ «Αὐγή» τ' ἀρχεῖα πού ἔχει στὴ διάθεσή του τὸ ΚΚΕ - ἔσωτερικοῦ. Μὲ τὴν ὑπόσχεση ὅτι ἀργότερα θὰ συνεχιστεῖ ἡ δημοσίευσή τους.

Ἐκτὸς τὴν περίληψη πού ἀντέγραψα καὶ κριτικάρα, καθένας μπορεῖ ν' ἀγανακτήσει ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ τῆς τότε ρωσικῆς ἡγεσίας πού μᾶς ἐπαιζε σὰν πτόνι στὴ διεθνή σκακιέρα. Θ' ἀγανακτήσει καὶ γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τῆς δικῆς μας ἡγεσίας πού ἐπαιζε ρόλο ὑπηρετῆ τοῦ Στάλιν καὶ τὰ κεφάλια τῶν ἀγωνιστῶν μας, σὰν νὰ ἦταν παιδιὰ πού παίζουν τὰ μολυβένια στρατιωτάκια τους.

Καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ; Ἐμεῖς παρακολουθοῦσαμε τὸ δράμα πού ξετυλίγονταν μὲ παχυδερμικὴ ἀπάθεια. Νὰ γιὰτὶ ἔγραψα ἐπαινετικὰ ὅτι χρεωκοπήσαμε ὅ λ ο ι χ ω ρ ῖ ς κ α μ ι ἂ ἐ ξ α ῖ ρ ε σ η .

ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΘΟΔΩΡΟΥ ΜΑΚΡΙΔΗ

Στὴν «Αὐγή» τῆς 2 καὶ 4-3-1980, δημοσιεύτηκε συνέντευξη τοῦ Θόδωρου Μακρίδη. Ὁ Μακρίδης ἦταν ἀναπληρωματικὸ μέλος τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ καὶ στρατιωτικὸς σύμβουλος τῆς ἡγεσίας του.

Ὁ Μακρίδης ἦταν μόνιμος ἀξιωματικὸς τοῦ παλιοῦ στρατοῦ, διακεκριμένος ἐπιτελικὸς ἀξιωματικὸς. Αὐτὸς ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς στρατιωτικὸς ἡγέτες τοῦ ΕΛΑΣ κατὰ τὴ τριπλὴ φασιστικὴ κατοχὴ. Πολέμησε σὲ δυὸ παγκόσμιους πολέμους. Γι' αὐτό, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ μόρφωση συγκέντρωσε καὶ μεγάλη πολεμικὴ πείρα. Ἡ ἀντεπαναστατικὴ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ πού μᾶς ἐπέβαλε ἡ τότε ρωσικὴ ἡγεσία καὶ ἡ τυχοδιωχτικὴ ἀποδοχὴ τῆς ἀπὸ τὸν Ζαχαριάδη, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα καὶ γιὰ τὸ Μακρίδη νὰ κλειστεῖ στὰ κάτεργα ἀντὶ νὰ ἔχει τὴ θέση πού ἄξιζε στὴν ἡγεσία τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ.

Ἐδῶ θὰ παραθέσω τὶς βασικὲς ἀπόψεις τοῦ Μακρίδη, ὅπως τὶς ἔκθεσε στὴ συνέντευξη πού ἔδωσε στὸ δημοσιογράφο τῆς «Αὐγῆς», Γιώργο Ματζουράνη. Θὰ κριτικάρω ὅσες δὲν εἶναι σωστὲς καὶ θὰ παραδεχτῶ ὅ,τι εἶναι σωστό.

— Κατ' ἀρχή, ὁ Μακρίδης εἶπε ὅτι ἔδωσε μιὰ ἔκθεσή του στὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ στὶς 16-7-1946 καὶ ὅτι στὶς 17 Ἰουλίου τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν ἔστειλαν ἐξορία στὸ νησί Νάξος. Στὴν ἐρώτηση τοῦ Ματζουράνη γιὰ τὸ ποιοῦ ἦταν τὸ πνεῦμα τῆς ἔκθεσης, ὁ Μακρίδης ἀπάντησε:

«Εἶναι ἀκριβῶς ὅτι ὁ πόλεμος πού ἐπιχειροῦν νὰ τὸν κατευθύνουν οἱ πολιτικοὶ καὶ ὄχι οἱ στρατιωτικοί, εἶναι καταδικασμένος νὰ χαθεῖ.

“Όλοι οί πολιτικοί ήγέτες τοῦ παγκόσμιου πολέμου εἶχαν τοὺς στρατιωτικούς συμβούλους τοὺς ποὺ εἶχαν ἀποφασιστική καὶ τελεσίδικη γνώμη στὰ στρατιωτικά θέματα. Στὸ ἑλληνικὸ κίνημα τὸν ρόλο αὐτὸ ἐπέμεναν νὰ τὸν παίξουν τὰ πολιτικὰ στελέχη καὶ μάλιστα νὰ παίρνουν καὶ βαρὺγδουποὺς στρατιωτικούς βαθμούς, νὰ ὀνομάζονται στρατηγοί, λὲς καὶ ὁ Βλαντιᾶς, ὁ Γούσιας, ὁ Μάρκος καὶ τόσοι ἄλλοι θὰ γινόντουσαν ξαφνικὰ αὐθεντίες στὴ στρατιωτικὴ τέχνη ἂν φοροῦσαν τὰ διάσημα τοῦ στρατηγοῦ».

Ἡ παραπάνω περικοπή, βάζει σ' ἓνα τσουβάλι τοὺς πολέμους μεταξὺ κρατῶν καὶ τοὺς παγκόσμιους πολέμους, μὲ τίς ἐπαναστάσεις. Α ὕ τ ὀ ε ἱ ν α ι λ ἄ θ ο ς.

Σὲ πόλεμο μεταξὺ κρατῶν, μεταξὺ δύο εἴτε περισσοτέρων κρατῶν εἴτε σὲ παγκόσμιο πόλεμο, συγκρούονται ὀργανωμένα κράτη καὶ μόνιμοι στρατοί. Στὴν ἐπανάσταση συγκρούεται ἓνα ὀργανωμένο κράτος ποὺ διαθέτει ἓναν ὀργανωμένο στρατὸ καὶ πηγὲς ἀνεφοδιασμοῦ του, ἀλλὰ ποὺ περνάει αὐτὸ τὸ κράτος μιὰ βαθειὰ κρίση.

Στὴν πρώτη περίπτωση, ἡ πολιτικὴ ἡγεσία ἔχει τὴ γενικὴ εὐθύνη τῆς διεύθυνσης τοῦ πολέμου, ἔχει στρατιωτικούς συμβούλους μὲ ἀποφασιστικὴ μὰ ὄ χ ι τ ε λ ε σ ἱ δ ι κ ῆ γνώμη στὰ στρατιωτικὰ ζητήματα. Μιὰ τελικὴ ἀπόφαση παίρνεται, π ρ έ π ρ ε ι ν ἄ π α ἱ ρ ν ε τ α ι, στὴ βάση βαθειᾶς γνώσης τῆς παγκόσμιας κατάστασης, τῆς ἐσωτερικῆς κατάστασης στὴ δοσμένη χώρα. Καὶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ κάνει μόνον ἡ πολιτικὴ ἡγεσία, συμβουλευόμενη τὴν στρατιωτικὴ ἡγεσία. Ἐπὶ κεῖ καὶ πέρα, ἡ στρατιωτικὴ ἡγεσία διευθύνει τὸν πόλεμο.

Στὴ δευτέρη περίπτωση δὲν ὑπάρχει ὀργανωμένο ἐπαναστατικὸ κράτος, μόνιμος στρατός, ἐκπαιδευμένα στρατιωτικὰ στελέχη σὲ ὄλη τὴ στρατιωτικὴ ἱεραρχία, ἐργοστάσια ἀνεφοδιασμοῦ, κ.λπ. Μπορεῖ καὶ πάντα ὑπάρχουν ἔστω λίγοι ἀξιωματικοὶ καριέρας ἐπαναστάτες, ποὺ ἀναλαμβάνουν διοικητικὲς θέσεις στὸν ὑπὸ διαμόρφωση ἐπαναστατικὸ στρατὸ μέσα στὴ φωτιὰ τῆς ἴδιας τῆς ἐπανάστασης. Ἡ μάζα τῶν στελεχῶν τοῦ ὑπὸ διαμόρφωση ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ εἶναι πολιτικὰ στελέχη τῆς ἐπαναστατικῆς ὀργάνωσης ποὺ διευθύνει τὴν ἔνοπλη ἐπαναστατικὴ πάλη. Αὐτὸ δείχνει ἡ πείρα ὄλων τῶν ἐπαναστάσεων. Ἡ ἐπιλογὴ αὐτῶν τῶν στελεχῶν γίνεται μέσα στὴ φωτιὰ τῆς ἔνοπλης ἐπανάστασης, ἀνάλογα μὲ τὴν ἀπόδοσή τους στὸ πεδίο τῆς μάχης. Ἐπειδὴ ὁ Μακρίδης δὲν πρέπει μὲ τόση ἔ π α ρ σ η νὰ μιλάει γιὰ τὴν ἱκανότητα τῶν ἀξιωματικῶν καριέρας, καὶ μὲ τόση π ε ρ ι φ ρ ὸ ν η σ η γιὰ τοὺς ἀγωνιστὲς ποὺ μέσα στὴ φωτιὰ τῆς ἔνοπλης ἐπανάστασης ἀναδείχονται σὲ στρατιωτικούς ἡγέτες. Τ ὀ π ρ ὸ β λ η μ α ε ἱ ν α ι ν ἄ γ ἱ ν ε τ α ι σ ω σ τ ῆ ἐ π ἱ λ ο γ ῆ τ ο υ ς.

Εἶναι πολὺ γνωστὸ ὅτι ἐπαναστάτες ἀξιωματικοὶ καριέρας, δύσκολα προσαρμόζονται στὶς ἀνάγκες ἑνὸς ἐπαναστατικοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ ὁ

Μακρίδης ειρωνεύεται τὰ γαλόνια ποὺ ποτὲ δὲν κολλήσαμε στοὺς ὤμους μας, μπορούμε καὶ μεῖς νὰ ρωτήσουμε: Μήπως οἱ ἀξιωματικοὶ καριέρας εἶναι ἱκανοὶ ναὶ παντογνώστες, ἐπειδὴ φοίτησαν σὲ στρατιωτικὲς σχολὲς καὶ κόλλησαν στοὺς ὤμους τοὺς ἀστέρια; Ἄραγε, ἀγνοεῖ ὁ Μακρίδης ὅτι οἱ μεγάλοι στρατηγοὶ τῶν ἐπαναστάσεων ποὺ τέλειωσαν νικηφόρα ἦταν δημιουργήματα αὐτῶν τῶν ἐπαναστάσεων; Ἀσφαλῶς δὲν τὸ ἀγνοεῖ γιατί εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ διαβασμένους ἀξιωματικοὺς καριέρας.

Οἱ λαϊκοὶ ἀγωνιστὲς στελέχη τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, εἶχαν κάποια στρατιωτικὴ πείρα ἀπὸ τὸν ΕΛΑΣ. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἦταν καπεταναῖοι μεραρχίων, συνταγμάτων, ταγμάτων καὶ λόχων τοῦ ΕΛΑΣ. Συμπλήρωναν τὴν πείρα τους μέσα στὴ φωτιά τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἄναδείχονταν νέα στελέχη μέσα σ' αὐτὸ τὸν πόλεμο. Εἴχαμε καὶ στὸ Δημοκρατικὸ Στρατὸ στρατιωτικὲς σχολές, ποὺ ἀπ' αὐτὲς ἀποφοίτησαν κάμποσες χιλιάδες μαχητὲς καὶ μαχήτριες. Ὁ δημοκρατικὸς Στρατὸς εἶχε σοβαρὲς ἀδυναμίες ἀπὸ ἀποψη στελεχῶν, κυρίως τοῦ ἔλειπαν ἱκανοὶ ἐπιτελάρχες. Κάμποσοι διοικητὲς μεγάλων μονάδων δὲν ἦταν ἱκανοὶ γιὰ τέτοιες διοικητικὲς θέσεις. Ἀσφαλῶς, θὰ ἦταν καλύτερα ἂν στὸ Δημοκρατικὸ Στρατὸ θὰ βρῖσκονταν οἱ ἀξιωματικοὶ καριέρας τοῦ ΕΛΑΣ.

Ὅμως, ὁ Μακρίδης, δὲν κατάλαβε ὡς τώρα ὅτι, ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς δὲν ἠττήθηκε στρατιωτικά, ἀλλὰ πολιτικά. Ὑπεύθυνη γιὰ τὴν ἥττα μας δὲν ἦταν ἡ στρατιωτικὴ ἡγεσία μας, ἀλλὰ ἡ πολιτικὴ ἡγεσία μας.

Ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς ἔδωσε σχετικὰ πολλὲς ἀποτυχημένες μάχες. Σ' αὐτὲς τὶς ἀποτυχίες ἐκφράστηκε ἡ ἀδυναμία εἴτε καὶ ἀνικανότητα ἐκείνων τῶν ἀνώτερων εἴτε καὶ ἀνώτατων στελεχῶν ποὺ σχεδίασαν καὶ διεύθυναν αὐτὲς τὶς ἐπιχειρήσεις.

Ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς ὅμως ἔκανε καὶ μεγάλες πετυχημένες ἐπιχειρήσεις. Ἀπὸ ἀποψη σχεδιασμοῦ καὶ διεύθυνσης τέτοιων ἐπιχειρήσεων, δείξαμε στὴν πράξη περισσότερη ἱκανότητα ἀπὸ τοὺς ἀντίπαλούς μας στρατηγούς καριέρας. Τὰ γεγονότα εἶναι γνωστά, γιὰ ὅποιον θέλει νὰ τὰ μελετήσει κατὰ βάθος. Σὲ κάμποσες περιπτώσεις, δὲν μπορέσαμε νὰ ἐξελιξομε μιὰ πετυχημένη ἐπιχειρήσή μας σὲ ἀποφασιστικὴ στρατηγικὴ ἀντεπίθεση. Αὐτὸ δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα στρατηγικῆς ἀδυναμίας μας, ἀλλὰ καταθλιπτικῆς ἔλλειψης ἐμψυχῶν δυνάμεων καὶ κατὰ δεύτερο λόγῳ ἔλλειψης τῶν ἀπαραίτητων ὑλικῶν μέσων. Μὰ γι' αὐτὸ ἦταν ὑπεύθυνη ἡ πολιτικὴ καὶ ὄχι ἡ στρατιωτικὴ ἡγεσία. Λογουχάρη, ποῖος σοβαρὸς μελετητὴς ἐμφυλίου πολέμου μπορεῖ ν' ἀμφιβάλει, ὅτι ἂν στὴ μεγάλη καὶ παρατεταμένη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο τοῦ καλοκαιριοῦ 1948 εἴχαμε ἐφεδρεία πέντε ταξιαρχίες,

παίρναμε σβάρνα τὸν ἀντίπαλο στὶς 21-6-1948. Τὸ ἴδιο ἀφορᾶ καὶ τὴ μάχη στὸ Μάλι-Μάδι τοῦ Βίτσι, στὰ τέλη Αὐγούστου καὶ τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1948.

Καὶ κάτι ἄλλο. Στὸν ΕΛΑΣ εἴχαμε πολλοὺς ἀξιωματικοὺς καριέρας τὶς μεγάλες μονάδες τοῦ διοικοῦσαν στρατηγοὶ εἴτε συνταγματάρχες τοῦ παλαιοῦ στρατοῦ. Μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει στὰ σοβαρὰ ὁ Μακρίδης ὅτι ὁ ΕΛΑΣ ἔδωσε πιὸ μεγάλες μάχες ἀπὸ τὸν Δημοκρατικὸ Στρατό; Καὶ ὅμως, εἶχε πενταπλάσια ἀριθμητικὰ δύναμη ἀπὸ τὸν ΔΣΕ.

Σὲ ὅ,τι με ἀφορᾶ, ποτὲ δὲν φαντάστηκα τὸν ἑαυτὸ μου αὐθεντία στὰ στρατιωτικὰ ζητήματα. Βάσιμα θεωροῦσα τὸν ἑαυτὸ μου ἕναν ἐ π α ν α σ τ ᾶ τ η, ποὺ προσπαθοῦσε ὅπου καὶ ἂν βρισκόνταν, σὲ πολιτικὴ εἴτε στρατιωτικὴ δουλειά, νὰ κάνει καλύτερα τὸ καθήκον του. Στὸν ΔΣΕ εἶχα κι' ἐπιτυχίες καὶ ἀποτυχίες.

Σὲ κάθε ἐποχῇ, πολὺ περισσότερο τώρα, σὲ πολέμος μεταξὺ κρατῶν εἴτε σὲ παγκόσμια πολεμικὴ σύρραξη, οἱ ἀξιωματικοὶ σὲ ὅλη τὴ κλίμακα καὶ πιὸ πολὺ τ' ἀνώτερα κι' ἀνώτατα στρατιωτικὰ στελέχη, πρέπει νὰ ἔχουν ὀλόπλευρη ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνικὴ κατάρτιση, νὰ ἐκσυγχρονίζονται ἀδιάκοπα. Μόνο ὑπ' αὐτὸ τὸν ἀπαράβατο ὄρο μποροῦν νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ ὄλο καὶ πιὸ μοντέρνα πολεμικὰ μέσα. Σὲ τέτοιους πολέμους, εἶναι ἀδύνατο ν' ἀνταποκριθοῦν αὐτοδημιούργητοι στρατηγοί. Μὰ καὶ ὁ πιὸ μοντέρνος τωρινὸς στρατὸς εἶναι τρωτός, ὅταν πρόκειται ν' ἀντιμετωπίσει ἐπανάσταση ποὺ θὰ τὴν διευθύνει μιὰ ἱκανὴ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἡγεσία τῆς. Κάπως σ χ η μ α τ ι κ ᾶ εἶναι τοποθετημένα τὰ προβλήματα ἐνὸς ἐπαναστατικοῦ πολέμου στὸ κεφάλι τοῦ Μακρίδη. Τὸν σέβομαι σὰν ἀξιωματικὸ καριέρας καὶ παλαίμαχο ἀγωνιστῆ. Μὰ κι' αὐτὸς πρέπει νὰ σέβεται παλαίμαχους ἀγωνιστὲς καὶ ἄς μὴν εἶχαν ποτὲ στοὺς ὤμους τοὺς ἀδαμαντοκόλλητα ἀστέρια.

— Ἡ ἀπάντηση ποὺ ἔδωσε ὁ Μακρίδης στὸ δεῦτερο ἐρώτημα τοῦ Ματζουράνη δείχνει ὅτι ἀκόμη δὲν κατάλαβε ποιὲς ἦταν οἱ βασικὲς αἰτίες τῆς ἥττας μας στὴ κατοχῇ.

Βέβαια, τὸ νὰ παρασταίνει ὁ Σιάντος τὸν ἀρχιστράτηγο τοῦ ΕΛΑΣ, αὐτὸ εἶχε ἀναμφισβήτητα βαρεῖες συνέπειες. Ὡς πρὸς αὐτό, εἶμαι σύμφωνος μετὰ τὸν Μακρίδη. Εἶμαι σύμφωνος ὅτι ἡ τότε ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ τσαλάκωνε ἱκανοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ ΕΛΑΣ, τοὺς ὑποχρέωνε νὰ κάνουν ἐξωφρενικὰ πράγματα. Εἶμαι σύμφωνος ὅτι πολλοὶ καπεταναῖοι τοῦ ΕΛΑΣ φαντάζονταν τὸν ἑαυτὸ τους στρατιωτικὴς αὐθεντίας καὶ ὅτι ἀνακατεύονταν σὲ ζητήματα ποὺ ἦταν ἀνίκανοι εἴτε ἀδύνατοι.

Ὅμως, γι' αὐτὸ ἠττηθήκαμε κατὰ τὴν περίοδο τῆς κατοχῆς; Ἐμεῖς ἠττηθήκαμε ἀπὸ δυὸ βασικὲς αἰτίες. Ἐξαιτίας μιᾶς ἀντεπαναστατικῆς στρατηγικῆς τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας μας. Ἐξαιτίας τῆς καταστροφικῆς ἀνάμιξης τῆς τότε ρωσικῆς ἡγεσίας στὴν ἐπανάστασή μας. Νὰ τί δὲν κατάλαβε ἀκόμη ὁ Μακρίδης.

—Στήν τρίτη ἐρώτηση, ἂν ἡ 2η ὀλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ (Φλεβάρης 1946) ἀποφάσισε γιά ἐμφύλιο πόλεμο — ἔνοπλο ἀγώνα, ὁ Μακρίδης ἀπάντησε: «Νομίζω ναί».

Σέ τόσο σοβαρά ζητήματα δέν μπορεῖ ν' ἀπαντάει κανεῖς: «Νομίζω». Πῆρε μέρος στή 2η ὀλομέλεια καί στή λεγόμενη στρατιωτική σύσκεψη κι' ἔπρεπε νά θυμᾶται ὅτι δέν πάρθηκε ἀπόφαση γιά ἔνοπλο ἀγώνα. Ἐλλωστε, ἦταν ἀδύνατο νά παρθεῖ τέτοια ἀπόφαση χωρίς τήν ἔγκριση τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας, μιὰ πού τὸ ΚΚΕ ἦταν ἐξαρτημένο ἀπ' αὐτή καί ὁ ἔνοπλος ἀγώνας μας θά εἶχε σοβαρὲς διεθνεῖς ἐπιπτώσεις. Δυστυχῶς, ἀγαπητὲ Μακρίδη, δέν ἤμασταν ἀνεξάρτητοι καί γι' αὐτὸ ὁ Ζαχαριάδης πῆγε στὴ Μόσχα πρὶν ν' ἀρχίσει ὁ ἔνοπλος ἀγώνας μας. Αὐτὴ εἶναι ἡ βασικὴ αἰτία τῆς ἤττας μας κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ, ὁ Ζαχαριάδης δέν πῆρε ὑπόψη του τὴν ἀντίθεσή του σὲ ἀντάρτικης μορφῆς ἔνοπλο ἀγώνα.

— Στὴν ἐρώτηση τοῦ Ματζουράνη «Ποιά συλλογιστικὴ δόξησσε στὴν ἀντίθετη ἄποψη ἀπὸ τὴν δημιουργία ἀντάρτικου στρατοῦ», ὁ Μακρίδης ἀπάντησε:

«Ἦταν ἀναμφισβήτητο ὅτι ὁ χρόνος δούλευε γιά τοὺς ἀντιπάλους. Ἄλλὰ αὐτὸ δέν μπόρεσε νά τὸ ἀντιληφθεῖ ποτὲ ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ».

Εἶμαι ἀπόλυτα σύμφωνος ὅτι αὐτὸ δέν τὸ καταλάβαινε ὁ Ζαχαριάδης. Ἀπόδειξα ὅτι αὐτὸς προσανατολιζόνταν γιά μιὰ γενικὴ στρατιωτικοπολιτικὴ ἐξέγερση. Ἡ πιὸ χαρακτηριστικὴ ἀπόδειξη τῆς ὀρθότητος αὐτῆς τῆς διαπίστωσής μου, εἶναι ἡ τεράστια ὀργάνωσή μας μέσα στις μεραρχίες πού εἶχε ὀργανώσει ὁ ἀντίπαλος. Τὸ βασικὸ λάθος τοῦ Ζαχαριάδη ἦταν ὅτι πῆγε στὴ Μόσχα καί ζήτησε ἔγκριση. Εἶναι ἀπόλυτα ἐξακριβωμένο ὅτι, ἐκεῖ ὁ Στάλιν τοῦ ἐπέβαλε τὴν ἀντεπαναστατικὴ στρατηγικὴ καί ταχτικὴ: «θὰ προχωρήσουμε ἀπὸ τὸ χωριὸ πρὸς τὴν πόλη βαθμιαίᾳ γιά ν' ἀποφευχθεῖ ἄκαιρη ἔνοπλη ἐπέμβαση τῶν ἄλλων καί μὲ κατεύθυνση τὴν ἀνεύρεση ἑνὸς συμβιβασμοῦ». Γιά τοὺς λόγους πού ἔκθεσα, ὁ Ζαχαριάδης δέν εἶχε τὸ πολιτικὸ ἀνάστημα νά πεῖ ὅχι στὸ Στάλιν. Αὐτὴ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς τραγωδίας μας κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ὅποιος δέν καταλαβαίνει αὐτὴ τὴν καταφάνη ἀλήθεια, αὐτὸς δέν καταλαβαίνει καί τώρα τὴν οὐσίαν.

Ὁ Ζαχαριάδης δέν μπορούσε νά πεῖ αὐτὴ τὴν ἀλήθεια στὸ κόμμα καί φυσικὰ οὔτε στὸ Μακρίδη. Γι' αὐτὸ τοῦ ἀπαντοῦσε μὲ τὰ παλαβὰ περὶ Βάρκιζας καί τὰ παρόμοια. Ὡστε καί τώρα ὁ Μακρίδης θεωρεῖ ὅτι ὁ Ζαχαριάδης ἦταν ὀλοκληρωτικὰ ἀνόητος;

— Στὴν ἐρώτηση τοῦ Ματζουράνη: «πού ἀποδίδετε σεῖς αὐτὲς τίς ἤττες» ὁ Μακρίδης ἀπάντησε:

«Στὸ γεγονός ὅτι δέν ὑπῆρχαν οἱ κατάλληλοι ἄνθρωποι ἐπικεφαλῆς. Ἦταν καθαρὰ ἀποτέλεσμα ἐσφαλμένων σχεδιασμῶν ἢ ἀπώλεια αὐτῶν τῶν μαχῶν. Καί μιὰ σειρὰ ἀπὸ τέτοιες ἀποτυχίες βαραίνει πάρα πολὺ γιά ἕνα

άντάρτικο στρατό που δέν έχει περισσεύματα ούτε σέ έμψυχο ούτε άψυχο ύλικό για νά τó σπαταλάει».

Είμαι σύμφωνος για τίς βαρειές συνέπειες που είχαν μιá σειρά άποτυχημένες επιχειρήσεις του ΔΣΕ. Στο δίτομο έργο μου για τόν έμφύλιο πόλεμο, αναλύοντας τίς σπουδαιότερες άμυντικές κι' επιθετικές επιχειρήσεις του ΔΣΕ, άπόδειξα συγκεκριμένα τίς συνέπειες των άποτυχιών μας. Μά πρέπει νά έχει κανείς σαλατοποιήσει στο κεφάλι του τά ζητήματα του έμφυλίου πολέμου, για νά ύποστηρίξει ότι ή βαρεία ήττα μας ήταν άποτέλεσμα στρατηγικής άνικανότητας τής στρατιωτικής ήγεςίας μας στους πιό βασικούς κρίκους της. Τά βασικά αίτια ήταν π ο λ ι τ ι κ á. Μιá που δέν κάναμε τόν Μάη-Ίούνη του 1946 γενική στρατιωτικοπολιτική έξέγερση για κατάληψη τής έξουσίας τó πολú σέ δέκα μέρες, δέν ύπήρχε παραπέρα καμιá δυνατότητα νά νικήσουμε. Άν ή πολιτική και στρατιωτική ήγεςία μας θά έκανε σωστά και μέ ταχύτητα τόν άνταρτοπόλεμο, τότε θά ήταν δυνατό νά πετύχουμε ένα έντιμο συμβιβασμό μέ τούς άντιπάλους μας. Παρά τόν συμφοριασμένο τρόπο που διεύθυνε ή ήγεςία μας τόν άνταρτοπόλεμο, δημιουργήθηκε τόν Ίούλη 1947 δυνατότητα για έναν τέτοιο συμβιβασμό. Δυστυχώς, ó άρχηγός του ΔΣΕ Μάρκος Βαφειάδης άντι νά διατάξει έλιγμό μέ τά τέσσερα πέμπτα τής συνολικής δύναμης που είχαμε τότε στο Γράμμο για κατάληψη των Ίωαννίνων για σκοπούς που έχω εκθέσει στο δίτομο έργο μου για τόν έμφύλιο πόλεμο, αυτός άπό στρατηγική άδυναμία διέταξε έλιγμό ως τά δάση των Ζαγοριών.

Άναπάντεχα, ή ήρωική δράση του Δημοκρατικού Στρατού στη Βόρεια Πίνδο τó καλοκαίρι του 1948, δημιούργησε τή δυνατότητα κάποιου συμβιβασμού μέ τούς άντιπάλους μας, για ν' άποφύγουμε óλοκληρωτική ήττα. Οί Ζαχαριάδης - Βαφειάδης - Μπαρτζιώτας κλώτσησαν τυχοδιωκτικά αυτή τή δυνατότητα, σ έ ά γ ν ο ι α άκόμη και των ύπόλοιπων μελών του Πολιτικού Γραφείου. Άπό κεί και πέρα, δέν ύπήρχε πιá καμιá δυνατότητα ούτε για έναν συμφοριασμένο συμβιβασμό μας μέ τούς τότε άντιπάλους μας ή óλοκληρωτική ήττα μας ήταν άναπόφευκτη. Όλα αυτά τ' άπόδειξα στο δίτομο έργο μου.

Κατά τόν Μακρίδη, άν στόν ΔΣΕ «ύπήρχαν κατάλληλοι άνθρωποι», θά νικούσε ó ΔΣΕ μέ άνταρτοπόλεμο. Αυτό είναι αυθαίρετο συμπέρασμα.

Είμαι σύμφωνος ότι είχαμε άξιωματικούς καριέρας άπό τόν ΕΛΑΣ, για νά στελεχώσουμε τίς μεγάλες μονάδες του ΔΣΕ. Και ήταν άντεπαναστατική πράξη τής ήγεςίας μας ότι άντι για τó βουνό τούς έστειλε στα κάτεργα. Άνάφερα για ποιους λόγους έγινε αυτή ή έγκληματική πράξη.

— Στην «Αύγη» τής 4-4-1980, δημοσιεύτηκε ή συνέχεια τής συνέντευξης του Μακρίδη. Άπό τίς έρωτήσεις κι' άπαντήσεις, θά σχολιάσω μόνο δυό ζητήματα.

Είμαι απόλυτα σύμφωνος ότι το «Σχέδιο Λίμνες» ήταν «λογαριασμός χωρίς κουκιά. Τότε πιά είχαν αποκοπεί από το λαό», ότι «κανείς δεν του υποσχέθηκε μαχητές», δηλαδή του Ζαχαριάδη, ότι «δεν υπήρχαν οί υποψήφιοι μαχητές. Ύαφου έγκαταλείφθηκαν οί πόλεις, ό βασικός χώρος στρατολογίας», με τή παρατήρηση ότι δεν έγκαταλείφθηκαν οί πόλεις, αλλά μέρος του έκει δυναμικού μας κλείστηκε στα κάτεργα και τó ύπόλοιπο ήταν αδύνατο νά βγει στα βουνά στα τέλη του καλοκαιριού 1947.

Είμαι απόλυτα σύμφωνος ότι «ό πόλεμος είναι πολύ σοβαρή δουλιá για νά τόν άρχισεις με στόχο τή συμφιλίωση. Ό πόλεμος, όπως είπε και ό Λένιν, γίνεται μονάχα για τήν κατάληψη τής έξουσίας. Όταν αποφασίσει κανείς νά πάρει ντουφέκι στό χέρι πρέπει νά σκοπεύει τήν έξουσία. Άλλιώς ή ένοπλη δράση είναι έγκλημα». Έτσι δέν έκανε ή ήγεσία μας, κατά τόν εμφύλιο πόλεμο του 1945-1949. Τό γιατί τó εξήγησα.

* * *

Αυτό τό κείμενο πρέπει νά θεωρηθεί σάν αναγκαίο συμπλήρωμα του δίτομου έργου μου για τόν εμφύλιο πόλεμο. Κατά κανόνα, εκείνοι που ως τώρα άσχολήθηκαν με τόν εμφύλιο πόλεμο, από τήν πλευρά τής Άριστερās, έκαναν αυτή τή δουλιá, όπως λέει ή άκόλουθη λαϊκή παροιμία. «Έφταιξε ό γάϊδαρος και βαρᾶμε τó σαμάρι».

Ό μεγάλος γάϊδαρος ήταν ή τότε ρωσική ήγεσία και τó ΚΚΕ τó σαμάρι που έσπασε ό κύριος υπεύθυνος τής ήττας μας. Ό,τι έκανε ή ρωσική ήγεσία με τó κίνημά μας, έκανε και ό Ζαχαριάδης με όλους που βρίσκονται υπό τήν καθοδήγησή του. Στο τέλος, κι' αυτόν τόν εξόντωσε ή ρωσική ήγεσία.

Ή ήττα μας κατά τόν εμφύλιο πόλεμο, όπως και στην κατοχή, είναι μιá πολύ σοβαρή ύπόθεση. Κατά τή μελέτη τους, δέν επιτρέπεται νά φερνόμαστε άκόμη τόσο επιπόλαια.

20 - 3 - 1980

Δ. Βλαντάς

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ (ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΗΜΙΤΟΜΟΣ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

22. Οί προπαρασκευαστικὲς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀντιπάλου, γι' ἀναμέτρηση στὴ Βόρεια Πίνδο, τὸ 1948.
— Ἡ ἐπιχείρηση «Βέλος». — Ἡ ἐπιχείρηση «Λαίλαπα». — Ἡ ἐπιχείρηση «Πέργαμος». — Ἡ ἐπιχείρηση «Χαραυγή».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ

23. Ἡ ἐπιθετικὴ δράση τοῦ ΔΣΕ, πρὶν τὴν ἀποφασιστικὴ ἀναμέτρηση στὴ Βόρεια Πίνδο, τὸ 1948.
— Εἰσαγωγή. — Ἡ ἐπιχείρηση στὰ Γρεβενά. — Ἡ ἐπιχείρηση στὸ Μέτσοβο. — Ἡ εἰσβολὴ μας στὴ Δυτικὴ Ἥπειρο. — Ἡ ἐπιχείρηση στὴν Κόνιτσα. — Τὸ περιβόητο «Σχέδιο Σίγμα» στὴν πράξη. — Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασή μας στὶς παραμονὲς τῆς ἀποφασιστικῆς ἀναμέτρησης στὴ βόρεια Πίνδο.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΕΒΔΟΜΗΝΤΑΗΜΕΡΗ ΜΑΧΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ ΤΟ 1948 (Συνέχεια τοῦ τρίτου Σταδίου)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

24. Ὁ ἀντίπαλος, στὴ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου.
— Ἡ ἀντίπαλη στρατιωτικὴ ἡγεσία. — Κατανομὴ δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου μας. — Τὸ Σχέδιο «Κορωνίδα».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΠΕΜΠΤΟ

25. Ὁ ΔΣΕ, στὴ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου.
— Εἰσαγωγή. — Οἱ δυνάμεις μας στὴ Βόρεια Πίνδο στὶς ἀρχὲς Ἰουνίου 1948 καὶ κατανομή τους. — Ἡ πρότασή μου γιὰ τὴν κατανομὴ τοῦ

συνόλου τῶν δυνάμεών μας. — Ἡ ἡγεσία μας στὴ μεγάλη μάχη τῆς Βόρειας Πίνδου. — Συμπέρασμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΕΚΤΟ

26. Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ Ἀρχηγείου Δυτικῆς Μακεδονίας, γιὰ τὴ μεγάλη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο.
— Ἡ κατάσταση στὸ Ἀρχηγίεο Δυτικῆς Μακεδονίας. — Κίνδυνος ρήξης μου μὲ τὴν ἡγεσία μας. — Ἡ πάλη γιὰ τὴν ἀλλαγὴ μιᾶς ἐπικίνδυνης κατάστασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΕΒΔΟΜΟ

27. Ἡ μεγάλη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο, στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ.
— Ἡ πρώτη φάση τῆς μεγάλης μάχης, σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ. — Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης φάσης στὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ, ἡ πρόταση Τσαλδάρη. — Ἀναπροσαρμογὴ τοῦ σχεδίου «Κορωνίδα». — Ἡ δευτέρα φάση τῆς μεγάλης μάχης, σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ. — Ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό μου, γιὰ τὴν πρώτη καὶ δευτέρα φάση τῆς μάχης στὸ ΑΔΜ. Ἡ προδοσία τοῦ Γκανάτσου Βασίλη (Χείμαρος). — Ἡ τρίτη φάση τῆς μεγάλης μάχης, σὲ ὄλο τὸ μέτωπο τοῦ ΑΔΜ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΟΓΔΩΟ

28. Ἡ μεγάλη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο, στὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας.
— Τί ἔκανε ἡ 670 μονάδα μας, ἀπὸ 14 μέχρι 20-6-1948. — Ἡ πρώτη φάση τῆς μάχης στὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας, ἀπὸ 21 Ἰούνη μέχρι 2-7-1948. — Ἡ δευτέρα φάση τῆς μάχης, στὸ νέο μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας. — Ἡ δευτέρα φάση τῆς μάχης, στὸ παλιὸ μέτωπο τῆς 670 μονάδας μας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΠΙΝΔΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΕΝΑΤΟ

29. Συμπληρωματικὰ στοιχεῖα, γιὰ τὴ μεγάλη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο.
— Κρίση στὸν ἡγετικὸ πυρήνα τοῦ ΔΣΕ. — Ἡ σύσκεψη τῆς 5-8-1948. — Ὁ ἐλιγμός μας ἀπὸ Γράμμο στὸ Βίτσι. — Ἡ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, στίς 26-8-1948. — Ἀντίπαλοι ἱστοριογράφοι, γιὰ τὴ μεγάλη μάχη στὴ Βόρεια Πίνδο. — Συμπέρασμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ

30. Ἡ συνέχεια τῆς μεγάλης μάχης στὸ Βίτσι.
— Τὰ ἔδαφικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ χώρου τοῦ Βίτσι. — Ἡ διάταξη τῶν ἀντιπάλων δυνάμεων, στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι. — Ἡ μάχη στὸ χῶρο τοῦ Βίτσι. — Κρίσεις τῶν ἀντιπάλων μας, γιὰ τὴν ἥττα μας στὸ Βίτσι. — Οἱ βασικὲς αἰτίες τῆς ἥττας τοῦ ἀντιπάλου στὸ Βίτσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ

31. Ἡ δράση τοῦ ΔΣΕ σὲ ἄλλες περιοχές.
— Ἡ δράση κατὰ περιοχές. — Μερικὰ συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

32. Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ ἀντιπάλου γιὰ τελικὴ μάχη.
— Ἐνταση τῆς τρομοκρατίας. — Ἡ ἐπιχειρησιακὴ — ἐπιθετικὴ δράση τοῦ ἀντιπάλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ

33. Ἡ δική μας προπαρασκευή.
— Στρατηγικὸ σχέδιο δράσης τοῦ ΔΣΕ. — Ἐπιχείρηση στὸ Μπίκοβικ τοῦ Βίτσι. — Ἐπιχείρηση κατάληψης τῆς Καρδίτσας. — Ἐπιχείρηση στὴν Ἑδεσσα — Ἀρδαία — Νάουσα. — Ἡ ἐπιχείρηση κατάληψης τῆς Νάουσας. — Ἐπιχείρηση κατάληψης τοῦ Καρπενησιοῦ. — Ἐπίθεση γιὰ κατάληψη Φλώρινας. — Ὁ ἐλιγμὸς ἀνακατάληψης τῆς Βόρειας Πίνδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

34. Ἡ τελικὴ μάχη στὸ Βίτσι καὶ στὸ Γράμμο.
— Ἡ μάχη στὸ Βίτσι. — Ἡ μάχη στὸ Γράμμο. — Οἱ διαφωνίες μας γιὰ τὶς αἰτίες τῆς ἥττας μας.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΗΤΤΑΣ ΤΟΥ ΔΣΕ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΠΕΜΠΤΟ

35. Ἀπόψεις ἀντιπάλων ἱστοριογράφων.
— Ὁ Θεόφιλος Παπακωνσταντίνου. — Ὁ Δημήτρης Ζαφειρόπουλος. — Ἡ ἐπίσημη ἱστορία τοῦ στρατοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΕΚΤΟ

36. Οί απόψεις ήγετών του ΚΚΕ, για την ήττα του ΔΣΕ.
— Οί απόψεις του Ζαχαριάδη. — 'Ο Μάρκος Βαφειάδης, παραμύθια και πραγματικότητα. — 'Ο Γιώργος Βοντίτσιος (Γούσιας) σάν επαναστάτης κι άνθρωπος. — 'Η ήγεσία του ΚΚΕ του Μάρτη 1956, για τόν εμφύλιο πόλεμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΕΒΔΟΜΟ

37. Οί απόψεις μου για τις βασικές αιτίες τής ήττας του ΔΣΕ.
— 'Ηταν δυνατή νίκη χωρίς μακρόχρονο ένοπλο άγώνα; — 'Άλλες αιτίες όλοκληρωτικής ήττας μας. — Τρία βασικά συμπεράσματα. — Για τόν κόστος του εμφυλίου πολέμου.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΑΧΤΙΚΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΟΓΔΩΟ

38. 'Η μαρξιστική άποψη για τόν επαναστατικό πόλεμο, και πώς τήν εφαρμόζαμε.
— 'Ο Μάρξ για τόν επαναστατικό πόλεμο. — 'Ο Λένιν για τόν επαναστατικό πόλεμο. — 'Ο Στάλιν για τόν πόλεμο. — 'Ο Μάο Τσέ Τσούν για τόν επαναστατικό πόλεμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΕΝΑΤΟ

39. Για τις ιδιομορφίες του ένοπλου άγώνα μας.
— Γενικά για τις ιδιομορφίες. — Οί βασικές ιδιομορφίες κατά τήν κατοχή. — Οί βασικές ιδιομορφίες κατά τόν εμφύλιο πόλεμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ

40. 'Η ταχτική από θεωρητική άποψη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ

41. 'Η αντίρτικη ταχτική του Δημοκρατικού Στρατού.
— 'Από τί καθορίζονταν ή ταχτική του ΔΣΕ. — 'Η ταχτική στην άρχική

δράση τοῦ ΔΣΕ. — Ἡ ταχτική τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στήν Πελοπόννησο. — Ἡ ταχτική τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στή Ρούμελη. — Γιά τήν ταχτική στήν Ἡπειρο. — Γιά τήν ταχτική στή Θεσσαλία. — Γιά τήν ταχτική στή Δυτική Μακεδονία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

42. Ἡ ταχτική κατά τήν ἀντιμετώπιση ἐκστρατειῶν.
— Στήν Πελοπόννησο. — Στή Ρούμελη. — Στήν Ἡπειρο. — Στή Δυτική Μακεδονία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ

43. Ἡ ταχτική τοῦ ΔΣΕ στή Βόρεια Πίνδο, στά 1948.
— Ποῦ στηρίχθηκε ἡ ταχτική τῆς ἐνεργητικῆς ἄμυνας. — Λάθη καί ἀδυναμίες. — Μερικά βασικά διδάγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

44. Ἡ ταχτική σ' ἐπιθετική δράση τοῦ ΔΣΕ.
— Ἡ ταχτική στή Νάουσα. — Ἡ ταχτική κατά τήν ἀνακατάληψη τῆς Βόρειας Πίνδου. Ἡ ταχτική χρησιμοποίηση τοῦ πυροβολικοῦ. — Ἡ ταχτική στή σαμποταριστική δράση. — Ἡ ταχτική στόν μικροπόλεμο. — Γιά τίς σχολές τοῦ ΔΣΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΠΕΜΠΤΟ

45. Ἡ στρατηγική καί ταχτική τοῦ ΔΣΕ, ὅπως τήν κρίνουν ἀντίπαλοί μας.
— Ὁ Ζαφειρόπουλος, γιά τήν στρατηγική τοῦ ΔΣΕ. — Ὁ Ζαφειρόπουλος γιά τήν ταχτική τοῦ ΔΣΕ. — Ὁ Τσακαλώτος γιά τήν ταχτική τοῦ ΔΣΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟ ΕΚΤΟ

46. Ἡ στρατηγική καί ταχτική τοῦ ἀντιπάλου, κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο.
— Γιά τήν στρατηγική τοῦ ἀντιπάλου. — Ἡ ταχτική, κατά τόν Ζαφειρόπουλο. — Ὁ Τσακαλώτος γιά τήν ταχτική τους. — Τά βασικά στοιχεῖα τῆς ταχτικῆς τοῦ ἀντιπάλου μας.

ΒΑΣΙΚΑ ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Το άπιθανο μακρόχρονο σήριαλ του Σόλωνα Γρηγοριάδη.
2. Κριτική του άπιθανου σήριαλ του Σόλωνα Γρηγοριάδη.
3. Ή άπογευματινή «Έλευθεροτυπία» για τον έμφύλιο πόλεμο.
4. Τι μάς είπε ό «διακεκριμένος συνεργάτης» της «Έλευθεροτυπίας».
5. Για τ' άρχεία του ΚΚΕ, που δημοσίεψε ή «Αύγή».
6. Για τη συνέντευξη του Θόδωρου Μακρίδη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Μάρξ, «Η Παρισινή Κομμούνα», ελληνική έκδοση.
2. Λένιν, «Διαλεχτά Έργα», τόμος δεύτερος, ελληνική έκδοση.
3. Στάλιν, «Άπαντα», τόμος πέμπτος, ρωσική έκδοση.
4. Μάο Τσέ-Τούν, «Έκλεχτά Έργα», τόμος πρώτος και δεύτερος, ρωσική έκδοση.
5. «Ιστορία της πολεμικής τέχνης», τόμος ένδέκατος, τέταρτη ρωσική έκδοση.
6. Δαβίδ Χόροβιτς, «Άπό τή Γιάλτα στο Βιετνάμ», πρώτος τόμος, γαλλική έκδοση.
7. Jean Meynaud, «Οί πολιτικές δυνάμεις στην Έλλάδα», γαλλική έκδοση.
8. Henri Gregoire, «Μέσα στα ελληνικά βουνά», γαλλική έκδοση.
9. Dominique Eude, «Les Karétanios», γαλλική έκδοση.
10. Βασίλη Μαθιόπουλου, «Η Άθήνα καίγεται», γαλλική έκδοση.
11. Εύάγγελου Άβέρωφ, «Φωτιά και τσεκούρι», γαλλική έκδοση.
12. Γεωργίου Βλάχου, «Συλλογή άρθρων».
13. Θεοφύλακτου Παπακωνσταντίνου, «Άνατομία της επανάστασης».
14. Χριστόφορου Ναλτσά, «Τό μακεδονικό ζήτημα και ή σοβιετική πολιτική».
15. Δημήτρη Ζαφειρόπουλου, «Ο άντισυμμοριακός άγώνας 1945 - 1949».
16. Θρασύβουλου Τσακαλώτου, «Ιστορικές άναμνήσεις 1940 - 1949», τόμος δεύτερος.
17. Θωμά Πεντζόπουλου, «1941 - 1950 - τραγική πορεία».
18. Νίκου Ζαχαριάδη, «Προβλήματα καθοδήγησης στο ΚΚΕ».
19. » » «Προβλήματα κρίσης στο ΚΚΕ».
20. » » «Συλλογή έργων».
21. Μάρκου Βαφειάδη, Συνέντευξη στο περιοδικό «Έπίκαιρα».
22. » » Συνέντευξη στην εφημερίδα «Τά Νέα».
23. » » Συνέντευξη στην εφημερίδα «Άπογευματινή Έλευθεροτυπία».
24. » » Λόγος του στην 7η ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ. Φλεβάρης 1957, περιοδικό «Νέος Κόσμος».
25. Δημήτρη Παρτσαλίδη, «Μέ ειλικρίνεια».

26. Περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», τόμος 1948.
27. » » » τόμος 1949.
28. Τόμος, ειδική έκδοση τῶν ὑλικῶν τῆς 3ης Συνδιάσκεψης τοῦ ΚΚΕ, τοῦ 1950.
29. Ἐκθεση τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τοῦ ΔΣΕ, γιά τίς ἐκστρατεῖες τοῦ ἀντιπάλου μας, στά 1947.
30. Ἀπόρρητη ἐκθεση τοῦ ΓΑ τοῦ ΔΣΕ, γιά τή δύναμή του, τόν Ἰούλη 1949.
31. Ἐκδοση, «Θέσεις γιά τά σαραντάχρονα τοῦ ΚΚΕ».
32. Περιοδικό «Νέος Κόσμος», τοῦ Νοέμβρη 1957.
33. Ἀπό τὸ προσωπικό ἀνέκδοτο ἡμερολόγιό μου, τοῦ 1948 καί 1949.
34. Γιώργου Βοντίτσιου (Γούσιας), πρῶτος τόμος, «Οἱ αἰτίες γιά τίς ἥττες, τή διάσπαση τοῦ ΚΚΕ καί τῆς Ἑλληνικῆς Ἀριστεράς».
35. Ἐφημερίδα «Αὐγή», τ' ἀρχεῖα πού ἔδωσε στή δημοσιότητα τὸ ΚΚΕ-ἔσωτερικοῦ.
36. Ἐφημερίδα «Ἐλευθεροτυπία», δημοσιεύματα γιά τὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

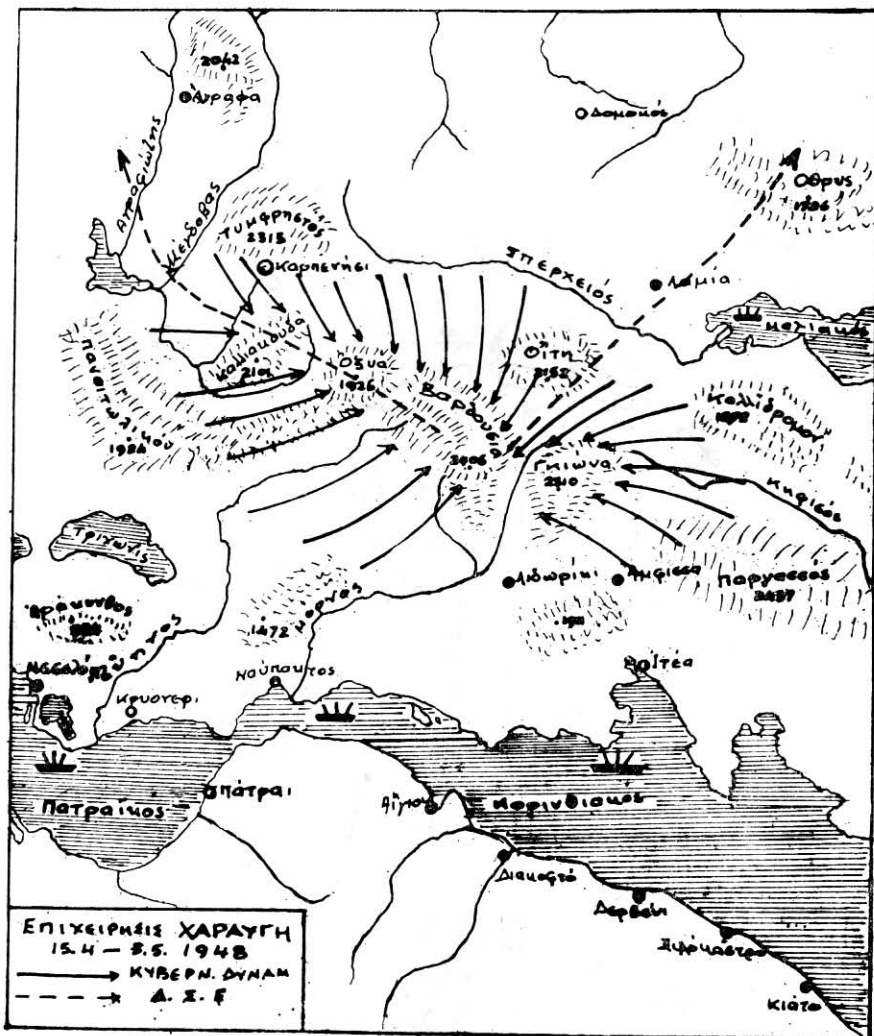
ΕΠΙΤΕΛΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ

Οί αναγνώστες πρέπει να χρησιμοποιήσουν τους επιτελικούς χάρτες, που υπάρχουν στο τέλος αυτού του τόμου, όταν μελετούν την κάθε επιχείρηση που δείχνει ο κάθε χάρτης. Για να διευκολύνουμε, γράφουμε σε κάθε χάρτη τη σελίδα από την οποία θ' αρχίσει τη χρησιμοποίησή του.

1. 'Επιχείρηση «Χαραυγή», από σελίδα 8.
2. 'Επιχείρηση Γρεβενών, από σελίδα 14.
3. 'Επιχείρηση Μετσόβου, από σελίδα 19.
4. 'Επιχείρηση Κόνιτσας, από σελίδα 28.
5. 'Αριστερό μετώπου ΑΔΜ, από σελίδα 77.
6. Κέντρο Μετώπου ΑΔΜ, από σελίδα 80.
7. Δεξιό μετώπου ΑΔΜ, από σελίδα 81.
8. Νέο δεξιό μετώπου ΑΔΜ, από σελίδα 105.
9. Νέο δεξιό μετώπου ΑΔΜ, από σελίδα 121.
10. 'Αρχικό μέτωπο 670 μονάδας, από σελίδα 131.
11. Νέο μέτωπο 670 μονάδας, από σελίδα 135.
12. 'Επιχειρήσεις 670 μονάδας από 5 μέχρι 20-8-1948, από σελίδα 142.
13. Θέσεις τών δυο αντιπάλων στις 20-8-1948, από σελίδα 162.
14. 'Η 3η φάση στο Βίτσι, από 28-8 μέχρι 13-9-1948, σελίδα 177.
15. 'Ελιγμός ΔΣΕ στις 2-4-1949, από σελίδα 236.

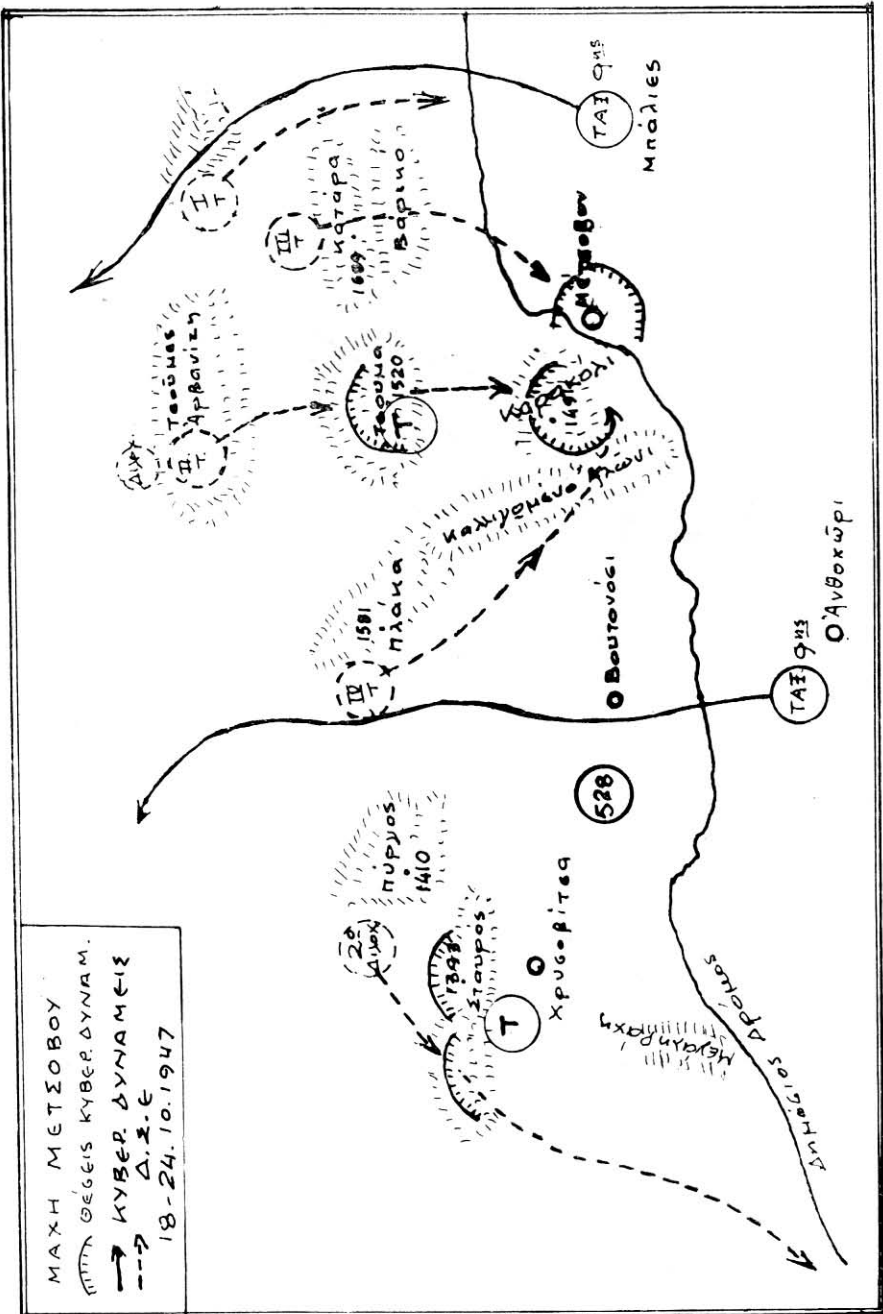
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ :

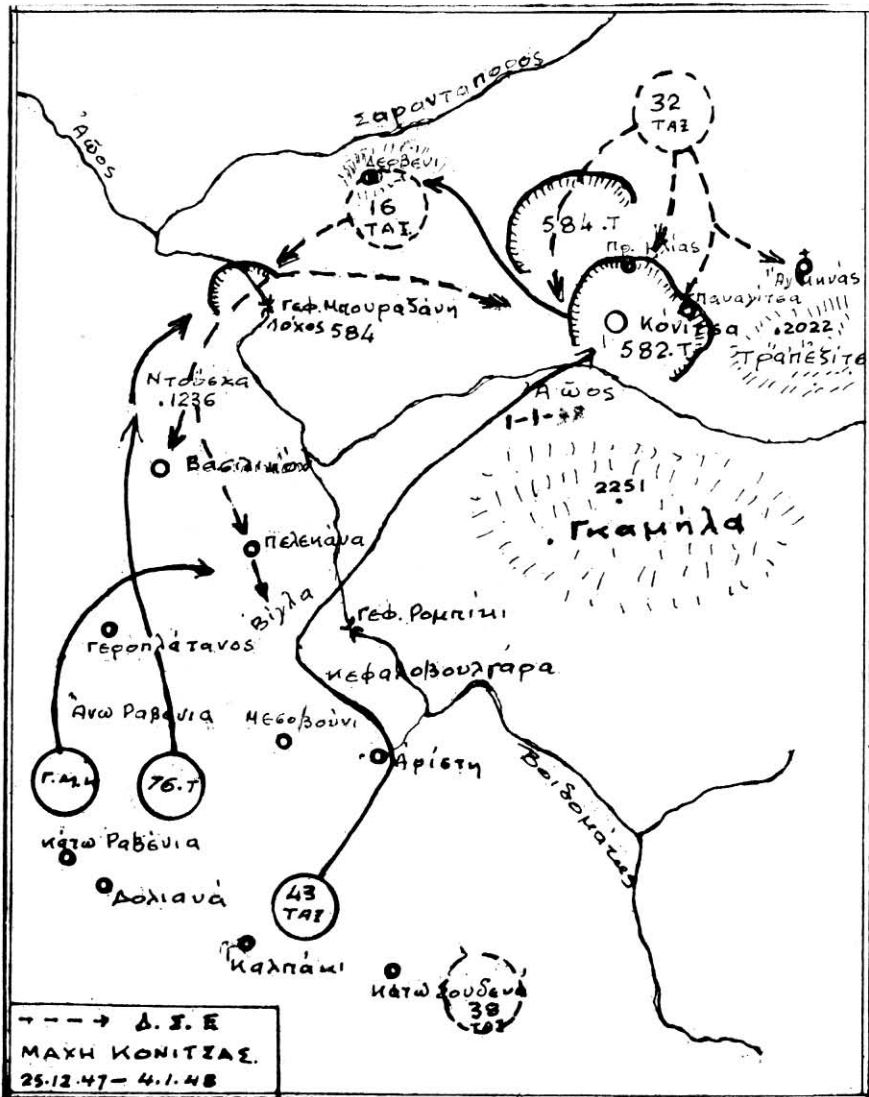
1. Φωτογραφία Νο 1, Πορεία μου σε πρώτη γραμμή μας, σελίδα 68
2. » Νο 2, πολυβολείο » 74
3. » Νο 3, συνέλευση γυναικείων στελεχών » 81
4. » Νο 4, πορεία μου στην πρώτη γραμμή » 102
5. » Συνέλευση άνταρτών, την ώρα που τους μιλώ
γι' άποστολή τους στα μετόπισθεν του αντι-
πάλου » 179
6. » Πορεία με γάλλο ποιητή Πώλ 'Ελυάρ στο
Βίτσι » 179
7. » με τραυματισμένο χέρι σε γύψο » 255
8. » 5ης όλομέλειας ΚΕ του ΚΚΕ στο Γράμμο » 283

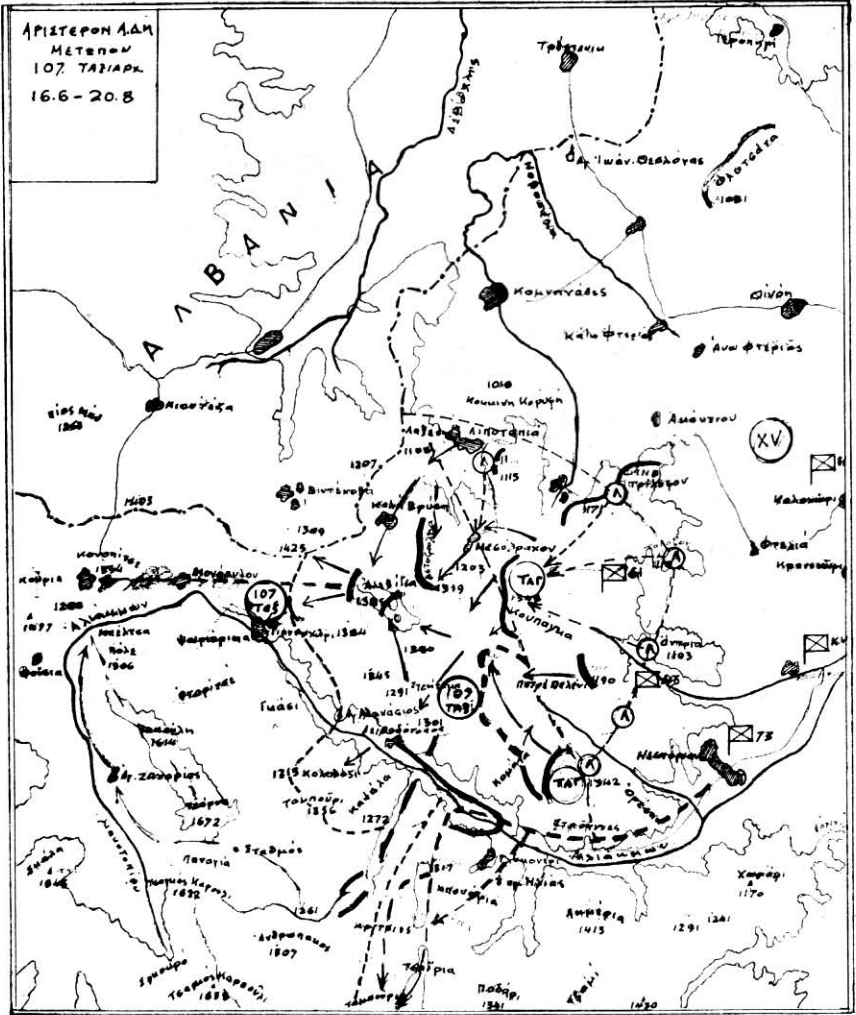

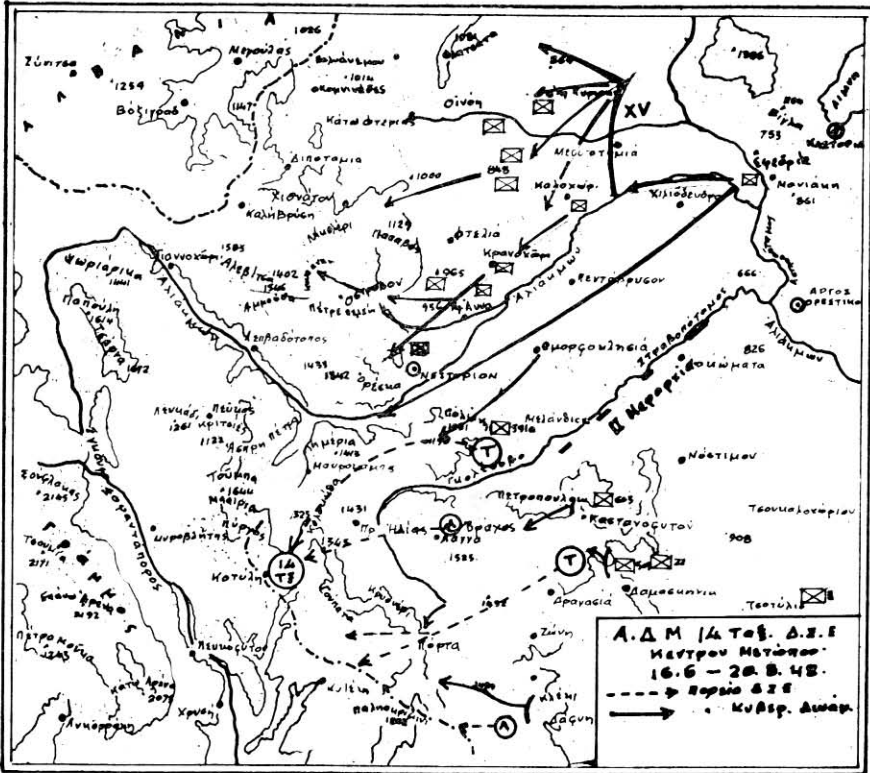
ΜΑΧΗ ΜΕΤΣΙΟΒΟΥ

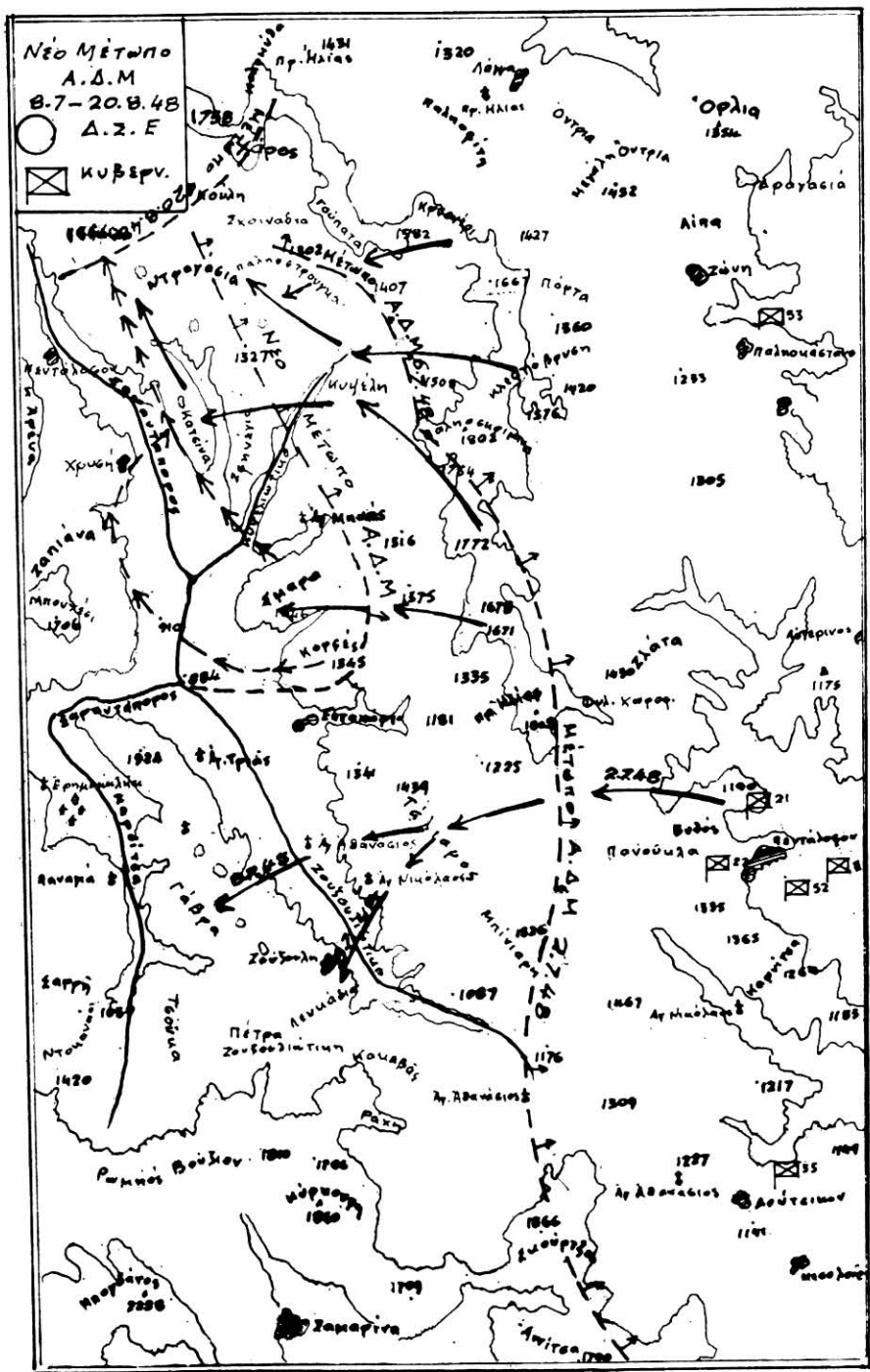
ΜΕΤΣΙΟΒΟΥΣ ΚΥΒΕΡΔΥΝΑΜΕΙΣ
 → ΚΥΒΕΡΔΥΝΑΜΕΙΣ
 ---→ Δ.Σ.Ε
 18-24.10.1947

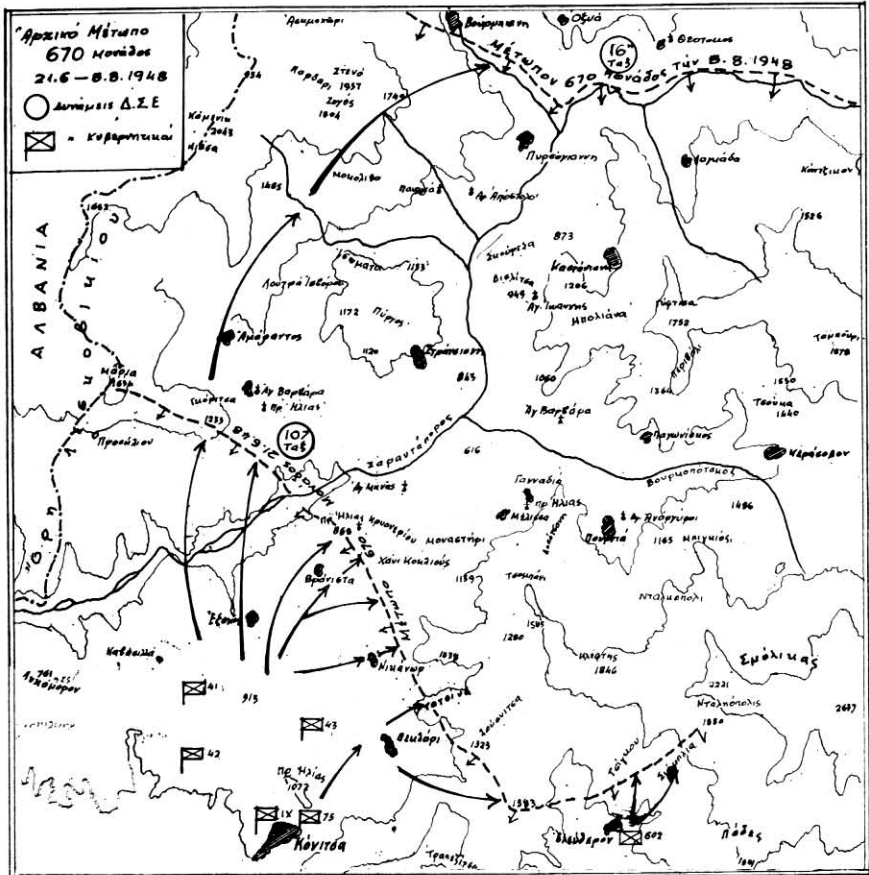

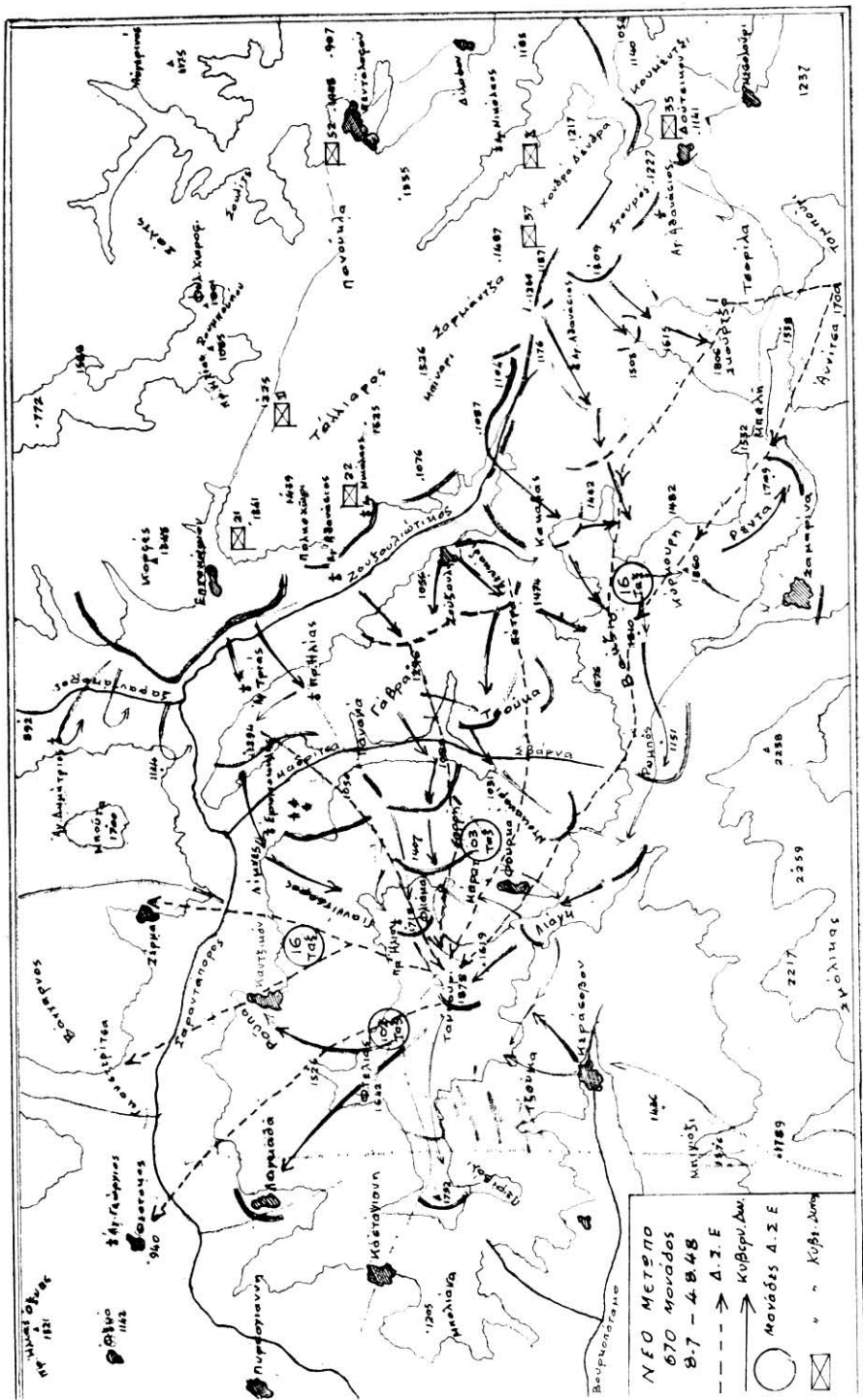

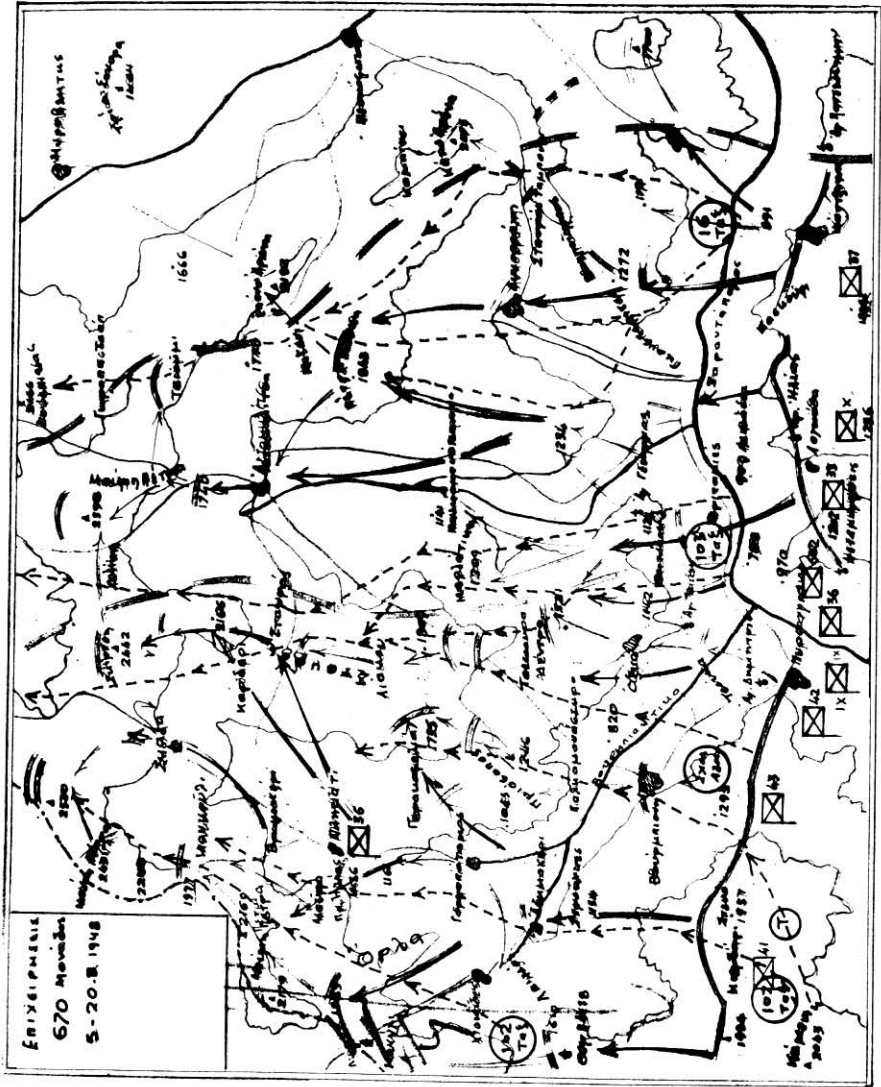

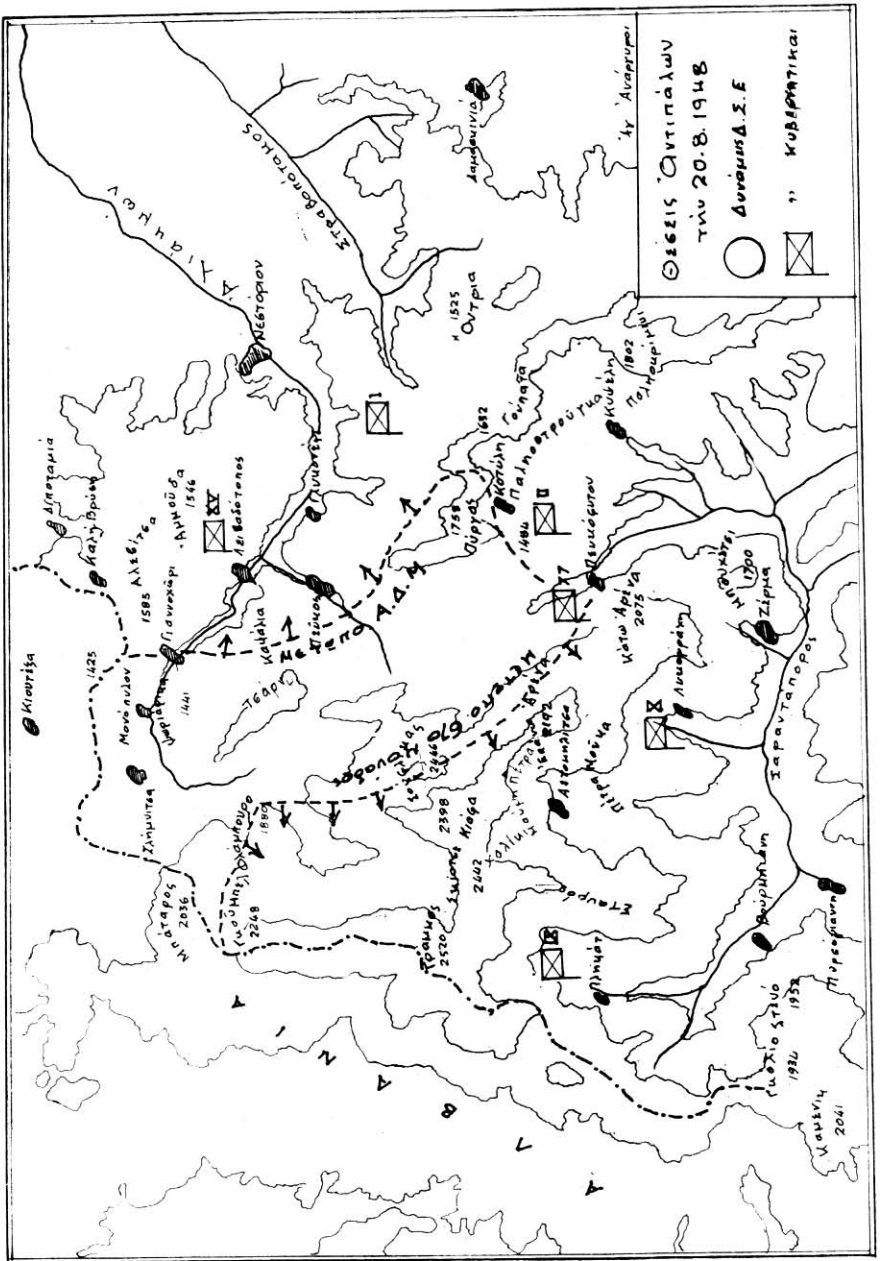

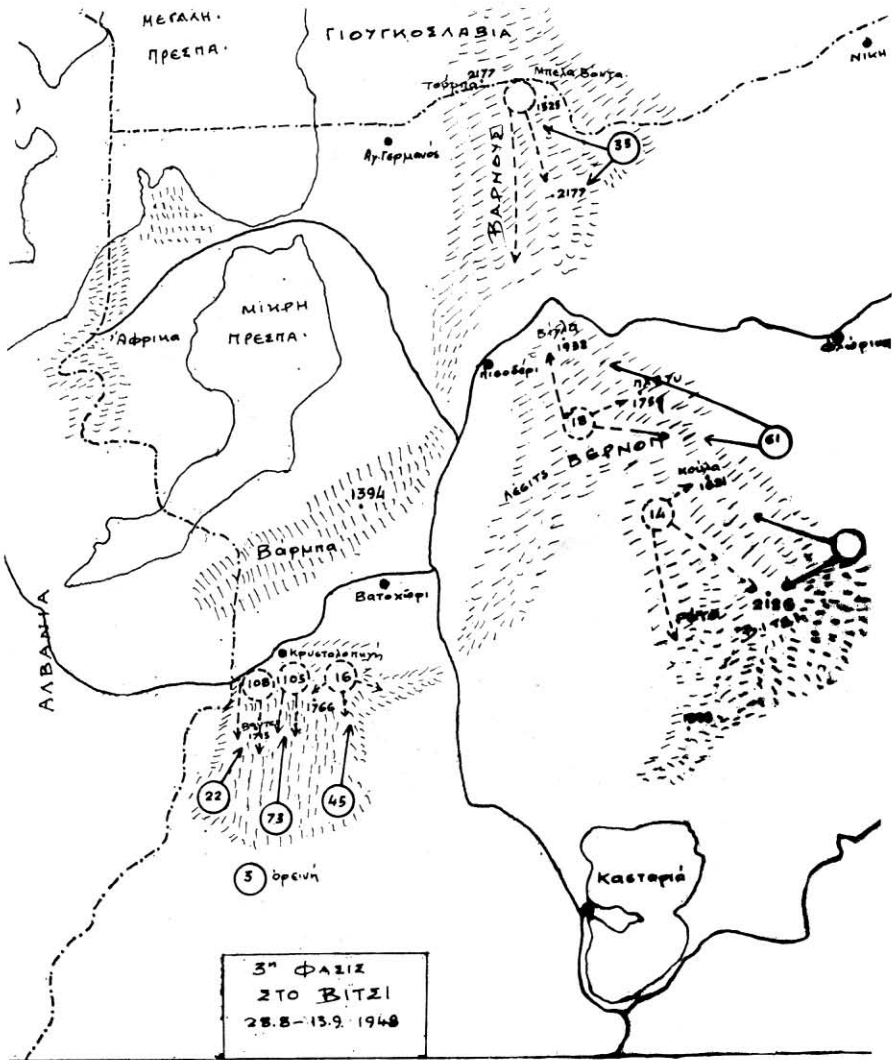

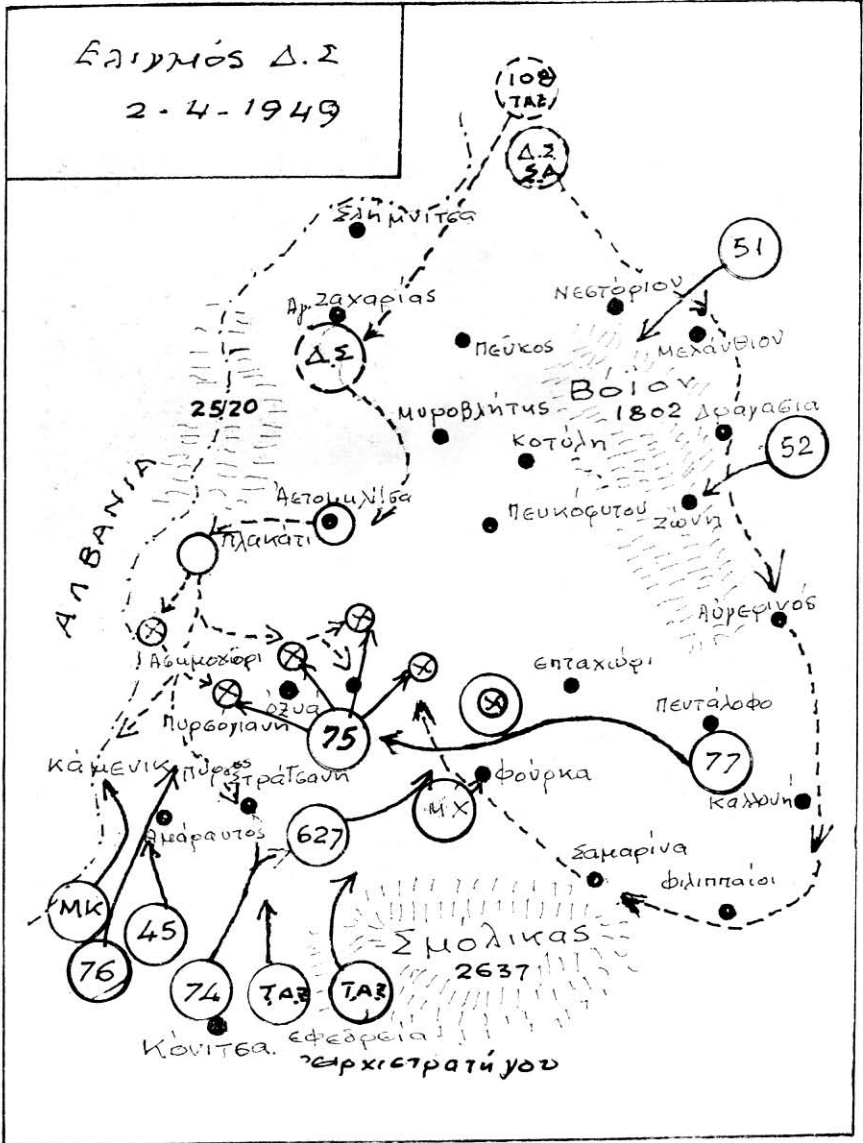

Επιτυχμός Δ.2

2-4-1949

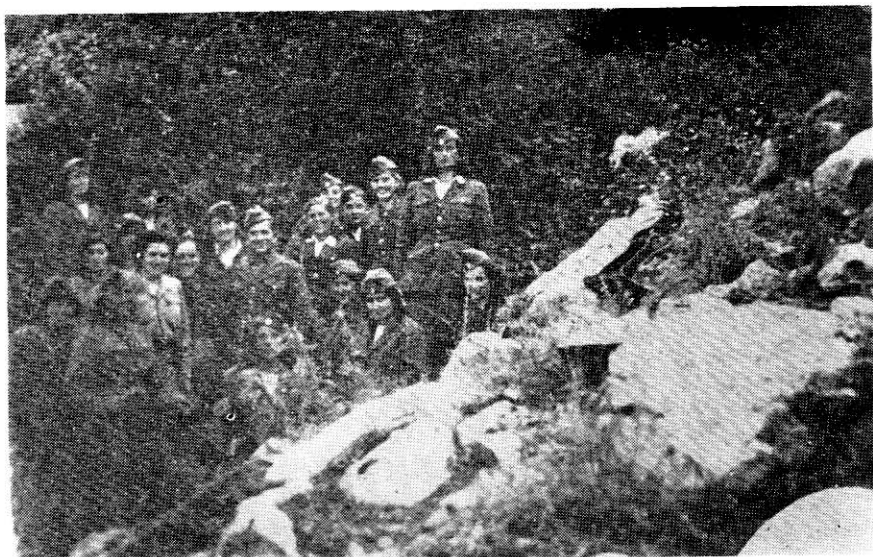

Πορεία μου προς προκεχωρημένη θέση μας τέλη Φλεβάρη 1948.

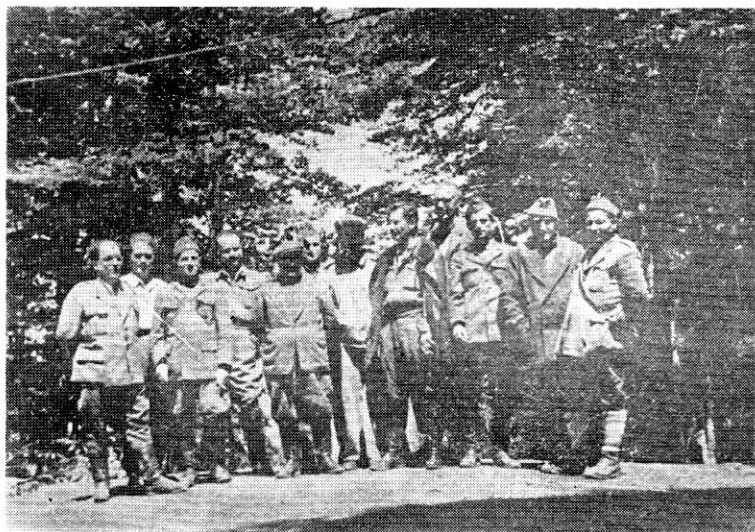
Τὰ ὄχυρά τῆς Βίγλας.

Συνέλευση γυναικών, στελεχών του ΔΣΕ στο Γράμμο, τὸ 1948.

Πορεία πρὸς μονάδες τῆς πρώτης γραμμῆς τοῦ μετώπου, στὸν τομέα Ἀνίτσα-Γομάρα, στὶς 70 ἡμέρες μάχης τοῦ Γράμμου στὰ 1948.

Ἡ 4η ὀλομέλεια τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε. στὴ Πέτρα Μοῦκα Γράμμου.

Στὸ Λέσιτς Βίτσι, συνέλευση ἀνταρτῶν ἢ ἀποστολῆ στα μετόπισθεν τοῦ ἀντίπαλου στρατοῦ.

Στὸ Λέσιτς Βίτσι πορεύει, ὁ πρῶτος εἶναι ὁ Γάλλος ποιητὴς Πῶλ Ἐλυάρ.

Με τὸ χέρι στὸ γύψο, μετακινήθηκαν καὶ διεύθυναν τὴ μάχη στὸ Βίτσι, τὸν Αὐγούστο 1949.

5η Όλομέλεια Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε. στὴ Φύσσια Γράμμος.

ΤΑ ΠΙΟ ΒΑΣΙΚΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

1. Σελίδα	10,	σειρά	από κάτω	2. Το πληγή να γίνει πηγή
2. »	19,	»	από κάτω	7. Το τεσσάρων να γίνει έξη
3. »	22,	»	από κάτω	13. Το Τσοῦρες να γίνει Τσοῦμες
4. »	68,	»	από πάνω	2. Να φύγει το έχθρικῆς
5. »	111,	»	από πάνω	11. Το Καμάτα να γίνει Καμάτα
6. »	134,	»	από πάνω	20. Το Σκούρτη να γίνει Σκούρτζα
7. »	136,	»	από κάτω	9. Το Βοῦκο να γίνει Βούζιο
8. »	141,	»	από κάτω	2. Το αὐτὸς ἦταν συνυπεύθυνος να γίνει αὐτοὶ ἦταν συνυπεύθυνοι.
9. »	146,	»	από κάτω	6. Το χάρτης Νο 13 να γίνει χάρτης Νο 12
10. »	152,	»	από κάτω	6. Το 2590 να γίνει 2520
11. »	159,	»	από πάνω	7. Το Τούζουλη να γίνει Τούχουλη
12. »	162,	»	από πάνω	13. Το χάρτης Νο 14 να γίνει χάρτης Νο 13
13. »	165,	»	από κάτω	2. Το μετά την πήρε να μπεϊ σβάρνα
14. »	166,	»	από πάνω	9. Μετά τὸ μερικὲς ταξιαρχίεις, μβαίνει τελεία. Μετά σὲ συνέχεια ἀρχίζει ἡ φράση: Ἄναμφισβήτητα, ἂν θά εἶχαμε ἀκόμα μερικὲς ταξιαρχίεις
15. »	167,	»	από πάνω	8. Το 26-7-1948 να γίνει 26-8-1948
16. »	168,	»	από κάτω	13. Το ἔχαψε να γίνει ἔγραψε
17. »	177,	»	από πάνω	17. Το χάρτης Νο 15 να γίνει χάρτης Νο 14.
18. »	180,	»	από πάνω	19. Το Κώστας να γίνει Παναγιώτης.
19. »	183,	»	από κάτω	15. Το 173 να γίνει 73 ταξιαρχία
20. »	188,	»	από πάνω	5. Το 8ης να γίνει 9ης
21. »	188,	»	από κάτω	15. Το ἀνάφεραν να γίνει ἀνάφερα
22. »	195,	»	από κάτω	17. Το στρατιωτικῆ να γίνει στρατηγικῆ
23. »	196,	»	από πάνω	19. Το Μπορντούς να γίνει Μπουτούς
24. »	214,	»	από πάνω	8. Να φύγει τὸ ὄχι
25. »	219,	»	από κάτω	14. Το κάτω να γίνει πάνω
26. »	230,	»	από πάνω	11. Το ταχτικῆ δὲν να φύγει τὸ δὲν
27. »	232,	»	από κάτω	1. Το Γιῶργος Βασίλης να γίνει Βασίλειος
28. »	233,	»	από κάτω	1. Το ἔπρεπε να μπεϊ, να γίνει δὲν ἔπρεπε να μπεϊ.
29. »	236,	»	από κάτω	7. Το καταπληκτικῆ να γίνει καταθλιπτικῆ
30. »	242,	»	από κάτω	7. Το 16η μεραρχία να γίνει 15η μεραρχία
31. »	251	»	από πάνω	15. Μετά ἀπό σπασμα να μπεϊ Ἄλεϋρᾶ. Να σβηστεῖ τὸ 77 σειρᾶς καὶ ἡ ἐπόμενη φράση.
32. »	306,	»	από πάνω	6. Το 200 τάγματα να γίνει 100
33. »	319,	»	από κάτω	1. Το ΚΚΕ να γίνει ΕΚΚΕ.
34. »	329,	»	από κάτω	1. Το δυνατότητα να γίνει δυνατότητα
35. »	341,	»	από πάνω	19. Το ἀποφασιστικῶν να γίνει ἀντιφασιστικῶν
36. »	350,	»	από κάτω	5. Το μάς να γίνει του

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΒΛΑΝΤΑ «ΕΜΦΥ-
ΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1945-1949» Β' ΗΜΙΤΟΜΟΣ, ΣΤΟΙ-
ΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ
ΤΟΥ 1981 ΣΤΟ ΜΟΝΟΤΥΠΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ
Ε. ΜΠΟΥΛΟΥΚΟΥ - Α. ΛΟΓΟΘΕΤΗ (ΦΩΤΟΜΑΡΑ
54 - ΤΗΛ. 92.38.933) ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚ-
ΔΟΣΕΩΝ «ΓΡΑΜΜΗ» (ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57, ΣΤΟΑ
ΟΠΕΡΑ, ΤΗΛ. 36.38.435).